







HENRICI ALTING

*S. Theol. Doct. & Profess.*

THEOLOGIA  
ELENCTICA  
NOVA:

*Sive*

SYSTEMA ELENCTICUM

*in Inclita Academia*

GRONINGÆ & OMLANDIÆ

publicis prælectionibus pro-  
positum.



AMSTELODAMI,

Apud JOANNEM JANSONIUM.

CLC. IBC. LIV.

*Cum Privilegio.*

THEOLOGICAL

LIBRARY

OF

THE

UNIVERSITY

OF

CHICAGO



CHICAGO

ILLVSTRIBVS AC PRÆPO-  
tentibus Dominis, Dominis

ORDINIBUS  
GRONINGÆ

ET

OMLANDIÆ,

*Dominis suis Gratiſſimis.*



Ræter cætera eximia decora, quæ Respublica Vestra inter Fœderatas hujus Belgicæ exsplendescit, & in quibus adeo Vestrum, Rectores Prudentissimi, studium maximè occupatur, duo hæc plurimum valuisse semper animadvertimus, Dignitatem Imperii, & curam Religionis. Quæ cum sint utraque vincula civitatum & firmamenta certissima, quibus nulla carere Respublica possit, quæ tamen ab illis optime sit constituta atque fundata, eam præcipuo quodam modo pollere ac æstimare convenit. Imperium quippe intelligimus, quod summos cum infimis imperandi atque parendi ratione conjungit, quod omnes ordines civium autoritate quadam continet, mala intestina, seditiones ac tumultus potestate coercet, externam vim atque injuriam armis propulsat: non frustra à Philosopho τὸ κρείον τῆς πολιτείας, Princeps illud ac summum cujusvis Reip. nuncupatum.

## E P I S T O L A

Religio vero, (quam idem gentilis autor in partibus Civitatis τὸ πρῶτον, τὴν δὲ θεῶν ἐπιμέλειαν, *primum scilicet ac præcipuum, rerum divinarum procurationem* vocat,) Societatis istius civilis vere coagulum ac custos, obsequium erga imperantes, moderationem in subiectos, fidem, justitiam, omnem denique sanctitatem inter cives docet ac tuetur. Horum alterum congregatam hominum multitudinem juris & utilitatis communione quadam devincit; altera etiam animos interiore charitatis ferrumine conglutinat: Illud ad parendum superioribus reverentiâ Majestatis obnoxios reddit; hæc nos ipsi Deo, civitatum conditori ac rectori supremo, vinculo pietatis obstrictos ac religatos tenet. Imperium quamdiu manet inconcussum, populis ac nationibus salvam atque incolumem Rempubl. præstat; Religio supra cæteras evehit, ac verè demum Politias tranquillas, beatas ac æternas efficit. Atque utriusque rei parem curam ac summum studium Vos habuisse, ex quo communi fœderi Belgicarum Provinciarum Respublica vestra fuit adscripta, omnium confessione ac prædicatione constat. Etenim, ut de Imperio dicamus, ab illo tempore, quo Hispanico jugo (quod omnium postremo cervicibus ejus incubuit) liberari ipsam contigit, non solum æquo suffragii jure & pari cum cæteris condicione, in supremum Fœderatarum

rum

## DEDICATORIA.

rum nationum Concilium recepta fuit, sed ibidem etiam, atque in reliquis Collegiis publicis, locum ac dignitatem suam constantibus ac rectis consiliis, & splendore summorum hominum, genere, doctrina, prudentia, ac integritate conspicuorum ita magnifice semper est tuita, ut non postremo loco (quem temporis solum ratione sortita tunc videtur) sed vel inter primas censi meruerit. Nec titulis tantum & inani specie, Sapientissimi Proceres, sed rebus ipsis ac factis hoc estis consecuti; qui non modo rem communem auxiliis & opibus pro virili juveritis, sed domi quoque Vos dignos imperio ostenderitis, dum saluberrimis institutis, decenti rerum agendarum ordine, par cum autoritate, exactissima imprimis vectigalium ratione & ærarii cura, reliquos etiam socios ad admirationem vestri aut exemplum provocastis. Vestri imperii laus ac vigor est, quod turbidis sæpe ac difficillimis temporibus, sive ab externo hoste vis subita ac terror ingrueret, sive opinionibus circa divina, aut factionibus intestinis de republ. studia populi scinderentur, cum in vicinis Provinciis, trepidatio, tumultus, etiam arma volitarent, Vos civem vestrum quietum, sedatum, atque in officio semper habuistis. Idque, quod est mirandum maxime, gliscentibus in hac Provincia, jam proximis aliquot annis inter Urbem & Agrum diffi-

## E P I S T O L A

diis ; cum de Jure ac privilegiis majorum vel repetendis vel retinendis in acerrimam disceptationem res exire visa est : Quo ipso tempore partium utrinque studiosos aut obnoxios , velut de aliena causa , ( quia Magistratibus optime commissam noverant ) securos , & in summa contentione , velut pacis negotium ageretur , concordēs vidimus. Quod si de jure ac ordinibus civium , quæ maxima etiam Imperia sollicitant , aliquando contentiones in hac Republ. exstiterē , si de principatu inter cives certatur , ( cujus æmulatio non nisi erectis ingeniis innascitur , ) id ipsum quanto in precio honor ac prærogativa imperii apud Vos habeatur liquido demonstrat ; dum non vi ac Marte , sed legitimis judiciis quæritur , dumque ea cura ac moderatio adhibetur , ne ab arctissimo illo Unionis vinculo , quæ communem hanc Vobis dignitatem Imperii peperit , unquam divellamini. Quod cum hætenus vel in medio dissensionum civilium æstu tam sapienter caveritis , Amantissimi Patriæ Patres , quid non in posterum sperabimus , ex quo nuper immortalī vestro beneficio & civium incredibili cum gaudio ( abolita quoque in perpetuum injuriarum omnium memoria ) illa pristinae pacis sinceritas deterfis contentionibus in sua firmitate est restituta. Quos etiam posthac pati non credimus , inter utrasque Respubl. quarum semper unum corpus sub antiquis

quis



## DEDICATORIA.

*quis Principibus fuisse declaratur, aliquid discordiæ permanere; quas non solum oportet inter se ociosa dilectione coniungi, verum etiam mutuis viribus adjuvari: ut Theodoric Regis apud Cassiodorum verbis, opportunè hoc maxime tempore utamur. Jam Religionem quod attinet, inde à prima Reformatione, (qua deterso superstitionum furo, & reliquis quicquid Papatus expurgatis, genuino nitore restituta fuit) illam non modo pura ac simplici prædicatione verbi, constantique & accurata regiminis forma hucusque synceram & incorruptam servastis, sed singulari etiam ratione cultam florentemque præstitistis. Nam & contagia periculorum opinionum, quo minus ex vicinis Provinciis in Vestram insinuarent, mature providistis: Monstra quædam hæresium Anabaptisticarum profligastis; subnascentes errores à stirpe eradicastis; idololatriæ Papisticæ offendicula, ne publice grassarentur, editis & imperio repressistis: Utque eadem ratio in toto reformato Belgio valeret, & luxurians illa religionum impunitas severioribus decretis à summo & Generali illo Nationum Concilio castigaretur, salubribus monitis & exemplo vestro prævivisset. Neque vero contenti, ex quo semel huic vineæ Domini manum admovistis, sepimento eam ac maceria ab heterodoxis distinxisset, zizania ac lolium exstirpasset; Vos etiam fundum ipsum, novel-*  
lis:



## E P I S T O L A

lis stirpibus diligenter consitum, cœlestis doctrinæ rivulis irrigatum, assidua cultura ac cura meliorem ornatioremque reddidistis; operariis idoneis instruxistis; denique lautis etiam stipendiis & perpetuis redditibus velut lætamine quodam fœcundastis. Sic ut Ecclesiæ vestræ, cum in reliquis quidem partibus facile cum vicinis paria faciant, externo tamen habitu & cultu, retentis ut plurimum, quibus antiquitus dotata possessionibus (quas alibi temporum injuriâ nimis accisas videmus) solæ propemodum illius pristinæ majorum beneficentiæ, & vestræ adhuc pietatis imaginem præ se ferre agnoscantur. Cujus immensi studii ac sollicitudinis vestræ pro vera Religione conservanda ac ornanda cum tot habeatis testes, quotquot eam in vestra Provincia amplectuntur; tot præcones, quot verbum Dei in universa regione annunciant; unicum modo restat, quod, cum propius nos tangat, peculiari laude nobis deprædicandum fuerit, nimirum de inclytâ hâc Academiâ vestrâ, quam vere florentissimum, omnique copia instructissimum, surculorum in hortum Domini transferendorum, seminarium esse voluistis. Nam, ut de reliquis Facultatibus taceamus, quas ab eximiiis semper viris exponi ornarique curastis, (& quas imposterum quoque idoneis destitui luminibus non patiemini) præcipuam certe S. Theologia

## DEDICATORIA.

giæ curam, & initio suscepisse atque etiamnum Vos gerere, ut Ipsimet non dissimulatis sic omnium confessione apparet: dum longe celeberrimis atque in hac palæstra Dei exercitatissimis ex Germania, Belgio, Gallia conquisitis Theologis, auctiore quam in cæteris fere Docentium numero, liberalibus adhæc stipendiis, hanc Professionem ut olim instructam habuistis, sic adhuc tenetis. Dum commodis etiam discentium, ex vicinis ad vos plagis magna copia advolantium inservire studetis; publico & parabili, quibus uti libet, convictu eos adjuvatis; pecuniis etiam & subsidiis liberalibus sublevatis; denique promotionum spe ac fiducia fovetis, & vel ad functiones sacras sine discrimine apud Vos admittitis, vel cum beneficiorum Vestrorum memoria ac laude sempiterna, sine ullo obligationis mutuæ nexu, ad suos remittitis. Sic ut etiam hac in parte Academia Vestra, quod citra invidiam dicere liceat, nulli hodieque in Belgio concedere debeat, plurimas autem reformati orbis provocare possit. Hujus laudatissimi instituti, & simul munificentiae vestræ gloria cum nullis intercidere sæculis debeat, tum nulla re magis illustratur ac conservatur, quam clarorum virorum monumentis, qui pro collatis publicè privatimque beneficiis, ornamenta laudis velut aliquam mercedem vobis rependunt. Quod quidem à

\*\*

non-

# E P I S T O L A

nonnullis fulgentissimis hujus Athenæi luminibus  
 luculenter est præstitum, qui acceptum à vestrà  
 Magnificentia splendorem voce ac scriptis suis lar-  
 giter refuderunt. Hos inter Celebres, quos diximus  
 Viros, cum etiam Parens noster, (non inficiandum  
 ut speramus nomen,) locum suum ad tempus non  
 exiguum obtinuerit; utpote quem ex Aula & Co-  
 mitatu Serenissimæ Domus Palatinæ currentis sæ-  
 culi vigesimo septimo summo studio evocatum, per  
 totos septemdecim annos benigne foveritis, ab aliis  
 haud semel expetitur ac prensatum non sine testi-  
 ficatione benevolentia vestra retinueritis: quid ju-  
 stius ab eo expectari poterat, quam ut qui longis-  
 simo veluti tractu beneficiorum vobis obligatus  
 esset, de solutione aliquando cogitaret. Sed cum  
 multis de causis superstes ipse, ad publicanda sua  
 scripta adduci non posset, hæreditarii nobis hanc  
 partem seu oneris seu curæ reliquit, & simul de-  
 bita se persolvendi nos succidaneos substituit. Hoc  
 igitur quasitacita voluntatis fideicommissio obstri-  
 cti, dum nos liberare & in dispensandis paternis  
 reliquiis suum cuique & in suo solo natum redde-  
 re studemus; post divulgatum jam pridem Corpus  
 Theologiæ Heidelbergensis, recurrit alterum hoc  
 Systema repetita prælectionis, quo universam  
 Theologiam quatuor partibus distinctam, in Aca-  
 demia Vestra, primis resumta ibidem Professionis an-  
 nis

## DEDICATORIA.

nis exposuit, ac ferme etiam pertractavit. Quam recensitam dare, ac totidem tomis expressam nunc Vobis exhibere fuerat animus. Verum in eo præstando, cum sub manu, quod ajunt, nata non una difficultas moraretur; neque cursus præli cum quo pares facere progressus arduum erat, aut studium typographi sufflaminari diutius possent, æquius ac melius tandem nobis visum, prætextu illiquidi, ut pragmatici loquuntur, solutionem liquidi non esse retardandam, cum ab Humanitate vestra etiam per partes solutionem non ægrè admissum iri consideremus. Offerimus igitur Vobis, Magnifici Proceres, nunc primum, Systema Theologiæ Elencticæ, quod ordine quidem docendi posterius, sed utilitate ac dignitate facile princeps fuerit: In quo controversiæ capitales omnes, quas cum adversariis Religionis habemus, accurate nec minus succincte à Parente nostro sunt explicatæ; & quod idcirco non immerito fundus ac fundamentum totius operis dici queat. Cui reliquæ partes ceu legitima accessio integri corporis, & velut complementum debiti nostri, postmodum succedent. Obnixè interim rogantes, ut quo studio ac gratia Patrem nostrum, dum viveret, estis complexi, eadem benignitate ejus scripta posthuma suscipere, autoritatem eis præstare, & adversus omnem malignitatem illa defendere velit.

## EPIST. DEDICAT.

Sic & hæreditatem paterni favoris, quam non uno titulo quod Vos jam uterque filiorum adivimus, nobis confirmabitis, & ad reliqua suo tempore edenda animos majores facietis. Quod superest Deum Opt:Max: precamur, ut Vos ac Imperium vestrum, quod ad summam dignitatem jam provexit, porro tueatur; quod quidem facere non desinet, quandiu fatale illud imperii pignus. Veram nempe Religionem, ejusque curam ac cultum, Vos quoque retinebitis. Groningæ prid. Id. Januarii, anno clō. Ioc. LIV.

*Illust. & Potent. DD. Vestr.*

Devotissimi Cultores

MENSO & JACOBUS ALTINGII.

PRÆ-

P R Æ F A T I O  
A D  
L E C T O R E M.



*Scilicet* Optimus jam labitur annus, postquam Parentis mei Scripta Theologica Heidelbergensia primum lucem adspicere ceperunt. Ab eo tempore non tam votis Eruditorum, ea aestimantium, satisfactum animadverti, quam magis etiam excitatum eorum desiderium, frequentibus ipsorum efflagitationibus satis mihi testatum: dum editionem reliquorum Scriptorum, mea custodia commissorum postulare, imo ceu debitam publico exigere non desinunt. Horum igitur, amicis imperiis diutius refragari, aut fidem publice datam fallere nolui, adeoque sublatam aliquandiu manum operi rursus admovi. Caterum sicut doctrina Theologica corpus integrum Didacticâ, Elencticâ, Problematicâ & Catecheticâ constans (cui postmodum Exegesis Augustana confessionis accessit) quemadmodum in Academiâ Palatinâ traditum, ejusdemque restitutioni quasi peculiariter ab ipsomet autore destinatum fuerat, simul in lucem datum est; ita nunc porro Institutiones Theologicas, in hac Academia propositas, & quatuor partibus, Didacticâ nimirum, Problematicâ, & Elencticâ novis, nec non Historicâ distinctas, totidemque voluminibus comprehensas, pariter edere decreveram. Quare primum & jam ante aliquot quidem annos aggressus Didacticam, recensitionem ejus per priora aliquot Loca, satis commodè deduxeram. Sed quod initio operis magis proclive erat, digestis utcumque & in mundum redactis schedis prioribus id in progressu longe difficilius sum expertus, cum ceteras deinde magis dispersas, festinante calamo & literis pene fugientibus exaratas, adhuc repetitis subinde praelectionibus varie auctas, deprehenderem: qua singula partim indagare, partim concinne prioribus innectere, majoris ac diuturnioris opera fore judicavi. Quapropter ad alias & sequentes videlicet accessi partes, seposita hac primâ,



# P R Æ F A T I O

quæ bonorum expectationem nimium erat moratura: persuasus  
 istius defectum, seu potius dilationem facile laturos, qui Metho-  
 dum ejus & quasi *ὁκείλην* jam ante typis evulgatum acceperant:  
 inprimis si post publicatas reliquas hanc ipsam Didacticam cen-  
 commentarium quendam & Exegesi in istam Methodum expe-  
 ctare ipsis liceret. Quamvis autem in ipsa tractationis serie, Pater  
 immutato nonnihil, quod initio proposuerat, instituto, Problematicam  
 Elenctica præmisisset, quem perinde ordinem in recensione  
 sequi poteram, ne tamen in easdem me difficultates rursus in-  
 ducere (quas ex imperfecto & variis hiatibus interrupto auto-  
 grapho Problematicæ jam prævidebam) ad Elencticam prius præ-  
 lo aptandam consilium verti, quod Parens ipse majori cura eam  
 conscripserat, & ejus apographum in mea peregrinationis usum  
 olim descriptum possidebam: hoc tamen animo, ut dum ista typis  
 imprimeretur, alteram quoque perfectam darem. Verum Elen-  
 ctica facili negotio adeoque paucorum mensium labore à me expe-  
 ditâ, ac typographo traditâ, cum Problematicam eo quo dixi mo-  
 do affectam consarcinare aggrededer, speraremque subinde tan-  
 tum materia suppeditare me posse, quantum exercendo prælo suf-  
 ficeret; (parique passu etiam postmodum partem Historicam con-  
 jungere gestirem) id propter festinationem typographi & difficul-  
 tatem maxime ipsius recensione, præstare neutiquam potui. Vi-  
 sum igitur in præsentia vel unam hanc absolutam Tibi Lector si-  
 stere partem Elencticam nimirum; quam cæteris etiam partibus  
 præmitti, non una causa studioforum interesse existimavi. Hanc  
 autem Elenctica Nova titulo indigitavimus, primum quod Locis  
 digesta viginti, eo ordine quem Methodus supra laudata exhibet;  
 adeoque quatuor locis veteri Heidelbergensi facta sit auctior.  
 Deinde quod controversias in priori Elenctica pertractatas, vel  
 plane non attigerit, (ne actum agere videretur, satis habens ad il-  
 lam Lectorem remisisse) vel quod easdem plane novas dederit;  
 adhibita majori in illis explicandis examinandisque accuratior.  
 Accedit & tertia ratio, quod hic Controversias exhibuerit ipso  
 quoque ortu novas; utpote hoc demum sæculo in Fœderato Belgio,  
 obstetricante Iacobo Arminio enatas, & ab hujus discipulis tum  
inter-

## A D L E C T O R E M.

interpolatas tum auctas : qui inde Novatores, aut Novatores Arminiani auctori nuncupantur. Etsi præter hæc Novatorum etiam alia non minus luculenter atque exacte hic sunt tradita; quas qui cum iis quæ Veteri Elenctica continentur conjunxerit, Systema habebit Controversiarum quæ nobis intercedunt cum plerisque è modernis heterodoxorum, Christiani saltem nominis professione utentium. Harum Lectiōe, ubi studiosi Theologia (quibus hæ Institutiones potissimum sunt conscriptæ) suum utcumque expleverint desiderium, residuarum partium facile tolerabunt, donec perfici & in lucem publicam dari possint. Istas autem partes, ut scias, Amice Lector, non tantum quas à nobis in posterum expectare debeas, sed etiam quo ordine à parente sint tractatæ, (cum una ab altera subinde lucem accipiat) obiter hic indicabo. Cum enim Theologiam universam hic denuo pertractandam, in quatuor partes distribuisset; quarum una Didactica veritatem doceret; altera Elenctica falsitatem refutaret; tertia Problematica difficiliore in locis Theologicis quæstiones enuclearet; quarta Historica doctrinam in Ecclesia ejusque mutationem & instaurationem per intervalla temporum & locorum exponeret: Primo quidem loco & cum initio repetita in hac Academia professionis, id est, anno clō. lōc. xxvii. die xxv. Junii proponere cepit Didacticam, viginti locis Theologicis in universum conclusam, eamque fere annuo spacio absolvit, v. scil. Octobr. clō. lōc. xxviii. quam tamen postea cursoriis aliquot repetitionibus, ut supra innui, non contemnenda accessione auxit & ampliavit. Secundo rationem temporis & faciliore doctrina secutus, ut velut gradibus quibusdam à levioribus ad graviores controversias discipulos perduceret, postposita Elenctica ad Problematicam accessit, totidem locis constantem, quam inchoavit xxi. Octobris anni clō. lōc. xxviii. & intra biennii metam finivit die xxiv. Sept. clō. lōc. xxx. Tertio auspiciatus est Elencticam prid. Cal. Octob. ejusdem anni, absolvitque itidem intra biennium, anno videlicet clō. lōc. xxxii. ipsis nonis Julii, quamvis postea adhuc Appendix de Syncretismo ei accessit. Ultimo cæpta est Historica xv. Octobr. clō. lōc. xxxv. sed per quatuor duntaxat loca deducta, quod commoda juvenutis



## PRÆFATIO AD LECTOREM.

juventutis Theologica, (explicationem Locorum dogmaticam magis requirentis,) eam tum temporis persequi ulterius non paterentur. Supererat quidem adhuc Quinta Pars, quam Practicam Pater indigitavit, ab ipso capta Calend. Iunii An. Clō. Idc. xl. post superatum difficillimum morbum, & destinata plena informationi Auditorum circa praxin doctrina sacra. Verum ea affecta tantum, à consummatione longissime abest; quod & hinc cum arcerent tyronum studia, aliam institutionem exigentia, ad scopum ipsorum propius spectantem: qua causa est, cur de hujus specimine edendo hætenus nihil promittere ausim. Priores autem quatuor partes, quam primum utique per ordinaria mea functionis labores, adeoque per difficultatem ipsius recensionis licebit, à me expectabis, si Deus voluerit. Quem precibus meis rogo, ut valetudinem, vires ac ocium mihi modo largiatur, ut promissa præstare aliquando valeam; & Parentis mei Institutiones quas vivus quidem informanda Theologica publi sibi concredita unice dicaverat, post mortem ipsius per literarum monumenta, mea qualicunque opera ad plures etiam perveniant, adeoque communi Ecclesia adificationi inservire possint. Vale.

JACOBUS ALTING.

HENRICI ALTING  
THEOLOGIA  
ELENCTICA  
NOVA.

# I N D E X

## *Locorum Theologiæ Elenctica Nova.*

### Locus

I.	De Naturâ Theologiæ.	pag. 1.
II.	De Principio Theologiæ, S. Scripturâ.	30.
III.	De Deo.	84.
IV.	De Decretis Dei, & æternâ ejus Prædestinatione.	191.
V.	De Creatione.	265.
VI.	De Providentiâ.	287.
VII.	De Peccato in genere & specie.	320.
VIII.	De Libero Arbitrio.	355.
IX.	De Pœnâ peccati.	384.
X.	De Lege Dei.	402.
XI.	De Evangelio sive de Fœdere gratiæ.	455.
XII.	De Personâ & Officio Christi.	483.
XIII.	De Ecclesiâ.	508.
XIV.	De Verbo & Sacramentis.	544.
XV.	De Gubernatione Ecclesiæ, tum Ecclesiasticâ, tum Civili.	641.
XVI.	De Vocatione & Fide.	712.
XVII.	De Justificatione.	734.
XVIII.	De Sanctificatione.	778.
XIX.	De Perseverantiâ.	811.
XX.	De Glorificatione.	825.
	Appendix de Syncretismo Religionis.	837.

# P R O O E M I U M.



CITUM est illud Servatoris apud Matthæum cap. XIII.

*Scriba edoctus ad regnum celorum, similis est cuiusdam patrifamilias, qui profert e thesauro suo vetera & nova.* Quo ipso commendat Doctoribus Evangelii spiritualem sapientiam in promulganda & captui auditorum accommodanda salu-

Doctorum  
Ecclesiæ  
prudential  
in dispen-  
sanda do-  
ctrina sa-  
lutari:

tis doctrina. Quemadmodum enim prudens paterfamilias esculenta, poculenta, vetera, nova non promiscuè, sed adhibito delectu ex penario suo promittit: prout nimirum & anni ratio, & domesticorum cum ætas tum valetudo videntur postulare: ita Ministros verbi varia ac prudente sacrorum mysteriorum dispensatione in Ecclesia tanquam domo sua uti vult & præcipit. Nempe ut rudes placidè instituunt, & rudimentis Religionis Christianæ imbuant; errantes solidè redarguant, & in viam veritatis reducant; nutantes stabiliant; confirmatos excitent ad incrementum & perfectionem, quæ est in Christo; universos denique ad salutem æternam ministerio suo promoveant & deducant. Hanc docendi rationem Deus olim in V.T. observavit, quando patribus *πολυμερῶς καὶ πολυτρόπως* locutus est per Prophetas. Hebr. 1. v. 1. Eandem Christus quoque constanter tenuit in N.T. ut passim in Evangelio, atque etiam hoc ipso in loco videre est. Post ipsum vero idem secuti sunt Apostoli, nominatim Paulus Hebr. 5. sub finem & cap. 6. initio, ut de cæteris nihil dicam. Haud alio consilio initio repetitæ Professionis meæ in hac Academia Theologiam quadrifariam distinguere & tractare visum fuit: videlicet *Didacticæ, Problematicæ, Elencticæ & Historicæ*; quo ita primo jacerentur solida fundamenta scientiæ Theologicæ. Post superstruerentur cætera ad fundamenti stabilimentum ac soliditatem necessaria. Postremò accederet illustratio universorum ex Historia Sacra & Ecclesiastica, cognita forma, successione, corruptione, atque etiam restitutione doctrinæ in singulis Theologiæ locis. Partes priores duas *Didacticam & Problematicam*, benedicente Domino ad finem jam perduximus. Proxima est *ELENCTICA*, quam nunc, ejusdem freti gratia, aggredimur. Quod ut decentius atque etiam fructuosius fiat, de *Naturâ ac conditione Theologiæ Elencticæ* *πρὸς* pauca præmittemus.

**THEOLOGIA ELENCTICA** est *Systema Controversiarum Religionis quo errores & hæreses nostri temporis, ex verbo Dei, ordine juxta Methodi leges proponuntur, digeruntur & refelluntur, ad conservandam ac propagandam fidei Christianæ incorruptam veritatem.*

Theologia  
Elenctica  
Definitio.

P R O O E M I U M.

Definitum igitur est THEOLOGIA, non absolute, sed adjuncto modo, ELENCTICA denominata: quo à modis cæteris, traditis jam aut tradendis deinceps; *Didacticâ, Problematicâ, Historicâ* distinguatur.

Elenctica  
etymolo-  
gia.

ELENCTICA porrò dicitur à verbo Græco ἐλέγχειν, quod crebri usus est in N. T. In hunc autem sensum accipitur Tit. 1. v. 9. ubi præcipit Apostolus ἀντὶ πλείοντος ἐλέγχειν *contradicentes refellere, sive redarguere*. Hinc enim derivatur nomen substantivum ἐλεγχθῶ, *redargutio, demonstratio* 2. Timoth. 3. v. 16. Hebr. 11. v. 1. itemque argumentum, quo illa instituitur. Porrò etiam formatur Adjectivum ἐλεγκτικός *redargutorius*; quomodo Platoni dicuntur ἐλεγκτικὶ λόγοι, *sermões coarguendis iis, qui contra disputant*. Sic ergo Theologia Elenctica est *redargutoria sive confutatoria*, qua redarguuntur & confutantur, qui disputant contra veritatem Religionis Christianæ, & dogmata erronea tradunt ac defendunt. Eodem sensu *πλεμικὴ καὶ ἀνασκόπαικη* Græcè, Latine *Controversiarum*, itemque *Positiva* ab aliis appellatur. Docet enim *πλεμειν* bellare contra hostes veritatis, armisque necessariis militiam hanc profectos ex *πανοπλίᾳ* Scripturarum instruit. Ephes. 6. v. 13. 14. *Ἀνασκόπει* etiam, hoc est, *labefacit & destruit λογισμὸς, νόημα καὶ ἔχθρῳματα*, quæ in defensionem errorum à sophistis adferuntur 2. Cor. 10. v. 4. 5. Quod verbum exstat Act. 15. v. 24. Jam *Controversia* sunt *Quæstiones controversæ*, quæ moventur ab hæreticis contra doctrinam receptam in Ecclesiis Orthodoxis, in Elencticâ autem examinantur, atque ex verbo Dei deciduntur, ut denominatio sit ab objecto. Postremo *Positiva Theologia* notio est à Doctoribus Scholasticis, qui in examine ac resolutione Quæstionum ponere ac statuere solent certa quædam principia, ex quibus earum explicatio & determinatio deducitur. Hæc de definito.

Synonyma.

An detur Theologia Elenctica? A.

A quo priusquam progrediamur ad enucleandam ipsam definitionem, *Rei existentia*, sive *quod sit & detur Theologia Elenctica* paucis, in ipso quasi vestibulo demonstrandum est.

*Argumenta præcipua sunt quatuor.*

Quia semper sunt hæreses.

I. Semper fuerunt, sunt, & erunt hæreses & errores, quibus oppugnata fuit & corrumpitur veritas doctrinæ. Ergo necesse est semper fuisse & esse Theologiam Elencticam, qua veritas ejus vindicata fuerit & asseratur. Alioquin jam pridem non obscurata modo, sed etiam extincta fuisset. *Antecedens* probatur ex historiâ tam sacrâ V. & N. Test. quam Ecclesiasticâ: confirmatur insuper experientiâ nostri temporis; & denique autoritate Scripturæ, vaticinantis de temporis futuri conditione, Matth. 24. v. 24. 1 Corinth. 11. v. 19. 2 Thessalon. 2.

# P R O O E M I U M.

v. 3. 1 Timoth. 4. vers. 1. 2. 2 Petr. 2. & passim in Apocalypsi.

II. Verbum Dei initio viva voce traditum, post etiam scriptis consignatum fuit, non minus ad ἑλεγχον errorum, quam ad fines ususque cæteros: ut diserte docetur 2 Tim. 3. v. 16. & alibi. Ergo Theologia Elenctica negari non potest.

Q. verbum Dei ad ἑλεγχον quoque traditum.

III. Ministerium Ecclesiæ in V. & N. T. semper fuit ἐλεγκτικὸν redarguens errores contra doctrinam salutis. Ergo semper sonuit in Ecclesia Theologia Elenctica. *Antecedens* confirmat historia Prophetarum & Patriarcharum in V. Christi autem & Apostolorum in N. T. præcipue ubi contra Idololatrias, Epicureos & Pseudapostolos disputant.

Q. ministerium Ecclesiæ semper fuit elencticum.

IV. Si nulla est Theologia Elenctica, etiam homines ab erroribus ad veritatem converti nequeunt, nec Pseudoprophetis & hæreticis resisti, & os obstrui potest. Consequens repugnat Scripturæ & experientię. Ergo & antecedens. Ita demonstrata Existentiâ Theologiæ Elencticæ, deinceps naturam ejus, brevi definitione comprehensam, declarabimus.

Q. sine ea homines converti, hæretici convinci nequeunt.

GENUS ei tribuimus commune cum aliis Theologiæ speciebus sive modis. Est namque *Systema* sive corpus quoddam & compages cæntroversiarum Religionis: ut quæ alias divisim & per partes explicatæ sunt, hic conjungantur universæ, ac suo singulæ loco tradantur. De quo cum antehac plura, nihil attinet nunc dicere fusi.

Genus. Systema.

CAUSA *Efficiens* sunt Theologi, non absolutè, sed ἑλεγχοντες redarguentes dicti, qui speciali nomine διδασκαλοὶ καὶ συζητητα appellantur in Scriptura. Eph. 4. v. 11. 1 Cor. 1. v. 20. Siquidem proprium ipsorum munus est, non modo exhortari doctrinam sanam, sed etiam contradicentes refellere ἀντιλέγοντας ἑλεγχον. Tit. 1. v. 9. Hoc præter alios sine divinitus inspirata & tradita est S. Scriptura 2 Tim. 3. v. 16. Tum Moses & Prophetæ in V. Christus ejusque Apostoli in N. T. non minus hunc quam cæteros muneris sui actus religiosè diligenterque impleverunt. Exod. 32. capp. 1 Reg. 13. & 18. & 22. capp. Matth. 5. 6. 7. 15. 22. capp. Actor. 15. & 17. Gall. 2. 3. 4. 5. capp. Phil. 3. & passim. Ut nihil dicamus de Patribus, quibus perpetuum contra hæreticos pro veritate certamen fuit; Justino Martyre, Irenæo, Tertulliano, Clemente Alexandrino, Origene, Lactantio, Athanasio, Gregorio Nazianzeno, Hieronymo, Augustino, Cyrillo, ac cæteris, scriptorum Elencticorum gloria ad posteritatem celebribus. Præterimus quoque superiorum & nostri seculi Theologos, quorum scripta Elenctica controversias fidei explicantia, in omnium manibus sunt. Nos syllabum eorum representavimus, cum de formandis studiis Theologicis in Problematica differeremus.

Efficiens Theologi Elenctici.



Instrumentum	<b>I N S T R U M E N T U M</b> Elencticæ geminum est: <i>Vnum</i> Divinum, <i>Alterum</i> Humanum. <i>Divinum</i> est <i>verbum Dei</i> libris V. & N. T. comprehensum; quo ceu virgula quadam divina investigantur & observantur errores; ceu Lydio lapide explorantur; & veluti gladio spirituali jugulantur. Propterea etiam usus ejus tam crebrò, tamque seriò imperatur. Esa. 8. v. 20. Joh. 5. v. 39. Matth. 22. v. 29. conferantur & alia loca 2 Corinth. 10. v. 4. 5. Ephes. 6. v. 12. & seqq. Hebr. 4. v. 12. 13. Hoc organo ejusque adminiculo Servator noster depræhendit & refellit errores Saducæorum ac Pharisæorum Matth. 22. Apostoli Pseudo-Apostolorum Actor. 15. Paulus & Apollo Judæorum cap. 9. & 18.
Divinum, Scriptura,	<i>Humanum</i> est <i>Logica</i> sive <i>Dialectica</i> , cujus præceptis & usu juvatur <i>ἐλεγκτις</i> Theologica. Facit enim ut controversa dilucidius explicentur, solidius confirmentur, & adversarii pressius urgeantur ac redarguantur. Præterea certa habet & indubitata <i>καθήματα</i> , quibus verum à falso, consequens ab inconsequente, ordinatum à confuso distinguatur: prout in Problematicis demonstratum fuit. Atq; huc potissimum faciunt encomia illa quibus antiqui Patres Logicam in usu doctrinæ Theologicæ ornarunt. Clemens Alexandrinus <i>lib. 1. Stromat.</i> Basilii <i>in cap. 5. Esaia.</i> Nazianzenus <i>Epist. 105.</i> Augustinus <i>lib. 2. de doctr. Christi. cap. 31. &amp; contra Academicos cap. 13.</i> Nec refert quod etiam adversarii his ipsis instrumentis uti solent. Siquidem abusus non tollit verum usum. Certè nulla re æquè abutuntur quam S. Scriptura: Quam tamen propterea adeò non abdicamus, ut etiam studiosius nobis vindicemus.
Humanum, Logica,	<b>M A T E R I A</b> <i>circa quam</i> sive <i>objectum</i> Theologiæ Elencticæ est duplex, <i>Reale</i> vel <i>Personale</i> : illud immediatum, hoc mediatum.
Logica laudata,	<b>R E A L E</b> dicuntur controversiæ Religionis sive errores & hæreses de fide & Religione. De quibus alibi actum ex professo. <i>Error</i> est nomen commune, falsam de fide opinionem, sive quodcunque falsum dogma notans. <i>Hæresis</i> autem est nomen speciale, errorem graviolem, eumque cum pertinacia conjunctum designans 1 Corinth. 11. v. 18. 19.
Objectum.	<b>E r r o r e s</b> Neque enim Errores omnes circa fidem ejusdem generis censendi sunt. Sed ut in corpore humano morbi non modo gradibus, sed etiam speciebus discernuntur, prout partes vitales, organicas, vel etiam extremam cutem occupant, & sic gravius leviusve nocent; ita hæc quoque usu venit. Inde est quod tria genera Errorum circa fidem constitui solent; relatione institutâ ad doctrinam fundamentalem Legis & Euangelii, videlicet, quod vel <i>in fundamento</i> , vel <i>circa fundamentum</i> , vel etiam <i>præter fundamentum</i> versentur. <i>Errores in fundamento</i> sunt, qui illud directè ac notoriè convellunt, ut hæresis Socinianorum, Neopelagianorum. <i>Errores circa fundamentum</i> sunt, qui illud obliquè ac velu-
Reale Error & Hæresis.	<i>ti per</i>
in fundamento.	
circa fundamentum.	

P R O O E M I U M.

ti per cuniculos labefactant; ea docentes quibus positis aliquod fidei caput per necessariam consequentiam infirmatur, ut Pontificiorum de Transubstantiatione; & Lutheranorum de Consubstantiatione, & Ubiquitate corporis Christi. Denique *Errores præter fundamentum* dicuntur curiosæ & inutiles quæstiones, fundamentum quidem non attingentes, interim vanæ ostentationis causa ei superstructæ, quæ salutarem Ecclesiæ ædificationem impediunt. Cujusmodi sunt non pauca, quæ olim à Scholasticis, nunc à Novatoribus curiosè moventur, & temerariè definiuntur. Primi & secundi generis errores huc propriè pertinent & sub objectum Theologiæ Elencticæ cadunt. Reliqui ad Problematicam revocandi, vel etiam simpliciter rejiciendi & explodendi sunt. Cæterum non molimur aut instituemus refutationem omnium errorum, sed præcipuorum duntaxat; eorum maxime, qui nostrum hoc seculo sparguntur, & defenduntur ab adversariis, atque Ecclesiam Dei variè exercent. Veteres ne attingemus quidem, nisi quatenus interpolantur & renovantur à modernis Hæreticis & Erronibus, eoque cum novis erroribus analogiam quandam & similitudinem obtinent. Ut labor omnis nobis futurus sit circa nostri temporis errores ex verbo Dei retegendos & refellendos. Qui quidem ab authoribus suis in classes quinque, vulgo notas distingui possunt; videlicet *Pontificiorum, Socinianorum, Novatorum, Anabaptistarum, & Lutheranorum*. Nomina nota sunt. Errores ex ipsâ disceptatione & examine patefcent.

præter  
fundamen-  
tum.

qui ad  
Elencti-  
cam perti-  
neant.

Jam PERSONALE objectum Theologiæ Elencticæ, quod etiam mediatum vocamus, sunt *Errones & Hæretici*, convincendi erroris sui in fide, ab eo abducendi, & ad veritatem reducendi; vel etiam, si pertinaces fuerint, confundendi, & Dei judicio relinquendi. Act. 26. v. 18. 2 Timoth. 2. v. 25. Tit. 1. v. 11. & 3. v. 10. Iterum distinguimus Errones & Hæreticos. Nec enim quicumque errat in fide, hæreticus est, uti vulgus opinatur. Etiam qui errat in fundamento non semper est hæreticus. Sed qui errori fundamentali addit pertinaciam & obstinationem, institutionem atque admonitiones omnes repellens, is demum hujus nominis infamiam meretur. Tit. 3. v. 10. 11. Gal. 1. v. 8. 9. 1 Johan. 2. v. 22. 23. Servator noster Errones sive errantes omnes circa fidem & religionem generatim distinguit in *cacos & duces cacorum*. Matth. 15. v. 14. Paulus in *seductores & seductos*. 2 Timoth. 3. v. 13. Augustinus lib. de utilitate credendi cap. 1. in *hæreticos & credentes hæreticis*. Utrique non parvo inter se discrimine distant. *Seductores* non modo ipsi errant, sed etiam alios seducunt & exitiales errores, quantum possunt, propagant. Matth. 15. v. 14. cap. 23. v. 15. Horum gravissima est culpa, qui etiam rarissimè convertuntur ob insignem pervicaciam.

Personale  
Errones &  
Hæretici.

Hæreticus  
quis.

Seducto-  
res.



Seducti.

ciam & malitiam in qua tandem obfirmantur justo Dei iudicio. 2 Theff. 2. v. 10. 11. *Seducti* ferè stultâ credulitate consentiunt in errores; & pro vario animi affectu vel fervidi, vel frigidi, vel dubii dici queunt. *Fervidi* magno zelo aguntur in errore suo. Iohan. 16. v. 2. 3. ut olim Paulus in Pharisaismo. 1 Timoth. 1. v. 13. Et ut levius peccant ex ignorantia, sic facilius ferè emendantur. 1 Timoth. 1. v. 13. 14. Actor. 3. v. 17. cap. 17. v. 30. *Frigidi* sunt hypocritæ, qui foris simulant & ore profitentur, quod corde non credunt. Apoc. 3. v. 15. Qui proinde rarè ad agnitionem veritatis perveniunt. *Dubii* sunt, qui sic errant ut tamen non averfentur veritatem, & præstent se dociles, parati doceri meliora ex verbo Dei; exemplo Nicodemi Iohan. 3. Eunucho Act. 8. Hi facilius convertuntur; ut magistra experientia constat.

Forma.

FORMA Theologiæ Elenctica itidem gemina assignari potest: una interna, altera externa.

Interna Redargutio.

INTERNA est ἐλεγχο, sive redargutio errorum ex verbo Dei instituta, eidemque per omnia analogâ & consentanea. Ut enim error sive hæresis declinat ac deflectit à veritate verbi ad mendacium. Matth. 22. v. 29. 1 Tim. 6. v. 10. sic redargutio ejus sive confutatio mendacium destruit ex verbo, & veritatem reducit restituitque. Matth. 22. v. 29. & seqq. Est igitur Scriptura sive Verbum Dei tum principium Theologiæ Elencticae, ex quo argumenta Elenctica & Apodictica extruuntur, tum etiam canon ejus ac regula, cui ipsam ἐλεγχῶ conformari, atque

Actus ejus

1. Discretio veri à falso.

examissimè respondere necesse est. *Actus forma hujus interne* quatuor notari possunt. I. est διακρίσις sive discretio veri à falso. Hebr. 5. v. 14. Accidit non rarè ut vera pro falsis arguantur & damnentur; cujus exempla obvia sunt in disputationibus Christi cum Judæis. Ioh. 5. 6. 7. 8. 10. capp. Sæpè etiam fit, ut erroribus & hæresibus circa fidem vera misceantur, vel consilio vel dolo impostorum, vel propter connexionem dogmatum, vel aliis de causis. In confutatione igitur ista accuratè dijudicanda & separanda sunt juxta normam & regulam verbi divini. 1 Theff. 5. v. 21. 1 Ioh. 4. v. 1. Væ illi qui lucem dicit tenebras, Esa. 5. v. 20. & veritatem Dei odio hominis non agnoscit aut negat. Alius mos olim Patribus fuit, teste Augustino, qui quicquid verum aut rectum deprehendebant in schismate aut hæresi, laudabant potius, quam ut illud infectarentur aut damnarent. II. Est *justa ponderatio ipsius erroris*, quâ momentum ejus & gravitas expenditur, juxta verbum Dei; ne ex musca Elephas, ex singulari opinione, quantumvis verbo Dei non damnata, error, ex errore quævis hæresis aut blasphemia procudatur. Ipsa Scriptura distinguit gradus erroris, & nos ex ea distinximus. 1 Corinth. 3. v. 11. 12. Gal. 1. v. 7. 8. 9. Diversimodè etiam habet

2. Ponderatio erroris.

bct

bet Errantes, & cum iis agendum esse docet. Rom. 14. Phil. 3. Gal. 1. & 5. 6. Coloff. 2. capp. 111. *Perpicua ac solida errorum & hæresium confutatio* ex verbo Dei: sive ex apertis testimoniis, sive necessariis nec minus evidentibus consequentiis instituitur. Utriusque modi exempla occurrunt in Scripturâ. Illius Rom. 3. 4. 9. 10. 11. & Gal. 3. 4. capp. Istius Matth. 22. v. 31. 32. Act. 15. v. 13. 14. 15. 1 Cor. 9. v. 9. 10. & passim. IV. *Errorum atque hæresium damnatio & detestatio*. Zelo gloriæ Dei, quoties res poscit, instituta. Exemplum hujus exstat Gal. 1. v. 7. 8. 9. 1 Cor. 16. v. 22. 2 Iohan. v. 10. 11. Unde discimus *anathema* non modo simplex, sed etiam compositum, quod *Maranatha* dicitur, in hæreses blasphemias, & hæreticos pertinaciter blasphemantes pronunciare fas esse; licet usus utriusque rarior esse soleat. Ita habet forma interna.

**E X T E R N A** est ipsius *ἐλέγξως* sive *refutationis recta dispositio*, & methodica tractatio: quæ tribus partibus continetur & absolvitur, *statu questionis, confirmatione veri, & confutatione falsi*. *Στάσις τῆς συζητήσεως, κατισκοδή, & ἀνασκοδή* usitatè appellantur. *Status* ipsam controversiam nudè ac simpliciter aperit & proponit. Ergò I. tollit obscuritatem & ambiguitatem omnem, subjecto aut prædicato quæstionis adhærentem. II. Removet tum heterogenea sive aliena à quæstione per calumniam depulsionem; tum etiam diversa, seorsim explicanda, per ipsarum quæstionum distinctionem. *Confirmatio* habet assertionem veræ sententiæ, vix affirmantis sine negantis, argumentis ex natura Subjecti & Prædicati deductis, una cum vindicatione ab exceptionibus & distinctionibus, quibus vis argumentorum enervari solet. *Confutatio* denique continet responsionem tum ad argumenta Principalia, itidem petita ex Subjecto & Prædicato Quæstionis, tum ad Prosyllogismos & Epilogismos eorundem. Quæ quidem non modo materiæ, sed etiam formæ argumentorum accommodata esse debet. Alii plures formæ externæ partes constituunt. Sed hæc sufficiunt, & quicquid omnino ad justam Confutationem necessarium est, complectuntur.

**F I N I S** Theologiæ Elencticæ *Remotus* est *Gloria Dei*, ne ea per errores aut hæreses obscuretur aut blasphemetur. 2 Cor. 6. v. 15. *Proximus* triplex dari potest. I. *Conservatio ac propagatio vera atque incorrupta doctrina*. Eph. 4. v. 13. 14. II. *Conversio errantium* à tenebris ad lucem, ab erroribus ad veritatem. Actor. 26. v. 18. 2 Tim. 2. v. 25. III. *Confusio & ἀναπλόγησις* pertinacium, ut eis os obstruatur, Tit. 1. v. 11. ipsique tandem damnentur justo Dei judicio. Rom. 1. v. 21. & seqq. 2 Thess. 21. & seqq. 2 Thess. 2. v. 11. 12.

**E F F E C T A** coincidunt cum fine, & ex eo æstimanda sunt.

**S U B I E C T U M** Recipiens *immediatum*, est *Inventus studii sacri directus*,  
 \*\*\*\* acta,

3. Confutatio solida.

4. Damnatio.

Externa, Refutationis dispositio.

Habet 1. Status questionis.

2. Confirmationem.

3. Confutationem.

Finis Remotus.

Proximus.

Subiectum Immediatum.

rum Iu-  
ventus  
Theologiæ  
dicata.

Mediatum  
Ecclesia:  
Errantes:

Adjuncta.

ut Refuta-  
tio sit

Solida.

Prudens.

Tempera-  
ta.

*cata*, quin etiam necessariis eorum fundamentis instructa. Huic enim Theologia Elenctica in Scholis Theologicis proponi solet atque etiam debet, ut acquirat habitum discretionis veri & falsi, boni & mali. Heb. 5. v. 14. eoque præparetur, tum ad explicationem & applicationem Scripturæ, quæ etiam ad Elenchum falsi tradita est, 2 Tim. 3. v. 16. tum ad certamina disputationum cum erroribus & hæreticis, quo ipsos redarguere Tit. 1. v. 9. & os eis obstruere verſ. 11. possit. *Mediatum* est partim *Ecclesia*, confirmanda in veritate contra errores; partim *Errantes* ipsi, ab erroribus suis ad veritatem convertendi & perducendi.

*ADIUNCTA* communia in Didacticis exposuimus. Peculiariorum autem, & quæ Theologiæ Elencticæ κατ' ἐξοχὴν & singulariter conveniunt, sunt tria ista. Nempè ut redargutio sive refutatio errorum sit *solida*, sit *prudens*, & denique *spiritu mansuetudinis & charitatis temperata*. *Solida*: ut penetret vi & efficacia argumentorum & responsorum, nec vanitate aut infirmitate cedat in irrisionem & obstinationem adversariorum. Quod imprimis spectavit Calvinus in refutatione Serveti, Valentiini Gentilis, & aliorum. Ideoque magno dictorum sacrorum delectu usus est. *Prudens & circumspecta*; ne quid aut concedatur aut opponatur adversariis, quod causæ veritatis præiudicio esse queat. *Temperata* denique *spiritu mansuetudinis & charitatis*: ut non convitiis aut acerbitate verborum, sed humanitate ac lenitate certetur; nec laureola propriæ gloriæ ex victoria, sed ipsius Errantis conversio & salus quaeratur. Absque quo inanis & infructuosus est omnis in confutando labor.

# THEOLOGICÆ ELENCTICÆ

## LOCUS PRIMUS

De

### NATURA THEOLOGICÆ.



**H**ic locus non tam realis est, continens singulare aliquod caput doctrinæ Theologicæ à cæteris distinctum : quam artificialis sive formalis, complectens theoriam generalem de *Natura Theologia* ab omnibus ejus locis abstracta, & dispositione ac tractatione eorundem Logica. Ideoque nec Controversias reales saltem directè & propriè habere potest. Nam Quæstiones de genere, objecto, forma, fine, & accidentibus Theologiæ, (de quibus non omnes idem statuunt,) pleræque formales sunt, in Problematicis explicatæ. De quibus Pontificii, Lutherani, atque ipsi etiam inter se Orthodoxi diversimodè sentiunt. *Anabaptistæ* verò, obtentu simplicitatis, totum hunc locum rejiciunt, vel etiam tanquam scopolum re-fugiunt: persuasi ex methodicâ & distinctâ rerum Theologicarum explicatione, ipsarum rerum tum veritati, tum majestati plurimum decedere. Quibus etiam in Problematis satis est responsum. Reliqui sunt *Sociniani* & *Novatores*, cum iisdem sive in totum, sive ex parte sentientes, qui controversias nonnullas movent, quæ si minus directè, saltem obliquè huc pertinent, vel referri possunt. Eas proinde in hunc locum, de *Natura Theologiæ*, ne is desertus neglectusve videatur, conferemus: & *à negotiis*, h. e. absque Calumniarum depulsione, nec non Logomachiarum evolutione, quæ aliis locis realibus, ex methodi nostræ instituto deinceps præmittentur, proponemus & persequemur. Sunt autem numero Quatuor,

*Anabaptistæ* hunc locum rejiciunt.

*Sociniani* & *Novatores* quid faciant.

I. De cognitione Dei naturali.

II. De cognitione Dei acquisita ex operibus ipsius.

III. De communi Religione, per quam omnes possint servari.

IV. De articulis & locis Theologiæ fundamentalibus.

De singulis ordine distinctè que agemus.

PRIMA: *An detur Theologia naturalis?*

*Subjectum* controversiæ est *Theologia*: quo nomine hoc loco intelligitur cognitio quædam Dei & rerum divinarum. Neque enim quæritur

*Prima Sociniano-rum; An de*

detur  
Theologia  
naturalis?  
Theologia  
quid hic  
notet?  
Quid Na-  
turalis?  
Naturale  
Actu,

Potentia.

de perfecta aut salutari notitia Dei, tam redemptoris quam creatoris; sed de quali quali cognitione creatoris Dei duntaxat, qua constat esse Deum sive numen aliquod, illudque esse religiosè colendum. *Prædicatum* termino *Naturalis* continetur, qui quidem ambigui est significatus. Siquidem *Naturale* dicitur homini, quod vel actu, vel saltem potentia ei inest. *Actu*, cujus actus sive *ἐνέργεια* existit & deprehenditur in homine inde ab utero: ut actus vitæ in vivente, & sensus in sentiente. *Potentia*, cujus facultas est naturalis; homini naturâ, sive cum nascitur, insita; & se ultro ac sponte exerit in omnibus adultis sanâ mente præditis. Complectiturque non modo facultatem intelligendi, quæ propria est hominis: sed etiam principia notitiarum naturalia, (tanquam radium sapientiæ & justitiæ divinæ in mente lucentem) ex quibus conclusiones Theoricæ & Practicæ deducuntur. Quo pacto Lex naturæ, itemque *ἡ ἐννοία* naturales dici solent. *Priore* sensu utrimque convenit nullam esse notitiam Dei naturalem. Quia nullius prorsus rei actualis cognitio nobiscum nascitur, ob infirmitatem rationis, & conditionem organorum. Deut. I. v. 39. Jon. 4. v. 11. De *posteriore* quæstio est hoc loco.

Sociniani  
& Nova-  
tores qui-  
dam ne-  
gant.

*Sociniani*, & cum his *Novatores*, saltem aliqui negant esse Theologiam sive cognitionem aliquam Dei naturalem. Quæ vero esse videatur, eam partim à traditione Majorum inde ab Adamo, præsertim primis illis seculis, quando homines diutissimè vivebant; partim ex variâ Dei revelatione, diversis temporibus factâ, dimanasse & perfectam esse. Videatur Socinus *Præf. Theologicarum* c. 2. Ostorodius *Instit. Relig. Christiana* cap. 3. Vorstius in *Exegeti Apologetica* & ejus *Epitome*, & alii plures. Hæc assertio eo magis miranda est, quod iidem authores alias hominem in mysteriis rebusque divinis adedò faciunt perspicacem, ut etiam absque gratia & illuminatione Spiritus S. scripturam studiosè legere, & literaliter intelligere possit. Contra *Orthodoxi* docent & defendunt; dari aliquam Theologiam sive cognitionem Dei creatoris naturalem: licet in hac caligine, quæ est à peccato, valde obscuratam & imperfectam: tum etiam gradibus pro subjecti, hoc est, vel individuorum sive hominum singulorum, vel etiam nationum ac populorum conditione & qualitate variantem. Unde illa quæ in diversis & longe à se distitis Gentibus deprehenditur, & olim quoque observata est discrepantia, existit & existit.

Orthodoxi  
affirmant.

Thesis igitur affirmans Orthodoxorum hæc est: *Esse aliquam Theologiam & cognitionem Dei naturalem: sive sensum aliquem divinitatis homini esse naturaliter insitum.*

*Κατὰ τὴν Θεσεὺς Ἀφαιρῶντος Ὀρθόδοξα,*  
Ex Natura Subjecti.

I. Lex naturæ non potest non esse homini naturalis. Theologia sive cognitio

cognitio Dei, de quâ hic agitur, est lex naturæ. Ergo etiam naturalis. *Major* est Rom. 2. v. 14. 15. quam vel ratio nominis comprobatur. *Minor* constat vel sola definitione legis naturæ: quæ docet discrimen inter verum & falsum, honestum & turpe natura, atque ad istud faciendum mittendumve obligat. *Excipiunt ad Majorem, & ejus probationem: Non dici legem naturæ inscriptam esse, sed opus Legis: τὸ ἔργον τῆ νόμου: tum, non esse innatam, sed tantum cognitam: ut Judæis cognita lex Moysi ex revelatione.*

Rationes  
Affirmantes  
Orthodoxæ.  
Q. Est lex  
Naturæ.

RESP. Utraque glossa nimis est diluta & contorta. Prior I. quia *Lex*, est opus Legis; sibi ipsi esse Legem, & opus Legis cordibus inscriptum habere sunt synonyma. II. Lex cujus naturali instinctu homo præstat honesta, fugit turpia est Lex naturæ. v. 14. Atque est ipsum opus Legis. III. Lex ἡ ἡσέφω Judæorum & ἡ ἡσέφω gentium, inter se opponuntur. At Lex ἡ ἡσέφω non alia est quam naturæ. Ergo. Posterior I. à phrasi metaphoricâ inscribere legem cordibus, quæ sumpta est ab inscriptione literali Exod. 32. & 34. capp. & spirituali Jer. 31. Heb. 8. II. quia notat efficientem implicitè: ἡσέφω pro ἡσέφω ἡσέφω ἡσέφω. Inscriptis autem Deus, dum ipsum cor formavit. Psal. 33. v. 12. illuminans omnem hominem venientem in mundum Joh. 1. v. 9. III. Natura faciunt quæ legis sunt. Cum natura igitur eam susceperunt. IV. Conscientia est effectum vel consequens hujus legis. At illa naturalis. Ergo & hæc. vide v. 15. Nam effectum non est prius aut posterius suâ causâ.

Rom. 2.  
v. 14. 15.  
vindictivæ.

II. Conscientia accusans in malefactis, excusans in benefactis est homini naturalis. Atqui illa complectitur vel præsupponit Theologiam sive cognitionem Dei. Ergo. *Major est Apostoli* Rom. 2. v. 15. *Minor* demonstratur ex natura ipsius conscientiæ: quæ συντήρησις sive notitias generales de honesto & turpi, quarum custos est intelligentia, præsupponit. Vnde etiam συνείδησις appellatur. Tit. 1. v. 15.

Q. Con-  
scientia  
naturalis  
eam præ-  
supponit.

III. Cognitio aliqua naturæ, voluntatis, & operum Dei, rectè Theologia nomine censetur. Atqui illa est homini naturalis. Ergo & Theologia. *Majorem* arguit ratio nominis. Theologia namque sonat λόγος τοῦ Θεοῦ. *Minor* distinctè probatur. De natura Dei, sive quod sit, & qualis sit Deus. Rom. 1. v. 19. 20. De voluntate ipsius patefacta in Lege. Rom. 1. v. 32. cap. 2. v. 14. 15. De operibus quoque, quæ creationis & providentiæ dici solent, Rom. 1. v. 19. 20. Actor. 14. v. 17. cap. 17. v. 27. 28.

Q. Cogni-  
tio aliqua  
naturæ, vo-  
luntatis &  
operum  
Dei natu-  
ralis est.

IV. Si nulla Dei notitia est homini naturalis, ne imago quidem Dei naturalis ipsi dicenda est. Falsum consequens. Ergo & antecedens. *Ratio consequentiæ* est: quod imago Dei post lapsum reliquias veritatis sive verarum de Deo notionum sive notitiarum complectitur. Rom. 1. v. 18. 19. *Consequens* habetur Gen. 9. v. 6. Jac. 3. v. 9. ubi homo non tan-

Q. Imago  
Dei natu-  
ralis.



tum dicitur imago Dei etiam post lapsum; sed ad eam per generationem naturalem factus esse dicitur.

### Ex Natura Pradicati.

Q. Cordibus hominum naturaliter inscribitur.

I. Quod cordibus hominum, dum nascuntur, naturaliter inscribitur, imprimitur, & patet; id verè est & rectè dicitur naturale. Atqui Theologia, sive aliqua Dei & rerum divinarum cognitio, cordibus hominum, dum nascuntur, naturaliter inscribitur, imprimitur, & patet. Ergo. *Major* est extra controversiam. *Minor* demonstratur autoritate Scripturæ. Rom. 1. v. 19. ubi notanda emphasis, ἐν αὐτοῖς, id est, in mentibus eorum, item αὐτοῖς ἐφάπευον. Sic cap. 2. v. 14. 15. & Ioh. 1. v. 9. Excipitur: *Illa dici improprè & metaphorice, sensum autem esse: Ex naturali facultate homini notum esse Deum esse, utpote intelligendi potentia natura instructa.* RESP. I. Non omnia sunt metaphorica: & his tantum subest sensus certus ac evidens. II. Loca illa non solum facultatem, sed etiam ipsas notitias sive principia earum, tanquam qualitates designant. His enim ornantur potentia divinitus ad exercendas operationes suas.

Q. Omnibus gentibus, etiam barbaris communis est.

II. Quod omnibus universim Gentibus, quantumvis barbaris commune est, id jure merito naturale habetur. Atqui Theologia, sive aliqua Dei cognitio, est omnibus Gentibus etiam barbaris communis. Ergo. *Majorem* concedunt ipsi adversarii: & magna cum ratione asseritur à Cicerone lib. 1. Tusc. Quæst. *Omnis in re omnium gentium consensio lex naturæ putanda est*: quod declarat Oratione pro Milone. *Minorem* probamus. I. Autoritate veterum. Aristotelis lib. 1. Top. c. 9. asserentis pœna ac castigatione dignos esse, qui dubitant, utrum Deus sit honorandus: Ciceronis item lib. 1. & 2. de Natura Deorum; & Lactantii lib. 3. cap. 10. II. Experientia universali eorum, qui populos externos per orbem universum adierunt & viderunt. Contra utrumque quod excipitur, infra suo loco diluetur.

Q. Nec institutione acquisita, nec lege vel more constituta est.

III. Quæ doctrina neque institutione aut traditione est acquisita, neque Lege aut consuetudine demum constituta, illa est homini naturalis. Atqui doctrina de existentia & cultu Dei, quod sit Deus, & quod colendus sit, neque institutione aut traditione est acquisita, neque lege aut consuetudine demum constituta. Ergo. *Majore* constat antithesi causarum, à quibus cognitio ista profiscitur. *Minor* ponitur etiam à Cicerone l. 1. de Natura Deorum, & l. 1. Tusc. Quæst. Sed Excipiunt ad Majorem. *Quod multarum rerum cognitionem homo sibi comparat propria sensus & rationis vi: ut sunt varia principia theórica & practica: quæ propter summam evidentiam auctoris habentur.* RESP. Principia non sunt unius generis; alia absolutè, alia secundum quid talia, hoc est, in suo genere & ordine: item alia naturalia, alia acquisita. De primi solum generis principiis hic

hic sermo est : & sic stat argumentum , cadit adversaria exceptio.

IV. Quod tam altè impressum est , & tam firmiter inhæret animis hominum , ut nullo conatu aut studio evelli possit , id ipsis est naturale. Atqui aliqua cognitio Dei , tam altè impressa est , & tam firmiter inhæret : illa præsertim , qua Deus testis , iudex , ac vindex scelerum agnoscitur. Ergo. *Major* evidens est per se. Nam acquisita possunt induci & aboleri. Naturalia immutabilia sunt. *Minor* probatur ; quod profani & desperatæ impietatis homines Numinis divini sensum ne summo quidem conatu excutere unquam potuerunt. Et ut pro tempore callum obduxisse visi sunt , semper tamen recurrit terror & tremor Numinis , præsertim in adversis. Exempla Caligulæ , Neronis , & aliorum ex historiis nota sunt.

Q. Tam altè infixa cordibus hæret , ut evelli nequeat.

Antithesis Negans Heterodoxorum , Socinianorum & Novatorum : *Nullam dari Theologiam & cognitionem Dei Naturalem : sive nullum sensum divinitatis homini esse naturaliter insitum.*

Ἀνασχυλὴ Antitheseos Negantis Heterodoxæ

Ex Natura Subjecti.

I. *Quod est ex fide non est omnibus hominibus naturale. Opinio divinitatis est ex fide : teste Apostolo Heb. 11. v. 6. Accedentem ad Deum credere oportet esse Deum , & præmia largiri iis , qui ipsum requirunt. Ergo non est naturalis.*

Rationes Negantes Heterodoxæ.  
Q. Sit ex fide.

RESP. I. In *Majore* est fallacia à dicto secundum quid. Quod tantum est ex fide , non est natura notum. Quod vero partim fide , partim natura cognoscitur , illud quatenus fide constat , naturali notitia non tenetur. Sunt enim modi à se invicem diversi. Sicut genus restringitur per speciem , natura per gratiam ; sic notitia Dei naturalis per fidem ; quod vel primus Symboli Apostolici articulus nos docet. II. *Minor* bifariam falsa est , hypothesi & assertione. *Falsa hypothesis* est quod notitia sive sensus divinitatis sit opinio , *Ἀόξα* quædam , atque adeò illa notitia , quæ est ex fide. At Scriptura fidem vocat *hypothesin* , *Elenchum* Heb. 11. v. 1. tribuit ei ἀσφάλειαν , ἀληθοφoρίαν , πεπλησιν , Luc. 1. v. 4. Rom. 4. v. 21. Eph. 3. v. 12. Quæ epitheta in opinionem non cadunt. Sed nec notitia Dei naturalis dici opinio potest , non magis quam notitiæ naturales : tum quia est scientia necessariorum principiorum theoricorum & practicorum , tum etiam quia firma , constans & indelebilis est : ut prorsus extinguere nequeat : uti supra demonstratum fuit. *Falsa insuper assertio* est : quod notitia Dei nulla sit nisi ex fide. Imo hoc est ipsum κενόμυθον. Contrarium vero jam ante evicimus. Locus Heb. 11. v. 6. est alic-



Heb. 11.  
v. 6. vindicatur.

nus & impertinens. Agit enim de notitia speciali veræ fidei, *generalem* autem per naturam minimè negat. Probat *I. Quia* hac fide credentes placent Deo. Notitia illa generali nemo placet Deo, non magis quam diaboli. Jac. 2. v. 19. Ergo. *II. per* hanc fidem patet aditus ad Deum & gratiam ipsius. Rom. 5. v. 2. per fidem aut notitiam *generalem* non patet aditus. Rom. 1. v. 20. 21. Ergo. *III. Credere esse Deum & esse remuneratorem*, est credere Deum esse suum Deum, & esse remuneratorem gratuitum secundum Euangelium : ut series sermonis docet. Illud verò est fidei specialis, non notitiæ generalis aut naturalis. Ergo.

Q. Sit vera sapientia.

*II. Vera sapientia non est homini naturalis. Atqui cognitio Dei est vera hominis sapientia. Ergo. Ratio Majoris est : quia docet Scriptura eam acquiri à nobis & nostro studio. Minor occurrit passim in Proverbiis.*

RESP. Aut sunt Quatuor termini in argumento ; ut *sapientia* vox aliter sumatur in *Major*e, aliter in *Minore* ; aut si utrobique eodem modo accipitur, idque secundum stylum Scripturæ ; jam conceditur totum. Tantum enim sequitur, aliquam, sive illam Dei cognitionem, in qua consistit vera ac salutaris sapientia, non esse naturalem homini ; non autem, quod nulla prorsus sit naturalis.

Q. Nec habitualis sit, nec actualis.

*III. Notitia omnis aut habitualis est aut actualis. Neutra verò dici potest naturalis. Non actualis : quia actus præexigunt usum rationis, nec non convenientem organorum dispositionem. Nec habitualis : ut quæ actibus demum acquiritur. Ergo nulla est aut datur naturalis Dei notitia.*

RESP. Est insufficiens enumeratio specierum sive modorum in *propositione* : idque ex subiecto contra mentem nostram restricto. Deest enim modus tertius, videl. *potentia naturalis*, sive facultas sponte se exferens suo tempore, secundum insitam naturæ lucem, etiam sine demonstratione aut institutione aliena : quantumvis ea postea excitetur, augetur, & confirmetur. Hoc vitium argumenti, etiam per *ἐν τῷ* à pari deprehenditur. Etenim Lex naturæ, Conscientia, & principia similia homini insunt naturaliter. Nec tamen vel actu mox exferuntur, vel usu parantur.

#### Ex Natura Prædicati.

Q. Non sit omnibus communis.

*I. Naturalia sunt omnibus communia. Notitia Dei non est omnibus communis. Ergo nec naturalis. Major est in confesso. Minoris veritas trifariam confirmatur. I. de hominum individuis quibusdam : in Scripturâ indefinite. Psal. 10. v. 4. & 14. v. 1. & 53. v. 2. definite verò inter Philosophos notis : ut sunt Diagoras, Protagoras, Melius, Epicurus, & alii. II. De ætate infantili Deut. 1. v. 39. Esa. 7. v. 16. Ion. 4. v. 11. quam testatur eadem Scriptura nescire bonum aut malum, dextrum aut sinistrum. III. De integris populis, ad quos fama Dei non pervenit omnis notitia Dei expertibus : ut in novo orbe sunt Indi, Brasilienses, Pathagones, alii.*

RESP.

**RESP.** Negando *Minorem*. *Probationes* ejus partim alienæ sunt, partim falsæ. *Prima*: Quia illi negarunt Deum non ignorantia, sed malitia; redarguente eos propria conscientia. Quod de atheis irrisoribus in populo Dei testatur David Psal. 14. v. 4. 5. itemque Petrus 2. Epist. 3. v. 5. De Philosophis autem asserit Paulus Rom. 1. v. 18. docens eos veritatem, h. e. veras de Deo notiones detinuisse in injustitia. *Secunda*: quia infantibus solum detrahitur notitia actualis, aut habitualis; non vero naturalis, h. e. lux illa rationis, quæ veritatem Dei Rom. 1. v. 18. 19. & opus legis ipsius, cap. 2. v. 14. 15. complectitur; utpote qua illuminatur omnis homo, veniens in mundum, Ioh. 1. v. 9. *Tertia* denique petit principium & falsa est. Siquidem contrarium testantur Historiæ, ipsaque experientia. Indi Solem, Lunam, imò crocodilos, bombices colunt. Brasilienses diabolum adorant, ut & alii populi Americani: habent ariolos suos & fatidicos pro Diis: credunt immortalitatem animarum, præmia & pœnas post hanc vitam. Id certè non aliunde est, quam ex notitia divinitatis. Melitenses barbari Nemefin etiam Deum credebant, Act. 28. v. 4. ita hi quoque faciunt.

**II.** *Qua naturalia sunt, omnibus speciei individuis æqualiter insunt, quia operatio natura uniformis est, in omnibus subjectis. Atqui notitia Dei non inest æqualiter omnibus individuis subjectis speciei humanae. Ratio: quia alii negant Dei existentiam & providentiam; alii dubitant de ea; alii plus minusve de eâ intelligunt. Ergo.*

Q Non omnibus speciei humanæ individuis æqualiter insit.

**RESP. I.** *Major* non est vera universaliter. De partibus essentialibus datur. De facultatibus & potentiis naturalibus animæ non datur simpliciter. Quæ etsi immediatè fluunt ab ipsa anima, non tamen fluunt æqualiter. Qualitates namque recipiunt magis & minus. Hinc peculiaris *εὐφροία* quorundam, & excellentia rationis, judicii, memoriæ deprehenditur. Similiter uniformis est operatio naturæ, sed ordinariè & in genere. In specie sive in individuo restringitur per operationes individuorum per variam temperamentorum mixturam; imprimis autem per specialem Dei providentiam, quæ liberrima est ac παντοκρατορική.

**II.** *Minor* accipienda est juxta declarationem *Majoris*. *Ratio* ejus habet fallaciam accidentis quoad membrum prius. Negantenim aut dubitant, non ignorantia sed malitia; ut qui Dei veritatem in injustitia detinent. Rom. 1. v. 18. 19.

**III.** *Qua naturalia, etiam necessaria sunt. Notitia Dei non est necessaria. Ergo nec naturalis. Ratio Minoris est: quia notitiâ illâ sive opinione quis potest carere: non minus quam fide.*

Q Non sic necessarius.

**RESP.** Falsa est *Minor* una cum probatione ejus. Non quidem necessaria est absolutè, est tamen ex hypothesi; partim propter conditionem subjecti, h. e. animæ rationalis & immortalis, quæ qualitatibus

suis.

suis carere nequit : partim etiam propter ipsiusmet hominis *ἀναλογία* *σιν*, ad laudem iustitiæ divinæ. Rom. 1. v. 19. 20. Cap. 3. v. 19. 20.

Q. Ex tra-  
ditione &  
revelatio-  
ne depen-  
deat. IV. *Quod dependet partim ex traditione hominum, partim ex varia Dei revelatione, id non est naturale. Atqui omnis Dei notitia dependet ex alteru- tro principio. Ergo nulla est naturalis. De traditione res evidens est. Nam cum homo creatus esset, Deus se illi patefecit. Ipse verò vivens totos 930. annos, posteros suos opinione divinitatis imbuat, & hi rursus ad alios eam propagarunt. Præterea Deus subinde variis rationibus se hominibus ante & post diluvium patefecit, quemadmodum ex historia sacra clare liquet.*

RESP. Minor Propositio aut falsa est; Contradicit enim Apostolo, Rom. 1. v. 18. 19. cap. 2. v. 14. 15. aut saltem alterò membro ambigua. Est namque principium revelationis divinæ non modo externum & supernaturale: sed etiam internum & naturale. Rom. 1. v. 19. *ἐν αὐτοῖς*, hoc est, *in mentibus eorum*, & Joh. 1. v. 9. *Modi illi duo sunt causæ insufficientes universais illius de Deo notionis. Traditio primo corrupta est: inde evanuit ante & post diluvium, uti exempla docent. Barbari quid quæso, vel quantum antiquarum traditionum retinent, aut noverunt? Imo quia olim traditione non conservabatur religio, Deus Scripturis eam consignari voluit. Revelatio verò divina, saltem in V. T. post abdicatorem Gentium, solis Israëlitis contigit: ut est Deut. 4. 5. 6. capp. Psal. 76. & 147. Unde igitur Gentes reliquæ eam hauserunt? Postremo castiganda est phrasis hæretica: *Deus, cum ante creasset hominem, post demum se illi patefecisse.* Atque creavit hominem ad imāinem suam, in sapientia & iustitia Gen. 1. v. 26. 27. Coloss. 3. v. 10. Eph. 4. v. 24. Ergò sapientia sive cognitio Dei fuit ipsi concreata: non autem rudi & ignaro Dei verbo externo sive *προφορικῶς* solum patefacta.*

SECUNDA hæc est: *Sitne aliqua notitia Dei acquisita ex operibus ipsius?*

Secunda  
Sociniano-  
rum: Sit-  
ne notitia  
aliqua Dei  
acquisita  
ex operibus  
ipsius?  
Differētia  
inter No-  
titiā Dei  
naturalem  
& acqui-  
sitā.  
Notitia  
Dei quo-  
modo hic  
accipitur.

Prior controversia fuit de *Notitia Naturali Dei*: hæc est de *Acquisitā*: quam nonnulli *Objectivam* vocant, ut *Subjectivam* alteram. *Differētia* quadruplex est: *In objecto*, quod illic internum, in ipso homine: hic externum, extra ipsum positum. *In subjecto*: quod illic omnes homines sani: hic edocti aut instituti tantum. *In causis procreantibus*: ut sunt natura ipsa, vel ratiocinatio & institutio; & denique *in ordine*: quia illa antecedit, hæc sequitur; augens & confirmans priorem.

*Subjectum* controversiæ & *Notitia*, accipiendum eo, quo supra, modo. Nempe de notitiā non redemptoris, sed creatoris: tum quod sit, quoad existentiam; tum qualis sit, quoad providentiam in creatione, conserva-  
tione, ac gubernatione rerum omnium. Estque notitia non perfecta, sed imperfecta; non clara aut distincta, sed confusa. *Prædicatum est, acqui- sita*

*sita ex operibus.* Opera intelliguntur non gratiæ sive redemptionis, sed naturæ tantum: eaque tum creationis, tum providentiæ cujuscunque generis, sive sint naturalia, sive voluntaria: sive ordinaria, sive extraordinaria & miraculosa Omnia illa sub objecto hujus notitiæ comprehenduntur. *Principia* ejus duo sunt: Sensus & Ratio. Intellectio enim incipit à sensu. *Sensus* judicat sive monstrat rationi objectum. *Ratio* illud contempletur, contemplandoque ex eo colligit sive deducit conclusiones scientificas. *Modum* ex operibus Dei assurgendi & perveniendi ad notitiam ipsius Scholæ ex Dionysio *lib. 1. de Theol. mystica cap. 2. 7.* via triplici definiunt; eminentiæ, negationis & causationis. *Via eminentiæ* est, quâ quicquid perfectionis est in rebus creatis, eminenter & κατ' ἐξοχὴν Deo tribuitur; sicut dicitur solus sapiens, bonus. 1. Tim. 1. v. 17. *Via negationis* est, quâ longissimè removemus à Deo, quæ imperfectionem sive defectum notant in creaturis, ut cum dicitur invisibilis, immortalis, mentiri nescius. 1. Tim. 1. v. 17. cap. 6. v. 16. Tit. 1. v. 2. *Via causationis* est, quâ Deum tanquam causam cognoscimus ex creaturis, tanquam effectis: ex machina mundi, & mole terræ in aëre pendentis ejus potentiam: ex donis in creaturas ejus bonitatem: ex ordine pulcherrimo sapientiam & sic deinceps.

Opera Dei  
quomodo?

Qua ratio-  
ne ex ope-  
ribus Dei  
ejus noti-  
tia acquiri  
possit.

Via emi-  
nentiæ.

Via nega-  
tionis.

Via causa-  
tionis.

*Sociniani*, quibuscum potissimum hîc nobis res est, negant ex machina mundi, sive ex contemplatione operum Dei acquiri notitiam ipsius: qua videlicet constet non modo esse Deum, sed mundum quoque ab eo creatum esse, atque insuper providentiâ ipsius sustineri & regi. Vide Socinum *Præf. Theol. cap. 2.* & Ostorodum *Instit. Christiana cap. 1.*

Sociniani  
negant.

*Orthodoxi* verò uno ore consentunt & docent, ex operibus creationis ipsius creatoris & opificis Dei notitiam acquiri & haberi posse.

Orthodoxi  
affirmant.

Thesis igitur affirmans Orthodoxorum hæc est: *Esse notitiam aliquam Dei acquisitam ex operibus ipsius: sive Deum Creatorem ex operibus creationis & providentiæ cognosci à nobis posse.*

Κατασκευὴ Thefeos affirmantis Orthodoxæ

Ex Natura *Subiecti.*

Rationes  
Affirman-  
tes Ortho-  
doxæ.

I. Notitia sapientiæ, potentiæ, bonitatis, gloriæ & aliorum attributorum divinatorum, est ipsius Dei notitia. Atqui notitia sapientiæ, potentiæ, bonitatis, gloriæ & aliorum attributorum divinatorum lucet in operibus creationis, & ex iis acquiri potest. Ergò. *Ratio Majoris* est, quia Deus & attributa ipsius, non τὸ εἶναι, sed λόγῳ solum differunt. Veritas *Minoris* demonstrari potest variis testimoniis, quæ passim obvia in V. & N. T. Nos duo solum adducemus eaque valde illustria: *Psal 19 v. 1. 2.* & seqq. & *Rom. 1. v. 20.* *Priore loco* objectum, simulque causæ

Q. Notitia  
attributo-  
rum divi-  
norum ex  
operibus  
ejus acqui-  
ri potest.

Psal. 19. v.  
1. & seqq.  
explicatur.

procreantes cognitionis Dei statuuntur cœlum, Sol, Luna, & luminaria cœlestia: iisque per metaphoram sermo tribuitur, quod de creatore, ejusque virtutibus, quasi sermocinando testificentur ac disserant. Subjectum recipiens verò dicuntur terræ incolæ, quantumvis linguis, earumque dialectis differentes. Ut igitur sermo cœli ac luminarium cœlestium est universalis; cum non sit unum aliquod Idioma, sed tale quod ab omnibus cujusque linguæ hominibus intelligitur: ita quoque universalis est Dei creatoris notitia; cum ubique terrarum sint homines mente præditi, qui ex effectis causam, ex illorum præstantia hujus excellentiam ratiocinando colligant. Sicut etiam à calore solis nihil potest abscondi: ita nec occulta esse hominibus creatoris notitia. *Posteriore* objectum, modus ac tempus hujus cognitionis distinctè proponuntur. *Objectum* in genere sunt *invisibilia Dei*, hoc est, spiritualis ac invisibilis ejus natura: quæ ex attributis quibusdam distinctè declaratur: ut sunt æternitas, potentia, ac divinitas. *Modus* est, quod *ex rebus creatis*, quæ sensibus expositæ sunt, *patent & cognoscuntur*. Invisibilitas: quia effecta solum apparent, non simul ipsa causa. Æternitas: quia jam erat à principio, non producta ab alia causa. Potentia, eaque infinita: quia absque illa machina universi nec fieri, nec consistere potuit. Divinitas denique: quia augustissimi splendidissimique operis opificem planè divinum esse oportet. Postremo *Tempus* exprimitur, quando invisibilia Dei cœperint perspicere & pervideri ex rebus creatis, nempe *jam inde à prima rerum omnium creatione*, & ex quo homines fuerunt in terrâ. Ex quibus omnibus duo hæc firmissimè evidentissimèque concluduntur: tum quod Deus creator ex operibus creationis cognosci possit: tum quod ex iis constanter, quamdiu homines fuerunt in terra, cognitus fuerit.

Rom. i.  
v. 20. ex-  
plicatur.

Dictum  
Psalm. 19.  
v. 1. & seq.  
vindica-  
tur.

*Sociniani contra utrumque locum variè excipiunt. Contra Priorem.* Psal. 19. v. 1. & seqq. *tria hæc: Primum: Posse Deum ex intuitu cœli & luminarium cœlestium cognosci, si quis cum Davide & Israëlitis jam ante noverit, quod sint Dei opus: secus non.* RES P. Dubium non est, quin quibus præluet lux verbi facilius & clarius id cognoscant. Sed quod, qui eâ destituuntur, id omnino non cognoscant, est pura puta principii petitio, nec cum textu consistit. I. Quia sermo universalis cœlo luminaribusque cœlestibus, universalis etiam ejus auditus atque cognitio terræ incolis tribuitur. v. 2. 3. 4. 5. II. Modus revelationis hujus per opera, apertè distinguitur ab altero, qui sit per verbum. v. 8. 9. 10. Ut igitur hic specialis est, Davidi, Israëlitis, h. e. Ecclesiæ V. T. tum proprius: Psal. 147. v. 19. 20. sic ille est generalis, omnibus hominibus communis. *Secundum: Indicare opus non hic esse annunciare cuius sit opus, sed quale sit, eoque etiam celebrare.* RES P. Glossa



Glossa textui nimis impudenter contradicit. I. Quia dicitur enarrare gloriam Dei, indicare opus manuum ejus, tanquam opificis. v. 2. II. Quia hic finis est totius operis, hominibus propositi: sicut omnia fecit Deus propter seipsum, h. e. gloriam suam: Prov. 16. v. 4. III. Qui celebrat opus, etiam opificem celebrat, si non definitè & nominatim, saltem indefinitè. Nisi velint picturam Apellis, statuum Lyssippi, & Archimedis machinam non celebrasse authores suos. *Tertium: Appellatione totius terræ designari solam Iudæam, tanquam sedem patefactionis divinæ, sive vallem visionis. Esa. 22. v. 1. Phrasi Davidi usitata. Psal. 2. v. 8. & 45. v. 17. & 105. v. 7.*

RESP. I. Meræ particulares nihil concludunt; cum alibi alio sensu accipiatur. Psal. 8. v. 2. 10. & 47. v. 3. 8. & 57. v. 6. 12. II. Nec quadrat huic loco: partim ob epexegetin, v. 5. ejusque applicationem ad prædicationem Euangelii inter gentes per totum orbem, Rom. 10. v. 18. partim ob effecta, quæ toto orbe ab omnibus agnoscuntur & percipiuntur. III. Etiam locis citatis non habetur. Psal. 2. agitur de regno Christi proferendo in totum orbem. Psal. 45. de fidelibus, quos Christus ex omni lingua & gente fecit Deo reges & sacerdotes. Apoc. 5. v. 9. 10. Psal. 105. sensus est: Judicia Dei in omni terra nota esse, sive singulariter in Pharaonem, de quo hic Exod. 9. v. 16. sive communiter exercita, cum Deus universæ terræ Judex sit. Gen. 18. v. 25.

Contra alterum quoque locum Rom. 1. v. 20. excipiunt: *Omnino alienum esse & impertinentem, quia non de primâ, sed de secundâ solum creatione loquitur. Utrumque distincte probant. Prius I. quia dicat Apostolus, *ὅτι κτίσας ὁ θεός, non ἐκ; à creatione mundi, ut tempus noter, non ἐκ, ut significet materiam: quomodo & alibi capiatur Matt. 13. v. 35. Apoc. 13. v. 8. II. quia verba illa conjungenda sint cum prioribus. Invisibilia ipsius, &c. non cum posterioribus, conspiciuntur, sive providentur: in hunc modum: Invisibilia ipsius à creatione mundi, factis intellecta conspiciuntur: ipsa sempiterna ejus virtus & divinitas; ad hoc ut sint inexcusabiles. Posterioribus etiam. I. ex proprio verborum illorum sensu: qui sic habeat: Quæ inde à creatione invisibilia & incognita fuerint hominibus, nunc conspici & cognosci factis Dei & hominum divinorum, h. e. Christi & Apostolorum ejus; ut qui tum potentiam Dei, tum divinitatem ejus peculiari aliquo modo revelarint. Ratio est, quia materies sermonis ostendat ea facta, ex quibus invisibilia Dei cognita fuere, de factis, quæ sub Evangelio acciderunt, omnino intelligenda esse. II. Ex locis parallelis Rom. 1. v. 16. & Coloss. 2. v. 9. ubi potentia infallibiles Dei promissiones, quæ nunquam intercidunt; æterna vero divinitas æterna ac immutabilia ejus mandata, secundum quæ perpetuo à nobis vult coli, declarent.* RESP. Vix fingi potest audacior & impudentior textus sacri corruptela. Genuinum ejus sensum argumentum*

dictum  
Rom. 1.  
v. 20. vult  
dicatur.

primo proposuimus, & paulo post confirmabimus. Ei *priore exceptionis membro* duo opponit. *Primum* admittimus, in expositione  $\delta\alpha\pi\iota$ , & temporis significatione. Ita poscit ipsa verborum coherencia simul & distinctio: ne  $\tau\alpha\upsilon\tau\alpha\lambda\acute{o}\gamma\omega\varsigma$  idem bis dicatur.  $\delta\alpha\pi\iota$   $\kappa\acute{\rho}\iota\sigma\tau\omega\varsigma$  est inde à principio creationis:  $\pi\acute{o}\iota\eta\mu\alpha\varsigma\iota$  autem Dativus instrumenti, est  $\delta\eta\lambda\alpha\tau\omega\upsilon\tau\omega\upsilon\pi\alpha\iota\mu\acute{\alpha}\tau\omega\upsilon$ . Hoc ergo non lædit sententiam nostram; quin potius adstruit; ut ostendimus. *Alterum* evidenti compositionis & divisionis fallaciâ corruptelæ viam sternit. *Invisibilia Dei*, h. e. invisibilis ejus natura & proprietates, ut ante, ita post creationem, sunt & manent invisibilia in & per se. Sed inde à creatione facta sunt visibilia in creaturis, sive per res creatas: & ex iis cognoscuntur; utique inde à creatione, & ex quo homines conditi sunt in terra. Proinde cum posteriore, non cum priore verba illa  $\delta\alpha\pi\iota$   $\kappa\acute{\rho}\iota\sigma\tau\omega\varsigma$  coherent. *Posterius exceptionis membrum* requirit accuratius examen novæ illius expositionis Socinianorum, de *secunda mundi creatione, qua per Christum facta est*. Eam tribus maximè argumentis impugnamus & evertimus: à subiecto sive materia: coherencia vocum & significatione attributorum Dei. *Subiectum* non potest esse creatio secunda: sunt verò effecta sive opera creationis primæ. Quod docet tum propositio Apostoli v. 18. quod ira Dei cœlitus demonstretur & innotescat adversus impietatem & injustitiam hominum, h. e. peccata primæ & secundæ tabulæ Legis: imprimis autem quod Dei veritatem, h. e. veras de ipso notiones malitiosè detineant: quæ lege naturæ continentur. v. 19. nulla facta incredulitatis mentione, quæ damnatur Euangelio Joh. 16. v. 9. Tum nexus in  $\alpha\nu\pi\omicron\lambda\omicron\gamma\acute{\iota}\alpha$  v. 19. 20. Malitiosè detinent veritatem Dei: quia Deus eam ipsis revelavit: partim in ipsis, h. e. in cordibus eorum. v. 19. cap. 2. v. 15. partim in operibus creationis, v. 20. 1. Cor. 1. v. 21. Quæ est gentium profanarum descriptio, aliâ revelationis luce carentium: cum infra, cap. 2. v. 17. 18. Judæis cognitionem Dei ex lege tribuat. Tum denique consequentium series: in quibus Apostolus Dei creatoris, non Christi, nec Euangelii ipsius meminit, nisi obiter semel, cap. 2. v. 16. De utroque autem demum incipit loqui, cap. 3. v. 20. 21. & seqq. *Nexus vocum*:  $\eta\tau\epsilon\alpha\iota\delta\iota\theta\epsilon\alpha\upsilon\tau\epsilon\delta\iota\omega\acute{\alpha}\mu\iota\varsigma\kappa\alpha\iota\theta\epsilon\acute{o}\tau\iota\varsigma$ : quæ non copulativè, sed appositivè & exegeticè subjiciuntur antecedentibus, & distributivè efferendæ sunt: sicut conjunctiones  $\pi\iota$  &  $\kappa\alpha\iota$ ; item  $\kappa\alpha\iota$  &  $\kappa\alpha\iota$  inter se oppositæ distributionem notant. Quod igitur  $\tau\alpha\gamma\omega\sigma\tau\alpha$  &  $\alpha\acute{o}\rho\epsilon\tau\alpha$  Dei indefinitè proponunt, id duo illa attributa definitè declarant. At proponunt  $\tau\alpha\gamma\omega\sigma\tau\alpha$ , cognoscibilia Dei ex lege naturæ;  $\tau\alpha\alpha\acute{o}\rho\epsilon\tau\alpha$  invisibilia spectanda exhibent in operibus visibilibus: quæ ambo ad primam creationem pertinent. Postremò *significatio illorum attributorum Dei*, quæ proprie accepta in scriptura omnipotentiam ejus ac divinitatem, sive divinam majestatem desifi-

Secunda  
mundi  
creatio So-  
ciniano-  
rum ever-  
titur.



designant: prout inductione locorum constat. Ita vero operibus creationis aptissimè quadrant: quæ Creatorem omnipotentem, plenissimum majestatis & gloriæ nobis commendant. Hinc jam facili labore utrumque adversariorum sophisma dissolvitur. *Primum*, sensum Apostoli plane pervertit. Apostolus inde à creatione mundi cognita fuisse ait Dei invisibilia: illi invisibilia Dei à creatione mundi incognita statuunt. Apostolo ποιήματα sunt creationis opera, quæ & κτίσις appellantur v. 25. & ad τὸν κτίσαντα referuntur: ipsis opera Christi & Apostolorum. Apostolus gentiles inexcusabiles facit ex ista revelatione: quod cum Deum creatorem cognoverint, non tamen glorificarint v. 21. 23. 25. inter se collatis: Ipsi inexcusabilitatem aliunde, & in alios derivant: de quibus ne χεὶρ quidem est in textu. *Ratio*, quæ subjungitur, est enervis, vanam principii petitionem pro argumento inferens. *Alterum* ex locis parallelis tantumdem valet. *Rom.* 1. v. 16. Evangelium & potentia Dei distinguuntur, ut subjectum & prædicatum, sive ut subjectum & adjunctum. Promissiones ad Evangelium pertinent, sive sunt ipsum Evangelium. Potentia Dei est adjunctum sive accidens ejus, quatenus per illud tanquam organon divinitus ordinatum Spirit. sanctus potenter fidem in nobis operatur. *Rom.* 10. v. 17. *1. Cor.* 1. v. 18. Ita alibi idem Evangelium Spiritus nomine venit. *1. Joh.* 5. v. 6. quia per illud datur Spiritus S. *Gal.* 3. v. 2. sive quia est ministerium Spiritus *2. Cor.* 3. v. 5. per quod veritatem Evangelii credentibus persuadet. Dictum quoque *Coloss.* 2. v. 9. non convenit ut parallelum alteri, vel verbis: differunt enim θεϊότης & θεότης: vel rebus: quia hic de Christo aperte loquitur Apostolus, non illic: vel sensu: nec enim ferre potest glossam hæreticam: in Christo habitant omnia mandata Dei de ipso colendo. Quid absurdius? & quorsum spectat illud συμπληρῶς? vel indicasse talia est refutasse. Ergo habitat in Christo omnis plenitudo Deitatis corporaliter: quia Christus est Deus in carne manifestatus. *1. Tim.* 3. v. 16.

*Rom.* 1.  
v. 16. ex-  
plicatur.

*Col.* 2. v. 9.  
explicatur  
& vindica-  
tur.

II. Testimonium arguit & notificat rem testatam. Atqui Deus est res testata: testimonium de ipso sunt opera ejus. Ergo. *Major* patet ex natura & usu testimonii: *Minorem* ponit Apostolus *Act.* 14. v. 17. quando inquit, *Deum non reliquisse se ἀναμάργτους inter gentes*: testimonium autem illud ostendit in operibus ordinariæ providentiæ ejus circa Genus Humanum situm esse quæ totidem sunt de ipso μαρτύρια.

*Q. Opera  
Dei sunt  
testimo-  
nium de  
Deo.*

III. Notitia causæ à posteriore, sive quoad nos, pendet ex cognitione effectorum, imprimis propriorum. Atqui Deus creator & conservator est causa; opera creationis & conservationis sunt ejus effecta, & quidem propria. Ergo. *Major* est canon Logicus, indubiæ veritatis, non minus de Deo creatore. *Psalm.* 94. vers. 7. 8. 9. quam de creaturis

*Q. Opera  
Dei sunt  
propria  
ejus esse-  
cta.*

ipsius. *Minor* non eget probatione, utrinque concessa ac confessa.  
Ex Natura *Prædicati*.

Q. eo fine  
opera Dei  
producta,  
ut Deus  
inde co-  
gnoscere-  
tur.

I. Quo fine opera creationis à Deo producta, ac hominibus proposita sunt, is per ea acquiri ac obtineri potest. Atqui ad agnitionem, cultum, celebrationem creatoris, opera creationis à Deo producta, hominibusque proposita sunt. Ergo. *Major* certa est: quia Deus ut frustra nihil agit, ita nec fine suo frustratur. *Minor* constat omnibus illis locis, quæ finem illum Dei gloriam faciunt. Psal. 8. v. 1. 2. & 19. v. 1. 2. & seqq. & 104. v. 1. 2. & seqq. & 145. v. 4. 5. Prov. 16. v. 4. Esa. 40. & 41. Act. 17. v. 26. 27. Rom. 11. v. 36. Coloss. 1. v. 16. 17.

Q. Ex ope-  
ribus Dei-  
tatem as-  
serunt  
Deus, &  
sancti Dei  
homines.

II. Unde ipse Deus & sancti Dei homines asserunt Deitatem, inde absque dubio acquiri potest Dei notitia. Ex operibus creationis & providentiæ Deus & sancti Dei homines asserunt Deitatem. Ergo. Veritas *Minoris* demonstratur de Deo. Iob 38. 39. 40. 41. capp. nec non Esa. 40. & 41. capp. de sanctis Dei hominibus: ut de amicis Iobi, passim toto libro de Davide. Psal. 8. 19. 104. de Paulo. Act. 14. & 17. capp.

Q. Deus ad  
operum  
suorum  
contem-  
plationem  
hortatur  
sui cogno-  
scendi cau-  
sa.

III. Ad quorum operum jugem ac diligentem considerationem ac meditationem, sui cognoscendi causa, Deus nos hortatur, ex iis obtineri potest ejus cognitio. Atqui hortatur nos ad considerationem ac meditationem operum creationis & providentiæ, sui cognoscendi causa. Ergo. *Minor* exstat, Esa. 40. v. 26. Matt. 6. v. 26. 28. Act. 17. v. 26. 27. & alibi.

Q. Ex ope-  
ribus Dei  
cognitio-  
nem ejus  
Gentiles  
quoque  
hauserunt.

IV. Philosophi, ac præter eos alii Gentilium, non modo ex communibus notionibus, sed etiam ex creationis ac providentiæ operibus cognitionem Dei creatoris hauserunt, & ad alios voce scriptisque propagarunt. Ergo datur præter naturalem Dei notitiam etiam ex operibus acquisita. Antecedens evidentissimum est in scriptis Philosophorum: Timæo Platonis: Tusculanis Quæstionibus, & lib. de Nat. Deorum Ciceronis: Opusculis Plutarchi, & aliorum.

Q. Nullum  
vel in ope-  
ribus Dei,  
vel in ho-  
minibus  
est impe-  
dimentum.

V. Si ex operibus Dei nulla ipsius creatoris cognitio acquiri potest, hujus causa sive impedimentum hæret vel in subjecto occupante, vel in adjuncto occupato. At neutrum deprehenditur. Ergo. *Non in illo*: quia opera Dei, quæ obijciuntur hominibus, sunt tum sensibilia, quæ oculis videntur. Rom. 1. v. 20. Psal. 8. v. 4. manibus palpantur & contrectantur. Actor. 17. v. 26. 27. tum intelligibilia ποιήματα νοῦμβια, quæ ubi sensibus percepta sunt, etiam mente comprehenduntur, Rom. 1. v. 20. *Nec in isto*: quia homines non modo instructi sunt principiis intelligendi, sensu ac ratione, Ioh. 1. v. 9. sed etiam insita quadam cupiditate semper scire desiderant. Gen. 3. v. 6. Rom. 12. v. 3. *Hic peculiariter excipiunt Sociniani ad locum*. Actor. 17. v. 26. 27. non convenire in-  
stituto:

Dictum  
Act. 17.  
v. 26. 27.

*fituto : quod quærere Deum, sit eum sancte colere secundum mandata ipsius :* palpando autem invenire, sit experiri gratiosum atque propitium. I. quia quærere Deum in scriptura de cultu ejus usurpetur. Psal. 9. v. 10. 11. & 24. v. 6. & 105. v. 3. 4. II. quia verbum *ψηλαφάω* non palpan-<sup>vindica-</sup>di, sed con-<sup>tur.</sup>trectandi significationem habeat : Luc. 24. v. 39. 1. Joh. 1. v. 1. III. quia ratio id suadeat. Non enim longe abest ab unoquoque nostrum, h. e. Non debetis dubitare, quin Deus sancte eum colentibus præsto propitiusque sit : cum beneficus sit in omnes homines. Actor. 14. v. 17. 18. RES P. Genuina & Orthodoxa loci expositio est : Deum ideo creasse homines, iis-  
que proposuisse opera creationis & providentiæ, ut ex illis creatorem suum primo cognoscerent, inde etiam colerent. Eam multa firmant ex textu. I. Scopus & propositio. v. 23. Deum ignotum vobis annuntiabo & prædicabo, ut eum cognoscatis. II. Ratio ejus ab operibus creationis & providentiæ tum communibus v. 24. 25. tum singularibus circa Genus Humanum v. 26. quæ Deum ignotum declarant. III. Finis operum, quæ est Dei ignoti inquisitio. v. 27. Hujus autem facilitas commendatur, partim à modo: quia Deus vel palpando inveniri poterit : partim ab objecto : quia Deus non longe absit ab unoquoque nostrum. Qui non longe abest, sed præsentissimus adest nobis, & præsentiam suam sensibilibus effectis nobis testatur ille vel palpando inveniri potest. Sed Deus ita adest. Ergo. Quod autem addit *ei αὐτῶς*, dubitanter loquens, non ad revelationis divinæ evidentiam aut certitudinem, sed ad inquirentium stuporem & negligentiam pertinet: ut Act. 8. v. 22. IV. Conclusio v. 30. qua revelato jam Deo ignoto, dilabitur ad aliam ejus patefactionem ex Evangelio, & eâ ad respicientiam & fidem hortatur. *Ratiuncula* adversariæ sic diluuntur. *Prima* ex particulari colligit universale. Alibi ita accipitur phrasis, Ergo ubique, & sic etiam hic. Diversos ejus significatus non negamus. Hic alium non quadrare modo ostendimus. *Alter*a non probat, quod probandum erat : Verbum *ψηλαφάω* etiam *contrectandi* significationem habet. At hîc *palpationem* propriè significat. I. Quia contrectantur ea, quæ inventa sunt : palpantur etiam inveniendâ & quæ quæruntur. Deus non erat inventus, sed quærebatur adhuc : ut habet antithesis v. 27. Ergo. II. Palpatio confertur cum actione eorum, qui in tenebris micant, & quærunt aliquid. Qualis fuit palpatio Sodomitarum. Gen. 19. v. 11. Erant enim spiritualiter cæci, ignorantes Deum, & Deum ignotum colentes v. 23. 30. At palpatio cæcorum, quærentium aliquid non est contrectatio, sed rei ignotæ investigatio, quæ manibus fit. Ergo. *Tertia* peccat fallacia phræcos. *Non longe abesse*, non est præsto esse gratia sua ejusque promissione ; sed præsentissimâ virtute existentiam, vitam,

tam, ac sensum omnibus largiri. Promissio gratiæ est peculiaris fidelibus Dei cultoribus. Beneficium Providentiæ, de quo loquitur Apostolus, non est peculiare fidelibus, sed omnibus universè hominibus commune. Ergo.

Antithesis Negans Heterodoxorum Socinianorum est: *Nullam esse Dei notitiam acquisitam ex operibus ejus: sive; Deum creatorem non posse à nobis cognosci ex operibus creationis & providentiæ.*

Rationes  
Negantes  
Heterodoxæ.

Q. Deus  
non cadat  
sub sensus.

Ἀνασχεὶν Antitheseos Negantis Heterodoxæ.

Ex Natura Subjecti.

I. *Qui non cadit sub sensus, ex operibus creationis & providentiæ cognosci nequit. Deus non cadit sub sensus. Ergo. Ratio Majoris est: quia opera illa sensibilia sunt. Minoris etiam: quia Deus est spiritus. Joh. 4. v. 24. RESP. In Majore est fallacia à dicto secundum quid. Qui non cadit sub sensus: scilicet ullo modo, nec immediatè, nec mediatè: nec per se, neque per accidens. Deus autem mediatè, & per accidens cadit sub sensus: videtur in creaturis, quæ ad creatorem arguendum & notificandum non modo comparata sunt: sed etiam non alio fine hominibus proponuntur. Psal. 8. 19. 147. & 148. Act. 17. v. 26. 27. Rom. 1. v. 20. 21.*

Q. Opera  
creationis  
& Providentiæ  
non sint  
soli Deo  
propria.

II. *Quod soli Deo proprium non est, ex eo non acquiritur certa ac necessaria Dei cognitio. Atqui opera creationis & providentiæ, non sunt soli Deo propria. Ergo. Probatur Minor: quia virtus illa, qua ea producta sunt & producuntur, est communicabilis creaturis. Ergo. RESP. Minor falsa, imo blasphema est, apertè Scripturæ contradicens Jer. 10. v. 10. 11. ut alibi ostendimus. Ratio ejus est puerilis principii petitio. Etenim virtus illa est omnipotentia Dei essentialis. Atqui hæc non magis communicabilis est, quam ipsa Dei essentia.*

Ex Natura Prædicati.

Q. Philosophi,  
& imprimis  
Aristoteles,  
Deum ex  
operibus  
non cognoverint.

*Si ex operibus Dei acquiri posset ejus cognitio, certè præstantissimi Philosophi, qui tum ingenii acumine, tum varietate doctrinæ, tum inquisitionis sagacitate ac diligentia præcelluerunt reliquos mortales, Deum ex operibus istis absque dubio cognovissent. Sed Philosophi ex iis nondum cognoverunt Deum; ut cum aliorum, tum principis inter eos Aristotelis exemplo constat: qui negavit Deum creasse mundum in tempore: & inferiora hæc sublunaria, imprimis autem singulos homines eorumque actiones curare aut moderari. RESP. I. Neganda est consequentia propter fallaciam accidentis. Multa enim possunt cognosci ex operibus Dei, quæ tamen actu non cognoscuntur ab omnibus. Rom. 1. v. 20. 21. 1. Cor. 1. v. 21. Cujus causa generalis est corruptio naturæ per peccatum, etiam*

etiam in tantis caligine posita 1. Cor. 2. v. 14. Eph. 4. v. 17. 18. Speciales sunt: Præjudicium animi veri cognitionem impediens: inscitia eam corrumpens: nec non malitia eam suffocans & extinguens. Nec refert quod etiam perspicacissimos ac diligentissimos complectitur. Tum quia nec ipsi semper optimi sunt: tum etiam quia vanitate ingenii ferè evanescent. Rom. 1. v. 21. & seqq. II. *Consequens Assumptum* tantum est particulare. Utur quidam Philosophi, eosque non profecerint, profecerunt tamen alii: Socrates, Plato, Pythagoras, Cicero, Seneca, Plutarchus, horumque sectatores & discipuli: qui ex operibus ad ipsius Dei cognitionem, qualem docet natura, pervenerunt. Aristotelis, summè sanè Philosophi, exemplum ad eos pertinet, de quibus Apostolus agit Rom. 1. v. 21. 22. 23. sunt tamen qui cum exculsent in dogmate priore de æternitate mundi. Sed frustra cum lib. 1. & 2. de Cælo & Mundo, id disertè asserat. In Physicis quoque docet: Mundum nec factum esse, nec corrumpi posse.

**TERTIA** est ista: *Sitne Theologia sive religio aliqua communis, per quam omnes promiscuè homines salvari possint?*

*Subjectum* Quæstionis est *Theologia sive Religio*: non strictè accepta de ea, quæ Christianorum esse dicitur, & libris V. & N. Test. continetur: sed latè, de generali cognitione ac cultu Dei, non minus in Naturâ, quam in Scripturâ divinitus patefactis. Qui enim unam communem Religionem comminiscuntur, eam secundum duo hæc principia distinguunt, atque ita gradu non specie variare asserunt.

Utrobique enim proponi veritatem Dei, præcipi & requiri cultum ipsius: sed in Scriptura plenius, illustrius & rigidius: in natura verò minus plene, obscurius & remissius. *Prædicatum* est *Salus*, non temporalis, sed æterna; quæ in cælis parata est post hanc vitam: atque itidem gradibus differt. Est enim major vel minor, prout utrique vel alteri solum revelationi divinæ respondet. Qui enim Deum secundum Evangelium agnoscunt & colunt, hos majorem gloriam in regno cælorum obtinere: qui verò naturæ solum lucem ductumque sequuntur, minore portione contentos esse. Interim utrosque Deum pro modulo suo agnoscetes, & piè colentes, beatitudine cælesti frui. Atque hoc sensu accipiunt & probant axioma: *in suâ quemque religione servari posse*. Dogma ipsum Pelagianum est. Cujus qui olim fuerint assensores, dicetur alio loco. Hodie est partim Socinianorum, partim Novatorum: Quanquam etiam è Pontificiis sunt ab eo haud alieni. *Sociniani* bifariam illud approbant. Directè, quatenus docent, eosque Deum juxta lumen naturæ, tanquam interius quoddam verbum ipsius,

*Tertia Sociniano- rum: Sitne religio aliqua communis, per quam omnes salvari possint?* Religio hic latè sumitur.

*Salus æterna hic intelligitur.*

*Affermant Sociniani.*



& Nova-  
tores.

colunt, ipsi placere, gratos esse, atque etiam remuneratorem ipsum experiri. Socinus *Præl. Theol. cap. 2.* Obliquè, dum capita religionis præcise ad salutem necessaria ad paucissima revocant: eaque suo modo & gradu omnibus communia faciunt. *Novatores* sequuntur opinionem eorum: sed alii apertè, alii tectius. Primi ordinis est Adolphus Venator in *Declaratione sua & Apologia contra Ministros Dordracenos*, ubi *διαρρηκτικῶς* rejicit hanc propositionem: Neminem posse salvari absque fide: contenditque etiam absque Evangelio salutem obtingere piè viventibus quibuscunque, sive Ethnicis, sive aliis. Secundi ordinis sunt Arminius, Joh. Arnoldus, Episcopus, alii, qui non immediatè, sed mediatè Ethnicos & alios ad salutem admittunt: statuunt I. recto usu luminis naturæ acquiri lumen gratiæ: per gratiam porro perveniri ad gloriam. Arminius *resp. ad art. 15. 16. 17. 18.* Joh. Arnoldus *contra Tulenum & alibi*. Scopus utrorumque est moderari ac minuere controversias Religionis, & tot sectas opinionibus inter se divisas, ad generalem quandam consensum adducere. Quod idem & Mahometis in Alcorano consilium fuit. Unde cuius vitam honestè, sive civiliter instituenti, Paradisum cœlorum spondet & addicit. Contra omnes hosce erroneos & errores tenet & tuetur fides *Orthodoxa*: Theologiam sive veram Religionem per quam post lapsum homini obtingit salus non esse nisi unam, verbo Legis & Evangelii revelatam, quæ tantum sonat & traditur in Ecclesia per Ministerium Verbi & Sacramentorum. Alias verò Religiones, præter unam hanc, aut falsas esse & Idololatricas: aut hæcenus solum veras, quatenus continent notitias quasdam Legis secundum utramque tabulam, sed obscuras & corruptas: quæ hominem non provehant ad salutem; sed *ἀναπλογῆτος* exitii reum constituent.

Orthodo-  
xi negant.

Thesis igitur Negans Orthodoxorum est:

*Nullam esse Theologiam sive Religionem communem, per quam omnes, cujuscunque sectæ, homines salvari possint.*

Rationes  
Negantes  
Orthodoxæ.

*Κατασκευῇ* Theseos Negantis Orthodoxæ

Ex Natura *Subjecti*.

Q. Religio  
communis  
non est a-  
gnitio veri-  
tatis secun-  
dum pie-  
tatem, ad  
spem vitæ  
æternæ.

I. Theologia sive vera Religio est agnitio veritatis secundum pietatem ad spem vitæ æternæ. Theologia illa sive Religio, quæ communis dicitur, non est agnitio veritatis secundum pietatem ad spem vitæ æternæ. Ergo. Major est Apostoli Tit. 1. v. 1. 2. Minor constat vel nuda collatione utriusque Theologiæ, sive Religionis. Etenim veritas est Evangelii de Jesu Christo: Pietas est in Christo Jesu: & spes per ipsum: ut & v. 1. 2. 3. 4. Sed religio illa communis etiam constat absque Christo & Evangelio ipsius.

II. Igno-



II. Ignorantia veri Dei non est vera Religio, nec hominibus salutaris esse potest. Atqui comm unis illa Religio, luce & principiis naturæ subnixa, est ignorantia veri Dei. Ergo. *Major* est extra controversiam.

*Minor* probatur I. quia per eam Deus ignotus est hominibus. Act. 17.

v. 23. Joh. 4. v. 22. II. Notitia illa Dei ignorantia vocatur Act. 17.

v. 30. Gal. 4. v. 8. III. & qui ita Deum noverunt, coluerunt, dicuntur sine Deo fuisse in mundo. Eph. 2. v. 12. III. Theologia siue Religio, verbo Dei apertè damnata, vera aut salutaris non est. Atqui Religio communis, quæ constat absque Christo & fide ipsius, verbo Dei apertè damnata est. Ergo. Probatur *Minor*. Act. 14. v. 15. 16. cap. 17. v. 29. 30. Rom. 1. v. 21. & seqq. 1. Cor. 8. v. 4. Gal. 4. v. 8. Eph. 2. v. 12.

I V. Theologia siue Religio, quæ communis dicitur, aut Legalis est, aut Euangelica. Si Legalis, jam salutaris esse nequit. Quia ex operibus Legis nulla caro justificatur aut salvatur. Rom. 3. v. 20. Eph. 2. v. 8. 9. Cujus axiomatis veritatem Apostolus exemplis Judæorum & Gentium distinctè comprobatur. Rom. 1. 2. 3. Sin Euangelica: quomodo est aut esse potest absque Christo, proprio objecto Euangelii? Rom. 1. v. 1. 3. 4.

V. Theologia siue Religio communis non discernit & discriminat Ecclesiam Dei à reliquo genere humano & sectis in eo. Atqui vera Religio eam discriminat. Ergo vera religio non est communis: aut communis non est vera. Ratio *Majoris* est: quia propria, non communia distinguunt. *Minor* probatur dictis, Matt. 28. v. 19. 20. 1. Cor. 6. v. 17. Gal. 1. v. 7. 8. 9. 1. Joh. 5. v. 20. 2. Joh. v. 10. nec non axiomaticè Theologico; quod Ecclesiæ in V. & N. T. proprius character & nota sit, integra & incorrupta doctrina Legis & Euangelii.

Ex Natura *Prædicati*.

I. Cui autoritate divina derogatur salus, per id ad salutem non pervenitur. Atqui Theologiæ naturali, siue communi, quam vocant, religioni autoritate divinâ derogatur salus. Ergo. *Minor* demonstratur partim dictis singularibus. Rom. 1. v. 20. 21. 1. Cor. 1. v. 20. Eph. 2. v. 12. partim ex generali hypothese disputationis Paulinæ Rom. 1. 2. 3. capp. quod non magis Gentibus per Legem naturæ, quam Judæis per Legem Moïsis iustitia & salus obtigerint, aut obtingere valuerint.

II. Nulla salus est extra Christum, vel absque ipso. Theologia illa siue Religio communis est, vel saltem esse potest absque Christo. Ergo. *Minor* patet ex declaratione status. *Major* traditur Act. 4. v. 11. 12. 1. Cor. 3. v. 11. Ephes. 2. v. 20. & passim.

III. Salus tantum contingit per fidem Christi. Marc. 16. v. 16. Rom. 10. v. 9. 10. Heb. 11. v. 6. Religio illa communis nescit fidem Christi, vel saltem non ducit necessariam. Ergo est salutis expers.

Q. Est ignorantia veri Dei.

Q. Verbo Dei apertè damnata est.

Q. vel Legalis erit vel Euangelica: quarum illa non est salutaris; illa non absque Christo.

Q. Ecclesiam Dei non discriminat à sectis.

Q. Autoritate divina ei derogatur salus.

Q. Est vel esse potest absque Christo, in quo sola salus.

Q. nescit fidem in Christum.

Q. Non est  
Ecclesiæ.

IV. Salus tantum est in Ecclesiâ: extra eam nulla datur. Theologia sive religio communis non est Ecclesiæ. Ergo ex ea non est salus. *Major* exstat Joël. 2. v. 32. Act. 2. v. 47. Eph. 5. v. 23. & seqq. *Minor* paulo antè demonstrata fuit. Et si esset, jam à cætibus profanis nihil amplius differret.

Q. Sic non  
fuisse opus præ-  
dicatione  
Euangelii.

V. Si salus esset ex Theologia sive Religione communi, non opus fuisset prædicatione Euangelii, ad salutem Gentium. Atqui ea fuit quam maxime opus. Ergo. Ratio *consequentia* est: quia Theologiam naturalem non modo habebant, sed etiam ea se jactabant: ut de Philosophis constat. *Antecedens* probatur ex mysterio hujus vocationis, ejusdemque tum promissione in V. tum præstatione in N. T. De quo passim.

Antithesis Affirmans Heterodoxorum, Socinianorum & Novatorum: *Esse Religionem aliquam communem, per quam omnes, cujuscunque sectæ homines, salvari possint.*

Rationes  
Affirman-  
tes: Hetero-  
doxa.

Q. tradat  
veram Dei  
notitiam  
verumque  
cultum.

Ἀνασταν Antitheseos affirmantis Heterodoxæ.

Ex Natura Subjecti.

I. *Quæ religio tradit veram Dei notitiam, verumque ejus cultum, illa est salutaris, & adfert salutem.* Atqui Religio illa communis, quæ communibus notitur principiis, tradit veram Dei notitiam. Rom. 1. v. 18. 19. 20. 21. 26. 28. 32. verumque ejus cultum. Rom. 2. v. 14. 15. Ergo. RESP. *Major* non est vera simpliciter. Limitanda igitur hoc modo: Quæ religio tradit veram & perfectam notitiam Dei, non modo creatoris, sed etiam redemptoris in Christo, quæ est per fidem Euangelii: cultum item verum ac perfectum, qui ex fide manat, illa est salutaris sive salutifera Religio. Hæc limitatio & explicatio sumta est ex Ioh. 17. v. 3. & 1. Tim. 1. v. 5. Sic autem formata *Majore*, falsa est *Minor*, vel sunt Quatuor termini in argumento. Notitia Dei ex lumine naturæ est veritas Dei; quatenus continet reliquias verarum de ipso notitiarum: v. g. quod sit Deus, quod sit æternus, sapiens, potens, justus: & quod proinde colendus sit. Rom. 1. v. 18. 19. 20. 21. 32. 1 Cor. 1. v. 20. Sed veritas illa non est perfecta, sed imperfecta; non integra, sed corrupta; non clara, sed obscura: denique Dei creatoris solum, non etiam redemptoris in Christo cognitio. Præterea cultus ipsius secundum Legem naturæ, est præstatio tantum honestatis & justitiæ civilis: non autem spiritualis ex renovatione cordis per fidem: ut alibi docuimus. Rom. 7. v. 14. & seqq. 1 Tim. 1. v. 5.

Q. Com-  
pletur  
commu-  
nia Reli-  
gionis  
principia.

II. *Communia religionis principia ad salutem sunt: credere esse Deum & esse remuneratorem iis, qui ipsum requirunt. Illa complectitur communis, quam vocant Religio. Ergo. Major est Apostoli, Heb. 11. v. 6. Minor patet:*

quia

quia de his omnes, cuiusunque secta, facile consentiunt. RESP. ad Majorem. In thesi: possunt illa dici communia quædam principia de Religione; quatenus etiam naturæ luce constat, Deum esse colendum: esse remuneratorem colentibus ipsum. Sic vero valent & profunt, non ad salutem, sed ad ἀναμάρτησιν. Rom. 1. v. 20. In hypothesi autem & ex mente Apostoli Heb. 11. v. 6. falsa est Major. Sunt enim illa principia non omnireligioni communia, sed Christianæ propria. Patet I. ex objecto: non legaliter, sed Evangelicè intellecto: quod sit nobis Deus & Pater in Christo, per ipsum nobis peccatoribus propitius: remunerator item gratuitus propter Christum: ut supra docuimus. II. Ex adjuncto, fide videl. salyfica quam toto capite declarat & illustrat. III. Ex exemplis Sanctorum Patrum, quæ longo ordine referuntur.

Heb. 11.  
v. 6. expli-  
catur.

III. Si fides est communis, etiam ipsa Religio. Verum prius. Ergo. Probatur prius. I. quia est certa notitia, quod opus aliquod sit bonum, & Deo placeat. Illa autem est communis. II. quia fides alia est naturalis, alia supernaturalis: alia generalis, alia specialis. Ut igitur hæc propria est quorundam, sic illa communis omnibus. RESP. I. Non concluditur quod est in Quæstione: ut patet. II. Luditur ambiguitate vocis fidei, quæ hic accipitur pro persuasione Deitatis naturali, κατὰ φύσιν. In Scripturâ verò, & Scholis Theologicis sumitur pro notitia & assensu verbi divini, vel etiam pro fiducia promissionum gratiæ Dei in Euangelio: eoque sensu negatur esse communis 2 Thess. 3. v. 2. Ratio utraque falsa est. Prior: quia notitia illa non est fides propriè, nisi quatenus hauritur ex verbo. Sociniani opinionem nominant. Posterior: quia etsi fides quædam dici potest generalis, sive generica: nulla tamen est naturalis aut communis: ut quæ Dei verbum præsupponit: quod commune non est.

Q. fides sit  
commu-  
nis.

IV. Per quod pervenitur ad gratiam salutis, per id ad salutem ipsam pervenire, eamque contingere licet. Atqui per communem, quam vocant Religionem, pervenitur ad gratiam salutis. Ergo. Major nititur Canone Logico: quod est causa causa, etiam est causa causati. Minor probatur: Quia Deus facienti quod in se est, h. e. recte utenti lumine naturæ, indulget lumen gratiæ, & porro ipsius gloriæ: non ex condigno, quasi ita mereatur, sed ex congruo: quod ita deceat misericordiam ipsius: juxta dictum Matt. 13. v. 11. 12. RESP. Minor falsa est & contradicit Apostolo. 1. Cor. 2. v. 14. Rom. 8. v. 7. Ratio ejus constat Theologiæ Pelagianæ Axiomate: cujus etiam patronos quosdam ejus pudet: præsertim si tam nude crudeque enunciatur. Nec verum est, vel ex parte hominis; quia nemo potest boni quid facere ex se, quum mali sint universi; aut tantum boni actu præstare, quantum tenetur: vel ex parte Dei; ut qui nec ex condigno, neque ex congruo Sophistarum, sed pro gratuita sua misericordia gratiam salutis dispensat, atque eandem

Q. Per eam  
perveniat  
ad gratiam salu-  
tis.

actus facientis, quin etiam ipsam ejus voluntatem prævertit. Rom. 9. v. 16. 18. Cap. 10. v. 20. *Locus Mat. 13. v. 11. 12.* planè est impertinens, qui de donis non naturæ, sed gratiæ; neque de illorum, sed de horum incrementis agit: ut vel obiter insipienti textum obvium est.

Q. Non  
deficiat  
necessa-  
riis.

V. *Si ex Religione illa Communi non est salus, id fit quod deficiat aut necessariis, aut utilibus secundum Evangelium. Atqui non deficit necessariis. Quia alioquin Deus ea contulisset: quum pro justitia sua amplius non exiger, quam dedit: plus item minusve exigat, prout dedit: argumento loci. Matt. 25. v. 14. 15. Utilia vero, prout necessarius contra distinguuntur, à salute neminem simpliciter excludunt, sub quo genere doctrina Evangelii demum comprehenditur. Concludimus igitur salutem etiam ex Religione Communi sperari posse. RESP. I. Distinctio illa necessariorum & utilium, quoad dogmata religionis, infidiosa & sophistica est in Propositione: prout ex seqq. apparebit. II. Assumptio falsissima est; tam quoad Legem, quam quoad Evangelium. Quoad Legem quidem: quia communis, quæ dicitur, Religio, ignorat unum illum ac verum Deum, Patrem, Filium, & Spiritum S., ignorat verum ipsique placentem cultum, juxta primam tabulam: ignorat denique puritatem ac sinceritatem cordis, etiam in secunda tabula requisitam. Quoad Evangelium vero, quatenus doctrinam ejus utilibus solum, non etiam necessariis accenset: contra testimonia apertissima Ioh. 3. v. 36. Cap. 8. v. 24. Cap. 14. v. 6. Act. 4. v. 12. & passim. Ratio prioris membri falsa est: tum quia Deus nemini obligatur ad aliquid dandum: Rom. 11. v. 35. tum quia dederat homini in creatione facultatem parendi omni mandato & credendi omni promissioni: quam suapte culpa homo deperdidit. Parabola Matt. 25. v. 14. 15. extenditur ultra scopum comparantis: qui de donis gratiæ & charismatis ministerii, non de naturæ bonis differit. In illorum autem dispensatione, prout in humanis fieri assolet, servorum non merita, sed ingenium & facultatem spectat: quantum quisque administrare possit.*

### Ex Natura Prædicati.

Q. Inde  
gradus cui-  
dam est sa-  
lutis.

I. *Gradus non mutant speciem. Ex Religione Communi est gradus quidam salutis. Ut enim gradus major & eminentior est Christianorum: sic minor & humilior est Gentilium, & eorum omnino, qui absque Evangelio servantur. Ergo. RESP. Et Minor, & probatio ejus sunt putidæ & hæreticæ principii petitiones. Scriptura non promittit aut assignat salutem, nisi respicientibus & credentibus. Horum beatitudo gradibus distinguitur. Fideles autem & infideles, cujuscunque gentis, non gradu beatitudinis, sed statu contrario salutis & exitii discernuntur & differunt. Matt. 25. v. 34. 41. Luc. 16. v. 22. 23. Sicut scriptum est: qui crediderit servabitur: qui non crediderit, damnabitur. Marc. 16. v. 16.*

II. *Placere Deo est ei approbari ad salutem, & saluum fieri. Sed placemus ei etiam per fidem & Religionem communem. Ergo. Vtraque propositio exstat Heb. 11. v. 6. RESP. Negatur Minor; cujus nec vola nec vestigium loco allegato apparet. Num ergò Abel, Enoch, Noah, alii per religionem communem placuerunt Deo? Quid ergò religione, huiusque exercitiis distinguuntur, non modo à filiis hominum, sed etiam à filiis Dei hypocritis, hominum in morem viventibus. Gen. 4. 5. 6. capp.*

Q. Per eam placemus Deo.

III. *Quod datum est ad vitam, ad salutem est revelatum, eamque confert. Atqui Religio quadam communis, data est ad vitam argumento loci. Rom. 7. v. 10. Ergo. RESP. Negatur propositio ob accidentis fallaciam. Confundit enim diversos hominis status. Lex initio homini integro data fuit ad vitam; per se etiam facit ad vitam: juxta illud Lev. 18. v. 5. Post lapsum verò, quando viribus destituta fuit per carnem, ut loquitur Apostolus. Rom. 8. v. 3. non ad vitam, sed in speculum peccati & miseriæ, ad hominis peccatoris ἀναπολόγητον lata fuit. Rom. 1. v. 20. cap. 3. v. 19. 20. 21.*

Q. Data sit ad vitam.

IV. *Vnde oritur pax conscientia, inde est salus. Ex communi Religione oritur pax conscientia. Ergo. Ratio Majoris est: quod pax conscientia est pars salutis Rom. 14. v. 17. Minor exstat Rom. 2. v. 15. ubi tribuit ei Apostolus non accusandi modo, verum etiam excusandi munus: à quo tranquillitas conscientia nascitur. RESP. Major non habet dici de omni; siue non est vera universaliter de quacunque, sed de eâ duntaxat pace, quæ certa, solida, constans est; per quam etiam de afflictionibus gloriantur & triumphant fideles. Rom. 5. & 8. capp. Sic verò falsa fit Minor. Siquidem talis pax conscientia non ex Lege, sed ex Euangelio provenit: dicente Apostolo: Iustificati fide pacem habemus coram Deo. Rom. 5. v. 1. & seqq. item Regnum Dei est pax, cap. 14. v. 17. Minimè verò docetur Rom. 2. v. 14. 15. ubi de actu conscientia non accusantis, vel etiam excusantis sermo est. Quod ad pacem ejus non sufficit: tum quia non novit omnia hominis conscientia, ut Deus. 1. Joh. 3. v. 20. tum quia in aliis accusat, damnat. Rom. 2. v. 15. 1. Joh. 3. v. 20. tum denique, quia ne iustificati quidem sunt, qui nullius sibi conscii sunt. 1. Cor. 4. v. 4.*

Q. Inde oritur pax conscientia.

Rom. 2. v. 14. 15. Explicatur.

V. *Per quam Religionem multis servati sunt, ei negari salus non potest, nec debet. Atqui per communem illam Religionem multi servati sunt. Ergo. Probatur Minor Exemplis. I. Infantum parentibus Gentilibus editorum, qui sine peccatis actualibus decesserunt. II. Adultorum: quales fuerunt in V. T. amici Iobi, Raab, Naaman, Rex Cyrus, alii: in N. T. autem Cornelius. III. Ethnicorum, qui μετὰ λόγῳ vixerunt: ut loquitur Clemens Alexandrinus. RESP. Minor ejusque probationes tres sunt totidem principii petitiones. Redarguuntur autem evidenter à Scriptura. Prima de infantibus gentilium. Rom. 5.*

Q. Per eam multi servati sunt.



Rom. 5. v. 14. Eph. 2. v. 3. *Secunda*: quia *Amici Iobi* ex revelatione divina, quam ipsi allegant, de Deo ejusque gubernatione disseruerunt. *Raab* & *Naaman* Syrus conversi fuerunt ad Deum Israël. *Cyrus* expertus fuit salutaris Dei notitiæ. Esa. 45. v. 4. *Cornelius* rudimenta doctrinæ Propheticae hauerat, & pio cordis affectu fovebat: ut circumstantiæ docent. *Tertia* denique Rom. 3. v. 10. 11. & seqq. Ephes. 2. v. 12. abundè refellitur. Nec contra valet sive *Clementis*, sive alius cujuscunque contraria assertio: quam ex Schola Platonica in Theologiam invexerunt Patres quidam, de fide non satis instituti.

*Quarta* Sociniano-  
rum: Num  
loci de Tri-  
nitate, Dei-  
tate Filii &  
Sp. S., Pec-  
cato origi-  
nali, Legi  
perfectione,  
Persona &  
Satisfactione  
Christi, &c.  
sint funda-  
mentales?  
Locorum  
Theologia  
veritas &  
necessitas  
quid disce-  
rant.  
Sunt gra-  
dus neces-  
sitatis.

*QUARTA* est: Num loci de Trinitate, aeterna Deitate Filii, aeterna hypostasi Spiritus S., de Peccato originali, Perfectione Legi, de Persona Christi Θεανθρώπου ejusque Satisfactione pro nobis, & alii plures, sint articuli fundamentales Theologiae Christianae?

Multum differunt *Veritas* & *Necessitas* locorum Theologiae. *Veritas* eorum est consensus cum S. Scriptura, tanquam unico principio dogmatum religionis. *Necessitas* addit momentum ac pondus veritatis ad salutem, tanquam finem dogmatum Religionis. Sunt certi & distincti ejus gradus: pro quibus fit ut alii loci magis, alii minus; alii simpliciter, alii secundum quid necessarii dicantur. De quo judicium, faciendum est ex cohaerentia, cum illo fine, sive *ἄρτος* ad eum: & est vel causæ ad suum effectum, vel antecedentis ad consequens, vel etiam alia. De veritate locorum agitur in explicatione controversiarum, circa singula capita. De necessitate hic in genere paucula præmittemus. De quâ controversia est non levis; cum Socinianis directè, obliquè cum Novatoribus.

Sociniani  
quomodo  
dispescant  
Contro-  
versias Re-  
ligionis.

*Sociniani* controversias Religionis dispescunt in classes tres: Prima est earum, quæ pietati directè repugnant, hominesque in impietate detinent: ut de *Prædestinatione*, *Servo Arbitrio*, *Injustificatione*, & *fide justificante*. Quo etiam alias controversias particulares revocant: quibus conceduntur nonnulla ex *V. T.* quæ cum præceptis Christi in *N. T.* v. g. de vindicta, defensione, & similibus pugnant. Secunda est earum, quæ viam salutis obscurant & impediunt: De *Trinitate*, *Filiatione Christi*, *hypostasi Spiritus S.*, *perfectione Legi*, *persona Christi Θεανθρώπου*. Tertia est earum, quæ errores sive ignorantias leviores continent, pietati tamen non ponunt obicem: ceu sunt: de peccato originali, de satisfactione Christi: de promissione vitæ aeternæ in *V. T.*, de possibilitate implendi *Legem*. Sic controversias omnes partitur Socinus ipse peculiari libello, quo suadet ut *Evangelici ipsorum se ceteribus adjungant*. Sociniani vero inde locos in Theologia controversos usitatè distinguunt in *fundamentales* & *non fundamentales*. In quo consilium ipsorum atque scopus, etsi aliis aliis, nobis



nobis tamen hic præcipuus videtur: ut moderentur & minuant controversias Religionis, ne tam graves, aut etiam tam multæ esse putentur: eoque generali cuidam syncretismo viam sternant: per quem consensus omnium Religionum in paucis articulis fundamentalibus, in cæteris, tanquam levioribus, mutua tolerantia fandiatur. Scopus profecto impius & profanus: qui aperte repugnat verbo Dei, 1. Reg. 18. v. 21. Esa. 5. v. 20. 2. Cor. 6. v. 14. & qui atheismo non rimam aliquam, sed latam portam aperit. Si enim pleraque dogmata non impediunt salutem, licebit modo his, modo illis partibus sese adungere, & pro tempore ac occasione, quoties visum fuerit, fidem ejusque professionem mutare. Distinctionem dogmatum in fundamentalia & non fundamentalia, non improbamus per se: qua ipsi quoque in distinctione controversiarum supra usi fuimus; quamque ex Scriptura non obscure confirmavimus. Sed tria maximè hic desideramus. I. Quod nec in genere satis definiunt, qui sint fundamentales illi articuli: nec in specie eos recensent, certoque numero comprehendunt. II. Quod eos metiuntur non ex tota doctrina Christiana, verum ex altera solum ejus parte, lege scilicet ad cujus duo capita, fiduciam & obedientiam, ea reducant. III. Quod denique non fidei veritatem aut sinceritatem in Christo, sed ad solam pietatem ea referunt. Hinc Theologiam merè practicam faciunt, & totam fidei doctrinam, quæ ex verbo Dei traditur ab Orthodoxis, meris speculationibus transcribunt.

Quid in distinctione dogmatum in fundamentalia & non fundamentalia Sociniano-rum statuerendum.

Novatores idem ferè sentiunt cum Socinianis; ut ex variis ipsorum scriptis, præcipuè autem ex *Confessione & Apologia* videre est. Sed sententiam suam tectius habent: saltem *κατ' ἀντίθεσιν*, non ita distinctè & nudè eam proponunt, ut Sociniani. Fatentur dogmata fundamentalia pauca, imò paucissima esse. Ut vero numerum eorum, aut rationem nobis edant, adduci non possunt, atque etiam teneri se negant. Eorum id esse ajunt, qui præter pauca illa, alia plura necessaria esse sustinent: Nimirum quia affirmanti incumbat probatio, non neganti. Atqui Apostolus Petrus edicit, ut semper parati simus ad rationem reddendam ejus, quæ in nobis est, spei: quæque fundamentalibus illis potissimum continetur. 1. Epist. 3. v. 16. Tum etiam utut negantes sint respectu plurium fundamentalium; tamen affirmantes sunt, quoad paucula illa præcisè necessaria: ut horum saltem demonstratio jure optimo ab eis exigatur. Cæterum hic vertuntur in criminationem Orthodoxorum; & duo ipsis objectant in *Apologia* s. 12. & seqq.

Novatorum consensus cum Socinianis. Tergiversatio in eadendo Fundamentalium numero.

Unum: *Quod consentiant: Fundamentalibus ad paucissima redigi non debere; quæ præcisè ad salutem æternam obtinendam creditu factique necessaria sint: Quum tamen D. D. Orthodoxi alii, Molinæus, Casaubonus, ipse Rex Magna*

Criminationes in Orthodoxos. 1. Quod ipsi inter se dissentiant.

*Britannia, nonnisi pauca esse agnoscant. Esse igitur pugnam inter ipsosmet: & hos cum Socino sentire, illos contra. Sed species illa dissensionis facile discutitur, atque hi à Socinianismi labe vindicantur. I. Quia sub articulis fundamentalibus complectuntur necessaria omnia, tam quæ per consequentiam, quam quæ ῥητῶς ex Scriptura deducuntur: nominatim verò articulos de Trinitate, de æternitate Dei Filii & hypostasi Spiritus Sancti, de Persona & Officio Christi, justificatione, &c. II. Quia pauca statuunt dogmata fundamentalia non absolute, sed comparatè contra Pontificios; qui omnes Ecclesiæ Canones & decisiones, tum etiam Scholarum placita publicè recepta, necessaria faciunt, à quibus sine crimine hærescos discedere non liceat. Sunt igitur *Fundamentalia* illa *pauca*, vel *multa* diverso respectu. *Pauca*, ratione Pontificiorum, qui in omnibus sensum ac determinationes Ecclesiæ ceu necessarias imperant. *Multa* quoad Socinianos & Novatores, qui ita contrahunt eorum numerum, ut penè nullos nobis relinquant. Si enim ne illi quidem, qui maximi sunt momenti, de Deo, Christo, modo justificationis, sunt fundamentales: certè vix ullus est, qui id nominis mereatur. Ita Scriptura jam pauciores modo plures articulos necessarios commemorat. 2. Tim. I. v. 13. Act. 2. 4. v. 14. 15. Heb. 6. v. 1. 2. imprimis autem in integris Epistolis, maxime ad Romanos & Ephesios. Alterum: *Quod non erubescant fieri auctores censura in declarandis seu discernendis fundamentalibus seu necessariis à non necessariis opus & laborem esse haud levem.* Sed causa hujus est, non quod de necessariis constare non possit, aut inter Orthodoxos nondum conveniat: Verum quia non necessaria exactè definiri nequeunt, propter connexionem ipsorum & cohærentiam cum aliis necessariis doctrinæ capitibus. Ut enim tota lex una est copulativa, & qui in uno impingit præcepto, quodammodo reus est omnium: Jac. 2. v. 10. Ita quoque Evangelium comparatum est; ut ex unius capitis errore, facilis & præceptum sit error in alio. Cujus exemplum occurrit cum alibi, tum 1. Cor. 15. v. 12. 13. & seqq. Sic doctrina de circumcisione non erat articulus necessarius. Rom. 2. v. 28. incurrit tamen in articulum necessarium, & ex eo necessariis accensetur per accidens Gal. 5. v. 2. Eadem ratio circa cibos fuit: quorum discrimen permittitur Rom. 14. interdicatur Colossi. 2. Quare λόγοι sunt, dum consequentiis inanibus nos urgent: *Scripturam non esse perfectam aut perspicuam, quæ illud discrimen non tradat: vel si clara sit, iis solum fore talem, qui speciali efficacia gratia lumine à Spiritu S. collustrantur.* Etenim S. Scriptura non uno modo tradit illud discrimen: & ex eà in doctrina Ecclesiæ hætenus satis perspicuè constitutum fuit, licet Novatorum sive curiositati sive pertinaciæ satisfieri nequeat. Viam hic prævit Vetus Ecclesia: quæ Symbola fidei, quæ anathematismos,*

2. Quod  
necessarios  
à non ne-  
cessariis di-  
scernere  
difficile fa-  
ciantur.

Instantias;  
Scriptu-  
ram non  
tradentem  
discrimen  
minus per-  
fectam ef-  
fe, diluitur.

tismos circa necessarios articulos condidit, nobisque relinquit. Confessiones etiam Ecclesiarum passim discrimen illud non obscure indicant, licet syllabum articulorum necessariorum seorsim non exhibuerint: quod nec controversiæ illorum temporum poscebant. Atque hæc ad declarandum statum Quæstionis & discutiendas Novatorum calumnias dicta sunt. Nunc rem ipsam brevibus expediemus. Quia plenior tractatio ad particulares locos referenda est.

**Thesis Affirmans Orthodoxorum est.**

*Locos Theologicos de Trinitate, æterna Deitate Filii, & hypostasi Spiritus S.: de Peccato originali, & Perfectione Legis: de Persona Christi & satisfactione ipsius, & id genus alios, esse necessarios ac fundamentales articulos doctrina Christiana.*

*Κατὰ τὴν* Sententiæ affirmantis Orthodoxæ.

**Ex Natura Subjecti.**

I. Qui loci tanquam creditu factuque necessarii ad salutem, in Scriptura perspicue proponuntur, declarantur, & commendantur, ii non possunt non esse dicique fundamentales. Atqui sic proponuntur loci supra memorati: de Trinitate, Joh. 17 v. 3. Matt. 28. v. 19. collato cum Marc. 16. v. 16. *Qui crediderit* scil. in Patrem, Filium & Spiritum S. & sic baptizatus fuerit. 1. Joh. 5. v. 7. de æterna Deitate Filii, 1. Joh. 5. v. 20. Joh. 20. v. 31. de hypostasi Spiritus S. Matt. 28. v. 19. & Marc. 16. v. 16. 2. Cor. 13. v. 13. de peccato originali, Joh. 3. v. 5. 6. Rom. 5. v. 12. & seqq. Eph. 2. v. 3. de Perfectione Legis, Matt. 22. v. 37. 38. Levit. 18. v. 5. de Persona Christi *θεωλογηται*, Rom. 1. v. 1. 2. Gal. 4. v. 4. 1. Tim. 3. v. 16. & satisfactione ipsius, Matth. 20. v. 28. 1. Tim. 2. v. 5. 6. Heb. 9. v. 22. Exceptiones adversariorum per controversias speciales examinantur & refelluntur.

II. Si loci illi fundamentales non sunt, nulli prorsus sunt fundamentales, Christianæ Religionis proprii. *Ratio*: quia his ipsis Religio Christiana formaliter distinguitur ab aliis quibuscunque doctrinis & superstitionibus. *Consequens* falsum & absurdum: quia contra Scripturam 1. Cor. 3. v. 11. Ephes. 2. v. 20. & nulla alioquin esset propria fides Christianorum. Ergo.

**Ex Natura Predicati.**

I. Qui loci continent necessarias tum causas, tum conditiones salutis, ii sunt fundamentales, ad salutem creditu factuque necessarii. Atqui hi loci tales sunt. Ergo. *Major* per se est manifesta: nam negata causa negatur effectus: sublata item conditione tollitur res sub illa proposita. *Minor* confirmatur inductione causarum & conditionum, & ad locos contro-

Rationes  
Affirmantes  
Orthodoxæ.

Q. Tanquam creditu factuque necessarii in Scriptura proponuntur.

Q. Nulli prorsus e-runt fundamen-tales, proprii Religionis Christianæ.

Q. Continent necessarias causas & conditiones salutis.

versos applicatione. *Causa* alia principales sunt, alia instrumentales. Principales sunt: Gratia sive misericordia Dei Patris: meritum & intercessio Filii, & sanctificatio Spiritus S. 2. Cor. 1. v. 13. Joh 3 v. 16. Instrumentales Euangelium Rom. 1. v. 16. & fides Rom. 10 v. 9. 10. *Conditiones* sunt: una antecedens, videl. resipiscencia ab operibus mortuis Marc. 1. v. 15. altera consequens, conversio hominis ad Deum & nova obedientia. Eph. 2. v. 10. Atqui hæ omnes & singulæ necessariae sunt: ut absque iis non sit salus. Gratia Dei Patris Rom. 3. v. 20. 23. 24. Meritum & intercessio Filii Joh. 14. v. 6. Act. 4. v. 12. Communio Spiritus S. 1. Cor. 12. v. 3. Euangelium Rom. 10. v. 14. 15. Fides Heb. 11. v. 6. Resipiscencia Luc 13. v. 35. Rom. 2. v. 5. & nova obedientia Heb. 12. v. 4.

Q. Eorum  
ignoratio  
vel nega-  
tio ommissio  
vel viola-  
tio damna-  
bilis est.

II. Quorum locorum ignoratio vel negatio circa fidem, itemque ommissio aut violatio in vita, exitialis & damnabilis est secundum Scripturam, illi loci fundamentales & necessarii sunt secundum Scripturam. Atqui locorum controversorum, qui supra memorati sunt, ea est conditio. Ergo. *Major* sua luce claret. Veritas *Minoris* iterum inductione probatur: de Trinitate, itemque Deitate Filii 1. Joh. 2. v. 23. nimirum quia alias Idolum colitur pro Deo. Gal. 4. v. 8. de Spir. S. Joh. 14. 15. 16. capp. de peccato originali 1. Joh. 1. v. 8. de perfectione Legis Deut. 27. v. 26. de Persona Christi 1. Joh. 4. v. 2. 3. de satisfactione ipsius 2. Pet. 2. v. 1.

Antithesis Negans Socinianorum est: *Locos Theologicos de Trinitate, aeterna Deitate Filii & hypostasi Spiritus S., de Peccato originali & Perfectione Legis, de Persona Christi ac Satisfactione ipsius, & id genus alios, non esse fundamentales ac necessarios articulos Doctrinae Christianae.*

Rationes  
Negantes  
Heterodoxæ.

Q. Litera  
literæ non  
essent in  
Scriptura.

Ἀναστροφὴ Antitheseos Negantis Heterodoxæ.

Ex Natura Subjecti.

*Qui loci ἑστῶς sive literaliter non exstant in Scriptura, fundamentales non sunt. Atqui loci illi, de quibus controversitur, literaliter non exstant in Scriptura. Ergo. Minorem* haud facile quis negaverit. Nullibi enim scriptum extat: in una essentia divina tres esse personas: unam personam Christum subsistere in duabus naturis: aut Filium ab aeterno genitum ex essentia Patris. Major bis fariam demonstratur. I. à fine Scriptura: quæ ideò potissimum exarata est, ut quid necessarium sit ad salutem, omnibus & singulis expresse constaret. II. à subjecto quia omnes, etiam simpliciores, capere debent, quæ simpliciter necessaria sunt. Atqui hi capiunt solum τὰ ἑστῶς posita: non autem per consequentias ex eis deducta. RESP. Major non est vera universaliter. Quæ hujusmodi sunt, ea si non literaliter, saltem per æquipollentiam existare in Scriptura, aut ex ea

per

per evidentem & necessariam consequentiam deduci possunt. Exemplo est ipse Servator Marc. 12. v. 26. itemque Apostoli in Synodo Hierosolymitana, articulos fundamentales per consequentiam ex Scripturâ asserentes. *Prima* ratio petit principium, si expresse idem est quod literaliter. *Alterâ* similiter petit principium. Refutatur autem non modo exemplis Scripturæ. Matt. 15. v. 25. 26. sed etiam ipsa experientia vitæ communis.

### Ex Natura *Prædicati*.

I. *Quod dogma non impedit fiduciam & obedientiam Deo Christoque debitam, id per se non adimit salutem, eoque fundamentale non est. Atqui dogmata controversa de Trinitate, Deitate Filii, Hypostasi Spiritus S. &c. non impediunt fiduciam & obedientiam Deo Christoque debitam. Ergo.* RESP. *Major*em facile admittimus recte intellectam. Quia non impedire, sed promovere propriæ & per se, veram tum fiduciam, tum obedientiam, est articuli fundamentalis. *Minor* verò falsissima est. Si Filius, si Spiritus S. non est Deus, jam cultus ipsorum omnis, idololatria est & sacrilegium Gal. 4. v. 8. Christus objectum est fiduciæ non modo personæ, sed etiam officii respectu. Joh. 14. v. 1. Rom. 4. v. 24. 25. cap. 10. v. 9. 10. A satisfactione ipsius pro peccatis pendet studium veræ pietatis Gal. 2. v. 20. Eph. 2. v. 10. Cap. 5. v. 25. 26. 27. Tit. 2. v. 14. 15. Eademque ratio est aliorum articulorum.

Q. Ea dogmata non impediunt fiduciam obedientiamque Deo Christoque debitam, licet non credantur.

II. *Loci fundamentales sunt Catholici, de quibus omnes Christiani inter se consentiunt. Atqui de illis locis non omnes inter se Christiani consentiunt. Ergo fundamentales non sunt.* RESP. Falsa est *Major*. Quia ut de veritate dogmatum non ex consensu Christianorum, sed ex verbo Dei pronuntiatur, tanquam norma ejus unica: sic de eorum necessitate haud aliunde judicari debet. Deinde *Catholicum* dicitur ambiguum. I. respectu doctrinæ: sic fides Catholica in Symbolo Athanasii. II. respectu personarum sive hominum, credentium vel non credentium. Priori respectu loci fundamentales sunt Catholici. Denique *Christiani* etiam ambiguum dicuntur, aut nomine tenuis, aut re. Isti consentiunt: quia una est fides Ecclesiæ Catholicæ: una item forma ejus, videlicet consensus in fide. Eph. 4. v. 4. 5. 6. Priores autem non consentire quis miretur? quum non sint id, quod esse dicuntur.

Q. Fundamentales sunt Catholici, in quos omnes Christiani consentiunt.



De

PRINCIPIO THEOLOGIAE,  
SACRA SCRIPTURA.

**S**ACRAM SCRIPTURAM esse *Principium Theologiae*, in confesso est apud omnes, qui fidem Christianam profitentur. Proinde sicut aliae disciplinae ponunt sive praesupponunt, non probant sua Principia: ita Theologia Elenctica Controversiam, *An Sacra Scriptura sit principium religionis Christianae*, alibi ventilatam ac demonstratam, hic merito praeterit. Interim non desunt Quaestiones aliae de hoc ipso Principio, explicatu necessariae: *An Scriptura sit unicum Religionis principium? An tota sit principium? Quo item modo ac sensu principium dicatur?* Quae quaestiones generales, multas easque differentes controversias speciales sub se continent; & vero contra varios Antagonistas disputari solent. Priusquam autem ad explicationem earum veniamus; praemitemus nonnulla de *Calumniis* ac *Logomachiis*, quibus tum Orthodoxi immerito gravantur ac traducuntur, tum etiam ipsa rerum momenta involvuntur, atque obscurantur.

CALUMNIAE sunt istae.

PRIMA: *Quod Philosophia nobis sit principium demonstrationis in quaestionibus Theologicis.* Ita Eckardus de principio fidei.

Philosophia non est principium demonstrationis in Theologia.

RESP. Imò uno ore cum ipsis Lutheranis id inficiamur. Cujus veritatem jam explicavimus & confirmavimus in Problematicis. Mox etiam repetemus contra Socinianos; Ipse Eckardus assentientes allegat, Sadelem, Mornæum, Musculum, qui nostri. Quid ergo actum agit? De phrasibus & ἀκυρολογίαις quibusdam paucorum alias dictum est. Sensus orthodoxus est: Verba juxta mentem ipsorum candidè interpretanda, non autem sophisticè detorquenda sunt.

Secunda: *Quod Calviniani sincerè non credant, nec certo statuunt; verbum Dei esse indubiae & immotae veritatis.* Idem Eckardus.

Voluntas Dei *θεσφύ.* nec accipitur.

RESP. Est hæc nimis crassa & palpabilis calumnia. Cui frustra colorem quaerit ex Beza ad *Acta Colloq. Mompelgard.* & Piscatore contra *Schaffmannum*. Nim: quod Deus interdum verbo significet se velle; quod revera non vult. Etenim *Voluntas* Dei ambigue dicitur: aut de *mandato*, quo nostrum officium declarat: aut de *decreto*, quo rerum even-

tus



tus apud se præfinivit. Vide Deut. 29. v. 29. Quâ distinctione solide dissolvitur sophisma Adversarii, & jugulatur Calumnia. Est autem tale: *Verbum quo non ostenditur id quod est, non est immota veritatis. Verbo Dei secundum Calvinianos non semper ostenditur id quod est. Ergo.* Est enim falsum in propositione *Minore*: semper verbum Dei declarat quod sit nostri officii: & quid facientes aut negligentes officium præmii pœnæve maneat. O: culta verò decreta Dei de singulis eventibus non revelat, aut proponit, sed ea ex ipsius eventibus demum innotescunt. Quanquam quæstio hæc est alius loci ad prædestinationem & vocatione pertinsens.

*Tertia: Quod res Theologica sive divina non transcendant regulas Logicas. Idem.*

RESP. Quicquid hujus est, in Problematicis jam discussimus. *Transcendunt* Theologica regulas Logicas, ratione rerum consideratarum: quarum plurimæ captum rationis humanæ excedunt. Non *transcendunt*, quoad considerandi modum; qui vel propriè, vel etiam analogicè rebus Theologicis convenit. Atq; hoc est quod Piscator *ad Elenchos Buscheri* asserit, cap. 14. ut tum verba ipsius testantur, tum adjuncta ratio inductione constans. Theologia in docendis rebus divinis, utitur argumentis inventionis, propositionibus, syllogismis, methodo, haud secus quam cætera disciplinæ. Ergo res divinæ regulas Logicas non transcendunt. *Αἰτιολογία* quam hic fingit Adversarius oritur ex confusione diversorum. Diversa sunt; excedere captum humanæ rationis, & transcendere regulas Logicas: non æquipollentia. *Αἰτιολογία* verò quam objicit Theologo *λογικὰς*, in ipsum quadrare, alio loco ostendetur.

Theologica quatenus regulas Logicas transcendunt vel non transcendunt.

*Quarta: Quod exagitemus D. Lutherum, quod Epistolam Iacobi & Iudæi, scripta vniuersæ Apostolica esse aliquando negaverit. Idem.*

RESP. Facilis est ex historia Lutheri. In primo fervore certaminis contra Pontificios, & Circa A. C. 1526. *Epistolam Iacobi appellavit stramineam, & una cum Epistola Iudæ reprobavit*: partim, quod de iis aliquando dubitatum fuisse, scribunt Eusebius lib. 2. cap. 22. & Hieronymus in *Catalogo Scriptorum Ecclesiast.* partim, quod Jacobum cum Paulo in Iustificationis doctrina satis conciliare non posset. Sed cum hoc nomine vexaretur à Pontificiis, remque totam diligentius expenderet; vocem illam asperiores ipse dispunxit; sententiam verò suam mitigavit, ac liberum cuique iudicium reliquit. Pro qua libertate plerique Lutherani utramque Epistolam libris N. T. Canonicis accensent. Probamus factum & Lutheri, & Lutheranorum. Cujus si conscius fuisset Withakerus, quem pungit cavillator, haudquaquam illud dissimulasset. Nec tamen quic-

D. Lutheri iudicium de Epistolis Iacobi & Iudæ.

quicquam immodestius dicit in Lutherum, tantum prioris opinionis defensionem ipsi relinquit, professus dissenfum.

Quinta: *Quod laudatas scripturae versiones ac interpretationes rejiciamus, ac damnemus.* Idem.

De versio-  
nibus Bi-  
bliorum.  
& nomi-  
natim Lu-  
theri, quid  
statuen-  
dum.

RESP. Bimembris est calumnia: de versione una, altera de interpreta-  
tione. In versione ita vult omnes obstringi *translationi Germanicae utrin-*  
*que & Latina N. T. Lutheri*, ut aliam adornare aut usurpare grande du-  
cat nefas. Objicit verò duo: Unum est quod *nihili faciamus versionem Lu-*  
*theri, utpote quam ex Ecclesiis nostris proscripserimus.* Alterum, quod *fabrica-*  
*verimus novas, easque ceu Appollinis oracula commendemus.* Nominatim au-  
tem versiones Germanicas Tigurinorum & Piscatoris. Latinam N. T.  
Bezæ perstringit. Tacet versionem Latinam V. T. Tremellio Junia-  
nam; quia Lutherus nullam dedit. Deniq; pro versione Lutheri hoc pu-  
gnat argumento: *Quæ translatio ad fontes propius accedit, & verbis maxi-*  
*mè propriis & perspicuis utitur: præferenda est illi, quæ à fontibus aliquan-*  
*do longius discedit, & verbis vel alienis vel ambiguis sensum scripturæ aut ob-*  
*scurat, aut corrumpit, aut pervertit.* Translatio B. Lutheri ad fontes propius  
accedit: contra Tigurinorum, Bezæ, Piscatoris longius à fontibus discedit. Ergo.  
Assumptionem ab aliis jam probatam esse, & ipsa collationis evidentia confirma-  
ri ait. Hæc ille pro versione Lutheri. Ad quæ ordine respondebimus.  
I. Nulla versio cujuscunque authoris, & quantavis arte atque industria  
elaborata, est dicive potest authentica. Ergo nulli versioni peculiari-  
ter Ecclesia obstringitur. Potest ea pro libertate sua, ad ædificationem  
communem, recipere, quam convenientissimam judicat. Hac liberta-  
te ipse Lutherus usus est, cum post veterem versionem Germanicam  
adornaret novam: Eandem non modo aliis post se concessit: sed et-  
jam ut ea uterentur, serio optavit; *Commentario super ult. verbis Davidis.*  
II. Prima objectio geminam continet calumniam. Non contemni-  
mus versionem Lutheri: nec etiam ex Ecclesiis Germanicis ullibi ab  
orthodoxis proscriptam meminimus. Semper & publicè & privatim,  
ex quo semel recepta est, retinuit suum locum. Quod vero defectus ejus  
ac nævi quandoque notantur: non contemtus, sed veritatis & ædifica-  
tionis studio fit, & ad asserendam editionis authenticæ autoritatem ac  
prærogativam. III. Altera objectio verum dicit priorẽ membro: Siqui-  
dem orthodoxi gravissimis de causis, quæ notæ sunt, confecerunt & re-  
ceperunt versiones vernaculas diversas, Latinas & Germanicas: idque  
exemplo veteris Ecclesiæ post tempora Apostolorum. Sed vero aspergi-  
tur falsum per calumniam, quod versiones illas, tanquam Apollinis cu-  
jusdam Oracula, h. e. non secus quam authenticas suscipiamus. Imo  
humanae sunt, erroris periculo obnoxia, nec aliter, quam quatenus cum  
fonti-

fontibus Hebræis & Græcis consentiunt, admittuntur. I V. *Minor* propositio argumenti palmarii pro versione Lutheri, falsa est secundum utramque partem. Contrarium docet collatio harum versionum cum ipsis fontibus, & inter se. Tum etiam evincunt Apologiæ Orthodoxorum pro novis versionibus; imprimis Tigurinorum & Piscatoris. Navi & vitia versionis Lutheri in Jobo, Psalmis, & Prophetis nota sunt. Et agnoscit defectus ipse Lutherus in *suo Schemhamphorasc*. Hactenus de versione. *Interpretationem* circumscribit quibusdam regulis: tum Nostris, utpote ex Ursini Catecheticis depromptis: tum Suis & aliorum, numero non sententia diversis de quibus consensus est plenarius. Calumnia latet in scopo, qui est pun gere nostros, tanquam à proprio & genuino verborum scripturæ sensu ad peregrinam aliquam *διὰ νοίαν* subinde deflectentes. Quam in authorem suum retorquemus tantisper, donec ejus nos reos peregerit. Quod faciet ad Calendas Græcas.

Sexta: *Quod aliunde etiam, quam ex scripturâ fidei Christianæ confirmatio peti, expectari, vel addisci debeat.* Idem.

RESP. Non minus impudens, quam vetus est in *Zwinglium* calumnia: quod is doctrinam de S. Cœnâ ex nocturnis revelationibus didicerit; sexcenties confutata à nostris. Nihil hujus exstat in subsidio ipsius de Eucharistia. Doctrinam illam jam ante proposuerat, & defenderat publicè. Tantum narrat; se in somno fuisse monitum de loco Exod. 12. v. 11. 13. ad demonstrandum, etiam extra Parabolam verbum *E s t* accipi nonnunquam pro significat. *Monitorem vero illum*, familiari sibi & omnibus Latinis proverbio ait, *ignorare se, aterne an albus fueris*, h.e. ignotum sibi fuisse testatur. De *Carolo studio* nihil hujus legimus. Cujus primam sententiam de S. Cœna, nec *Zwinglius*, nec *Oecolampadius* probarunt: nisi quatenus commentum oralis manducationis rejiciebat; sed hæc sunt alii loci. Quod si volupe foret par pari referre, longe speciosius ista dicerentur in Lutherum, qui familiaria cum atro spiritu diabolo colloquia sibi fuisse commemorat: & multa in his contra *Misfam* privatam, & *chrisma* sacerdotum sibi suggesta esse palam proficitur. Vide *Tom. vi. Ienens. de Missa*.

Vindicatur  
Zwinglius  
à calumnia.

Logomachix sunt.

PRIMA: *An Verbum Dei & Sacra Scriptura realiter differant?*

RESP. Inde post excessum Apostolorum, & conditum utriusq; Test. canonem, idem planè sunt. Nimirum quia non est aliud verbum Dei, quam scriptum. Ante vero, & quamdiu viva vox, sive Prophetica, sive Apostolica sonuit in Ecclesia præter Sacram Scripturam; omnino differebant inter se: non tamen realiter sive re Gal. 1. v. 7. 8. sed ratione sive modo tantum Heb. 1. v. 1. Planè sicut distinguunt solent Verbum *ῥήμα* & *ἔγγραφο* scriptum & non scriptum, univocè sic dictum.

Verbum  
Dei & S.  
Scriptura  
an & qua-  
tenus dif-  
ferant.

SECUNDA: *An S. Scriptura verè sit, & rectè dicatur antiquissima?*

S. Scriptura  
antiquissi-  
ma, & qua-  
tenus.

RESP. Si æstimetur ex Substantia doctrinæ Legis & Euangelii, antiquissima est absolutè: quia inde à principio creationis in Paradiso hominibus fuit tradita. Gen. 2. & 3. capp. Sin autem ex accidentalirevelationis modo, qui Scriptio dicitur, 2. Joh. v. 12. judicetur, jam antiquissima est secundum quid, h. e. antiquior omnibus scriptis humanis, quacunque antiquitate commendatis.

TERTIA: *An S. Scriptura alicubi sit hyperbolica, siue habeat hyperbolas?*

Hyperbole  
quotuplex,  
& quæ S.  
Scripturæ  
conveniat.

RESP. Hyperbole bifariam dicitur, Ethicè & Rhetoricè. Ethicè est sermo fidem rerum excedens: teste Augustino lib. 16. de C. D. cap. 21. Quo sensu omnino aliena est à Scriptura: quæ est sermo veritatis, Jac. 1. v. 18. & ipsa veritas, Joh. 17. v. 17. Rhetoricè est affectio tropi, rerum illustrationi & amplificationi inserviens, salva earum veritate. Quomodo si quis hyperbolas Scripturæ detrahat idiotismis ejus atque phrasibus vim facit. Gen. 11. v. 4. Exod. 3. v. 8. Deut. 1. v. 10. 1. Reg. 1. v. 40. Matt. 23. v. 24. Marc. 16. v. 15. Joh. 21. v. 25.

QUARTA: *An Sacra Scriptura dici possit Index Controversiarum?*

S. Scriptura  
quatenus  
sit vel non  
sit Index  
Contro-  
versiarum.

RESP. Proprie non potest. Est enim Lex judicis, secundum quam fertur sententia. Deut. 17. v. 10. 11. Judex est persona causas cognoscens & decidens ex lege. 2. Chron. 19. v. 6. 7. Improperie tamen per metonymiam adjuncti sic dici solet: quia est fons juris ac justitiæ, norma judicii de controversiis fidei, & actus cum judice communes habet & exercet. Luc. 16. v. 29. 31. Johan. 7. v. 38. Cap. 12. vers. 48. Rom. 9. v. 27.

QUINTA: *An libri Apocryphi dici possint Canonici?*

Apocryphi  
male di-  
cuntur Ca-  
nonici.

RESP. In codice Biblico usitate opponuntur & contradistinguuntur libri Canonici & Apocryphi. Proinde Apocryphi non magis dici queunt Canonici, quam Canonici Apocryphi, propriè loquendo. Καταχρηστικῶς autem, abusu vocis, sic dicuntur: quatenus vulgo recensentur in Canone, h. e. Catalogo librorum V. T. Olim etiam legebantur in Ecclesia ad formandos mores populi Christiani. Quod utrumque improbamus: Argumento Locorum Luc. 16. v. 29. Eph. 2. v. 20. Coloss. 3. v. 16. 1. Pet. 4. v. 11.

CONTROVERSIAE ipsæ diversæ sunt, non modo Materiâ siue dogmatis, sed etiam Authoribus: *Anabaptistis, Nova-*

*Novateribus, Socinianis, & Pontificiis*: Lutherani idem omnino cum Orthodoxis sentiunt ac docent.

## ELENCHUS CONTROVERSIARUM ANABAPTISTICARUM.

ANABA-  
PTISTA-  
RUM.

Cum *Anabaptistis* hæc potissimum Controversa sunt.

I. *An præter verbum Dei scriptum opus sit ullis revelationibus extraordinariis?*

Eas fanatici quidem inter ipsos jactitarunt superiore seculo: nec damnarunt præcipui ipsorum Doctores Menno & Franciscus Knutius. Nos vero reprobamus & averſamur: tum quia repugnant Scripturæ Luc. 16. v. 29. 31. Gal. 1. v. 7. 8. 9. tum quia præsentissimo cum periculo seductionis conjunctæ sunt; argumento loci 2. Cor. 11. v. 14. 2. Theſſ. 2. v. 2. Quod & Johannes innuit 1. Epist. 4. v. 1. 2.

Revelationes extraordinariæ reprobantur.

II. *An libri Apocryphi pari religione cum Canonicis suscipiendi & usurpandi sint?*

Ita quidem sentire videntur Antesignani ipsorum: Menno, Theodorus Philippi, Couperus, Ouderman, alii: utpote qui utrisque promiscuè, nullo discrimine, utuntur in confirmandis fidei dogmatis. Orthodoxi autem eos, ut scripta humana, à divinis distinguunt; nec aliter differre contra Pontificios solidissimè demonstrarunt.

Apocryphi seu scripta humana rejiciuntur.

III. *An dogmata fidei & morum non minus ex libris Canonicis V. quam N. T. probari possint & debeant?*

Plerique hoc admittunt, quoties dicta V. Test. non adversantur ipsorum erroribus. Alii suspensi hærent. Hæc Controversia in Elencticis prioribus explicata est ex Colloquio Francothalensi. Ut repetitione non sit opus.

IV. *Num versiones vernacule utriusque Testamenti ad fontes Hebræos & Græcos revocanda, & quoties necesse ex iisdem examinanda sint?*

Id videntur negare Doctores Anabaptistici: qui editionem cujusdam Nicolai Bieskens, ex vulgata Latina ferè expressam, pro Authentica habent & usurpant. Orthodoxi nullam editionem, præter Originalem Hebræam & Græcam, esse Authenticam contra Pontificios asserunt.

versio vernacula Nicolai Bieskens non authentica.

V. *Quo Lococensenda sit Interpretatio Scriptura in Ecclesiis Reformatis recepta?*



Conciones  
ordinatæ in  
Ecclesia  
non im-  
probandæ

Anabaptistæ per suos cœtus eam ferè negligunt: nec ullum textum sacrum explicandum proponunt, contenti generali quodam & confuso discursu, ex omnibus libris Sacris, à capite ad calcem Scripturæ. Orthodoxi eam tanquam usitatam in V. & N. Test. & ad ædificationem Ecclesiæ utilem, imò necessariam commendant, ac perpetuo usurpant. Neh. 8. v. 9. Luc. 4. v. 16. & seqq. Act. 13. v. 15. & seqq. Cap. 15. v. 21. Sed cum omnia hæc alibi sint pertractata; nihil attinet adornare novam confutationem.

NOVA-  
TORUM.

## ELENCHUS CONTROVERSIARUM NOVATORIARUM.

*Novatores Arminiani* hæc ferè dogmata tuentur.

I. *Scriptores Sacros non semper scripsisse instinctu Spiritus S. nec scripta ipsorum omni navo, vel etiam errore carere. Quo detorquent illud 1. Cor. 7. v. 12.*

II. *Meritò dubitari de autoritate Canonica librorum quorundam Sacrorum, nominatim Epistolæ ad Hebræos.*

III. *Veritatem ac divinitatem V. T. non tam ex propriis, eique insitis criteriis, quam ex N. T. demonstrari posse.*

IV. *Vetus Testamentum nullas habere promissiones vitæ æternæ.*

V. *Christum esse primum authorem illius doctrinæ, qua traditur in N. T.*

VI. *Etiā absque illuminatione Spiritus Sancti S. Scripturam fructuose legi & intelligi, omnemque ejus sensum percipi posse.*

Quæ omnia excerpta sunt ex libello Vorstii de *Autoritate Scripturæ*, ex Socino interpolato; nec non ex *Miscellaneis* Arminii & variis scriptis, imprimis autem ex *Apologia Remonstrantium*. Sed cum in plerisque concordent cum iis quæ contra Socinianos dicuntur, merito operæ compendium facimus.

SOCINIA-  
NORUM.

## ELENCHUS CONTROVERSIARUM SOCINIANARUM.

*Sociniani* Quæstiones five Controversias principales tres movent.

I. *An præter S. Scripturam Ratio humana sit principium fidei, five Religionis Christiana?*

II. *An Christi Religio non minus V. quam N. T. libris contineatur, & ex iis demonstrari possit?*

III. *An Scriptura V. & N. T. etiā absque interna Spiritus S. revelatione cum fructu audiri, legi & intelligi possit?*

Sunt qui alios insuper errores colligunt ex libris eorum: videlicet  
Quod



*Quod ex consequentiis non possint probari Articuli Fidei?* Ostorodius *Instit. cap. 4. Quod libri Veteris Test. alicubi depravati sint à Iudæis*: Socinus *tractatu de authoritate S. Script.* Quod *Libros Apocryphos à Canonicis non satis distinguit. Socinus tractatu eodem.* De quibus quia obiter magis & pro occasione, quam ex professo disputant: & verò eadem cum Pontificiis quoque controversa sunt, merito supersedemus eorum refutatione. Proinde ipsam trium Controversiarum principalium explicationem aggrediemur.

**PRIMA: An præter Sacram Scripturam Ratio humana sit principium fidei seu Religionis Christiana?**

*Prima Sociniano- rum: An præter S. Scripturam Ratio hu- mana sit Principium Religionis Christiana. Ratio hu- mana quo- modo ac- ciptur.*

Quid sit *Ratio humana* ex Phycis notum est; videlicet facultas ani- mæ rationalis, qua homo intelligit, cognoscit, & dijudicat intelligibi- lia, sibi oblata & revelata, naturalia & supernaturalia, humana & di- divina, spectaturque in hac Quæstione, non qualis fuit ab initio crea- tionis, sed qualis nunc est post lapsum, in homine animali, corrupto per peccatum. *Principium* verò *fidei & Religionis*, quid qualeve sit, alibi à nobis declaratum fuit. Nim: unde fides sive Religio Christiana extrui- tur & demonstratur: & quo veluti fundamento nititur ejus veritas ac certitudo. *Sociani* nonnunquam cum *Orthodoxis* facere videntur: ut cum *contra Schopperum* scribit *Smalcus*: *Solam Scripturam esse principium fidei, & divinæ tantum authoritate standum, quoad credenda.* Sed alibi aut sibi contradicunt, aut quod multo probabilius, fucum produunt: quan- do non modo cum scriptura conjungunt *Rationem*, cujusmodi no- bis reliqua est post lapsum, sed etiam eidem ceu superiorem, an- teponunt. *Fidem* faciunt hæc, aliæque ipsorum assertiones: *Smal- cius contra Franzium*: *Si rationi adversaretur Religio eo ipso Religio non esset. Summa enim & ipsa ratio religio est*: Item *contra Schopperum*. *Ratio dijudicat possibilitatem vel impossibilitatem articulorum Fidei.* Sic *Ostorodius Instit. cap. 6. Homo non tenetur credere, quod ratio dicit falsum esse.* Et *Schim- bergius*: *Fides nunquam amplectitur impossibilia mentis.* *Socinus* denique rejicit omnia dogmata Theologica, quæ sensui communi & rationi repugnant. Et in ordine argumentorum primas tribuit *Rationi hu- manæ*: *Scripturæ*, tanquam subsidiariæ, secundas: ut ex *Catechismo* ipsius, & aliis libellis videre est. Proinde nihil hic falsi, aut contra re- ceptam sententiam ipsis affingi existimandum est. *Orthodoxi* contra ne- gant: *Rationem humanam*, quomodocunque etiam consideretur, præcipuè tamen post lapsum, esse aut diei posse principium Religionis Christianæ. Quum illud sit sola *S. Scriptura*, libris *Canonicis V. & N. T.* comprehensa: prout alibi contra *Traditionum Patronos Pontifi- cios* probatum fuit.

*Sociniani Negant.*

*Ortho- doxi affir- mant.*

Thesis igitur Negans Orthodoxorum est.  
*Rationem humanam non esse principium fidei, sive Religionis Christianæ.*

Rationes  
 Negantes  
 Orthodoxæ.

Κατηγορεῖ Theseos Negantis Orthodoxæ.

Ex Natura Subjecti.

Q. ratio  
 humana  
 est cæca,  
 obscura,  
 fallibilis,  
 imperfecta  
 in dog-  
 matis  
 Religionis.

I. Quod in dogmatis fidei & Religionis est cæcum, obscurum sive corruptum, lubricum & fallibile, & denique imperfectum, id nullo modo potest esse principium fidei & Religionis Christianæ. Atqui ratio humana post lapsum est hujusmodi in dogmatis fidei & religionis. Ergo. *Major* constat ex natura Principii: confirmaturque Canone Logico; *Causa non potest esse toto genere deterior suo effectu. Minor* probatur ex quaduplici defectu Rationis humanæ post lapsum: Est enim *Cæca*, nihil intelligens eorum quæ sunt Spiritus Dei: nec potest ea intelligere, aut adjudicare. 1. Cor. 2. v. 14. 15. Est *Obscura*, non percipiens clarè aut evidenter, etiam quæ revelantur. Joh. 1. v. 5. Est *Lubrica & fallibilis*, quæ pro vanitate sua διαλογισμοῖς sive ratiociniis suis variè fallit & fallitur, Rom. 1. v. 21. & seqq. Est denique *imperfecta*, quæ aliquas solum notitias de rebus divinis non omnes capit aut tenet. Rom. 1. v. 19.

Q. ad rationem  
 Deus nos  
 non remittit;  
 neque ea  
 Christus  
 & Apostoli  
 si sunt usi.

II. Ad quod principium Deus nuspian nos remittit in verbo suo, quo etiam Christus ejusque Apostoli in confutandis falsis dogmatis nunquam usi sunt, id principium fidei & religionis Christianæ esse nequit. Atqui ad rationem humanam nuspian nos remittit Deus, nunquam etiam Christus ejusque Apostoli eo usi sunt. Ergo. *Major* evidens est per se. Quia dogmata fidei & religionis non traduntur aut asseruntur absque veris propriisque principiis. Veritas *Minoris* secundum utramque membrum confirmatur ex omnibus revelationibus divinis in utroque Testamento: quibus Deus doctrinam Religionis hominibus patefecit.

Q. homines (juxta  
 Socinianos) nil de  
 Deo novērunt  
 per naturam.

III. Qui nihil omnino noverunt de Deo per naturam, sed omnia ex auditu hauserunt per humanam institutionem & traditionem: eorum ratio non potest esse principium fidei & religionis. Atqui omnes homines nihil omnino de Deo noverunt per naturam, sed omnia hauserunt ex traditione humana. Ergo. *Minor* est hypothetis ipsorummet Socinianorum, Loco antecedente à nobis confutata. *Major* non eget probatione. Quod enim est præter aut supra naturam, ejus principium naturale esse nequit. Et principia principii suis respondent ἀναλόγως.

IV. Si ratio humana est principium religionis Christianæ, qui perspicacia & acumine ingenii, & iudicii accuratatione excellunt, hi religionem Christianam facilius capiunt, cupidius amplectuntur, plenius intelligunt, constantiusque retinent. Consequens est falsum, repugnans Scripturæ & experientiæ, vide 1. Cor. 1. v. 18. 19. 20. item v. 26. 27. 28. Cap. 2. v. 6. 7. Act. 17. v. 18. & seqq. Ergo. *Consequentia* per se manifesta certa que est.

Q sic Religionem Christianam potissimum amplecterentur, qui ingenio & iudicio excellerent. Q ratio humana captivanda est, ut Religionis locus sit.

V. Quod captivari & in ordinem cogi oportet, ut sit locus fidei & religioni Christianæ, id non est hujus principium. Atqui rationem humanam captivari & in ordinem cogi oportet, ut sit locus fidei & Religioni Christianæ. Ergo. *Minor* est Apostoli, 2. Cor. 10. v. 4. 5. Ratio *Majoris* est; quia id religioni contrariatur. Sed unum contrarium non est principium alterius.

#### Ex Natura *Pradicati*.

I. Principium fidei sive religionis Christianæ dicitur, unde dogmata ejus primo exstruuntur, cognoscuntur, & demonstrantur, & in quod postremo resolvuntur. Atqui non exstruuntur ex ratione humana, nec resolvuntur in eam. Ergo. *Major* petitur à definitione sive descriptione principii. *Minor* nititur *παράγουσι* sive universali consensu totius Scripturæ V. & N. T.

Q dogmata fidei ex ratione non exstruuntur, nec in eam resolvuntur.

II. Principia sunt priora, notiora, & certiora suis principiatis. Ratio humana non est prior, notior, & certior fide & Religione Christiana. Ergo. *Major* exstructa est ex proprietatibus principiorum non contrariis. *Minor* probatur per partes. *Prior* est Religio: quia pendet à revelatione divina. Matt. 16. v. 17. *Notior* eadem est, quia rationem illuminat. Eph. 1. v. 18. *Certior* denique tanquam ipsius Dei testimonium. 1. Joh. 5. v. 9.

Q ratio non est prior, notior & certior Religione.

III. Si ratio humana est principium Religionis Christianæ, ea tota est naturalis: utpote cum tale sit ejus principium. Falsum est consequens: Nam majore sui parte est supernaturalis, imprimis quoad doctrinam Euangelii. Joh. 1. v. 18. Matt. 16. v. 17. 1. Cor. 2. v. 7. 8. Falsum igitur est ipsum antecedens.

Q religio non est naturalis.

Antithesis Affirmans Heterodoxorum, Socinianorum & aliorum est: *Rationem humanam esse Principium fidei sive Religionis Christianæ.*

Ἀντιστοιχία Antitheseos Affirmantis Heterodoxæ.

Ex Natura *Subjecti*.

Rationes Affirmantes Heterodoxæ.

I. Quod religionis Principium Christus sancivit voce & exemplo, id ejusmodi

Q Christus rationem

principium Religionis sanciverit voce & exemplo. *modi esse non potest negari. Rationem humanam voce & exemplo sancivit religionis principium. Ergo. Probatur Minor : quia, teste historia Evangelica, Christus rationabiliter docuit ; & ex rebus, quas ratio suppeditat, de celestibus conjecturam nos facere voluit.* RESP. Per inficiationem Minoris. Contrarium ante evicimus. Probatio ejus ambigua est, aut de genere doctrinae aut de docendi modo intelligenda. Priore sensu falsa est ; doctrinam enim ignotam imo adversam cæcæ rationi attulit ex sinu Patris, & revelavit nobis Johan. cap. 1. vers. 18. Matt. 11. v. 27. Cap. 16. v. 17. Posteriore est aliena & impertinens. Quia de re, non de modo rei hic agitur : in quo sita est ipsius rei illustratio propter captus humani imbecillitatem ; uti testantur Christus Joh. 3. v. 12. & Paulus Rom. 6. v. 19.

Q. non debeant homines versari circa religionem ut multi, sed vere x̃i. *II. Qui non ut equi aut muli, sed vere x̃i versari debent circa fidem & religionem, illorum ratio fidei & religionis principium est. Atqui homines ita debent versari circa fidem & religionem, Ergo. ratio humana est principium. Minor extat Psal. 32. v. 9. Marc. 12. v. 34. 1. Cor. 10. v. 15.* RESP. Major negatur. Ratio est, quia subjectum & instrumentum cognoscendi fidem & religionem ; non vero ejus principium periphrasi illâ indicantur. Subjectum cognoscens est homo rationalis, intelligendi ac dijudicandi facultate præditus : qua destituuntur bruta. Tum etiam discursus sive ratiocinatio est medium cognoscendi. Principium non magis dici potest, quam causa veritatis ac certitudinis, qua fides ac religio nituntur.

Q. ratio humana sit norma religionis. *III. Norma religionis Christiana jure merito ejus principium appellatur. Ratio humana est norma religionis. Ergo. Minor bifariam demonstratur I. quia Ratio est summa religio ; quod cum ea congruit in religione, id verum : quod discrepat, falsum est. II. quia religio Christiana peculiariter attemperata est rationi humanae.* RESP. Minor est falsissima. Norma illa est sola Scriptura V. & N. T. Deuter. 4. v. 2. Esai. 8. v. 20. 2. Timoth. 3. v. 16. 2. Pet. 1. v. 19. 20. Utraque ejus ratio est inanis ac vana principii petitio. Prima : quia arguitur ignorantia, impietatis & superstitionis per verbum. Vide Actor. 14. vers. 14. 15. 16. Cap. 17. vers. 23. & seqq. Altera : quia sermo de cruce Judæis offendiculum : Græcis stultitia est, 1. Corinth. 1. vers. 18. & seqq. utique ex principio rationis de ea judicantibus. Hinc nemo Principum seculi eum admisit aut cognovit. Cap. 2. vers. 6. 8.

Q. sola ratione constet, quid sit credendum vel non, id est principium fidei & Religionis Christiana. Atqui sola ratione humana constat quid sit

*fit credendum vel non. Ergo. Probatur Minor: Quæ possibilis sunt ea credenda: quæ impossibilia ea non credenda sunt. Ratio: quia fieri non possunt: nec tanta est in Deo potestas, ut ea faciat reipsa existere. Atqui de iis constat per solam rationem. Ergo. RESP. Minor iterum falsa est. Probatio ejus nihil veri aut sani habet. Non Major: quia norma propria, immediata, & adæquata credendorum & non credendorum, non est rerum possibilitas aut impossibilitas; sed verbum Dei: quod proinde *verbum fidei* vocatur Rom. 10. v. 8. Omne autem verbum Dei, ipsi possibile, nullum autem impossibile est. Luc. 1. v. 37. Nec magis ratio Majoris: statuit namque ea, solum esse Deo possibilis, quæ talia videntur menti humanæ. Contra Servator noster: *quæ impossibilia sunt apud homines, possibilis sunt apud Deum.* Matt. 19. v. 26. Denique Minorem redarguit Apostolus Eph. 3. v. 20. *Deus summa cum exuperantia potest omnia facere, supra ea quæ petimus, aut cogitamus.* Et quomodo infinita Dei potentia arctetur & circumscribatur finitæ mentis angustiis? Sic ergo tota illa sophistices structura corrui.*

fit credendum vel non.

V. *Parva lux non minus principium est lucis & cogitationis, quam magna. Atqui ratio humana est parva lux: Scriptura lux magna. Ergo ratio humana non minus principium est fidei & religionis, quam Scriptura. RESP. I. Conclusio repugnat ipsorum hypothesi; quod ratio non modo sit principium, sed etiam quod sit prius, evidentius, & certius principium, quam Scriptura. Quod certè dici nequit, si parva solum lux dicatur. II. In Majore est fallacia à dicto secundum quid, orta ex voce ambigua *lucis*; quæ de luce vel naturali vel supernaturali enunciat. Et sic lux parva & magna aut gradu, aut specie etiam differunt. Gradu, quoad objectum naturale: nam cognitio Dei creatoris multo imperfectior & obscurior est ex luce naturæ, quam ex luce Scripturæ. Specie vero, quoad objectum supernaturale: quod non capit lux naturæ. 1. Cor. 2. v. 14. Rom. 8. v. 7. imo quod repugnat luci naturæ, quatenus lucet in tenebris. Joh. 1. v. 5. Hinc vero aliud nil sequitur: quam rationem esse principium qualiscunque cognitionis Dei, quæ natura habetur; non vero etiam esse principium fidei & religionis: quod est in quæstione.*

Q. Ratio sit parva lux.

Lux naturalis & supernaturalis quomodo differant.

### Ex Natura Predicati.

I. *Religio sive cultus rationalis nititur principio rationis humana. Atqui fides sive Religio Christiana est rationalis; teste Paulo, qui eam *λογικὴν λατρίαν* nuncupat. Rom. 12. v. 1. Ergo. RESP. Vitiosum est argumentum propter fallaciam quatuor terminorum. In Majore *τὸ λογικὸν* dicitur quod ex ratione extructum, & ad normam ejus compositum est: In Minore idem est quod spirituale, internum; ut explicatur 1. Pet. 2. v. 5. Est enim tacita antithesis cultus ceremonialis in V. T. quo bruta *ἄλογα*,*

Q. Religio sit naturalis.



adhibitis externis ceremoniis. Deo offerebantur: & cultus illius spiritualis, quo homo seipsum Deo consecrat. Id antecedentia docent atque etiam collatio loci paralleli. Joh. 4. v. 23. 24. Quod si λογικὸν hic esset rationi consentaneum, vel etiam ab ea imperatum; jam ἐθελοθυνησὶς esset cultus N. T. Deo placens: contra axioma Christi Matt. 1. 5. v. 9. & Pauli Coloss. 2. v. 23.

Q. Nullum  
dogma fi-  
dei pugnet  
cum ratio-  
ne.

*II. Si nullum dogma fidei & Religionis Christiana pugnat cum ratione; sequitur quod ratio humana sit illius principium. Verum est prius. Ergo. Probatur Assumptio: quia dogmata fidei & religionis possunt esse supra rationem, non contra eam: nec ulla est vera contradictio inter rationem & fidem Christianam, sive S. Scripturam, tradentem nobis fidem. RESP. Initio negamus consequentiam Propositionis: in qua nulla est coherencia partium, antecedentis & consequentis. Etiam non pugnant cum sanis placitis Ethicis, Physicis, Mathematicis: an illa propterea dicenda sunt principia dogmatum religionis? Inter principia & principia, qua talia, non modo nulla esse debet repugnantia aut dissensio; sed insuper requiritur summa consensus, qualis est inter causam & effectum. Deinde *Assumptum* pro diverso significato rationis vel dari potest, vel negari. Si *Ratio* spectatur absolute & in se, quatenus retinet veritatem Dei, id est, veras de Deo notitias, Rom. 1. v. 19. 20. Cap. 2. v. 14. 15. ut nonnunquam abstractivè sumitur, non repugnant ei dogmata fidei, sed tanquam supernaturalia, ipsi ignota, longissime eam superant. Joh. 1. v. 18. Sin autem consideratur relatè & secundum accidens corruptionis, per quam lux in tenebris lucet. Joh. 1. v. 5. & veritas Dei mutatur in falsitatem. Rom. 1. v. 23. ut hic & passim; maximè ei repugnat, ut est Rom. 8. v. 7. 1. Cor. 2. v. 14 & alibi. Atqui hoc, non alio sensu à Socinianis sumitur *Rationis* vocabulum. Ex iis vero, quæ jam dicta sunt, patet, quid de utroque ipsorum axiomate iudicandum sit. *Primum* est: quod dogmata fidei sint supra non contra rationem: quam distinctionem perpetuo in ore habent. *Alterum*: quod nulla sit vera contradictio inter rationem & fidem. Equidem lubenter concedimus, *Fidem*, prout ipsi eam proponunt & declarant, (quæ verè est ἀμείβω,) non modo non esse contra rationem, sed ne quidem supra eam: quum sit pestilentissimus rationis corruptæ fœtus & fœtidissimum excrementum. Sic etiam nulla est contradictio inter fidem & rationem ipsorum: saltem quam non ipsi conciliare suo more modoque possint. De *Fide* vero *Christianâ*, prout ea Scripturis divinis consignata atque revelata est, negatur utrumque: utpote qua cum directe pugnat ratio corrupta, & cui apertè contradicit. Quod ipsum probatur ab utroque contradicentium extremo I. à cæcitate & rebellionem rationis humanæ Ratio humana est cæca in rebus fidei nec capit eas: Eph. 4. v. 18. 1. Cor. 2. v. 14. est insuper inimi-*

Fides &  
Ratio an,  
& quatenus  
consentiant  
sensu tum  
Heterodoxo,

tum Orthodoxo.

Pugna fidei  
& rationis  
non illuminatæ.



ca mysteriis fidei. Coloss. 1. v. 21. Rom. 8 v. 7. iisque aperte contradicit Luc. 2. v. 34. Heb. 12 v. 3. Act. 18. v. 22. Ergo ratio non modo est infra, sed etiam contra fidem : & vera est contradictio inter fidem & rationem. II. à natura & effectu fidei : Vera fides & religio non tantum est veritas & doctrina veritatis. Psal. 19. v. 8. 9. Ioh. 17 v. 17. Jac. 1. v. 18. sed etiam detegit, redarguit, & corrigit errores & vanos *Ἀγλομισμὸς* rationis, ipsamque in suum obsequium cogit. 2. Cor. 10. v. 4. 5. Heb. 4. v. 12. 13. Rom. 15. v. 18. Fides igitur non tantum est supra, sed etiam contra rationem, & sic constat omnino contradictio inter fidem & rationem.

*Sed excipiunt Sociniani; Non esse veram, sed apparentem solum contradictionem; ἀντίφασις non ἀληθινὴ, sed φαινομένη.* Rationem addunt : quod termini non sumantur eodem modo; naturaliter in iis quæ rationis sunt, supernaturaliter rursus in aliis, quæ sunt fidei. Ita conciliant ἀντίφασιν : Ex nihilo nihil fit, & ex nihilo aliquid fit; grave tendit deorsum, & tendit sursum : virgo non parit, & parit. Denique sic ratiocinantur; aut scio mysteria fides aut nescio. Si scio, facili opera conciliantur, quæ pugnare videntur; sin nescio, nullum inde contradictionis iudicium infallibile exstrui potest. Respondemus tria. I. Exceptionem non esse universalem, saltem ex ipsorum hypothese, ut omnibus exemplis applicari possit. v. g. Non ferunt hanc conciliationem: Unius essentia singularis tres esse personas supernaturaliter secundum fidem; non naturaliter secundum rationem : Item, unam Christi personam in duabus naturis subsistere. II. Esse alienam, nec facere ad rem; quum negatio unius modi negationem alterius modi includit; sive cum negato modo simul res ipsa negatur absolute & generaliter : ut constat exemplo Nicodemi, contradicentis Christo circa regenerationis mysterium Joh. 3. cap. III. Argumentum inconsequens esse ex falsa hypothese : quod ratio sit norma contradictionis in Theologicis, & iudicium de ea rationi conveniat. Atqui est fidei, & rationis illuminata per fidem, ut est 1. Cor. 2. v. 14. Cap. 10. v. 15 ut in Problematicis docuimus, loco 1. *Problem.* vii. I. Utrobique autem inconsequens est dilemma. Priore membro : tum quia cognitio mysteriorum hic est imperfecta : tum quia conciliatio eorum non nostro arbitrio, sed Spiritus divini iudicio facienda est 2. Pet. 1. v. 20. *Posteriore* quoque ob fallaciam accidentis constat contradictio ipsarum rerum contraria affirmatione & negatione, juxta regulam verbi divini : sive nos eas ignoremus, sive etiam sciamus.

Secunda : *An Christi Religio non minus V. quam N. T. libris contineatur, & ex iis demonstrari possit.*

Non quæritur hoc loco de discrimine V. & N. T. deque discrepantia doctrinae, quæ utrobique sonuit & tradita est in Ecclesia : utpote

Secunda  
Socinianorum : An  
Christi Religio tam V.  
quam N. T.  
libris continetur ?

Status  
Quæstio-  
nis.

Anabapti-  
stæ quid  
sentiant.

Sociniani  
negant.

Orthodoxi  
Affirmant.

Rationes  
Affirman-  
tes Ortho-  
doxa.  
Q. libb. V.  
T. doctri-  
na Legis  
& Euange-  
lii conti-  
netur.

quæ alio, videlicet ad locum XI. pertinet. Sed agitur de principio Religionis Christianæ: unde illa cognosci, declarari, ac demonstrari debebat: *Vtrum principium illud tantum sint libri N. T. an verò etiam Test. Ver.?* Quæ olim fuerit opinio sive hæresis Manichæorum, Marcionitarum, & aliorum Fanaticorum constat ex Epiphanio lib. 2. hæres. 66. itemque ex Augustino contra Adversarios Legis & Prophetarum lib. 1. cap. 2. Anabaptistæ, etsi non omnes rotunde mentem suam aperiunt, plerique tamen idem sentiunt: videlicet libros V. T. nec Canonicos, nec necessarios esse nobis Christianis in N. T. Eidem sententiæ apertè suffragantur Sociniani, testè vero ei accedunt Novatores. Etenim Socinus tractatu de auctoritate Scripturæ, elevat V. T. eo ipso, quod depravatum sit à Judæis: lectionem illius utilem quidem Christianis plures ob causas, non tamen necessariam statuit. Author verò Catechismi disertis verbis asserit: in nullis aliis libris, præterquam N. T. Religionis Christiana veritatem comprehensam esse. Denique Smalcius in Præfatione contra Franzium prædixit quærit, *Qui ex V. T. homini sensato dogma Trinitatis? quis Filii aternitatem? quis satisfactioem & meritum Christi & his similia ostendat?* Ex quibus omnibus luce clarius est; quod V. T. non agnoscant, aut habeant pro principio Religionis Christianæ, adeoque negent fidem Christianam vel contineri libris V. T. vel ex iis demonstrari posse. De Novatoribus dictum est in antecedentibus: ex cap. 1. Apolog. ipsorum. Qui cum celebrent Christum, ceu primum authorem Religionis in N. T., de Vetere quid sentiant haud obscurè produnt. Orthodoxi uno ore fatentur ac docent; doctrinam fidei & Religionis Christianæ, longè quidem plenius traditam, & illustrius confirmatam esse in N. T. quam in V. partim propter hujus typos & figuras, partim etiam propter prædictiones & promissiones rerum futurarum, quæ sunt in V. T. Interim eam utriusque libris contineri; ex utroque etiam petendam, declarandam, & demonstrandam esse.

Thesis igitur Affirmans Orthodoxorum est: *Religionem Christianam etiam contineri libris V. T. & ex iis demonstrari posse & debere.*

Κατασκευὴ Theseos affirmantis Orthodoxæ.

Ex Natura Subjecti.

I. Religio Christiana constat doctrina Legis & Evangelii. Sed utraque hæc continetur libris V. T. & ex iis demonstrari potest. Ergo Religio Christiana continetur libris V. T. & ex iis demonstrari potest. Major est extra controversiam. Sunt enim illæ partes integrantes adæquatæ totius. Minor certa est de Lege, quæ etiam κατ' ἐξοχὴν V. T. tribuitur. Nec ipsi dissententur adversarii, nisi quod Legem V. T. imperfectam, N. perfectam

perfectam esse volunt: de quo alibi. De *Euangelio* etiam negari non debet; cum id olim in V. T. promissum fuerit Patribus Rom. 1. v. 2. & promissiones ejus passim toto N. T. ex Mose, Prophetis & Psalmis citentur & confirmantur Luc. 24. v. 27. 44. Act. 10. v. 43. Rom. 3. v. 22.

II. Eadem substantia doctrina, iisdem nititur & confirmatur principiis. Atqui Religio Christiana quoad substantiam doctrinae eadem est in V. & N. T. Ergo etiam iisdem principiis, h. e. libris tam V. quam N. T. nititur & confirmatur. *Major* evidens est per se. *Minor* probatur inductione. Utrobique enim est unus Deus. Rom. 3. v. 29. 30. Unus Mediator Dei & hominum 1. Tim. 2. v. 5. Heb. 13. v. 8. Unus modus reconciliationis, videlicet gratia Dei in Christo Iesu. Act. 15. v. 11. Una fides seu medium participandae gratiae. Rom. 4. v. 24. 25. Heb. 11. cap. Una eademque salus per Christum 1. Pet. 1. v. 11. 12. Exceptiones Socinianorum ad dicta illa alibi expendantur ac refelluntur.

### Ex Natura *Pradicati*.

I. Quibus ex libris Christus ejusque Apostoli tum declararunt, tum demonstrarunt Religionem Christianam, iis eam reipsa contineri, & ex iis demonstrabilem esse oportet. Atqui ex libris V. T. Christus ejusque Apostoli tum declararunt, tum demonstrarunt Religionem Christianam. Ergo. *Major* constat per se: Quia Christus Magister ille veritatis ex propriis & indubitatis principiis eam solidissime & efficacissime asseruit. Quod post ipsum etiam Apostoli acti à Spiritu Veritatis fecerunt. *Minor* probatur I. ex historia N. T. ubi variae disputationes Christi & Apostolorum, ex V. T. contextae, referuntur. Matt. 12. 15. 22. Ioh. 5. 7. 10. Act. 7. 10. 13. 28. & alibi. II. Ex citationibus creberrimis dictorum V. T. imprimis ex Mose, Davide & Esaia, quibus fides Christiana juxta omnes articulos confirmatur. III. Ex singularibus quibusdam locis, quibus κατ' ἄνωγον id praestatur. Ioh. 5. v. 39. Luc. 16. v. 29. cap. 24. v. 27. 44. Act. 10. v. 43. Rom. 3. v. 21. Act. 26. v. 22. 2. Tim. 3. v. 14. 15. 2. Pet. 1. v. 18. 19.

II. Testimonium arguit rem testatam, & ejus principium est. Libri V. T. sunt testimonium de Christo ejusque doctrina. Ergo. *Major* est Canon Logicus. *Minor* passim traditur, imprimis Ioh. 5. v. 46. Act. 10. v. 43. Rom. 3. v. 21.

III. Ex quibus libris exploranda & dijudicanda est veritas ac certitudo Religionis Christianae, iis eam contineri & ex iis demonstrari posse necesse est. Sunt enim norma ac mensura ipsius. Sed ex libris V. T. exploranda & dijudicanda est veritas ac certitudo Religionis Christianae. Iohan. 5. v. 39. Actor. 17. v. 11. cap. 26. v. 22. 2. Pet. 1. v. 18. 19. Ergo.

Q. Eadem substantia est doctrina utriusque Test.

Q. Christus & Apostoli ex libb. V. T. Religionem Christianam declararunt & demonstrarunt.

Q. Libb. V. T. sunt testimonium de Christo.

Q. Veritas Religionis Christianae ex libb. V. T. dijudicanda est.

Q. V. T.  
adventu  
Christi  
non est to-  
taliter ab-  
rogatum.

IV. Si Religio Christiana ex libris V. T. demonstrari nequit, V. T. adventu Christi totaliter est abrogatum, ut nullam amplius probandi vim obtineat. Falsum est consequens. Etsi enim non diffitemur abrogatum esse quoad typos & figuras veteres Ioh. 1. v. 17. itemque quoad oracula, Christi venturi prænuncia, quæ per ipsum impleta sunt, Matt. 11. v. 13. negamus tamen abrogatum esse quoad doctrinam sive Legis, ut est Matt. 5. v. 17. sive promissionum, ipsiusque Evangelii. Galat. 3. v. 13. 14. & seqq. 1. Petr. 1. v. 23. 25. Ergo falsum quoque antecedens.

Q. Alias  
Iudæi ad  
fidem  
Christi  
converti  
non pos-  
sunt.

V. Si ex libris V. T. demonstrari nequit veritas Religionis Christianæ, nec Iudæi ad fidem Christi converti possunt. Ratio: quia nullum aliud Religionis principium agnoscunt. Sicut Christus, ejusque Apostoli non aliunde cum ipsis disputarunt in Evangeliiis & Actis. Falsum consequens & contra prædictionem Apostoli, Rom. 11. cap. & modum conversionis ab eodem definitum, qui consistit in ablatione velaminis Moysi à cordibus eorum 2. Cor. 3. v. 15. 16. Ergo.

Antithesis Negans Heterodoxa Socinianorum & aliorum est: *Religionem Christianam non contineri libris V. T. neque ex iis demonstrari posse.*

Rationes  
Negantes  
Heterodoxa.

Ἀνασχεδὴν Antitheseos Negantis Heterodoxæ.

Ex Natura Subjecti.

Q. Reli-  
gionis  
Christianæ  
primus au-  
tor sit  
Christus  
in N. T.

I. Cujus Religionis primus author est Christus in N. T. ea nec continetur, nec demonstrari potest ex V. T. Atqui Religionis Christiana Christus primus author est in N. T. Ergo. Probatur Minor: quia Christus primus magnam salutem Evangelicam predicavit: ut constet partim speciali testimonio authoris ad Heb. 2. v. 3. partim generali consensu totius Scripturae N. T. In speciali testimonio ponderanda tum Emphasis textus Græci: ἡς ἀρχὴ λαβὼν λαλοῦντος ἐξ τῆς καρδίας, id est, quæ principium fuit à Domino eam prædicante: tum antithesis. Primus namque dicitur non in ordine ad Apostolos, qui ipsum secuti sunt postea: sed ad sermonem, qui per angelos fuit predicatus sive dictus in V. T. & ad salutem quam primus Christus predicavit. Consensus vero generalis colligitur, cum ex aliis, tum ex hisce apertissimis dictis. Iohan. 1. v. 17. ubi est ἡ πρώτη, id est, cœpit, vel contigit, vel fuit, vel facta est: item v. 18. οὗτος ἐξηγήσατο, id est, exposuit. Matt. 11. v. 27. 2. Tim. 1. v. 10. ubi emphasis in vocibus ἐπιφανείας & φανίσαι. RESP. In Majore notari posset fallacia à dicto secundum quid. Si nimirum statuatur absolute primus author, & revelarit sive promulgarit doctrinam antea prorsus ignotam: non autem si fuerit primus author, quoad certum modum

modum & gradum. Cæterum cum modum illum non agnoscant ad-  
versarii, negatur *Minor*, cujus *ut aque ratio* deficit ob fallaciam *ψευδελ-  
μωειας* & à dicto secundum quid. *Prior specialis ex Heb. 2. v. 3.* Nam sen-  
sus est: Christum esse primum præonem Euangelii, non promissi, sed  
completi: idque tanquam filium Dei, & summum Prophetam, Sacer-  
dotem, & Regem Ecclesiæ suæ. In verbis Græcis non major *Empha-  
sis* est, quam in Interpretatione Latina: videlicet quod Euangelium  
cœperit enarrari per Dominum, eo scilicet, quo dictum est modo:  
qui ex cap. 1. colligitur. *Antithesis* gemina in textu notari potest:  
*Vna* sermonis legalis per Angelos & Euangelii per Dominum promul-  
gati: *Altera* Domini, qui primus prædicavit Euangelium; & Aposto-  
lorum, qui auditum ex ipso aliis confirmarunt. *Illa* evidens est ex sco-  
po & coherencia v. 2. 3. Hortatur ad assiduam & attentam medita-  
tionem Euangelii, argumento à minori: Si contemptus legis, literæ oc-  
cidentis, data per Angelos, fuit à Deo vindicatus: quanto magis  
vindicanbitur contemptus Euangelii, quod maximam adfert salutem, &  
per ipsum Dominum est promulgatum. *Ista* evidens est tum ex conne-  
xione verborum v. 3. tum ex v. 4. sequente: nec citra violentam de-  
torfionem aliter accipi potest. Retorquemus vero hoc argumen-  
tum in Socinianos & Novatores. Quomodo sermo legalis primum  
promulgatus est per Angelos in V. T. eo modo sermo Euangelicus pri-  
mò promulgatus est per Dominum in N. T. Atqui non sic promulga-  
tus fuit, quasi antea fuisset simpliciter ignotus, sed secundum peculi-  
arem rationem & legislationem. Ergo similiter promulgatus est sermo  
Euangelicus per Dominum in N. T. Et ut ille postea confirmatus est  
per Prophetas Interpretes, ita his per Apostolos Christi Legatos. *Pos-  
terior* quoque sive *generalis ratio* nihil probat ob fallaciam à dicto secun-  
dum quid. Tantum enim docetur claram illam apertamque Euange-  
lii cognitionem per Christum in carne exhibitum nobis contigisse:  
quod disertè & *κατ' ἀντίφωρον* tradit Apostolus, Rom. 16. v. 25. 26.  
Idem sigillatim ex locis allegatis ostendi potest. *Ioh. 1. v. 17. gratia &  
veritas per Christum exiit vel capit*, (si maximè sic redditur,) videlicet  
quoad uberiorem exhibitionem & applicationem gratiæ, & veracem  
implentem typorum. Opponitur enim umbris & maledictioni Legis in  
V. T. non autem V. T. promissionibus, per quas Patres quoque salvati  
sunt. Act. 15. v. 11. *Ioh. 1. v. 18.* *emphasis verbi ἐξηγήσθαι* nobis favet. *Iohan. 1.  
v. 18.* Nam, testibus Lexicographis, dicitur de eo, qui res alioqui latentes & ob-  
scuras planè dilucideque declarat Quod τὸ Ἄγνυσ in N. T. proprium erat.  
Insuper non opponitur promissionibus V. T. sed ingenio humano,  
ejusque acumini: per quod nemo penetrare potest ad salvificam Dei co-  
gnitionem.

Dictum  
Hiet. 2.  
v. 3. ex-  
plicatur &  
vindican-  
tur.

Vindican-  
tur dicta.  
Iohan. 1.  
v. 17.

Iohan. 1.  
v. 18.



Matt. 17.  
v. 27.

2. Tim. I.  
v. 10.

gnitionem *Matt. 11. vers. 27.* Docet Servator salutarem Patris cognitionem pendere ex revelatione Filii: tacitâ antithesi non ad notitiam Dei, quæ fuit in V. T. sed ad ejusdem ignorantiam, quæ est in mundo extra Christum. Denique 2. *Tim. 1. v. 10.* nomen *ἡμῶν*, quod *manifestationem* significat, hic notat illustrem revelationem Evangelii, non obscuram: cujusmodi erat in V. T. Verbum idem *φωτός* innuit claram lucem, qualis solis; non obscurum, qualis est lucernæ. Hæc expositio confirmatur ex 2. *Pet. 1. v. 19.* ubi instituta comparatione doctrinæ Prophetiæ & Apostolicæ, hanc illi anteposit propter majorem claritatem: illam conferens lucernæ splendenti in obscuro loco; hanc lucifero atque ipsi luci meridianæ, sive soli meridie lucenti.

### Ex Natura Prædicati.

Q. Sic non  
necessum  
fuisse  
Christum  
mitti, qui  
potesse  
ret.

*Si libris V. T. revelata fuit eadem doctrina, quæ nunc prædicatur ex libris N. T. nihil necesse erat Christum mitti in mundum à Patre, ut eam ipse nomine doceret ac patefaceret. Falsum consequens. Ergo & antecedens. RESP.* Negatur consequentia propositionis. Ratio duplex est: Vna minus principalis: quia missus est, ut eam plenissimè ac planissimè nobis revelaret tanquam magnus ille Propheta. *Heb. 1. v. 1.* Quod & Samaritana noverat *Joh. 4. v. 45.* Altera principalis: quia missus est, non modo ut patefaceret nobis doctrinam & voluntatem Patris, sed etiam ut populum suum salvaret à peccatis ipsius *Matt. 1. v. 21.* idque interventu *ἀγῶν* sanguinis sui *cap. 20. v. 28.* ut constarent sibi Dei justitia & veritas in V. T. libris Moysi & Prophetarum testatæ.

Tertia Sociniano-  
rum: An  
Scriptura  
S. etiam  
absque interna  
Spiritus S. illuminatione  
cum fructu  
legi, & intelligi  
pos-  
sit?  
Sociniani  
affirmant.

Tertia: An Scriptura V. & N. T. etiam absque interna Spiritus S. illuminatione cum fructu audiri, legi, atque intelligi possit?

Causæ (juxta Socinianos) dissidii circa sensum Scripturæ.

Ad illustrandum controversiæ statum nonnulli distinguunt inter sensum literalem, qui constat nuda sensus Grammatici cognitione; & spirituales, complectentem vim interioriorem præstandi Scripturam, quæ cognitio practica ac salutaris dici solet. Cujus distinctionis etsi alibi usus est non contemnendus, hic tamen necessaria non videtur. Siquidem Sociniani utrumque deferunt & adscribunt homini animali, non illuminato aut renato per Spiritum S. & verbum. Certè Ostorodus *Instit. cap. 1. sect. 3.* tanquam errorem redarguit, quod salutaris intelligentia Scripturæ censeatur peculiare donum; quod S. Scripturam non omnes possint assequi: quod item Scriptura, sine prævia illuminatione & interna revelatione Spiritus, nullo modo fidem & obedientiam in hominibus operari possit. Catechismus ipsorum *cap. 3. de S. Script.* docet, quod homines ipsi percipere possint Scripturam; à Doctoribus verò tantum ad id stimulentur, & in difficultioribus adjuvantur. Causas verò dissidiorum circa sensum Scripturæ has recenset, quod homines Scripturam aut negligenter legant, aut cor non adferant sincerum



cerum & ab omnibus impedimentis ac cupiditatibus solutum, aut auxilium divinum Spiritus Sancti non ardentè implorent. Quod postremum honoris tantum causa additur, ut collatio docet, & constans ipsorum doctrina de Libero Arbitrio: vel saltem requiritur Spiritus S. tanquam auxilium utile, ad facilius intelligendam Scripturam, non autem ut necessarium: quasi absque eo Scriptura percipi non possit. Argumenta quidem ipsorum hanc facultatem ut naturalem omnibus hominibus promiscuè vendicant. Novatores etsi videri volunt hic in diversum abire à Socinianis: tamen cum ambigue loquantur, & iisdem ferè principiis nitantur, non possunt absolvi ab hoc crimine, quantisper se plenius & rotundius non declarant. Orthodoxi contra Pontificios magno consensu docent, Scripturam in iis, quæ ad salutem creditu factuque necessaria sunt, esse evidentem, claram, perspicuam: sed homini spirituali, non animali: non cæco in rebus divinis, cujusmodi est natura, sed illuminato per Spiritum Sanctum, absque quo nullus fructus salutaris ex auditu & lectione Scripturæ hauriri potest. Quod posterius hic contra Socinianos disertè repetunt.

Orthodoxi  
negant.

Thesis igitur Negans Orthodoxorum est: *S. Scripturam absque interna Spiritus S. illuminatione cum fructu audiri, legi, atque intelligi hand posse.*

Κατασκευη Theseos Negantis Orthodoxæ.

Ex Natura Subjecti.

Rationes  
Negantes  
Orthodoxæ.  
Q. Scriptura non est  
propriæ  
explicationis.

I. Quod secundum naturæ suæ conditionem non est propriæ explicationis, nec propriæ est intelligentiæ. S. Scriptura secundum naturæ suæ conditionem non est propriæ explicationis. Ergo. Minor exstat 2. Petr. 1. v. 20. ubi negat Petrus Scripturam esse *ιδίως επιλύτως*, h. e. explicari posse propriis & natis ingenii viribus. Proinde opus habet interprete Spiritu Sancto à quo primitus inspirata est, v. 21. & 2. Tim. 3. v. 16.

Q. continet  
mytheria  
incompre-  
hensibilia.

II. Quod continet mytheria incomprehensibilia, captum angelorum & hominum longissimè excedentia, & spiritualiter solum dijudicanda, id non potest fructuose & salutariter cognosci absque interiore illuminatione Spiritus Sancti. Atqui S. Scriptura V. & N. Test. continet istiusmodi mytheria. Ergo. Minor nititur apertis Scripturæ testimoniis, cujusmodi sunt è multis, Matth. 13. v. 11. 12. Rom. 16. v. 25. 26. 1 Cor. 2. v. 7. & seqq. Ephes. 3. v. 8. 9. 10. 1. Petr. 1. v. 11. 12. Majoris ratio hæc est: quod principia naturæ ac rationis tantis mytheriis non sunt adæquata: ut docet Apostolus 1. Cor. 2. v. 6. & seqq.

Q. est &  
dicitur  
Spiritus.

III. Quod est diciturque Spiritus, absque illuminatione & efficacia Spiritus Sancti fructuose non cognoscitur. Atqui S Scriptura, imprimis verò Euangelium, est diciturque Spiritus, 1. Joh. 5. v. 6. videl. per metonymiam adjuncti: quia est ministerium Spiritus, per quod ille efficax est ad efficiendam in nobis fidem & conversionem 2. Cor. 3. v. 6. Ergo.

Q. citra illuminationem Spiritus S. est obscura, stolidus, odor mortis.

IV. Quod citra illuminationem Spiritus Sancti hominibus est obscurum, stolidum, odor mortis ad mortem, id non nisi per eam fructuose ac salutariter cognoscitur. Atqui Sacra Scriptura citra illuminationem Spiritus Sancti est hominibus obscura, stolidus, odor mortis ad mortem: juxta dicta 2. Cor. 4. v. 3. 4. 1. Cor. 1. v. 18. & seqq. 2. Cor. 2. v. 16. Ergo.

### Ex Natura Prædicati.

Q. homo est cæcus mente, contumax corde.

I. Qui est cæcus mente, & tardus ac contumax corde ad credendum & obediendum, is absque gratia Spiritus Sancti illuminantis & regenerantis Scripturam fructuose intelligere, aut fidem & obedientiam ex ea percipere nequit. Atqui homo est talis; animalis quidem & ante regenerationem totaliter: Spiritualis verò post regenerationem ex parte. Ergo. Major negari non potest. Confirmatur autem testimonio Moysi Deut. 29. v. 4. Minor bifariam demonstratur. I. Dictis Johan. 1. v. 5. Rom. 3. v. 11. & seqq. 1. Cor. 1. v. 21. & cap. 2. v. 14. II. Exemplis Israëlitarum Deut. 32. v. 29. Judæorum Act. 7. v. 51. Apostolorum Luc. 18. v. 34. Cap. 24. v. 45. Emmauricorum Luc. 24. v. 25. 33.

Q. docentur à Deo & Lex mentibus eorum inscribitur.

II. Qui docentur & discunt à Deo salutarem sensum & intelligentiam Scripturæ; & quorum mentibus Lex sive Verbum Dei inscribitur; ii intelligere atque percipere Scripturam salutariter nequeunt absque gratiosa illuminatione Spiritus Sancti. Atqui electi & salvandi, docentur & discunt à Deo salutarem sensum & intelligentiam Scripturæ; & eorum mentibus Lex sive Verbum Dei inscribitur: Esa. 54. v. 13. Jer. 31. v. 32. 33. Joh. 6. v. 45. Ergo.

Q. est proprium officium Spiritus S. revelare veritatem Scripturæ. Q. Sancti petunt illuminationem Spiritus S. ad intelligendam Scripturam

III. Quod est proprium officium Spiritus Sancti, id absque eo percipere nemo potest. Atqui revelare, persuadere, & confirmare hominibus veritatem Scripturæ, imprimis Euangelii, est proprium officium Spiritus Sancti. Ergo. Minor exstat Johan. 14. v. 26. Cap. 16. v. 13. 1. Cor. 2. v. 14. 15. 1. Joh. 2. v. 27. Cap. 5. v. 6.

IV. Qui supplices petunt gratiam & illuminationem Spiritus Sancti ad intelligendum Scripturam, ii absque ea non intelligunt Scripturam, nec possunt intelligere. Atqui Sancti eam petunt. Ergo. Minoris veritas constat Exemplis Sanctorum in Vet. & Nov. Testam.

vide

vide Psalm. 119. v. 18. & seqq. Ephes. 1. v. 16. 17. Coloss. 1. vers. 9. Major autem non infringitur exceptione: quod petatur gratia Spiritus Sancti tanquam utilis, non autem ut necessaria. Siquidem iisdem necessitas quoque asseritur evidenter; tum ex parte Dei, qui solus ut autor, sic interpret est Scripturæ 2 Petr. 1. v. 21. tum ex parte hominis, qui natura cæcus est ad intelligendum, tardus, contumax ad credendum; uti ostendimus.

V. Qui acumine aut solertia ingenii non potest credere aut obedire Scripturæ, ille nec intelligere eam potest ad præstandam fidem & obedientiam. Atqui nemo hominum; utrumque aut alterutrum potest. Ergo. Major certa ac evidens est per se. Minor est constans sententia Scripturæ. In Vet. Test. Deut. 29. v. 4. Cap. 30. v. 6. Jerem. 31. v. 32. 33. Cap. 32. v. 39. 40. Ezech. 36. v. 26. In Nov. Testam. Matth. 16. v. 17. Johan. 1. v. 12. 13. Cap. 6. v. 44. 1 Cor. 2. 13. 14. Ephes. 2. v. 8. 9.

Q. nemo  
acumine  
ingenii po-  
test crede-  
re Scriptu-  
ræ.

Antithesis Affirmans Heterodoxorum Socinianorum & aliorum est: *S. Scripturam absque interna illuminatione Spiritus Sancti cum fructu audiri, legi, atque intelligi posse.*

ΑΝΤΙΘΕΣΙΣ Antitheseos Affirmantis Heterodoxæ.

Ex Natura Subjecti.

Rationes  
Affirman-  
tes Hetero-  
doxa.

I. Quod hoc sine & consilio hominibus est divinitus traditum, ut ex eo voluntatem Dei cognoscant, id potest ab ipsis etiam absque illuminatione Spiritus Sancti percipi. Atqui S. Scriptura hoc sine & consilio hominibus est tradita. Ergo. RES P. Negatur Major propter Elenchum oppositorum. Potest cognosci positus mediis cognitionis, quæ Deus ad finem illum assequendum subordinavit. Medium autem principale est Spiritus Sanctus Esa. 59. v. 21. Joh. 15. v. 26. 27. absque quo nemo potest Christum dicere Dominum 1 Cor. 12. v. 3. sicut igitur inconsequens foret argumentatio, ex Joh. 20. v. 31. Hæc scripta sunt ut credamus. Ergo possumus credere etiam absque Spiritu Sancto, ita hic res habet.

Q. Scriptu-  
ra eo sine  
sit tradita,  
ut inde vo-  
luntas Dei  
cognosca-  
tur.

II. Quod hominibus simplicibus & rudibus est scriptum id propriis ingenii viribus absque illuminatione Spiritus Sancti potest percipi. Atqui S. Scriptura hominibus simplicibus & rudibus est scripta: ut constet ex historia Evangelica & Epistolis Apostolorum. Ergo. RES P. Iterum negatur Major. Imo invertimus propositionem: id non potest cognosci propriis viribus nimirum quia iis destituuntur simplices, saltem quoad ἐξοχλῶ. Latet autem in Majore fallacia causæ; quod Scriptura ideo exarata & ipsis

Q. homini-  
bus simpli-  
cibus sic  
scripta.

proposita sit, quod etiam ipsorum captum non excedat. Sed aliam causam prodit ipse Servator, quod placuerit Patri his sese revelare per Scripturam. Matth. 11. v. 25. 26.

*Ex Natura Prædicati.*

Q homines  
naturali  
Dei cogni-  
tione pol-  
leant.

I. Qui naturali Dei cognitione pollent, ii Scripturam etiam absque interna Spiritus Sancti illuminatione percipere queunt. Atqui omnes homines, juxta hypothesein adversariorum, naturali Dei cognitione pollent. Ergo. RESP. Major falsa est, quia cognitio illa est obscura, imperfecta, corrupta, non Dei redemptoris in Christo, sed creatoris tantum: denique ad externam disciplinam inter homines, & ἀναπόλογισιν apud Deum, haud quaquam verò ad hominis salutem comparata, uti supra docuimus. Confer Rom. 1. & 2. capp.

Q multi  
per se in-  
telligant &  
interpre-  
tentur  
Scriptu-  
ram.

II. Quod complures absque illuminatione interiore Spiritus Sancti, rectè intelligunt, & aliis dextrè interpretantur, id propriis ingenii viribus percipi possunt. Atqui complures homines Sacram Scripturam absque illuminatione interiore Spiritus Sancti rectè intelligunt, & aliis dextrè interpretantur: teste Scriptura & experientia. Ergo. RESP. In hoc argumento peccatur vel ignorantie Elenchi, si de communi, non autem de salutari S. Scripturæ intelligentia loquantur: vel petitione principii in Minore, quatenus quod est in quæstione, tanquam certum & confessum præsupponunt. Contrarium ex Scriptura supra evicimus. Cui etiam experientia omnium Sanctorum respondet. Si objiciant Exempla Bileami, Saulis, Iudæ & aliorum, constat hos Spiritu Dei afflatos, & extraordinariis charismatis, etsi ipsi haud salutaribus, exornatos fuisse.

PONTIFI-  
CIORUM.

SUPEREST ELENCHUS CONTROVER-  
SIARUM PONTIFICIARUM.

Cum Pontificiis variæ ac multiplices nobis intercedunt controversiæ, expositæ ac tractatæ à diversis Scriptoribus: præcipuè à Stapletono, libb. v. de Principiis fidei Doctrinalibus, & Bellarmino, lib. quatuor de Verbo Dei scripto & non scripto.

Pleræque earum jam in Elenctica priore discussæ sunt, pro instituti nostri ratione: ad quam proinde brevitatis causa remittimus harum controversiarum studiosos. Reliquæ sunt quatuor illic prætermissæ; hic autem supplendæ.

I. An editio Hebræa V. & Græca N. T. sit Authentica?

II. An Authentica sit editio Græca V. T. LXX-viralis?

III. An dogmata fidei & morum semper expresso Dei verbo demonstranda sint?

IV. An

IV. An Patrum dicta scriptave sint mensura veritatis, in dogmatis fidei & Scriptura interpretatione?

Quas ubi ordine exsecuti fuerimus, Locum secundum de S. Scripturâ concludemus.

Prima: *An editio Hebraea V. & Græca N. Test. sit Authentica?*

Prima Pontificiorum: *An editio Hebraea V. & Græca N. T. sit authentica.* Editiones Bibliorum *ἀρχαίων* vel *ἰντυ* Originalis Hebraea V. & Græca N. Test. Pontificii *negant.* Dissensus eorum.

Editiones Bibliorum, sive S. Scripturæ, variæ sunt in variis linguis. Quarum aliæ sunt *ἀρχαίων* sive *originales & primariae*, quibus initio exarata est Scriptura, videl. Hebraea V. & Græca N. T. aliæ *ἰντυ* sive *secundariae*, nempe Versiones, quibus in alias linguas est derivata, Chaldaicam, Syriacam, Græcam item, Latinam & Vernaculas innumeras. Hebraeam V. & Græcam N. Test. esse *Originalem & Primigeniam*, nemo est qui inficias eat. An vero etiam *Authentica* sit utraque, quæ ex se fidem & auctoritatem mereatur, alterius nihil indiga, id verò controversum nobis & cum Pontificiis. Qui tamen non idem hic sentiunt, trifariam inter se divisi. Nonnulli, qui æquiores videri volunt, Sixtus Senensis lib. 8. *Hæres. 2.* Johannes Driedo Tom. 1. lib. 2. & Andradius lib. 4. *defensi. pro Concil. Trident.* concedunt esse eas Authenticas, ut etiam Latina versio ad eas revocari, & ex iis corrigi possit: licet aliquid fortè vitii contraxerint. Alii iniquiores negant contextus Hebræi & Græci ullam esse certitudinem, nec in disputationibus fidei ad fontes hosce provocandum, aut Latina ex iis emendanda esse; Stapletonus de *principiis fidei doctrinalibus*; *Controv. 5. quæst. 3. artic. 1.* Canus lib. 2. cap. 11. 13. Wilhelmus Lindanus, & id genus alii. Bellarminus ceu arbiter quidam, media via incedit, non asserens quidem corruptos esse fontes: interim non ea puritate & integritate fluere, ut omnia in versionibus ad eos examinari & emendari debeant, lib. 2. de *Verbo Dei. cap. 2. & seqq.* Orthodoxi contra affirmant, non aliam editionem, quam Hebræam Veter. & Græcam Nov. Testam. esse Authenticam: quæ in dogmatis fidei ac morum sola divinam & Canonicam auctoritatem obtineat.

Orthodoxi *affirmant.*

Thesis igitur Affirmans Orthodoxorum est.

*Solam editionem Hebraeam V. & Græcam N. Test. in Ecclesia Authenticam censendam esse.*

Κατασπὸν Θησεος Affirmantis Orthodoxæ.

Rationes Affirmantes Orthodoxæ.

Ex Natura *Subiecti*.

Q non minus verbis, quam rebus *ἑρῶνδης* est.

I. Quod non minus verbis ipsis, quam rebus *ἑρῶνδης* & *καυονι* *κῆν* est, idem quoque authenticum est. Atqui editio Hebræa Vet. & Græca Nov. Testament. non minus verbis ipsis, quam rebus *ἑρῶνδης* & *καυονικῆ* est. Ergo. Ratio *Majoris* est: quia ex utroque *ἀυθεντία* & *authoritas* Scripturæ, tam quoad efficientem, quam quoad finem dependet. *Minor* bifariam demonstratur. In *Genere*, de utroque Testamento: dicto illustri 2 *Tim.* 3. v. 16. ubi loquitur Apostolus de Scripturâ, quæ exstabat sub vitæ ipsius finem, ex cap. 4. vers. 7. 8. Illa autem erat Scriptura non modo Veteris sed etiam Novi Testamenti saltem majore sui parte. Eam verò dicit esse Divinam, quia *ἑρῶνδης* nominat: Canonicam item, quia utilem esse dicit ad doctrinam, redargutionem, correctionem; denique Divinam & Canonicam non minus verbis quam rebus, quia *ῥαφῶ* nuncupat. In *specie* de Vet. Testament. *Roman.* 3. vers. 2. eloquia Dei, Judæis concredita, sunt oracula divina Hebraice prodita. 2 *Petr.* 1. vers. 21. Acti à Spiritu Dei locuti sunt Sancti Dei homines. Sed locuti sunt sermone Prophetico hoc est Hebræo v. 19. Ergo eodem etiam scripserunt: & sic Scriptura Hebræa *ἑρῶνδης* est. De Nov. Testament. *Actor.* 2. vers. 11. Prædicarunt *μεγαλεῖα* magnalia Dei, sed prout Spiritus Sanctus eis dabat eloqui. Qui ergo Græcè scripserunt iis Spiritus Sanctus, Græca quoque dictavit. 1 *Corint.* 2. vers. 13. Apostoli traderunt divina mysteria, sermonibus quos docet Spiritus Sanctus, ut verba rebus convenirent; ibidem & 1 *Petr.* 4. v. 11. Atqui tradiderunt ea sermone Græco in Nov. Test. Ergo eum à Spiritu S. didicerunt: & sic ipse quoque est *ἑρῶνδης*.

Q. Authentica olim fuit, & vero in corrupta perduravit.

II. Quod inde à prima origine fuit authenticum & vero ex eo perduravit incorruptum, idem hodieque authenticum meritò censetur. Sed editio Hebræa Veteris & Græca Novi Testamenti à primâ origine fuit authentica, & ex eo tempore perduravit incorrupta. Ergo. *Major* constat per se: cum causa alia nulla dari possit, cur authenticum esse desierit. *Minor* est bimembris. *Primus* extra controversiam est. *Posterius* triplici maximè ratione stabilitur. I. Quod singulari Dei Providentia conservatum est in Ecclesia, ut sit perpetuus fidei vitæque Canon, id mansit incorruptum in doctrina fidei ac vitæ. Nimirum quia alias Canon esse haud posset. Atqui editio Hebræa Vet. & Græca Nov. Testam. singulari Dei providentia ita conservata est: ut omnes agnoscunt, & hoc argumento contra Gentiles & infideles, ad asserendam ejus divinitatem uti solent. Ergo.

II. Si



II. Si corrupta est editio Hebræa Vet. Testamenti id vel ante vel post ætatem Christi contigit. *Non ante*: quia Christus redarguisset corruptelas textus sacri; qui depravationes doctrinæ minimè dissimulavit: nec libris corruptis uti sustinuit. Luc. 4. vers. 17. & alibi. *Nec post*, sive illa, sive etiam Novi Testamenti quia contrarium testatur Historia Ecclesiastica, & Patres: nominatim Hieronymus in *Comment. & Epistolis*. Ambrosius *libr. 2. de Spiritu Sancto Cap 6.* Augustinus *libr. 15. de Civitate Dei. cap. 13.* Sicut non aliter nunc legitur quam olim lectum fuit. III. Si corrupta editio Hebræa Vet. Testam. aut ab ipsis Judæis, aut à Gentibus id factum oportuit. *Non à Judæis*: quia fides & diligentia Judæorum, ad superstitionem usque, ab omnibus commendatur, ut etiam *Cæsarii Scripturarum* appellari soleant; *in cordibus hostes, in codicibus testes*, ut loquitur Augustinus. Tum si quid corrupissent in V. T. utique ea loca, quæ de Christo loquuntur, & fidem Christianam confirmant, depravassent. At ea clariora & *ἰμψανώτερον* in Hebræo quam in versionibus: testibus Hieronymo *Epistola 74. ad Marcellam*, Johanne Isaaco Judæo *contra Lindanum lib. 2.* Andradio *lib. 4. defens. Concil. Tridentin.* Denique ut maximè id moliti essent, tamen post tempora Christi id præstare nequiverunt; cum libri Veteris Testamenti jam magno numero in manibus Christianorum essent. *Non etiam à Gentibus*: quia nec in Babylone id contigit; cum libris sacris libere uterentur. Dan. 9. vers. 1. 2. & inde eos in patriam reportarent: uti videre est ex libris Esdræ & Nehemiæ: nec sub Antiocho Epiphane, quantumvis in eos inquireret ac sæviret, teste Historia Maccabæorum: multo minus sub X. persecutionibus in Nov. Test. libris jam cum ipsa Ecclesia longe lateque diffusis. Ergo.

III. Si editio Hebræa Vet. & Græca Nov. Testamenti non est authentica, nulla omnino extat authentica Scripturæ editio. Falsum, imò absurdum consequens. Ergo & antecedens. Ratio *consequentia* hæc est: quia nulla editio præter Hebræam Veteris & Græcam Novi Testamenti habet, aut usquam habuit *ἀνθεντίας* suæ divinum testimonium. *Consequens* etiam probatur, tum quia nullum esset authenticum Dei verbum in Ecclesia: tum quia nullus finis erit contentionum, nisi sit authentica editio, in quâ omnino est acquiescendum. Et ut nunc de Versionibus, ita tunc de Authentica editione perpetuò litigaretur: adeoque deterior foret conditio Ecclesiæ Christianæ in N. T. quam olim fuit Judaicæ in Vetere.

Q. alias  
nulla ex-  
stat editio  
authentica.

Ex Natura *Prædicati*.

Q. est pro-  
pria ac su-  
prema au-  
thoritatis.

I. Quæ editio est propriæ ac supremæ authoritatis, ea est verè authentica. Atqui editio Hebræa Vet. & Græca Novi Testamenti est propriæ ac supremæ authoritatis. Ergo. *Major* constat ex notatione nominis, & definitione rei κατ' ἐξοχὴν sic dictæ. Authenticum enim est quod habet propriam & insitam authoritatem. *Minor* demonstratur per partes. *Propria*: quia insitam sibi habet illam vim, tanquam Dei verbum. Psalm. 19. vers. 8. 9. 1 Thessal. 2. vers. 13. Hebræ. 4. vers. 12. 13. & impressa ei hujusce authoritatis indubitata *κατ' ἐξοχὴν*. *Suprema* quoque: non enim dependet ex alia quadam editione: utpote in se divina ac θεοπνεύματος. 2 Tim. 3. vers. 16. 1 Joh. 5. vers. 9.

Q. nihil ei  
addendum  
aut detra-  
hendum.

II. Cui nihil addendum, nihil detrahendum est, id authenticum esse oportet. Editioni Hebrææ Veteris & Græcæ Novi Testamenti nihil addendum aut detrahendum est. Ergo. *Major* liquet per se: cum eo ipso ἀποφασίαν suam præcipue commendat. *Minor* probatur dictis Scripturæ Veteris Testamenti, Deut. 4. vers. 2. Cap. 12. v. 32. Proverb. 30. vers. 5. 6. & Novi Testamenti Apocal. 22. vers. 18. 19. Tum etiam Ratione ex Galat. 3. vers. 15. Humanæ pactiōni nihil additur aut derogatur in rebus aut verbis, si morte testatoris sancita fuerit. Ergo multo minus Editioni divinæ.

Q. ad eam  
omnes ver-  
siones exa-  
minandæ  
sunt.

III. Ad quam editionem versiones omnes revocandæ & examinandæ sunt, ea authentica est. Atqui ad editionem Hebræam Veteris & Græcam Novi Test. versiones omnes revocandæ & examinandæ sunt. Ergo. *Major* certa est: quia est norma, mensura ac regula omnium reliquarum. *Minor* evincitur non modo rationibus, sed etiam propria Bellarmini confessione. *Rationes* sunt hæc. I. Versiones humanæ revocandæ & examinandæ sunt ad divinam. Atqui omnes versiones sunt humanæ, sola editio Hebræa Veteris & Græca Novi Testamenti divina. Ergo. II. Quæ est ratio rerum sive dogmatum, eadem quoque verborum ratio est. Atqui res sive dogmata examinantur ad Scripturam Veteris & Novi Testamenti. Ergo. III. ἐκτυπον revocatur & examinatur ad suum archetypum. At omnes versiones sunt ἐκτυποι, expressæ ex Scriptura, quam interpretantur: editiones Hebræa & Græca archetypæ. Ergo. *Confessio* ipsius Bellarmini habetur libr. 2. de Verbo Dei cap. 11. qua testatur quatuor casibus, fas esse provocare & recurrere ad fontes Hebræos & Græcos. I. Cum in Latinis codicibus error aliquis esse videtur librariorum. II. Cum

varias

varias habent lectiones, ut quæ vera sit certò statui nequeat. III. Quando habent aliquid anceps sive in rebus, sive in verbis. IV. Quando ἐνέγεια & proprietas vocabulorum non videtur satis expressa. Ex quibus sic concludimus. Unde errores liberiorum in versionibus deprehendendi; variaz lectiones dijudicandæ; ambiguar explicandæ, emphases denique eruendæ, id absque dubio authenticum est. Atqui ex editione Hebraæ Veteris & Græcæ Novi Testamenti hæc facienda sunt. Ergò.

Antithesis Negans Heterodoxorum Pontificiorum est.

*Editionem Hebraam Veter. & Græcam Nov. Testam. non esse Authenticam.*

Ανακλόν Antitheseos negantis Heterodoxα.

Rationes  
Negantes  
Heterodoxα.

Ex Natura Subjecti.

I. Editio corrupta non est authentica. Editio Hebraæ Veter. & Græcæ Novi Testamenti est corrupta. Ergo. Major in confesso est. Minor probatur distinctè de utroque Testamento. De Vetere inductione Locorum quorundam corruptorum. Esa. 9. vers. 6. Iudæi legunt יְהוֹשֻׁעַ & vocabit nomen ejus; cum legendum sit, uti habet Latina Editio, & vocabitur nomen ejus. Ne præclara illa epitheta à Christo ad Deum Patrem transferantur. Quam depravationem Iudæorum etiam Calvinus agnoscit. Jerem. 23. vers. 6. ubi legendum vocabunt eum: at Iudæi: vocabit eum, יְהוֹשֻׁעַ mutato unico puncto in Vau, nempe Schurek in cholem: & sic plurali verso in singulare cum affixo; quo sensus loci depravatur: Vocabit eum scilicet lehova. Psalm. 22. vers. 17. Exemplaria Hebraæ habent יְהוֹשֻׁעַ ficut Leo, cum legendum יְהוֹשֻׁעַ foderunt, consensu omnium, ut ὁ ἰσχυρὸς LXX. reddiderunt. Psalm. 19. vers. 5. In Hebræo est ὀρθὴ linea, perpendiculum eorum: at LXX. & Paulus, Roman. 10. vers. 18. habent φθόγγος αὐτῶν, sonus eorum, quod est ὀρθὴ. Alia loca nunc mittimus. De Novo Testamento similiter demonstratur inductione. 1. Corinth. 15. vers. 47. Primus homo de terra terrenus: secundus homo de cælo cælestis, legit vulgata, probante Calvino. At Græcus textus habet ὁ ἀπὸ τῆς γῆς ὁ πρῶτος & ὁ ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ ὁ δεύτερος; idque ex depravatione Marcionis teste Tertuliano lib. 5. in Marcionem. 1. Corinth. 7. vers. 33. Latina habet: Qui cum

H

cum

cum uxore est, sollicitus est quæ sunt mundi, quomodo placeat uxori, & divisus est: Et mulier innupta & virgo cogitat quæ Domini sunt; at Græci codices illud, divisus est conjungunt cum seqq. sic: μεμελεσται ἡ ζωὴ καὶ ἡ παρθενότης, quam lectionem etiam Hieronymus respicit contra Iovinianum lib. 1. Roman. 12. vers. 11, & Domino servientes; Græci non legunt καρὴς, sed καρτεῖα ἀσθενείας. 1. Johan. 4. vers. 3. ubi pro his verbis omnis Spiritus qui solvit Jesum, ex Deo non est, ut olim & nunc legitur: in Græco est πᾶν πνεῦμα ὃ μὴ ὁμολογῇ τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐν σαρκὶ ἐληλυθότα, ἐν θεῷ ὄντα ἐστὶ: Nec opus pluribus in re manifestat.

**R E S P.** Per inficiationem Minoris; quæ etiam non probatur illa locorum utriusque Testamenti inductione; partim quia lectio Hebræa & Græca genuina est in plerisque hisce locis; & consentiens cum reliqua Scriptura: partim quia in varia paucissimorum locorum lectione posita est: quæ non adimunt Scripturæ puritatis integritatisque laudem. Sed de singulis locis seorsim dicemus. Quod *Veter. Testamenti Loca* attinet: *Esa. 9. vers. 6.* agnoscimus depravationem Judæorum, sed non in verbis, sed in sensu. Omnino legendum, ut est in Hebræo שְׁמוֹ וְיִקְרָא & vocabit nomen ejus, sed per Ellipsin in-

Vindictio  
à corru-  
ptionis na-  
vo Loco-  
rum.  
Esa. 9. v. 6.

telligendum subjectum: *Vnusquisque*, non autem Deus Pater, quod Judæi supplent. Horum glossa ut elideretur, ad sensus evidentiam redditum; Et vocabitur nomen ejus. Nimirum quia verba tertiæ personæ utrovis numero apud Hebræos impersonaliter accepta, modò activè nobis, modò passivè ad evidentiam reddi oportet. *Ierem. 23. vers. 6.* iterum corruptela est in interpretatione, non in verbis. Quæ rectè redduntur vel singulariter, vocabit eum, uti sonant, relata ad nominativum præcedentem, Israël, Juda, vel pluraliter, vocabunt: ut vertunt Vatablus, Pagninus, Arias Montanus. Siquidem verba Hebræa impersonaliter accepta possunt Latine utrovis numero reddi. *Psal. 22. vers. 17.* agnoscimus כָּאֵר caru legendum, non כָּאֵר caari Vau in Jod mutato, sive per errorem scribæ, decepti literarum similitudine; sive per corruptelam Judæorum. Sed Masoretæ testantur se in melioribus Codicibus invenisse כָּאֵר hoc est foderunt. Nec diffiteri possunt Pontificii hujusmodi exemplaria existare. Certe Complutensia omnia sic legunt. Ergo nihil valet contra fontes. *Psal. 19. vers. 5.* קוּ & קוּה lineam sive perpendicularum proprie significat, ut est *Esa. 28. vers. 10.* Sed cur non metaphoricè notare posset sonum? Quanquam Apostolus non proprie allegat hunc locum *Roman. 10. vers.*

Psal. 22.  
v. 17.

Psal. 19. v. 5.

vers.

vers. 18. sed Anagogicè tantum accommodat ad prædicationem Eu-  
angelii factam ab Apostolis. Jam *Loca Novi Testamenti* quod attinet,  
in iis haud major est difficultas 1. *Corinth.* 15. vers. 47. Vitium est non  
Græci textus, sed Latinæ versionis: quæ omisit nomen *κύριος*: quo  
hic insignitur Christus, ut constet esse Dominum Jehovah, non nu-  
dum hominem. Deinde Antithesis etiam sic optimè constat, imò  
multo vehementior est. De depravatione hujus loci nihil habetur a-  
pud Tertullianum. 1. *Corint.* 7. vers. 33. 34. Sensus concinnior est in  
codice Græco, quam Latino. Et quid sibi vult illud *divisus est*? Tum  
in Græco non est *καὶ μετέπειτα*, sed absque copulativa: quæ præfixa  
verbo hic mutat sententiam. Hieronymus contra Iovinianum passus est a-  
liquid humani. Alibi planè sicut nos legit, contra Helvidium & Eusto-  
chium. *Roman.* 12. vers. 11. in quibusdam exemplaribus legitur *καὶ ἐπὶ*: Rom. 12.  
sed in pluribus & melioribus *καὶ ἐπὶ*. Ergo perperam illud omnibus tri-  
buitur. Denique 1. *Johan.* 4. vers. 3. prior lectio est codicum Latino-  
rum, posterior omnium Græcorum. Quæ meritò prævalet; tum  
quia est augustior multo & *ἐμφαντικώτερον* contra complures hæreses,  
non Nestorianam tantum. Tum quia Patres, qui vixere ante Nesto-  
rium, citant locum ut est in Græco: Polycarpus ad Philippenses, Cy-  
prius contra Iudeos & alii. Nec aliter reddidit Interpres Syrus. Atque  
hæc in præsens sufficiant.

II. Editio mutila multisque partibus truncata, Authentica non est. Atqui  
Hebraea Veter. & Græca Novi Testamenti est talis. Ergo. Major certa est:  
quia quantum de integritate, tantum etiam de authoritate decedit. Minor  
iterum probatur inductione de utroque Testamento. De Vetere (ut jam de  
Apocryphis nihil dicatur:) deest. *Exod.* 2. vers. 22. & *Psal.* 14. versus  
octo: & quod citatur. *Hebr.* 1. vers. 6. item illud *Luca.* 3. vers. 6. vide-  
bit omnis caro salutem Dei. De Novo quoque. Nam *Matth.* 6. vers.  
13. deest clausula Orationis Dominica. *Marc.* 16. totum caput. *Johan.* 8.  
*Historia Adultera.* 1. *Johan.* 5. vers. 7. testimonium illustre Trinitatis.  
RES P. Minor negatur. Probatio ejus arguit confusionem & defe-  
ctus Versionis Latinæ, non Hebrææ, aut Græcæ editionis. *Exod.*  
2. vers. 22. Obeliscus inustus est huic loco etiam in editionibus Pon-  
tificiorum, Lovaniensi & aliis. Nam versus ille de altero filio Mo-  
sis Elcazaro infartus est ex Cap. 18. vers. 2. nec huc referri potest,  
propter temporis distinctionem. *Psal.* 14. nulli versus omissi sunt.  
Nam qui *Roman.* 3. vers. 11. & seqq. citantur, non hinc petiti sunt  
ab Apostolo, sed ex pluribus Psalmis contracti in unum, videlicet  
ex *Psal.* 6. 11. 36. 140. & *Esaia.* 59: ut jam olim ostendit Hie-  
ronymus

Q. sic mu-  
tila, & trun-  
cata.

Deficere  
negantur.

*Exod.* 2.  
v. 22.

*Psal.* 14.  
versus  
octo.

Hebr. 1. ronymus *præfat. in xv. 1. libr. Comment. in Esaiam.* Locus Hebr. 1. vers. 6. exstat *Psal. 97. vers. 7.* etsi non invenitur in vulgata Latina. Nec refert quod Paulus inquit *adorent*, non *adulate*: quia sensum retinet, *Elohim* autem reddit *Angelos* cum LXX, uti etiam Hebr. 2. vers. 7. ex *Psalmo 8. vers. 6.* Sic alius qui allegatur *Luc. 3. vers. 6* occurrit *Esai. 52. vers. 10.* sed conglobatus cum altero *Cap. 40. vers. 3.* In Nov. Testament. *Matth. 6. vers. 13.* dicimus cum Valla, hunc locum non adjectum Græco, sed detractum Latino. *Marc. 16. caput olim* in multis exemplaribus defuisse testis est Hieronymus. At nunc in omnibus habetur, etiam in Exemplari Syro. Et est plane necessarium per ex *ndæ* historiæ: temerè à nonnullis omissum. *Iohan. 8.* initium capitis de adultera deest in Syriaca versione: at reperitur in omnibus Græcis codicibus. Dictum 1. *Iohan. 5. vers. 7.* quidam in dubium olim vocarunt, & vocant hodieque hæretici. At habent omnia Exemplaria Græca, fatentibus etiam Pontificiis. Quomodo igitur vitiosa aut mutila?

Q. varias &  
dubias le-  
ctiones ha-  
beat.

III. Editiones quæ varias, ambiguas, & dubias lectiones habent, Authentica esse non possunt. Atqui editiones Hebrææ Veteris, & Græcæ N. Test. varias, ambiguas, & dubias lectiones habent. Ergo. Probatur, Minor. Nam in Ver. Test. propter variam & dubiam lectionem passim adjecta sunt nota in margine. Vnde nata est distinctio in כתיב id est, scripturam, &

קרי id est, lectionem: illa scripta est in contextu, sed non legitur: Haec

in margine, & legitur. In Nov. Testament. quoque magna est dissensio Græcorum codicum: quod præter experientiam hodiernam etiam Patres testantur.

RESP. De Minore nihil nunc dicemus, quoad editionem Hebræam. Propterea quod de כתיב & קרי discrepantes sunt enten-

tia. Negamus autem Majorem: quæ non est universaliter vera: & implicitam habet accidentis fallaciam. Alioquin nulla unquam fuisset editio Authentica, vel certe paucos annos durasset. Vulgata quidem Latina tot ambiguitatibus scatens ea esse non potest. Variæ & ambiguæ lectiones indoctæ sunt vel à negligentia, vel ab imperitia, vel etiam ab audacia descendentum. Sed facile deprehenduntur, & dijudicantur, partim ex cohærentia textus, partim ex collatione meliorum codicum. Nonnullæ etiam hujusmodi sunt, ut diversæ licet, tamen eidem textui non malè conveniant.



## Ex Natura Pradicati.

I. Quod pendet ab humana auctoritate, non est Authenticum in divinis. Q. editio Hebraea V. T. pendet ab humana auctoritate.  
 Atqui editio Hebraea Veteris Testamenti pendet ab humana auctoritate. Ergo. Minorem probant à punctatione: Qui puncta vocalia addiderunt consonantibus Hebraeis ab illis pendet editio Hebraea. Ratio. quia puncta illa sunt anima consonantium: quibus ea determinantur ad certum significatum & sensum. Atqui homines, videlicet Masoretae, sive Iudei Tyberiadis addiderunt puncta illa; circa annum 436. post excidium Hierosolymae; teste Elia Levita, & alius. Ergo. RESP. Negatur Minor Syllogismi Principalis. In Prosyllogismo autem ejusdem alii Minorem, alii Majorem potius negandam censent. Minorem: quod puncta vocalia & distincti guenae, non à Judaeis Tyberiadis excogitata; sed à Mose & Prophetis addita fuisse multis rationibus contendunt: ut Cevallerius, Buxtorfius, alii. Majorem & Rationem jus, qui hic diversum sentiunt & originem punctorum ad Masoretas referunt, ut Petrus Martinus & Lud. Capellus. Nō itum quia non omnia Biblia punctata sunt, sed innumera etiam non punctata, quae solis consonantibus sine punctis constant: tum quia punctata sive advocata sunt, non pro libitu aut placito Rabbiorum; Sed juxta Analogiam Scripturae, naturam Linguae & consuetudinem vulgo notam etiam Christianis. Qua de re in Problematicâ fusius egimus.

II. Quod Authenticum est, idem dirimendis contentionibus est sufficiens. Q. non sit sufficiens dirimendis contentionibus.  
 Atqui editio Hebraea Veteris & Graeca Novi Testamenti dirimendis contentionibus non est sufficiens. Ergo. Probatur Minor vel testimonio experientia: quia contentiones aliter atque aliter voces Hebraicas & Graecas reddendas esse vociferantur. RESP. In hoc argumento est fallacia accidentis. Fit illud non per se, vitio utriusque editionis Originalis: sed per accidens, culpa hominum, non intelligentum, sive etiam detorquentium voces ad sua placita, iisque pertinaciter inhaerentium. Confer 2. Corinth. 4. vers. 4. Sic verò de editione vulgata quid tandem futurum est?

Secunda: An Authentica sit editio sive versio Graeca Veteris Testamenti.  
 LXX-viralis?

Plures olim fuerunt Versiones Graecae Veteris Testamenti aliae ante, aliae post Christum adornatae. Post Christum quidem Aquilae Pontici, Symmachi, Theodotionis, & duae incertorum Authorum, inventae Jerichunte & Nicopoli. Ante Christum ea, quae auspiciis Ptolomaei Phila-

Secunda Pontificiorum: An versio Graecae LXX. sit Authentica. Versiones V. Test. Graecae.

Philadelphî, à LXXII. Interpretibus, qui propter rotundationem numeri LXX. ferè appellantur, confecta est, 300. circiter ante natum Christum Annis. apud Judæos Pontificatum tum gerente Eleazaro. Sunt qui opinantur non totum Vetus Testamentum, sed Pentateuchum Moïsi duntaxat ab ipsis translatum esse. Quos inter etiam est Josephus in *Proœmio Antiquitatum*. Sed longe plurimi testantur contrarium: idque majori verisimilitudine: tum quia ita satisfactum non fuisset desiderio ac curiositati Regis: tum etiam quia jam ante Christum constat extitisse totum Vetus Testamentum Græcè redditum, *Vsus* versionis hujus minimè levis aut vulgaris fuit. Sic enim longius propagata est cognitio veri Dei: homines assuefacti paulatim doctrinæ cœlesti; & procul dubio plures etiam quam ante Profelyti. Imprimis tamen consultum Judæis Hellenistis, qui inter Græcos degentes, paulatim in eorum linguam transierant. Cæterum de *Authoritate* hujus versionis non omnes idem sentiunt. Nihil dicam nunc de veteribus. *Pontificii* etsi non loquuntur eodem modo; tamen in hoc ferè consentiunt: Versionem illam factam esse divinitus, eoque auctoritatem divinam merito obtinere. Tum etiam ipsos LXX. non tam interpretes, quam Prophetas censendos; qui necubi errarent, peculiari Spiritus Sancti afflatu fuerint gubernati. Bellarminus *libr. 2. de Verbo Dei cap. 6.* Petrus Carthusianus *de translatione Biblior. Cap. 4. 5.* & alii. Addunt tamen, præcipuè Bellarminus, versionem illam nunc varie corruptam esse, nec amplius extare integram; prout erat ætate Christi & Apostolorum. *Orthodoxi* verò versionem LXX-viralem non modo nunc non esse divinam & Authenticam, sed nec unquam inde à prima sui Origine fuisse asserunt atque contendunt.

Theſis igitur negans Orthodoxorum est.

*Editionem sive versionem Græcam Vet. Test. LXX-viralem non esse Authenticam.*

Rationes  
Negantes  
Orthodoxæ.

καταστροφὴ Theſeos Negantis Orthodoxæ.

Ex Natura Subjecti.

Q. operâ  
humanâ sit  
elaborata.

I. Versio arte & opera humana elaborata non est Authentica. Atqui versio LXX-viralis arte & opera humana est elaborata. Ergo. Ratio *Majoris* est: quod nihil humanum possit esse Authenticum in divinis; ut quæ solius Dei auctoritate nituntur. *Minor* bifariam ostenditur I. quia LXX. illi non fuerunt Prophetæ, Spiritu Prophetico afflati.

afflati. Nam vixerunt post Malachiam Prophetarum Veter. Testam. ultimum, Cap. 3. vers. 22. 23. (ab. Cap. 4. vers. 4. 5.) Et fatetur Iosephus post tempora Artaxerxis nullos fuisse editos libros Authenticos. II. quia quæ de eo supersunt monumenta fide digna, opus humanum fuisse satis superque demonstrant. Occasionem dedere Demetrius Bibliothecarius Regis, & ipse Ægypti Rex Ptolomæus Philadelphus, ut antiquitates Judæorum cognoscerent, iisque Bibliothecam regiam auctiorem redderent. LXX-viri non à Deo extra ordinem, ut Num. 11. sed à Pontifice Eleazaro delecti sunt, interpretes; seni, uti ferunt ex singulis tribubus. Et hi omnibus necessariis subsidiis ad opus instructi, humana industria atque studio illud elaborarunt & confecerunt.

II. Quæ versio nec rebus, nec verbis concordat & convenit cum editione Hebræa Veteris Testamenti ea Authentica non est. Atqui LXX-viralis nec rebus, nec verbis concordat cum editione Hebræa Veteris Testamenti. Ergo. *Major* negari non potest. Quia omnis fides & autoritas versionis, in *συμφωνία* & consensu cum editione Originali consistit. *Minor* fulissimè probatur ab iis, qui hoc argumentum ex professo tractarunt, adeoque totam versionem ad fontes Hebræos revocarunt. Hi in rebus pariter & verbis non leves notant defectus. *In rebus* quidem, quod alias mutarit, alias addiderit, alias etiam detraxerit ac omiserit. *In Verbis* verò: quod partim multa improprie reddiderit, partim barbarismorum ac solæcismorum illuvie, totam inquinavit versionem: dum ita verbum de verbo reddit, ut nullam pene Hellenismi habeat rationem. Nec est quod excipiant post Christi Apostolorumque ætatem demum ista temporum injuriis irrepsisse. Et si enim magis magisque aucti errores ac corruptelæ; tamen ex iis, quæ apud vetustissimos Patres exstant fragmentis, cuiusmodi jam olim fuerit, difficile non est dijudicare.

Q. nec rebus nec verbis concordat cum textu Hebræo.

### Ex Natura *Prædicati*.

Authenticum est norma sui ipsius, non exigitur aut examinatur ad aliam normam perfectiorem ac certiolem. Atqui Editio illa LXX-viralis, non est norma sui ipsius; sed exigitur & examinatur ad aliam normam perfectiorem ac certiolem. Ergo. *Major* inconfesso est. *Minor* probatur ex monumentis Patrum. Imprimis autem ex scriptis Origenis & Hieronymi, qui hanc ipsam versionem LXX-viralem, ex fontibus Hebræis cum curâ examinarunt & emendarunt.

Q. non est norma sui ipsius.

Antithesis Affirmans Heterodoxorum Pontificiorum hæc est: *Editionem sive versionem LXX-viralem esse authenticam.*

Rationes  
Affirman-  
tes Hetero-  
doxa.

Ἀντιθέσις Ἀντιθέσεως Ἀφαιρῶντος Ἑτεροδόξα.

Ex Natura Subjecti.

Q. sit ὁ  
ἀντιθέσις.

I. Editio θεόπνευτος est authentica. Editio LXX-viralis est θεόπνευτος. Ergo. Major patet. Minor bisariam demonstratur. I. Ex historia, qua perhibet LXXII. seniores, totidem celulis distinctos, singulos totum opus aggressos intra LXXII. dies illud absolvisse, tanto consensu ut non modo sensu ubique idem, sed etiam eadem verbalegerentur. II. testimoniis Patrum idem confirmantibus, quæ collegit Iodocus Coccinus, Thesauri Catholici lib. 6. art. 2. RESP. Negamus Minorem: quæ nec Historiæ fide, neque Patrum suffragio comprobatur. Historia quippe quæ sub Aristæi nomine circumfertur, non modo incerta, sed etiam multis partibus fabulosa est: ut ne saniores quidem Pontificii eam admittant. Patres verò linguæ Hebrææ ferè rudes, dubiasque secuti traditiones, affectu magis quam iudicio extollunt illam versionem. Excipimus tamen paucos, & in his Origenem, & Hieronymum, qui fabulas jam olim subodorati sunt, & exploserunt. Videatur Scaliger in Eusebianis.

Q. partes  
in N. T. ci-  
tatae sint  
authenti-  
cæ.

II. Quæ est ratio partium, eadem quoque est ratio totius. Atqui partes versionis LXX-viralis, quæ citatae exstant in N. T. sunt authenticae. Ergo. Vtriusque propositionis veritas evidens est. Majoris: quia partes sunt causati-  
tius. Minoris: quia partes illa pari censentur auctoritate cum reliquis Evangelistarum atque Apostolorum scriptis. RESP. In hoc argumento est fallacia accidentis. Partes illæ, sive testimonia, quæ allegata ex V. T. occurrunt in N. authentica sunt: non per se, sive quatenus à LXX de Hebræo in Græcum traducta; sed per accidens, quatenus approbata, & sanctificata à Spiritu Sancto huiusque dictamine ab Evangelistis & Apostolis in sacrum contextum relata.

Ex Natura Predicati.

Q. in Ec-  
clesia A-  
postolica  
ac primiti-  
va divi-  
nam obti-  
nuerit au-  
toritatem.

Quod in Ecclesia Apostolica & Primitiva divinam & irrefragabilem obtinuit auctoritatem, idem authenticum merito habetur. Atqui editio græca LXX-viralis in Ecclesia Apostolica & Primitiva divinam & irrefragabilem obtinuit auctoritatem. Ergo. Minorem distincte probant de Ecclesia Apostolica: quia non Apostoli modo ea familiariter usi sunt, sed etiam dogmata fidei ac morum ex ea demonstrarunt. De Ecclesia Primitiva quoque: tum quia per omnes Ecclesias Græcas, inde à principio recepta fuit: tum quia expressa ex ea translatio Bibliorum Latina: tum denique, quia primarii patres Græci, Origenes, Basilus, Nazianzenus, Chrysostomus eam suis commentariis illustrarunt & explicarunt. RESP. Argumentum constat plurium Interrogationum fallacia.

Missa

Missa autem Majore negamus *Minorem* : cujus utraque *ratio* principium petit. *Prior* : siquidem Apostoli eâ usi sunt, ut trita ac familiari Hellenistis ; non autem ut divinâ & irrefragabili : quo loco ipsis fuit sola editio Hebræa. Unde libere utuntur versione Græca : nonnunquam eam interpolant, vel etiam Hebræam editionem ei præferunt : quod & Hieronymus observavit *lib. 2. contra Rufinum. Posterior* : quia constat Ecclesiam Græcam, aut Latinam pro divina eam non habuisse. *Non Græca* : Nam antiquissimi ejus Doctores, & in his Ignatius, liberè ab ea discedunt. Nec minus usi sunt Theodotionis versione : usque adeo, ut Origenes ex utraque constaret unam, quæ magno favore ab Ecclesiis Græcis excepta fuit. *Non Latina* : etsi enim initio usurpavit versionem ex Græca  $\text{Lxx}$  - virali expressam : non tamen eam pro authentica habuit. Unde & ipsa, imitatione quadam Origenis emendata, post etiam nova facta ab Hieronymo, idque ex fontibus Hebræis. Denique Patrum in eam Commentarii authenticam reddere nequeunt : tum quod id non est humanæ operæ aut industriæ, tum quia liberè ab ea recedunt, quoties res poscit ; adeoque vel corrigunt eam ex Hebræo, ut Origenes & Hieronymus, vel etiam ex aliis versionibus Græcis interpolant. Cujus recentia inter Pontificios exempla nimis nota sunt.

*Tertia: An dogmata fidei & morum tantum expresso Dei verbo demonstranda sint?*

*Expressum Dei verbum* dicimus, quod totidem literis & syllabis S. Scripturâ V. & N. T. continetur v. g. quod unus sit Deus, unus Mediator Dei & hominum, homo Jesus Christus, qui mortuus est pro nobis 1. Tim. 2. v. 4. 5. Quod non sint facienda sculptilia : non profanandum Dei nomen : parentes sint honorandi. Exod. 20. v. 3. & seqq. Huic opponuntur *Consequentia* sive conclusiones, quæ ex verbo Dei expresso deducuntur ; ita nimirum ut vel altera vel utraque præmissarum, immediatè vel mediatè, in S. Scriptura contineatur : ex iis verò conclusio sive conclusiones evidentè & legitimè per bonam consequentiam inferantur & statuantur. Exempla hujus passim obvia sunt in ipsa Scriptura ; præcipuè in assertionibus dogmatum contraverforum. Matth. 11. & 22. Johan. 5. & 10. Actor. 15. Rom. 3. 4. Item cap. 9. 10. 11. 1. Corinth. 15. Galat. 2. 3. 4. & passim. Proinde asserimus *geminum esse modum demonstrandi Dogmata fidei & morum* ex S. Scriptura ; *Unum καὶ λέγειν*, sive ἀπολογεῖν, quod expresse sive verbatim & literaliter in ea habetur & legitur : *alterum καὶ διὰν οἶαν*, quod evidentè ex ea deducitur. Utrumque pari fide ac Religione suspicendum, pro verbo Dei habendum esse, communis & constans

*Tertia*  
Pontificio-  
rum : *An*  
*dogmata fi-*  
*dei & mo-*  
*rum tan-*  
*tum expres-*  
*so Dei ver-*  
*bo demon-*  
*stranda*  
*sint?*  
*Expres-*  
*sam Dei*  
*Verbum*  
*quod.*  
*Conse-*  
*quentiæ*  
*quæ.*

*Dogmata*  
*utroque*  
*modo de-*  
*monstran-*  
*tur.*

est sententia omnium Evangelicorum. Nec aliter hac de re sentire Pontificios, non modò perpetua ipsorum praxis comprobatur, sed etiam Cardinalis Bellarminus disertis verbis testatur *lib. 4. de verbo Dei cap. 9. & lib. 3. de Iustific. Impii c. 8. Nihil est, inquit, de fide, nisi quod Deus per Apostolos & Prophetas revelavit, aut quod evidenter inde deducitur. Et plenius: Non potest aliquid certum esse certitudine fidei, nisi aut immediate contineatur in verbo Dei; aut ex verbo Dei per evidentem consequentiam deducatur. Fides enim non est nisi verbi divini autoritate nitatur. Quæ etsi ita sint, adeo tamen impudentes sunt Jesuitæ, ut non solum contrariam opinionem nobis affingant, sed etiam ad hanc legem disputationis adstringere nos velint, ut omnia dogmata contraversa sive affirmativa nostra, sive negativa ipsorum totidem verbis & syllabis, sive (ut ipsi loquuntur) propriis & formalibus terminis demonstramus, in ipso scripturæ contextu: Ex causa: Papam non esse caput Ecclesiæ: Missam non esse sacrificium: Sanctos non esse invocandos: Purgatorium non esse. Primus qui id proposuit est Jesuita Gunterius, in colloquio Durlacensi Anno 1612. tentato quidem, sed non habito. Idem postea urserunt voce & scripto gregales ipsius, Cottonus, Arnoldus & alii, veluti brevissimum compendium expediendi Religionis controversias, & convincendi hæreticos. Quin & triumphos ex eo de Orthodoxis passim crepare & jactitare non sunt veriti. Etsi verò minus necessaria videri possit Quæstionis hujus explicatio; tum quia sententia Orthodoxa per manifestam calumniam depravatur: tum quia non neganti, sed affirmanti incumbit probatio, ex lege generali disputationis: tamen, quo junioribus consulatur, operæ pretium fuerit eam, consueto ordine ac modo, hoc loco discutere & pertractare.*

Jesuitæ  
Affirmant.

Orthodoxi  
negant.

Rationes  
Negantes  
Orthodoxæ.

Thesis igitur Negans Orthodoxorum hæc est:  
*Dogmata fidei & morum, non tantum expresso Dei verbo, sed etiam evidentibus ac necessariis consequentiis demonstranda esse.*

Καλαρονδὴν Theseos Negantis Orthodoxæ.

Ex Natura Subjecti.

Q. utro-  
que modo  
habentur  
in Scriptu-  
ra.

I. Quomodo dogmata fidei extant & habentur in verbo Dei eo modo ex eo demonstranda sunt. Atqui extant & habentur in eo non solum expresse & secundum literam, sed etiam implicite & per consequentiam. Ergo eodem modo etiam ex eo demonstranda sunt. Major per se est manifesta. Minor probatur brevi inductione dogma-

gma-



gmatum. *Primi* generis initio proposuimus. *Secundi* generis sunt; in una essentia divina tres subsistere & coexistere personas: Filium & Spiritum Sanctum esse coessentiales Patri: duas naturas in Christo inconfuse & inseparabiliter unitas esse. Ecclesiam esse communionem sanctorum in fide & charitate. &c.

II. Dogmata fidei & morum sunt conclusiones de fide & moribus ex verbo Dei tanquam Principio unico deductæ. At conclusiones colliguntur & statuuntur ex principiis non tantum expresse, sed etiam per consequentiam. Ergo & dogmata fidei ac morum ex verbo Dei eodem modo colliguntur. Utraque Propositio certa est. *Major*: nam dogmata illa primo exstruuntur ex verbo, & ultimo in illud resolvuntur. *Minor*: quia ferè continentur & latent in principiis non actu, sed potentia & virtute. Quod ex analogia omnium principiorum, naturalium & supernaturalium, ostendi potest.

#### Ex Natura *Prædicati*.

I. Quo modo sancti Dei homines, imprimis autem Christus ejusque Apostoli, demonstrarunt dogmata fidei & morum, illo nobis omnino demonstranda sunt. At illi demonstrarunt dogmata fidei & morum non tantum expresso verbo, sed etiam per evidentem ac necessariam consequentiam. Ergo. *Major* extra controversiam est. *Minoris* veritas probatur illustribus exemplis sanctorum Dei hominum in V. & N. T. imprimis autem Christi & Apostolorum. *Christi* Matt. 22. v. 29. ubi confirmat resurrectionem mortuorum non expressis verbis scripturæ V. T. quæ tamen exstant Job. 19. v. 25. 26. Dan. 12. v. 2. & alibi: sed per evidentem consequentiam ex Exod. 3. v. 6. Quod genus probationis non modo scriba quidam approbavit, intelligens quod bene respondisset: ut est Marc. 12. v. 28. Luc. 20. v. 39. sed etiam ex eo obturavit os Sadducæis, ut convicti discederent, & turba de hac doctrina miraretur. *Eodem capite* v. 42. Servator ex Psal. 110. demonstrat, non expresso textu, sed evidenti ratiocinatione: Messiam non solum esse filium Davidis secundum carnem, sed etiam Dominum Davidis secundum Deitatem: & ita constrinxit Phariseos, ut respondere non possent. *Apostolorum: Petri & Jacobi* Actor. 15. ubi per consequentias demonstrant, circumcisionem non esse necessariam ad salutem. Petrus v. 8. 9. Deus dedit gentibus Spiritum Sanctum & nihil discrevit inter ipsos & nos. Ergo circumcisio non est eis necessaria. Jacobus v. 16. 17. ex Amos 9. edificabo tabernaculum Davidis collapsum, ut requirant reliqui homines Dominum, & omnes gentes super quas invocatum fuerit nomen meum. Ergo Gentibus non imponendum onus Legis, & circumcisionis.

Q. dogmata sunt conclusiones.

Quotroque modo Christus & Apostoli demonstrarunt dogmata.

Consequentiarum exempla illustra. Matt. 22. v. 29.

Ibid. v. 42.

Act. 15. v. 8. 9. 16. 17.

Act. 9. v.  
22. Cap. 17.  
v. 2. 3. Cap.  
26. v. 22.

*Paulus Actor. 9. v. 22. & Cap. 17. v. 2. 3. ex Scripturis ostendit, judæis & gentibus Jesum esse Christum illum: Cap. 26. v. 22. proficitur nihil se docuisse εκλὸς ὧν extra ea, quæ Prophetæ & Moses futura prædixerant in Scripturis suis. Atque non omnia formaliter scripta erant in Prophetis & Mose, quæ ipse docuit de Christo. Manifesta igitur consecutione doctrinam suam ex Prophetarum & Mosis scripturis deduxit. Imprimis autem illustria evidentium consequentiarum exempla proposuit in disputationibus de Justificatione fidei contra Justitiosos. Rom. 3. 4. & de Resurrectione carnis contra Atheos 1. Cor. 15. Quæ vel sola queunt sufficere ad causam evincendam.*

Q. Sine demonstratione per consequentias perfectio hominis Dei & ædificatio Ecclesiæ obtineri nequit.

II. Sine quo perfectio hominis Dei, & porro ædificatio Ecclesiæ per Scripturam obtineri nequit, id fas & necessarium est. At sine demonstratione dogmatum per consequentias ex Scriptura deductas perfectio hominis Dei, & porro ædificatio Ecclesiæ per Scripturam obtineri nequit. Ergo. Utraque propositio constat ex Paulo, 2. Tim. 3. v. 16. 17. Rom. 15. v. 4. Tit. 1. v. 9. *Major*: quia Scriptura divinitus inspirata & utilis est ad utrumque finem. *Minor*: quia absque illis, sive absque explicatione & applicatione Scripturæ, nec homo Dei potest docere verum, redarguere falsum; corrigere mala, & instituere in bonis; aut etiam alios consolari: neque Ecclesia potest vel præservari ab erroribus & vitiis, vel confirmari in veritate & pietate.

Q. Ex operibus creationis & providentiæ per ratiocinationem cognoscendus est.

III. Si opera creationis & providentiæ hominibus proposita sunt, ut ex iis per ratiocinationem cognoscant Deum, & incitentur ad celebrationem & cultum ipsius: certè non minus ex verbo per consequentiam, de natura ipsius, voluntate & mysteriis colligere licet. Verum antecedens. Ergo. Ratio *Propositionis* nititur paritate utriusque & consilio Dei in utroque; de quo est Psal. 19. vers. 1. 2. & seqq. collatis cum vers. 8. 9. *Assumptum* est Psal. 8. vers. 1. & seqq. & 19. v. 1. 2. & seqq. Rom. 1. vers. 19. 20. Actor. 14. vers. 15, 16. Cap. 17. vers. 23. & seqq.

Q. hominibus *ὅτι* verum est verum est circa verum.

IV. Si verbum Dei datum est hominibus, ut circa illud non *ἀλόγως*, ut bruta; sed *ῥησυχῶς*, ut sapientes versentur, & spiritualia cum spiritualibus conferant atque dijudicent, sequitur etiam per consequentias ex eo conclusiones & *περίσματα* deduci posse & debere. Verum prius. Ergo & posterius. *Propositio* est manifestæ veritatis. Siquidem actus illi spirituales citra discursum & ratiocinationem exerceri nequeunt. *Primum* autem demonstratur his & similibus locis. Psal. 32. v. 9. Marc. 12. v. 34. 1. Cor. 10. v. 15. & Cap. 2. v. 13.

Q. hæc est ratio Legis in Republica.

V. Quæ est ratio Legis in Republ. ea est ratio verbi Dei scripti, sive S. Scripturæ in Ecclesia. At in Republ. ea est legis ratio, ut non modo  
ex

ex litera ejus directè, sed etiam ex sensu per ratiocinationem pronuncietur. Ergo eadem verbi Dei scripti in Ecclesia ratio est.

Antithesis Affirmans Heterodoxorum, sive Sophistarum est: *Dogmata fidei & morum Evangelicis tantum expresso Dei verbo demonstranda esse.*

Ἀναστροφὴ Antitheseos affirmantis Heterodoxæ.

Ex Natura Predicati.

I. *Qui ubique provocant ad solum Dei verbum, illi dogmata fidei & morum tantum expresso Dei verbo demonstrare tenentur. Atqui Evangelici ubique provocant ad solum Dei verbum. Ergo.* R E S P. Negatur Major: Aliud est solum Dei verbum, aliud expressum verbum. Hoc tantum literam verbi spectat. Illud & literam & διάνοιαν complectitur: negat autem & excludit verbum non scriptum, sive traditiones quomodocunque dictas.

Rationes

Affirmantes Heterodoxæ.

Q. Evangelici provocant ubique ad solum Dei verbum.

II. *Quod sine Metaphysica, modalium & aliarum tricarum cognitione non potest percipi, id adhibendum non est in dogmatibus fidei & morum. Atqui consequentia sine Metaphysica, modalium &c. cognitione non possunt percipi. Ergo.* R E S P. Minor falsa est. Non loquimur de consequentiis dubiis, obscuris, longe petitis sophistarum: sed evidentibus ac necessariis, quas etiam Idiotæ capiunt & quibus non minus, quam expresso Dei verbo assentiuntur. Vide Matth. 11. v. 5. 6. Act. 9. v. 22. Cap. 17. v. 2. 3. Cap. 18. v. 28. & passim.

Q. Consequentia sine Metaphysica &c. cognitione percipi nequeant.

III. *Quod ex Logica Aristotelis dijudicandum est, non valet in dogmatibus fidei & morum. Atqui consequentia ex Logica Aristotelis dijudicanda sunt. Ergo.* R E S P. In hoc argumento est fallacia accidentis gemina. Una: quia dijudicantur ex Logica Aristotelis non materialiter sed instrumentaliter & quidem à doctis. Altera: quia dijudicantur ex Logica, non quâ Aristotelis, sed qua naturalis omnibus, ex culta arte & usu perfecta.

Q. ex Logica Aristotelis sint dijudicanda.

## A P P E N D I X

De

### CIRCULO JESUITICO.

Sic ergo demonstrata est non modo falsitas ac calumnia sententiæ, sed etiam *apud doctos* Jesuitarum, eaque duplex. Una: quod legitimas consequentias, à nostris adductas, elevant & rejiciunt. Altera: quod neganti onus probationis sophisticè imponunt. His jam subjungemus tertiam, propter *ὁμογενεαν* argumenti de Circulo, quo ipsi perpetuo oberant

Jesuitarum. *ἀπὸ τοῦ ἰσχυροῦ.*

rant in demonstranda autoritate Scripturæ: & tamen eundem nobis impingere non verecundantur. Dicemus autem ordine de tribus I. *quid & quotuplex sit Circulus in probationibus dogmatum?* II. *Cujus generis sit Circulus Iesuitarum, sive Pontificiorum?* & *an expedire se ex eo solide queant?* III. *Num circulum nobis jure merito impingant, aut impingere possint?*

## De Primo.

Circulus  
quid sit.

CIRCULUS, κύκλος Græcè, dicitur probatio reciproca, qua unum ex altero vicissim concluditur ac demonstratur. Nomen Metaphoricum est, non proprium, quod circuli instar in se recurat. Ac bifariam consideratur, materialiter & formaliter. *Materialiter* in propositionibus convertibilibus, quæ inter se convertuntur, & circulum ingrediuntur. *Formaliter* in syllogismo; quando una propositio per conclusionem & alteram conclusionem conversam probatur. Et hæc est potestas syllogismi; à quâ vulgo *Syllogismus circularis*, item *Syllogismus in orbem* appellatur. Agit de eo Aristoteles lib. 2. *priorum Analyt. c. 5. 6. 7.* ubi hunc syllogismum distinguit secundum tres figuras syllogismorum. Nos autem tem rei & instituto nostro convenienter cum dispescemus in Circulum

Quotuplex. *Logicum, & ἄλογον sive sophisticum.*

Logicus.

*Logicus* duobus constat syllogisticis, quorum alter ex altero deducitur & formatur. Nam primi conclusio sit una præmissarum in secundo; eidemque altera, sed conversa jungitur: unde sequitur conclusio, quæ fuerat propositio major primi syllogismi. Exemplo res clarescet. *Primus syllogismus* sit: *Omnes justificati per Christum pacem cum Deo habent. Omnes verè credentes sunt justificati per Christum. Ergo omnes verè credentes pacem cum Deo habent.* Hinc elicitur *secundus*: *Omnes verè credentes pacem cum Deo habent, Omnes justificati per Christum sunt verè credentes. Ergo omnes justificati per Christum pacem cum*

Ufus ejus.

*Deo habent. Usus ejus duplex est. I. Servit regressui, quem vocant ab effectu ad causam, sive conversioni demonstrationis τὸ ἐπὶ in demonstrationem τὸ διότι, & vice versa: cum ignota causa ex effectu notiore colligitur, & postea regrediendo ex eadem causa idem effectus demonstratur. Quo sensu nonnulli Regressum & Circulum pro eodem accipiunt. De quo tamen audiendi Logici, Zabarella præcipuè, libello peculiari de regressu. II. Confirmat etiam veritatem unius præmissarum (quæ dubia) per alteram & ipsam conclusionem; siquidem ex certe confessaque sint.*

Sophisticus.

*Ἄλογος & Sophisticus* circulus est processus in infinitum: cum idem per seipsum, sive dubium per dubium ambitu quodam in se, sine fine recurrente, probatur. Qui quidem sophistarum proprius est, dum per-

petuis

petuis principii petitionibus ludunt: nec aliter quam Diogenes in dolo suo rotantur; usque dum evanescant in ratiocinationibus suis. *Modus* ejus duplex est. *Vnus* ita *apertus*, ut primo statim intuitu deprehendi possit: alius *occultus* & crypticus, cum studio involvitur & ambagibus implicatur, ut nonnisi analysi & examine diligenti observari queat. Haud secus quam tortuosus anguis ita convolvitur in gyrum, ut vix caput aut cauda appareant. Utriusque exemplum infra videbimus.

## De Secundo.

*Circulus Jesuitarum sive Pontificiorum*, de quo hic agimus, non est primi sed secundi generis: non Logicus, sed *ἁλoγ* & sive Sophisticus, qui ut in aliis capitibus doctrinæ, ita maximè in generalibus duobus de Scriptura & Ecclesia notatur. Priore hic contenti erimus. *Quæstio* est inter nos & ipsos gravis & nota: *Vnde constet nobis Scripturam esse divinam & Canonicam?* Respondent testimonio Ecclesiæ: idque propterea, quod Ecclesia sit infallibilis. Et unde istud? quia Ecclesia sit columna & stabilimentum veritatis, 1. Tim. 3. v. 15. habeat promissionem Spiritum S. Ubi verò illa? In Scriptura, nominatim Joh. 16. v. 13. Sed quomodo certus esse possem de veritate testimonii hujus in Scriptura? Solius Ecclesiæ testimonio quod sit infallibile. Si in Scriptura terminaretur fides, solveretur quæstio in principium *αὐτόμσεν*, ipsam Dei verbum. Nunc quia non terminatur ipsis, proceditur in infinitum, & tota probatio est circulus, in se recurrens, à Scriptura ad Ecclesiam, & vicissim ab Ecclesia ad Scripturam. Credendum Scripturæ, quia Ecclesia mandat: & credendum Ecclesiæ, quia Scriptura mandat. In ea quippe scriptum: *Dic Ecclesia: si Ecclesiam non audieris: &c.* Matt. 18. v. 17. Qui hoc circulo non utuntur, vel uti non audent, hi victi manus dant. Quod ut alias sæpe, sic in colloquio, & Avenione in Gallia, & Spiræ in Germania patuit. Utrobique mota Quæstio: *Majorne esset Ecclesiæ an Scripturæ auctoritas?* Adfirmantibus illud Pontificiis, & probantibus ex 1. Tim. 3. v. 15. Joh. 16. v. 13. responsum illic à D. Marnixio, hic à Pastore orthodoxo, auctoritatem probantem majorem esse auctoritate probandâ sive quæ probatur: Quo pudesfacti adversarii colloquium abruperunt, nec circulum reciprocant.

Sed ex eo alii conati sunt opem ferre causæ laboranti & circulum vel arte implicare, vel marte tueri, ac palam sustinere.

*Primus* qui id egit, mihi quidem visus, est *Gregorius de Valentia, Commentarius suus in Thomam*: qui distinctione succurrit. Nam si rogetur de dogmatis Scripturæ, v. g. cur credat Deum unum *Essentia*, *trinum personis*? respondet

*Circulus* Jesuitarum  
sophisticus  
de Scriptura.  
Autorita-  
tem Scrip-  
turæ per  
Ecclesiam;  
& hujus  
per Scrip-  
turam  
probant.

Greg. de  
Valentia  
distinctio.

*Spondet quia Deus id revelavit. Si rursus interrogetur: Unde cognoscat id Deum revelasse? Respondet, se quidem non nosse id clare; credere tamen id fide infallibili, ob Ecclesiæ propositionem, tanquam ob conditionem, ad id credendum requisitam. Si rursus: unde cognoscat propositionem Ecclesiæ esse infallibilem? similiter dicit se clare non nosse, credere tamen fide certa ob revelationem Scripturæ, testimonium perhibentis: cui revelationi non credat ob aliam, sed ob seipsam: quamvis ad hoc ipsum etiam requisitâ Ecclesiæ propositione, tanquam conditione. Sed sunt istæ meræ ambages & captiones verborum, quibus non solvitur circulus; aut si fit, causa deseritur. Etenim (ut nihil dicam de causâ fidei secundum se, & de causâ ob quam acceptatur fides, quæ coincidit, vel saltem in idem facile reducitur:) Propositio Ecclesiæ tanquam conditio requiritur ad fidem illam aut tanquam ejus fundamentum, aut tanquam medium: sive ut fides pendeat ab illa conditione, tanquam causâ principali, aut tanquam causâ instrumentali. Si prius, non creditur Scripturæ propter seipsum, sed propter Ecclesiam nec rumpitur circulus. Sin posterius, rumpitur quidem circulus, sed simul consensus cum aliis Pontificiis abrumpitur, qui contrarium tenent.*

Refutatur.

Mart. Becani distinctio.

Refellitur.

*Secundus est Martinus Becanus in Enchiridio, de circulo: qui in Quaestione de causâ fidei secundum se, dicit sistendum gradum in primo responso, auctoritate scilicet revelantis Dei, nec se ultra processurum. In altera causâ acceptationis fidei, resolvit omnia in motivum illud, quo inductus est, ut vellet credere.*  
 RES P. duo. I. tergiversatio illa est latibulum hæreticum, quo occultam mentem, quam profiteri non audet. At de auctoritate revelantis non constat nisi Ecclesiæ testimonio? II. Motiva illa sunt media credendi. At media omnia pendent ab auctoritate Ecclesiæ. Ergo. Sic vana & elusoria est distinctio, & manet utrobique circulus.

Jac. Gretzeri defensio circuli.

Refutatur.

Carbonarii fides.

*Tertius est Jacobus Gretzerus: qui circulum non negat, sed defendit: in defensione prima Bellarm. Ait vitiosum esse circulum, quando consequens ex antecedente illatum, nullaque alia quam antecedentis notitia probatum, mox iterum ad sui antecedentis probationem assumitur. Secus vero esse, quando consequens quidem diverso medio innoscitur, atque sic demum ad sui antecedentis probationem assumitur. Quod hic fiat. Quando enim ex infallibili Ecclesiæ propositione persuadetur alicui fides Scripturæ, jam illam Ecclesiæ propositionem quæ talis, non credi ex ipsius Scripturæ auctoritate, sed ex communibus Ecclesiæ motivis.*  
 RES P. I. Supra diximus non omnem circulum esse vitiosum. II. Pontificiorum tamen talis omnino est. Quod supra patuit in exemplo. Pervulgatum quoque est in carbonario: quia percunctanti, quid crederet? respondit quod Ecclesia credit. Rursus & quid credit Ecclesia? quod ego. Quam fidem Hosius Cardinalis magnoperè dilaudat. III. Sunt λόγοι & sumi verborum. Nam motiva illa Ecclesiæ & fidei communia.



communis, aut certa sunt, aut non. Si certa, corrumpit principium Papiſtarum: Nulla media ſufficere ad fidem Scripturæ, niſi accedat infallibilis teſtificatio Eccleſiæ. Si non certa: tum fruſtra ſunt, qui per ea certi aliquid quæerunt.

## De Tertio.

Hæc de *circulo Papiſtico Jeſuitarum*. Quo ut ſe expediant Sophiſtæ commentum ſunt *Circulum Calvinisticum*, quem nobis objiciunt: Gretzius in *tractatu unde ſeis*? Et Becanus in *Enchiridio controverſiarum*.

Calviniſtæ, inquit, *Scripturam adſtruunt per Spiritum, & ruruſum ſpiritum per ſcripturam. Ergo circulum faciunt*. Sed ut captioſum & calumnioſum eſt antecedens ſic vana conſequentia. In *Antecedente* non una eſt calumnia. I. quod Scripturam adſtruamus ſive probemus aliis per Spiritum. Nam hic ſenſus ipſorum. At nobis tantum ſervit internum Spiritus Sancti teſtimonium; ſicut dicitur Rom. 8. v. 16. *teſtatur Spiritui noſtro*. 1. Joh. 5. v. 10. *habet teſtimonium Dei in ſeipſo*. II. Quod Scripturam divellamus à Spiritu, & Spiritum à Scriptura. Atqui conjungimus utrumque, ut eſt Ela. 59. v. 21. Non eſt fanaticus Spiritus extra ſcripturam oberrans, ſed intra metas ejus ſe continet, & per eam operatur & perſuadet fidem Scripturæ. III. Quod Scripturam dubiam, incertam aſſeram per Spiritum, jam ante nobis certum atque indubitatum, etiam abſque ea. Atqui obſignat nobis veritatem Scripturæ, arrhabonis inſtar; & cordibus noſtris quaſi impreſſo ſigillo confirmat. Eph. 1. v. 13. 14. Hinc vanitas *Conſequentiæ* per ſe apparet ac diſparet. Quare corrigimus eſt transformamus Sophiſma in ſenſum meliorem orthodoxum. Spiritus Sanctus per verbum perſuadet nobis ejus veritatem, & nos ex verbo cognoviſcimus Spiritum illum eſſe Dei & veritatis ſpiritum. Ergo ex utroque junctim pendet fides & autoritas ſcripturæ. Ubi hic circulus? Etenim ex ſcriptura pendet, tanquam principio externo; ex Spiritu tanquam principio interno. Qua de re alibi pluribus actum fuit.

Calviniſtarum Circulus, quem Jeſuitæ commentum ſunt, nullus eſt.

Quarta: *An Patrum dicta ſcriptave ſint meſura veritatis in dogmatis fidei, & Scripturæ interpretatione?*

*Patrum* appellatio antiqua conſuetudine tributa fuit Eccleſiæ Doctores: quod miniſterio ſuo liberos gignerent Deo in Eccleſia ipſius. Eſt igitur Metaphora deſumpta à genitoribus carnalibus proprie ſic dictis. Ita in V. T. Elias dicitur *Pater Eliſæi* 2. Reg. 2. v. 12. Eliſæus *pater Joaſchi Regis* 2. Reg. 13. v. 14. & ex lege Relatorum diſcipuli utriuſq; *filii Prophetarum* vocati ſunt 2. Reg. 2. v. 15. In N. T. Paulus ſe nominat *Patrem Corinthiorum* 1. Cor. 4. 15: κατ' ἐξουσίαν, quod primus eos convertiſſet

Quarta Pontificiorum: *An Patrum dicta ſint meſura veritatis in dogmatis fidei & interpretatione Scripturæ?* Patres unde dicti Eccleſiæ Doctores. Quibus olim hic titulus tributus.

tisset ad fidem, & Deo genuisset. Nec damnat hunc titulum Servator absolutè; siquidem Deus ipse eundem attribuit parentibus, & aliis in verbo suo: sed *καλῶν* duntaxat, quatenus ambitiosè affectabatur & iactabatur à Phariseis cum læsione supremæ Majestatis divinæ. Vide Matt. 23. v. 9. In *vetere Ecclesia* Augustinus in *Psalumum* 45. *Patrum* Nomenclaturam restringit ad solos Apostolos, tanquam primos Ecclesiæ Christianæ fundatores & Patriarchas: reliquos Episcopos *Filiorum* nomine contentos esse jubet. Contra Epiphanius *adversus Arrianos* hac nota Episcopos distinguit à Presbyteris: quod illi Ecclesiæ gignant Patres per consecrationem sive ordinationem. Isti filios per baptismum sive regenerationem. Ex qua sententia Tertullianus, Clemens Alexandrinus, Origenes, Hieronymus, alique non pauci, quotquot Episcopi non fuerunt, Patrum ordine movendi essent. *Hodie* usus obtinet in Ecclesia, ut hoc nomine potissimum designentur *veteris Ecclesiæ Doctores*, pietate, doctrina aliarumque virtutum ornamentis illustres, qui doctrinam & historiam Ecclesiæ, inde ab excessu Apostolorum, non solum voce tradiderunt, sed insuper scriptis commendarunt in memoriam atque usum posteritatis. Ratio igitur nominis duplex dari potest. *Vna* ab ætate, qua tot seculis nos antecedunt, & ceu grandævi Patres nobis posteris suspiciendi venerandique sunt. *Altera* ab officio, quod viva voce præsentibus, scriptis verò etiam seræ præstant posteritati, in tradenda salutis doctrina, & promovenda spiritali regeneratione, qua filii Dei fimus. Eodem sensu *Doctores & Scriptores Ecclesiastici* appellari solent. Quamquam qui proximi fuere ætati Apostolorum etiam *Viri Apostolici* peculiariter vocantur. Caterum quousque pateat illorum ordo atque ætas, non omnium eadem est sententia. *Alii* enim millesimo à Christo anno, sive seculo decimo; *alii* Sexto; *alii* etiam Quinto, sive anno Quingentesimo eam terminant. Omnes verò in eo conveniunt, quod qui Theologiam Scholasticam tradiderunt, & Theologi Scholastici vulgo nominantur, hoc censu non comprehendantur. *Primi* igitur chorum sive ordinem Patrum claudunt in Frodoardo Abbate Rhemeni, cujus chronicon extat in *συγγεγραμμενῶν* aliis. *Secundi* in Gregorio Magno sive Primo, Episcopo Romano. *Tertii* in Vigilio Episcopo, ceu vulgo opinantur, Tridentino, qui scripsit libros quinque contra Nestorium & Eutichem. *Primam* sententiam approbare non possumus. Quia post annum 600. puritas doctrinæ & cultus, augescentibus & inveterascentibus, justo Dei judicio, erroribus & superstitionibus multum declinavit & corrupta fuit. Tum etiam minor fuit libertas publici ministerii in asserenda religione, stabilita jam tyrannide Papæ Romani in Bonifacio III. & successoribus per Phocam Imperatorem.

Quibus  
nunc.

Ætas eorum  
quo-  
usque ex-  
tendatur.

rem. Denique minus semper authoritatis habuerunt posteriores Ecclesiæ Doctores: tum quod remotiores essent ab ætate Apostolorum, tum quod zelo pietatis & gloria doctrinæ prædecessores suos minime æquarent. *Dua* autem *posteriores* sententiæ facillè conciliantur; modo adhibeatur distinctio quædam sinceritatis in doctrina & cultu. Etenim qui intra Quartum & Quintum seculum vixerunt & scripserunt, saniores fuerunt in utroque genere, quam qui inde ad VII. usque seculum secuti sunt. Nec displicet observatio Danzi & aliorum qui in Oriente post Cyrillum, in Occidente autem post Augustinum doctrinam & cultum Religionis evidenter declinasse notarunt: Sed non abs re fuerit *Indicem* Index Patrum. quendam *Patrum* exhibere secundum prima sex secula distinctum: ut certius constet, qui potissimum hoc nomine nobis censeantur ac veniant. Referemus autem non omnes, sed præcipuos, maximeque celebres.

*Primo seculo* post excessum Apostolorum, floruerunt Ignatius & Polycarpus: quorum fragmenta extant.

*Secundo* Justinus Martyr & Irenæus.

*Tertio* Tertullianus, Clemens Alexandrinus, Origenes, Cyprianus, Arnobius, & Lactantius.

*Quarto*, Eusebius Cæsareensis, Athanasius, Hilarius Pictaviensis, Basilus, Gregorius Nazianzenus, Ambrosius, Gregorius Nissenus, Hieronymus, Rufinus Aquileiensis, Epiphanius, Johannes Chrysostomus.

*Quinto* Augustinus, Cyrillus Alexandrinus, Theodoretus, Hilarius Arelatenus, Prosper Aquitanicus, Leo I. Vigilius.

*Sexto* Fulgentius Afer, Gelasius, Gregorius Magnus, quem plerique ultimum fuisse in ordine tum Patrum, tum etiam Episcoporum existimarunt: Cum mox ab ipso emerferit Antichristus in Bonifacio III.

Hæc de Patribus. Proximum est ut de *Scriptis ipsorum* aliquid attexamus. Quæ quidem non promiscuè sed magno cum delectu suscipienda sunt. In his triplex universe vitium notare licet. *Primum* est: quod multorum Patrum monumenta, aut prorsus interciderunt, aut non nisi truncata ac mutila ad nos pervenerunt, ut vel ex solo *Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum* apud Hieronymum ostendi potest. *Alterum* est: quod non pauca adulterina & supposititia pro *genuis* sive genuinis Patrum scriptis vendantur & ab imperitis usurpantur. Quod libris Clementis Romani, itemque Origenis accidisse testes sunt Eusebius *lib. 3. Cap. 38.* Epiphanius *hæresi 30.* & Hieronymus *in Epistola ad Pammachium.* *Tertium* est: quod etiam ea quæ supersunt germana Patrum monumenta varie interpolata, & quoad sensum depravata deprehenduntur. Hoc

Scripta  
Patrum  
triplici vi-  
tio labo-  
rant.

Et unde  
id factum.

jam olim observavit Ruffinus in *expositione symboli*; superiore autem seculo monuerunt Erasmus, Beatus Rhenanus, Oecolampadius, alii. Singulorum etiam causam & originem ex historiis eruere difficile non est. Et *Primum* quidem injuriis temporum contigit. Nam cum in Occidentem Gothi, Vandali, Hunni; in Orientem Saraceni & Persæ se infunderent, non modo in homines sed etiam in Bibliothecas & libros scitum fuit; & ex eo scripta plurima Veterum, ut profana, sic etiam sacra sive Ecclesiastica desiderata sunt. *Secundum* tribuitur partim imposturis sycophantarum qui nugæ & nœnias vani ingenii sui præclaris veterum inscriptionibus ornarunt: partim etiam fraudi hæreticorum, aut superstitionis hominum, qui opiniones suas manifeste falsas Majorum testimoniis confirmare non dubitarunt. *Tertium* adscribimus. I. incuriæ & inscitæ librariorum, qui in describendo nonnulla in contextu omiserunt, & pro iis alia marginibus adscripta infarserunt. II. Audacis Monachorum, qui nondum inventa arte typographica in Cryptis suis soli Patres possederunt, ac pro libitu pene castigarunt ac emendarunt. III. Impudentiæ & improbitati Jesuitarum, qui confectis novis indicibus, quos Expurgatorios vocant, sustulerunt quæ superstitioni suæ adversa, reposuerunt autem quæ ei opportuna visa sunt. Fidem faciunt diversi indices ab ipsis met vulgati, imprimis Hispanicus longe luculentissimus, qui Madriti prodit 1612. auctus appendice 1614. Sed mentem gregalium disertissime enunciant Jesuitæ Duacenses in censura Bertrami: ubi fatentur, quod veterum errores passim extenuent, excusent, excogitato etiam commento persæpe negent, ac commodum eis sensum affingant. Unde qua fide in scriptis Patrum versentur, & aliis ea obrudant, sole meridiano clarius est.

Indices  
Expurgatorii Jesuitarum.

Authoritas  
Patrum in  
Contraversis  
Religionis.

Pontificii  
quid stant.

Reliquum est ut de *Authoritate* quoque *Patrum* dicamus in contraversis religionis ac scripturæ interpretatione. De qua potissimum nobis controversia est cum Pontificiis, hoc loco examinanda. *Authoritas* porro nomine intelligimus pondus ac momentum, quod habeant aut habere debeant in confirmandâ fide & religione. *Pontificii* non idem omnes sentiunt, in tres veluti sectas divortio opinionum divisi. *Nonnulli* scripta Patrum propemodum æquant scripturis divinis, & parem penè fidem & auctoritatem iis tribuunt. Horum princeps celebratur Frigidisius Abbas qui vixit sub Ludovico Pio Imper: Eique suffragatur Glossator decreti distinct. 1x. asserens *Scripta patrum esse authentica, tam singulorum, quam omnium*. Sed hujus opinionis ipsos etiam Pontificios pudet. Ideoque à Cano lib. 7. loc. Comm. Cap. 3. itemque ab Alphoaso de Castro refutata est. *Alii* scripta Patrum pro humanis habent, & à divinis uti par est distinguunt. Hi ergo negant esse normam veritatis,

aut

aut regulam interpretationis scripturæ. Quæ est sententia Cajetani *Prefat. in quinque libros Moſis*, & aliorum, qui ſaniores ſunt ex Pontificiis. *Tertio*, ab utriſque diverſi, medium tenere videri volunt. Hi diſtinguunt Patres, quod vel ſeparatim ſinguli, vel conjunctim uniuerſi, vel etiam plures pauciorum reſpectu conſiderentur. Singulorum authoritatem humanam fallibilem eſſe ultrò concedunt. Sunt etiam qui de conſenſu plurium idem pronunciant. Alii contra pro fide Catholica habent, quod major pars Patrum inde ab Apoſtoliſ ſenſerit: imprimis ſi contraria paucorum opinio reſecta ſit ab Eccleſia. Porro communem ſive uniuerſalem omnium Patrum conſenſum, in dogmatis fidei & interpretatione Scripturæ, infallibilem & divinum conſendum eſſe. Hæc eſt ſententia Concilii Tridentini *Seſſ. IV. Can. I.* ubi ſtatuit: *Traditiones Patrum, tum ad fidem, tum ad mores pertinentes, cum V. ac N. T. libris pari pietatis affectu ſuſcipiendas eſſe.* Inſuper *Canone II.* vetat exponi Scripturas contra unanimem Patrum conſenſum. Eandem etiam repetunt & declarant Doctores Pontificii, Canus, Stapletonus, Gregorius de Valentia, Bellarminus, alii. Nec eſt qui diverſum teneat. Videatur Bellarminus *l. 4. de V. D. cap. 7. & lib. 2. de Chriſto cap. 2.* Conſtat igitur de ſententia Pontificiorum. *Orthodoxis* multa hic per calumniam aſſingunt & impingunt Pontificii. Quod authoritatem Patrum extenuent, floccipendant: ſua dicta, ſenſa, heri aut nuper conſicta iſdem anteponant: & quæ ſunt hujus generis alia. Atqui nos Patrum piorum & Orthodoxorum authoritatem magni facimus, & prout par eſt, reverenter ſuſcipimus: Scripta quoque ipſorum non modo utiliter legi poſſe, ſed & diligenter ab eruditis legenda eſſe ſtatuiſmus. I. Ut conſtet nobis conſenſus Eccleſiæ Veteris de præcipuis capitibus & controverſiſ doctrinæ religionis, prout ille ex Scripturis divinis nobis eſt conſtitutus. II. Ut nota etiam ſit hiſtoria Eccleſiæ Veteris, ejus origo, propagatio & ſucceſſio, mutatio & inclinatio in genere doctrinæ pariter & cultus, nec non Gubernationis Eccleſiaſticae. III. Ut multæ piæ *πατριſτικῆς & μαρτυρικῆς*, ſpiritus martyrii redolentes, multæ illuſtrationes & amplificationes, multa denique conſilia Theologica, variis de rebus ex ſcriptis ipſorum peti & uſibus noſtris accommodari queant. Etenim negari non poteſt, Deum multa eaque eximia ſpiritus ſui chariſmata eis contuliſſe: quæ in ſcriptis eorum lucent. Tum etiam ipſi propiores fuerunt ætati Apoſtolorum: ut plus ſerè zeli, fervoris, ſimplicitatiſque Apoſtolicæ oſtendant in omnibus. Non dicam nunc, quod Patres plerique fuere modeſtiores, minusque obnoxii avaritiæ, ambitioni, invidiæ, aliſque affectibus: quibus ætas hæc noſtra pene tota eſt delibuta. Ut non immerito uſurpetur de ipſis Ariſtoteliſ illud: τὸ πλεονέχον.

Omnes  
affirmant.

Orthodoxis  
quo loco  
ſunt Patres,  
eorumque  
Scripta.

attamen  
negant.

Εὐτερον πρῶτον: & aliud Tertulliani contra Praxeam: *Antiquissimum quodque verissimum: illud verum, quod primum: adulterinum quod posterum.* Hoc vero est quod asserimus: Autoritatem Patrum, sive paucorum, sive etiam universorum, non esse, nec dici posse authenticam & infallibilem in dogmatis fidei aut interpretatione Scripturæ. Præterea ex dictis Patrum non duci argumenta necessaria & apodictica in utroque genere: Esse verò authoritatem ipsorum Ecclesiasticam & humanam, subordinatam scripturæ: ut valeat, quatenus consentit cum ea: non valeat, quando dissentit ab ea.

Thesis igitur Negans Orthodoxorum hæc est: *Patrum dicta scriptave non esse mensuram veritatis in dogmatis fidei & Scriptura interpretatione.*

Κατὰ τὴν Theseos Negantis Orthodoxæ.

Rationes  
Negantes  
Orthodoxa.  
Q. Eorum  
testimo-  
nium hu-  
manum  
est.

Ex Natura Subjecti.

I. Nullum testimonium humanum est aut esse potest mensura veritatis in dogmatis fidei & scripturæ interpretatione. Atqui Patrum sive singulorum, sive plurium, sive etiam universorum testimonium est humanum. Ergo. Utraque Propositio demonstratur. *Major* partim autoritate divina Rom. 3. v. 4. 1. Thess. 2. v. 13. partim ratione. I. quia hominibus non essentialis, sed contingens est veritas, iisque mutabiliter inest. II. quia cognitio ipsorum imperfecta est in hac vita. III. quia affectibus obnoxii sunt, iisque varie turbantur in inquirendo, perspicendoque vero. IV. quia etiam valde sunt inconstantes, ut facile dimoveantur à sententia quantumvis vera & recta, in diversam aut contrariam. *Minor*: quia Patres non fuerunt Prophetæ & Apostoli; nec immediatâ, sed mediâtâ vocatione; donis item ordinariis, non extraordinariis instructi, ad Ecclesiæ ministerium accesserunt. Quæ autem ratio est singulorum, eadem est plurium, sive etiam Universorum, collectorum ex singulis. Totum siquidem retinet & refert naturam partium integrantium. Et licet crescat autoritas quoad gradum propter multitudinem, non tamen mutatur specie, hoc est, ut humana in divinum excrescat & assurgat.

Q. Variè  
errarunt.

Errores  
Patrum  
singulo-  
rum.

II. Qui variè errarunt in dogmatis fidei & interpretatione Scripturæ, illorum dicta scriptave non possunt esse norma sive regula veritatis in utroque genere. Atqui Patres variè errarunt. Ergo. *Major* negari non potest. *Minor* distinctè probatur. *De dogmatis fidei*: inductione quadam errorum & nævorum, qui in Patrum scriptis deprehenduntur. *Iustinus Martyr* effert liberum arbitrium: cognitionem Christi etiam Philosophis tribuit; de loco animarum separatarum dubiè pronunciat. *Irenæus* negat hominem perfectum conditum à Deo: Mariam causam salutis



salutis statuit per obedientiam ipsius. *Clemens Alexandrinus* in multis *μαρτυρίαις*, & Platonis Philosophiâ passim corrumpit sinceritatem fidei. *Origenes* multos habet prodigiosos errores, atque etiam blasphemias contra Filium & Spiritum S. fatente etiam Bellarmino *lib. 5. de Christo cap. 10.* *Tertullianus* damnat secundas nuptias, militiam, & fugam in persecutione: de novo etiam Paraclete, & nova Prophetia Montanistis suffragatur. *Cyprianus* contendit rebaptizandos baptizatos ab hæreticis: & eleemosynarum merita asserit. *Lactantius* vult animas omnes in principio ex Dei essentia creatas: nec separatas à corporibus percipere gloriam cœlestem ante ultimum iudicium. *Athanasius* localem Christi descensum ad inferos tuetur. *Hilarius* tribuit Christo corpus passionis & doloris omnis expers. *Basilus* τὸ ἀνθρώπινον extollit. *Epiphanius* justificationem triplicem facit, ex Natura, Lege & Evangelio; & Christum simulatè mortem deprecaturum fuisse asserit ad illudendum satanæ. *Ambrosius* putat Petrum abnegasse Christum hominem, non Deum. *Hieronymus* iniquus est conjugio universè: & secundas nuptias scortationem vocat. *Chrysostomus* salutem concedit absque Christo & cognitione ipsius. *Augustinus* multa in Retractationibus ipse corrigit. Superfunt tamen nonnulla; de damnatione infantium decedentium absque baptismo: Purgatorio, aliis. Et ne cavillentur *Adversarij*, esse Errores communes. *has opiniones peculiare*: etsi huic exceptioni jam ante responsum est: sunt tamen communes quoque errores Patrum, de chiliasmo, salute Gentilium, de statu animarum separatarum extra cœlum, libero arbitrio, necessitate baptismi, & nonnullis aliis: qui probari non possunt. De Interpretatione quoque Scripturæ. Quia notum est plerosque Patres Græcos & Latinos nimium indulgere allegoriis, iisque non modo detorquere & obscurare Scripturam; verum etiam corrumpere genuinum ejus sensum. Quo nomine præ cæteris damnantur *Origenes* & *Ambrosius*. Exstant etiam Interpretationes Patrum innumeræ, tum Scripturæ, tum etiam ipsismet repugnantes. *Scripturæ*: *Irenæus* lib. 2. ex Marc. 13. absolutè negat, Christum nosse diem judicii; ex Joh. 8. affirmat eundem fuisse 50. penè annorum in terra. *Tertullianus* ex Joh. 15. docet, Spiritum S. Christo minorem esse, utpote à quo accipiat nobis revelanda. Et *Epiphanius* Christum Patre esse minorem ratione Deitatis ex Johan. 14. Nec minus inter se pugnant in exponenda Scriptura. Locum 1. Cor. 3. v. 11. 12. *Ambrosius* exponit de Doctoribus & dogmatis Ecclesiasticis: *Chrysostomus* id disertè negat, & ignem de gehenna accipit, in quo ferventur, id est durent, homines. *Coloss. 2. v. 21. Ne gustaveris.* *Ambrosius* nos deterreri scribit ab omnibus mundanis. *Augustinus* & *Chrysostomus* eos reprehendi docent, qui ista prohiberent. *Matth. 16. v. 18. Epiphanius*  
Petram

Interpretationes  
Scripturæ  
allegoricæ.

Pravæ.

Petram de ipso Petro interpretatur: sic & alii: contra *Augustinum & Theophylactum* de Christo exponunt. Sed non opus huic adstruendo in-  
hærere pluribus.

Q. Scripta  
Patrum  
variè adul-  
terata sunt.

III. Scripta sive monumenta variè adulterata & corrupta esse dici-  
nequeunt norma sive regula veritatis in dogmatis fidei & Scripturæ in-  
terpretatione. Atqui scripta & monumenta Patrum variè adulterata &  
corrupta sunt. Ergo. *Major* evidens est ex natura Regulæ; quam inte-  
gram, perfectam, certam, & regulato suo adæquatam esse necesse est.  
*Minorem* in controversiæ hujus Prolegomenis attigimus. Confirmatur  
autem bifariam. *Primo* testimoniis veterum & recentiorum. *Ruffinus*  
*in expositione Symboli* (quæ Cypriano adscribitur,) fuisse monet, quia  
dogmatum suorum assertionem infarcirent scriptis Patrum, quæ ipsi  
nunquam senserunt aut scripserunt. Et sigillatim de libris Clementis id  
testatur Eusebius l. 3. c. 38. de operibus Origenis Hieronymus in *Epist.*  
*ad Pammachium*; de scriptis Cypriani, August. *Epist.* 48. *ad Vincentium*.  
Ex Neotericis idem observarunt & annotarunt Erasmus, Oecolampa-  
dius, Melancthon, Beatus Rhenanus, Sixtus Senensis in *Sancta Biblio-  
theca*: & Bellarminus lib. de *Scriptor. Ecclesiasticis*. Deinde à causis effi-  
cientibus præcipuis illarum corruptelarum: ut sunt librorum incuria  
& inscitia in libris describendis: Monachorum audacia in iis corrigend-  
dis: & denique Jesuitarum improbitas in iisdem castrandis, & per Indi-  
ces suos expurgandis. Quibus accensendi omnino sunt, partim syco-  
phantæ, qui vexandis aliis suis naniis & nugis nomina Patrum præ-  
scripserunt: partim hæretici aut superstitiosi, qui opiniones manifestè  
falsas Majorum testimoniis eadem arte confirmarunt.

Q. Nec Pa-  
tribus fue-  
runt, nec  
Pontificiis  
sunt au-  
thentico.

IV. Quæ scripta nec olim fuerunt ipsis Patribus, nec nunc sunt Pon-  
tificiis verè authentica & infallibilia ea nobis ut norma veritatis circa  
dogmata fidei & interpretationem Scripturæ obtrudi non debent. At-  
qui scripta & monumenta Patrum, nec olim fuerunt ipsis Patribus, nec  
nunc sunt Pontificiis verè authentica & infallibilia. Ergo. *Major* non  
eget probatione. Veritas *Minoris* distinctè asseritur. *De ipsismet Pati-  
bus*: quia illi Canonicam & irrefragabilem veritatem sibi ipsis constan-  
ter derogarunt; ut omnium & singulorum scripta testantur. Vice cate-  
rorum audiat *Hieronymus* in Psal. 81. *Videte quid dicant, Qui fuerunt,  
& non Qui sunt: ut exceptis Apostolis, quodcumque aliud dicetur postea, ab-  
scindatur, non habeat auctoritatem. Quamvis ergo sanctus sit aliquis post Apo-  
stolos, quamvis disertus sit, non habet auctoritatem.* Itemque *Augustinus* in  
Psal. 57. *Auferantur de medio charta nostra: procedat in medium Codex  
Dei.* Et *Epistola XLVIII.* ad Vincentium: *Non sic leguntur litera &  
scripta Episcoporum, ut contra sentire non liceat: sicuti forte aliter senserim,*  
quam

quam veritas postulat. Similia passim habet *Epistola* 22. ad *Paulin.* & contra *Faustum Manichæum* lib. 15. c. 5. item in *Prol.* l. 3. de *Trinit.* cap. 3. De *Pontificiis* quoque: quia illi revera pro ludo & joco habent auctoritatem Patrum: eorum doctrinam, decreta, instituta quoties lubet, violant, mutant, & rescindunt. Nimirum quia unus *Pontifex plus valet, quam mille Augustini, Hieronymi, Gregorii:* ut Romæ docuit & scripsit *Episcopus Bisontinus.* Mariam conceptam in Peccato originali est concors sententia omnium Patrum; quæ tamen rejicitur ab Ecclesia Romana. In Scripturæ Interpretationibus quoties discedunt ab universali consensu omnium Patrum? Patres larva sunt vetusti & speciosi nominis, omnia ipsis est Ecclesia Catholica vel potius Papa; in cujus placita ultiresolvitur, quicquid est dogmatum fidei aut Interpretationis Scripturæ.

### Ex Natura *Prædicati.*

I. Norma veritatis in dogmatis fidei & Interpretatione Scripturæ est prima & absoluta veritas. Scripta Patrum non sunt prima & absoluta veritas. Ergo. *Minor* constat ex argumentis omnibus à natura subiecti deductis. Ratio *Majoris* est: quod nihil ea prius, nihil notius aut certius esse potest: idque propter naturam dogmatum fidei & Interpretationis Scripturæ.

Q Non  
sunt prima  
& absoluta  
veritas.

II. Quod est solius S. Scripturæ proprium, scriptis Patrum citra blasphemiam tribui nequit. Atqui normam esse veritatis in dogmatis fidei & Interpretatione Scripturæ est solius S. Scripturæ. Ergo. *Major* certa est: quia nec homines Deo, nec dicta scriptave humana divinis citra blasphemiam exæquantur. *Minor* probatur per partes. I. S. Scriptura est norma veritatis; quia est ipsa veritas normalis. Joh. 17. v. 17. Jac. 1. v. 18. II. Est norma veritatis in dogmatis fidei: quia ad eam universa revocanda & examinanda sunt. Esa. 8. v. 20. Joh. 5. v. 39. Gal. 1. v. 8. III. Norma item in Interpretatione Scripturæ: ut quæ non est humanæ *ἡπλύσεως* sed divinæ. 2. Pet. 1. v. 19. 20. 21. per ipsam Scripturam instituendæ. Neh. 8. v. 9.

Q Nor-  
mam esse  
solius Scri-  
pturæ pro-  
prium est.

III. Quam normam veritatis Moses, Prophetæ, Christus & Apostoli proposuerunt & commendaverunt in V. & N. T. ea sola hoc nomine censenda est. Atqui non scripta antiquorum præter & extra Scripturam, sive Patrum præteritorum, præsentium aut futurorum, sed Scripturas V. & N. T. Ergo. *Major* certa est & evidens. *Minor* colligitur Inductione. Moses populum ducit ad legem scriptam, Paulo Interprete, Deut. 27. v. 26. & Gal. 3. v. 10. coll. jubet etiam legem recitari coram populo Deut. 31. v. 11. Josua hortatur populum ut faciant, quæ scripta sunt in libro legis Jos. 23. v. 6. Esaias revocat populum ad legem & testimonium. Esa. 8. v. 20. Post reditum ex captivitate Babylonica

Q Scripta  
Patrum  
non com-  
menda-  
runt Pro-  
pheta &  
Apostoli.

recitatur lex Moſis, & ex ea cultus reſtituitur, Neh. 8. v. 2. 3. 4. Chriſtus urget meditationem Scripturæ, Joh. 5. v. 39. & obedientiam Moſis ac Prophetarum, Luc. 16. v. 29. Apoſtoli quoque Scripturas proponunt & inculcant in omnibus Epistoſis & generatim 2. Tim. 3. v. 16. 17. 2. Pet. 1. v. 18. 19. & ſeqq. nulla facta mentione Rabbinorum ſive Patrum quamvis multi, iique doctiſſimi jam tum fuiſſent & eſſent, & aliorum etiam ſecuturos non ignorarent ex promiſſione Chriſti Matt. 28. v. 20. & officio ipſius perpetuo in Eccleſia. Ephes. 4. v. 11. & ſeqq. Imo antiqui Patres diſcedentes à veritate Scripturæ ad falſa commenta & cultus apertè rejiciuntur & damnantur: Ezech. 20. v. 18. 19. Matth. 5. 15. & 23. capp.

Antithetiſis Affirmans Pontificiorum hæc eſt: *Patrum dicta ſcriptave eſſe normam veritatis in dogmatis fidei & interpretatione Scripturæ.*

Rationes  
Affirmantes  
Heterodoxæ.

Q. Univerſi  
Doctores  
ſint uni-  
verſa Ec-  
cleſia.

Ἀναστροφὴ Antitheſeos affirmantis Heterodoxæ.

Ex Natura Subjecti.

I. *Quod univerſi ſentiunt Doctores id univerſa ſentit Eccleſia. At univerſa Eccleſia non poteſt ſentire niſi verum Ergo etiam univerſi Doctores non poſſunt ſentire niſi verum.* Minor patet: quia Eccleſia eſt columna ac ſtabi-  
mentum veritatis. 1. Tim. 3. v. 15. habetque perpetuo veritatis Spiritum ſibi  
aſſiſtentem. Joh. 16. v. 13. Major biſariam demonſtratur. I. *Quia univerſi  
Doctores ſunt Eccleſia repræſentativa argumento loci Matth. 18. verſ. 17.*  
II. *Quod ſunt oculi in corpore humano id ſunt Doctores in Eccleſia. Sed qui  
oculus videt aut non videt, id corpus ipſum videre & non videre merito cenſetur.*  
Ergo quod univerſi Doctores ſentiunt, id univerſa Eccleſia ſentire merito cenſetur.  
RESP. I. *Concluſio ſyllogiſmi principalis aliena eſt à Quæſtione.*  
Aliud enim eſt verum ſentire, aliud veritatis normam eſſe. II. *Minor  
eſt petitio principii, & controverſa inter nos & Pontificios. Loca im-  
pertinentia ſunt. 1. Tim. 3. notatur officium Eccleſiæ, quod ſit, & eſſe  
debeat cuſtos & præco veritatis: non autem designatur infallibilis  
qualitas ei inhærens. Joh. 16. v. 13. proprie & ſingulariter agit de Apo-  
ſtoliſis, ſed κατ' ἀναλογίαν transfertur ad Eccleſiam, quatenus illa neces-  
ſariam veritatem magiſterio Spiritus S. diſcit ex Scriptura & retinet.*  
III. *Major non eſt neceſſario aut etiam perpetuo vera; ſæpe corda Ec-  
cleſiæ credentis ſaniora & ſanctiora ſunt oribus Doctorum docentium.*  
Tempore Eſaiæ omnes ſpeculatores in ordinario miniſterio erant cæci  
canes muti Eſa. 56. v. 10. ætate Chriſti erant duces cæcorum Matt. 15.  
v. 14. quod etiam ſuperioribus ſeculis accidit. Et tamen Eccleſiæ di-  
verſa ratio erat. IV. *Vtraque ratio Majoris eſt inconſequens. Prior: qui*

*ſunt*

sunt Ecclesia repræsentativa non absolute, sed facientes officium, & docentes quæ Christus præcepit. Apostoli ejus scriptis mandarunt: Matt. 28. v. 19. 20. *Posterior*: quia Theologia symbolica non est argumentativa. Tum etiam quia oculi Ecclesiæ præcipue sunt Prophetæ & Apostoli, à Patribus toto genere distincti. Postremo etiam sententia Doctorum, quorum scripta habemus, non potest dici univerforum: partim quod plurimi nihil scripserunt, partim quod eorum qui scripserunt, non omnia exstant, vel saltem non exstant integra.

II. *Quod universi Doctores unanimi consensu tradunt id sibi universa potest ac debet persuadere Ecclesia. Sed quod universa Ecclesia potest ac debet sibi persuadere sive credere, id infallibiliter verum est. Ergo quod universi D.D. unanimi consensu tradunt infallibiliter verum est.* Minor per se est manifesta. Major probatur ex Eph. 4. v. 11. & seqq. RESP. In *Major* est fallacia à dicto secundum quid. Quod tradunt secundum verbum Dei, id debet credere secundum & propter verbum Dei ut est Matt. 28. v. 19. 20. Cap. 23. v. 1. 2. Absolute falsa est. Secundum hanc limitationem accipienda est *Minor*. Locus Eph. 4. v. 11. alienus est ab instituto: imo

Q. Quæ docent Patres Ecclesiæ sibi persuadere debent.

adversatur Pontificiis dupliciter; *Semel* quia Doctoribus illis accenset Apostolos, Prophetas, & Evangelistas: *Iterum*, quia ordinarios, ceu sunt Pastores & Doctores, specialiter sic dicti, extraordinariis subordinat & subjicit, adeoque ab illorum scriptis suspendit.

Ephes. 4. v. 11. explicatur & vindicatur.

III. *Qui fuerunt proximi vel saltem propiores ætati Apostolorum, sancti, docti, acuti, fidei Scriptura Interpretes & vindices religionis, quique obscurissima Scriptura loca illustrarunt; illorum scripta merito habentur pro norma veritatis in dogmatis fidei & Interpretatione Scripturæ. Atqui Patres tales sunt. Ergo.* RESP. Negatur *Major* ob fallaciam causæ; sive ob insufficientem enumerationem causarum, ad conciliandam æternam. Vera ejus causa est immediata vocatio, & ex ea immunitas ab errore in tradenda doctrina fidei & salutis. Quarum utraque cum sit ἀξίωμα Apostolatus in N. T. utique Patribus nullo pacto convenit, aut tribui potest. *Minorem* mittimus. Nam de virtutibus & laudibus Patrum nihil attinet hic dicere: quas sic agnoscimus, ut tamen communes esse, nec omnibus æqualiter convenire observandum, monendumque existimemus.

Q. Fuerint Apostolorum ætati proximi, sancti, docti, &c.

IV. *Quod conservat unitatem Ecclesiæ in dogmatis fidei & interpretatione Scripturæ, id utriusque normare recte statuitur. Atqui consentiens Patrum auctoritas conservat Ecclesiæ unitatem in dogmatis fidei & interpretatione Scripturæ. Ergo.* RESP. Datur *Major*, si de eo quod principaliter & per se unitatem Ecclesiæ conservat, capiatur. Sed ita falsa est *Minor*. Etenim causæ illius unitatis propriæ sunt unus Deus, per unum Spiritum: unum verbum, & eadem Sacramenta: ut est Eph. 4. v. 4. 5. 6. 11. 12. 1. Cor. 12.

Q. Conservet unitatem Ecclesiæ in dogmatibus.

v. 12. 13. 2. Pet. 1. v. 19. 20. 21. Act. 2. v. 42. Alia ministerialiter  
cei adminicula quædam ad eam concurrunt. Quanquam de univer-  
sali Patrum consensu haud facili constare potest, ob causas illas, quas  
supra exposuimus.

Ex Natura Prædicati.

Q. Scriptu-  
ra hanc  
normam  
commen-  
det.

Quam normam veritatis circa fidem & religionem ipsa Scriptura nobis pro-  
ponit & commendat, ea sine contradictione agnoscenda & suspicienda est. Ar-  
qui proponit sive commendat nobis dicta scriptave antiquorum sive Patrum. Er-  
go. Veritas Minoris comprobatur autoritate Scriptura. Deut. 32. v. 7.  
Recordare dierum seculi, interroga Patrem tuum, ut annunciet tibi; se-  
niores tuos ut dicant tibi. Prov. 1. v. 8. Audi, fili, eruditionem Patris  
tui. Cap. 6. v. 20. custodi præceptum Patris tui. Cap. 22. v. 8. ne mo-  
veto terminum antiquum quem posuerunt majores tui. Jer. 6. v. 16. In-  
terrogate de semitis antiquis quænam sit via boni & ambulate in ea  
Heb. 13. v. 17. Obedite ductoribus vestris, & obsecundate. RESP. Ne-  
gatur Minor sensu controverso intellecta. Dicta sacra quibus firmatur  
*αὐτοῦ λόγος* sunt & aliena. Deut. 32. v. 7. per *αὐτοῦ λόγος* jubet Ma-  
jorum sive seniorum conditionem exactius considerare, & animo per-  
pendere. Prov. 1. & 6. commendatur institutio piorum parentum,  
quam ex verbo Dei liberis impendunt. Cap. 22. sermo est non de obe-  
dientia fidei, sed de limitibus agrorum non movendis. Jerem. 6. semita  
antiquæ intelliguntur quos Moyses & Prophetæ inde à principio tradi-  
derunt: & ad quas passim toto libro populum revocat. Heb. 13. Du-  
ctores, sunt vivi Ecclesiæ Doctores, quibus obsecundandum est do-  
centibus verbum Dei, sive quod Christus & Apostoli præceperunt.  
Matth. 28. v. 20.

L O C U S T E R T I U S

De

D E O.

Difficiliores & intricatiores esse controversias circa principia quam  
circa conclusiones, in confesso est apud omnes. Quod etsi de Prin-  
cipiis cognoscendi potissimum intelligendum videatur: cujusmodi in  
Theologia sunt revelationes divinæ; imprimis autem S. Scripturæ, V.  
& N. T. libris comprehensæ: tamen non sine gravi ratione etiam de  
Principio essendi, quod est Deus, primarium illud Theologiæ objectum  
accipi potest & debet: partim propter incomprehensibilem Dei maj-  
statem



statem & captum omnem nostrum longissime excedentem : partim etiam propter cæcitatem & vanitatem mentis humanæ, quæ caligat in luce revelationis divinæ, eamque suis dialogismis varie depravat. Ex hoc fonte nascuntur & procedunt non modo complures controversiæ, sed etiam variæ Quæstiones, quæ de hoc capite doctrinæ moveri solent. Nec defunt Calumniæ, quibus utræque pervertuntur, aut etiam citra necessitatem multiplicantur. Ut omnino delectu opus sit in constituendis ipsis Controversiis, atque à Calumniis ac Logomachiis sequestrandis. Quod procemii loco nunc agemus.

### CALUMNIÆ sunt.

Prima. *Quod aversemur nomina Trinitatis, Personarum, eaque sepulta cupiamus.* Id Jesuitæ objectant Calvino, & nobis. RESP. Atqui illa constanter retinemus & usurpamus in doctrina de Deo. Nec alia mens Calvini, qui lib. 1. *Instit.* cap. 13. contra eos disputat, qui voces illas & similes, tanquam inventa humana odiosè exagitant. Hoc vero est, quod optat & asserit; si fides Trinitatis, & trium distinctarum in Deo Personarum constaret hæreticis, de nominibus non fore pertinax certamen. Nimirum : quia hæresis non est in vocibus, sed in sensu & doctrina. Et recte Nazianzenus : *ὡς ἐν ἑξω μαῶν ἐν διαβολῇ κείτου ἢ ἀλήθεια.*

Non repudiantur nomina Trinitatis, Personarum, à Calvino.

Secunda : *Quod negemus attributa Deitatis Essentialia omnipræsentiam, omnipotentiam, justitiam, & misericordiam.* Omnipræsentiam : quia statuamus Deum ubique præsentem esse vi, potestate, majestate, non ipsa essentia. Omnipotentiam : quia doceamus, Deum non posse efficere, ut corpus Christi pluribus simul locis sit essentialiter præsens. Justitiam denique & misericordiam : quia asseramus Deum homines prædestinasse non solum ad damnationem, sed etiam ad peccatum : quin etiam majorem generis humani partem addixisse exitio aeterno, nulla habita indignitatis ipsorum ratione. RESP. Sunt istæ populares calumniæ, communes Pontificiis & Lutheranis, quæ facili negotio diluuntur. Prima simplici inficiatione. Componimus modos illos omnipræsentia divinæ, non opponimus aut distrahimus. Ubique præsens est Deus, partim essentialiter, ipsa Essentiâ; partim effective, si-ve virtute & operatione. Modi & gradus operationis sunt diversi : secundum quos adesse vel abesse, venire aut recedere dici solet, *ἀνθροποποιῶς.* Altera negatione consequentia.

Omnipræsentiam Dei qualem docent Orthodoxi.

Non quisquis negat Deum aliquid non posse, Omnipotentia ejus derogat Heb. 6. v. 18. 2. Tim. 2. v. 13. Sed qui negat aliquid non posse, quod est potentia, Matth. 19. v. 26. aut quod vult, Psal. 115. v. 3. At vero ut corpus Christi sit pluribus simul locis, sit ubique, Deus non vult nec velle potest. Non vult : quia nusquam verbo suo promissit, aut testatum fecit. Nec velle potest : tum quia sunt contradictoria esse corpus circumscriptum & non circumscriptum,

Omnipotentia non est, ut corpus Christi sit ubique.

Iustitiæ &  
misericordi-  
æ Dei per  
prædestina-  
tionem  
nil derogatur.

cum scriptum, finitum & infinitum sive ubique 2. Cor. 1. v. 19. 20. tum quia ubiquitatis, sive omnipræsentia gloria, soli Deo propria est. Jerem. 23. v. 23. 24. Ezech. 42. v. 8. *Ultima* iterum negatione consequentia: quam tamen oblique solum inferunt ex antecedente mala fide allegato, & quoad sensum depravato. Non omnes ita loquuntur. Et quod eo modo locuti sunt; peccatum considerarunt tanquam iustam *ἀντιπροσώπων* atque integre pravitatis. Indignitatis quoque respectum removent, tanquam causam impulsivam: ut maneat jus Dei absolutum in creaturas: non autem quatenus spectatur ceu medium exsequendæ prædestinationi subordinatum. Proinde nec iustitia, nec misericordia Dei ullo modo à nobis violatur aut læditur.

Personæ  
divinæ  
quomodo  
sint *αἰτε-  
σις*.

Tertia: *Quod non admittamus communicationem essentia in divinis: quin singula personæ sint à seipsis.* Ita Lutherani & Pontificii. RES P. Nititur hæc calumnia ambiguitate vocis compositæ *αὐτοθεός*: de qua in Logomachii docetur. Deus est à nullo absolute, quia est expers originis. At Relatè Deus Filius est à Patre genitus: Deus Spiritus S. à Patre & Filio procedit.

A qualita-  
ti Filii nil  
decedit  
per *ὑποτά-  
ξιν* Patris

Quarta: *Quod infirmemus & convellamus aequalitatem personarum divinarum: quia Patri tribuamus *ὑπεροχὴν* Deitatis: Filium secundam utramque Naturam Patri subijciamus.* Sic Pontificii. RES P. Atqui retinemus & tuemur τὸ ὁμοούσιον. Non minus igitur ipsam *ἰσότητά* & aequalitatem personarum. Quæ quidem non labefactatur sive *ὑπεροχῇ* & eminentiâ Patris, sive etiam subiectione filii. Non illa: quia ut alibi docuimus, consistit non in disparitate essentia, sed partim in ordinis & originis principatu, qua Pater à nullo, Filius à Patre esse dicitur: partim in eminentia gloria, qua Pater antecellit Mediatorem *ἡμεῖς γενομένον*, primum exinanitum, post exaltatum. Nec ista: quia est naturæ humanæ absolute tanquam creaturæ: personæ autem relatè quoad officium Mediatorium. Quod susceptum à Patre Filius tandem deponet; & ipse subijciendus Patri: ut Deus sit omnia in omnibus. 1. Cor. 15. v. 28.

Per subie-  
ctionem  
Filii.

Personas  
modaliter  
distingui  
quomodo  
intelligat  
Keckermannus.

Quinta: *Quod aboleamus realem distinctionem personarum divinarum, etque Sabellianismum restituamus.* Nimirum quia personæ secundum nos non realiter, sed modaliter distinguantur: tanquam modi subsistendi diversi. Ita rursus Lutherani. RES P. Realem distinctionem tradunt omnes Doctores Orthodoxi: uno Keckermanno excepto. Qui tamen non simpliciter negat distinguere realiter, sed secundum quid: quatenus realiter distinguui est distinguere separabiliter, h. e. separatione essentia: sicut distinctio illa inter res essentia diversas adhiberi solet. Quo sensu ne ipsi quidem Lutherani eam admiserint.

Sexta: *Quod Personam Filii finitam, essentiam infinitam esse credamus.* Si quidem

quidem essentiam esse infinitis locis extra carnem : Personam autem post factam incarnationem, non extra carnem esse. Et hæc Lutheranorum est. RESP. Nos verò ut essentiam, ita personam credimus esse infinitam. Quia persona subsistit in Essentia infinita, eam totam in se habet, adeoque est ipsa essentia infinita. Calumnia autem texitur ex antecedente ambiguo. Nam extra carnem esse non est separatum esse à carne; cum qua inseparabiliter unitus est  $\delta \lambda \acute{o} \gamma \circ$  : quomodo adversarii intelligunt; sed non esse carni inclusum, non terminari ejus finitudine. Quod non magis de persona Filii relate, quam de essentia Dei absolutè affirmari potest, propter rationem quam diximus.

Extra carnem esse quomodo dicatur  $\delta \lambda \acute{o} \gamma \circ$ .

Septima : Quod mysterium SS. Trinitatis subjiciamus lumini rationis, & ex eo tum illustremus, tum etiam asseramus & demonstramus. Fidem facit calumniæ Eckardus Fascic. Contr. cap. 2. quæst. 4. ex Mornæo, Keckermanno & Musculo. RESP. Diversum hic sentire plerosque omnes Orthodoxos ipsimet fatentur. Quorsum igitur duos universis opponunt? Qui tamen non modo Patrum & Scholasticorum, sed etiam Lutheranorum quorundam Metaphysicorum exemplis tueri se possunt. Nos de hoc mysterio ex solo verbo Dei tum sapiendum, tum etiam loquendum esse censemus. Illustrationis causa ex natura nil nisi parè & cautè adhiberi debet : ut alibi quoque monuimus. Postremo quod ex Musculo additur: Non esse difficile unitatem in Trinitate, & Trinitatem in unitate cognoscere, id quidem non legitur istic totidem verbis. Ex mente autem ipsius capiendum est. Dicit manifesta esse & simpliciter sincera fide tenenda. I. Deum unum esse Essentia, trinum Personis. II. Tres illas personas esse Patrem, Filium & Spiritum S. III. Non constitui tres Deos, sed unius veri Dei inscrutabiles hypostases. Quod imitatione veterum Doctorum, maximè Hilarii & Augustini, similibus è natura illustrat Reliqua omnia de modo Generationis & Processionis & his similia secretionem docet, quam ut ea scrutari conveniat.  $\pi \epsilon \delta \pi$  ergo affirmat facile cognosci posse :  $\pi \epsilon \delta \iota \acute{o} \pi$  ne investigari quidem permittit.

Probatio Trinitatis ex lumine rationis parèe instituenda.

Hæc de Calumniis. Succedunt LOGOMACHIÆ pari numero.

Prima : An Deus habeat Genus? Affirmantem Piscatori tribuit Eckardus : Qui vocabulum Spiritus statuat pro genere in definitione Dei : utpote quod de Deo, angelis & animabus hominum  $\sigma \omega \nu \nu \acute{o} \mu \alpha \varsigma$ , id est, univoce, pradi-  
cetur. Alii etiam aliis D. D. Orthodoxis idem impingunt. RESP. U-

Deo an, & quomodo genus tri-  
bui possit.

& quidem  
Genus uni-  
vocum.

Joh. 3. v. 12. Rom. 6. v. 19. Verum excipiant: Genus illud dici non posse synonymum sive univocum. Tenendum ergo genus synonymum in Logicis bifariam accipi. Simpliciter, cujus ut vox, ita natura voce significata competit eadem ratione omnibus subjectis speciebus; & secundum quid, quod similitudine quadam pluribus essentia diversis attribuitur; & quidem pro conceptus nostri modo. Ideoque etiam quasi genus, sive genus per similitudinem, itemque analogum appellari solet. Priore modo qui Deo tribuit, parem Deo, vel potius alium Deum statuit. Posteriori verò optimè quadrat: idque plane ex mente Piscatoris: tum quia univocum æquivoco immediatè opponit, ut analogum complectatur: tum quia τὸ συνωνύμως exponit per verè, quod nomen spiritus Deo, utpote incorporeo, verè conveniat. Quod Sophisticè reticuit adversarius.

Deus quo-  
modo de  
Personis  
prædicari  
possit ut  
genus.

Secunda: *An Deus Prædicetur de Personis ut genus?* Affirmantem rursum adscribit Piscatori Eckardus: additâ ratione, quod Deus de singulis Personis Deitatis prædicetur in quid, non reciprocè. Sed Responso est expedita ex priorè distinctione generis in univocum simpliciter, & analogum. In Deo est aliquid commune, & aliquid proprium. Illud est essentia una Numero: quæ propter communitatem suam habet analogiam generis. Hoc est substantia sive modus subsistendi singulis personis proprius: qui propter proprietatem incommunicabilem sustinet analogiam differentiæ, vel quasi. Quum ergo vocabulum Deus sit Essentiale tribus personis commune, nihil certè obstat, quominus Logicè de singulis Personis ut genus prædicetur.

Personæ  
definitio  
gemina.

Tertia: *An Personæ recte definiantur substantia sive modi subsistendi essentia divina?* Negant id Lutherani, Mentzerus, Eckardus: negant item Pontificii. Utrique Calvinum, Ursinum, Sohnium, alios hoc nomine exagitant, quasi ipsas personas aboleant, & pro substantiis modos accidentales inducant. RESP. Personas divinas bifariam considerare atque etiam definiri posse, ut alibi docuimus: concretivè & abstractivè. Priore modo Persona est substantia Individua, intelligens, incommunicabilis. Posteriori est modus subsistendi, sive substantia in Essentia Dei, quæ ad alios relata, proprietate incommunicabili distinguitur. Illa *concretiva* dicitur: quia definit essentiam tanquam commune subjectum, prout modo subsistendi distinguitur. Ista *abstractiva* quia substantiam definit in essentia tanquam subjecto pluribus subsistentiis communi. Differunt ergo non τὸ εἶναι, sed τῷ λόγῳ sive definiendi modo. Nec dici potest aboleri personam, perire rationem substantiæ singularis per substantiam; partim quia substantia est in ipsi Dei essentia, non extra eam; partim quia substantia totam divinam essentiam in se habet.

Quarta:

Quarta: *An essentia in divinis gignat essentiam?* Notarunt phrasin illam tanquam minus commodam, imo etiam propter antitrinitarios periculosam nostri, Ursinus, Simlerus, Keckermannus, alii. Et merito quidem. Si enim essentia gignit & gignitur, sunt plures essentiae, & plures dii. Quia essentia gignens & essentia genita non sunt una numero. Sed Eckardus illam tuetur propter Wigandum, Doctorem Lutheranum, qui ea fuit usus: adhibita distinctione. *Essentia*, inquit, *divina dupliciter consideratur, absolute & relatè. Absolute negat. Relatè autem affirmat, videlicet quod essentia Patris gignat essentiam Filii. Nam aeternam Dei essentiam genitam dici Prov. 8. v. 22. 23. Et hanc esse naturam generationis, ut ex substantia gignentis genitum producat.* R E S P. Ita vero incautus gregalem suum deferit, & nobis accedit. Nam essentia Patris gignentis est Pater. Persona igitur gignit personam relatè, non essentia absolute. Et hic loquendi modus est tam phrasi Scripturæ consentaneus, tum etiam communi Theologorum usu receptus. Frustra autem est, quod allegat locum *Proverb. 8. ubi principium generationis Jehova, terminus personalis sapientia, h. e. ὁ λόγος* statuitur. In generatione Physica principium quo, est natura atque etiam materia ejus. Principium vero quod, est persona, ut constat.

Essentia relatè est Persona, & hæc gignit, non Essentia relatè.

Quinta: *An qualibet persona Deitatis rectè dicatur αὐτοθεός?* Id tum Pontificii notant in Calvino & aliis D. D. Orthodoxis, tum Lutherani, tum denique Novatores. Putant vero id solius Patris esse axioma; qui solus sit ἀρχή, ἀνάκτιστος, expers originis: Filium verò originem suam ducere ex Patre, Spiritum S. ex utroque; & sic neutrum esse αὐτοθεόν. R E S P. Ambiguitas est in voce αὐτοθεός, quæ vel absolute sumitur & enunciat de Deo, vel secundum quid. Absolute solus Pater est αὐτοθεός: quia nec essentia, nec personæ respectu est ab alio, tanquam simpliciter ἀρχος & ἀνάκτιστος. Secundum quid vero αὐτοθεός quoque est Filius & Spiritus S. non ratione personæ. Sic enim Filius genitus est à Patre: Spiritus S. procedit à Patre & Filio: sed quoad essentiam. Siquidem Deus est uterque per illam essentiam, quæ non est aliunde producta, aut ab alia essentia decisa, sed quæ à se & per se existit ab æterno. Una ac eadem numero est trium Personarum essentia, nec illæ essentialiter distingui possunt. Atqui essentia Patris est à nullo: Pater αὐτοθεός est, etiam essentia respectu, tanquam verus & æternus Deus. Ergo etiam essentia Filii & Spiritus S. & sic uterque αὐτοθεός. Quod agnoscit etiam Bellarminus lib. 2. de Christo cap. 19. eoque Calvinum contra Genebrardum tuetur. Idem Lutherani quoque nonnulli fecere.

Αὐτοθεός est Pater absolute. Filius & Spiritus S. secundum quid.

Sexta: *Num singula Persona Deitatis dici possint principia sive causa?* Pater primum principium, Filius secundum, Spiritus S. tertium? Item, *An sint*



*tres causæ sociæ creationis, justificationis, salutis?* Prius Pontificii, Posterius Lutherani in nostris carpunt. Nimirum quia æquales sint inter se Personæ Deitatis, & ista omnia ad unam Deitatem referantur. *RES.* Principium bifariam consideratur, essentialiter & personaliter. Essentialiter est unum numero: quia Deus unus. Personaliter sunt tria in Deo principia: quia tres hypostases, Pater, Filius, & Spiritus S. non *ἀεὶ ὅντες* sed *ὄντες*, & liberè ad extra operantes. Ut personæ in subsistendo distinguuntur ordine, sic in operando quoque. Ut una persona non operatur absque altera: sic omnes in operando sociæ sunt, singulæ autem pro subsistentiæ suo modo. Denique ut Scriptura unum idemque opus nunc Deo absolutè, jam relatè, Patri, Filio, & Spiritui S. adscribit: eundem in modum & nostri variant: prout de Deo communiter aut singulariter loqui solent. Ordo operationis non magis tollit æqualitatem personarum, quam ordo subsistentiæ. Nec Trinitas principiorum personalium magis abolet unitatem principii essentialis; quam Trinitas Personarum ipsius essentiæ unitatem.

Principium  
in Deo es-  
sentiale  
unum est,  
personalia  
tria.

Operatio-  
nes ad ex-  
tra com-  
munes  
sunt, & sin-  
gulares  
diverso re-  
spectu.

Septima: *An distinguenda sint operationes ad extra in Personis divinis?* Id minus rectè asseri statuunt Doctores quidam Pontificii: quod opera ad extra sint indivisa, h. e. communia: ut habet axioma Scholarum. *RES.* Utrumque rectè dicitur. *Posterius*: tum quoad principium commune, quod est ipsa essentia Dei, sive sapientia, voluntas, ac potentia ipsius: tum etiam termini respectu, quod est commune *Συνπλέγμα* sive effectum. *Prims* quoque: quia in opere communi modus operationis est diversus, pro singularum personarum subsistentia. Nam operatio sequitur subsistentiam. Pater est & operatur à nullo: Filius à Patre: Spiritus S. ab utroque. Modi illi sunt divisi & distincti. Ergo & operationes diversæ sunt, secundum illos modos. Quod alibi plenius expositum.

Superfunt ipsæ *Controversiæ*: quas deinceps ex ordine tractabimus. Nullæ autem hic sunt cum *Lutheranis*, qui idem nobiscum sentiunt. At ne quidem cum *Pontificiis*, qui in illa generali quasi depravatione doctrinæ, hoc caput de Deo, ut & alterum de *Persona Christi in duabus naturis*, integrum & incorruptum, singulari Dei misericordia conservarunt. Sed quæcunque sunt, ex principaliter nobis intercedunt cum *Socinianis*, minus principaliter autem partim cum *Novatoribus*, partim etiam cum *Anabaptistis*. Principaliter dico, tum quia illi aperte citraque dissimulationem errores suos proponunt & defendunt; quos alii involvunt, & verborum involucris tegunt: tum quia cæteri à Socinianis eos haulserunt, nec alios Magistros magis sequuntur. Agemus autem de singulis seorsim & distinctè, ut in quibus dissentiant ab *Orthodoxis*, inter se autem consentiant facilius perspici queat.



Tria sunt summa capita ERRORUM SOCINIANORUM SOCI-  
NIANO-  
RYM.  
de Deo, videlicet de *Nominibus Dei*, de *Essentia ejus ac Proprietatibus essentialibus*, & denique de *Personarum divinarum Trinitate*.

Circa *Nomina Dei* Quatuor tenent heterodoxa & erronea.

- I. *Nomen Jehovah non esse soli Deo proprium.*
- II. *Vocem Dei non esse naturæ sive essentia, sed dignitatis solum & potestatis significativam in Scriptura.*
- III. *Vocabulo Elohim nusquam designari in Scriptura Trinitatem personarum divinarum.*
- IV. *Filium Dei λόγος dici, non ab aeterna Deitate, sed à temporali officio tantum.*

De *Essentia Dei & Proprietatibus essentialibus*, errores ipsorum sunt.

- I. *Ad salutem prorsus necessaria de Deo esse solum ista sex: quod Deus sit; quod Deus sit tantum unus; quod aeternus; quod perfecte justus; perfecte sapiens; & perfecte bonus.*
- II. *Attributa in Deo realiter differre ab ipso, sive à natura ejus.*
- III. *Simplicitatem non pertinere ad naturam Dei, nec doceri in Scriptura.*
- IV. *Deum non esse infinitum atque omnipotentem secundum essentiam.*
- V. *Aeternitatem Dei subiacere & distingui temporum differentius.*
- VI. *Deum voluntate mutabilem esse.*
- VII. *Iustitiam & Misericordiam non esse Deo naturales.*
- VIII. *Adorationem non esse proprietatem Dei, unde Deitas colligi ac demonstrari queat.*

Postremo de *Trinitate Personarum divinarum*, has habent ac tuentur blasphemias.

- I. *In Essentia divina unam tantum esse Personam, non tres.*
- II. *Filium Dei non esse verum ac aeternum Deum, coessentialem, & coequalem Patri.*
- III. *Causam Filiationis ipsius esse non aeternam ex Patre generationem, sed conceptionem ex Spiritu S. sanctificationem ad munus, Resurrectionem, pluresque alios.*
- IV. *Spiritum S. non esse verum ac aeternum Deum, coessentialem & coequalem Patri.*
- V. *Spiritum S. non esse Personam sive rem per se subsistentem, sed Dei Patris virtutem.*
- VI. *Spiritum S. non esse distinctè à Patre adorandum.*

Hic est brevis *Elenchus Errorum Socinianorum de Deo*. Non quod plures non sint, sed quod reliqui tanquam speciales, sub his contineantur, vel saltem non sint hujus loci proprii.

NOVA-  
TORVM.

Jam *secundo loco* videndum de Novatoribus Arminianis: an & quousque his *Socinianorum Erroribus* atque blasphemis accedant & assentiantur. Agnoscimus tamen inter eos saltem hoc discriminis, quod alii apertius loquuntur, & testantur consensum, ut Vorstius, Venator, Slatius, Geysterani fratres, & Episcopus quoque: alii tectius agunt & sensa animi æquivocè proponunt: interim & ipsi in rei summa consentiunt. Referemus autem omnia ad tria illa capita ante definita.

De *Nominibus Dei* idem profitentur ac docent, saltem plerique. In *Apologiâ* autem nomen *Jehovæ* creaturis, ac nominatum *Angelis* describitur; ex eo quoque *Deitatem Filii aut Spiritus S. minus solidè demonstrari* haud obscurè profitentur. De *Essentia Dei ac Proprietatibus Essentialibus*, Vorstius in *tractatu de Deo ac notis ejus*, non modo eadem tradit ac defendit, sed etiam plura alia his homogenea. *Quod Dei Essentia sit corporea, quanta, visibilis oculis corporeis, substat accidentibus, & id genus plura.* Quæ omnia horum spectant, ut finitam statuendo Dei essentiam, eam tribus Personis nec esse, nec esse posse communem tanto speciosius disputet. Apologetæ nusquam rejiciunt aut damnant hosce errores; quantumvis à censoribus Orthodoxis non tam data ejus occasio, quam necessitas imposita fuerit. De quibusdam verò ita respondent, ut quam in partem inclinent, haud difficile sit statuere. *Simplicitatem essentia divinae* rejiciunt, tanquam non traditam in Scriptura, aut scitu non necessariam. *Essentialem omnipresentiam Dei* contra negantes profiteri detestant. *Nec justitiam, nec misericordiam Deo naturalem faciunt.* Denique à cultu adorationis divino argumentum *irrefragabile Deitatis peti posse negant.*

Jam de *Trinitate Personarum divinarum*, quid sentiant, & quam affines sint Socinianis, paucis demonstrandum venit. Vorstius *libello de Filiatione Christi*, quem ex Socino contraxit; alio item de officio hominis Christiani, quem discipuli ejus publicarunt, satis superque suum cum eis consensum est testatus: licet alibi verbis ambiguis & fallentibus, cum Orthodoxis facere videatur. Idem de Venatore, Slatio, Geysteranis Fratribus, & horum gregalibus, testimoniorum publicorum fide constat. Sed de Novatoribus *Apologetis* ambiguum esse videtur judicium, propterea quod in confessione, hujusque *Apologiâ* repetunt doctrinam receptam Ecclesiarum Reformatarum, idque terminis ac phrasibus in iis usitatis. Præterea non amoliantur modo suspicionem Socinianismi, sed etiam eam per calumniam sibi impingi & imponi querulantur. Sed an sincerè, bonaque fide, quæ Theologos decet, tum demum apparebit, ubi

ubiqueque in *negodžiar* redolent, ac consensum cum Socinianis clare testantur, proposuerimus. I. Statuunt varias causas sive modos filiationis, cur Christus Filius Dei vocetur: quos tamen ad duos omnino contrahunt, *veram, sed ineffabilem generationem ex Patre, & gratiosam divina potestatis & gloria communicationem*. II. Argumentum a cultu adorationis ad probandam Christi Deitatem idoneum non esse asserunt. III. Nec doceri posse ullo S. Scriptura sive mandato, sive exemplo, sive indicio quoque, Spiritum Sanctum esse adorandum. IV. Doctrina de Trinitate personarum divinarum nullos esse Practicos, ab iis qui essentiam sequuntur diversos usus. V. Et ultimo contendunt *Heresi Sociniana ob negatam Trinitatem non esse dicendum anathema*: tum quia Deus non dicat ei anathema in Scriptura, sive disertis verbis, sive per consequentiam omni exceptione majorem & cuiusvis obviam: tum quia unum Deum in Filio ejus unigenito Jesu Christo, pie colendum esse, Spiritum Sanctum ab utroque procedere ex animo credunt, vitamque suam ex præscripto Euangelii ita instituunt, ut Patrem in Filio ejus colant, & ab utroque Spiritus Sancti gratiam petant; licet non intelligant vel modum generationis & processions, vel etiam discrimen personarum divinarum inter se: tum denique quia Ecclesia primitiva circa tempora Justini Martyris, communionem colebat cum iis, qui Christum nudum hominem, & tamen verum Messiam esse credebant.

Ex his aliisque alterutrum colligere licet: *Novatores* aut vere & sincere non credere Trinitatem personarum divinarum sive Deitatem Filii & Spiritus S. aut non habere hoc caput doctrinæ pro necessario ac fundamentalis fidei articulo: utpote in quo, salva Ecclesiæ communionem, etiam citra salutis discrimen errari possit. Quod posterius maxime videtur verisimile: etsi non sit dubitandum, quin bene multi sint in ipsorum catibus, qui Trinitatem cum Socinianis disertè expressisque verbis negent, reliqui autem progressu temporis in eandem blasphemiam prolapsi sint.

Supere est ut de *Anabaptistis* aliquid addamus. Hi in colloquiis Francothalensi & Embdano, consensum suum testati sunt, cavillantes solum terminos quosdam in hoc capite doctrinæ usurpari solitos, propter hæreticos. Menno etiam in libello contra *Adamum Pastoris, Samosatenum*, scriptisque aliis mentem suam satis orthodoxè declaravit. Sed sectatores ejus & discipuli, ab eo genere doctrinæ haud obscure declinarunt: si non omnes, saltem bene multi. Cujus quidem duplex causa notari potest. Una est, quod errores suos de Persona Christi, stante doctrina orthodoxa de Trinitate Personarum divinarum in una Dei essentia, minus commode conciliare & speciose tueri potuerunt. Altera

ANABA-  
PTISTA-  
RVM.

est, quod ob συμφωνίαν & consensum cum Socinianis in pluribus doctrinæ capitibus inducti scriptis ipsorum, quæ vernacule prostant; etiam in hoc seipsis facilius adjunxerunt. Idque in triplici illo errorum genere sigillatim demonstrare proclive est.

In Nominibus Dei: quod nomina Dei, etiamque illud, quod *Essentiale* dici solet, domini & officii, non *essentia* aut *natura* vocabula discedant.

In *essentia* ac proprietatibus essentialibus. Docent quippe *Essentiam Dei, vel saltem Filii ejus, non esse invisibilem, ubique præsentem, immutabilem, aut etiam immortalem.*

Denique in Trinitate Personarum:

I. τὸ ὁμοῦσιον de consensu voluntatis interpretantur.

II. Ajunt solum Patrem substituisse ab æterno.

III. Filium æternum dici præcognitione sive prædestinatione Dei: distinctum esse à Patre ipsa *Essentia*: esse quoque verbum Patris, sed externum vocale, non internum & *essentiale*.

IV. Spiritum S. dissimilem ac disparē esse Patri, quoad *Essentiam*. Vtrum vero jam extiterit ab æterno? & quid differat à donis suis, profiteri renunt.

Ita delineato in genere ordine *Controversiarum* loci Tertii de Deo; deinceps singularum explicationem aggrediemur, iis solum exceptis, quæ in *Elenctica* priore fuerunt tractatæ.

## DE NOMINIBUS DEI.

Prima: *Sitne nomen Jehovah soli Deo proprium?*

Termini Quæstionis noti sunt ex Didacticis & Problematicis: de quibus proinde nihil addemus.

Sociniani sententiam negantem amplectuntur. Nam Socinus dissentit scribit tractatu contra Bellarminum & VViekum Iesuitas; nomen Jehovah etiam creaturis commune esse. Idem Enjedinus asserit in *Interpretatione locorum Scripturæ*; & repetit Ostorod l. 2. contra Georg. Tradelium c. 2. Rationem hanc adferunt: quod Personam Dei in aliqua re sustineant: unde porro in communionem honoris atque nominis veniant. Discrimen tamen aliquod ipsi met statuunt: nimirum si nomen Jehovah ponatur cum adjectione vocis Zabaoth, exercituum, soli Deo proprium esse: sin autem absque ea, etiam creaturis esse commune. Scopus vero eorum præcipuus hic est: Ut ostendant ex nomine Jehovah, quod Christo tribuitur, probari non posse, esse ipsum verum illum ac æternum Deum. Novatores hunc scopum studiose dissimulant, ac videri volunt veram & æternam Filii Deitatem una nobiscum tueri contra Socinianos. Tantum argumentum hoc à nomine Jehovah, non satis firmum putant: tum quia fictitium sit & noviter inventum: tum quia passim in Scriptura creaturis, ac nominatim Angelis tributum reperitur.

De Nominibus Dei.  
Prima Sociniano-  
rum: Sitne  
nomen Jehovah  
soli Deo proprium.  
Sociniani  
negant.

Novatores  
non dissimulant.

riatur. Denique *Anabaptista* etſi verſioni vernaculæ inhærent, in qua nomen illud redditur per *Herz* / vel *Heere* / imitatione Græcorum & Latinorum : tamen de uſu ejus cum Socinianis & Novatoribus conſentiunt : ut ex *confessione Oudermanni*, & ſcriptis aliorum videre eſt. Contra *Orthodoxi* tenent ac defendunt ſententiam affirmantem; videlicet nomen Jehovæ cum ſimpliciter & abſolutè accipitur, eſſe ſoli Deo proprium : atque etiam ex hoc ipſo nomine argumentum plane apodicticum pro demonſtranda Deitate Filii & Spiritus S. peti poſſe. Eſt quidem diſcrepantia aliqua opinionum inter ipſos Doctores Orthodoxos quoad uſum hujus nominis : ſed nominalis ſive verbalis potius, quam realis. *Sunt* enim qui illud nulli prorſus creaturæ tribui, & convenire volunt : ut Zanchius, Polanus, & plerique Lutherani. *Alii* nulli quidem perſonæ creatæ id competere fatentur : interim uſurpari de arca fœderis per metonymiam adjuncti, ut Junius, Piſcator. *Nonnulli* vero etiam latius extendunt ; ut angelis, & aliis quibuſdam rebus creatis conveniat ; ſed κατὰ τιν, ſecundum quendam modum : ſalva veritate doctrinæ de uno Jehova, qui ſit Pater, Filius & Spiritus S. ſalva etiam Συναγωγῇ ſive demonſtratione, quæ ex hoc nomine abſolutè ſpectato deducitur. Quod contra Socinianorum & aliorum blaſphemias ſufficit. Conſentiunt ergo univerſi, quod nomen Jehovah, ſoli Deo proprio ſit, non modo quoad rem ſignificatam, ſed etiam quoad ipſam vocem ſignificantem, abſolutè & ſine tropo acceptam.

Nec Anabaptiſtæ.

Orthodoxi affirmant.

Diſcrepantes tamen ſententiis.

Theſis affirmans Orthodoxorum hæc eſt : *Nomen Jehovæ eſſe ſoli Deo proprium.*

κατανοουμένη Theſeos Affirmantis Orthodoxæ.

Ex Natura Subjecti.

Rationes Affirmantes Orthodoxæ.

I. Cui ſoli propria eſt ſignificatio nominis Jehovæ, ei ſoli proprium eſt ipſum nomen. Atqui ſoli vero ac æterno Deo propria eſt ſignificatio nominis Jehovah. Ergo. *Major* certa eſt; quia nomina rerum ipſarum ſymbola ſunt ac notæ. *Minor* probatur bifariam : Ex Interpretatione nominis in Scriptura, & Etymologiâ ac derivatione ejuſdem ſecundum ſcripturam. *Priore Modo* : quia de ſolo Deo explicatur, cum aliis, tum hiſce locis. Exod. 3. v. 14. 15. cap. 6. v. 2. 3. Apoc. 1. v. 4. Exod. 3. v. 14. יהוה אלהי אברהם אלהי יצחק אלהי יעקב *ero qui ero, vel ſum qui ſum.* Quia frequens

Q. propria ejus ſignificatio ſoli Deo propria eſt.

Explicatur Dicta.

Exod. 3. v. 14. 15.

Ebræis futurum pro præſente uſurare per Enallagen. Atqui ſolius Dei eſſe eſt ejus eſſentia. Ergo ſolus Deus eſt Ehejeh. Idem colligere eſt ex eodem verbo in nomen mutato, quum πχυνωσ dicitur : *Eheie miſit me*, &c. Ubi rationem nominis induere patet, partim ex conſtructione; partim

partim ex synonymo Jehova, v. 15. partim ex versione LXX. qui reddiderunt *ὁ ὢν*. Ens absolute & καὶ ἐξοχλῶ sic dictum est solus Deus. Atqui Eheie est tale Ens. Ergo. *Exod. 6. v. 2. 3.* nomen Jehova dicitur non revelatum patribus: minime quidem quoad vocem significantem, contrarium enim manifestum est ex toto libro Geneleos. Nam à *seculo nomen ejus est Jehova* Esa. 64. v. 2. sed rei significatæ respectu, ut qui non dedit esse promissionibus suis, de multiplicatione seminis, educatione ejus ex Ægypto, introductione in Cananæam, ejusque possessione, quas nunc demum sit re ipsa impleturus: ut dicitur v. 6. 7. 8. Qui solus potest esse sive existentiam dare suis promissionibus, is solus hoc nomine significatur. Atqui solus Deus potest. Ergo. *Apoc. 1. v. 4. ὁ ὢν, ὁ λῶν, ὁ ἔρχομενος*, pro quo est *ἐσόμενος* cap. 16. v. 5. in quibusdam exemplaribus. Est periphrasis nominis Jehovæ, sive Eheieh divinitus tradita; ejus æternitas distinctis temporum differentiis metaphoricè describitur. Essentia æterna est solius Dei. Atqui hanc notat nomen Jehova. Ergo.

*Exod. 6.  
v. 2. 3.*

*Apoc. 1.  
v. 4.*

Etymologia  
nominis Jehovæ.

*Posteriore modo:* derivatur namque à radice *הוה* mutatione 'in י: sive ab *הוה* eodem sensu. Utrumque enim *esse, existere* significat. Sed *esse* illud

non est ei commune cum essentiis creatis ac finitis, quibus opponitur Ps. 102. v. 27. 28. sed peculiare ac plane proprium: sicut inde καὶ ἐξοχλῶ, *ὁ ὢν ille Ens* appellatur. Ratio nominis duplex est. Primaria; quia esse Dei absolutum & independens. *Exod. 3. v. 14. esse æternum.* Apoc. 1. v. 4. & immutabile Psal. 102. v. 27. 28. *secundaria:* quia extra se essendi causa est omnibus quæ sunt sive existunt: sive per productionem eorum quæ non erant ut sint. Act. 17. v. 28. Rom. 11. v. 36. sive per impletionem eorum quæ promissa sunt, ut revera fiant. *Exod. 6. v. 2. collato cum v. 5. 6. 7.* Sed hæc ex consequenti deducitur, ac dependet ex priore. Qui Deus Jehova est ab æterno. At aliis extra se causa essendi esse cœpit in tempore. Unde operi creationis jam absoluto hoc nomen subijcitur Gen. 2. v. 4. Tria ergo nomen Jehovæ vi etymi, in Scriptura declarati, designat; æternam Dei existentiam, omnipotentem virtutem, quâ aliis extra se esse, & immutabilem veritatem, quâ promissis complementum largitur. Quæ tria conjunguntur Esa. 42. v. 35. 36. 37. Hinc ita infero: Cui soli conveniunt attributa ista, ei quoque soli conveniunt significata nominis Jehova. Atqui soli vero Deo conveniunt. Ergo.

Significatio  
ejus.

Q. per naturam non potest esse pluribus commune.

II. Quod per suam naturam & positionem sive constructionem Grammaticam, non potest esse pluribus commune id merito proprium censetur. Atqui nomen Jehova per suam naturam & positionem sive constructionem Grammaticam non potest esse pluribus commune. Ergo. *Major* constat antithesi communis & proprii; & vim suam habet



habet non tam à regulis Grammaticis, quam ab usu nominis in Scriptura: unde regulæ Grammaticæ Hebrææ sunt extractæ. Veritas *Minoris* probatur. I. quia per se est individuale: quod nunquam legitur cum ¶ emphatico, aut demonstrativo. II. Quia semper numero singulari, nunquam autem plurali usurpatur. III. quia nullibi legitur cum affixo *Iehovi*, Jehova meus. Nam quod Junius alicubi sic vertit, nec omnibus probatur, neque colligitur ex punctatione. Legitur enim cum punctis nominis *Elohim*, propter *Adonai* antecedens vel sequens.

### Ex Natura *Prædicati*.

I. Quod in Scriptura uni Deo tribuitur, omnibus autem creaturis <sup>Q. uni Deo, nullis creaturis in Scriptura tribuitur.</sup> adimitur, id soli Deo proprium est. Atqui nomen Jehova uni Deo tribuitur, omnibus autem creaturis adimitur, in Scripturâ. Ergo. Probatur *Minor* inductione locorum Scripturæ horum & similium. Psal. 83. v. 19. Esa. 42. v. 8. Cap. 48. v. 2. Amos. 5. v. 8. Cap. 9. vers. 6. Unde canit Israël in epinicio: *Iehova est nomen ejus*. Exod. 15. vers. 3. Ergo.

II. Cui soli debetur cultus religiøsæ adorationis, timoris, spei, fiducia, &c. nomine Jehovæ testatus, ei ipsum nomen proprium est. <sup>Q. soli Deo debetur cultus nomine Jehovæ testatus.</sup> Atqui uni ac soli vero Deo debetur ille cultus. Ergo. Ratio *Majoris* patet ex antecedentibus. *Minor* est bimembris. *Prims* est: quod soli Deo debeat is cultus: ut constat argumento locorum Deut. 6. v. 13. Cap. 10. v. 20. Matth. 4. v. 10. *Alterum* est, quod cultus ille declaratur testatusque fiat ipso nomine Jehova: ut colligere est ex ejusdem usu & applicatione. Exod. 6. v. 5. 6. 7. Cap. 20. v. 1. 2. & seqq. Esa. 43. v. 11. Cap. 44. v. 24. Cap. 45. v. 3. 5. imprimis autem Jeremiæ 31. cap. ubi amplissimas promissiones Deus proponens, trigiesies ter nomen Jehovæ inculcat.

Antithesis Negans Heterodoxorum, Socinianorum & aliorum est: *Nomen Jehova non esse soli Deo proprium*.

Ἀντιθεσις Negantis Heterodoxæ.

Rationes  
Negantes  
Heterodoxæ.

### Ex Natura *Subjecti*.

I. Nomen *fictitium* vel saltem dubia pronuntiationis, non est soli Deo proprium. Atqui nomen Jehova est tale. Ergo. *Minor* constat testimonio non modo Rabbiorum, sed complurium etiam Orthodoxorum, Lingua Sancta peritorum. RES P. I. *Minor* habet petitionem principii. Utut sint qui pronuntiationem illam nominis Tetragrammati novam putant: alii tamen veterem, imo natiyam & genuinam esse censent: non contem-

Q. sit nomen dubie pronuntiationis.

nendis nixi rationibus. Uti in Problematicis ostendimus. II. In toto argumento admittitur fallacia accidentis. Multum differunt littere essentiales hujus nominis, & puncta ejus accidentalialia : pro quibus vel *Iehova*, vel *Adonai*, vel etiam *Elohim* legi solet. Nos de illis potissimum loquimur, quæ virtute vocales complectuntur, & pro iis formam pronunciationis voci imponunt.

Q. eadem  
ejus sit ra-  
tio quæ  
*Kueis* in  
N. Test.

II. *Quæ est ratio nominis Kueis apud LXX. & in N. Testam. eadem ratio est nominis Iehova in V. Test. Atqui nomen Kueis in N. Test. non est soli Deo proprium, sed etiam creaturis commune. Ergo. Minor non eget probatione. Major etiam est manifesta veritatis : quum ipsi quoque Apostoli nomen Ebraicum Iehova, reddiderint Græca appellatione τὸ κϋεῖς. RES P. Sunt quatuor termini in hoc argumento. Nam in *Major* nomen κϋεῖς sumitur absolute, quatenus æquipollet nomini *Iehova*, non secus quam si proprium esset. In *Minore* accipitur appellativè, tanquam pluribus sua natura commune. *Apostoli* secuti LXX. Interpretes, nomen Jehovah interpretati sunt κϋεῖς : non quod nativam ejus emphasin, & propriam ejus significationem exprimeret : sed quod usu sic inolevisset, & vocabulum commodius in Lingua Græca non occurreret, aut usurpandum videretur Spiritui Sancto.*

Q. τὸ Ελο-  
him crea-  
turis tri-  
buatur.

III. *Nomen Elohim rectè tribuitur creaturis : Angelis præsertim, & Magistratibus. Ergo & nomen Jehovah. Ratio Consequentia firmatur, nominis utriusque paritate. RES P. I. Negatur Consequentia ob Elenchum parium illius siquidem exempla habemus in Scriptura; hujus non item. II. Etiam fallacia à dicto secundum quid latet in antecedenti. Elohim absolute positum, sive cum articulo est soli Deo proprium. Ergo multo magis nomen Jehovah.*

*Ex Natura Predicati.*

Q. Angelis  
tribuitur.

I. *Quod Nomen Angelis in Scriptura desertur & tribuitur, id non est soli Deo proprium. At nomen Jehovah Angelis tribuitur. Ergo. Minor probatur ex apparitionibus Angelorum, ut Gen. 16. Angelus Iehova apparet Hagaræ, Iehova dicitur: & Cap. 18. tres Angeli apparent Abrahamo, quorum unus etiam Iehova dicitur. Idem fit Cap. 19. cum iidem Loto apparent. Exod. 3. Angelus Iehova, qui Moysen è rubo compellabat Iehova dicitur. Ita Iud. 13. Angelus missus ad Patrem & Matrem Simsonis dicitur Jehovah. Sic Zach. 1. & 3. capp. Angelus vocatur Jehovah. RES P. Per negationem Minoris, cuius Ratio nil nisi petitio principii est : partim quia omnia loca non de Angelis numero plurali, sed de uno singulariter loquuntur; partim quia Angelus ille unus non est Angelus creatus, sed increatus; videlicet Filius Dei : qui vel Angelus absolute, vel cum articulo demonstrativo, hoc est iste Angelus, Gen. 48. v. 16. Hos. 12. v. 4. 5. 6. vel cum adjectione An-  
gelus*

*gelus fœderis*, ab officio sic nuncupatur. Mal. 3. v. 2. Hunc in modum <sup>Vindicantur loco.</sup> loca illa, non aliter intelligenda, circumstantiæ singulorum ostendunt.

Gen. 16. Filium Dei, Angelum illum increatum intelligi, patet partim <sup>Gen. 15.</sup> ex vers. 10. Ego multiplicando multiplicabo semen tuum; ubi effectum divinum sibi in prima persona vindicat; partim quia vers. 13. dicitur: *Deus visionis*: cujus rationem edisserit Hagar, quod viderit Iehovam, alloquentem ipsam. Gen. 18. Trifariam ostenditur Angelum illum fuisse in-

<sup>Gen. 18.</sup> creatum. I. Nomine: quia cum tres apparerent Angeli, unus tantum dicitur *Iehova*, reliqui non, v. 1. 2. & 12. coll. II. Ex proprietatibus & operationibus. Unus enim ille dicitur *Iehova*, qui prænuntiat futura, v. 10. & 14. sibi tribuit omnipotentiam & omniscientiam, cui etiam defertur titulus *judicis universa terra*. v. 25. III. Ex honore: Abrahamus enim procidit coram ipso, ut creatore suo, & summa humilitate gratiam ejus implorat: quem honorem Angelus non recusat, prout ille creatus fecit Apoc. 19. & 22. capp. sed gratum acceptumque habet. Sic Gen. 19. Angelus loquitur, agit, ut Deus, v. 17. 18. 19. <sup>Gen. 19.</sup> 22. 24. Ergo Angelus ille non est creatus. Exod. 3. Eadem est respon- <sup>Exod. 3.</sup> sio. Nam Angelus ille appellatur subinde *הַאֱלֹהִים*, item *אֲדֹנִי*:

dicitur etiam is, qui misit Mosen. Iam vero is Cap. 4. v. 5. vocatur *Deus Abrahami, Deus Isaacis & Deus Iacobi*. Quæ non possunt, nisi de Deo vero accipi. Iud. 13. res similiter evidens est. Nam v. 16. 17. <sup>Jud. 13.</sup> sumit sibi honorem Dei, jubens offerri sibi sacrificium; quod etiam suscepit, partim quatenus sacrificium flammis cœlitus incendit, quod & alibi factum. Iud. 6. Psal. 20. 1. Reg. 18. partim quatenus illud gratum habuit. Idem colligitur ex confessione Manœ & uxoris ejus v. 20. denique etiam nomine Angeli, qui vocat se *admirabilem*, quod Esa. 9. v. 6. filio Dei tribuitur: & ipso opere testatus est, quatenus mirificè egit. Zach. 1. v. 3. Cap. 3. v. 1. 2. eodem modo accipitur. Nam qui dicitur *Iehova*, ei tribuitur cura & defensio contra Satanam, imperium item in omnes Angelos, pro cujus voluntate ipsi emittuntur. Sic intercessio pro Ecclesia & impetratio gratiæ ad salutem v. 8. 9. 10. 11. 12. & seqq. Cap. 3. v. 1. 2. & seqq. Hæc apotelesmata cum sint Dei propria, non nisi Angelo increato conveniunt. Sed Excipiunt Adversarii. Heb. 13. v. 2. dici, Angelos hospicio esse exceptos. Non igitur fuisse *Iehovam*, aut filium Dei. Res p. Hæc exceptio peculiariter referenda ad historiam Gen. 18. & 19. Loquitur autem Apostolus aut per mimesin, rem uti gesta erat referens: aut per synecdochen, ut intelligantur Angeli duo præcipuè, non autem tertius, qui *Iehova* peculiariter nominatur & à cæteris Angelis distinguitur.

Q. etiam  
creaturis  
inanimatis  
commune  
sit.

II. *Quod nomen creaturis etiam inanimatis commune est, non potest esse soli Deo proprium. At nomen Jehovæ creaturis etiam inanimatis, perfrasi & stilo Scripturæ, commune est. Ergo. Minor probatur: quia nomen hoc tribuitur arca fæderis. Psal. 24. v. 7 & 47. v. 6. altari. Exod. 17. v. 15. ipsi urbi Hierosolyma. Jerem. 33. v. 6. Ezech. 48 v. 45. RES P. Committitur fallacia à dicto secundum quid, ex quo quatuor termini nascuntur. Major enim agit de eo, quod proprie & univocè commune est. Minor autem de eo, quod improprie & æquivocè sic dicitur. Deinde probatio Minoris ex pluribus interrogationibus, multumque inter se differentiis & à re alienis mediis contextitur. Arca fæderis Iehova vocatur & Deus gloriæ Psalm 24. 47. & alibi, non nisi per metonymiam adjuncti, quod in ea resideret Iehova; & sic ipsa symbolum esset gratiosæ & efficacis præsentia ipsius. Altare verò non inscribitur illo nomine. Exod. 17. sed tantum refertur ejus titulus sive inscriptio: Iehova vexillum meum: quæ verba à suo subiecto avellenda non sunt. Similiter nec urbs Hierosolyma id nominis gerit. Quippe Jerem. 33. docet Propheta, eum, qui vocaturus sit Hierosolyma ad salutem, fore Iehovam justitiam nostram. Ezech. 48. prædicatur Iehova ibi, scilicet Hierosolymæ, habitaturum esse, sive fore perpetuū. Quæ cum alibi prolixius sunt explicata, nihil eorum hic repetemus.*

Explican-  
tur dicta,  
Psal. 24.  
& 47.

Exod. 17.  
v. 15.

Jerem. 33.  
v. 16.

Ezech. 48  
v. 45.

Q. ne Ido-  
lis quidem  
adimatur.

III. *Quod ne Idolis quidem adimatur per κατάχρησιν, sive κατά δόξαν & opinionem hominum, id non est soli Deo proprium. At nomen Jehovæ non adimatur Idolis. Ergo. Minor probatur Exod. 22. ubi aurem vituli dicitur Jehova. Iud. 17. ubi Idolum illud Muha dicitur Jehovæ sanctificatum. RES P. Falsa est Major: quia procedit à facto humano ad jus divinum. Tum etiam Minor cum probatione ejus. Neutro loci nomen Iehovæ tribuitur Idolis, hoc est, aut vitulo Aharonis, aut Idolo Michæ. Non illi: Neque enim dicitur Jehova; sed Aharon factum Jehovæ proclamatur per cultum vituli, vers. 4 & seqq. Nec ita quia Idolum Michæ dicitur consecratum ad cultum Jehovæ; non autem ut sit Jehova.*

Q. Angelis  
Legatis  
Dei legatis  
titulus  
deferatur.

IV. *Titulus & honor legantis more & consuetudine gentium Legatis deferri solet, utpote qui legantis personam gerunt. Atqui Angeli sunt Legati Iehovæ. Ergo titulus Iehovæ merito illis tribuitur. RES P. Præterquam quod facit Elenchus comparatorum in ipso argumento, ejus Major aperte falsa est. In nullis regnis linguisve receptum, ut Legati titulis Dominorum suorum utantur in casu recto sive in prima persona Nunquam Legati Reges dicuntur, sed Regum. Gen. 41. Iosephus dicitur solo Pharaone*

ne minor in *Agypto*, non ipse Rex *Pharao*. In rebus autem divinis id nec ratio patitur, nec exempla. Non ratio; quia sic Deus cum creaturis, opera & honor Dei cum creaturarum operibus & honore confunderentur; cum tamen Deus æternum distinctus sit & maneat à creaturis: ut qui gloriam suam, aliis non tribuit. *Esa. 42. v. 8.* Non Exempla: quia Angeli profitentur se esse Legatos *Iehovæ*, nunquam autem se esse *Iehovam*. Sic Apostoli se Legatos Dei & Christi, non Deum vel Christum esse dicunt. Imo Filius Dei cum fuerit Patris ad nos Legatus, nunquam tamen se dixit esse Patrem: sed semper suam personam ut missam, distinxit à persona Patris, ut mittente. Quod si ab ipso filio fuit observatum; multo magis à creaturis & ministris ipsius.

Secunda: *Utrum vox Dei sit natura sive Essentia: An vero officii, potestatis ac dignitatis significativa in Scriptura?*

Varia sunt nomina Dei in V. Test. Dicitur enim *Ehejeh, Iehova, & contracte JA H, Adonai, Eloah, Elohim, El, Elschaddai, &c.* Quæ omnia Hieronymus epistola ad Marcellam persequitur: LXX. Interpretes vero, & hos secuti Apostoli & Evangelistæ in N. Test. ea duobus nominibus græcis reddiderunt, *θεός & κύριος*. De priori videlicet *θεός*, præsens concertatio cum Socinianis instituta est, & trifariam spectari potest, ad illustrandum Controversiæ statum. I. Ex Etymologia: Deus enim est à voce *θεός* demta adspiratione: quod usitatum fuit antiquis Latinis. *Θεός* autem etsi variæ sit originis, communiter tamen deducitur à *θεῖν* vel *θεῖσθαι*, quod est videre, cernere, prævidere. ut vox *θεός*, secundum Etymon suum, declarat curam & providentiam Dei, quam circa genus humanum gerit. II. Ex versione: ac respondet nominibus Hebræis *Eloah, Elohim, El, Elschaddai*: quæ denominationem habent partim à potentia & autoritate Dei; partim ab ipsius sufficientia: prout ratio Etymologiæ declarat. III. Ex usu communi, qui hic considerandus est. Nunc enim Essentiam Dei; aliis proprietates & operationes ejus; interdum ipsius eminentiam & autoritatem; nonnunquam etiam omnia ista simul complectitur. Quod quidem plurimorum locorum tum inductione, tum collatione demonstrare facile est. Hinc fit ut ex communi Orthodoxorum sententia, nomen Dei non minus de ipsa Dei Essentia, quam de ejus dignitate, autoritate, dominio usurpetur; ad illam primario, voce nimirum absolute sumpta: ad istas secundario, & propter essentiam ac potentiam referatur. Sociniani autem ac Anabaptistæ, imo & Novatores non nulli contendunt, nomen Dei non esse notam Essentiæ sive naturæ divinæ; sed officii,

Secunda  
Sociniano-  
rum: Utrum  
vox Dei  
natura, an  
officii & po-  
restatis sig-  
nificatio-  
nem habeat.

Vox Deus  
quid signi-  
ficet.

Orthodoxi  
affirmant  
utrumque.

Sociniani  
& Anaba-  
ptistæ prin-  
cipaliter  
negant.

potestatis, ac dignitatis tantum. Socinus *lib. contra Bellarm. & VVie. kum.* Ex Anabaptistis Jacobus Ouderman, *Articulo 10. Confessionis sua.* Ex Novatoribus, Vorstius *in Notis ad disputationem II. de Deo*: licet cautius loquatur, & sententiam Socini restringat.

*Thesis Orthodoxorum hæc est: Vocem Dei essentia ac natura ipsius, non verò tantum officii, potestatis, aut dignitatis significativam esse in Scriptura.*

Rationes  
Orthodoxæ.

κατασκευη Theſeos Orthodoxæ.

Ex Natura Subjecti.

Q. nomine  
Deus op-  
ponitur  
idolis.

I. Quo nomine Deus opponitur Idolis & falsis diis, ut Ens non Enti, ut aliquid nihilo, in eo nomen Dei est significativum Essentia, &c. Atqui nomen Dei de vero Deo usurpatum opponitur Idolis. Ergo. *Major patet*: quia opponitur eis nomine formali κατ' ὅσον. *Minor probatur ex Scriptura* tum V. Test. Psal. 95. v. 7. Jer. 10. v. 10. opponit אֱלֹהִים & אֱלֹהִים id est, Idola sive nullitates, & Deum creatorem omnium. In N. Test. 1. Corinth. 8. v. 4. *ſcimus Idolum nihil esse in mundo.* Idolum dicitur nihil, & illi opponitur unus Deus, ut Ens & aliquid. Sic Cap. 10. vers. 19. *Quid ergo dicemus? Idolum esse aliquid?* Negat esse aliquid Idola: quibus cum opponatur Deus, opponitur ipsi ut Ens verè existens.

Q. nomen  
Dei est Syn-  
onymum  
concreti-  
vum.

II. Synonyma concretiva sunt significativa Essentia. Nomen Dei est synonymum concretivum. Ergo. *Major constat*: notant enim subjectum cum forma, ut vulgo loquuntur. Ergo Synonyma Essentiam. *Minor probatur*: quia θεός Deitas, & θεοτης divinitas sunt nomina abstractiva nominis θεός. Ergo nomen θεός est nomen synonymum concretivum, autoritate Apostoli qui abstractivè loquitur utroque modo: de Deitate Coloss. 1. v. 9. de divinitate Roman. 1. vers. 20.

Ex Natura Prædicati.

Q. est na-  
tura Deus.

I. Qui est natura Deus, de eo prædicatur nomen Dei essentialiter. At Deus est natura Deus. Ergo. *Major per se claret.* *Minor probatur ex Gal. 4. v. 8. Tum quidem serviebatis iis, qui natura non sunt dii.* Dicit falsos Deos non fuisse natura Deos. Quomodo igitur? κατὰ δόξαν & opinionem hominum. Ergo Deus verus est natura Deus. Hoc autem est Essentialiter esse Deum.

Q. est Deus  
verus ac  
vivens.

II. Qui est verus Deus & vivens, is est verus Deus veritate essentia viventis. Atqui Deus qui absolutè hoc nomine notatur, est Deus verus



verus ac vivens. Ergo. *Majoris* ratio est : quia veritas Deo tributa est vita Essentialis Dei, sive vita actu existentis. Vita autem substantiæ est, non accidentium. *Minor* exstat Jerem. 10. v. 10. 11. *Dii illi, qui non fecerunt cælum & terram, peribunt : Iehova autem est Deus verus ac vivens.* Matth. 16. v. 16. *Tu es filius ille Dei viventis.* Joh. 17. v. 3. *Hæc est vita æterna, ut te cognoscant solum illum verum Deum.* 1. Theff. 1. v. 9. *Conversi estis ab Idolis ad verum ac vivum Deum.* 1. Johan. 5. v. 20. *Hic est verus ille Deus.*

III. Nomina dignitatis & officii substantiis non immediatè, sed mediatè imponuntur & applicantur. At nomen Dei ei immediatè tribuitur. Ergo est nomen Essentiæ, non dignitatis tantum. *Major* probatur : quia dignitates & officia rebus aut personis tribuuntur jam perfectis, in esse completis, adeoque eis accedunt præter naturam. Ergo horum nomina immediatè solum illis tribuuntur. *Minor* : quia non potest aliud nomen dari, quo mediante ipsa natura divina declaratur. Ergo immediate eam declarat.

IV. Si vox Deus non Essentiæ sive Naturæ, sed tantum officii ac potestatis est nota, sequitur Deum sic dici tantum Relatè, respectu creaturarum, non autem absolutè & in se. *Ratio*, quia (ex hypothesi) sicut officium illud, & ejus dignitas Deo tantum conveniunt ratione creaturarum, ita etiam nomen. Jam consequens falsum & absurdum. I. Sic enim Deus esset in tempore, non autem ab æterno, nec idem Deus ab æterno in æternum, contra illud Psal. 90. v. 2. & Psalm. 102. v. 27. 28.

Antithesis Heterodoxorum est : *Vocem Dei non naturæ sive Essentiæ divinæ, sed tantum officii, dignitatis & potestatis esse significativam in Scriptura.*

Ἀντιθεσις Antitheseos Heterodoxa.

Ex Natura Subjecti.

Significatio nominis Dei ex usu Scripturæ eruenda & explicanda est. At usus Scripturæ docet, quod vox Dei sit potestatis & officii, non autem essentiæ sive naturæ. Ergo. Minorem probant ab aequipollentia nominis Elohim & vocis analogæ Jæds. Nomen Ebraum אלהים tantum est officii & potestatis : quia

denotat potestatem judicalem, officiumque judicis ; quod Deus exercere solet in terra, tum etiam aliis creaturis commune est. Vnde natum D. D. Ebraorum axioma : Nomen Elohim ubique judicem & vindicem declarat. Ergo & vox Jæds potestatis & officii solum est significativa. R E S P. Falsam esse Minorem exclusivè. Ratio ejus modo est confutata. Axioma illud Rabbiorum cum

Q hoc nomen Deo immediatè tribuitur.

Q alias Deus sic dicitur relate, non absolute.

Rationes Heterodoxæ.

Q ex Scripturæ usu Dei vox sit potestatis.

cum grano salis accipiendum est. De creaturis conceditur. De Deo universe usurpatum negatur.

Ex Natura *Prædicati*.

Q. sic nominem appellativum pluribus conveniens

I. Quod nomen sua natura est appellativum, pluribus conveniens, non essentia sive natura, sed officii est nomen. At nomen, Deus, sua natura tale est. Ergo Minor probatur Ioh. 10. v. 34. Ego dixi vobis vos dii estis, ubi de magistratus loquitur ut vicario Dei. 1. Cor. 8. v. 5. Etsi sint qui dicantur dii; ubi intelligit angelos, ut ministros Dei, & Magistratus quoque. 2. Cor. 4. v. 4. Diabolus dicitur deus hujus mundi, propter potestatem Ephes. 2. v. 2. Iam eadem est ratio nominis Elohim in V. Test. R E S P. Negatur Minor: Quod nomen Deus sua natura sit appellativum, non minus creaturis commune, quam Deo. Certe Marc. 12. v. 29. 32. Deus dicitur esse unus Deus, & præter eum non esse alius. Sed qui ita est unus, ut etiam sit solus, unicus, non dicitur Deus appellativè. Et ipsimet fateantur, nomen Dei, Deo Patri κατ' ἐξοχὴν singulariter tribui. Ergo non est appellativum sua natura. Ratio est aliena ob homonymiam vocabuli. Nomen Dei tribuitur creaturis non nisi metaphoricè. Magistratus Dii dicuntur per metaphoram, quod veri Dei sint vicarii. Satan per κατὰ ἔκθεσιν quod se vendit pro Deo, ac opinione hominum in quibus agit, habeatur Deus.

Q. sic dicitur relative ad creaturas.

II. Deus Deorum dicitur Deus relativè. At Iehova est Deus Deorum. Ergo Iehova dicitur atque etiam est Deus relativè, respectu ad creaturas. Major patet ex ipsa Phrasæologia. Minor traditur Psalm. 50. v. 1. Deus Deorum, h. e. angelorum, ut ministrorum: vel magistratum, ut vicariorum suorum. R E S P. Argumentum particulariter solum concludit. Nec enim relate solum, sed etiam absolute dicitur Deus. Relativè, ut qui habet suos ministros inferiores ac vicarios, per quos judicia sua exercet: qui etiam est sensus loci allegati, ex Psalm. 50. v. 1. Absolute in se & per se, quatenus habet æternam essentiam, super omnia eminentem, omniaque potentia sua complectentem. Psalm. 92. v. 2. & seqq. Psalm. 102. v. 27. 28. & alibi.

Q. Servatores, iudices Dii appellantur.

III. Vsu communi rectè loquentium, Servatores, Iudices, Patroni, Dii appellantur. Ergo eadem ratione Deo hoc nomen tribuitur. Antecedens probatur ex Cicerone. Quem, ait, ego statuo fortunæ nominisque mei Deum ac parentem. Item Virgil. Ecl. de Augusto: Deus, inquit, nobis hæc otia fecit. Item ex vulgari proverbio; Homo homini Deus. R E S P. Negatur Consequentia. Ratio duplex est. I. Quia de nominibus Dei non ex profanis Scripturibus, sed ex usu Scripturæ judicandum est. II. Quia nomen Dei, uti monuimus, creaturis tribuitur, per metaphoram propter

pter officium; vel etiam per κατὰ χεῖρας sive abusionem & adulationem, ut exempla docent. At alia longe ratione de Deo usurpatur, ut constat.

Tertia: *An uspiam in Scriptura nomine Elohim, designetur Trinitas Personarum Divinarum?*

Tertia Sociniano-  
rum: *An nomine Elohim designetur Trinitas personarum divinarum in Scriptura?*

Duplex est de hoc Nomine Controversia. Una *nominalis* est inter ipsos Evangelicos: An hoc nomen vi Erymi, & numeri pluralis significet pluralitatem personarum? Affirmativam Lutherani, & nonnulli ex Reformatis, Martyr, Zanchius, Junius tuentur. Contra negativam tenent ac defendunt Calvinus, Mercerus, Danaeus, Drusius, & alii. Qui tamen omnes de veritate trium in una Essentia divina personarum consentiunt per omnia. Ut manifestum sit, certamen esse non Theologicum de re, sed Grammaticum de voce. Altera *Realis* cum Socinianis, qui ut simpliciter negant Trinitatem, ita negant quoque uspiam in Scriptura nomine Elohim significari Trinitatem personarum divinarum, sive subjecti, sive constructionis, sive etiam interpretationis respectu. De quo vide Enjedinum in *explicatione Locorum Scriptura*; Socinum contra *VVieckum*, & Smalzium in *refutatione Scopperi*. Ex *Novatoribus* Vorstium & Episcopium; qui etsi videri velint de solo Nomine à nostris dissidere, tamen revera in ipsa doctrina dissentiunt, & ad eam per nomen sibi gradum struunt. Prior controversia in Problematica Probl. 8. fuit explicata. Posterior hujus est loci. De mente adversariorum ex jam dictis constare potest. Ad nostram autem sententiam plenius & planius intelligendam, prænotanda sunt tria: I. Significationem nominis Elohim, cum de Trinitate accipitur, non deduci vel ex etymo vocabuli, vel ex numero plurali per se. II. Nec ubique significare Trinitatem, saltem directè aut immediatè; sed quibusdam solum locis, pro eorum subjecto & circumstantiis. III. Indefinitè quoque notare pluralitatem potius, quam Trinitatem, sed illam contrahi & explicari in Scriptura, de Trinitate; cum alibi, tum *Isaia* 63. v. 7. 8. 9. 10. vel ut alii habent *Cap. 64. v. 1. 2. 3. 4.* ubi ordine proponuntur tres personæ: Pater nomine *Iehova*: Filius nomine *Angeli faciei ejus*, qui est imago Patris essentialis. *Col. 1. v. 15.* & Spiritus S. qui dicitur *Spiritus sanctitatis* appellatur. Hæc de statu controversiæ.

Sociniani negant.

& Novatores.

Orthodoxi affirmant, & quatenus.

Thesis Affirmans Orthodoxorum est. *Nomine Elohim significari in Scriptura Trinitatem personarum divinarum, vel earundem pluralitatem, Trinitate definitam.*

κατασυν Theseos Affirmantis Orthodoxæ.

Rationes Affirmantes Orthodoxæ.

Ex Natura *Prædicati*.

Q. Deus  
hoc nomi-  
ne de se  
loquitur in  
prima per-  
sona.

Explican-  
tur dicta.  
Gen. 1.  
v. 26.

Gen. 3.  
v. 22.

I. Qui nomine *Elohim* de se loquitur pluraliter in prima persona, ad denotandam personarum pluralitatem, in eo nomen *Elohim* plurale est, & pluralitatis personarum significativum. At Deus ita de se loquitur, Ergo. Major est evidens per se. Minor probatur duobus locis insignioribus. *Vnus* est Gen. 1. v. 26. *Dixit Elohim; faciamus*. Hic Deus loquitur de se in prima persona, ut constat: loquitur etiam pluraliter, verbo & pronomine: denique sic loquitur ad exprimendam personarum pluralitatem: tum quia alios de futuro opere, tanquam secum consultantes, introducit, tum quia plures illos quos alloquitur, facit sibi pares, ejusdem naturæ ac conditionis; ait enim: *faciamus nos, ad nostram imaginem, secundum nostram similitudinem*. Alter est Gen. 3. v. 22. *Dixit Iehova Elohim: Ecce homo factus est, quasi unus ex nobis*. Ubi itidem de se in prima persona ac pluraliter loquitur, ut ex textu apparet. Denotat etiam pluralitatem personarum in unitate Essentiæ; partim quia dicit hominem *similem nobis*: partim quia utitur particula participativa & distributiva *ex nobis*, quæ divisionem notat, nec habet locum nisi inter plures. Illustratur hæc expositio ex coll. v. 5. ubi serpens, volens seducere hominem, illi pollicetur æqualitatem cum Deo. Certe non pollicetur ei æqualitatem, nisi veri Dei, qui supra *Elohim* dicitur. At ille consistit in pluribus personis.

Q. non mi-  
nus plura-  
libus jun-  
gitur quam  
singulari-  
bus.

II. Nomen *Elohim* non tantum jungitur verbo vel adjectivo singulari, sed etiam adjectivo plurali. At prior illa conjunctio fit ad notandam unitatem essentiæ divinæ. Ergo posterior fit ad Trinitatem evidentius declarandam demonstrandamque. *Præ* ex perpetuo Scripturæ usu manifestum est; ut Gen. 1. v. 1. dicitur *ברא אלהים* *creavit*

*Deus*. *Posterior* ostenditur inductione præcipuorum locorum & exemplorum, quibus expressum invenitur nomen *Elohim*. Gen. 10. v. 13. *Cum faceret Elohim, ut aberrarent*. Gen. 35. v. 7. *Vbi* (videlicet in Bethel) *revelati* (Jacobo) *Elohim, cum fugeret metu fratris sui*. Jos. 24. v. 19. *Non potestis colere Iehovam, quia Elohim sancti est*. 2. Sam. 7. v. 23. *Quæ gen in terra sicut Israel, ad quam redimendam sibi in populum iverint Elohim*. Job. 35. v. 10. *ubi est Elohim, qui fecerunt me, sive factores mei*. Psal. 58. v. 12. *utique est Elohim iudices in terra*, Esa. 54. v. 5. *conjuges tui, factores tui*. Jer. 10. vers. 10. *Iehova Elohim veritatis, Elohim viventes & Rex Sempiternus*. Quæ locutiones mysticæ dicuntur, quia mysterium Trinitatis declarant in V. Test. pro mensura dispensationis ei conveniente. Nec potest alia earum vera ac solida ratio dari. *Instant: Atqui honoris ergo Scri-*

ptores

ptores sacri ita loqui amant. R E S P. Id alibi confutatum est, & non convenit, nec accommodari potest omnibus locis.

III. Quod nomen Dei absolutè enunciatum in Scriptura de pluribus, id plures in Deo personas significat. At nomen *Elohim* absolute enunciatum in Scripturâ de pluribus. Ergo. Majoris hæc est ratio: Quod nomen *Elohim* absolutè sumtum, non minus proprie Deo convenit quam nomen *Jehova*, item *Jehova Zebaoth*, ipsis etiam Socinianis farentibus. Minor probatur: Psal. 45. v. 8. *Propterea unxit te, ô Deus, Deus tuus oleo gaudii.* Nomen *Elohim* continue bis ponitur. Prius intelligitur de Filio Dei, id est, de secunda persona: posterius de prima persona, id est, Deo Patre. Et licet prius absolutè ponatur, posterius restrictivè; tamen & posterius sensu absoluto usurpatur. Hinc Hebr. 1. v. 8. redditur utraque vox per vocem *ô Theos* cum articulo præpositivo.

Q. absolute de pluribus enunciatum in Scripturâ.

IV. Quod nomen ipsa Scriptura de pluribus, adeoque tribus in Deitate personis declarat & interpretatur, id pluralem significationem habet. At nomen *Elohim* ipsa Scriptura de pluribus, adeoque tribus in Deitate Personis declarat & interpretatur. Ergo. Minor bifariam firmatur, partim ex historia creationis, partim ex historiâ illius declaratione. In historia creationis nomen *Elohim* refertur etiam ad Filium & Spiritum Sanctum, tanquam Personas Deo Patri æquales in hoc opere. De Patre quidem nulla est quæstio. Filius autem mystice designatur verbo *dixit*. Nam *dicere* est verbo omnipotente per Filium producere Hebr. 1. v. 2. 3. Ita Gen. 1. v. 2. fit mentio Spiritus Sancti qui est *Spiritus Elohim*. Hi autem tres Cap. 2. vers. 4. dicuntur *Iehovah Elohim* nomine perfectionis. Deinde ex aliis locis historiâ creationis declarantibus, ubi vox *Elohim* de Filio ac Spiritu Sancto explicatur. Psal. 33. v. 6. *Verbo Iehova creati sunt cæli* Psalm. 104. v. 30. *Emittis Spiritum tuum, creantur.* Joh. 1. v. 1. 2. 3. ubi *ô Theos* cum articulo respondet voci *Elohim*.

Q. Scriptura illud de pluribus personis interpretatur.

Antithesis Negans Socinianorum est: *Nomine Elohim nunquam & nusquam significari in Scriptura Trinitatem personarum divinarum.*

Ἀντιθέσις Negantis Heterodoxæ.

Ex Natura Subjecti.

Rationes Negantes Heterodoxæ.

I. Nomen *El* & nomen *Elohim* sunt synonyma, & quem *Moses Elohim* eundem alii scriptores sacri *El* nominant. At *El* est singulare, non denotat Trinitatem, aut pluralitatem. Ergo nec *Elohim*. R E S P. Potest dari totum argumentum. Valeret, si mysterium Trinitatis ex Etymologia. & numero plurali tantum à nobis deduceretur: sed hoc non agitur. Deinde di-

Q. Synonymum *EL* non denotet Trinitatem.



stinguimus *Majorem*: quæ vera est, quoad rem significatam. Utrobi. que enim denotatur unus ille ac verus Deus. Sed quoad significandi modum est diversitas: non modò ratione Etymologiæ; sed etiam ipsius significationis: quæ variat etiam in hoc nomine, pro subjecti & circumstantiarum conditione. Denique *Minor* tam implicite quam explicite intellecta admitti non debet. Cum enim eo Nomine denotetur essentia, quæ est trium personarum, utique Trinitas, mediatè saltem, significatur.

Q. in N.T.  
reddatur  
singulari-  
ter nomine  
Dei.

II. Si nomine Elohim denotentur tres persona, utique interpretes sacri, imprimis Evangelistæ & Apostoli, pluraliter illud enunciaissent. At hoc nulli factum: ubique verò nomine *Deus* redditur singulariter. Ergo nec in Scriptura V. Test. pluralitatem denotavit. RES P. Negatur consequentia propositionis ob fallaciam causæ; Factum est non quasi vox Elohim nullibi significet Trinitatem: sed quod Idiotismus Hebrææ linguæ non posset convenienter ac religiose satis exprimi aliarum linguarum vocibus, præsertim si usum Linguæ Græcæ & Latinæ spectemus, ubi *θεοι* & *divi* plures essentia diversos, pro superstitione Gentilium, declarant.

### Ex Natura Prædicati.

Q. ei addi-  
tur exclu-  
siva ad sin-  
gularita-  
tem res-  
tringens.

I. Cui nomini additur exclusiva, qua pluralitas ipsius restringitur ad singularitatem, illud non potest plures personas denotare. At nomini Elohim additur particula ejusmodi exclusiva. Ergo illud nomen non potest plures personas denotare. Minorem probari putant ex 2. Reg. 19. v. 15. & Psalm. 86. v. 11. Vbiq. dicitur Iehova solus Elohim. RES P. Negatur Minor, ex mente Socinianorum accepta, quia exclusiva solus additur voci Elohim ad excludendas à Deitate creaturas, non autem personas coessentialiales. Exclusiva opponitur falsis Diis & creaturis. Ergo eos tantum excludit. Quod patet partim ex ipsis locis citatis: partim ex Jer. 10. v. 10. 11. ubi antithesis est evidentissima.

Q. creatio  
tribuitur  
uni & sin-  
gulari Deo,  
qui Elo-  
him.

II. Creatio Mundi non tribuitur in Scriptura Numini alicui, multipliciter aliquam complectenti, sed uni ac singulari Deo, qui dicitur Pater Domini nostri Iesu Christi. Matth. 11. v. 25. Act. 4. v. 24. At Deus ille est Elohim. Ergo Elohim non complectitur pluralitatem personarum. RES P. Negatur Major, sensu Sociniano accepta. Verus ille Deus creator, est Pater, Filius, & Spiritus Sanctus. Et Patri tribuitur creatio non oppositè ad Filium, sed ad creaturas: salvâ tamen *æρεοχρ* sive excellentia ordinis & operationis: prout ex locis argumenti quarti manifestum est.



Quarta: *An vox λόγος sit nomen Personæ, an verò officii tantum?* Sive *an Filius Dei λόγος dicatur ratione æternæ Deitatis, an vero solum ratione temporarii officii?*

*Quarta Sociniano- rum: An λόγος personam, vel tantum officium noiet.*

Nomen hoc λόγος peculiariter Filio Dei, apud Johannem in Evangelio, Epistolis & Apocalypsi præcipuè legitur tributum. De quo duplex est Controversia: Grammatica de Etymologia nominis, & Theologica de veritate rei. Utrumque in Problematica discussimus. Probl. 37. Sed propter seriem controversiarum hujus loci posteriorem repetemus, verum interpolatam & auctam. Superiore seculo hanc Controversiam retexuit Michaël Servetus Hispanus, & docuit λόγος non esse personam Deitatis, sed cogitationem sive decretum in mente Dei ab æterno, de rebus extra ipsum futuris; itemque ideam rerum futurarum; denique etiam mandatum illud, quo res decretæ initio productæ fuerunt, & existunt extra Deum. Sed Socinus & asse-  
*Sociniani negant designare personam.*  
ci ipsius in diversas partes abeunt. Dicunt enim Filium Dei λόγος dici tantum officii temporarii ratione, videlicet quod sit vox, orator, & os Patris, qui ejus voluntatem nobis exposuit, ex quo officium Propheticum in terris auspicatus est & peregit. Socinus lib. contra VVic-  
*Socinus lib. contra VVic-*  
lum Cap. 5. Ostorodius *Instit. Relig. Christi. Cap. 17.* alii. Orthodoxi etiam non negant hanc etiam causam nominis dari posse, sicut dicitur Joh. 1. v. 18. potiore tamen & principalem causam docent consistere in Persona Filii Dei, qui est λόγος Patris æternus, per se subsistens & ei consubstantialis. Ut in duobus hic à Socinianis dissideant. I. Quod sit & dicatur λόγος principaliter respectu personæ ab æterno per se subsistentis. II. Quod ratione officii quidem, licet minus principaliter, idem nomen ei possit tribui: verum non tantum in N. T. quando assumpta carne voluntatem Patris nobis declaravit: sed etiam in V. T. in quo egit Oratorem Patris: partim immediatè, quatenus ut Angelus Jehovæ, angelus faciei ejus, angelus fœderis extra ordinem apparuit & locutus est Patribus: partim mediatè, quatenus Spiritu suo inspiravit Mosi & Prophetis veteri Ecclesiæ proponenda. I. Petr. 1. v. 11.

*Orthodoxi Affirmant.*

Thesis igitur Orthodoxorum Affirmans est. *Filium Dei esse dicique λόγος, non tantum officii, sed etiam, idque præcipuè, persona sua ac Deitatis respectu.*

κατασκευή Thescos Affirmantis Orthodoxæ.

Ex Natura Subjēti.

Essentialis Dei sapientia & imago Patris per se subsistens, est perso-

*Rationes Affirmantes Orthodoxæ.*

*Q. est essentialis Dei sapientia & imago.*

na divina. At λόγος quia λόγος est essentialis Dei sapientia & imago Patris per se subsistens. Ergo: & per consequens, non tantum officii, verum etiam & quidem præsertim ac principaliter personæ divinæ nomen est. *Major* à definitione ad definitum procedit. Nam essentia in divinis per se subsistens est persona. *Minorem* suppeditat homogenia locorum Scripturæ, Prov. 8. v. 22. Johan. 1. v. 1. Coloss. 1. v. 14. 15. ubi est subiectum synonymum, terminis synonymis declaratum. Nam sapientia essentialis est λόγος & λόγος est sapientia: argumento locorum, Luc. 7. v. 35. 1. Cor. 1. v. 24. Sic sapientia Patris dicitur etiam imago Dei. Coloss. 1. v. 15. & character hypostaseos ipsius. Hebr. 1. v. 3. Sic eadem prædicata à proprietatibus & operibus divinis petita, enunciantur de sapientia & imagine Dei ac λόγῳ: quod alibi ostendimus, & ab exceptionibus adversariorum vindicavimus.

### Ex Natura Prædicati.

Q. erat in principio, apud Deum, Deus.

I. Qui erat in principio, erat apud Deum, erat Deus; per quem condita sunt omnia; in quo vita tanquam in fonte residet, & qui est Lux illa hominum, ille est persona verè divina. At λόγος quia λόγος est talis. Ergo. *Major* clara est, quia attributa illa sunt ejusmodi, ut non nisi uni ac soli Deo conveniant. *Minor* probatur ex Joh. 1. v. 1. 2. 3. 4. qui ipse quoque locus alibi explicatus & assertus est.

Q. erat λόγος cum fieret caro.

II. Qui jam erat λόγος cum fieret caro, is non cœpit demum esse λόγος ab incarnatione, aut à tempore inchoati ministerii. At Christus Filius Dei jam erat λόγος cum fieret caro. Ergo. *Major* evidens est per se. *Minor* probatur partim expresso testimonio, partim ratione, quod cum ante incarnationem Filium appellasset λόγον, post eo nomine in totum abstinere; etiam quando officium ejus ex professo describitur nunquam id facturus, si nulla alia ejus ratio esset.

Q. formaliter refertur ad intrinsecam relationem personarum inter se.

III. Quod nomen formaliter refertur ad intrinsecam relationem personarum divinarum inter se, id non est solius officii indicium aut nota. At nomen λόγος formaliter refertur ad intrinsecam relationem personarum divinarum inter se. Ergo. *Major* constat argumento ab oppositis. Quæcunque sunt officii, aut denominationem ab eo sortiuntur, sunt extrinseca: sed quæ ad Relationem intrinsecam pertinent, ipsa quoque intrinseca esse oportet. *Minor* probatur partim ex Joh. 1. v. 14. ubi ὁ λόγος ad Patrem refertur, ceu unigenitus ab ipse partim ex 1. Joh. 5. v. 7. Tres sunt qui testificantur in cælo: Pater, Filius & Spiritus Sanctus. ubi Filium non appellat Filium, sed termino Relativo λόγον; eoque ipsum à Patre & Spiritu Sancto formaliter distinguit.

IV. Si nomen τὸ λόγος nulli creaturæ, sive angelicæ sive humanæ, ac ne ipsi quidem Spiritui S. qui est Doctor veritatis Joh. 16. v. 12. 13. commune est, non est nomen solius officii. Verum prius. Ergo & posterius. *Assumptum* probatur ipsa rei evidentia. Nec enim sive in V. sive in N. Test. ulli creaturæ, imo ne quidem Spiritui Sancto tributum legitur. *Consequentia* Propositionis firma est: quia alia officii nomina κατ' ἀναλογίαν conveniunt & tribuuntur creaturis. Vocantur enim Angeli Pastores, Prophetæ, Sacerdotes, Reges: Moses etiam Mediator dicitur. Gal. 3. v. 19. Si igitur esset nomen officii, proculdubio saltem alicubi, eo nomine aliæ creaturæ fuissent appellatæ.

V. Qui semper fuit λόγος in Ecclesia, etiam in V. Test. is non cœpit demum esse λόγος in Nov. Test. post inchoatum munus Propheticum. At Christus semper fuit λόγος in Ecclesia, etiam in V. T. Ergo. *Minor* probatur testimoniis Scripturæ. 1. Petr. 1. v. 11. Christus per Spiritum suum jam olim locutus est in Prophetis. Cap. 3. v. 18. 19. 20. ubi dicitur quod Christus Spiritu profectus, prædicavit. 2. Sam. 23. v. 2. David testatur λόγον Dei locutum esse per linguam suam Luc. 1. v. 70. Zacharias ait Deum impleturum, quæ per os Prophetarum locutus est. At Deus ille est Filius Dei, Christus. Nec obstat locus Hebr. 1. v. 1. *Locutus Deus multifariam multisque modis olim Patribus in Prophetis, ultimis diebus hisce locutus est nobis in Filio.* Quia nobis locutus est ultimis temporibus per Filium incarnatum, in V. Test. vero per Filium, ἀσπερον quidem, sed incarnandum, definito tempore.

Antithesis Heterodoxa Socinianorum: *Christum esse dicique λόγον tantum officii temporarii respectu; quod ut Propheta Dei voluntatem nobis patefecit ac declaravit.*

Ἀνασκαδὴ Antitheseos Heterodoxæ.

Rationes  
Heterodoxæ.

Ex Natura Subjecti.

Similium eadem est ratio, sive de similibus idem est iudicium. At λόγος humanus est diciturque, per quem homo cognoscitur & voluntatem suam aliis patefacit. Ergo & λόγος divinus est, per quem Deus cognoscitur, seseque nobis patefacit, atque ita tantum officii, non etiam personæ nomen. RESP. Plus est in consequente conclusionis, quam in ipsa conclusione, & præmissis ejus. Absque eo dari posset totum argumentum inclusivè non exclusivè acceptum. Nunc quia exclusivè intelligunt, negatur *Minor*. Nam λόγος humanus non tantum est προσωρινός sive externus, sed etiam ἐνδιάθετος & internus, qui est ipsa ratio, sive conceptus men-

Q. ea sit  
ratio λόγου  
humani.

tis

tis de re aliqua. Si igitur huic analogiæ infistatur, erit λόγος Dei partim externus, partim internus & essentialis; quod volumus.

### Ex Natura Prædicati.

Q. ea ratio  
nominis  
datur in  
Scripturâ.

I. *Quæ ratio huius nominis proponitur & exponitur in Scriptura, eam ac genuina est, nec alia fingenda nobis. At ratio nominis λόγος in Scriptura traditur ab officio ipsius. Ergo. Minor probatur ex Actor. 10. vers. 36. ubi dicitur quod euangelizavit sermonem Dei. & Cap. 13. vers. 26. ad Iudam missum esse λόγον vite ac salutis. Vnde liquet sic dici quod λόγος Ies per ipsum fuerit prædicatus. R E S P. Negatur Minor: à cuius confirmatione aliena sunt dicta, quæ non de λόγῳ substantiali loquuntur, sed de ipso Euangelio. Petrus & Paulus nusquam Filium Dei appellant λόγον. Quomodo igitur hic rationem nominis edissererent. Johan. 1. vers. 18. Sermo est de officio Christi: nec tamen appellat eum Euangelista λόγον, sed Filium Dei: contra cum de Persona ejus loquitur. v. 1. 2. 3. 14. eum λόγον nuncupat.*

Q. eodem  
sensu dica-  
tur λόγῳ,  
quo via.

II. *Quo sensu Filius Dei via, eodem & λόγῳ dicitur. Atqui via dicitur Iohan. 14. vers. 6. quia per illum ad Patrem itur. Ergo etiam λόγῳ, quia per ipsum euangelizatur sermo Dei. R E S P. Negatur Major ob Elenchum parium. Disparitas evidentissima est vel inspectione & collatione locorum Johan. 1. vers. 1. 2. 3. & Cap. 14. vers. 6.*

Q. sit nu-  
dus homo,  
qua λόγῳ

III. *Qui est merus ac nudus homo, is non est persona divina. At λόγῳ, qua λόγῳ, est merus ac nudus homo. Ergo: & per consequens utque Deitatis respectu hoc nomen gerit. Minor probatur 1. Iohan. 1. vers. 1. ubi λόγῳ ζωῆς dicitur oculis visus, manibus contrectatus. Apocal. 19. vers. 13. λόγῳ Ies dicitur habere vestem sanguine adpersam. R E S P. Negatur Minor: quæ non confirmatur locis adductis, propter fallaciam à dicto secundum quid. Persona τὸς λόγῳ post incarnationem est Θεάνθρωπος duabus constans naturis. Johan. 1. vers. 14. Dicitur ergo illa de tota ejus persona per communicationem Idiomatum: sed intelligenda sunt secundum alteram naturam, videlicet humanam: quæ visibilis, palpabilis, sanguine tincta: idque per synecdochen totius, usitatam Scripturæ. Rom. 1. v. 3. 1. Petr. 4. vers. 1. & cap. 3. v. 18.*

## DE ESSENTIA



## Proprietatibus Essentialibus Dei.

De Essentia  
& Proprietatibus Dei.

Prima: *An de Essentia Dei scitu sive creditu ad salutem necessaria sint, tantum sex illa.* I. *Quod sit Deus.* II. *Quod sit tantum Vnus Deus.* III. *Quod sit aternus.* IV. *Quod sit perfecte justus.* V. *Quod sit perfecte sapiens.* & VI. *Quod insuper sit perfecte potens?*

Prima Sociniano-  
rum: *An de Essentia Dei tantum sex ista credita sint necessaria,*  
I. Existentia, 2. unitas,  
3. aternitas,  
4. iustitia,  
5. sapientia,  
6. potentia?  
Sociniani  
affirmant.

DUO sunt summa capita, quibus Sociniani totam de Deo doctrinam complectuntur. I. Eorum quæ prorsus ad salutem sunt necessaria, & essentiam Dei spectant. II. Eorum, quæ ad salutem vehementer quidem conducunt, interim planè necessaria non sunt, & ad personas Divinas pertinent. Hæc distinctio exstat in Catechesi Rakovienfi; loco de cognitione Dei, cap. 1. Prius caput sex membris seu partibus definiunt; singulas seorsim declarant, & earum necessitatem ostendunt. Scopus hujus assertionis est duplex. I. ut viam sternant ad infirmendam & evertendam doctrinam de Trinitate personarum divinarum. Hinc proprietates illas, quæ ad declarandam Trinitatem necessariæ sunt ex eorum numero dispungunt, ut sunt spiritualis Dei natura, simplicitas ejus, invisibilitas, infinitas, ac plures aliæ. II. Ut generalia quædam capita constituent, in quibus cujuscunque Religionis homines facile consentiant, sive consentire possint. Eo facit distinctio utriusque capituli, secundum necessitatem, & utilitatem: quod illud simpliciter sit necessarium; istud non necessarium sive utile tantum: ut si de necessitate conveniat, de utilitate facilius sit partium tolerantia. Novatores & Anabaptistæ etsi non ita contrahunt ipsa attributa divina, nec essentiam Dei tam arctis finibus circumscribunt: Ex iis tamen quæ de attributis non paucis habent singularia, eos vel idem sentire, vel non valde dissentire, haud obscurum est. Orthodoxi descriptionem illam Dei non tantum imperfectam & mutilam, sed etiam verbis ambiguum, sensu verò Socinianam, ex parte etiam erroneam esse pronunciant.

Novatores  
& Anabaptistæ,  
quantum  
consentiant.  
Orthodoxi  
negant.

Thesis Orthodoxorum Negans est. *Sex illa Dei attributa, essentiam ejus spectantia, sola sive tantum non esse ad salutem sci-tu credituræ necessaria.*

Καταρνούη Θεσeos Negantis Orthodoxæ.

Rationes  
Negantes  
Orthodoxæ.

Ex Natura *Subjecti*.

Q. non  
consentit  
cum de-  
scriptione  
quam Deus  
de se tra-  
dit.

I. Descriptio Dei & attributorum ejus, non consentiens cum ea, quam ipse Deus de se tradit in Scriptura, non est vera, vel saltem non est plena & perfecta. At descriptio Sociniana non consentit. Ergo. *Major* extra controversiam est. *Minor* probatur collatione descriptionis Socinianæ cum ea quam Deus proposuit de se in Scriptura infinitis locis, ac nominatim istis: Exod. 3. 4. v. 6. 7. Nehem. 9. v. 5. 6. 17. 3. 2. 33. Psal. 103. v. 8. & seqq. Esa. 57. v. 19. alii v. 15. & seqq. Ierem. 32. v. 17. 18. 19. Dan. 9. v. 4. & seqq. Actor. 17. v. 24. & seqq. 1. Timoth. 1. v. 17. cap. 6. v. 15. 16. Apoc. 1. v. 4. 8.

Q. non ex-  
primit, quis  
sit verus  
Deus.

II. Quæ descriptio non exprimit aut declarat, quis sit verus Deus, ea non est vera aut perfecta. Descriptio Sociniana non exprimit, quis sit verus Deus. Ergo. *Majoris* ratio hæc est: quia descriptio absque specificatione subjecti est conceptus tantum generalis & confusus, Dei etiam ignoti; sicut dicitur tum de Samaritanis Ioh. 4. v. 22. tum de Atheniensibus Actor. 17. v. 23. quod ignotum Deum coluerint. Hinc illud 1. Ioh. 2. v. 23. *Qui filium non habet, nec Patrem habet*, eoque nec Deum. *Minor* constat ex descriptione ipsa, & singulis ejus membris: quæ docent, qualis Deus sit secundum aliquas ejus proprietates, non autem quis sit Deus, argumento loci Rom. 1. v. 19. 20.

Q. non de-  
clarat qua-  
lis Deus sit  
in se pri-  
mario.

III. Essentia Dei & attributa Essentialia, primario declarant qualis Deus sit absolute & in se; secundario qualis sit erga nos. At Sociniana non declarant qualis in se sit primario, sed qualis erga nos sit secundario. Ergo. *Major* probatur; quia Essentia prædicatur de Subjecto in Quæstione quid sit, & declarat ipsius rei naturam, sic & attributa. *Minor*: quia pleraque attributa referunt ad supremum Dei dominium quod in nos tanquam creaturas suas obtinet. Illud autem convenit Deo respectu creaturarum, & sic in tempore tantum.

Q. ex lu-  
mine natu-  
ræ non mi-  
nus, quam  
ex verbo  
demon-  
strari po-  
test.

IV. Quæ descriptio non minus ex lumine naturæ, quam verbo Dei demonstrari potest; & tam gentibus, quam Christianis communis est, non est vera vel saltem non perfecta Dei descriptio: eoque nec omnia scitu credituque de Deo necessaria continet. At Sociniana est talis. Ergo. *Major* probatur: Quia qualis fuit notitia Dei in gentibus, talis etiam descriptio. Notitia fuit imperfecta, & non veri Dei; utpote quam vocat Scriptura ignorantiam Dei veri Actor. 17. v. 23. Gal. 4. v. 8. *Minor* probatur: Quia Sociniana descriptio est Philosophica, cujus omnia membra ex lumine naturæ & rationibus Philosophicis demonstrari ac defendi possunt; prout à Philosophis defensa fuit. Vide in Theologia Problematica, Loco Primo, Problema Primum: imprimis autem Rom. 1. v. 19. 20.



## Ex Natura Prædicati.

I. In quo consistit vita æterna, id prorsus ad salutem est necessarium. At in cognitione unius veri Dei, qui est Pater, Filius, ac Spiritus S. consistit vita æterna. Ergo: Et per consequens Sociniana descriptio, quæ ista non habet, non tradit omnia ad salutem necessaria. *Minor* probatur Iohan. 17. v. 3. *Hæc est vita æterna ut te cognoscant esse illum solum verum Deum, & quem misisti Iesum Christum.* Ubi Pater dicitur *Solus verus Deus* non exclusivè ad Filium, & Spiritum S. sed ad creaturas, Gal. 4 v. 8. 1. Thes. 1. v. 9. Sic Filius dicitur *verus Deus & vita æterna*, non minus quam Pater 1. Iohan. 5. v. 20. itemque Spiritus S. dicitur Unus cum Patre ac λόγος Deus 1. Iohan. 5. v. 7.

Q. in cognitione Dei Patris, Filii & Spiritus S. consistit vita æterna.

II. Quod necessarium est ad fidem & cultum veri Dei, idem etiam necessarium ad salutem. At non tantum illa attributa, sed etiam alia de spirituali, invisibili, simplici, immutabili & immensa Dei natura sunt necessaria ad fidem & cultum veri Dei. Ergo: & per consequens Sociniana descriptio non complectitur omnia ad salutem necessaria. *Minor* probatur inductione attributorum prætermisforum à Socinianis. Spiritualis Dei natura. Iohan. 4. v. 24. Actor. 17. v. 29. Invisibilis Natura Deut. 4. v. 15. & seqq. Immenfitas. Psal. 139. v. 1. 2. 3. toto. Immutabilitas Psal. 102. v. 27. 28. 29. Sic alibi.

Q. plura attributa sunt necessaria ad fidem & cultum Dei.

III. Quæ attributa, exclusive sumta, tantum faciunt ad ἀναπόλῃσιν hominis, illa non sunt absolute necessaria ad salutem. Ratio, quia alioquin nemo posset salvari. Nam absque iis, quæ prorsus necessaria sunt, nemini contingit salus. Atqui attributa Socinianæ descriptionis, exclusive sumta, tantum faciunt ad hominis ἀναπόλῃσιν. Ergo. *Minor* probatur, Rom. 1. v. 19. 20. 21. *Quod de Deo cognosci potest, &c.* & cap. 2. v. 14. 15. proponit legem naturæ, tanquam speculum notitiæ Dei in homine: & tamen de his Apostolus pronunciat, quod non proficiant ad salutem hominis 1. Corinth. 1. v. 21. Sed tantum ad ἀναπόλῃσιν. Rom. 1. v. 19. 20.

Q. sex illa exclusive sumta tantum faciunt ad ἀναπόλῃσιν.

Antithesis Socinianorum Affirmans: *Sex ista attributa, Essentiam Dei spectantia, sola sive tantum prorsus ad salutem esse necessaria.*

Ἀναπόλῃσιν Antitheseos Affirmantis Heterodoxæ.

Ex Natura subjecti & Prædicati.

Sine quorum notitia nemo potest persistere in via salutis, id ad salutem est necessarium. At sine sex illis attributis nemo potest persistere in via salutis. Ergo. RESP. Utraque propositio falsa est, si exclusive ex mente adversariorum

Rationes Affirmantes Heterodoxæ.

Q. sine iis nemo queat persistere in via salutis.

accipiat. *Major*: nam non tantum illa sunt necessaria sine quibus in via salutis nemo potest persistere: sed etiam sine quibus nemo potest viam salutis ingredi: imo absque quibus salus non est acquisita. *Minor*: Nam non tantum illa sunt necessaria, sed alia etiam, imprimis misericordia & *ioſoxia* Dei, qua nos in Christo complexus est; item immutabilitas, qua non mutat gratiam suam erga nos; & alia, quæ scorsim suo loco, in causis salutis considerabuntur.

*Secunda Sociniano-  
rum: Num  
in Deo at-  
tributa  
realiter ab  
ipſo Deo  
differant?*

*Secunda: Num in Deo attributa Realiter differant ab ipſo Deo?*

Etsi controversia hæc in Problematicis explicata est, ut minus principalis; tamen melioris ordinis causa, & ut quorundam desideriis satisfiat, hic additis nonnullis eam repetemus. Termini per se sunt manifesti, nec egent operosa declaratione. *Attributa* Dei vocantur proprietates essentielles, quæ ipsi tribuuntur ad naturam ejus nobis declarandam pro conceptus nostri modulo. *Realiter differunt*, quæ distinguuntur ut res diversæ secundum essentiam, sive subjecto convenient, sive non. *Sociniani* contendunt Attributa Dei ab essentia ejus esse realiter distincta, ut ita facilius obtineant, etsi Spiritus S. dicatur virtus Dei in Scriptura, propterea tamen aut Deum aut personam divinam non esse. Tum etiam ut ex una hac hypothesi plures alias ejus generis eo facilius deducere & speciosius tueri possint. Vide Goslavium contra Keckermanum parte 1. cap. 5. *Orthodoxi* contra docent Attributa essentialia realiter idem esse cum ipsa essentia Dei: distinguere verò ab ea & differant ratione tantum, quatenus pro captu nostro & in verbo proponuntur ut diversa, & in operibus Dei ut diversa ostenduntur. Quæ sunt duo fundamenta hujus distinctionis.

*Sociniani  
affirmant.*

*Orthodoxi  
negant.*

*Thesis Orthodoxorum Negans est: Attributa Dei non differre realiter ab ipſo Deo.*

*Rationes  
Negantes  
Orthodoxæ.*

*Κατὰ φύσιν* Theseos Negantis Orthodoxæ.  
Ex Natura Subjecti.

*Q. Deus est  
ipsa æternitas,  
lux, vita, &c.*

I. Qui est ipsa æternitas, ipsa lux, ipsa vita, ipsa charitas, sive bonitas & misericordia, in eo attributa essentialia non differunt ab ipsa essentia. Atqui Deus est ipsa æternitas, lux, vita, &c. Ergo. *Major* sua luce claret. *Minor* probatur bifariam. In genere & in specie. In *Genere* hoc modo: Qui est suum esse, quod est æternum, vivum, lucidum, bonum, is est ipsa æternitas, lux, vita, &c. At Deus est suum esse; quod est æternum, vivum, lucidum, bonum, prout declaratur nobis Dei natura cum alibi, tum imprimis Exod. 3. v. 14. 15. Apoc. 1. v. 4. collatis cum

cum Exod. 34. v. 6. 7. *In specie* per inductionem ipsorum attributorum. Est ipsa *aternitas*, 1. Sam. 15. v. 29. ipsa *vita*. Ioh. 1. v. 4. 5. Ioh. 5. v. 26. & *sonsejus*. Psal. 36. v. 10. ipsa *lux*, *lucem habitans inaccessam*. 1. Ioh. 1. v. 4. 1. Timoth. 6. v. 16. ipsa *charitas*, *bonitas*, *misericordia*, 1. Ioh. 4. v. 16. Huc pertinent quoque loca quibus Deus *remittere* dicitur *propter bonitatem suam*, h. e. propter seipsum. Psal. 25. v. 6. 7. coll. cum Esa. 43. v. 25. & *jurare per animam suam*, id est per seipsum. Jer. 51. v. 14. Amos. 6. v. 8. coll. cum Gen. 22. v. 16. & Heb. 6. v. 13.

II. Quæ Essentialiter unum sunt in Deo, non differunt realiter. Omnia attributa Dei essentialiter unum sunt in Deo. Ergo. *Majoris* ratio est, quia realis differentia est inter res & res. Sed quæ unum sunt essentia, non differunt ut res & res. Distinctè tamen probatur. I. Ab unitate Dei. II. A prædicatione mutua attributorum de se invicem. *Ab unitate* sic: Absoluta unitas excludit omnem multitudinem, atque ita realem distinctionem ex multitudine pullulantem. At Dei est absoluta unitas, ut alibi ostendimus. Ergo. *A Prædicatione attributorum* sic: Quæ de se invicem prædicantur essentialiter, ea unum sunt realiter. At attributa divina. Ergo. *Minor* constat ex Scriptura, & Natura attributorum. Nam sapientia, iustitia, bonitas Dei est æterna, est simplex, infinita, immutabilis. Æternitas est verax, mentiri nescia. Iustitia est potens: & reciprocae sunt hæ prædicationes; & verò non accidentaliter aut contingenter, sed essentialiter fiunt. Num. 23. v. 23. 1. Sam. 15. v. 29. Iac. 1. v. 17.

III. In quo est summa simplicitas, & summa perfectio essentiae, in eo distinctio realis attributorum essentialium non habet locum. In Deo est summa simplicitas & perfectio. Ergo. *Major* probatur: Quia realis distinctio cum neutra consistit. Non cum simplicitate; quia præsupponit res essentia diversas: quas respuit summa simplicitas. Nec cum perfectione; quia quæ realiter diversa sunt, non nisi per aggregationem fiunt unum; quod summæ perfectioni adversatur. *Minor* constat ex Scriptura, Exod. 3. v. 14. 15. Deut. 6. v. 4. Gen. 17. v. 1. ubi vocat se *El-schaddai*, Deum sufficientiæ, quæ omnes perfectionis numeros includit.

#### Ex Natura Prædicati.

I. Realis distinctio attributorum ab ipsa essentia infert realem compositionem ex subiecto & accidente. In Deo non est compositio ex subiecto & accidente. Ergo. *Majoris* ratio est: quia attributa se habent ad essentiam, ut adjuncta ad subiectum, & cum conjunguntur in eodem subiecto fit compositio ex subiecto & accidentibus. *Minor* controversâ sequente, de simplicitate Dei demonstratur.

II. Si attributa divina realiter differunt ab essentia, sequitur Deum

Q. Attributa essentialiter unum sunt in Deo.

Q. In Deo summa est simplicitas & perfectio.

Q. In Deo non est compositio ex subiecto & accidente.

Q. Deus est immutabilis.

non esse prorsus immutabilem. Nempe quia habebit in se potentiam passivam, radicem mutabilitatis, per quam vel attributa eliciantur & educantur ex essentia, vel etiam ipsi essentiae adjungantur. Sed Scriptura negat Deum ullo modo esse mutabilem, potentia vel actu. Ergo. *Minor* exstat Num. 23. v. 23. Psal. 102. v. 23. Iac. 1. v. 17.

Q. se non  
habent ut  
attributa  
angelica ad  
essentiam  
angelicam.

III. Si attributa essentialia realiter differunt ab essentia Dei, sequitur habere se ad essentiam ut attributa angelorum ad essentiam angelicam, ut attributa humana ad humanam, quæ ab iis realiter differunt. At falsum consequens. Ergo & antecedens. *Assumptum* probatur: quia sic attributa illa contingenter, mutabiliter, & per accidens convenirent essentiae divinae, & ab ea separabilia essent; quod cum natura Dei & Scriptura pugnat; præsertim ubi collatio instituitur inter Deum, angelos & homines. Iob. 14. 15. capp. 1. Sam. 15. v. 29. 2. Tim. 2. v. 11. Heb. 1. v. 5. & seqq.

Antithesis Affirmans Socinianorum: *Attributa Dei realiter differre ab ipso Deo.*

Rationes  
Affirmantes  
Heterodoxæ.

Q. attributis non  
conveniat  
definitio  
Dei.

Ἀνασχεδὼν Antitheseos Affirmantis Heterodoxæ.

Ex Natura *Subjecti*.

I. *Quibus non convenit definitio Dei, ea realiter differunt à Deo. Attributis Dei definitio ejus non convenit, aliter enim Deus aliter attributa definiunt solent. Ergo.* RESP. *Minor* ambigua est; Nam in definitione spectatur id quod τῷ λόγῳ vel τῷ εἶναι convenit. Si λόγον definiendi species definitiones diversæ sunt. Si autem rem ipsam consideres, est identitatis. Quanquam Aristoteli ac Peripateticis definitione differre est λόγῳ non re differre.

Q. attributa  
animæ  
humanae  
realiter ab  
anima differant.

II. *Attributa animæ humana realiter ab anima differunt. Ergo & attributa divina ab essentia Dei.* RESP. Est Elenchus parium. Valeret consequentia, si anima humana expers esset compositionis, ut est essentia divina. Dicitur quidem anima simplex; sed κατὰ τι, quatenus est immunitas à crassioribus corporum, non autem compositionibus ἀπὸ πάντων.

Ex Natura *Prædicati*.

Q. attributa Dei  
de se invicem  
non prædicantur.

I. *Quæ de se invicem non prædicantur, illa realiter differunt. Attributa Dei non prædicantur de se invicem. Sapientia enim non est potentia; misericordia non est justitia; veritas non est bonitas. Ergo.* RESP. Falsa est *Minor*, tum quoad phrasin Scripturæ, quæ justitiam Dei dicit bonitatem ejus 1. Ioh. 1. v. 9. 2. Tim. 4. v. 8. itemque æternitatem immutabilem veritatem. 1. Sam. 15. v. 29: tum etiam quoad rem ipsam: quia de se invicem prædicantur. Vide argumentum secundum ex naturâ *Subjecti* in κατὰ τι. & c.

II. *Opp.*

II. *Opposita differunt realiter. Iustitia puniens & misericordia parcens sunt opposita.* Punit enim per iustitiam non per misericordiam; parcit per misericordiam non per iustitiam. Ergo. RESP. Attributa divina, ut etiam ipsa essentia, considerantur vel absolute & in se, vel relate quoad effecta & opera circa creaturas. Primo modo non sunt opposita, de quo tamen queritur. Secundo modò sunt quidem opposita, sed ita Quæstio non concluditur. Nec enim ex operibus externis aut ~~quæ~~ externa rectè statuitur realis distinctio & oppositio, quum omnes operationes ex una simplici essentia divina promanent.

III. *Distinctio eminens ex natura rei est realis. At distinctio quorundam attributorum est talis, etiam confessione Adversariorum.* Ergo. RESP. Falsa est Major, ob fallaciam à dicto secundum quid, ex termino ambiguo. Vocatur quidem à quibusdam, qui Cajetanum sequuntur, distinctio eminens ex natura rei: verum non absolute, quasi sint res diversæ, quæ distinguuntur: Sic enim non esset distinctio rationis: sed ratione ~~essentias~~ <sup>essentias</sup>, hoc est, effectus & operationis. Neque enim ex nudâ ratione ratiocinante; sed ex operationis causa, ceu fundamento deducitur. Proinde distinctio eminens ex natura rei opponitur distinctiōi nudæ rationis: realis autem non est.

Tertia: *An simplicitas pertineat ad naturam Dei, & doceatur in Scriptura?*

Magnus semper consensus fuit inter Christiani nominis Doctores de simplicitate essentia Dei: à quo superiore seculo Socinus discessit, negans simplicitatem Dei doceri in Scriptura; in dubium etiam vocans; *An simplicitas Deo, secundum Scripturam, tribui possit.* Unde Rakovienses in Catechesi, simplicitatem è numero attributorum divinarum disponendam judicarunt. Videatur defensio Animadversionum Socini in assertiones Posnanienses: & Catechesi loco de cognitione Dei, cap. I. Conradus Vorſius, ut alios errores Socini, ita etiam hunc interpolavit, & in Ecclesias Orthodoxas invehere studuit, tractatu de Deo & notis ad Disput. 3. de Natura Dei. Quem irritati Novatores, cum alibi, tum in nupera Apologia sua, idem tuentur, adeoque tres has propositiones statuunt circa simplicitatem Dei. I. *Quod de Dei simplicitate ne jota quidem habeatur in Scriptura.* II. *Quod tota ejus doctrina sit metaphysica, sive terminum, sive rem spectes.* III. *Quod simplicitas Dei non sit creditu necessaria, etiam Orthodoxorum confessione.* Ex quibus quid de simplicitate Dei sentiant, per se liquet. Licet autem hanc Quæstionem in Problematicis discusserimus; tamen cum Novatores Apologetæ nova non pauca adferant, quæ examen merentur; visum est ea potissimum excutere, & sub examen vocare.

Tertia Sociniano-  
rum: An  
Simplicitas  
pertineat ad  
naturam  
Dei? &  
doceatur in  
Scriptura.  
Sociniani  
negant.

Novatores  
consentiant.



Rationes  
Affirman-  
tes Ortho-  
doxa.

Thesis Affirmans Orthodoxorum est: *Simplicitatem esse proprietatem Dei essentialem, & doceri in Scriptura.*

ΚΑΤΑΘΟΝΘΗ Theseos Affirmantis Orthodoxæ.  
Ex Natura Subjecti.

Q. Deo  
convenit  
definitio  
simplicita-  
tis.

Cui convenit definitio, eidem etiam definitum convenit. At Deo si-  
ve essentiæ divinæ convenit definitio simplicitatis. Ergo. *Minor* pro-  
batur ex ipsa ejus definitione. *Simplicitas est immunitas à compositione &*  
*divisione, absolute quidem ab omni, secundum quid vero ab aliqua duntaxat.*  
Jam autem Deo simplicitas absolute convenit; non secundum quid, cum  
angelis & animabus hominum. Probatur autem tam in genere, quam  
in specie. *In genere* trifariam. I. Quia nullus est prior Deo, à quo com-  
poni potuerit Rom. 11. v. 35. 36. *Quis prior dedit ei?* II. Nec constat  
partibus componentibus, quia immensus, infinitus, cælum & terram  
implens Jer. 23. v. 23. 24. III. Nec resolvi potest in principia compo-  
nentia ex natura compositorum, quia incorruptibilis. Rom. 1. v. 23.  
1. Tim. 1. v. 17. *In specie* idem colligitur inductione specierum com-  
positionis, quæ vulgo tradi solent. De quo enim negatur omnes spe-  
cies compositionis, de eo negatur totum genus. Sed de Deo negantur  
in Scriptura omnes species compositionis, ex partibus integralibus  
sive materialibus; ex partibus essentialibus, materia & forma; ex gene-  
ralibus quoque, ceu sunt genus & species; item ex subjecto & acci-  
dentibus proprie dictis; ex potentia & actu; denique etiam ex esse & es-  
sentia, prout in Probl. distinctè locis Scripturæ probatum est.

Ex Natura Predicati.

Argumentum *primum* probat, quod simplicitas sit Dei proprietates  
alterum quod doceatur in Scriptura.

Q. Imme-  
diate se-  
quitur na-  
turam Dei,  
& ab aliis  
attributis  
est divers.

I. Quod soli Deo ita convenit, ut immediate sequatur naturam  
ipsius, & diversum sit ab aliis proprietatibus, id jure recteque censetur  
peculiaris Dei proprietates. At simplicitas ita Deo convenit. Ergo. *Ma-  
jor* complectitur tria criteria, ex quibus proprietates Dei constitui so-  
lent. I. Ut soli Deo conveniant. Matt. 19. v. 17. *Nemo bonus est nisi*  
*&c.* II. Ut immediate sequantur naturam ipsius. III. Ut etiam di-  
stincta sit ab aliis proprietatibus, cum sub diversa ratione formali con-  
cipiantur. Primum proprietatibus divinis per se convenit. Esa. 41. v. 8.  
Duo posteriora non per se, sed solum pro nostri conceptus modo. *Mi-  
nor* est trimembris. I. Simplicitas uni ac soli Deo convenit; quia solus  
est æternus, increatus, spiritualis & immutabilis. 1. Tim. 1. v. 17. Cap. 6.  
v. 15. 16. II. Etiam immediate sequitur naturam ipsius, utpote quæ  
de ipso predicatur, tanquam proprium adjunctum de proprio subjecto.

Hujus.



Hujusmodi autem immediatè cohærent : & hæc eorum ratio est , ut immediatè fluant ex natura subjecti, Deut. 6. v. 4. Joh. 4. v. 24. I II. Etjam simplicitas distincta est ab aliis proprietatibus Dei. Est enim diversa ab æternitate, infinitate, sapientia, bonitate, potentia, cum alia illius, alia harum sit definitio, quod *ἡ ἐξουσία* attinet.

II. Quem Scriptura docet esse Iehovam , Ehejeh , singularissimè unum, Spiritum increatum & purum actum , cum docet esse absolute simplicem : atque ita simplicitatem ejus adstruit. At Scriptura Deum docet esse Iehovam, Gen. 2. v. 4 Ehejeh. Exod. 3. v. 14. I 5. Singularissime unum. Deut. 6. v. 4. Marc. 13. v. 32. Spiritum increatum. Ioh. 4. v. 24. purum actum, 1. Sam. 15. v. 29. Ioh. 1. v. 4. 5. Cap. 14. v. 6. Ergo. *Major* in Problematicis quatuor argumentis operosè asserta fuit : quæ inde peti possunt.

Q Scriptura docet esse Iehovam, singularissime unum, Spiritum increatum.

Antithesis Negans Heterodoxorum est : *Simplicitatem non esse proprietatem Dei essentialem, nec doceri in Scriptura.*

Rationes Negantes Heterodoxa.

*Ἀντιστοιχία* Antitheseos Negantis Heterodoxæ.

*Ex Natura Predicati.*

I. *Quod non docetur in Scriptura, non est essentialis Dei proprietatis. Simplicitas Dei non docetur in Scriptura; utpote de qua ne jota quidem occurrit. Ergo.* RESP. Negatur Minor. Sanè simplicitas Dei isto formali termino non docetur in Scriptura. Docetur verò aliis vocabulis, phrasibus, & sententiis æquivalentibus : ut supra docuimus.

Q non docetur in Scriptura.

I I. *Proprietates Dei essentielles sunt creditu necessaria. Simplicitas non est creditu necessaria, vel ex adversariorum concessione. Ergo. Minorem probant axioma Theologico Leidensium : Quicquid Scriptura Sacra non continetur, quamvis simpliciter ab ea non dissentiat, non est necessarium dogma ad salutem.* RESP. Major admittitur servatis gradibus necessitatis, quos alibi ostendimus, Minoris probatio habet fallaciam à dicto secundum quid, quia depravant sensum illius axiomatis. Nam quod Scriptura non continetur, non modo ad literam, sed ne quidem ad sensum, necessarium non est. Sed de simplicitate Dei contrarium evicimus.

Q non sit creditu necessaria.

III. *Quod neque cum Scriptura, neque cum natura Dei consistit, non est tribuendum Deo. Atqui, omnimoda simplicitas, tanquam proprietas Dei, neque cum Scriptura, neque cum natura Dei consistit. Ergo. Minor probatur : Quia omnimoda simplicitas negat actiones & volitiones Dei liberas verè distinctas esse ab essentia ipsius. Id autem cum Scriptura non consistit. Ezech. 18. v. 24. & Cap. 33. v. 11. diserte affirmatur : quod Deus justum quem amat, à justitia sua deficientem, odio habeat, & aversetur. Iam amor & odium respectu ejusdem subjecti, non possunt esse ipsa Dei essentia : quæ eadem semper manet.*

Q neque cum Scriptura, neque cum natura Dei consistit.

Q

net.

net. Pugnât quoque cum natura Dei. Quia volitio Dei est libera, quæ reproducta cessat sive desinit. Dei autem essentia non est libera, nec unquam desinit. Ergo volitio Dei non est ejus essentia. RES P. Per Negationem Minoris syllogismi principalis: sed Epilogismum quod attinet, ad eum diversa est Theologorum responsio. Alii enim negant ejus Majorem, asserentes quod omnimoda simplicitas Dei neget tantum omnem compositionem realem. Jam vero actiones & volitiones liberas non inferre realem compositionem, cum nulla detur compositio realis ex causa & effectu ex agente & actione. Quod nec Vorstius diffitetur, qui compositionem illam dicit esse compositionem improprie dictam, sive congregationem quarundam diversarum rerum: quæ Deo aliquatenus tribuuntur. Sed communior est responsio eorum qui negant Minorem, videlicet esse verè ac realiter distinctas ab essentia Dei, ut in Angelis & hominibus. Interim exprimi non ex infinitate essentia Dei, sed ex analogia essentia & actuum finitorum. Neutra quoque ratio probat Minorem: Non prima: quia amor & odium notant effecta extra Deum in homine: quæ ab una Dei voluntate objectorum respectu distinctè procedunt. Nec altera: quia volitio Dei libera dicitur desinere, non absolutè; sed objecti externi respectu, ad quod terminatur, quod alibi pluribus executi sumus.

Q. nec ad  
Essentia  
unitatem,  
nec ad Per-  
sonarum  
Trinitatem  
cognoscen-  
dam faciat.

IV. Quod nec ad unitatem Essentia Dei, nec ad Trinitatem personarum cognoscendam necessarium est, id non est proprietas Dei essentialis. At simplicitas non est necessaria ad unitatem essentia Dei; quia identitas essentia & attributorum essentialium non est necessaria. Neque etiam ad Trinitatem personarum: quia omnimoda simplicitas non est necessaria ad hoc, ut aliquid unum pluribus non tantum personis, (quæ ab essentia non nisi ratione differunt,) sed etiam rebus partibusque realiter ab ipsa & inter se distinctis, communis sit. Quod patet ex natura anima rationalis, quæ etiam si simplex non est, sed composita per conditione creatura finita; una tamen esse, & tota in toto corpore, tota item in qualibet corporis parte esse creditur. Ergo. RES P. Negatur Minor & utraque ejus ratio. Prior de unitate essentia; quia identitatem illam esse necessariam, supra ostendimus autoritate sacra. Posterior de Trinitate personarum: quia unitas singularissima, qualis est numeri & individui, planè necessaria est ad consociationem & communiatem trium personarum, in una Dei essentia statuendam. Nec valet evocari ab anima rationali, ob crassissimum parium Elenchum. Eam totam esse in toto corpore, & in qualibet ejus parte, dicunt quidem Scholastici Theologi, sed illud intelligunt de totalitate perfectionis, non de totalitate potentiarum. Nempe quia anima informat totum hominem, constantem anima & corpore, non partem duntaxat ejus. Est principium motus in toto cor-  
pori

pore & omnibus ejus organis : nec tamen residet in omnibus, ut in sub-  
jecto; cum sedes ejus sit cor, primum vivens & ultimum moriens. Hinc  
in Scriptura principium vitæ passim statuitur.

V. *Cujus doctrina tota est metaphysica, id non potest esse proprietas Dei co-*  
*gnitiu necessaria. Atqui doctrina de simplicitate Dei tota est Metaphysica. Er-*  
*go. Probatur Minor, tum quoad terminum, de quo nondum convenit, inter*  
*ipsos Philosophos; tum quoad rem, cum & quid sit compositio, & qua sint vera*  
*ejus species istic doceatur, & variè disceptetur.* RESP. Minorem dari posse  
de simplicitate absolutè spectatâ, quatenus pro recepta disciplinarum  
distinctione, in Scholis Philosophicis doceri solet. Sed de simplicitate  
divina omnino negatur. Hæc enim non discitur ex Metaphysica, sed  
ex solo Dei verbo, ut principio proprio. Solent quidem ad illustran-  
dam Dei simplicitatem, prout traditur in Scriptura, quandoque adhi-  
beri termini Logici & Metaphysici, prout etiam aliis partibus doctri-  
næ Christianæ fit. Verum ob captus nostri tarditatem & imbecillita-  
tem; non autem quasi absque iis Dei simplicitas nec doceri nec intelligi  
queat. Quanquam ne eos quidem excusamus, nedum probamus, qui  
studio subtilitatis hic sibi nimium indulgent.

QUARTA: *An Deus sit infinitus & omnipræsens secundum*  
*essentiam?*

Distinguunt nonnulli inter *Infinitatem* & *Omnipræsentiam* Dei, quod  
illa absolutè, hæc relatè ad creaturas; illa ab æterno, hæc demum in  
tempore ei conveniat. De quo non putamus cum quoquam contem-  
dendum pertinacius, cum certum sit quicquid statuatur discriminis il-  
lud à solo considerandi modo provenire. Majoris momenti est distin-  
ctio *Omnipræsentia Dei secundum essentiam & virtutem, κατ' ὅτιαν ἔχει*  
*ὑπέριον*; quæ realiter ut causa & effectum differunt. *Omnipræsentia virtutis*  
est, qua Deus rebus creatis potenter adest, sive præsto est; & pro gra-  
dum varietate in generalem & specialem distingui solet. *Generalis* di-  
citur *potentia*, qua omnes creaturas sustentat ac gubernat pro benepla-  
cito voluntatis suæ. Heb. I. v. 3. *Specialis* verò est tum *gratia* in hac vi-  
ta, per quam habitat in cordibus credentium, & renovat eos ad imagi-  
nem suam. 2. Cor. 6. v. 19. Iohan. 14. v. 23. tum *gloria* in altera vita,  
qua immediatè se communicat beatis ad perfectam felicitatem. 1. Cor.  
15. v. 28. Ioh. 17. v. 24. Hæc extra controversiam est, & utrimque  
concessa. Altera vero de *Infinitate & Omnipræsentia ipsius essentia divina*  
gravem patitur controversiam. *Socinus* tractatu contra Fr. Davidis;  
Essentialem sive substantialem hanc Dei præsentiam in rebus creatis  
negat, & docet Deum nobis in terra non adesse secundum essentiam,  
sed per virtutem, operationem & auxilium. Eaque est communis sen-

Quis do-  
ctrina tota  
fit meta-  
physica.

Quarta So-  
ciniano-  
rum. An  
Deus sit  
infinitus &  
omnipræsens  
secundum  
Essentiam?  
Infinitas &  
Omnipræ-  
sentia Dei  
num diffe-  
rant.  
Omnipræ-  
sentia Dei  
secundum  
essentiam  
& virtu-  
tem.  
Virtutis  
quid.  
Generalis.  
Specialis.

Omnipræ-  
sentia Es-  
sentia.  
Eam ne-  
gant Soci-  
niani.

tentia omnium *Socinianorum*, horum comparata, ut eò speciosius oppo-  
gnent Trinitatem personarum divinarum in unitate Essentiæ. *Vorstii*  
in tractatu de Deo ejusque Apologia, aliisque scriptis, etsi videri vult  
*παρὰ* de hac quæstione & nihil certi definire: tamen non obstante hac  
protestatione sententiam suam non obscurè declarat. Nam substantia-  
lem præsentiam inter *ἀσώματα* ac *ἀδύατα* refert, quæ natura non par-  
tur: diserteque pronunciat, Deum secundum essentiam esse in celo, se-  
cundum virtutem vero & efficaciam esse in terra, & adesse omnibus  
creaturis. *Novatores* in confessione sua hoc Dei attributum silentio  
prætereunt. In Apologia autem, ingenuam de eo confessionem refe-  
giunt, tanquam de re curiosa, scrupulosa, non faciente ad ædificatio-  
nem; ita tamen ut repetito argumento *Vorstii*, atque etiam *Socini* ab  
absurdo quorsum inclinent obscurum dubiumve esse non possit. *Or-  
thodoxi* Deum infinitum sive omnipræsentem esse secundum Essentiam  
credunt, confitentur, ac docent. Modum vero essentialis illius om-  
nipræsentia, neque curiosè investigant, neque temerè definiunt:  
contenti eo, quod de essentiali hac omnipræsentia congruenter spiri-  
tuali Dei naturæ secundum verbum Dei tenendum est: videlicet con-  
stare eam non multiplicatione essentia divina, ut quæ est una numerum  
ac individuum. Deut. 6. v. 4. nec expansione aut diffusionem molis cor-  
poræ; cum sit spiritus increatus. Johan. 4. v. 24. non etiam contactu  
physico, qui proprius est corporum: Verum in simplici nobisque in-  
comprehensibili essentia divina infinitudine sitam esse, ut Augustinus  
ad Dardanum cap. 4. & lib. 5. de Trinitate cap. 1. hoc mysterium ex-  
ponit. Ulterius qui eunt, aut amplius quid, contra vel præter verbum  
definiunt, ut quidam faciunt Scholastici, diserte testamur, nos non ap-  
probare hanc audaciam.

Rationes  
Affirman-  
tes Orthodo-  
xæ.

Thesis igitur Affirmans Orthodoxorum est: *Deum esse in-  
finitum & omnipræsentem secundum Essentiam.*

*κατασκευὴ* Theseos Affirmantis Orthodoxæ.

Cujus Rationes ex *Natura Subjecti* opposita erunt Novatoribus &  
*Vorstio*, qui Trinitatem personarum in Deo, & dualitatem nature-  
rum in Christo, tueri volunt videri. At ex *Natura Prædicati*, cum ipsis  
tum Socinianis communiter opponuntur.

Ex *Natura Subjecti*.

Q. est tri-  
nus perso-  
nis in una  
Essentia.

I. Qui est trinus personis realiter distinctis in una numero essentia  
is est essentia infinitus. Atqui Deus est trinus personis realiter di-  
stinctis in una numero Essentiâ. Ergo. *Minorem* retinere & tueri no-  
biscum videri volunt *Vorstius*, & *Novatores*. Quid autem revera sen-  
tiant

tiant in sequentibus ostendetur; videlicet quod alii quidem cum Socino negent Trinitatem, alii vero cum articulum non putent esse necessarium. *Major* probatur; Si unius essentia singularis finita non potest esse nisi una persona, sequitur qui est trinus personis in una essentia realiter distinctis, eum esse essentia infinitum. *Ratio consequentia* certa est; quia unius essentia singularis, non est nisi una persona: & quot sunt personæ, tot sunt essentia. Personæ enim multiplicantur pro singularibus essentiis, cum essentia finita in omnibus sit secundum partes; ut ex personis tam hominum, quam angelorum constat.

II. Qui καὶ ὑπὸ πνεύματι divinam unitus est naturæ humanæ, is secundum essentiam non minus fuit in terrâ, quam in cælo; adeoque ubique simul in cælo & in terra. In cælo, ut habitaculo Dei. Esa. 66. v. 1. In terra, & nominatim in carne, ut in proprio templo σωματικῶς. Col. 2. v. 9. Imprimis autem Johan. 3. v. 13. Atqui Christus filius Dei καὶ ὑπὸ πνεύματι Divinam unitus est Humanæ Naturæ Iohan. 1. v. 14. Rom. 1. v. 2. Gal. 4. v. 4. 1. Timoth. 3. v. 16. Ergo *Ratio propositionis* est, quia hypostasis Filii est peculiaris substantia, in ipsa essentia Divina. Phil. 2. v. 6. 7. & quidem talis per quam Filius est æqualis, par Patri, ibidem Iohan. 5. v. 17. est unus cum Patre & Spiritu S. Iohan. 10. v. 30. 1. Ioh. 5. v. 7. adeoque à Patre & Spiritu S. indivisus est per mutuam ἐμπειροχρησιν, qua personæ se invicem complectuntur. Iohan. 14. v. 10. 11.

Q. filius  
Dei καὶ  
ὑπὸ πνεύματι  
divinam u-  
nitus est  
humanæ  
naturæ.

### Ex Natura Predicati.

I. Qui essentia sua est in cælo, terra, adeoque in omnibus locis, nec tamen iis clauditur aut finitur, is secundum essentiam suam est omnipræsens & infinitus. At Deus ipsa essentia est in cælo, terra, adeoque in omnibus locis, nec tamen iis clauditur aut finitur. Ergo. *Majoris* veritas bifariam adstruitur. I. Infinitas Dei in verbo describitur per negationem finitudinis; omnipræsentia ejus per negationem certi loci, sive unius, sive plurium; ut æternitas per negationem temporis. Ergo de quo dicitur quod nullo loco claudatur essentia sua, ei infinitudo essentiali tribuitur. II. Si is qui omnibus in locis præsens est, iisque non clauditur, tamen finitus manet secundum essentiam, sequitur eum ab alio finito non differre nisi gradu. Nam finitum majus & minus, gradum non speciem variant: ut cælum est majus finitum, luminaria sunt minus finitum. Etsi autem cæli, terræ, major sit amplitudo, tamen comprehenduntur sub eodem genere cum aliis finitis. Consequens falsum est & absurdum: argumento locorum Esa. 40. v. 12. & seqq. Ier. 23. v. 23. 24. Ergo & antecedens, quod videlicet maneat finitus secundum essentiam Esa. 40. v. 14. 15. *Minor* probatur: quo ad primum membrum: quod Deus ipsa essentia sit in cælo, terra, & omnibus locis. Psal.

Q. Deus  
essentia sua  
est in om-  
nibus lo-  
cis; nec ta-  
men iis fi-  
nitur.

139. v. 7. 8. 9. *Quo irem à Spiritu tuo? &c.* Esa. 66. v. 1. *Calum est mihi thronus, &c.* Jerem. 23. v. 23. 24. *An non Deus sum è propinquo? &c.* Actor. 17. v. 27. 28. *Non longe abest ab unoquoque, &c.* Quoad secundum membrum, quod tamen iis in locis non claudatur. 1. Reg. 8. v. 17. collato cum Actor. 7. v. 47. & seqq. *Ecce cæli & cæli cælorum non capiunt te, &c.* Iob. 11. v. 8. *Est cælis altior, &c.* Esa. 40. v. 12. 15. amplitudinem Dei magnificè describit. Ex quibus patet; etsi sit essentia sua in cælo, terrâ, & ubique tamen nullis terminis concludi posse. *Excipiunt ad loca illa, quod de omnipræsentiâ non essentia, sed virtutis, operationis & efficaciâ intelligenda sint.* RESP. Exceptio hæc implicat Elenchum oppositorum: dum opponit ea quæ non sunt opponenda, sed componenda & coordinanda. Negamus autem glossam de præsentia virtutis opposita essentia, cum locis illis stare posse: Quod trifariam probatur. I. Ex verbis. Neque enim Deus de virtute aut operatione opposita essentia, sed de ipsa essentia loquitur. 1. Reg. 8. *non capiunt te, &c.* Psal. 139. *istic ades.* Jerem. 23. *impleo ego,* Actor. 17. *Deus non longe abest.* II. à pari. Deus enim dicitur esse in cælo, in terra, in mari, in inferno indistinctè. Aut ergo ubique secundum essentiam, aut nullibi est secundum essentiam. Ubi enim Scriptura non distinguit, ibi nec nos distinguere debemus. At Scriptura non distinguit quod secundum essentiam in cælo, secundum operationem & virtutem sit in terra, sed eundem dicit esse in cælo, terrâ. Quare nec nostrum est sic distinguere. III. Ab absurdo consequente. Sensus enim dictorum erit 1. Reg. 8. *Non capiunt virtutem tuam, etiam si capiant essentiam?* Psal. 139. *fugere licet ab essentia tua, at non à virtute.* Jerem. 23. *cælum & terram impleo virtute, non essentia, &c.* Qui quam jejunos, frivolos, imo in ipsum Deum impius sit, nemo non videt.

Q. omnia  
operatur  
in omni-  
bus.

II. Qui omnia operatur in omnibus, eaque implet essentia omni-præsentis virtute, is omnipræsens & infinitus est secundum essentiam, At Deus omnia operatur in omnibus. Ergo. Major hinc liquet: quod infinita virtus non possit cadere in subjectum finitum; sive consideretur in actu primo ad modum qualitatis; sive in actu secundo, tanquam operatio: quia causa non est toto genere deterior suo effectui. Minor probatur. I. Testimoniis Scripturæ. Jerem. 23. v. 24. *Calum & terram impleo Ego*: videlicet qui sum Deus non è longinquo, sed è propinquo. Actor. 17. v. 27. 28. Rom. 11. v. 36. 1. Cor. 12. v. 6. Eph. 1. v. 23. Hebr. 1. v. 3. II. Ratione: Si Deus omnia operans in omnibus, non operatur virtute essentia ubique præsentis, sed cæli terræque intervallo absentis & distantis, haud aliter operatur quam in naturalibus corpora cælestia per hæc inferiora, aut in civilibus Rex per ministros suos, dominus per servos



servos suos, quantumvis absens. Id autem non tantum indignum, sed etiam blasphemum est dictu, repugnans Scripturæ & rationi. Ergo tale etiam est antecedens.

### Excipiunt Duo.

PRIMUM: *Quod Deus operetur omnia in omnibus sed per causas secundas, sive Physicas, sive hyperphysicas. Ergo etiam posita illa Dei operatione, non tamen ponitur essentialis omnipresentia.* RESP. Antecedens non est verum universaliter. Nec enim Deus omnia operatur per causas secundas; sed multa agit immediatè, suscitatur mortuos, dat Spiritum Sanctum, aufert cor lapideum, dat carncum. Deinde etiam *consequentia* nulla est. Sic enim operatur omnia in nobis, ut præsentissime adsit ipsis causis secundis, ut operetur omnia in omnibus præsentissimus. Actor. 17. v. 28. Ier. 23. v. 24. Alterum: *etsi Deus omnia operetur in omnibus, tamen cum omnia illa sint finita, nihil aliud sequi, quam finitam esse operationem, adeoque etiam ipsam essentiam.* RESP. Sic vero causam ipsi suam deferunt. Cum enim in cælo pariter & terra operetur, jam secundum essentiam suam non tantum in cælo, sed etiam in terra fuerit præsens. Præterea ita operatur omnia in omnibus, ut tamen ne universis quidem includatur. Infinitus operatur in Subjectis finitis. Proinde pro finitudine subjectorum essentiam Dei finitam statuere nefas.

Quomodo  
Deus ope-  
retur o-  
mnia in o-  
mnibus.

III. Qui est perfectissimus essentia, est infinitus essentia. Deus est perfectissimus essentia. Ergo Deus est infinitus essentia. Minor clara est. Est enim *Elshaddai*, h. e. Deus sufficientiæ, qui omnes perfectionis numeros complectitur, indeque etiam *perfectus* appellatur. Genes. 17. v. 1. Deut. 32. v. 4. Matth. 5. v. 48. Major probatur bifariam. I. finitudo essentia creatæ ejus imperfectionem ostendit. Ergo infinitudo Dei ejus perfectionem. Valet argumentum à contrariis ex loco Esa. 40. v. 12. 15. II. ad summi boni perfectionem pertinet ejus infinitudo. Quo enim bonum majus, melius, eo perfectius. Jam vero Deus est summum bonum, utpote qui est solus bonus, fons omnis boni in natura. Matth. 19. v. 17. Jacob. 1. v. 7.

Q. est per-  
fectissimus  
essentia.

IV. Qui attributis essentialibus est infinitus, etiam essentia est infinitus. Jam vero Deus attributis essentialibus est infinitus. Ergo. Major negari non potest; quia in antecedentibus ostendimus, attributa essentialia ab essentia λόγος non τὸ εἶναι differre. Minor probatur; quia sapientia Dei, ejus justitia, misericordia, bonitas, potentia sunt attributa essentialia, & sunt infinita, ut constat.

Q. attrib-  
tis essen-  
tialibus est  
infinitum.

Antithesis Negans Heterodoxorum est: *Deum non esse Infinitum & omnipresentem secundum essentiam.*

Rationes  
Negantes  
Heterodoxa.

Ἀντιθεσος Antitheseos Negantis Heterodoxæ.

Ex Natura Prædicati.

Q. secundum  
essentiam suam  
tantum sit  
in cælo.

I. Qui secundum essentiam tantum est in cælo, non est essentialiter omnipræsens aut infinitus. At Deus secundum essentiam suam tantum est in cælo. Ergo. Minor probatur. I. autoritate Scripturæ, quæ testatur Deum tantum esse in cælo, sedere, habitare in cælo. Matth. 6. v. 9. Psal. 2. v. 4. & 113. v. 5. & 123. v. 1. Esa. 66. v. 1. Matth. 5. v. 34. Iohan. 14. v. 2. 3. & alibi: Cælum quoque esse thronum, domum, habitaculum, & locum ipsius Esa. 66. v. 1. Matth. 5. v. 34. Psal. 103. v. 19. II. Ex ritu adorantium qui preces habuere ad Deum, suspiciunt in cælum. Psal. 123. v. 1. Quod ipsum gentiles etiam naturæ instinctu fecerunt. RESP. Falsa est Minor, nec confirmatur utraque ratione ei subjecta. Non prima: quia Scriptura ubi asserit Deum in cælo esse, nullibi addit exclusivam, imò eam apertè removet. 1. Reg. 8. v. 23. Cæli calorum non capiunt te. Si non capitur cælo, Ergo non tantum est in

Quomodo  
Deus dicatur  
in cælo  
esse.

cælo. Jerem. 23. v. 24. Cælum & terram impleo Ego. Deinde implicare fallaciam causæ. Nec enim dicitur in cælo esse, quod ei sit inclusus, sed quod in cælo, ut in Palatio, divinam Majestatem & gloriam suam clarius patefaciat & communicet. Psal. 103. v. 19. & 115. v. 16. Esa. 66. v. 1. ubi antithesis inter thronum & scabellum notanda. Non posteriori: idque rursus ob fallaciam causæ. Quod enim adoraturi sive ex institutione verbi, sive ex instinctu naturæ, in cælum suspiciunt non idèd fit quasi Deus sit inclusus cælo. Hanc enim opinionem redarguit Apostolus Act. 17. v. 24. & seqq. in Atheniensibus. Et Christus Joh. 17. ut summus Pontifex orans, oculos elevat in cælum an quod putaret patrem absentem, in cælis inclusum? Minimè. Contrarium asserit cap. 16. v. 32. Causa igitur hujus gestus alia est, & quidem duplex. I. ut adorantium sensus & cogitationes omnes à terrenis & caducis rebus abstrahant. Col. 3. v. 1. 2. 3. II. ut sursum aspirent, ubi est & illustrior patefactio, & uberior communicatio gloriæ ac bonitatis ipsius, quam in terra. Imò quidquid est gratiæ id superne venit. Jacob. 1. v. 17. Et ne regerant hoc esse *καὶ ἀνάμνησιν*, & petitionem Principii, probamus hanc, non aliam, illius gestus causam esse. I. autoritate Scripturæ, imprimis. Psal. 103. v. 19. Iohan. 17. v. 24. II. à typo arcæ. In V. T. adoraturi ubicunque essent faciem vertebant ad arcam: non quod Deus esset arcæ inclusus, sed propter singularem patefactionem, atque etiam gratiæ promissionem. Ergo non aliam ab causam adoraturi in cælum suspicimus. III. ex oculari quasi demonstratione, & ipsa experientia; non tantum sanctorum, sed etiam gentilium: qui noverunt Deum tam judicia sua cælis exercere in homines, quam inde beneficia sua in eos erogare. Rom. 1. v. 18. Jacob. 1. v. 17.

Cur adoratur  
in cælo  
suspiciant.

II. Qui dicitur *quantus*, *magnus*, *excelsus*, *elevatus*; *nusquam* autem *absolue infinitus* aut *omnipræfens simpliciter*, *is non est essentialiter omnipræfens & infinitus*. At Deus dicitur *quantus*, &c. Ergo. Potes tamen infinitus dici secundum quid respectu creaturarum, tanquam *magis finitarum* quo sensu *stella*, & *arena maris infinita* dicuntur. RESP. Est fallacia plurium interrogationum, ideoque secundum quid utraque præmissarum negatur. Major quidem: quia Deus est *quantus* quantitate non *molis finitæ*, sed *infinitæ virtutis*, *excellentiæ*, & *gloriæ*. Hinc Jobi 11. v. 18. dicitur *excelsior cælis*, &c. Psal. 103. v. 8. 9. Esa. 55. v. 6. 7. idque pro conditione naturæ Dei spiritualis, in quam nulla quantitas corporea cadit. Minor etiam negatur. Et si enim Deus non dicitur *πρωτῶς* absolute infinitus, tamen verbis æquipollentibus, *essentia infinita* & *omnipræfens* ei tribuitur. Psal. 145. v. 3. dicitur; *magnitudinis ejus nullum finem in vestigari posse*: quæ de essentia intelligi circumstantiæ evincunt. Quod si verò comparatè solum, ut creaturæ est *omnipræfens* & *infinitus*, jam in ordinem creaturarum redigitur, non specie sed gradu ab illis distinctus, quod negat Esaïas cap. 40. v. 12. 15.

III. Quod repugnat naturæ Dei id ei non est tribuendum. At infinitudo & omnipræfentia repugnat naturæ Dei. Ergo. Minor probatur; Quia actu infinitum esse, & esse aliquid, sive esse *Ens singularissimum*, sunt contradictoria. Quod enim actu est, eo ipso est aliquid & finitum, & ad certam Entis speciem contractum. At Deus est *Ens actu*, est *ens primum*, *singularissimum*. Ergo. RESP. Negatur Minor principalis syllogismi; In ratione autem notanda est homonymia, per quam sunt quatuor termini in argumento. Dicitur enim *Infinitum* bifariam. Vno modo pro eo quod est *ἀόριστον*, vagum, confusum non habens propriam essentiam. Sic nullum Ens infinitum, multo minus Deus, quia omne Ens est unum, indivisum in se, & divisum à quovis alio. Altero modo idem est quod *ἀπεριόριστον*, non finitum, quod nullos habet essentia & perfectionis suæ terminos extrinsecos, quibus terminetur aut finiatur. Hæc Immensitas non tollit Dei essentiam, nec abolet distinctionem ejus ab aliis Entibus. Quamvis enim Deus præfens sit omnibus entibus creatis, verè tamen ab iis est distinctus, utpote alius ab ipsis. Et distinctionem illam non accipit ab aliis, sed habet à singularitate essentia suæ.

IV. Cujus essentia est abstracta ab omnibus entibus creatis, is non est omnipræfens secundum essentiam. At Dei essentia est abstracta ab omnibus entibus creatis; quia alius est ab iis omnibus. Ergo. RESP. Negatur Propositio. Dicitur enim essentia abstracta à creaturis, quatenus ab iis divisa est, nec est pars earum: omnipræfens autem, quatenus nullius essentia terminatur, aut ab eâ excluditur. Neque enim dicimus Deum esse omnipræsen-

Q. dicitur  
quantus,  
magnus,  
excelsus,  
nuspium  
simpliciter  
infinitus.

Q. repugnet natura Dei.

Infinitum  
bifariam  
dicitur.

Q. essentia  
ejus ab-  
stracta sit  
ab omni-  
bus entibus  
creatis.

præsentem omnibus; quod veniat cum iis in compositionem tanquam pars; vel quod contineatur, afficiatur, aut tangatur ab iis; sed quod ipsi sit præsens, ut causa suprema in effectis, ut creator & gubernator in rebus creatis & conservandis. Act. 17. v. 27. 28. Rom. 11. v. 36. U enim sol calorem & lucem suam in inferiora diffundit, ut tamen cum illis non confundatur aut misceatur; ita de Deo res habet. Hoc tamen est discriminiis, quod Deus soli sedem in cælo posuit. Psal. 19. v. 4. Deus autem essentia cælum & terram implet. Jer. 23. v. 23.

Q. essentia  
sua sit visi-  
bilis.

V. *Qui essentia sua est visibilis, non est omnipræsens aut infinitus essentia. At Deus essentia sua est visibilis. Ergo. Majoris ratio hæc est: quia nihil infinitum est sensu perceptibile. Minoris: quia essentia Dei nunc videtur ab angelis. Matth. 18. v. 10. & olim à nobis videbitur 1. Joh. 3. v. 2. Resp. Negatur Minor quam  $\delta\alpha\acute{\rho}\rho\eta\delta\iota\omega$  negat Apostolus, quoad actum & potentiam. 1. Timoth. 6. v. 16. Probatio I. implicat fallaciam quatuor terminorum, propter ambiguitatem medii: qui de angelis & hominibus, indifferenter enunciatur; cum tamen hominibus propriè, angelis non nisi impropriè, sive per metaphoram conveniat. II. Habet ignorantem Elenchi, quatenus adducitur medium, à quæstione alienum. Minor enim negata loquitur de visione ipsius essentia; testimonia vero adducta non de essentia, sed de faciei visione loquuntur; per quam intelligitur Dei gloria illustriore specie revelata. Exod. 33. v. 18. Joh. 17. v. 24.*

Q. dogma  
de omni-  
præsentia  
sit absur-  
dum, Deo  
probatio-  
sum.

VI. *Dogma quod variis conflictatur absurditatibus, probro sit Deo, non est asserendum. At dogma de essentiali infinitate Dei tale est. Ergo. Minor probatur. Si Deus ipsa essentia sua est infinitus, omnipræsens, erit quoque I. in Diabolis, impiis damnatis; à quibus testatur Scriptura eum abesse. II. In omnibus antris, speluncis, locis sordidissimis, ipsoque adeo inferno. III. erit in innumeris spatiis imaginariis extra finitum hunc mundum: ultra quem patet infinita essentia; cum essentia ejus longe extendatur ultra loca finita. IV. per hæc illud quod inducit atheismus, & neglectus ac contemptus Dei. Quis enim illius præsentiam reveretur, quæ ita se habet? Resp. Dari Majorem principalem per se, non per accidens intellectam. Sed Minor negatur. In Epiphysismo inconsequens est propositio. Procedit enim ab affirmatione rei definitæ in Scriptura, videlicet omnipræsentia essentia Dei, ad positionem modi non definiti in ea, sed humanitus conficti, & per calumniam depravati. Assumptio vero habet fallaciam plurium interrogationum. Sunt illa omnia absurda, probro Deo; sed alia per se, alia per accidens tantum: quatenus calumniis adversariorum depravantur. Id sigillatim ostendemus. Primo igitur dicimus esse absurdum: Deum esse in Diabolis, & impiis damnatis, vel tanquam autorem, adiutorem, aut appro-*

Quomodo  
Deus sit in  
Diabolis,  
impiis  
damnatis.

batores

batorem peccati, vel etiam ut servatorem ipsorum per communicatio-  
nem gratiæ. Non autem absurdum est dicere: in illis esse, ut ipsorum  
creatorem & conservatorem, ut subsistant. Actor. 17. v. 28. vel etiam  
ut ipsorum iudicem ac vindicem, ut puniat. Rom. 2. v. 5. 6. 2. Thessal. 1.  
v. 7. 8. *Alterum* absurdum admittimus, si modus præsentia statuat  
per contactum Physicum, aut quemcunque modum corporeum. Dici-  
mus autem esse Deum in illis præsentem, per essentia incorruptibilis in-  
finitatem. Quæ enim dignatus est creare, ea etiam essentia infinitudi-  
ne implere non dedignatur. Si ne quidem visibilis ille sol quicquam  
sordium contrahit, cum inferiora quæcunque sua luce irradiat, quanto  
minus ipse sol iustitiæ Deus? Si angeli non inquinantur à speluncis, se-  
pulcris, carceribus. Dan. 6. Matth. 28. Actor. 12. nec Spiritus S. infectus  
fuit sanctificans semen Mariæ in utero ejus; quæ dementia, imo impie-  
tas est id infinitæ Dei essentia affingere & impingere? *Tertium* absurdum  
de locis imaginariis, quod Vorstius urget, ex illorum phantasia exsculpi-  
tur, non ex nostra sententia. Dicimus Deum esse ubique in hoc mundo,  
in celo & in terra: esse etiam extra hunc mundum cum non sit ei inclu-  
sus: non in locis imaginariis, in Utopia, aut quocunque loco ficto: sed  
in seipso, in infinitate essentia suæ, ut ante mundum conditum in seipso  
erat, Filius in Patre, & Pater in Filio Johan. 1. v. 18. cap. 14. v. 10. 11. cap.  
17. v. 5. *Quartum* de atheismo, quod habent Novatores in Apologia,  
non nascitur ex doctrina de omnipræsentia essentiali, quatenus ea tradi-  
tur in Scriptura: sed ex asseveratione illius modi, quem ipsi nobis affin-  
gunt: nos autem toto pectore averfamur. Interim certo certius est quod  
Negatio rei, hoc est ipsius essentialis omnipræsentia atheismum pariat  
& inducat. Quod probatur I. testimoniis duobus illustribus. Psal.  
139. v. 7. 8. 9. *Quo fugiam à spiritu tuo?* &c. Jer. 23. v. 23. 24. *An Deus*  
*è longinquo sum,* &c. II. Ratione. Quod tollit Dei reverentiam & timo-  
rem, atheismi mater est. At negatio omnipræsentia Dei essentialis tol-  
lit Dei timorem, ut videre est Psal. 10. v. 4. 11. & 14. v. 1. 2. & 53. v. 1. 2.  
& 94. v. 7. ubi atheorum facta & cogitationes describuntur, simul et-  
iam causæ notantur; quod non cogitent Deum præsentem, eundem  
omnia vindicare. Contra illi qui Deum timent, dicuntur ambulare co-  
ram Deo, quia illius præsentia excitantur ad obsequium. Ergo. III. A  
comparatis, ex 1. Corinth. 11. v. 10. ubi hortatur Paulus faminas ad  
modestiam, ut decorum servent in cœtibus sacris, argumento præsentia  
angelorum: Si præsentia angelorum est causa modestia, quanto magis  
Dei præsentia. Ergo ut negatio præsentia angelorum tollit modestiam,  
& est illius laxatio; ita multo magis persuasio Dei non præsentis.

Quomodo  
sit in an-  
tris, locis  
sordidis,  
inferno.

An Deus sit  
in spatiis  
imaginari-  
is.

Negatio  
omnipræ-  
sentia pa-  
riat atheis-  
mum.



Quinta Sociniano:  
An aternitas  
Dei distinguatur  
temporum  
differentiis.  
Aternitas  
Dei qualis.

Successio-  
ni subja-  
ce

Sociniani  
affir-  
mant.

Orthodoxi  
negant.

Rationes  
Negantes  
Orthodoxæ.

Q. Essentia  
Dei suc-  
cessionis ex-  
pers est.

QUINTA: An aternitas Dei subjaceat & distinguatur tem-  
porum differentiis?

*Aternitas Dei*, quæ absoluta & infinita dicitur, tribus sive partibus sive proprietatibus describitur in Scriptura. I. quod sit expers principii, ut termini à quo. II. quod sit expers finis, ut termini ad quem. III. quod item expers sit successionis, ceu medii inter utrumque terminum, utpote extremum intercedentis. Successio porro intelligitur rei existentis duratio, secundum prius & posterius; secundum præteritum, & futurum. De prima & secunda proprietate nulla est quæstio; sed de sola tertia. Asserunt *Sociniani*, & cum iis *Vorsius* Tractatu de Deo: aternitatem Dei non esse immunem à successione; subiacere communibus temporum differentiis; quin imo tempus ipsum, saltem generali significato, Deo tribui. Nec id mirum videri debet. Qui enim essentiam Dei loco definire, & quasi circumscribere, cæle includere, non erubescit, quidni eandem temporum quoque differentiis subiciat. *Orthodoxi* autem docent, Deum ab omni temporis differentia, non minus à successione, quam à principio & fine esse immunem: adeoque quicquid temporum est, ab eo longissimè removendum esse.

Thesis Negans Orthodoxorum est: *Aternitatem Dei non subiacere temporum differentiis.*

Καταπαύσιν Theseos Negantis Orthodoxæ.

Ex Natura Subjecti.

Essentia Dei expers est successionis. Aternitas est Essentia Dei. Ergo aternitas est expers successionis. *Minoris* veritas constat. I. Autoritate Scripturæ, docentis aternitatem Dei esse ipsam aternam essentiam. I. Sam. 15. v. 29. *aternitas Dei non committet mendacium*: ubi aternitas quid est nisi Deus aternus? II. Ratione. Cum enim aternitas sit attributum Dei essentiale, cujusmodi reciprocantur cum essentia ipsa quoque est aterna Dei essentia. *Major*, in quâ potissimum momentum situm est, tribus Epilogismis confirmatur. I. Essentia absolute simplex est expers omnis successionis. Essentia Dei est absolute simplex. Ergo. *Minor* supra cum aliis, tum his locis probata est. Exod. 3. v. 14. 15. Deut. 6. v. 4. Joh. 4. v. 24. *Majoris* ratio est: quod simplicitas excludit & negat omnem partitionem sive divisionem. Sed successio ponit partitionem secundum prius & posterius. Ergo. II. Essentia absolute immutabilis est expers successionis. Essentia Dei est absolute immutabilis. Psal. 102. v. 27. 28. Iac. 1. v. 17. Ergo. *Major* probatur.



batur, quod omnis successio infert mutationem prioris in posterius, præteriti in præsens, præsentis in futurum. Cum enim hæc non possint simul subsistere, fit ut uno decedente succedat alterum : quod patet successione ætatis humanæ : infantiam enim sequitur pueritia, hanc adolescentia virilis ætas, & senectæ. III. Essentia immensurabilis est expers successioneis. Essentia Dei est immensurabilis. Ergo. *Major* probatur, quia omne mensurabile mensuratur secundum prius & posterius. Quod igitur est extra mensuram, est extra successionem. Atqui essentia Dei non mensuratur : quia est prima & independens. Sed quod mensuratur non est primum : est enim eâ aliquid prius, scilicet ipsa mensura. Nec independens; mensuratum enim à sua mensura dependet. Ergo.

*Ex Natura Prædicati.*

I. Cui in Scriptura tribuuntur omnes partes & proprietates æternitatis absolute sic dictæ, is non minus successioneis, quam principii & finis est expers. At Deo tribuuntur. Ergo. *Major* non requirit probationem. *Minor* distincte probatur ex Scriptura. *Primo* ex Psal. 102. v. 13. 26. 27. 28. coll. ubi confert mutabilitatem hominis, ejusque evanidam conditionem, cum Dei immutabilitate. Ex quo loco bifariam concluditur. I. Divisim. Quia omnes illæ proprietates distincte de Deo enunciantur : quod sit expers principii; quia *fuit ante fundationem calis & terræ*. v. 26. finis, quia *usque in seculum permanebit per omnes generationes, & ejus anni non deficiunt*. v. 13. 25. 28. successioneis; quia dicitur *permanere citra omnem mutationem*. v. 27. *semperque idem esse*. v. 28. Non autem semper est idem, cui singulis penè momentis per prius aliquid decedit, per posterius aliquid accedit. II. Conjunctim. Duratio Dei & hominis v. 13. 14. creaturæ & creatoris. v. 25. 26. inter se opponuntur contrariè sive privativè. At duratio hominis, creaturæ, habet principium, successionem & finem. Ibid. Ergo duratio Dei ista non habet. Sicut Deus qui fuit ante mundum conditum, idem nunc est, & erit in omnia secula. Ibid. *Secundo* ex Psal. 90. v. 2. 4. coll. ubi proprietates illæ æternitatis similiter proponuntur. Quippe negatur de Deo principium existentiae sive durationis. v. 2. quia *a seculo fuit ante fundationem mundi*. Finis etiam durationis : quia *est usque in seculum*. v. 4. denique successio ejus v. eod : quia *mille anni sunt coram Deo, ut dies hesternus, ut vigilia nocturna* : quod repetit & declarat Petrus 2. Pet. 3. v. 8. In cujus duratione mille anni sunt ut dies hesternus, ille non est obnoxius successioni temporum : ut quæ hic omnino evanescit. *Tertio* ex Exod. 3. v. 14. & explicatur Apoc. 1. v. 4. quod sit *ὁ ὢν ὁ ὢς ὁ ἔρχόμενος*. Hic principium negatur de Deo : quia *ὁ ὢς πρὶν*. Confer Joh. 1. v. 1. 2. 3. 1. Johan. 1. v. 1. Insuper finis : quia *ὁ ἔρχόμενος*. Postremo

Q. Deo  
tribuuntur  
omnes  
proprietates  
æternitatis.

Postremo successio: quia etiam *ὁ ὢν*. Quæ omnia sub uno verbo verbo *Ehejeh* indistinctè comprehenduntur. Quæ contra excipiunt, in ipsa *ἀναρχία* diluuntur.

Q. expers  
est omnis  
principii.

II. Quod expers est omnis principii, expers quoque est omnis successionis. At essentia Dei expers est omnis principii. Ergo. *Minor* utrimque concessa est. *Majoris* ratio hæc est: quod quæ principium non habent, successionem etiam habere non possunt. Tum quia successio pendet ex principio & ejus respectu dicitur: tum quia successio est ordo secundum prius & posterius. Ordo autem includit principium. Ergo quod principii, idem successionis quoque expers esse necesse est.

Q. de Deo  
absolute  
negatur  
omne tem-  
pus.

III. De quo absolute negatur omne tempus, de eo etiam negantur omnes temporum differentiaæ atque ita etiam successio. At de Dei essentia negatur omne tempus. Ergo. *Majore* clara est. Si enim quædam temporis differentiaæ subjecto conveniunt, de eo tempus non absolute, sed secundum quid tantum de subjecto negatur. *Minor* dupliciter probatur. I. Quia tempus & æternitas Dei absolute & immediatè opponuntur. Utigitur æternitas negat omnes temporum differentias, ita temporum differentiaæ æternitatem. Oppositionis ratio ex locis Scripturæ explicatis patet. II. Increatum de creato, creatum de increato, absolute & simpliciter negatur. Jam omne tempus est creatum, vel saltem concreatum. Gen. 1. v. 1. Heb. 1. v. 2. Æternitas autem Dei est increata. Psal. 102. v. 25. 26. Prov. 8. v. 22. Ergo ut tempus absolute negatur de æternitate, ita & æternitas de tempore.

Antithesis Affirmans Socinianorum: *Æternitatem Dei subiacere, & distinguere temporum differentiis.*

*Ἀναρχία* Antitheseos Affirmantis Heterodoxæ.

Ex Natura *Pradicati*.

Rationes  
Affirman-  
tes Hetero-  
doxa.  
Q. Deo  
tribuuntur  
temporis  
differentia.

I. Cui differentia temporis in Scripturâ tribuuntur, non est earum expers dicens. Atqui Deo ejusque æternitati in ipsa Scriptura tribuuntur differentia temporis. Ergo. *Minor* probatur. I. *Argumento loci* Apoc. 1. v. 4. ubi una & simplex Dei essentia, declaratur triplici temporis differentia, secundum præsens, præteritum, & futurum. II. quia Deo in Scriptura dies adscribuntur. Dan. 7. v. 33. antiquus dierum; item anni. Psal. 102. v. 28. Anni tui non deficient. III. Quia actiones Dei distinguuntur temporum differentiis, quarum alia præsentis, alia futura, alia præterita. Præterita, ut Deus creavit cælum & terram. Gen. 1. v. 1. præsentis, cælum & terram sustentat Heb. 1. v. 3. futurae etiam, cum cælum & terram novam creaturum est. Esa. 66. 2. Pet. 3. RESP. Est fallacia quatuor terminorum, in hoc argumento, propter ambiguitatem medii. Nam in *Majore* proprius intelligitur enunciationis modus, qui quidem in *Quæstione* est. In *Mi-*

nore verò modus improprius, videlicet metaphoricus, qui in scholis Theologicis *ἀνθρῶπινα* appellatur. Quod ostendi potest argumento generali à genere dicendi de Deo Scripturæ usitato; de quo est Joh. 3. v. 12. Rom. 6. v. 19. Tum etiam ab absurdo. Si enim hæc concludendi ratio valet, quidni etiam inferre liceat; Deum habere principium & finem suæ durationis, sicut ejus successionem habet. Est enim utriusque consecutionis par ratio & necessitas. Sed speciatim in singulis probationis membris id ostendendum est. *Apoc. 1. v. 4.* tres illæ temporis differentiæ, non formaliter, sed eminenter Deo tribuuntur: quia simplex & infinitum per compositum & finitum nobis declaratur. Item tribuuntur Deo non divisè sed indivisè. Deus hæc omnia est simul & indivisè. Non enim dicitur, qui est præsens, fuit præteritum, erit futurum, sed est, fuit, & erit simul. *Dan. 7. & Psal. 102. dies Dei & anni ejus non intelliguntur propriè, cursu solis mensurati.* Fuit enim ante creatum mundum, cum sol nondum esset. Ergo nonnisi *ἀνθρῶπινα* accipiendi sunt. Denique *actiones Dei* dicuntur, *præsentis, præterita & futura*, non ratione efficientis, sed effectorum & objectorum respectu: quæ producuntur diversis temporibus à Deo, & ad quæ actiones ejus terminantur.

Vindicatur dicta.

Apoc. 1. v. 4.

Dan. 7. v. 33. Psal. 102. v. 28.

II. *Cujus partes habent successionem, id successionis non est expers. At partes æternitatis habent successionem. Ergo. Major manifesta est, quia totum naturam partium refert. Minor probatur, quia partes æternitatis sunt tempora; sicut seculis in Scriptura usitate distinguitur. Tempora autem habent successionem. Ergo.* RESP. Minor est falsa: probatio ejus vana principii petitio. Tempus & æternitas non habent se ut pars & totum, sed ut species durationis inter se oppositæ. Æternitas semper fuit & semper erit. Tempus non semper fuit; cæpit enim in principio. *Gen. 1. v. 1. nec semper erit; quia desinet in consummatione seculi. Apoc. 10. v. 6.* quomodo igitur tempus est pars æternitatis? Verum quidem est *tempora secularia* distingui seculis & quasi secari; quæ lapsa sunt & labuntur inde à creatione mundi; at non item æternitas. Nisi secula etiam ante creationem condita affirmare velint.

Q. partes æternitatis successionem habebant.

III. *Si æternitas tota simul existit, successionis expers, sequitur tempus ejusque partes, & res quæ in tempore sunt aut fuerunt, etiam simul existere. Ratio; quia quavis pars temporis æternitati coexistit. Quod autem non existit per se, coexistere nequit alteri. Sed consequens est falsum & absurdum. Ratione temporis quidem; quia ita tempus futurum & præteritum essent præsens. Ratione verum etiam; quia ea quæ fuerunt, essent ratione æternitatis; & non essent ratione realis in tempore existentia. Ergo.* RESP. Per inficiationem consequentia, cujus hæc ratio est; quia etsi æternitas sit tota simul & indivisibilis, successionis expers; non tamen partes temporis ei coexistentes sunt

Q. sic omnia quæ in tempore sunt simul existent.

sunt indivisibiles, & simul inter se existunt, citra successionem : nec res quæ fiunt in tempore, simul inter se existunt : sed præteritum cum erat, coexistebat æternitati, & præsens dum est, & futurum quando erit. Indivisibilis est æternitas in se & respectu sui, tempus autem tantum divisibile. Exemplo coexistentiæ Dei & nostræ res clarescet. Nos temporarii, dum vivimus, coexistimus æterno Deo, quia simul existimus. Sed non sequitur, quia Deus indivisibiliter coexistit nobis : etiam nos indivisibiliter coexistere ipsi. Nimirum quia Deus duratione indivisibilis, nos divisibiliter existimus.

SEXTA : *Sitne Deus voluntate mutabilis?*

*Sexta Sociniano-  
rum : Sitne  
Deus volun-  
tate muta-  
bilis ?  
Voluntas  
Dei quo-  
modo ac-  
cipiatur in  
Scriptura.  
Sociniani  
affirmant.  
Orthodoxi  
negant.*

Ante omnia distinguendum est vocabulum *Voluntatis* de Deo usurpatum in Scriptura. Tria autem significat. 1. Facultatem volendi, τὸ βεληπιεῖν. 2. actum volendi βέλησιν, θέλησιν, ἢ προαίρεσιν. 3. objectum volitum, τὸ θέλητόν, βελητόν. De primo & secundo significato nulla est quaestio, sed de solo tertio. Nam *Sociniani* & hos secutus *Conradus Vorstius* in Tractatu de Deo, docent : Voluntatem Dei non esse prorsus immutabilem; mutationis quandam radicem etiam in ipso Deo hæerere, unde fiat ut nolit Deus, quæ ante voluit; velit rursus, quæ ante noluit. *Orthodoxi* constantem & immutabilem voluntatem Deo tribuunt, nihilque mutabilitatis in ejus voluntatem cadere posse asseverant.

Thesis Orthodoxorum Negans hæc est : *Deum non esse voluntate mutabilem.*

καταποδὴ Theſeos Negantis Orthodoxæ.

Ex Natura Subjecti.

*Rationes  
negantes  
Orthodoxæ.  
Q. Deus  
simpliciter  
immutabi-  
lis est es-  
sentia.*

Qui simpliciter immutabilis est essentia, idem quoque immutabilis est voluntate. At Deus ipsa essentia est simpliciter immutabilis. Ergo. *Minorem* concedunt Sociniani & Novatores. *Majoris* veritas dupliciter confirmatur : autoritate Scripturæ & rationibus. I. *Authentica Scriptura* nos docet, immutabilitatem voluntatis Dei pendere ex immutabilitate naturæ ipsius sive essentiæ, adeoque ei prorsus analogam esse pro conceptus nostri modo. Exod. 3. v. 6. 7. 8. Itemque v. 14. 15. Psalm. 102. v. 14. 15. 28. 29. Malach. 3. v. 6. Jac. 1. v. 17. Quibus locis immutabilitas voluntatis Dei, & constantia gratiæ ipsius deducitur ex immutabilitate essentiæ divinæ. *Rationes* sunt. I. Qui est independens Essentia, est etiam immutabilis voluntate. *Ratio* tum quia qui ab alio dependet, ab alio etiam regitur; tum quia omne dependens est Ens in potentia. Sed qui Essentia simpliciter est immutabilis, independens est Essentia : ut qui causas sive internas sive externas nullas habet. Ergo. II. Qui est perfectissimus Essentia, est voluntate immuta-

immutabilis. *Ratio*, quia summa perfectio mutabilitatem voluntatis non admittit aut patitur. Atqui Deus est essentiâ perfectissimus: utpote cui nihil deest, nihil accedere vel decedere potest. Ergo.

### Ex Natura *Pradicati*.

I. Cujus voluntas est ἀμετάθετος καὶ ἀμετέλητος, expers mutatio-  
nis & pœnitentiæ, is immutabilis est voluntate, non mutabilis. At vo-  
luntas Dei est ἀμετάθετος καὶ ἀμετέλητος. Ergo. *Major* patet; quia  
negat formalem rationem mutabilitatis, negat item proprios ejus mo-  
dos. *Minor* probatur dictis. I. Expressis, præcipuè duobus. Heb. 6.  
v. 17. 18. *Quâ in re volens ostendere immutabilitatem consilii sui &c. &*  
v. 18. *per duas res immutabiles habemus firmam consolationem.* Τὸ ἀμετάθε-  
τον τῆς βουλῆς est voluntas immutabilis, nempe partim promissio, par-  
tim juramentum ipsius. Utrumque autem est voluntatis immutabilis  
egregium documentum. Rom. 11. v. 29. *Dona Dei & vocatio ejus sunt*  
*sine pœnitentia.* Effecta voluntatis sunt immutabilia. Ergo & ipsa vo-  
luntas. II. Equipollentibus, quæ quidem innumera sunt, nos selectio-  
ra adducemus. Num. 23. v. 23. 1. Sam. 15. v. 29. Psal. 33. v. 11. & 115.  
v. 3. Prov. 19. v. 21. Esa. 14. v. 27. Cap. 46. v. 10. Mal. 3. v. 6. Jac. 1. v. 17.  
quibus Scriptura, vel Deus in Scriptura de se & voluntate sua testatur  
quod sit constans, immutabilis, quod non variet aut alteretur huma-  
num in morem.

Q. voluntas  
Dei est  
ἀμετάθε-  
τος.

II. Qui nunquam incipit velle, quod antea noluit; nec definit velle,  
quod antea voluit, is est voluntate immutabilis. At Deus nunquam  
incipit velle, quod antea noluit; nec definit velle, quod antea voluit. Er-  
go. *Major* patet, quia hi sunt proprii modi mutatiæ voluntatis, ex qui-  
bus ipsa mutabilitas cognoscitur. *Minor* probatur. *Divisim* quoad prius  
membrum. Act. 15. v. 18. *Nota sunt Deo ab omni ævo omnia opera sua.*  
Opera ab omni ævo nota, sunt ab omni ævo volita. Sed quæ ab omni  
ævo voluit, non cœpit aliquando velle, cum antea ea noller. Quoad  
posterius. Psal. 115. v. 3. *Deus noster in cælis est, quicquid voluit fecit.* Qui  
quicquid voluit fecit & facit, is non definit velle quod antea voluit. *Con-*  
*junctim*, argumento à pari. Ut se habet scientia Dei ad objecta scibilia,  
eodem modo se habet voluntas Dei ad objecta volibilia. At scientia non  
ita se habet, ut Deus incipiat scire, quod antea non scivit. Ergo & vo-  
luntas se ita habet, ut non incipiat velle, quod antea noluit.

Q. nec in-  
cipit velle  
quæ noluit;  
nec definit  
velle quæ  
voluit.

III. Si Dei voluntas est mutabilis, utique à causa aliqua mutatur.  
At à nulla causa mutatur sive interna sive externa. Non ab interna: quia  
in Deo non est defectus vel sapientiæ in mente, vel justitiæ in volun-  
tate, vel potentiæ in exsequendi facultate. Non ab externa: Non enim  
valet contra Deum aut deliberatio consilii, aut propositum animi, aut

Q. à nulla  
causa mu-  
tatur, ne-  
que inter-  
na, neque  
externa.

conatus executiones in tota rerum universitate. Quod gentiles etiam naturæ lumine agnoverunt.

Q. mutabilitas hæc ponit imperfectionem in creaturis intelligentibus.

IV. Quod ponit imperfectionem in creaturis intelligentibus, id in Deum, Ens perfectissimum, cadere non potest. At mutabilitas voluntatis imperfectionem ponit in creaturis intelligentibus. Ergo. *Major* clara est. *Minor* probatur à natura creaturarum intelligentium, tum Angelorum, tum hominum; quorum mutabilitas imperfectionem notat in Scriptura. De Angelis vide Johan. 8. v. 44. 2. Pet. 2. v. 4. Jud. v. 6. De Hominibus Numer. 23. v. 23. 1. Sam. 15. v. 29. Cum antithesi immutabilitatis Dei: & alibi.

Antithesis Affirmans Socinianorum: *Deum esse voluntatem mutabilem.*

Rationes Affirmantes Heterodoxæ.

Q. Dei voluntas sit indifferens ad opposita.

Ἀναγκάζει Antitheseos Affirmantis Heterodoxæ.

Ex Natura Predicati.

I. Cujus voluntas est indifferens & vertibilis ad opposita, ut possit velle vel nolle, hoc vel illo modo velle, is est voluntate mutabilis. At Dei voluntas est indifferens ad opposita: teste Scripturâ & experientiâ. Ergo. RESP. Per negationem *Majoris*, quæ non habet dici de omni, eoque particulari est. Vera est de creaturis, in quibus voluntas conjuncta est cum defectu. Falsa de Deo, qui est omnis defectus expers; cujus voluntas libera est, non mutabilis. Causa indifferentiæ non est mutabilitas, sed libertas relata ad externa. Mutabilis est, qui incipit velle, quod ante noluit & vice versâ. Id verò à Deo quam longissimè abesse ostendimus.

II. Qui modo vult, modo non vult, modo vult hoc fieri modo aliud, in est voluntate mutabilis. At Deus modo vult, modo non vult. Ergo. RESP. Negatur *Major*, propterea quod Deus vult & non vult, hoc vel aliud vult, eadem semper manente voluntate. Cujus varietas, sive repugnantia volitorum, est in creaturis extra Deum, non in Deo ipso. Quippe creaturarum aliæ incipiunt esse, aliæ desinunt esse, secundum ipsius voluntatis immutabile propositum. Tum demum mutabilis est voluntas, cum incipit velle quod noluit, & desinit velle quod voluit: ut supra monuimus.

Q. alias necessitas absoluta incumbituræ sit voluntati Dei.

III. Si Deus non est voluntate mutabilis, sequitur quod necessitas absoluta incumbat voluntati divina, non minus quoad objecta externa, quam quoad interna essentialia. At consequens absurdum. Ergo & antecedens. RESP. Negatur *Major*. Sequitur enim tantum necessitas ex hypothesi; quæ est necessitas liberæ, sed immutabilis voluntatis. Quod Deus ea, quæ extra se vult, immutabiliter vult, hujus causa non est necessitas naturæ, sed perfectio voluntatis liberæ: quâ quod semel liberè voluit, constanter vult & persequitur; quod semel ipsi placuit, displicere amplius non potest.



potest, nempe quia sapienter sancteque placuit, idemque potenter exsequi novit. *Πρωτον ψευδ* est in eo, quod voluntatem Dei comparant cum humana; & ex ejus analogia hujus conditionem metiuntur; non sine insigni blasphemia, & turpi *μεταφορά* eis *ἀλλο γένος*.

SEPTIMA: *An justitia & misericordia sint Deo naturales?*

Septima Sociniano-  
rum: *An  
justitia &  
misericordia  
Dei sint na-  
turales?*

Quæstionis hujus termini initio sunt explicandi, ut tollatur obscuritas & ambiguitas. Inde sententiæ contrariæ proponendæ & excutendæ. *Termini* subjecto & prædicato continentur. *Subjectum* complectitur terminos duos, videlicet Justitiam & Misericordiam, qui in hac controversia conjunguntur, quod utriusque eadem hic sit ratio. *Justitiam* quod attinet, illa diversimodè enunciat de Deo in Scriptura, latè vel strictè. Latè notat rectitudinem & integritatem naturæ ipsius. Psal. 11. v. 7 & justitia universalis dici solet. Strictè autem significat justitiam particularem distributivam, qua Deus punit impios, tuetur & defendit pios; & vindicatrix ac judiciaria vulgo appellatur: de qua est Psal. 119. v. 137. Rom. 1. v. 32. 2. Thess. 1. v. 6. 7. Cæterum ut alia Dei attributa, quibus operationes suas erga creaturas exercet, ita etiam justitia spectatur, vel ut *δύναμις* vel ut actus. Primo modo justitia Dei est voluntas, aversans, detestans ac punire volens peccatum ac peccatores. Secundo modo est ipse actus judicii sive punitionis quo judicia sua in peccatores exsequitur. Utraque conjunctim proponitur Psal. 119. v. 137. *Iustus es Deus & iusta judicia tua*; ubi primum membrum ad justitiam, quâ est *δύναμις*; alterum ad justitiam, quâ actum designat, pertinet. Hæc de Justitia Dei. Jam *Misericordia* ejus non est affectus doloris sive ægritudo animi, in Deo ex malis nostris concepta, sed propensio sive benevolentia in miseros, qua liberat eos à miseria culpæ & pœnæ. Bifariam autem spectatur, velut *δύναμις* in Deo, quæ est propensa voluntas miserendi & subveniendi miseris Rom. 9. v. 18. *Cujus vult miseretur, vel ἐλεήσει* sive actus miserationis, quo miseris reapse succurrit. Psal. 103. v. 13. *Prædicatum* constat termino unico *Naturalis*, sed qui bifariam sumitur. I. Naturale illud est, quod merè pendet ex principiis naturæ: ut ignis urit, gravia tendunt deorsum, levia sursum naturaliter. Sic in divinis; æternus Pater genuit æternum Filium naturâ. II. Naturale est, ad quod agendum natura inclinatur; ita tamen ut non nisi mediante libero arbitrio, in actum traducatur. Quomodo homini naturale est ridere, loqui, videre; Deo sapienter sancteque extra se omnia operari. Pro duplici hoc significato subjecti & prædicati, *Orthodoxi* sententiam suam distinctè declarant. Si enim justitia & misericordia Dei spectentur primo modo, ut *δυνάμεις* vel habitus, naturales quoque sunt Deo primo

Justitia Dei  
quæ.

Misericor-  
dia quæ.

Naturale  
quid.

Orthodoxi  
affirmant.

Sociniani  
negant.

modo. Si verò secundo modo, ut ἐνέργεια & actus, naturales etiam sunt secundo modo. Potentia est simpliciter naturalis; actus non simpliciter: sed ita ut libera voluntate exerceatur secundum Naturam Dei. Socinus contra & Novatores negant Iustitiam & Misericordiam esse Deo naturales, sive esse naturales Dei proprietates, vel ad naturam ejus pertinere; Esse vero tantum effecta libera sive contingentia, quæ possunt esse vel non, hoc vel alio modo se habere. Haud secus quam Deus creavit mundum, quem potuit non condere; aut hodie pluit, cum possit non pluere. Socinus lib. 1. de Servatore cap. 1. & lib. 3. c. 1. Catechism. Rakovienſis loco de Munere Prophet. c. 8. Vorſtius de Deo. Novatores in Apologia, & alii.

Thesis igitur affirmans Orthodoxorum est: *Iustitiam & Misericordiam esse Deo naturales, ita tamen ut mediante libera Dei voluntate actus earum circa creaturas exercentur.*

Rationes  
Affirmantes  
Orthodoxæ.

καταρχὴν Theſcos Affirmantis Orthodoxæ.

Ex Natura Subjecti.

Quæ sunt  
iustitia uni-  
versalis.

I. Iustitia universalis est Deo naturalis. Iustitia & misericordia sunt iustitia universalis, sive species aut partes ejus. Ergo. Major per se manifesta est. Iustitia enim universalis in Deo nihil aliud est, quam absoluta integritas & rectitudo naturæ ejus, per quam ipse omnis iniquitatis est expers. Minor probatur trifariam. I. quia iustitia vindictæ & misericordia iustitiæ nomine veniunt in Scriptura: (quod negat Socinus.) Illa Psal. 119. v. 137. Rom. 1. v. 32. 2. Theſſ. 1. v. 6. 7. ista Psal. 51. v. 16. & 71. v. 15. 1. Ioh. 1. v. 9. II. quia utraque ad universalem in Deo rectitudinem pertinet. Nam averſari & vindicare peccatores, & propensum esse ad juvandos miseros est rectitudinis & æquitatis divinæ proprium. III. quia neutrius contrarium, h. e. nec injustitia, nec crudelitas, cum universali Dei iustitia consistit. Ergo utraque sub iustitia universali comprehenditur.

Quæ sunt pro-  
prietates  
Dei essen-  
tiales.

II. Proprietates Dei essentielles sunt ei naturales. Iustitia & misericordia sunt proprietates Dei essentielles. Ergo. Major ex æquipollentia terminorum clara est. Minor sic demonstratur. I. quia iustitia & misericordia inter Essentiales Dei proprietates recensentur. Exod. 34. v. 6. 7. 8. 1. Reg. 8. v. 23. Neh. 9. v. 30. 31. 32. 33. Psal. 103. v. 7. 8. & 9. v. 5. 6. 7. Jer. 32. v. 17. 18. 19. II. Quia Deus ab iis denominatur ad intra, h. e. absolutè & in se naturâ justus & misericors. Justus quidem Psal. 11. v. 7. & 119. v. 137. Misericors. Exod. 34. v. 6. 7. Neh. 9. v. 31. III. Quia secundum has proprietates ad extra operatur, & circa creaturas versatur. Unde opera ejus, opera iustitiæ & misericordiæ dici solent.

Ex

Ex Natura *Prædicati*.

I. Quod ad naturam Dei per se pertinet, id ei est naturale. At justitia, misericordia ad naturam Dei per se pertinent. Ergo. *Majoris* veritas sua luce evidens est. *Minor* probatur. I. Ab illustrioribus descriptionibus Dei, quæ locis paulo ante citatis habentur. Exod. 34. Neh. 9. Psal. 103. Jerem. 32. Dan. 9. quibus docetur, quis, & qualis sit Deus natura. II. à lege scripta, in quâ naturam suam nobis clarè proposuit, & quasi ob oculos depinxit, partim in præceptis & interdictis, partim in promissionibus & comminationibus, & quidem immutabiliter, argumento locorum. Matth. 5. v. 18. Luc. 16. v. 17. Cujus immutabilitatis documenta illustria sunt, constantia & perpetua exempla in pœnis & præmiis circa angelos & homines inde à principio. Jam verò in lege se nobis proposuit & quasi depinxit, ut justum, bonum, & misericordem: & quidem in genere & in specie. Exod. 20. Lev. 16. Deut. 5. & 27. 28. capp. Ergo. II. A lege naturæ, omnium mentibus naturaliter insita. Quod lex naturæ, etiam in hac caligine & corruptione, dicat omnibus hominibus de Deo, immutabili & invariabili notione, id ad naturam ejus pertinet. Jam Deum justum & misericordem esse dicat lex naturæ omnibus hominibus. Ergo. Utraque propositio demonstrata est in problematicis, Loco de Theologia Naturali. Compendio tamen etiam ex Rom. 1. & 2. capp. probari potest.

Q. ad naturam Dei per se pertinent.

II. Si justitia & misericordia non sunt Deo naturales sequitur quod non naturaliter sed præternaturaliter, non absolutè, sed contingenter, non per se sed per accidens Deo convenient & tribuantur. At consequens absurdum. Ergo. *Propositio* constat contrariis immediatis, ut negari non possit. *Assumptio* probatur. I. quia justitia & misericordia est æterna. Quod autem est æternum, est Deo naturale. Psal. 103. v. 17. & 36. v. 7. II. quia Deus non potest esse injustus, iniquus & crudelis. Psal. 5. v. 6. 7. Heb. 6. v. 10. 2. Thess. 1. v. 6. 7. III. quia est fons & norma omnis justitiæ Psal. 11. v. 7. itemque Pater omnis misericordiæ & miserationis. 2. Cor. 1. v. 3.

Qualis præter naturaliter & per accidens Deo convenit.

III. Si pœnæ peccatorum sive scelerum, voluntatis divinæ naturaliter liberæ, non simul etiam naturaliter justæ effecta sunt; sequitur obligationem peccantium ad pœnam ex solo Dei beneplacito, non simul etiam à justitia ejus pendere: quin imo nihil esse peccatum per se; sed tale censi arbitrio & æstimatione Dei, citra ullam repugnantiam cum naturâ ipsius. Utrumque consequens falsum, blasphemum. Ergo. *Majoris* consequentia demonstratur bifariam. I. Quia solum Dei beneplacitum, contradistinctum justitiæ naturali (ut quæ nulla in

Qualis obligatio peccantium ad pœnam arbitraria, peccatum etiam naturæ non contrarium est.

Deo agnoscitur) statuitur esse unicum principium justitiæ & pœnarum. II. Quia nulla repugnantia peccati cum Dei natura intercedit, non magis quam peccata ceremonialia per se in eam impingunt. *Assumptum* probatur partim dictis singularibus, quibus Deus peccati odium, aversionem, vindictam, ad naturam suam refert. Psal. 5. v. 5. 6. 7. & 45. v. 8. & 119. v. 137. 1. Reg. 8. v. 32. Rom. 1. v. 18. 32. 2. Thess. 1. v. 6. 7. partim ex distinctione præceptorum Decalogi, quorum alia immutabilia simpliciter, quia pendent ex natura Dei, ut I. II. III. VII. IX. alia immutabilia secundum quid, quæ pendent à libera voluntate ipsius; eoque obtinent quamdiu vult: ut I V. V. VI. VIII. & saltem ex parte etiam X. Quod alibi à nobis prolixè demonstratum. Hoc argumentum peculiariter concludit pro justitia naturali. Sed misericordiz eadem omninò ratio est, etiam confessione adversariorum.

*Antithesis Negans Heterodoxorum est: Iustitiam & misericordiam non esse Deo naturales, sed effecta solum contingentia libera voluntatis ipsius.*

Rationes  
negantes  
Heterodoxa.

Ἀντιθεσις Negantis Heterodoxæ.

Ex Natura Subjecti.

Q. ira, furor, affectus, non sint Deo naturales.

Ira, furor, indignatio, agritudo animi, & affectus similes non sunt Deo naturales. Atqui iustitia vindicatrix & misericordia, juxta Scripturam & prophetas, sunt ira, furor, &c. quin etiam Iustitia, quæ vindicatrix dicitur, ne iustitia quidem nomine venit in Scriptura. Ergo. RESP. Est fallacia quatuor terminorum, propter homonymiam medii, quod ἀνθρωπινότης in Scriptura enunciatur de Deo, θεογενετώς autem intelligendum est de voluntate Dei justâ, sanctâ, & benevola in homines peccatores & miseros: ut supra declaratum est. Præterea additamentum Minoris, quod iustitia vindicatrix ne nomine quidem iustitiæ veniat in Scriptura, falsum esse evicimus, cum ex aliis, tum ex hisce locis Rom. 1. v. 32. 2. Thess. 1. v. 6. 7. Psal. 11. v. 5. 6. 7.

Ex Natura Predicati.

Q. non insunt Deo æqualiter.

I. Naturalia Deo insunt æqualiter, ut quæ cum ipsa ejus natura sive essentia recipiuntur. Iustitia & misericordia non insunt Deo æqualiter: nam tantus est ad iram, sed multus misericordia ac benigne, Exod. 34. v. 7. Psal. 86. v. 5. 15. Joel. 2. v. 13. & alibi. Ergo. RESP. Est fallacia quatuor terminorum. Nam Major loquitur de naturalibus, quæ sunt proprietates in Deo. Minor autem de iustitia & misericordia agit, ut sunt operationes & effecta: quæ libera Dei voluntate, sed secundum naturam ejus exercentur. Unde fit ut nec misereatur omnium æqualiter, nec omnes æqualiter induret. Rom. 9. v. 18.

II. Na.

II. *Naturalia in Deo non sunt sibi contraria. Iustitia vindicatrix & misericordia sunt in Deo contraria: quia iustitia punit peccatores, misericordia uis dem parci, illa infligit, hac remittit, pœnam. Ergo. RESP. Negatur Minor. Non sunt contraria in Deo, sed una ac eadem Dei voluntas, iusta, sancta, bona; averſans peccata & peccatores, ac propensa in miseros. Effecta extra Deum sunt contraria, circa contraria objecta; incredulos & credentes, resipiscentes & resipiscere nescios. Hinc verò non magis in Deo contrarietas statuitur, quam in sole indurante lutum & liquefaciente ceram, aut in iudice latroni pœnam irrogante & misereute pauperis. Reducuntur enim ad unam ac simplicem Dei voluntatem.*

Q. tibi sint  
contraria.

III. *Naturalibus Deus semper utitur; nec contra ea unquam agit, ut qui negare se ipsum non potest. At iustitia & misericordia non semper utitur. Neque enim vel omnes peccatores punit, vel omnes miseros recipit in gratiam. Contra misericordiam damnat peccatores; contra iustitiam absolvit reos. Quæ putant ex Scriptura probari posse. Ergo. RESP. Major datur de natura sive naturali primo modo & significato. At Minor loquitur de iis, quæ naturalia sunt modo secundo: cum iustitia & misericordia istic ἐν ἐργασίᾳ solum spectentur. Sunt ergo quatuor termini. Præterea Ratio Minoris partim ambigua partim falsa est. Ambigua: quia peccatores miseri dicuntur aut impœnites & increduli, aut pœnites & credentes. Illi omnes puniuntur; Isti omnes recipiuntur in gratiam. Falsa: quod contra misericordiam puniat, aut contra Iustitiam misereatur. Sic enim aut miserando esset injustus, aut iustitiam exercendo crudelis; quod negat Scriptura. Rom. 9. v. 14. & seqq. contrarietas ista hæret in effectis, non in Sanctâ Dei voluntate, quæ eadem est.*

Q. eis non  
semper u-  
tatur, co-  
tra eas  
quoque  
agit.

IV. *Nullum effectum liberrima voluntatis ac potestatis Dei est de natura ipsius. At iustitia & misericordia sunt effecta liberrima voluntatis ac potestatis Dei. Ergo. Minor probatur, de voluntate. Rom. 9. v. 18. Misereatur cuius vult, &c. Hic actus iustitiæ & misericordiæ referuntur ad voluntatem Dei liberrimam. De potestate quoque, partim evidentibus di. tis Matth. 20. v. 15. Rom. 9. v. 20. 21. ubi liberrima Dei voluntas asseritur circa creaturas: partim ratione; etenim absoluta potestatis Dominus potest de suo facere quod vult. At Deus est absoluta potestatis Dominus. Ergo potest vel pœnam pro peccato infligere, vel eam remittere. RESP. Major vera est, si naturale primo modo accipiat, quod merè tale est tantum ex principiis naturæ dependens. Falsa vero de secundi significatus naturali. Quia actus iustitiæ & misericordiæ ita est naturalis, ut semper libera Dei voluntate atque potestate exerceatur, dirigatur ac administretur. Concurrent in eodem actu τὸ Naturale, & τὸ liberum diverso respectu. Illud, quatenus operatur Deus secundum inclinationem naturæ iustæ, misericordis.*

Q. sunt ef-  
fecta liber-  
rimæ vo-  
luntatis ac  
potestatis.

Istud

Istud, quatenus operatur ad extra, sive operatio ejus ad objectum exter-  
num terminatur. Ex his facile solvitur *probatio* utriusque membri ex  
Scriptura. Nam loquitur de naturali secundo, non primo significato.  
*Ratio* quoque dari potest sensu Orthodoxo. Tantum enim sequitur,  
Deum liberrima potestate vel punire, vel remittere peccata. At sensu  
Sociniano quod contingenter, & sine satisfactione hoc faciat, negatur.  
Etenim remittere peccata absque satisfactione Deus non vult: quia  
contrarium testatus est verbo legis. Deuter. 27. v. 27. Ezech. 18. v. 4. &  
Euangelii Rom. 3. v. 25. De voluntate autem Dei ex verbo tantum ju-  
dicandum est: Nec potest etiam velle: non defectu potestatis, tanquam  
imperfectæ; sed perfectione naturæ: quia non potest non averfari, de-  
testari peccatum; non potest non esse justus iudex.

Q. non  
possint si-  
mul in ec-  
dem subje-  
cto exerce-  
ri.

V. Si *justitia & misericordia non possunt vere eodem tempore in eodem  
subjecto exerceri, nec possunt in Deo simul conjuncta esse naturaliter. Prius ve-  
rum. Ergo & posterius.* RES P. Negatur *consequentia*. Et si enim conjun-  
ctio illa propter contrarietatem effectuum extra Deum non possit fieri  
in eodem subjecto eodem tempore, tamen nihil impedit quo minus  
una ac eadem sit eorum causa in Deo, à qua contraria effecta depen-  
deant. Est verò causa illa justa, sancta, ac misericors ipsius voluntas.

Q. nonnulli  
Theologi  
sic statuunt.

VI. Ab *authoritate Theologorum Orthodoxorum: Musculi*, Loco de  
justificatione: & *Piscatoris* Parte II. *Responsionis ad amicam duplica-  
tionem Vorstii: qui ambo nullam naturalem Dei justitiam agnoscunt; neque  
ex eâ Christi satisfactionem necessariam statuunt. Ergo saltem hæretica senten-  
tia non est, nec dici debet.* RES P. I. In consequens est argumentatio ab  
authoritate humanâ, quæ non valet in Theologicis. II. Aliena est sen-  
tentia Istorum Theologorum ab hæresi Socinianorum: tum quia uter-  
que uno ore nobiscum agnoscit veram, propriam, & perfectam satis-  
factionem Christi pro peccatis nostris; tum etiam qui averfationem  
ac detestationem peccati ambo faciunt Deo naturalem: cum ipsum  
peccatum repugnet naturæ ipsius. III. Est Sententia singularis  
communi hic discedens. Utrumque convenit, necessariam fuisse Chri-  
sti satisfactionem pro peccatis. Sed causam necessitatis ipsi deducunt  
ex hypothese liberæ voluntatis, verbo testatæ. Cæteri autem D. D. Or-  
thodoxi eam partim ex voluntate Dei, partim ex ipsa ejus naturâ arce-  
sunt. Illi ex averfatione ac detestatione peccati negant sequi naturali-  
ter ejus punitionem; cum Deus liberrima potestate, etiam citra satisfac-  
tionem, illud remittere, condonare potuerit. Cæteri autem affirmant:  
tum quia averfatio ac detestatio peccati summa est in Deo: tum quia  
conjuncta est cum omnipotentia ipsius. Averfatio & destructio con-  
trarii universaliter est naturalis. Quam si comitetur analogâ potentia,  
nihil



nihil est quod eam impedire possit. In quâ sententiâ, tanquam communiori, meritò acquiescimus.

OCTAVA: *An adoratio religiosa sit Dei proprietas, unde vera ac aterna Deitas colligi ac demonstrari queat?*

Præquam Controversiæ hujus tractationem aggrediamur, de tribus præfandum videtur: de Terminis Quæstionis, scopo, ejusque origine. TERMINI sunt tres, Adoratio Religiosa, Proprietas Dei, & demonstratio Deitatis. *Adoratio Religiosa* hic opponitur civili, quæ creaturis, angelis & hominibus, sine vitio, etiam in Scriptura tribuitur. Distinguitur autem ab eâ, ut cultus pietatis primæ legis tabulâ imperatus, ab officio charitatis secundæ tabulæ. Nomina quidem sæpè communia sunt; res autem ipsa semper diversa, & diversus significandi modus. *Proprietas Dei*, ex usu Scholarum Theologicarum, tam latè patet, ut complectatur attributa Essentialia, consequentia immediata, & propria effecta. Adoratio autem proprietas Dei vocatur secundo modo: ut quæ immediatè sequitur naturam Dei adorabilem, & propter incomprehensibilem ejus majestatem Deo defertur. *Demonstratio* denique *vera ac aterna Deitatis* per adorationem Religiosam intelligitur evidens, necessaria, ac immediata; cujusmodi est proprii subjecti per proprium adjunctum. *Scopus* hic est non contra Pontificios, sed contra Socinianos. Pontificii adorationem Religiosam in genere & indefinitè sic dictam, negant esse proprietatem Dei; utpote qui cultum *θελαίας & παρθελαίας* Mariæ Virgini, & Sanctis Canonizatis vendicant. Affirmant verò illud de specie tantum una, quam *λατρείαν*, vocant, & Deo propriam faciunt. Sed Quæstio illa ad Locum de Lege pertinet. Proinde soli sunt Sociniani contra quos agimus, ut qui hanc hypothesin Deitati filii oppugnandæ præstruere solent. *Origo* igitur ex ipsorum Disputationibus derivanda. Firmissimum semper argumentum pro Deitate Filii & Spiritus Sancti habitum fuit, quod à Religioso Dei cultu petitur. Usi sunt eo veteres Theologi, quicunque contra Samosatenarios, Photinianos, & Arrianos disputarunt aut scripserunt. Quid autem ad illud hæretici isti exceperint, nihil attinet nunc exponere. Recentiores duplici via hoc argumentum eludere, & elidere conantur. *Vna* est; quod adoratio Christo, utpote creaturæ, non conveniat: quæ est blasphemia *Fr. Davidis Samosatensiani*, qui proinde loca manifestissima de adoratione Christi ad Deum Patrem detorsit. *Altera* est *Socini* concedentis quidem adorationem Christi ex Scripturâ; sed simul negantis esse eam Dei altissimi propriam; quo commento suo adeo exultavit, ut velle solo omnes munitiones Trinitariorum

Octava Sociniano-  
rum: *An adoratio religiosa sit Dei proprietas, unde vera Deitas demonstrari queat?* Adoratio religiosa quæ.

Proprietas Dei hic sumitur de consequenti immediate. Demonstratio Deitatis quæ.

Scopus non contra Pontificios sed Socinianos.

Origo Controversiæ.

Dissensus Hæreticorum recentiorum.

Francisci Davidis.

& Socini.

Sociniani  
negant.

rionum everti posse jactitarit. Vide *Acta Disputationis Alba Juliensis contra Fr. Davidis, & tractatus Socini varios de adoratione Christi*. Sociniani vero omnes & *Catechesis Rakoviensis* pedibus in hanc sententiam concesserunt. *Novatores in Confessione sua* argumentum ab adoratione Dei Filii, in adstruenda ejus Deitate prætermittunt. Sed non ita pridem facti rationem reddiderunt in *Apologia*, quod hoc argumentum sit plumbum, probatio debilis, & quod nulla irrefragabilis *Dei deus* hinc pro Deitate Filii Dei exstrui possit. Unde apparet eos idem sentire cum Socinianis. *Orthodoxi* contra magno consensu docent solum Deum adorabilem & adorandum esse; & adorationem adeo ei esse propriam, ut ex ea Deitas Filii & Spiritus Sancti evidenter & apodicticè demonstretur.

Orthodoxi  
affirmant.

*Thesis Affirmans Orthodoxorum est: Adorationem Religiosam esse proprietatem Dei; unde vera ac aterna ejus Deitas certò colligi ac demonstrari queat.*

Rationes  
Affirmantes  
Orthodoxæ.

*Κατασκευὴ Θεσέως Affirmantis Orthodoxæ.*

*Ex Natura Subjecti.*

Q. Dei solius propria est adorabilitas.

Cujus propria est adorabilitas, ejus proprietas est adoratio. Ad propria est solius Dei. Ergo. *Major* clara est, partim ex Lege Relatorum, partim ex Natura adorabilitatis. *Minor* probatur bifariam. I. Qui solus est omnipræsens, omniscius, omnipotens, ejus propria est adorabilitas. At solus Deus est omniscius, &c. Ergo. *Minor* utrimque concessa est. Nec *Major* eget operosa probatione, cum adorabilitatem sive eum qui adorandus est, hujusmodi proprietatibus instructum esse oporteat, & fides ac spes exauditionis, non aliis in Scripturafundamentis suffulciatur ac sustentetur. II. Qui solus est Dominus gloriæ, cælesti majestate ac gloria refulgens, ejus propria est adorabilitas. At solus Deus est Dominus gloriæ. Ergo. Utraque propositioni pater. *Major*: quia propter gloriam & majestatem naturæ deservit Deo cultus adorationis. Esa. 6. Psal. 97. Exod. 3. & alibi. *Minor* et Act. 7. v. 2. 1. Cor. 2. v. 8. 1. Tim. 6. v. 15. 16.

*Ex Natura Prædicati.*

Q. adoratio soli Deo propria est, nulli autem creaturæ communicabilis.

I. Quod soli Deo proprium, nulli autem creaturæ communicabile esse docet Scriptura, id Dei proprietas sit necesse est. At adoratio Religiosa soli Deo propria est, nulli autem creaturæ communicabilis. Ergo. *Major* per se manifesta est. *Minor* est bimembris. Utriusque item certa est veritas in Scriptura. *Prioris*: quod solus Deus sit adorandus. Deut. 6. v. 13. Matt. 4. v. 10. *Posterioris*: partim dictis Esa. 43. v. 8. Cap. 45. v. 23. ubi Deus non tantum aperte testatur, sed etiam

jurat.

jurejurando confirmat, se religiosæ adorationis gloriam nulli communicatum; partim ratione. Quia adoratio religiosa tributa creaturis est horribilis Idololatria. Sequitur igitur eam Uni soli Deo deberi & tribuendam esse.

II. Quo argumento ipse Servator æternam Deitatem suam, & cum Patre æqualitatem, idque in disceptatione contradictoria asserit; id firmum ac apodicticum esse oportet. Atqui argumento religiosæ adorationis asserit. Ergo. *Majorem* nemo negare audebit, nisi qui æternam Dei sapientiam inscitia arguere sustinebit. *Minor* evidens est ex tota disputatione, Joh. 5. v. 17. & seqq. usque ad finem: imprimis si brevis ejus Analysis subducatur. Propositio sive status quæstionis erat: An Christus esset verus ac æternus Deus & naturalis Dei filius, Patri æqualis. v. 17. 18. Affirmat Christus atque etiam probat cum aliis argumentis evidentissimis; tum eo imprimis quod à communi honore ducitur. v. 23. *ut omnes honorent Filium, & dñs sicut honorant Patrem*, nomine honoris intelligens religiosum cultum. Sic autem colligit: Qui pari honore cum Patre colitur, is est æqualis Patri, & verus Deus cum ipso. At ego pari honore. Ergo. Id si valet, firmum utique est Deitatis argumentum, quod ab adoratione ducitur.

Q. Christus hoc argumento suam Deitatem asserit. Explicatio loci Joh. 5. v. 17. & seqq.

Antithesis Negans Heterodoxorum: *Adorationem Religiosam non esse proprietatem Dei: unde vera ac aterna ejus Deitas demonstrari queat.*

Ἀνακλόν, Antitheseos Negantis Heterodoxæ.

Ex Natura Subjecti.

I. Quod homini non minus temporaria potestatis, ac dignitatis ratione convenit, quam Deo aeterno Deitatis respectu, id non est Dei proprietas, nec est argumentum apodicticum pro asserenda Deitate. At adoratio religiosa homini Christo non minus convenit. Ergo. Major per se patet. Minor probatur distis. Joh. 5. v. 23. & 27. & Matth. 28. v. 18. ubi ex potestate judiciaria ducitur, & homini Christo in tempore tribuitur. R E S P. Negatur Minor, quæ bis falsa est. Semel: quatenus asserit homini Christo datam esse illam adorationem, hoc est, nudo homini, ut Sociniani interpretantur. Adoramus quidem Christum hominem, sed qui simul est Deus, id est, *θεὸς ὢν*, 1. Tim. 3. v. 16. Benedictus in sæcula Rom. 9. vers. 11. Iterum: quod fingitur religiosa adoratio Christo tributa esse ratione temporariæ potestatis & dignitatis. At Christus testatur sibi eam convenire ac deberi propter æternam Deitatem, communem cum Patre. Joh. 5. v. 18. quia ei sit æqualis, v. 26. vitam habens in seipso, non minus quam Pater. Hanc etsi occultavit in carne pro tempore, postea

Q. homini quoque conveniat ratione temporariæ potestatis & dignitatis.

tamen gloriosæ exeruit, per eam exaltatus ad dextram Patris, in administratione muneris mediatorii; de qua dicta loquuntur.

Q. Christo  
Mediatori  
in tempore  
tributa sit  
ut  $\chi\epsilon\iota\sigma\mu\alpha$   
Dei

II. *Quod Iesu Christo, ut Mediatori, in tempore assignatum & attributum est,  $\chi\epsilon\iota\sigma\mu\alpha$  τῷ Θεῷ, sive ut  $\chi\epsilon\iota\sigma\mu\alpha$  Dei, id non est proprietas Dei, nec inde argumentum apodicticum Deitatis ipsius rectè deducitur. Atqui religiosa adoratio. Ergo. Minor probatur, ex Phil. 2. ubi dicitur Christo datum esse nomen; ubi etiam verbum  $\chi\epsilon\iota\sigma\mu\alpha$  monent observandum, quod ad*

Phil. 2. v. 9.  
explicatur  
& vindica-  
tur.

Naturam Divinam referri non possit. R E S P. In hoc argumento late fallacia à dicto secundum quid. Datum est Christo nomen supra omne nomen; item honos adorationis, non absolute, quasi ante eo caruerit; utpote qui ab æterno fuit Jehova, cui flectendum omne genu. Esa. 45. v. 23. Rom. 14. v. 11. sed secundum quid; quatenus videlicet in assumpta natura humana fuit exaltatus, ad dextram Patris & per exaltationem patefactus, agnitus & cultus, ut Filius Dei unigenitus. Hujus expositionis veritas probatur, partim ex subjecto: quod non est humana natura, sed persona filii Dei, in forma Dei & forma servi, id est in duabus naturis subsistens; partim ex Antithesi: exaltatio & donatio nominis opponitur ipsius exinanitioni: ut igitur exinanitus est, quatenus occultavit formam Dei in assumpta forma servi; pari modo exaltatus est, quatenus formam Dei, hoc est, gloriam Deitatis, in forma servi & per eam iterum manifestavit. Nec obstat verbum  $\chi\epsilon\iota\sigma\mu\alpha$  quod certè ad naturam humanam referendum est; quatenus propriam unitatem  $\kappa\omicron\upsilon\nu\nu\omicron\sigma\iota\omega\varsigma$  & communionem operationis in redemptionis negotio, gratis adscita est à Deo, in communionem hujus gloriæ ætulusque religiosi, ut homo Jesus Christus, ut filius hominis agnoscat, colatur, & celebretur Deus, ac Filius Dei unigenitus.

#### Ex Natura Prædicati.

Q. adoratio  
sit com-  
munis,

*Quod est commune non potest dici proprium, aut apodicticum. Atqui adoratio religiosa est communis. Ergo. Minor probatur argumento à pari. Timor, fides, & fiducia sunt Deo & creaturis communia. Ergo etiam adoratio potest esse communis. Antecedens probant 1. Sam. 12. v. 18. Israelita timuerunt Samuelem & Deum. Exod. 14. v. 31. crediderunt Moysi & Deo. 2. Chron. 20. v. 20. hortatu Iosaphati confisi sunt Prophetis & Jehova. R E S P. Negatur Minor syllogismi principalis: cujus probatio aliena est, propter ambiguitatem medii, quod pro diversis subjectis, diversimode capiendum. Ergo cum 1. Sam. 12. timor de Deo usurpatur, notat cultum internum primæ Tabulæ, de Samuele autem notat reverentiam Dei nomine ipsi debitam, juxta quintum præceptum in Tabula secunda. Exod. 14. crediderunt Jehova proprie & per se; Moysi per accidens, propter Jehovam, tanquam servo ejus & legato, tot signis approbata.*

Vindicantur dicta.

1. Sam. 12.  
v. 18.

Exod. 14.  
v. 31.

2. Chron.

2. Chron. 20. *confidere in Iehova*, est in eo collocare fiduciam; in *Prophetis* vero confidere, est verbis & promissionibus eorum, quas Dei iussu sonabant, acquiescere, iisque firmiter inniti. Nec valet *Exceptio*, verbum *יְהוָה* conjungi cum *ב*, non cum *ל*. Nam præpositiones illas variè commutari constat cum aliunde, tum ex Exod. 4. vers. 1. Sic LXX. Interpretes, modo casu dativo, modo accusativo, cum præpositione eas reddiderunt.

Supereft Tertium genus Controversiarum,  
quod est

## DE TRINITATE PERSONARUM DIVINARUM.

De Trinitate Personarum divinarum.

Ex quibus duæ hic veniunt pertractandæ.

**PRIMA** est: Num causa divina filiationis Christi sit sola generatio ex essentia Patris? an verò sola gratiosa existentia, potestatis & gloria divina communicatio? an denique utraque simul?

Controversia hæc non modo difficillima est, propter mysterium æternæ ac ineffabilis Generationis Filii ex Patre, sed etiam gravissima maximique momenti. Primo quidem propter gloriam Dei. Siquidem negata aut obscurata hac doctrina, negatur verus Deus; dicente Johanne: *qui Filium non habet, nec Patrem habet.* 1. Epist. 2. v. 23. vel saltem obscuratur discrimen illud, quo verus Deus differt & distinguitur à Diis falsis & fictitiis Gentilium, Mahumetanorum, Judæorum, aliorumque infidelium. Deinde propter nostram salutem, quæ absque eo obtineri nullo pacto potest. *Hac enim est vita æterna, ut Patrem agnoscamus solum illum verum Deum; & quem ipse misit Jesum Christum.* Joh. 17. v. 3. Is autem, quis est nisi *Filius Dei, verus ille Deus, & vita illa æterna?* 1. Joh. 5. v. 19. 20. Utrumque meritò excitare nos debet ad diligentiorē hujus controversiæ meditationem, pleniorēque ejus explicationem. Præsertim cum non amplius peregrina sit, quæ à Socinianis in Poloniâ ac Provinciis adjacentibus disceptatur; sed inquilina ac domestica, quæ à Novatoribus in Fœderato hoc Belgio, proh dolor! voce ac scriptis licenter nimis agitur. Cæterum ad tractationem ipsius controversiæ viam sternemus per quæstionis, de qua agitur, declarationem atque constitutionem.

Socinianorum sententia.

SOCINIANI duo hic tenent. *Primum*: Filium Dei, Christum Jesum non esse



esse genitum ex essentiâ sive substantia Patris: quam doctrinam blasphemè vocant insignem errorem, fallaciam, deceptionem. *Alterum*: Esse dicique filium Dei duplici modo. *Prior* est conceptio ex Spiritu Sancto in utero virginis: quæ viri gignentis actioni respondeat, & Christo peculiaris propriaque sit. *Posterior* est gratiosa communicatio similitudinis cum Deo: per quam similis sit Deo in iis, quæ ipsi propria sunt. Cujusmodi censeantur, sapientia, sanctitas, immortalitas, dominatio, &c. Atque is rursus triplici gradu subdistinguitur: quorum singuli dici possint totidem causæ filiationis ipsius. Sunt autem: Sanctificatio Christi, suscitatio ex mortuis, & exaltatio ad dextram Patris in cælis. *Sanctificatione* peractam asserunt generationem ipsius, quia à Patre sanctificatus & in mundum missus fuerit, ad procurandam salutem generis humani. Sub quâ complectuntur non modò dominationem ad munus Mediatoris: sed etiam similitudinem perfectæ sapientiæ & sanctitatis cum Deo; imperfectæ autem sive restrictæ potestatis & dominationis in hac terra. *Suscitatione* quoque ex mortuis: quia à Deo ex mortuis suscitatus, & è terra, velut ex utero rursus editus sit in vitam, novæque cum Deo similitudine, quæ immortalitati est, donatus. *Exaltatione* denique, quam tamen etiam cum suscitatione conjungunt, quatenus adeptus est & gloriose exeruit perfectam & absolutam potestatem ac dominatum in cælo & in terra, nullis amplius limitibus, ut prius, circumscriptam. Primum modum ad existentiam Christi Filii Dei, alterum ad similitudinem ejus cum Deo referunt. Illo fuisse ajunt Filium Dei inde ab incarnatione; hoc paulatim esse cœpisse, & magis magisque per distinctos gradus consummatum in ea fuisse. Illo esse naturalem Dei filium: isto autem adoptivum tantum. Inter quos duos modos, etiam tertium mixti generis comminiscuntur: ut suo loco dicetur. Ita sententiam suam ac suorum exponit Socinus variis libellis: ex quibus libellum unum de Filio Christi confarcinavit D. Vorstius. Summa autem expressa est *καὶ τὸ πῶς*, in *Catechesi Rakoviensi, de Persona Christi Cap. 1.*

Novatorum  
sententia.

Novatores in Confessione sua, ejusque Apologia duplicem Filiationis modum proponunt: *Vnum* in æterna ac ineffabili generatione Filii ex Patre. *Alterum* in gratiosa divinæ potestatis ac gloriæ supremæ communicatione. In posteriore cum Socinianis apertè consentiunt: quorum etiam verba, phrasæ, ac argumenta usurpant. In priore sentiunt, vel saltem sentire videri volunt cum *Orthodoxis*; à Socinianis autem dissentire. Nam cur de candore eorum & ingenuitate fas sit dubitare, causæ plures expositæ sunt initio hujus loci. Quibus & hæc accedit quod Deum Patrem *ὁν ἰδὼν πατέρα* Christi vocari contendunt, etiam ratione



ratione conceptionis ipsius ex Spiritu Sancto : utpote quæ soli Christo propria, nulli autem creaturæ communis, communicabilisve sit. Videatur *Apologia ipsorum*, Cap. 2. Sect. 2. & loca alia, ex scriptis ipsorum bona fide excerpta.

Contra utrosque tum Socinianos, tum Novatores *Orthodoxi* credunt, consentiunt, ac docent : unam ac solam causam Filiationis Christi esse arcanam atque ineffabilem generationem ipsius ex essentia Patris ab æterno factam : præterquam alia nec tradatur in Verbo Dei, nec absque errore aut periculo statui aut admitti possit. Hic verò *regunt Novatores* : *Non omnium Orthodoxorum eam esse sententiam. Nam & Zanchium* parte secunda de tribus Elohim, lib. 2. cap. 6. & *Gualterum* commentario in Lucam, Cap. 1. *Christum etiam secundum humanam naturam dicere Filium Dei : propter Sanctam ejus conceptionem.* De quo respondimus jam in Problematicis. Unde duo hæc repetimus. I. Esse opinionem singularem paucorum D. D. non communem Ecclesiarum. II. Consistere solum in diversa explicatione unius loci, Luc. 1. v. 35. ex quo ne ipsi quidem extruere audent novum dogma filiatiois. De cætero planè consentiunt. *Nec est quod illud moveant : Filium hominis tamen usitate dici Filium Dei.* Quod tantum fit per communicationem Idiomaticum, propter gratiam unionis. Explicatur autem per limitationem subiecti de illa natura, cujus propria est divina filiatio. Rom. 1. v. 2. 3. 1. Petr. 3. v. 18. & alibi. Hæc de statu quæstionis sive controversiæ.

Thesis Orthodoxorum priore parte affirmans, posteriore negans, ita habet: *Christum Iesum esse dicique Filium Dei tantum secundum Naturam Divinam propter arcanam & ineffabilem generationem ex Patre, sive ex Essentia Patris : non autem propter gratiosam communicationem existentia, potestatis, & gloria divina, sive ea sola statuatur causa filiatiois ipsius ; sive conjuncta cum æterna generatione ipsius.*

Κατασυνή Theſeos Orthodoxæ.

Ex Natura Prædicari, tribus partibus distincta.

PRIMA: *Quod Christus sit ac vocetur Filius Dei propter arcanam ac ineffabilem generationem ex Patre, sive ex Essentia Patris.*

Rationes sunt.

I. Qui est filius ille Dei viventis, verus, proprius, unigenitus, summe dilectus ; is ex essentia Dei Patris genitus est ; eoque per essentialem solam generationem est Filius Dei. Atqui Jesus Christus est Filius ille Dei viventis, verus, proprius, unigenitus, summè dilectus. Ergo.

Utrius-

*Orthodoxi  
quid statuunt.*

Rationes  
Orthodoxæ.

Membris  
primi.

Q. est filius  
Dei viven-  
tis verus,  
proprius,  
unigenitus,  
summè di-  
lectus.

Utriusque propositionis veritas, seorsim demonstranda est. *Majoris* partim conjunctim, partim divisim. *Conjunctim* sic: Naturalis Filius, propriè absque metaphora aut catachresi sic dictus, genitus est ex Essentia Patris sui. Atqui Filius ille Dei viventis, verus, proprius, unigenitus, summè dilectus, est naturalis Dei filius, propriè absque metaphora aut catachresi sic dictus. *Ratio*: quia habet attributa omnia naturalia filiationis. Ergo. *Divisim* hoc modo: I. *Filius ille Dei viventis*; tum quia articulus præpositivus, passim additus huic subjecto, notat filiationem toto genere diversam à filiatione angelorum. Hebr. 1. v. 5. quæ non potest esse alia, quam essentialis: tum quia viventis est gignere sibi simile, pro conditione suppositi. Pater gignens est vivens alioquin nec gignens. Ergo. II. *Verus Filius* ex essentia Patris sui est genitus. Filius Dei est verus Filius. Ergo. III. *Proprius Filius* dicitur & est, qui habet proprium Patrem. At proprius Pater est, qui ex essentia sua genuit Filium. Ergo. IV. *Unigenitus* est, qui solus ex substantia Patris sui genitus est. Id quod illustrat Antithesis adoptivorum, qui non ex natura, sed ex gratia sunt Filii. Filius Dei est unigenitus Filius. Ergo. V. *Summe Dilectus*: Propter quem diliguntur omnes filii adoptivi, nemine excepto, is summe ac naturaliter dilectus, eoque ex Essentia Patris genitus est. Atqui propter filium illum Dei viventis, omnes filii adoptivi diliguntur. Ergo. *Minoris* veritas constat evidentia locorum Scripturæ id disertè testantium. Cujusmodi sunt: Matth. 16. v. 16. *Tu es Christus, Filius ille Dei viventis*. 1. Joh. 5. v. 20. *Sumus in vero illo, id est, in ejus Filio Iesu Christo*. *Hic est verus ille Deus, & vita illa aterna*. Rom. 8. v. 3. 2. *Is quidem qui proprio Filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit eum*. Joh. 1. v. 14. *Sermo ille (scilicet qui erat in principio, erat apud Deum, erat Deus:) factus est caro, & commoratus est inter nos, & vidimus gloriam ejus, gloriam ut unigeniti à Patre*. &c v. 18. *Unigenitus ille Filius, qui est in sinu Patris, ille nobis exposuit*. Matth. 3. vers. 17. *Hic est Filius ille meus, dilectus ille, in quo acquiesco*. Quod repetitur Cap. 17. vers. 5.

#### Exceptiones Socinianorum.

Vindiciæ  
distorum.

Esse fallaciam quatuor terminorum in primo argumento: aliter in *Majore*, aliter in *Minore* intelligi, aut intelligenda esse ista attributa: illic propriè, hic autem impropriè & per metaphoram. Id quod sigillatim ostendunt ad singula loca.

Matth. 16.  
v. 16.

Matth. 16. v. 16. *ajunt* Articulum notare Filium singulari modo, sed quod ad generationem ex essentia Patris referri non possit. Deinde nec ex Epitheto viventis, quod Deo attribuitur, eam rectè colligi. Partim: quia plures alii & quidem magno numero dicantur filii viventis Dei. Hos. 1. v. 10. Rom. 9.

¶ 26. *partim* : quia sic discernatur verus Deus à diis falsis, qui vel expertes sint vita, vel eam aliunde habeant. Ostendere igitur Petrum, cujus & qualis Dei Christum sit Filius; non autem qualis sit filius, origine ac filiatione. RES P. In genere: terminos utrobique in *Majore & Minore* à nobis accipi eodem sensu & modo. Non igitur locum habet Elenchus quatuor terminorum: sed neganda omnino est Minor. In specie ad locum *Matth. 16. v. 16.* Prior exceptio circa articulum petit principium: cujus vis atque emphasis negari non potest. Confer etiam *Matth. 3. v. 17. Cap. 17. v. 5.* Ratio ejus constat vel solo loco *Heb. 1. v. 5.* quæ glossam illam hæreticam nullo modò patitur: ut infra ostendetur. Altera in attributo *viventis*, I. peccat elencho parium. Talia enim sunt Prædicata, qualia permittuntur esse à suis subiectis. Subjecta diversa sunt: illic commune, hic singulare. Singularitatis porro ratio ex aliorum locorum collatione eruenda est: quæ ad determinationem & descriptionem subiecti adhibetur in Minore. II. habet fallaciam causæ. Est illa quoque causa, quoties nimirum Idolis opponitur: ut *Jer. 10. v. 10. 11. Gal. 4. v. 8.* Sed & alia subest, quando refertur ad Filium viventem. Nimirum quia Pater vivens dedit Filio vitam habere in seipso: quam ipse Servator declarat *Joh. 5. v. 26. & Cap. 6. v. 57.*

I. *Joh. 5. 20.* Excipiunt. I. Epitheton illud veri non exstare aut haberi in textu originali. II. Christum dici posse verum Dei filium, sed eo sensu, quo dictum à discipulis: verè filius Dei es. *Matth. 14. v. 33. aut à Centurione*: Verè hic homo filius Dei erat. *Marc. 15. v. 39. qui tamen de essentiali illa filiatione nihil somniarunt.* III. Fuisse etiam verum Dei filium, non absolute, sed comparatè. aliorum respectu: ut qui aliis omnibus perfectiorem filiationis rationem adeptus est. RES P. Ad singula. Primo, Epitheton veri loco citato habetur non *ἀντὶ λέγει*, quoad literam aut seriem verborum, sed quoad rem ipsam; ut contextus docet. Ratio est: quia in iis quæ essentialiter sunt copulata, valet illatio à divisis ad conjuncta. Talia verò sunt: esse filium Dei essentialiter, & esse verum Deum. Secundum partim habet Elenchum parium; quatenus constantem assèverationem divinam de filio Dei comparat cum cognitione & confessione humana centurionis aut aliorum: partim etiam petitionem principii; dum ait Apostolos nihil tum somniassè de divina filiatione Christi ex essentia Patris. Contradicit huic somnio hæretico, communis confessio discipulorum, Petri verbis, omnium autem nomine, de Christo edita, *Matth. 16. vers. 16. & repetita Johan. 6. vers. 68. 69.* utpote quam Christus non modo approbat, sed ad supernaturalem revelationem, utpote mysterii incomprehensibilis, refert. *Matth. 16. v. 17. & Cap. 21. v. 27.* Tertium rursus petit principium; & refellitur à Paulo

Hebr. 1. v. 5. comparisonem illam elidente, Christumque absolute Dei filium asserente.

Rom. 8.  
v. 32.

Rom. 8. v. 32. *cavillantur*: Proprium *bisariam accipi in Scriptura* X. Test. quatenus opponitur vel *metaphorico*, vel *alieno*. Priorem sensum hic non quadrare. I. quia nusquam alibi occurrat eadem significatione. II. quia non addatur ei pronomen suo: quod ad exprimendam illam significationem necessarium sit. III. quia non dicatur: hoc nomen, hoc vocabulum est proprium: sed tantum rei nominata simpliciter adjungatur: ut Filius proprius, Pater proprius. Posteriores autem non concludere propositum: quia nihil vetet, quo minus Christus sit filius Dei peculiaris, & suus non alienus, & tamen non sit genitus ex essentia Patris. R E S P. Multa hic desiderantur. I. aberrat ignoratione Elenchi. Non enim hic agitur de significatione vocis simplicis ἰδιος: sed de re complexa ἰδιος ὧς τῷ Θεῷ: quis nam ille sit, & quare sic vocetur? II. peccat insufficiente enumeratione: cum vocis τῷ ἰδιῳ plures etiam significatus reperiantur. 1. Tim. 2. v. 6. Mar. 14. v. 23. ipsimet saltem tres proponunt: ut qui τὸ proprium communis, improprio, & alieno opponunt. III. Rationes prioris membri negati nihil probant: tum quia etiam ἀπὸ λεγόμενα nonnulla reperiuntur in Scripturâ: quanquam vox ἰδιος eodem plane sensu usurpatur de Patre, Joh. 5. v. 18. tum quia Pronomen reciprocum hic necessario subintelligitur. v. 31. 32. ut tam nomen Relativum, quam contextus sermonis docent: tum denique insolens nimis, Spiritui S. loquendi aut scribendi leges ponere. Posterior autem sensus est inconsequens: quia proprium opponitur alieno, quoad filiationem essentialem: quod illo modo sit proprius Dei filius, non alio quocunque. Id quod et ipso textu, nec non ex locis parallelis facili labore demonstratur. I. Ex Antithesi: Duo filiorum genera statuit Apostolus hoc ipso capite: unum proprii Filii, v. 32. alterum filiorum non propriorum, pro quibus ipse fuit traditus: quos v. 16. 17. filios & heredes Dei, cohæredes autem Christi & v. 29. fratres ejus nuncupat. Atqui filii non proprii sunt, qui nati non sunt filii, nec geniti sunt ex substantia eorum, quorum filii dicuntur: sed adoptati sunt in filios. v. 15. 23. Ergo proprius Filius dicitur, qui est natura & naturalis filius, ex Essentia Patris genitus. II. Ex Relativis. Joh. 5. v. 18. Ita dicitur proprius Dei Filius, ut Deus Pater proprius Pater appellatur. At Pater sic vocatur, quod Filium genuit, sibi coequallem & coessentialem, atque ita ex Essentia sua. Joh. 5. v. 17. 18. & seqq. ut infra ostendetur. Ergo Filius quoque sic dicitur, quod ex Essentia Patris genitus sit. III. A comparatis. Ita dicitur proprius Filius, ut omnibus rebus creatis opponatur. Nam τὰ πάντα τὰ ἐκ τοῦ Θεοῦ κτίσθη & ἰδιῳ opponuntur Filio proprio. Argumentatur enim Apostolus à Ma-

jori ad Minus, & comparationem facit inter Filium Dei proprium incarnatum & creata omnia. Si Filium proprium nobis donavit: quanto magis omnia creata, non conferenda cum Filio: utpote per quem cuncta creata sunt? 1. Cor. 3. v. 23. At hæc comparatio non consistit, si alia filiatione, quam ea quæ est per æternam generationem ex Patre, Filius Dei vocatur. Illa quippe sub rei creatæ conditionem cadit necessariò. IV. Ita est *proprius Dei Filius*, ut nullo pacto sit, aut dici possit *alienus*: unde etiam ἀμύτωος dicitur. Atqui id convenit ei, per & propter solam æternam generationem ex Patre: per quam ejusdem est Essentiæ cum ipso.

Joh. 1. v. 14. 18. excipiunt. I. etiam Isaacum nominari Filium unigenitum. Genes. 22. v. 2. Hebr. 11. v. 17: qui tamen solus genitus non sit ex Abrahamo. II. Christum sic dici, quod pluribus modis antecellat aliis Dei filiis; licet non ipse solus sit ex Deo genitus. Joh. 1. v. 13. 1. Joh. 3. v. 9. 10. Atque tam rationem etiam valere in typo ipsius Isaaco. III. Unigenitum idem esse quod dilectum: quæ duo promiscuè accipiuntur, etiam à bonis authoribus. RES P. I. Est Elenchus parium in exemplo Isaaci: qui יחיד, unicus,

vel μονογενής unigenitus vocatur; non simpliciter, sed secundum quid: quia solus ex Sarâ libera, in legitimo conjugio Abrahamæ genitus, eoque solus hæres factus est. II. accedit petitio principii. Excellentia filiationis est inter eos qui gradu differunt. Hic discrepantia est plusquam toto genere. Hebr. 1. v. 4. 5. Isaacus fuit typus Christi, sed sacrificii & immolationis, non autem generationis respectu. III. geminatur eadem principii petitio: μονογενής & ἀγαπητός distincta sunt, non modo origine & significatione, sed etiam usu: etsi de eodem subiecto enunciantur. Vid. Gen. 22. v. 2. Matth. 3. v. 17. & 17. v. 5. Si ὁ μονογενής καὶ ὁ ἀγαπητός æquipollent, ergo quicumque sunt ἀγαπητοὶ Θεοῦ, erunt quoque μονογενεῖς τοῦ Πατρὸς. Quod falsum, blasphemum. Sed de hoc infra pluribus.

Matth. 3. v. 17. excipiunt. Nihil hic haberi de generatione propria ex Essentia Patris, sed pro metaphorica potius facere omnia: quod propter summam Patris dilectionem Filius ipsius appelletur. RES P. Commentum hæreticum de generatione metaphorica cum textu nullo modo consistit. I. quia dilectus dicitur, quia Filius: non contra: ut etiam Gen. 22. v. 1. 2. II. Ita dilectus ipse, ut nos etiam dilecti sumus propter ipsum: ut ejus causa omnem iram adversus nos Pater deponat: hinc additur: ἐν ᾧ διδόμεθα. At nos dilecti, reconciliati sumus propter filium. Roman. 5. & 8. Ephes. 1. Coloss. 1. Ergo. Contra hic ipse locus generationem Filii ex essentia Patris confirmat evidentissimè, non uno modo. I. quia



dicitur *ὁ υἱὸς μὲν ὁ ἀγαπητός*, quid illud? nisi quod sit unicus ille, proprius ac unigenitus Filius ex substantia Patris. Etenim Promomen & articulus designant illud ipsum subjectum, non autem aliud. II. dicitur *ὁ υἱὸς μὲν, meus*, perfectissima filiatione. Nam manifestè exprimit eum è numero aliorum filiorum. Hebr. 1. v. 4. 5. At ea est, quæ ex ipsa gignentis essentia, procedit. III. quia dicitur *dilectus ille*, propter quem dilecti fideles omnes. Est igitur naturaliter dilectus, & naturalis Dei Filius. Ratio: tum quia is solus est idoneum objectum summæ dilectionis Dei: tum quia redemptio, regeneratio, adoptio, apotelesmata sive opera nudæ creaturæ esse non possunt: ut Scriptura docet. IV. A fine revelationis: qui fuit ut susciperetur Christus tanquam Filius Dei, par Deo; licet servi forma tectus & indutus. Joh. 1. Nec enim aliam ob causam vox Patris cœlitus insonuit. Ergo.

Q. est Filius par sive æqualis Patri essentia & proprietatibus.

II. Filius par sive æqualis Patri essentia & proprietatibus genitus est ex essentia Patris. Jesus Christus est Filius Dei par sive æqualis Deo Patri essentia ac proprietatibus. Ergo genitus est ex essentia Patris. *Major* sua luce radiat. Siquidem æqualitas illa Relativa, nec esse nec concipi potest absque essentia communicatione: quæ propria forma est essentialis sive naturalis generationis. Veritas *Minoris* triplici testimoniorum ordine asseritur. I. *Vbi Filius dicitur par sive æqualis Patri*. Joh. 5. v. 17. 18. & seqq. implicite quidem v. 17. ubi notanda emphasis Præpositionis *παρ*. q. d. ego una cum Patre operor, tanquam proprius ac coessentialis ejus filius, pari potentia præditus: explicitè v. 18. ubi tanquam blasphemum *πᾶσι* inferunt Judæi, quod Deus faceret proprium Patrem suum, & se parem ei Filium. Quod *πᾶσι* Christus approbat, & operosè defendit, pluribus argumentis, apologia forma adductis. Phil. 2. v. 6. *Qui &c. non duxit rapinam se æqualem Deo*, τὸ εἶναι ὅτι θεῷ, id est, esse æqualiter Deo; nam nomen usurpatum loco adverbii. Vocabulo autem Dei synecdochice usurpato notatur Deus Pater, v. 11. *ad gloriam Dei Patris*. II. *Vbi Filius dicitur unum cum Patre*. Johan. 10. v. 30. *Ego & Pater unum sumus*, hoc est, unius ejusdemque essentia: ex collatione v. 33. & 36. rursum: 1. Joh. 5. v. 7. *Hi tres unum sunt*, scilicet essentia, & sic voluntate quoque. Prosyllogismustalis erit: qui est unum essentia cum Patre, is Patri essentia ac proprietatibus est æqualis. Atqui Filius. Ergo. III. *Est illorum locorum, quibus nomina Dei, proprietates, opera, & cultus Filio tribuuntur*: quæ alibi prolixè à nobis tum explicata, tum vindicata sunt,

#### Exceptiones Adversariorum.

Generalis: In argumento principali deprehendi fallaciam à dicto secundum



candum quid : unde oriantur quatuor termini. Nam Majorem de absoluta æqualitate, Minorem de limitata, quæ quibusdam solum in rebus consistat, accipiendam esse. RESP. In utraque Propositione eandem statui æqualitatem videlicet absolutam: quod probationes Minoris evidentissimè demonstrant, de quibus proinde dispendiendum erit.

## Specialis.

Johan. 5. v. 17. 18. Excipiunt. I. æqualem esse Patri non simpliciter, sed tantum in operatione : quæ tamen alio quodam modo sit inæqualis. Prius probant : quia Filius dicat se ea facere, quæ Pater facit. Posterius : quia proficitur, nihil se posse facere à se ipso : ut Pater, v. 19. Sed talis dici nequit Patri æqualis : ut qui potestatem à Patre accepit, & jussu ejus expectat, v. 20. Ideoque Christus ipse sermonem suum quodammodo corrigit, v. 20. II. Incertum esse, num Evangelista verba illa, faciens se æqualem Deo, ex suo sive vero, an ex falso Judæorum sensu protulerit. RESP. Ad primam exceptionem. Glossam de limitata sive restrictiva æqualitate, non consistere cum textu. Tum quia absolutè & in genere proponitur. v. 17. 18. Tum quia per partes deducitur & declaratur. Est enim æqualitas vitæ sive essentiæ viventis. v. 26. est æqualitas operationis. ὁμοίως, v. 19. scilicet quoad objectum, quia eadem utriusque opera; & quoad modum essentialtem, ut qui propria sive nativa virtute operatur. v. 17. 19. quod illustri opere resurrectionis mortuorum comprobatur. v. 22. 28. 29. est denique æqualitas ejusdem cultus & honoris, soli Deo debiti. v. 23. Sed illa æqualitas non potest non esse absoluta : ut quæ τὸ αὐτὸν ipsius Essentiæ præsupponit. Rationes adversariæ non probant contrarium. Non prima: quia vera est inclusivè, non exclusivè. Filius æqualis est Patri operatione : sed non sola operatione. Quin æqualitas operationis cum Deo, præsupponit æqualitatem potentiæ essentialis, atque adeo ipsius essentiæ. Non secunda: ob fallaciam causæ. Filius nihil potest à seipso : non quod non sit æqualis Patri ; sed quia non est à seipso, sed à Patre : prout ipse declarat v. 26. Quippe modus ac ordo operandi sequitur modum & ordinem subsistendi. Hic sensus ex verbis & cohærentia v. 19. 20. est manifestissimus. Depravatio autem sensus genuini est glossa hæretica : nihil à seipso, sed à Patre facit, id est, non suâ, sed patris potestate ac jussu. Majus quid atque augustius verba & circumstantiæ exigunt. Quomodo alioquin ὁμοίως facit, operatur ? Nihil à seipso facit, nempe solus absque communione Patris, à quo est. Sed operatur virtute insita, sive nativa, ut Pater : non verò sicut Prophetæ & Apostoli, virtute externa & aliena. Actor. 3. v. 12. Verba, v. 19. non sunt ἐνεργῶνται, sed exgetica, quibus communem operationem Patris & Filii illustrat ab utriusque proprietate personali. Ad secundam etiam exceptionem respondetur:

Vindican-  
tur dicta.  
Johan. 5.  
v. 17. 18.

tur: eam habere petitionem principii. Certum namque est illationem Judæorum v. 18. ex v. 17. rectè deduci. I. quia non redarguitur sive Christo, sive ab Evangelista: quod tamen alibi fit cavendi erroris ergo. Johan. 2. v. 20. cap. 21. v. 23. II. quia declaratur & confirmatur subjuncta Apologia; quod etiam Johan. 10. v. 29. & seqq. & alibi fit.

Phil. 2. v. 6.

Phil. 2. v. 6. *Excipiunt: Per formam Dei & formæ illius æqualitatem, non significari naturam divinam aut æqualitatem Essentialem cum Deo, partim quia natura divina deponi non potest aut exinaniri: partim etiam quia exaltari nequit: cum Deus sit immutabilis & altissimus.* RESP. Hunc locum cum alibi prolixè explicavimus, simulque vindicavimus à corruptelis hæreticorum. Nunc tribus verbis rem expediemus. Natura divina Filii, sive Filius subsistens in forma Dei non potest exinaniri aut exaltari καὶ ἐαυτὸν; potuit verò & revera est exinanitus & exaltatus in assumptâ forma servi: primò non agnitus Deus gloriæ. 1. Corinth. 2. v. 8. post agnitus & celebratus: ut est Phil. 2. v. 9. 10. 11. prout videlicet maiestatem divinam, vel occultavit in carne, tanquam sub velo: vel exercuit. Confer Johan. 17. v. 4. 5.

Johan. 10.  
v. 30.

Johan. 10. v. 30. *Excipiunt Patrem & Filium unum esse non essentia ejusque æqualitate, sed consensu & affectu, perinde ut de fidelibus in primitiva Ecclesia dicitur Actor. 4. v. 32. Probant quoque argumento loci Johan. 17. v. 21. ubi orat Christus, ut credentes unum sint, sicut Pater in ipso, ipse in Patre. Iam unitas prior, est unitas cordis, consensus & affectus. Rom. 12. v. 16. Actor. 4. v. 32. Ergo & posterior.* RESP. Unitatem Essentia: recte clarissimè docet: consensus aut voluntatis, citra essentiam, non admittit. I. quia ab unitate potentia: Christus ratiocinatur ad unitatem essentia: v. 28. 29. 30. quæ duo non differunt in Deo. II. quia Judæi Christum lapidare voluerunt, non ob unitatem voluntatis, sed propter unitatem essentia: cum Deo, quam, opinione ipsorum, blasphemè predicabat. v. 31. III. quia Christus dictum non revocat, aut corrigi sed tuetur. v. 32. & seqq. *Argumentum Adversariorum* habet Elenchum parium. καὶ οὗτος Johan. 17. non est nota paritatis, sed similitudinis. u. Luc. 6. v. 36. Proponit credentibus imitandum exemplum suum & Petris; ut quod ipsi sunt naturaliter, voluntate & essentia, id illi efficiatur per gratiam, consensu voluntatis. Patet argumento à simili. Matth. 5. v. 48. cap. 6. v. 12. atque etiam à connexis: Filius ita unum est cum Patre voluntate, ut etiam potentia & essentia idem sit. Hinc Deus dicitur, non minus quam Pater. An fidelium eadem ratio est propter eam unitatem?

Q Filius  
genitus est  
à Patre per

III. Filius Dei, genitus à Patre, per communicationem essentia:, ab æterno factam, genitus est ex ipsa essentia Patris. Atqui Christus Filius

ille

communi-  
cationem  
essentia  
ab aeterno  
factam.

ille Dei, genitus est à Patre per communicationem essentia ab aeterno factam. Ergo. *Major* per se est manifesta: ut quæ modum generationis perspicue & evidenter exprimit. Modus generationis est essentialis. Ergo ipsa generatio est ex essentia. *Minoris* tria sunt membra, distinctè probanda. I. quod genitus sit à Patre. II. per communicationem essentia. III. idque ab aeterno. Singula testimoniis divinis traduntur in Scriptura.

*Primum*: Psal. 2. v. 7. *Filius meus es tu: ego hodie genui te.* לָרִיתִיךָ à radice רָר: quod propriè est *gignere*. Proverb. 8. v. 24. 25. *edita sum*, scilicet partu, vel parta sum, הוֹלֵלְתִי הוֹלֵל cujus activum הוֹלֵל parere scilicet cum dolore, ut mulieres Psal. 5. v. 7. quia הוֹל dolere significat; & הוֹל

*videtur*, dolores parturientis. Est igitur metaphora καταγενεσις. Sic Joh. 1. v. 14. & 18. *Secundum* Joh. 5. v. 26. *Sicut Pater habet vitam in seipso, sic dedit & Filio habere vitam in seipso.* expressè quidem: quia dare vitam est generando communicare essentiam viventem: quæ eadem numero est in Patre & Filio, tanquam fonte: sed in illo à nullo: in hoc à Patre. Implicitè autem omnibus illis locis, quibus dicitur genitus esse à Patre, esse Filius Patris. *Tertium* ex V. T. Prov. 8. v. 22. 23. 24 Mich. 5. v. 2. ex N. T. autem Joh. 1. v. 1. 2. & 14. cap. 17. v. 5. Coloss. 1. v. 15. ubi γεννητός vocatur, & Heb. 1. v. 6.

### Exceptiones Adversariorum.

Psal. 2. v. 7. excipiunt. I. nihil contineri in eo vel de aeterna generatione, vel de generatione ex essentia Patris. II. *Adverbium* Hodie certum tempus, non coaeternitatem designare, teste Paulo. Act. 13. v. 33. Heb. 5. v. 5. III. de Davide quoque intelligi posse, qui & ipse fuerit singulari modo Filius Dei. RESP. ordine ad singula. *Prima exceptio* est petitio principii: utrumque evidens est ex textu ipso. *Prims*, quod sit aeternus Filius, atque ita per aeternam generationem Filius: tum quia jam erat Filius in V. T. utpote de quo jam existente sermo est: tum quia filiatio ejus expers fuit temporariae originis, juxta declarationem Scripturæ, locis sub tertio membro adductis. *Alterum*, partim quia dicitur Filius Dei καταγενεσις, à ἀνίστην: eo sensu quo neque res, neque nomen Filii ulli creaturarum competit Heb. 1. v. 5. Is autem est Filius natura, & per naturalem generationem; partim quia sic dicitur Filius, ut simul statuatur unus cum Patre Deus, modo subsistendi ab eo distinctus. *Probatum* I. quia reges terræ jubentur eum osculari, id est, religiosè adorare v. 12. quod solius Dei est axioma Matt. 4. v. 10. II. quia omnes pereunt, quibus ipse vel minimum irascitur, v. 12. eoque vitæ ac mortis absolu-

Vindictæ  
dictorum  
Psal. 2. v. 7.

tam potestatem habet, quæ etiam solius est Dei 1. Sam. 2. v. 6. III. qui beati omnes, qui confidunt in eo : v. 12. qui honor quoque solius Dei est. Nam maledictus qui confidit in homine Ier. 17. v. 5. & seqq. *Secunda* est controversa. Nam vox Hebræa הוּיָהּ quam Apostolus reddit

*Hodie* quid  
significet.

*הוּיָהּ* *hodie*, bifariam accipi potest, vel de æternitate, vel de certo tempore. *Illo modo* I. quia verba accipienda secundum subjectam materiam. Hic autem sermo est de generatione Filii, quam docet Scriptura factam esse ab æterno. II. quia Deo nihil est hesternum aut crastinum, sed perpetuum est hodie: ut qui non subiacet differentiis temporis *Isto modo* si referatur ad æternæ illius generationis sive Filiationis patefactionem: quæ promissa fuit in V. T. præstita in N. idque per Resurrectionem Christi Act. 13. v. 33. qua declaratus fuit Filius Dei *ἐν δυνάμει* Rom. 1. v. 4. nec non per exaltationem ipsius ad dextram Patris Heb. 5. v. 5. Sed ita non destruitur, sed præsupponitur æterna ejus generatio. Sicut stellatum demum dicuntur oriri cum nobis incipiunt apparere: ita tum demum videtur Christus ex Patre genitus, cum per resurrectionem & exaltationem ipsius plenissimè declaravit Pater, hunc *ὁ υἱὸς ὃν ἔσθω* esse Filium suum. *Tertia* falsissima est. Verba & circumstantiæ textus, allegationes ejus in N. T. imprimis autem locus Apostoli Heb. 1. v. 5. clarissime evincunt sensu proprio ac literali, non de alio quam de Christo, proprio ac unigenito Dei Filio, accipi posse.

Prov. 8.  
v. 24. 25.

Prov. 8. v. 24. 25. *excipiunt.* I. *Sapientiam illam non esse subsistentem, sive Personam: multo minus denotare personam Christi, sed in genere & abstractivè sic dici, & per prosopopæiam loquentem introduci, quasi esset persona. Quotum circumstantiæ textus, tum cap. 7. & 9. collatio evincant.* II. *Non gignitam, sed parturiri tantum, secundum propriam verbi Hebræi יָלַדָהּ signific-*

*cationem. Id verò non convenire Deo: tum quia sit mulierum. Psal. 51. v. 7. Sicut Turca, audientes de Filio Dei, quarunt, qua uxor Deo fueris? tum etiam quia est creare & formare Psal. 90. v. 2 quo verbo istic etiam redditur. R. 58. Prior exceptio alibi à nobis confutata est. Paucis igitur hic eam diluamus. I. Christus etiam absolute vocatur Sapientia. Prov. 1. v. 20. Matt. 11. v. 19. non minus quam Relate Dei sapientia. 1. Cor. 1. v. 24. Quod hic subaudiri attributa ipsa docent, & verò haud alii, quam Dei sapientiæ conveniunt. II. Esse Sapientiam per se subsistentem, colligimus ex contextu v. 22. & seqq. atque insuper ex aliorum locorum analogia, imprimis Ioh. 1. v. 1. & seqq. Et sic longè illustrior est prosopopæia, quatenus Salomon ipsum Filium Dei, concionantem inducit. Quod cap. 7. & 9. non fieri diversitas rerum & phrasium ostendit. Altera est lusus puerilis in significatione verbi יָלַדָהּ quæ varia est. Propriè *parturiri* signif-*

significat. Est enim à radice *דולר* *dolere*, parturientium instar: sed per synecdochen etiam *gignere*; per metaphoram *formare* significat, ut alias significationes taceam. Ita *דל* promiscuè de Patre gignente & matre pariente usurpatur. Genes. 4. v. 18. Esa. 49. v. 21. Hic pro subiecta materia accipiendum est. Dicitur *ἀνθρωποπαθὴς*, intelligitur *θεογενής*. Et sic solvitur prima ratio. Deus enim nec gignit ut vir, nec pariturit aut parit, ut mulier humano more: sed convenienter naturæ suæ, per ineffabilem essentiae suæ communicationem. Altera procedit à particulari. Illic redditur per formationem: quia sic postulabat conditio materiae creatæ: quod hic, ubi de sapientiae aeternae generatione agitur, dici nequit.

Joh. 5. v. 26. *Excipiunt; vitam intelligi non essentialem Dei, sed accidentalem, h. e. vitam aeternam: Atque id colligi ex nexu vers. 25.* RESP. Audax sanè commentum; quod facile est refellere. Vita Patris est vita Essentialis. Vita Filii est vita Patris. Ergo. Major negari non potest. Habet namque Pater vitam in seipso: v. 26. est fons vitæ. Psal. 36. v. 10. ille vivus *ὁ αὐτοζών*. Johan. 6. v. 57. Minor est in textu. I. quia eadem numero vita in utroque statuitur, non alia atque alia. Filius alius est à Patre; sed vita Filii alia non est à Patris vita. II. quia habet eam in seipso, ut Pater: non est ei extrinseca, accidentalis, separabilis. Est ipse fons vitæ. III. *ὡς πατὴρ & ὅτι* hic sunt notæ comparisonis parium in quantitate, & notant *ὁμοίως*. v. 19. 20. 21. & seqq. IV. addi potest locus parallelus cap. 1. v. 4. 5. Discrimen igitur nullum in ipsa vita, sed in habendi modo: quod Pater vitam habet non tantum in seipso, sed etiam à seipso; quia nullus eam dedit Patri. Filius verò habet quidem eam in seipso, sed non à seipso; quia dedit eam Pater. Quod discrimen ipse repetit. cap. 6. v. 57. Patrem nominans *τὸν ζῶντα viventem illum; se autem vivere propter patrem. Probatio ex nexu* procedit ex falsa hypothesis: quod eadem vita sit in Filio, & in credentibus. Imò ratiocinatur Christus à causa ad effectum. Quia ego vivo, etiam vivent, vivificabuntur, qui credent in me. Vita illa essentialis quæ est in Christo, est fons vitæ ac felicitatis in credentibus: haud aliter quam est fons vitæ naturalis in naturaliter viventibus. Johan. 1. v. 4. alioquin etiam in Patre erit vita tantum accidentalis, aut in credentibus, non minus Essentialis quam in Patre; propter eundem nexum; quod absurdum.

Mich. 5. v. 2. *Excipiunt. I. Mentionem fieri principii & dicrum, quæ in aeternitate, non habeant locum. II. Nec alium sensum esse: quam Christum principium familia habere in Davide, qui oriundus erat Bethlehemo.*

RESP. Prima exceptio est inconsequens: tum quia aeternitas ita describitur



bitur in verbo Dei, 2. Theſſal. 2. v. 13. 2. Timoth. 1. v. 9. tum quia ſi egreſſus fuit jam in principio, certè æternum fuiſſe neceſſe eſt. Iohan. 1. v. 1. 2. Altera eſt audax & impudens corruptela ſenſus genuini, contra authoritatem Apoſtolicæ allegationis in N. T. Matth. 2. v. 6. Iohan. 7. v. 42. ubi ad Chriſtum, literali ſenſu hoc dictum applicatur: nim: quod ipſe ſecundum humanam naturam Bethlehemo oriundus ſit.

Coloſſ. 1. v. 15.

Coloſſ. 1. v. 15. *Excipiunt: Si Chriſtus eſt primogenitus omnis creaturæ, comprehendi numero creaturarum in tempore productarum: quia primogenitus ſemper ſit in eorum numero, quorum primogenitus dicitur; argumentum v. 18. ubi dicitur primogenitus ἐκ τῶν νεκρῶν. Proinde Chriſtum hoc nomine appellari, quod ſit primus & præcipuus inter novas creaturas.* RESP. Quo ſenſu Chriſtus primogenitus vocetur ex textu eſt evidens. I. non dicitur πρῶτότοκος ſimpliciter: ſed cum adjectione πάσης κτίσεως: h. e. ut Scholiaſtes Græcus interpretatur, πρὸ πάσης κτίσεως γενηθεῖς. II. ex αἰτιολογία. v. 16. *Nam per eum condita ſunt omnia.* Talem verò ante omnia fuiſſe, & genitum fuiſſe neceſſe eſt. III. Ab ἐπεξηγήσει. v. 17. *eſtque ipſe ante omnia.* Non dicit ipſe ἐγένετο factus eſt ante omnia. Sed eſt ante omnia, ut Filius Dei; ut imago ipſius; à Patre ante omnia ſecula genitus. Argumentum Adverſariorum inconſequens eſt, propter homonymiam vocabuli. Sic enim dicitur non quod primus tempore genitus ſit: ut Ruben ante reliquos fratres: ſed quia genitus eſt ab æterno, ante omnes creaturas: quas ipſe condidit. Nomen igitur hic eſt excluſivum, non incluſivum; alios nullos, veluti congeneres, & coeſſentiales, complectens. Ratio ejus univerſaliter falſa eſt. Particulariter nihil concluſit. Poſtremo gloſſa de nova creatione, & Chriſti prærogativa in ea ſtare non poteſt: Tum quia omnia illa, quæ recensentur v. 16. ſub ea tanquam objecta non continentur: tum quia creatio ſecunda à primâ apertiffimè diſtinguitur; ſerie autem tractationis eidem ſubjicitur. v. 18. & ſeqq.

Q. eſt imago Dei Patris eſſentialis, eſſulgentia gloriæ, & character perſonæ ipſius.

IV. Qui eſt imago Dei Patris eſſentialis, eſſulgentia gloriæ & character perſonæ ipſius, is genitus eſt ex Eſſentia Patris. Atqui Jeſus Chriſtus Filius Dei eſt imago Dei Patris eſſentialis, eſſulgentia gloriæ & character perſonæ ipſius. Ergo. Major non eget probatione. Nam omnia illa attributa hic accipiuntur & intelliguntur eſſentialiter. Illuſtrari tamen poteſt à ſimili. In humanis imago eſſentialis Patris gignitur ex eſſentia Patris: ſecus non eſſentialis, ſed accidentalis futura. Ergo multo magis in divinis. Minor probatur duobus locis Apoſtolicis. Vnde eſt Coloſſ. 1. v. 15. *Filius eſt εἰκὼν ἡ ἡς ἀοράτου ἰμᾶτος Dei ἀναιſθητοῦ.* Unde biſariam concluſimus. I. Qui perfectè refert naturam Dei Patris, ei ὁμοῦς, eſt imago Patris eſſentialis. Atqui Chriſtus. Ergo. Minor colligitur partim ex definitione imaginis, quæ eſt ſimilitudo cum ipſo

archetypo



archetypo; sive quæ exprimit id cujus est imago, & à quo oritur: partim ex ejus declaratione, quæ fit aliis Scripturæ locis; Johan. 1. v. 14. 18. cap. 5. v. 18. & seqq. cap. 14. v. 9. 10. 11. Matth. 11. v. 27. huc paucis applicandis. II. Qui non est imago Dei ut creaturæ, h. e. temporalis & accidentalis, ille est imago Essentialis. Atqui Christus. Ergo. *Major* certa est & evidens: Quia temporali æternum, accidentali substantiale opponitur. *Minor* habetur ex collatione v. 15. 16. 17. ubi contra distinguitur omnibus creaturis, visibilibus & invisibilibus, ut creator eorum. Jam in creaturis est creata & accidentalis solum imago, utpote separabilis ab ipsis: quod de invisibilibus, angelis, docetur Johan. 8. v. 44. 2. Petr. 2. v. 4. de visibilibus autem, h. e. hominibus ostenditur Gen. 5. v. 2. Ephes. 4. v. 24. Ergo in ipso est imago essentialis. Deinde Christus est ante omnia, & erat jam Dei imago in principio. Creaturæ factæ sunt Dei imago in tempore. Ergo etiam æterna imago.

*Alter* locus extat Heb. 1. v. 3. ubi Filius appellatur ἀπαύλας τῆς δόξης καὶ χαρῆς τῆς ὑπερσούσης αὐτῶν sc. ἡ πατρὸς: effulgentia gloriæ & character persona illius scil. Patris. Unde veritas *Minoris* iterum, idque dupliciter firmatur. I. Qui sic est effulgentia gloriæ Dei, ut per eam sit Dominus ac Deus gloriæ, non potest non esse essentialis effulgentia. Atqui Christus Filius ille Dei. Ergo. Ratio *Majoris* est: quia denominatio illa non potest dici forma accidentalis, non magis quam cum de Deo usurpatur Act. 7. v. 1. *Minor* certa est ex 1. Corinth. 2. v. 8. Johan. 17. v. 5. II. Hypostasis divina non potest esse nisi Essentialis. Character ille hypostaticos divinæ, de quo hic sermo, est hypostasis divina. Ergo. *Major* constat ipsa definitione. Est enim substantia singularis per se subsistens. *Minor* probatur partim ex forma loquendi, qua duæ personæ significantur: partim ex Natura rei. Nam Filius, qui fit character personæ Patris, quid aliud innuit, quam Filium à Patre genitum, & veluti ectypum ab archetypo expressum esse? Præsertim cum in seqq. de ipsius Essentiali divinæ communicatione id declaretur. v. 4. 5. & seqq.

#### Exceptiones Adversariorum.

Coloss. 1. v. 15. excipiunt. I. Imaginem Dei invisibilis dici non invisibilem, sed visibilem: per ἀντιθέσιν ἡ ἀόρατος καὶ ὁρατός: ut exponitur Joh. 14. v. 9. cap. 1. v. 14. Sed imago Dei visibilis est accidentalis, non substantialis. II. Imaginem rei non esse rem ipsam cujus est imago. Ergo nec imaginem Dei esse Deum, eoque nec Essentialem. RESP. Ad prius: id falsum esse, sumtum exclusivè. Est quidem Filius etiam imago Dei visibilis, qua Deus manifestatus in carne 1. Timoth. 1. v. 16. & in eâ gloriam Dei patefaciens Johan. 1. v. 14. Sed simul etiam imago invisibilis, ratione æternæ Deitatis, communicatæ sibi à Patre, ante & extra incarnationem ab

Vindicatur  
dictum  
Col. 1. v. 15.

æterno Hebr. I. v. 3. Imò primo & principaliter est imago invisibilis : secundariò autem & minus principaliter visibilis : quatenus nimirum habitat in ipso tota plenitudo Deitatis corporaliter, Coloss. 2. v. 9. *Anthithesis ὁ ἀόρατος καὶ ὁ αἰθέριος* non exprimitur in textu. Cum autem subintelligitur τὸ ἀόρατον Filii, non excludit, sed includit & præsupponit. *Instant. Omnem rei alicujus imaginem esse visibilem.* RESP. Id negatur. Sola corporalis visibilis est, non omnis imago. Quod ostendit naturam in Ideis & conceptibus mentis : & Scriptura tum in Angelis, qui Filii Dei, & invisibiles, Col. I. v. 15. tum in homine condito ad Dei imaginem in justitia & sanctitate, Eph. 4. v. 24. Ad *Posterius* : quod inconsequens, propter homonymiam nominis Dei : quod vel Essentialiter accipitur, vel personaliter. Imago Dei Patris non est ipse Pater : quia Relativum & correlativum non sunt idem ; hic autem differunt *ὁ πατὴρ* & *ὁ υἱός*. Imago verò Dei Patris, est unus cum Patre Deus in communitate Essentialitatis, eoque Essentialis imago.

Hebr. I. v. 3. *Excipiunt I. non haberi in textu, quod Filius Dei sit character hypostasis Patris, sed Dei. Nam Pronomen Relativum ejus, respiciens antecedens substantivum quod non est Pater, sed Deus v. 1. II. Si hac est ratio characteris, quod ex Essentia Dei genitus est, omnino requiritur ut ipsum Dei essentiam, expressam ante oculos habeamus. Hanc enim hypostasis propria significat. Consequens falsum : quia per predicationem Evangelii solum voluntatem & potentiam Dei nobis revelavit singulariter & extraordinariè : ut ipsummet Deum in Christo conspiciere & contemplari nobis liceat. 2. Cor. 4. v. 4. Johan. 14. v. 9. & alibi. Ergo.* RESP. Implicitè ibi non haberi nomen Patris falsum est. Nam illud ὁ Θεὸς personaliter accipi debere pro Patre, non essentialiter pro Deo absolute, apparet ex correlato, *Filio*, v. 1. itemque quod in seqq. v. 4. 5. 6. nomine personali declaratur. Sic ergo ipsum Relativum quoque intelligendum erit : Hæc ad priorem exceptionem. Altera est inconsequens. Satis est quod in Christo habitat corporaliter tota plenitudo Deitatis, Coloss. 2. v. 9. per ipsum etiam incarnatum verbo & operibus gloriose se ostendit : ut est Johan. 1. v. 14. cap. 2. v. 10. cap. 14. v. 9. Et sic Christus est *character hypostaseos Patris* : tum quoad Personam ; quia genitus est ex Essentia Patris : tum officii respectu ; quia incarnatus voluntatem Patris nobis plenissimè revelavit : ut qui ultimis temporibus in ipso locutus esse dicitur. v. 1. *Additamentum*, quod *ὁ υἱὸς* ipsam Dei substantiam verè ac propriè significet, non admittitur. Olim de hac voce apud Latinos dubitatum fuisse constat ex Epist. Hieronym. ad Damasum. Sed Græci rectè distinxerunt *ὁ υἱὸς* ab *ὁ πατὴρ* ; ut Latini *personam à substantia*. Qui significatus hic locum habet. Nam Deus Pater & Filius sunt hypostases verè distinctæ. Et actio-

nes divinx, quæ utrique tribuuntur, divina supposita ostendunt.

V. Qui non est aut dicitur Filius Dei per identitatem aut similitudinem filiationis cum creaturis invisibilibus & visibilibus, quæ hoc nomine appellantur in Scriptura: sed modo toto genere diverso; is non potest esse nisi naturalis Dei filius, ex ipsa ejus essentia genitus. Atqui Christus Filius Dei, &c. Ergo. *Majoris* veritas evidens est per se. Tum quia modus ille non potest esse creatus, sed necessario est increatus: tum quia aliter quam communicatione Essentiæ fieri omnino nequit. *Minor* probatur secundum utrumque membrum. *Quoad Primum*: Qui non est Filius Dei vel creatione, vel adoptione, vel denique potestate & officio, non est filius Dei per identitatem aut similitudinem Filiationis cum creaturis invisibilibus aut visibilibus. His enim modis illæ Filii Dei vocantur: Job. 38. v. 6. 7. Eph. 1. v. 4. 5. Joh. 1. v. 12. 13. Psalm. 82. v. 6. 7. Atqui Christus: ut infra suo loco ostendetur. Ergo. *Quoad Posterius trifariam*: *Primo*: Cui & nomen Filii Dei & res ipsa sive Filiatio divina, ita propria sunt, ut nulli creaturæ, etiam excellentissimæ, sint aut esse possint communia, is Filius est toto genere diversus à creaturis. Atqui Christus: argumento loci Heb. 1. v. 4. 5. ubi Christum sic docet esse Filium Dei: ut ipsius respectu ne angeli quidem sint aut dici possint Filii Dei. Quemadmodum nec dii dici possunt Dei ratione. 1. Cor. 8. v. 5. 6. *Præterea*: Ex quo, & propter quem omnes fideles, V. & N. T. sunt Filii Dei, is non est ejusdem naturæ ac ordinis Filius cum ipsis, sed toto genere diversus: Neque enim Frater Filius est ex fratre, aut propter eum; sed ex Patre, ad quem originis suæ Relationem habet: non Esau propter Iacobum Filius Isaaci, nec Iuda propter Rubenem Filius Iacobi. Atqui ex Christo & propter eum, tanquam unigenitum & proprium Dei Filium, omnes fideles V. & N. T. sunt Filii Dei. Eph. 1. v. 5. 6. Cap. 3. v. 15. Joh. 1. v. 12. 13. Matt. 3. v. 17. Ergo. *Denique*: Filiatio, quæ pendet à natura Dei, ab æterno, per communicationem ejusdem numero essentiæ; toto genere diversa est ab ea, quæ pendet ex libera voluntate Dei, fit in tempore per *παλιγενεσίαν*, sive renovationem qualitatatum divinarum, quæ sunt effecta Dei. Atqui Filiatio Christi pendet à natura Dei. Heb. 1. v. 3. 4. 5. facta est ab æterno, Prov. 8. v. 24. 25. per communicationem ejusdem numero essentiæ. Joh. 5. v. 26. Cap. 10. v. 30. Nostra contra pendet à libera Dei voluntate. Iac. 1. v. 18. *βουλὴς τοῦ πατρὸς ὁ θεὸς ὁ θέλων ἡμᾶς γεννῆσαι*: &c. fit in tempore: quia natura filii iræ. Eph. 2. v. 3. idque per *παλιγενεσίαν* sive renovationem qualitatatum, quæ sunt effecta illius. Tit. 3. v. 5. 2. Pet. 1. v. 4. 5. Ergo.

Hucusque confirmata & vindicata fuit pars prima The-  
seos Orthodoxæ affirmans: *Christum esse & dici Filium Dei*, Rationes  
Orthodoxæ.

Membri se-  
cundi.

*tantum secundum naturam divinam & quidem propter aternam ac ineffabilem generationem ex essentia Patris. Sequitur pars secunda Negans: Quod non sit & dicatur Filius Dei propter gratiosam communicationem existentia, potestatis, & gloria divinae sive propter conceptionem ex Spiritu S. & gratiosam communicationem similitudinis cum Deo, per sanctificationem ipsius, suscitationem ex mortuis, & exaltationem ad dextram Patris: quae Socinianis est causa solitaria Filiationis Christi.*

### Rationes sunt.

Q. actu fuit  
Filius Dei  
ante concep-  
tionem  
& communica-  
tionem  
illam.

I. Qui actu erat Filius Dei ante Incarnationem, sive ante conceptionem & communicationem potestatis & gloriae divinae; is non ducit originem Filiationis divinae à conceptione aut communicatione illa. Atqui Christus. Ergo. Major per se patet. Minor probatur: Dictis Rationibus. *Dicta* sunt alia V. alia N. T. *Ver. Test.* ista: *Prov.* 30. v. 4. unde duo habentur. I. Filium non minus ante incarnationem fuisse, quam Patrem: II. Fuisse etiam æqualem Patri: utpote qui non minus incomprehensibilis sit, quam ipse Pater. Item *Psal.* 2. v. 7. 10. 2. *Sam.* 7. v. 14. *Esa.* 9. v. 6. 7. Præterea dicta *Psal.* 45. v. 8. 6. 7. & 97. v. 7. de Filio & primogenito Dei enunciata esse docet Apostolus *Heb.* 1. v. 3. & seqq. Huc pertinet illud *Prov.* 8. v. 24. 25. ubi genita dicitur sapientia. N. T. illa omnia, quibus Filius Dei conceptus, natus, sanctificatus, suscitatus, & exaltatus fuisse asseritur. *Ioh.* 1. v. 1. 2. *collatus cum* v. 14. 18. *Gal.* 4. v. 4. *Ioh.* 3. v. 34. 35. *Rom.* 1. v. 2. 3. *cap.* 8. v. 32. 33. & passim. Rationes sunt. I. Propter quem fideles in V. T. actu fuerunt filii & hæredes Dei, eum ipsummet actu Filium Dei jam tum fuisse necesse est. Nihil enim causa largiri potest effectui, quod ipsa non habet formaliter vel eminenter. At propter Christum jam in V. T. fideles actu fuerunt filii & hæredes Dei, prout passim testatur Scriptura; alioquin universi periissent: quum soli filii hæredes sint, *Rom.* 8. v. 16. II. Si Deus in V. T. fidelibus actu fuit Pater, etiam Christus in V. T. actu fuit Filius. Nimirum quia nemini Pater est, nisi in Christo & propter eum ut ostendimus. Hinc illud *Joh.* 20. v. 17. *Adscendo ad Patrem meum, & Patrem vestrum.* At in V. T. fuit actu Pater fidelibus: & hoc nomine invocatus est à tota Ecclesia. *Esa.* 63. v. 16. vel 64. v. 2. item *Cap.* 64. v. 8. aliis v. 12. Ergo.

Q. non est  
Filius Dei  
secundum  
humanam  
naturam.

II. Qui non est Filius Dei secundum humanam naturam ille nec propter conceptionem, neq; propter communicationem potestatis & gloriae, hoc nomine insignitur. *Ratio*: quia utraque, saltem ex hypothese, Christo

Christo secundum humanitatem tribuitur. Christus non est Filius Dei secundum humanam naturam. Ergo. Veritas *Minoris* confirmatur. I ex locis restrictivis sive limitativis, quibus dicitur esse Filius Dei secundum naturam divinam humanæ oppositam: Rom. 1. v. 2. 3. Cap. 9. v. 5. 2. Cor. 13. v. 4. 1. Pet. 3. v. 18. II. Christus duplici nomine passim insignitur in Scriptura; dum usitatè jam *Filius Dei*, modo *Filius hominis* appellatur. Atqui Filius hominis dicitur, quia genitus est ex homine, ex genere Adami: ut docet genealogia ipsius. Luc. 3. Ergo etiam vocatur Filius Dei, quod ex Deo genitus sit. III. A matre accepit, cujus causa vocatur Filius Davidis. Nec enim alia ratione stare potest genealogia ipsius apud Matthæum. Ergo etiam à Patre habet, cujus causa sit Filius Dei & Dominus Davidis. Et sicut quod à matre habet, diversum est ab eo, quod à Patre habet; ita rursum quod à Patre habet, diversum est ab eo, quod à matre. Non igitur quod est Filius Dei, ad ortum ipsius ex matre referri debet aut potest.

III. Manifestatio Filiationis divinæ à posteriore, non est ejus causatio à priore. Conceptio, sanctificatio, suscitatio Christi, modique alii fuerunt solum manifestationes divinæ Filiationis ipsius à posteriore. Ergo. *Major* sua luce claret. Siquidem manifestatio rei non est ejus causatio proprie. Causatione res à non esse ad esse producitur. Manifestatione esse productum revelatur & cognoscitur. *Minor* constat auctoritate locorum Scripturæ. 1. Tim. 3. v. 16. Luc. 1. v. 35. ubi notanda emphasis verbi *καὶ ὁσέτις*. Matt. 1. v. 20. Joh. 1. v. 14. *vidimus gloriam*. Rom. 1. v. 2. 3. Equidem, ut ex prioribus liquet, Filiatio ipsius etiam in V. T. fuit patefacta: Sed patefactio ista erat obscurior, pro Pædagogia V. T. cujus illustratio referbatur N. T. quando ipse sol justitiæ oriturus, & in carne appariturus erat. Heb. 1. v. 1. Luc. 2. v. 32. cap. 1. v. 78.

IV. Si causæ illæ, quæ distinctis modis recensentur, sunt veræ causæ divinæ Filiationis Christi; aut totales sunt singulæ, aut partiales duntaxat. Si totales, quadruplex vel etiam quintuplex erit totalis & completa Filiatio. Quippe posita causa sufficiente in actu, ponitur effectus, id autem est contra Scripturam: quæ Filiationem, à qua Christus dicitur Filius Dei, non nisi unam agnoscit: ut ostendimus. Et contra naturam rei: quæ unica & simplex est. Sin partiales, ante exaltationem inchoativè solum fuerit filius, post eam demum consummative sive complete: item Filiatio ipsius habebit distinctos gradus. Quorum utrumque est contra Scripturam; quæ docet Christum sapientia, statura, & gratia: non verò etiam divina Filiatione profecisse. Luc. 2. v. 40. 52. Præterea manifestam absurditatem implicat: Perinde ac si quis dicat: Salomonem

Q. conceptio, sanctificatio, &c. fuerunt tantum manifestationes divinæ Filiationis à posteriore.

Q. modi illi singuli neque totales neque partiales sunt causæ divinæ Filiationis.



nem magis factum filium Davidis, cum Rex designaretur, quam ante erat.

Q. sic Filio ipſius eadem genere vel ſpecie erit cum communi aliorum Filiatione.

V. Si Chriſtus tantum propter excellentiam ſingularis alicujus modi aut gradus ſingulariter eſt diciturque Filius Dei, ſequitur Filiationem ipſius eandem genere aut ſpecie eſſe cum communi aliorum Filiatione; quā ipſi Filii Dei vocantur. Falſum conſequens. Ergo & Antecedens. Proinde non dicitur Filius Dei ſecundum humanam naturam propter conceptionem aut communicationem, quam fingunt hæretici. *Ratiſ conſequentia* eſt: quod gradus illi & modi, conſiſtentes in gradibus, non variant ſpeciem aut genus. *Aſſumptum* conſtat vel ſolo loco Heb. i. v. 4. 5. Confirmatur inſuper ipſis attributis Filiationis Chriſti. Nam unigenitus, proprius Dei Filius, Patri æqualis eſſe nequit, in tanto fratrum numero, niſi natura obtineat, quod ipſis gratia adoptionis eſt tributum.

Rationes Orthodoxæ Membrũ tertium.

Supereſt pars tertia Theſeos Orthodoxæ negans: *Quod Chriſtus non ſit, nec dicatur Filius Dei conjunctim, propter modum utrumque ſimul, h. e. tum propter æternam generationem ex Eſſentia Patris ab æterno, tum propter gratioſam exiſtentia, poteſtatis & gloriæ divinæ communicationem in tempore factam: quæ eſt ſententia Novatorum.*

Rationes ſunt:

Q. Scriptura duos hoc modos diſjungit.

I. Quæ Scriptura non conjungit, ſed diſjungit, illa nec in Inſtitutione Theologica conjungi, ſed diſjungi debent. Atqui duos illos modos Filiationis Scriptura non conjungit, ſed diſjungit. Ergo. *Major* eſt principium Theologicum. *Minoris* veritas liquet ex Antecedentibus bifariam. I. quia æternam generationem ex Patre docet eſſe adæquatam & ſolitariam cauſam filiationis Chriſti. II. quia communicationem illam à cauſa Filiationis removet: utpote quæ eſt manifeſtatio æternæ Filiationis, non autem novæ ſive temporariæ Filiationis productio.

Q. Chriſtus non eſt ὁμωνύμος Filius Dei.

II. Qui ob varias Filiationes eſt diciturque Filius Dei, iſ ſic dicitur ὁμωνύμος ſive æquivocè, non ſωονύμος ſive univocè. Atqui Chriſtus non eſt nec dicitur ὁμωνύμος ſive æquivocè Filius Dei. Ergo. *Major* negari non poteſt. Nam in æquivocis nomen idem eſt, res diverſa. *Minor* ſic demonſtratur. Qui ſolus dicitur Filius Dei, propter ſolam generationem ex Patre, iſ non ſic dicitur æquivocè. Atqui Chriſtus: argumento loci Heb. i. v. 4. 5. atque etiam Epithetorum proprii, unigeniti, quibus reſtringitur. Ergo. Si excipiant, aliis locis alio ſenſu & aliam ob cauſam dici Filium Dei: In promptu eſt reſponſio, peti principium; & aliud omnino appariturum, ex iis quæ infra adferentur.

Q. ſic ſimul erit Filius Dei natu-

III. Si Chriſtus eſt Filius Dei partim propter æternam generationem



nem ex Essentia Patris, partim propter temporariam illam communicationem : sequitur esse Filium Dei naturalem & adoptivum , æternum & temporarium simul. Consequens falsum & contra Scripturam. I. quia nullibi adoptionem Christi aut modum ejus proponit & declarat. II. quia docet Christum manifestatum, declaratum, non autem factum esse Filium Dei. 1. Tim. 3. v. 16. Rom. 1. v. 3. 4. Cui consonat Symbolum Nicenum, Filium genitum dicens, non creatum aut factum. Ergo.

IV. Si Christus utroque illo modo conjunctim est Filius Dei, non minus Patrem habet secundum naturam humanam, quam juxta divinam : quia Filius relatè dicitur ad Patrem. Consequens negat Apostolus, Heb. 7. v. 3. Ergo & Antecedens.

V. Oppositorum est opposita ratio. Atqui Christus dicitur Filius hominis tantum secundum humanam naturam idque propter solam generationem ex Maria virgine. Ergo etiam Filius Dei vocatur tantum secundum naturam divinam & quidem propter solam generationem ex Essentia Patris.

Antithesis Heterodoxa Socinianorum & aliorum, priore parte negans, posteriore affirmans, hæc est : *Christum Iesum esse & dici Filium Dei, non secundum naturam divinam propter æternam generationem ex essentia Patris : sed propter gratiosam communicationem existentia, potestatis, & gloriæ divinæ : Vel saltem non propter solam æternam generationem ex Essentia Patris, verum simul propter gratiosam illam Deitatis communicationem in tempore factam.*

Ἀντιθεσις Heterodoxæ, ex Natura Prædicari, tribus partibus distincta.

PRIMA : *Quod Christus non sit nec dicatur Filius Dei, propter æternam generationem ex Essentia Patris.*

Rationes sunt.

I. *Quod est absurdum & indignum majestate divina, non est tribuendum Deo. Christum esse Filium Dei, genitum ex essentia ipsius, est tale : quia præsupponit Deum more animantium gignere sibi similem in essentia. Ergo.* RES P. Minor falsa est & blasphemia, verbo Dei apertè repugnans. Ratio ejus est crassa petitio principii, extructa ex carnali conceptu generationis divinæ, ejusque cum generatione animali, sive physica comparatione, per μεταφοράν εἰς αἰὸν ἦντος : qua etiam impegit Nicodemus in concipiendo opere regenerationis nostræ, Joh. 3. v. 4. Genuit Pater Filium per communicationem Essentiæ, atque ita vera & propria generatione :

Q. sic Patrem habebit secundum utramque naturam.

Q. Filius hominis est secundum solam humanam naturam & generationem ex Maria Virgine.

Rationes Heterodoxæ

Membrum primum.

Q. Filium Dei genitum esse ex Essentia Dei sit indignum majestate divinâ.

Generatio  
Dei & Phy-  
ca quid  
differant.

verum non physica sive naturali, qua animantia & homines gignunt: sed hyperphysica & supernaturali, qua Deus gignit secundum veritatem verbi sui. Quo enim excellentius est gignens, eo excellentior est ipsa generatio; ut constat exemplis omnium generantium. Jam Deus est gignens excellentissimum, quod omnia generantia antecellit, non gradu aut specie, sed toto genere; imò plusquam genere: argumento loci Heb. 1. v. 4. 5. Talis igitur est ipsa generatio. Quod perfectionis censetur in generatione Physica, Deo κατ' ἀναλογίαν, modo eminentissimo, tribuitur: verbi gratia: quod genuerit sibi simile: item quod genuerit per communicationem Essentiæ. Contra quod est imperfectionis, ab ea longissimè remouetur. Et distinctè in principio, in modo & termino generationis spectatur. In *Principio*: quod in physica generatione non tantum est actiuium, sed etiam materiale. Deus autem non est principium materiale, non gignit ex se materialiter: ut qui expressus est omnis materiæ, purus & simplex actus. In *Modo*: qui in Physica generatione perficitur communicatione, non totius essentiæ; sed partis tantum: idque per defluxum & decissionem ab ea, atque ita simul alienatione ejus: fit successivè, cum motu & in tempore: in divina verò generatione constat communicatione totius essentiæ, absque defluxu, decissione, alienatione, motu, successione aut tempore: utpote quæ ab æterno facta est. In *termino* denique: quia physica generatione productus, non modo distinctus, sed etiam separatus est à gignente; ὁμοῖον ei, non etiam ὁμοῖος, unitate & identitate essentiæ singularis, propter ejus similitudinem. At Filius unigenitus à Patre distinctus tantum est à Patre, non etiam separatus ab eo: ὁμοῖος item Patri, non ὁμοῖον sive similis tantum. Quæ omnia ex κατὰ συνδύη sententiæ Orthodoxæ manifestissima sunt. *Hic vero sic insurgunt Adversarii: Generatio vera & propria est physica generatio: sicut impropria est metaphysica aut spiritualis. Generatio divina, ex hypothesi, est vera & propria. Ergo & physica.* RESP. Major est particularis. Universaliter & exclusive falsa est. Pater est proprius Pater, Joh. 5. v. 18. & Filius proprius Filius, Rom. 8. v. 32. Igitur generatio est propria generatio; si rem spectes. Nam de modo significandi hic non quæritur. Jam illa generatio non est physica: argumento loci Heb. 1. v. 4. 5. Ergo non omnis propria generatio est Physica generatio; sed quædam etiam hyperphysica & divina.

Q. Deus  
non foret  
singularis-  
simus &  
perfectis-  
simus.

II. *Qui gignit sibi similem, non est ipse singularissimus aut perfectissimus. Atqui Deus ex hypothesi id agit. Ergo. Ratio Majoris est: quod generatio tum multiplicationem, tum divisionem inducit.* RESP. Major valet de generatione physica, & in physice generantibus. De generatione divina est falsa: ubi unitas essentiæ non repugnat pluralitati personarum: nec pluralitas

pluralitas personarum imperfectionem parit. Nimirum quia Pater gignendo communicat Filio essentiam, non diversam, sed eandem numero: & propter eandem essentiam Pater & Filius sunt coessentialiales & æquales.

III. *Quod est æternum non gignit sibi simile. Deus est æternus. Ergo Ratio Majoris est: quia omnis generatio fit propter conservationem speciei, ne ea pereuntibus individuis intercidat.* RESP. Major petit principium. Imo Scripturæ contradicit, disertè testanti Deum æternum ab æterno genuisse Filium, imaginem suam, eoque sibi similem. 1. sal. 2. v. 7. Prov. 8. v. 24. 25. Mich. 5. v. 2. Joh. 17. v. 5. Ratio tantum vera est de physica generatione. In divinis Pater genuit Filium, non propter conservationem speciei, quæ in Deo non habet locum; sed secundum perfectionem naturæ suæ; cujus ratio nec redditur in Scriptura, nec ingenio humano investigari aut capi potest.

IV. *Si Christus Filius Dei genitus est ex essentia Patris, aut ex parte solum aliqua essentia, aut ex ea tota genitus fuerit. Non illud: Est enim Dei essentia simplicissima & indivisibilis. Neque hoc: quia Pater non amplius esset Pater: cum essentia Dei sit una numero ac proinde non possit esse pluribus communis.* Q. Filius neque ex parte, neque ex tota Essentia genitus sit. RESP. Prius membrum dilemmatis datur. Negatur posterius. Ratio aliena est & inconsequens. Essentia divina, non tantum est una numero, sed etiam simplex & infinita. Una numero essentia, quæ dimensa est & finita, non est nec esse potest pluribus communis. Potest verò & est quoque essentia infinita & immensa: sicut dicitur Joh. 10. v. 30. 1. Joh. 5. v. 7. Regerunt: Ista implicare contradictionem; & sic sophisticantur: Habere & non habere eandem numero essentiam, implicat contradictionem. Atqui dicere, Filium esse unum cum Patre Deum, & tamen esse distinctam à Patre personam, est dicere Filium habere eandem numero essentiam cum Patre, & non habere: siquidem ad diversam personam constituendam diversa, sive non eadem numero essentia requiritur. Ergo id implicat contradictionem. RESP. Datur Major servatis Legibus legitimæ contradictionis, imprimis quoad modum. Sed sic falsa est Minor. Prius enim absolute, posterius relate dicitur, & intelligendum est. Quia Filius est unus cum Patre Deus, unam quoque habet cum Patre Essentiam, utrique inter se atque etiam cum Spiritu Sancto communem. Quum verò simul distincta sit à Patre Persona, sequitur quod eandem essentiam habeat, alio subsistendi modo, quam Pater: Pater quidem ἀπαρχῆς, sive à nullo: Filius autem ὁγεννητός, sive à Patre: uti declaratur ratio distinctionis Joh. 5. v. 26. Non autem sequitur, quod etiam essentiam Patris non habeat. Manet enim in utroque ut vitæ sic essentia παντός & Identitas. Denique ratio quod

quod ad diversam Personam diversa requiratur essentia: cum in finis solum essentis obtineat, ad infinitam divinam imperite & præpositere transfertur & accommodatur.

Q Christus  
vere sit  
mortuus.

V. *Qui vere est mortuus, is genitus non est ex essentia Dei, nec particeps est essentie divine.* Unigenitus ille Dei Filius Christus Iesus verè est mortuus. Ergo, Ratio Majoris est; quod essentia Dei est spiritualis, incorruptibilis, immortalis. 1. Tim. 1. v. 17. Minor exstat Rom. 5. v. 10. Ioh. 3. v. 16. & passim. R E S P. In *Majore* admittitur fallacia à dicto secundum quid. Tantum enim sequitur: genitum non esse ex Dei essentia, quatenus est mortuus; non autem simpliciter aut nullo modo ex Dei essentia esse genitum. Ratio est; quia τὸ mortuum esse subiecto non absolute, ut pecori; sed limitatè convenit & tribuitur per synecdochen. Sicut etiam de homine, anima rationali prædico, enunciatur. Sic ergo explicanda est Minor: Unigenitus ille Dei Filius est verè mortuus; sed non absolutè persona illa, quæ hoc nomine appellatur: nec limitatè secundum illam naturam, à qua est & denominatur Filius Dei: sed à natura altera, videlicet humana tantum: utpote personaliter unita divinæ. Ut ita dicatur per modum prædicationis usitatum de Christo, qui communicatio Idiomatum appellari solet. Confer 1. Petr. 3. v. 18. 2. Cor. 13. v. 4. & alibi. Sed instant Adversarii contra datam responsionem. & tria excipiunt. I. Si Filius Dei unigenitus non est mortuus secundum divinitatem, ipsam ejus divinitatem non esse Filium Dei unigenitum. II. Unigenitum Dei Filium non per modum quendam loquendi, sed verè ac propriè esse mortuum: alioquin vana fore omnia, quæ ad commendationem divina charitatis in morte Filii dicuntur in Scriptura. III. Ne quidem per ullum loquendi modum dici posse unigenitum Dei Filium fuisse mortuum: si substantia aliqua divina, quæ in Christo esset, foret ipse Dei Filius unigenitus. R E S P. Ad singula distinctè. Ad primam exceptionem, quod sit inconsequens. Nec enim sequitur, Divinitatem Filii non esse unigenitum Dei Filium; sed quod non sit Filius Dei, quatenus est mortuus, sive secundum illud, juxta quod est mortuus. Ratio hæc est: Quia Filius Dei unigenitus, qui mortuus dicitur, est nomen personæ subsistentis in duabus naturis, quæ limitatione subiecti indicantur & declarantur. Rom. 1. v. 2. 3. 4. 1. Petr. 3. v. 18. Quanquam & ἀνυπολόγια est in phrasi: Divinitatem esse Filium Dei unigenitum. Divinitas est nomen naturæ, Filius vero Personæ. Rectius igitur dicitur: Filius est τοῦ πατρὸς divina genita à Patre: Filius est verus Deus cum Patre. Ad secundam: Et nos dicimus, Filium Dei verè, quin etiam, si rectè explicetur, propriè esse mortuum: quia Deus acquisivit Ecclesiam proprio sanguine, Act. 20. v. 28. Sed mortuus est vere & propriè in sua carne, sive in assumpta humanitate,

tate, 1. Petr. 3. v. 18. sicut sanguis est humanitatis; non autem in ipsa Deitate, quæ ἀπεθῆς & ἀθάνατος. Ratio à commendatione charitatis Dei nihilominus firma manet. Quippe tradidit Pater pro nobis inimicis suis, in mortem eum, qui non fuit ψιλὸς ἄνθρωπος, sed Θεάνθρωπος, Deus & homo, Filius Dei & Filius hominis; & à cujus Deitate, pretium mortis ipsius dependet. Rom. 5. v. 8. 9. 10. Ad Tertiam: quæ si phrasin spectes, rursus est ἀκυρόλογος confundens abstracta cum concretis, vocabulum naturæ cum vocabulo personæ: quæ non æquè late patent in doctrina de Christo. Sin rem ipsam attendas omninò petit principium. Refellitur autem in Scriptura locis restrictivis, quæ synecdochicè de Christo enunciantur: cujusmodi sunt: Rom. 1. v. 2. 3. 4. 2. Cor. 13. v. 4. 1. Petr. 3. v. 18.

VI. *Quod ne quidem in Spiritus creatos cadit, multo minus in Spiritu in-creato, Deo, locum habere potest. Generatio similis ex substantia, ne quidem in Spiritus creatos cadit. Ergo. Vtraque Propositio probatur. Major: Quia Spiritus creati sunt imago increati Spiritus Dei; & natura spiritualis proprius perfectiusque refert Dei essentiam, quam ulla natura corporea; ut quæ ipsa est spiritus & spiritualis. Minor: quia nec Angeli generant sibi similes in Essentia, teste Christo Matth. 22. v. 31. neque etiam anima humana; utpote quæ non seminantur humanitas, sed creantur divinitus; saltem juxta communem opinionem D. D. RESP. Minorem facillè largimur Adversariis. Major negatur duplici de causa. Una: quia Analogia Spiritus creati & increati non est norma fidei & doctrinæ de Deo & mysteriis divinis; sed solum verbum ipsius. Quis enim par est Deo nostro? Etiam æternitas, immensitas non cadit in Spiritus creatos. Ergone etiam nec in Deum? Altera: quia valet Analogia in iis solum, quæ juxta verbum Dei naturæ spirituali communia sunt, pro conceptus nostri modo. Illa autem communitas in hoc tertio nullibi ponitur aut deprehenditur. Ratio Majori nihil probat ob fallaciam à dicto secundum quid. Dici potest Spiritus creatus Spiritus increati imago, quatenus Deum nobis refert, non externis lineamentis, sed invisibilis naturæ proprietatibus & qualitativis, simpliciter si esset imago, foret imago ὁμοῦσι & coessentialis: quod negatur.*

SECUNDA: *Quod Christus sit & dicatur Filius Dei propter gratiosam communicationem existentie, potestatis, & gloriæ divina: quæ propria est Socinianorum sententia*

Rationes  
Heterodoxæ

Membræ  
secundæ.

Rationes sunt duplicis generis: aliæ Generales, aliæ Speciales.



## Generales.

Q. Scriptura declarat generationem Filii per gratiosam communicationem.

**I. Quomodo ipsa Scriptura proponit & declarat generationem Filii Dei ex Patre, eo modo & non alio accipienda & explicanda est. Atqui proponit & declarat eam natura Dei convenienter, per gratiosam communicationem existentia, potestatis, & gloria divina. Ergo. Minor sic demonstratur: In quo consistit similitudo Filii Dei cum iis, qui ex aliorum substantia geniti sunt, in eo posita est generatio ipsius ex Patre, secundum Scripturam. Atqui similitudo illa consistit in gratiosa communicatione existentia, potestatis & gloria; sive quod eodem reat, in persona & modo existendi. Ergo. Utraque propositio prosyllogismi probatur. Major trifariam. I. Deus nullo pacto ex Essentia sua gignere potest. Ergo Filius genitus est ex Patre, non proprie, sed metaphrice, & per similitudinem cum iis, qui ex aliorum essentia geniti sunt. II. Omnes qui sunt & dicuntur, Filii Dei in Scriptura, per similitudinem aliquam geniti sunt ex Deo cum iis, qui ex aliorum substantia producti sunt. Ergo Christus non alia ratione est ex Deo genitus. III. Christi filiatio cognoscitur & declaratur ex nostra. Ergo non minus constat talis similitudine, quam nostra: quum idem sit ordo cognoscendi & essendi. Minor secundum distinctos modos. I. quoad communicationem Existentiæ: quia conceptus est ex Spiritu S. Conceptio autem illa est generatio quædam ejus ex Deo: ut quæ viri gignentis actioni respondet; sive est actio similis ei, per quam existunt, qui ex Patris sui substantia geniti sunt. II. Quoad communicationem Potestatis & Gloriz, sive quoad similitudinem in persona: Sicut enim Filii similes sunt parentibus: ita Christus, quia singulariter adeptus est cum Deo similitudinem Sapientia, Sanctitatis, Domini, & Immortalitatis; singulariter quoque Filius Dei appellatur. Iuxta priorem modum est Filius Dei naturalis: utpote natus filius per sanctam conceptionem ex Spiritu S. juxta posteriorem, Filius est adoptivus, ex gratia adoptatus à Deo. RESP. Tota structura hujus argumenti, nititur falsissimis hypothesibus, & vanissimis Dialogis ex iis deductis; ut facili negotio dissolvi & everti possit. Minor Syllogismi principalis bis falsa est: Semel assertionem, quod generatio Filii ex Patre declaretur in Scriptura per gratiosam communicationem Existentiæ, Potestatis, & Gloriz Divinæ: iterum hypothesi: quod modus ille sit conveniens naturæ Dei. Prosyllogismi verò utraque Propositio negatur. Major: tum quia Filiationem divinam non propriam, sed metaphoricam præsupponit: tum quia Filiationem illam non singularem, uni Christo convenientem, sed cum aliis genere aut specie communem, etsi gradu distinctam facit. Quum tamen supra ostenderimus, nec nomen, nec rem Filiationis divinæ, ulli esse, aut esse posse cum Christo communem. Quo sensu proprius & unigenitus Dei filius appellatur. Rationes Majoris nihil probant. Prima petit**

princi-



principium : imo Scripturæ in os contradicit Psal. 2. v. 7. Prov. 8. v. 24. 25. Joh. 5. v. 18. 26. *Secunda* partim est particularis : quod omnes Filii Dei sic denominentur per similitudinem : excipitur enim unigenitus ille ac proprius Dei filius : partim implicat petitionem principii , quod denominatio filiationis divinæ fiat similitudine quadam desumpta à filiatione humana. Contrarium verum est. Filiatio omnis in humanis, imò universè in omnibus rebus creatis , pendet ex filiatione divina : cum per Filium Angeli & homines creati sint Filii Dei, Coloss. 1. v. 16. homines etiam non in alio quam in ipso adoptentur, Ephes. 1. v. 4. 5. Et quæ est ratio paternitatis , eadem quoque est ratio filiationis, ex Legge Relatorum. Sed ex paternitate divina dependet omnis paternitas : non contra Matth. 23. v. 9. Ephes. 3. v. 15. Ergo & Filiatio. *Tertia* : Antecedente ambigua est : & vera tantum à posteriore : sicut causa ex effectu suo cognosci solet. Insuper est inconsequens. Cognoscitur enim ut similis, pro modo nostri conceptus : non autem ut par aut æqualis. Essendi quoque ordo diversus est, imò contrarius : uti ex dictis constat. Jam *Minor Prosyllogismi* non minus falsa est , & quidem utroque membro & modo. *Priore* quoad Existentiam : quia probari nequit vel conceptionem Christi esse causam Filiationis ipsius : quod infra patefecit in vindicatione loci Luc. 1. v. 35. vel operationem Spiritus S. analogam fuisse actioni viri generantis & imprægnantis scæminam; aut pie sic dici posse. *Posteriore* : quia reponit falsam hypothesin de metaphorica generatione. Retorqueri etiam potest in ipsos Sophistas. In humanis Pater gignit Filium sibi similem, non modo qualitatibus & accidentibus, sed etiam ipsa substantia. Essentia enim specifica conveniunt, numerica & individuali differunt. Ergo in divinis Pater gignit proprium & unigenitum Filium sibi similem non modo proprietatibus, (quæ tamen realiter idem sunt cum essentia) sed etiam ipsa essentia , & quidem numerica & singulari : cum Pater & Filius sint æquales , unus ille verus ac æternus Deus. Iohan. 5. v. 18. & seqq. cap. 10. v. 30. *Postremo* : utrumque falsum est , & quod Filius naturalis vocetur , ratione conceptionis ex Spiritu S. & simul Filius adoptivus, ratione similitudinis cum Deo. Duo illi modi sunt oppositi & ἀντιθετοί ; qui in unum subiectum, ejusdem respectu, non cadunt : ut parte tertia ostendetur. Christus est Filius non adoptivus, sed naturalis tantum. Et naturalis quidem , non quod sit natus Filius per conceptionem ex Spiritu S. nam ante conceptionem erat jam Filius Dei, etiam in V. T. imo ab æterno : sed propter generationem æternam atque ineffabilem ex essentia Patris, ut supra docuimus.

Q. sic Filius  
Dei pro-  
pter divi-  
num offi-  
cium.

II. Quipropter officium divinum est dicitur que Filio Dei, is sic appellatur propter

propter gratiosam communicationem divinitatis. Atqui Iesus est diciturque Filius Dei propter officium divinum. Ergo etiam propter gratiosam divinitatis communicationem. Major per se evidens est. Illustraturque à simili, exemplis Iudicum & Magistratum qui ob officium divinitus ipsis mandatum, Dii appellantur, Exod. 22. v. 28. Psal. 82. v. 1. 6. Minor sic probatur. Christus est nomen officii divini. Filius Dei idem est quod Christus. Ergo Filius Dei est nomen officii divini. Major huius Pro syllogismi utrumque est in confesso. Veritas Minoris diversimodè ex Scriptura docetur & asseritur. I. quia, quod Matth. 16. v. 16. dicitur: Tu es Christus, Filius ille Dei vivi: Marc. 8. v. 29. Luc. 9. v. 20. simpliciter enunciatur: Tu es Christus, vel Tu es Christus Dei. Ergo sola Christi, sive Christi Dei appellatione id continetur, quod significat appellatio Filii Dei vivi. II. Matt. 26. v. 63. rogatur servator: Sitne Christus ille Filius Dei? Luc. 22. v. 67. autem: Sitne ille Christus? Ergo utrumque idem significat. III. Idem valet Iesum esse Christum, & Iesum esse Filium Dei, illum unicum, 1. Ioh. 5. v. 1. & 5. & cap. 4. v. 15. IV. 1. Ioh. 2. v. 22. 23. idem est negare Iesum esse Christum, quod negare Filium Dei. V. Christus aperte sic docet. Iohan. 10. v. 36. Nam idem esse in seipso, quod sit Christus, & quod sit Filius Dei, probat argumento sanctificationis & missionis sue. Sanctificatio autem est ipsa ejus unctio, à qua denominatur Christus, Act. 10. v. 38. VI. Nomen Christi & munus declarat, esse ipsum unicum, perpetuum ac caelestem populi sui Regem; habere divinum imperium in omnia, cum divina majestate. Ergo idem omnino est cum nomine Filii Dei. VII. Filii Dei nominantur in Scriptura, qui aliquod imperium habent & exercent divinum: teste ipso Christo, Iohan. 10. v. 34. 35. ex Psalmo 82. v. 1. 6. Ergo Iesus est Christus, & unicus Dei Filius, quia summum habet imperium in omnia & supra omnia: & quia præter ipsum nullus alius idem habet, aut habere potest. RESP. Majorem Syllogismi Principalis concedimus, alii tamen addunt exclusivam: quam nos censemus non habere locum: quod unica sit Filiatio Christi & causa ejus. Minor est petitio principii: quam negamus. Sicut enim differunt persona & officium: sic & utriusque nomina distinguuntur; etiamsi eidem personæ tribuantur. Præterea falsa est Propositio Minor Syllogismi: quod Filius Dei idem sit quod Christus. Idem est Filius Dei qui Christus, non idem quod Christus. Prius declarat Identitatem subjecti sive materialis, h. e. unitatem personæ. Siquidem Filius Dei & Christus eandem personam notant. Posterius autem significat rationem formalem utriusque nominis in persona, distincto significandi modo. Siquidem persona illa denominatur Filius Dei à divinâ, proprie sic dictâ Filiatione, sive propter æternam generationem ex essentia Patris. Eadem verò etiam Christus vocatur propter officium mediatorum, divinitus ei impositum. Persona illa est Filius Dei

Filius Dei  
& Christus  
quatenus  
idem.

*Dei* tantum secundum naturam divinam, qua genitus est ab æterno; in tempore verò se manifestavit in assumpta carne. Est vero etiam *Christus* quoad ordinationem ad munus, secundum utramque naturam: quoad participationem donorum verò, unctione typicâ olim præfiguratam, secundum naturam humanam tantum. Hæc ad Prosyllogismum in genere. *Epilogismi* septem, qui confirmationis loco ei subjunguntur, in specie examinandi & confutandi erunt. *Primus* est inconsequens I. quia eadem conciones, eadem responsa Evangelistæ diversimodè referunt; alii fusius & pluribus, alii brevius & paucioribus verbis: ut multorum exemplorum inductione ostendi potest. II. quia apud Lucam evidens est synecdoche, Filiationem Christi divinam & æternam non excludens sed includens; propterea quod officium mediatorium à nullo alio, quam à Dei filio suscipi, geri aut peragi potuit: ut alibi demonstratum: Vide etiam Ierem. 30. v. 21. Et si modus hic concludendi valet, ut ab omissione rectè inferatur Identitas eorum, quæ ponuntur & quæ omiſsa sunt; mirabilis rerum & doctrinarum invehetur confusio; quam Scriptura nullo modo patitur. *Secundus* iterum est inconsequens, & quidem eandem ob causam. Quanquam locus Lucæ habet aliquid singulare. Nam ex responſo Christi evidens est, interrogatum fuisse non de quovis Christo, quorum multi fuerunt: sed de illo singulariter, qui esset *Filius Dei*. Siquidem oblique v. 69. respondet argumento ab effectu: videlicet glorioso regno ipsius, paulo post inchoando in cælis. Unde cum v. 70. inferrent: *Esse ergo Filium illum Dei*; jam directè respondet Christus, & illationem illam tanquam legitimam approbat. Sic ergo concludo. Adjunctum non est idem cum suo subjecto: nec effectum idem cum sua causa. *Esse Christum* (formaliter loquendo) est adjunctum Filii Dei incarnati; sedere ad dextram Dei est effectum sive *dominæ* Quæ ipsius. Non igitur formaliter est idem. *Tertius* eodem inconsequentia vicio laborat; idque ob fallaciam causæ, *Iesum esse Christum*, & *Iesum esse Filium Dei*, æquipollent propter Identitatem materialis, h. e. personæ; non propter Identitatem formalis, h. e. utriusque denominationis: quum Christus ab unctione Actor. 10. v. 38. Filius Dei à generatione ex Patre appelletur. Iohan. 1. v. 14. Hebr. 1. v. 4. 5. *Quartus* eadem prorsus responsione dissolvitur. *Quintus* habet Elenchum petitionis principii. Negamus quod Christus Iohan. 10. argumento sanctificationis, sive missionis suæ ostendat idem esse *Christum* & *Filium Dei*, & eodem sensu enunciari utrumque. Imo refellit Salvator calumniam blasphemiae, quod se dixisset unum cum Deo sive *ὁμοῦς* (Iov Patri v. 30. argumento non à pari, sed à minore ad majus. Si Magistratus & Judices dicuntur dii ab officio citra blasphemiam: ut-

pote ab ipso Deo sic denominati : multo magis ego , Filius Dei ab æterno, & in tempore sanctificatus ac missus in mundum à Patre ad officium mediatorum peragendum, Deus & Filius Dei vocor sine blasphemia. Sed de hoc argumento infra sigillatim , & plenius dicitur. *Sextus* antecedente ambiguus est & falsus , etiamsi exclusivè capiatur, *Christus* notat munus Christi regium , quod summum, perpetuum, celeste est. Simul verò etiam officium Propheticum, & Sacerdotale designat : ad quod pariter fuit unctus , quodque pari ratione exsecutus est in administratione muneris Mediatorii. Deinde etiam negatur consequentia. Christus est Rex & Filius Dei : at non filius Dei propter regnum ejusvè dignitatem, sed propter æternam generationem ex Patre. Confer Esa 9.v.6.7. *Septimus* denique similiter est inconsequens propter Elenchum parium. Nam eadem ratio nominis in utrisque. Magistratus dicuntur dñi & filii Dei , propter officium : quia sermo Dei ad eos factus est : Christus autem Deus & Filius Dei vocatur, quia genitus est à Patre, & unus est cum eo. Iohan. 1.v.14. cap.10.v.30. Unde non modo Filius Dei cum articulo , sed etiam cum Epitheto unigeniti, proprii appellatur, Nec valet exceptio, sic dici ob peculiarem eumque longè excellentiorem regiminis modum. Siquidem eo posito, re, h.e. filiatione , hujusque specie conveniunt; modo autem & gradu, secundum majus vel minus imperium differunt. Hoc verò illud est quod negat Scriptura. Quia ne Angeli quidem, qui imperia, principatus appellantur , cum Filio Dei in communionem nominis aut filiationis ipsius venire queunt. Non nominis : quia ipsius respectu, h.e. cum ipso collati, non possunt dici Filii. Nec rei : quia nullus eorum est genitus à Deo, ut proprius & unigenitus Dei Filius : ut est Hebr. 1.v.4.5.6.

### Speciales.

Q. per &  
propter  
conceptionem  
ex  
Spiritu S.  
fit Filius  
Dei.

*I. Qui per & propter sanctam conceptionem ex Spiritu S. est diciturque Filius Dei, is est Filius Dei per gratiosam essentia communicationem. Sed Christus ita est Filius Dei. Ergo. Major patet : quia per conceptionem illam existentia divina ei communicata est, cum ante non existeret. Minor probatur Testimonio Angeli apud Lucam , cap.1. v.35. non aliam filiationis ipsius causam adferentis, quam quod immediata operatione Spiritus S. generatus sit in utero matris, & consequenter Filius Dei natus. Quo spectant particula rationalis & copulativa, dñs & xpi : quarum emphasis hic præcipuè attendenda. Res. Sunt qui concedant totum argumentum non acceptum exclusivè ; & quidem tam Patres, quam recentiores quidam Theologi. Hi opinantur Christum dici Filium Dei etiam secundum naturam humanam propter conceptionem ex Spiritu S. sic tamen ut præcipuè & propriè sic voce-*

turpropter æternam generationem ex essentia Patris, secundum naturam divinam. Ideo particulam καὶ apud Lucam antitheticam faciunt: ac si dicere voluisset, Filium Dei esse non modo quia genitus sit ex Patre; sed etiam quia conceptus sit ex Spiritu S. Caterum salva ipsorum autoritate, nos hanc responsionem non usurpamus aut sectamur. Asserimus verò Christum tantum dici Filium Dei propter generationem ex Patre. Proinde simpliciter inficiamus *Minorem*, videlicet Christum esse dicique Filium Dei, propter conceptionem ex Spiritu Sancto. Probatio ejus nulla exstat apud Lucam, nisi verba detorqueantur in alienum sensum. Siquidem non dicit aut docet Evangelista, τὸ γεννώμενον ex Virgine fore Filium Dei propter conceptionem ex Spiritu Sancto; sed fore Filium Dei secundum prædictionem Esaïæ. Et particula δὲ καὶ, sunt notæ consequentiæ, non consequentis; signi sit vocandus Filius Dei; non causæ, cur ita appellandus sit: quod dicitur quia virgo concipies per operationem Spiritus S. etiam concipies, paries Filium Dei, quod utrumque prædixit Esaïas, cap. 7. v. 14. cujus nunc vaticinium implebitur. Hanc expositionem demonstro ex textu & reliqua Scriptura, I. Ex scopo & nexu. Angelus in fidem legationis suæ allegat Prophetiam Esaïæ cap. 7. v. 14. ut liquet partim ex particula demonstrandi. Ecce. v. 31. partim ex ipsis verbis & re significata. Esaïas autem duo vaticinatus est. Primò Virginem concepturam ac parituram: tum parituram eum, qui sit Deus & Filius Dei: quæ duo indivisè cohærent. Prius Virgini Mariæ, de modo sciscitanti, declarat Angelus, quod id futurum sit per operationem Spiritus S. v. 35. Ex quo deinde infert alterum; quod Filius ejus futurus sit Filius Dei, v. 35. sive Filius altissimi, ut est v. 32. Ita apparet particulas δὲ καὶ pertinere ad totam sententiam, non ad partem solam antecedentem, v. 35. II. ex verbo κληθήσεται vocabitur v. 35. quod hic declarandi, manifestandi significationem habet: ut constat cum ex locis similibus: ubi τὸ καλεῖσθαι ita accipitur, tum ex v. 32. *Erit magnus & filius altissimi vocabitur*, id est, ex divinis operibus cognoscetur: utpote quibus gloriam Deitatis suæ revelabit. Proinde manifestatio solum filiationis Christi, in miraculosa conceptione proponitur: causa autem ejus minimè ostenditur. III. ex collatione loci hujus cum Matth. 1. v. 20. & seq. testantis, per conceptionem Christi ex Spiritu S. completam fuisse Esaïæ Prophetiam, de Immanuele Filio Dei, nascituro ex Virgine.

II. *Qui est diciturque Filius Dei, propter sanctificationem à Patre, h.e. quia copiose natus est Spiritum S. & cum divino imperio ac potestate in mundum missus fuit, ad servandum genus humanum, is propter gratiosam divinitati communicationem est Filius Dei. Atqui Christus est diciturque Filius Dei*

Luc. 1.  
v. 35. explicatur & vindicatur.

Q. sit Filius Dei propter sanctificationem à Patre.



*Dei propter sanctificationem à Patre. Ergo. Minorem probant arg. mentis loci Ioh. 10. v. 36. ubi causa filiationis Christi ponitur in sanctificatione ac missione ipsius. Idemque illustrent ex ratiocinatione Christi à comparatis. v. 34-35.*

Iohan. 10.  
v. 36. ex-  
plicatur &  
vindicitur.

RESP. Negatur Minor. Sanctificatio illa ad declarationem filiationis ipsius, non ad causationem ejus pertinet. Nec firmat eam locus Iohan. 10. v. 36. ut vel ex iis quæ ante dicta sunt constare potest. Sed ut plenior sit responsio, repetemus priora & paucula alia addemus. Sensus genuinus loci ex scopo & coherentia arcessendus venit. *Scopus Christi* geminus est. *Vnus* immediatus: ostendere, se non esse blasphemum, quod dixerit, se esse Deum & Filium Dei. Nempe quia non omnis dicens se Deum, sit blasphemus. Argumentum est à Minori ad Majus: Magistratus civiles absque blasphemia vocantur Dii. Ergo multo magis ego. Antecedens probat testimonio Psal. 82. ubi ipse Spiritus S. hoc titulo eos insignit. Consequentiam verò adstruit collatione imparium: Magistratus tantum Dii sunt propter sermonem sive mandatum Dei, quo divinum officium eis est impositum, Deut. 1. v. 17. 2. Chron. 19. v. 6. Me autem, inquit, Pater consecravit ac misit in mundum ad exsequendum officium Mediatoris: quod est, Immanuelis proprium; sive quia sum Mediator *Ἰεσὺς υἱὸς τοῦ πατρὸς*, missus in mundum. *Alter* scopus est mediativus, ex quo prior natus fuit: videlicet demonstrare, se vere esse Deum & Dei Filium, unius cum Patre essentia. v. 30. Argumenta duo sunt: Unum implicitum, v. 36. ubi subjectum apodoseos explendum est: *Mene*, scilicet qui sum Filius Dei: tum quia opponit sibi nomen Relativum Patris: tum quia constanter docet Scriptura, Filium Dei missum esse in mundum, & de cælo descendisse. Gal. 4. v. 4. Joh. 3. v. 13. & passim. Alterum explicitum, v. 37. 38. à divinis operibus, Deo propriis. *Ego facio opera Patris mei*, quæ solus ipse facit & facere potest. Sum igitur unum cum ipso, sive unus, cum ipso Deus. Christus dicit: *Se in Patre esse & Patrem in se*. Quæ verba planè æquipollent verbis, v. 30. *Ego & Pater unum sumus*.

Q. genus  
fit per re-  
suscitatio-  
nem ex  
mortuis.

III. *Qui genitus est per resurrectionem sive resuscitationem à mortuis, est Filius Dei per communicationem immortalitatis, atque ita ipsius Deitatis. Christus sic genitus est. Ergo. Ratio Majoris est: quia restitutio vitæ, & quidem immortalis, est nova quasi generatio, novam filiationem importans. Confer Luc. 20. v. 36. Sunt filii Dei quia sunt filii resurrectionis. Minor probatur autoritate Apostolica Act. 13. v. 32. 33. Unde & Christus dicitur definitus Filius Dei, per resurrectionem ex mortuis Rom. 1. v. 4.*

RESP. Ad utramque Propositionem distinctè. *Major* datur de impropria & metaphorica filiatione. Quem sensum confirmat etiam ratio. Dictum Lucæ ad manifestationem filiationis pertinet: estque Hebraismus



braimus cum dicuntur *Filii resurrectionis*, hoc est, participes beatæ resurrectionis, quæ est ad vitam æternam. Minor negatur & falsa est, nisi referatur ad *φανερωσιν* sive revelationem æternæ filiationis ipsius. Quippe proprius & unigenitus Dei Filius non minus traditus est in mortem, quam suscitatus à morte. Sed per suscitationem peculiariter declaratus est Filius Dei: cum mors ad impotentiam, resurrectio ad potentiam arguendam pertineat, 2. Cor. 13. v. 4. Imprimis cum potentia illa ut divina, sic ipsi fuerit propria. Joh. 10. v. 18. Cap. 2. v. 19. Qui est sensus genuinus utriusque loci.

IV. *Exaltatio ad dextram Patris, sive ad cælestem gloriam, est gratiosa divina gloria communicatio.* Atqui propter exaltationem illam Christus est dictusque Filius Dei. Ergo propter gratiosam communicationem. Major plana est per se. Minor probatur duabus locis Apostoli Hebr. 1. v. 4. 5. & Cap. 5. v. 5. ubi generatio Filii ex Patre ad gloriam exaltationis ejus refertur, & per eam explicatur. RESP. Iterum neganda est Minor. Tum quia jam ante exaltationem erat Filius Dei, & quidem modo perfectissimo, Coloss. 1. v. 15. Hebr. 1. v. 3. utpote qui existens in forma Dei erat æqualis Deo, Phil. 2. v. 6. tum quia nisi Deus & Filius Dei fuisset, tantæ gloriæ capax haud exstitisset. Psal. 110. v. 1. 2. 3. Heb. 9. v. 14. Loca quæ subdunt firmandæ Minori ex Hebr. 1. v. 4. 5. & Cap. 5. v. 5. ut eadem sunt cum Act. 13. v. 33. sic eundem sensum habent. Generatio Filii ex Patre, ab æterno facta, una eademque est, communicatio videlicet essentiae divinæ. Patefactio ejus & declaratio varia: obscurior ante resurrectionem; clarior in ipsa resurrectione, eamque mox secuta glorificatione, sive exaltatione; quando omnes infirmitates deposuit. De quo alibi pluribus.

Q. fit Filius Dei propter Exaltationem a dextram Patris.

TERTIA: *Quod Christus sit & dicatur Filius Dei, non propter solam arcanam & ineffabilem generationem, sed etiam per divinæ potestatis, gloriæque supremæ, qua Mediator est, gratiosam communicationem.* Quæ Novatorum est opinio, cæque, ut diversa conjungunt, generationem Filii ex Patre, & communicationem potestatis ac gloriæ Mediatoriæ, quæ duo Soci-niani, ut adversa inter se opponunt.

Rationes Heterodoxæ

Membri tertii.

Rationes sunt.

I. *Qui pluribus modis, variisque de causis, in Scriptura vocatur Filius Dei, qua tamen duabus hisce, videlicet generatione ex Patre & potestatis ac gloriæ divina communicatione continentur, ei non tribuit Scriptura unam solum Deitatis communicationem, sive unicam duntaxat filiationem.* Atqui Christus pluri-

Q. causæ filiationis omnes duabus hisce continentur.

bus modis variisque de causis in Scriptura vocatur Filius Dei. Ergo. Minorem ita probant. Scriptura prater æternam illam nativitatem sive filiationem Christi ex Patre: de qua est Psal. 2. v. 7. Hebr. 1. v. 3 & seqq. recenset quatuor modos ac causas filiationis ipsius nimirum, Conceptionem ex spiritu S. Luc. 1. v. 35. Sanctificationem & missionem in mundum, Joh. 10. v. 36. Suscitationem ex mortuis, Actor. 13. v. 32. 33. & denique Exaltationem ad dextram Patris, Heb. 1. v. 4: qua tamen omnes ad unam illam gratiosam communicationem revocari queunt. Ergo Christus pluribus modis variisque de causis in Scriptura vocatur Filius Dei. RESP. Per negationem Minoris in Syllogismo Principali, & iterum per inficiationem Antecedentis in Prosyllogismo Enthymematico. Etenim prior, hoc est, æterna generatio ex Patre, sola est ac unica causa divinæ ac æternæ filiationis ipsius, uti ostendimus. Aliæ causæ sive modi, cujusmodi quatuor commemorant, & sub gratiosa communicatione comprehenduntur, duntaxat sunt *φανερώσεις* sive manifestationes æternæ filiationis; & factæ sunt in tempore: per quas ea cognoscitur à posteriore, non etiam producit aut constituit à priori: argumento locorum 1. Tim. 3. v. 16. Luc. 1. vers. 32. 33. 35. ubi dicitur *vocandus Filius Dei*: item Rom. 1. v. 3. 4. Ad modos sive ipsas causas speciales ante responsum est sigillatim. Nunc rem totam illustrabimus à simili. Nos sumus Filii Dei per gratiam adoptionis: destinatione quidem ab æterno propter Christum, Ephes. 1. v. 5. re sive existentia per efficacem vocationem, Joh. 1. v. 12. 13. manifestatione denique in hac vita per studium pietatis, beneficentiæ, Matth. 5. vers. 15. 16. & tolerantiam crucis, Rom. 8. vers. 17. in altera verò per resurrectionem & glorificationem. Rom. 8. vers. 23. 1. Johan. 3. v. 2. 3. ut de aliis manifestationis modi non dicamus. Adoptio unica est: modi manifestationis diversi. Sic unica solum est Christi Filiatio, per æternam generationem à Patre: à qua unigenitus ac proprius Dei Filius denominatur: at modi diversi, quibus in tempore, in assumpta carne declaratus est Filius Dei. Quamquam non sine magna ratione dubitare fas est, utrum ex animi sui sensu æternam illam generationem ex Patre conjugant cum gratiosa Deitatis communicatione, an dicis solum causa: ut verbis & phrasibus receptis nobis imponant & Socinianismum pro tempore tegant. I. quia generationem illam dicunt quidem veram, æternam, arcanam, & ineffabilem generationem: nusquam verò addunt etiam esse propriam generationem. Imo veram & propriam generationem inter se distinguunt: quum vera etiam sit in assimilatione sive adoptione: propria non item. II. quia Deum proprium Patrem Christi dici contendunt, etiam ratione productionis secundum naturam humanam ex Maria virgine

Novatores  
an agnos-  
cant æter-  
nam gene-  
rationem  
Filii.

virgine Joh. 3. v. 18. III. quia unigeniti attributum ad prærogativam dilectionis & duplæ portionis non obscurè cum Socinianis referunt. IV. quia dicta Psal. 2. v. 7. & Hebr. 1. v. 2. & seqq. quæ sola pro vera & æterna Filii generatione allegant, non minus de gratiosa Deitatis communicatione accipiunt, & pro ea asserenda adhibent. Id quidem aut eodem aut diverso sensu fit. Si prius, generatio & communicatio non differunt Realiter. Sin diverso, illic ad æternam generationem probandam, hic ad manifestationem ejus docendam adhibentur: quæ nostra est sententia.

II. Si Deus est proprius Pater Christi etiam ratione productionis per Spiritum Sanctum ex Maria virgine; non autem propter æternam generationem tantum, sequitur Christum esse proprium Dei Filium utroque modo, hoc est, & propter æternam generationem, & propter gratiosam Deitatis communicationem. Verum prius. Ergo. Assumptum probant dicto Joh. 3. v. 18. quod sic accipendum esse ostendunt ratione duplici. Una: quia hæc productio sive conceptio Christo uni ac soli propria est, eamque cum nulla alia creatura communem habet. Altera: quia probari non possit ex textu, Christum Deum vocare τὸν ἰδιὸν ὁ πατήρ ex ob solam æternam generationem. RESP. Negari Assumptum: quum nec expresse tradatur loco allegato, nec explicite colligi ex eo possit. Ratio prima nititur falsa hypothese: Deum dici proprium Patrem Christi ob ea, quæ ipsi propria & peculiaria sunt ab aliis. At sic dicitur singulariter, quia Filium genuit per communicationem Essentialiæ, v. 26. Altera petit principium. In textu autem aperte refellitur. Etenim sic Deus est proprius Pater Christi Filii, ut Filius sit ὁ υἱός, ut par sive æqualis Patri, potentia, operibus & honore sive cultu. v. 17. 18. 19. 21. 23. ut per communicationem ejusdem numero vitæ essentialis sive Deitatis ab ipso sit genitus v. 26. Atqui per solam generationem est ei par sive æqualis; illa sola est communicatio ejusdem numero essentialiæ sive Deitatis; non autem per conceptionem sive gratiosam communicationem; tum quia communicatio illa est gratiosa tantum assimilatio, sive generatio non propriè dicta: tum quia est communicatio non essentialiæ, sed dignitatis ac gloriæ; non quæ Deo essentialis, sed quæ divinæ dignitati ac gloriæ similis est: uti ipsimet loquuntur.

III. Si Christus secundum humanam naturam variis modis sive variis de causis dici potest Filius Dei; etiam quoad totam personam dici potest Filius Dei: tum propter æternam generationem ex Patre; tum propter gratiosam Deitatis communicationem. Sed verum est antecedens. Verum igitur & ipsum consequens. Antecedens sic declarant. Quia Christus etiam secundum naturam humanam est Filius Dei natus, & tamen gratiosa divina potestatis, digni-

Q. Deus proprius Pater Christi sit etiam ratione productionis per Spiritum S. ex Maria virgine.

Q. Christus secundum humanam naturam variis modis dici possit Filius Dei.

tatis

tatis & gloria communicatione, Filius Dei factus fuit, & nomen filii supra Angelos adeptus. Confirmant quoque ex locis ante allegatis. RESP. Propositionem admittimus. Negamus autem Assumptum, ejusque declarationem & confirmationem, idque ob repetitum Elenchum petitionis principii; Christus non est Filius Dei secundum humanam naturam; quia sic est Filius hominis; verum secundum naturam divinam tantum; Rom. 1. v. 3. 4. 1. Pet. 3. v. 18. Nec est natus Dei Filius propter conceptionem; sed declaratus, manifestatus, in conceptione & nativitate. 1. Tim. 3. v. 16. Multominus cum jam natus esset, insuper factus est Filius Dei. Quia Christus est Filius Dei genitus, non factus; ut loquitur Symbolum Nicenum. Sed Filius Dei homo factus est, ut loquitur Scriptura, Gal. 4. v. 4. Joh. 1. v. 14.

Q. hi modi  
filiationis  
divinæ inter se non  
pugnant.

IV. Qui modi filiationis divinæ non pugnant inter se, sed concordant & amicè conspirant, illi rectè conjunguntur in una Christi persona. Atqui duo illi modi, quorum alter consistit in æterna generatione, alter in gratiosa Deitatis communicatione concordant. Ergo. Minor tripliciter demonstratur. I. quia gratiosa Deitatis communicatio, non est communicatio essentialis, sed dignitatis & glorie similis, non verò essentialis. At illa naturali minimè repugnat: ut ex natura adoptionis, nec non ex leviratus Lege in V. T. manifestum est, Deut. 25. v. 6. II. quia naturalis generatio non impedit, quo minus aliquis, qui naturaliter filius alicujus est, etiam Filius ejusdem rectè dici possit, ob bonum aliquod admittitum, quod propter aliam causam, quam natura privilegium, ei assignatur. Sic in Scriptura Unigenitus appellatur, qui licet plures fratres habeat, ex eadem matre, tamen singulariter diligitur, & præcipuam bonorum partem hereditati sortitur; haud aliter quam si propriè unigenitus esset. Prov. 4. v. 3. III. qui concedunt Censores Confess. Remonst. Sicut officium Christi Mediatorium divinam ipsius naturam: sic gratiosam dignitatis ac glorie communicationem naturalem necessario præsupponere. Sed quæ communicatio naturalem necessariè supponit, ei non repugnat. Atque hic contradictionis Spiritum iisdem Censoribus impingunt: Quia naturalem necessario supponere, & naturali ex diametron pugnare, (quorum utrumque paucis lineis asserant,) contradictoria sunt. RESP. Major sub hac limitatione sive cautione admittitur, si utrumque fiat juxta Scripturam: quæ rectè & sentiendi & loquendi est unica norma. Minor de uno eodemque subiecto singulari, sive supposito, videlicet persona Christi Θεανθρώπου accepta, negatur. Siquidem ut κατιστοδὴν & ἀναστροφὴν luculenter docuerunt ex Scriptura; Christus tantum est diciturque Filius Dei secundum naturam divinam propter generationem æternam ex Patre: quam tamen in carne assumptā non uno, sed variis modis testatum fecit. Rationes Minoris frustra ei stabilienti adhibentur. Prima falsa est Minore propositione in illo subiecto.

do, quod tantum propter naturalem communicationem Filius Dei appellatur. Exempla impertinentia sunt: Quia in adoptione & levitatu non est oppositio respectu ejusdem; quæ hic supponitur, vel propria ipsorum confessione, in explicatione loci, Joh. 5. v. 18. Altera nititur falsa hypothese, vel habet Elenchum parium: quod in aliis fieri possit, idem valere in Christo; & sicut alii unigeniti appellantur æquivocè & metaphoricè; ita Christum quoque sic dici: qui non nisi propriè & univocè id nomen gerit, ut ostendimus. Tertia est sophistica depravatio verborum, quibus utuntur Leidenenses in Censura Confess. ipsorum. Non ajunt, duplicem esse Christi filiationem, unam naturalem, secundum naturam divinam: alteram gratiosam, secundum naturam humanam: sed id tantum volunt; sicut Christus non potuisset esse noster Mediator, nisi fuisset Deus, *θεὸς ὢν* & Immanuel: ita in exaltatione non fore capacem tantæ dignitatis & gloriæ, quæ etiam secundum humanam naturam ei communicata est, nisi habuisset gloriam divinam ex naturali generatione apud Patrem, priusquam mundus esset: ut ipse loquitur Johan. 17. v. 5. vel ut Paulus, nisi fuisset Dominus ille gloriæ 1. Cor. 2. v. 8. Unde jam species contradictionis quæcunque dissolvitur & evanescit.

V. *Ab autoritate: Ex D. D. Reformatis, Zanchius parte II. De tribus Elohim, lib. 2. cap. 6. Gualtherus Homilia in Luc. 1. ex Pontificiis quoque Maldonatus, in 1. Cap. Luca, & alii, docent; Christum dici Filium Dei, quod nasciturus esset ex Maria virgine, per operationem Spiritus Sancti. Ergo Christus est Filius Dei, non minus propter gratiosam communicationem Deitatis, quam propter æternam generationem ex Patre. R E S P.* Atqui non isti soli, sed plures alii Theologi, tam ex Patribus, quam ex Recentioribus ita senserunt; ut initio monuimus. Sed negatur consequentia hujus Enthymematis. Ratio duplex est: Vna generalis, quod autoritas humana non habet vim probandi in divinis, 2. Petr. 1. v. 20. Altera specialis: quia opinio illa est singularis, quorundam tantum Doctorum, non communis plerorumque, aut recepta in Ecclesia, publicisque Confessionibus approbata. Sed nec patrocinator erroribus Novatorum. I. quia Doctores illi unum hunc modum filiationis secundum humanam Christi naturam constituerunt, propter locum Luc. 1. non rectè intellectum. Ipsi verò plures alios modos commenti sunt: quibus obscuratur & periculosè distrahitur æterna Christi filiatio. II. quia iidem religiose constanterque asseruerunt, contra hæreticos, æternam generationem Filii ex essentia Patris: quam ipsi, utut verbis profiteantur, re tamen labefaciunt & abnegant.

Q. nonnulli Doctores Reformati, & Pontificii id asserant.

Hiscæ omnibus, coronidis instar, addemus Porisma connexum cum



An Christi-  
stus secun-  
dum hu-  
manam na-  
turam pos-  
sit dici Fi-  
lius Dei  
adoptivus  
Novatores  
negant.  
Sententia  
Orthodo-  
xorum.

argumento III. Novatorum: *An Christus secundum humanam naturam dici possit Filius Dei per adoptionem, sive adoptivus?* Ipsi negant. Ratio hæc est: *Quia ubi Nativitatis jus locum habet, ibi, inquit, adoptio locum habere non potest. Adoptio enim est mera generationis imitatio sive simulatio: ut Iureconfulti loquuntur. Atqui in Christo secundum humanam naturam locum habet jus nativitatis: utpote qui ex Spiritu Divino conceptus ac natus est Filius Dei. Ergo.*

Respondemus tria ad propositum ζήτημα.

*Primum est:* Christum nec dici in Scriptura, nec dicendum esse Filium Dei adoptivum. Est enim illud nomen Filiationis fidelium: à quo Christi filiatio plusquam genere discrepat. Hinc Synodus Francofurtensis sub Carolo Magno Felicem Orgesitanum, Elipandum, & sectatores ipsorum hæreseos damnavit, quod Christum per gratiosam adoptionem docerent esse Filium Dei. Fuerunt sane superiore seculo etiam ex ORTHODOXIS, qui à nomine illo non abhorrent, propter conceptionem Christi ex Spiritu Sancto: sed non aliam ob causam, quam quod vocabulum commodius, quo contradistingueretur filiatiōi naturali, quæ Christo secundum naturam divinam convenit, & vulgo receptum esset, non occurreret.

*Secundum:* Quum Christus non sit Filius adoptivus, propterea quod dicitur esse conceptus & natus Filius Dei; ergo Filium naturalem esse necesse est. Nam qui nascendi conditione est Filius, omnino est naturalis Filius. Id Sociniani disertis verbis confitentur: Novatores licet non profiteantur, revera tamen Socinianis hic consecutiunt: saltem nulla ratione id possunt negare. Erit igitur Christus secundum ipsos, Filius Dei naturalis, etiam quoad humanam naturam, quod notandum.

*Tertium:* Sicut Christus propter conceptionem ex Spiritu Sancto est Filius naturalis, sic propter gratiosam Deitatis communicationem, suis gradibus distinctam, oportet esse Filium Dei adoptivum: quæ est sententia Socinianorum: uti supra vidimus. Novatores id negant, hoc potissimum argumento: quod gratiosa communicatio non sufficiat ad constituendam adoptionem: quod omnis adoptio sit gratiosa communicatio, non contra. Sed frustra negant & effugia quærunt. Etenim gratiosa communicatio in qua est mera generationis imitatio seu simulatio, est ipsissima adoptio: ut habent verba ipsorum à Jureconsultis mutuata. Atqui in gratiosa communicatione Deitatis, facta Christo per sanctificationem, resurrectionem ex mortuis & exaltationem est mera generationis imitatio



fit sive simulatio: siquidem ipsa communitio, generatio; & is cui fit, Filius Dei appellatur. Ergo est adoptio. Proinde in utroque partibus & sententiæ Socinianorum accedunt.

SECUNDA: *Sitne Spiritus S. adorandus, sive: Rectè & secundum Scripturam vulgo adoretur?*

Secunda  
Novato-  
rum: Sitne  
Spiritus S.  
adorandum?

De Deitate Spiritus S. ejusque adoratione olim mota fuit controversia à Macedonianis & Eunomianis, occasione arrepta ex disputationibus Arrianorum; qui ut Filium Patre, sic Spiritum S. Filio minorem esse contendebant. Ea dijudicata & decisa est in Synodo Constantinopolitana, à 150. Episcopis, Imp. Theodosio Majore, circa Annum Christi 381. ubi Symbolo Nicæno addita est hæc clausula: *Et in Spiritum S. Dominum & vivificantem, qui ex Patre Filioque procedit, & cum Patre & Filio simul adoratur & glorificatur.* Sed superiore, ac nostro hoc seculo re- novarunt eandem quæstionem, primò fanatici quidam Anabaptistæ: post novi Samosatensiani & Sociniani, negantes Spiritum Sanctum esse Deum & personam divinam; negantes item Spiritum S. distinctè à Patre & Filio colendum esse. Novatores nostri videri volunt de Deitate Spiritus S. ejusque distincta à Patre & Filio subsistentia rectè sentire: Scrupulo solum teneri, circa adorationem ipsius. Siquidem non modo prætereunt & negligunt argumentum ab adoratione Spiritus S. ad demonstrandam Deitatem ipsius; sed etiam inficiantur, de ea quicquam contineri in Scriptura: aut adorationis hujus mandatum, exemplum aut indicium aliquod manifestum ex ea proferri posse. Planè sicut narrat Nazianzenus, lib. 6. de Theologiâ, fuisse quosdam suo tempore, qui derogarint Spiritui S. cultum adorationis; quos ipse egregie refutat. Nos de adoratione Spiritus S. sic sentimus. Quemadmodum Spiritus S. est unus cum Patre & Filio Deus, utrique coessentialis & coequalis. ita ejusdem adorationis honore colendum esse. Id ex V. & N. Test. satis superque demonstrari potest. Sed in V. Test. uti obscurior fuit fides Trinitatis, ita obscurior quoque est doctrina de adoratione Spiritus S. distincta à Patre & Filio. In N. Test. quoque minus illustris est patefactio de adoratione Spiritus S. quam Patris aut Filii. Quippe Pater est principium ac fons totius Deitatis, omniumque operum divinorum. Ideo ad eum usitate dirigitur invocatio. Filius est Mediator, per quem patet nobis accessus ad Patrem; & in cujus nomine preces concipiuntur. Hinc preces nostræ ad ipsum quoque distinctè diriguntur. At Spiritus S. est Spiritus precum, Zach. 12. v. 10. qui precandi studium ac ardorem in nobis excitat, suspiria precesque in nobis format convenientes voluntati Dei, Rom. 8. v. 26. 27. Quæ

Novatores  
negant.

Orthodoxi  
affirmant.

Cur rariora  
exempla  
adorationis  
Spiritus S.

causa est, quod in cultus sive adorationis religiosæ Ceremoniâ, quæ existentiz personarum respondet, minus usitate ad Spiritum S. primo ac nominatim adoratio destinatur. Sed propterea adorationem ei negare, aut etiam in dubium vocare, ἀθεολογον, & in maiestatem Spiritus S. summè injurium est.

Rationes  
Affirmantes  
Orthodoxæ.

Thesis igitur Orthodoxorum Affirmans hæc est: *Spiritus Sanctum esse adorandum; sive, Rectè adorari secundum Scripturam.*

κατασκευάζει Theseos Orthodoxæ Affirmantis.

### Ex Natura Subjecti.

Q. Spiritus  
S. est unus  
ille ac ve-  
rus Deus.

Unus ille ac verus Deus est adorandus, & rectè omnino ac secundum Scripturam adoratur. Spiritus Sanctus est unus ille ac verus Deus. Ergo. Utraque propositio est certæ ac evidentis veritatis. Major: quia traditur in Scriptura. Deut. 6. v. 13. Matth. 4. v. 10. Minor similiter in Scriptura habetur, ut Act. 17. v. 3. 4. 2. Cor. 3. v. 16. 17. & passim, sicut alibi ex professo docuimus. Neutrum etiam negare, saltem directè, audent Novatores: utpote qui Deitatem Spiritus S. nobiscum verbis saltem consentientur: & argumentis à divinis nominibus, attributis & operibus deductis confirmant. Quæ contra excipiant, in sequentibus, quantum satis est, diluentur.

### Ex Natura Predicati.

Q. descriptio  
priori reli-  
giosæ adora-  
tionis  
Spiritus S.  
convenit.

I. A descriptione religiosæ adorationis. Est autem confessio omnipræsentiz, omniscientiz, & omnipotentiz divinæ, cum imploratione gratiz ipsius, secundum promissionem verbi. Atqui illa convenit Spiritui Sancto secundum Scripturam: ut alibi docuimus, quando Deitatem Spiritus Sancti à divinis attributis, sive proprietatibus asserimus. Ergo.

Q. mandatum,  
exemplum,  
& indicium  
adorationis  
Spiritus S.  
in Scriptura  
proponitur.

II. Cujus adorationis mandatum, exemplum & indicium manifestum proponitur & deprehenditur in Scriptura, id in ea sancitur & juxta eam rectè instituitur. Atqui adorationis Spiritus S. mandatum, exemplum, & indicium manifestum proponitur ac deprehenditur in Scripturâ. Ergo. Major patet per se. Minor distinctè probatur juxta tria ejus membra. Mandatum exstat non modo generale, de vero Deo adorando, qui est Spiritus S. una cum Patre & Filio, Deut. 6. v. 13. & Matth. 4. v. 10. etiam confessione Novatorum: sed insuper speciale fundatum in Institutione Baptismi Matth. 28. v. 19. Mandatur nobis speciatim, ac distinctè à Patre & Filio, baptisimus in nomen Spiritus S. Ergo mandatur ejusdem adoratio, sive religiosa invocatio. Ratio consequentiz certissima est; tum quia in Baptismo invocatur non

minus Spiritus S. quam Pater & Filius, ut baptizandum recipiat in gratiam: tum quia baptizandus tam ad cultum & invocationem Spiritus S. quam Patris & Filii religiosè obligatur & obstringitur: ex formula Novi Fœderis, Jerem. 31. v. 31. & seqq. cujus sigillum est baptismus, 1. Petr. 3. v. 21. *Exempla* adorati Spiritus S. occurrunt in V. & N. Test. In V. Test. Seraphim sive Angelorum, Esa. 6. v. 3. Inclamatio Jehovæ Dei exercituum, est adoratio ejus facta per angelos. At illi inclamarunt Patrem, Filium & Spiritum Sanctum. Quod constat partim ex trina repetitione, Sancti, quæ mystica: partim ex sermone Patris ad Filium & Spiritum Sanctum, v. 8. partim & quidem evidentissimè ex allegatione hujus Prophetiæ in N. Test. ejusdemque interpretatione non minus de Spiritu Sancto Actor. 28. v. 25. quam de Filio, Joh. 12. v. 39. 40. In N. Test. habemus Exemplum Apostolorum Pauli & Johannis. Paulus precatur Corinthiis æquè communicationem Spiritus S. quam gratiam Christi & charitatem Dei, 2. Cor. 13. v. 13. ipse quoque jurat per Spiritum S. tanquam Spiritum veritatis: qui fallere aut falli nequit Rom. 9. v. 1. Juramentum verò est species quædam Invocationis. Joannes in Apocalypsi precatur Ecclesiis Asiaticis gratiam & pacem à Patre, à Jesu Christo Filio ejus, & à septem Spiritibus, hoc est, à Spiritu Sancto, qui unus est naturâ, gratiarum autem distributione in Ecclesia, multiplex & perfectus. Apocal. 1. v. 4. Postremò *Indicia manifesta* adorandi Spiritus S. sunt in genere omnia argumenta, quibus demonstratur ipsius Deitas; petita à divinis nominibus, proprietatibus, operationibus, & operibus, tum etiam honore: in specie quæ à cultu deducuntur per ratiocinationem à pari: In Spiritum S. est credendum: Spiritus S. est timendus non offendendus peccatis nostris aut contristandus. Ergo est invocandus. His argumentis ultimo loco addimus, non probationis sed illustrationis causa *Judicium Ecclesiæ veteris*, hoc est Patrum, & quidem eorum, qui ante Concilium Nicænum & Constantinopolitanum, quibus Deitas & adoratio Spiritus S. asserta & vindicata est, vixerunt: & de adoratione Spiritus S. tum recepta in Ecclesia, secundum Scripturam & fidem Ecclesiæ Apostolicæ testantur. Iustinus Martyr in Apologia II. Ad Antoninum Pium docet *Spiritum Propheticum coli & adorari cum ratione & veritate*; & alibi, ut *Filium secundo*, ita *Spiritum S. tertio à Patre loco invocandum esse*. Irenæus lib. 1. docet totam Ecclesiam profiteri fidem & cultum in Patrem, Filium & Spiritum Sanctum. Quod & Tertullianus confirmat lib. de Trinitate. Clemens Alexand. lib. 3. Pædagogi sub finem, recitat *δοξολογίαν* Patris, Filii & Spiritus S. Cyprianus lib. de Spiritu S. sectione prima, Spiritum S. religiose invocatur.

Anrithesis Negans Heterodoxorum, Novatorum & aliorum est: *Spiritum Sanctum non esse adorandum; siue, Adorationem ejus ex Scriptura probari non posse.*

Rationes  
Negantes  
Heterodoxa.

Ἀντιθεσις Negantis Heterodoxæ.

Ex Natura Subjecti.

Q. de adoratione  
Spiritus S.  
nihil existet  
in Scriptura.

I. De cuius adoratione nè hilum quidem occurrit in Scriptura; de qua etiam nec mandatum, nec exemplum, nec indicium manifestum proferri potest is non est adorandus, siue non adoratur secundum Scripturam. Atqui de adoratione Spiritus S. nè hilum occurrit: cum tamen plena sit Scriptura de adorando Patre & Filio. Ergo. RES P. Falsa est Minor, quæ omnibus partibus refellitur ex iis, quæ πῶς κατὰ οὐκ ἔστι à nobis dicta sunt. Ratio Minoris habet fallaciam causæ. Scriptura rarius & obscurius meminit adorationis Spiritus S. non quod non sit coadorandus cum Patre & Filio: sed quia in œconomia salutis, quæ ordini personarum divinarum respondet, ut Pater operatur per Filium, & hic per Spiritum Sanctum: ita gloria adorationis, quæ est ex adoratione, à Spiritu S. qui excitat preces in cordibus fidelium, per Filium tanquam Mediatorem, ad Patrem refertur, Rom. 8. v. 26.

Q. vetus  
Ecclesia  
Spiritus  
S. non adoravit.

II. Ecclesia vetus etiam rectè sentiens de S. S. Trinitatis mysterio, Zelo quodam & religione verbi divini adaugeta, Spiritum S. nominatim non invocavit: ut testis est Cassander in Notis suis ad Hymnum de Spiritu S. Et Hilarius Pictaviensis, lib. XII. de Trinitate, Spiritum S. nusquam Deum, nusquam adorandum esse docet. Ergo adoratio Spiritus S. saltem tum non fuit recepta, nec sitis testata in Scriptura. RES P. I. Negatur consequentia, ob fallaciam accidentis. II. Antecedens etiam est particulare. Quod refellitur evidentibus, iisque antiquioribus testimoniis Patrum vetustissimorum, qui proximè ipsos Apostolos secuti sunt.

## LOCUS QUARTUS

De

## DECRETIS DEI

&amp; æterna ejus

## PRÆDESTINATIONE.

**R**es divinas multum habere caliginis, etiam gentiles naturæ lumine perspexerunt. Sed longè rectius pleniusque id intelligunt, qui luce verbi & Spiritus divini illustrati sunt. Hi quippe sicut abyssum mysteriorum ac judiciorum divinarum reverenter adorant: ita simul deplorant horribilem cæcitatem mentium humanarum in iis contemplandis & cognoscendis, etiam quatenus monumentis sacris patefacta sunt. Et tamen tanta est per-versitas & pravitas ingenii humani sibi relictæ, ut de quibus minus nihilo intelligit, in ea se audacissimè ingerat, illa ad judicii sui normam superbè revocet, de iis impudenter simul ac stolidè apud se decernat, ad alios pronunciet. Experimentum hujus cepimus loco antecedente de Deo, ex iis contraversis, quæ de illo capite doctrinæ ab hæreticis eorumque scætoribus motæ, à nobis autem discussæ confutataque sunt. Sed res non minus evidens & illustris erit ex loco *Prædestinationis*: quem nunc, cum bono Deo, aggredimur. Ubi plus etiam sibi indulget mentis humanæ cæcitas, plus arrogat cordis humani superbia, effrensens se supra Deum, nec voluntati ipsius submittens rerum suarum arbitrium; sed anteponeus: adeoque non hominem a Deo, sed Deum ab homine suspendens. Quod ut liquidius perspici, & solidius demonstrari queat; pro more nostro initio distinguemus controversia à non contraversis: & de *Calumniis*, & λογισμαίαις, quibus controversiæ obscurantur & præter necessitatem multiplicantur, dicemus primo loco; inde de veris ac realibus *Contraversis*, hujus loci propriis, acturi.

*CALUMNIÆ* variæ sunt, graves & abominabiles: quarum *specialiores* rationum loco sequentur in ipsa tractatione: *generales* verò & quæ omnibus adversariis communes, hic in ipso, quod ajunt, vestibulo, diluendæ erunt.

*PRIMA: Quod Deum prædestinantem faciamus authorem pecca-*



peccati, propriè & per se. I. quia secundum nos Deus prædestinavit homines ad peccatum; quatenus decreto suo præordinavit, non modo qui perire, sed etiam qui peccare debeant. II. quia incredulitas sit proprium effectum reprobationis ipsius.

Deus neminem prædestinavit ad peccatum, quâ peccatum. Nec præordinavit, qui peccare debeant.

Incredulitas in hominibus non facit Deum autorem peccati.

RESP. Nos verò dicimus hanc esse calumniam propriè & per se; qui cum Apostolo asserimus; nullam esse aut esse posse Dei injustitiam in negotio Prædestinationis. Rom. 9. v. 14. 15. Ratio utraque captiosa est & sophistica. Prior: quia neminem prædestinavit Deus ad peccatum, quia peccatum: sed prædestinavit peccatores ad judicia sua, ac meritas pœnas, quas etiam in peccatis & per ea exercet. Similiter non præordinavit qui peccare deberent, vel imperando hominibus peccatum; quod diserte interdicit verbo: vel indendo aut instillando iis malitiam, quam in iis, utpote per lapsum corruptis, invenit: vel etiam adigendo eos ad ullam iniquitatem, in quam nolente Deo ipsi merentur. Præstituit verò apud se ab æterno; quos in peccatis relinquere, & relictos justo judicio excæcare & indurare ad dampnationem: quos vicissim à peccatis gratiosè liberare & servare velit. Ut videret vel condonator peccati, non author ejus dici queat. Altera: quia incredulitas æquivocè sic dicitur, aut de naturali cæcitate, dubitatione & diffidentia hominis corrupti: aut de voluntaria & obfirmata contumacia adversus Evangelium in iis, qui externè vocati sunt. Neuro modo Deum reprobantem ullius peccati reum facit. Illo non: quia reprobationem divinam præcedit, tanquam conditio sive qualitas, præexistens in subiecto. Nec isto; quia Deus partim destituit reprobos gratia sua, & in infidelitate naturali relinquit: partim quoque eam in ipsis justo judicio aggravat: qui sunt actus liberrimæ justitiæque voluntatis ipsius, expertes peccati.

SECUNDA: Quod ex Prædestinatione divinâ statuamus ac stabiliamus, absolutam sive fatalem necessitatem tollentem liberum hominis arbitrium, eoque ipsam hominis prædestinati naturam destruentem. Nimirum quia secundum nos, Deus ab æterno & immutabiliter omnia desinierit, quæ ad remissionem vel retentionem peccatorum, ad salutem item vel exitium pertinent.

Necessitas, quæ statuitur in negotio Prædestinationis ex hypothesi est, non Stoica, nec Physica.

RESP. In negotio Prædestinationis statuimus & asserimus non aliam necessitatem, quam quæ est ex hypothesi; & nititur liberrimæ, sed simul sapientissimâ, justissimâ, optimâ, eoque etiam immutabili Dei voluntate. Rom. 9. v. 16. 18. & seqq. Actor. 2. v. 22. Cap. 4. v. 28. Necessitatem fatalem, hoc est Stoicam, absolutam item sive Physicam



ficam non agnoscimus; quin toto pectore detestamur. Et vero nullatenus eam evincit ratio, quam adferunt, propter fallaciam à dicto secundum quid. Definivit Deus omnia illa apud se ab æterno, non tamen exclusis sed inclusis & subordinatis hominum voluntatibus atque actionibus, tanquam mediis sive causis secundis. Siquidem constituit quos per verbum & Spiritum resipiscencia & fide, ac porro remissione peccatorum, salute donare: quibus contra, non resipiscen-  
 tibus & credentibus, idque propria culpa retinere peccata, & pœnam damnationis irrogare velit.

LOC.  
IV.

**TERTIA:** *Quod doctrina Prædestinationis, prout traditur ab Orthodoxis, exstinguat in animis hominum omnem religionem, iisdemque aut profanitatis, aut desperationis sit magistra.* Prius probant: quia Religioni nihil tam adversetur, quam necessitas; ut que tollat boni studium & conatum; tum etiam hortamenta, promissiones, & comminationes divinas eludat. Posterius concludunt usitato Sophistis & calumniatoribus delemmate: si prædestinatus sum nihil refert, bene an male vixero; quia necessario salvabor: quod se curitatis & profanitatis est pulvinar. Sin reprobus, certo pereundum mihi est, quantumvis cupiam esse bonus ac pius: quod desperationis est barathrum.

**R E S P.** Assertio illa unâ calumniâ triplicem prodit blasphemiam. Doctrina Prædestinationis, prout revelata est in Scriptura, & ex ea so-  
 nat in nostris Ecclesiis, nihil eorum, quæ obijciuntur, efficit per se: quin potius accendit filialem Dei timorem & fiduciam, pellit securitatem, profligat desperationem, eoque veram religionem in animis piorum nutrit ac fovet: quemadmodum in Didacticis ostendimus. Prius tantum valet de necessitate physica & coactionis: non de necessitate hypothetica infallibilis præscientiæ & immutabilis decreti divini: quæ media cum ei sint subordinata, nec ex parte Dei hortamenta & promissiones, neque ex parte hominis studium ejus, conatum & perseverantiam excludit, sed unâ complectitur. Posterius trifariam aberrat & actum agit. I. petit principium & falsum præsupponit: nempe de Prædestinatione secundum Electionem & reprobationem constare & judicari posse à priori: quod negatur, 2. Tim. 2. v. 19 Rom. 11. v. 33. 34. II. dividit jungenda, & finem à mediis ac vicissim separat: quæ tamen eodem electionis & reprobationis decreto Deus definivit, & inseparabiliter copulavit. Sicut in tempore ad finem non nisi per media & ipse deducit, & homines perveniunt. Rom. 9. v. 22. 23. Cap. 11. v. 7. & seqq. III. statuit etiam contradictionem in ad-  
 jecto;

LOC. IV. jectio: Esse electum, vocatum, & nihilominus perseverare in peccatis: contra illud Johannis 1. Eph. 3. v. 9. E contra esse reprobum, & tamen habere voluntatem ac serium studium conversionis: contra illud ejusdem Johannis Euang. cap. 12. v. 39. 40.

*Δοξομαχίαι* succedunt calumniis: quarum explicatione aut discutitur species repugnantiae & contradictionis, ubi nulla subest realis controversia, aut status controversiae clarius elicitur. Præcipuæ sunt ferè hæc.

PRIMA: *Vtrum Prædestinatio simul complectatur Electionem & Reprobationem: ut hac etiam illo nomine venire queat?*

Prædestinationis vox etiam Electionem complectitur.

RESP. Negant cum alii, tum Pontificii & Lutherani, maxime quod de Electione usitate capiatur in Scripturâ, atque etiam apud plerumque Patres. ORTHODOXI affirmant saltem communiter. I. quia ad Reprobationem quoque extenditur, Actor. 4. v. 28. ubi de Herode, Pontio Pilato, aliisque impiis, nec non de eorum sceleratis actionibus sermo est. II. quia æquipollentia phrasium usum illum comprobatur, Rom. 9. v. 22. 1. Thess. 5. v. 9. Jud. v. 4. III. quia Prædestinatio est destinatio rei ad finem per media, antequam sit vel fiat. Cujusmodi certè non minus Reprobationi, quam Electioni ex rei natura convenit. Interim non damnamus secus sentientes: nec putamus de eo odiose aut pertinaciter esse contendendum.

SECUNDA: *An in negotio prædestinationis sit arcana quadam Dei voluntas, nobis non revelata aut patefacta verbo externo?*

RESP. *Voluntas Dei* ambigüè dicitur in Scriptura: & accipitur vel pro mandato Dei, Joh. 6. v. 40. 1. Thess. 4. v. 4. vel pro ejusdem decreto, Esa. 46. v. 10. Roman. 9. v. 19. Illâ Deus testatur foris per verbum Legis & Euangelii, quid fieri à nobis, sive quid nos facere aut omittere velit. Illâ intus apud se definit, quid de rebus adhuc futuris, eoque ipsi soli notis, ipsemet facturus sit. Quo sensu distinctio hæc traditur & explicatur à Mose. Deut. 29. v. 29. Juxta hanc declarationem docemus. Esse in Deo *Arcanam* quadam voluntatem: non quales sint electi, aut quâ viâ quibusve mediis eos ad salutem perducitur: sed quinam sint electi variè pernixti reprobis: quid item, quantum, & quando in singulis, sive natis jam sive nascituris adhuc, sive vocatis, sive vocandis operari velit. Quæ omnia occuluntur decreto Dei tantisper, donec à posteriore, ab effectu & eventu patefiant. Hoc, non alio sensu approbamus & usurpamus propositam distinctionem: quo modo nè ipsi quidem eam possunt rejicere aut improbare.

Voluntas Dei est ejus mandatum vel decretum.

Arcana quæ in negotio Prædestinationis.

TERTIA: *Sit ne Absoluta Prædestinatio, an verò condi-* LOC. IV.  
*tionata?*

RESP. Adversarii plerique ajunt conditionatam esse non absolutam. Nos utrumque affirmari vel negari posse censemus, pro diverso significato terminorum. *Absoluta* est, quatenus non habet ullam causam priorem aut superiorem voluntate Dei, juxta Apostolum, Rom. 9. v. 11. & 18. Et sic non est conditionata: quia nulla causa est extra Deum in homine, à qua tanquam conditione causante dependeat. Viciissim *conditionata* est, quatenus media habet sibi subordinata, per quæ tanquam conditiones causæ sive salutis proximas, decretum prædestinationis Deus in tempore, exsequitur. Ita non est absoluta, hoc est, à mediis sive causis secundis libera. Breviter; *Absoluta* est à priori, non à posteriore. *Conditionata* verò à posteriore, non à priori. Sed Adversarii, qui prævisionem fidei aut operum statuunt, contendunt: conditionatam esse à priori quoque non à posteriore tantum. Quæ jam realis est controversia. Ex dictis patet quod non omnimode absolutam faciamus prædestinationem: quod etiam ad diluendam calumniam sufficit.

Prædestinatio quatenus Absoluta sit, vel Conditionata.

QUARTA: *An Electio facta sit intuitu meriti Christi?*  
ut Lutherani: *sive, An Christus, qua Mediator, sit fundamentum Electionis?* ut Novatores quæstionem proponunt.

RESP. Neutrum inficiantur ORTHODOXI, quin potius rectè declarant utrumque, tanquam ambigüe dictum. Etenim intuitus meriti Christi in Electione, vel est causæ impulsivæ antecedentis Electionem, propter quam ipsa facta sit: vel medii subordinati sive effecti consequentis: quod Deus subordinavit exequendæ Electioni ad demonstrationem justitiæ suæ. Hoc sensu rectè dicitur facta Electio intuitu meriti Christi, ut est Ephes. 1. v. 4. 1. Thess. 5. v. 9. Roman. 8. v. 29. At sensu priore non rectè id asseritur: nec convenit vel naturæ rei, vel formæ saniorum sermonum. Certè effectum & medium Electionis non est ejus causa efficiens. Matth. 12. v. 18. 1. Pet. 1. v. 19. 20. Scriptura quoque nullam causam electionis agnoscit extra Deum & beneplacitum ipsius. Rom. 9. Eph. 1. & alibi. Non dissimilis est responsio ad alteram λογμαχίαν, de fundamento Electionis. Dicitur enim fundamentum Electionis aut exequendæ; & datur: aut decernendæ; & negatur. Quanquam Scriptura Christum salutis non electionis fundamentum vocat. 1. Cor. 3. v. 11. 12.

Quomodo intuitu meriti Christi Electio facta sit.

Qua ratione Christus Electionis fundamentum sit.

QUINTA: *An Electio facta sit secundum præscientiam?*  
RESP. Negant ORTHODOXI sensu Pelagiano, qui præscientiam sit Electio.

LOC.  
IV.

tiam fidei aut operum statuunt. Sensu Apostolico verò & ipsi affirmant. Apostolis autem *ἡ ἐξέτασις ἐστὶν ἡ ἐξέτασις* : *ἡ ἐξέτασις* idem quod *ἡ ἐξέτασις*, ut nexus & collatio locorum docent. Act. 2. v. 23. Cap. 4. v. 28.

S E X T A : *An respectus fidei ingreditur decretum Electionis ?*

Respectus  
Fidei qua-  
tenus in-  
greditur  
Decretum  
Electionis.

R E S P. Ipsam phrasin minimè rejicimus aut improbamus : quicquid etiam cavillentur adversarii Neopelagiani. Concordat enim cum Phrasologia Scripturæ, 2. Thessal. 2. v. 13. 14. Act. 13. vers. 48. Tit. 1. vers. 1. Sensum vero distinguimus. Si enim respectus intelligitur effecti consequentis, aut medii subordinati affirmatur. Hunc enim docent allegata Scripturæ testimonia. Sin autem est respectus fidei antecedentis, tanquam causæ efficientis & impulsivæ, prout accipiunt Patroni fidei prævisæ, negatur. Est enim fides Electione posterior, tanquam medium executionis, & ex ea, seu proprium effectum à propria causâ, dependet. Rom. 8. v. 29. 30. Act. 13. vers. 48.

S E P T I M A : *An Deus reprobos creavit ad æternum exitum ?*

Quomodo  
dicatur  
Deum  
quosdam  
creasse ad  
exitum.

R E S P. Neopelagiani universi negant, asserentes quod Deus universum genus humanum in Adamo ad imaginem suam, atque ita ad salutem condiderit. O R T H O D O X I communiter distinguunt inter Creationem primam & secundam ; quæ Generis humani propagatione constat, ac naturali generatione perficitur. *Prima Creatione* non condidit Deus vel electos vel reprobos propriè loquendo ; sed condidit creaturas rationales, instructas imagine sua, salvandas aut damandas secundum legem, prout eam observaturi aut transgressuri erant. Vide Gen. 1. 2. 3. capp. *Secunda Creatione* verò condidit alios electos ad vitam, alios reprobos ad mortem : ut Exemplis Elavi & Jacobi geminorum Apostolus docet, Rom. 9. v. 11. Fundamentum responsionis hujus est : Quod objectum Prædestinationis est massa generis humani corrupta. Ex qua ut alios ab æterno elegit ad vitam, alios ad mortem reprobavit : ita in tempore quoque condit sive creat. Hæc de *Calumniis & Logomachiis* dicta sufficiant.

Nunc ipsas C O N T R O V E R S I A S, hoc est earum tum distinctionem, tum distinctam tractationem, aggrediemur.

*Generatim* jure merito *Controversiæ* NEOPELAGIANÆ appellantur. Quæ enim Pelagiani veteres & earum reliquæ excitant certamina de hoc genere doctrinæ, ea alia atque alia

alta forma interpolant ac renovant Recentiores. Quod vel  
sola collatio dogmatum Pelagianorum confirmat, suo loco  
instituenta. LOC.  
IV.

*Speciatim* vero juxta diversas NEOPELAGIANORUM fa-  
milias distingui queunt. Pro quibus aliæ Controversiæ *Soci-*  
*nianorum*, aliæ *Novatorum*, aliæ *Pontificiorum*, aliæ denique  
*Lutheranorum* dicendæ sunt.

*Anabaptistas* non referimus sigillatim in hunc censum, qui mentem  
suam de hoc articulo, specie modestiæ & simplicitatis, tegunt & pre-  
munt. Nobis quidem nihil visum hætenus, quo sententiam suam cla-  
rè dilucideque exponunt. Nec disputatum cum ejus colloquiis publi-  
cis, Francothalii, Embdæ, Leovardiæ, aut alibi de Prædestinationis  
mysterio. Interim ex aliis locis doctrinæ, maximè de peccato origi-  
nis & Libr. Arbitrio, facile est demonstrare, quod à Pelagianis non  
dissentiant vel saltem non longè absint. Missis igitur ipsis, de reliquis  
ordine dicemus. Anabap-  
tistæ quid  
sentiant de  
Prædesti-  
natione.

SOCINIANI uti sunt acerrimi hostes gratiæ divinæ SOCINIA-  
NORUM.  
& impudentissimi Patroni arbitrii humani, sic crassissimis te-  
nentur erroribus in doctrina Prædestinationis, usque adeò ut  
vix nomine eam relinquant; re autem ipsa tollant.

Præcipua capita Errorum penè sunt ista.

I. Negant infallibilem præscientiam rerum omnium in Deo priusquam  
fiant.

II. Negant Prædestinationem specialem singulorum hominum ad salutem  
vel exitium, ab aeterno factam.

III. Negant immutabilitatem Prædestinationis divinæ.

IV. Geminam Electionem & consequenter geminam reprobationem fin-  
gunt.

V. Electionem ad vitam suspendunt à praviſione fidei & obedientiæ.

VI. Reprobationem quoque nullam statuunt, nisi secundum incredulitatis  
& inobedientiæ praviſionem.

NOVATORES in summa Doctrinæ prorsus consen-  
tunt Socinianis: ut ovum ovo similis esse non possit. Sed  
in forma ac modo quædam habent diversa. NOVA-  
TORUM.

Potissimi ipsorum Errores sunt.

I. Novum & repugnantem Scriptura constituunt ordinem decretorum di-  
vinorum.



LOC. IV. II. *Voluntatem Dei de servandis finaliter credentibus & damnandis incertis, ajunt esse totum ac integrum Prædestinationis decretum.*

III. *Tam electionem ad vitam, quam reprobationem ad mortem varias ac multiplicem esse docent.*

IV. *Vtramque à prævisione fidei & incredulitatis, obedientia & inobedientia, tanquam à conditione sive causa antecedente suspendunt.*

V. *Electiois ad gloriam in hac vita nullum sensum, nullumque fructum effici contendunt.*

De Præscientia rerum futurarum & contingentium, quam Socinus ejusque asscclæ Deo aperte derogant, aperire sese & mentem suam patefacere rennuunt: vel quod non improbent hoc dogma, vel saltem quod tolerari posse arbitrentur. Quo pacto autem illud cum fide; & incredulitatis prævisione conciliari possit. ipsi viderint.

PONTIFICI-  
CU.

PONTIFICII opinionibus inter se divisi sunt, circa doctrinam Prædestinationis, dum alii Augustinum, alii Pelagium vel saltem Pelagianorum reliquias sequuntur. Discrepantia illa evidens est ex ipsis Scholasticis. Horum aliqui statuunt prævisa hominum merita, esse causam vel Electionis vel Reprobationis, ut Occam & Biel. Alii modestiores causam assignant voluntatem Dei: ut Lombardus lib. 1. dist. 41. sect. 1. Thomas parte 1. quæst. 23. articulo 5. & alii non pauci. In Concilio Tridentino etiam hæc Quæstio contrariis opinionibus agitata est, ut ex lib. 2. historiarum ejus liquet: eruditioribus Theologis in sententiam Augustini, aliis popularibus declamatoribus in Pelagii inclinantibus: quos majore audacia quam successu conciliare studuit Ambrosius Catharinus. Dominicani quidem, & Jesuita hodieque litem illam in familiis suis alunt atque propagant. Sed nec Jesuitis satis inter se convenit. Exemplo sunt Bellarminus & Stapletonus: quorum ille lib. 2. de Gratia & Lib. arb. cap. 9. & seqq. Prædestinationem commode satis, si paucula excipias, declarat; & Prædestinationem ad gratiam pariter, & gloriam gratuitam facit. Ille vero contendit. Nos ad gratiam quidem gratis Electos esse in Christo; ad gloriam verò non gratis, sed propter prævisa & futura merita ordinari: in Antidotis contra Calvinum. Quod dogma Bellarminus ipse refutat, lib. 2. cap. 15. Sed recentiores Jesuitæ longius recedunt ab ORTHODOXIA, & ad Pelagianismum declinant: duo maximè propugnantes Pelagianæ dogmata.

I. Deum æterno suo decreto, quosdam homines ad vitam, alios ad mortem destinasse, secundum prævisionem meriti, aut culpa ipsorum.

II. Prædestinationem quoque mentis, non voluntatis; vel saltem magis mentis, quam voluntatis actum esse.

LUTHI-



LUTHERANI idem initio sentire, docuere cum ORTHODOXIS de Prædestinatione. Fuit enim *Lutherus* constans assertor doctrinæ Augustini: quam aureo illo libello de servo Arbitrio contra *Erasmum* complexus est. Repetivit etiam scriptis cum aliis, tum novissimè Commentariis suis in *Genesin*. Ubi non revocat doctrinam ante traditam, sed à depravatione atque abusu eam vindicat. Constat quoque hic controversiæ nihil fuisse superstitæ *Luthero*. Sed post mortem ipsius, & quidem demum circa annum *Christ. 61. 62.* semina quædam ejus jacta sunt *Argentinx* inter *Zanchium* & *Marbachium Seniores*. Quæ deinde Colloquio *Mompelgartensi*, Anno 86. *Jacobus Andreæ* excussit & *D. Bezam* etiam renitentem in plenam questionis hujus disceptationem pertraxit. Etsi verò non omnes mox assenserunt opinionibus ipsius; tamen progressu temporis, augescente etiam odio in nostros plures accesserunt: ut una & ferè consentiens nunc sit *Lutheranorum* de Prædestinatione sententia.

LOC. IV.  
LUTHERANO-  
RUM.  
Lutheri  
sententiæ à  
modernis  
Lutheranis  
defecta.

Summa ejus his capitibus continetur.

I. *Esse æternum aliquod Dei consilium, de omnium universim hominum salute.*

II. *Christum esse causam impulsivam ac meritoriam non minus Electionis ad vitam, quam redemptionis ipsius.*

III. *Electionem esse ex fide & perseverantia prævisa.*

IV. *Reprobationem item pendere ex prævisa incredulitate.*

V. *Numerum salvandorum & damnandorum non esse fatalem: hoc est, ita definitum, ut augeri, minui non possit.*

Hæc est dispositio generalis omnium *Controversiarum* hujus loci: ex quibus pro instituti nostri ratione seligemus discutendas, quæ antehac aut omissæ, aut concisè nimis explicatæ sunt.

PRIMA Socinianorum: *An Deus infallibili præscientia omnia noverit antequam fiant?*

Prima Socinianorum: *An Deus infallibili præscientia omnia noverit antequam fiant?* Controversiæ. Scopus.

Controversiam hanc alibi etiam tractatam hic repetimus non modo quod brevius explicata est, quam ferat ejus momentum: verum præcipuè, quia constat Novatores, saltem aliquos, qui domestici nobis adversarii sunt hic conspirare cum Socinianis. Scopus Controversiæ ipse *Socinus* aperit in Prælectionibus Theologicis, cap. 8. qui est, ut asseratur libertas voluntatis humanæ, ab omni necessitate, etiam illa, quæ à Dei præscientia ei imponi solet. Origo arcessenda venit ex Scholis *Pelagianorum* & *Philosophorum*, imprimis tamen *Peripateticorum*, qui negant specialem Dei Providentiam: nec non *Averroistarum*, qui cognitionem singularium & contingentium Deo derogant.

Prius-

LOC.

IV.

Scientia  
Dei quæ.Præscientia  
quæ.Infallibilis  
cur dicatur  
Præscien-  
tia.Sociniani  
negant.Orthodoxi  
affirmant.Rationes  
Affirmantes  
Orthodoxæ.Q. præ-  
scientiam  
infallibi-  
lem natu-  
ra divinæ  
perfectio  
& majestas  
requirit.

Præquam autem rem ipsam aggrediar, de terminis *Præscientia infallibilis* pauca præfanda erunt.

*Scientia Dei* absolute est illa Dei notitia, qua & se novit, & ea quæ sunt extra se sive possibilia sive impossibilia, sive futura sive præsentia. Relate autem ad possibilia futura, *Præscientia* dici solet, utpote quæ novit præquam fiant aut existant. Hæc enim vis est Propositionis *Præ*, hoc est, ante; ut sit scientia de rebus futuris, ortum earum & existentiam antecedens. Aliæ ejus appellationes, sive synonymiæ in Didacticis sunt discussæ. Modo id teneatur, omninò differre eam à *προγνωσις* sive præcognitione, quam Socinus *Prænotionem*, alii *Præscientiam* vocant, & vero ipsum Dei decretum designat. Act. 4. v. 28. & Rom. 8. v. 28. à præscientia verò, quæ est *αἰετιδης*, argumento loci Act. 2. v. 31. distinguitur ut causa à suo effectu, sive ut antecedens à suo consequente. Porro *Infallibilis præscientia* vocatur, quia non fallit aut fallitur, sed certa est atque immota. Etenim nec ignorantia nec error cadere potest in mentem divinam. Quumque etiam immutabile sit voluntatis Dei decretum, quomodo non sit certa infallibilis præscientia ipsarum rerum, à Deo decretarum? Unde porro dependet necessitas rerum præscitarum, ut fiant & existant eo planè modo, quo præscitæ sunt. De qua actum jam in Problematicis: & amplius agitur in *ἀνακλῆ* hujus controversiæ. Sunt enim quæstiones distinctæ: *Sitne infallibilis in Deo præscientia? & An ea necessitatem rebus imponat?* Priorem negant Sociniani. Posteriorem Pontificii & Lutherani: quam Socinus ex hypothese approbat, cap. 8. Si, inquit, *præscientia ipsa infallibilis. Ergo necessitas ex ea.* Sed, ut diximus, negat infallibilem: generalem aut conjecturalem non negaturus, qualis est in scientia media Sophistarum, ab opinione & hæresi Sociniana non longè recedens. Orthodoxi utramque affirmant, sed posteriorem rectè declarant, & à calumniis vindicant, prout in Problematicis ostendimus. Hæc de statu & terminis quæstionis præpositæ.

Thesis Affirmans Orthodoxorum hæc est: *Deum infallibiliter præscientia novisse omnia & singula, antequam fiant.*

*κατασυν* Theseos Affirmantis Orthodoxæ.

Ex Natura *Subjecti*. Argumento generali unico à Natura Dei, sed quod rationes speciales plures sub se complectitur.

Quod Naturæ divinæ perfectio & majestas requirit secundum Scripturam, id contra Scripturam Deo adimitur ac derogatur. Atqui præscientiam infallibilem omnium & singulorum futurorum requirit naturæ divinæ perfectio & majestas secundum Scripturam. Ergo. *Major* sua

sua luce evidens est: nec potest negari. *Minoris* veritas demonstratur 100.  
& evincitur bifariam in genere, & in specie. *In genere* ex loco uno, eo- 1V.  
que longè evidentissimo, Psal. 139. quod David testificans innocen-  
tiam suam, provocat ad Deum ac gloriosam ipsius naturam omnisciam, *Psal. 139.*  
omnipræsentem, & causam primam naturæ humanæ speciatim. De expl. icatur.  
*Omniscientia* testatur: I. quod ipse penitissimè & exactissimè cognitus  
sit Deo; ut qui norit omnes cogitationes suas, omnia consilia, studia &  
desideria, omnes sermones & gestus, omnes denique motus & actio-  
nes, internas & externas. v. 1. 2. 3. 4. 5. II. quod norit illa Deus è lon-  
ginquo, v. 2. priusquam fiant, v. 4. III. & quod hæc Dei scientia ho-  
mini sit impervestigabilis, v. 6. De *omnipræsentia* verò docet. I. quod  
Deus omnibus locis etiam longissimè distitis, præsentissimus adsit ho-  
minibus v. 7. 8. & seqq. II. quod præterea adsit omni tempore, v. 11.  
12. Denique de *causa prima*, sive quod Deus sit causa prima naturæ & gene-  
rationis humanæ, tria subjicit. I. quod à Deo artificiosè & mirabiliter for-  
matus sit in utero matris, v. 13. 14. 15. 16. II. quod Deus accurate  
observavit omnia, quæ ad formationem ipsius spectabant, & in memo-  
ria sua recondiderit. v. 16. III. quod Deus non demum noverit ea,  
cum esse cœperunt: Verum etiam antequam essent, h. e. præsciverit  
jam ab æterno, secundum æternæ providentiæ decretum. Quæ omnia  
*Minore* evidenter & variè confirmant. *In specie* distinctè asseritur à  
variis Dei attributis: omniscientia, καὶ διογνώσις, omnipræsentia, æ-  
ternitate, & excellentia sive majestate Dei, supra omnes etiam nobilissi-  
mas creaturas. I. *Ab omniscientia*, partim objecti, partim etiam modi  
respectu. Quoad *objectum*: A cujus scientia nihil omnino excluditur,  
sive præsens, sive præteritum, sive futurum, is omnium, etiam antequam  
fiant, præscius est. Atqui à scientia Dei nihil excluditur. Ergo. *Minor*  
quoad futura probatur evidentia testimoniorum, Heb. 4. v. 13. Act. 15.  
v. 18. Dan. 2. v. 22. Job. 28. v. 24. Insuper ratione ab absoluta Dei  
omniscientia, quam omnes sani fatentur. Quoad *modum*: Cujus scientia  
est perfectissima & invariabilis, is futurorum non minus præscius est,  
quam conscius est præsentium, aut memor præteritorum. Atqui Dei  
scientia est talis, argumento locorum paulo ante citatorum. Ergo. *Ra-  
tio Majoris* est: quia perfectissima scientia non constat discursu aut ra-  
tificatione; qua unum ex altero, & post illud cognoscitur. Invariabi-  
lis autem expers est omnis incrementi & decrementi, nec jam aliquid  
cognoscit, quod prius ignoravit. II. A καὶ διογνώσις, quæ est specialis  
Dei scientia, circa corda hominum, Deo propria. Qui est καὶ διογνώστης,  
certissimè & penitissimè cognoscens non modo cogitationes, consilia,  
motus, & affectus cordis humani; sed etiam propensiones, inclinatio-  
nes,

LOC.  
IV.

nes, ac potentias ejus, etiam priusquam exeant in actus & actiones: aut ab ipso met homine intus concipiantur, is futurorum contingentium omnino præscius est. Atqui Deus secundum veritatem Scripturæ est *κατάλογος*. Ergo. *Major* ita explicata negari non potest. *Minor* probatur dictis Scripturæ, Job. 34. v. 21. Psal. 7. v. 10. & 44. v. 22. Jer. 17. v. 9. 10. Joh. 2. v. 24. 25. Act. 1. v. 24. cap. 15. v. 8. Rom. 2. v. 16. cap. 8. v. 27. Apoc. 2. v. 23, ac similibus pluribus. III. *Ab omnipræsentia Dei*: Qui omnibus creaturis ubique præsens est; eas præsentissimè & intimè complectitur, movet & agit, etiam priusquam moveant aut agant seipsas, is futurorum contingentium non potest non esse præscius. Atqui Deus ita creaturis ubique præsens est. Ergo. *Major* non eget probatione. *Minor* his locis comprobatur. Act. 17. v. 27. 28. Rom. 11. v. 36. Prov. 21. v. 1. Psal. 94. v. 7. 8. 9. & alibi. IV. *A Dei æternitate*. Cui omnia sunt præsentia, non minus futura, quam præterita aut præsentia, is certè præscius est futurorum. Atqui Deo sunt omnia præsentia. Ergo. *Minor* probatur. I. dictis Scripturæ. Psal. 90. v. 4. 2. Pet. 3. v. 8. Esa. 40. v. 14. II. Ratione: quia intellectus divinus non subjacet temporum differentiis; nec successivè unum post alterum, aut unum ex altero per discursum, sed unum cum altero cognoscit, & cognitum exploratumque habet: ut alibi ostendimus. V. *Ab Excellentia Dei supra creaturas*. Quod statuit perfectionem in creaturis intelligentibus, id longe perfectius & excellentius est in intelligente increato, Deo. Atqui præscientia futurorum statuit perfectionem in creaturis intelligentibus. Ergo. *Ratio Majoris* traditur Psal. 94. v. 9. & alibi. Sicut enim, quæ imperfectionis sunt, prorsus remouentur à Deo; ita quæ perfectionis *κατ' ἐξουίαν* ei tribuuntur ac tribui decet. *Minor* constat veritate scripturæ & experientiæ. Utraque testantur Angelos & Homines novisse quædam futura; non modo necessaria quæ secundum ordinarium naturæ cursum, eodem semper modo fiunt; sed etiam contingentia, quæ pro conditione causarum, etiam indefinitarum, sæpe eodem modo accident.

### Exceptiones Socinianorum.

Generalis una: *Naturam Dei per se non requirere infallibilem præscientiam futurorum contingentium. Quia alioquin non concessisset homini libertatem voluntatis, cum ea pugnantem; ut qui contra naturam suam nihil omnino agat.* RES P. Admittitur petitio principii, simul quoque statuitur gemina falsa hypothesis: & quod præscientia infallibilis pugnet cum libertate voluntatis: contra illud Luc. 22. v. 22. & quod voluntas humana ab omni prorsus necessitate sit immunis: contra illud 1. Cor. 9. v. 16. 17. utraque infra in *ἀνακρίσει* refelletur,

*Speciales*

*Speciales duæ.*LOC.  
IV.

Prior contra omniscientiam Dei. *Deum omnia scire, quæ sua voluntate scibilia sunt: quemadmodum omnia potest, quæ sua natura sunt possibilia. At quæ nullo modo sunt, non sunt scibilia, nec ex ipsius rei natura sciri possunt. Talia autem sunt quæ nondum existerunt, nec certo futura sunt: dici solent futura contingentia.*

Quomodo  
Deus sciat.

RESP. I. ambiguitas est in terminis: Scibilia sua natura: item quæ nullo modo sunt: item ex rei ipsius natura scire. Deus enim non scit à posteriore, uti homines: sed à priori, quatenus se novit & voluntatem suam: pro quâ vel ipse agit, vel creaturas agere finit. Sunt etiam res diversimodè: vel in potentia quoad Deum: vel actu ipso.

II. petitur principium, quod nulla futura contingentia cadant sub Dei scientiam: ut quæ ad actu existentia aut futura necessario tantum extendatur. Contrarium testantur tum dicta, de gubernatione voluntatis divinæ in doctrinâ de Providentiâ exposita: tum exempla prædictionum divinarum circa homines: de quibus infra. Altera contra æternitatem Dei.

Futura  
contingen-  
tia cadunt  
sub Dei  
scientiam.

I. Deo omnia præsentia esse, verum quæ aliquo modo sunt. Nam non Entium nulla sunt qualitates. Atqui ea quæ nec fuerunt, nec sunt, nec certo futura sunt, nullo modo sunt. Cujusmodi merito censentur voluntaria hominum actiones, quæ nondum revera existerunt. Ergo nec Deo præsentia esse possunt.

II. Tempus esse æternum, & perpetuas esse ejus differentias, præteritum, præsens & futurum. In mundi creatione non primum cœpisse tempus, sed mensuram solum ejus: Proinde etiam Dei respectu, aliquid esse præteritum, aliquid item futurum.

III. Quale est ipsum scibile, talis scientia ejus habetur. Atqui scibilia alia sunt præterita, alia præsentia, alia futura. Ergo Deus scit præterita ut præterita, præsentia ut præsentia, futura ut futura tantum. Sed voluntaria hominum actiones, quæ nondum extiterunt, certo futura non sunt.

RESP. Primum falsum est postremâ Assumpti parte de voluntariis hominum actionibus, quæ etiam cum nondum sunt tamen certò futuræ sunt: quatenus prædefinitæ sunt immutabili consilio Dei. Secundum est pura putata petitio principii, repugnans tum æternæ Dei naturæ: tum etiam hypotyposi sanorum sermonum. Æternitas & tempus immediatè opponuntur & sibi contradistinguuntur: ut controversia V. loci antecedentis, de Attributis Dei ostendimus. In Scriptura quidem distinguuntur tempus & mensura temporis, eaque tum extraordinaria, tum ordinaria: Interim utramque cœpisse in creatione, imo rebus ipsis concretam fuisse docetur Gen. 1. In Terrio I. Major non est universaliter vera. De Deo quidem nonnisi Θεογενής intelligenda est, congruenter naturæ ipsius. II. Conclusio quoque plus habet, quam fuit in præmissis: & sensu composito vera est, non diviso. Cognoscit Deus rem præteritam,

Voluntariæ  
hominum  
actiones  
quatenus  
certo fu-  
tura.Tempus e-  
iusq; men-  
sura cœpit  
in creatio-  
ne.Deus præ-  
terita, præ-  
sentia, &  
futura eo-  
dem mo-  
do intel-  
ligit.

præsentem

LOC.  
IV.

præsentem & futuram : sed non aliter præteritam, præsentem aliter, aliter futuram : ut qui per essentiam scientia invariabili cuncta intelligit. **III.** quod per consequentiam attextitur de voluntariis hominum actionibus, non certò futuris quoad Deum, petit principium : contradicit vero Scripturæ, Psal. 139. v. 2. & Ezech. 11. v. 5.

### Ex Natura Prædicati.

Q. Scriptura  
clare  
Deo tribuit  
præscientiam  
futurorum.

**I.** Quod Scriptura Deo tribuit claris & perspicuis testimoniis, id si ne manifesta impietate & blasphemia ei non admittitur. Atqui præscientiam infallibilem futurorum contingentium Scriptura Deo tribuit claris & perspicuis testimoniis. Ergo. Minor constat inductione illustriorum locorum V. & N. T. Act. 15. v. 18. *Nota sunt Deo ab omni ævo omnia opera sua.* Ubi I. opera, quæ futura etiam. II. omnia opera. III. nota, eoque definita. IV. ab æterno. Eph. 1. v. 11. *Omnia agit ex consilio voluntatis sue.* Heb. 4. v. 13. *Omnia sunt nuda, & intimè patentia oculis ipsius.* Job. 28. v. 24. *Ipse fines mundi intuetur, & omnia quæ sub celo sunt.* Psal. 139. v. 2. *Intelligis cogitationes meas è longinquo.* Prov. 16. v. 1. *Homines sunt dispositiones cordis, sed à Deo est sermo lingua.* Prov. 19. v. 21. *Multa cogitationes insunt animo cujusque : sed consilium Iehovæ ipsum stabit.* Esa. 46. v. 10. *Indicat à principio finem & ab antiquitate quacunque facta sunt.* Esa. 48. v. 4. *Ex præscientia mea erat te durum esse.* Jer. 1. v. 5. *Quum nondum formasset me in utero, jam cognovi te.* Cap. 32. v. 19. *Oculi tui aperti spectant in omnes vias hominum.* Ezech. 11. v. 5. *Eorum quæ veniunt in Spiritum vestrum unumquodque ego novi.*

### Exceptiones Socinianorum.

Vindiciæ  
dictorum  
Act. 15.  
v. 18.

Act. 15. v. 18. **I.** Locum diversimodè legi apud Veterem interpretem, in editione Complutensi, & exemplaribus Græcis communibus. **II.** Ex iis non rectè colligi omnia prorsus Deo nota esse, antequam sint : sed potius contrarium : nempe quadam esse ex iis, quæ nondum sunt, quæ Deo à seculo non sint cognita. Ideo operum Dei nominatim fit mentio. **III.** Quosdam interpretes vi articuli τὰ ἔργα, ea solum intelligere, de quibus loquitur Iacobus. Illa autem erant, quæ ad vocationem gentium pertinebant. **IV.** Dei opus propriè non dici id omne, quod Deus operatur : sed illud demum quod ex sola ejus voluntate pendet, nec ad hominis actiones respectum habet : qualis fuit vocatio gentium. **RESP.** Omnia illa nihil sunt, nisi pueriles cavillationes aut violentæ detorsiones textus Apostolici. **I.** diversa lectio loci non mutat ejus sensum : quicquid fingant adversarii. Quanquam communi inhaerendum censemus, tanquam maximè genuinæ & convenienti contextui. **II.** petit principium. Omnia quæ fiunt, sunt Dei opera, sive materialiter, sive formaliter



formaliter, sive utroque modo; omnia etiam priusquam fiant, imo ab æterno, ipsi cognita fuisse oportet. Deinde in textu non additur exclusiva, qua restringatur ad speciale aliquod genus operum. Quia nota universalis restrictionem non admittit. III. Autoritas interpretum quorundam, non præjudicat cohærentiæ textus: in quo est processus à genere ad speciem, à thesi ad hypothesin. Quicquid Deus agit in tempore, id ab æterno, pro sapientia sua, decrevit & præscivit. Ergo ab æterno quoque decrevit & præscivit Gentes in communionem Ecclesiæ cooptatum iri, idque citra circumcisionem & Legis Mosaicæ observationem. IV. est glossa audacissima & impudentissima petitio principii. Sic opera Dei immediata tantum fuerunt opera ipsius. Imo ne gentium quidem vocatio fuerit opus Dei: utpote quæ necessarium respectum habet ad actiones vocatorum: & hic spectatur, non modò quatenus à Deo vocante offertur, verum insuper ab ipsis vocatis recipitur.

Hebr. 4. v. 13: *Locum esse alienum & impertinentem: utpote qui agat de iis, quæ jam sunt: nec aliud dicere voluisse Apostolum, quam corda hominum, eorumque intimos sensus recessus Deo esse notissimos: quod passim Scriptura testatur.* RESP. Nos alienum esse negamus. Certè de iis agit, quæ jam actu sunt sive existunt. Sed cum ex eorum genere præcipuè sint homines, *ἐν παραστάσει* agentes, & voluntarias actiones edentes; docet utique omnia ipsorum h. e. non solum actiones externas & internas, sed etiam ipsas inclinationes & affectiones, quo tendant, & quorsum se applicaturæ & determinaturæ sint, esse ipsi certo cognitæ, & infallibili ejus præscientiæ exploratæ: secundum explicationem Scripturæ Psal. 139. v. 2. 4. Ezech. 11. v. 5.

II. Quicquid Deus immutabiliter apud se decrevit, idem infallibiliter quoque præscit. Sed quicquid omninò fit in tempore, Deus immutabiliter apud se decrevit, vel efficere, vel saltem permittere. Ergo idem infallibiliter quoque præscit. Ratio *Majoris* est: quia præscientia Dei sequitur Dei decretum. Est enim rei decretæ scientia in Deo. Act. 15. v. 18. Et sicut ipsum decretum non mutatur, ita neque fallitur præscientia. *Minor* demonstratur evidentia locorum Scripturæ; alibi longo ordine allegatorum. Hic paucis contenti erimus. Ephes. 1. v. 11. *Omnia agit ex consilio voluntatis suæ.* Rom. 11. v. 36. *Ex eo, per eum, & in ipsum sunt omnia.* Psal. 115. v. 3. *Deus noster in cælis est, quicquid voluit, fecit.* Esa. 46. v. 10. *Consilium meum stabit, & omnis voluntas mea fiet.* Dan. 4. v. 35. *Pro voluntate suâ facit in exercitu cæli, & habitatoribus terræ.*

Q. Deus  
omnia im-  
mutabili-  
ter apud se  
decrevit.

*Exceptio Socinianorum ad Minorem.*

*Verissimum est, Deum quicquid facit in tempore, voluisse & decrevisse*

LOC.  
IV.

etiam facere. Sed aliaratio eorum, qua ab hominibus fiunt, aut non fiunt: *im-  
pote qua Deus saltem pleraque, in ipsorum arbitrio & potestate posuit.* *RESP.*  
Iterum petunt principium. Nos actionum humanarum diversam  
esse rationem inficiamur, quantum ad Dei Providentiam. Differunt  
sanè ab actionibus causarum definitarum, agentium natura. Sed Pro-  
videntiæ Dei ex æquo sunt subjectæ: ut alibi docuimus.

Q. à Deo  
est infalli-  
bilis præ-  
dictio fu-  
tutorum  
contingen-  
tium.

III. A quo est futurorum contingentium certa ac infallibilis præ-  
dictio, apud illum est eorundem certa ac infallibilis præscientia. Atqui  
à Deo est eorum prædictio, eique propria est. Ergo. Ratio *Majoris* est:  
quod præscientia est causa prædictionis. Et prout præsciuntur res, ita  
prædicuntur quoque: vel certò & infallibiliter, vel probabiliter & per  
conjecturam, vel falso. *Minor* confirmatur partim dictis, partim etiam  
exemplis prædictionum divinarum de futuris contingentibus. *Dicitur*  
fuit: *Esa. 41. v. 23. Indicate qua eventura sunt imposterum, ut cognoscamus*  
*vos esse Deos. Cap. 46. v. 10. Indicat à principio finem, & ab antiquitate*  
*qua nondum facta sunt. Cap. 48. v. 5. Quum nondum eveniret pronuncians*  
*tibi; nè diceres, terribulum meum fecit ista. Ezech. 12. v. 25. Loquar ven-*  
*bum & faciam illud. Exempla sunt è multis in V. T. de promissione semi-*  
*nis benedicti, & varia ejus conditione. Genes. 3. 11. 25. 49. 2. Sam. 7.*  
*Psal. 22. 40. 69. Esa. 7. 9. 53. Zach. 9. & 11. capp. de oppressione & li-*  
*beratione gentis Israëliticæ in Ægypto. Genes. 15. de Davidis adre-*  
*gnum evectione Genes. 49. de ædificatione templi per Salomonem,*  
*2. Sam. 7. de destructione altaris in Bethel per Josiam. 1. Reg. 13. de ca-*  
*ptivitate Babylonica, & liberatione populi ex ea per Cyrum. Esa. 45.*  
*Jerem. 25. & 45. de Quatuor Monarchiis, Dan. 2. In N. T. de excidio*  
*Hierosolymæ per Romanos, Matt. 24. de conditione ultimorum tem-*  
*porum, Luc. 21. 1. Timoth. 4. 2. Petr. 3. de conversione Judæorum ad*  
*Christum, Rom. 11. 2. Cor. 3. de Antichristo & regno ipsius, 2. Thessa.*  
*& in Apocalypsi passim.*

### Exceptiones Socinianorum.

Regulæ  
Sociniano-  
rum de  
Prædictio-  
nibus futu-  
rorum.

Generalis una: *constans quinque Regulis, juxta quas docet accipiendæ &  
explicandæ esse loca de prædictionibus futurorum, & eorum præscientia. I. Si*  
*testimonium loquitur de bonis operibus, certò prævisis, sine dubio ea Deus ipse*  
*decrevit. II. Sive de bonis sive de malis operibus loquatur, fieri potest ut præ-*  
*dictio sit ex plane verisimilibus tantum, ob idque non certa: neque ex præ-*  
*visione infallibili, de qua queritur. III. Etiam monitio potius vel boni faciendæ,*  
*vel mali vitandæ esse potest. IV. Quod si certa mali operis prædictio erit, ipsum*  
*quidem opus à Deo decretum fuerit, non autem cordis malitia. V. Quod res*  
*indifferentes attinet, nemo non videt eas prædicti posse, quia decreta fuerint.*

RESP.

RESP. Quinque illæ Regulæ, vel alienæ sunt à re, ut subjecto applicari nequeant, vel sunt petitiones principii, vel etiam tendiculæ, quibus capiuntur & constringuntur ipsi Sophistæ. Patet verò ex iis impudens audacia Socinianorum, qui non secus ac si *ιδίως ἐπιλύσι* & esset Scriptura, contra illud Petri 2. Epist. 1. v. 20. eam ad sua commenta violenter detorquent, suisque glossematibus corrumpunt. *Regula prima* loquitur de bonis operibus. Sed bona opera certo prævisa etiam sunt contingentia, & *προαυρημένα*. v. g. Ædificatio templi per Salomonem, in sedem cultus publici: destructio altaris Bethelatici per Josiam. Ergo etiam ista decreta sunt à Deo, & infallibiliter præsciuntur. *Secunda Regula* ne ipsi quidem multum fidunt, dum timidè pronunciant, fieri sic posse. Imo blasphemum est in Deum, prædictionem ejus esse ex planè verisimilibus tantum, eoque non certam. An ipse dixerit & non faciat? Num. 23. v. 23. Cælum & terra præteribunt: verbum ipsius, sive de futuris contingentibus, sive de aliis nullum excidere potest. Matth. 5. v. 18. Rom. 9. v. 6. *Tertia*: Prædictio & monitio differunt proposito sive subjecto. Illa est narratio rei futuræ: Esa. 7. v. 14. Ista hortatio ad opus virtutis & vocationis; vel dehortatio à contrario: ut constat. Ergo imperitè confunduntur. *Quarta*: Si certa est mali operis prædictio, illud autem priusquam fiat, est contingens futurum; utique etiam operis contingentis futuri, certa erit prædictio, infallibilisque præscientia: quod volumus. Illustratur exemplo Judæ proditoris, Luc. 22. v. 22. Præterea utrumque dicimus à Deo decretum esse: & opus ipsum & malitiam operis, sed diversimodè: opus quidem quoad effectiorem & approbationem: malitiam verò quoad permissionem & directionem, ut est Actor. 2. v. 23. cap. 4. v. 28. *Quinta* de indifferentibus, (cujusmodi sunt, ducere uxorem, vendere bona, cibis promiscuè vesci,) non excludit futura contingentia, quorum multa ejus sunt generis. Si ergo hæc decreta & præcognita, quidni etiam contingentia & voluntaria decreta sint, & certò præsciantur? Quanquam illa pro diversis circumstantiis variè determinantur ad genus morale, bonum vel malum: atque ita ad contingentia illius generis jure merito referuntur.

### Speciales ad loca singularia.

Esa. 41. v. 23. *Excipiunt: Deum cuncta quæ futura sunt prænoscere. Sed non omnia quæ eveniunt, antequam eveniant, futura esse. Multa enim evenire, quæ poterant omnino non evenire.* RESP. Ista rectè dicuntur de causis secundis indefinitis, & de ordine mutabili causarum & effectuum in iis. De Deo falsissima sunt: cui nota ab omni ævo omnia opera sua: sive immediata sive mediata; eaque vel à causis definitis, vel indefinitis, dependentia.

Proinde

LOC.  
IV.

Examinan-  
tur.

Vindican-  
tur dicta

Esa. 41.  
v. 23.

LOC. Proinde etiam futura sunt, quoad decretum & præscientiam ipsius,  
IV. antequam eveniunt.

Genes. 15.  
v. 14. 15.

Genes. 15. v. 14. 15. *Excipiunt: Deum prædixisse afflictionem populi, tanquam certissime futuram, non ex prænotione quadam inexplicabili, verum ex decreto suo. Decevisse porro ab initio, ut populus suus ab una aliqua gente affligeretur. Sed ut ea gens esset Ægyptii non ante decevisse, quam in Ægyptum populus translatus esset.* RESP. Glossa ista aperte repugnat textui. Prædictio quidem est indefinita, non exprimens gentis nomen; verum iis circumstantiis describitur, ut definite non nisi de certâ gente, & nominatim Ægyptiacâ, intelligi possit. Quod confirmat tam eventus ipse, quam alia Scripturæ testimonia. Proinde etiam decretum fuit speciale: & ex eo specialis & infallibilis præscientia: sive explicari ab hominibus possit sive non. Hypothesis, quod de Ægyptiis demum factum sit illud decretum, translato jam populo in Ægyptum, falsa est; & refellitur locis Scripturæ, Actor. 15. v. 18. Ephes. 1. v. 11. Sed si vel tum demum factum fuisset decretum de affligendo populo per Ægyptios: quomodo præscientia illius non fuit in Deo, antequam eveniret ipsa afflictio.

Matth. 24.  
2. Thess. 2.  
1. Tim. 4.

Matth. 24. 2. Thess. 2. 1. Timoth. 4. & alibi, ubi adventus Antichristi & Pseudoprophetarum prædicatur, excipiunt. Deum solere falsos Pseudopphetas excitare, ut tentet & exploret suos. Deut. 13. v. 3. *Prædixisse igitur adventum Pseudopphetarum: non quia id providentia inexplicabili prænotet, sed quia sic futurum decreverat.* RESP. I. Iterum imperitè opponunt inter se præscientiam & decretum. Decretum est causa præscientiæ, eam gignens. Actor. 15. v. 18. Ergo præscientiam ponit non tollit. II. Decretum de excitandis, iusto iudicio Pseudopphetis, non modo est generale: quo statuit hoc modo explorare, exercere, castigare Ecclesiam suam, vindicare item contumaciam & incredulitatem reproborum: sed etiam est speciale & singulare: ut vel ex iis claret, quæ de Pseudopphetis Achabi, 1. Reg. 22. itemque de Antichristo, 2. Thessal. 2. imprimis autem in Apocalypsi memorantur. Sed decretum speciale, sequitur specialis præscientia. III. Frustra etiam cavillantur attributum inexplicabilis præsentia. Est sanè inexplicabilis: non quod sit commentitia; ut rationem ejus ediscere ne ipsi quidem possimus; ut cavillantur adversarii: Sed quia modum infinitæ scientiæ sive sapientiæ divinæ, nec mens humana capere, nec lingua eloqui potest: juxta Scripturam, Iob. 28. v. 23. & seqq. Psal. 139. v. 6. 17. 18. Rom. 11. v. 33. 34.

Q. Deus speciali providentia singulorum hominum animas & corpora creat, eorundemq; singulos motus & actiones ciet ac regit.

IV. Qui speciali providentia non modò creat animas & corpora singulorum hominum, sed etiam eorundem singulos motus & actiones ciet, moderatur & regit. is omnium etiam futurorum contingentium,

tium, antequam fiant præscius est. Atqui Deus. Ergo. Utraque propositio distinctè asserenda est. *Major* demonstratur partim autoritate divina, partim ratione. *Autoritas divina* est Psal. 33. v. 15. *Qui format pariter cor eorum, attendit ad omnia opera eorum.* Conferantur etiam v. 13. 14. de omniscientiâ Dei. Psal. 139. v. 13. 14. & seqq. Collatis cum v. 2. 4. quibus notitiâ omnium rerum & actionum suarum, etiam contingentium & futurarum, Deo vindicat, argumento creationis sui. *Ratio hæc* est: omnis causa sapienter sive deliberato consilio agens, nec in agendo deficiens, præcia est actionis suæ, atque etiam operis ex eo pendens: sive necessarium sive contingens appelletur. Hæc propositio negari non potest. Ut enim causalitas ejusmodi agentis prior est effecto; ita præscientia effecti prior est ejus existentia. At qui speciali providentia creat animas & corpora singulorum: nec non eorum singulos motus & actiones ciet & moderatur, est causa sapienter sive deliberato consilio agens: quum specialis providentia sit deliberatum consilium, sive consilium voluntatis. Ephes. 1. v. 11. Actor. 2. v. 23. Ergo. *Minor* quoad utrumque membrum traditur in Scriptura. *Præ* de creatione corporis, Iob. 10. v. 8. 9. 10. 11. Psalm. 139. v. 13. 14. 15. 16. & animæ Iob. 33. v. 4. Psal. 33. v. 15. Esa. 57. v. 16. Sicut conditor animarum speciatim vocatur. 1. Petr. 4. v. 19. *Posterior*, de motione & gubernatione omnium & singularum actionum internarum & externarum, Psal. 119. v. 36. & 106. v. 46. Prov. 21. v. 1. 1. Reg. 8. v. 37. Exod. 7. v. 28. Actor. 17. v. 27. 28. & passim.

Excipiunt: *Præscientia Dei infallibilis*, adeò non convenire cum Providentia ejus, ut eam obscurer, otiosam reddat, & aliqua saltem parte aboleat. Nam quid attinet, inquiunt, Deum quæ ab hominibus fiunt, perpetuo contemplari, atque animadvertere, si ea jam antea novit, priusquam fierent? quid item ea pro arbitratu suo moderari, si jam antea certissima erant, nec nisi uno modo esse poterant? RESP. duo. *Vnum* est: hoc argumentum non minus concludere contra præscientiam rerum decretarum ac necessariorum, quam contingentium & futurarum. Aut ergo nullius omnino rei est in Deo præscientia, aut præscientia contingentium non magis repugnat providentiæ ipsius, quam necessariorum. *Alterum* est: esse planè inconsequens duplici de causa: *Prior* est: quia ad sapientem gubernationem requiritur non modò intuitus præsentium, aut recordatio præteritorum, sed etiam præscientia & prospicientia futurorum. Quæ omnia una & simplex Dei essentia complectitur. *Alter* est: quia præscientia est actus mentis immanens in Deo, saltem quæ theoricæ dicitur. At providentiæ actualis, de qua hic agitur, est actus mentis & voluntatis simul, transiens in executionem: qua Deus extra se operatur. Ioh. 5. v. 17. Act. 17.

LOC.  
IV.

v. 27. 28. Non satis est, si artifex ideam futuri operis mente conceptam gerat. Insuper requiritur ejusdem efformatio & productio extramentem. Neque satis est, si decernat opus apud se intus, nisi etiam decretum exequatur foris. Ut præscientia fallibilis dicitur in præsentia, cum non respondet rei veritas: Ita decretum mutabile, quod non venit in executionem sive quod non mandatur executioni. Si igitur decretum immutabile non pugnat cum actuali providentia, certe etiam non pugnat infallibilis præscientia.

Rationes  
negantes  
Heterodoxæ.

Antithesis Negans Heterodoxorum, Socinianorum & aliorum: *Deum infallibili Præscientia, non novisse omnia & singula, præsertim futura contingentia, antequam fiant.*

Ἀνασχεὶν Antithescos Negantis Heterodoxæ.

Ex Natura Subjecti.

Q. talem  
Præscien-  
tiam nec  
natura Dei,  
nec volun-  
tas ejus  
requirant.

*Quod nec natura Dei, nec voluntas ejus requirit, non est ei tribuendum. Atqui infallibilem præscientiam omnium & singulorum priusquam fiant, nec natura Dei, nec voluntas ejus requirunt. Ergo. Probatur Minor: de Natura Dei: quia alioquin non potuisset hominem condere liberum: de voluntate quoque, quia doceri non potest, quod voluerit omnino scire omnia: tum quia nulli usque esse potest ista præscientia: tum quia satis est, Deum non modo cuncta gubernare; sed etiam semper ita scientia ac potentia sua præsto esse, ut omnes hominis conatus perspicere, promovere vel impedire, & ad gloriam suam convertere possit. RESP. Per inficiationem Minoris. Ratio prioris membri est inconsequens. Quia infallibilis præscientia non repugnat libertati voluntatis, nec eam destruit: ut paulo post dicitur pluribus. Ratio vero Membri posterioris petit principium, & satis superque ipsa κατὰ αὐτὴν scientiæ Orthodoxæ refellitur. Usus illius quoad Deum positus est in demonstranda perfectione, ac asserenda majestate ipsius contra Idola, Esa. 41. v. 23. cap. 48. v. 4. 5. Quoad nos verò consistit in adoratione hujus Majestatis, Rom. 11. v. 33. & seqq. nec non in fiducia paternæ ipsius curæ pro Ecclesia, Psal. 139. v. 1. 2. & seqq. Modus denique, nec non ordo ac fines providentiæ ipsius, non ex cæcæ mentis discursu, sed ex ipsius Dei verbo constituendi & declarandi sunt. Illud autem præscientiam infallibilem, quæ actualem ejus providentiam antecedit, perspicuis testimoniis asserit.*

Ex Natura Prædicati.

Q. repu-  
gnat Scri-  
pturæ.

I. Nihil repugnans Scripturæ est asserendum. Dogma de infallibili Dei præscientia repugnat Scripturæ. Ergo. Minor eo demonstratur, quod plurimæ Scripturæ



Scriptura loci nullo pacto intelligi aut explicari queunt, siquidem admittatur ista præscientia: quin imo alia falso attribuentur Deo, alia etiam coarguent ipsum ejus imprudentia, quæ ne quidem in sana mentis hominem cadit. Hujusmodi generis sunt; quod dicitur contristatus fuisse propter hominum iniquitatem ante diluvium, Genes. 6. v. 6. 7. expertus esse obedientiam Abrahæ in immolatione filii, cap. 22. v. 12. item expectans uvas à vinea sua frustratus fuisse, Esa. 5. v. 4. 7. rursum jurasse, quod introducturus esset populum in terram Canaan, nec tamen præstitisse, propter inobedientiam ipsius. Num. 14. v. 12. 22. 23. 28. 29. 30. RESP. Negatur Minor & Ratio ejus, cujus inconsequentia vel pueris liquere possit ex mutato genere Prædicationis. Dicuntur illa de Deo ἀνθρώπων πρὸς θεῷ, intelliguntur θεοῦ πρὸς θεῷ: juxta regulam Athanasii, Dialogo I. Tristitia Dei aversionem ipsius ac displicentiam notat, & ex eâ pœnam: ut contextus docet, Genes. 6. Exploratio obedientiæ Abrahæ, non est ignotæ deprehensio, sed notæ jam illustrior patefactio & solennis approbatio. Unde etiam tentatus fuisse dicitur, Genes. 22. v. 1. Similiter expectatio uvarum à vinea, & frustratio ejus, declarant debitum populi officium in ferendo fructu resipiscentiæ novæque obedientiæ, & officii hujus contumacem neglectum, Esa. 5. Denique promissio de populo in Canaanam introducendo, juramento sancita, conditionalis fuit, non absoluta; nempe siquidem is obediret Deo suo, nec impia rebellione seipsum inde excluderet. Deficiente conditione, quid mirum ipsum quoque promissum defecisse?

II. Si Deus cuncta infallibili præscientia novit, quæ ab hominibus fiunt, jam omnia, antequam fiant, in seipsis certa erunt. Falsum & absurdum consequens. Ergo & antecedens. Ratio consequentiæ est: quia si ipsa incerta essent, Deus illa certò præscire haud posset. Assumptum sic probant; Quam nullus effectus esse possit sine causa proxima, à qua pendet ejus certitudo: illa aut homo est, aut Deus, aut aliud Principium præter Deum. Nihil horum dici potest. Non primum: quia ortum hominis antecedit præscientia, quæ est ab aeterno. Non secundum: foret enim Deus author omnium scelerum. Non tertium: quia aliud principium præter Deum intelligens atque agens, dici nequit. Proinde omnia antequam fiant in seipsis certa non sunt. RESP. Ad Syllogismum Principalem: I. negando consequentiam. Certa omnino sunt, (alioquin ne prædici quidem certò possent:) sed non in seipsis: utpote quæ nondum existunt, existentia actuali sive reali, quam vocant, sed in præsciente Deo, existentia ut vocant causali: sicut dicitur Actor. 15. v. 18. & Esa. 48. v. 4. 5. II. Negando assumptum, eo quo dictum modo, acceptum, videlicet falsum aut absurdum esse: omnia etiam antequam fiant, certa & prædefinita esse in Deo, sive apud Deum. Pro syllogismo, quo assumpti fidem adstruere laborant I. procedit ex falsa hypothese: Nullam esse

LOC.  
IV.

causam certitudinis, nisi à causa proxima. Sane ita res habet in scientiis & noticiis rerum naturalium, quatenus à priori cognoscuntur. Id verò ad divina, adeoque ad ipsam Dei præscientiam, transferre, quid est nisi *μεταβαίνειν εἰς ἀλλο γένος*? Deus præscit omnia antequam fiant, & jam tum ei certissima sunt; non ex causis proximis futurorum contingentium, nec magis ex ipsis futuris contingentibus; verum ex decreto suo. Quia enim cuncta, quæ fiunt, decrevit facere vel permittere, etiam antequam fiant; præscit quoque ea. Quia immutabiliter decrevit utpote sapientissimus & potentissimus, eadem infallibiliter præscit. II. Hinc patet alterum membrum assumptionis esse falsum: quod ne Deus quidem esse possit causa illius certitudinis. Ratio ab absurdo, de authore peccati, implicat accidentis fallaciam. Deus præscit peccata, tanquam certò eventura, v.g. venditionem Josephi, traditionem Christi: non tanquam à se efficienda, qua peccata; quomodo novit omnia opera sua propriè sic dicta: sed ut aliis permittenda, à se verò ordinanda, dirigenda, vindicanda. Qui modus non magis in præscientia & decreto, quam in executione eum peccati confortem aut reum facit. Esa. 48. v. 4. 5. Luc. 22. v. 22.

Q. futuro-  
rum con-  
tingentium  
non sit de-  
terminata  
veritas.

III. *Quorum non est determinata veritas, eorum nec infallibilis præscientia esse potest. Atqui futurorum contingentium non est determinata veritas. Ergo. Probatur Minor: I. quia ipsa in se sunt indeterminata ad utrumque, ut fieri possint vel non. II. quia secundum Aristot. lib. de Interpretatione, cap. 9, non valet de iis affirmatio aut negatio.* RESP. Datur totum de hominibus sive creaturis intelligentibus, de quibus axioma illud vulgò usurpatur. De Deo Minor est falsissima, ut tota *κατασκευὴ* ostensum fuit. Ratio nostraque valet de futuris contingentibus in sese, vel etiam si ex causis proximis contingentibus ac mutabilibus æstimentur. Hic autem spectantur prout in Deo ad alterutrum jam sunt determinata decreto ipsius, ac porro secundum præscientiam ipsius aut affirmata, aut negata.

Q. præ-  
scientia illa  
destruat  
libertatem  
voluntatis  
humanæ.

IV. *Præscientia infallibilis futurorum contingentium, quæ destruit libertatem voluntatis humanæ, ea non est statuenda aut admittenda. Verum primum. Ergo & posterius. Consequentia patet, nam Deus condidit hominem libera voluntate instructum. Prius bifariam probatur. I. ex natura libertatis, quæ non patitur necessitatem infallibilis præscientiæ. II. ex Natura futurorum contingentium, quæ esse possunt, vel non: eoque libera Electioni, sive actui voluntatis libera obnoxia sunt.* RESP. *Propositio* nititur hypothese Sociniana: nimirum quod Libertas voluntatis humanæ sit norma veritatis & falsitatis in dijudicandis actibus divinis circa eam: quam toti disputationi subternit Socinus. Atqui norma illa est solum Dei verbum: quo & decreta sua & executionem eorum Deus nobis revelavit: quantum scientia nostra refert. Ratio quoque *Propositionis* aliam occulit hypothesin, æque

æquæ falsam: videlicet talem adhuc esse libertatem illam, qualis fuit initio in statu creationis sive integritatis. *Assumptionem* falsam esse asserimus, argumento locorum, Matth. 18. v. 7. Luc. 22. v. 22. 1. Corinth. 9. v. 17. 18. Nec magis ex natura libertatis, quam contingentia evincitur. Non ex illa: quia non est libertas absoluta, independens, nè Deo quidem subiecta: sed limitata & dependens; quæ ponit immunitatem à necessitate Physica & coactionis, subiecto rationali convenientem: non autem ab omni prorsus necessitate. Neque ex ista: quia futura contingentia, quatenus subjiuntur infallibili Dei præscientiæ, non spectantur ut indeterminata in se, sed ut determinata in Deo, sive prædefinita jam præcedaneo, eoque immutabili, decreto ipsius.

SECUNDA Novatorum: *An ordo decretorum divinatorum, circa Prædestinationem divinam, quem Novatores constituunt, veritati & hypotyposi sanorum sermonum consentaneus sit?*

Dari ordinem decretorum divinatorum, prout illa in verbo Dei proponuntur, in Problematicis ostendimus. Estque duplex universe: *Syntheticus & analyticus*. Ille à causa ad effectum, à priori ad posterius progreditur. *Iste* à posteriore ad prius, ab effecto ad causam regreditur & assurgit. *Prioris* Methodus expressa est in *Epistola ad Ephesios*; ubi Apostolus spirituales Dei benedictiones commemorans, à gratuita Electione nostri in Christo, ad Adoptionem, Justificationem, Sanctificationem, Obligationem, ceu effecta ejus & consequentia descendit. *Posterioris* verò ratio adumbrata est in *Epistola ad Romanos*. Postquam enim docuit Apostolus, Euangelium esse potentiam Dei ad salutem omni credenti: ordine declarat media ad finem illum assequendum, necessaria, in agnitione peccati, cap. 1. 2. 3. in justificatione à peccato per fidem in Christum, cap. 3. 4. 5. & in sanctificatione inchoata per Spiritum S. cap. 6. 7. 8. A quibus accedit ad horum omnium fontem, æternam videlicet Dei prædestinationem; qua pro beneplacito sibi delegit populum peculiarem, donandum fide, & æternum servandum. cap. 9. 10. 11. De ordine priore sive synthetico potissimum est controversia: sed rursus non unius generis. Siquidem alia nominalis solum est, alia insuper realis.

*Nominalis* voco, qui in diverso docendi modo, sive ἐν τῷ παιδείας τρόπῳ consistit. Ubi consensus est in doctrina ejusque veritate: dissensus in ejusdem subordinatione & distinctione, ex alio atque alio considerandi modo existens. Exempla ejus edita sunt in Problematicis, ex Beza, Zanchio, Junio, Sohnio & aliis. Hinc Petrus Baro in summa trium de Prædestinatione sententiarum duas; Arminius verò in declaratione

LOC.  
IV.

Secundæ  
Novatorum: *An  
ordo decretorum  
circa Prædestinationem,  
quem Novatores  
constituunt,  
sit veritati,  
& hypotyposi  
sanorum sermonum  
consentaneus.*

Ordo decretorum  
divinatorum.

Syntheticus in  
Epist. ad  
Ephesios.

Analyticus  
in Epist. ad  
Romanos.

Circa ordinem  
Syntheticum  
controversia  
est.

Nominalis  
inter Orthodoxos  
triplex.

LOC.  
1 V.

sententiæ suæ, discrepantes Orthodoxorum de Prædestinatione sententias tres confecit. *Prima* objectum ejus statuit genus humanum, consideratum in mente Dei, ut creabile : *Alterâ* ut creatum : *Tertiâ* verò ut lapsum insuper in peccatum & mortem. De quibus nihil attinet hic repetere, quæ alibi pro earundem conciliatione, vel saltem commoda interpretatione dicta sunt.

Realis  
cum Pelagianizan-  
tibus.

Pontificiis

Lutheranis.

Remonstrantibus.

*Realis* controversia circa ordinem decretorum, ac nominatim Prædestinationis est, ubi corrumpitur veritas doctrinæ & dogmata Pelagiana, novi ordinis obtentu reponuntur. Quod quidem à non unis adversariis fit. Peccant hic Pontificii, & præcipuè recentiores quidam Jesuitæ, Pelagianizantes : peccant quoque Lutherani, à Magistro suo Luthe- ro longè diverſi : peccant denique Novatores Belgæ, qui in hoc capite doctrinæ primum fecerunt divortium, à recepta in Ecclesiis Belgicis orthodoxia. Contra quos in præsentiarum disceptare, & causam veritatis & Ecclesiarum Reformatarum agere fert animus. Ut verò de sententia ipsorum plenè planeque constare possit : proponemus eam paulò prolixius : prout ipse Arminius in *Declaratione sua ad Ordines Hollandiæ* eam exposuit ; Johannes Arnoldus porro in *defensione ejus contra Tilenum & Molinaum*, explicavit, vindicavit : postremo Remonstrantes in *Actu Synodico* repetiverunt & approbarunt.

Subordi-  
natio qua-  
tuor de-  
cretorum  
ex senten-  
tia Remon-  
stranti-  
um.

Constat illa quatuor universim decretis sibi subordinatis, quæ sic habent : Primum est, quo Deus decrevit, *Filium suum Iesum Christum ponere in Mediatorem, Redemptorem, ac Salvatorem, qui peccatum morte sua aboleret, amissam salutem obedientia sua impetraret, & virtute sua communicaret. Secundum est, quo decrevit resipiscentes & credentes in gratiam recipere, eosque perseverantes in finem usque per & propter Christum salvos facere : contra im- pænitentes & infideles in peccato relinquere, ac æternum damnare. Tercium est, quo decrevit media ad resipiscendam & fidem necessaria sufficienter & efficaciter administrare. Hanc porro administrationem instituere juxta sapientiam suam, qua novit quid misericordiam & severitatem suam deceat. Quartum est, quo decrevit certas quasdam ac singulares personas salvare vel dammare. Atque hoc inniti Dei præscientia, quæ ab æterno scivit, quinam juxta ejusmodi administrationem mediorum, ex præveniente ipsius gratia, crediderant, & ex subsequente perseveraturi : qui item non credituri, vel saltem non perseveraturi essent. Hæc sunt quatuor illa Novatorum decreta, verbis Arminii in declaratione sententiæ ipsius concepta & enunciata. Circa quæ tria deinceps erunt consideranda, ad statum controversiæ, citra ambiguitatem constituendum : videlicet eorum inter se distinctio, nexus, atque sensus. *Distinctio* ex objectis & adjunctis cognoscitur. Ex objectis : utpote quæ variant in omnibus hisce decretis. Nam primum est*

Eorum  
confide-  
randa est.  
Distinctio.

de Christo dando generi humano in Mediatorem. Secundum de salute in Christo fidelibus tribuenda; nec non de damnandis infidelibus. Tertium de administrandis mediis ad fidem. Quartum de hisce vel illis personis singularibus, ex fidei praevisione servandis; ceteris autem sub ira relinquendis. Ex Adjunctis quoque: siquidem primum decretum est absolutum & praeisum, uti etiam secundum, quinimmo & tertium suo saltem modo: quartum vero conditionatum, innixum praescientiae fidei vel incredulitatis. Rursum tria priora decreta generalia sunt: quae totum genus humanum indefinite spectant, citra respectum personarum singularium. Postremum vero est particulare sive singulare: utpote quo statuit de personarum singularium salute vel exitio; prout eos istis mediis credituros vel non credituros praevidit.

Jam Nexus quoque ipsorum inter se decretorum ostendendus erit. Nexus.  
Eum hunc in modum declarant. Post lapsum Ada, quo se omnesque posteriores in peccatum ac mortem precipitavit, mansit quidem affectus misericordiae in Deo ad liberandum hominem miserum: sed quem exire in actum noluit, nisi prius iustitia, quae laesa erat; & veritati comminationis, quae mortem peccatori denunciaverat, satisfactum esset. Ideoque ex affectu illo generali, quo omnium salutem ex aqno desiderabat, omnibus dedit Mediatorem; qui victima piacularis fieret pro omnibus peccatoribus, & jus salutem ac vitam aeternam certâ Lege iisdem conferendi acquireret. Lex porro illa fuit conditio fidei & perseverantiae, quam omnibus salvandis ferre ac praescribere statuit: nempe ut nullus nisi credens & perseverans salvaretur per Christum: increduli vero aut non perseverantes damnarentur, tanquam à Christo alieni. At vero quia fieri non poterat, ut peccatores ex seipsis, viribusve suis crederent aut perseverarent, ac proinde ut non credentes, rei incredulitatis peragerentur; hinc est quod porro decrevit, media ad fidem & respicientiam necessaria sufficienter & efficaciter administrare omnibus & singulis: ut nemo damnetur, nisi qui media illa sic oblata, sciens, prudens, libero voluntatis suae arbitrio prius repudiaverit. Ex quo tandem ultimum decretum exsurgit, de salvandis nominatim illis, qui beneficio mediorum illorum credituri & in fide perseveraturi erant; damnandis contra & à salute excludendis contumaciter impenitentibus & incredulis. Unde jam patet quatuor illa decreta subordinari tali antecessoris consecutionisque serie atque ordine. I. Est ordinatio Christi in Mediatorem, qui acquireret peccatoribus jus salutis. II. Est ordinatio fidei & perseverantiae, in conditionem communicandae salutis. III. Est ordinatio mediorum ad fidem, quorum beneficio peccatores possent credere, perseverare. IV. Est ordinatio ipsius salutis, personis singularibus, quae credentibus & perseverantibus, facta. Cui ordinatio damnationis, adversus contumaciter incredulos, respondet.

Supereſt *Sensus* singulorum decretorum sigillatim enucleandus, pro- Sensus,  
pter



LOC.  
IV.

pter generalitatem & ambiguitatem terminorum quorundam, quibus ea ab Arminio primum formata, inde à discipulis ejus sunt interpolata. Tribus prioribus decretis, fundamenti instar substernunt Gratiam Dei Universalem, sive benevolum ejus affectum erga totum genus humanum, quo Christum in Mediatorem, fidem in conditionem salutis, media quoque ad fidem omnibus & singulis peccatoribus indiscriminatim ordinavit, citra ullum respectum personarum singularium. Primo decreto salus & vita aeterna nihil aliud est, quam janua salutis & vitæ, quam Deus peccatoribus rursim aperire dignatus est, quo ita ad salutem queant perungere; sive est jus cum homine peccatore denuo agendi, conditiones salutis ei præscribendi, & siquidem eas præstet, ipsam salutem ei communicandi. Secundum decretum figunt in Dei beneplacito, quo actum fidei ignobilem ac possibilem, præ aliis multis elegit in conditionem communicanda salutis, ac pro perfecta Legis obedientia reputare sustinuit. Tercio decreto declarant. I. non omnia media ad fidem & respicientiam necessaria omni tempore omnibus administrari: sed aliqua, eaque sufficientia, per quæ aut a se & ipsa ad fidem concipiendam reddantur idonei, aut magis magisque disponantur, & quasi gradibus quibusdam ad eam provehantur. II. Media illa efficaciter administrari, non quod semper efficiant, sed quod ad efficiendum sint valde valida. III. Rationem hujus administrationis generatim definire attributis sapientia, misericordia, & justitia divina secundum priora decreta; quibus Deus Christum ordinavit mediatorem toti generi humano: fidem quoque & respicientiam postulat cum promissione remissionis peccatorum & vitæ aeternæ. In Quarto decreto nexus est, non necessarius, sed contingens & eventualis cum tribus prioribus. Siquidem ordinato jam Christo in mediatorem, posita item lege fidei & mediis ad eam administratis, fieri tamen potuisset, ut nullus crederet & servaretur, sed damnarentur universi. Deinde gratia præveniens, itemque subsequens, est gratia resistibilis, h. e. indifferens, qua possint credere & perseverare, si velint; sed quæ nec fidem, neque perseverantiam certo & infallibiliter operatur & producit. Reliqua de prævisione fidei & perseverantia, infidelitatis & contumaciæ; recurrent, & ex professo discutitur controversia sequente tertia.

Ex quibus omnibus de ordine quatuor illorum decretorum, & singulorum sensu secundum Novatores, satis superque constat: quantum quidem formando statui controversiæ necessarium videtur.

ORTHODOXI de Ordine non pertinaciter contendunt, nec ulliorem movendam censent, qui fundamentum sanæ doctrinæ, prout ex verbo Dei sonat in Ecclesiis Reformatis, integrum inconcussumque retinent. Ab eo quia manifestè & gravissimè declinant Remonstrantes ad Pelagianismum, hinc vitia Ordinis non minus observant & notant, quam ipsos errores doctrinæ redarguunt.

Sententiam



Sententiam Orthodoxam de Ordine decretorum divinorum, præcipue autem Prædestinationis, in Didacticis exposuimus, operoseque confirmavimus. Hic ergo de sententia Novatorum, prout ex scriptis eorum declarata est, disquiremus.

LOC.  
IV.

*Thesis Negans Orthodoxorum hæc est: Ordinem decretorum divinorum, circa Prædestinationem divinam, quem Novatores constituunt, non esse aut veritati divinæ, aut etiam sanorum sermonum hypotyposi consentaneum.*

Κατασχὼν Thescos Negantis Orthodoxæ.

Ex Natura Subjecti.

Rationes  
negantes  
Orthodoxæ.

Qui ordo decretorum divinorum humanitus confictus est, non est, nec esse potest consentaneus veritati divinæ, aut sanorum sermonum hypotyposi. Atqui ordo Novatorum, quatuor illis distinctis decretis definitus & distinctus, humanitus confictus est. Ergo. *Minor* bifariam demonstratur. I. Qui ordo nullo Scripturæ testimonio doceri aut demonstrari potest, is est humanitus confictus. Sed ordo decretorum divinorum Novatorius ita se habet: tum quia quatuor illa decreta nullibi Prædestinationis aut Electionis vocibus comprehenduntur & designantur: prout inductione locorum ostendi potest: tum quia ubi agitur de Prædestinatione aut Electione personarum singularium, decreta illa nusquam conjunguntur aut apparent. Neque enim κατ' ἄνωγον ullibi asseritur, Deum ex gratia universali decrevisse mittere Filium suum ad redimendos omnes & singulos homines; omnibus & singulis hominibus præfixisse fidem in conditionem communicandæ salutis: omnibus & singulis statuisse largiri gratiam sufficientem ad fidem & perseverantiam; ex universis denique peculiariter & nominatim destinasse salutem, quos beneficio illo gratiæ sufficientis credituros & perseveraturos prævidit. Ergo. II. Cujus ordinis finis architectonicus est liberum hominis arbitrium, & in eo gloriatio, is citra controversiam est humanitus confictus: teste Apostolo Eph. 2. v. 8. 9. Atqui illius ordinis, quo quatuor decreta Prædestinationis distinguuntur à Novatoribus, finis architectonicus est liberum hominis arbitrium, & in eo gloriatio. Ergo. *Minor* Prosyllogismi firmatur argumento duplici. *Vnum* est: quod salus & ordinatio ad eam, decreto quarto suspenditur à libero arbitrio rectè utentis, non autem abutentis gratia sufficiente ad fidem & perseverantiam. *Alterum* est, quod ex parte Dei, & trium illorum priorum decretorum respectu, tantum possibilis redditur reconciliatio hominis cum Deo, sive remissio peccatorum & vita æterna.

Q. hic ordo humanitus confictus est.

E c

Exceptiones

100.  
1V.*Exceptiones Novatorum.*

*Ad primum Prosyllogismum excipiunt data ex Ioh. 3. v. 16. ubi idem ordo decretorum doceatur, ostendit, inquit, Servator, primum actum divini amoris erga genus humanum esse Filii missionem; alterum, prioris finem, esse, ut qui in eum credit, salvetur. Atqui ille actus est primum decretum divini beneplaciti de Filio mittendo: iste secundum de credentibus per ipsum servan-*  
*Ioh. 3. v. 16. vindicatur.* *dis. Quibus positus ultro sequitur tertium de administratione medicorum ad fidem necessariorum; & quartum de eorum, qui per ista credituri erant, singulari ad vitam ordinatione. RESP. Accipimus confessionem adversariorum, hic non nisi duo decreta contineri. Stat igitur Minor, nullibi in Scriptura conjungi aut eo ordine proponi decreta quatuor. Nam quod addunt; illis positis alia duo ultro sequi; id quidem negamus. Nec textus id patitur. Quod apparebit, ubi periculum ejus fecerint, Paraphrastica loci ad quatuor illa decreta applicatione. II. Negamus duo illa decreta, prout supra exposita sunt, & à Novatoribus intelliguntur, hoc loco contineri aut doceri. Probanda ante fuerint, quæ temerè & falso sumuntur: nempe dilectionem Patris esse affectum universalem amoris erga omnes: Mundum omnes & singulos homines significare: ordinationem fidei esse Electionem sive Prædestinationem ad salutem: Quæ alia occasione refellentur. Nunc uno tantum argumento contra insurgimus. Dilectio Dei in Christo per fidem ad salutem, non est universalis; teste Scriptura & experientia. Atqui dilectio mundi, de qua hic agitur, est talis. Ergo.*

*Ad secundum Prosyllogismum duo reponunt. Prius est: Finem architectonicum esse, ut justitia Dei ab omni culpa labe asseratur; qua vulgo ex prædestinationis doctrina conspurcetur. RESP. I. Deum nulli injustitiæ obnoxium, aut etiam affinem esse, propter liberrimam aliorum quidem electionem ad vitam, aliorum contra reprobationem ad mortem: teste Apostolo Rom. 9. v. 14. 15. II. ab hoc fine ipsosmet aberrare quam longissime: partim dum justitiam Dei ad amussim cæcæ & detorta rationis suæ passim revocant, Rom. 11. v. 33. 34. Psal. 36. v. 7. partim etiam dum mendaciis suis contra verbum Dei eam tueri volunt. Quod in amicis Jobi notatur & damnatur, cap. 42. & cap. 13. v. 4. 7. 8. Alterum est: Conciliari solum liberum arbitrium cum gratia Prædestinationis & salutis, non autem tribui ei utriusque gloriam. Quum & bene agendi potentia sit à sola gratia: & usus boni arbitrii, ab eadem principaliter dependeat; ita tamen ut libertas relinquatur homini, divina gratia vel utendi, vel non utendi. RESP. Λόγοι sunt & fumi verborum. Quod prius concedit, tollit posterius. Si usus gratiæ æquè atque abusus pendet à libertate voluntatis,*  
*ab*

ab usu porro illo pendet prædestinatio ad salutem; igitur etiam prædestinatio pendet à voluntate hominis; insuper habet homo, quod de usu illo, & parta per eum salute gloriatur.

LOC.  
17.

### Ex Natura Prædicati.

Qui ordo repugnat Scripturæ, & experientiæ universali secundum Scripturam, idque tam in genere quam in specie; is non est consentaneus veritati divinæ, aut hypotyposi sanorum sermonum. Atqui ordo ille quatuor decretorum Novatorius repugnat. Ergo. Minor est bimestris, repugnantiam cum Scriptura pariter & experientia declarans. Utraque seorsim & distincte, in genere & specie, demonstranda est.

Q. repugnat Scripturæ & experientiæ universali secundum Scripturam.

*Repugnantia cum Scriptura in genere* variis modis ostenditur. I. Prædestinatio est actio sive opus Dei, quo ipse agit in electione & reprobatione, est *æternæ* efficax, secundum quam ipse in Prædestinatis operatur: juxta Scripturam, Matt. 11. v. 25. 26. cap. 13. v. 11. Act. 13. v. 48. Rom. 8. v. 28. 29. 30. Rom. 9. v. 11. 18. 22. 23. cap. 11. v. 7. 8. Eph. 1. v. 4. 5. 6. 9. 11. At duo illa decreta, (quæ præcipue nomine Prædestinationis ipsis veniunt,) non sunt actiones Dei: nec secundum illa propriè operatur. Etenim *secundo* imperat solum hominibus fidem & perseverantiam, & quid sit officii ipsorum declarat: quod externæ vocationis proprium est: *Quartum* verò novi nihil decernit, sed præscit tantum, quinam secundum tenorem sive regulam secundi istius decreti ad salutem sint perventuri, qui non. II. Prædestinatio, ubi ubi docetur in Scriptura, ad personas singulares ubique refertur & determinatur, separans eas in communi massa corruptionis, & alios ad vitam, alios ad mortem ordinans. Matth. 11. v. 25. 26. cap. 13. v. 11. Johan. 10. v. 26. cap. 13. v. 18. cap. 17. v. 6. 12. Act. 13. v. 48. Roman. 8. v. 28. 29. 30. cap. 9. v. 11. 16. 18. cap. 11. v. 7. Eph. 1. v. 4. 5. 11. At *primum* & *tertium* decretum indefinite occupantur circa totum genus humanum, *secundum* circa qualitates salvandorum & damnandorum; citra distinctionem aut separationem personarum singularium: *quartum* verò circa personas singulares versatur quidem, sed contingenter duntaxat & eventualiter, h. e. propter illas qualitates & actiones, quæ adesse vel abesse possunt à subiecto, cui insunt.

Repugnat Scriptura decretis illis; nam docet Prædestinationem esse opus Dei.

III. Gratia Prædestinationis sive Electionis ad vitam non est universalis, omnibus & singulis communis secundum Scripturam. Rom. 8. v. 28. 29. cap. 9. v. 11. 16. 18. Eph. 1. v. 4. 5. 11. Matt. 11. v. 25. 26.

Refertur ad personas singulares.

At gratia *trium priorum decretorum* est omnibus & singulis communis: utpote quibus par & æqualis affectus in omnes & singulos Deo affingitur. Ergo. IV. Decretum Prædestinationis ad vitam, sive Electionis,

Prædestinationem ad vitam non esse universalem.

Electionem includit

LOC.  
IV.

de re de-  
cretum  
donandæ  
fidei &  
perseve-  
rantia.

Decreta  
Dei esse  
immutabi-  
lia & infal-  
libilia.

Deum nos  
elegisse,  
non nos  
ipsum præ-  
destinasse,  
non post  
destinasse.

Repugnat  
Scriptura  
decreto  
Primo.  
1.

includit decretum fidei & perseverantiæ, à Deo donandæ. Matth. 11. v. 25. 26. Act. 13. v. 48. Rom. 8. v. 29. 30. At quatuor illa decreta non includunt decretum fidei & perseverantiæ donandæ à Deo. Nam *tria prima decreta* communia sunt, non determinata ad singulares personas. *Quartum* autem, cum utriusque præscientia nitatur, utramque præsupponit tantum ex communi gratia quoad Deum: ex speciali autem ipsius credentis & perseverantis determinatione, tanquam propria & proxima causa utriusque. V. Decreta Dei immutabilia & infallibilia sunt secundum Scripturam: neque per accidens aut contingenter, sed necessario & per se, ex hypothesi divinæ ordinationis coherent. Esa. 46. v. 10. Rom. 8. v. 28. 29. 30. cap. 9. v. 11. cap. 11. v. 29. Heb. 6. v. 17. & 18. Decreta illa Novatorum non sunt immutabilia & infallibilia: nec coherent, nisi contingenter & eventualiter. Etenim ex decreto *primo* potuit Christus Redemptor & Salvator esse, etsi neminem redimeret aut salvaret. Ex decreto *secundo* potuit hominibus non minus perfecta Legis sive operum obedientia præscribi in conditionem communicandæ salutis, quam fides perseverans. Ex *tertio* gratia sufficiens & efficax, etiam cum uberrima mensura dispensatur, tamen est ac manet resistibilis & indifferens; quam fides & perseverantia nonnisi contingenter sequuntur. Ex *quarto* denique utraque à mutabili hominis voluntate suspenditur: de cuius constantia ne ipse quidem certus esse potest, nisi in extremo agone. VI. Decretum Prædestinationis sive Electionis dicitur, ex quo Deus nos elegit, non nos ipsum; Deus nos prædestinavit, non autem post destinavit, h. e. post fidem & perseverantiam, tanquam actus nostros ad salutem ordinavit, secundum Scripturam. Marc. 12. v. 20. 22. Joh. 15. v. 16. Cap. 13. v. 18. Rom. 8. v. 28. 29. 30. cap. 11. v. 7. Sed ex ordine decretorum quem sibi finxerunt & fixerunt Novatores, non Deus nos elegit, sed nos elegimus ipsum; nec prædestinavit nos, sed postdestinavit, h. e. ad salutem ordinat demum post fidem & perseverantiam nostram. Etenim ex *tribus primis* decretis indefinitè & indiscriminatim se habet ad totum genus humanum, sive ad omnes & singulos homines. Talis verò non eligit, nec quemquam sigillatim prædestinat. Ex *quarto* autem decreto eligit quidem, sed nonnisi juxta fidei & perseverantiæ prævisionem, h. e. credentem jam & perseverantem. Jam qui ante credit in Deum, quam ordinetur ab ipso ad vitam, is certè prior eligit ipsum, quam ab ipso eligitur: prius fide amplectitur Deum, ut Deum suum, quam suscipiatur ab ipso ad salutem, tanquam Filius & hæres ipsius. Ergo. In *specie repugnantia* illa in singulis decretisprehenditur. In *primo* triplex occurrit. I. Christus decreto Prædestinationis, ordinatus & traditus est in mortem pro datis sibi à Patre, pro

ovibus

ovibus suis, ut populum suum salvum faceret à peccatis ipsius; idque secundum Scripturam, Ioh. 10. v. 11. 26. 29. cap. 17. v. 2. 6. 9. 11. 12. 19.

LOC.  
1V.

Matth. 1. v. 21. Psal. 130. v. 8. At ex formula *primi* illius decreti ordinatio illa facta est, cum nihil adhuc apud se statuisset Deus, de quoquam hominum nominatim servando. Ergo. II. Christus decreto & voluntate Patris per mortem suam acquisivit nobis ipsam remissionem peccatorum, sanctificationem, spiritum & vitam æternam: secundum Scripturam Matth. 26. v. 28. Gal. 3. v. 13. 14. Iohan. 3. v. 16. cap. 6. v. 51. & passim. Sed ex *primi* decreto Novatorum, non nobis, sed Patri suo acquisivit possibilitatem, sive jus denuò agendi cum homine peccatore, & novas condiciones salutis, addita gratiæ & remissionis peccatorum promissione ei præscribendi. Ergo. III. Christus ex decreto Patris non est frustra mortuus, sed sufficienter efficaciterque redemit eos pro quibus est mortuus: adeoque esse nequit vel Servator sine salute, vel Rex sine regno, vel caput sine membris; quæ sunt Ecclesia ipsius, sive corpus mylticum secundum Scripturam, Gal. 2. v. 21. Actor. 4. v. 12. Luc. 1. v. 32. 33. Ephes. 5. v. 23. 25. Sed ex hypothese *primi* illius decreti omnia illa secus habent. Quippe fieri potuit, ut mortuo licet Christo, dampnarentur tamen universi, non servantes condiciones novi fœderis: atqui ita Christus Servator esset sine salute, rex sine regno, caput sine membris sive Ecclesia. Ergo. In *secundo* repugnantia quadruplex notanda est.

2.

3.

I. Beneplacitum Dei circa Electionem est liberrimus ac benevolentissimus actus voluntatis ipsius, quo horum præ illis misereri ad salutem; his præ illis Christum Mediatorem ac fidem in ipsum gratificari decrevit; secundum Scripturam, Matth. 11. v. 25. 26. Rom. 9. v. 15. 16. 18. Ephes. 1. v. 5. 9. Sed ex decreto *secundo* est voluntas sive propositum Dei, de novo agendi cum hominibus, ac novas salutis condiciones eis ferendi ac præscribendi. Ergo. II. Decreto electionis subordinata est conditio fidei, conditio autem operum legis subordinari non potuit, quod gratuita sit Electio; secundum Scripturam, Rom. 9. v. 11. cap. 11. v. 5. 6. Eph. 2. v. 8. 9. 2. Timoth. 1. v. 9. 10. At ex decreto *secundo* Novatorum, non minus conditio operum, sive perfectæ legis obedientia præscribi potuit ad obtinendam salutem, quam conditio fidei: quanquam & ipsa fides, prout ab adversariis explicatur, ad opera pertinet. Ergo. III. Decretum Electionis non est decretum vocationis, quocunque modo accipitur; sive de interna & externa simul, quæ efficax dici solet, sive de externa inefficace tantum: secundum Scripturam: Rom. 8. v. 29. 30. cap. 9. v. 11. & 23. 24. Matth. 20. v. 16. cap. 22. v. 14. Sed decretum *secundum*, quod Electionis vocant, est ipsissimum decretum vocationis, & quidem externæ tantum, prout distinctio ejus à sequente

Secundo.

1.

2.

3.

- LOC. ostendit. Ergo. IV. Decretum Electionis non est universale, aut indefinitum: secundum Scripturam: Joh. 13. v. 18. Marc. 13. v. 32. Eph. 1. v. 4. 5. & alibi. Decretum *secundum* Novatorum est universale, quatenus docent omnes homines electos esse ad salutem conditionali Electione; tum etiam indefinitum, quatenus negant, per illud determinatum fuisse Electorum numerum. Ergo. In *Tertio* triplex est repugnantia.
- Tertio. I. Media salutis non administrantur omnibus & singulis: secundum Scripturam: Matth. 11. v. 25. 26. cap. 13. v. 11. Rom. 8. v. 29. 30. Sed ex decreto *tertio* Novatorum, media ad salutem necessaria administrantur omnibus & singulis, idque sufficienter & efficaciter: ut nemo damnetur, nisi qui media illa suo pte libero arbitrio, sciens ac volens repudiavit. Ergo. II. Media salutis dispensantur liberrima Dei voluntate, citra ullam obligationem, qua homini obstringatur: secundum Scripturam, Matth. 20. v. 13. seqq. Rom. 9. v. 18. cap. 11. v. 33. 34. Sed ex Decreto *secundo* Novatorum Deus posita lege fidei, tenetur universis & singulis media idonea & necessaria sufficienter dispensare. Ergo.
3. III. Administratio mediorum salutis sapientissima & iustissima, sed rationi humanæ impervestigabilis est: secundum Scripturam, Rom. 9. v. 14. & seqq. cap. 11. v. 33. 34. 35. & passim, imprimis tamen in Job, toto libro. At ex Decreto *tertio*, definiri, comprehendere & explicari potest, etiam à ratione humana; & Deus ab omni specie Tyrannidis & injustitiæ, naturaliter vindicari. Ergo. In *Quarto* Decreto rursum triplex repugnantia invenitur. I. Electio & Reprobatio personarum singularium, non pendet ab ulla causa extra Deum: secundum Scripturam: Rom. 9. v. 11. 14. 15. & seqq. Ephes. 1. v. 4. 5. 9. 11. Atqui ex Decreto *Quarto* Novatorum, Electio pendet ex fide prævisa, reprobatio item ex incredulitate prævisa. Ergo. II. Objectum Electionis est homo, consideratus in mente Dei ut lapsus, sed redimendus à lapsu, iustificandus, & servandus: secundum Scripturam. Johan. 15. v. 19. Rom. 9. v. 11. 19. 20. 21. 22. Ephes. 1. v. 4. 5. At objectum Electionis ex decreto *Quarto* est homo non tam credens & perseverans, quam agonizans & moriens, quia tum demum completa est perseverantia usque ad finem, ac superatum apostasiæ periculum. Ergo. III. Electionis ad salutem est vividus sensus & infallibilis certitudo in ipsis Electis creditibus, etiam in hac vita: secundum Scripturam. Luc. 10. v. 20. Rom. 8. v. 29. 30. 33. 35. 1. Thessal. 1. v. 4. Sed Electionis, quæ decreto *Quarto* definitur, nullus est sensus, nullus fructus, nulla etiam certitudo, quod hic vivitur. Ergo.

Repugnantia  
Experientia  
universalis  
Decretis  
illis.

Ita demonstrata est Repugnantia horum decretorum, tam in genere, quam in specie cum Scriptura. Deinceps etiam *Repugnantia cum*

Exp.



*Experientia universalis*, secundum Scripturam ostendenda erit. Sic  
uatem concluditur. LOC.  
IV.

Executio respondet decretis divinis & formulæ eorum. Atqui Executio Prædestinationis, quæ universalis Experientia secundum Scripturam nititur, non respondet quatuor illis Novatorum decretis. Ergo quatuor illa decreta Novatorum, non sunt decreta divina; sive non sunt decretum Prædestinationis divinæ. *Major* est in confesso; quam ponit Scriptura. Act. 15. v. 18. Ephes. 1. v. 11. Psal. 115. v. 3. & alibi. *Minoris* veritas testimonio Experientiæ universalis ex Scriptura & juxta eam asserenda venit. Hanc tribus notabilibus periodis memoriæ causa distinguemus. *Ante legem*, ab Adamo ad Moysen: Rom. 5. v. 14. *Sub lege*, à Moysen ad Christum: Gal. 3. v. 21. & seqq. *Sub Evangelio*, à Christo usque ad consummationem sæculi: Matth. 28. v. 19. 20. *Prima Periodo* Ante Legem. Executio Prædestinationis non respondit illi ordini decretorum ante vel post diluvium. *Non ante*; quia non omnes redempti aut liberati per semen mulieris, indefinitè tantum, non universaliter & absolutè omnibus & singulis promissum. Genes. 3. v. 15. Quippe multiplicatis in terra hominibus, tempestivè admodum cœpit distinctio filiorum Dei & filiorum hominis: & his exclusis, illi in cœtus sacros & solennes coiverunt, ac vocationis divinæ, cultus & sacrificiorum, participes facti sunt. Genes. 4. Præterea filii Dei sinceri ab hypocritis distinguuntur, Gen. 6. v. 2. 3. 8. 9. & magna donorum sive charismatum divinorum varietas notatur. cap. 4. 5. & 6. Denique Abel, Enoch & Noah per fidem seminis promissi servati sunt, Hebr. 11. cap. quæ ordinationem ad vitam omnino sequitur, non præcedit; ut controversia sequente dicitur. *Nec post diluvium*: quia promissio seminis illius benedicti primo ad Semum & Japhetum, inde ad Abrahamum, Isaacum, & Jacobum fuit coarctata. Genes. 9. v. 26. 27. cap. 12. v. 3. cap. 26. v. 4. cap. 28. v. 3. 4. 13. Ad hæc revelatio repetita promissionis peculiariter facta est Patriarchis ac familiis eorum: cum ipsis fœdus initum, & circumcissione confirmatum, præteritis non modo aliis gentibus, sed etiam ejusdem gentis aut familiarum hominibus, Genes. 11. 14. 16. 19. 21. 24. 27. & seqq. Postremò fœlus non nisi per fidem hujus seminis ipsis fuit collata: quod Hebr. 11. de pluribus: Rom. 4. verò de Abrahamo, tanquam patre omnium credentium, seorsim confirmatur. *Secunda Periodo* Sub Lege. res etiam evidentior est: quando Deus populum Israël, XII. tribubus, pro numero filiorum Jacobi distinctum, elegit in populum suum; eum sibi fœdere junxit; eisdem quoque soli tabulas & sigilla fœderis sui concedidit Exod. 19. & seqq. Deut. 7. Et duo hic sunt, quæ ordinem illum decretorum subruunt & evertunt. *Primus* est, abdicatio omnium aliarum gentium à fœdere Dei

LOC.  
IV.Sub Euan-  
gelio.

Dei & gratia salutis, inde ab exitu ex Ægypto & promulgatione Legis, usque ad promulgationem Euangelii prima Pentecoste factam. Alterum est Gentium sic abdicatarum conditio, quam historiæ sacræ pariter, & profanæ nobis prolixè describunt. Apostolus autem *καὶ ἐν πᾶσι* constringit, Ephes. 2. v. 12. affirmans illo tempore fuisse absque Christo, abalienatas à Politia Israël, extraneas quoad pactorum promissiones, spem non habentes, & absque Deo in mundo. *Tertia Peritudo* tria sunt, quæ idem conjunctim redarguunt & convellunt. I. Quod Christus ejusque Apostoli initio gratia in salutis annunciarunt & dispensarunt solis Judæis. Matth. 15. v. 24. cap. 10. v. 5. Rom. 15. v. 4. II. Quod jussi quidem Apostoli deinde prædicare Euangelium omnibus promiscuè gentibus, citra discrimen: ita tamen, ut Deus momenta patefactionis sibi reservaret. Act. 16. v. 5. 6. mox etiam populum Israël à gratia hac abdicaret. Act. 13. v. 46. 47. & Rom. 11. cap. III. Gentes Orbis Novi, sive Americani, aliæ ante seculum demum Christum audire cœperunt, aliæ ne nunc quidem noverunt. Plurimæ etiam per Asiam atque Africam, jam inde à mille ferè annis lapsæ sunt in Mahumedanam aut gentilem impietatem; inque ea obbrutescunt.

*Exceptiones Adversariorum contra primam probationem* alio loco examinabuntur & refellentur. *Contra alteram* ab Experientia Universali deductam excipiunt: *Quod sit aliena & impertinens. Nec enim velle se, omnia salutis media, omni tempore, omnibus administrari: sed aliqua eaque sufficientia, quibus possint homines paulatim & successivè ad fidem pervenire: quoniam Deus paratus sit plura dare iis, qui paucioribus rectè utuntur. Quod & ratio illa confirmet.* RESP. I. esse inanem tergiversationem. Quicquid agant aut moliantur, adiguntur certè ad illud ἀνάγκη ex suis principiis: tum ex ordine decretorum Dei, tum etiam ex proprietatibus ejus. Ex illo: quia pro quibus ex æquo sese Christus in mortem dedit; à quibus etiam fides ex æquo exigit, iis media etiam salutis ex æquo conferuntur, juxta novi pacti tenorem. Ex istis: quia pugnat cum justitia, magis etiam cum bonitate Dei, ut quibus venia à Christo æqualiter est impetrata; à quibus item fides æqualiter exigitur; quibus denique sub conditione fidei remissio peccatorum æqualiter promittitur, iisdem modis ad fidem necessaria inæqualiter dispensentur ac erogentur. II. peccati principium, idque bifariam. Semel, quod media aliqua, etiam parvissime administrata, sufficiant ad fidem immediate aut mediatè concipiendam: subintellige, sive illa Naturæ sint sive gratiæ: sive Legis, sive Euangelii. Docet quippe Scriptura: solum Euangelium esse potentiam Dei ad salutem omni credenti. Rom. 1. v. 6. dispari licet patefactionis mensura. Iterum: à recto usu mediorum paucorum pende-

re col.

re collationem plurium, & prout quis recte collocat dotes naturæ, ita LOC. acquirere sibi dona gratiæ. Quod refellunt tam dicta Scripturæ, Matt. 14. v. 25. 26. Cap. 13. v. 11. Rom. 9. v. 16. 30. 31. quam Exempla, Deut. 7. v. 7. 8. 9. Eſa. 48. v. 4. 5. Ezech. 2. v. 15. 16. Matth. 11. v. 21. 23.

Antithesis Affirmans Novatorum est: *Ordinem decretorum divinorum circa Prædestinationem, prout ipsi eum constituunt, esse & veritati, & sanorum sermonum hypotyposi prorsus consentaneum.*

Ἀντιθεσὶς Antitheseos Affirmantis Heterodoxæ.

Ex Natura Subjecti & Predicati.

Rationes Affirmantes Heterodoxæ.

Qua doctrina est fundamentum salutis, certitudinis de salute, & totius Religionis Christianæ: præterea est summa Euangelii, totidemque Scriptura verbis continetur: quæ item consentit cum natura Dei & creationis; cum natura hominis, peccati, gratiæ, vitæ & mortis æternæ: Insuper comparata est ad Dei Christique gloriam, & hominum salutem: ac fructuosum reddit Ministerium Euangelii: postremo firmatur consensu veteris iuxta ac recentis Ecclesiæ, nec ullam contentioni ansam præbere potest; illa, inquam, doctrina veritati & sanorum sermonum hypotyposi est consentanea. Atqui doctrina Prædestinationis, quatuor istis decretis distincta definitaque, per omnia est ejusmodi. Ergo. Major extra controversiam posita est. Minor suis membris distinguenda, distincteque confirmanda venit. Primo dicitur fundamentum salutis, certitudinis

Q. doctrina hæc sit.

de salute, & religionis Christianæ. Salutis: quia est decretum beneplaciti Dei in Iesu Christo, cui soli nostra salus innititur: & qui destinatus est Salvator & caput eorum, qui salutis hæredes futuri sunt. Certitudinis de salute: utpote quæ innititur huic decreto: Qui crediderint salvabuntur. Ego credo. Igitur salvabor. Totius denique religionis Christianæ; quia in ea duplex Dei amor simul jungitur, atque secum invicem convenienter conciliatur; amor scilicet Dei erga iustitiam, & amor erga homines. Ille securitatem tollens, iste Summa desperationem profigans; uterque timorem ac fiduciam filialem animis ingenerans. Secundo est summa Euangelii: tum quia materiam ejus complectitur, Totidemque verbis cri- eoque necessaria est creditu ad salutem, quantum duos priores articulos attinet: tum quia confirmat, & stabilis ordinem, juxta quem Euangelium predicari debet; mandando respicientiam & fidem, & promittendo R. P. & vitam æternam. Tertiò totidem verbis Scripturæ continetur, cum clarè & expresse creationis hominis, peccati, iustitiam, & mortis æternæ. Dei: gratiæ, vitæ & mortis æternæ.

L O C.  
IV.Compara-  
ta ad Dei  
Christique  
gloriam &  
hominum  
salutem.Fructuo-  
sum red-  
dens mini-  
sterium  
Euangelii.Consensu  
Ecclesiæ  
veteris &  
recentis  
firmata.

quia est precipua omniumque clarissima sapientia, bonitatis, & iustitia divina demonstratio. Creationis: quia confirmat, quod creatio sit communicatio boni; proficiscatur ex amore Dei; & quod per eam habuerit homo, quacunque ad non peccandum necessaria erant. Hominis: quia quocunque in statu consideretur, sive creationis, sive lapsus, sive instaurationis, ei quadrat, nec repugnantiam ullam cum ullo eorum implicat. Peccati: quia statuit peccatum verè esse inobedientiam, & causam meritoriam condemnationis. Gratia: quia omnia ei ascribit, quæ ei competunt: simul etiam cum natura Dei & libertate humana voluntatis convenientissimè eam conciliat. Vitæ quoque & mortis æternæ: quia sic demum utrique conveniunt tituli illi & nomina, quibus in Scriptura notantur & declarantur. Quinto comparata est ad Dei Christique gloriam, ac hominum salutem. Ad gloriam Dei: quia maxime illustret ipsius misericordiam & iustitiam; ponitque Deum causam omnis boni & salutis nostræ; hominem verò causam peccati & damnationis suæ facit. Ad honorem Christi: quia constituit ipsum fundamentum Prædestinationis, causam item meritoriam & communicatoriam salutis. Ad salutem hominum quoque: quia est potentia & medium ad salutem, procreans in homine tristitiam super peccato, sollicitudinem conversionis, fidem in Christum, studium ad bona opera, zelum in precibus, &c. desperationem verò quousque necesse est, impedit & averruncat. Sexto fructuosum reddit ministerium Euangelii, quod ad Prædicationem verbi, administrationem Sacramentorum & preces publicas. Septimo & ultimò firmatur consensu Ecclesiæ tam veteris quam recentioris. I. quia hæc doctrina ab omnibus rectè sentientibus D. D. semper agnita doctæque fuit. II. Congruit cum Harmonia omnium confessionum, quæ Ecclesiæ Protestantes unquam ediderunt. III. Congruit cum confessione Belgica, si articulo XVI. quidam & alii exponantur fideles & infideles; nec non cum ipso Catechismo, quæst. 20. & 54. IV. A Maiore parte Christianorum approbata fuit, atque etiamnum hodie approbatur. Denique nullam occasionem dare potest à se abhorrendi, aut ullam contentioni in Ecclesiâ Christiana causam præbere. R E S P. Maiorem concedi, acceptam & intellectam ex mente ipsius Scripturæ: sed negari Minorem. Ad cuius confirmationem scripturæ probationum classibus instructam, bifariam respondendum est, in genere & specie. In genere tria notamus ejus vitia. Primum est equivocationis, dum sub verbis sanis & ORTHODOXIS dogmata Heterodoxa occulunt & proponunt. Alterum est petitionis principii: sumuntur enim pleraque quæ in quæstione posita controversæque sunt: & falsa esse apparebit. Tertium ἐπεροχρήσεως sive diversæ quæstionis. Adferuntur enim nonnulla, à Quæstione & Controversia præsentē aliena: quæ alio loco discutienda erunt. In specie ad singulas classes ac probationes eorum. Prima classis completitur rationes tres pariter ambiguas

ambiguas

ambiguas, & prout à Novatoribus capiuntur falsas. *Prima* falsa est: quia primum decretum ex quatuor illis non est decretum beneplaciti Dei in Christo, de quo Ephes. 1. v. 4. 5. & alibi. Isto namque Christus nemini datus est Servator nominatim, nulli sigillatim salus decreta aut destinata: ut ostendimus. *Secunda* falsa est: quia decretum secundum, quod hic repetitur, non electionis est sed vocationis: nec de personis singularibus salvandorum, sed de earum qualitatibus duntaxat agit. Tum non rectè concipitur & enunciatur ex mente Novatorum. Ita verò formanda est: Qui perseverat in fide salvabitur. Ego perseverabo. Ergo salvabor. Sed Minorem non modo negant ipsimet, sed etiam temerariæ præsumptioni tribuunt, atque ita fundamentum certitudinis de nostra salute per doctrinam suam evertunt. *Tertia* falsa est: diversum enim conciliationis modum ostendit Scriptura. Rom. 3. v. 24. 25. & seqq. Joh. 3. v. 16. & alibi. Pulchrè verò conciliant in Deo dilectionem justitiæ & hominis peccatoris: qui asserere non dubitant, etiam præstita Christi satisfactione fieri potuisse, ut nullus per ipsum servaretur, ob defectum non impletæ conditionis. Quomodo etiam filialem timorem & fiduciam, (quibus tota religio continetur) gignat illa doctrina, quæ salutem ab hominis arbitrio suspendit? *Secunda classis* habet rationes duas. *Prior* datur de modo obtinendæ salutis, nec non de qualitatibus salvandorum. Nam docet Evangelium, salutem per Christum nobis obtingere, & quidem credentibus tantum. Sed non illud solum docet, verum insuper testatur: decrevisse Deum, alios salvos facere, alios non: illis Christum & fidem in ipsum donare, his non item. Cur verò restringunt materiem Evangelii ad duo priora decreta? Si reliqua duo non pertinent ad Evangelium, aut non necessaria sunt creditu ad salutem, cur asseruntur? Sin sunt, quare omittuntur? *Alter*a valet tantum de ordine vocationis, in executione decreti, non autem de ordine ipsius decreti: quem designat Apostolus Rom. 8. v. 28. 29. 30. Ephes. 1. v. 4. & seqq. *Tertia classis* est audax & impudens asseveratio, ne uno quidem Scripturæ testimonio suffulta, quo aut ordo ille quatuor decretorum, & inter se nexus demonstretur, aut is sensus singulorum decretorum doceatur. Edant si possunt. *Quarta classis* septem turget probationibus; sed vanis & falsis. *Primò* non consentit cum natura Dei: siquidem obscurat ejus sapientiam, cum falli possit & excidere sine suo circa hominem, & per voluntatem ipsius: obscurat justitiā, quum etiam post acceptam satisfactionem possit omnes homines condemnare: bonitatem quoque; utpote qui bonus est omnibus communiter & indiscriminatim; singulis verò credentibus mutabiliter tantum. *Secundò* non consentit



LOC.  
IV.

cum natura & actu creationis; quia statuit non collatas aut concretas voluntati humanæ bonas qualitates iustitiæ & sanctitatis: quibus opus ad resistendum peccato. *Tertio* non consentit cum natura hominis, vel integri, ut ex dictis patet, vel lapsi, quatenus negat peccatum originis & servum arbitrium: vel instaurati; quæ instauracionis efficaciam, perfectionem & complementum ab ipso met suspendit. *Quarto* non consentit cum natura peccati; tum quia peccatum originis non est peccatum propriè dictum: tum quia peccatum ipsis est causa meritoria damnationis ac reprobationis. Quare igitur non omnes reprobat, cum omnes sint peccatores? *Quinto* non consentit cum natura gratiæ: quam tum universalem, tum resistibilem, tum indifferentem, tum etiam totaliter ac finaliter amissibilem facit. Præterea nec cum naturam Dei, neque cum voluntate hominis eam rectè conciliat: ut quæ voluntatem hominis eximit ab ordine Providentiæ divinæ: voluntatem verò divinam humanæ subijcit. *Sexto & septimo* non consentit cum natura vitæ & mortis æternæ: quia utraque ab æterno his illis ordinatur est κατ' ὰδονίαν Dei. Matth. 25. v. 34. & seqq. Illa est χάρις qua ἀγαθὸν μέλητον. Rom. 6. v. 23. Cap. 11. v. 29. Ista omnis peccati, non minus originalis, quam actualium meritum supplicium. Quæ omnia Notatores negant. *Quinta* classis tribus rationibus absolvitur. *Prima* de gloria Dei redarguitur ex responsione ad primam probationem, classis quartæ. Præterea duo addit falsa. I. quod Deus sit causa omnis boni & salutis. Imo causa illa est sola hominis voluntas, bonum sive salutem indifferenter oblatam, specialiter determinans, sibi que applicans. II. Quod homo non modo sit causa damnationis, sed illius etiam discretionis; qua ab æterno distincti fuerunt salvandi à damnandis: & vicissim; quod tamen proprium Dei opus est. I. Cor. 4. v. 7. & proprius actus liberrimæ potestatis ipsius. Rom. 9. v. 11. & seqq. Matt. 11. v. 24. 26. *Secunda* de gloria Christi similiter falsitatis convincitur ex antecedentibus. Si Christus juxta sensum horum decretorum acquisivit non ipsam actu R. P. & vitam æternam, sed jus solum agendi cum hominibus sub conditione: si non minus conditio operum quam fidei iisdem præsentibus potuit: si etiam nullo servante conditionem, omnes, non obstante Christi satisfactione, potuerunt damnari; quomodo hæc nova prædestinationatio non est summè injuria in Christum, & gloriam redemptionis in ignominiam ejus vertit? *Tertia* de salute hominum æquè falsa est: tum quia tristitia illa, sollicitudo conversionis, Fides in Christum, studium bonorum operum, & in precibus zelus à voluntate hominis, tanquam propria & proxima causa, derivantur: tum quia desperatio, in gravioribus tentationibus non impeditur, sed acceleratur: quando extre-

mum



LOC.  
IV.

mun ejus præsidium in ipso homine collocatur. *Sexta classis* de fructu ministerii negatur. Quia efficacia verbi & sacramentorum, nec semper, nec omnibus, nec pari mensura dispensatur: sed efficax est Deus per illa, ubi, in quibus, & quantum ipsi visum est; quod suo loco ostenditur. *Septima classis* falso allegat & jactat consensum veteris & recentis Ecclesiæ. I. Vetus Ecclesia in Pelagio & Pelagianis damnavit jam olim hunc ordinem & doctrinam prædestinationis; tum etiam Oecumenico III. Ephesino. II. Harmonia confessionum nullibi vel ordinem illum quatuor decretorum, vel sensum habet. III. Confessio eam clarè refellit, quam ipsi ad errores suos frustra detorquent: similiter etiam Catechesis. IV. Non numero sed pondere & veritate certatur de Orthodoxiâ doctrinæ. Non quid major, sed quid melior, sanior pars secundum verbum Dei sentiat, dispiciendum. *Postremum* & veluti coronis memoratur: quod nullam contentioni ansam præbere possit hæc prædestinationis doctrina. Id verò meritò eam omnibus piis suspectam reddit. Quum alia ejus fors atque conditio depingatur nobis in verbo Dei, Rom. 9. 10. 11. capp. Joh. 6. & 10. 2. Pet. 3. idque per accidens, cæcæ & corruptæ rationis humanæ vitio & culpa. Refellitur verò non solum experientia nostri temporis, sed etiam ipsorum Novatorum Exemplis: qui quomodo inter se consentiant, publicis privatisque documentis est compertum, &c.

TERTIA Novatorum: *An Electio sit ex fide prævisâ*; *Tertia Novatorum:*  
*Reprobatio item ex incredulitate prævisâ?* *An Prædestinatio sit ex fide vel incredulitate prævisâ?*

Controversia hæc communis est omnibus iis, qui Semipelagianismum hoc nostro seculo renovarunt & tuentur. Sed hic tractabitur à nobis, prout eam ex hypothesibus suis Novatores explicare & agitare solent. Valde varii & scrupulosi sunt circa terminos Controversiæ: idque studio agunt, ut sensa sua implicent magis quam explicant. *Videri volunt non statuere: Fidem prævisam esse causam aut fundamentum Electionis: vel decretum Electionis inniti prævisâ fidei: sed tantum docere fidem esse necessarium prærequisitum, à Deo prævisum in omnibus eligendis; sive esse conditionem prærequisitam, & causam sine qua non electionis: eam verò inniti præscientiæ fidei, qua Deus fidem præscit.* De quo fusè disputat Joh. Arnoldus contra Molinæum, Cap. 17. Cæterum quomodocunque se occulunt, & in quascunque vertant formas, res tamen obscura esse non potest, tum ex argumentis quibus opinionem suam adstruere conantur, & ex Scriptura deducunt: tum etiam ex hac hypothesi, quod decreta Electionis & Justificationis inter se sint conformia: ut perinde fides se in

Novatores  
ut proponant.

LOC.  
IV.

uno habeat, sicut in altero. Ut igitur controversia status rectè consti-  
tui & plenè intelligi possit, eruemus eum ex Actis Synodiciis, quæ com-  
muni Remonstrantium nomine sunt edita. Majoris tamen perspicui-  
tatis gratia, de Electione & Reprobatione, nec non de Terminis, qui-  
bus utrumque Quæstionis membrum proponitur, distinctè differe-  
mus; sed breviter, cum alibi quoque de his actum sit.

Quomodo  
confide-  
rent

Circa *Electionem* tria distinguenda sunt: Electio, fides  
prævisa, & illius ex hac dependentia.

Electio-  
nem,

*Electionis* vocem bifariam accipiunt Novatores. I. pro decreto gene-  
rali, quo Deus pro beneplacito suo constituit servare credentes. II. pro decreto  
speciali, quo constituit juxta præcedens illud decretum, hos illos servare, confide-  
ratos ut fideles. Sed neutrius significatus exemplum dare possunt ex Scri-  
ptura: ubi Electio, quæ est ad salutem, vel est decretum Electionis, ut  
Ephes. 1. v. 4. 5. vel decreti hujus executio per efficacem vocationem  
de qua est Joh. 15. v. 19. Decretum illud generale ad vocationem  
pertinet, quæ verbo Euangelii instituitur. Speciale verò est ipsum  
ἐκλογή, hoc est hujus quæstionis.

Fidem  
prævisam.

Fides quoque bifariam spectatur; absolutè sive per se, & cum ad-  
juncto perseverantiæ. Absolutè, quæ est noticia, assensus & fiducia. Cum  
adjuncto perseverantiæ: quatenus perseverat usque ad extremum, perdurat ad  
vitæ usque finem, nec, ut in ἀεικαίῃς, deficit. Matth. 13. Luc. 8. Vtrique  
autem non jam actu existens, sed prævisa intelligitur. Postquam enim decretis  
Deus præscribere fidem in conditionem communicanda salutis: insuperque sta-  
tuit media necessaria & sufficientia ad fidem dispensare omnibus; simul, inquit,  
prævidit, quinam beneficio illorum mediorum credituri & perseveraturi es-  
sent. Unde objectum Electionis constituunt fideles, in fide perseverantes ac mo-  
rientes. Illud verò sic porro declarant, quod ii censeantur Electi, quibus gratia  
divina, aut reipsa jam facta est, ut credere possint, & credentes in fide perseve-  
rare; aut quibus Deus gratiam illam indulgere paratus fuit: item, quibus  
cet deficiant à fide, tamen ad eam instaurantur per gratiam, tandemque in  
eâ moriuntur. Quales denique sunt objectum Electionis peremptoria & completa;  
sicut illi, qui ad tempus solum credunt, incompleta & non peremptoria Electionis  
objectum dici possint. Quæ omnia per se clara sunt & aperta: ut opus  
non sit explicatione. Duo tamen sunt minimè hic prætereunda, pro-  
pter rei momentum, & verò ab adversariis involvuntur & dissimulan-  
tur. I. quod fides & perseverantiæ in ea non sit ex mera gratia: ut est  
Ephes. 2. v. 8. 9. sed etiam ex arbitrio hominis, gratia sufficiente, suis  
viribus rectè utentis, quæ poterat etiam non uti. II. quod eadem fi-  
des sit obedientia operum Euangelicorum; quæ etiam perfectiora  
sint

sint operibus legis, & in conditionem salutis sub Novo fœdere peculiariter imperentur.

LOC.  
IV.

Jam *dependentia Electionis ex fide prævisa* consideranda venit. Ipsam Electionis vocem ægrè admittunt Novatores. Tamen commodo sensu accipi posse non negant: videlicet *non stricte, de causalitate & dependentia superioris ab inferiore, sed late de conditione quacunque necessaria ad existendum vel agendum requisita*. Usitate *necessarium prærequisitum, conditionem, & causam sine qua non* vocant. Sic autem ferè rem explicant. Generalis illius Electionis aliam causam non esse, quam puram putam Dei voluntatem; neque ullius etiam rei prævisionem, tanquam occasionem aut causam sui habere. Specialem verò, quia priori innixa sit, in divina quidem voluntate fundari, sed fidei intuitum ac respectum præsupponere. Hinc fides & perseverantia in ea, veluti conditio præstita ab homine, ac proinde tanquam causa sine qua non, in hoc decreto ab ipsis spectatur. Conditio enim præscripta ac præstita, necessario causa alicujus rationem induit: nullo tamen modo causa impellentis, efficientis & meritoria. Ita illi. Atqui Generalem illam Electionem hoc nomine præpostere cenferi monuimus: quæ propriè est vocatio externa per Evangelium: de cujus causa hic non agitur. Specialis autem, quæ controversa, si fidei intuitum & respectum præsupponit; si eum præsupponit ut intuitum conditionis præstitæ, etiam per bonum usum liberi arbitrii; si denique intuitu ejusdem, Deus movetur ut judex ad tribuendum præmium: sicut ipsi met loquuntur: equidem non modo causa, sed etiam moventis & impellentis causæ rationem habeat necesse est. Lutherani contendunt, esse causam instrumentalem: quia non alia ratio sit fidei in Electione, quam in Justificatione. Hujus autem instrumentum est fides. Eandem hypothesein cum & Novatores agnoscant & tueantur: Justificationis verò causam faciant fidem non instrumentalem, sed propriam & moventem: frustra notionis hujus invidiam, terminis generalibus & ambiguis declinant. Tamen nè jure quæri possint; abstinēbimus ab eorum usu, & Electionem ex fide prævisa, quomodo & ipsi loquuntur, oppugnabimus.

Lutheranis  
fides est  
instrumentum  
Electionis.

Hæc de Electione. De *Reprobatione* dicemus pari ordine. I. de nomine ipsius Reprobationis. II. de infidelitate prævisa. III. de illius ex hac dependentia.

Quomodo  
Novatores  
considerant

*Reprobationem* geminam fingunt: *Generalem & Specialem*, duplici Electioni oppositam. Prior est qua Deus decrevit damnare infideles & contumaces adversus Evangelium. Posterior, qua decrevit, hos illos, consideratos ut infideles, sive qui credere nolunt, æterna morti addicere. De utraque judicandum exiis, quæ de Electione duplici supra monuimus. *Infidelitas* consideratur,

Reprobationem,

Infidelitatem.

LOC.  
IV.

Depend-  
entiam re-  
probatio-  
nis ab infi-  
delitate.

Luthera-  
norum  
quorum-  
dam cum  
Novatori-  
bus circa  
Prædesti-  
nationem.

Consensus.

Dissensus.

sideratur, non modo absolute, ex propria forma; quæ est non credere Evangelium, sed etiam ex adjuncto contumacia, per quam infidelis obstinatus est in peccato suo, & in eo contumaciter persistit, usque ad vitam extremum. Ita obiectum reprobationis completæ & peremptoriæ, est infidelis, in infidelitate sua moriens, & ex hac vita decedens. *Dependentia* denique reprobationis ab antecedente infidelitate, non tantum est prærequisiti, conditionis, & causæ sine qua non: ut in Electione circa fidem res habet: sed etiam causæ impulsivæ & meritoria, propter quam velit Deus hominem hunc reprobare & damnare, hoc est, quia intrinseca sceleritas, turpitudine, & malitia, quæ in infidelitate est, illi meretur. Ita habet sententia Novatorum de Prædestinatione, quoad Electionem & Reprobationem. Quam quia jactitant sibi communem esse cum Lutheranis, & ad horum consensum passim provocant; quid hujus sit paucis aperiendum est. Non loquimur autem de prædestinatione sive genuinis Lutheranis, qui Lutheri doctrinæ de servo arbitrio inhaerent; sed de iis qui in hoc capite doctrinæ divortium fecerunt ab ejus sententiâ, & Jacobi Andreæ, Hunnii, & aliorum placitis inhaerent: cujusmodi nunc sunt plerique. Atque hi in aliis quidem consentiunt cum Novatoribus, in aliis ab iisdem dissentiunt. *Consentiunt* in Semi-pelagianismo, quem communiter interpolant: ac nominatim in duobus. I. *In ordine decretorum*: Quia ut Novatores subordinant quatuor illa decreta, de quibus ante; ita Lutherani subordinant universalem Dei misericordiam, quæ præsupponitur decreto primo: universale Christi meritum, quod decreto primo statuitur & definitur: Universale verbi Ministerium, per quod Spiritus S. velit esse efficax in iis, qui non ponunt obicem, decreto secundo & tertio. Quibus subjungunt decretum particulare salutis & damnationis: ubi causæ particularitatis statuitur in hominis incredulitate & contumacia; ut est decreto quarto. II. *in prævisione fidei vel incredulitatis*: secundum quam alii credentes elegit ad vitam, alios non credentes, sed incredulos & contumaces reprobavit ad mortem. *Dissentiunt* verò & opinionibus discrepanant itidem in duobus. I. *In sensu quatuor illorum decretorum*: quem antecedente controversia proposuimus. In singulis enim diversitas est, & gravius omnino errant Novatores, ac Pelagianismum crassius impudentiusque reponunt. II. *In fidei ipsius prævisione*. Tum quia fides ipsis non est opus liberi arbitrii; quam gratiæ Dei in solidum describunt: tum quia neque est obedientia operum Evangelicorum; prout Novatores eam describunt; sed fiducia promissionis gratiæ de Christo, verbo Evangelii testatur.

Thesis Negans Orthodoxorum est : *Electiōnem non esse ex fide perseverante prævīsa : neque Reprobationem esse ex infidelitate prævīsa.*

Κατασκευῇ Theseos Negantis Orthodoxæ, secundum utrumque ejus membrum distinctè institutæ.

Rationes  
negantes  
Orthodoxæ.

Quoad Prius *de Electiōne.*

Ex Natura Subjecti.

I. Electio ad fidem non est ex fide prævīsa. Electio nostri ad salutem, est Electio ad fidem. Ergo. Major est evidētis veritatibus. Siquidem priore consideratione fides sequitur Electiōnem : posteriore eam præcedit ut causa, vel saltem conditio. Nihil autem simul esse potest prius & posterius, respectu ejusdem. Minor demonstratur partim perspicuis Scripturæ Testimoniis, partim etiam irrefragabili ratione. Testimonia pauca è multis sunt ista. Eph. 1. v. 4. *Elegit nos in ipso, Christo, & v. 5. Qui prædestinavit nos, quos adoptaret in filios. &c. 2. Thess. 2. v. 13. Elegit vos Deus ab initio ad salutem, per sanctificationem Spiritus & fidem habitam veritati.* Tit. 1. v. 1. *secundum fidem Electorum Dei.* Rom. 11. v. 7. *Electi assecuti sunt, scilicet fidem & salutem.* Act. 13. v. 48. *Crediderunt quotquot erant ordinati ad vitam æternam.* Ephes. 2. v. 8. *Gratia salvati estis per fidem.* Ratio hæc est : Electio æterna & Electio temporaria, quæ in tempore fit, & Vocatio usitate dicitur, sunt analogæ & sibi conformes. Atqui Electio temporaria sive vocatio est ad fidem. Ergo & Electio æterna est ad fidem. Minor prosyllogismi perspicuè traditur in Scriptura. Rom. 8. v. 29. 30. Cap. 9. v. 23. 24. & passim, nec ab adversariis negatur. Major verò constat partim testimonio Christi Joh. 13. v. 18. Cap. 15. v. 19. partim evidentia rei & utriusque cohærentia : secundum Scripturam.

Vindiciæ  
dictorum

Exceptiones Adversariorum.

Ad testimonia allegata ex Scriptura.

Ephes. 1. excipiunt : v. 4. & 5. *non contineri nostram sententiam vel expresse, vel implicite & per consequentiam. Non illo modo : quia dicitur ut filii sancti, non ut simus fideles. Nec isto : I. quia elegit credentes : talibus quippe scribit ex v. 1. II. quia elegit in Christo, in quo nemo est nisi fidelis. Neque aliena videri debet illius participii ἔντας, quæ & alibi usurpatur.* 1. Cor. 3. v. 1. 2. Cor. 12. v. 2. III. v. 5. dicitur, nos prædestinatos esse ad

Ephes. 1.  
v. 4. 5.



LOC.  
IV.

*υιοθεσίαν, sed non ad fidem: quia fides eam præcedit.* Ioh. 1. v. 12. RESP. v. 4. & 5. non haberi expresse, sive totidem verbis largimur. Atne per consequentiam quidem istic contineri frustra negant. Electi sumus ut essemus sancti: Ergo etiam ut fideles: quia per fidem sanctificamur. Actor. 15. v. 9. Item ut essemus inculpati in charitate. Ergo ut essemus fideles: quia ex fide est charitas. Gal. 5. v. 6. 1. Tim. 1. v. 5. Denique prædestinati sumus *eis υιοθεσίαν* ad adoptionem filiorum Dei. Ergo ad fidem quoque per quam adoptio illa nobis obtingit. Johan. 1. v. 12. Idem antecedentium ac consequentium collatione comprobatur. v. 3. gratias Deo agit Apostolus pro omni benedictione spirituali, in Christo, Ephesiis communicata. v. 8. 9. 17. 18. 19. fidem quoque inter illas benedictiones recensens. Si Deus benedixit nobis in tempore benedictione fidei. Ergo ab æterno nos ad eam elegit, sive prædestinatione sua eam nobis ordinavit ac præparavit. Ratio triplex firmandæ exceptioni addita, nihil probat. *Prima* inconsequens est. Scribit ad Ephesios, cujusmodi tum erant per gratiam vocationis efficacia. v. 1. Idem verò electi sunt ab æterno ex mundo, id est, considerati in mente eligentis Dei, ut mortui in lapsibus & offensis suis, ac filii iræ natura. Cap. 2. v. 1. 2. 3. & seqq. *Secunda* petit principium. Si elegit *τὸς ὅντας* in Christo: quomodo igitur eligendo eos dedit Christo, per ipsum redimendos, ipsique per fidem inferendos? Joh. 17. v. 6. & seqq. Nec refert, quod aliis locis *ἐκ τῆς* illa locum habet: quia hic eam subiecta materia omnino respuit. *Eligi in Christo* est eligi ex mundo, servandos per Christum: ut passim testatur Scriptura. Et *ἐν* idem hic est quod *ἀπὸ*. v. 7. *Tertia* rursus inconsequens est, secundum Scripturam; quæ fidem docet esse causam instrumentalem, proximam, & immediatam filiationis nostræ. Johan. 1. v. 12. Gal. 3. v. 26. Ergo Prædestinatio ad filiationem, eam quæ est ad fidem non excludit sed includit necessariò.

2. Theff. 2.  
v. 13.

II. Theff. 2. v. 13. excipiunt:  *Electionem hanc fidem manifeste præsupponere: nec esse æternam illam, sed alteram temporariam, qua fit per Evangelium ad gratiæ participationem.* RESP. Electio præsupponit fidem, tanquam conditionem salutis, non tanquam conditionem aut causam Electionis. Apostolus enim non electionis, sed salutis causas commemorat. Verba illa in *Sanctificatione*, non pendent à verbo *elegit*, sed à nomine *salutem*: q. d. obtinendam, ut alibi loquitur 1. Theff. 5. v. 9. & igitur rursus accipitur pro *ἀπὸ* per Hebraïsmum usitatum Apostolo. Similis locus exstat. 1. Pet. 1. v. 2. & Eph. 1. v. 4. Sic ergo petunt principium. Iterum verò, dum negant hic agi de æterna electione ad gloriam. Ecti enim etiam ab Electione, sive vocatione efficaci valet argumentum, propter



propter utriusque inter se convenientiam & ἀναλογίαν : tamen nihil LOC. IV.  
causæ est, cur hypothesin illam adversariis largiamur. I.\* est electio ad  
salutem sive gloriam. II. facta fuit ἀπ' ἀρχῆς : quæ est descriptio æter-  
nitatis, scripturæ usitata. III. In sanctificatione Spiritus & fide veritatis,  
tanquam mediis subordinatis, atque etiam electione præparatis. IV. in  
tempore perficitur per vocationem Evangelii. v. 14. Confer Rom. 9.  
v. 23. 24. & alibi.

Tit. 1. v. 1. *excipiunt : Fidem Electorum dici, quod omnes Electi Dei eam ha-* Tit. 1. v. 1.  
*beant indiscriminatim : & quod sine ejus respectu nemo electus sit.* RES P.  
Oberant eadem ubique chorda petitionis principii. Imo fides Ele-  
ctorum vocatur, quia non est omnium, 2. Thess. 3. v. 3. sed eorum qui  
ordinati sunt ad vitam æternam. Act. 13. v. 48. His enim eam dat Deus,  
non aliis, Matth. 13. v. 11. Cujus folius donum est, Eph. 2. v. 8. 9.  
Si electi eam habent indiscriminatim, aut soli habent, aut non. Si soli  
habent, jam non est reprobis quoque & temporariis apostatis com-  
munis : quod tamen ipsi asserunt. Si soli non habent, cur magis electo-  
rum, quam reproborum aut vocatorum dicatur ?

Rom. 11. v. 1. *excipiunt, electos hic esse fideles : qui dicuntur justitiam as-* Rom. 11. v. 1.  
*secuti esse.* Act. 10. v. 43. *cap. 13. v. 38.* RES P. Electi per adjuncti meto-  
nymiam, eamque emphaticam, ἡ ἐκλογή, ipsa electio vocantur : ut do-  
ceatur causam illius adoptionis esse electionis, & hujus vi assequi ele-  
ctos, quod assequuntur. Hi antecedentes non sunt fideles. Ut enim  
præcogniti vocantur, quos Deus præcognovit, Rom. 11. v. 1. 2. sic  
electi quos elegit, Marc. 13. v. 20. 22. Consequenter igitur sic dicun-  
tur, quod fiant fideles beneficio electionis suæ. Id colligimus ex hypo-  
thesi ipsorum. Assequuntur justitiam per fidem : ut quæ est fidei.  
Rom. 3. Phil. 3. Heb. 11. Ergo & ipsam fidem. Sed clarius est ex an-  
tithefi. Non electi non assequuntur fidem : quia excæcantur. v. 8. 9.  
Electi igitur assequuntur fidem : quia ad eam illuminantur.

Act. 13. v. 48. *excipiunt duo. Unum : non agi hic de electione aeterna. I. quia* Act. 13. v. 48.  
*non dicitur πρὸς πᾶσι τοῖς ἀκούουσιν sed πρὸς τοῖς ἀκούουσιν. II. nec ordinati à Deo : qui elegit*  
*nos ab aeterno.* Eph. 1. v. 4. III. quia alioquin revelatum fuisset Paulo & Luca,  
omnes illos, qui accipiebant sermonem vitæ, ab aeterno electos esse ad vitam : ac  
propterea verè & ex animo credidisse, quod absurdum. Alterum : denotari di-  
spositionem ad fidem, h. e. aptitudinem, qua quis ex gratia idoneus efficitur ad  
credendum per Evangelium. Probatur I. ex scopo & connexione : Refert enim  
Lucas, quid per Pauli predicationem effectum sit in auditoribus : idque his verbis :  
Et quotquot erant (ita) dispositi ad vitam æternam crediderunt. II. ex  
antithesi : v. 45. illis opponuntur inordinati & contemptores, qui contradicebant.  
At illi indignos se præstabant vitæ aeternæ. Ergo hi ad eam ordinati ac dispositi  
erant.

LOC.  
IV.

*erant.* RESP. Impudens loci apertissimi corruptela : quam ex Socino mutuati sunt, lib. 4. de Servatore, cap. 13. *Prioris membri* rationes tam frivola sunt, ut earum ipsos pudere debuerit, nisi pudorem omnem exuissent. Verbum simplex *παρακλησις*, hîc pro composito *παρακλησις* accipi, Grammatica, Logica & Theologia ostendunt. Illa : tum vi temporis præteriti plusquam perfecti *παρακλησις* ἦσαν ; tum significationis, quæ ordinationem antegressam indicat. Ista : quia disponuntur inter se causa & effectus. Causa est ordinatio ad vitam æternam, fides antecedens : effectus est fides ordinationem consequens. Sed ordinatio antecedens quid est nisi præordinatio ? Hæc denique ; quia docet Scriptura, voces simplices hujus generis poni pro compositis, nec alio sensu intelligendas aut reddendas esse. Confer Matth. 20. v. 23. Cap. 25. v. 34. Luc. 10. v. 20. & Jud. v. 4. Similia loca sunt Rom. 9. v. 23. 2. Tim. 1. v. 9. & alia. Licet etiam non dicatur à Deo fuisse ordinatos, sensus tamen non est alius : nisi velint à seipsis ordinatos fuisse. Ejus enim est ordinare ad vitam, cujus donum est ipsa vita æterna. Atqui hæc solius Dei donum est, Rom. 6. v. 23. Idem demonstratur ex v. 47. Sicut Christus à Deo ordinatus fuit lux gentium : ita ab eodem gentes ad vitam æternam ordinatæ. Postremo, si vel maxime statueretur extraordinaria revelatione liquisse Paulo credentes illos fuisse, nihil absurdi foret : quum id de Corinthiis, saltem indefinite, ei fuerit revelatum, Act. 18. v. 10. Sed nihil opus huc confugere. Siquidem Apostolus ex confessione fidem Rom. 10. ex fide electionem ratiocinando à posteriore, collegit : Rom. 8. 9. 11. cap. *Posterius membri* assertio omnem audaciam superat. I. nuspian Phrasus illa in Scriptura sic accipitur, aut etiam ab ullo interpretum Veterum & Novorum, Socino excepto, redditur. II. cum ipso textu apertissime pugnat : ubi ordinatio notat relationem ad finem, non dispositionem in subiecto : & supplementum (ita) non habet locum : denique prædicatio Pauli ad Prædicatum *crediderunt*, non ad subiectum, *ordinati*, omnino referenda est. III. Pelagianissimum crassissime prodit : Hominem idoneum sive dispositum pronuncians ad vitam æternam, priusquam ille in Christum credat. Nec est quod ad scopum provocent : quem Lucas non tam in dispari illo eventu, quam in eventus hujus prima causa, Dei ordinatione, commonstrat, v. 48. Antithesis non tantum est personarum, v. 45. 48. initio, videlicet Judæorum contradicentium, blasphemantium, & Gentium assentientium & laudantium Deum, sed etiam causæ primæ, quoad ordinationem Dei, quod alii ordinati à Deo ad vitam, alii non.

Ephes. 2.  
v. 8.

Ephes. 2. v. 8. *Gratiam illam non esse æternæ Electionis, sed temporariæ vocationis.*

*vocationis.* RES P. Eadem est utriusque gratia : sicut utraque con-  
jungitur, 2. Tim. 1. v. 9. 10. Hinc etiam ἐκλογὴ χάριτος, sive Electio  
gratuita appellatur. Rom. 11. v. 5. 6. LOC. IV.

II. Electio ex beneplacito Dei, non est ex fide prævisa. Ele-  
ctio ad salutem est ex beneplacito Dei. Non igitur ex fide prævi-  
sa. Ratio Majoris est : quia beneplacitum Dei excludit omnem cau-  
sam, omnemque conditionem extra Deum, à qua sit aut pendeat  
ipsa Electio quocunque modo. Quod & Scriptura testatur κατ' ἀντί-  
θετον. Rom. 9. v. 11. & seqq. Ephes. 2. v. 8. 9. 2. Tim. 1. v. 9. 10.  
Minor probatur bifariam. I. testimoniis Scripturæ : Rom. 9. v. 11.  
Nondum natis pueris &c. ex vocante, id est, ex sola vocantis ὁδωκία. v. 15.  
Miserebor cujus &c. v. 16. Non est volentis &c. v. 18. Miseretur cujus vult.  
Ephes. 1. v. 5. Prædestinavit &c. in seipso : secundum beneplacitum volun-  
tatis suæ. v. 11. Prædestinati sumus secundum propositum ejus, qui omnia effi-  
cit ex consilio voluntatis suæ. Luc. 12. v. 32. Ne metue parve grex, &c. II.  
Ratione : Electio æterna ad salutem & temporaria, quæ fit per voca-  
tionem efficacem, ex eodem fonte promanant, ab eadem causa de-  
pendent : secundum Apostolum Rom. 8. v. 28. 2. Tim. 1. v. 9. 10.  
Atqui Electio temporaria, quæ in tempore fit per efficacem vocatio-  
nem, est ex beneplacito Dei : teste Christo, Matth. 11. v. 25. 26. &  
Mose quoque Deut. 7. v. 6. 7. 8. Ergo Electio quoque ad salutem est  
ex beneplacito Dei.

### Exceptiones Adversariorum.

Ad Majorem ejusque rationem : Beneplacitum Dei perperam opponi fi-  
dei : utpote quo ipsa fides ex multis possibilibus ordinata sit in conditionem com-  
municanda salutis. Illa itaque excludit quibuscum non consistit. At pulchrè  
consistit cum fide. Ergo. Ad Minorem : Beneplacitum Dei esse in Christo, quo  
vult servare peccatores per & propter Christum. Sed in Christo neminem ser-  
vat, aut vult servare nisi credentem. Secus beneplacitum erit ἀλογον & Tyrani-  
nicum. RES P. Distinctè ad utramque exceptionem. Ad primam :  
Beneplacitum Dei vel opponitur fidei, vel cum ea componitur. Op-  
ponitur : quando fides statuitur causa, vel etiam conditio antecedens  
ipsius Electionis. Etenim causa illius nulla est extra Deum, à qua pen-  
deat. Quod testimonia Scripturæ supra allegata confirmant. A que  
hoc sensu beneplacitum Dei absolutum dici solet : non quod nullam  
prorsus habeat causam, ne quidem in Deo : sed quod causa ejus non  
sit aliqua conditio extra Deum in homine credente, sive fides sive san-  
ctitas ejusdem. Componitur : quando fides Electioni subordinatur,  
tanquam effectum sive medium, secundum idem Dei beneplacitum :  
quo non minus media præparavit Deus, quam ipsum finem præsti-

LOC.  
IV.

tuit. Rom. 8. v. 28. 29. 30. Matth. 11. v. 25. 26. Quod verò beneplacitum Dei definiunt ordinationem fidei, ex multis possibilibus in conditionem salutis; & à phrasi Scripturæ alienum est; nullibi enim illo sensu usurpatur: & à veritate rei; quæ docet beneplacito Dei ordinari personas singulares ad salutem, non res vel qualitates disponi in ordine ad salutem, citra personarum singularium respectum. Quod controversia antecedente evicimus. *Ad secundam*: Beneplacitum Dei in Christo esse nemo negat. De modo autem quæstio est. Certè non est in Christo, tanquam causa antecedente, à qua ipsum Dei beneplacitum pendeat. Siquidem Deus ex *ἀδoξία* suâ, & gratuita dilectione ordinavit Christum in Mediatorem & Servatorem, ut est Ephes. 1. v. 5. Joh. 3. v. 16. Rom. 3. v. 24. 25. Est verò in Christo, ut fundamento redemptionis & salutis, beneplacito Dei præordinato, & promissione Evangelii inde ab initio testato: 1. Cor. 3. v. 11. Act. 4. v. 12. Neque propterea vel *ἀλoγoν*, vel tyrannicum statuitur Dei beneplacitum. Etenim voluntas Dei sejungenda non est ab ejus sapientia dirigente. Scriptura quoque causam ejus finalem nobis ostendit in gloria Dei, quæ est laus gratiæ, justitiæ, potentiæ, ac liberrimæ potestatis ipsius. Rom. 9. v. 15. & seqq. imprimis v. 22. 23. Ephes. 1. v. 5. 6. 11. 12. Prov. 16. v. 4. Tyrannicum verò quomodo dici possit, quod partim in justa Dei voluntate, quæ norma est omnis justitiæ; partim in supremo ejus jure atque dominio proponitur? Rom. 9. vers. 14. & seqq. Cap. 11. v. 33. 34.

### Ex Natura *Prædicati*.

Q. fides est  
effectum  
& fructus  
electionis.

I. Effectum & fructus electionis non est ejus causa efficiens, vel etiam conditio antecedens. Fides est effectum sive fructus electionis. Ergo: & per consequens electio non est ex fide prævisa. *Major* per se patet. *Minor* demonstratur evidentia locorum Scripturæ. Matth. 11. v. 25. 26. *quod hac revelâris infantibus. Etiam Pater; quia ita placuit tibi.* Cap. 13. v. 11. *Vobis datum est, &c.* Act. 13. v. 48. *Crediderunt quotquot ordinati, &c.* Rom. 8. v. 29. 30. *Vocavit*, id est, fide donavit. Cap. 11. v. 7. *Electi affecuti sunt*, scilicet fidem & salutem. Ephes. 1. v. 4. 5. *Elegit, prædestinavit eis vocationem.* Tit. 1. v. 1. *Fides Electorum*, hoc est, quam Deus donat Electis suis.

### Exceptiones Adversariorum ad Minorem.

Generalis: *Fidem dici posse fructum Electionis generalis ad salutem aliquatenus; quia ex decreto illo fluit necessitas decreti alterius, de conferendis meritis ad eam necessariis: per quæ ingenerari potest & solet: non tamen simpliciter:*

ter: quum fieri potuerit, ut etiam posito illo decreto nemo crederet, sed omnes omnino infideles manerent. Electionis vero quæ est ad gratiam fructum dici posse habemus, quod beneficio mediocum illorum, quæ per gratiam suppeditantur, homo non tantum potens redditur ad credendum, sed etiam actu credit: non tamen quasi etiam fides necessario existat ex illa electione sive gratia collatione. RES P. Multa hic cumulantur, quæ egent probatione. Supra autem in Examine quatuor illorum decretorum à nobis confutata sunt. I. Electio ad gratiam & gloriam perperam divelluntur: quæ Scriptura conjungit: Rom. 8. v. 28. 29. 30. Ephes. 1. v. 4. 5. 6. 7. II. Electio ad gloriam sive ad salutem, ab æterno facta, non duplex, sed simplex & unica est: uti ostendimus. III. Prædicatio Evangelii de fide in Christum, non est ipsa Electio sed ministerium reconciliationis. 2. Cor. 5. v. 18. 19. & fidei organon. Rom. 1. v. 16. Cap. 10. v. 14. ad quam refertur fides ut effectum ad causam instrumentalem. IV. Fides non sequitur illam prædicationis gratiam, quando conjuncta non est cum efficacia Spiritus S. cor aperientis ad credendum. Sequitur autem, & quidem certò & infallibiliter, quando efficaciam illam conjunctam habet: sicut docetur Joh. 6. v. 44. 45. 46. Rom. 8. v. 28. 29. 30. Cap. 11. v. 7.

*Specialis ad loca quadam Scriptura, ante non vindicata.*

Matth. 11. v. 25. 26. non doceri fidem ex electione; sed tantum quod Deus pro beneplacito suo parvulis, hoc est, rudibus idiotis, sive docilibus & discendi cupidis mysteria Evangelii revelet. Quæ expositio tum scopo textus tum rei veritati conveniat. vide 1. Cor. 1. v. 26. 27. Matth. 13. v. 11. Datio illa ad claram & perspicuam revelationem Evangelii, & parabolarum ejus pertinet: quæ peculiari privilegio indulta Apostolis. Marc. 4. v. 34. Non verò referenda est ad æternam electionem, ex qua sit fides. I. quia nihil hujus in textu habetur. II. quia non intelligitur hic datio cum effectu: utpote quæ cum consistere potuit etiam ignoratio mysteriorum Christi. Luc. 18. v. 34. III. quia non omnibus quibus data notitia illa, etiam data fuit fides: aliud enim est notitia mysteriorum credendi, aliud fides ejus. Et fuit inter illos Iudas quoque: sicut & alii, qui post resiliunt à Christo. Rom. 8. v. 29. 30. Vocationem non esse fidei donationem ex decreto electionis. I. Id probari non posse ex textu. II. Nusquam in Scriptura vocationem subordinari tali decreto. III. Vocationem hujusmodi non consistere cum mandato promissionibus & comminationibus sancto: mandaret enim Deus sub pœnâ æternâ obedire iis, quos absolutè vitæ æternæ destinasset: quod absurdum, & à sapientia ejus alienum est. RES P. Ordinatio ad singulorum locorum exceptiones, quæ nihil sunt, quam totidem

L O C.  
1 V.

Matth. 11.  
v. 25. 26.

Vindican-  
tur dicta.



LOC.  
IV.

Matth. 11.  
v. 25. 26.

Matth. 23.  
v. 11.

Rom. 8.  
v. 29. 30.

dem depravationes eorundem. *Matt. 11. v. 25. 26.* Frustra provocant ad scopum textus, & veritatem rei: quorum utrumque stabilit expositionem nostram. Scopus est consolatio, qua se Christus erigit & sustentat extra incredulitatem Judæorum: ut patet ex v. 16. & seqq. imprimis autem v. 25. 26. 27. Illa inter alia ducitur à beneplacito Patris, qui sic apud se de utrisque statuerit. Veritas rei: I. quia aliis dicitur revelari, aliis non: non quoad externam Prædicationem, quæ utrisque communis: sed quoad internam illuminationem ad fidem. II. quia discretio illorum, quibus revelantur aut occultantur, ad Deum refertur: electione eos separantem. III. Causa prima illius separationis ponitur in *Edonix* ipsius: quæ est fundamentum & causa ipsius Electionis. *Ephes. 1. v. 4. 5. 9. 10. 11.* *Rom. 9. v. 11.* & seqq. *Matth. 13. v. 11.* in textu manifestè distinguuntur datio & noticia tanquam causa & effectum. Noticia est fides Evangelii, quæ suis græcibus perficitur. Id patet ex textu: atque etiam ex aliorum locorum collatione: *Marc. 11. v. 25.* *Cap. 16. v. 16. 17.* *Joh. 6. v. 44. 45. 46.* *Eph. 1. v. 17. 18.* Datio est vocatio secundum propositum sive electionem: tum quia est principium discernens electos ab externè solum vocatis: tum quia est causa fidei. Quod etiam confirmant loca paulò ante allegata. Et sic cadit *Prima* ratio: quod non sit fundata in textu: *Secunda* petit principium, & textui repugnat. Etenim quibus datum fuit nosse mysteria, ii certè virtute donationis divinæ ea cognoverunt: sed pro donationis ipsius mensura ac modo. Donatio fuit imperfecta: Talis igitur erat ipsa noticia: quanquam in Pentecoste uberiore mensura aucta. *Tertia* est ejusdem generis. Nam ostendimus jam, noticiam illam esse ipsam fidem. Judam ut alibi excipit Christus expresse, ut *Joh. 6. v. 70. 71.* *Cap. 13. v. 18.* ita hic implicite: utpote pertinentem ad eos, qui foris erant, extra cœtum & sortem electorum, *Marc. 4. v. 11.* I. *Joh. 2. v. 19.* *Rom. 8. v. 29. 30.* Vocatio non potest aliter accipi, quam de fidei donatione: licet conditionem crucis connexam habeat. I. quia est vocatio κατὰ πρόθεσιν: quæ vocatorum Electorum propria est: oppositè ad vocatos tantum. *Matth. 20. v. 16.* *Cap. 22. v. 14.* II. quia immediatè præponitur justificationi per fidem, & inseparabiliter cum ea cohæret. Ergo qua fide Deus justificat, eam antecedente vocatione donat. III. quia ut immediatum effectum electioni subjicitur, quæ per illam exit in actum: ut est *Cap. 9. v. 23. 24.* Plura argumenta alibi dedimus. *Rationes* contrariæ facillè diluantur. *Prima* jam confutata est. Nec minus *secunda*. Inspiciantur & alia loca. *Rom. 9. v. 23. 24.* *Cap. 11. v. 29. 2.* *Tim. 1. v. 9. 10.* *Tertia* est inconsequens: Ratio hæc est: quia per mandata, promissiones, commi-



comminationes, tanquam media mediorum, fidem in electis operatur & producit. Calumniam in termino *absolutè* alibi diluimus.

LOC.  
IV.

II. Si electio est ex fide prævifa, sive facta est secundum prævisionem fidei, aut prævedit eam Deus in seipso, aut in homine credituro, aut utroque modo. Si primum asseritur, prævedit eam tanquam donum suum, h.e. à se decretam & donandam homini. Ratio: quia nota Deo ab omni ævo omnia opera sua: Actor. 15. v. 18. & præscentia futurorum definita dicitur, & ex decreto pendet. Ita verò electionem sequitur: nec sub decretis tribus Novatorum comprehenditur. Si secundum, fuerit igitur opus arbitrii humani: quod est Pelagianum. Refellitur autem ab Apostolo cum alibi, tum Ephes. 2. v. 8. 9. Sin tertium: fidem Deus partim in se, partim in homine prævedit, eritque mixti omnino generis, inter Deum & hominem divisa: quod iterum est Pelagianum, & contra Scripturam: Rom. 9. v. 16. 1. Cor. 3. v. 6. 7. Cap. 4. v. 7. Rom. 2. v. ult.

Q. Deus fidem prævedit vel in seipso, ut suum donum, & sic sequitur electionem: vel in homine ut opus arbitrii humani: quod Pelagianum est.

### Quoad POSTERIUS, de Reprobatione.

#### Ex Natura Subjecti.

I. Reprobatio ex beneplacito Dei, non est ex prævifa infidelitate. Reprobatio ad mortem sive damnationem facta est ex Dei beneplacito. Ergo. Ratio Majoris priore membro, de electione, explicata est: videlicet quod beneplacitum Dei omnem causam, omnemque conditionem extra Deum, excludat; à qua reprobatio dependeat. Minor bifariam demonstratur. I. *Authoritate Scripturæ*, id asserentis in thesi juxta ac hypothesi. In thesi Rom. 9. v. 18. *Indurat quem vult.* v. 20. 21. *Annon habet potestatem figulus in lutum, & c. v. 23. Volens offendere iram.* Matth. 11. v. 26. *Etiā pater ita placuit tibi.* Cap. 20. v. 15. *Annon licet mihi quod volo in rebus meis.* v. 16. *Multi vocati, pauci electi.* Prov. 16. v. 4. *Omnia operatus est Ichova propter se, etiamque impium ad diem mali.* In hypothesi: Rom. 9. v. 11. 12. *Nondum natus pueris, & c. v. 13. Esavum odio habui.* v. 17. *Ad hoc ipsum excitavi te.* Ioh. 10. v. 26. *Non estis ex ovibus illis meis.* Cap. 13. v. 18. *Non de omnibus vobis loquor. Ego scio quos elegerim:* II. *Ratione:* Reprobatio æterna & temporaria à gratia hujusque participatione, eandem causam habent. Atqui temporaria illa pendet à beneplacito Dei. Ergo similiter æterna. Utraque propositio evidens est ex Scriptura. Major Matth. 11. v. 25. 26. cap. 13. v. 11. Minor quoque Deut. 4. v. 7. 8. itemque 32. & seqq. cap. 7. v. 6. 7. Psal. 147. v. 19. Actor. 16. v. 6. 7. item 9. 10.

Q. Reprobatio est ex beneplacito Dei.

*Exceptiones Adversariorum.*

*Ad Majorem, ejusque Rationem: eam ne quidem concedi à nostris: quorum multi non solum beneplacitum Dei sed etiam peccatum statuunt causam reprobationis. Ad Minorem, testimonia pleraque aliena esse, & à sensu genuino detorta. Rom. 9. v. 11. & seqq. Imò tribus illis capitibus non agere probatione peremptoria personarum singularium, sed de reiectione Indæorum à gratia Evangelii, qui ex lege querebant justitiam & salutem. Id & ab Arminio peculiari tractatu, & à Remonstrantibus in Antisynodo esse luculentum demonstratum. Prov. 16. v. 4. Nec verba nec sensum patrocinari illi sententia. Non verba: nam  $\alpha\pi\alpha$  non est creare, sed facere operari, administrare per Hebraismum: nec textus habet accusativum, impium: quum & rectè legatur per ellipsin, cum nominativo, hoc sensu: Et impius in diem malis, sed corruiet Dei judicio: Sic non dicitur propter semetipsum: potest enim verum secundum verbum suum. Nec magis sensum favere. Aut enim Deus omnia facit quacunque fiunt, propter semetipsum: & sic erit author peccati: aut facit omnia, quæ facit, propter se; quod nihil ad rem: aut denique creati impium ad æternum exitium per creationem propriè dictam, vel impropiè sive per generationem: quorum utrumque natura Dei, Scriptura & refectioni repugnat. Cætera loca alia occasione prolata, sed & vindicata sunt. Ad Minorem Prosyllogismi: Reprobationem temporariam pendere à contenta gratia: teste Scriptura & experientia. Perperam igitur referri ad absolutum Dei beneplacitum. RESP. Exceptiones illæ sunt trium omnino generum, sive ordinum. Singulas seorsim considerabimus & diluamus.*

*Prima ad Majorem Syllogismi principalis, per calumniam extruitur ex homonymia vocabuli Reprobationis, quod vel absolute sumitur, vel relate.*

*Absolute de decreto damnationis, quo statuit damnare peccatores propter peccatum: quod Prædamnationem vocant. Quomodo non pauci accipiunt. Relate de voluntate Dei, qua hos præ illis præterit in præparatione gratiæ & gloriæ: hos item præ illis ad pœnam, justo judicio propter peccata infligendam, prædestinavit. Quia significatione propriè in controversiam venit. Ut in tempore neminem damnat Deus nisi propter peccatum; sic ne ab æterno quidem quemquam decrevit damnare nisi propter peccatum. Verum cum omnes sint peccatores digni damnatione: quod hos ad meritam pœnam, illos ad indebitam gratiam ac gloriam præordinavit, id verò in solo ipsius beneplacito situm est. De utroque probè convenit inter ipsos Orthodoxos: etsi termini & phrasæ in nonnullis discrepant; sicut etiam in Problematicis monuimus. Secunda ad Minorem ejusdem Syllogismi, vellicat testimonia quadam Scripturæ, ei firmandæ subjuncta: at minimè convellit. Rom.*

Reprobatio dicitur

absolute,

relate.

9.v.10.11. Occasio quidem disputationis fuit contumacia Judæorum adversus Euangelium: ut ex initio cap. 9. planum est: sed scopus ac materia non est alia, quam de Electione quorundam ad vitam, & Reprobatione cæterorum ad mortem. Id tota series disputationis, & omnes objectiones quæ contra eam moventur & solvuntur, evidentissimè ostendunt. A nostris quoque jam pridem solidissimè demonstratum est. Doctrina de Justificatione jam ante quinque primis capitibus tractata fuit ab Apostolo, non minus contra Judæos, quam contra gentes. Nihil igitur causæ erat cur repeteretur. Quanquam nè directè quidem disputat contra Judæos. Sed apud Christianos fideles ostendit contumaciam & rejectionem maximæ partis Judæorum, non labefactare veritatem promissionum divinarum: quæ rata sit in filiis promissionis. Tales autem qui sint vel non, id totum pendere à prædestinatione divina. *Prov. 16.v.4.* frustra cavillantur verba & detorquent sensum loci. Verbum *עָשָׂה* indefinitè quidem & promiscuè, *facere, operari, administrare* significat; tamen non minus de creatione sumitur, quam *עָשָׂה* aut *נָתַן* *Prov. 8.v.22.* & alibi. Nomen *עָשָׂה* etsi non habet notam Accusativi; tamen vi constructionis cum verbo activo, aliter reddi non potest. Nec enim aliundè regitur. Denique *עָשָׂה* cum affixo *וּ* reddere non *propter se*, sed *secundum verbum suum*, plane coactum est, & ab omnium Interpretum judicio alienum. Sed nos non ex verbis singulis, sed ex conjunctis ac sensu eorum propositum concludimus. Qui omnia facit propter seipsum, etiamque impium ad diem mali; is pro beneplacito suo non minus impium, quam alia opera omnia, ad gloriam suam ordinavit ac destinavit. Atqui Deus. Ergo *Minor* est in textu. *Major* etiam bifariam ex eo deducitur. I. Ex conditione efficientis: quia Deus facit omnia ut *אֲנִי עֹשֶׂה* & absolutæ potestatis Dominus. II. Ex fine: quia facit ad gloriam suam: cui omnia servire oportet, tanquam vasa & instrumenta ipsius. Deus est primus efficiens & ultimus finis universorum. *Rom. 11.v.34.35.* Ergo pro beneplacito de iis ordinat ac statuit: *Dan. 4.v.35.* Opponunt adversarii *Syllogismum disjunctivum trimembrem*. Cujus *tertium membrum* juxta modum secundum Interpretatur: videlicet Deum creatione sua, quæ sit per generationem, facere sive producere impium ad diem mali. *Iob. 10.v.9.10.* & seqq. *Psal. 139.v.15.16.* & passim. Creat enim corruptos ex corruptis pro conditione materiæ: sicut statuarius ex ligno carioso sculpsit statuam cariosam. Neq; id repugnat aut naturæ Dei, aut Scripturæ (nam rationem, quæ cæca est in divinis mysteriis, non curamus:) ut ipsi criminantur. Non enim facit Deus, ut sint impii, quasi non essent tales vitio suo, aut quasi infunderet eis impietatem: Verum ex massa impia impios creat,

Scopus  
cap. 9. 10.  
11. ad Ro-  
manos quis  
sit.

*Prov. 16.  
v. 4. expli-  
catur &  
vindicitur.*

LOC.  
IV.

Reprobatio  
temporaria  
quotupli-  
citer spe-  
ctetur.

juxta ordinem creationis & providentiæ suæ; materialiter non formaliter, ut nonnulli loquuntur: eosdem quoque justo judicio in impietate relinquit, nulli debitor illius gratiæ, qua sola possunt liberari ab impietate; & tandem propter eam pœnis temporalibus & æternis punit. *Tertia ad Minorem Prosyllogismi* ambigua est, & à quæstione discedit. Si quidem reprobatio temporaria bifariam spectatur; vel in subtractione gratiæ oblata, sed rejectæ & contemptæ: vel in præteritione gratiæ, quoad dispensationem ejus; quæ aliis obtingit. Illa est actus justitiæ punientis: ut docet Apostolus Rom. 11. v. 20. Ista vero actus est potestatis ac dominii, quo de suo facit Deus largiendo, vel in iudicando prout vult, Matth. 13. v. 11. cap. 20. v. 15. Atque de hac proprie agitur.

Q. Reprobatio est circa homines æqualiter corruptos cum electis.

II. Reprobatio circa homines æqualiter corruptos cum electis, non est ex prævisa infidelitate. Reprobatio ad mortem & damnationem est circa homines æqualiter corruptos cum Electis. Ergo. *Ratio Majoris* est: quod objectis æqualibus propositis, infidelitas æqualiter de omnibus aut affirmatur aut negatur. Secus inæqualitas fuerit respectu objectorum: atque aliorum ab aliis distinctio discretioque per infidelitatem. *Minor* probatur testimoniis divinis in Scriptura. Rom. 9. v. 21. 22. 23. 24. *ex eadem massa aliud vas, &c.* Ioh. 15. v. 19. 20. *Si ex mundo essetis.* Ephes. 2. v. 1. 2. 3. *Filius ira natura sicut & ceteri, &c.* Item Rom. 3. v. 11. & seqq. usque ad 20. aliisque locis, quibus alibi ostendimus objectum prædestinationis esse genus humanum lapsum.

### Ex Natura Prædicati.

Q. infidelitas est consequens reprobationis.

I. Consequens reprobationis non est ejus causa aut conditio antecedens, à qua ea pendeat. Infidelitas est consequens reprobationis. Ergo. *Major* sua luce claret. *Minor* probatur evidentibus Scripturæ testimoniis. Matth. 11. v. 25. 26. *Quod hæc occultaveris sapientibus. Etiam Pater, ita placuit tibi.* Occultaverat autem non externè, sed internè. Ioh. 6. v. 36. 37. *Christus ad Capernaitas. Sed dixi vobis, Etiam vidistis me, nec creditis. Quicquid dat mihi Pater ad me venit:* significans, quod non sint dati sibi à Patre, eoque reprobi sint. cap. 8. v. 46. 47. *Christus ad Pharisæos: Si veritatem dico, quare vos non creditis mihi? Qui ex Deo estis, &c.* Propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis, id est, estis reprobi. cap. 10. v. 26. *Vos non creditis, quia non estis ex ovibus illis meis,* id est, non estis ex numero electorum. cap. 12. v. 39. 40. de turba Judæorum pronunciat Johannes: *Propterea non poterant credere: Quia item dixit Esaiæ: Excæcavit oculos eorum scilicet Deus, &c.* idque secundum decretum suum Act. 15. v. 18, Rom. 9. v. 18. *Quem vult indurari: & v. 33. Ecce pono in Sem lapidem*

*lapidem offendiculi: quod pluribus declaratur. Luc. 2. v. 34. Rom. 11. v. 7. 8. Electi affectu sunt: reliqui occalluerunt. Dedit enim eis Deus spiritum soporis, &c. 1. Petr. 2. v. 8. Impingunt ad sermonem non assentientes: ad quod etiam positi fuerunt.*

LOC.  
IV.

### Exceptiones Adversariorum.

Generalis una: *Infidelitatem non tantum consequens reprobationis, sed etiam ejus effectum censerè à Reformatis: eoque Deum statui autorem peccati.*

Infidelitas  
naturalis  
vel acqui-  
sita.

RESP. Duo. *Primum* est: Infidelitatem non esse unius generis: sed aliam naturalem, quæ est nativa cæcitas, dubitatio & diffidentia hominis corrupti ex peccato originali; & antecedit reprobationem; aliam acquisitam, quæ est voluntaria contumacia adversus Euangelium, quareprobi illud vel non recipiunt, vel receptum iterum abjiciunt. Luc. 8. & 14. capp. & reprobationem sequitur, ut consequens suum antecedens. Nempe quia secundum reprobationem Deus eos non illuminat, nec dat eis fidem, Matth. 11. v. 25. 26. cap. 13. v. 11. Sed propria ac proxima infidelitatis causa est mens & voluntas ipsorum reproborum, cæcitate & malitia obfirmata: ut non modò non possint credere, Iohan. 12. v. 39. sed etiam nolint credere, Matth. 23. v. 37. Si tamen infidelitas spectetur secundum illum gradum, quo Deus iusto iudicio in ipsis aggravat cæcitatem & duritiem, non diffitemur hæcenus etiam effectum ejus fano sensu dici posse. *Alterum* est: hinc nonnisi per calumniam inferri, Deum esse autorem peccati: tum quia infidelitatem in reprobis non efficit, sed invenit & relinquit: Actor. 14. v. 16. tum quia contumaciter adversantes Euangelio magis etiam indurat, tanquam justus iudex puniens peccata peccatis. 2. Thess. 2. v. 11. 12.

Neutra fa-  
cit Deum  
autorem  
peccati.

Specialis altera ad loca quædam Scripturæ à nobis allegata Joh. 8. v. 47. & cap. 10. v. 26. *nihil haberi de reprobatione. Doceri autem eos, qui non sunt humiles, dociles, discendique cupidi; sed contrariis affectibus ac vitiis aguntur, contra omnem rectam rationem; illos non posse audire sermonem Christi: nec ei credere. Quæ causa est, quod non ex Deo, sed ex diabolo; non ex oculis Christi, sed ab oculis ipsius alieni esse dicuntur. Joh. 12. v. 39. 40. Non agi de absoluta reprobatione: nec mentionem fieri ullius divinæ actionis, quæ factum sit, ut credere non potuerint. Nam in tertia persona, sensu impersonali, dici: excæcavit, & uti videatur cum exclusionem Dei: quia additur: Ne ego sanem eos. Quod si maxime actio divina statuatur, non tamen alia erit, quam quæ Matth. 13. v. 14. 15. describitur, videlicet causa indurationis non per se, sed per accidens tantum. Præterea est actio pænalis, propter peccata antecedentia influcta, eoque non absoluta. Denique non poterant credere: quia à credendo alienissimi erant; sugillandis Christi operibus tantum intenti: quales fore*

LOC.  
1 V.

prædixerat *Esaïas* cap. 6. 1. Pet. 2. v. 8. *sensum non esse, quod positi fuerint eis ἀπειθεῖαν, sive incredulitatem. I. quia contradictionem implicat à Deo destinari ad ἀπειθεῖαν: Nam eo ipso actus desinit esse inobedientia: utpote quæ esse nequit actus divina destinationis. II. quia Deus destinasset reprobos ad peccatum. III. quia destinasset eosdem ad inobedientiam ut gravius puniret. Quæ omnia absurda. Hoc ergo vult: Deum ordinasse, ut cum nollet credere, tuerent, sive rei fierent pœna contemti Evangelii: similitudine sumpta à viatoribus incautis, qui impingunt, & se laedunt. Probatur I. ex antecedentibus: ubi Christus dicitur lapis offendiculi oppositæ ad v. 6. & 9. II. ex Analogia Scripturæ: ubi eventus inobedientiæ statuitur ignominia, offensio & ira. 2. Thess. 1. & alibi. RESP. ad singula loca seorsim. Ioh. 8. v. 47. & cap. 10. v. 26.*

Indican-  
tur 2. a.

Ioh. 8. v. 47.  
& cap. 10.  
v. 26.

I. præsupponunt dispositiones ad fidem esse, aut esse posse in homine, etiam antequam credat vel audiat Evangelium. Quod negatur argumento locorum, Eph. 2. v. 8. 9. Rom. 9. v. 16. & cap. 10. v. 20. II. Si de causa proxima quærat, cur non credant, rectè respondetur, eam sitam esse in pravitate hominis & satanæ excecatione. Sed utrâque etiam superior causa indicatur in textu, quod non sint ex Deo, non sint ex ovibus Christi: h. e. quod Deus non det ipsis fidem, utpote qui non sint electi ad vitam æternam. Atque hæc est reprobatio illa quam asserimus. Ioh. 12. v. 39. 40. nec nos reprobationem absolutam statuimus, eo sensu quo adversarii per calumniam eam depravant. Negamus verò reprobationem ex infidelitate prævisa. Quia excecatio sequitur reprobationem, non antecedit. Ergo & infidelitas sequitur. Quæ contra objiciunt, distincte considerabimus. I. Verba Evangelistæ sonant & accipienda sunt personaliter, per ellipsin nominativi, Deus: *Excœcavit Deus, obduravit Deus*; ut colligitur partim ex scopo Evangelistæ v. 37. antecedentibus v. 38. & consequentibus v. 41. partim ex vaticinio Esa. 6. quod hic allegatur; ubi Deus mittit Prophetam ad excœcandum populum; partim ex aliis locis, ubi excœcatio *ἀλλοτρίω* Deo tribuitur. Rom. 11. v. 8. 9. 2. Thess. 2. v. 11. Additur verò, *ne sanem eos*, ut ex negatione gratiæ, negatio gloriæ, tanquam ex antecedente consequens inferatur. II. Actio illa non est causa indurationis per accidens: quia deliberato consilio instituitur, destinaturque ad illum finem, qui sequitur. Imò si est actio pœnalis, pœnam infligens antecedentium peccatorum, non potest esse causa per accidens. Quia iustus iudex pœnam meritam non per accidens, sed per se intendit & infligit. Frustra verò arripiunt in subsidium locum Matt. 13. qui planè huic est parallelus: ut circumstantiæ docent. III. datur quidem, quod alienissimi fuerint à Christo & Evangelio ipsius. Illud verò huc non pertinet. Alia ejus causa redditur ex Esaïa, à divina excecatione v. 39. *Propterea non pote-*



*rant credere, quia excœcavit, &c.* h. e. quia impleri oportuit iudicium divinæ excœcationis, per Esaïam prænunciatum. Sic enim verba accipienda sunt: non autem prout ipsi ea exponunt, de eventu contingente à Deo præviso, & à Propheta prædicto. Proinde non poterant credere, non modo quia nolebant ipsimet, erantque cæci & duri corde naturâ ex peccato; sed etiam quia Deus nolebat eis dare fidem, quin etiam contumaces ac hostes Euangelii iusto iudicio gravius excœcare decreverat. 1. *Pet.* 2. v. 8. verba clara sunt: qui offendunt ad sermonem, ἀπειθήντες, imper-suasi, h. e. immorigeri, eis ὁ ὃς ἐπέταξε, ad quod etiam posuerant. Utiq; à Deo, & iudicio ipsius? ut alibi Scriptura declarat. 1. *Thess.* 5. v. 9. *Rom.* 9. v. 17. 22. *Jud.* v. 4. Sed de modo quaeritur. Non dicimus positos fuisse, ac si decrevisset Deus eis infundere infidelitatem: quum omnes sint natura increduli: aut mandare etiam, quum severissimè eam vetet: sed quia constituerat eis non dare fidem, quæ charisma est indebitum. *Eph.* 2. v. 8. Contumaces verò & rebelles adversus Euangelium gravius etiam excœcare, tandemque æternum damnare. *Rationes* oppositæ nihil sunt nisi captiosæ argutiæ. *Prima* negatur eo, quo diximus, sensu. Neque enim ἀπειθήναι est actus Dei: sed positio ad eam: non efficiendam, sed ad hominem in ea deferendum, ipsam verò iusto iudicio aggravandam. *Secunda* ambigua est. Non destinavit eos ad peccatum, quia peccatum, sed ad iudicium suum. *Tertia* nihil habet absurdi explicata ex Scriptura *Rom.* 9. v. 22. 2. *Thess.* 2. v. 11. 12. *Glossa* verò adversariorum non consistit cum textu. I. quia rectè tribuit hominibus potentiam fidei: cum nolent credere &c. ac si id potuissent. II. quia de ipsâ ἀπειθήναι loquitur: non de pœna ejus quomodo ipsi interpretantur. In Antecedentibus Apostolus statuit Christum lapidem fundamentalem Ecclesiæ: quod probat duplici testimonio, uno Esaïæ cap. 28. altero Davidis *Psal.* 118. applicat etiam speciatim ad credentes. v. 7. & incredulos v. 7. 8. Id verò quia plenum scandali videri poterat, opponit ei Apostolus justam ac sanctam Dei voluntatem, ita ordinantem: in qua omninò sit acquiescendum. v. 8. Scriptura verò non tantum eventum, sed etiam consilium & intentionem Dei circa eventum proponit & inculcat, ubique in V. & N. T.

II. Si Reprobatio pendet ex infidelitate prævisa, nulli reprobati, nisi infideles & contumaces adversus Euangelium, non quoque aliam ob causam damnantur; quam propter peccata adversus Euangelium patrata. Falsum consequens: Ergo etiam antecedens. *Ratio consequentiæ* est duplex. *Prior*: quia infidelitas secundum Remonstrantes est causa impulsiva, meritoria, eaque adæquata reprobationis. Ergo hac positâ ponitur, & negatâ negatur reprobatio. *Alterâ*: quia ipsis eadem est causa

Q. sic nulli reprobati erunt nisi infideles, nec ob aliam causam, quam propter peccata adversus Euangelium patrata.

sa

LOC.  
IV.

sa reprobationis & damnationis, & propter quam causam reprobi damnantur in tempore: propter eandem, sed prævisam, reprobi dicuntur ab æterno. Falsitas *Assumpti* demonstratur distinctè in utroque membro. *In primo*: quia nulli forent reprobi, nisi vocati per Euangelium: non Gentiles, Mahumedani, alii: qui nec vocantur, nec Euangelium agnoscunt. *In secundo*: quia nulla peccata forent damnabilia, nec propter alia damnarentur homines, nisi quæ commissæ sunt aut committuntur adversus Euangelium. Ita non esset damnabile peccatum originale: nec peccata actualia contra Legem Mosis & Naturæ. Quorum utrumque Scripturæ disertè repugnat. Illud Deut. 7. v. 7. 8. Psal. 147. v. 19. Act. 14. v. 16. Istud: Rom. 2. v. 12. & seq. cap. 3. v. 19. cap. 5. v. 12. 14. cap. 6. v. 25. 1. Cor. 6. v. 9. 10. cap. 15. v. 22. Eph. 2. v. 3. Excipiunt: *Quibus prædicatum non fuit Euangelium*, eos *nihilominus damnatum iri, propter ejus contemptum*; quia se per legem naturæ ad Euangelium audiendum non disposuerint. Quo sensu etiam lex *Pedagogus ad Christum* dicatur, Gal. 3. v. 24. RESP. Est petitio principii, & purum putum commentum Pelagianum. Ostendant contempsisse Euangelium, quibus illud nunquam fuit prædicatum. Apostolus verò docet eos qui sine lege peccaverunt, sine lege perituros Rom. 2. v. 12. 13. Proinde etiam sine Euangelio peribunt, qui in Euangelium non peccarunt. Ratio quod per legem naturæ non disposuerint se ad Euangelium audiendum, reponit nobis aptitudinem, dispositiones naturales: quas rejicimus & refutavimus ex Scriptura. Gal. 3. v. 24. Lex dicitur *Pedagogus ad Christum* non omnibus, sed Judæis: nec simpliciter sed vestita promissionibus & ceremoniis, tanquam typis futurorum bonorum.

Q non erit  
iudicium  
Dei in per-  
scrutabile.

III. Si reprobatio est siue pendet ex infidelitate prævisâ, jam non erit mysterium siue iudicium Dei imperscrutabile & impervestigabile. Falsum consequens: quod non sit iudicium imperscrutabile. Ergo falsum quoque antecedens, quod pendeat ex prævisâ infidelitate. *Assumptum* ponitur ab Apostolo, Rom. 11. v. 33. 34. cap. 9. v. 14. & seqq. nec non à Mose. Deut. 29. v. 29. & Davide Psal. 36. v. 7. *Consequentia propositionis* tali ratione concluditur. Cujus causa impulsiva & meritoria est peccatum infidelitatis prævisæ, Euangelio vetitum, illud non est mysterium aut iudicium occultum, rationi impervestigabile. Illustratur verò à pari, videlicet damnatione hominum in ultimo iudicio propter idem peccatum. Joh. 3. v. 36. & Matt. 25. v. 41. & seqq. Atqui ex hypothesi Adversariorum reprobationis causa impulsiva & meritoria est illud peccatum. Ergo.

Antithesis Affirmans Heterodoxorum, Novatorum & aliorum est: *Electionem esse ex fide perseverante prævisâ: Re- probationem item ex infidelitate prævisâ.* LOC. I.V.

Ἀντιθέσις Affirmans Heterodoxæ: secundum utrumque ejus membrum distinctè instituta.

Rationes  
affirmantes  
Heterodoxa.

Quoad PRIUS de Electione.

Ex Natura Subjecti.

I. *Voluntas Dei peremptoria de salute hominum in Evangelio patefacta, est totum & integrum electionis decretum. Credentes & perseverantes vel morientes in fide velle servare, est voluntas Dei peremptoria de salute hominum in Evangelio patefacta. Ergo. Hoc argumentum & utraque ejus propositio, ex- claris, evidentibus, ac penè infinitis Scriptura locis depromptum est; & continet summam totius Evangelii: cujus una & perpetua vox est, quod salvandi sint credentes & in fide ad finem usque perseverantes.* RESP. I. non concludi- tur quæstio controversa, vel saltem non directè concluditur; quod ele- ctio sit ex fide prævisâ, sive ex fide antecedente electionem. II. *Minor ambigua est. Vera ex mente Scripturæ, & secundum eam intellecta de qualitatibus salvandorum: quod Deus non alios salvare velit, quam credentes & in fide perseverantes: & quod hæc voluntas Dei certa im- mutabilisque sit. Falsa sensu Novatorum: I. quod ante fidem actualem & perseverantiam in ea, nulla sit certa ac determinata Dei voluntas de cujusquam hominis salute. II. quod voluntas quæ fidem aut perseve- rantiam antecedit, sit incompleta & mutabilis. Utrumque controver- sia superiore confutatum est. III. Falsa est Major: quam nullo Scri- pturæ Testimonio demonstrabunt unquam, videlicet quod voluntas servandi credentes & perseverantes sit totum & integrum electionis de- cretum. Decretum enim electionis dici nequit, quum non sit voluntas Dei efficax & ἐνεργητική, cum potentia conjuncta, qua effectum dat, quod decrevit, prout describitur Dei decretum cum in genere, Esa. 14. v. 27. cap. 46. v. 10. Psal. 115. v. 3. Eph. 1. v. 11. tum in specie Eph. 1. v. 4. 5. & seqq. Rom. 8. v. 28. 29. 30. cap. 11. v. 7. 8. Non etiam est totum sive integrum decretum electionis; quia non continet aut enunciat electio- nem personarum singularium, quarum velit sigillatim misereri ad salu- tem in Christo; quibus item fidem & perseverantiam donare decreverit. Rom. 8. v. 29. 30. cap. 9. v. 11. 15. 16. 17. 18. cap. 11. v. 25. 26. Act. 13. v. 48.*

Sed instant: *Hujusmodi voluntatem de personis singularibus non esse no- bi verbo Dei patefactam. Et probant argumentis generalibus quatuor. I. quia* alioquin

LOC.  
IV.

alioquin Christus & Apostoli non annuntiassent totam Dei voluntatem de hominum salute. Sed præcipuam ejus partem omisissent, ad quas certas personas electas illa perlineret. II. quia Christus & Apostoli ne potuissent quidem toti populo sine discrimine eam annuntiare, ut omnes crederent, & ex fide præstarent obedientiam, Fundamentum enim hujus annunciationis tantum esse poterat indicatio & propositio illius specialis voluntatis, qua paucos nominatim & absolute salvare Deus decrevit. III. quia si talis aliqua voluntas prædaretur, tum declaratio divina voluntatis de salute hominum in Evangelio facta involveret manifestam contradictionem. Siquidem illa omnibus pollicetur salutem in Christo per fidem. Ista quibusdam solum extra Christum eam decrevit. IV. quia si talis aliqua voluntas præcedanea absoluta datur, neutiquam sapienter ei subordinari potuit decretum conditionatum de salvandis his & illis sub conditione fidei. Vbi enim peremptoria voluntas de salvando præcessit, ibi neque sapienter aliquid ad obtinendam salutem præcipi potest, nec præceptum comminatione contrariis sancitum locum habere. RESP. Voluntas illa circa miserationem & salvationem personarum singularium, in Didacticis, in Elencticis priore, & in superiore quoque controversia demonstrata fuit. Quam haudquaquam evertunt Paralogismi Adversariorum, ex dispensatione externa mediorum salutis, præve intellectâ, deducti. Ad primum dicimus: Annuntiassê Christum ejusque Apostolos totam Dei voluntatem de hominum salute, quantum ejus scire nostra refert: utpote qui & modum obtinendæ per Christum salutis, & conditiones ejus nobis plenissime & planissime revelarunt. At quibus velit fidem dare ad salutem, id occultum reservavit in consilio, ex eventu autem demum nobis patefecit: uti docetur Deut. 29. v. 29. Joh. 13. v. 18. 2. Tim. 2. v. 18. 19. 20. Ad secundum responderetur esse inanem petitionem principii. Si omnes Deo parere & exigenti fidem & obedientiam eam præstare tenentur, quidni Christus & Apostoli Dei nomine utramque imperare potuerint? Ratio est inconsequens. Nam vocatio est universalis & indefinita secundum consilium Dei: ut ex mundo separentur electi credentes; reliqui inexcusabiles fiant. Joh. 15. v. 19. & seqq. Matt. 22. v. 14. In tertio negatur ea, quam ipsi fingunt, contradictio. Evangelium quippe pollicetur salutem in Christo, aut indefinite quibusvis, 1. Tim. 2. v. 4. 5. aut universaliter omnibus credentibus, atque ita sub conditione fidei. Joh. 3. v. 16. Decretum autem statuit non omnibus, sed quibusdam, à Deo præcognitis, sive ipsi soli notis; eam gratificari. Matth. 11. v. 25. 26. cap. 13. v. 11. Quod ne quidem in verbo suo dissimulat: tantum abest, ut neget. In quarto similiter est manifesta inconsequentia, sepositâ jam ambiguitate terminorum, quæ unâ involvitur: videlicet quod posito decreto de salute personarum singularium non possint sapienter

pienter subordinari, præscribi ac sanciri, ejus obtinendæ conditiones. Nam decrevit Deus salutem, sed non absque mediis, verum per media (ut sunt fides, spes, charitas,) obtinendam. Illa autem media rursus per alia media, quæ sunt media mediorum, & sub externa vocatione continentur, producere voluit. Hunc ordinem quem docet Scriptura, experientia confirmat. Si ipsi insipientiæ insimulant; cogitent Paulinum illud: Placuisse Deo per stultitiam prædicationis servare credentes. I. Cor. 1. v. 20. Interim sapientiam justificari à filiis suis. Luc. 7. v. 35.

II. Illud Dei de salute humana decretum, cujus fundamentum est Christus, est ipsissima electio ad salutem. Decretum de salvandis credentibus, est illud decretum cujus fundamentum est Christus. Ergo decretum de salvandis credentibus est ipsissima electio ad salutem. Ad hoc argumentum ajunt nihil rectè responderi à nostris, ne cogantur expresse fateri, electionis absolute fundamentum non esse Christum. Sed injuriam eis faciunt, qui jam pridem distinctè responderunt. I. Iterum non concluditur quæstio: quod electio sit ex fide prævisa: sed diversum ab eo: nempe, quod voluntas de salvandis credentibus, sit ipsissima electio. Id autem quo sensu dari possit, aut negandum sit, alias dictum est. II. Minor conceditur eo sensu, quo traditur in Scriptura: quod Deus decrevit salvare credentes per Christum, tanquam per eum, qui est unicum salutis fundamentum I. Cor. 1. v. 20. cap. 3. v. 11. Act. 4. v. 12. III. Major ambigua est subjecto pariter & prædicato. Subjecto: quia Christus intelligitur fundamentum, h. e. causa impulsiva & meritoria vel salutis decreta, vel ipsius decreti de salute. Prius affirmat Scriptura locis allegatis, imprimis I. Cor. 3. v. 11. Alterum nullibi asserit, vel quoad phrasin, vel quoad rem ipsam. Causam verò illam nobis ostendit in *Edoniæ*, misericordia, & gratia Dei: ex qua ipsum etiam Christum ordinavit in mediatorem ac salutis autorem. Eph. 1. v. 4. 5. Rom. 9. v. 11. 14. & seqq. Joh. 3. v. 16. Luc. 12. v. 32. Matt. 11. v. 25. 26. Predicatio similiter ambigua est; nam dicitur ipsissima electio, scil. inclusis non exclusis personis singularibus, quæ datæ sunt Christo: Joh. 13. v. 18. cap. 17. v. 6. & comprehendis sub eo non solum fine, sed mediis quoque, eodem actu Electionis ei subordinatis, & infallibiliter ad eum præparatis. Eph. 1. v. 4. 5. & seqq. Rom. 8. v. 28. 29. 30. Hoc sensu demum est electio ad salutem in Christo, secus non. Adversarii duo reponunt: Unum: *Christum non minus esse fundamentum electionis ad salutem, quam ipsius salutis*. Alterum: *ne salutis quidem fundamentum à nostris statui*. Vtrumque probant. Prius duplici argumento: I. Qui est fundamentum salutis, idem etiam est fundamentum electionis ad salutem. Ratio est: quia electio, ex hypothesis, est primum & præcipuum salutare beneficium, unde tota salus reliqua pendet: adeo

Q. ejus  
funda-  
mentum  
sit Chri-  
stus.



LOC.  
IV.

ut qui ejus fundamentum non est, nec salutis fundamentum esse queat. Atqui Christus est fundamentum salutis, ex hypothesi ultro concessa. Ergo. II. Illud salutis fundamentum est, & dici meretur, cui salus primo & principaliter innititur, ut Etymologia vocis fundamenti arguit. At nisi Christus sit fundamentum electionis quoque, sed detur particularis quedam ad vitam, ante omnia alia decreta electio, jam ipsi primo & principaliter non inniteretur salus. Ergo Minor manifesta est. Quia electio particularis ante decretum de Christo vulgo collocatur. Posterius unico argumento stabiliunt. Cui nullo modo innititur salus, id non est fundamentum salutis. Christo nullo modo innititur salus: ex hypothesi. Ergo Minor probatur hoc pacto: qui salutem nullo modo potuit à Patre promereri electis, sed eam necessario tenetur dare iis, quibus ea etiam sine ipso multo ante destinata est à Patre, per electionem, illi nullo modo innititur salus. Atqui Christus nullo modo promereri salutem à Patre potuit: & tenetur eam dare iis, quibus ea sine ipso, multo ante destinata est à Patre per electionem. Ergo. Major plana est. Quia modus alius, quo Christo inniti possit salus, dari non potest. Minor etiam plana est: Pater enim jam destinavit salutem Electis: nec opus erat eos reconciliari Patri: quia illos amabat eo ipso, quod elegerat in Christo. Christus vero ipse ideo electus ac ordinatus erat à Patre, ex hypothesi, ut electis illis omnibus salutem daret sive conferret. RESP. Ut prior instantia constat merâ petitione principii: sic Posterior ex calumnia & sententiæ ORTHODOXÆ depravatione extructa est. Dicemus tamen de utraque quoad fieri potest brevissimè. *Primum*, quod Christus sit fundamentum electionis, non docet Scriptura sive quoad Phrasin sive quoad Rem ipsam. Phrasis nullibi occurrit, aut exstat. Salutis fundamentum vocatur Christus, 1. Cor. 3. v. 11. Act. 4. v. 12. nec non Ecclesiæ suæ, Eph. 2. v. 20. non ipsius electionis. Nec vero id rectè colligitur, ex Eph. 1. v. 4. uti supra ostendimus. Significationem etiam illam non patitur Scriptura. Nam fundamentum hic est causâ impulsiva & meritoria. Sed impulsivam Scriptura proponit in sola Dei *ἰδιωκίᾳ* & gratia: à quâ Christum quoque ejusque meritum deducit. Joh. 3. v. 16. Rom. 3. v. 24. 25. 2. Tim. 1. v. 9. 10. Unde etiam *ἐκλεκτὸς καὶ προεγνωσμένος* & appellatur. Matt. 12. v. 18. 1. Pet. 1. v. 20. *Argumenta opposita* sic diluuntur. *Primum* petit principium in Majori. Ratio habet fallaciam à dicto secundum quid. Electio est primum ac præcipuum salutare beneficium, non absolutè, sed relatè, quoad beneficia inferiora; quæ ex ea pendent: sic tamen, ut ipsa etiam subordinetur τῇ *ἰδιωκίᾳ* sive beneplacito Dei, Eph. 1. v. 4. 5. ut *προεῖπον* & τῇ *προνοίᾳ*, Rom. 8. v. 29. Præterea cum Christus ipse quoque electus dicatur, an suæ etiam electionis est fundamentum. Id si affirmare non audent, contra expressum Euangelii testimonium, Johan. 3. v. 16. quid

Christus  
non est  
fundamen-  
tum ele-  
ctionis.



quid absurdum est, si nostræ quoque Electionis fundamentum in eadem Dei *euðoxia* collocetur. Alterum ambiguum est *Majore*: quam sic explicamus secundum Scripturam: fundamentum salutis censeretur, cui tanquam Servatori merito & efficacia salus nostra primo & principaliter, vel potius adæquatè innititur firma & immota. Quod & ratio metaphoræ declarat, 1. Cor. 3. v. 11. Matt. 7. v. 24. 25. cap. 16. v. 18. Ita verò falsa est *Minor* & ratio ejus; Tum quia fundamentum electionis diversum statuit Scriptura à fundamento salutis, de quo 1. Cor. 3. v. 11. nempe in *euðoxia* Dei, Eph. 1. v. 5. 2. Tim. 2. v. 19. Tum quia aduersarii finem diuellunt ac separant à mediis, eodem decreto subordinatis, Eph. 1. v. 4. 5. 6. 1. Thess. 5. v. 9. 10. 2. Epist. 2. v. 13. 14. Licet non uno conceptu comprehendendi, nec una sententia integrè à nobis enunciari queant; pro intellectus sermonisque finiti modo. *Posterius* est pura puta calumnia, ex fallaciâ compositionis & divisionis potissimum extructa, & per omnes argumenti partes deducta: in quâ tria hæc æquè falsa copulantur & concurrunt. I. quod Pater cuiquam destinari salutem extra Christum, vel absque eo: contra illud 1. Thess. 5. v. 9. 10. II. quod non opus fuerit eos reconciliari Patri, tanquam dilectos jam ex electione: contra illud Rom. 3. v. 24. 25. 26. III. quod nobis jam completè electis, Christus ipse demum electus fuerit: contra illud Eph. 1. v. 4. 5. Ex quibus ad *Sophisma* Novatorum sic respondemus. *Minor syllogismi principalis*, sicut & *Epilogismi*, falsissima est utroque membro. Illo: quia electis impetrasse salutem dicitur, Rom. 8. v. 33. 34. Heb. 5. v. 9. Nec refert, quod jam ante eis destinaret salutem. Destinavit namque non aliter, quam ut per Christum obtineretur. 1. Thess. 5. v. 9. 10. Amabat etiam eos, utpote electos, sed solius gratiæ suæ, non autem conditionis ipsorum respectu. Ephes. 1. v. 4. 5. Idèò intervenire oportuit tam placamentum in sanguine Christi, quam applicationem ejus per fidem. Rom. 3. v. 24. 25. 26. *Isto* etiam: quia non tam tenetur Christus, quasi invitus; sed ultrò confert salutem, non quibus sine ipso, sed quibus per ipsum, uti destinata ab æterno, sic in tempore acquisita erat.

III. Electio propter Christum, est electio fidelium quâ talium. Electio ad salutem est electio propter Christum. Ergo. Utraque propositio probatur. Major: quia Deus neminem vult servare propter Christum, præterquam fideles, quâ tales. Ipse enim Christus constitutus est author salutis ipsi obtemperantibus. Beneplacitum quoque in Christo illud est, quo Deus statuit salvare fideles. Minor auctoritate loci, Ephes. 1. v. 4. & quidem. I. ex Phrasi: quæ eâ significatione in Scriptura familiarissimè usurpatur, 1. Cor. 1. v. 4. Gal. 3. v. 14. II. Quia electio est actus dilectionis. At nemo diligitur à Deo ad salutem

Christus  
est funda-  
mentum  
salutis; nec  
id negant  
Orthodoxi.

Q. sit Ek-  
ctio pro-  
pter Chri-  
stum. eo-  
que fide-  
lium quâ  
talium.

LOC.  
IV.

Eph. 1. v. 4.  
quid sit  
Eligi in  
Christo.

Dilectio  
Dei du-  
plex.

Q. salus de-  
stinatur ut  
corona ju-  
stitiæ, præ-  
mium la-  
boris, &c.

nisi propter Christum. Imo verò etiam Deus non potest quemquam & peccatoribus ut ita diligere in Christo, salvâ iustitia sua. Ergo. RESP. I. Conclusio inferitur ambiguo plane sensu; pro quo aut dari potest, si fideles intelligantur consequenter, hoc est, credentes post sui electionem, & ex gratia ejus: aut negari debet, si fideles sint antecederet, quorum fides electionem antecedit. II. Juxta hanc distinctionem explicanda est *Major* & *Ratio* ejus. III. *Minor* falsa est; quæ non fundatur loco illustri Eph. 1. v. 4. in *καὶ αὐτοὺς* Theodosius ORTHODOXÆ à nobis vindicato & declarato. *Ratio prima* à phrasi habet fallaciam compositionis, & pro *scilicet*, id est, per vel propter hic sumi, Hebræorum more nemo negat; & evidens est ex v. 7. Sed *eligi in Christo*, non est eligi propter Christum, tanquam causam electionis: verum eligi ad salutem, sive salvandum propter Christum, ut præpositio per notet causam vitæ æternæ, & ex consequenti illarum rerum, quibus præditos nos esse oportet, ut vitam æternam consequamur; ceu sunt sanctitas & adoptio per fidem, v. 4. 5. Sensus ergo est: Elegit nos ad hoc, ut propter Christum nos sanctificaret, adoptaret in filios, atque ita salvos faceret. *Ratio altera* ambigua est *Minore* propositione. Duplex enim est in Deo affectus dilectionis, ex objecto distinctus: quo diligit nos, vel ut inimicos, hostes, reconciliandos per Christum; vel ut filios, & hæredes jam per Christum reconciliatos. Rom. 5. v. 8. & seqq. Illius, antecedentis, causa est sola Dei *ἐὺδοξία*; pro quâ Christum quoque nobis ordinavit & donavit. Johan. 3. v. 16. Ephel. 1. v. 4. 5. Istius, consequentis, causa est Christus cum obedientia sua, satisfactione, & merito.

IV. *Quibus salus destinatur ut corona iustitiæ, præmium laboris, bræcium certaminis, hereditas filiorum Dei, illis destinatur ut fidelibus, & in fide perseverantibus. Atqui nobis per Electionem destinatur ut corona iustitiæ, &c. Ergo destinatur per Electionem ut fidelibus & in fide perseverantibus.* Minor constat ex Scriptura; ubi salus istis, aliisque elogis proponitur & commendatur. Major probatur. Quia voluntas conferendi coronam, præmium, mercedem, necessario præsupponit prævisionem fidei & perseverantia in fide ex pacto Evangelico; si credideris & perseveraveris salvaberis. RESP. I. rursum non inferitur quod est controversum: quin potius verbis ambiguis sophistice involvitur: quæ de fide & perseverantia, consequentibus electionem, vera: antecedentibus autem, falsa sunt. Quanquam hoc argumentum non minus pro prævisione Pelagianâ operum & meritorum, quam pro prævisione fidei Semipelagianâ militat. II. Negatur *Major*, ex sententia Novatorum accepta, videlicet quod salus destinetur post prævisionem fidei & perseverantiæ. *Ratio* etiam falsa est: quæ abundè refellitur vel uno illo loco, qui est Matth. 25. v. 34. Deus, qui ex gra-

tia destinavit electos ad salutem, simul subordinavit conditiones & media, quibus eos ad salutem perducatur: sicut decretum Electionis finem simul & media complectitur: ut alibi docuimus. Nec est quod pactum Evangelicum hic nobis objiciant. Sanè requirit illud & præscribit fidem & perseverantiam: requirit quoque & præscribit eas tanquam conditiones: verum non ex propriis viribus, per gratiæ resistibilis sive indifferentis adjutorium implendas: sed per efficacem Dei vocationem præstandas. Idque pro natura fœderis gratuiti Ierem. 31. v. 32. & seqq. cap. 32. v. 39. 40. Hebr. 8. v. 7. & seqq. descripta. Contra hæc quæ excipiunt Adversarii, ut vana ac frivola sunt per se; ita alio commodiore loco refellenda erunt.

### Ex Natura Prædicati.

I. *Qui eliguntur per fidem, eorum electio fit secundum fidei prævisionem.* Quotquot electi sunt, electi sunt per fidem. Ergo. Major plana est per se. Minor firmatur duobus Scriptura locis. 2. Thess. 2. v. 13. Elegit nos Deus ab initio, in id est, per sanctificationem Spiritus, & fidem veritatis: ubi disertè ponitur Electio per fidem. Nec interest, si dicamur Electi ad salutem per fidem adipiscendam, siue eligi per fidem. Quia enim per fidem adipiscenda est salus, etiam ipsa Electio ad salutem est per fidem. Iacobi 2. v. 5. Deus elegit pauperes mundi hujus, divites fide, &c. Quæ objecti descriptio significat ipsos electos esse, quatenus sunt divites fide; ut patet ex textu: quo per istam descriptionem significatur, non omnes pauperes, sed tantum inter eos, qui divites sunt fide, electos esse. Resp. Falsam esse Minorem: quæ neutro locorum allegatorum stabilitur. Prior ex 2. Thess. 2. v. 13. supra assertus est à glossis adversariorum. Ubi ostendimus Electionem ita esse ad salutem per fidem adipiscendam; ut fides salutis quidem causa sit & antecedens, at effectum & consequens Electionis ipsius. Posterior ex Iacobi 2. v. 5. non modo alienus est à sensu Adversariorum, sed etiam ei contrarius. Docet enim non per quid Deus pauperes mundi elegerit, sed ad quid eos elegerit, scil. ad fidem. Verba enim ista, *divites fide*, *πλειῶς* accipienda sunt, per ellipsin infinitivi *ἐντα* vel *ἐνταύθα*: argumento locorum Rom. 8. v. 29. Ephes. 1. v. 4. Hæc expositio confirmatur. I. à pari: ita elegit divites fide, ut hæredes regni. Sed hæredes regni electi sunt, ut tales redderentur, non verò quod jam essent tales, ante sui Electionem. II. A scopo Apostoli, qui est ostendere, divites propter solas divitias non esse in conventibus Ecclesiasticis præferendos pauperibus; hoc, inter alia, argumento, quod Deus eos elegerit præ plerisque divitibus, ut sint divites in fide & regni hæredes. 1. Corinth. 1. v. 27. Quod argumentum nullum est, si fingatur dixisse Apostolus; eos pauperes à Deo electos esse qui jam antequam eligerentur

Q. electi  
eliguntur  
per fidem.

Vindicantur  
dicta  
2. Thess. 2.  
v. 13.

Iacob. 2.  
v. 5.

tur

LOC.  
IV.

tur, divites erant fide: quum divites secundum carnem non minus electi fuissent qui erant divites in fide: ut Novatores contendunt.

Q. sine fi-  
de impos-  
sibile sit  
Deo place-  
re.

II. *Sine quo impossibile est placere Deo, sine eo non sumus electi ad salutem. Atqui sine fide impossibile est placere Deo. Ergo. Minor est Apostoli totidem verbis expressa. Hebr. 11. v. 6. Ratio Majoris est: Qui enim eligitur ad salutem, sine dubio placet Deo ad salutem.* RESP. Conclusio pro sensu duplici vel admitti potest, vel rejici. Sed distinctè respondebimus ad præmissas. I. Major est ambigua. Nam verba Prædicati, *sine eo* intelliguntur vel de causa sive conditione Electionem antecedente, vel de effecto eam subsequente & ad executionem præordinato. Priori sensu Major falsa est. Nam sine remissione peccatorum, sine regeneratione & sanctimonia, impossibile est placere Deo, nec tamen Electionem ut causæ ejus aut conditiones præcedunt. Posteriori conceditur totum: videlicet sine fide tanquam effecto Electionis impossibile esse placere Deo. II. Si Minor accipiatur ex mente Apostoli, cujus auctoritate suffulcitur, jam fuerint quatuor termini in argumento. Nam in Majore significatur res prævisa, & ad finem jam perducta. In Minore res sive fides, quæ jam actu existit & inhæret subjecto; nec dum tamen perseveravit usque ad finem: qualis erat fides Enoch antequam assumeretur à Deo. Certe quotquot exempla fidelium inductione colliguntur & proponuntur ab Apostolo, fidem non prævisam sed actualem demonstrant.

Q. Deus  
salvet cre-  
dentes quâ  
tales.

III. *Si Deus salvat credentes quâ tales, etiam quâ tales ad salutem elegit. Verum prius. Ergo & posterius. Assumptum constat consensu omnium. Propositionis ratio est, quia decretum Electionis est voluntas salvandi. At enim qui salvat credentes, quâ tales, velle servare eosdem quâ tales, per se est manifestum.* RESP. Negatur consequentia propositionis. Ratio ejus nimis laxa est & generalis, cothurnum occultans. Decretum electionis est voluntas salvandi, non indefinitè, sed definitè hos illos: & quidem credentes, non anteceder, sed consequenter, quibus Deus voluit gratificari fidem electionis beneficio, non autem quos etiam ante Electionem sui credituros prævidit. Act. 13. v. 48. Rom. 8. v. 29. 30. cap. 11. v. 7.

Q. Electi  
sunt cre-  
dentes, &  
vicissim.

IV. *Si Electi sunt credentes, & vicissim credentes Electi; electio unguerit decretum de salvandis credentibus. Verum prius. Ergo & posterius. Ratio consequentiæ est quod nisi vera sit illa definitio, reciprocatio non habeat locum. Prius adstruunt ex usu Scripturæ, Matt. 22. v. 14. Rom. 8. v. 33. Col. 3. v. 12. & alibi.* RESP. Dari potest totum de credentibus consequenter, non anteceder acceptum & expositum. Ex mente autem Novatorum neganda est *Assumptio*: quam nec cum Scriptura, nec cum  
fuit

suis hypothefibus conciliaverint. Scriptura enim docet: Electos dici, quos Deus elegit ante jacta mundi fundamenta, Marc. 13. v. 20. Eph. 1. v. 4. ad fidem præordinavit Act. 13. v. 48. denique quibus etiam in tempore fidem donat, Matth. 13. v. 11. Ephes. 2. v. 8. Hypothefes ipsorum statuunt: Non omnes verè credentes esse Electos: Imo nullum verè credentem Electum esse in hac vita: Quum Electionis objectum propriè sit, Homo in fide moriens.

### Quoad POSTERIUS de Reprobatione.

#### Ex Natura Subjècti & Pradicati.

I. Pro objecto Reprobationis. *Quosunque & quales Deus secundum Evangelii sententiam in extremo judicio condemnaturus est, eosdem prorsus & tales ab æterno reprobavit, ac condemnare constituit: nec supra revelationem Evangelicam hic aliquid statuendum est. At omnes & solos pertinaciter incredulos, Christo immorigeros, qui in impenitentia, rebellionem, ac incredulitate pertinaciter ad mortem usque perseverant, Deus secundum Evangelii sententiam condemnaturus est. Ergo hi soli secundum Evangelium reprobati, & æternis cruciatibus destinati sunt. Major sua luce, & ex ipsa rerum natura est evidens. Nam justus iudex non alios damnationi destinare potest & vult, quam quos iuste re ipsa potest damnare. Ergo nec Deus iudex ille universi & fons omnis justitiae. Minor ex toto Evangelio, & ex ipso iudicii processu est manifesta, qui Matth. 25. describitur, ubi increduli & Evangelio immorigeri à Christo in ignem æternum ablegandi dicuntur. Nec illius iudiciaria sententiae rationes in alios propriè convenire possunt. Ergo hi soli quoque secundum Evangelium reprobati sunt.* RES P. Distincte ad utramque propositionem Syllogismi principalis. Major partim ambigua, partim falsa est. Ambigua: cum enim de qualitatibus reproborum loquatur, illæ vel antecedenter, vel consequenter intelligendæ sunt. Posteriore sensu conceditur Major: priore negatur; quum reprobatio non sequatur incredulitatem & contumaciam hominum adversus Evangelium, sed præcedat. Matth. 11. v. 25. 26. Rom. 9. v. 17. 18. Falsa: quoad geminam falsam hypothefin, quam præsupponit. Una: quod norma doctrinæ de reprobatione sit solum Evangelium. Ita quidem res habet circa electionem: quæ tota est gratuita. Rom. 11. v. 5. Reprobatio verò ex Lege & Evangelio pariter cognoscitur, & dijudicanda est. Rom. 1. 2. 3. capp. 2. Cor. 2. v. 12.

Quod solos incredulos in extremo iudicio Deus sit damnaturus.

Altera: quod reprobatio & damnatio, sive prædamnatio sint synonyma æquipollentia, sive termini convertibiles: quod negatur. Discrimen peculiari problemate explicatum est. Damnatio sive prædamnatio est actus iustitiæ, relationem includens, culpæ & pænæ. Reprobatio



LOC.  
IV.

pelagianismum amplexis. Inter quos mediam sententiam audenter factis confinxit Ambrosius Catharinus; sed quæ neutri parti arrisit, aut satisfecit. Ex eo contentio continuata est cum inter alios, tum maxime inter Dominicanos & Jesuitas: illis cum Augustino, his cum reliquis Pelagianorum facientibus. Quin inter ipsos Jesuitas divortia opinionum; quæ tamen novarum distinctionum involucris tegere & obscurare student Suarez, Gregorius de Valentia, Becanus, & alii. Testes hic producere liceat Scriptores celebres, Bellarminum & Stapletonum. Nam *Bellarminus* lib. 2. de Gratia & Lib. Arbit. cap. 15. asserit: *Non solum ad gratiam, sed etiam ad gloriam homines gratis eligi*. Contra *Stapletonus* in Antidotis Apostolicis, in cap. 1x. ad Rom. adversus Calvinum contendit; *homines ad primam quidem gratiam gratis electos: ad gloriam vero non gratis, sed propter prævisam & futura merita*. Quanquam *Bellarminus*, quod directe ait & ponit, oblique rursus negat & tollit. Quum enim salus ipsi non gratuita, sed meritoria sit, quomodo electionem ad salutem sincere agnoscat gratuitam, & non meritoriam? Communis igitur sententia *Jesuitarum* atque etiam plerorumq; Pontificiorum est: *Electiōnem ad gloriam non esse absolutam, ut quæ ex prævisione operum sive meritorum dependeat*. De Reprobatione nihil addimus; quod alibi expedita jam hæc controversia. Omnes penè Pontificii docent: *Peccatum esse causam reprobationis meritoriam: sive Reprobationem pendere ex prævisione malorum operum*. Nisi quod pauci saniores distinguunt reprobationem negativam à positiva: & illam non esse à prævisione, hanc contra esse asserunt. Atque hæc de statu controversiæ hæctenus.

Jesuitæ negant.

Thesis Affirmans Orthodoxorum est: *Electiōnem ad gloriam non minus quam ad gratiam absolutam esse, nec pendere à prævisis operum meritis*.

Rationes  
Affirmantes  
Orthodoxæ.

Κατασκευὴ Θεσεως Affirmantis Orthodoxæ.

Ex Natura Subjecti.

Q. electio  
ad salutem  
est gratuita,  
excludens opera  
& gloriationem de  
iis.

I. Electio gratuita, quæ opera & gloriationem de iis excludit, est absoluta, non pendens à prævisione bonorum operum. Atqui electio ad salutem est gratuita, excludens opera & gloriationem de iis. Ergo. *Major constat antithesi immediate oppositorum, gratiæ & operum: quam instituit Apostolus, non minus in electionis, Rom. 11. v. 5. 6. & cap. 9. v. 11. & seqq quam in Justificationis doctrina, capp. 3. & 4. Membrum trimembris est distinctè confirmanda. I. est Electio gratuita: tum quia hoc Epitheto signanter notatur, Rom. 11. v. 5. ἡ ἐκλογὴ χάριτος*



tum quia ipsum vocabulum Electionis ex usu Scripturæ gratuitam dilectionem connotat. Deut. 4. v. 37. cap. 7. v. 6. 7. 8. cap. 10. v. 15. II. excludit opera quæcunque, siue præsentia, siue præterita, siue etiam futura: utpote quibus omnibus absolute opponitur. Rom. 11. v. 5. 6. 7. cap. 9. v. 11. 15. 16. III. excludit quoque omnem de operibus suis eorumque meritis gloriationem. Ephes. 2. v. 8. 9. 1. Cor. 1. v. 29. & 4. v. 7. Rom. 3. v. 27.

LOC.  
1V.

II. Qui Electi sunt ut faciant bona opera, illorum Electio non pendet ex prævisione operum. Sed quotquot electi sunt, electi sunt ut faciant bona opera. Ergo. *Ratio Majoris* est: quod finis non ingreditur rei actum, sed eam sequitur. Et qui eliguntur ut faciant bona opera, quomodo dici queunt electi, quia ea fecerunt aut facturi erant? *Minor* nititur evidentia locorum Scripturæ: Ephes. 1. v. 4. Iohan. 15. v. 16.

Q. electi  
sunt ut fa-  
ciant ope-  
ra bona.

III. Si vocatio non est ex prævisione operum, multò minus ipsa electio. Verum prius. Ergo & posterius. *Consequentia* per se est manifesta. Constat enim vocationem esse effectum ipsius Electionis. Rom. 8. v. 28. 29. 30. cap. 9. v. 23. 24. Quod igitur de causato gratuito affirmari nequit, de causa multo minus valet. *Assumptum* probatur dictis Scripturæ his & similibus. 2. Timoth. 1. v. 9. 10. Iohan. 15. v. 16. 19. Ephes. 2. v. 8. 9.

Q. vocatio  
non est ex  
prævisione  
operum.

### Ex Natura Prædicati.

I. Cujus causa est sola Dei *εὐδοκία* & voluntas, id absolutum rectè dicitur. Electionis ad gloriam causa est sola Dei *εὐδοκία* & voluntas. Ergo. *Major* constat ex declaratione termini absoluti supra tradita. Absolutum enim hic intelligitur à priori, quod non pendet ab aliqua causa extra Deum. *Minor* *διὰ τὴν προτίμησιν* ponitur in Scriptura, Ephes. 1. v. 4. 5. 11. Rom. 9. v. 11. 18. Luc. 12. v. 32. 2. Tim. 1. v. 9. *προτίμησις* autem est ipsa Dei voluntas. Deut. 4. v. 37. cap. 7. v. 6. 7. ubi amor statuitur causa Electi populi. Est autem amor ipsissima voluntas Dei. Nec est quod contraloca posteriora excipiant: *Agi* illic de Electione temporali Israelitarum in populum, & *beneficiis* temporalibus eam Electionem consecutus, ut erant liberatio ex *Agypto*, & introductio in terram *Canaan*. Etenim temporalis illa Electio etiam includebat æternam: non quidem quoad totum corpus populi, sed quoad aliquos in eo corpore. Exo. 13. v. 19. Rom. 11. v. 3. & seqq. Deinde ex beneficiis temporalibus rectè colliguntur spiritualia & æterna, rationatione à typis ad rem significatam. 1. Cor. 10. v. 1. & seqq. Denique militat hæc generalis ratio: Si externa illa à nullis Israelitarum meritis, sed à sola Dei misericordia voluntate

Q. Electio-  
nis causa  
sola est Dei  
*εὐδοκία*.

LOC.  
IV.

pendebant: multo magis ab eadem pendere electionem ad gloriam, & ipsam vitam æternam.

Q. bona  
opera sunt  
effectum  
electionis.

II. Nullum effectum electionis est ejusdem causa. Bona opera sunt effecta electionis ad gloriam. Ergo non causa: & sic neque ex iis pendet. Major certa est Canone Logico & communi consensu. *Minor* evidentiâ Scripturæ. Eph. 1. v. 4. cap. 2. v. 8. 9. 2. Thess. 2. v. 13. 14. comprobatur.

Q. nec quæ  
antece-  
dunt justi-  
ficationem,  
nec quæ  
sequuntur  
sunt causa  
electionis.

III. Si opera prævisa sunt causa electionis ad gloriam, aut quæ antecedunt justificationem in statu naturæ, aut quæ sequuntur eam in statu gratiæ. De neutris id verè affirmari potest. Non de prioribus: tum quia opera illa sunt peccata: ut ex professio docetur Rom. 1. 2. 3. tum quia opera non placent Deo, antequam persona placeat. Persona vero demum placet per justitiam fidei, Heb. 11. Rom. 4. 5. Nec magis de posterioribus; quia opera illa sunt effecta gratiæ, non merita gratiæ: via regni, non causa regnandi, Eph. 2. v. 8. 9. 10. Concludimus igitur nulla prorsus opera esse causam electionis ad gloriam.

Antithesis Negans Heterodoxorum, Pontificiorum atque etiam aliorum: *Electionem ad gloriam non esse absolutam, dependentem à sola Dei voluntate, citra prævisionem operum.*

Rationes  
negantes  
Heterodoxa.

Ἀναρχεὺν Antitheseos Heterodoxæ.

Ex Natura Subjecti.

Q. Deus  
eligat ad  
gloriam,  
id quod  
melius  
est.

I. Qui eligit id quod melius est, eligit ex prævisione operum. Deus eligit ad gloriam id quod melius est. Ergo. Major patet. Minor probatur: Quia quisquis eligit, aut eligit id quod melius est, aut eligendo aberrat, Deus non aberrat eligendo; utpote sapientissimus. Ergo. RESP. Datur Major, quando id quod melius est causa quoque est ipsius electionis; sive cum electio instituitur secundum inhærentes qualitates, & propter illas fit. Sed Minor falsa est. Si quidem elegit Deus ex mundo Joh. 15. v. 19. & massa æqualiter corrupta, Rom. 9. v. 20. 21. in qua omnes pariter erant iræ filii, Eph. 2. v. 3. destituti gloria Dei, Rom. 3. v. 19. non alii meliores, alii deteriores. Major syllogismi valet de illa solum electione, quæ inter dispares & secundum disparitatem qualitatum exercetur. Universaliter de omni electione falsa est. Datur enim etiam inter pares electio. Et eliguntur non modo qui sunt boni; sed etiam, qui mali sunt; ut boni fiant; quæ electionis nostri est conditio. Eph. 1. v. 4.

Q. electio  
fit pauco-  
rum.

II. Electio paucorum non fit absque prævisione operum. Electio ad gloriam est paucorum. Ergo. Minor est Scriptura, Matt. 20. v. 16. cap. 22. v. 14.

cap. 7.

cap. 7. v. 14. Ratio Majoris hac est: Si Deus absque prævisione operum eligeret, absque dubio, aut omnes aut majorem partem hominum elegeret ad vitam; cum sit natura bonus, misericors, in gratiam quam in iram pronior. RESP. Negatur Major sensu Pelagiano accepta. Ratio ejus inconsequens est. Elegit enim non ex debito, sed ex gratia, pro liberrima *Libertate* ac potestate sua, non ex nexu aliquo obligationis. Rom. 9. & passim. Nos invertimus rationem. Si ex prævisione operum facienda fuisset prædestinatio, Deus nullos ad vitam eligere, sed omnes ad mortem reprobare debuisset; ut qui justus est & zelotes, omnes autem homines peccato obnoxii sunt, nemine excepto.

III. Qualis est reprobatio ad mortem, talis est electio ad vitam & gloriam. Sed reprobatio facta non est sine prævisione operum malorum. Ergo nec electio facta sine prævisione bonorum operum. RESP. Majorem admittimus juxta declarationem Antecedente controversia traditam. Negamus autem operum. Q. Reprobatio facta sit ex prævisione malorum operum.

### Ex Natura Prædicati.

I. Quod in tempore datur electis pro meritis operum, id ab aeterno eis destinatum est, juxta eorum prævisionem. Gloria vita aeterna in tempore datur electis pro meritis operum. Ergo. Atque ita electio est ex prævisione operum. Ratio Majoris posita est in conformitate executionis & decreti: quæ sibi respondent. Minor existat Matt. 25. v. 34. itemque v. 15. & seqq. & passim. RESP. Quæ ad Majorem monenda erant, alibi à nobis explicata sunt. Minor falsa est. Etenim vita aeterna est *χαρισμα* Dei, Rom. 6. v. 23. merces hæreditatis, Coloss. 3. v. 24. quæ ex gratia nobis tribuitur absque operibus Eph. 2. v. 8. 9. Non igitur redditur pro meritis operum. Loca Matt. 25. v. 15. & seqq. itemque v. 34. & seqq. promittunt præmium diligentia servis frugum, compensationem charitatis operosis fidelibus: mercedem debitam nec noverunt, nec cuiquam addicunt.

II. Per quod electio fit & firma efficitur, id causa ejus rectè dicitur: ab illo ea jure dependet. Atque electio fit & firma efficitur per bona opera. Ergo. Major patet per se. Minor firmatur dictis Scriptura, 2. Tim. 2. v. 20. si quis seipsum ab his expurgarit, erit vas ad decus, id est, electus ad vitam aeternam. 2. Pet. 1. v. 10. jubet Apostolus vocationem & electionem nostram firmam facere, nempe per bona opera: ut habent quidam codices & sensus per se flagitat. RESP. In hoc argumento est fallacia plurium interrogationum, ex duplicitate medii. Etenim fit & efficitur electio à priore per causam suam: firma verò redditur etiam à posteriore per propria effecta. De primo medio Minor, de altero etiam Major neganda est. Dicitur Apostolica alienissima sunt à glossa Pelagiana. Quibus non agitur de

LOC.  
14.

Q. gloria in tempore datur pro meritis operum.

Q. per opera electio fiat & firma reddatur.

LOC.  
1V.

de causa electionis, à qua ipsa dependeat, sed tantum traditur nota et qua electionem nostri nobis certam, aliis etiam manifestam reddere possimus. Ea est sincera & constans confessio nominis divini, & bonorum operum studium. Quod ex scopo & connexione sententiarum evidentissimum est. Ideoque 2. Tim. 2. v. 20. verbum *ἐξου, eris*, idem denotat quod declarabitur, esse cognoscetur: ut Matt. 5. v. 44. 45. Johan. 8. v. 31. Tum Phrasis Petrina *βεβαιον ποιει, δου τω ευαγγελιου*, non de confirmatione electionis apud Deum, sed de ea quæ fit apud nos, & in animis nostris; nec de bonis operibus prævisis aut futuris, sed de præsentibus aut præteritis intelligenda & explicanda est.

Q. sic Deus foret autor peccati: & frustranea media salutis.

III. Si electio ad gloriam est absoluta, in sola Dei voluntate fundata: erit Deus author peccati: frustra etiam sunt omnia media salutis in correptione, exhortatione, oratione, diligentia vita sancte agenda & regenda posita. Consequens utrumque falsum, absurdum. Ergo & antecedens. Ratio consequentiæ quoad prius est: quod media electionis ad gloriam tam mala, quam bona sunt. Quoad posterius: quia electus ad gloriam absolute, absque prævisione operum, quicquid agat sive bene sive male, tamen ad gloriam perveniet. Resp. Negatur consequentia Propositionis. Tum etiam falsa est ratio ejus, quoad utrumque membrum. Prius: quia media illa non habent se eodem modo ad Deum eligentem: ut qui bona tantum efficit, mala verò permittit & in bonum electorum convertit. Luc. 22. v. 22. cap. 24. v. 26. Rom. 8. v. 28. Gen. 50. v. 20. Posterius: quia electio ad gloriam est absoluta, quantum ad causam externam, quæ nulla est extra Deum; non verò quoad media electioni subordinata: ut sunt resipiscencia, fides, bona opera: & media mediorum; h. e. correptiones & exhortationes verbi, preces item, & diligentiam nostram: per quæ Deus resipiscencia & fidem in nobis efficit. Electus igitur non malè sed bonè per utriusque generis media agendo, suam sibi electionem firmam facit, atque ad finem electionis suæ, videlicet æternam gloriam perducitur & pervenit.

## LOCUS QUINTUS

De

## CREATIONE.



**V**ariæ sunt viæ, quibus Deus è luce, quam habitat, inaccessa prodians, se nobis patefacere fuit dignatus. Sed prima omnium & quæ principium est cæterarum **CREATIO** merito statuitur: utpote quâ non modo illustrem cognitionis sui lucem accendit, & in aspectabili hoc mundo proposuit: Sed etiam ipsas creaturas intelligentes, à quibus agnosceretur & coleretur, primitus produxit. Cæterum quum inde à lapsu & defectione primorum hominum, lux illa in tenebris luceat; atque in posteris ipsorum partim magis etiam obscuretur: partim imperfectè solum restituatur; hinc natæ sunt inter eos, & hæcenus agitantur, etiam de hoc capite doctrinæ, discrepantes opiniones atq; sententiæ; turbantes fidem multorum, præsertim infirmiorum, & ὁμόνοιαν ipsorum atque consensum impediētes ac distrahentes. Et vetera quidem certamina in Ecclesia, & extra eam, nunc mittimus. De nostri temporis controversiis solum dicemus; præcipuè iis, quæ circa conditionem & statum primi hominis, qualis fuit ante lapsum, moventur. Prius tamen ex methodi nostræ lege non controversa à controversis secernemus: & *Calumnias* quidem repetita **ΟΡΤΗΟΔΟΧÆ** doctrinæ declaratione paucis discutiemus: *λογομαχίας* autem & inanes verborum pugnas, necessaria distinctione, explicatione & conciliatione expediemus.

**CALUMNIÆ**, quibus Ecclesiæ Reformatæ partim à Pontificiis, partim etiam à Socinianis aliisque immeritò gravantur, præcipuè tres memorantur.

**PRIMA:** *Quod nulla dona supernaturalia in primo homine agnoscamus?*

**RESP.** Sapientia, Justitia, Sanctitas, ac beata Immortalitas, nec non dona alia (quibus in creatione ornatus fuit primus homo, Gen. I. v. 26. 27.) supernaturalia certè fuerunt, si ex statu peccati aut gratiæ restituentur post lapsum. Sunt enim supra naturam corruptam peccata-  
Nulla fuerunt supernaturalia respectu naturæ integre.

LOC.  
V.

to; & non nisi supernaturali gratia restituuntur & obtingunt fidelibus. In statu tamen integritatis fuerunt dona naturalia potius: utpote quæ cum ipsa natura collata primo homini, eidemque concreata fuerunt. Tum etiam supra naturam integram esse nequiverunt: nisi fingantur divina fuisse aut angelica; quod conditio naturæ humanæ non patitur.

SECUNDA: *Quod de statu primi hominis ante lapsum facimus, & sentiamus cum Pelagianis.*

Id faciunt  
adversarii.

RESP. Ab hac criminatione abunde nos purgabit tractatio controversiarum cum Socinianis & Pontificiis: quorum illi palam, isti tectius errores Pelagianorum reponunt & tuentur. Pelagiani negarunt justiciam originalem & immortalitatem primi hominis. Contra tribuerunt ei vitiosam concupiscentiam, fomitem peccati & mortem ex conditione naturæ pullulantem. Qui hæc dogmata nunc propugnant, hi verè sunt Pelagiani, & pelagianizant, non qui ea oppugnant.

TERTIA: *Quod naturalia alia fingamus in statu integritatis, alia in statu peccati: Illic tribuamus homini liberum arbitrium, hic detrahimus.*

Naturalia  
hominis &  
Lib. Arb.  
quatenus  
eadem in  
statu integritatis &  
peccati.

RESP. Naturalia ambigè dici non est ignotum. Si hoc Epitheto significantur, aut partes hominis essentielles & integrales: aut proprietates utriusque: aut etiam propriæ operationes: asserimus naturalia hominis in utroque statu esse prorsus eadem, non diversa, alia atque alia, plura vel pauciora. Etiam Liberum arbitrium asserimus commune esse utrique statui, sed physice & absolute spectatum: quatenus est facultas agendi *ἐν ἀεργασίῳ* præeunte mentis iudicio, & sequente libero voluntatis assensu aut dissensu, citra coactionem. Sed quatenus relate consideratur ad bonum morale & spirituale, habuit illud homo in statu primo, sed amisit in statu peccati; in quo non amplius liberum, sed servum est peccati; teste Christo Joh. 8. v. 34. & Apostolo Rom. 6. v. 16. 17.

Hæc de Calumniis.

*Δογματῆται*, quibus nihil subest realis controversiæ, sunt ferè totidem.



PRIMA: *An differant Dei imago & similitudo? Illa ad substantiam animæ; ista ad qualitates, virtutes, & actiones referenda sit?* LOC. V.

RESP. Ita vocabula illa distinguunt veteres nonnulli, Basilii in Hexamero, Lombard. lib. 2. sent. dist. 16. & Scholastici. Ex recentioribus Bellarminus de gratia primi hominis cap. 2. & qui ipsum sequuntur. Ex Lutheranis Osiander lib. de imagine Dei & alii. Exstant verò etiam contraria suffragia & judicia, non modò Patrum, sed etiam Neotericorum, tum Euangelicorum, tum etiam Pontificiorum, Sixti Senensis, Pererii & aliorum. Nos agnoscimus inter illa discrimen partim Grammaticum: sunt enim voces diversæ apud Hebræos  $\text{צֶלֶם}$  &  $\text{דְּמוּת}$ , apud Græcos  $\epsilon\iota\kappa\omega\upsilon\varsigma$  &  $\delta\mu\iota\omega\varsigma$  sive  $\delta\mu\iota\omega\mu\alpha$ : partim Logicum. Est enim *imago* nomen speciei, *similitudo* generis: Ovum ovo simile, non alterum alterius imago est. Ad *similitudinem* convenientia duorum aut plurium requiritur in uno tertio; ad *imaginem* unius ex altero, cætypi ex suo archetypo expressio, & ad illud conformatio. Unde Paulus Rom. 1. v. 23. genus restringens ad speciem  $\delta\mu\iota\omega\mu\alpha \epsilon\iota\kappa\epsilon\nu$  nominat. Sed Theologicum discrimen nulla solida ratione inter voces illas constitui potest. Quod probatur. I. ex Phrasiologia Scripturæ: quum voces diversæ  $\epsilon\kappa\epsilon\gamma\eta\mu\epsilon\nu\varsigma$  passim sibi subjiciuntur, declarationis causa. II. Ex promiscuo usu utriusque vocabuli: quæ jam conjunguntur Gen. 1. v. 26. jam seorsim sumuntur: & modo quidem sola imago Genes. 1. v. 27. Cap. 9. v. 6. alias sola similitudo ponitur, Cap. 5. v. 1. Eadem ratio aliis quoque Scripturæ locis deprehenditur. Gen. 5. v. 3. 1. Cor. 15. v. 50. Eph. 4. v. 24. Col. 3. v. 10. Jac. 3. v. 9. itemque Rom. 1. v. 23. Ex quibus synonymia eorum evidenter colligitur. III. ex definitione rei: Homo Dei imago appellatur quia Deo similis est. Porro similis est Deo, quatenus ad similitudinem ipsius efformatus est in creatione, quoad naturam, rectitudinem atque statum. Proinde imago Dei est ipsa similitudo cum Deo. Verum quando de re convenit, de vocibus nihil attinet altercari aut disceptare.

SECUNDA: *An mulier dici possit Dei imago?*

RESP. Negant quidam, & id ad viri eminentiam referunt: tum quia mulier vocetur gloria viri: vir autem imago & gloria Dei. 1. Cor. 11. v. 7. tum quia viri imperio divinitus subiecta sit. Gen. 3. v. 16. Sed *imago Dei* bifariam spectatur in Scriptura: *Communitè & singulariter*, sive cum gradu excellentiæ. *Priore modo* etiam mulier condita est Mulier est Imago Dei  
Communitè,

L O C. V. ad Dei imaginem, & est Dei imago : Est enim totius speciei elogium ; uti expresse dicitur Gen. 1. v. 27. *Posteriore* est sexus virilis prerogativa : qui antecellit fœminam, tum perfectione donorum, tum dignitate dominii & potestatis : argumento locorum Gen. 2. v. 22. Cap. 3. v. 16. 1. Cor. 11. v. 7. 1. Petr. 3. v. 7.

non singulariter.

**TERTIA : *Virum arbor vitæ Physicè sic appelletur an vero Sacramentaliter ?***

Arbor vitæ sic dicitur tam Physicè, quam Sacramentaliter.

R E S P. Nihil obstat, quo minus utroque sensu sic dicta statuatur. *Physicè* : quod insita ei fuerit vis vegetandi, conservandi & prorogandi vitam hominis naturalem. *Sacramentaliter* etiam ; quod fuerit efficax signum & symbolum vitæ æternæ ac cœlestis, donandæ homini, si non peccaret. Sicut panis & vinum nec non alia Elementa utriusque notionis rationem habent. Hæc sententia est Augustini lib. 14. de Civitate Dei cap. 26. & lib. 6. de Gen. ad liter. cap. 28. item lib. 8. cap. 5. inter se collatis. Et vero non obscure demonstrari potest ex Scripturâ. Genes. 3. v. 22. Prov. 15. v. 4. Apoc. 2. v. 7. Cap. 22. v. 2. *Posterius* etiam illustratur antithesi arboris scientiæ boni & mali, Gen. 2. v. 9.

Atque ista de Logomachiis quoque sufficiant. Plures hujus generis alibi declarata sunt. Restat igitur ut deinceps de ipsis C O N T R O V E R S I I S dicamus, easdemque sueto ordine digeramus.

Cum L U T H E R A N I S nihil est discrepantiæ aut dissensionis circa hunc locum.

ANABAPTISTARUM.

A N A B A P T I S T Æ de quibusdam non aperiunt mentem suam, de aliis autem ambigüe loquuntur. Ex re foret, si ingenuè profiterentur quod sentiunt. I. de anima hominis : *Sit ne regens humorum, et halitus respirationis, aut vitæ ipsa, aut denique spiritualis substantia ?* II. De imagine Dei : *qua qualivè ea fuerit initio, ac qua potissimū dona complexa sit* Præterea, *Num talis creatus fuerit Adamus, quales nunc nascuntur infantes ?* III. De morte : *An ea fuerit sequela naturæ, etiam integra ?* IV. De promissionibus & comminationibus Adamo propositis : *fuerintne illa corporales solum, an verò etiam spirituales ?* Si quis locus conjecturæ, nonnulli profaniores Libertinorum deliriis, cæteri ferè Pelagianorum dogmatibus suffragantur & accedunt.

SOCINIANORUM & NOVATORUM.

Jam S O C I N I A N I non tectè sed apertè errores Pelagianos vocant & defendunt. I. enim *negant hominem ante peccatum habuisse justitiam aliquam originalem.* II. *affirmant hominem etiam ante lapsum naturam fuisse mortalem : mortemque esse sequelam naturæ per se, inde à creatione.* Qui

Quid duo generales errores, alios speciales de imagine Dei, de propensione hominis ad peccandum, itemque de dominio divinitus ipsi attributo, complectuntur. Ad hanc classem etiam NOVATORES referendi sunt: qui licet ambigüe loquantur; & in varias se formas vertant ut Prothei: tamen in summa rei cum Socinianis concordant; ut infra sigillatim ostenderetur.

LOC  
V.

Postremi sunt PONTIFICII: qui in nonnullis discesserunt ab erroribus Pelagianorum, in aliis interpolatos retinent. Cujusmodi sunt I. Rectitudinem primi hominis, nec non immortalitatem ipsius, fuisse dona non naturalia, sed supernaturalia, supra naturam integram conditionem posita. II. Hominem speciali Dei auxilio, ad recte utendum donis originalibus, haudquaquam indiguisse. III. Paradisum terrestrem vere adhuc superesse: in quo Enoch & Elias corporaliter degant, prodituri inde ad debellandum Antichristum.

PONTIFI-  
CIORUM.

Hic est numerus & ordo præcipuarum controversiarum hujus loci. E quibus seligemus, quæ antehac aut penitus omissæ; aut concisius tractatæ fuerunt.

PRIMA Socinianorum atque Novatorum: *Utrum primus homo ante peccatum habuerit justitiam aliquam originalem?*

Prima Sociniano-  
rum: utrum  
homo ante  
lapsum ha-  
buerit justi-  
tiam ali-  
quam origi-  
nalem?

Termini Quæstionis ex didacticis noti sunt. *Iustitia* hic non est virtus aliqua particularis, ab aliis specie differens: sed est universalis conformitas hominis integri cum Deo & Lege ipsius, in mente, voluntate, affectibus, omnibusque inclinationibus. Et *Originalis* appellatur ἡ ἀρχαία: ut ab actuali, quæ ex eâ manat; nec non ab habituali acquisita distinguatur. Est enim concreata homini, sive cum ipsa natura ei collata à Deo, eoque verè originalis: Haud secus quam sanctitas fuit originalis, sive originaria conditio angelorum, etiam eorum qui defecerunt: teste Juda v. 6. Similiter post lapsum peccatum, quod inde à prima origine atque conceptu homini inhæret, originale dici solet. Psal. 51. v. 7. Ephes. 2. v. 3. Ita habet sententia ORTHODOXA Ecclesiarum Reformatarum de justitia originali. Sociniani eam simpliciter negant. Concedunt quidem hominem conditum absque corruptione peccati, quæ nunc est. Sed sapientem, justum, sanctumque, absque dissidio & rebellionem rationis & appetitus fuisse, pernegant. Socinus in Prælect. cap. 3. Smalcus contra Frantzium & alii. Novatores initio idem aperte satis professi sunt: Iacobus Arminius in Articulis perpendendis

Iustitia  
Originalis  
quæ.Orthodoxi  
affirmant.Sociniani  
negant.& Nova-  
tores.

LOC.  
V.

p. 10. & 18. *Remonstrantes* in Collatione Hagienſi, p. 250. *VVeſingius* lib. de officio hominis Chriſtiani, & alii. Sed *Apologeta* nuperi rem magis involvunt, ad declinandam pro tempore Socinianiſmi ſuſpicionem, etſi mentem non mutarunt. Etenim *juſtitiam originalem non comprehendunt ſub imagine Dei*. Ea poſita negant hominem peccare potuiſſe, niſi Deo eam ſubtrahente, & ipſum peccatum cauſante. Denique ajunt *juſtitiam illam in voluntate hominis nihil operatam eſſe, quod non operari potuerit potentia libera, ejuſque liber uſus etiam abſque juſtitia*. Mitto argumenta & indicia plura, quæ cap. V. *Apologiæ ſuæ* exhibent. Ut dubium non ſit, quin de Pelagiano hoc dogmate cum Socinianis tranſegerint & conſentiant. Eadem igitur opera utroſque confutabimus.

*Theſis Affirmans Orthodoxorum eſt: Primum hominem ante peccatum habuiſſe juſtitiam originalem.*

Rationes  
Affirman-  
tes Ortho-  
doxa.

ΚΑΤΑΚΕΛΗ Theſeos Affirmantis Orthodoxæ.

*Ex Natura Subjecti.*

Q. Adam  
valde bo-  
nus initio  
creatus eſt.

I. Qui valdè bonus & moraliter integer, ſive rectus creatus eſt, cum juſtitiam aliquam originalem initio habuiſſe neceſſe eſt. Præmiſſus homo Adamus, talis creatus eſt. Ergo. Ratio Majoris gemina dari poteſt. Una: quia bonitas & integritas ſive rectitudo moralis juſtitiam includunt: vel potius ſunt ipſa juſtitia. Hinc in Scriptura tanquam ſynonyma uſurpantur. Job. 1. v. 1. Pſal. 33. v. 1. & paſſim. Altera: quia quod ex creatione ineſt homini, id ineſt ei à prima origine, eoque originale eſt. Minoris veritas arguitur teſtimoniis Scripturæ. Gen. 1. v. 31. *Deus vidit ea qua fecit: & erant omnia valdè bona*. Eccl. 7. v. 29. *Deus fecit hominem rectum*. Sed excipiunt Sociniani contra utrumque. Gen. 1. v. 31. <sup>210</sup> bonum, non ſignificare rectitudinem animi aut juſtitiam; ſed aptitudinem atque convenientiam ad id, quod Deus ſibi propoſuerat: qui ſignificatus paſſim ſit obviuſ. Deinde Elogium illud non ad hominem, aut ſingulas res à Deo creatas, ſed ad opera univerſa, ſex diebus facta, pertinet: Eccl. 7. v. 29. *hominem dici factum rectum & integrum: quatenus naturaliter bonus à Deo fuit creatus, indiſſerens autem ad bonum aut malum juſtitia*. Reſp. Gen. 1. v. 31. perperam aptitudinem opponunt juſtitia. Juſtitia erat ipſa formalis aptitudo hominis, per quam aptus & conveniens erat ad id, quod Deus ſibi de eo propoſuerat. Equidem verum eſt, verba illa de cunctis Dei operibus enunciari generali quodam Epiphonemate. Interim ad ſingula opera ſeorſim pertinet: tum quia genus ſingulis ſpeciebus commune eſt: tum quia ſigillatim de ſingu-

Gen. 1.  
v. 31. ex-  
plicatur &  
vindictatur

ſingu-  
cano-  
inani-  
tural-  
& qu-  
bonu-  
confo-  
minis  
v. q-  
aſaſo-  
vitare  
cendi  
juſ ip-  
II.  
ginali-  
poſiti-  
ſectio-  
ſancti-  
tus eſt  
à pecc-  
cipiunt  
riam,  
Ludu-  
renati-  
erat na-  
exerce-  
let.  
III  
& col-  
buit ju-  
Deo.  
res om-  
opera-  
capp.  
Coloſ-  
IV.  
juſtus  
falſum  
traxit p-  
Poſter-

lingulis penè usurpatur. Gen. 1. Ad hominem verò præcipuè applicanda sunt: quia immediate subjiciuntur creationi ipsius. Quod si inanimata & animata irrationalia universa bona fuerunt bonitate naturali: quidni homo rationalis, propter quem condita fuerunt cætera, & qui ad legem & Legislatorem Deum perpetuam relationem habet, bonus fuerit morali bonitate? Sed moralis bonitas, legi per omnia conformis, est justitia illa originalis. *Eccles. 7. v. 29.* rectitudinem hominis moralem, non naturalem intelligi evidens est, partim ex voce *ῥῆμα* quam pro subiecta materia LXX reddunt per *δικαιοσύνην*, καλὸς καὶ ἁγίος, καὶ ἡσυχὸς, & synonyma similia; partim ex antithesi: quia pravitatem moralem rectitudini opponit: partim denique ex causa dicendi: quæ est ne culpa pravitatis humanæ transferatur in Deum, cuius ipse homo reus est.

LOC.  
V.

*Eccles. 7.  
v. 29. vin-  
dicatur.*

II. Qui perfectus creatus est à Deo, is creatus est cum justitia originali. Sed primus homo perfectus creatus est. Ergo. Utraque propositio evidens est per se. *Major*: quia justitia animæ rationalis perfectio est: ut perfectio angelorum consistit in originaria veritate & sanctitate. Joh. 8. v. 44. 2. Petr. 2. v. 4. Jud. v. 6. *Minor*: quia creatus est rectus & valdè bonus. Quicquid autem habet imperfectionis, à peccato & naturæ integræ depravatione, Gen. 3. & 5. profluxit. *Ex-  
cipiunt Sociniani ad Majorem: Perfectionem hominis esse justitiam voluntaria-  
m, non naturalem: quam usu liberi arbitrii demum sit adeptus.* R E S P. Ludunt Sophistæ in statu hominis. Nunc certe justitia voluntaria est renatis per gratiam: quia justitia naturalis amissa est. Primo homini erat naturalis & voluntaria: qui ex habitu naturali actus voluntarios exercebat: quomodo justitia etiam in Deo & Angelis spectari solet.

*Q. perfe-  
ctus crea-  
tus est à  
Deo.*

III. Qui conditus fuit à Deo ut creatorem suum rectè agnosceret & coleret, & cui Deus id lege naturæ imperavit, is accepit à Deo & habuit justitiam originalem. Primus homo hoc fine conditus fuit à Deo. Ergo. *Major* negari non potest. Siquidem in creatione Deus res omnes necessariis ac idoneis qualitatibus instruxit, ad exercendas operationes, & finem singulis propositum assequendum. Gen. 1. & 2. capp. *Minor* quoque certa est autoritate Scripturæ. Prov. 16. vers. 4. Coloss. 3. v. 10. Gen. 2. v. 16. 17. Rom. 2. v. 12. 13. 14.

*Q. condi-  
tus ut crea-  
torem  
suum a-  
gnosceret  
& coleret.*

IV. Si primus homo conditus fuit absque justitia originali, aut injustus fuit ex creatione, aut indifferens ad justitiam & injustitiam. Sed falsum est utrumque consequens. Prius: quia injustitiam demum contraxit per lapsum. Gen. 3. Et sic Deus constitueretur author peccati. Posterius etiam: quia non datur status hominis in puris naturalibus:

*Q. nec in-  
justus fuit  
ex creatio-  
ne, nec in-  
differens.*

LOC.  
V.

ut in Problematicis evicimus. Proinde verum manet Antecedens, quod homo conditus sit cum originali justitia, non absque eâ.

### Ex Natura Predicati.

Q. habuit  
imaginem  
Dei con-  
cretam,  
consisten-  
tem in sa-  
pientia,  
justitia, &  
sanctitate.

I. Imago Dei consistens in sapientia, justitia, sanctitate sive affectuum integritate, concreata homini, est justitia originalis. Atqui eam primus homo habuit. Ergo. *Major* sua luce claret. Etsi enim imago Dei variè sumitur late & stricte, absolute & secundum quid: tamen juxta hanc limitationem est ipsissima originalis justitia. *Minor* bifariam demonstratur: tum dictis Scripturæ: quibus ratio imaginis divinæ exprimitur & declaratur, Gen. 1. v. 26. 27. Cap. 5. v. 1. & 3. Coloss. 3. v. 10. Ephes. 4. v. 24. & alibi; tum factis primi hominis ante peccatum: cujusmodi sunt *ὁνομαζέσθαι*, Gen. 2. v. 19. agnitio Evæ ex dormientis costa exstructæ, v. 23. obedientia Dei præstita, & acquiescentia in ipso, Gen. 2. cap. integritas appetitus, & potentiarum omnium harmonia; unde fiebat, ut nihil erubescendum in nudis exstaret: & quæ sunt hujus generis alia. Gen. cap. 2. Excipiunt Sociniani & Novatores: *Imaginem Dei non denotare, aut complecti justitiam aliquam originalem.* I. quia homo justus impeccabilis fuisset, sicut Deus. II. quia imago Dei non amplius esset in homine post lapsum: quod tamen docet Scriptura, Gen. 9. v. 6. III. quia diserte ponitur in Dominio rerum omnium, præsertim inferorum, sex illis diebus à Deo creatarum. Genes. 1. v. 26. 27. 28. Sicut imago Dei in altera vita constituta est in dominio mortis, inferni, Diaboli, & omnium hostium.

Homo ante  
lapsum  
quomodo  
impeccabi-  
lis.

Quomodo  
Imago Dei  
post la-  
psum reli-  
qua.

Dominium  
in creatu-  
ris inferio-  
res pars  
minima  
imaginis  
Dei.

Q. in statu

RES P. Inanes argutias opponunt certissimæ & clarissimæ veritati. Fuit primus homo similis Deo, etiam justitia, sed non æqualis; impeccabilis, nullo infectus peccato; licet non impeccabilis ut Deus, qui peccare absolute non potest. Habuit insuper post lapsum Dei imaginem, sicut posterius ejus hodieque habent; sed quoad reliquias quasdam naturales illius imaginis, non verò quoad qualitates spirituales & supernaturales; quæ per gratiam regenerationis restaurantur in nobis. Postremò: Imago Dei etiam continet dominium hominis in creaturas inferiores: sed neque solum: nam alias ejus partes alibi Scriptura commemorat, Ephes. 4. v. 24. Coloss. 3. v. 10. neque præcipuè: cum cæteræ illæ partes potiores sint & nobiliores. Quod verò Moses solius domini expresse meminit, inde factum, quod totam narrationis seriem ruditati populi sui accommodavit: adeoque dignitas hæc externa, dotes illas internas præsupponit: quod ne adversarii quidem inficiantur.

II. Qui in statu peccati non modo originalem injustitiam suscepit atque

arqui  
tiz r  
origi  
patet  
ra oñ  
quoa  
Quoa

Antic  
an

Ex

I.

aut spin  
mo acce  
quatenus  
utriusque  
stituent  
ad consi  
conditu  
Minoris  
que acco

II.

ille non p  
Spiritu  
Ergo. I  
immutat  
primo h

III.

liud pecca  
prius. E  
exclusiv  
concrea  
jugem,  
stodia h

IV. A

nullum ali  
propriam c



arque subit; sed etiam rudera quædam sive reliquias originalis justitiæ retinuit; ille ante peccatum in statu integritatis, justitiam aliquam originalem sine dubio habuit. Sed homo primus. Ergo. Major per se patet. Quia privatio præsupponit habitum, in subiecto habili. Rudera ostendunt id quod est collapsum, fuisse aliquando integrum. Minor quoad prius membrum ostenderetur sigillatim Loco VII. de Peccato. Quoad alterum traditur ab Apostolo, Rom. 2. v. 12. 13. 14. 15.

LOC.  
V.

peccati in-  
justitiam  
originalem  
subit, ju-  
stitiæ ori-  
ginalis re-  
liquias re-  
tinuit.

Antithesis Negans Heterodoxorum est: *Primum hominem ante peccatum non habuisse justitiam aliquam Originalem.*

Ἀντιθεσις Antitheseos Heterodoxæ.

Rationes  
Negantes  
Heterodoxæ.

Ex Natura Subjecti.

I. Qui per creationem naturalia solum bona accepit, non etiam moralia aut spiritualia; is non accepit justitiam aliquam originalem. Atqui primus homo accepit naturalia solum bona. Ratio: quia creatio est productio hominis quatenus homo est. Ergo. R E S P. Minor est petitio principii: quippe utriusque generis bona homo accepit in creatione: naturalia ad constituendam essentiam quatenus homo est: & moralia sive spiritualia ad constituendam ejus integritatem: quæ est integer ad imaginem Dei conditus. Genes. 1. v. 26. 27. Eccles. 7. v. 29. Quo ipso etiam ratio Minoris enervatur, qua creatio fingitur esse productio substantiæ absque accidentibus & qualitatibus.

Q primus  
homo so-  
lum natu-  
ralia bona  
accepit  
per crea-  
tionem.

II. Qui præditus est justitia originali, & carnem habet rationi subiectam, ille non peccat. Quum peccati nulla alia causa sit quam rebellio carnis adversus Spiritum. Sed primus homo peccavit: & quidem in re servatu facilissima. Gen. 3. Ergo. R E S P. Datur Major de eo qui justitiam originalem obtinet immutabiliter, nec graviore tentatione urgetur. Utrumque autem de primo homine falsum est.

Q sic non  
peccasset.

III. Si primus homo ideo justus fuit ante primum peccatum quia nullum aliud peccatum admisit: justitia ejus non fuit originalis, sed actualis. Verum prius. Ergo & posterius. R E S P. Negatur sequela. Quia non addimus exclusivam. Imo justus fuit utraque justitia: originali, quæ ei erat concreata; & actuali quam ex ea exercebat: diligendo Deum, conjugem, faciendo officium divinitus sibi imperatum in cultura & custodia horti, ac gubernatione animalium.

Q Adam  
justu fue-  
rit ante  
primum  
peccatum,  
quoniam  
non pecca-  
rat.

IV. Aut ideo justus fuit Adamus ante commissum primum peccatum, quia nullum aliud Dei mandatum sibi traditum transgressus est, aut quia nihil contra propriam conscientiam commisit. Sed neutrum dici potest. Non illud: quia

Q justus  
ob non  
transgres-

M m

aliud

LOC.  
V.

sum aliud  
manda-  
tum, vel ob  
aſum ali-  
quem con-  
tra con-  
ſcientiam  
admiſſum.

aliud nullum Dei mandatum habuit, eoque nec transgredi illud potuit. Nec iſtuc quia Adamum ante primum peccatum nihil contra propriam conſcientiam comiſiſſe, probari non poteſt. Ergo. R E S P. I. Eſt inſufficiens enumeratio in propoſitione. Imo juſtus fuit Adamus juſtitia originali, ipſi concreta. II. Falſum eſt prius membrum aſſumpti. Habuit homo, præter mandatum de certâ arbore, legem naturæ ſibi inſitam, cujus transgreſſione etiam peccaſſet. III. Membrum poſterius itidem falſum eſt. Siquidem ante primum peccatum perſtitit in integritate ſuâ. Quod ſi aliud peccatum jam præceſſiſſet, utique illud primum non fuiſſet; neque id Scriptura tacuiſſet.

### Ex Natura Prædicati.

Q. expers  
fuerit ſa-  
pientie,  
juſtitie, &  
ſanctitatis.

I. Qui expers fuit ſapientia in mente, juſtitia in voluntate, & ſanctitas ſive integritas in affectibus, ille juſtitiam originalem nullam habuit. Primum homo borum omnium expers fuit. Ergo. Minor probatur per partes. I. de ſapientia: quia Adamus inſtar infantis ſe nudum eſſe ignoravit: de conjuge propria non niſi ſenſibus obvia cognovit: beſtiis pro lubitu magis, quam pro ratione nomina impoſuit. II. De juſtitia: quia leviſſima de cauſa deſcivit à Deo ad diabolum. III. De ſanctitate ſive integritate affectuum: quia libidini oculorum, gula, & aliis paſſionibus contra rationem & legem Dei obſecutus eſt. R E S P. Minor falſiſſima eſt. Prima ejus probatio deficit: partim propter æquivocationis fallaciam, partim etiam propter petitionem principii. Nuditas alia eſt innocentie & ſanctitatis: alia reatus & turpitudinis. Utramque novit vel ignoravit pro diverſitate ſtatus. De muliere ſibi data quid Spiritu prophetico enunciarit, Moſes refert. *ὁμομαρτεια* verò qui extenuant aut redarguunt, in ipſum Deum injuriæ ſunt. Dua poſteriores aliud nihil concludunt, quam non fuiſſe juſtum immutabiliter qualis demum eſt juſtitia hominis per gratiam & gloriam in Chriſto, Adamo illo ſecundo.

Q. in primo  
homine  
fuerit  
diſſidium  
appetitus  
& rationis.

II. Vbi eſt diſſidium appetitus & rationis, rebellio carnis & ſpiritus, ibi eſſe nequit juſtitia originalis. In primo homine fuit ejuſmodi diſſidium & rebellio. Ergo. Major per ſe eſt manifeſta. Minor probatur: ſiquidem in primo homine fuerunt contraria principia; Caro & ſpiritus: contrarii appetitus & inclinationes; appetitus ſenſuum ad bonum ſenſile, & appetitus rationis ad bonum ſpirituale: contrarii etiam actus ſive actiones: ut hiſtoria lapſus reſtat. Gen. 3. cap. R E S P. Per negationem Minoris. Ratio ejus petit principium. Caro & ſpiritus phyſicè accepta diſparata ſunt non contraria. Eodem modo etiam ſe habent utriuſque appetitus, inclinationes & actiones per ſe. Repugnantia quæ nunc in illis deprehenditur, per acci-

dens

videns ex peccato secuta est. Ante enim erat summa harmonia & ordinata appetentia, ex anima originaliter iusta: ut est Cap. 2. v. 25. L O C. V.

III. Iustitia illa quæ originalis appellatur, aut fuit impotentia peccandi, qualis nunc est Sanctorum Angelorum, aut fuit Adamum non peccare antequam peccasset. Non prius: quia paulo post peccavit. Nec posterius: quia ridiculum & ineptum, aliquem non peccare antequam peccasset. Ergo. R E S P. Est insufficientis enumeratio in propositione. Datur tertium, nempe potentia non peccandi ex concreato habitu iustitiæ mutabilis, quam originalem dicimus. Falsum quoque est assumpti membrum posterius. Neque enim nisi hæreticis, ridiculum est, Adamum ante primum illud delictum non peccasse.

Non fuerit impotentia peccandi, nec quod non peccarit antequam peccaret.

SECUNDA etiam est Socinianorum ac Novatorum:

*Num primus homo ante lapsum natura fuerit mortalis?*

Secunda Socinianorum: An primus homo fuerit natura mortalis?

His verbis Socinus ipse quætionem format & proponit, renovans veterem controversiam Pelagianorum: de qua Augustinus Epist. 106. & libello de hæres. ad Quod-vult-Deum. *Predicatum* ejus ambiguum est: pro cujus diverso sensu quæstio vel affirmanda est, vel neganda. Etenim *Mortale* (ut alios vocis significatus, qui alibi explicati sunt, præteream) dicitur à potentia aut remota, aut proxima, ex quâ actus immediatè dependet. *Illo modo*: quod compositum ex materia elementari, potentiam quidem mortalitatis in se continet: sed quæ ex certa hypothesi, nec ad potentiam propinquam, neque ad actum deducitur. *Isto modo*: quod potentiam moriendi proximam in se habet, quæ tandem exit in actum: ut naturali inclinatione certo moriatur qui huic mortalitati est obnoxius. *Priore sensu* ORTHODOXI affirmant quætionem. Constat enim corpus Adæ fuisse pulvereum, elementare, ex contrariis qualitatibus compositum: eoque etiam corruptibile. Gen. 2. v. 7. Sed ejusmodi corpus cum anima originaliter iusta, sancta, immortali personaliter fuit copulatum in unam hypostasim: ut Adamus secundum ordinationem Dei, nec mori potuerit, nec moriturus fuisset, quamdiu perseverabat in statu integritatis, nec peccabat in legem creatoris sui. *Posteriore sensu* eandem quætionem Sociniani affirmant, ORTHODOXI negant. Siquidem asserunt Sociniani, non modo mortalitatē, sive naturalem inclinationem ad mortem, sed mortem ipsam naturæ rationalis aquæ ac brutæ sequelam esse per se, adeoque moriturum fuisse primum hominem etiam ante lapsum, hoc est, licet nunquam peccasset. Socinus Præl.

Mortale quod tripliciter dicitur, & quomodo hoc loco.

Orthodoxi negant.

Sociniani affirmant.

L O C.  
V.& Novato-  
res.

Theol. cap. 1. & disput. integra de statu primi hominis, contra Fr. Puccium. Ostorodius Instit. cap. 3. Smalzium disp. 7. contra Franzium. Scopus totius disputationis est: partim ut destruat peccatum originis, quod hinc veluti ab effectu proprio solide adstruitur: partim etiam ut doctrina de Satisfactione Christi labefacteretur. Si enim mors est sequela naturæ humanæ ex creatione, non autem pœna & stipendium peccati, jam Christus per mortem suam satisfacere pro peccatis nostris non potuit. Novatores etsi diversimode loquuntur, tamen de summâ rei satis conveniunt cum Socinianis. *Apologeta* his axiomatis rem declarant. I. *Corpus hominis integri fuisse animale, elementare, corruptibile.* Quod de corpore in se considerato nemo negat. Homini enim integro, non corpori immortalitatem naturalem tribuimus. II. *Animam originaliter justam non fuisse causam proximam illius immortalitatis.* Nimirum: quia uti ante ostendimus nullam justitiam originalem agnoscunt. III. *Immortalitatem non fuisse intrinsicam qualitatem, ex natura corporis Ada necessario resultantem:* quod posterius nec nos docemus: *Sed beneficium extrinsecum, dependens purè putè à voluntate Dei, nolentis destruere hominem per mortem, &c.* Quod idem est cum Socini effato: *Adamum, si non peccasset quamvis natura mortalem, à morte tamen Dei beneficium conservari potuisse.* Reliqua, quæ ejusdem furfuris, nunc mittimus.

*Thesis Negans Orthodoxorum est: Primum hominem ante lapsum non fuisse mortalem in natura integra: ac moriturum omninò non fuisse, nisi peccasset.*

Rationes  
Negantes  
Orthodoxa.

ΚΑΤΑΧΩΝ Theſeos Negantis Orthodoxæ.

## Ex Natura Subjecti.

Q. ad ima-  
ginem Dei  
conditus  
fuit, in ju-  
stitia &  
sanctitate.

I. Qui ad imaginem Dei conditus fuit, in justitia & sanctitate, in statu naturæ integræ, non mortalis sed immortalis fuit. Primus homo ante lapsum fuit conditus in justitia & sanctitate. Ergo. *Minorem controversiam antecedente evicimus. Veritas Majoris gemina ratione fulcitur.* I. Imago Dei fuit similitudo cum Deo, non minus in beata immortalitate, quam in aliis proprietatibus communicabilibus, supra memoratis. Patet: quia ad eam quoque per Christum restauramus. Sed imago Dei fuit homini naturalis; quæ ad formam hominis integri olim pertinebat. Genes. 1. vers. 26. 27. Ergo beata quoque immortalitas ei fuit naturalis. II. ubi est justitia perfecta & naturalis, ibidem est vita perfecta & naturalis: juxta promissionem Legis, Lev. 18. v. 5. Luc. 10. v. 28. In homine integro fuit justitia perfecta & naturalis;

turalis; ut ostendimus. Ergo & vita fuit. Vita autem perfecta & naturalis est naturalis immortalitas. Excipiunt Adversarii: falsam esse Majorem primi Prosyllogismi. Si enim imago Dei posita fuisset, in similitudine cum Deo, quoad immortalitatem, hominem non magis mori potuisse, quam Deum ipsum. R E S P. Negando consequentiam. Valeret si eo modo ac gradu immortalis fuisset, quo Deus; quem solum Scriptura immortalem vocat, 1. Tim. 6. v. 16. Immortalitas Dei est essentialis atque absoluta impotentia moriendi. Primi hominis immortalitas ne impotentia quidem moriendi fuit nedum absoluta impotentia: sed tantum potentia non moriendi ex hypothesi, quoad homo non peccabat. Imago igitur non in æqualitate immortalitatis cum Deo, sed in quali quali similitudine duntaxat sita fuit.

II. Quod primus homo per lapsum & ex peccato demum contraxit, id in natura integra non fuit ei naturale. Atqui mortem per lapsum & ex peccato demum contraxit. Ergo. Major per se est manifestata. Minor diversimodè confirmari potest ex Scriptura: in hypothesi & thesi: de primo homine in specie, & de tota natura humana in genere. In hypothesi. I. quia Deus mortem homini fuit comminatus in pœnam peccati, etiam ante lapsum Genes. 2. v. 17. II. quia patrato jam peccato, eandem ipsi denunciavit, ut peccati stipendium. Cap. 3. v. 19. III. quia definito tempore eam ipsi irrogavit. Cap. 5. vers. 5. In thesi: Quia docet Scriptura universaliter, Mortem esse pœnam peccati: cui totum Genus humanum obnoxium sit propter peccatum. Ezech. 18. v. 4. Rom. 5. v. 12. 14. Cap. 6. v. 23. Cap. 8. v. 10. 1. Cor. 15. v. 21. & passim. Quæ aliaque dicta exemplis omnium seculorum firmantur. Excipiunt Sociniani. Primo: Non mortem sed moriendi necessitatem introductam per peccatum. Nimirum: quia poterat Adamus; si non peccasset, quamvis natura mortalis, à morte Dei beneficio preservari, vel si mortuus fuisset in vitam revocari. Secundo: Locis allegatis mortem non corporalem aut temporalem, sed æternam intelligendam esse. R E S P. Prius inane est effugium. Argumenta nostra evincunt; non modo moriendi necessitatem, sed naturalem quoque mortalitatem ac mortem ipsam ex peccato ortam esse. Si causæ omnes mortis & mortalitatis jam ante peccatum actu fuerunt in homine: ut ipsi contendunt: quomodo jam non ante peccatum homo moriendi necessitati fuit obnoxius? Si etiam causa præcipua mortis ac mortalitatis, secundum ipsos est materia corruptibilis: quomodo necessitas materiæ corruptibilis non efficit necessariam corruptionem ac mortem? Frustra igitur ista divellant. Ratio, quæ additur, est chimæra hæretici cerebri, sua vanitate evanesccns. Posterius est audax corruptela textus sacri. Deus absolute omnes

Q mortem  
per lapsum  
demum  
contraxit.



L O C.  
V.

mortis species homini comminatus est Gen. 2. v. 17. absolute quoque mors peccati stipendium appellatur, Rom. 6. v. 23. Non minus igitur mors corporalis, quam æterna aut spiritualis intelligenda est. Accedit quod mors illa dicitur reductus in pulverem Gen. 3. v. 19. Eccl. 12. v. 9. cujus ipsi infantes jam illa ætate morientes exempla sunt. Rom. 5. v. 14. Sed reductus in pulverem est mors corporalis : nec aliâ morte obeunt infantes quando ex hac vjta decedunt.

Ex Natura *Pradicati*.

Q. de primo homine negantur causæ proximæ mortalitatis naturalis.

I. Negata causa propinqua sive proxima, negatur quoque effectus. De primo homine ante lapsum, negantur causæ propinquæ sive proximæ mortalitatis naturalis & mortis. Ergo mortalitas quoque naturalis, & mors ipsa negatur. *Major* nititur Canone Logico, utrumque concessio. *Minor* probatur inductione causarum proximarum : quæ sunt vel internæ, ut *δυσμεγεία* humorum, & calidi atque humidi nativi defectus; unde languores & morbi: vel externæ, ut corruptio elementorum, carentia alimenti, vis sive violentia ab hominibus aut bestiis. Quarum nullæ omnino in hominem integrum agere potuerunt.

Q. mors est præter & contra naturam integram.

II. Quod est præter & contra naturam : id primo homini non fuit naturale ante lapsum. Mors est præter & contra naturam. Ergo. *Ratio Majoris* est : quia in statu ante lapsum omnia erant valde bona, tum absolute in se, tum relate ad alia, admirandâ *συμμετρίᾳ* & congruentiâ. *Minor* probatur. I. quia est destructio hominis tum ratione compositi, quod in partes componentes resolvitur. Eccles. 12. v. 9. tum corporis respectu, quod in pulverem & cineres redigitur. Gen. 3. v. 19. II. quia omnes homines natura horrent & averfantur mortem : teste experientia. III. quia in restauratione ac perfectione naturæ ipsa quoque mors abolebitur. Act. 3. v. 21. I. Cor. 15. v. 16.

Antithesis Affirmans Heterodoxorum est: *Primum hominem ante lapsum fuisse mortalem, moriturum etiam si non peccasset.*

Rationes  
Affirmantes  
Heterodoxæ.

Ἀναστροφὴ Antitheseos Affirmantis Heterodoxæ,

Ex Natura *Subiecti*.

Q. fuerit terrenus & animalis.

I. Qui est terrenus & animalis, idem est natura mortalis. Primus homo ante lapsum fuit terrenus & animalis. Ergo quoque natura mortalis. Minorem ponit Scriptura Genes. 2. v. 7. Cap. 3. v. 19. I. Cor. 15. v. 45. Major probatur ex eo, quod materiatur sequitur conditionem materia: & quod animalis.



male, idem quoque corruptibile est. **R E S P.** Major non est vera univer- L O C.  
saliter. Conceditur de statu hominis post lapsum. De eo, qui ante la- V.  
psum fuit, in primæva integritate, negatur autoritate loci Gen. 3.  
v. 19. ubi post lapsum demum homini dicitur: *pulvis es, & in pulverem*  
*reverteris*. Etiam in altera vita erimus terreni quoad materiam corpo-  
rum; an propterea mortales quoque? Præterea animale opponitur  
ab Apostolo non immortalis propriè, sed spirituali. Immortalitas  
communis est utrique corpori animali ante lapsum, & spirituali post  
glorificationem; sed gradu dispari: ut jam dicetur.

II. Qui ante lapsum liberis procreandis ab ipso conditore Deo destinatus Q. liberos  
fuit, & jam escis utebatur & cibo; is certe mortalis fuit natura, etiam ante gignere,  
lapsum. Sed primus homo liberis procreandis destinatus fuit, & jam escis ute- cibis uti  
batur: teste historia creationis. Genes. 1. v. 28. 29. Ergo. Ratio Majoris debuerit.  
est: quia immortales nec liberos gignunt: ut est Luc. 20. v. 35. 36. neque  
escis aut cibo egent. 1. Cor. 6. v. 23. **R E S P.** Iterum per inficiationem  
Majoris. Tantum sequitur non fuisse immortalem pro conditione vi-  
tæ futuræ: quod etiam ratio ejus intendit. Non autem nullo modo  
fuisse immortalem. Immortalitas vitæ futuræ est impotentia morien-  
di, potentiam simul & actum excludens. Immortalitas status primæ-  
vi potentia non moriendi, actum tollens, non omnem potentiam.  
Illa se juncta erit à vitæ animalis conditione 1. Cor. 15. v. 43. Hæc  
cum ea conjuncta erat, ex consilio Dei ad speciei humanæ conserva-  
tionem & propagationem. Gen. 1. v. 28. 29.

### Ex Natura Predicati.

I. Qui ex contrariis elementis compositus, idem quoque natura corrupti- Q. ex con-  
bilis est & mortalis. Atqui primus homo ex contrariis elementis compositus fuit. trariis ele-  
Ergo. Vtraque propositio per se patet. Major: quia contraria se mutuo pel- mentis  
lunt & perimunt. Minor Gen. 2. v. 7. **R E S P.** Datur Major de poten- composi-  
tia remota. De potentia propinqua atque actu ipso negatur in statu tus fuerit.  
integro. Tum quia repugnantia illa ad exactissimam primarum & se-  
cundarum qualitarum harmoniam reducta erat: quam conservabat  
etiam usus, ususque arboris vitæ. Tum quia anima originaliter justa  
& corpori personaliter unita, mortem & destructionem naturæ non  
admittebat.

II. Positis causis efficientibus mortalitatis naturalis, ipsa mortalitas atque Q. adfue-  
mors ponitur. In primo homine jam antequam peccaret, fuerunt omnes causa runt omnes  
efficientes mortalitatis naturalis: quæ nunc sive in nobis sunt, sive extra nos de- causæ effi-  
prehenduntur: ut collatio docet. Ergo. **R E S P.** Minor falsa est. Ante cienties mor-  
lapsum talitatis

L. O. C.  
V.

lapsū nec causæ efficientes internæ mortalitatis naturalis & mortis omnes fuerunt; quia non fuit peccatum, nec pugna affectuum, nec *dyssymetria* humorum. Non etiam fuerunt causæ externæ: quia nec corruptio elementorum, nec humorum inter se, nec creaturarum cum hominibus inimicitia; nec ullæ aliæ naturam humanam infestarent.

Q. arbor  
vitæ fuerit  
concessa in  
remediū m  
mortalita-  
tis.

III. Si arbor vitæ in mortalitatis remedium condita, & pro tempore homini concessa fuit: certè primus homo ante lapsū fuit mortalis. Ratio: quia alioquin nihil opus fuisset illa arbore. Verum prius. Genes. 2. vers. 17. Ergo. R E S P. I. Dari potest totum de potentia remota, non item de propinqua acceptum. II. Assumptum est controversum: falsum quoque quod de remedio dicitur. Nullus morbus erat naturæ integræ, nullum vulnus ejus. Ergo nec remedium. Interim medium fuisse non negamus vegetandæ & conservandæ vitæ hominis, divinitus ordinatum. Quia Deus mediata providentia sua, non minus ante quam post lapsū primi hominis vitam gubernavit: modo licet diverſo.

Q. mors  
non sit  
pœna pec-  
cati in ra-  
tura.

IV. Mors aut est sequela naturæ per se, aut pœna peccati in natura. Non hoc. Ergo illud. Assumptum probant: Christus sustulit omnem pœnam peccati; & omne opus Diaboli dissolvit. Atqui non sustulit aut dissolvit mortem. Ea igitur non est pœna peccati. R E S P. Falsum est Assumptum. Major Proſyllogismi distinctione enervatur. Sustulit & dissolvit Christus omnem pœnam peccati, atque adeo mortem ipsam: sed aliter merito, aliter efficacia. Merito; quatenus expiavit & abolevit, quicquid in ea est maledictionis & condemnationis, sive pœnæ propriè dictæ Gal. 3. v. 13. Rom. 8. v. 1. 3. 4. ut jam non amplius sit maledicta, sed benedicta ac beata mors. Apoc. 14. v. 13. Efficacia: quatenus eam etiam depellet à nobis, ac plenè destruet in consummatione sæculi. 1. Cor. 15. v. 26. 54. 55. Planè quemadmodum ipsum peccatum, cujus stipendium dicitur mors, destruit jam in suis quoad condemnationem. Rom. 8. v. 1. interim magis magisque expurgat, quoad inhærentem pravitatem, donec tandem planè illud aboleat. Rom. 6. & 7. capp.

Tertia Pontificiorum:  
An primus  
homo in sta-  
tu innocen-  
tiæ eguerit  
speciali Dei  
auxilio ad  
agendum  
bene semper  
& constan-  
ter peccata  
vitanda?

TERTIA Pontificiorum: An primus homo, in statu innocentiae, eguerit speciali Dei auxilio ad bene semper operandum & constanter peccata vitanda?

Quemadmodum Lib. Arbitrium absolute consideratum omni statui hominis commune est: ita errores Pelagiani circa illud, in omnes status hominis,

hominis, ne primo quidem excepto, sese diffundit. Hujus generis est, LOC.  
V.

quem ex Pontificiis habet & tuetur *Bellarminus*: lib. de gratia primi hominis, cap. 4. Docet ibi quatuor dona Dei in homine primævo consideranda esse. I. *Habitus gratia*. II. *Conservationem habitus*. III. *Cooperationem Dei cum homine*. IV. *Motionem Dei per auxilium excitans*, quæ faciat: ut donis illis homo utatur. Pontifici  
negant.

Tribus prioribus affirmat opus fuisse homini: De quarto negat. Nimirum quia positum fuerit in viribus liberi arbitrii perseverare in bono: h. e. quia potuerit homo persistere in integritate, & vitare tentationes & peccata sine speciali Dei excitatione & auxilio. Quæ ipsa aliorum quoque Pelagianorum est opinio; sive per gratiam intelligent donum supernaturale: quod est ipsum liberum arbitrium. Orthodoxi  
affirmant.

*Orthodoxi* contra asserunt: primum hominem, etiam in statu primo, ad constanter perseverandum in bono, & tentationes diaboli superandas, opus habuisse speciali Dei auxilio & gratia: qua conservaretur in integritate sua, dirigeretur in edendis actionibus ei conformibus, & confirmaretur contra tentationis lapsusque pericula. Poterat sane persistere ac perseverare homo, si vellet: idque per imaginem Dei, sive justitiam originalem sibi concreatam. Ut vero constanter vellet, nec unquam crederet tentationibus diaboli, non habuit, nec habere potuit, nisi à speciali gratia. Hæc est sententia partium ad declarandum statum questionis.

*Thesis Affirmans Orthodoxorum est: Primum hominem in statu innocentia eguisse speciali Dei auxilio ad bene semper operandum, & peccata constanter vitanda.*

*Κατὰ τοὺς Θεσείους* Theseos Affirmantis Orthodoxæ.

### Ex Natura Subjecti.

I. Sine quo in tentatione stare primus homo non potuit, & quo deficiente lapsus est; eo certè eguit ad benè semper operandum, & peccata constanter vitanda. Atqui sine speciali Dei auxilio & gratia stare in tentatione primus homo non potuit, eoque deficiente lapsus est. Ergo. *Major* per se est manifesta: quam etiam sana ratio comprobat. *Minor* probatur ipso eventu. Si enim primus homo habuisset speciale Dei auxilium, sive gratiam conservantem bonam ipsius voluntatem, eandemque contra omnes tentationes corroborantem atque sustentantem: utique non succubuisset tentationi, nec in peccatum lapsus fuisset, ut est Gen. 3. cap. Rationes  
Affirman-  
tes Ortho-  
doxæ.  
  
Quia sine  
eo in ten-  
tatione  
stare non  
potuit, sed  
lapsus est.

II. Qui in omni operatione sive animali sive spiritali dependet à motione & cooperatione Dei generali & speciali is ad benè semper operandum, & peccata constanter vitanda opus habuit speciali Dei auxilio & Q. in omni  
operatione  
dependet  
à generali  
& speciali  
Dei coo-  
peratione.

LOC.  
V.

& gratia. Sed primus homo ita dependet. Ergo. *Ratio Majoris* est: quod constans volitio boni, & averfatio ac fuga mali, meritò censentur actiones spirituales. *Minor* probatur bifariam. I. autoritate Scripturæ. Act. 17. v. 28. Joh. 15. v. 5. Phil. 2. v. 13. II. Ratione: quia causa secunda in omni actione dependet à prima: & quidem ut non tantum principio generali, in actionibus animalibus; sed etiam ut speciali, in actionibus spiritualibus: ne ipso quidem Bellarmino diffidente.

### Ex Natura *Pradicati*.

Q. perseverantia in bono est specialis gratiæ beneficium.

I. Perseverantia in bono, specialis gratiæ beneficium est quovis hominis statu. At benè semper operari, & peccata constanter vitare est perseverantia in bono. Ergo specialis gratiæ beneficium est: & per consequens: primus homo ad bene semper operandum, & peccata constanter vitanda specialis gratiæ beneficio indiguit. *Minor* definitum enunciat de definitione, eoque negari non potest. *Major* est bimembris. Prius evidens est dictis Scripturæ. Phil. 1. v. 6. cap. 2. v. 13. 1. Pet. 1. v. 5. 1. Theff. 5. v. 23. Posterius; valere de quovis hominis statu, sic ostenditur. I. quia Deus omnis boni autor est absolute & universaliter. Jac. 1. v. 17. II. quia nihil unquam habuit homo quod non acceperit à Deo 1. Cor. 4. v. 7. III. quia ita res habet in angelis bonis: qui non nisi gratiæ electionis perseverarunt. 1. Tim. 5. v. 21. Matth. 25. v. 31. IV. quia id verum est de bonis naturæ, quovis statu. Ergo multo magis de bonis gratiæ.

Q. sic sine Deo potuisset vincere.

II. Si primus homo non habuit opus speciali Dei auxilio ad superandas diaboli tentationes, & ad perseverandum in primæva integritate, etiam sine Deo vincere potuit, h. e. ad volendum, perficiendum ac perseverandum etiam sine Deo sibi sufficiebat. Consequens falsum & in Deum blasphemum est. Ergo. *Consequentia* per se patet. *Consequentia* vanitatem atque blasphemiam, etiam gentiles luce naturæ perspexerunt: ut de Ajace, Cyclope Homérico, & aliis historiæ, quin etiam poemata veterum perhibent.

*Antithesis Negans Heterodoxorum* est: *Primum hominem in statu innocentia non eguisse speciali Dei auxilio, ad bene semper operandum, & peccata constanter vitanda.*

Ἀντιθεσὶς Antitheseos Negantis.

### Ex Natura *Subjecti*.

Q. sufficientia auxilia in

*Qui sufficientia auxilia in ipsa creatione à Deo accepit: videlicet habitum gratiæ, sive gratiam habitualem, & facultates naturales benè expeditas, nec non*

conser-

conservationem & cooperationem ejusdem : is non eguit ullo speciali auxilio ad  
 constanter bene agendum, & ad peccatum perpetuo vitandum. Sed primus ho-  
 mo sufficientia auxilia in ipsa creatione à Deo accepit. Ergo. Major non re-  
 querit probationem. Minor inductione asseritur. I. accepit gratiam habitua-  
 lem; qua caro spiritui, Spiritus Deo subjectus erat; eaque quoties volebat uti po-  
 terat. II. Conservatio gratia non deerat, nec de futura erat, nisi ipse sponte à  
 Deo recedere voluisset. III. Cooperatio divina promississima erat, sed in actu  
 primo illi adstans, non actu secundo cooperans, nisi cum ipsi Adamo operari ali-  
 quid libuisset. RESP. I. Negatur Major. Quia illa omnia Bellarminus  
 ipse de potentia, non de actu interpretatur: quæ efficiant quidem ut  
 possit operari homo, si velit: non autem ut velit quoque, & actu ipso  
 operetur. At Deus est qui efficit καὶ τὸ θέλει, καὶ τὸ ἐνεργεῖν. Phil. 2.  
 v. 13. II. Minor habet Elenchum plurium interrogationum. Tria illa  
 non sunt unius generis: primum est donum habituale: duo reliqua sunt  
 externa Dei opera & beneficia. Tum ambiguè vel potius Catachresti-  
 cè dicitur cooperatio: quæ tantum Bellarmino est hominibus prompta  
 cooperandi voluntas. Atqui cooperatio divina est ipse actus motionis  
 Dei: qui operationem hominis nec sequitur, nec comitatur, sed ordine  
 præcedit: ut est Act. 17. v. 28.

### Ex Natura Prædicati.

I. Si ipsa gratia, sine qua perseverare non potuit homo primus, fuit in potesta-  
 te arbitrii ipsius: utique alia speciali ad perseverandum gratia non indiguit. Ve-  
 rum prius. Ergo & posterius. Prius claret ex conditione primi hominis, paulo  
 ante exposita. Consequentia etiam sua luce radiat. RESP. Prius falsum  
 est. Sic enim Deus una cum gratia sua subijcitur libero arbitrio: imò  
 gratia in naturam convertitur. Rationem ejus argumento antecedente  
 refellimus. Gratia illa non fuit sufficiens, absque motione Dei per au-  
 xilium excitans. Hæc autem non fuit collata primo homini. Quomo-  
 do igitur in potestate arbitrii ipsius?

II. Quod homini post lapsum demum accessit, non convenit ei ex prima  
 creatione. Necessitas gratia specialis ad perseverandum, homini post lapsum de-  
 mum accessit. Ergo. Minor probatur: quia præter gratiam habitua-  
 lem, con-  
 servationem & cooperationem in actu primo, ob naturæ corruptionem, egemus  
 vocatione & suasionem interna, quæ non est in nostra potestate. RESP. In hoc  
 argumento est fallacia à dicto secundum quid ad dictum simpliciter.  
 Vel saltem Minor falsa est. Ostendimus enim ad perseverandum in in-  
 tegritate, non minus ipsi, quam angelis electis, gratia Dei speciali opus  
 fuisse. Probatio ejus bis petit principium. Semel, quod tribus illis egea-  
 mus solum in actu primo: contra Apostolum Phil. 2. v. 13. Iterum,



LOC.  
V.

quod gratia insuper necessaria sit vocatio & suasio interna, non major aut efficacior: contra eundem, Eph. 1. v. 17. 18. 19. 20.

Quarta  
Pontificio-  
rum: An  
Paradisus  
adhuc su-  
perfit?

#### QUARTA Pontificiorum: *An Paradisus adhuc superfit?*

Paradisus  
terrestri-  
s locus fu-  
perest,  
non ipse  
hortus.

Bellarmini-  
us asserit  
de  
horto.

Quaestio agit non de cœlesti, metaphoricè sic dicto, sed de terrestri paradiso: quem die tertio creavit Deus & in quo die sexto hominem locavit. Non referemus autem varias & inter se discrepantes D D. opiniones de loco Paradisi: ubinam olim fuerit: quas Bellarm. cap. 14. de gratia primi hominis. Pererius Commentario in Genesim & nostri quoque interpretes memorant & examinant. Tantum discutiemus controversiam de existentia Præsente Paradisi terrestri: Num is hodieque superfit? Ubique etiam terrarum situs sit. Nos locum superesse, & quidem circa Euphratem in Mesopotamia, ut probabilis est conjectura, non inficiamur. Hortum vero ipsum jam olim vastatum & destructum esse statuimus universali diluvio, quo deletum est quicquid nitoris & elegantiae reliquum habuit mundus ex creatione, vel etiam alio singulari Dei judicio, nobis incognito. De quo Pontificii non pauci Eugubinus, Janßenius, Pererius, alii, nobis consentiunt. Sed qui Bellarminum sequuntur, asserunt: *ipsum hortum adhuc superesse: loco quidem nobis ignoto, desinito tamen in terra nova, & à peccatorum consortio remoto: ubi Enoch & Elia degant tantisper, donec inde prodeuntes contra Antichristum, eum tandem debellant.* Qua lacinia Bellarm. & alii Jesuitæ non obscurè detegunt consilium suum: Nempe ut vulgo persuadeant: Papam Romanum inique gravari odio Antichristi nomine; utpote qui proditurus demum sit redeuntibus Enocho & Elia. Hæc de statu quaestionis.

Thesis Negans Orthodoxorum est: *Paradisum sive Hortum illum non amplius superesse in terris.*

Rationes  
Negantes  
Orthodoxæ.

Καταρχὴν Theseos Negantis Orthodoxæ.

Ex Natura Subjecti.

Q. nullum  
horti exi-  
stet vesti-  
gium.

Cujus nullum existit aut cernitur vestigium, illud non amplius superest. Horti Paradisi nullum existit aut cernitur vestigium. Ergo. Major patet. Minor probatur. Fuit enim vel in Mesopotamia, vel non procul ab eâ circa Euphratem. I. quia ibi reperiuntur flumina Paradisi, Euphrates & Tigris. II. Quia Paradisus fuit in Eden, Gen. 2. v. 8. Eden autem fuit Provincia Mesopotamiæ, vicina Charani. 2. Reg. 19.



v. 12. Ezech. 27. v. 23. III. quia testibus Geographis, Mesopotamia fuit regio amœnissima, similis Paradiso. Jam nullum Paradisi vestigium existat aut cernitur in Mesopotamia: quæ regio ut olim notissima fuit, ita ne nunc quidem est ignota incolis & peregrinis. Ergo Paradisus non amplius superest.

LOC.  
V.

### Ex Natura *Pradicati*.

I. Quod jam olim aquis diluvii destructum fuit, id non amplius superest. Paradisus sive hortus in Eden jam olim aquis diluvii destructus fuit. Ergo. *Minor* sic probatur. Quo obrutus fuit totus orbis terrarum, eo quoque destructus fuit hortus Paradisi: utpote qui ejus pars fuit Genes. 2. v. 8. & seq. Atqui aquis diluvii obrutus fuit totus orbis terrarum ut est Genes. 7. v. 19. imprimis ubi dicitur, quod aquæ non tantum inundaverint totam planitiem, sed etiam cooperuerint altissimos montes, & cubitis quindecim fastigia eorum excesserint. Ergo. *Excipiunt* quidem: *credibile esse aquas diluvii in paradisum non penetrasse: item quod de montibus, quos superaverint aqua narratur, intelligendum esse illis de montibus, qui à peccatoribus incolebantur: sed ista & alia similia tam levia vanaque sunt, ut refutationem non mereantur.*

Q. jam olim aquis diluvii destructus fuit.

II. Si hodieque superest Paradisus, aliquem ejus usum etiam nunc esse necesse est. Sed nullus ejus usus doceri & ostendi potest, sive dictis & exemplis Scripturæ, sive ulla etiam ratione probabili: prout jam liquabit. Ergo.

Q. nunc nullus ejus est usus.

Antithesis Affirmans Heterodoxorum: *Paradisum adhuc superesse in terris.*

Ἀντιθέσις Ἀντιθέσεως Ἀφαιρῶντος Ἑτεροδόξου.

Rationes  
affirmanter  
Heterodoxæ.

### Ex Natura *Subjecti* & *Pradicati*.

I. *A communi Veterum ac Recentiorum opinione non facile est recedendum. Paradisum adhuc superesse est communis Veterum ac recentiorum opinio. Ergo. Minor probatur. Est enim Patrum, Irenæi, Hieronymi, Augustini, Theodoret, & aliorum: tum etiam Scholasticorum, Lombardi, Thoma, & qui in suffragantur ex Neotericis.* RESP. I. Limitando *Majorem*: non facile recedendum à communi opinione, si conveniat cum Scriptura. Sed hanc illi repugnare testis est historia diluvii. II. Ad *Minorem*: communem quidem fuisse opinionem illam, sed vanam, haustam ex vana traditione seniorum Asiæ: teste Irenæo lib. 5. cap. 7. præcipuè autem, uti probabile est, Papiæ illius, qui & alia, falsissima utique, de quinquagenaria Christi ætate in terris, & millenario ejus regno prodidit.

Q. sit communis opinio Veterum & Recentiorum.

LOC.  
V.

Q. fit causa  
probabilis  
cur super-  
sit Paradi-  
sus.

II. *Causa probabilis facit sententiam cen effectum probabilem. Est verò causa probabilis, cur Paradisus adhuc supersit: videlicet ut ibi commodum morandi locum habeant Henoch & Elias, usque ad adventum Antichristi. Ergo. Minorem exstruunt partim autoritate Ecclesiastici, cap. 44 v. 16. Henoch placuit Deo & translatus est in Paradisum: partim quoque dictis Patrum ante citatorum. RESP. Minor falsa, fabulosa est: quæ in Scriptura sufficienter refellitur. Genes. 5. 2. Reg. 2. Hebr. 11. Matth. 17. Probatio ejus merito rejicitur: tum quia ab autoritate Apocrypha & humana ducitur: tum quia additamentum illud de Paradiso, ne quidem exstat in codice Græco: sed infartum fuit à veteri interprete; & à Concilio Tridentino stolide approbatum est.*

Q. colum-  
ba ramum  
olivæ ex  
Paradiso  
ad Noa-  
chum at-  
tulit.

III. *Si columba ramum olea defregit de arboribus Paradisi, & ad Noachum attulit in arcam, utique Paradisus à diluvio superstes fuit, atque etiamnum superest. Verum prius. Genes. 8. Ergo & posterius. RESP. Prius est commentum Rabbinorum jam olim explosum. Moses disertè addit, jam imminutas fuisse aquas & arcam per multos dies in montibus Ararat, sive Armeniæ stetisse immotam. Ubi oleam floruisse & folia tulisse, non tam probabile, quam certum videtur.*

LOCUS

## LOCUS SEXTUS

De

## PROVIDENTIA.

**C**Elebre est effatum Apostoli: Act. 14. v. 17. *Deum ne inter gentes quidem, illis ignorantia temporibus, ἀμαρτυροῦναι* fuisse. Siquidem Providentiæ suæ documenta, non modo intus mentibus ipsorum impressit, Rom. 2. v. 14. 15. sed foris quoque in operibus ordinariæ gubernationis, quæ hic allegantur, clarissimè proposuit. Usque adeo, vix ut de alio Religionis capite plura aut disputata fuerint inter Philosophos, aut monumentis eorum consignata sint. Quæ tamen ipsa variis iisque crassissimis erroribus taminata ac depravata reperiuntur. Fons ac fœcaturigo hujus mali est: quod gentiles præ cæcitate ac tenebris ingenii humani, non intellexerunt necessitatem providentiæ, & contingentiam atque libertatem causarum secundarum: neque earum inter se conciliationem perviderunt aut percipere potuerunt. Quo factum ut nonnulli abolita contingentia ac libertate; commenti sint absolutam ac fatalem rerum omnium necessitatem: Alii in contrariam prolapsi ὑπερβολῶν, pro Providentia fortunam & casum excogitarint: vel saltem arbitrium voluntatis humanæ, à subjectione & gubernatione providentiæ exemerint. Nomina sectarum nota sunt: nec opus de iis nunc dicere sigillatim. Priorum errores renovarunt, & in Ecclesiam induxerunt *Manichæi*. Posteriorum autem *Pelagiani* veteres ac novi. Qui contra *ORTHODOXOS* & Ecclesiam Dei impræsentiarum sic agunt hanc causam, ut non modo dogmata Pelagiana, ad captum rationis humanæ speciose proponant; sophisticeque defendant; sed etiam contraria deliria Stoicorum & Manichæorum de absoluta ac fatali necessitate *ORTHODOXIS* malitiosè affingant. De utroque genere agemus pro horum temporum conditione; ita tamen ut de Calumniis, Logomachiis, & Controversiarum capitibus paucula pro more præmittamus.

**CALUMNIÆ**, quæ hic impunguntur *ORTHODOXIS*, variæ sunt: quarum aliquæ loco argumentorum adferentur in ipsa controversiarum tractatione. Generaliores & maximè familiares atque populares sunt hæ.

PRIMA

LOC.  
VI.

PRIMA. *Quod absolutam ac planè fatalem necessitatem rebus omnibus imponamus ex Providentia divina.*

Necessitas  
tantum est  
ex hypo-  
thesi.

RESP. Omnino docemus necessitatem rerum omnium ex Providentia Dei: quatenus nihil temere aut fortuito: omnia vero sapiente Dei consilio, & iusta sanctaque ejus gubernatione contingere asserimus. Sed necessitatem illam nec absolutam dicimus; cum tantum sit ex hypothesi, nec fatalem: quia cum fato Stoico nihil commune habet: ut alibi demonstravimus.

SECUNDA. *Quod Deum faciamus authorem peccati.*

Authores  
Calumniæ.

Non dici-  
mus istud.

Nec ita  
sentimus.

Neque ex  
hypothesi-  
bus nostris  
sequitur.

RESP. Qui hanc nobis blasphemiam intendunt, non sunt unius ordinis, aut pari impudentia. *Alii* mentiuntur, nostros expresse, & totidem quasi verbis id asseverare; ut Jesuitæ nonnulli, & nominatim Becanus Manual. Controv. lib. 3. cap. 5. quæst. 6. *Alii* nos verbis quidem id non profiteri, sed reipsa sentire volunt: ut Bellarm. lib. 2. de amiss. grat. & statu peccati cap. 2. *Reliqui* id sequi ex doctrina nostra ejusque hypothesebus contendunt: ut plerique moderatiores ex Pontificiis & Lutheranis. Sed *primi* illi, si à crimine mendacii calumniæque se purgare cupiunt, proferant vel locum unum, sive ex Confess. Publicis Ecclesiarum Reformatarum, sive ex scriptis D.D. verè ORTHODOXORUM privatis; ubi id scribendo profiteantur, doceant. Bellarminus ipse hac parte absolvit Calvinum, Bezam, Martyrem, alios, cap. 2. lib. cit. Quo non oculatior sed multo maledicentior est Becanus, dum Calvinum id pronunciare asserit, lib. 1. Instit. cap. 18. ubi tamen nec vola hujus nec vestigium apparet. Sect. 3. authorem intelligit non peccatorum, uti cavillatur Becanus, sed judiciorum suorum: sicuti subjicit: *Dicant obsecro, volensne an nolens judicia sua exerceat?* Quod in antecedentibus evidentissimum est: imprimis Sect. 1. ubi Deum vocat authorem probationis Jobi: cujus Satan & scelesti latrones ministri fuerunt. De quo suo loco pluribus. Nostri non modo illud apertè negant, sed etiam scriptis suis oppugnant, detestantur. *Alteri* judicium sibi arrogant de conscientii nostris, quod solius est Dei, tanquam *καρποφύσις*, proprium. De occultis non judicat Ecclesia, sed ex verbis suis quemque absolvit aut damnat. *Tertii* depravant nostram doctrinam; partim inficitia, quod eam non capiant, digni commiseratione; partim malicia & odio sive doctrinæ, sive personarum, quos Deus judicabit. Contra hos autem peculiari controversia veritatem nostræ doctrinæ vindicavimus.

TERTIA:

**TERTIA:** *Quod doctrina nostra consentiat Stoicorum, Manichæorum, ac Prædestinatorum blasphemis & deliriis.*

**RESP.** *Stoici* docuerunt *Fatum*, hoc est, naturalem & absolutè necessariam causarum omnium inter se connexionem, inde ab æterno, cui ipse quoque Deus esset obnoxius. An simile quid prodit aut habet nostra de Providentia doctrina? *Manichæi* statuerunt duo principia, sibi coæterna & contraria: Bonum principium, quod Deum & lucem nominabant, bonarum: & Malum, cui materiæ & tenebrarum nomina indebant, rerum malarum causam. Nos non nisi unicum principium agnoscimus & veneramur, Deum authorem & conservatorem omnis boni in natura: ordinatorem autem mali, quod aliunde accessit. *Prædestinati* denique (si tamen ejusmodi hæretici unquam fuerunt) asseruerunt, nec pie viventibus prodesse bonorum operum laborem, si ad mortem à Deo prædestinati fuerint; nec impiis obesse quod improbe vivant, siquidem ad vitam à Deo prædestinati fuerint. Quas blasphemias orthodoxa de Prædestinatione doctrina aperte rejicit, damnat, atque etiam refellit, &c.

Nihil nobis commune cum Stoicis,

Manichæis,

Prædestinatis, si qui hæretici fuerint.

*Λογονομία* duæ sunt præcipuæ.

**Una:** *An voluntas Dei sit causa omnium eorum quæ fiunt?*

**RESP.** *Voluntas Dei* alia est *effectiva*, alia *permisiva*. *Illà* propriè est bonorum, quæ Deus approbat & efficit; tum physicè ut sunt motus, actiones, & opera, quæ talia: tum etiam ethicè sive moraliter, in quantum sunt occulta Dei judicia, quibus vel alia peccata justè punit; vel suos explorat & exercet; vel iisdem certa beneficia præparat. *Istà* propriè est malorum sive peccatorum, quæ aliis, diabolis & hominibus, permittit; non impediens ea, sed sinens evenire, atque cum judiciis suis concurrere. *Prior* est causa efficiens eorum, quæ sic fiunt. Psal. I 15 v. 3. Ephes. I. v. I. *Posterior* non est causa efficiens, ut dicitur Psal. 5. v. 5. Jac. I. v. 13. 14. Sed antecedens, sive causa sine qua non: sano sensu: ut alibi explicuimus.

Voluntas Dei effectiva bonorum est causa propria.

Permissiva malorum tantum antecedens seu causa sine qua non.

**Alterà:** *An Providentia Dei sit vis virtusque divina?*

**RESP.** Non utique *Vis* est, si vocabulum illud violentiam & coactionem notat. Est verò & rectè sic dicitur, quatenus efficacem conservationem ac gubernationem declarat. Hebr. I. v. 3. Neque alio sensu *Virtus* appellatur: quod nomen non minus efficacitatis & actionis, quam

Vis est virtus quatenus efficacem conservationem & gubernationem declarat.

L. O. C.  
VI.

quam habitus sive qualitatis significationem sustinet. Utrumque vero, quomodo etiam peccati gubernationi applicari possit, alibi dictum est: videlicet tum ratione motus & actionis, tum etiam iudicii respectu: non autem quantum ἀνομιαν seu vitium ipsius actionis attinet.

His περὶ λεγομένων πρæmissis, ipsas jam CONTROVERSIAS ordine proponemus.

NEOPELAGIANORUM.

Adversantur nobis & doctrinæ Orthodoxæ, in loco de Providentia, omnes NEOPELAGIANI: hoc est, quotquot dogmata Pelagii de Gubernatione divina sive in totum, sive ex parte interpolaverunt superiore ac nostro seculo. Et his quidem alia inter se communia, alia nonnullis propria sunt.

Communes

*Communia* censentur quæ omnes Adversarii Ecclesiarum Reformatarum, Sociniani cum Novatoribus, Pontificii, Anabaptistæ, Lutherani communiter tenent ac tuentur.

I. *Omnia fieri necessitate absoluta & fatali, secundum nostram doctrinam.*

II. *Ex nostra de Providentia doctrina, necessario & evidenter sequi Deum esse autorem peccati.*

Propriæ.

*Propria* sunt peculiare errores SOCINIANORUM, NOVATORUM ac PONTIFICIORUM quorundam, qui asserunt.

I. *Deum tantum generali & indifferente influxu concurrere cum humana voluntate, eamque gubernare.*

II. *Permissionem divinam esse ἀπεργίαν sive cessationem providentia, quæ eventum actionis permittit ambiguum & incertum relinquit.*

Quamquam ne ANABAPTISTÆ quidem prorsus immunes sunt à posterioribus illis erroribus. Si enim voluntas humana peculiariter non subest providentia Divina: fietiam Deus non gubernat mala sive peccata hominum; quorum utrumque magni illius sectæ authores asserunt: certe generalem influxum & permissionem Pelagianam ipsi quoque approbant.

Nunc singularum controversiarum explicationem aggrediemur.

Prima: An omnia fiant necessitate absoluta & fatali, secundum nostram doctrinam?

PRIMA: *An omnia fiant necessitate absoluta & fatali, secundum nostram doctrinam?*

Non hic inquirimus in doctrinam Adversariorum: quod infra suo loco fiet: sed vindicamus doctrinam nostram de Providentia, quæ calumniam



*In* omnia Fati Stoici per sophisticas consequentias inique gravatur. Summa ejus est: etiam si causarum secundarum respectu contingentia voluntaria, & casualia sint innumera; tamen ratione Dei cuncta moderantis, necessaria esse universa: quatenus ipse omnia, jam ab æterno & immutabiliter apud se decrevit, infallibiliter præscit. Duplex igitur necessitas rebus tribuitur ex providentia divina; una *immutabilitatis*; quia cum Deus non mutet decretum, sicut dicitur Psal. 33. v. 11. Mal. 3. v. 6. quicquid omnino decrevit, certissimè evenit. Altera *infallibilitatis*: quia cum falli non possit præscientia ipsius, utpote immutabili decreto innixa: quicquid etiam præscit necessario, tandem fit sive existit. Act. 15. v. 18. *Neutra tamè abolet contingentiam, libertatem, aut casum in causis secundis.* Sed cum iis utatur Deus tanquam instrumentis, in executione decretorum suorum; ita providentiæ suæ ordinariæ rationes attemperat, ut agant quidem illæ pro natura ac conditione sua, nihilominus tamen intentioni ac consilio ipsius, tanquam supremi rerum moderatoris, subserviant. Genes. 50. v. 20. Ex hac doctrina *Adversarii Neopelagiani* exstruunt ac sequi cavillantur, absolutam atque fatalem rerum omnium necessitatem. Quorum illa est rerum sua natura immutabilium, quæ non possunt se aliter habere. Ista includit fatum Stoicum, hujusque necessitatem rebus imponit. Nos sequi negamus. Plura de ipsis terminis alibi dicta sunt.

LOC.  
VI.

Necessitas rerum ex providentia est Immutabilitatis, &amp; Infallibilitatis.

Neutra abolet contingentiam, libertatem aut casum.

Neo-Pelagiani affirmant.

Orthodoxi negant.

The sis Negans Orthodoxorum est: *Nihil fieri necessitate absoluta & fatali, secundum nostram de Providentia doctrinam.*

Rationes negantes Orthodoxæ.

κατακυλῇ Thescos Negantis Orthodoxæ.

Ex Natura Subjecti.

Quorum alia necessaria sunt naturaliter, alia contingentia, alia voluntaria, secundum nostram doctrinam de Providentia; eorum nihil necessarium est absolute, vel evenit necessitate absoluta & fatali, secundum nostram doctrinam. Sed quæcunque sunt aut sunt in mundo, eorum alia necessaria sunt naturaliter, alia contingentia, alia voluntaria. Ergo eorum nihil necessarium est absoluta & fatali necessitate secundum nostram doctrinam. Ratio Majoris duplex dari potest. Prior est: quod necessitas absoluta & fatalis abolet omnem contingentiam ac libertatem: etiam ex hypothesi Adversariorum. Altera, quia ne quidem necessaria necessitate physica, dici queunt necessaria absolute, sive absolutè ac fatali necessitate. Hæc enim tantum est rerum immu-

Quæ naturaliter alia necessaria, alia contingentia, alia voluntaria sunt.

LOC.  
VI.

tabilium: quarum opposita etiam impossibilia sunt. Quod de rebus naturalibus & physicè necessariis, quæ *δύναμιν ἀντηφάστος* in se habent, dici nullo modo potest. *Minor* probatur testimonio duplici uno scripturæ, altero experientiæ. *Scriptura* docet: quæcunque sunt vel sunt in mundo, alia necessaria esse, alia contingentia, alia voluntaria: prout in Didacticis inductione locorum ostendimus. De naturalibus agitur Job. 37. 38. 39. Psal. 104. 136. 145. Matth. 6. De contingentibus Exod. 21. v. 13. Prov. 16. v. 33. Matth. 10. v. 29. 30. De voluntariis Genes. 50. v. 20. Prov. 21. v. 1. Jerem. 10. v. 23. Dan. 4. v. 35. Act. 4. v. 27. 28. Idem comprobatur universalis omnium seculorum *Experientia*, quæ duo genera causarum, effectuum & eventuum observavit: quorum alia definita sunt, alia indefinita; alia necessaria, alia contingentia & libera.

### Ex Natura Prædicati.

Q. eam necessitatem Scriptura tribuit, quam Orthodoxi.

I. Necessitas quæ rebus & eventibus in Scriptura tribuitur, non est absoluta & fatalis. Atqui non alia est necessitas, quam Orthodoxi rebus & eventibus convenire ex Providentia Dei asserunt. Ergo necessitas illa non est absoluta & fatalis, secundum doctrinam Orthodoxorum. *Major*em adversarii una nobiscum concedunt & fatentur. *Minor* alibi à nobis demonstrata est. Hic paucis solum indicantur. Necessitas, quæ secundum nos rebus & eventibus convenit, est tum immutabilitatis ex decreto, tum infallibilitatis ex præscientia. Sed utramque eis tribuit & imponit ipsa Scriptura. Illam quidem Luc. 22. v. 22. Act. 2. v. 23. cap. 4. v. 27. 28. Istam vero Matth. 26. v. 53, 54. Luc. 24. v. 26. Johan. 19. v. 36. & passim. Ergo.

Q. est necessitas ex hypothesi.

II. Necessitas ex hypothesi, non est necessitas absoluta. Utraque illa necessitas tum immutabilitatis, tum infallibilitatis est necessitas ex hypothesi. Ergo. *Major* manifesta est, non modo ex usitata distinctione & oppositione necessitatis; verum etiam ex utriusque natura & definitione. *Minor* sic probatur: Quod in essendo, existendo, operando, in omnibus item effectis & eventibus pendet à voluntate & gubernatione Dei sapientissima, iustissima, liberrima; id ratione Dei non nisi hypotheticam necessitatem obtinere potest. Sed omnia quæ sunt & fiunt: ut est Act. 17. v. 28. Rom. 11. v. 36. Eph. 1. v. 11. & aliis locis. Ergo.

Q. necessitas ex Providentia non præsupponit vel includit Fatum Stoicum.

III. Necessitas fatalis includit aut præsupponit Fatum Stoicum. Necessitas rerum & eventuum ex Providentia, secundum nos, non præsupponit aut includit Fatum Stoicum. Ergo. *Major* evidens est argumendo conjugatorum. *Minorem* alibi operose evicimus, ostenso disci-

discrimine necessitatis ex Fato & Providentia. *Fatum* I. statuit omnium causarum & effectorum connexionem absolutè necessariam & indissolubilem. II. deducit eam ex ipsis causis secundis sive astris, idque ab æterno. III. eidem non modo causas inferiores, sed ipsum quoque Deum alligat & subjicit. Quæ omnia & singula cum è Diametro repugnent Orthodoxæ de Providentia doctrinæ nihil ei cum fato, aut necessitate fatali est aut esse potest commune.

LOC.  
VL

Antithesis Affirmans Heterodoxorum Neopelagianorum est: *Omnia fieri necessitate absoluta & fatali, secundum nostram de Providentia doctrinam.*

Ἀναστροφή Antitheseos affirmantis.

### Ex Natura Prædicati.

I. Qui absolutam rerum omnium necessitatem, ex Dei providentia ipsi docent, in citra injuriam & calumniam ea tribuitur. Atqui Calvinista, uti schismatico & odio nomine Orthodoxos indigetant, eam docent. Ergo. Minorem probant. I. locis quibusdam nostrorum, quorum alia necessitatem rerum & eventuum ex providentia affirmant; alia necessitatem illam absolutam nominant: ut Hyperius lib. 1. Meth. p. 258. & Danaus in resp. ad Tubingenses, p. 24. II. ex rejecta distinctione inter necessitatem consequentis & consequentia; qua tamen necessaria est, in Scriptura exposita: quippe qua Deum omnium futurorum præscium esse docet, & tamen peccati causam esse negat. RESP. Negatur Minor, termino absolutæ necessitatis accepto eo significatu, quo initio fuit declaratus. Probatio prima ab autoritate nostrorum inconsequens est; tum quia solum tradit immutabilitatis & infallibilitatis, non verò absolutam ac fatalem necessitatem: tum quia Hyperius (nam in Danæo loco citato id non reperitur) absolutam necessitatem vocat, quæ non pendet à necessitate aliqua, tanquam causa extra Deum: procedit autem ex liberrimo & immutabili ipsius decreto: prout ibidem se declarat. Altera petit principium vel potius falsum nobis affingit. Ipsimet distinctionem illam approbamus & usurpamus. Testis est vel unus Calvinus, qui lib. 1. Inst. cap. 16. sect. 9. ait: *Non temerè in scholis inventas fuisse distinctiones, de necessitate secundum quid & absolutà: item consequentis & consequentia*: Sed adversarii perperam eam applicant: nimirum ut præscientiam Dei divellant à decreto ipsius, ne Deus statuatur causa peccati. Atqui non tantum est decretum effectivum, sed etiam permissivum; cujus utriusque certa est apud Deum præscientia.

Q. absoluta-  
tam rerum  
omnium  
necessita-  
tem ex  
Providen-  
tia ipsi do-  
ceantur.

LOC.  
VI.Q. omnia à  
Deo fiant  
absoluta  
necessitate  
eadem  
qua bonus  
est.

II. *Qua necessitate Deus bonus est, eadem necessitate fiunt ab ipso, quæcunque fiunt: ex hypothesei adversariorum. Sed Deus bonus est absoluta necessitate; utpote qui non potest esse malus. Ergo. RESP. Majorem ejusque hypothesein non agnoscimus, nec cujus sit ipsi referunt. Ratio est: quia Deus intra se bonus est naturaliter, per essentiam: extra se autem, sive in creatione, sive in gubernatione mundi, secundum liberrimum beneplacitum voluntatis suæ operatur. Psal. 115. v. 3. Dan. 4. v. 35. Eph. 1. v. 11.*

Q. doctrina  
de immu-  
tabili ac  
infallibili  
Providen-  
tia omnem  
contingen-  
tiam & li-  
bertatem  
aboleat.

III. *Quod abolet omnem contingentiam ac libertatem causarum secundarum, id est absolute necessarium, sive infert absolutam ac fatalem necessitatem. Doctrina de immutabili ac infallibili necessitate Providentia, abolet omnem contingentiam ac libertatem causarum secundarum. Ergo. Minor demonstratur bifariam. I. ex oppositione necessitatis ac contingentia. Siquidem necessarium dicitur quod impossibile est se aliter habere: contingens contra; quod possibile est aliter fieri. II. quia locum non relinquit ullis conditionibus sive mediis circa actiones & eventa: quæ sive adhibeantur sive negligantur, id tamen necesse est sequi, quod Providentia Dei est definitum. RESP. Per inficiationem propositionis Minoris. Vtraque ejus ratio aliena est à questione. Prima opponit necessitatem absolutam & contingentiam: cum nos hypotheticam solum agnoscamus & doceamus. Altera à necessitate Providentiæ excludit conditiones & media: quæ nos includimus, & pro singulorum indole ac natura providentiæ subjicimus atque subordinamus. Deus non tantum finem, sed etiam media; nec rem solum ipsam, verum etiam modum ejus prædefinivit. Non aliter etiam hoc decretum in tempore exsequitur. Vid. Hof. 2. v. 21. 22. Rom. 10. v. 13. 14. 15. & passim.*

Secunda:  
An ex no-  
stra doctrina  
sequatur  
Deum esse  
autorem  
peccati?Augustino  
olim id  
imputa-  
tum à Pe-  
lagianis.

SECUNDA: *An ex nostra de Providentia doctrina necessario & evidenter sequatur, Deum esse autorem peccati?*

Controversia est non nova, nuper nata; sed vetus jam olim mota à Pelagianis & intentata illi Patrum Coryphæo Augustino. Testes sunt libri Adversarii: tum Juliani contra Augustinum, de nuptiis & concupiscentia, quatuor numero: tum Augustini adversus Julianum: quorum quinto (sunt autem sex universæ) potissimum hanc criminationem diluit & obtundit. Occasio & causa calumniæ non alia erat, quam quod in peccatis hominum, Deum non nudum permissorem & otiosum spectatorem, cum Pelagianis: sed cum Scripturâ sanctissimum gubernatorem, justissimumque judicem statuebat ac docebat. Eadem plane causa

*causa* est, cur nunc Neopelagiani ORTHODOXOS, vetere illa, sed putida calumnia incessant, atque in ea fucanda ac tuenda, mutuas sibi operas tradant Pontificii, Lutherani, Sociniani, una cum Novatoribus, & Anabaptistæ. Quod igitur tum fecit Augustinus; id exemplo ipsius nobis etiam faciendum est; & veritas sententiæ Orthodoxæ initio brevibus declaranda: postea fusius demonstranda, atque ab exceptionibus & objectionibus Adversariorum vindicanda erit. Declaratio posita est in *encheiridion* sive expositione terminorum quæstionis, ad cognoscendum recteque formandum ejus statum. Termini tres sunt: Peccatum, Gubernatio peccati, (quæ hic venit nomine providentiæ) & Ratio consequentiæ ex gubernatione peccati constituendi Deum ejus autorem.

*Peccatum* est vocabulum concretivum, non abstractivum: ut in Dialecticis monuimus: denotans præter formam ipsum etiam subjectum, nec non accidens utriusque, ut veluti aggregatione quadam, materiale, formale, insuperque accidentale aliquid complectatur. *Materiale* est ipsum subjectum peccati: & quidem vel natura hominis, imprimis autem anima, in peccato originali. Rom. 6. & 7. capp. vel motus & actiones ipsius in peccato actuali. Matt. 9. v. 4. cap. 15. v. 18. 19. *Formale* est *ἀνομία* sive discrepantia à Lege Dei: ut est 1. Joh. 3. v. 4. tum naturæ, quæ est pravitas & corruptio originalis: tum motuum seu actionum, quæ est malitia actualis. *Accidentale* est judicium, quod Deus per peccatum & peccatores, tanquam organa sive instrumenta sua mirando, sed justo modo exercet atque exsequitur. Quo sensu *ἀντιδικία* peccati ponitur in ipso peccato. Rom. 1. v. 27. & judicium Dei in excacatione infidelium ostenditur Joh. 9. v. 39. 2. Thess. 2. v. 11.

*Gubernatio peccati* eidem responderet secundum tria illa membra, sive respectus ex nostra doctrina. Etenim *quoad Materiale*, Deus conservat & per ordinariam generationem propagat naturam humanam corruptam; ciet etiam atque excitat in eâ motus & actiones ei convenientes, internas & externas: ut primus author & motor rerum omnium. Act. 17. v. 28. *Quoad Formale* sive *ἀνομία* καὶ ἀπειρία, in natura & actionibus, eam neque efficit, neque adjuvat. Johan. 8. v. 44. Jacob. 1. v. 13. 14. sed permittit; hoc est, non impedit quo minus eveniat, sed evenire & cum opere suo concurrere finit, ut Deus sanctissimus & liberrimæ potestatis Dominus. Psal. 81. v. 13. Act. 14. v. 16. Denique *quoad Accidentale*, judicium ipsius, quod cum peccato cohæret per accidens ex ordine providentiæ divinæ, Gen. 50. v. 20. Esa. 10. v. 6. 7. Deus peccatum ita ordinat ac regit, ut per illud & ipsos peccantes, tanquam sua instrumenta, judicium suum qualecunque, sive justitiæ ac iræ, sive bonitatis ac gratiæ, non otiose permittat, sed potenter atque efficaciter operetur

LOC.  
VI.

Orthodoxis à Neopelagianis.

Peccati  
considerandum

materiale,

formale,

accidentale.

Gubernatio peccati  
secundum  
ejus materiale.

formale,

accidentale.



LOC.  
VI.

Ratio con-  
sequentia  
debet esse

Necessaria,

Evidens.

operetur ac perficiat, tanquam Judex mundi justissimus & æquissimus. Hujusmodi varii notari possunt in Scriptura, & alibi à nobis propositi sunt: alii manifesti & explicabiles, alii occulti & inexplicabiles: nulli iniusti aut cum iniquitate conjuncti. Psal. 36. v. 7. Rom. 11. v. 33. & seqq. Jam *Ratio consequentia* etiam spectanda est qua ex antecedenti inferitur consequens, h. e. ex Providentia Dei circa peccatum, Deum etiam authorem esse peccati adversarii concludunt. Ea gemina lege circumscribitur. Una est *necessitatis*, ut necessaria sit consequentia per se & secundum materiam: quomodo proprium effectum ex propria causa, vel proprium adjunctum ex proprio subjecto deducitur. Altera *evidentia*, ut manifesta sit ac evidens, ad evincendum errorem & errantes redarguendos. Alterutra si desit aut sophistica erit illatio, ex fallacia accidentis, aut invalida & inefficax ad tantæ rei probationem. Ex quibus omnibus hic emergit sensus quæstionis sive controversiæ: *An ex eo quod Deum peccati non nudum permissorem aut otiosum spectatorem, sed sanctissimum gubernatorem, justissimumque judicem asserimus, sequatur & recte colligatur, Deum esse authorem peccati?*

Thesis Negans Orthodoxorum est: *Ex doctrina Ecclesiarum Reformatarum de Providentia, nulla illationis necessitate & evidentiâ sequi, Deum esse authorem peccati.*

Rationes  
Negantes  
Orthodoxæ.

κατασκευῇ Theseos Negantis Orthodoxæ.

Ex Natura Subjecti.

Q. Deus  
peccatum  
non pro-  
duxit, nec  
inspirat,  
nec man-  
dat vel ap-  
probat.

I. κατ' ἔξιν ἢ ἀναίρεσιν: Qui non effecit aut produxit peccatum in natura peccante; nec inspirat aut instillat peccatori peccatum: neque mandat illud, aut adjuvat, aut amat, aut denique approbat ullo modo, is non est author peccati. Sed Deus secundum doctrinam Ecclesiarum Reformatarum nihil horum facit. Ergo Deus non est author peccati secundum doctrinam Ecclesiarum Reformatarum. *Major* per se patet ex variis illis efficiendi modis: qui omnes de quocunque subjecto simul negantur de eo omnis peccati efficientia negatur; saltem quæ dicitur per se. *Minor* facile demonstratur ex Confessionibus, Catechismis, Concionibus, atque Apologiis Ecclesiarum Reformatarum, quibus ex verbo Dei clare & citra ambiguitatem docetur. I. Deum rectum condidisse hominem; sed ex ipsius defectione, per seductionem diaboli peccatum in mundum ingressum esse. Eccl. 7. v. 29. Rom. 5. v. 12. II. Deum non magis tentare homines ad malum, quam tentatur ipsemet. Jac. 1. v. 13. III. peccatum lege sua severissimè interdiceret.



dicere, Exod. 20. Deut. 5. & 27. 28. IV. Cum diabolo aut ἀνομιᾷ LOC. VI.  
 communionem habere. 2. Cor. 6. v. 14. V. Odisse peccatum. Psal. 5.  
 v. 5. & 45. v. 7. VI. & postremo, illud in filiis diaboli severissi-

me ulcisci & punire. Deut. 27. 28. Matt. 25. In filiis Dei verò totaliter destruere & abolere. Rom. 7. 1. Cor. 15. *Excipiunt*: Minorem ejusque dicta intelligi à nobis de voluntate revelata, sive signi: non autem de voluntate occulta, sive beneplaciti. Quæ distinctio etsi probari non possit, cum & destitatur autoritate verbi, & statuat in Deo contradictorias voluntates; tamen ex ea secundum nos sequi; Deum non esse authorem peccati voluntate signi, esse vero voluntate beneplaciti. RESP. Distinctio voluntatis in signi & beneplaciti, sive revelatam & occultam, tradita & explicata à nobis est in Problematicis. Ubi & probavimus eam ex Scriptura: Deut. 29. v. 29. Job. 28. v. 21. & seqq. 2. Tim. 2. v. 18. 19. & à contrarietate sive contradictione voluntatum in Deo vindicavimus. Sed applicatio hujus distinctionis, quæ alibi suum usum habet, hic sophistice & calumniosè adhibetur distinguendæ ac limitandæ Minori. Quin absolute citra distinctionem asserimus: Deum peccatum qua peccatum nec velle, nec efficere.

Voluntatis  
 distinctio  
 in signi &  
 beneplaciti  
 an hic lo-  
 cum ha-  
 beat.

II. Κατὰ θεόν. Qui naturam peccantem conservat ac gubernat; ciet & excitat in homine peccatore motus & actiones naturales, internas & externas: permittit ipsum peccatum, quâ peccatum: idemque sanctè ordinar ac regit, ut per illud judicia sua, sive gratiæ sive justitiæ, modo manifesto vel occulto, semper tamen justissimo exerceat & exsequatur, is non est author peccati, nec propter illas actiones dici potest. Atqui Deus, juxta doctrinam Ecclesiarum Reformatarum, hæc omnia agit. Ergo. Veritas Minoris certa est ac evidens, ex declaratione terminorum quæstionis supra tradita. Ratio Majoris est: quia actus primus & tertius sunt partim naturaliter, partim moraliter boni. Secundus vero permisivus est non effectivus, significans cessationem operis divini in malitiâ hominis, non aliquam ejus operationem: quæ à solo peccante provenit. Joh. 8. v. 44. Jac. 1. v. 13. 14. *Excipiunt*: Esse insufficientem enumerationem actuum in Minore. Dari multo plures, ex quibus blasphemia illa de authore peccati concludi possit. RESP. Modi illi plures aut generales sunt aut speciales. Generales alii dari non possunt: qui ad materiale, formale, aut accidentale peccati, non pertineant: pro quibus actus ipsi adæquatè distinguuntur. Speciales autem sub generalibus continentur, usque homogenei sunt. Sed quod negatur de toto genere, negatur etiam de omnibus ejus speciebus. Quanquam qui sint illi diversi modi, infra in ἀνασκόψῃ argumentorum videbitur.

III. Κατὰ λέξιν sive ἀερίον: Quæ doctrina hypotyposi sanorum Q. nostra doctrina  
 Pp sermonum

LOC.  
VI.

Scripturæ  
verbis &  
phrasibus  
consen-  
tanea est.

sermonum in Scriptura verbis & phrasibus est consentanea, ex ea nulla illationis necessitate aut evidentia sequitur, Deum esse authorem peccati. Jam doctrina Ecclesiarum Reformatarum de Providentia talis est. Ergo. *Major* negari non potest. Alioquin enim eadem blasphemia pari necessitate & evidentia deduceretur ex ipsa Scriptura. *Minorem* comprobatur collatio doctrinæ Ecclesiarum Reformatarum cum Scriptura & Phrasologia ejus. Doctrina autem Ecclesiarum Reformatarum potissimum cognoscenda est ex scriptis earundem publicis: quæ Confessionibus, Catechismis, & Apologiis Ecclesiarum continentur. Non quod rejiciamus scripta privata D. D. ORTHODOXORUM; sed quod ubi de sententia Ecclesiarum queritur publica privatis merito anteponuntur. Cæterum consensum Catechismorum & Confessionum cum Scriptura, in doctrina de providentia, vel illud evincit, quod ex scriptis publicis nihil, quod quidem mihi visum, adferunt, ad probandam calumniam, sed ex scriptis privatis Zwinglii, Calvini, Martyris, Bezae tantum dicta truncata & detorta promunt, & nostris opponunt. *Excipiunt duo*: unum: *Scripta privata illorum Doctorum esse exegeses publicarum formularum*. Alterum; *etiam scripta privata D. D. defendi & vindicari, non minus, quam Ecclesiarum Catechismos aut Confessiones*. RESP. *Ad prius*: Sanè sunt exegeses quædam, sed privatæ: & solum quoad ipsum genus doctrinæ, non autem quoad multas particulares quæstiones; itemque Phrasès humanas, quarum aliæ aliis commodiores sunt. *Ad posterius*: defenduntur quoque scripta privata: non quoad singula verba, phrasès, sententias, aut formulas; sed quoad genus doctrinæ Orthodoxæ; quod occasione phrasium aut formularum, & in illis sæpè taxatur & damnatur. Cujus exempla & vetera & recentia, in hac ipsa controversia nota sunt.

### Ex Natura *Prædicati*.

Q. Deus non est autor *ἀνομιᾶς* ex doctrina Orthodoxa.

I. Qui non est author *ἀνομιᾶς* sive iniquitatis, non est author peccati, propriè loquendo. Deus non est author *ἀνομιᾶς* sive iniquitatis ex nostra doctrina. Ergo. *Minor* ante satis probata est: tum dictis Psal. 5. v. 5. Jac. 1. v. 13. tum ratione: quia Deus nec initio condidit hominem cum peccato, neque ad singulas actiones id ipsi indit aut infundit. *Probatio Majoris* est: quod *ἀνομιᾶς* est formale peccati. Unumquodque autem ex formali, sive formâ suâ æstimatur. Adde autem propriè loquendo. Nam impropriè author peccati dicitur, qui autor est vel actionis, cui inhæret peccatum; vel judicii, quod cum eo concurrit, & per illud exercetur. Quo sensu Martyr alicubi dicit: *Deum esse causam pec-*

catorum

*caus non propriè.* Quæ contra Minorem obijciunt adversarii, infra in LOC. IV.

II. Vitium sive defectus instrumenti, tanquam causæ proximæ, non rectè adscribitur causæ primæ & principali. Peccatum est vitium instrumenti, hoc est, Diaboli & hominis, tanquam causæ proximæ, secundum nostram doctrinam. Ergo, & sic Deus non statuitur author peccati secundum nostram doctrinam. *Minor* non requirit novam probationem. *Major* demonstratur partim dictis Scripturæ. Genes. 45. v. 5. cap. 50. v. 20. Esa. 10. v. 5. 7. 8. & aliis similibus: partim rationibus idque diversimode. I. Causa principalis & prima est; agitque sine defectu, utriusque expers: secunda sive instrumentalis, ex quo depravata est per lapsum, non item; ut constat. Ergo Deus agens per instrumenta non fit author peccati. II. Bonæ actionis laus non redit ad instrumentum malum: Ergo nec culpa instrumenti mali ad causam principalem bonam redundat. III. In naturalibus, v. g. in claudicatione; sicut quicquid est motus causatur à potentia motiva, quicquid obliquitatis, non ab eâ, sed à curvitate organi, nempe cruris procedit: ita in moralibus, quicquid actionis aut iudicii est in peccato, à Deo, ut causa principe; quod vitiositatis, ab homine corrupto, tanquam vitioso instrumento, proficiscitur. *Excipiunt adversarii: Si homines peccantes sint instrumenta Dei non posse Deum excusari à causa sive culpa peccati. Et sic insurgunt: Qui utitur instrumento, author est primarius operis, quod ipse per instrumentum facit. Sed Deus, juxta Reformatos, impiis, dum peccant, utitur ut instrumentis. Ergo juxta Reformatos est author primarius omnium peccatorum. Adhæc: Causa instrumentalis reducitur ad principalem, à qua pendet. Homo peccans est causa instrumentalis, Deus causa principalis. Ergo.* RESP. Homines etiam peccantes esse instrumenta Dei Scriptura discretè testatur, Esa. 10. v. 5. *Affur virga furoris mei.* Jer. 50. v. 5 7. *malleus universæ terræ Babylonius.* Ezech. 12. v. 13. vocatur rectè *Dei expansum ad capiendos Israëlitas.* Plura allata sunt in Problematicis. Inde igitur non rectè probatur calumnia de autore peccati. *Prima obiectio* plus concludit, quam præmissæ ferunt. Tantum sequitur; Deum esse primarium authorem operum, quæ per peccantia instrumenta peragunt; nempe pœnarum, vel aliorum iudiciorum suorum, ad quæ exsequenda instrumentis illis utitur; quod est verissimum: nequaquam verò sequitur, quod inferunt Adversarii, esse primarium authorem peccatorum, quæ ab instrumentis fiunt. Sic enim *Major* erit falsissima & neganda: quod qui instrumento utitur vitioso, sit primarius author vitii, quod ab instrumento causatur, ut paulo ante ostendimus. *Secunda obiectio* habet fallaciam à dicto secundum quid in *Major*: Causa instru-

Q. peccatum est vitium causæ proximæ & instrumenti, creaturæ rationalis, non autem causæ primæ, Dei.

LOC.  
VI.

mentalis reducitur ad primam & principalem, scilicet quantum ad id quid habet entitatis & perfectionis: non autem quoad vitium & defectum: quod ex τῶν ιδίων, ex proprio obtinet: ut Servator loquitur Io. han. 8. v. 44.

Q. effectus  
idem re-  
spectu di-  
versarum  
causarum  
bonus vel  
malus est.

III. Quando ejusdem effectus plures causæ sunt, aliæ bonæ, aliæ vitiosæ; effectus ille respectu causarum bonarum bonus est, respectu vitiosarum, vitiosus ac malus: & causa bona author est boni, mala mali; non contra. Atqui peccati, concretè non abstractè considerati, tanquam effectus, plures causæ sunt: bona, Deus; qui operatur actionem tanquam subjectum peccati, & judicium, ut ejus adjunctum; & mala, Diaboli ac hominis voluntas, efficiens iniquitatem & ἀνομίαν, quæ inest actioni contra legem: ut habet nostra doctrina. Ergo Deus boni tantum author est, non mali aut peccati, qua tale. Minor demonstratur omnibus illis locis Scripturæ, quibus unum idemque opus Deo, Diabolo, & homini peccatori attribuitur. Exempli causa: venditio Josephi Deo ac fratribus ipsius Genes. 45. & 50. Induratio Pharaonis ipsi ac Deo. Exod. 7. 8. 9. afflictio Jobi, Sabæis & Chaldæis, Diabolo ac Deo, cap. 1. 2. numeratio populi Davidi, Satanæ, ac Deo adscribitur, 2. Sam. 24. 1. Chron. 21. Major verò comprobatur universali experientia in naturalibus, moralibus, ac spiritualibus; quoties plures causæ heterogenæ concurrunt, ad ejusdem effectus productionem: tum etiam canone logico, qui universaliter est verus: nempe causas impulsivas & finales facere actionum discrimina. Exi-  
*pium* Adversarii duo: Primum est: peccata & scelera non posse esse bona opera, aut bonos effectus etiam respectu Dei. Ratio; quia quod absolute & per se est peccatum, opus bonum dici aut censi nequit. Alterum: Nec causas firmas esse, cur unum idemque opus bonum dicatur, respectu Dei; malum verò, ratione Diaboli & hominis. Etenim quoad efficientem, quod bona sit Dei, mala Diaboli & hominis voluntas; id discriminis locum non habuit in peccato primo utriusque, cum ambo, Diabolus & Homo, essent integri, nullâ labe depravati. Quoad finem & intensionem, nota est regula Apostoli: Non esse faciendâ mala, ut eveniant bona. Rom. 3. v. 8. Ergo sicut finis bonum non facit, ut liceat patrare peccata: ita propter bonum finem, Deus ea patrans non excusatur. Præterea mala hominis intentio, aut est à Deo, aut non. Si est à Deo, Deus erit author peccati. Si non est, ne impellit quidem homines ad peccatum: quod tamen Reformati asserunt. RES P. Ad Prius: Nec nos dicimus peccata & scelera malorum esse bona opera: sed in operibus, quæ à malis patrantur, ipsos motus & actiones esse opera naturaliter bona; judicia item quæ ex accidenti cum iis concurrunt, & per illa iustè à Deo exercentur, esse bona moraliter; sicut ἀνομία motuum & actionum est moraliter

Non peccata sunt bona, sed eorum subiectum, motus & actiones; & accidentale, judicia Dei.

moraliter mala, & à malis. Hinc initio statim peccatum, tanquam concretum, in materiale, formale & accidentale distinximus. Nec dari potest actio absolutè mala; quæ nè quidem subjecti aut accidentis respectu, ex ordine providentiæ divinæ bona dici possit. *Ad Posterius*: LOC. VI.

causas illas discriminis in agendo respectu Dei, itemque diaboli atque hominis, certas ac indubitatas esse. Etenim qualis causa, talis effectus: sicut à causa integra effectus integer, ita à corrupta corruptus procedit. Id evidens est ex omnibus peccatis ortis, quæ primum secuta sunt. In primo verò peccato, etsi nondum corrupta erat voluntas; tamen seipsam sponte corruptit ac depravit: non confirmata in primæva integritate, & ab ea sponte recedens: ut eventus docuit. Eadem ratio est finis sive causæ finalis. Quam argutiæ sophisticæ non labefactant aut lædunt. Opera enim malorum, quæ sunt mala culpæ seu scelera, boni finis gratia Deus non facit, sed fieri permittit: qua verò sunt mala pœnæ & iusta judicia sua, boni finis causa non tantum ea permittit, sed ipse quoque facit, tanquam mundi iudex sicut dicitur 2. Sam. 12. v. 12. *Quod tu fecisti clam, ego faciam palam, coram hoc sole.* Deinde Dilemma adversariorum neutro cornu nos attingit: utpote qui non magis docemus, Deum impellere homines ad peccatum qua peccatum, quam ejusdem authorem esse.

IV. Si necessaria consequentia ex nostra doctrina de Providentia sequitur, Deum esse autorem peccati, non minus id sequitur ex ipsa Scriptura. Sed falsum, adeoque blasphemum est consequens. Ergo & antecedens. *Consequens assumptum* ne Adversarii quidem inficiantur. *Ratio consequentia* triplex dari potest. *Prima*: quia Scriptura iisdem, ac penè durioribus etiam phrasibus passim loquitur, de Dei judiciis, quæ per hominum peccata exercet; verbi gratia: quod homines excæcet, induret, corda pervertat, seducat, efficaciam erroris immittat, in reprobum sensum tradat. *Secunda*: quia nostra doctrina non modo quoad res, sed etiam quantum explicationis causa fieri potuit, quoad verba ex S. Scriptura, clare & evidenter est expressa. *Tertia*: quod origo controversiæ proprie est diversæ expositionis locorum Scripturæ de Providentia: de quibus quæstio triplex est inter Theologos. I. Num iis significetur nuda Dei permissio? II. Num præter permissionem potissimum innuantur occulta Dei judicia; quæ per mala instrumenta, non permittive tantum, sed efficaciter, ut mundi iudex Deus exsequitur? III. Num hæc occulta Dei judicia in hominum sceleribus agnoscere, Deoque tribuere, sit Deum authorem peccati & causam scelerum constituere? *Excipiunt contra Propositionem*: *Nullam esse ejus consequentiam*: tum quia homines varie hallucinantur & errant, præsertim circa divina mysteria: Deus

Q. sic ex ipsa Scriptura quod sequitur.



LOC.  
VI.

*hallucinari, errare non potest, qui author Scriptura: tum quia Scriptura planè & perspicue seipsam declarat, ut criminationi istì non possit esse locus. RESP. Imò firma est consequentia; quod rationes ostendunt. Vis ejus non nititur paritate sive æqualitate authoritatis: quæ in Scriptura est divina immediatè: in Confessionibus & Catechismis mediate tantum: sed vera ac certa sive deductione sive applicatione ex Scriptura: ut nec rebus, nec verbis, vel etiam scopo ipso ab ea deflectatur. Deinde sicut hæc veneratio Scripturæ debetur, & merito tribuitur, ut quæ obscurius, aut etiam durius dicta videntur, juxta alia clariora & molliora accipiantur & applicentur: ita similis æquitas ex lege charitatis, etiam Ecclesiæ ejusque D. D. tribuenda est, quoties nimirum cum Scriptura non sentire modo, sed etiam loqui student. 1. Pet. 4. v. 11. 2. Tim. 1. v. 13.*

*Antithesis Affirmans Heterodoxorum Neopelagianorum est: Ex doctrina Ecclesiarum Reformatarum de Providentia, necessario & evidenter sequi: Deum esse autorem peccati.*

Rationes  
affirmanter  
Heterodoxa.

*Ἀναστυλὴ* Antitheseos Affirmantis Heterodoxæ completur argumenta sive objectiones Adversariorum pro adstruenda calumnia. Quæ quidem non ducuntur ex iisdem principiis.

*Alii enim calumniantur, Nos ex dictis & exemplis Scriptura confirmare hanc hypothesin: Quod Deus sit author peccati: quæ proinde operose diluunt. Alii vero ex truncatis & detortis Nostorum dictis atque sententiis, per consequentias sophisticas, id evincere, & aliis persuadere conantur. Priores ob impudentiam calumniæ initio rejecimus: cum hypothesis illa de Deo autore peccati, non minus à nobis quam ab Adversariis damnetur & explodatur. Dicta verò & exempla Scripturæ, non pro illa demonstranda, sed ad Pelagianam permissionem confundendam adferantur: quo Deo constet honor illibatus judicii ac gubernationis suæ. Posteriores ad scopum propius collimant, dum per consequentias, ex dictis Doctorum quorundam nostrorum contextas, rem aggrediuntur: etsi ejusdem planè calumniæ rei. Nam I. constat sanam ac Orthodoxam esse ipsorum mentem ac sententiam. Calumniosum ergo in verbis fingere hæresin: quæ juxta Hieronymum in re est, non in verbis. II. Verba etiam ipsorum distrahunt, detorquent, & per sophisticas consequentias in sensum, ab intentione & scopo ipsorum alienissimum, deformant. III. Norunt Ecclesias Reformatas non jurasse in verba illorum D. D. aut cujuscumque hominis: quorum proprium est hallucinari, errare ac labi. Imò non diffiteri eosdem, posse con-*



se concursum Providentiæ cum voluntatibus humanis, præsertim malorum, commodioribus nonnunquam ac mollioribus phrasibus explicari, ad os obstruendum sycophantis. His de causis liceret, salva doctrina & honore Ecclesiarum Reformatarum, omnia argumenta Adversariorum, tanquam à re aliena præterire, & suis authoribus relinquere. Tamen quia palam est: Doctoribus illis præclarè meritis de tota Ecclesia, atrocem fieri injuriam, insuperque per ipsorum latus doctrinam universæ Ecclesiæ Reformatæ, malitiosè impeti, & maledicè exagitari: non abs re fuerit, si argumenta præcipua Adversariorum, prout ea compendio constrinxit Jesuita Becanus, in Manuali Controv. lib. 3. cap. 5. ordine proposuerimus & dissolverimus.

### Ex Natura Subjecti.

I. *Qui docet Deum ab aeterno non solum prævidisse & permisisse, sed etiam voluisse & prædestinasse lapsum primi parentis, & posterorum ejus; in Deum facit authorem peccati. Sed Calvinus, & quod alibi addit, Calvinistæ, hoc est, Reformati omnes, id docent. Ergo. Minorem probat ex Instit. lib. 3. cap. 23. argumento triplici. I. Deus facit quacunque vult. Ergo non ambiguo fine hominem condidit, sed ut peccaret: & sic homo lapsus est Dei consilio atque decreto. II. Non est factum naturaliter, sed consilio ac decreto Dei; ut à salute exciderent omnes unius parentis culpa. Ergo etiam primus parens decreto & consilio Dei lapsus est. III. Quicquid Deus prævidet futurum, non alia ratione prævidet, nisi quia voluit & decrevit, ut fieret. Sed ab aeterno prævidit lapsum primum parentem. Ergo. RESP. Major est inconsequens & negatur. Sensus enim antecedentis sive subjecti secundum Calvinum est: Non temere aut fortuito, sed Dei consilio & providentia contigisse lapsum Adami, & posterorum ejus in ipso. An hinc rectè colligitur Deum esse authorem peccati? Id quidem inde nunquam obtinebunt, aut persuadebunt. Etiam Adami secundi crucifixio & mors contigit Dei voluntate & prædestinatione: ut dicitur Actor. 2. v. 23. cap. 4. v. 27. 28. & tamen Deus culpæ omnis exors mansit Luc. 22. v. 22. Ratio inconsequentia duplex est. Una: quia voluit, prædestinavit Deus lapsum Adæ, & posterorum in ipso, non efficiendo, aut approbando; sed permittendo, ordinando & ad gloriam suam dirigendo. Altera: quia lapsus Adami spectandus est non modo ut transgressio legis & peccatum: sed etiam ut tentatio hominis, exploratio & ostensio liberi arbitrii, & occasio manifestandæ gratiæ & justitiæ divinæ. Illo modo lapsum Adami permisit Deus: isto verò etiam voluit, prædestinavit, ordinavit. Quæ causa est, quod Pelagianæ præscientiæ & permissioni Voluntas & Decretum Dei usitate opponuntur. Hæc diluendæ calumniæ sufficiunt*

Q. doceant  
Deum  
prævidisse,  
permisisse,  
voluisse, &  
prædesti-  
nasse la-  
psum Ada-  
mi.

LOC.  
VI.

ciunt. Jam quid adversarius respondeat cognoscendum est. *Duo autem agit. Primo generatim & speciatim ostendit; falsam & hæreticam esse Calvinii doctrinam, Deo volente & prædestinante lapsum esse Adamum.* Sed id præter rem hoc quidem loco: ubi non de peccato Adami, sed de auctore peccati juxta nostros disputatur: nec de veritate Minoris, sed de Majoris consequentia disquiritur. Rejicimus igitur omnes illius rationes in locum sequentem, qui est de peccato in genere & specie. Secundo refutat argumenta Calvinii pro assertione illa; quæ inibi quoque vindicanda erunt.

Q. doceant  
peccata fieri  
volente  
Deo.

II. *Qui docet omnia peccata quæ sunt ab hominibus, aeterno Dei consilio decreta & prædestinata esse, omniaque fieri Deo volente & non solum permittente, ille Deum peccati auctorem constituit. Iam Calvinus id docet tum alibi, tum lib. I. Instit. cap. 18. Sect. 1. & lib. 3. cap. 23. Sect. 6. & 9. Eadem caterorum quoque est doctrina. Ergo.* Responderi potest ut ante ad argumentum primum. Vel, quod eodem redit, esse fallaciam quatuor terminorum in hoc argumento: idque propter ambiguitatem medii; pro cuius diverso sensu vel *Major* vel *Minor* neganda est. Etenim dicitur Deus decrevisse, prædestinasse, voluisse peccata, vel quoad effectiorem & approbationem, vel quoad permissionem & ordinationem tantum. Peccata etiam considerantur vel ut transgressionem legis per se, velut Dei judicia ex accidenti. *Priore* modo datur *Major*, negatur vero *Minor*. *Posteriore* etiam *Major* neganda est, ob rationes antedictas. Atque hanc non aliam esse Calvinii mentem, utroque loco evidentissimum est: partim ex scopo, qui est justitiam gubernationis asserere contra commentum Pelagianum nudæ præscientiæ & otiosæ permissionis: partim ex verbis & rationibus ipsius, quæ exempla illustriora operum & judiciorum divinatorum ex Scriptura continent & proponunt. Ita habet responsio nostra.

Nunc *Becanum* audiamus. Is tria ordine persequitur. I. Respondet locis Scripturæ, quæ pro sententia nostra allegantur à Calvino & aliis D.D. Orthodoxis. II. Multis argumentis ostendit: Deum non velle, desiderare, aut approbare hominum peccata. III. Solvit objectiones quæ à nostris moveri solent. De singulis seorsim.

*Primum* uno argumento generali complectitur & absolvit: quod hunc in modum format. *Quando Scriptura Sacra videtur eandem rem alibi asserere, alibi negare: tunc illi parti adharendum est, cui magis favent verba & sensus Scripturæ, itemque consensus & explicatio antiquorum Patrum. At Scriptura videtur aliquando asserere, peccata fieri Deo volente & prædestinate: ut Genes. 45. v. 8. cap. 50. v. 19. 20. Actor. 2. v. 23. cap. 4. v. 28. Ephes. 1. v. 11. quæ Calvinistæ pro se citant: nec plura adduci possunt. Nam cætera quæ*  
citare

*citare solent, pertinent ad sequentes quaestiones. Contra aliquando Scriptura id videtur negare, nempe peccata non fieri Deo volente & prædestinante. Quo faciunt loca à Catholicis citata, Psal. 5. v. 5. Sap. 14. v. 9. Hab. 1. v. 13. Jerem. 19. v. 5. Ezech. 18 v. 23. 2. Petr. 3. v. 9. 1. Thess. 4. v. 4. & huic posteriori parti magis favent verba & sensus Scripturae, ac consensus Patrum, Augustini, Prosperi, Fulgentii, Leonis & aliorum. Ergo huic posteriori parti adhaerendum est* RESP. I. *Conclusio, si καὶ ἀντίθεν enunciatur, injuria impia est in Scripturam: quatenus statuit priori, quod tantum δὲ ἀπὸ πῶδε exstat & docetur in Scripturâ, non esse adhaerendum: & sic saltem ex parte fidem Scripturae derogat.* II. *Major hunc in modum reformanda & explicanda est: Quando occurrit in Scriptura apparens ἀντιλογία, eam ex circumstantiis textus, collatione aliorum locorum, & analogia fidei concilianda est: quo utrique parti sua constet veritas, 2. Corinth. 1. v. 19. 20. Secus non fuerit vera simpliciter. Præterea implicat plurium interrogationum fallaciam, si consensus Patrum habetur pro regula ac norma interpretationis Scripturae: quæ Pontificiorum est opinio.* III. *Minoris non unum, sed multiplex est vitium, ex perpetua principii petitione. I. Falsum quod videtur asserere utrumque; cum illud revera asserat. II. Falsum quod Scriptura magis faveat parti posteriori: quum utrumque diverso respectu statuatur; utrique æquè faveat. III. Falsum quod illa tantum loca huc pertineant, quum alia innumera longo ordine alibi sint producta. IV. Falsum quod consensus Patrum, quos citant, steterit pro Pelagiano illo dogmate; quum illi ipsi maximè id oppugnarint, atque etiam jugularint.*

*Secundum plane supervacaneum est, & alienum à quaestione, de qua agitur. Valent argumenta illa contra Marcionitas, Manichæos, & Libertinos; qui Deum faciunt autorem peccati. Contra Orthodoxos non sine Diabolica calumnia torquentur, qui dogmatis illius impietatem & absurditatem toto pectore execrantur.*

*Tertium continet examen & solutionem objectionum quarundam. Quæ quam sint solida, dispiciendum erit, sed paucis.*

*Prima ex Eph. 1. v. 11. Qui operatur omnia secundum consilium voluntatis suæ. Hinc ait duplicem syllogismum strui posse pro sententia Calvinistarum. Unus est: omnia quæ in mundo fiunt, tam bona quam mala, operatur Deus consilio voluntatis suæ. Sed peccata fiunt in mundo. Ergo. Alter est: omnia quæ Deus operatur, consilio voluntatis suæ operatur. Sed peccata Deus operatur. Ergo. In priore Syllogismo, ait falsam esse Majorem, in posteriore Minorem.* RESP. Hic gemina patet calumnia adversarii in Bezam & alios. Hi non referunt locum ad omnia simpliciter, tam bona, quam mala: sed solum inde docent, non sine Dei decreto Adamum

LOC.  
VI.

lapsum fuisse. Deinde, neuter Syllogismus quem promit adversarius est ipsorum. Sic vero ex eo concluditur propositum. Qui omnia agit ex consilio voluntatis suæ, bona quidem efficiendo, mala verò permittendo & ordinando, sine ejus decreto Adamus non potest dici lapsus esse. Sed Deus. Ergo.

*Secunda: Sape unum peccatum est pœna alterius peccati. Rom. 1. v. 28. At Deus vult pœnam. Ergo & peccatum, quod est pœna. Dicit: peccatum propriè non esse pœnam prioris peccati, sed impropiè: idque duobus modis. I. quia Deus aliquando deserit ac destituit hominem gratia sua in pœnam: qui sic desertus facile iterum peccat, & sic defectio pœna est, non peccatum. II. quia posteriori peccato sape annexa est infamia, tristitia, aut simile incommodum; cujus ratione esse dicitur pœna prioris peccati. RESP. Peccatum absolute quidem non est pœna, sed relatè ad aliud. Quod vero etiam propriè sic dici nequeat, negamus. Pœna spiritalis est propriè peccatum. Argumenta illa, cujus Rom. 1. Apostolus meminit, non impropiè, sed propriè est peccatum, in illo subjecto, cui inest. Præterea varii modi traduntur in Scriptura, quibus unum peccatum est pœna alterius. Ex nullo verò eorum sequitur, peccatum quatenus est pœna, esse tantum à Deo deferente, destituyente, permittente. Pœnas enim peccatorum, Deus ut justus judex, non solum privativè, sed etiam positive infligit: quia pœnæ inflictio est opus justitiæ.*

*Tertia: si Deus solum permittit peccata, aut volens aut nolens permittit. Si nolens, omnipotens non est. Si volens, jam Deo volente peccata fiunt. Duo adfert. I. Deum volentem permittere peccata; & tamen Deo volente non fieri, sed non volente. Aliud enim esse peccatum, aliud permissionem. Permissionem peccati, utpote bonam, velle Deum: peccatum, tanquam malum, non velle. II. Velle & nolle esse contraria inter qua dari possit medium, scil. non velle, & sic Deus est non volens peccatum. RESP. Argumentum hoc usurpatur contra eos, qui permissionem Dei ab ejus voluntate separant. Nec solvitur aut læditur frivolis illis & ineptis Becani distinctiunculis. Quarum prior ludit ambiguitate in verbo volendi: quod vel efficere & approbare, vel permittere significat: Quomodo Deus volens permittit peccata, nec tamen vult, hoc est, efficit, aut approbat peccata. Altera ludit divisione vocabuli compositi, nolle: quod est non velle: ut malle, magis velle; nequire non quire: videlicet ut medium constituat inter velle & nolle. Sed medium illud natura rei non patitur: cum extrema immediate inter se opponuntur. Respuit quoque usus vocabuli in lingua Latina, & aliis.*

Peccatum  
quatenus  
sit pœna.

Quomodo  
Deus vo-  
lens pec-  
cata per-  
mittat.

Inter velle  
& nolle  
non datur  
medium.

Q. doceant  
Deum im-  
pellere  
Diabolum

*III. Qui docet Deum impellere Diabolum ut nos inducat ad peccandum, is Deum facit autorem peccati. At Calvinus & qui eum sequuntur id docent. Ergo.*

*Ergo. Minorem probat ex Instit. lib. 1. cap. 18. sect. 1. & 2. lib. 2. cap. 4. sect. 2. & 5. RESP. I. Minor non exstat locis allegatis, si verba spectes. Dicitur quidem Dei impulsu Satanam partes suas peragere: ut nos inducat ad peccandum. inprobrum instigandos: sed disertè additur fieri istud in exequendis iustis Dei judiciis: Deum spectandum hic ut iudicem: Satanam ut instrumentum ac ministrum iudicis: quo in executione iudiciorum suorum utitur. Quod variis Scripturæ exemplis Calvinus confirmat. II. Si Major vera est absolutè & universaliter, quomodo non ipsa Scriptura constituit Deum authorem peccati? utpote quæ expresse asserit: Deum incitasse Davidem ad numerandum populum; quod utique peccatum erat? 2. Sam. 24. v. 1. Proinde limitanda est Major: Qui impellit Diabolum vel invitum cogendo ad malum, vel cum intentione mali; is est author mali sive peccati. Non autem author ejus dicendus est, qui movet, impellit eum ad agendum, tanquam instrumentum corruptum, ex se & per se primum in malum: nec malitiam ipsius, sed opus ac iudicium suum intendit. Planè sicut eques agitando & impellens equum claudum, dici non potest causa & author claudicationis. Est igitur argumentum inconsequens, ob fallaciam quatuor terminorum, vel secundum quid. *Becanus* contra insurgit & sententiam Calvini tanquam impiam & adversantem Scripturæ refutat quatuor argumentis. Sed aërem ubique ferit, & turpi, imo palpabili Elenchi ignorance aberrat, non dogmata adversarii, sed propria commenta oppugnans: quæ proinde mittimus.*

IV. *Qui docet Deum occulta vi movere & necessitare homines ad peccandum, ex ejus opinione Deus est author peccati. Sed Calvinus ejusque sectatores id docent. Ergo. Minorem iterum probat ex Instit. lib. 1. cap. 18. sect. 2. & 4. & lib. 3. cap. 23. sect. 9. RESP. eo prorsus modo quo prius. I. Minor totidem verbis non apparet apud Calvinum. Nec verbum barbarum necessitandi, quod coactionem sonat, ullibi reperitur, aut ex dictis ejus conficitur. Necessitas peccandi propria ac proxima est à corruptione naturæ. Remota quæ dicitur ex ordinatione divinâ, tantum est ex hypothesi; consequentiæ, & non consequentis, ut alibi docuimus. II. Major, seposito & exterminato necessitandi verbo, non est universaliter vera: quum constet Deum movere homines, tanquam creaturas suas, non minus malos, quam bonos, Actor. 17. v. 28. Peccatum etiam sit nomen concretivum, non modo vitium actionis, sed ipsam quoque actionem, & quod cum ea concurrat, Dei iudicium declarans. Sic igitur restringenda & explicanda est: Qui occulta vi movet ad peccandum, inspirans sive infundens hominibus peccatum, illudque*

LOC.  
VI.

ut nos inducat ad peccandum.

Q. doceant Deum occulta vi movere homines ad peccandum.



LOC.  
VI.

illudque intendens, is absque dubio peccati author est. Sic verò Calvinus & cum eo Orthodoxi omnes negant, abominantur Minorem, qui Deo motum actionis & intentionem iudicii, vitii vero sive malitiæ permissionem duntaxat tribuunt.

*Becanus* primò refellit assertionem *Calvini*: sed pari sophistica quæ prius, statum quæstionis pervertens, & sine adversario dimicans. Secundo respondet testimonio quibusdam Scripturæ: quibus videtur probari posse, Deum hortari & instigare homines ad peccatum: ceu sunt, 2. Sam. 16. v. 20. cap. 24. v. 1. *Ezech.* 14. v. 9. 2. *Thess.* 2. v. 10. *Psal.* 105. v. 25. *Iob.* 13. v. 27. Summa est, Deum multa facere circa peccata hominum, ex quibus dicta illa explicanda sint. I. Non impedit conatum eorum, qui parati sunt malè agere. II. Negat illis speciale auxilium gratia: quo destituti in peccatum facile prolabantur. III. Sape flebit & gubernat interius humanas voluntates, ut licet vitio proprio mala sint, tamen à divina providentia ad unum potius malum, quam ad aliud, non positive, sed permissive ordinentur. IV. Sape præbet homini occasionem boni, qua ipse abutitur ad malum. V. Peccata impiorum dirigit & ordinat ad salutem Electorum. RES P. I. Si, fatente adversario, ipsa Scriptura utitur huiusmodi phrasibus atque terminis, quibus homines ad peccandum quasi moveri, impelli, & peccatum ipsis mandari dicitur; equidem ex his & similibus formulis, non rectè ducitur argumentum contra nostros, quod Deum faciant authorem peccati. II. Nostri quoque; varios operandi modos agnoscunt & docent, quibus Deus agit in impiis & per eos: & culpa omnis peccati impiis, gloria verò operationis & iudicii Deo tribuitur. De quibus Calvinus ex professo disserit, lib. 1. Instit. cap. 18. & lib. 2. cap. 4. III. Modi illi, qui ab adversario recensentur, ne nobis quidem improbantur, si rectè explicentur, imprimis tertius. Sed non sufficiunt, cum alios præterea Scriptura commemoret: Subtractionem gratiæ; excecationem & indurationem: traditionem in potestatem Satanæ, & similes, sine quibus loca Scripturæ de gubernatione peccati, nec plene declarantur, nec rectè intelliguntur.

Q. doceat  
Deum una  
nobiscum,  
& magis  
quam nos  
operari  
peccata.

V. Qui docet Deum una nobiscum peccata nostra operari, eoque magis ipsum quam nos: quod ipse sit principale agens & operans, nos mera duntaxat instrumenta: secundum illum certè Deus est author peccati. Atqui Calvinus omnia ista docet, in Instit. lib. 1. cap. 17. Sect. 5. & cap. 18. Sect. 1. 2. lib. 2. cap. 4. Sect. 2. quam doctrinam hausit à *Zwinglio*, *Luthero*, *Melanchione*, & aliis hæreticis sui temporis. Ergo. RES P. Minor falsa, calumniosa est, omnibus membris sive partibus. I. Falsum: quod Deus una nobiscum peccata operetur, qua talia. In operibus impiorum efficit motus & actiones: juxta illud Actor. 17. v. 28. operatur judicia sua sicut dicitur: *Iohan.* 9. v. 39. ἀνομίαν sive iniquitatem, quæ cum utrisque concurrat,



currit, non efficit, sed permittit. Psal. 81. v. 13. II. Falsum: quod magis operetur peccata, quam ipsimet homines. De quo enim negatur actio mala qua talis, de eodem etiam gradus actionis malæ negatur. Eam verò nostri de Deo absolutè negant; ut est Iacob. 1. v. 13. 14. III. Falsum: quod Deus sit principale agens & operans peccati, qua peccatum: nos mera duntaxat ejus instrumenta. Imo Deus est principale agens & operans actionis & judicii sui; homines sunt utriusque instrumenta: peccati autem sive *avopias* non Deus, sed soli homines auctores & causæ sunt; sicut dicitur Iohan. 8. v. 44. Iac. 1. v. 13. 14. Quæ omnia ex verbis Calvini evidentissimè patent: imprimis si totus eorum contextus expendatur & ponderetur. Sed duo imprimis urget adversarius: Unum est: quod opus impiorum Dei opus vocet: incestum Absaloni, proditorem Iudæ Deo tribuat. Alterum est: quod prater concursum generalem, etiam influxum particularem Deo vendicet, quo Deus specialimodo effectivè producit peccatum, quatenus peccatum est, & ab opere bono distinguitur. RES P. Ad primum. I. ipsam Scripturam sic loqui, & sæpè unum idemque opus Deo & hominibus, ut Genes. 50. v. 20. 2. Sam. 12. v. 12. Esa. 10. v. 5. 6. 7. vel Deo, Satanæ, & hominibus tribuere: ut 2. Sam. 24. v. 1. Collato cum 1. Chron. 21. v. 1. Jobi 1. v. 12. seqq. Ioh. 13. v. 27. & seqq. & Act. 4. v. 27. 28. II. Causam hujus esse, quod peccatum, sive opus malum est concretum sive compositum ex motu sive actione, malitia actionis, & judicio cum utroque concurrente: pro quorum distinctione distinctè refertur ad distinctas causas, & diversimodè se habet: Genes. 50. v. 19. 20. Esa. 10. v. 5. 6. Ad alterum: quod sit Diabolica calumnia, de qua rationem Deo aliquando reddit Sophista. Statuit Calvinus specialem Dei actionem, in unoquoque opere sive facinore malorum: quatenus in specie concurrat ad singulos actus sive motus hominum: & judicia sua non generali & indifferente influxu, sed speciali actione exsequitur. Quod vero speciali actione efficiat malitiam & iniquitatem cujusque facinoris, ut verba illa torquet adversarius; id verò negat, abominatur: contrarium etiam verbis continuo subjunctis testatur. Reliqua quæ adfert, tanquam à proposito plane declinantia, meritò rejicimus, & auctori suo relinquimus.

Opus impiorum quatenus Dei opus dicatur.

Concursum Dei in peccatis quibusvis qualem statuat Calvinus.

VI. Qui asserit Deum eorum omnium, quæ ab impiis patrantur, esse non otiosum permissores, sed certum auctorem; is omnino Deum peccati auctorem facit. Sed Calvinus id asserit. Ergo. Minorem confirmat dupliciter. I. expresso testimonio lib. 1. Instit. cap. 18. Sect. 3. Jam satis, inquit, aperte ostendi, Deum vocari omnium eorum auctorem, quæ isti Censores volunt, otioso tantum ejus permisso contingere. Loquitur autem de peccatis, de quibus disputare cæperat, nominatim de cæcitate & tyrannide

Peccatorum non otiosum permissores, sed certum auctorem faciat.

LOC.  
VI.

*Achabi, incestu Absalomi, convitio Simei, &c. Nec refert quod alibi negat, Deum esse authorem peccati. Quia ut aliis hæreticis, sic ipsi novum non est, affirmare & negare idem, sicut vult. Afferit contra Catholicos, negat contra Libertinos. I I. Rationibus: cujusmodi quatuor affert. Prima: Qui physice & effectivè, tanquam principale agens opus aliquod producit, est physica & effectiva causa illius operis. Sed Deus, secundum Calvinum, physice & effectivè producit furta & adulteria. Ergo. Secunda: Qui alium incitat, impellit, necessitat, ad opus aliquod faciendum, est causa ejus moralis & primarius author. At Deus, teste Calvino, ad flagitia, scelera, incitat. Ergo. Tertia: Qui utitur instrumento, est primarius author illius operis, quod ipse per instrumentum facit. Sed Deus, secundum Calvinum, utitur hominibus, ut instrumentis ad perpetranda peccata. Ergo. Quarta: Qui efficaciter procurat, ut aliqui peccet, is illius peccati author dici debet. Atqui Deus, juxta Calvinum, æterna prædeterminatione sua procurat. Ergo. RESP. In hoc argumento est fallacia accidentis. Si Major intelligitur, de authore absolute, non modo quoad actiones & judicia, sed etiam quoad malitiam cum his coherentem instrumenti defectu atque vitio, uti intelligi oportet ex mente Becani, conceditur. Sed Minor falsa est, & impudentissima calumnia in Calvinum. Confirmatio ejus extructa est ex malitiosa & sophistica depravatione verborum ipsius. Testimonium quod allegat ex cap. 18. lib. 1. Instit. dilucidè declarat mentem Calvini, ac innocentiam ejus vindicat. I. Dicit Deum vocari authorem, scilicet in Scripturâ: quæ cum loquitur. Igitur calumnia hæc non tam in Calvinum, quam in Scripturam recidit. II. Deum vocat autorem eorum, quæ ab impiis fiunt; quatenus sunt judicia ipsius: ut in antecedentibus & consequentibus se explicat. Non igitur quæ peccata. III. Authorem opponit nudo permisso: & tamen eundem culpæ omnis exortem facit. Ergo ad efficacem peccati gubernationem, non *advocatus* effectiorem id refert. Quod verò etiam vertiginis spiritum impingit Calvino, qui scenæ serviens modo affirmet, modo neget idem; rectius in Mag. Becanum cadit, institutum in hoc ludo, & alios instituentem. Jam rationes quod attinet, quas subjungit testimonio, sunt illæ crambe repetita & recocta: quæ ex antedictis facili negotio refelluntur. Prima falsa est Minore propositione. Secunda argumento tertio & quarto abunde examinata & confutata est. Tertia habet fallaciam accidentis. Utitur Deus impiis tanquam instrumentis in exsequendis judiciis suis, non in perpetrandis peccatis, quæ peccata. Illorum igitur non horum dicendus est author primarius. Quarta denique neganda est quoad Minorem: de quâ jam supra diximus, quod satis est.*

TERTIA:

TERTIA: *An Deus tantum generali & indifferente influxu concurrat cum humana voluntate, eamque gubernet?*

Tertia:  
*An Deus tantum generali influxu concurrat cum voluntate humanâ, eamque gubernet.*

Hujus controversiæ tum status, tum etiam origo, ante omnia cognoscenda sunt. *Status* præcipuè dependet ex declaratione terminorum ipsius Prædicati. *Influxus* hoc loco est communicatio virtutis agendi, quam Deus agentibus inferioribus infundit: nec non virtutis hujus motio, qua agentes ad agendum excitantur: de qua est Actor. 17. v. 28. Et *generalis* vocatur: quia est universalis, omnibus agentibus communis, quam omnes causæ inferiores participant. *Indifferens* quoque: quia est indeterminatus ad has vel illas in specie actiones: utpote qui in causis secundis pro conditione earum; variè restringitur, specificatur, & determinatur. Sicut in naturalibus indifferens est influxus solis, lunæ, ac syderum in corpora hæc inferiora, inter se infinitum variantia: & in artificialibus follis universali & indifferente influxu omnes tubos pariter inflat: qui deinde pro varia forma sua ac quantitate, differentes sonos edunt. *Subjectum* influxus hujus statuitur humana voluntas: Cujus libertas quando ponitur in ἀδιαφορία sive indifferentia actionis, influxus quoque Providentiæ divinæ ei ἀναλόγως atque conformis fingitur, ne ullo modo per eam destruatutur aut lædatur. Hæc de statu & terminis quæstionis. *Origo* ejus ex Philosophia Peripatetica dimanant. *Peripatetici*, eorumque Princeps Aristoteles, Providentiam tantum generalem, non etiam specialem agnoverunt. Quippe docuerunt: Deum generali motione virtutem agendi inspirare hominibus, qua possint agere pro genio suo ac natura. Ipsas vero actiones esse ἐφ' ἡμῶν, & nostræ potestatis: ut possit homo, etiam absque speciali Dei auxilio agere vel non: hoc vel illud suscipere, isto vel alio modo determinare, specificare & moderari actiones suas. Ab his dogma illud mutuati sunt, & in Ecclesiam induxerunt Pelagiani veteres, quibus cum Augustino res fuit. Repetiverunt autem, & interpolaverunt Novi, qui superiore & nostro seculo hanc controversiam agitant. Cujus facti sui geminam adferunt rationem. *Vnam*: ut Deus vindicetur à culpa peccati. *Alteram*, ut libertas voluntatis humanæ afferatur, & cum Providentia divina concilietur. Ex priore causa nonnulli restringunt quæstionem ad actiones malas. Ex posteriore alii, imprimis Sociniani & Novatores, quin & Jesuitæ nonnulli, qui apertius Pelagianizant, ad omnes universæ actiones, tam bonas quam malas eam referunt.

Influxus generalis & indifferens quid.

Origo  
Controversiæ à  
Peripateticis,

Inde petita à Pelagianis veteribus & novis.

LOC.  
VI.

referunt. Quo sensu etiam nos accipimus controversiam, & ordine nobis consueto tractaturi sumus.

*Thesis Negans Orthodoxorum est: Deum influxu tantum generali & indifferente non concurrere cum humana voluntate, eamque gubernare.*

Rationes  
Negantes  
Orthodoxa.

Κατασκευὴ Theseos Negantis Orthodoxæ.

### Ex Natura Subjecti.

Q. Deus est  
creator,  
modera-  
tor, Do-  
minus ac  
iudex  
mundi.

I. Qui est creator, moderator, Dominus ac iudex mundi, is generali tantum ac indifferente influxu, non concurrat cum humana voluntate, nec eam generaliter atque indifferenter solum gubernat. Sed Deus est creator, moderator, Dominus ac iudex mundi. Ergo. *Minor* non eget probatione, utrimque confessâ. His siquidem nominibus Deus appellatur in Scriptura: Creator, Rom. 1. v. 25. Moderator, Dan. 4. v. 35. Dominus, Matt. 11. v. 25. Iudex, Gen. 18. v. 35. *Major* distinctè confirmatur secundum quatuor illa membra, *Primum de creatione*: qui creavit non modo omnia in genere, sed etiam singula in specie: singulorum quoque non solum essentias produxit, sed etiam vires & qualitates, certi finis gratiâ eis indidit, ille influxu non tantum generali & indifferente, sed speciali ac determinato quoque cum iis, maxime vero cum hominibus concurrat, eosdemque gubernat. *Ratio*: quia gubernatio mundi creationi ejus subjicitur in Scriptura: eidemque certa ac constante ἀναλογία respondet. Vide Joh. 5. v. 17. Coloss. 1. v. 16. 17. Heb. 1. v. 3. Sed Creator mundi sic creavit omnia & singula, uti historia creationis testatur. Gen. 1. & 2. Ergo. *Secundum de moderatione*: Qui est moderator mundi, & omnium ac singulorum quæ in eo sunt vel fiunt; ejus concursus & gubernatio non tam generalis & indifferens, quam specialis & determinata dicenda est. *Ratio*: quia moderari est ita præesse, ut destinato ordine regas cuncta, quibus præes. Complectiturque tum definitionem finis, tum ordinationem mediorum ad eum. Prov. 16. v. 4. Eph. 1. v. 11. Rom. 11. v. 36. Jam moderator mundi est moderator omnium ac singulorum, quæ in eo sunt ac fiunt: argumento locorum Ps. 105. & 107. & 139. Ergo. *Tertium de Dominio*: Qui omnium ac singulorum Dominus est, & omnes ac singulos motus, actiones, & eventus, internos & externos, bonos & malos imperio suo subiectos habet, ille non concurrat tantum cum hominibus generaliter & indifferenter, nec gubernat eos solo generali & indifferente influxu. Hæc *Major* per se est evidens. Atqui Dominus mundi ita

ita se habet, teste Scriptura. Dan. 4. v. 34. 35. & Cap. 2. v. 21. Ergo. LOC. VI.

*Quartum de judicio* : Judex in exercendis & exsequendis judiciis suis non generali aliquo aut indifferente, sed particulari ac definita motione agit. *Ratio* est : quia motio illa, pro natura justitiæ distributiæ, vel gratiæ est ; quâ præmia constituit & confert : vel iræ ; quâ pœnas irrogat. Utrumque autem non generaliter & indifferenter, sed specialiter ac determinate facit. Sed judex mundi est judex supremus & absolutus. Gen. 18. v. 25. Ergo.

II. Qui solo generali & indifferente influxu concurrat cum humana voluntate, eamque gubernat, non est invocandus, timendus, celebrandus, vel saltem frustra invocatur, timetur, celebratur. Sed Deus est invocandus, timendus, celebrandus : nec frustra id fit. Ergo Deus solo generali & indifferente influxu non concurrat cum humana voluntate. *Minorem* nemo pius, aut professus pietatem, inficiabitur. *Major* bifariam stabilitur : absolute & comparate. *Absolute* : qui nec bene, nec male facere ; nec præmia, nec pœnas conferre potest ; non est invocandus, timendus, celebrandus, vel saltem frustra sic colitur. Sed qui solo generali & indifferente influxu concurrat, nec bene nec male facere potest : cum utrumque sit actus justitiæ distributiæ specialis. Ergo. *Comparatè* : Cœlum & luminaria cœlestia influxu generali materiam generabilem, ad plantam, equum, hominem, vel monstrum disponunt : & ideo nec invocantur, nec timentur, nec celebrantur. Ergo non magis invocandus, timendus, celebrandus, qui generali & indifferente tantum influxu cum humanâ voluntate concurrat.

Q. sic Deus non esset invocandus, timendus, celebrandus.

### Ex Natura Prædicati.

I. Qualis est Providentia Dei, talis est influxus sive concursus cum humana voluntate, ejusque gubernatio. Providentia Dei non tantum est generalis, & suo modo indifferens, sed etiam specialis, particularis ac determinata. Ergo. *Major* constat ex definitione Providentiæ. *Minor* ex ejusdem distributione seu divisione evidens est : quarum utramque in Didacticis proposuimus, explicavimus, & confirmavimus.

Q. Providentia etiâ specialis ac determinata est.

II. Influxus generalis & indifferens, nihil in specie aut individuo determinat. Influxus providentiæ divinæ in specie ac individuo determinat voluntatem humanam. Ergo influxus providentiæ generalis & indifferens non est. *Major* ex antedictis adeoque sua luce claret. *Minor* veritas comprobatur dictis & exemplis. Dicta sunt Prov. 16. v. 1. 9. Cap. 20. v. 24. Cap. 21. v. 1. Jerem. 10. v. 23. 1. Reg. 8. v. 37. Q. influxus Providentiæ in specie ac individuo voluntatem humanam determinat.

R r

Exempla



LOC.  
VI.

Exempla sunt: Genes. 43. v. 14. Exod. 7. v. 6. Cap. 12. v. 36. Psal. 106. v. 46. Esdr. 7. v. 28. & passim.

Q. influxus  
Providen-  
tix est cau-  
sa boni,  
quoad sin-  
gulos boni  
actus.

III. Influxus indifferens non magis boni causa est, quam mali: utpote qui ad speciem aut qualitatem non determinatur: nec determinari ex se potest. Influxus providentiæ divinæ in voluntatem humanam est causa boni, sive naturalis, sive moralis communis, sive etiam spiritualis: idque in specie & quoad singulos boni actus. Ergo. *Minorem* probat tum Scriptura, Jac. 1. v. 17. Genes. 1. v. 31. 1. Cor. 4. v. 7. 8. tum etiam Ratio secundum Scripturam: quæ principium omnibus boni Deum agnoscit, à quo profuit & dependet, quicquid est boni creati in natura.

Q. influxus  
Providen-  
tix non determi-  
natur à vo-  
luntate hu-  
mana.

IV. Influxus generalis & indifferens in voluntatem humanam ab ea specificatur & determinatur ex hypothesi adversariorum. Influxus providentiæ divinæ non specificatur ac determinatur à voluntate humana, sive prout vult homo. Ergo. *Majorem*, uti dixi, ponunt adversarii: asserentes, ut genus determinatur per speciem: ita generalem illum influxum determinari actu sive concursu speciali ipsius voluntatis. *Minor* demonstratur non uno modo. I. quia providentia Dei circa res humanas ipsis hominibus sive eorum arbitrio subjaceret. II. In concursu providentiæ divinæ, & voluntatis humanæ, hujus priores & potiores, illius inferiores partes forent. III. Determinatio influxus indifferentis ad hanc vel illam in specie actionem, ipsaque etiam in specie actio foret independens ex sola hominis voluntate procedens. Quæ omnia non modo ἀθεολογία, sed in Deum insuper & Scripturam blasphemia sunt.

Q. causa-  
rum secun-  
darum har-  
monia, &  
eventuum  
necessitas  
est quoad  
Dei Provi-  
dentiam.

V. Si Deus influxu tantum generali & indifferenti concurret cum humana voluntate, nulla esse potest vel causarum secundarum harmonia, vel eventuum necessitas, quoad Dei providentiam. Falsum utrumque consequens juxta Scripturam. Prius: Hof. 2. vers. 20. 21. Roman. 10. vers. 14. 15. Actor. 4. vers. 27. 28. Posterius quoque, Matth. 18. vers. 7. Luc. 24. vers. 26. 1. Corinth. 11. vers. 19. Ergo. *Ratio consequentiæ* duplex est. *Vna*: quia Harmonia universalis, non est nisi à causa universali, omnes causas particulares specialiter determinante & ordinante. Cujusmodi esse nequit generalis solum & indifferens influxus. *Altera*: quia eventus speciales ac singulares non pendent ex causa generali & indifferente: nec ulla eorum necessitas esse potest ab incerta ac mutabili eorum specificatione, per humanam voluntatem.



Antithesis Affirmans Heterodoxorum est: *Deum influxu tantum generali & indifferente concurrere cum humana voluntate, eamque gubernare.*

Ἀντιθέσις Ἀντιθέσεως Ἀφαιρέσεως Ἑτεροδόξου.

Rationes  
Affirmantes  
Heterodoxas.

### Ex Natura Subjecti.

I. *Causa universalis generali solum & indifferente influxu concurrat cum humana voluntate. Deus est causa universalis. Ergo. Vtrique propositio manifesta est. Major: quia qualis causa, talis quoque est ejus causalitas sive causatio. Minor: quia ex Deo, per eum, & in eum sunt omnia. Rom. I I. v. 36. ipseque ut causa prima & universalis ab omnibus causis secundis particularibus distinguitur. R E S P. Major vera est de causa universali secundum quid sic dicta, & necessitate Physica agente: ut est cælum & luminaria cœlestia. De causa universali absolute, & sapientissimo liberrimoque consilio operante, Minor falsa est. Quæ ita est universalis, ut tamen etiam particulariter agat, & prout vult concurrat cum causis secundis, generali, particulari, vel singulari influxu. Quod dictis & exemplis Scripturæ supra evicimus. Idem testantur & ista loca, Psalm. 36. v. 7. I. Tim. 4. v. 10.*

Q. Deus sit  
causa uni-  
versalis.

II. *Ut creavit Deus humanam voluntatem, ita conservat & gubernat eandem. Sed creavit liberam. Ergo talem etiam conservat & gubernat, generali ac indifferente influxu. Ratio: quia influxus specialis ac determinatus contrarius est cum libertate, eamque destruit. R E S P. I. Plus est in conclusione, quam in præmissis. Tantum sequitur quod voluntatem gubernet ac conserve liberam: non verò quod generali solum & indifferente influxu id agat. Quali certe nec creavit: uti Moyses docet Genes. I. vers. 26. 27. Cap. 2. v. 7. II. Ratio addita conclusioni habet petitionem principii: Nos negamus. Nimirum: quia libertas voluntatis humanæ non est absoluta & independens; sed limitata & dependens; quæ subest Deo & regitur ab eo. Ad cujus conditionem sufficit, quod homo proprio motu ac propriâ ratione agit.*

Q. Deus  
creaverit  
volunta-  
tem huma-  
nam libe-  
ram.

### Ex Natura Prædicati.

I. *Concursus causa prima cum secundis non indifferens, sed definitus & specialiter determinatus ad actus singulos est fatum Stoicum. Concursus Providentia Dei cum humana voluntate, non est fatum Stoicum. Ergo. Minor utrinque in confesso est. Major firmatur à definitione fati Stoici alibi tradita.*

Q. concu-  
sus defini-  
tus sit fa-  
tum Stoi-  
cum.

R r 2

R E S P.

L O C.  
VI.

R E S P. Per inficiationem *Majoris*. Fatum Stoicum excludit definitionem atque determinationem propriam in causis indefinitis, contingenter vel liberè agentibus. Quam concursus causæ primæ cum secundis, imprimis cum humana voluntate includit, juxta veritatem Scripturæ. Siquidem concurrat eum illis, pro singularum naturâ; eisdemque convenienter, saltem in providentia ordinaria, eas determinat. Hof. 2. vers. 20. 21. Matth. 6. vers. 25. & seqq. Rom. 10. vers. 14. 15. 16.

Q. Providentia Dei non determinet voluntatem ad peccatum.

II. *Quicquid omnes actiones non tantum ad actum indifferentem generali influxu, sed etiam ad certam actus speciem concursu particulari determinat, id voluntatem humanam etiam ad peccatum determinat.* Atqui Providentia Dei non determinat voluntatem humanam ad peccatum; foret enim Deus author peccati. Ergo. Ratio propositionis est: quia peccatum est peculiaris actus speciei. Notum verò est, affirmato toto genere, omnes ejus speciei affirmari.

R E S P. In propositione, ejusque ratione notanda est fallacia accidentis. Peccatum est nomen concretivum. Cujus materiale est actio, formale *ἀνομία* actionis, accidens judicium Dei. Actus in specie determinatur à Deo motore: Judicium quoque in specie determinatur à Deo giudice: sed *ἀνομία*, quæ à Deo in specie permittitur, intenditur ac determinatur in specie ab ipsomet homine peccante, ac voluntate ipsius. Quod testatur Jacobus, Cap. 1. v. 13. 14. Et Servator comprobatur. Joh. 8. v. 44.

Q. voluntas humana speciatim non determinatur à Providentia Dei.

III. *Quod non determinatur speciatim à Providentia Dei, cum eo non alio quam generali & indifferente influxu concurrat. Voluntas humana speciatim non determinatur à Providentia Dei. Ergo. Major manifesta est per se. Minor probatur. Potentia indifferens & indeterminata, speciatim non determinatur. Voluntas est potentia indifferens & indeterminata. Quia potest agere vel non agere, hoc vel illud, isto vel alio modo agere. Ergo. R E S P. Minor Syllogismi principalis falsa est. In Majore Prosyllogismi est fallacia à dicto secundum quid. Valet de ea potentia, quæ simpliciter est indifferens neque aliunde dependet. Sic vero iterum negatur Minor. Nam voluntas humana indifferens dicitur tantum secundum quid, quatenus si in se spectetur, indifferenter se habet ad varia objecta. Præterea dependet à Deo & Providentia ipsius, à qua est & movetur. Proinde ab eâ quoque determinatur: ita tamen ut seipsam etiam determinet, subsequente determinatione & juxta naturam suam, &c.*

Quarta:  
An permissio divina sit cessatio

Q U A R T A: *An permissio divina sit ἀνεγρία sive cessatio Providentia*

*Providentiæ in actionibus malorum, quæ eventus actionis* L O C.  
VI.  
*permiffæ ambiguis incertusque relinquitur?*

*Permissionem divinam* in operibus malorum, non minus Orthodoxi, quam Pelagiani agnoscunt & docent. Siquidem utrique fatentur tradi eam in Scriptura V. & N. T. Gen. 20. v. 6. Cap. 31. v. 7. Psal. 81. v. 13. Esa. 63. v. 17. al. 64. v. 3. Matth. 8. v. 31. Act. 14. v. 16. 1. Cor. 10. v. 13. De natura vero ejus ac definitione longissimè dissentiunt: *Pelagiani* separant eam à voluntate Dei: sejungunt ab omni alia Dei actione; eventum verò à nullo alio principio, præterquam à solo voluntatis humanæ arbitrio suspendunt: qui proinde non minus ambiguis incertusque est, quam dubia ac mutabilis est ipsa hominis voluntas. *Orthodoxi* hujusmodi permissionem tanquam otiosam, inertem, atque in Deum summè injuriam rejiciunt & damnant. Cujus non alius scopus, quam ut Deus instar Jovis Homerici, à rerum humanarum gubernaculis removeatur: in locum verò ipsius Idolum arbitrii humani evehatur ac surrogetur. Quod dogma Pelagianum, cum alibi quoque à nobis confutatum sit, hic breviores futuri sumus.

*providentiæ, quæ eventus actionis malorum permiffæ ambiguis relinquitur?*

*Pelagiani affirmant.*

*Orthodoxi negant.*

**Thesis Negans Orthodoxorum est:** *Permissionem divinam non esse ἀνεργίαν sive cessationem providentiæ in operibus malorum: quæ eventus actionis permiffæ incertus ambiguisque relinquitur.*

κατασκευὴ Theseos Negantis Orthodoxæ.

Rationes  
Negantes  
Orthodoxæ.

**Ex Natura Subjecti & Prædicati.**

I. Qualis nobis describitur divina permissio in verbo Dei, talis quoque agnoscenda ac suscipienda est: & contra. Sed non describitur ut ἀνεργία sive cessatio Providentiæ, peccantes ipsismet permittentis, ambiguo aut incerto eventu peccati permiffi. Ergo. Minor probatur inductione locorum Scripturæ, quibus permissio divina proponitur & declaratur. Gen. 20. v. 6. Cap. 31. v. 7. Psal. 81. v. 13. Esa. 63. v. 17. al. 64. v. 3. Matth. 8. v. 31. Act. 14. v. 16. 1. Cor. 10. v. 13. & quæ alia sunt ejus generis.

Q. in Scriptura non describitur ut ἀνεργία.

II. Permissio divina est species gubernationis ipsius. Sed gubernatio divina non est ἀνεργία sive cessatio ab omni actione. Ergo. Major negari non est. Siquidem gubernatio divina alia est κατ' ὄψιν, alia κατὰ συγχωρησιν: & illa operans, ista permittens dici solet.

Q. gubernatio Dei non est ἀνεργία.

L O C.  
VI.

*Minor* sua luce claret. Neque enim qui nihil agit, res moderatur & gubernat propriè loquendo.

Q. permisso inseparabiliter conjuncta est cum negatione gratiæ, & ordinatione mali ad bonum.

III. Quod inseparabiliter conjunctum est cum negatione gratiæ, & ordinatione mali ad bonum, non est omnimoda *ἀνεργία*, & cessatio ab actione. Atqui permissio divina in operibus malorum ita se habet. Ergo. *Major* manifesta est. *Minor* in Didacticis tradita & confirmata fuit. Etenim secundum Scripturam ita Deus permittit peccata, ut aut voluntatem suam creaturis non patefaciat, per quas decreta sua exsequitur; aut si patefaciat, tamen voluntatem earum non flectat ad obtemperandum voluntati suæ patefactæ: peccatum verò, quod permittit, simul ordinet ac dirigat ad fines sibi gloriosos, ac electis suis salutares.

Q. actiones impiorum tribuuntur Deo.

IV. Qui nihil agit in actionibus impiorum, ei actiones illorum tribui nequeunt. At tribuuntur Deo partim ut creatori, partim ut judici: ut ostendimus. Ergo aliquid agit, nec permissio ejus *ἀνεργία*, sive cessatio ab omni actione dicenda est.

Q. permisso & peccatum permittum sunt relata.

V. Relata sunt simul natura. Permissio & peccatum quod permittitur, sunt Relata. Ergo simul sunt: eoque positâ Dei permissione, non potest non esse aut consequi peccatum permittum. Secus permissio non esset permissio.

Q. sic opera & judicia Dei, quæ per impios exsequi decrevit, possunt etiam non fieri.

IV. Si posita permissione, non tamen sequitur peccatum, vel saltem illud manet incertum & ambiguum eventu, propter indifferentem hominis potentiam & determinationem; opera Dei & judicia, quæ exsequi decrevit & exsequitur per impios, possunt etiam non fieri & pro arbitrio hominis impediri. Falsum consequens. Ergo & antecedens. *Consequentia* in propositione evidens ac firma est. *Assumptum* generalibus dictis, Psal. 33. v. 11. Esa. 46. v. 10. & exemplis specialibus confirmatur: alibi memoratis, quæ inter eminet Servatoris nostri. Marc. 14. v. 2. Joh. 13. v. 1. 2. 3.

Antithesis Affirmans Heterodoxorum est: *Permissionem divinam esse ἀνεργίαν, sive cessationem providentiæ in actionibus malorum; quæ eventus actionis permissæ ambiguis incertisque relinquitur.*

Rationes  
Affirmantes  
Heterodoxæ.

Ἀνασχεδὴν Antitheseos Affirmantis Heterodoxæ.

Ex Natura Subjecti & Prædicati.

Q. permittere sit agentem sibi relinquerem.

I. Permittere est agentem sibi relinquerem & suæ potestati. Sed qui est suæ potestatis potest agere vel non agere, patrare aut non patrare peccatum. Ergo cui  
Dei

Deus permittit peccatum, is sua est potestatis. RESP. I. Aliud est in con-  
 clusione, quam in præmissis. II. In Majore est Elenchus definitionis.  
 Si ita se habet permissio, is cui Deus permittit, eximitur ab ordine &  
 subjectione providentiæ ipsius, saltem quoad illos actus, quod ne-  
 gatur Actor. 17. v. 28. Ergo permittere est non impedire peccatum,  
 sed illud sinere ac ordinare. III. Minor vera est de eo duntaxat, qui  
 est suæ potestatis absolute, non autem qui aliunde regitur & ordina-  
 tur: ut diximus.

II. Qui dum peccant permittente Deo, peccant ἐκ τῶν ἰδίων ex propriis; Q. peccan-  
 tes ex pro-  
 priis pec-  
 cent.  
 in illorum peccatis Deus nihil agit, sed cessat solum ab actione: eventus quoque  
 peccati ab ipsis tantum dependet. Atqui homines teste Scriptura; Ioh. 8. v. 44.  
 Iac. 1. v. 13. 14. Ergo. RESP. Negando Majorem. Ratio est; quia  
 Deus etiam peccantes, tanquam instrumenta providentiæ suæ movet,  
 gubernat ac dirigit: ἀνομία ab ipsis est solis: permissio verò & ordi-  
 natio à solo Deo.

III. Si posita permissione Dei peccatum non est amplius ambiguum eventu, Q. pecca-  
 tum à per-  
 missionem  
 non de-  
 pendeat ut  
 effectum à  
 sua causa.  
 sed non potest non fieri: sequitur peccatum ab illa permissione procedere & de-  
 pendere, ut effectum à sua causa. Falsum consequens: Erit enim Deus author  
 peccati. Ergo. RESP. Negatur consequentia. Procedit & dependet à  
 voluntate & pravitate humana, ut propriâ & proximâ causâ. Ad per-  
 missionem Dei vero se habet tantum ut causa sine qua non. Gen. 20.  
 v. 7. vel ut consequens ad suum antecedens. Psal. 81. v. 13.

## LOCUS SEPTIMUS

De

## P E C C A T O

in genere &amp; specie.

Difficultas  
agnitionis  
peccati  
ostenditur  
ex Psal. 51.  
v. 8.

**P** Saltes ille regius, Psal. 51. v. 8. prædicat, ut rarum ac singulare Dei beneficium, quod *occultam illam sapientiam ipsi revelare fuisset dignatus*. Sapientiam vocat agnitionem naturæ corruptæ, ejusque vitiositatis, quæ inde à primo conceptu atque origine homini inhæret. *Occultam* verò dicit, quod licet ei intima sit, per omnes tam animæ facultates, quam corporis partes veluti diffusa; tum etiam variis moribus, actionibus, & operibus sese prodat; vix tamen ac ne vix quidem observetur ac deploretur. *Fraudulentum est cor hominis super omnia & mortiferum, quis cognoscat ipsum?* exclamat Jeremias Cap. 17. v. 9. 10. *Lux*, quæ post lapsum homini relicta est, *in tenebris lucet*, teste Joanne; Cap. 1. v. 5. Non mirum igitur si gentiles, verbo destituti, de hâc naturæ corruptione, vix quicquam cognoverunt. Nec valde mirandum, quod Christiani, qui ejusdem verbi luce collustrati sunt, vel saltem hujus usu atque ministerio, in penitorem peccati sui cognitionem penetrare potuerunt, circa illud varie hallucinantur, & in tam varia opinionum divortia discedunt. Ex parte enim cognoscimus, ex parte prophetamus 1. Cor. 13. v. 9. Et ea est hominis *φιλανθρωπία*, ut nunquam se satis demittat ex conscientia pravitatis suæ. Hic fons est omnium controversiarum, quæ hoc Loco, atque etiam duobus sequentibus, moveri solent. Quarum distinctam explicationem priusquam aggrediamur, pro more nostro pauca præmittamus refellendis Calumniis, dissolvendisque Logomachiis, capitibus vero Controversis, certò constituendis ac ordinandis.

CALUMNIÆ præcipuæ sunt istæ.

**P R I M A :** *Quod Deus sit causa lapsus, quia voluit, decrevit, ut fieret.*

Causa lapsus quæ.

**R E S P.** Causa lapsus externa & remota est Diabolus & tentatio ejus: Interna & proxima ipsius hominis voluntas, sponte siue libere se



se avertens à Deo, ut est Gen. 3. ubi cum nulla fiat Dei mentio tanquam causæ, quis citra blasphemiam lapsum Deo imputer? Et tamen certum est, sine Dei Providentia non magis evenisse, quam aut passer de teſto, aut pilus de capite nostro cadere poſſet. Matth. 10. v. 29. 30. Igitur diſtinctione opus eſt. Voluit & decrevit Deus lapſum, non effecere, aut juvare & promovere; ſed partim permittere, quem impedire utique potuiſſet: partim ita ordinare, ut exploraret hominis obedientiam, pateſceret infirmitatem, & occaſio eſſet declarandæ tam miſericordiæ, quam juſtitix ſuæ: prout loco etiam antecedente monuimus.

LOC.  
VII.

Quomodo  
eum vo-  
luerit, de-  
creverit  
Deus.

SECUNDA: *Quod noſtri negent peccatum originis.* Zwinglius, inquiunt, agnoſcit eſſe morbum & conditionem naturæ, non propriè dictum peccatum, lib. de ratione fidei: Calvinus aſſerit non propagari naturaliter, Comm. in Gen. 3. Et commune dogma Calvinianorum eſt: Liberos Chriſtianorum ex ipſa nativitate Sanctos eſſe.

RESP. Utri ſolidius demonſtrent ac defendant peccatum originis, contra Neopelagianos, Noſtri an Adverſarii Pontificii ac Lutherani, collatio ſcriptorum docere poſſet. A qua laude non diſcedunt aut excludendi ſunt, Zwinglius & Calvinus. Uterque libris editis peccatum originis hujusque propagationem conſtanter aſſeruit. Sed terminos uſitatos *Zwinglium* paulo aliter accipit, quam fert uſus communis. *Peccati* nomine designat peccatum actuale, quia eſt facinus ſeu actio contra Legem. Peccatum originale verò diſtinctionis cauſa *morbū* vocat: quia eſt corruptio naturæ per ſe damnabilis, in quo quicunque naſcuntur, ſint hoſtes & adverſarii Dei: Comment. ad Rom. 5. declaratione ad Urbanum Regium, & alibi. Calvinus non negat peccatum originis propagari naturaliter, ſi naturalem generationem ſpectes. Sed docet cauſam hujus, quod lapſus Adami omnibus imputatur, & corruptio naturæ eum ſecuta in omnes generando propagatur, non pendere ex natura hominis, ſed ex Dei judicio & ordinatione: prout mentem ſuam planiſſime explicat, lib. 2. Inſtit. cap. 1. ſect. 7. & lib. 3. cap. 23. ſect. 7. Quæ quis auſit inficiari aut criminari, cum Apoſtolus ita de re tota diſſerat? Rom. 5. Denique dogma, *quod liberi Chriſtianorum ſancti ſint à nativitate*, Apoſtoli eſt 1. Cor. 7. v. 14. Rom. 11. v. 16. Quo minimè læditur aut labefactatur doctrina de peccato originis. Etenim ſanctos naſci infantes, non eſt naſci ſine peccato originis: ſed naſci ſœderatos Deo, naſci cives Eccleſiæ & Chriſtianos.

Non ne-  
gant pec-  
catum ori-  
ginale

Zwinglius,

Calvinus,

Reformati.

LOC.  
VII.

Olim in V. Test. natura & inde à nativitate Judæi & in fœdere erant, Gal. 2. v. 15. nec minus tamen natura iræ filii, sicut & cæteri. Eph. 2. v. 3. Num deteriore censebunt conditionem Christianorum in N. Testamento?

**TERTIA:** *Quod peccatum originis cum actuali passim confundant in ejus descriptione.*

Conjunctum  
sape declaratio-  
nis ergo,  
non confundunt.

**RESP.** Orthodoxi peccatum actuale sæpe conjungunt cum originali, ad declarandam ejus naturam à posteriore: sicut ex fructibus arbor, ex effectis causa cognoscitur. In quo magistrum sequuntur ipsam Scripturam, Matth. 15. v. 19. Rom. 3. v. 11. & seqq. & cap. 7. Quod verò utrumque confundant, non distinguentes utriusque naturam, nunquam probabunt adversarii. Refelluntur etiam cum aliis, tum topicis nostrorum scriptis, quibus Locos Communes Theologiæ declarant.

**QUARTA:** *Quod peccata omnia aequalia faciant.*

Peccata omnia mortalia faciunt, sed simul mortis gradus pro gradu peccatorum statuunt.

**RESP.** Fuit illud dogma Stoicorum, quod damnant omnes Ecclesiæ Reformatae. Docent verò peccata omnia ex se suaque natura esse mortalia: nulla venialia per se. Sed mortis ac pœnæ gradus distinguunt cum Scriptura, pro quantitate ac qualitate ipsorum peccatorum, Matth. 11. v. 22. 24. Luc. 12. v. 47. 48. Joh. 19. v. 11.

λογομαχίας censerī possunt hæc.

**PRIMA:** *Utrum anima propagetur per traducem, an divinitus infundatur?*

Controversiæ hujus decisio in Theologia non est necessaria.

**RESP.** In Physicis quæstio hæc realis est, non verbalis: ut res ipsa, & Physicorum, quorum propria est, disputationes ostendunt. Sed in Theologia λογομαχίας accenseri potest: quatenus controversia de peccato originali, ejusque propagatione, etiam absque ea, quantum satis est sobriis ingeniis, explicari & intelligi potest. Primo: Scriptura nusquam quæstionem hanc de origine animæ, aut ex professo tradit, aut disertè determinat: in qua tamen tota doctrina de peccato originali est explicatissima. Deinde: causa propagationis peccati originalis non consistit in origine animæ: qualis qualis ea sit, sed in ordinatione ac judicio Dei; quo statuit, ut unius culpa omnes implicarentur, & peccatum à parentibus in liberos generando propagaretur. Quare si-

cut

est certum est, hominem ex homine nasci, suspensa licet controversia de origine animæ: ita non minus certum hominem nasci cum peccato originis, licet quæstio illa indecisa maneat: deque ea alius sic, alius aliter, uterque tamen probabiliter statuat & pronunciet.

LOC.  
VII.

SECUNDA: *An omnia parentum peccata transcant in liberos?*

RESP. De peccato illo primorum parentum res evidens est: quod fuit naturale, toti naturæ humanæ commune. De peccatis proximorum parentum, non æquè liquet. Non faceret Deus injuriam posteris, si peccata Majorum aut Parentum eis imputaret. Quo enim plura peccata committuntur, hoc gravius ira ejus accenditur, juxta dicta Genes. 15. v. 16. Matth. 23. v. 35. Sed hoc jure suo non semper utitur. Etiam ex pessimis parentibus optimi quandoque liberi nascuntur. Distinctione tamen juvari potest quæstionis explicatio. Alia peccata particularia sunt, quæ rarius: alia universalia, quæ sæpius imputantur. De quibus in Problematicis actum fuit.

Jure Deus  
hoc posset,  
sed eo non  
semper  
utitur.

TERTIA: *An corpus etiam sit subjectum peccati originis?*

RESP. Subjectum ejus est totus homo, constans anima & corpore. Sed anima uti pars hominis, sic sedes hujus peccati est principalis. Jerem. 17. v. 9. 10. Matth. 15. vers. 19. Corpus est subjectum minus principale, tanquam animæ instrumentum, teste Scripturâ, Rom. 6. v. 12. Matth. 5. v. 29. 30. 1. Thess. 4. v. 4.

Anima  
principale,  
corpus mi-  
nus princi-  
pale subje-  
ctum est.

QUARTA: *An in renatos cadat peccatum regnans?*

RESP. Peccatum regnans dicitur absolute, vel secundum quid. Absolute, quod contra conscientiam, toto corde absque luctâ & pœnitentia admittitur. Secundum quid: quod contra conscientiam quidem patraur, sed magis ex infirmitate, quàm ex destinatâ animi malitia: sive, quod uno alterove actu abripit verius Filios Dei, quam dominium in eos exercet. Istud etiam in renatis locum habere satis ostendunt tristissimilapsus Sanctorum, Lothi, Aaronis, Davidis, Petri. Illud vero similiter in eos cadere Scriptura expresse negat 1. Johan. 3. v. 9. & alibi.

Secundum  
quid in  
Renatos  
cadit, non  
absolute.

Sic discussis Calumniis & Logomachiis explicatis & conciliatis,

LOC.  
VII.

ipsarum Controversiarum, quæ hujus loci propriæ sunt, Elenchum addemus.

CONTROVERSIÆ hæc nullæ sunt cum *Lutheranis*, quicquid etiam Turbones nonnulli, odio partium ac augendæ contentionis studio, objectant.

ANABAPTISTÆ nec satis se declarant, nec sibi benè constant, aut inter se consentiunt. Alii quidem aliis saniores sunt. Plerique tamen propendunt in errores Pelagianorum, quos nostra ætate Sociniani apertius, rectius Pontificii profitentur ac tuentur. In quibus proinde ipsorum errores quoque spectabimus atque confutabimus. Superest, ut quid Sociniani, Pontificii & tandem Novatores sentiant, qui sint singulorum errores, saltem præcipui, seorsim referamus.

SOCINIANORVM.

SOCINIANI *Negant.*

- I. In uno Adamo totum genus humanum peccasse.
- II. Per lapsum ipsius amissam esse Dei imaginem.
- III. Esse peccatum originis, sive corruptionem naturæ, quæ ab Adamo in omnes homines generando propagatur.
- IV. Pravam concupiscentiam in hominibus esse peccatum.
- V. Infantes, voluntariis peccatis nondum oneratos, esse aut censerì in regno Satana.
- VI. Omnem actum contra legem esse damnabilem per se.

PONTIFICIORVM.

## PONTIFICII asserunt.

- I. Primum peccatum fuisse superbiam, non infidelitatem.
- II. Peccatum originis esse ipsum peccatum Adami nobis imputatum, non vitium naturæ nobis inherens: quæ tamen non omnium, sed quorundam est opinio.
- III. Mariam virginem immunem fuisse à peccato originali, per sanctam & immaculatam conceptionem.
- IV. Concupiscentiam, quæ manet in justificatis, non esse verè peccatum, nec ad peccatum originis pertinere.
- V. Quædam peccata ex se suæque naturæ esse venialia.

NOVATORVM.

NOVATORES denique hæc aliaque prioribus *quædam* defendunt.

- I. Peccatum Adam non imputari posteris, ac si ejusdem cum ipso culpe rei essent.
- II. Peccatum originis non esse verè aut propriè peccatum, sed tantum primi illius peccati effectum & pœnam.

III. Vo-

III. *Voluntatem hominis non esse in se corruptam, sed tantum impeditam* LOC. VII.  
*per tenebras mentis, & affectuum inordinationem, ut nonnulli contendunt.*

IV. *Concupiscentiam, sive reliquias peccati originalis, in renatis non esse peccata.*

Hic est Elenchus præcipuarum controversiarum, circa hunc locum: ex quibus seligemus & proponemus, quæ alibi prætermissæ, vel saltem brevius explicatæ fuerunt.

PRIMA: *Utrum primum peccatum fuerit infidelitas, an verò superbia?* Prima Pontificiorum: Utrum primum peccatum fuerit infidelitas an vero superbia?

Primum peccatum ambiguitur dicitur, pro diversa ejus relatione. Aut enim ad peccatum ortum, originale & actuale, refertur; & omnes actus complectitur, quibus primus homo peccavit Gen. 3. aut refertur solum ad actus sequentes peccati ejusdem, & est initium sive primus gradus peccati Adami. Prior significatus est Scripturæ, quæ generaliter peccatum illud vocat *ἡ ἀπειθήναι, ἡ ἀπειθήναι, ἡ ἀπειθήναι*. Rom. 5. v. 14. 15. 18. 19. 1. Tim. 2. v. 14. Altera recepta est in Scholis Theologicis, eo potissimum fine, ut ex distinctis actibus sive gradibus hujus peccati, ejus gravitas; ex ordine & consecutione actuum, natura ejus plenius intelligatur. Quo sensu hic in quæstionem venit. Quæritur enim *inter actus complures peccati Adami, quis primus fuerit? & à quo illud cæperit?* Patrum quatuor sententias commemorat Bellarminus lib. 3. de statu peccati, cap. 4. at universas rejicit. Refellit etiam sententiam Orthodoxorum, quod primum hominis peccatum fuerit infidelitas, cap. 5. Ipse repetit & approbat communem opinionem Scholasticorum: quod primum illud peccatum fuerit superbia. cap. 4. Quanquam non magis inter Scholasticos, quam inter Patres de eo convenit: ut ex Lombardo, Scoto, Bonaventura, aliis ostendi posset, si res posceret. Pontificii igitur, saltem qui Bellarminum sequuntur, primum actum peccati primi in superbia: Orthodoxi communiter in infidelitate constituunt. Superbia ipsis est affectatio æqualitatis cum Deo, ex qua nata sit infidelitas: Gen. 3. *Infidelitas* nobis dicitur, quod non credidit comminationi Dei, morte moriemini: credidit vero promissioni Diaboli: non moriemini sed eritis sicut Dii: Quæ superbiam ex se produxit. Momentum quæstionis etsi non usque adeo magnum est, facit tamen ad illustrandam historiam lapsus: nec non ad stabilendam veram doctrinam. Sicut infidelitas fons est omnis peccati & inobedientiæ: quod ita fides sit fons ac scaturigo omnis justitiæ &

Primum peccatum diversissimo de dicitur.

Pontificii  
superbiam

Orthodoxi  
infidelitatem  
primum actum constituunt.

tiæ & obedientiæ: sed brevitati studebimus in ipsa tractatione: cum quaestio alibi quoque à nobis explicata fuerit.

Thesis Affirmans Orthodoxorum de membro priore, Negans de posteriore est: *Primum peccatum primorum parentum fuisse infidelitatem, non superbiam.*

Rationes  
Orthodoxæ.

Κατασκευὴ Theseos Orthodoxæ.

### Ex Natura Subjecti.

Q. Adam primum ad infidelitatem, inde ad superbiam sollicitatus fuit.

Qui est ordo tentationis, cui succubuit Adam, idem quoque est ordo primi peccati. Atqui tentationis hic ordo fuit: quod initio sollicitatus est ad infidelitatem, inde ad superbiam. Ergo peccati primi idem quoque ordo est. *Minor* negari non potest. Quia tentatio vitæ & peccatum primum, eam secutum, sunt correlata, ut causa & effectum. *Minor* probatur ex textu Gen. 3. Nam v. 1. serpens per interrogationem sollicitat hominem ad dubitationem de verbo: & v. 4. ad negationem ejus: inde ad superbiam. v. 5. *Conclusio* quoque evidens est in textu: quoad infidelitatem, v. 6. item: quia nihil respondit Satanæ, sed acquievit: quoad superbiam, v. eodem.

### Ex Natura Prædicati.

Q. infidelitas mentis, superbia voluntatis vitium est.

I. Error mentis sive defectus in mente prior est vitio voluntatis. Infidelitas est error mentis, superbia vitium voluntatis. Ergo. *Major* certa est, præcipuè in homine primo, deficiente à primæva integritate sua: Quia voluntas determinatur à mente, ejusque judicium sequitur. *Minor* patet ex Genes. 3. v. 1. 5. 6. & 2. Cor. 11. v. 4. nec non ex vitii utriusque natura.

Q. superbia ex infidelitate processit.

II. Ex quo fluxit sive processit superbia primi hominis id ea prius est. Ex infidelitate fluxit sive processit superbia. Ergo. *Minor* probatur. Quod fluxit ex fide verbis sive promissioni serpentis habitâ, id fluxit ex infidelitate. Superbia fluxit ex fide illâ: tum in muliere, v. 6. tum in viro, v. 17. quia auscultasti voci uxoris tue, referentis scilicet mendacem serpentis promissionem. Ergo superbia omnino fluxit ex infidelitate.

Q. fides, contraria infidelitati, causa est justitiæ omnis.

III. Contrariæ causæ habent contrarios effectus. Fides & infidelitas sunt contrariæ causæ. Ergo effectus quoque contrarios habent. Ut igitur fides est radix & origo justitiæ. 1. Thess. 1. v. 3. 4. Gal. 5. v. 6. ita infidelitas radix est ac origo injustitiæ, superbiæ & aliorum peccatorum.



torum. Quod & Scriptura clare testatur his & similibus locis Rom. 14. v. 23. Joh. 16. v. 8. 9. Heb. 11. v. 6. LOC. VII.

Antithesis Negans Heterodoxorum de membro priore, affirmans de posteriore, est: *Primum peccatum primorum parentum, non infidelitatem, sed superbiam fuisse.*

Ἀντιθεσις Antitheseos Heterodoxæ.

Rationes  
Heterodoxæ.

### Ex Natura Subjecti.

I. Vnde peccatum primum deducitur in Scriptura, inde capisse certum est. *Q. in Scri-  
ptura de-  
ducatur à  
superbia.* Sed deducitur à superbia. Ergo. Minor probatur quatuor locis Scriptura. Ecclesiastici sive Syracida, 10. v. 13. Initium superbiæ est defectio hominis à Deo. Et v. 14. Initium omnis peccati superbia. Tob. 4. v. 14. In superbia initium sumisit omnis perditio. Rom. 5. v. 19. Per unius hominis inobedientiam peccatores constituti sunt multi. R E S P. Minor falsa est. Loca illa quatuor nihil probant, tum quia apocrypha, tum quia à quæstione aliena. Apocrypha sunt tria priora, & extra Canonis auctoritatem. Ecclesiastici: 10. v. 13. 14. tamen etiam sano sensu accipi potest. Si enim principium superbiæ est apostasia, sive incredulitas à Dei verbo deficiens: certe illa defectio fuit prior superbia: ideo additur: *quia ab opifice suo recessit cor ejus.* Aliena sunt duo posteriora loca: alter apocryphus Tob. 4. v. 14. qui de peccato non primo, sed orto agit, & ab eo dehortatur argumento à noxio: alter Rom. 5. v. 19. Canonicus quidem est, verum superbiæ nullam in specie mentionem facit, ut qui nomine generali ἀπειθείας, inobedientiæ utitur. Illud vero de infidelitate non minus, quam de superbiâ; & prius de illâ, quam de hac accipi debet. Quod maxime convenit historiæ lapsus, Gen. 3. v. 2. 4. 6. 17. & ordini tentationis inibi descripto. Et sicut obedientia est diciturque fidei. Rom. 1. v. 5. Cap. 16. v. 26. sic inobedientia est infidelitatis. Qui enim Deo ejusque verbo obsequentem se non præbet, is peccat inobedientia. Id autem facit, qui non credit verbo ejus. Excipit & urget adversarius: *Omnino hic intelligendam esse superbiam per Apostoli inobedientiam. I. quia actus primus superbiæ est nolle subjici imperio alterius: ut contra humilitatis subjici. II. quia infidelitas nec verè, nec propriè peccatum dici queat.* R E S P. Ad Prius: sicut primus actus superbiæ fuit, nolle obedire imperio Dei: ita primus superbiæ fons fuit, nolle credere verbo Dei. Superbia enim non potuit subire cor hominis nisi fide verbi Dei prius labefactatâ & excussâ. Ad posterius: quod petat principium. Verè sic dicitur: quia Apostolus inobedientia voce, totam hominis

LOC.  
VII.

hominis transgressionem, omnesque ejus actus, sed suo ordine juxta seriem historię designat. Aut ergo vere sub ea continetur infidelitas, aut ad actus illos non pertinet. Sive autem proprie sic dicatur, sive improprie per Synecdochen, parum interest. Quamquam ratio appellationis in genere, non minus infidelitati, quam superbix convenit: uti paulo ante ostendimus.

Q. infidelitas sit aversio à Deo, quam præcesserit conversio ad bonum creatum.

I I. *In peccato primo, uti etiam in aliis peccatis, prior est conversio ad bonum creatum, quam aversio à bono increato. At non velle Deo credere, qui est actus infidelitatis, est aversio quadam à Deo. Ergo infidelitas non fuit primus actus malus in primo illo peccato, sed alius prior præcessit, quo homo ad bonum creatum conversus fuit.* R E S P. Major falsa est. In omni enim motu terminus à quo prior est termino ad quem. Proinde omnis aversio à bono increato, prior est conversione ad bonum creatum. Rom. I. v. 25. Aversio autem illa fuit infidelitas: conversio contra superbia. Quæ omnia è textu Moïsis evidenter demonstrantur, collatis inter se versibus 2. 3. 5. 6. 17.

### Ex Natura Prædicati.

Q. superbia fuerit actus circa finem, infidelitas circa media.

I. *In bono intelligibili prior est actus circa finem, quam circa media. Ratio, quia media appetuntur propter finem. Superbia erat actus circa finem: quia finis hominis in malis erat propria excellentia: infidelitas autem actus circa media. Ergo.* R E S P. Concessa Majore, quæ tamen etiam limitari posset, negatur Minor: infidelitas enim non solum erat medium, sed etiam causa superbix, adeoque principium ex quo finis ille concipiebatur & intendebatur. Si enim in fide homo non fluctuasset, appetitio Deitatis & superbia cor ejus nunquam subiisset.

Q. superbia fuerit aversio à lumine, infidelitas error.

II. *Aversio à lumine præcedit errorem. Superbia fuit aversio à lumine: infidelitas error. Ergo.* R E S P. Neganda est Minor. Sicut enim lumen proprie est verbum Dei: ita aversio à lumine proprie est infidelitas, sive primus actus infidelitatis. Eaque causa est utriusque, non modo erroris, quod homo Diabolo plus credidit quam Deo; sed etiam superbix, qua Deitatem affectavit.

Q. superbia sit mater infidelitatis.

III. *Mater præcedit filiam. Superbia est mater infidelitatis, teste Augustino lib. de Pastorib. cap. 8. Ergo.* R E S P. Datur argumentum de infidelitate consequente, quæ ex superbix, generatim sumptâ, nascitur. De antecedente illâ sive primâ, quâ homo discessit à verbo Dei, negatur Minor. Nunquam enata fuisset superbia illa in corde hominis, nisi si- dem verbo Dei derogasset, Diaboli habuisset.

SECUNDA: *An in uno Adamo totum genus humanum peccarit? & peccatum ipsius omnibus posteris imputetur?*

Secunda  
Socinianorum & Novatorum:  
*An in Ada-*

Quemadmodum Adamus bifariam spectari solet; ut persona singularis, ab aliis speciei humanæ individuis distincta: & ut principium universale totius generis humani, quod in ipso tanquam radice latebat & ab ipso propagatum est: ita Peccati ipsius duplex est theoria & consideratio. Etenim quatenus ad ipsum refertur, est delictum particulare ipsius, tanquam individui. Ut verò etiam ad posteros extenditur, est culpa universalis totius generis humani, in ipso contracta, & toti generi humano, iusto Dei iudicio imputata. Ita Ecclesia Orthodoxa de hoc peccato magno consensu credunt & docent, juxta verbum Dei. Sociniani & Novatores ab hoc consensu deflexerunt ad Pelagiana dogmata. Si quidem illi disertè negant, totum genus humanum peccasse & lapsum esse in Adamo: Socinus de statu primo hominis, cap. 10. aut voluisse Deum, ut propter unum illum lapsum Adami totum genus humanum reum esset peccati. Idem libello suasorio, quo sectæ suæ societatem commendat. Planè sicut Pelagiani veteres asseverabant: Peccatum Adami ipsi soli nocuisse, non etiam aliis hominibus, ipsius posteris. Novatores ambigè diu locuti sunt; ut quibuscum facerent, in dubio esset. Sed in Apologia positâ larvâ, declararunt se pro Socinianis. Disertè enim scribunt, cap. 7. Apologiæ suæ: Peccatum Adami à Deo imputari posteris ipsius, non quasi revera censeat ipsos reos ejusdem cum Adamo peccati & culpa; sed quatenus eos eidem malo, cui Adamus per peccatum obnoxium se reddidit, obnoxios nasci voluit. Id autem cujusmodi sit, & quod nec peccati nec pœnæ propriæ rationem habeat, ex sequentibus patefcet. Proinde ipsi quoque negant Nos peccasse in Adamo, aut peccati ipsius reos esse, propriè loquendo. Hæc de statu controversiæ dicenda erant.

mo totum  
genus hu-  
manum pec-  
carit, & pec-  
catum ipsius  
omnibus po-  
steris impu-  
tetur?

Adami  
peccatum  
est

delictum  
ipsius par-  
ticulare,

& culpa  
universalis  
totius ge-  
neris hu-  
mani.

Orthodoxi  
affirmant.

Sociniani  
& Novato-  
res negant.

Thesis Affirmans Orthodoxorum est: *In uno Adamo totum genus humanum peccasse: & omnibus posteris Adami imputari peccatum ipsius.*

κατασκευὴ Theseos Affirmantis Orthodoxæ.

Rationes  
Affirmantes  
Orthodoxæ.

Ex Natura Subjecti & Prædicati.

I. Per quem peccatum ita introiit in mundum, ut in uno omnes peccarint, & peccatores constituti sint; peccatum etiam ipsius mundi

T t

peccatum

Q. pecca-  
tum per  
Adamum  
introiit in  
mundum,

LOC.  
VII.

ut in uno  
omnes  
peccant,  
& peccato-  
res consti-  
tuti sint.

peccatum vocetur; illius peccatum toti generi humano commune est, & omnibus hominibus tanquam posteris ipsius imputatur. Atqui peccatum per Adamum ita introiit in mundum. Ergo. *Ratio Majoris* duplex est, pro duplicitate prædicati. *Vna*: quia *mundus, omnes, & genus humanum* æquipollent: ut *peccatum mundi & omnium* non possit non esse commune toti generi humano. *Altera*: quia in uno omnes peccare, & rei fieri peccati ipsius non nisi per imputationem quiverunt: tum quia actus unius non potest esse plurium, nisi per imputationem: tum quia jam tum constituti sunt peccatores, cum nondum existerent, Veritas *Minoris* comprobatur auctoritate Scripturæ. Rom. 5. v. 12. *per unum hominem peccatum introiit in mundum: & vers. eodem; in omnes homines mors pervasit, in quo omnes peccarunt, vers. 18. per unum lapsum reatus venit in omnes homines ad condemnationem, vers. 19. per unius inobedientiam peccatores constituti sunt multi.* Atque hinc est quod lapsus ille saltem aliquibus, *peccatum mundi* dici videtur Joh. 1. v. 29.

### Excipiunt Adversarii.

Rom. 5. v. 12. ἐφ' ᾧ, non rectè reddi relative, in quo: cum reddendum sit causaliter, eo quod, vel quatenus, ut Hebr. 2. v. 18. 2. Cor. 5. v. 4. juxta Complutensem editionem. I. quia nulla sermonis consuetudo, nulla Grammatica regula patiatur, ut post interjecta illa orationis membra, ad vocem ἀνθρώπων referatur. II. quia alias Apostolus non præpositione ἐν, sed ἐν omnino usus fuisset. R. E. S. P. Duo. Vnum est, ἐφ' ᾧ rectè reddi relative, in quo, videlicet uno illo homine, ut generis humani stirpe. Id docet, tum scopus Apostoli: Nam rationem reddit cur ab uno homine peccatum & mors in omnes homines pervaserit: tum Phraseologia alibi usurpata in argumento consimili, 1. Cor. 15. v. 22. Negari quidem non potest, sic statui hyperbaton in illis verbis; sed quod minimè insolens est Apostolo in hac & aliis Epistolis: & facile excusari potest, si post verbum διήλθεν, ἀπὸ τοῦ αἵματος repetatur ex præcedentibus δι' ἐνὸς ἀνθρώπου. Similiter novum non est, ut ἐν pro ἐν accipiatur, Marc. 2. v. 4. Heb. 9. v. 17. & alibi. Alterum est, si maxime ἐφ' ᾧ vertatur causaliter, eo quod, vel quia: ut Calvinus, Martyr, Piscator reddidere post Erasmus; eodem res redit. Si enim ideo per Adamum in omnes homines mors pervasit, quod omnes peccarunt, peccato scilicet illo, quod per ipsum introiit in mundum: ut habet membrum prius: consequens est omnes in ipso peccasse δι' αὐτοῦ & originaliter; cum nullus tum, præter ipsum & Evam uxorem, homo actu extiterit.

Rom. 5.  
v. 19. vin-  
dicatur.

Rom. 5. v. 19. dici multos, non omnes constitutos esse peccatores. R. E. S. P. Multi

*Multi & omnes* hic Apostolo æquipollent. Quod docet collatio, v. 15. LOC. VII.  
 & 19. cum v. 18. v. 12. itemque 1. Cor. 15. v. 22. ubi *omnes* vocat.  
 Idem declarat vocabulum *mundi*, eodem sensu usurpatum. Rom. 5.  
 v. 12. Causa mutati epitheti universalis in particulare est, non quod  
 coarctet subiectum, ac vim peccati contrahat: sed quod uni tam  
 multi, quam omnes rectè opponuntur, & omnes revera sunt multi,  
 multitudini credentium oppositi.

II. In quo omnes mortui sunt, & mortis ac damnationis reatum  
 contraxerunt, in eodem etiam peccarunt, & cum eo communi culpa  
 tenentur. Sed in Adamo omnes mortui sunt. Ergo. *Minor* est Apo-  
 stoli, 1. Corinth. 15. v. 22. disertè testantis, *omnes in Adamo mortuos esse*.  
 Quod pluribus declarat Rom. 5. v. 12. 14. 15. 16. 17. 18. sed & *Major*,  
 tum ibidem, tum etiam Cap. 6. v. 23. probatur, quatenus *mors stipen-*  
*dium & effectum peccati* statuitur.

III. Quomodo per Christi obedientiam constituimur iusti: eo  
 modo per inobedientiam Adami constituti sumus peccatores. Atqui  
 iusti constituimur per Christi obedientiam, dum imputatur nobis  
 obedientia ipsius, ac si ipsi eam præstitissemus. Ergo puri modo pecca-  
 tores constituimur in Adamo, per imputationem, quatenus inobe-  
 dientia ipsius nobis imputatur, ac si à nobis admissa esset. Utraque  
 propositio est Apostoli: *Major* Rom. 5. v. 14. 15. 16. 17. 18. 19. &  
 1. Cor. 15. v. 22. *Minor* Rom. 5. v. 18. 19. 1. Cor. 1. v. 30. 2. Cor.  
 5. v. 15.

IV. Qui fuit principium, stirps, ac radix totius generis humani,  
 personam ejus repræsentans: in eo totum genus humanum peccavit,  
 ac peccatum ejus toti generi imputatur. Adamus fuit principium,  
 stirps ac radix, totius generis humani, personam ejus repræsentans.  
 Ergo. *Major* per se est manifesta. Principiata enim in principiis suis  
 continentur: & hæc illorum conditionem referunt. *Minor* est bimem-  
 bris. *Præterea*: quod Adamus fuerit principium, stirps ac radix totius ge-  
 neris humani, negari non potest: sive naturam spectes: sunt enim ex  
 uno omnes nascendo propagati. Genes. 1. v. 27. 28. Act. 17. v. 26.  
 sive etiam conditionem, de qua Apostolus testatur 1. Cor. 15. v. 47.  
 48. *Posterius*: quod etiam repræsentavit personam totius generis hu-  
 mani, probatur. I. quia imaginem Dei pro se totaque posteritate sua  
 accepit Genes. 1. vers. 26. 27. 28. Psalm. 8. vers. 6. 7. II. quia ean-  
 dem non sibi uni, sed universæ simul posteritati deperdidit, Genes.  
 5. vers. 1. 3. Ephes. 2. vers. 3. Causa utriusque fuit Dei ordinatio,  
 sive fœdus illud naturæ quod Deus cum primo homine in creatio-  
 ne iniit. De quo Scriptura non obscure agit Genes. 2. vers. 17.

LOC.  
VII.Cap. 3. vers. 16. 17. & seqq. Rom. 2. vers. 14. 15. Cap. 8. v. 20. 21.  
Cap. 11. v. 32.Q. proximorum  
parentum  
peccata  
quandoque  
transeunt  
in liberos.

V. Si proximorum parentum peccata, quandoque transeunt in liberos, iisque imputantur; multo magis illud valet de primo illo primo hominis peccato. Verum antecedens. Ergo & consequens. *Antecedens* patet ex comminatione legis, Exod. 20. v. 5. repetita in Scriptura, Cap. 34. v. 7. sancitaque exemplis, Jeroboami, Menassiss & aliorum. *Ratio consequentia* posita est in disparitate geminâ. *Vna* peccati: nam peccatum primum omni orto gravius, majus est. *Alterâ* parentum peccantium, qui in primo peccato sunt principia universalis omnium universè hominum: in ortis vero sunt principia solum particularia quorundam hominum, tanquam posterorum ipsorum.

Antithesis Negans Heterodoxorum est: *In uno Adamo non peccasse totum genus humanum, nec posteris Adami imputari peccatum ipsius.*

Rationes  
Negantes  
Heterodoxa.

Ἀνασχευή Antithescos Negantis Heterodoxæ.

Ex Natura Subjecti &amp; Prædicati.

Q. Genus  
humanum  
non fuit  
cum peccaret  
Adam.

I. *Quod non fuit cum peccaret Adam, peccare cum ipso nequivit. Genus humanum non fuit cum peccaret Adam. Ergo. Vtræque propositio certa est. Major; quia non entis nulla sunt accidentia, nulli actus. Minor; quia demum post lapsum ex ipso successivè fuit propagatum. Nec dici potest fuisse in lumbis Adami: ut author ad Hebr. cap. 7. v. 9. 10. ait Levi fuisse in lumbis Abrahami. Quia illa essendi ratio non est vera. Ideo cum inde argumentari vellet addit ὡς ἐπὶ εἰπεῖν. v. 9. ut ita loquar: significans id dici quadam fictione Rhetorica.* RES P. *Major* datur de eo, quod nullo modo fuit, nec potentia, nec actu; nec essentia, neque existentia. Ita vero *Minor* falsa est. Fuit genus humanum, cum peccaret Adam, bifariam. Primo *διωδύκει* sive feminaliter, quatenus in ipso tanquam principio ac radice totius speciei, naturali propagatione generandæ, continebatur. Actor. 17. v. 26. Deinde repræsentatione, quippe ex ordinatione Dei totius generis humani personam referebat; Deus quoque in ipso cum toto genere humano, veluti jam tum præsentem, fœdus ierat. Quod minime absurdum esse Scriptura etiam alibi testatur, Deut. 29. v. 14. 15. Actor. 2. v. 39. Huic illustrando etiam servit locus Apostoli, Heb. 7. Ut enim Levi non existens decimatus fuit in Abrahamo: sic totum genus humanum, quantumvis nondum esset, peccavit in Adamo. Rom.



Rom. 5. v. 12. 1. Cor. 15. v. 22. Parenthesis *ὡς ἐπὶ τοῦ ἁγίου*, non negat L O C. VII.  
veritatem rei, ut fingunt hæretici. Si enim liberi verè sunt pars paren-  
tum: Utique verè etiam præexistunt in parentibus; & delictis uni-  
versalibus, quæ totius speciei sunt, verè communicant. Quid ergo?  
limitat Apollolus assertionem secundum illum modum, qui materiæ  
subjectæ convenit: vel etiam properat ad applicationis hujus conclu-  
sionem: in Abrahamo etiam Levi, qui decimas accipit à fratribus suis,  
Abrahami filiis, decimatum esse à Christo; videlicet per Melchisede-  
cum. Ideò non inconcinne redditur; ut verbo dicam.

II. *Actus unus non potest esse dicere universorum. Peccatum Adami est* Q. pecca-  
tum Adami  
sit actus  
unus.  
*actus unus: persona videlicet ipsius. Ergo non universorum, ac totius generis*  
*humani. Minor exstat Rom. 5. v. 15. 16. Major vel ipsa rationis luce ma-*  
*nifesta est.* R E S P. De hoc argumento alias fusius dictum fuit. Ideò  
nunc erimus breviores. *Major* vera est de actibus mere personalibus:  
cujusmodi nunc post lapsum à singulis admittuntur. De quibus etiam  
loquitur Deus apud Ezechielem Cap. 18. v. 4. *Minor* intelligenda est  
de actu universali, toti generi humano communi. Fuit sane Adamus  
unus individuo, ac persona singularis. Sed in hoc actu primi peccati  
non consideratur ut persona singularis, sed potius ut principium uni-  
versale totius generis humani, quo cum Deus in ipso fœdus naturæ ice-  
rat. Est igitur fallacia quatuor terminorum in hoc argumento.

III. *Scriptura testatur Deum Adamo soli penam comminatum fuisse: tandem quoque soli ipsi infixisse. Ergo posteris ipsius peccatum non imputavit.* Q. Adamo  
soli Deus  
minatus  
fuerit, &  
infixerit  
penam.  
R E S P. Falsum est *Antecedens* maximè si sensum spectes. *Commina-*  
*tus* fuit ipsi mortem ut principio ac parenti totius generis humani, per  
quem illa derivaretur in omnes posteros. Eodem modo etiam mortem  
ipsi infixit, teste præter Scripturam experientia. Proinde peccatum  
ipsius posteris verè imputavit.

IV. *Divina bonitas, veracitas & sapientia non sinunt, ut alienum pecca-* Q. alienum  
peccatum  
imputari  
non sinunt  
bonitas, ve-  
racitas &  
sapientia  
Dei.  
*tum alteri propriè imputetur. Ergo nec peccatum Adami imputatur posteris*  
*ipsius.* R E S P. *Antecedens* simpliciter acceptum abunde refellit vel sola  
comminatio legis. Exod. 20. v. 5. Cap. 34. v. 7. atque etiam exem-  
plum Christi, cui peccata nostra verè imputata sunt. Esa. 53. v. 6. &  
seqq. 2. Cor 5. v. 21. Restringendum igitur antecedens ad peccata,  
quæ simpliciter aliæ sunt, & uni propria. Sed peccatum Adami esse  
omnibus verè commune jam supra evicimus.

V. *Quod propria voluntate non est commissum, uti peccatum non est, ita* Q. pecca-  
tum Ada-  
mi propria  
voluntate à  
posteris  
non est  
commissum.  
*nec propriè in peccatum imputatur. Ratio: quia illud foret omnino contra na-*  
*turam ipsius peccati. Peccatum Adami propria voluntate non est commissum à*  
*posteris. Ergo.* R E S P. Major fallā est non modo de peccato originali  
non est commissum.

LOC.  
VII.

sive latè sive strictè accepto : quod *natura* vocatur : Ephes. 2. v. 3. sed etiam de multis actualibus peccatis, ut alibi ostendimus. Ratio ejus petit principium. Neque enim formale peccati ἐν τῷ ἐκείνῳ, sed in ἀνομίᾳ consistit, 1. Joh. 3. v. 4.

Q. imputatio peccati  
Adami sit  
contra justitiam.

VI. Quod est contra justitiam & aequitatem, non est asserendum. Ut qui reus agatur propter peccatum non suum sed Adami : sive ut verè nocens judicetur, qui quoad propriam suam voluntatem est innocens, sive potius non nocens, est contra justitiam & aequitatem. Ergo. R E S P. Falsa est Minor. I. quia peccatum primum sic est Adami, ut tamen cuique sit suum : utpote omnibus naturalibus ejus hæredibus in ipso, & cum ipso commune. II. quia nemo quoad propriam suam voluntatem, innocens sive non nocens dici potest, qui peccati, primi hominis voluntate contracti, in judicio Dei reus est.

Tertia Sociniano-  
rum : An  
per lapsum  
Adami a-  
missa sit  
imago Dei ?

TERTIA : Sitne per lapsum Adami amissa Dei imago ?

Imago Dei  
quotuplici-  
ter summa-  
tur.

Imaginem Dei in Scriptura non accipi eodem sensu aut significato in Didacticis monuimus. Generaliter notat quicquid omnino donorum homo integer à Deo accepit ad suam felicitatem. Genes. 1. v. 26. 27. Specialiter declarat reliquias quasdam donorum in mentibus & cordibus hominum post lapsum. Gen. 9. v. 6. Jac. 3. v. 9. Specialissimè denique significat id, quod in donis illis præcipuum ac salutare fuit, sapientiam, justitiam, sanctitatem, felicitatem, & ut verbo dicam, originalem rectitudinem. Gen. 5. v. 1. 3. Ephes. 4. v. 24. Tertio hoc significato asserimus, imaginem Dei per lapsum Adami amissam esse : & privationem hanc sive carentiam imaginis Dei partem peccati originalis statuimus. Secundo significato amissam esse negamus. Primo autem distinguimus : quod ex parte retenta. Sociniani negant imaginem Dei per lapsum Adami amissam esse ullo modo, utpote quam integram adhuc superesse contendunt. Socinus in Prælectionibus, Cap. 3. Smalcus contra Franzium, disput. 7. & alii. Novatorum quæ hic sententia, & quatenus cum Socinianis faciant, ex controversia sequente patecet.

quatenus  
amissa vel  
non.

Socini-  
ni  
negant.

Thesis Affirmans Orthodoxorum est : *Imaginem Dei per lapsum Adami amissam fuisse.*

Rationes  
Affirmantes  
Orthodoxæ.

κατακλινῇ Theſeos Affirmantis Orthodoxæ.

Ex Natura *Subjecti*.

I. Imago Dei fuit sapientia in mente, iustitia in voluntate, sanctitas in affectibus, & in toto homine integro beata immortalitas. Sed omnes illæ dotes amissæ sunt per lapsum Adami. Ergo imago Dei amissa est per lapsum Adami. *Major* constat ex definitione imaginis Dei, strictiore significatu acceptæ, & in Didacticis traditæ. *Minoris* veritas duplici argumento adstruitur. Uno speciali, in hypothese personæ Adami: qualis illa exstitit per lapsum. Gen. 3. cap. Altero generali, siue in thesi: quo conditio naturæ humanæ post lapsum Adami, & ex eo declaratur: & peccatum, quod originale dici solet, etiam in hujus imaginis privatione situm esse ostenditur. Testimonia nota sunt: de mente, 2. Cor. 3. v. 5. 1. Cor. 2. vers. 14. De voluntate Rom. 3. v. 10. & seqq. & 23. cap. 7. v. 18. De affectibus ibidem: denique de toto homine, Rom. 5. v. 12. & seqq. & Cap. 6. v. 23.

Q. sapientia, iustitia, sanctitas & immortalitas amissæ sunt.

II. In oppositis quando unum contrahitur, alterum inhærens subjecto amittitur. Simul enim inesse eidem subjecto non possunt. Imago Dei & imago Adami opposita sunt in Scriptura: Genes. 5. v. 1. 3. Job. 3. v. 6. Ephes. 4. v. 22. 23. 24. & alibi. Ergo cum per lapsum contracta sit imago Adami, tanquam veteris hominis; Dei imaginem amissam fuisse necesse est.

Q. imago Adami per lapsum contracta, contraria est imagini Dei.

Ex Natura *Prædicati*.

I. Quod Deus sub conditione lapsus homini comminatus fuit, & post lapsum inflixit, id certe per lapsum homo suscepit. Amissionem siue privationem imaginis suæ comminatus fuit Deus, & inflixit. Ergo. *Minor* demonstratur ex Genes. 2. v. 17. ubi comminatio, & Cap. 3. v. 18. 19. ubi inflictio mortis narratur. Mortem vero illam etiam esse mortem spirituales in privatione imaginis Dei positam, Scriptura apertissime docet, Joh. 5. v. 25. Ephes. 2. v. 1. Coloss. 2. v. 15.

Q. Deus amissionem suæ imaginis minatus est & inflixit homini.

II. Nuditatis hominum lapsum notat amissionem siue privationem boni, quo gaudebant ante lapsum. Atqui illa non tantum fuit externa, sed etiam interna mentis, voluntatis, affectuum: adeoque imaginis Dei; unde altera scaturiebat. Ergo etiam amissio imaginis Dei per illam significatur. *Major* habetur ex collatione locorum. Genes. 2. v. 25. Cap. 3. v. 7. quibus duplex hominis nuditas proponitur: Una innocentie gloriosa; altera culpæ & transgressionis ignominiosa. *Minor* demonstratur partim ex conscientia peccati, hoc est nuditatis animæ, ortæ ex transgressionem mandati divini; partim ex causa facti, quæ

Q. nuditas hominis lapsi amissionem boni etiam interni notabat.

L O C.  
VII.

quæ est sæda libido, illis partibus lasciviens; quibus tegumenta quæ-  
liverunt.

Q. imago  
Dei in se-  
cundo A-  
damo re-  
stituatur.

III. Quod in secundo Adamo nobis restituitur, id in primo & per  
lapsum ipsius amissum fuit. Imago Dei in secundo Adamo Christo  
Jesu nobis restituitur. Ergo. *Major* per se claret. *Minor* probatur di-  
ctis Scripturæ, Coloss. 2. v. 10. Ephes. 4. v. 24. 2. Cor. 3. vers. 18.  
1. Cor. 1. v. 30.

Antithesis Negans Heterodoxorum est: *Imaginem Dei per  
lapsum Adami non esse amissam.*

Rationes  
Negantes  
Heterodoxæ.

Ἀνασχεδὴν Antitheseos Negantis Heterodoxæ.

Ex Natura *Subjecti*.

Q. imago  
Dei ad per-  
fectionem  
hominis  
etiam post  
lapsum  
pertineat.

Quod ad perfectionem hominis etiam post lapsum pertinet & refertur in Scri-  
ptura, id per lapsum non est amissum. Sed imago Dei pertinet. Ergo. Minor  
bisariam confirmatur. I. autoritate Scriptura Genes. 9. v. 6. & Iac. 3. v. 9.  
ubi homo etiam post lapsum dicitur factus ad imaginem Dei. II. Ratione;  
Dominium hominis in animantia est imago Dei in ipso. Genes. 1. v. 26. 27. 28.  
Dominium illud convenit homini etiam post lapsum: Genes. 9. v. 2. Psal. 8.  
v. 6. 7. Ergo. R E S P. Conceditur totum argumentum & utraque e-  
jus probatio de imagine Dei significatu secundo speciali: quando re-  
liquias imaginis Dei declarat, quibus brutis antecellit humana natu-  
ra, etiam post lapsum: quæque non ad salutem, sed ad ἀναπλόησιν  
hominis coram Deo sufficiunt. Tertio autem illo & specialissimo si-  
gnificatu, Minor falsa est: *Utraque* ejus ratio aliena, propter ignora-  
tionem Elenchi.

Ex Natura *Prædicati*.

Q. in primo  
homine  
non fuerit  
justitia ori-  
ginalis.

Privatio est carentia habitus: sed in primo homine ante lapsum, non fuit  
habitus justitiæ originalis; quæ hic specialissime denotatur per imaginem Dei.  
Ergo nec post lapsum privatio ejus successit. Minor demonstrata est Contro-  
versia prima Loci V. de creatione. R E S P. Negando Minorem: cujus ar-  
gumenta ab adversariis allata dicto loco à nobis examinata & con-  
futata sunt, &c.

QUARTA: *Utrum peccatum originis sit verè ac propriè peccatum ; an vero tantum primi illius peccati effectum & pœna ?*

Quarta Novatorum : An peccatum originis sit verè & propriè peccatum? an tantum primi peccati effectum & pœna?

De peccato originali.

Fert animus peculiari controversia proponere & examinare sententiam Novatorum de peccato originali : quam variis implicatam cothurnis & ambiguitatibus obscuratam novissimè in Apologia sua , apertius ac rotundius , quam antehac ediderunt atque declaraverunt. Quod ut commodius ac majori cum fructu fiat , *περὶ ἡμετέρας* tria præmittimus : nempe Repetitionem doctrinæ Orthodoxæ de peccato originali : oppositionem dogmatis Novatorum , paribus membris : & denique hujus cum opinione Pelagianorum , qua veterum , qua recentiorum , collationem.

Doctrina Orthodoxa ita habet. I. Peccatum originis esse veri ac proprii nominis peccatum. II. Late sumtum consistere in transgressionem Adami nobis imputata , in quo omnes peccavimus , Rom. 5. v. 12. & corruptione naturæ singulis inhærente Rom. 7. v. 14. & seqq. quarum utraque est peccatum. III. Strictè verò acceptum solam internam naturæ corruptionem complecti : cujus quasi partes sunt , privatio justitiæ originalis , & contrarius injustitiæ habitus : sive naturalis propensio ac proclivitas ad malum. De reatu pœnæ , peccati hujus proprio , nihil addo : qui alius est loci.

Orthodoxorum sententia.

Dogma Novatorum de eodem peccato hoc est. I. Peccatum originis non esse veri ac proprii nominis peccatum : sed *καταχρηστικῶς* sic dici. II. Transgressionem Adami non imputari posteris ipsius proprie loquendo : nec illos ejusdem cum ipso peccati & culpæ reos esse. III. Corruptionem naturæ , quæ vulgo sic dicitur , & in privatione justitiæ & propensione ad malum ponitur ; non esse vel peccatum , vel etiam pœnam propriè dictam in nobis : sed tantum vitium , defectum ac infirmitatem naturæ : quæ neminem reddat obnoxium iræ Dei : ab Adamo autem , justitia originali privato , in posteros ejus propagata sit hodieque propagetur. Quæ omnia ut plenius intelligantur , sciendum est : Peccatum propriè dictum ipsis esse solam actualem transgressionem Adami. Hæc meritum esse in pœnam peccati sui privationem justitiæ originalis , & inordinatam ad peccandum propensionem. Quibus ut depravata fuerit natura ipsius , ita corruptionem illam generando propagasse ad posteros. In posteris tam ennon esse eam pecca-

Novatorum dogma.

LOC.  
VII.Novato-  
rum cum  
Pelagianis  
consensus.

tum, cum pœnatantum fuerit in ipso: ac ne pœnam quidem proprie dictam esse posse, ut qui in Adamo non peccarint, nec rei sint culpæ ipsius. Sed esse languorem, morbum, ac conditionem naturæ post lapsum. Quæ peccatum & pœna vocetur effectivè ac consequenter, quod ex peccato & pœna Adami, propriè sic dictis, fuerit consecuta. Imputationem quoque hujus peccati non aliter intelligendam esse quam quod voluerit Deus nascendi conditione, quæ involuntaria est, posteros obnoxios reddi illi malo, cui Adamus voluntaria culpa sese obnoxium reddiderat. Atque hinc esse quod posteri Adami inepti sint ad vitam æternam consequendam, aut gratiam Dei recuperandam, nisi Deus nova gratia sua eos præveniat. Hoc dogma *verbis & explanationis modo differt ab opinione Pelagianorum atque Socinianorum, reipsa autem convenit.* I. quia peccatum Adami ipsi proprium facit. II. quia peccatum originis quod verè sit peccatum, nullum agnoscit. III. quia in homine nihil per se damnabile statuit. IV. quia vires easdem cum Pelagio libero arbitrio vendicat. De imitatione Pelagiana hætenus quidem silent: sed quæ regitur variis æquivocationibus. Imprimis autem alio dogmate de servitute peccati: de quo alibi diximus. Frustra verò est quod in Zwinglii non dico peculiari opinione, sed singulari Phrasologia errorum suorum sive præsidia, sive latibula quærunt. Qui ita se declaravit scriptis publicis, ut de consensu ipsius in recepta doctrina, nullus sanus aut candide judicans dubitare possit: ut initio hujus loci dictum fuit. Jam κατὰ θεὸν καὶ ἀνθρώπων controversiam hanc discutiemus: sed breviter, quod alibi contra Socinianos jam explicata fuit.

*Thesis Affirmans Orthodoxorum est: Peccatum originis esse veri ac proprii nominis peccatum: atque in imputata transgressione Adami, privatione justitiæ originalis, nec non in contrario injustitiæ habitu, veluti partibus suis, consistere.*

Rationes  
Affirmantes  
Orthodoxæ.

κατὰ θεὸν Thesicos Affirmantis Orthodoxæ.

*Ex Natura Predicati, secundum quatuor distincta ejus membra.*

*I. Ex primo ejus membro, quod sit veri ac proprii nominis peccatum.*

Qui nomi-  
na, attributa,  
forma,

*Cui conveniunt nomina, attributa, forma & effecta veri ac proprii nominis*



LOC.  
VII.

nominis peccati, id citra controversiam tale est ac cenferi debet. Sed peccato originis conveniunt. Ergo. *Minor* distinctè probatur. *Nomina*: quia absolute & κατ' ἐξοχὴν, peccatum, lapsus, transgressio, & effecta inobedientia, iniquitas, caro, & concupiscentia appellatur, Rom. 5. v. 12. 14. 16. 19. Psal. 51. v. 7. Joh. 3. v. 6. Rom. 7. v. 7. 8. Cap. 8. v. 13. Jac. 1. v. 14. *Attributa*: quia dicitur peccatum peccans, Rom. 7. v. 13. peccatum inhabitans, v. 17. malum adjacens, v. 22. lex membrorum, v. 23. corpus mortis, v. 24. corpus peccati & vetus homo, Rom. 6. v. 6. sensus carnis Cap. 8. v. 7. vetus fermentum malitiæ, totam massam corrumpens, 1. Cor. 5. v. 6. 8. peccatum nos circumflans, Heb. 12. v. 1. radix amaritudinis sursum germinans v. 15. *Forma*: quia legi contrarium est, Rom. 7. v. 7. 8. belligerans adversus legem mentis, v. 22. inimicum Deo, subijci nescium legi ipsius. Rom. 8. v. 7. & adversus spiritum Dei concupiscens Galat. 5. v. 17. *Effecta* denique: quia tum opera carnis, Gal. 5. v. 17. & seqq. Matth. 15. v. 19. Rom. 7. v. 5. tum etiam iram Dei Ephes. 2. v. 3. & mortem ac condemnationem, tanquam peccati stipendium producit, Rom. 5. v. 12. & seqq.

II. Ex secundo membro: *quod sit transgressio Adami ipsi imputata: sive, quod eodem redit, sit defectio omnium posterorum in lumbis ipsius.*

Peccatum illud quod per unum hominem introiit in mundum, quo omnes in ipso peccarunt originaliter, & constituti sunt peccatores ad mortem & condemnationem, quodque nonnisi obedientia ac morte Christi tolli potuit, est veri ac proprii nominis peccatum. Sed peccatum originale, acceptum de imputata transgressione Adami, est illud peccatum. Ergo. *Major* certa est; tum ex natura ejus; tum ex proprio effecto; tum etiam ex remedio in Christo, qui certè veri nominis peccatum expiavit. *Minor* probatur ex Roman. 5. v. 12. & seqq. tanquam ex propria sede: ubi de peccato originali, quatenus synecdochicè significat imputationem transgressionis Adami, ex professo agitur. Nos vero jam supra Controversia II. de ea diximus, quod satis est.

Q. peccatum, est quod per unum hominem in mundum introiit, &c.

III. Extertio membro: *quod sit privatio justitiæ originalis.*

Carentia conformitatis cum lege inesse debet naturæ ac viribus hominis, inde à prima origine est veri ac proprii nominis peccatum. Peccatum originale synecdochice sumtum, pro privatione justitiæ originalis est talis carentia. Ergo. Utraque propositio probatur. *Major*: omnis ἀνομία est veri ac proprii nominis peccatum. 1. Joh. 3. vers. 4.

Q. est carentia conformitatis cum lege inesse debita natura.

LOC.  
VII.

Carentia conformitatis cum lege est *ἀνεμία*. Ergo. Minor superiore controversia demonstrata est dictis Scripturæ, ex 2. Cor. 3. v. 5. & 1. Epist. 2. v. 14. Rom. 3. v. 10. & seqq. Cap. 7. v. 18. & aliis pluribus.

IV. Ex quarto membro: *Quod sit contrarius injustitiæ habitus.*

Q. est prava  
concupiscentia,  
Legi Dei  
rebellis &  
Deo inimi-  
ca.

Prava concupiscentia sive pronitas hominis ad peccandum, rebellis Legi Dei, & Deo ipsi inimica, est veri propriique nominis peccatum. Atqui peccatum originale synecdochicè sumtum, pro habitu injustitiæ originalis, opposito privationi originalis justitiæ, est prava illa concupiscentia sive pronitas. Ergo. Major indivisè accepta, prout à nobis ponitur, negari non potest; utpote in quâ definitum de definitione, formatum de forma sua enunciatur. Minoris veritas bifariam confirmatur. I. ex loco generali, tanquam propria sede: qui est Roman. 7. cap. ubi natura peccati originalis explicatur: quatenus corruptionem naturæ sive pravam concupiscentiam designat. Nec locum habet exceptio usitata Novatoribus: quod de homine nondum regenito ibi sit sermo. Non enim de subiecto ejus peccati, sed de forma ejus quaritur: quæ ex proprio objecto, Lege Dei, dijudicanda est. II. ex locis specialibustum V. Test. Genes. 6. v. 5. Cap. 8. v. 21. Job. 14. v. 5. Psal. 51. v. 7. Esa. 64. v. 10. Jer. 17. v. 9. tum N. Test. Matth. 15. v. 19. Joh. 3. v. 6. Rom. 6. v. 6. 12. & seqq. Cap. 8. v. 6. 7. & seqq. Ephes. 2. v. 3. Cap. 4. v. 22. Coloss. 3. v. 9. 11. Tit. 3. v. 3. Heb. 12. v. 1. Jac. 1. v. 14. 15. & passim.

Antithesis Negans Heterodoxorum est: *Peccatum originis non esse veri ac proprii nominis peccatum: neque in imputata transgressione Adami, privatione justitiæ originalis, ac contrario injustitiæ habitu, tanquam partibus quibusdam consistere.*

Rationes  
Negantes  
Heterodoxa.

Ἀντιθεσις Antitheseos Negantis Heterodoxæ.

Ex Natura Prædicati distinctè, secundum quatuor distincta ejus membra.

I. Ex primo Membro: quod non sit veri ac proprii nominis peccatum.

Q. sit peccatum me-

Peccatum metonymicè ac κατὰ ἑξινῶς sic dictum non est veri ac proprii nominis

minis peccatum. Sed peccatum, quod dicitur originis, tale est. Ergo. Minor probatur. Etenim per metonymiam efficientis, peccatum dicitur, pro pœna peccati: quod frequentissimum in Scriptura. Per κατὰχρησιν verò pœna improprie dicta per propriam intelligitur. R E S P. Missa Majore, de qua nihil nunc dicemus, negatur Minor. Cujus probatio utraque vana est principii petitio. Cum locis quidem ante allegatis nunquam hanc glossam conciliaverint. Periculum fiat vel ex tribus illis capp. ad Rom. 5. 6. & 7.

## II. Ex secundo Membro: quod non sit imputata transgressio Adæ.

Quod nec Scriptura, nec veracitas, nec sapientia, nec bonitas divina, nec peccati natura, nec ratio justitiæ atque æquitatis permittunt, id non est asserendum. Imputationem transgressionis Adami, sive ut peccatum Adami posteris ipsius imputetur hac non permittunt. Ergo. R E S P. Hoc argumentum suis partibus distinctum & confirmatum, examinavimus ac confutavimus supra Controv. II. unde solutio ejus petenda est.

Q. multa  
imputatio-  
nem non  
permit-  
tant.

## III. Ex tertio Membro: quod non sit privatio justitiæ originalis.

Pœna non est peccatum propriè. Privatio justitiæ originalis est pœna peccati illius primi Adami. Ergo peccatum propriè non est. Utraque propositio probatur. Major: quia nihil potest simul esse culpa & pœna: tum per naturam Dei, qui peccatorem non punit peccato, quo de novo reus sit pœna: tum per naturam rei; quia pœna est actus Dei & justitiæ; culpa actus hominis & ἀδικία: pœna involuntaria; culpa voluntaria: pœna finis ordo justitiæ; culpa inordinatio. Minor: quia Deus tanquam justus judex hominem privavit justitiâ originali ob peccatum, actu ab illo commissum. Homo verò meritorie solum eum amisit. R E S P. Major datur de pœna simplici, quæ tantum est pœna: non de pœna composita, quæ ita est pœna, ut simul sit culpa. Cujusmodi dari ostendimus peculiari Problemate, Loco I X. Probatio ejus partim petit principium: quando enim Deus excæcat, indurat, tradit in mentem reprobam, certè punit eo peccato, quo de novo reus fit homo Rom. 1. v. 28. 2. Theff. 2. v. 11. partim admittit Elenchum oppositorum, tribuens subjecto secundum idem, vel ad idem, quod secundum diversa tantum ei convenit. Peccatum est actus Dei & justitiæ; quæ ἀνυσθία, Rom. 1. v. 27. est etiam actus hominis & ἀδικία, quæ ἀνομία. 1. Joh. 3. v. 4. Deinde ut non omnis culpa est voluntaria;

Q. sit pœna  
peccati.

ita nec omnis pœna involuntaria, saltem quæ mixti generis est: Rom. 1. v. 24. 26. 28. 32. Denique quomodo simul ordo justitiæ & inordinatio concurrere possint, evidens est in exemplis Gen. 50. v. 19. 20. Esa. 10. v. 5. 6. 7. & aliis similibus. II. Minor ex mente Adversariorum exclusivè accepta falsa est. Privatio justitiæ originalis ita est pœna peccati antecedentis, hoc est actualis transgressionis ipsius: ut etiam sit peccatum: hoc est carentia qualitatis ipsi inesse debita, secundum legem. Falsum præterea quod solum amiserit justitiam originalem, hoc est, meritis tantum sit, ut eâ orbaretur à Deo; minimè verò ultro, actu ipso & efficienter eam abjecerit. De quo consuli potest historia lapsus, Genes. 3. & audiri Ecclesiastes Cap. 9. v. 29. *ipsi inquisiverunt ratiocinia, &c.* Instant contra utramque responsionem. Ad Majorem: Culpam & pœnam ita diversa esse, ut prorsus sint incompatibilia: ideo frustra ex distinctione conciliationem queri. I. quia Scriptura va denunciat dicentibus de malo bonum, de bono malum; de tenebris lucem, & de luce tenebras. Esa. 5. v. 10. II. quia per naturam non possint esse contraria differentia unius ejusdemque rei: quum per differentiam una res ab alia distinguitur. Ad Minorem: Justitiam originalem non potuisse simul meritorie & actu amitti: vel ratione Dei: quia nulla vis fuisset sententia divina, post peccatum admissum, in hominem pronunciata. Genes. 3. cap. vel ratione peccati ipsius: Si namque per actum injustitiæ justitia desinit, è contrario per actum justitiæ desinet injustitiæ: regenti quoque, quando peccant, imò quando unum tantum actum peccati committunt, actu ipso exuunt omnem justitiam: quæ absurdissima sint. R E S P. Quæ ad utramque propositionem principalis syllogismi dicta sunt, certa ac solida fundamenta habent in Scriptura: uti ostendimus. Novæ illæ instantiæ sic diluuntur. Prima principium manifestè petit. Ratio ex Scriptura & nominatim ex Esaia 5. à re præfente planè est aliena. Nos nec culpam pœnam, nec pœnam culpam esse dicimus per se: sed alterum per se, alterum per accidens, diverso respectu: quod exemplis Scripturæ Esaia 10. v. 5. 7. Joh. 9. vers. 39. Rom. 1. v. 27. evidentissimum est. Neque plus momenti habet ratio altera, ex natura petita. Differentiæ, quæ in eodem subiecto, sed concreto sive composito, uti diximus, accuratè distinguuntur, quomodo inter se confunduntur? Quod est ἀντιρροδία, non est ἀνομία, quâ talis: & vice versa. Et tamen ἀντιρροδία & ἀνομία de eodem subiecto, sive de eadem re enunciantur. Rom. 1. v. 27. Secunda instantia eadem est conditio cum priore. Si pravæ actiones inducunt & obliterant habitus virtutis: quidni actualis Adami transgressio oppresserit & extinxerit originalem justitiam? Quod de peccatis actualibus posterorum ipsius, Scriptura id apertissime testatur. Rom. 1. v. 21. & seqq. Cap. 6.

Cap. 6. v. 12. 13. Ephes. 4. v. 17. 18. 19. & alibi. Nec sic elevatur vis sententiæ in hominem latæ post lapsum. Utpote quæ non tam pendet ab externâ illâ promulgatione, qua confirmata fuit antegressâ comminatio Genes. 2. v. 17. quam à potente & efficace ejus executione, admissio jam peccato, facta. Unde simul ac homo peccavit, aperti ei fuerunt oculi, & ipse Dei præsentiam reformidavit & fugit: Cap. 3. v. 7. 8. Quod vero etiam à contrario, nec non ab exemplo regeneratorum petunt argumentum, falluntur & fallunt parium Elencho. I. actus justitiæ non est perfectus vel meritorius. II. peccata regeneratorum sunt lapsus particulares & personales: peccatum Adami defectio universalis, peculiari Dei judicio secum trahens reatum totius generis humani. III. etiam regeneratorum peccata per se merentur privationem justitiæ; sed quod actu ea se non privant aut privantur id est ex gratia; remittente eis lapsus, & ab eis ipsos instaurante.

IV. *Ex quarto ejus membro: quod non sit contrarius injustitiæ habitus.*

*Quod non est malum vel culpa vel pœna, non est peccatum propriè. Peccatum originis, sive contrarius ille injustitiæ habitus, qui hoc nomine venire solet, non est malum culpa vel pœna propriè dicta. Ergo neque est propriè peccatum. Probatur Minor: Malum culpa non est: quia nasci plane involuntarium est. Ergo & nasci cum hac aut illa labe, infirmitate, vitio vel malo. Etiam malum pœnæ non est: quia non fuit culpa: quum culpa & pœna sint relata. Culpa autem in posteris Adami alia esse non poterat, quam hac: alia enim prior concipi non potest: quia alioquin non esset culpa seu peccatum originis. RES P. Minor falsa est: quia peccatum originis sive pravitas naturæ est utrumque. Malum culpæ absolutè utpote legi repugnans per se. Malum pœnæ relatè ad primam illam Adami transgressionem: quam secuta est. Ratio prioris membri est inconsequens, vel saltem impertinens. Et procedit ex falsa hypothefi: Nihil esse peccatum, nisi voluntarium quam sæpius jam refellimus. Sumus filii iræ naturâ, Ephes. 2. v. 3. Ergo peccatum originis nobis est hæreditarium & naturale: quod acquisito & voluntario contradistinguitur. Idem vitium in posteriore ratione deprehenditur. Non est in posteris Adami alia culpa inhærens, hâc prior. Sed tamen est alia imputata, quæ hanc præcedit: videlicet actualis transgressio ipsius Adami. Rom. 5. v. 12. & seqq.*

Q. non sit malum vel culpa vel pœnæ, propriè dicta.

LOC.  
VII.

Quinta No-  
vatorum :  
An volun-  
tatis hu-  
mana in se  
sit vere cor-  
rupta & de-  
pravata ?

QUINTA: *An voluntas humana in se sit verè corrupta & depravata ?*

Novatores  
negant.

Corruptionem naturæ, quæ peccatum originis usitate appellatur, omnes animæ facultates, non minus superiores, quam inferiores pervasisse, præcipuè tamen in voluntate, tanquam domina ac principe cæterarum, residere, in Didacticis & Problematicis, quantum satis fuit, ostendimus. Neopelagiani, Sociniani & Novatores, vel saltem horum aliqui, negant illam corruptionem voluntatis: ut quæ indifferens ad opposita, impediatur solum per tenebras mentis, & affectuum inordinationem: servitutem autem peccati sibi contrahat, crebra peccandi assuetudine. *Apologeta* in nupero scripto suo, Cap. VII. videri volunt rectius sentire de hac pravitate, sive corruptione voluntatis. Sed fucum faciunt Lectori. Idem planè dicunt & docent, verum circumitione quadam. Primo, inquit, *negare se quidem habitus infusos, a-*lio ve, per quos voluntas ad unum determinetur, in ea locum habere: sed non *negare habitus in ea ullos esse posse: quibus præsentibus nihilominus maneat in-*differens. Deinde ajunt corruptionem voluntatis manifestè sequi ex sua sententia. Quia voluntatem à seipsa determinari affirmant, ac proinde eam frequenter seipsam determinando, in unam partem habitum acquirere posse, qui difficulter mobilis sit, & in voluntate etiam nihil agente hæreat. Ad quæ paucis respondendum est. I. Si negant habitus infusos, hoc est, qualitates pravas, innatas & inhærentes voluntati, quibus ad unum specie, nempe malum determinatur: negant utique corruptionem voluntatis: utpote quæ in illis consistit. II. *Habitus illi, qui possunt esse in voluntate, & qui acquiruntur per crebram determinationem ad malum, ei-*demque inhærent, difficulter mobiles, non possunt dici peccatum originis, sive originaria corruptio in voluntate. Siquidem peccatum originis naturale est: Ephes. 2. v. 3. cum quo homo concipitur & nascitur. Psalm. 51. v. 7. Joh. 3. v. 6. Est præterea necessarium. Jobi 14. v. 4. non contingens aut possibile tantum. Immutabile denique & immobil. simpliciter per naturam. Jer. 13. v. 23. Matth. 7. v. 18. non tale quod difficulter mutetur aut moveatur. Proinde frustra est quod effugia quærunt. Illud verò omnem impudentiæ modum excedit: quod calumniantur ab ipsis Orthodoxis negari corruptionem voluntatis, utpote quæ non sit intrinseca quædam vitiositas, aut prava qualitas inhærens: sed nil nisi naturalis motio voluntatis, cui accidat corruptum, id est, inordinatum esse, ob lucis benè dirigentis defectum.

Nunquam



Nunquam vel specie aliqua aut colore probabunt hanc calumniam. Constante docent; peccatum originis in voluntate esse intrinsecum & inhaerentem pravitatem : non extrinsecum & accidentarium defectum. Tum etiam motio illa voluntatis à cæca mente cum sit actualis, quomodo peccatum originis dicatur ? Cætera de ordine hujus motionis, nec non de judicio practicæ rationis sunt alius loci. Hæc de statu.

LOC.  
VII.

Orthodo-  
xi affir-  
mant.

Thesis Affirmans Orthodoxorum est : *Voluntatem humanam in se esse verè corruptam ac depravatam.*

Κατασκευὴ Theſeos Affirmantis Orthodoxæ.

Rationes  
affirmantes  
Orthodoxæ.

### Ex Natura Subjecti.

I. Cor hominis est ejus voluntas. Sed cor hominis corruptum est ac depravatum peccato originis. Ergo voluntas humana est corrupta ac depravata. Major constat ex Phraseologia Scripturæ; quæ etsi potentias animæ accurate non distinguit, præsertim in V. T. tamen cordis nomenclatura voluntatem præcipuè designat. Minor hoc argumento evincitur. Quod est pravum, fraudulentum, vanum, durum, tardum, lapideum, incircumcisum, præputiatum naturâ, id in se ac natura sua est corruptum. Atqui cor hominis his epithetis insignitur in Scriptura. Jer. 17. v. 9. Psal. 5. v. 10. Eph. 4. v. 17. Rom. 2. v. 5. Luc. 24. v. 25. Ezech. 36. v. 26. Act. 7. v. 51. Jer. 4. v. 4. & cap. 9. v. 26. Ergo.

Q. cor ho-  
minis cor-  
ruptum est  
peccato  
originis.

II. Qui totus corruptus est & depravatus peccato, anima & corpore, omnibus animæ facultatibus, corporis membris, & utriusque viribus, internis & externis, idem non potest non esse etiam voluntate corruptus. Sed homo post lapsum ita est corruptus ac depravatus. Ergo. Major est extra controversiam. Veritas Minoris bifariam demonstratur. I. Indefinite, illis Scripturæ locis quibus homo totus corruptus esse asseritur : Job. 14. v. 4. cap. 15. v. 14. 16. Joh. 3. v. 6. II. Definitè aliis locis quibus corruptio illa naturæ in anima & corpore, nec non in utriusque facultatibus, viribus, & organis sive membris ostenditur. Psal. 14. toto. Rom. 3. v. 10. & seqq. cap. 6. & 7. Eph. 2. v. 1. & seqq. cap. 4. v. 17. 18. 19. 22. Tit. 3. v. 3.

Q. homo  
totus cor-  
ruptus est  
peccato.

### Ex Natura Prædicati.

I. Quod propensum est ad malum omni tempore, inde à pueritia : & ipsas animæ facultates intus magis corrumpit, foris autem non nisi prava opera edit : id in se & natura sua corruptum esse oportet. Sed cor sive voluntas hominis est hujusmodi. Ergo. Major certa est. Quippe

Q. volun-  
tas ad ma-  
lum omni  
tempore  
propensa  
est.

LOC.  
VII.

inclinationes & actiones rei naturales naturam ejus evidenter declarant, & apodicticè demonstrant. *Minor* nititur testimoniis scripturæ, Gen. 6. v. 5. cap. 8. v. 21. Job. 15. v. 14. 16. Rom. 3. v. 10. & seqq. cap. 6. & 7. Eph. 4. v. 17. 18. 19. Matt. 15. v. 19. Gal. 5. v. 17. 18. 19. atque infinitis aliis. *Excipiuntur loca illa famosa* Gen. 6. & 8. *agere de peccatis solum actualibus, non autem de originali, nec includere corruptionem naturalem voluntatis. I. quia phrasæ illa passim in Scriptura de peccatis actualibus usurpantur.* Ezech. 16. v. 22. 43. 60. cap. 23. v. 8. Esa. 47. v. 12. 15. Jer. 3. v. 25. cap. 32. v. 30. Psal. 58. v. 4. & 71. v. 5. 6. Esa. 48. v. 8. Job 31. v. 8. *II. quia voces istæ: figmentum omne, & cogitationes cordis, item corrumpere viam suam, insulse ad peccatum originis referantur.* *III. quia secus etiam de Noacho hoc dictum verum esset: qui peccato originali, non minus quam ceteri, laborabat: quod negat Scriptura, Gen. 6. v. 8. 9.* *IV. Idem peccatum in uno loco esset causa immittendi diluvii: videlicet cap. 6. v. 5. ubi tamen in corruptione viarum proponitur: v. 12. in altero autem causa diluvii non amplius immittendi, cap. 8. v. 21. Nec refert quod additum legitur à pueritia: ista enim phrasæ, aliisque similibus, ab utero, à vulva matris, &c. non semper denotatur ætas prima hominis sed longa & radicata corruptio: Quod hic vel imprimis valet, cum figmentum illorum & cogitationum prima illa ætas non sit capax.* *RESP.* Utrumque locum agere etiam de peccato actuali nemo negat: & textus ipse dilucidè testatur. Sed de solo actuali agere, exclusio originali, id verò falsum est. Imo conjungit utrumque peccatum, originale & actuale: ostenditque ex originali, tanquam fonte scaturire actualia; & hoc per illa regnare. Hinc principium omnis peccati in corde figitur, perinde ut Matth. 15. v. 19. Ex corde omni tempore, inde à prima ætate non interrupta serie fluere peccata docetur. Atque huic corruptioni totum genus humanum sine exceptione subijcitur. *Rationes Adversariorum, quas pro exclusiva adferunt, facile refelluntur.* *Prima* colligit testimonia partim homogenea quibus conjunctio utriusque peccati comprobatur, & pro nobis faciunt v. g. Psal. 58. v. 4. Esa. 48. v. 8. & alia: partim heterogenea, aliena à quæstione, & nos non lædunt. *Secunda* insulse divellit conjungenda. Figmenta & cogitationes spectanda sunt in corde, tanquam fonte, unde scaturiunt: & tanquam in officina, ubi finguntur & formantur. *Tertia* necit absurdum, quod non est tale. Etiam Noachus quoad conditionem naturæ carnis accensetur. Est enim dictum indefinitum: quod hic æquipollet universali. Et de ipso non minus, quam de filiis ipsius repetitur, cap. 8. v. 21. Hoc discriminis est: quod in illo non regnavit per peccata actualia ad accendendam iram Dei: sed repressum est per gratiam. Hinc justus invenit gratiam. *Quarta* conferens utrumque locum habet Elenchum

Gen. 6. v. 5.  
& cap. 8.  
v. 21. vñ  
dicantur.

chum parium. *cap. 6.* allegatur hoc dictum causaliter: & corruptio hominum proponitur ut causa diluvii. *Cap. 8.* autem accipitur adversative, pro <sup>est</sup> Quamvis figmentum cordis malum sit à pueritia, non tamen immittam diluvium, sed parcam ei pro *μαρποθυία* meâ. Denique etsi prima infantia capax non est cogitationum & figmentorum illorum; tamen in ea jam tum prona est, & fertur statim primis annis discretionis pro modulo suo.

II. Quod ex supernaturali gratia circumciditur, creatur, vivificatur, regeneratur, renovatur, sanctificatur, id natura est corruptum & pravi-  
yum. Atqui cor sive voluntas hominis ex supernaturali gratia circumciditur &c. Ergo. *Major* patet per se. Siquidem necessitas spiritualis regenerationis & sanctificationis, ex naturali corruptione & pravitate dependet. *Joh. 3. v. 3. 5. 6. & alibi.* *Minor* quoque evidens est ex Scriptura: Deut. 30. v. 4. Psal. 51. v. 7. & seqq. Eph. 2. v. 1. Coloss. 2. v. 13. Joh. 3. v. 5. 6. Eph. 4. v. 23. 2. Thess. 5. v. 23.

Q. volun-  
tas ex gra-  
tia reno-  
vatur.

Antithesis Negans Heterodoxorum est: *Voluntatem humanam non esse in se verè corruptam.*

κατασκευῇ Antithescos Negantis Heterodoxæ.

Rationes  
Negantes  
Heterodoxa.

Ex Natura Subjecti.

Quod natura sua liberum & indifferens est ac semper manet: illud intrinseca  
vinitate, qualis vulgo statuitur, non est corruptum. *Voluntas humana, natura*  
sua est libera & indifferens. Ergo. *Ratio Majoris* est: quia intrinseca illa vi-  
nitatis importat determinationem ad unum: quam libertas sive indifferentia  
respuat. *Minor patet ex natura voluntatis: de qua alibi.* RESP. *Major* fal-  
sa est, una cum adjecta ratione. Quia nec corruptio voluntatis, nec ejus  
determinatio ad unum pugnant cum ejusdem libertate. Non illa: quia  
homo *ἐκ φύσιν*, Heb. 10. v. 26. cum voluptate, Rom. 1. v. 32. adeo-  
que data opera peccat. 1. Joh. 3. v. 8. Neque ista: quia determinatio  
hic intelligitur ad unum specie, nempe malum, pro conditione naturæ;  
quam sibi sua culpa contraxit. Deus & sancti angeli determinati sunt  
ad unum specie, scil. bonum immutabili natura aut conditione, num  
propterea liberi minus? De *Minore* dicetur alio loco.

Q. volun-  
tas natura  
sua libera  
sit & ma-  
neat.

Ex Natura Prædicati.

Acquisita non sunt naturalia. Corruptio sive pravitas voluntatis est acqui-  
sita: utpote qua frequentiori determinatione ad malum acquiritur. Ergo. RESP.  
His & aliis similibus argumentis, Novatores mysterium Pelagianæ imi-  
tationis plus satis retegunt & produnt. Negamus vero ejus *Minorem*.  
Ostendimus enim corruptionem illam nasci nobiscum. Sed usu dein-  
de

Q. corru-  
ptio vo-  
luntatis sit  
acquisita.

LOC.  
VII.de quo magis exercetur, hoc magis aggravescit & obfirmatur. Eph. 2.  
v. 3. cap. 4. v. 17. 18.

Sexta Pontificiorum;  
An virgo  
Maria im-  
munis fue-  
rit à pecca-  
to originali  
per sanctam  
conceptionem?

Pontificii  
affirmant.

SEXTA: *An virgo Maria fuerit immunis à peccato originali, per sanctam & immaculatam conceptionem?*

Quæstio de immaculata conceptione virginis Mariæ, nata primum est & agitata inter Monachos, Prædicatores & Minores, sive inter Dominicanos & Franciscanos, circa A. C. 1370. his affirmantibus, illis negantibus. Eam post longam & acrem contentionem, definiivit *Concilium Basileense*, Sessione xxxvi. pro Franciscanis pronuncians, & immaculatam Mariæ virginis conceptionem, tanquam veram, certam, & dogma aliquod fidei approbans. Postea *Sixtus IV.* Pontifex, immaculatam hanc conceptionem quotannis 6. Idus Decembris solenni festivitate celebrari iussit, & Dominicanos contrarium sentientes censuræ excommunicationis subiecit. Insuper *Concilium Tridentinum* Sessione v. declaravit, se decreto de peccato originis, cui omnes homines obnoxii sunt, non comprehendere Mariam virginem. Denique *Iesuita* pro sancta ejus conceptione, haud secus quam pro aris & focis decertant. Et tamen Bellarminus lib. 4. de statu peccati, cap. 16. & qui cum ipso faciunt, videri volunt, hoc dogma non habere pro certo aut explorato, sed tantum pro probabili, probabilitate tamen quam sit sententia contraria. Non alio consilio, quam ne Dominicanos hætenus dissentientes gravius offendant aut irritent. Tum etiam ne adversariis, contra quos consensum Catholicum jactitare solent, dissidia sua domestica pandant ac prodant. Quum alioquin res sit ipsis certissima & exploratissima. Sed *rationem immaculata hujus conceptionis*, non omnes declarant eodem modo. *Quidam* putant Mariam virginem, ne quidem in Adamo peccasse. *Alii* ajunt primam conceptionem, qua foetus informis ac inanimis in utero existere cœpit, similem fuisse aliorum conceptui: Sed animam in primo instanti creationis & infusionis fuisse & mansisse sine originali macula. *Nonnulli* vero sentiunt, ipsum etiam fomitem peccati, quem vocant concupiscentiam, in eâ penitus ablatum & extinctum fuisse. Nos modos hosce Sophistis merito relinquimus. De re sic statuimus. Mariam esse virginem illam *παρθεναρχήν*; gratis dilectam: quæ virtute Spiritus S. concepit, gestavit, & peperit filium Dei, Messiam & Servatorem mundi: ut verè *θεοτόκος* nominetur & beata prædicetur. Nihilominus communi more in & cum peccato conceptam & natam esse, eoque peccato originali non minus quam ceteros homines fuisse obnoxiam.

Orthodoxi  
negant.

Thesis

Thesis igitur Negans Orthodoxorum est: *Mariam virginem non fuisse immunem à peccato originali, per sanctam & immaculatam conceptionem.* LOC. VII.

κατηγόρη Theſeos Negantis Orthodoxæ.

Rationes  
Negantes  
Orthodoxæ.

### Ex Natura Subjecti.

Nullus carnali generatione oriundus ab Adamo, immunis est à peccato originali. Sed Maria virgo carnali generatione oriunda, sive orta est ab Adamo. Ergo. *Minorem* habemus Luc. 3. ubi genus Christi ad Adamum usque adscendendo deducitur. Quod autem de carnali generatione additur, vix quisquam sanus inter Pontificios negaverit: licet Legenda Sanctorum fabuletur, Mariam non ex congressu connubiali, sed ex osculo mariti Joachimi ab Anna matre conceptam fuisse. *Major* expressius etiam tradit Scriptura: Rom. 5. v. 12. & seqq. cap. 3. v. 11. & seqq. cap. 11. v. 32. 1. Cor. 15. v. 22. Gal. 3. v. 22. Exceptio: quod Maria speciali privilegio eximatur à labe communi, est mera principii petitio: quibus verò rationibus fulciatur, videbimus infra.

Q carnali  
generatio-  
ne orta est  
ab Adamo.

### Ex Natura Prædicati.

I. Quod est solius Christi privilegium, nulli hominum *ἡγιασμένης*, id ne quidem Mariæ virgini est aut esse potest commune. Sed sancta & immaculata conceptio, & per eam immunitas à peccato originali est solius Christi privilegium. Ergo. *Major* per se est manifesta. Opponuntur enim inter se commune & non commune, sed proprium. *Minor* probatur dupliciter. I. quia de solo Christo dicitur in Scriptura. Luc. 1. v. 35. Matt. 1. v. 20. & creditur in Symbolo, quod sit conceptus ex Spiritu S. II. quia de ipso solo affirmatur, quod sit separatus à peccatoribus, Heb. 7. v. 26. expers omnis peccati, cap. 4. v. 15.

Q. immaculata  
conceptio  
est solius  
Christi  
privilegium.

II. Proprii effectus arguunt propriam causam. In Maria virgine fuerunt proprii effectus peccati originalis. Ergo ipsum quoque in ea fuisse oportet. *Major* non indiget probatione. *Minor* sic ostenditur. Peccata actualia, calamitates hujus vitæ, ipsaque mors sunt proprii effectus peccati originalis, immediatè vel mediatè. Gen. 3. Rom. 5. Deut. 27. 28. Atqui his omnibus obnoxia fuit virgo Maria. Ergo. Actualia ejus peccata notantur Luc. 2. v. 44. Joh. 2. v. 4. & Luc. 8. v. 19. 20. 21. Calamitates ei prænuntiavit Simeon. Luc. 2. v. 35. ipsa fatetur cap. 1. v. 48. & seqq. & historia Evangelica Passionis imprimis,

Q. in Ma-  
ria fuerunt  
proprii ef-  
fectus pec-  
cati origi-  
nalis.

LOC.  
VII.

memorat Joh. 19. v. 26. 27. De morte non potest esse dubium. Nam quæ de adscensione ejus in cælum memorantur, nimis diluta sunt & fabulosa.

Q. miseri-  
cordia Dei  
per Chri-  
stum serva-  
ta fuit à  
peccatis.

III Quæ misericordia Dei per Christum servata fuit à peccatis suis, ea expers non fuit peccati originalis per sanctam conceptionem. Maria virgo ita servata est. Ergo. *Major* certa est: ubi enim non est peccatum, ibi redemptio & salus à peccato non habet locum. Matt. 1. v. 21. Psal. 130. v. 8. *Minor* probatur. I. Luc. 1. v. 48. 50. ex cantico ipsius: quo Dei Servatoris misericordiam in Christo deprædicat. II. facto ipso: tum quia ex concionibus Christi quæsit & hausit salutem Luc 8. v. 20 21. tum quia Christum Servatorem una cum Apostolis constanter invocavit. Act. 1 v. 14.

Q. alias non  
opus fuisset  
speciali san-  
ctificatione  
humanæ  
naturæ  
Christi in  
ejus utero.

I V. Si Maria Virgo inde à sui conceptione, immunis fuit à peccato originali, nihil opus fuit speciali sanctificatione humanæ Christi naturæ in utero Virginis. *Ratio* est: quia fœtus infici ab eâ nullo modo potuit; utpote qui materialiter ex sanctâ sanctus concipiebatur. Sed falsum est consequens; quod Scriptura apertè redarguit. Luc. 1. v. 35. Ergo & antecedens.

Antithesis Affirmans Heterodoxorum est: *Mariam Virginem fuisse immunem à peccato originali, per sanctam & immaculatam conceptionem.*

Rationes  
Affirmantes  
Heterodoxæ.

Ἀντιθέσις Antithescos Affirmantis Heterodoxæ.

Ex Natura Subjecti.

*Adamus fuit typus Christi, & Eva Maria Virginis. Sed Adamus ex terra nondum maledicta conditus est: Eva quoque sine peccato primum formata. Ergo & Christus secundus ille Adamus, ex massa integra, ex matre peccati experte conceptus, genitus fuit.* RESP. Theologia allegorica non est argumentativa ut habet regula Scholasticorum. In *Mayore* est duplex fallacia. Una à dicto secundum quid. Nam Adamus dicitur typus Christi; Rom. 5. v. 14. non absolute, sed juxta illum modum, quem inibi Apostolus declarat. Altera petitionis principii. Nuspiam enim id docet Scriptura. Patres quidem nonnulli, Tertullianus, Epiphanius, Augustinus & alii, Mariam & Evam inter se conservant; sed non in hoc tertio, verum in fide, quam illa habuit sermonibus angeli, ista seductioni Diaboli tribuit.

Q. tota pul-  
cra sit.

Ex Natura Prædicati.

I. *Quæ tota pulchra est, ut macula in ea non sit; immunis quoque est à peccato*



*cato originali. Atqui Maria Virgo tota pulchra est: ut dicitur Cant. 1. & 2.* **LOC. VII.**  
**ERG. RESP.** Negatur Minor: quia totum illud Canticum de Christo & Ecclesia agit; attestante quoque Apostolo, Eph. 5. v. 27. nec diffitentibus adversariis. Ad Mariam non nisi coactè & detortè referri potest. Præterea etiam Major falsa est, si universaliter intelligatur. Spiritus justorum consummatorum nunc sunt; Hebr. 12. v. 23. & omnes sancti in resurrectione erunt toti pulcri & immaculati; nec tamen propterea absque peccato originali concepti fuere?

**II.** *Quod Deus potuit & voluit, id sine dubio fecit. Sed Mariam Virginem potuit & voluit præservare à labe originali.* **ERG.** Potuit; quia omnipotens. Voluit: quia tam ignominia, quam honor matris in prolem redundat. Præterea mater singularem conjunctionem cum filio obtinet. *Qua autem conjunctio Christo & Belial?* 2. Cor. 6. v. 14. **RESP.** Præ de potentia facile largimur. *Posterius* de voluntate firmiores probationes postulat. Nam prima petit principium. Immaculata conceptio non est honor Mariæ conveniens, neque ab ea in Christum ullus honor redundat, ad commendationem ipsius. Peccatum vero originis, licet sit ignominia matris, Christum tamen non attingit: qui sancta conceptione ab ea præservatus fuit. Luc. 1. v. 35. Vel etiam concedi potest totum hæcenus, quod Christus dicatur genitus ex matre peccatrice sed absque peccato. Quod omnino pertinet ad humiliationem ipsius. Et sic aliæ quoque mulieres, gravibus infectæ peccatis recensentur inter majores ipsius, Matth. 1. Altera inconsequens est: à naturali conjunctione ad moralem argumentans, ipsumque genus prædicationis sophisticæ pervertens.

Q. Deus potuit & voluit Mariam præservare à labe originali.

**SEPTIMA:** *An omnis actus contra Legem sit per se damnabilis?*

Septima Sociniana: An omnis actus contra legem sit per se damnabilis?

Quæsitum est Theologiæ Socinianæ. De quo ita Socinus libello fuasorio ad Polonos, quo sectæ suæ fidem ac religionem commendat: *Omnis vitiosus actus, Christi præceptis repugnat, summo conatu ac diligentia cavendus est. Tamen non quilibet ejuscemodi actus; sed habitus vitiosus, vitiosa consuetudo, quæ Evangelicæ filii Dei doctrinæ adversatur, hominem à calorum regno, excludit.* Idem Ostorodius, Smalzius & alii Socinianorum antesignani sentiunt ac docent. Distinguunt igitur inter habitum vitiosum & actum. Ille damnabilis est, hic non: quantumvis repugnet Evangelio Christi. Ubi, ut obiter id moneam, Evangelii voce, tantum significant doctrinæ genus legale, Mosaico perfectius, à Christo sancitum:

Sociniani negant.

LOC.  
VII.Novato-  
rum sen-  
tentia.

tum : in cuius observatione, tum perfectio Christiana, tum salus nostra consistat. *Novatores* cap. VII. Apologiae suae, aliter paulo sententiam suam proponunt & declarant. *Primo*: *leviores lapsus, qui ex vera infirmitate, ignorantia, subita aliqua & levi passione fiunt, a Deo non censeantur inter ea peccata, propter quae homines excludere velit regno calorum: non quod sua natura sint veniales, sed quod sint tales ex formulâ fœderis gratuiti. Secundo*: *Actum peccati ab habitu peccandi accurate distinguendum esse: & tamen etiam unum actum enormem, sive enormiter malum excludere a regno calorum: cuiusmodi est blasphemia in Spiritum Sanctum Matth. 12. v. 36.* Hæc non valdè dissimilia esse prioribus, etsi videantur talia, conferenti haud est obscurum. Neque enim arbitramur Socinianos id affirmare, de illis etiam actibus, qui valdè sunt enormes: ut peccatum in Spiritum S., latrocinium, sacrilegium, adulterium. Tum etiam facile concedent veniales esse dicique ex fœdere gratuito: qui veniunt contra Euangelium & doctrinam Christi. Sed quod veniale est ex Euangelio, est mortale ac damnabile per se. Neque in aliis est veniale, quam qui veniam consequuntur per fidem Christi: ut alibi docuimus.

*Thesis Affirmans Orthodoxorum est: Omnem actum contra Legem esse per se damnabilem.*

Rationes  
Affirman-  
tes Ortho-  
doxa.

Κατηγορίαν Theseos Affirmantis Orthodoxæ.

Ex Natura Subjecti.

Q. prohibe-  
tur lege  
Dei per se.

I. Quicquid lege Dei prohibetur per se, est damnabile per se, omnis actus contra legem prohibetur Lege Dei per se. Ergo est damnabilis per se. *Major* est Scripturæ in utroque Testamento, Deut. 27. v. 26. Gal. 3. v. 10. & alibi. *Minor* sic ostenditur. Omnis *ἀνομία* Lege Dei prohibetur per se. 1. Iohan. 3. v. 4. Omnis actus contra Legem est *ἀνομία*. Ergo. Atque hoc argumentum etiam valere de lapsibus levioribus, evidens est ex præcepto Decimo: quo omnis concupiscentia contra Legem, cuiuscunque generis, simpliciter interdicatur.

Q. peccata  
ignorantiæ,  
infirmita-  
tes, sunt  
damnabiles  
per se.

II. Peccata ignorantiae, dubitationes, infirmitates, & vitia non regnantia sunt actus contra legem. Sed illa quoque sunt damnabilia per se. Ergo omnes actus contra legem sunt damnabiles per se. *Major* plana est. *Minor* confirmatur confessionibus & petitionibus Sanctorum in Scriptura, Psal. 19. v. 13. Matth. 6. v. 12. 1. Joh. 1. v. 8.9.

Ex

Ex Natura *Prædicati*.

I. Quod excludit à regno cœlorum per se, est damnabile per se. Q. omnes actus contra legem, etiam minimi, excludunt à regno cœlorum per se. Ergo. *Major* iterum manifesta est. *Minor* probatur autoritate Christi apud Matthæum, cap. 5. v. 19. ubi *μικροὺς*, ex sensu Phariseorum Servator loquitur.

II. Si actus contra legem non sunt damnabiles per se: id fit vel quia veniales sunt sua natura: vel quia tales sunt ex fœdere gratiæ: vel quia Lex Dei habitus solum vitiosos, non etiam actus interdicat. Nihil horum verè dici potest. Non primum: quia illud Novatores expresse negant. Non secundum: quia erunt non damnabiles per accidens, per se verò damnabiles. Non tertium: quia utrique & actus & habitus. Imò si verba legis attendas, actus immediate & κατὰ τὸ ἐν γένει; habitus mediātē & κατὰ διαφοράν prohibentur. Concludimus igitur: omnes actus contra legem esse per se damnabiles. Q. nihil dici potest cur non sint damnabiles per se.

Antithesis Negans Heterodoxorum est: *Actus contra legem non esse damnabiles per se, sed habitus.*

Ἀντιθεσὶς Negantis Heterodoxᾶ.

Rationes  
Negantes  
Heterodoxa.

Ex Natura *Subiecti*.

I. Docet Scriptura, non actus, sed habitus vitiosos excludere à regno cœlorum. Ergo non illi, sed isti sunt per se damnabiles. Antecedens probatur duplici testimonio. Prius est; Gal. 5. v. 21. qui talia faciunt, &c. id est, non qui aliquando faciunt, sed qui consueverunt facere. Alterum est. 1. Corinth. 6. v. 9. ubi non fornicationis aut ebrietatis, sed fornicariorum, ebriosorum mentionem facit. Tales autem sunt non qui semel, sed qui sæpius ista peccata committunt. RESP. Antecedens falsum est, ac neutro testimonio adstruitur, quin destruitur & evertitur. Gal. 5. v. 21. τὰ τοιαῦτα περιετέλει, intelligendum est non de pluribus solum & repetitis actibus, ex habitu acquisito, sed de unico etiam actu. Nam unicus actus Idololatriæ, adulterii, ebrietatis, est idololatria, adulterium, ebrietas: unicus actus carnis est carnis opus. v. 19. Sic 1. Corinth. 6. v. 9. πορνοὶ, μέθυσοι, fornicarii sive scortatores & ebriosi appellantur, non ab habitu aut pluribus actibus tantum: verum etiam ab unico actu. Cain homicida ab unico actu fratricidii: David adulter ab uno actu adulterii. Notum etiam est, subjectum denominari à forma, & concreta sequi naturam abstractorum. Sed ab-

Q. Scriptura doceat non actus sed habitus vitiosos regno cœlorum excludere.

LOC.  
VII.

tracta *μπελα, μέγν.* sunt nomina habitibus & actibus, uni vel pluribus communia; uti in Ethicis docetur.

Q. concu-  
piscencia  
involunta-  
ria non sit  
damnabilis  
per se.

II. Si omnis actus contra legem est damnabilis per se, talis quoque erit concupiscencia involuntaria; in primis suis motibus consistens. Falsum consequens. Ratio: quia non est in nostra potestate; nec dici potest voluntaria legis transgressio. Ergo. RESP. Consequens verissimum esse constat argumento præcepti decimi; quod totum genus vitiosæ concupiscenciae omnesque ejus motus & actus prohibet. Ratio consequentis reponit falsa principia, sæpius jam à nobis confutata: Nihil esse peccatum, nisi quod nostræ est potestatis: item nisi quod voluntarium, &c.

LOCUS

## LOCUS OCTAVUS

De

## LIBERO ARBITRIO.

**C**Elebre est dictum Augustini, olim vulgatum magis quam intellectum : *Supernaturalia amissa esse , naturalia corrupta.* Supernaturalia ei sunt , sapientia , iustitia , sanctitas , immortalitas , cæteræque dotes , quæ nomine Iustitiæ originalis censerentur. Hæc amissa esse per lapsum Adami loci antecedentis controversiis , maximè de peccato originali , satis superque demonstratum est. Naturalia verò dicuntur facultates sive potentiæ animæ , earum qualitates & operationes , in quibus reliquæ imaginis Dei in homine consistunt & cernuntur. Quæ cum non amissa sint , sed corruptæ , ac sanitate sua sive integritate spoliata : hinc de viribus humanis post lapsum reliquis disputari solet : quænam illæ sint ? quousque valeant ? & quid earum beneficio homo lapsus assequi ac præstare queat ? Campus certè latissimus controversiarum , in quo se φιλαυτία & superbia ingenii humani præcipuè ostentat : magnificè de se sentiens , suæque omnia extollens : contra auxilium & gratiam Dei fastidiens , extenuans , vel saltem corrumpens. Sed non omnes de Libero Arbitrio controversiæ hujus sunt loci. Nam quæ de bonis spiritualibus , de gratia conversionis , & ad eam præparatione agunt , ad Vocationem Efficacem Fidemque pertinent. Hic eæ potissimum veniunt discutiendæ , quæ naturam ingenii humani in genere declarant : Tum etiam vires ejus in naturalibus , civilibus , moralibus , examinant. Quod priusquam agamus , procemii loco pauca dicemus de Calumniis & Logomachiis hujus loci : præterea capita Controversiarum certo ordine digeremus atque disponemus.

CALUMNIÆ sunt.

PRIMA : *Quod nec nomen liberi arbitrii , nec rem ipsam ferre possimus ; titulum appellantes sine re.*

RESP. Scripta , colloquia ac disputationes nostrorum abunde nos purgant , ab hac sive criminatione , sive cavillatione. Nomen *Liberi arbitrii* non minus nobis est usitatum , quam adversariis. Res etiam defini-

LOC.  
VIII.

Philoso-  
phorum  
sententia  
de Lib.  
Arb.

& Pelagia-  
norum.

nita ac approbata, sed juxta veritatem Scripturæ: nempe quod sit factus volendi aut nolendi, eligendi aut repudiandi objectum, ab intellectu monstratum, proprio, spontaneo ac deliberato motu. Philosophi Græci τὸ αὐτεξέστιον καὶ ἐλθέσαν πρᾶξι, Latini liberum arbitrium plus nimio extulerunt. I. Ratione efficientis, quatenus illud dixerunt ἀδελφωτον, nullius imperio ac gubernationi obnoxium; eoque liberum, etiam à subjectione Providentiæ divinæ. II. Objecti respectu; dum in hac corruptione peccati, quam ipsi ignorabant, illud constituerunt ἀμφίρρεπτος ad bonum & malum, & in utramque partem æqualiter flexile & propensum. Utrumque errorem, longe gravissimum, cum Pelagiani veteres & novi, sub usitato nomine spargant in Ecclesia; Theologi Orthodoxi non modo erroris falsitatem redarguunt, sed monstrant quoque κατὰχρησιν, & abusum vocabuli, eumque cavendum monent; Sanum interim usum approbantes & retinentes. Quamquam cum vox sit non ἐξ ἑαυτοῦ, sed ἀγχοῦ, aliena à Scriptura, nemini vitio fraudive esse debeat, si τὸ ἐκχέον spontaneum, quam αὐτεξέστιον sive liberum arbitrium dicere malit.

SECUNDA: *Quod liberum arbitrium nobis sit planè servum.*

Arbitrium  
quatenus  
liberum &  
servum.

RESP. Id falsum est. *Liberum* & *servum* sunt differentię arbitrii humani non contrarię, sed diversę aut disparatę. Est *Liberum*, quia proprio, spontaneo, ac deliberato motu agit. *Servum* etiam: quia mancipatum peccato nihil potest quam peccare. Quo sensu ipsa Scriptura hominem servum peccati nominat. Iohan. 8. v. 34 Rom. 6. v. 17. Proinde servum dicitur non absolute, sed limitate sive cum gemina limitatione. I. Post lapsum in statu peccati. II. Nec circa omne objectum, naturale, civile, externum; sed circa objectum spirituale, atque etiam morale per se bonum.

TERTIA: *Quod Liberum arbitrium Deo detrahamus, per absolutam omnium rerum atque eventuum necessitatem.*

Deus αὐτο-  
ἐξέστιος &  
αὐτεξέστιος.

nec repugnat  
nec necessitas  
eventuum.

RESP. Deum credimus esse non solum αὐτεξέστιον, sed etiam αὐτεξέστιον; ut loquitur Origenes; Liberumque arbitrium non dependens aut subordinatum, sed independens atque absolutum modo perfectissimo ei tribuimus. Huic vero non repugnat illa rerum atque eventuum, quam adversarii objiciunt, necessitas. Etenim sunt & dicuntur necessaria non necessitate naturę divinę, quomodo ignis necessario urit; Sol necessario movetur: sed necessitate immutabilis consilii ipsius;

secun-



secundum quod, salva voluntatum creaturarum libertate & rerum contingentia, necesse est evenire omnia prout Deus decrevit. De quo alibi ex professo. Hæc verò necessitas in Scholis ex hypothese non absoluta appellatur.

LOC.  
VIII.

**QUARTA:** *Quod hominem omni libertate spoliatum verum in truncum & stipitem.*

**RESP.** *Libertas* varie dicitur. Est libertas à coactione, à Physica necessitate, à bruta determinatione; hæc homini etiam post lapsum competit. Est præterea libertas à servitute peccati, quæ est ex corruptione naturæ, itemque à miseria ac pœna peccati; quæ spoliatus est post lapsum culpa sua. Neque tamen propterea truncus aut stipes dicendus est. Exercet enim proprios ac spontaneos motus & actiones potentia rationalis. Retinet reliquias quasdam imaginis Dei, circa discrimen honesti & turpis, moderationem locomotivæ, & disciplinæ externæ studium. Denique ne quidem in conversione violenter cogitur, sed efficaciter movetur, flectitur, adeoque actus agit, licet primi illi motus excitentur & efficiantur à gratia: non autem eliciantur è viribus arbitrii humani.

*Libertas*  
quænam  
homini  
superstet,  
vel  
perit,  
non pro-  
pterea  
truncus  
dicendus.

**QUINTA:** *Quod doctrina nostra de Libero arbitrio sit noxia & inimica pietati: quæ ne hoc quidem relinquat homini, scilicet non venato, ut pius esse velit.*

**RESP.** Sic ipsa Scriptura adversa fuerit pietati: quæ expressè docet non minus το θελον, quam το εὐεργετον à Deo esse, Phil. 2. v. 13. non esse aut volentis aut currentis sed miserantis, Rom. 9 v. 16. Doctrina pietatis est; non quæ homini animali intelligentiam spiritualium, injusto iustitiæ desiderium ac studium, impio pietatis exercendæ voluntatem ac facultatem attribuit: sed quæ peccatorem adducit in agnitionem peccati & αδυναμίας suæ: excutit ei securitatem ac superbiam; adducit ipsum ad veram humilitatem, ac sanctam desperationem de viribus suis: accendit in ipso desiderium gratiæ in Christo, precationem, fidem: urget denique ac stimulat eundem ad resipiscentiam, novam obedientiam & perseverantiam in ea. Quæ omnia cum præstet nostra doctrina secundum verbum Dei; apparet magistræ atque matrem esse veræ pietatis, non hostem aut adversariam.

*Doctrina*  
pietatis  
quænam  
sit.

LOC.  
VIII.

## LOGOMACHIAE sunt.

PRIMA: *An libertas à coactione sufficiat ad libertatem arbitrii?*

Non sufficit, neque à nostris sufficere docetur.

RESP. Requiritur ad eam ipsa Scriptura docet: quæ τὸ ἐκείνῳ, spontaneum sive voluntarium coacto opponit. 1. Petr. 5. v. 2. Philem. v. 14. Sufficere ad constituendum liberum arbitrium, nemo Orthodoxorum asserit. Nam insuper requiritur libertas à necessitate physicâ, ac brutâ determinatione: qua utraque differentia homo liberè agens ab agentibus naturalibus &amp; brutis distinguitur.

SECUNDA: *An indifferentia judicii dici possit libertas arbitrii?*

Libertas est judicativa, &amp; electiva.

RESP. Absolutè &amp; adæquate non potest. Potest vero secundum quid. Est enim liberum arbitrium potentia non simplex, sed mixta ex duabus principibus animæ facultatibus; mente &amp; voluntate. Utrique convenit sua libertas: menti in judicando, voluntati in eligendo &amp; repudiando. Illa est judicativa, ista electiva. Cum igitur composita referant naturam suorum simplicium, libertas arbitrii ut judicativa verè dicitur, sic in indifferentia judicii, rectè, licet non adæquate, constituitur.

TERTIA: *An in Ethnicis sit vera ac naturalis Dei notitia?*

Est quædam notitia, sed non salutaria.

RESP. Potest quæstio vel affirmari vel negari diverso sensu. Prius de noticia illa, quæ continet veritatem Dei, h. e. quasdam noticias de Deo veras, certas, reliquas in mente hominis post lapsum, &amp; lumine naturæ per principia interna &amp; externa obtinetur. Ita Paulus docet Rom. 1. v. 20. 21. c. 2. v. 14. 15. Posterius de vera ac salutari veri Dei cognitione in Christo, quæ solo fidei lumine percipitur ex verbo: Quam idem Apostolus Ethnicis derogat, 2. Thessal. 1. v. 8. Gal. 4. v. 8.

QUARTA: *An in actionibus naturalibus & civilibus, homines habeant liberum arbitrium?*

Cum dependentia à gubernatione Dei.

RESP. Habent; sed non citra dependentiam à gubernatione divina. In ipso vivimus, Actor. 17. v. 28. Cor Regis in manu Domini, Prov.

PROV. 21. v. 1. Tum etiam quisquis vel in his excellit, habet quod speciali Dei auxilio acceptum referat. Universale enim est illud: Quis se discrevit? 1. Cor. 4. v. 7.

LOC.  
VIII.

QUINTA: *An potentia naturalis ad bonum morale & spirituale, sive ad opera pietatis, saltem remota, homini non Renato conveniat & tribui possit?*

RESP. Remota potentia dicitur ambigüe: vel de aptitudine sive capacitate passiva subjecti, vel de activa quadam ejus facultate. Primo sensu convenit homini illa potentia: ut qui naturalibus *εὐπειθείαις* intelligendi, volendi, nolendi & rationaliter agendi præditus est; absque quibus ne homo quidem foret. Altero verò sensu, si quis eidem tribuere velit, arrogabit ei quod non habet, videlicet ejusmodi vires ad bonum, quæ impeditæ solum & sopitæ per gratiam prævenientem, excitentur & ex potentia in actum deducantur. Loquimur verò hic de bono morali & spirituali propriè quod opus pietatis dici meretur secundum Scripturam, & Deo placet. Alioquin minimè diffitemur, aliquod bonum morale, generaliter & indefinite sic dictum, solis naturæ viribus præstari posse; ut est Rom. 2. v. 14. Atque hujus respectu non tam remota quam proxima potentia ad bonum homini inest.

Remota  
potentia  
ad bonum  
morale &  
spirituale  
quatenus  
homini ad-  
sit vel de-  
sit.

Super sunt ipsæ CONTROVERSIÆ, quas in suos ordines atque capita breviter deducemus.

LUTHERANI in loco de Lib. Arbitrio, prout hic explicatur, nihil peculiare, & ab Orthodoxis diversum habent. Nec possunt aliter, quamdiu Lutherum sequuntur Magistrum, qui libello verè aureo, quem scripsit de *servo Arbitrio contra Erasmus*, hoc caput doctrinæ rectissime explicavit & solidissime asseruit.

ANABAPTISTÆ, etsi alii gravius, alii levius errant; tamen plerique omnes cum Pelagianis sentiunt, & liberum arbitrium tam ad bonum, quam ad malum propugnant. Cum his igitur non est cur seorsim agamus. Reliqui sunt Sociniani, Pontificii & Novatores: de quibus distinctè.

SOCINIANI docent: *Liberum arbitrium ad bonum reliquum esse homini post lapsum; sive per lapsum Adami non esse amissum. Quo uno & generali errore speciales multos complectuntur.*

SOCINIA-  
NORUM.

PONTIFICII asserunt.

PONTIFI-  
CIORUM.

I. *Arbitrium hominis ab omni omnino necessitate esse liberum.*

II. *Datum*

LOC.  
VIII.

II. Datum esse homini liberum arbitrium, ut gloriam sempiternam per propria merita, h.e. modo nobilissimo consequatur.

III. Hominem non renatum, in civilibus particularibus, arbitrium habere à speciali Dei motione, nec non à servitute peccati liberum.

IV. Hominem, nulla tentatione urgente, sine fide, & sine speciali Dei auxilio posse bonum aliquod morale ita perficere, ut in eo nullum omnino peccatum admittat.

NOVA-  
TORUM.

NOVATORUM denique assertiones sunt.

I. Voluntatem humanam liberam esse ab omni necessitate antecedenter eam determinante.

II. Libertatem voluntatis propriè sitam esse in indifferentia ad opposita.

III. Voluntatem esse indifferentem ex se, ad bonum & malum; quod alii apertius alii tectius affirmant.

Ex his controversiis, quæ alibi omiffæ, aut concisius tractatæ, eas quantum ratio temporis ad ferias vergentis patietur, exsequemur.

Prima  
Neo-Pela-  
gianorum:  
An Arbi-  
trium sit  
liberum ab  
omni omni-  
ni necessi-  
tate?

PRIMA: An arbitrium sive voluntas hominis sit libera, ab omni omninò necessitate?

Neo-Pela-  
giani affir-  
mant.

Communis hypothesis sive assertio omnium Neopelagianorum est: Libertatem voluntatis cum necessitate omnino stare non posse; item: Liberum arbitrium ne quidem concipi aut intelligi posse, cum determinatione ad unum, sive cum necessitate antecedenter illud determinante. Nimirum quia arbitrium fingunt esse liberum, non limitate sive secundum quid, illo modo, qui in voluntatem creatam corruptamque cadit; sed absolute, citra determinationem ab alio: quod το αὐτῆς ἑαυτοῦ; item ἡ ἐκείνου αὐτοῦ αἰσέσεως Philosophis usitate significet. Non etiam alius scopus est hujus assertionis; quam ut voluntas hominis eximatur à necessitate determinationis ac gubernationis divinæ; ac ἀδελφότητος, suorum actuum Domina constitutatur. Id sole meridiano clarius est ex prælectionibus Socini, Disputationibus Bellarmini de Lib. Arbitrio, nec non scriptis Novatorum publicis. Orthodoxi pro definiendo statu controversiæ Lib. arbitrium bifariam considerant, absolute & relatè, sive in certo statu. Absolute arbitrium est liberum à necessitate duplici: Una physica sive naturali, quæ est determinatio naturæ inanimæ vel brutæ, ad unum eodem modo agendum, ex ordine creationis ac naturæ instinctu. Altera coactionis, quæ est determinatio naturæ rationalis ad unum, præter

Arbitrium  
liberum  
est  
Absolute.

præter vel contra voluntatem, à violento externo principio. Utraque igitur hæc necessitas voluntati absolute repugnat. *Relatè* liberum fuit & erit hominis arbitrium à necessitate peccati & miseriæ, in statu primo & quarto, integritatis & gloriæ; non vero est in statu peccati aut gratiæ in hac vita. Vicissim *arbitrium hominis* non est liberum, sed *subjectum necessitat* absolute & relatè. *Absolute*. I. Necessitati dependentiæ sive gubernationis divinæ; sine cujus determinatione non magis agere, quam absque Deo subsistere potest. II. Necessitati determinationis ab ultimo judicio practicæ rationis; scil. ordinariæ, quando voluntas ex *λογισμῶς*, hoc est, deliberato agit, & non ruit contra rationem. Tum enim sequitur mentis judicium & eligit quod mens eligendum determinavit. Utraque igitur hæc necessitas, cum libertate voluntatis concordat. *Relatè*, & quidem in statu peccati, tenetur necessitate immutabilitatis: quatenus per corruptionem naturæ, voluntariè sibi attractam, & quantum ad ipsam immutabilem, immutabiliter se determinat ad unum genere sive specie, hoc est, ad malum tantum: licet ad unum in individuo sive particulari, ad hoc, illud, aut aliud malum contingenter se habeat. Atque hæc etiam necessitas cum libertate voluntatis probè convenit. Ex quibus omnibus colligimus: Necessitatem libertati non indistinctè, sed distinctè ac definitè opponi: adeoque à libero arbitrio removeri non quamvis, sed physicam solum & coactionis necessitatem. Hactenus de statu controversiæ.

LOC.  
VIII.

Relatè.

Necessitate  
subjectum  
est.

Absolute,

Relatè.

Thesis Negans Orthodoxorum est: *Arbitrium sive voluntatem hominis non esse liberam ab omni omnino necessitate.*

κατὰ τὴν Θεσιν Negantis Orthodoxæ.

Rationes  
Negantes  
Orthodoxæ.

Ex Natura *Subjecti*.

Liberum arbitrium seu voluntas creata, non est libera ab omni necessitate. Atqui liberum arbitrium seu voluntas hominis est creata. Ergo. *Minor* extra controversiam est. *Major* tribus argumentis demonstratur. I. quia omne creatum necessario dependet à creatore suo, in essendo, existendo, operando. Actor. 17. v. 28. II. quia voluntas creata, uti suis instructa est dotibus & qualitatibus: quod alibi ostensum contra Pelagianos; ita secundum qualitates illas necessario operatur, Matth. 12. v. 33. quæ necessitas naturæ dici solet. III. arbitrium creatoris Dei absolutissimum atque liberrimum, non est solum omni necessitate. Ergo multo minus arbitrium voluntatis humanæ creatæ. *Ratio consequentiæ* apertissima est à majori ad minus.

Q. liberum  
arbitrium  
hominis  
est crea-  
tum.

LOC.  
VIII.

*Antecedens* constat Scriptura & ratione. Illa: quia utrumque Deo tribuit, Ephes. I. v. 11. Psal. 115. v. 3. Collatis cum Mal. 3. v. 6. Iac. 1. v. 17. Ista: quia Deus necessario agit secundum naturam suam, bonus, bene: & tamen liberè non coactè sic agit. *Cavillari* quidem solent hic Adversarii: *Deum citra blasphemiam non dici liberè bonum*. Sed ludunt ambiguitate. Liberum enim aut opponitur necessitati absoluta; & idem est quod contingens, quod potest esse vel non esse; aut opponitur coactionis necessitati. Non priore, sed posteriore modo dicimus Deum esse liberè bonum.

### Ex Natura *Pradicati*.

Q. Scriptura aliquam necessitatem cum libertate voluntatis copulat.

I. Quæ Scriptura copulat, ratio nè disjungat. Scriptura copulat necessitatem cum libertate voluntatis; non omnem sed aliquam eamque certi generis. Ergo. *Minoris* veritas probatur in utroque genere actionum, cum bonarum, tum etiam malarum. *De bonis* est 1. Corinth. 9. v. 16. *Si euangelizem, non est quod gloriar; necessitas enim mihi incumbit*: scilicet tum vocationis Actor. 9. v. 15, tum arcani impulsus à Spiritu sancto cujus exempla sunt Actor. 14. 16. 17. videlicet quando irritabatur Spiritus ipsius, ut non posset non euangelizare; & tamen summa contentione id peragebat; Ideo addit, v. 17. *Si volens id facio*, &c. Sic Iohan. 15. v. 5. *Sine me nihil potestis facere*, & tamen summa voluntate atque voluptate. Psal. 40. v. 9. Actor. 2. v. 41. *De Malis* est, Matth. 18. v. 7. *Necesse esse ut eveniant offendicula*: statim verò additur, *va autem homini*, &c. scilicet cujus mala voluntate contingent. Sic poena exprimitur v. 6. quam denunciat Salvator malitiosè peccanti. Iterum 1. Corinth. 11. v. 19. *oportet esse hæreses inter vos*; & tamen pravum hæresiarcharum studium & mala voluntas passim damnatur à Paulo: in Epistolis ad Timotheum & Titum; uti quoque ab ipso Servatore Matt. 23. & 24. capp.

Q. libertas non omni necessitati opponitur, sed cuidam subordinatur in Scriptura.

II. Quo modo necessitas opponitur in Scriptura libertati, eo modo excluditur ab eâ: vicissim quo modo libertas subordinatur necessitati in Scriptura, eo modo ei includitur & adhæret. Atqui libertas opponitur necessitati, non absolute, sive omni, sed certæ, videlicet coactionis ac physicæ: vicissim libertas subordinatur necessitati dependentiæ & immutabilitatis; quæ etiam interna naturæ dicitur. Ergo. Utrumque membrum *Minoris* probatur ex Scriptura. *Prims*. I. iis locis, quibus τὸ ἐκείνου ἀναγκάσιον, pro ἀνασίσω sive coacto per synecdochen generis acceptum, inter se opponuntur. 1. Petr. 5. v. 2. Philem. v. 14. 1. Corinth. 7. v. 37. 2. Corinth. 9. v. 7. II. aliis locis, quibus libertas arbitrii rebus inanimatis & brutis derogatur. Iohan. 1. v. 3. 4. 5. Psal.



Pfal. 32. v. 9. & 49. v. 2. 2. Petr. 1. v. 12. *Posterius* de necessitate dependentiæ Prov. 21. v. 1. cap. 16. v. 1. 9. Jerem. 10. v. 23. Denique de necessitate immutabilitatis in natura corrupta, Jerem. 13. v. 23. Matth. 7. v. 18. Rom. 8. v. 7. 1. Corinth 2. v. 14.

LOC.  
VIII.

III. Quæ necessitas non repugnat libertati voluntatis, nec eam destruit, cum illa stare sive consistere voluntas potest. Atqui necessitas dependentiæ, immutabilitatis, denique etiam determinationis per ultimum practicæ rationis iudicium non repugnat libertati. Ergo. *Major* est manifestæ veritatis ex doctrina contrariorum. *Minor* per partes ostenditur. I. de necessitate dependentiæ; quia Deus, causa prima universorum, & notitiam & iudicium, & electionem objectorum operatur in mentibus & voluntatibus, non destruens illas propriis motibus, sed ciens & excitans eas in ipsis & per ipsas. II. De necessitate immutabilitatis: quia in statu peccati, corruptio naturæ depravat, non autem abolet facultates & principia agendi; & homo secundum corruptionem illam, tanquam qualitatem naturalem intrinsecam, liberrimè peccat. Rom. 1. v. 28. Heb. 10. v. 26. III. De necessitate determinationis per ultimum iudicium practicæ rationis: quia liberum arbitrium cum ordinatè agit, est τὸ ἐκ κινήσεως ἀποφασιστικόν, actus spontaneus deliberatus; & mens naturaliter determinat voluntatem ad unum; hoc est, movet eam ad sponte volendum vel nolendum, eligendum vel repudiandum unum & non aliud; licet per se sit apta nata ad volendum nolendumvè diversum.

Quædam  
necessitas  
libertatem  
voluntatis  
non destruit.

Antithesis Affirmans Heterodoxorum Neopelagianorum:  
*Arbitrium sive voluntatem humanam esse liberam ab omni necessitate.*

Ἀνασχεδὼν Antitheseos Affirmantis Heterodoxæ.

Rationes  
Affirmantes  
Heterodoxæ.

Ex Natura Subiecti.

Principium Electionis liberum est ab omni necessitate. Liberum arbitrium sive voluntas hominis est principium electionis. Ergo. Minor patet. Neque enim aliam ob causam voluntas lib. arbitrium appellatur. Ratio Majoris est: quod facultas eligendi, ne intelligi quidem potest, cum necessitate sive determinatione ad unum. Nam electio est inter multa. Ideo electionem consultatio præcedit. R E S P. Minor exclusivè accepta falsa est. Liberum arbitrium, tam finis est, qui liberè intenditur; quam mediorum quæ liberè eliguntur. Objectum etiam ejus non tantum sunt duo aut plura inter se opposita, ubi est libertas contrarietatis: sed etiam est unum ali-

Q. sit principium electionis.

LOC.  
VIII.

quod aut simplex, ubi est libertas contradictionis. Deinde *Major* quoque falsa est, & ratio ejus. Nam electio instituitur secundum eligentis naturam, & à Deo dirigitur ac gubernatur necessario. Tantum igitur sequitur libertas à necessitate individuationis, circa unum objectum, quæ electionem non admittit.

### Ex Natura Prædicati.

Q. libertatem ab omni necessitate Scriptura ei vindicet.

I. *Quam libertatem ipsa Scriptura vindicat lib. arbitrio, sive voluntati humana, illa jure merito ei tribuitur. Sed libertatem ab omni necessitate Scriptura vindicat Libero Arbitrio. Ergo. Minor confirmatur auctoritate Ecclesiastici cap. 15. v. 14. Deus reliquit hominem in manu consilii sui; adjecit mandata & præcepta: si volueris, mandata servabis. RESP. Negatur Minor, nec confirmatur loco illo Ecclesiastici. I. quia est apocryphus & libri apocryphi. II. etiam corruptus; ut ostendit editionum varietas, III. accipitur aut physice aut moraliter. Physice intelligi non potest; quia sententia est moralis. Quod si moraliter, omnino applicandus est conditioni atque statui hominis integri. Præcedit namque: *Deus ab initio condidit hominem*. Et respondet loco Ecclesiastæ 7. v. 29. Sic vero est impertinens, cum de homine corrupto inter nos disputetur, & ab integro ad corruptum inconsequens sit argumentatio.*

Q. sic etiam in brutis, pueris, furiosis, futurum sit.

II. *Si ad liberum arbitrium sufficeret libertas à coactione, etiam in brutis, pueris, furiosis, somniantibus esset liberum arbitrium. Falsum & absurdum consequens. Ergo & antecedens. Ratio consequentiæ est: quod etiam illi non coacti, sed sponte agunt. RESP. Non concluditur quæstio. Nos non dicimus sufficere libertatem à coactione; si adsit necessitas physica, qua bruta feruntur ad pabulum; absit *παραγγέλις*, qua bruta destituuntur; & pueri, furiosi, somniantes non utuntur. Liberum arbitrium est *ἐκ τῆς αὐτοῦ ἐξουσίας*, ut loquitur Aristoteles; cum spontaneo *παραγγέλιον* conjungens. Liberum enim vocatur; quia non est coactum nec determinatum ad unum physica necessitate: arbitrium verò dicitur: quod sit *παραγγέλιον* & rationis judicio agat. Ista igitur qui disjungit sophisticatur divisionis fallacia, &c.*

Secunda Neopelagianorum: An formalis ratio Liberi arbitrii in sola indifferentia sita sit?

SECUNDA: *An ratio formalis Liberi Arbitrii in sola indifferentia sita sit?*

Est hæc altera hypothesis Neopelagianorum de libero arbitrio; dependens ex priorē, & ei subordinata. De qua ut rectius judicari possit, duo præmittam. I. Declarationem sententiæ adversariorum. II. Collationem

tionem doctrinæ Orthodoxæ de hac indifferentia. Ita & status controversiæ rectius formabitur in hoc capite, & doctrinæ nostræ veritas solidius tum demonstrabitur, tum vindicabitur. *Indifferentiam illam definiunt* Adversarii, *quod sit indefinita ac indeterminata potentia ad objecta & actus circa illa, per quam voluntas flexilis est ad utrumque genus oppositum, bonum & malum, nec ab alio principio, præterquam à seipso, ad alterutrum determinatur.* Qua descriptione tria complectuntur ac afferunt. I. Liberum arbitrium in sola voluntate situm esse. II. Objectum ejus esse utrumque genus oppositorum, bonum & malum. III. Actus quoque determinatos circa objecta soli voluntati esse attribuendos: utpote quæ sit libera ab omni necessitate prædeterminante, sive interna, sive externa. Hæc est illa indifferentia, in qua ratio formalis liberi arbitrii posita est secundum Neopelagianos. **ORTHODOXI** non negant indifferentiam pertinere ad naturam Liberi arbitrii: quippe per quam distinguitur ab omnibus agentibus natura, sive necessitate naturali. Sed duo hic desiderant. *Primum* est, quod indifferentia illa non ex Scripturâ, sed ex Pseudophilosophia definitur & explicatur: sive objectum ejus, sive ipsos actus spectes. Etenim objectum Liberi arbitrii statuitur tam bonum quam malum: quum in statu peccati liberum arbitrium ad bonum amissum sit, & tantum feratur ad malum, omni tempore, inde à pueritia. Actus quoque ejus finguntur absolute liberi, ut ne quidem dependant, aut determinentur à providentia divina. Quum tamen voluntas & in essendo, & in operando à Deo dependeat, & motus quidem proprios ac spontaneos exerceat, sed qui reguntur à providentia divina, ejusque directioni atque determinationi subsunt. *Alterum* est, quod in sola indifferentia ponitur, ac si ea esset forma adæquata Liberi arbitrii. Est enim forma tantum partialis, sive pars formæ. Siquidem præter indifferentiam, rectè explicatam, hoc est præter liberum, proprium ac spontaneum motum sive actum voluntatis requiritur prævium judicium, sive consilium mentis: quod voluntas composita sive ordinata in agendo sequitur. Prout describitur Ephes. 1. v. 11. & in Didacticis pluribus ostendimus. Ex quibus omnibus perspicuus ac evidens est status Quæstionis: Num ratio formalis liberi arbitrii tantum posita sit in tali indifferentia voluntatis; qua ipsa perinde se habet ad bonum & malum, nec aliunde quam à seipsa determinatur?

Sententia  
Neopela-  
gianorum,  
qui affir-  
mant.

Orthodoxi  
negant.

*Thesis Negans Orthodoxorum est: Rationem formalem Liberi arbitrii, sive Liberum arbitrium formaliter non esse situm in sola indifferentia ad opposita.*

Καταστροφὴ Θεσεως Negantis Orthodoxæ.

Rationes  
Negantes  
Orthodoxas.

LOC.  
VIII.Ex Natura *Subjecti*.Q. indiffe-  
rentia illa  
est tantum  
forma par-  
tialis.

Forma partialis non est adæquata. Sola indifferentia voluntatis ad opposita, sano & Orthodoxo, non Pelagiano, sensu accepta, est forma dun-  
taxat partialis liberi arbitrii. Ergo. Probatur *Minor* I. quia Liberum  
arbitrium non est potentia vel actus simplex, sed mixtus sive compo-  
situs, ex mente & voluntate : est actus spontaneus deliberatus : quem  
Aristoteles vocat τὸ ἐνδεχόμενον πρὸς τὸ εὖ καὶ κακῶς, lib. 3. Eth. cap. 2. II. quia  
indifferentia quoque est iudicii, non voluntatis tantum : atque ut liber-  
tas voluntatis est electiva, sic libertas mentis iudicativa dicitur.

Ex Natura *Prædicati*.Q. talis in-  
differentia  
in nullo  
subjecto  
intelligente  
& libero  
reperitur.

I. Quod in nullo subjecto intelligente & libero reperitur, id non  
est de ratione formali liberi arbitrii. Sed indifferentia illa ad opposita,  
sensu Pelagiano, in nullo reperitur subjecto. Ergo. *Ratio Majoris* est :  
quia Liberum arbitrium in genere concipitur ac constituitur per ab-  
stractionem à subjectis singularibus. *Minor* probatur ipforum subje-  
ctorum inductione; quæ triplici ordine distinguuntur. In *primo* ordine  
sunt Deus & Christus *Ἰεσὺς Χριστὸς*. Deus est liberè, non coactè bo-  
nus : & tamen non indifferenter, quasi etiam possit esse malus aut velle  
mala : quod Scriptura negat, 2. Tim. 2. v. 11. Jac. 1. v. 14. 17. Christus  
quoque fuit liberè bonus, qui promptissimè ac summa cum voluptate  
Patri obedivit usque ad mortem, Phil. 2. v. 7. & seqq. Heb. 10. v. 7. &  
seqq. nec tamen indifferenter atque contingenter, quasi potuerit etiam  
non obedire : idque per gratiam unionis personalis & perpetuæ guber-  
nationis Spiritus S. super ipso quiescentis. Joh. 1. Luc. 1. In *secundo* or-  
dine censentur *angeli, boni juxta & mali*. Illi libere perstant in statu suo,  
Deoque promptissimè obtemperant. Psal. 103. v. 20. 21. nec tamen  
indifferenter, utpote sic confirmati in statu suo, ut excidere eo non pos-  
sint; quod alibi demonstratum contra Novatores. *Ipsi* etiam summo  
studio ac libidine peccant, Joh. 8. v. 44. 1. Joh. 3. v. 8. & tamen non  
possunt non peccare, nec aliud quam peccare. 2. Pet. 2. v. 4. Joh. 8.  
v. 44. 1. Joh. 3. v. 8. In *tertio* ordine sunt homines tum *glorificati*, qui  
libere & nihilominus immutabiliter Deum glorificant & celebrant.  
Heb. 12. v. 23. Eph. 5. v. 27. tum *peccatores irrogeniti*, qui nihil aliud  
possunt quam peccare, cum tamen liberè ac suapte sponte peccent.  
Jer. 17. v. 9. Rom. 8. v. 7. & cap. 1. v. 32. Exceptio : Sed videntur eis  
posse *subiecta*, in quibus indifferentia illa ad bonum & malum habet locum. Si-  
quidem in statu primo Adamus indifferens erat ad utrumque oppositum. In  
statu tertio etiam, qui regenerationis dicitur, arbitrium hominis fertur partim ad  
bonum

*bonum, partim ad malum.* RESP. Nos vero hujusmodi subiecta dari posse, & ea quæ dantur probè quadrare negamus. In statu integro Adamus actu tantum ferebatur ad bonum, potentia vero insuper ad malum. Quæ simulac exivit in actum, per tentationem Diaboli ac consensum ipsius, jam actus boni & inclinatio ad illud defecit. In statu regenerationis ut concupiscentia carnis ac Spiritus Gal. 5. v. 17. ita ad malum ac bonum propensio est in omnibus regenitis, sed illa à natura hæc à gratia. Ubi igitur indifferentia illa naturalis Liberi arbitrii?

LOC.  
VIII.Indifferen-  
tia istius-  
modi non  
datur in  
statu crea-  
tionis, vel  
regenera-  
tionis.

II. Quod determinatur foris à causa prima, intus ab ultimo judicio practicæ rationis, utroque autem modo secundum naturam suam agit, id non est simpliciter indifferens; sive ejus formalis ratio non est aboluta, & independens indifferentia. Sed liberum arbitrium sive voluntas hominis sic determinatur & agit. Ergo. *Major* manifesta est per se. *Minor* non est obscura ex præcedente controversia: ubi demonstratum fuit voluntatem hominis foris determinari à Dei providentia: argumento locorum Actor. 17. v. 21. Prov. 21. v. 1. intus autem ab ultimo practicæ rationis judicio, monstrantis & suadentis objectum, quod voluntas in eligendo & persequendo sequitur. Quod verò dicitur foris determinari à Dei providentia, rectè accipiendum est: non quasi intervallo loci separetur aut distet ab hominis voluntate; neque enim longe abest ab unoquoque nostrum, Actor. 17. v. 28. sed quod non sit principium intrinsecum aut pars hominis essentialis vel integralis.

Q. foris &  
intus de-  
terminatur  
voluntas.

III. In quo subiecto necessitas ac libertas conjunguntur & concurrunt in agendo, ejus ratio formalis non consistit in absoluta quadam indifferentia. Atqui in lib. arbitrio sive in voluntate humana ista concurrunt. Neque enim libertas est absoluta, sed limitata & imperio superioris subordinata, adeoque necessitati implicata: quæ inde Bernhardus voluntaria necessitas appellatur. Confer 1. Corinth. 9. v. 16. 17. Matth. 18. v. 7. Luc. 22. v. 22. Ergo.

Q. in lib.  
Arbitrio  
necessitas  
ac libertas  
concur-  
runt.

Antithesis Affirmans Heterodoxorum est: *Rationem formalem liberi arbitrii sitam esse in sola indifferentia ad opposita.*

Ἀντιθέσις Affirmantis Heterodoxæ.

Rationes  
Affirmantes  
Heterodoxæ.

Ex Natura Subiecti.

I. *Voluntas verè libera ac per se indeterminata est formaliter indifferens ad opposita. Liberum arbitrium est voluntas hominis verè libera. Ergo. Major evidens & certa est, tum ex equipollentia terminorum, tum ex natura rei. Minor bisariam demonstratur. I. dictis Scriptura: qua utrumque & poten-*

Q. lib. ar-  
bitrium sit  
voluntas  
verè libera.

tiam

LOC.  
VIII.

tiam liberam & liberam electionem homini tribuunt. Deut. 30. v. 19. Ios. 24. v. 15. Esa. 1. v. 19. 1. Corinth. 7. v. 37. 2. Epist. 9. v. 7. II. *Ratione*: qui sponte & circa omnem necessitatem potest velle vel nolle, unum eligere, alterum repudiare, suspendere item, & variare actus suos, id est verè liberum & per se indeterminatum. Sed voluntas hominis ea potest. Ergo. RESP. I. non concluditur quæstio, vel saltem non directè concluditur. II. si præmissæ sensu Pelagiano de absoluta libertate ac indifferentia independente accipiantur, neganda est *Minor*; quam nec dicta Scripturæ, nec ratio evincunt. Non dicta: partim quia libertatem à necessitate coactivâ, physicâ, brutâ probant; à dependentiâ ac determinatione Dei non probant: partim quia agunt de populo Dei in statu gratiæ posito, & habente liberum arbitrium ad utrumque ut dictum est: ad malum ex naturali & corrupta generatione, ad bonum ex spiritali regeneratione. Quare aliena sunt à statu peccati: de quo controversia est. Ratio quoque eam non firmat. Est enim rursum falsa *Minore*, si libertas voluntati absolutè deferatur: omnisque necessitas, etiam dependentiæ ac determinationis divinæ, ab ea removeatur; uti diximus.

Q. homo  
sit Domi-  
nus suarum  
actionum.

II. *Qui est Dominus suarum actionum, is per liberum arbitrium obtinet indifferentiam ad opposita.* Atqui homo est Dominus suarum actionum. Ergo. *Minor est in confesso.* Major ex jure ac ratione dominii facile evincitur, si opus sit. RESP. I. Major non habet dictum de omni. Saltem vera non est de Deo, qui est Dominus Dominorum, nec tamen habet liberum arbitrium ad alterum oppositorum, nempe malum. II. In *Minore* est fallacia à dicto secundum quid. Utique homo est Dominus suarum actionum, sic tamen ut subsit Dei dominio & regatur ab eo: quod de se proficitur Josephus, Genes. 42. v. 18. Deus est Dominus absolutè & potestate absoluta, ut causa prima, Psal. 115. v. 3. Dan. 4. v. 35. Homo Dominus est restrictè, ut causa secunda, subditus Deo; quatenus nihilominus suo consilio suaque voluntate agit, 1. Cor. 7. v. 37.

### Ex Natura Prædicati.

Q. voluntas  
humana sit  
principium  
electionis  
formale.

I. *Principium formale electionis, habet formalem indifferentiam ad opposita.* Voluntas humana est principium electionis formale. Ergo. Ratio Majoris est: quia electio propriè est inter duo plurave opposita. Minoris; quia eligere & reprobare sunt proprii actus voluntatis. RESP. Concedi potest totum, si formalis illa indifferentia non subtrahatur, sed subjiciatur determinationi ac gubernationi providentiæ divinæ: nec extendatur aut trahatur ulterius, quam revera patet; juxta diversos hominis status. Secus falsa est & negatur *Minor*, una cum ratione: ut quæ ambæ principium petunt.



II. Si Ratio formalis liberi arbitrii non consistit in sola indifferentia ad op-  
posita, nec libertas voluntatis humana servari, nec Deus à culpa peccati humani  
excusari potest. *Falsum consequens. Ergo. Consequentia probatur. Quoad*  
*prius. Sunt enim contradictoria, esse liberum, & esse determinatum: liberum*  
*esse ex se, & determinari aliunde, sive ab alio. Quoad posterius: quia Deus*  
*determinabit ac movebit voluntatem ad peccandum. RESP. Per inficiatio-*  
*nem consequentia. Ratio prior falsa est. Subordinata sunt, non contraria,*  
*nedum contradictoria. Liberum enim hic non absolutè, sed limitate &*  
*secundum quid intelligitur: quod spontaneos ac deliberatos motus ha-*  
*bet: regitur verò ac determinatur à Deo. Posterior ratio implicat acci-*  
*dentis fallaciam. Deus determinat ac movet voluntatem ad actionem,*  
*qua cum cohæret peccatum: peccati ipsius author & causa non est.*  
*I. quia homo etiam determinat seipsum determinatione propria vo-*  
*luntatis suæ. II. quia movet & determinat se secundum suam natu-*  
*ram, corruptam peccato; à qua porro omnis motus & actio inficitur at-*  
*que corrumpitur.*

LOC.  
VIII.

Q. aliter  
libertas  
voluntatis  
servari, aut  
Deus à cul-  
pa peccati  
excusari  
nequeat.

TERTIA: *An voluntas in statu peccati sit ex se indif-*  
*ferens ad bonum & malum?*

Tertia No-  
vatorum:  
An volun-  
tas in statu  
peccati sit  
ex se indif-  
ferens ad  
bonum &  
malum.

Videtur controversia hæc coincidere cum prior. Sed revera distin-  
cta est ab ea. Nam illic liberum arbitrium in se spectatur, & ex pro-  
prio subiecto æstimatur. Hic verò refertur ad suum objectum, & quid  
circa illud valeat disquiritur. *Pelagiani veteres simpliciter affirmarunt*  
*quæstionem. Siquidem docuerunt: Voluntatem liberam esse ad utrumli-*  
*bet; utrumque in sua potestate habere: adeo ut sicut homo propriis viribus se*  
*avertit à Deo; ita rursus sese convertere ad eum, & cum ipso redire in gratiam*  
*possit. Semipelagiani verbis magis in crustarunt opinionem suam, nec tam*  
*crasse locuti sunt. Indifferentiam non aliam admiserunt, quam qua est circa*  
*gratiam, ejusque usum. Fassi sunt omnino opus esse peccatori gratia Dei ad*  
*conversionem. Sed addiderunt in ipsius potestate esse eam uti vel non uti, admit-*  
*tere eam aut repudiare. Utrique sectatores suos invenerunt nostro hoc*  
*seculo. Etenim Pelagianis assentiuntur, I. Sociniani omnes, qui liberam*  
*ad utrumque genus objecti potestatem, homini corrupto apertissimè*  
*tribuunt. Socinus in Prælect. cap. 5. Smalcus in Disputat. contra*  
*Franzium, & alii passim. II. Nonnulli quoque Pontificii, qui vires li-*  
*beri arbitrii imprudentius extulerunt; nominatim Pighius lib. 1. de lib.*  
*arb. cap. 1. & lib. 2. cap. 3. Alphonsus de Castro, hæresi secundà de*  
*libertate, & alii. Semipelagianis accedunt, & eorum opinionem appro-*

Pelagiani  
affirmant

& Semi-  
pelagiani  
sed magis  
restrictæ.

Priores se-  
quuntur  
Sociniani.

nonnulli  
Pontificii.

Posterior-  
es Ponti-  
ficii.

LOC.  
VII.Novato-  
res quid  
statuant.Faciunt  
cum Soci-  
nians.Orthodoxi  
negant.

bant *Pontificiū moderatiores*, & quotquot gratiam illam moralem tuentur. Bellarm. lib. 5. & 6. de lib. arbitr. & tota factio Jesuitica. De *Novatoribus* anceps videtur esse iudicium: propterea quod Johan. Arnoldus disertè negat, Remonstrantes liberum arbitrium facere *ἀποφ' ἑαυτῶν* & indifferens ad bonum & malum, lib. contra Molinæum cap. 32. & opponit tum alia, tum articulum III. ex quinque illis famosis articulis, quo asseratur contrarium. Sed fucum facit lectori. Aliter tum ipse in Responsione ad considerationem Tileni, tum alii gregales ipsius se declarant. Ubique excipiunt naturalem voluntatis libertatem, quæ ipsi est indifferentia ad utrumque oppositum. Articulo IV. gratiam non nisi resistibilem statuunt, quæ indifferentiam illam præsupponit. Et notæ sunt hypotheses ipsorum: *Infusionem gratiæ non habere locum in voluntate: Voluntatem bonam, vel malam dici ab actione, non à qualitate: liberam esse ab omni necessitate, antecedenter eam determinante: & plures alia.* Quibus indifferentia voluntatis ab bonum & malum evidenter demonstratur. Quid ergo? Si ex verbis iudicentur, ad Semipelagianos; sin ex sensu & mente, quam passim produnt, ad Pelagianos utrique referendi erunt. Maximè quod Socinians, qui sunt germana Pelagianorum soboles atque propago, sese ubique magno studio conformant. Jam *Orthodoxi* quid de controversia proposita sentiant ac doceant, in Didacticis pluribus est explicatum: Nimirum voluntatem hominis in statu peccati, non habere se indifferenter ad utrumque oppositum: sed tantum ferri ad malum; alienam verò esse à bono quod quidem verè sit tale, & Deo placeat. Alii aliter paulo explicant: videlicet voluntatem patere quoque & inclinari ad bonum, sed civile & morale externum duntaxat; non etiam spirituale: & tamen etiam illud, quod per se & actus externi respectu bonum dicitur, esse fierique malum per accidens: quia non proficiscitur ex fide, nec conjunctum est cum interiore cordis renovati obedientiâ. Sed res in idem recidit. Non enim de bono æquivocè, sed univocè sic dicto quæstio est. Cujus norma est lex sive voluntas Dei, verbo testata: non humana ratio aut civilis iustitia, extra verbum concepta constitutaque.

Thesis igitur negans Orthodoxorum ita sonat: *Voluntatem hominis in statu peccati non esse ex se indifferentem ad bonum & malum.*

Rationes  
Negantes  
Orthodoxæ.Quod liberum  
arbitrium

Κατὰ τὸν Theseos Negantis Orthodoxæ.

Ex Natura Subjecti.

Quod est naturaliter corruptum ac depravatum, ex se indifferens non

non est ad bonum & malum. Atqui liberum arbitrium sive voluntas hominis, in statu peccati, est talis. Ergo. *Major* negari non potest. Siquidem naturalis corruptio est privatio inclinationis ad bonum, & facultatis illius, per quam præstatur bonum. Veritas *Minoris* duplici testimonio comprobatur, Scripturæ atque experientiæ. Scriptura I. in genere docet; Hominem post lapsum depravatum esse natura, omnesque ejus facultates vitiatas & ad bonum inutiles factas esse. Ephes. 2. v. 3. Iohan. 3. v. 6. Rom. 3. v. 10. 11. & seqq. 11. Idem in specie testatur de nobilissimis ejus facultatibus, mente ac voluntate: ex quibus liberum arbitrium, velut potentia composita est conflatum. De Mente est: Iohan. 1. v. 5. 10. Matth. 4. v. 16. Rom. 8. v. 7. 2. Corinth. 3. v. 5. Ephes. 4. v. 17. 18. & cap. 5. v. 8. De voluntate est Jerem. 17. v. 9. Matth. 15. v. 19. Rom. 1. v. 24. cap. 7. v. 5. Gal. 5. v. 17. Ephes. 2. v. 3. cap. 4. v. 22. Experientia verò universalis, quæ hic est sensus conscientiæ, omnes convincit; hominem nullam ad bonum, nimis verò magnam ad malum libertatem atque propensionem voluntatis habere, nisi gratia speciali Spiritus sancti regenerantis renovetur: sicut dicitur: Jerem. 31. v. 18. *Converte me, & convertar.* Quod argumentum operosè persequitur Apostolus Rom. 1. 2. 3. capp. & concludit, v. 10. 11. & seqq. cap. 3.

naturali-  
ter est  
corru-  
ptum.

### Ex Natura *Pradicati*.

I. Quod est impotens ad bonum, tantum verò fertur ad malum, idque naturæ corruptæ necessitate, illud non est indifferens ad utrumque. Liberum arbitrium, sive voluntas hominis in statu peccati talis est. Ergo. *Major* per se est manifesta. *Minor* distincte, nisi partes demonstratur. Primò: impotens est ad bonum: Jerem. 13. v. 23. Matth. 7. v. 18. cap. 12. v. 34. Iohan. 12. v. 40. Rom. 3. v. 12. cap. 8. v. 7. 1. Cor. 2. v. 14. & 2. Epist. 3. v. 5. Deinde tantum fertur ad malum, Genes. 6. v. 5. cap. 8. v. 21. Jerem. 17. v. 9. Matth. 15. v. 19. Rom. 1. v. 24. 26. 28. & seqq. cap. 3. v. 13. 14. Tit. 3. v. 3. Postremo utrumque vitio & necessitate naturæ corruptæ accedit. Job, 14. v. 5. cap. 15. v. 14. 16. Esa. 48. v. 8. Iohan. 3. v. 6. Ephes. 2. v. 3.

Q. liberum  
arbitrium  
impotens  
est ad bo-  
num, &  
tantum  
fertur ad  
malum, id-  
que neces-  
sitate na-  
turæ cor-  
ruptæ.

II. Quod est servum peccati & liberum justitiæ, non est indifferens ad utrumque, bonum nempe & malum. Sed voluntas hominis in statu peccati talis est. Ergo. *Major* constat ex oppositis. Servitus peccati negat liberam boni faciendi facultatem. Sic libertas sive vacuitas justitiæ est ejus privatio. *Minor* ponitur ab Apostolo, Rom. 6. v. 20. Explicatur verò & confirmatur omnibus illis Scripturæ locis, quæ docent: Hominem post lapsum servituti peccati esse obnoxium. Iohan. 8. v. 34.

Q. est ser-  
vum pec-  
cati, & li-  
berum ju-  
stitiæ.

LOC.  
VIII.

35. 36. Rom. 6. v. 6. 12. 13. &amp; seqq. cap. 7. v. 14. 2. Timoth. 2. v. 26. Tit. 3. v. 3. 2. Petr. 2. v. 19.

Q. inclinatio ad malum à naturæ vitio, ad bonum à regenerationis beneficio est.

III. Quorum alterum est à vitio naturæ, alterum à beneficio regenerationis, eorum utrumque voluntati hominis ex se ipsa non est attribuendum, sed alterum tantum. Atqui inclinatio ad malum est à vitio naturæ: Contra inclinatio ad bonum à regenerationis beneficio. Ergo: & per consequens voluntas hominis in statu peccati, non est ex se indifferens ad bonum & malum. Major exstat illis locis, ubi natura & gratia conferuntur κατ' ἀνάγκην. Matth. 16. v. 17. Iohan. 1. v. 12. 13. 2. Corinth. 3. v. 5. Ephes. 2. v. 8. 9. Minoris prius membrum ex antedictis evidentissimum est. Posterius asseritur partim locis Scripturæ, Jerem. 32. v. 39. 40. Ezech. 36. v. 27. Iohan. 3. v. 5. 6. 1. Corinth. 4. v. 7. Ephes. 2. v. 5. Phil. 2. v. 13. partim exemplis Sanctorum, qui gratiam illam supplicibus precibus petiverunt à Deo, natura eadem destituti. Psal. 119. Jerem. 31. & locis innumeris.

Antithesis Affirmans Heterodoxorum est: *Voluntatem hominis in statu peccati esse ex se indifferentem ad bonum & malum.*

Rationes  
Affirmantes  
Heterodoxa.

Ἀναστροφὴ Antitheseos Affirmantis Heterodoxæ.

## Ex Natura Subjecti.

Q. Scriptura voluntati eam facultatem tribuit.

I. Quam facultatem ipsa Scriptura tribuit humana voluntati, ea neganda non est. Sed tribuit ei voluntatem indifferentem ad bonum & malum, etiam in statu peccati: Ergo. Minor firmatur variis dictis V. & N.T. Genes. 4. v. 7. Dent. 30. v. 15. 29. Ios. 24. v. 15. Ecclesiastici 15. v. 14. 15. Luc. 6. v. 32. 33. 34. Rom. 2. v. 14. 1. Cor. 7. v. 37. 2. Corinth. 9. v. 7. & aliis pluribus. Resp. Minor falsa est. Probatio ejus implicat Elenchi ignoracionem, tota constans testimoniis à quæstione controversa alienis. Genes. 4. non peccatum ejusve cupiditas, sed Abel minor natu, fratris majoris Caini potestati ac dominio subjicitur. Dent. 30. Moses alloquitur Israëlitas non in statu peccati, verum in statu gratiæ positos, erant enim Ecclesia & populus Dei. At nobis quæstio est de statu peccati, & facultate voluntatis humanæ, sine gratia. Idem sensus est trium aliorum locorum Ios. 24. 1. Corinth. 7. & 2. Corinth. 9. Dictum Ecclesiastici 15. est Scriptoris apocryphi, agit etiam de conditione hominis, qualis fuit ante lapsum in statu integritatis: ut alio loco ostendimus. Luc. 6. diligere, benefacere, mutuum dare, quæ peccatoribus & profanis etiam tribuuntur, sunt bona opera, sed æquivocè sic dicta: utpote absque fide, & interna

terna cordis renovati obedientiâ præstita. Denique Rom. 2. tantum sermo est de actibus externis civilis iustitiæ: cuiusmodi etiam cadere in gentiles, non negat. *Excipiunt Adversarii contra hæc responsiones, Gen. 4. v. 7. non de Abele, sed de peccato Caini locutum esse Deum, & significare voluisse, peccatum in ipsis esse potestate: posse resistere cupiditati ejus, modo velit. I. quia pronomen ejus & illius referendum ad id, cujus mentio præcessit. Est verò illud peccatum, non Abel frater Caini. II. quia sic locum exponunt interpretes veteres & novi. III. quia si maxime trahatur ad Abelem, stat tamen argumentum pro indifferentia arbitrii humani. Neque enim Deus conaturus fuisset mitigare animum Caini, promittendo ei primatum, nisi fuisset, fuisse in ejus potestate resistere prava cupiditati, aut etiam consentire. Deut. 30. v. 15. 29. non tantum iis qui in statu gratiæ jam erant; sed etiam aliis qui in statu peccati permanerant, dari optionem boni & mali. Nimirum quia totus populus ex duplici hoc genere constabat. Proinde indifferentiam ad bonum pariter & malum universis competere. Qua exceptio quadrat aliis quoque locis. Eccles. 15. v. 14. 15. & seqq. doceri, non modo primum hominem conditum fuisse cum libero arbitrio, indifferente ad utrumque oppositum; sed idem etiam remansisse in posteris ipsis. Præcedit enim: Ne dicas; per Dominum factum est, ut deficerem; ipse finxit me: & continuo subjicitur ratio v. 14. Quoniam à principio &c. Luc. 6. v. 32. 33. 34 eadem opera beneficentia & charitatis tribui piis & impiis, conversis & peccatoribus: disfermine solum manente in amplitudine objecti; uti textus ostendit. RESP. Vindicantur & explicantur dicta.*

Quanti momenti sint hæc glossæ adversariorum, & singularum rationes, sigillatim dispiciendum est. Gen. 4. negamus intelligendum esse aut intelligi posse peccatum Caini. I. quia vox constructa <sup>7<sup>ta</sup></sup> non est *sub te* sed *ad te*: prout cap. 3. v. 17. quoque usurpatur, & à Pagnino, Aria Montano, aliisque redditur. An ergo appetitus peccati fuit ad Cainum. De Abele id rectè dicitur, de peccato Caini non item. II. Nomen <sup>masculinè</sup> sumtum (quod infrequens non est in Levitico) per efficientis metonymiam, pro peccati pœnâ accipitur. Quod vel ex sola sententiarum antithesi evidentissimum est, ut de scopo dehortantis Dei nihil dicamus. Fuerit igitur appetitus Caini in pœnam: & hæc ipsa arbitrio peccantis subjicitur: quod absurdum. III. Nuspiam legitur in Scriptura; hominem dominari peccato: ne renatum quidem. Confer Rom. 6. v. 12. cap. 7. v. 23. Jac. 4. v. 7. Quanto minus illud de Caino non renato, hic dici credendum est. Ratio prima inconsequens; tum quia novum non est, ut ad subiectum etiam remotius relativa referantur: tum quia sermo Dei *καταδογμάς* dirigatur ad cor Caini, in quo latere sciebat odium fratris. Altera ab autoritate humana, vel simpliciter rejici, vel etiam contraria autoritate elidi potest.



LOC.  
VIII.

Deut. 30.  
v. 15. 29.

Eccles. 15.  
v. 14 seq.

Luc. 6.  
v. 32 seqq.

Q. irrege-  
niti indif-  
ferenter  
edant bo-  
na ac mala  
opera.

potest. Etsi enim Patres Latini, secuti quaestionem vulgatam (quæ ambigua est) de peccato interpretati sunt locum : Græci tamen eundem de Abele explicarunt : Chrysostom. hom. 19. in Genes. & hom. 6. contra Judæos. Cyrillus lib. 2. in Genesin, Procopius, & alii. Tertia denique exstruitur ex falsa hypothese, quod Deus promittat primatum Caino : cum redarguat iniquitatem odii ipsius. Insuper ex correptione divina malè colliguntur vires liberi arbitrii in Caino : ut infra suo loco ostendetur. Deut. 30. Moses indefinitè, citraque distinctionem verba facit ad totam Ecclesiam : in qua propter sanctam vocationem, ex Lege charitatis omnes habet pro iis qui erant in statu gratiæ Deut. 29. v. 10. & seqq. Rectè igitur omnibus electionem proponit. Deinde qui fuerunt adhuc in statu peccati : ut plurimos fuisse dubium non est. 1. Cor. 10. v. 5. Heb. 4. v. 8. 9. 10. illis, hac ratione ad bonum eligendum non simul tribuit vires id eligendi sine gratia : sed docet tum quid eligere sit consultius : tum quid à Deo petere debeant, ut per gratiam promissam id eligere possint : tum denique, ut si eligere bonum noluerint, reddantur inexcusabiles. Rom. 1. v. 20. Quæ responsio ad loca quoque similia valet. Ecclesiastici 15. sermonem esse de conditione hominis integri & arbitrio ipsius, fatetur Bellarm. lib. 4. cap. 7. Scrip-  
tor alludit ad locum Ecclesiastæ cap. 7. v. 29. qui de statu primævo agit. Ratio autem ex connexionē deducta peccat divisionis fallacia. Totus v. 14. applicandus est ad scopum, qui est demonstrare, Deum non esse authorem peccati. Luc. 6. opera communia tribuuntur impiis cum piis, sed externā duntaxat specie, non etiam internā bonitate coram Deo, quæ hic spectatur. Hujusmodi fuerunt sacrificia Caini & Abelis : Gen. 4. eleemosynæ divitum & viduæ pauperulæ Luc. 21. preces pharisæi & publicani, cap. 18.

II. *Qui indifferenter edunt ac exercent bona ac mala opera, eorum voluntas est indifferens ad bonum & malum. Sed irrogeniti, qui certè positi sunt in statu peccati, indifferenter edunt & exercent bona ac mala opera. Ergo. Major certa est : quæ ab effectibus ratiocinatur de causa. Siquidem effectus indifferētia causam indifferētem arguunt. Veritas Minoris bisariam asseritur. I. dictis & exemplis Scripturæ. II. Exemplis historia profana. Primi generis dicta sunt : Rom. 2. v. 14. Matth. 5. v. 47. Luc. 6. v. 32. 33. 34. Exempli vero : obseque Egyptia Exod. 1. v. 21. Rahaba meretrix Jos. 2. v. 9. & seqq. Nebucaduezar, Dan. 4. v. 24. & exercitus ipsius Ezech. 29. v. 18. 19. Secundi generis exempla sunt virtutes Ethnicorum, quæ monumentis præscorum celebrantur : Insuper Aristidis, Liberalitas Cimonis, Modestia Socratis, Constantia Reguli, Continentia Alexandri & Scipionis, Fortitudo Caesaris, &c. quos omnes irrogenitos fuisse, dubium est nemini. RESP. Argumentum principi-*  
pale



pale vitiosum est, ex fallacia quatuor terminorum, idque propter homonymiam medii: qui in *Majore* intelligendus est de operibus verè ac univocè bonis: in *Minore* de bonis æquivocè & apparenter, secundum speciem externam. Quod apertè colligitur ex *Minoris probatione*: quæ hujus generis tum dicta, uti supra vidimus, tum etiam exempla, saltem majorem partem conjungit. Excipimus obstetrices *Ægyptias*, quæ expressè dicuntur timuisse *Jehovam*, nec non meretricem *Rahabam*, quæ per fidem & excepisse exploratores & servata fuisse scribitur, Heb. 11. v. 31. Jac. 2. v. 25. Sed instant *Adversarii*: & opera illa irrogenitorum fuisse verè bona aliquot rationibus evincere conantur.

PRIMA: Quod est conforme Legi natura, est opus verè bonum. Atqui multa opera irrogenitorum sunt conformia legi natura. Vtpote secundum eam facta. Ergo. RESP. & Major falsa est: cum ipsa naturæ Lex sit imperfecta, nec uno modo corrupta; & Minor, cum ne optimi quidem *Ethnicorum*, lucem dictamenque rationis, aut semper aut ex amissim sequuti sint: ut docet *Apostolus Rom. 1. & 2. capp.*

SECUNDA: Cui studendum est, etiam nobis *Christianis*, id esse oportet opus verè bonum. Atqui multis virtutibus *Ethnicorum*, justitia, fortitudini, temperantia etiam nobis *Christianis* studendum est. Ergo. RESP. Est fallacia accidentis in hoc argumento. Studendum virtutibus; quia virtutes per se, divinitus imperatæ; non quia peculiariter ipsorum. Potest etiam limitari Major. Cui studendum est simpliciter & absolutè mandato divino, sic verò falsa evadit Minor.

TERTIA: Quod Deus remuneratur, est opus verè bonum. Atqui virtutes *Ethnicorum* Deus remuneratur teste historia. Ergo. RESP. Major non est vera universaliter. Remuneratur Deus saltem præmiis temporalibus, opera etiam materialiter sive per se bona: licet mala sint per accidens, propter varios defectus.

QUARTA: Si opera irrogenitorum sive infidelium, non sunt verè bona sed peccata, id fit vel quia deest illis circumstantia finis, cum propter Deum non fiunt: vel quia fiunt à peccatore, & sic a causa sua vitiantur: vel quia proportionem non habent cum natura nostræ viribus: vel denique quia nimis difficilia sunt ob carnis rebellionem, Daemonisque tyrannidem. At nihil horum dici potest. Non ex circumstantia finis: quia etiam *Ethnici* sine fide agnoscunt esse Deum, & nostri curam gerere. Nec ex iniquatione causa: quia bona opera procedunt ex bono natura, non ex adjuncta ei malitiâ. Nec ex defectu proportionis: quia natura infirmior non est, quam si fuisset in puris naturalibus. Nec denique ob nimiam difficultatem: quia hic non agitur nisi de rebus facilibus, & natura valdè consentaneis. RESP. I. in propositione geminum est vitium. Unum insufficientis enumerationis: omittitur enim fides, absque quâ quicquid

LOC.  
VIII.

quicquid fit, peccatum est. Rom. 14. v. 23. alterum oppositionis: quia quæ disjunguntur conjungenda erant, non opponenda. II. *Assumptio* omnibus partibus falsa est. *Prima*: quia etsi Deum agnoverunt, tamen non glorificaverunt, ut est Rom. 1. v. 21. *Secunda*: quia bonum naturæ est corruptum peccato; nec potest vitiosum accidens separari à subjecto, etiam naturaliter bono, Jer. 13. v. 23. Matt. 7. v. 18. Hinc omnes actiones, omnia opera inficiuntur & depravantur. Tit. 1. v. 15. *Tertia*: quia natura nunquam fuit in puris naturalibus, quæ sunt chimæra, per peccatum vero non tam infirmata, quam omni facultate boni spoliata est. *Quarta*: quia actiones & opera moralia ne sint peccata id vero non facile, sed difficillimum est, propter carnis rebellionem, Satanæque tyrannidem; esse vero etiam naturæ consentanea dicere, quid est nisi corruptionem ejus negare? vide Matt. 7. v. 18. I. Cor. 2. v. 14.

**QUINTA**: Si nullum opus bonum fieri posset ab infidelibus, melius illi foret opera bona omittere, quam facere. Ratio sequela est: quia faciendo peccant, non faciendo non peccant. Falsum consequens, & contra expressam litteram legis. Ergo. **RESP.** Est fallacia accidentis, confundens quod est per se, cum eo quod est per accidens. I. Igitur negatur *consequentia*. II. Negatur etiam ratio *consequentia*. Infidelis peccat, non solum cum facit, sed etiam cum omittit bonum. Illud quidem per accidens, hoc verò per se. Quæ per se sunt peccata, à Deo prohibita, omittenda; quæ per accidens solum, ex aliquo defectu, non omittenda, sed corrigenda sunt.

Q. tam bona quam mala opera dicantur nostra.

III. Si tam bona quam mala opera sunt & dicuntur nostra, certè indifferente ad utraque voluntate & facultate nos præditos esse necesse est. Verum *primus*. Ergo & *posterius*. Prius demonstratur ex phraseologia Scripturæ, usu quoque communis recepta, quæ utriusque generis opera homini attribuntur. De malis res apertissima est. De bonis notanda sunt dicta, Matt. 5. v. 16. cap. 26. v. 10. Act. 26. v. 20. Rom. 2. v. 6. 7. I. Cor. 3. v. 13. 14. Apoc. 2. v. 19. **RESP.** Nihil sani est in hoc argumento. I. apertissimè militat pro Pelagianismo: Homini corrupto inesse æqualem facultatem ac voluntatem boni juxta & mali. II. Negatur *consequentia*. Dicuntur quidem utraque nostra in Scriptura: sed non pari ratione ac modo, verum illa per gratiam, ista per naturam, 2. Cor. 3. v. 5. Ephes. 2. v. 8. 9. III. Falsum est *assumptum*: quod nostra dicantur bona opera, etiam in statu peccati: qui hic præsupponitur. Contra est illud Prophetæ, Jer. 13. v. 23. & alterum Apostoli Rom. 3. v. 11. & seqq.

### Ex Natura Prædicati.

Q. homo irregeni-

I. Qui non habet libertatem indifferentem faciendi bona & omittendi mala, *is frustra*

in frustra urgetur præceptis & interdictis, promissionibus & comminationibus, hortationibus ac dehortationibus. Sed homo etiam non renatus iis frustra non urgetur.

Ergo. Ratio minoris est; quia Deus sapientissimus mundi & Ecclesie gubernator, frustra nihil agit. Major firmatur duplici ratione. I. Cui præcipiuntur vel interdiciuntur impossibilia, is frustra urgetur præceptis & interdictis. Sed qui non habet indifferentem libertatem faciendi bona & omittendi mala, ei præcipiuntur & interdiciuntur impossibilia. Ergo. II. Infantes, furiosi, & animantia bruta, non urgetur præceptis vel interdictis, ut quæ carent indifferente illa libertate. Ergo

adultos, sanos ac rationales, ea præditos esse necesse est. RESP. Per infirmitatem propositionis Majoris in syllogismo principali. Quia Deus dum verbo externo voluntatem suam declarat hominibus, aut simul eos intus spiritu suo illuminat, & flebit ad illius noticiam & obedientiam, aut stimulis conscientie pungit, ut vel præstent externam disciplinam, vel confundantur magis magisque & inexcusabiles reddantur coram ipso. Sic vero frustra cum iis non agit. Quæ omnia ut rectius intelligantur, fines atque usus præceptorum & interdictorum, promissionum item, hortationum ac similium, plenus accuratiusque distinguendi sunt. Universæ

duplices statui possunt: Summi & subalterni: & hi rursus quoad pios & impios differentes. Quoad pios tres sunt. I. Præparatio ipsorum ad recipiendam gratiam. Jer. 5. v. 21. Matth. 3. v. 2. II. Regeneratio sive renovatio per verbum. 1. Petr. 1. v. 23. Jac. 1. v. 18. III. Confirmatio ipsorum ad progressum in gratia & conservatio in ea. Phil. 2. v. 12. 13. 1. Petr. 1. v. 5. 6. Quoad impios totidem. I. Præstatio obedientie externæ, Rom. 2. v. 14. Gen. 20. v. 6. 7. II. Patefactio latentis hypocrisis ac malitiæ, & confusio ex ea. Luc. 2. v. 34. 1. Cor. 1. v. 27. III. Α'ναπολόγησις & iusta damnatio. Joh. 15. v. 22. Rom. 1. v. 20. Finis supremus est gloria Dei: eaque tum misericordie erga pios, 2. Petr. 3. v. 9. tum patientiæ & iustitiæ erga impios. Rom. 1. v. 20. Cap. 2. v. 4. & seqq. Hæc de Syllogismo principali. Prosyllogismi primi

Major rursus neganda est. Quia impossibilia dicuntur non absolute, sed tantum in statu peccati, idque vitio ipsius peccatoris. Tum etiam eadē possibilia sunt per præcepta, promissiones, &c. ex accedente gratia Spiritus S. in iis, qui vocantur secundum propositum Dei. Secundus habet fallaciam causæ in antecedente. Infantibus, furiosis, brutis, non dantur præcepta vel interdicta, quia rationis per naturam, ætatem, aut defectum non sunt capacia: non autem quod ἀδυναμία illa ad bonum, magis quam homines adulti atque sani destituantur: omnium quippe par est corruptio. Ephes. 2. v. 3. Sed instant Adversarii contra utrumque

præceptorum interdictorumque usum. Contra priorem: Si corripitur qui peccavit, ut præparet se ad renovationem: Ergo non vult præparari: alioquin non

finis & usus præceptorum, promissionum item, hortationum ac similium, plenus accuratiusque distinguendi sunt. Universæ duplices statui possunt: Summi & subalterni: & hi rursus quoad pios & impios differentes. Quoad pios tres sunt. I. Præparatio ipsorum ad recipiendam gratiam. Jer. 5. v. 21. Matth. 3. v. 2. II. Regeneratio sive renovatio per verbum. 1. Petr. 1. v. 23. Jac. 1. v. 18. III. Confirmatio ipsorum ad progressum in gratia & conservatio in ea. Phil. 2. v. 12. 13. 1. Petr. 1. v. 5. 6. Quoad impios totidem. I. Præstatio obedientie externæ, Rom. 2. v. 14. Gen. 20. v. 6. 7. II. Patefactio latentis hypocrisis ac malitiæ, & confusio ex ea. Luc. 2. v. 34. 1. Cor. 1. v. 27. III. Α'ναπολόγησις & iusta damnatio. Joh. 15. v. 22. Rom. 1. v. 20. Finis supremus est gloria Dei: eaque tum misericordie erga pios, 2. Petr. 3. v. 9. tum patientiæ & iustitiæ erga impios. Rom. 1. v. 20. Cap. 2. v. 4. & seqq. Hæc de Syllogismo principali. Prosyllogismi primi

Major rursus neganda est. Quia impossibilia dicuntur non absolute, sed tantum in statu peccati, idque vitio ipsius peccatoris. Tum etiam eadē possibilia sunt per præcepta, promissiones, &c. ex accedente gratia Spiritus S. in iis, qui vocantur secundum propositum Dei. Secundus habet fallaciam causæ in antecedente. Infantibus, furiosis, brutis, non dantur præcepta vel interdicta, quia rationis per naturam, ætatem, aut defectum non sunt capacia: non autem quod ἀδυναμία illa ad bonum, magis quam homines adulti atque sani destituantur: omnium quippe par est corruptio. Ephes. 2. v. 3. Sed instant Adversarii contra utrumque

præceptorum interdictorumque usum. Contra priorem: Si corripitur qui peccavit, ut præparet se ad renovationem: Ergo non vult præparari: alioquin non

finis & usus præceptorum, promissionum item, hortationum ac similium, plenus accuratiusque distinguendi sunt. Universæ duplices statui possunt: Summi & subalterni: & hi rursus quoad pios & impios differentes. Quoad pios tres sunt. I. Præparatio ipsorum ad recipiendam gratiam. Jer. 5. v. 21. Matth. 3. v. 2. II. Regeneratio sive renovatio per verbum. 1. Petr. 1. v. 23. Jac. 1. v. 18. III. Confirmatio ipsorum ad progressum in gratia & conservatio in ea. Phil. 2. v. 12. 13. 1. Petr. 1. v. 5. 6. Quoad impios totidem. I. Præstatio obedientie externæ, Rom. 2. v. 14. Gen. 20. v. 6. 7. II. Patefactio latentis hypocrisis ac malitiæ, & confusio ex ea. Luc. 2. v. 34. 1. Cor. 1. v. 27. III. Α'ναπολόγησις & iusta damnatio. Joh. 15. v. 22. Rom. 1. v. 20. Finis supremus est gloria Dei: eaque tum misericordie erga pios, 2. Petr. 3. v. 9. tum patientiæ & iustitiæ erga impios. Rom. 1. v. 20. Cap. 2. v. 4. & seqq. Hæc de Syllogismo principali. Prosyllogismi primi

Major rursus neganda est. Quia impossibilia dicuntur non absolute, sed tantum in statu peccati, idque vitio ipsius peccatoris. Tum etiam eadē possibilia sunt per præcepta, promissiones, &c. ex accedente gratia Spiritus S. in iis, qui vocantur secundum propositum Dei. Secundus habet fallaciam causæ in antecedente. Infantibus, furiosis, brutis, non dantur præcepta vel interdicta, quia rationis per naturam, ætatem, aut defectum non sunt capacia: non autem quod ἀδυναμία illa ad bonum, magis quam homines adulti atque sani destituantur: omnium quippe par est corruptio. Ephes. 2. v. 3. Sed instant Adversarii contra utrumque

præceptorum interdictorumque usum. Contra priorem: Si corripitur qui peccavit, ut præparet se ad renovationem: Ergo non vult præparari: alioquin non

finis & usus præceptorum, promissionum item, hortationum ac similium, plenus accuratiusque distinguendi sunt. Universæ duplices statui possunt: Summi & subalterni: & hi rursus quoad pios & impios differentes. Quoad pios tres sunt. I. Præparatio ipsorum ad recipiendam gratiam. Jer. 5. v. 21. Matth. 3. v. 2. II. Regeneratio sive renovatio per verbum. 1. Petr. 1. v. 23. Jac. 1. v. 18. III. Confirmatio ipsorum ad progressum in gratia & conservatio in ea. Phil. 2. v. 12. 13. 1. Petr. 1. v. 5. 6. Quoad impios totidem. I. Præstatio obedientie externæ, Rom. 2. v. 14. Gen. 20. v. 6. 7. II. Patefactio latentis hypocrisis ac malitiæ, & confusio ex ea. Luc. 2. v. 34. 1. Cor. 1. v. 27. III. Α'ναπολόγησις & iusta damnatio. Joh. 15. v. 22. Rom. 1. v. 20. Finis supremus est gloria Dei: eaque tum misericordie erga pios, 2. Petr. 3. v. 9. tum patientiæ & iustitiæ erga impios. Rom. 1. v. 20. Cap. 2. v. 4. & seqq. Hæc de Syllogismo principali. Prosyllogismi primi

Major rursus neganda est. Quia impossibilia dicuntur non absolute, sed tantum in statu peccati, idque vitio ipsius peccatoris. Tum etiam eadē possibilia sunt per præcepta, promissiones, &c. ex accedente gratia Spiritus S. in iis, qui vocantur secundum propositum Dei. Secundus habet fallaciam causæ in antecedente. Infantibus, furiosis, brutis, non dantur præcepta vel interdicta, quia rationis per naturam, ætatem, aut defectum non sunt capacia: non autem quod ἀδυναμία illa ad bonum, magis quam homines adulti atque sani destituantur: omnium quippe par est corruptio. Ephes. 2. v. 3. Sed instant Adversarii contra utrumque

præceptorum interdictorumque usum. Contra priorem: Si corripitur qui peccavit, ut præparet se ad renovationem: Ergo non vult præparari: alioquin non

finis & usus præceptorum, promissionum item, hortationum ac similium, plenus accuratiusque distinguendi sunt. Universæ duplices statui possunt: Summi & subalterni: & hi rursus quoad pios & impios differentes. Quoad pios tres sunt. I. Præparatio ipsorum ad recipiendam gratiam. Jer. 5. v. 21. Matth. 3. v. 2. II. Regeneratio sive renovatio per verbum. 1. Petr. 1. v. 23. Jac. 1. v. 18. III. Confirmatio ipsorum ad progressum in gratia & conservatio in ea. Phil. 2. v. 12. 13. 1. Petr. 1. v. 5. 6. Quoad impios totidem. I. Præstatio obedientie externæ, Rom. 2. v. 14. Gen. 20. v. 6. 7. II. Patefactio latentis hypocrisis ac malitiæ, & confusio ex ea. Luc. 2. v. 34. 1. Cor. 1. v. 27. III. Α'ναπολόγησις & iusta damnatio. Joh. 15. v. 22. Rom. 1. v. 20. Finis supremus est gloria Dei: eaque tum misericordie erga pios, 2. Petr. 3. v. 9. tum patientiæ & iustitiæ erga impios. Rom. 1. v. 20. Cap. 2. v. 4. & seqq. Hæc de Syllogismo principali. Prosyllogismi primi

Major rursus neganda est. Quia impossibilia dicuntur non absolute, sed tantum in statu peccati, idque vitio ipsius peccatoris. Tum etiam eadē possibilia sunt per præcepta, promissiones, &c. ex accedente gratia Spiritus S. in iis, qui vocantur secundum propositum Dei. Secundus habet fallaciam causæ in antecedente. Infantibus, furiosis, brutis, non dantur præcepta vel interdicta, quia rationis per naturam, ætatem, aut defectum non sunt capacia: non autem quod ἀδυναμία illa ad bonum, magis quam homines adulti atque sani destituantur: omnium quippe par est corruptio. Ephes. 2. v. 3. Sed instant Adversarii contra utrumque

præceptorum interdictorumque usum. Contra priorem: Si corripitur qui peccavit, ut præparet se ad renovationem: Ergo non vult præparari: alioquin non

finis & usus præceptorum, promissionum item, hortationum ac similium, plenus accuratiusque distinguendi sunt. Universæ duplices statui possunt: Summi & subalterni: & hi rursus quoad pios & impios differentes. Quoad pios tres sunt. I. Præparatio ipsorum ad recipiendam gratiam. Jer. 5. v. 21. Matth. 3. v. 2. II. Regeneratio sive renovatio per verbum. 1. Petr. 1. v. 23. Jac. 1. v. 18. III. Confirmatio ipsorum ad progressum in gratia & conservatio in ea. Phil. 2. v. 12. 13. 1. Petr. 1. v. 5. 6. Quoad impios totidem. I. Præstatio obedientie externæ, Rom. 2. v. 14. Gen. 20. v. 6. 7. II. Patefactio latentis hypocrisis ac malitiæ, & confusio ex ea. Luc. 2. v. 34. 1. Cor. 1. v. 27. III. Α'ναπολόγησις & iusta damnatio. Joh. 15. v. 22. Rom. 1. v. 20. Finis supremus est gloria Dei: eaque tum misericordie erga pios, 2. Petr. 3. v. 9. tum patientiæ & iustitiæ erga impios. Rom. 1. v. 20. Cap. 2. v. 4. & seqq. Hæc de Syllogismo principali. Prosyllogismi primi

LOC.  
VIII.

tus non  
frustra ur-  
geatur præ-  
ceptis &c.

Fines & u-  
sus præce-  
ptorum,  
promissio-  
num, hor-  
tationum  
divinarum.  
quoad pios

quoad im-  
pios.

LOC.  
VIII.

foret locus correptioni ; & tamen potest velle preparari , secus frustra corripitur . Verum prius , confessione adversariorum . Ergo & posterius . Contra alterum quoque . Qui non libera voluntate , sed cogente necessitate peccant , excusabiles sunt coram Deo . At qui carent indifferente illa facultate ad bonum ac malum ita peccant . Ergo . Sic cadit ἀναλογία . RESP . Prima instantia labascit utroque consequentis membro . Nam qui corripitur , etsi non vult nara , incipit tamen velle per gratiam ; & postquam cœpit velle , pergit . Deinde quomodo frustra corripitur , qui impossibilitatem volendi suo vitio contraxit , possibilitatem vero à Deo per correptionem recipit . Altera instantia falsam habet Minorem . Necessitas illa est à vitio nature & corruptionis , non à coactionis violentiâ , de qua passim Scriptura loquitur . Gen . 6 . v . 5 . Jer . 13 . v . 23 . Rom . 8 . v . 7 . 1 . Cor . 2 . v . 14 .

Q. homo  
meretur  
præmium  
aut pœ-  
nam .

II . Qui non est facultate ac voluntate indifferente ad bonum & malum , nec præmium , nec pœnam meretur . Sed homo meretur præmium aut pœnam . Ergo . Major negari non potest . Siquidem tam præmii , quam pœne debitum voluntate æstimatur . In iis , ad quæ necessitate adigimur , neutri locus esse potest . Minor quoque certa est , partim autoritate Scripturæ , quæ bonis operibus præmia , malis pœnas præstituit : partim argumento à contrariis , quorum eadem ratio est . Sed mala opera merentur pœnas . Ergo bona præmia . RESP . I . Non concluditur quod est in quæstione : Hominem in statu peccati voluntate esse indifferente ad bonum & malum . II . Utraque præmissarum falsa est ; non absolute sed secundum quid . Major de pœnis : quia homo , qui peccandi necessitatem sua sibi culpa attraxit iusto Dei iudicio reus est pœnarum temporalium & æternarum , etiam si nihil possit , quam peccare : teste Scriptura Rom . 8 . v . 7 . 8 . & alibi . Minor de præmiis : quia illa non sunt merita proprie dicta , sed præmia gratuita , quibus Deus sua dona in nobis coronat . Nimirum ut ostendat sibi placere iusticiam , atque etiam bonitatem suam largius nobis communicet . Ratio Majoris quoad præmia valet apud homines in foro soli . In iudicio Dei falsa est . Quis enim prior dedit ei , ut reddatur ei . Rom . 11 . v . 35 . Probatio Minoris prior petit principium : quod Scriptura bonis operibus polliceatur præmia , quæ sint merita ipsis debita . Imo sunt charismata sive dona Dei . Rom . 6 . v . 23 . Altera admittit Elenchum contrariorum . Contraria namque paria non sunt . Mala opera sunt perfecte mala : bona sunt imperfectè bona . Illa indebita & pœnæ aequalia : ista debita &

inæqualia gloria : ut alibi dicitur . vide Deut . 9 . v . 5 .

Q. homines  
in statu  
peccati non  
sunt omnes  
vel mali,  
vel boni :  
nec æqua-  
liter .

III . Qui non habent indifferentem facultatem boni & mali , eos necesse est vel omnes bonos , vel omnes malos existere , & quidem æqualiter sive æquali gradu . Sed homines in statu peccati , non sunt vel omnes boni , vel omnes mali : neque æqualiter boni vel mali . Ergo . Minor vel ipsa experientia comprobatur . Majoris ratio

hac

hoc est; quod indifferentia illa est causa discriminis atque inaequalitatis inter homines. Hinc enim fit quod alii virtutibus, alii vitiis se dedunt: utrique etiam vel extreme & summa contentione, vel remisse iisdem incumbere comperiuntur. RES P. I. Minor ex parte falsa est: quod in statu peccati, non modo boni sint nonnulli, sed etiam alii aliis meliores. De vera bonitate loquimur, non de civili: quae utrinque conceditur. Contra est illud Apostoli, de toto genere humano enunciatur: Rom. 3. v. 10. 11. & seqq. & alterum, Eph. 2. v. 1. 2. 3. II. Negatur Major ob fallaciam à non causa: quam addita ratio declarat. Causa illius tum discriminis inter bonos & malos, tum inaequalitatis inter meliores & peiores sita non est in naturali indifferentia & inclinatione ad bonum & malum, absque gratia: Verum juxta Scripturam consistit partim in gratia regenerationis per Spiritum S. Joh. 3. v. 3. 5. 6. Eph. 2. v. 1. & seqq. partim in communis providentiae operatione, qua Deus subinde cohibet & refranat nativam malitiam, ne crumpat ac turbet externam disciplinam in societate humana. Gen. 20. v. 6. 7. Utrobique valet Apostoli illud 1. Cor. 4. v. 7. *Quid habes, quod non acceperis?*

IV. Peccatum aut est necessarium, aut voluntarium. Si necessarium, jam non erit peccatum: quia natura ac definitio peccati excludit necessitatem; includit aut presupponit libertatem. Sin voluntarium, utique potest fieri vel non fieri, patrari vel omitti; atque ita peccator facultatem indifferentem ad malum ac bonum obtinet. Ratio: quia quod voluntarium, idem quoque liberum ac indifferens esse necesse est. RES P. Dilemma hoc, quod etiam veterum Pelagianorum fuit, neutro cornu ferit, sed invalidum est utroque. Priore: quia necessarium non est coactum, aut invitum, neque etiam immutabile ex physica necessitate: sed est inevitabile ex vitio naturae, sive ex corruptione ejus per peccatum. Cujusmodi non repugnare peccato, Scriptura disertè testatur, Matt. 18. v. 7. 1. Cor. 11. v. 19. Posteriore: quia voluntarium hoc loco non est indifferens, in utramvis partem liberum, sed *ἑκείνου*, spontaneum: idque non *ἄλογον*, ut cavillantur Sophistae, quod etiam in bruta cadit: sed *λογικόν*, cum rationis iudicio, voluntatisque electione conjunctum: quod hominis proprium est. Unde testatur Scriptura: Homines peccare *ἑκούσιως*, voluntarie, Heb. 20. v. 26. Rom. 1. v. 32. Matt. 23. v. 38. & tamen non posse non peccare Jer. 13. v. 23. Rom. 8. v. 7. 1. Cor. 2. v. 14. Idem liquet etiam exemplo Diaboli: qui ex corruptione naturae suae, summa cum voluptate fertur ad malum, inde à primo lapsu suo. Joh. 8. v. 44. 1. Joh. 3. v. 8. Merito itaque invertimus argumentum, & ex disjuncto facimus copulatum. Peccatum & necessarium & voluntarium est. Ergo nullo modo indifferens, quod in statu peccati patrari aut omitti possit.

Q. peccatum sit non necessarium sed voluntarium.



L O C.  
VIII.

Q U A R T A : *An datum sit homini liberum arbitrium, ut gloriam sempiternam per propria merita, hoc est, modo nobilissimo, consequatur?*

Quarta  
Pontificio-  
rum: *An  
datum sit  
hominis lib.  
arb. ut glo-  
riam per  
propria me-  
rita conse-  
quatur?*

Causa dati  
homini  
Lib. Arbi-  
trii.

Pontificii  
assimulat.

Discussimus huc usque controversias de liberi arbitrii causa efficien-  
te & adjuncto, de causa item formali, nec non de objecto ejus. Su-  
perest una de fine: quæ inter minus principales quidem censetur, eo-  
que etiam strictius tractatur, interim antedicta haud parum illustrat,  
ostenditque Pelagianis Lib. arbitrium verè esse Idolum, quod ipsi nu-  
minis instar efferunt ac defendunt: Deum sapientissimum, certo  
consilio, hominem condidisse libero arbitrio præditum, non est du-  
bium. Possunt quoque ejus *causa* quædam dari, partim certæ, partim  
probabiles. *Quoad Deum*, gloria sapientiæ, potentiæ, ac bonitatis ip-  
sius, quæ mirificè relucet in hoc opere. *Quoad universum*, ejus tum  
perfectio in excellentissima hac specie creaturæ, quæ proinde ultimo  
loco fuit producta: tum etiam ornamentum in varietate, ab aliis spe-  
ciebus distincta. *Quoad hominem*, ut creatorem suum rectè agnosce-  
ret, & spontanea obedientia ac rationali cultu coleret secundum le-  
gem ipsius, atque ita beatus esset. His verò causis non acquiescunt  
Pelagiani & Semipelagiani, sed alias insuper comminiscuntur. De  
quibus legi potest Bellarminus lib. 3. de grat. Lib. arbitr. cap. XVII. Afferit ibidem inter plures alias, hanc fuisse minimè postremam, *ut  
creatura rationalis, gloriam sempiternam modo nobilissimo, hoc est, per propria  
merita consequeretur.* Quæ & Socinianorum est sententia: quantum ex  
doctrina ipsorum de Lib. arbitrio & justificatione colligere licet. No-  
vatores de meritis congrui & condigni cautius quidem loquuntur, ta-  
men in summa rei plane consentiunt. Quippe omnia opera Dei circa  
hominem ad liberum arbitrium, tanquam normam unicam revocant;  
usque adedò, ut quod cum eo non congruit, licet alias divinis literis te-  
statissimum sit, rejicere, aut sophistice depravare non verecundentur.  
Hæc pro declarando statu quæstionis.

Thesis Negans Orthodoxorum est: *Liberum arbitrium non  
esse datum homini, ut gloriam sempiternam per propria meri-  
ta, tanquam modo nobilissimo, consequatur.*

Rationes  
Negantes  
Orthodoxæ.

κατασκευη Theſeos Negantis Orthodoxæ.



Ex Natura *Subjecti*.

Totum & pars sunt homogenea : & hæc illius naturam sequitur. Sed imago Dei in creatione non est collata primo homini istoc fine. Ergo nec liberum arbitrium illo fine ei dari potuit. Major ponit hypothesein receptam in Scholis Theologicis, nec ipsis Adversariis improbatam : Imaginem Dei & liberum arbitrium habere se ut totum & partes. Est enim certa ex Scriptura. Gen. 1. v. 26. 27. Cap. 9. v. 6. & rationis evidentia fulcitur : quum ista quoque facultate creatorem suum peculiariter referat. Minor inde constat : quod hunc finem Scriptura nec expresse, nec per consequentiam docet. Non primo modo : quia nullum Scripturæ testimonium adferunt Adversarii, vel asserere possunt, quo id *Αγαπῶν* asseratur. Non etiam altero : quia promissio vitæ ex parte legis, Genes. 2. v. 9. 16. 17. non infert meritum propriè dictum : uti suo loco ostendetur.

Q. imago  
Dei hoc  
fine non  
est collata  
primo ho-  
mini.

Ex Natura *Prædicati*.

I. Quod pendet ex naturali obligatione, non potest vegire in rationem meriti proprii : neque id tanquam meritum Deus intendit. Atqui cultus Dei voluntarius sive spontaneus, etiam per liberum arbitrium, pendet ex naturali obligatione. Ergo. Ratio Majoris est : quod naturalis obligatio infert debitum naturale : meritum autem est indebitum, & merces pro eo, officii indebiti compensatio. Minor probatur. I. voce legis : *Ego sum Iehova Deus tuus, non habebis, &c.* Exod. 20. v. 2. & passim : quam etiam Servator innuit. Luc. 17. v. 10. *Servi inutilis sumus : quod debuimus, &c.* II. Ratione. Cujus beneficio naturam, vitam, ac motum habemus, exercemus, & retinemus, adejus voluntarium cultum naturaliter obligati sumus. Actor. 17. v. 24. 25. 26. 27. 28. At Dei beneficio hæc habemus. Ergo.

Q. cultus  
Dei spon-  
taneus  
pendet ex  
naturali  
obligatio-  
ne.

II. Modus servilis & impius, dicendus non est nobilissimus, à Deo intentus. Modus consequendi gloriam per propria merita, est servilis & impius. Ergo. Servilis est : quia mercenariorum proprius : ut docet Parabola Matth. 20. non autem filiorum, quibus merces hæreditatis obtingit, Coloss. 3. v. 24. idque ex mera gratia, Rom. 4. v. 16. Impius quoque est : quia repugnat modo nobilissimo habendi gloriam per meritum Filii Dei, qui solus pro nobis solvit *ἀντίποινα* indebitum, eoque æternam gloriam nobis acquisivit. Matth. 20. v. 28. Actor. 4. v. 11. 12. Hebr. 10. v. 6. & seqq.

Q. modus  
ille conse-  
quendi  
gloriam est  
servilis &  
impius.

III. Si homini datum fuit liberum arbitrium, ut ejus merito con-

Q. de nullo  
hominis  
statu id ef-  
fici potest

L O C.  
V111.

sequeretur vitam ac gloriam æternam, id aut de primo statu aut de secundo, aut de tertio intelligendum erit. Sed de nullo horum id dici potest. Ergo. Non de primo: quia statu illo excidit homo per liberum arbitrium. Nec de secundo: est enim peccati ac mortis non vitæ ac gloriæ, Ephes. 2. v. 3. Neque etiam de tertio: quia nullus unquam per merita operum servatus est, aut servari potest. Rom. 3. 4. Gal. 2. 3. Quod peculiari controversia infra demonstrabitur.

Antithesis Affirmans Heterodoxorum est: *Liberum Arbitrium datum esse homini, ut gloriam sempiternam per propria merita, tanquam modo nobilissimo consequatur.*

Rationes  
Affirman-  
tes Hetero-  
doxæ.

Ἀντιθέσις Antitheseos Affirmantis Heterodoxæ.

### Ex Natura Subjecti.

Q. homo  
ad imag.  
Dei creatus  
sit eo fine  
ut salvaretur.

Qui ad imaginem Dei creatus est, eo fine ut salvaretur: ei datum est liberum arbitrium, ut per propria merita gloriam sempiternam consequeretur. Atqui homo sic creatus est. Ergo. Minor exstat in historia creationis. Genes. 1. v. 26. 27. Cap. 2. v. 9. 17. Ratio Majoris est; quod sicut imago Dei, ita etiam liberum arbitrium datum est homini ad salutem obtinendam, per opera ac merita legis: juxta promissionem; Fac hoc & vives. Lev. 18. vers. 5. R E S P. Minor ambigua est. Sensus namque est: Hominem creatum fuisse ad imaginem Dei, ut posset salvari, si vellet obedire legi; qui verus: aut ut reapse salvaretur, secundum intentionem Dei, qui falsus & ipso eventu refellitur. Major negatur. Quippe propria merita non magis pendent ex imagine Dei, ex qua homo integer præstitit debitam creatori obedientiam; quam salus æterna propriis meritis acquiritur. Medium fuit ad salutem divinitus ordinatum, non meritum ejus, proprie dictum. Ratio ejus petit principium, si de meritis proprie sic dictis capiatur. De improprie dictis, ex pacto legis, à questione aliena est: tantumque valet in statu primævæ integritatis: non ulterius.

### Ex Natura Predicati.

Q. sit mo-  
dus nobi-  
lissimus  
habere  
gloriam  
ex se.

I. Modus habendi gloriam præstantissimus ac nobilissimus est, habere eam ex se. Sed hujus tres solum gradus sunt: per naturam, qui est Dei: per unionem, qui est Christi, secundum naturam humanam: & denique per liberum arbitrium gratia Dei adjutum, qui hominis est. Ergo qui habet gloriam æternam per liberum arbitrium, modo nobilissimo eam obtinet. R E S P. I. Major non est universalis. Conceditur de creatore, qui est ille beatus ac solus princeps

princeps 1. Tim. 6. v. 15. De creaturis, qui sunt & beati sunt per de-  
pendentiam, simpliciter neganda est. II. Minor etiam falsa, quoad  
tertium illum gradum, videlicet hominem ex se gloriam acquirere per  
liberum arbitrium, gratia adjutum. Ludit enim homonymia vocabuli.  
Gratia datur ut gratuita, non ut meritoria sit cœlestis gloria. Rom. 4.  
v. 16. Quanquam etiam gradus secundus non caret ambiguitate; &  
nisi concretè sumatur, admitti nequit.

II. Adam liberè transgrediendo meritis est mortem. Ergo liberè obtempe-  
rando meritis fuisset vitam; atque ejus causa liberum arbitrium accepit.

RESP. Datur totum de merito improprie dicto; quod est ex pacto  
legali: & quidem in statu primo. Secus neganda erit *consequentia*, pro-  
pter disparitatem contrariorum: quæ alibi explicata est. Vide Deut.  
9. v. 5. Rom. 6. v. 23.

Q. Adam  
liberè  
transgre-  
diendo  
mortem sit  
meritis.

LOCUS

## LOCUS NONUS

De

## P O E N A P E C C A T I.

Origo  
Contro-  
versiarum  
de pœna  
peccati.

**Q**uemadmodum circa pœnam peccati duo potissimum specta-  
ri solent: Principium agens & subiectum patiens: iudex in-  
fligens & reus subiens ac perferens pœnam: sic duo sunt fon-  
tes errorum, ex quibus Loci hujus Controversiæ pullulant. *Unus* ex  
parte Judicis Dei, est justitia ipsius, non qualis describitur nobis in  
verbo; sed qualem eam concipiunt ac fingunt hæretici in cerebro  
suo: asserentes eam contingentem ac mutabilem, non naturalem esse  
Deo. *Alter* ex parte Rei sive creaturæ peccatricis: quod Ratio huma-  
na sit norma ac regula justitiæ distributiæ in statuendis pœnis, iisque  
infligendis. Unde est quod alii nullam, alii aliquam, alii levem, alii  
gravem: alii temporalem solum, alii insuper æternam pœnam pecca-  
tis ac peccatoribus adjudicant. Non aliter quam in foro civili, in vin-  
dicandis delictis fieri consuevit. Ostendunt illud disputationes, tam  
veterum contra Pelagianos, maximè apud Augustinum, tum recentio-  
rum contra Socinianos, Pontificios, Novatores, & Fanaticos non-  
nullos, qui ex principiis rationis doctrinam Orthodoxorum in hoc  
Theologiæ loco oppugnant. De quibus priusquam agamus, pauca  
præfabimur de Calumniis ac Logomachiis, quæ involvendis Contro-  
versis huc conferri solent.

## CALUMNIÆ sunt.

**P R I M A:** *Quod pœnas cum ipsis peccatis ferè confundamus:  
asserentes, peccata esse, quæ pœnarum solum rationem habent.*

Quædam  
pœnæ sunt  
etiam cul-  
pæ.

**R E S P.** Imo utraque accuratè distinguimus ex verbo Dei; quæ  
etiam formis ipsis inter se differunt. Monemus tamen, pœnas omnes  
non ejusdem esse generis: alias simplices, quæ tantum sunt pœnæ; a-  
lias mixtas, quæ ita sunt pœnæ, ut simul etiam sint culpæ: & quidem  
vel per se, subiecti respectu, vel per accidens solum: quomodo ipsa  
Scriptura distinguit. Rom. 1. v. 27. Joh. 9. v. 39. 2. Thess. 2. v. 11.  
Gen. 4. v. 13.

SECUNDA: *Quod omnes pœnas quorumcunque peccatorum faciamus equales.*

RESP. Ut peccatorum ita pœnarum quoque diversos gradus agnoscimus & docemus ex Scriptura. Matth. 11. v. 22. Luc. 12. v. 47. & alibi. Sed gradus illi non mutant speciem pœnarum: multò minus efficiunt, ut æternæ esse desinant. Matth. 25. v. 41. idque ex ordine iustitiæ divinæ Rom. 2. v. 2. 3. Cap. 1. v. 32.

Æquales  
sunt specie,  
non gradu.

TERTIA: *Quod indifferenter omnes parvulos, sine Baptismo decedentes, à pœna peccati originalis eximamus, atque cum beatis in cælo locemus.*

RESP. Nullus Theologorum verè Orthodoxorum id dixit aut scripsit: non Zwinglius, non Calvinus, aut ejusdem notæ alius. Distinguiamus verò inter infantes fidelium & infidelium. Illos quidem, qui nati sunt in fœdere, si morte præveniantur, ut baptizari non possint, servandis accensemus; idque propter promissionem fœderalem, parentibus juxta & liberis factam: Genes. 17. v. 7. Act. 2. v. 39. exemplo Davidis, 2. Sam. 12. v. 23. Istos verò, cum non minus quam parentes, exsortes sint fœderis, & à gratiæ promissionibus alieni, Ephes. 2. vers. 12. Coloss. 2. vers. 14. judicio Dei merito relinquimus.

Fidelium  
fœderis, non  
infidelium  
id tribui-  
mus.

QUARTA: *Quod nulla peccata etiam in adultis damnabilia faciamus: modo credant ipsi, se esse Electos ad vitam æternam.*

RESP. Calumnia texitur ex accidentis fallacia. Omnia peccata tam fidelium quam infidelium sunt damnabilia per se: quia sunt transgressiones legis per se. Non damnabilia autem fiunt per accidens, & ex eventu: quando propter Christum universa eis condonantur. Ita nos docet Apostolus. Rom. 7. vers. 24. & Cap. 8. v. 1. Insuper ratio quoque calumniosa est, nimirum si, quod solenne sophistis, ad electionem, tanquam objectum immediatum referatur. Fides nostra immediate fertur in verbum Evangelii. Rom. 10. v. 17. In verbo autem I. spectat & apprehendit Christum Jesum, tanquam redemptorem suum, traditum in mortem, propter lapsus nostros, & resuscitatum ad nostri justificationem. Rom. 10. v. 9. 10. Cap. 4. v. 25. II. à Christo assurgit ad dilectionem Dei Patris & gratuitam ejus electionem in Christo, Joh. 3. v. 16. Ephes. 1. v. 4. non extra verbum, sed in eo-

Peccata e-  
lectorum  
damnabilia  
sunt per se:  
non da-  
mnabilia  
per acci-  
dens.

LOC.  
IX.

dem illo verbo revelatam ac testatam, 2. Thessal. 2. v. 13. 14. Hæc est fides Electionis nostræ: quæ à posteriore habetur, & constat credentibus, 2. Petr. 1. v. 10.

*Λογισμαίαι* sunt.

PRIMA: *An miseria natura humana, ex peccato orta, dici possint languores, morbi & vulnera natura?*

Miseria  
humanæ  
sunt langu-  
ores natu-  
ræ.

& quo  
sensu.

RESP. Possunt omnino: cum ne ipsa quidem Scriptura averfetur ista vocabula. Esa. 53. v. 4. Matth. 8. v. 17. 1. Petr. 2. vers. 24. Sed ex mente ejus explicandæ sunt, non sensu Pelagianorum, qui naturam vulneratam peccato, non mortuam in eo: vires ejus ad bonum infirmatas, non extinctas & amissas esse docent. Proinde cautionis loco duo hic tenenda sunt. Prius est: Nomina illa non accipi physicè, tanquam defectus aut difficultates naturales: sed Theologicè; ut quæ significant res aberrantes à norma legis, & pugnantes cum eâ, hoc est, peccata damnable in judicio Dei. Alterum est: declaranda esse aliis vocabulis synonymis, in Scriptura usitatis, quibus corruptio & mors spiritualis plenius ac evidentius exprimitur. Cujusmodi sunt, quod dicitur mors in peccatis, Ephes. 2. v. 3. Coloss. 2. v. 13. inimicitia adversus Deum Rom. 8. v. 7. ineptitudo ac impotentia ad bonum. Rom. 3. v. 10. 11. & seqq. 1. Cor. 2. v. 14. propensio verò ad malum omni tempore; inde à pueritia: Gen. 6. v. 5. Cap. 8. v. 21. & similia plura.

SECUNDA: *An calamitates fidelium sint pœna peccati?*

Calamitates  
piorum  
sunt pœnæ  
non strictæ,  
sed latè di-  
ctæ.

RESP. Nomen *Pœna* est ambigui significatus in Scholis Theologicis; & latè vel strictè sumitur. Latè, est castigatio ob peccatum peccanti imposita: qua ostendit Deus se illud averfari ac omissum emendatumque velle, Psal. 50. v. 21. Rom. 2. v. 3. Strictè est peccati admisi vindicta, non alio fine instituta, quam ut per eam satis fiat justitiæ divinæ. Matth. 16. v. 26. 2. Thess. 1. v. 7. 8. Primo sensu est *παύσις*, paterna castigatio, non propriè pœna. Psal. 89. v. 33. 34. 1. Cor. 11. v. 32. Heb. 12. v. 5. 6. & seqq. Altero est *τιμωρία* sive *ἐκδίκησις*, hoc est, pœna propriissimè sic dicta, quæ solis impiis infligitur. Psal. 5. v. 7. 8. & 18. v. 28. Rom. 2. v. 5. 8. 9. 2. Thess. 1. v. 7. 8. 9. Ita conciliandi sunt Theologi Orthodoxi & Evangelici: quorum alii ajunt, alii negant esse pœnas peccati. Hæretici autem, qui propriissimè sic dici volunt, infra redarguentur.

Super-



Superfunt **CONTROVERSIÆ** secundum authores & sectas, **L O C. IX.**  
in classes suas digerendæ: à quibus excipimus Lutheranos, qui nihil hic  
peculiare habent.

**SOCINIANORUM** assertiones sunt.

**SOCINIA-  
NORUM.**

I. Mortem temporalem non esse pœnam peccati Adami, sed sequelam natu-  
re per se.

II. Infantes, voluntarii peccatis non oneratos, nec aterna damnationis  
reus esse.

III. Dolores partus in mulieribus, aut spinas tribuloseve terra, dicendas non  
esse pœnas peccati.

IV. Afflictiones temporales quorumcunque, etiam fidelium, propriissimè eo  
nomine censerì.

**PONTIFICII** istatenent.

**PONTIFI-  
CIORUM.**

I. In morte aterna pœnam damni ac sensus esse verè separabiles.

II. Omnes parvulos, sine baptismo decedentes, mortis aterna reos teneri, ac  
damnari.

III. Mortem non esse omnis peccati stipendium: sive quoddam peccatum  
non mereri mortem per se, suæque naturæ.

Cæterum de vitæ hujus calamitatibus, sintne illæ ex merito peccati,  
an ex conditione naturæ, ne ipsi quidem sibi constant. Certè Bellar-  
minus lib. 6. de Grat. & lib. arb. cap. 15. rectè disputat contra Pela-  
gianos, quod ex merito peccati procedant. At libro de gratia primi  
hominis, cap. 5. & 6. causam earum in ipsam naturam, ejusque con-  
ditionem confert. Præterea de afflictionibus fidelium pronunciat, quod sint  
vera & propriissimè sic dicta peccati pœna. Qui proinde IV. est eorum er-  
ror. Vide Bellarmin. lib. 4. de Pœnitentia cap. 2.

**ANABAPTISTÆ** sententiis inter se sunt divisi de pœna pecca-  
ti originalis: alii nullam omnino pœnam agnoscunt, alii agnoscunt  
quidem, sed quæ universè sublata sit per Christum. **ANABA-  
PTISTA-  
RUM.**

Denique **NOVATORES** cum Socinianis duo hæc de-  
fendunt. **NOVA-  
TORUM.**

I. Mortem temporalem non esse pœnam peccati Adami.

II. Infantes, qui sint sine actualibus & propriis peccatis, non plecti sive puni-  
ri morte aterna.

Harum Controversiarum aliquæ alibi sunt ventilatæ. Reliquas hic  
expediamus.

LOC.  
IX.

Prima Pontificiorum:  
An pœna  
damni &  
sensus in  
morte æternâ  
vere sint  
separabiles?

PRIMA: *An pœna damni & pœna sensus in morte æterna sint verè separabiles?*

Pontificii  
affirmant.

& Novatores.

Orthodoxi  
negant.

Distinctio pœna in damni & sensus inventa & usurpata est à Theologis Scholasticis: Quibus *damnum* est carentia beatitudinis sive privatio beatæ visionis Dei. *Sensus* est perpeffio dolorum, & cruciatuum infernalium. Ea quatenus admitti possit, aut repudiari debeat, in Problematicis Theologicis dictum est. Pontificii utuntur hac distinctione in definienda morte æternâ: quam à damnatis adultis lui ajunt in inferno; ab infantibus non baptizatis in limbo, quem infantum vocare solent: illic conjunctam esse cum sensu cruciatuum infernalium: hic sensu illo carere. Quamquam ne de eo quidem inter ipsos sat convenit. Nam alii, mitiores scilicet, nullam prorsus sensus pœnam infantibus imponunt: alii severiores, aliquam sed lenissimam; quæ oriatur non ex cruciatu mali, sed ex carentia boni; atque ipsis molesta accidat. Bellarm. lib. 6. de gratia & lib. arb. cap. 1. 4. 5. 6. Unde patet, damni ac sensus pœnam divelli & separari subjectis, tum personarum, tum locorum quoque. Ita Pontificii fabulantur. Novatores eandem distinctionem approbant, & declarandæ pœnæ æternæ adhibent, cap. 7. Apologiæ suæ. Non quod limbum fingant distinctum à cœlo & inferno: sed quia contendunt, Deum non omnibus peccatis statuisse pœnam æternam damni & sensus: sed sive ex consideratione peccatorum in se; sive ex *μετρίαι* & stricti juris moderamine eam attemperare quantitati & qualitati ipsorum peccatorum. Ita distinctio pœnæ subservit distinctioni peccati ante traditæ, & loco VII. à nobis examinatur: in peccata graviora & lapsus leviores; de quibus tamen illic pronunciant, quod per se non excludant è regno cœlorum. Orthodoxi quid de re tota sentiant ac doceant, notum est: nempe, in morte æternâ pœnam damni ac sensus non divelli à se invicem subjectis: sed coherere inseparabiliter. Hypotheses verò de limbo & stricti juris moderamine, esse partim fabulosas, partim hæreticas: quæ cā facilitate expoluntur, qua ab adversariis asseruntur.

Thesis igitur Negans Orthodoxorum est: *In morte æterna pœnam damni ac sensus esse inseparabiles, sive separari non posse.*

Rationes  
Negantes  
Orthodoxæ.

καταρχὴν Theseos Negantis Orthodoxæ.

Ex

## Ex Natura Subjecti.

I. Quæ Scriptura inseparabiliter conjungit, non sunt divellenda. *Q. Scriptura hæc inseparabiliter conjungat.*  
 In morte æterna Scriptura inseparabiliter conjungit pœnam damni & sensus. Ergo. Major exstat Matth. 19. v. 6. & Johan. 10. v. 35. Minor ostendipote est ex descriptione mortis æternæ: quæ traditur in Scriptura, & duo illa inseparabiliter copulat. Loca è multis sunt: Esa. 66. v. 24. Matth. 3. v. 12. Cap. 25. v. 41. Marc. 9. v. 44. Luc. 16. v. 25. Rom. 2. v. 8. 9. 2. Thessal. 1. v. 8. 9. Apoc. 20. v. 13. 14. Excipiunt Pontificii: *Loca illa à questione aliena esse, quæ de adultis, non de parvulis, quorum propria sit ista pœna, loquantur.* R E S P. I. Admittitur petitio principii, sumiturque quod est controversum. II. Loca pleraque de adultis quidem agunt, non tamen exclusive. Matth. 25. omnium damnandorum conditio indefinitè describitur, eidemque ordo servandorum universe opponitur. III. Utraque pœna deducitur ab ira Dei, tanquam causa. Sed infantes quoque sunt iræ filii. Ephes. 2. v. 3. Ergo.

II. Oppositorum est opposita ratio. Sed in vita ac beatitudine æterna inseparabiliter coherent carentia miseræ & sensus gaudii ac gloriæ cœlestis. Ergo in morte æterna ei opposita, inseparabiliter quoque coherent damnum atque sensus. Major est canon Logicus, hic quædrans testimonio Apostoli, Rom. 6. v. 23. Minor confirmatur partim ex ipsa nomenclatura vitæ æternæ: partim ex descriptione ejus, utidem proposita in Scriptura. Job. 19. v. 25. Psal. 16. v. 11. & 17. v. 15. Esa. 65. v. 13. Matth. 5. v. 4. 6. 8. Cap. 8. v. 11. Cap. 25. v. 34. Rom. 2. v. 7. 10. 2. Thess. 1. v. 7. 10. Apoc. 21. & 22. capp. &c. *Q. in beatitudine coherent inseparabiliter carentia miseræ & sensus gaudii.*

III. Pœna est culpæ sive peccato analoga. Atqui culpa sive peccatum maxime originale, quod hic spectatur, non tantum est privatio boni, sed etiam habitus mali. Ergo pœna non damni modo est, sed etiam sensus; nec solum privatio beatitudinis, sed etiam perperissio doloris ac cruciatus. Major nititur regula justitiæ divinæ: insuperque autoritate Scripturæ comprobatur. Rom. 2. v. 6. Matth. 25. v. 41. & seqq. Minor manifesta est, non modo ex peccatis actualibus, quorum alia omissionis, alia commissionis dicuntur; & promiscue vocantur *avopia, ἀνομία, ἀνομία* legis. 1. Joh. 3. v. 4. Rom. 5. v. 18. sed vel maxime ex peccato originali: quod Adversariorum confessione, non tantum est privatio imaginis Dei, sed etiam naturæ humanæ depravatio ad malum. *Q. peccatum est privatio boni & habitus mali.*

LOC.  
IX.

## Ex Natura Prædicati.

Q. da-  
monum &  
sensus in  
nullo sub-  
jecto reali-  
ter sepa-  
rantur.

I. Quæ in nullo subjecto realiter separantur, illa verè separabilia non sunt. Pœna damni & sensus in nullo subjecto realiter separantur. Ergo. *Majorem* ne ipsi quidem Adversarii inficiabuntur; qui veritatem separationis ex subjecto æstimant. *Minor* probatur ipsorum subjectorum distinctione. Etenim damnati universè sunt, vel angeli apostatæ, vel homines peccatores. In illis conjuncta est utraque pœna: argumento locorum, Matth. 8. v. 29. Cap. 25. v. 41. 2. Petr. 2. vers. 4. Jud. v. 6. Apoc. 20. v. 14. De istis idem ostendimus initio; simulque exceptionem insufficientis enumerationis, quod hoc ordine non comprehendantur infantes, refellimus ac discussimus.

Q. neque  
quantitas  
peccati ne-  
que *ἁμαρ-  
τία* Dei se-  
paratio-  
nem illam  
admittit.

II. Si in morte æterna separantur in aliquibus damni ac sensus pœna: hujus causa fuerit vel quantitas sive qualitas peccati, vel justitia Dei; *ἁμαρτία* quadam temperata. Neutra verò rectè allegatur. Non illa: quia etiam minima peccata, cujuscunque sive generis, sive speciei, merentur exclusionem è regno cœlorum & gehennam ignis. Matth. 5. v. 19. 22. Neque ista: tum quia *ἁμαρτία* hujusmodi non datur in verbo Dei: tum quia includit remissionem pœnæ sensus; quæ extra Christum & Euangelium ipsius temerè imò impie fingitur & frustra quæritur.

Antithesis Affirmans Heterodoxorum est: *In morte æterna pœnam damni & sensus esse separabiles, & reapse divelli.*

Rationes  
Affirmantes  
Heterodoxæ.

Ἀναστροφή Antitheseos Affirmantis Heterodoxæ.

## Ex Natura Subjecti.

Q. mors æ-  
terna per  
solam da-  
mni pœ-  
nam defi-  
niatur.

I. *Mors æterna definitur per solam damni pœnam in Scriptura. Ergo pœna sensus ab ea separatur secundum Scripturam.* Antecedens habetur hu & aliis similibus locis. Ioh. 3. v. 5. 6. Matth. 5. v. 20. & passim. R E S P. Negatur antecedens. Dicta illa non ponunt exclusivam: sed synecdochicè intelligenda sunt, juxta phrasin Scripturæ & interpretationem ejus. Præterea, æque pro adultis quam pro infantibus, nec minus de originali quam de actualibus peccatis concludunt. Ergo vel in omnibus promiscuè vel in nullis ponunt solam damni pœnam.

Q. in qui-  
buldam  
damnatis  
non sit  
vermis  
malæ con-  
scientiæ.

II. *Pœna sensus est ex morsu vermis, hoc est, est conscientia malorum operum. Sed in quibusdam damnatis non est ille vermis, illa malorum operum conscientia. Ergo. Major ex Esaia repetitur, Marc. 9. v. 44. 46. 48.* Minor

est Apostoli, affirmantis non omnes peccasse ad similitudinem transgressionis Adæ. LOC. IX.  
 Rom. 5. v. 14. R E S P. Falsa est Major exclusivè accepta, de conscientia tantum ex operibus malis. Esaias quoque & Marcus exclusivam non habent. Denique vermis conscientia contrahitur ex omni peccato, tam originali quam actuali. Psalm. 19. vers. 13. Proverb. 20. vers. 9.

III. Iustitia humana est typus ac imago iustitia divina. Sed illa neminem Q. iustitia humana non plectit pœna positiva nisi ob culpam actualem.  
 plectit pœna positiva sive sensus, nisi propter culpam actualement; ut ex praxi fori constat. Ergo nec Deus. Pro culpa vero originali contentus est illa pœna, quæ damni vocatur. R E S P. Si quid valet ista hypothesis, jam culpa originalis nulla prorsus pœna vindicanda foret: sicut defectus naturales civiliter in nullo vindicantur. Sed falsa est Major ex mente adversariorum. Iustitia humana, consentiens cum lege, est adumbratio qualiscunque iustitiæ divinæ, maximè circa officia secundæ tabulæ. Norma ejus aut perfecta imago dici citra blasphemiam non potest. Longe alia hujus, alia illius ratio: sicut dicitur, Esa. 55. v. 8. 9. Iustitia Dei abyssus. Psalm. 36. v. 7. Judicia ejus imperisrutable. Rom. 11. v. 34.

### Ex Natura Prædicati.

I. Si pœna damni & sensus separabiles non sunt in morte aterna, nec dantur Q. alias non sunt futuri gradus mortis aternæ.  
 gradus mortis aterna. Falsum consequens. Ergo & antecedens. Ratio consequentia est: quia mala gravissima sensus nec intendi nec remitti queunt. R E S P. In propositione nulla est consequentiæ necessitas. Ratio ejus ludit ambiguitate gradus superlativi, qui ex usu rectè loquentium absolute vel comparatè sumitur. Illo modo pro magno & eccellente cuiuscunque generis. Isto pro eo quod majus, excellentius est in uno, quam altero. Prius intenditur vel remittitur: posterius, si summum sit, non item.

II. Quæ etiam subjectis locorum distinguuntur, sunt verè separabilia, sive Q. subjectis locorum distinguuntur.  
 ipsa separantur. Pœna damni & sensus ita distinguuntur. Ergo. Minor probatur: Siquidem illa pœna est limbi infantum, ista gehenna infernalis; quæ duo locis distingui, planum est ex historia epulonis. Luc. 16. R E S P. Minor est puerilis vel potius anilis petitio principii: quam ex historia epulonis non magis evicrunt, quam cætera de inferis deliria. Distinctè proponuntur duo hominum ordines, duo loca, & duplex eorum post hanc vitam status. Tertius sive ordo, sive locus, aut status, nec illic, nec alibi in Scriptura apparet.

LOC.  
IX.

Secunda  
Novato-  
rum: An  
pœna pecca-  
ti originalis  
sit mors æ-  
terna in in-  
fantibus  
æque ac  
adultis?

SECUNDA: *An pœna peccati originalis sit mors æterna? Sive, an infantes propter solum originale, adulti propter illud & actuale peccatum, mortis æternæ rei sint in iudicio divino?*

Controversia hæc communis est omnibus adversariis, in præmio nobis memoratis: sed aliis simpliciter, aliis secundum quid. Simpliciter Sociniani, Novatores, & Anabaptistis: qui hoc genus pœnæ culpæ originali detrahunt; vel quod peccatum non sit, vel quod universaliter omnibus fuerit condonatum. Secundum quid verò Pontificiis convenit: qui pœnam æternam huic peccato statuunt sed quoad damnum solum, non etiam quoad sensum: ut alibi diximus. Hic cum prioribus præcipuè agemus, qui dolo sophistico, ad infantes sive parvulos, indefinite, nullo omnino discrimine, detorquent questionem, Non tam quod alius peccati capaces non sint per ætatem, quam ut ex innocentiaë qualicunque specie, quæ in illa ætate laudari solet, sententia Orthodoxa, horrenda cuiusdam sævitia dicam impingant: assertoribus vero ejus immane odium apud imperitos consent. Nos vero de pœna peccati originalis, non ex ratione humana, juxta leges forenses, sed ex verbo Dei, secundum legem ipsius sentire & pronunciare didicimus. Pœnæ quoque peccati originalis, non omnes promiscuè infantes, sed eos duntaxat subjicimus, qui ex parentibus infidelibus, nati, alieni sunt à gratia fœderis, nec justitiam vitæ in Christo participant.

Thesis Affirmans Orthodoxorum est: *Infantes infidelium propter solum peccatum originale, infideles adultos tam propter illud, quam propter actuale peccatum mortis æternæ in iudicio divino reos esse.*

Rationes  
Affirmantes  
Orthodoxæ.

Q. omnes  
omnino  
homines  
in Adamo  
peccarunt.

ΚΑΤΑΘΕΤΗ Theſeos Affirmantis Orthodoxæ.

Ex Natura Subjecti.

I. Quotquot peccarunt in Adamo & consortes sunt culpæ ipsius, iidem propter peccatum originis mortis æternæ rei sunt in iudicio Dei. Sed omnes homines naturaliter ex ipso geniti, tam infantes quam adulti, in Adamo peccarunt. Ergo. Cujus reatus pœnæque veniam non consequuntur qui sunt extra Christum. Utraque propositio est Apostoli Rom. 5. cap. Major, v. 12. 15. 16, 17. 18. 19. ubi de imputatione

trans-

transgr  
pars est  
infantib

II. C  
ntero, i  
in judic  
peccato  
strata el  
stipend  
originis  
quod o

III.  
in judic  
sunt no  
re Joh.  
est ipsi  
Quipp  
v. 23.

Ex

I. F  
infidel  
condit  
Christi  
v. 3. C  
pistat

II.

fantes  
est ori  
origin  
nis, q  
hamo  
n 6 n  
Dei.

II.

ætern  
in inf  
torum  
clarat  
porale



transgressionis Adami loquitur, quæ peccati originalis latè sic dicti, **LOC.**  
pars est. *Minor* indefinitè est v. 12. definitè verò & distinctè etiam de **IX.**  
infantibus, v. 14.

II. Qui concepti & nati sunt cum peccato, & transgressores inde ab utero, illi propter peccatum originis naturaliter rei sunt mortis æternæ in judicio Dei. Sed utrique, infantes & adulti concepti & nati sunt cum peccato. Ergo. *Minor* loco VI 1. de peccato originis operosè demonstrata est. *Ratio Majoris* est duplex; una generalis: quia omnis peccati stipendium est mors: Rom. 6. v. 23. altera specialis: quia peccatum originis, quo cum concipimur & nascimur, est corpus illud mortis, quod omnes etiam sanctissimi hic circumferunt Rom. 7. v. 24.

III. Omnes non regeniti propter peccatum originis mortis æternæ in judicio Dei rei sunt. Atqui tam infantes quam ipsi infideles adulti, sunt non regeniti, seu irrogeniti. Ergo. *Major* ponitur ab ipso Salvatore Joh. 3. v. 3. ratione petita à carnalis generationis corruptione: quæ est ipsissimum peccatum originale, v. 6. *Minor* patet ex natura rei. Quippe regeneratio fit ex semine fidei, quod est verbum Dei 1. Pet. 1. v. 23. Jac. 1. v. 18. cujus expertes sunt infideles.

### Ex Natura Prædicati.

I. Esse Filium iræ, est esse Filium mortis æternæ. Sed tam infantes infidelium, quam ipsi infideles adulti sunt filii iræ natura, h. e. nascendi conditione ex peccato originis: & manent tales quamdiu sunt extra Christum. Ergo *Major* constat ex æquipollentia phrasium. Ephes. 2. v. 3. Collato cum v. 11. 12. *Minor* ibidem v. 3. est Apostoli: & Baptista Joh. 3. v. 36.

II. Maledictio Legis est mors æterna. At illi obnoxii sunt tam infantes quam adulti infideles, idque propter commune peccatum, quod est originis. Ergo utrique morti æternæ obnoxii sunt propter peccatum originis. *Major* colligitur partim ex declaratione legalis maledictionis, quæ est Matt. 23. v. 41. partim ex antithesi benedictionis Abrahamo promissæ; Gal. 3. v. 13. 14. *Minor* est bimembris. Prius ponit *non* ex Scriptura Rom. 3. v. 19. *Totus mundus obnoxius condemnationi Dei.* Posterius addit *non* *divin.* 1. Cor. 15. v. 22. Eph. 2. v. 3.

III. Adversus quod retegitur ira Dei è cælo, id meretur mortem æternam & hujus reus facit. Adversus omne peccatum tam originale in infantibus & adultis infidelibus simul, quam actuale solorum adultorum retegitur ira Dei è cælo. Ergo. *Major* habetur ex iræ hujus declaratione & demonstratione per omnia pœnarum genera: ut sunt temporales, spirituales, & æternæ. Rom. 1. 2. & 3. capp. *Minor* in genere asseritur

Q. omnes concepti & nati sunt in peccato.

Q. omnes sunt irrogeniti.

Q. etiam infantes sunt filii iræ.

Q. infantes infidelium obnoxii sunt maledictioni.

Q. ira Dei retegitur adversus omne peccatum.

LOC.  
IX.

asseritur Rom. 1. v. 18. in specie de peccato originis comprobatur Gen. 6. v. 5. Rom. 7. v. 24.

Q. peccatum originis est peccatum, neque est omnibus condonatum.

IV. Si mors aeterna non est poena peccati originis, id fit vel quod non sit peccatum proprie dictum, vel quod omnibus & singulis condonatum sit per & propter Christum. Neutrum verè dicitur. Non prius: ut liquet ex prioribus rationibus: imprimis autem ex loco v. 11. de peccato. Nec posterius: Qui enim non sunt in Christo, illis nullum omnino peccatum sive originis, sive aliud quodcunque condonatur per & propter Christum. Infideles sive infantes sive adulti quoad tales, non sunt in Christo. Ergo. Utraque prosyllogismi propositio traditur ab Apostolo: *Major*: Rom. 8. v. 1. *Minor*: Eph. 2. v. 11. 12.

*Antithesis Negans Heterodoxorum est: Nullos infantes atque etiam adultos, propter peccatum originis, mortis aeterna reos esse in iudicio Dei.*

Rationes  
Negantes  
Heterodoxa.

Ἀνασχεῖν Antitheseos Negantis Heterodoxæ.

Ex Natura Subjecti.

Q. cum toto genere humano Deus inivit fœdus gratiæ.

I. *Quibuscum inivit Deus fœdus gratiæ, illi mortis aeternæ rei non sunt propter peccatum originis. Atqui cum toto genere humano, tam infantibus quam adultis, inivit Deus fœdus gratiæ. Ergo. Utraque propositio certa est. Major: tum quia novi fœderis pactione Deus ostendit, quod nolit punire homines propter peccata fœdus illud antegressa: tum quia novum illud fœdus promissionem continet, remissionis peccatorum, sub priorè fœdere patrum. Minor quoque: nam fœdus illud cum omnibus hominibus inivit in Adamo: inde redintegratum in Noacho: tandemque per Christum fuit consummatum. RESP. Per inficiationem utriusque Propositionis. Major non est vera simpliciter. Sed de iis tantum valet, qui non minus gratiam internam reconciliationis & regenerationis, quam externam vocationis ex fœdere, participant. Non omnes qui sunt ex Israël, sunt Israël: sed in ipso fœdere distinguendi filii carnis & filii promissionis. Rom. 9. v. 6. & seqq. Prima Ratio Majoris petit principium, si absolutè sumatur. Conditionalis nihil concludit, nisi ponatur conditio fidei & resipiscentiæ. Marc. 16. v. 16. cap. 1. v. 15. Ponitur vero non in omnibus, sed in solis electis & credentibus. Quomodo secunda quoque ratio intelligenda est: quæ conditionem illam necessario includit. Jam Minor simpliciter falsa est: cui triplicis illius intervalli historia apertè reclamation: & experientia universalis inde ab Adamo per omnia secula deducta, contradicit; uti loco xi. de Fœdere ex professo demonstrabitur.*

II. Quid

II. *Quod Deus ipsi Adamo condonavit, posteris ejus non imputat in morte aeterna reatum.* Peccatum originale Deus ipsi Adamo condonavit. Ergo. Minor pie creditur de ipso Adamo, & à nemine negatur. Ratio Majoris est: quod Adamus peccavit in sua persona, & quidem propria eaque liberrima voluntate; quorum neutrum de infantibus dici potest. RESP. Neganda est Major, una cum ratione: quæ inconsequens merito censetur, duplici de causa: Una est: quod Deus Adamo condonavit peccatum originale, seu potius originans, ut personalem transgressionem, non ut culpam universalem totius generis, sive naturæ humanæ, quæ in ipso peccavit. Rom. 5. v. 12. & seqq. Altera: quia liberrima voluntate remisit ipsi culpam, quam alii retinet: misere scens cujus vult, Rom. 9. v. 18. & agens de suo quod vult Matt. 20. v. 15. Quod si Magistratus suo jure in humanis facit, quando plures ejusdem delicti rei sunt, quanto magis in divinis summo illi Principi id fas est?

LOC.  
IX.

Q. Deus Adamo peccatum originale condonavit.

III. *Si omnes infidelium infantes damnantur, equidem non alia ejus ratio est, quam quod ex talibus parentibus, hoc est, infidelibus geniti sunt. Falsum consequens.* Ergo. Assumptum probant à contrario; quod pari ratione inferri possit, omnes infantes eorum, qui sunt in fœdere, salvari, siquidem moriantur in infantia, quod tamen hypotheses doctrina adversa non patiuntur. RESP. I. Negatur propositio. Est quippe ratio alia, cum ipsimet sint caro ex carne geniti. Joh. 3. v. 6. & filii iræ natura. Eph. 2. v. 3. proinde causa damnationis in ipsis hæret. II. Juxta hanc declarationem si accipitur consequens assumptum, nec falsum, nec absurdum esse potest. III. Ratio à contrario non procedit, propter notoriam disparitatem. Non enim ut caro & corruptio, ita fides quoque à parentibus propagatur in sobolem. Quanquam quid de salute infantum, parentibus fidelibus editorum, sentiamus, ex antedictis liquet. Ac ne hypothesis quidem nostris adversatur. Qui Canone charitatis Canonem fidei non evertimus; sed arcana sua Deo relinquimus. Deut. 29. v. 29.

Q. non damnantur quod ex infidelibus parentibus geniti sunt.

### Ex Natura Prædicati.

I. *Quod inflictum est in pœnam peccati Adami, propter illud homo non fit reus in Dei & mortis aeterna.* Peccatum originale inflictum est in pœnam peccati Adami. Ergo. Minor in confesso est utrimque. Ratio Majoris datur ab absurdo. Quia foret progressus in infinitum, si Deus propter peccatum Adamini ratur puniret nos peccato originali; & propter illud rursus aliam pœnam irrogaret; ita deinceps succedentibus sibi perpetuo reatu & pœna. RESP. Nichil dicamus nunc de Minore, quæ ex Majore explicanda est. Loquitur vero de peccato originali, quatenus solam naturæ corruptionem complectitur. Major datur de pœna simplici. De eâ, quæ mixti generis, sive simul culpa & pœna est, negatur, secundum Scripturam Rom. 1.

Q. peccatum originis inflictum sit in pœnam peccati Adami.

LOC.  
IX.

v. 24. 26. 28. 2. Theff. 2. v. 11. *Ratio Majoris* in peccato originali non habet locum. Siquidem in eo cum laxè sumitur, ut duplex est peccatum, transgressio Adami imputata, & corruptio naturæ inhærens: sic duplex solum, non autem infinitus numero reatus concurrit: Unus ex imputatione, de quo 1. Cor. 15. v. 22. alter ex inhærente pravitare, de quo est Eph. 2. v. 3. In peccato verò actuali, quid absurdi, quando illud sine fine multiplicatur, (uti fit in non renatis) si tum reatus quoque sine fine multiplicetur & augeatur? vide Matt. 23. v. 35.

Q. si rigi-  
dius aga-  
tur cum  
infantibus,  
quam  
cum Dia-  
bolis.

II. Si Deus irascitur infantibus eosque condemnat propter peccatum originale, rigidius cum eis agit, quam cum ipsis Diabolis. Hi enim puniuntur propter peccatum suum, quod ipsi meriti patrarunt, quodque vitare potuerunt. Consequens impium, blasphemum est dictum. Ergo & antecedens. RESP. I. Conclusio malitiosè & sophistice pervertit statum quæstionis, qui non est de quibusvis infantibus, sed de infantibus infidelium, in infantia sua, extra Christi gratiam morientibus. II. Negatur sequela propositionis. Manet nihilominus latissimum discrimen; tum quia Deus totum genus Diabolorum abiecit, non vero hominum aut infantum. Heb. 2. v. 16. tum quia ad summum cruciatus & ignominie gradum illos, istos non nisi ad mitissimum destinavit, ex ordine justitiæ suæ. III. Ratio sequelæ petit principium & falsa est. Peccatum Adami sic est alienum posteris ipsius: ut simul suum cuique sit proprium Rom. 5. v. 12.

Tertia  
Pontificio-  
rum: An  
afflictiones  
fidelium in  
hac vita  
sint pœna  
peccatorum  
proprie dic-  
ta.

**TERTIA:** *An afflictiones fidelium in hac vita sint verae ac propriè sic dictæ peccatorum pœnæ.*

Quo sensu afflictiones fidelium dici possint pœnæ peccatorum, vel non possint, in *πελαγομύσις* explicatum est. Pontifici contendunt esse pœnas propriè sic dictas, imprimis quæ propter antecedentia peccata infliguntur. Bellarm. lib. 6. de Grat. & Lib. arb. Lib. 4. de Pernit. cap. 1. & seqq. Nimirum quia in iis fingunt & quærunt veras satisfactiones per temporales pœnas. Quæ hypothesis cum sit doctrinæ Pelagianæ genuinus surculus, mirum non est si aliis quoque ejus defensoribus approbetur. Proinde contra universos receptæ doctrinæ Orthodoxia asserenda est.

Thesis Negans Orthodoxorum est: *Afflictiones fidelium, quibus in hac vita sunt obnoxii, non esse veras, propriè sic dictas peccatorum pœnas.*

Rationes  
Negantes  
Orthodoxa.

κατασκευάζει Theodos Negantis Orthodoxæ.

Ex

Ex Natura *Subjecti*.LOC.  
IX.

I. Paterna castigatio, probatio, aut martyrium, non sunt veræ ac propriè sic dicta peccatorum pœnæ. Omnes afflictiones fidelium in hac vita, sunt vel paterna castigatio, vel probatio, vel martyrium. Ergo nullæ earum sunt verè ac propriæ sic dictæ peccatorum pœnæ. *Major* repetit usitatam in scholis Theologicis distributionem afflictionum: quæ *παιδεία, δοκιμασία, μαρτύριον* usitatè appellantur: Universè autem pœnæ propriè sic dictæ, quæ est *πυρωρία*, contradistinguuntur. *Παιδεία*: est enim paterna castigatio ad emendationem filiorum delinquentium suscepta: Hebr. 12. v. 5. & seqq. *Δοκιμασία*: quia est exploratio fidei & obedientiæ: ut ea ad Dei gloriam, & proximi ædificationem patefcatur. 1. Petr. 1. v. 6. 7. *Μαρτύριον* denique: quia est testimonium confirmandæ doctrinæ, per pafsiones aut mortem editum. 2. Corinth. 6. v. 4. & seqq. Iohan. 21. v. 18. *Minor* abundè comprobatur ex ipsa divisione afflictionum. Quæ cum adæquata sit suo diviso; illudque plenè exhaustiat, certe omnes earum species complectitur. Nam *λύτρωσις*, quod iis nonnunquam annumeratur, est solius Filii Dei proprium, nulli fidelium commune aut communicabile. Esa. 63. v. 3. Jerem. 30. v. 21.

II. Qui sunt filii, amici ac dilecti Deo, ipsi planè reconciliati, omnisque expertes damnationis, eorum afflictiones non sunt veræ ac propriè sic dictæ peccatorum pœnæ. Atqui omnes fideles sunt filii, amici Dei, &c. Ergo. *Minor* constat evidentibus Scripturæ testimoniis: quibus fideles appellantur filii Dei. Iohan. 1. v. 12. 13. 1. Iohan. 3. v. 1. 2. amici Iohan. 15. v. 14. 15. dilecti Eph. 1. v. 5. reconciliati Rom. 5. v. 8. 9. 10. & expertes damnationis Rom. 8. v. 1. Veritas *Majoris* tum ex singulis epithetis, tum ex universis simul firmissimè & evidentissimè demonstratur: adhibitis locis, quæ modo allegata sunt.

III. Quod in hac vita tantum immittitur, non est vera ac propriè dicta peccati pœna. Sed afflictiones fidelium in hac vita tantum iis immittuntur. Ergo. *Minor* expresse traditur in Scriptura. Rom. 8. v. 18. 2. Corinth. 4. v. 17. Hebr. 12. v. 11. *Major* probatur. Quia omnis pœna propriè dicta est æterna & infinita: vel saltem ei æquivalens. Temporales quæ dicuntur peccatorum pœnæ, initia duntaxat sunt æternarum: quæ in perpetuum durant.

Ex Natura *Prædicati*.

I. Pœna propria est satisfactio pro peccato. Afflictiones fidelium non sunt satisfactiones pro peccatis. Ergo. *Major* evidens est ex definitione pœnæ: huiusque sine proprio, qui est expiatio peccati, per

Quon sunt  
satisfactio-  
nes pro  
peccatis.

LOC.  
IX.

æquipollentem satisfactionem. *Minor* probatur: tum quia satisfactio huiusmodi ipsismet est impossibilis. Rom. 8. v. 3. tum quia semel idque perfectissimè pro ipsis præstita est à Christo. Matth. 20. v. 28. 1. Tim. 2. v. 4. 5. ipsique per eam omnium peccatorum suorum remissionem consecuti sunt. Rom. 3. 4. 5. capp.

Q. proficiscuntur non ab irato iudice, sed à propitio patre

II. Pœna propriè dicta proficiscitur ab irato iudice, læsam justitiam vindicante. Afflictiones fidelium non proficiscuntur ab irato iudice, sed à placato ac propitio patre. Ergo. *Major* passim inculcatur in Scriptura, præcipuè autem in Psalmis Davidis. *Minor* exstat Hebr. 12. v. 5. & seqq.

Q. non inferunt fidelium destructionem.

III. Pœna propriè dicta infert peccantis ipsius destructionem & interitum. Afflictiones fidelium non inferunt eorum destructionem & interitum. Ergo. *Major* firmari potest à natura, sine & exemplis pœnarum. *Minor* clarissimè adstruitur ab Apostolo 1. Corinth. 11. v. 32. Hebr. 12. v. 10. 11. 12.

Antithesis Affirmans Heterodoxorum est: *Afflictiones fidelium, quibus in hac vita sunt obnoxii, esse veras ac propriè dictas peccatorum pœnas.*

Rationes  
Affirmantes  
Heterodoxæ.

Ἀντιθεσις Ἀντιρρητικῆς Ἀφαιρέσεως Ἑτεροδόξων.

Ex Natura Subjecti.

Q. quorundam afflictiones fuerint pœnæ propriè dictæ.

I. Adam, Moses, Aaron, Maria utriusque soror, Eli, David, Iosias, & alii similes fuerunt verè fideles. Atqui horum afflictiones in hac vita tolerata, fuerunt vera ac propria peccatorum pœna. Ergo afflictiones fidelium sunt vera & propriè peccatorum pœna. *Major* est extra controversiam. *Minor* nota est ex historia Sacra, Genes. 3. 4. Exod. 32. Num. 14. & 20. 1. Sam. 2. 3. 4. 2. Sam. 12. & 24. 2. Reg. 23. quibus locis memorantur exempla afflictionum, ipsis quoque in pœnam peccati infligitarum. R E S P. *Minor* petit principium. Si pœnæ fuerint, quomodo ipsis remissa peccata? quomodo reconciliati Deo, & chari fuerint? Confunditur igitur pœna impropiè dicta cum ea quæ propriè sic dicitur, ex homonymia vocabuli, de qua ante.

Q. mors temporalis sit pœna propriè dicta.

II. Mors temporalis est afflictio in ipsis etiam fidelibus. Sed mors temporalis est pœna propriè dicta. Ergo quadam afflictio fidelium est pœna propriè dicta. *Major* per se patet. *Minor* quoque manifesta est ex Scriptura: Gen. 3. v. 19. Psal. 90. v. 4. Rom. 5. v. 12. & seqq. R E S P. Est fallacia accidentis. Per se & prima sui origine mors fuit pœna propriè dicta. In fidelibus verò per accidens, non amplius est pœna, aut pro peccatis satisfactio;



satisfactio; sed tantum peccati inhærentis abolitio, & transitus in vitam æternam. Esa. 57. v. 1. 2. Rom. 7. v. 24. Iohan. 5. v. 24. LOC. IX.

III. *Quibus remissa culpa retinentur pœna, illorum afflictiones merito censentur pœna proprie dicta. Sed fidelibus remissa culpa retinentur pœna. Ergo. Major est evidentis veritatis. Minor probatur ratione & exemplo. Illa: quia culpa & pœna sunt separabiles natura. Isto: quia Davidi remissum fuit peccatum, & nihilominus retenta pœna: sicut disertè habetur 2. Sam. 12. v. 13.* 14. *RESP.* Missa propositione Majore, negatur Minor. Quippe culpa & pœna sunt relata, quæ se invicem ponunt aut tollunt; ut pœna nulla justa esse possit, nisi quæ propter culpam irrogatur. Quum igitur fidelibus tota culpa remissa sit, Rom. 4. v. 6. 7. Psal. 103. v. 3. nihil certè pœnæ, propriè sic dictæ, reliquum esse potest. *Probatio Minoris à ratione est pura puta principii petitio, si de divisa utriusque remissione accipitur. Altera ab exemplo Davidis impertinens: utpote qui pœnam castigationis & probationis, non satisfactionis subiit: ne in licentiæ exemplum abiret tanti sceleris impunitas, adeoque ipsius Dei nomen blasphemaretur.*

Q. fidelibus remissa culpâ retineantur pœna.

### Ex Natura Prædicati.

I. *Vindicta pro peccato est vera ac propriè dicta peccati pœna. Afflictiones fidelium in hac vita sunt vindicta pro peccato. Ergo. Minor constat auctoritate Apostoli, 2. Corinth. 7. v. 11. ubi inter alia opera pœnitentiæ recenset & commendat vindictam, quam ob peccata præterita ipsi de nobis sumimus, ut Deo pro iis satisfaciamus.* *RESP.* Aut quatuor termini sunt in hoc argumento, aut falsa erit Minor: quam nec ponit, nec probat Apostolus 2. Corinth. 7. siquidem ἐνδύκνους v. 11. inter alia effecta respicientiæ, ad testandam ejus sinceritatem, non ad satisfactionem Deo præstandam refertur. Estque aliud nihil, quam severa censura Corinthiorum in incestuosum: quem nimia dissimulationis indulgentiâ consueque tulerant.

Q. sint vindicta pro peccato.

II. *Quo refarcitur injuria ipsi Deo facta, id est vera ac propria peccati pœna. Per afflictiones fidelium refarcitur injuria ipsi Deo facta; ut constat. Ergo.* *RESP.* Majorem esse ambiguam. Refarcitur injuria Deo facta bifariam; vel quoad compensationem, quæ fit per satisfactionem coram Deo: vel quoad abolitionem scandali in Ecclesia. Priore sensu falsa est Minor: quia compensatio illa ac satisfactio est solius Christi. Posteriore Major neganda est. Totum verò argumentum aberrat à quæstione aperta Elenchi ignoratione, &c.

Q. per eas refarcitur injuria ipsi Deo facta.

III. *Antitypum typo suo analogum est. In V.T. reatus pœna temporalis verè expiatur per sacrificia, pro qualitate ac quantitate peccatorum imperata. Ergo in N.T. reatus verè expiatur propter afflictiones fidelium; atque ita ipsa sunt*

Q. in V.T. per sacrificia expiata fuerit temporalis pœna.

LOC.  
IX.

sunt verè satisfactoria pro peccatis, ac propria peccatorum pœna. Ratio hæc est: quia alioquin typi illi prorsus inanes fuissent. RESP. I. Major habet fallaciam à dicto secundum quid. Analogia typi & anti-typi ultra terminos in Scriptura constitutos non est extendenda. II. Minor conceditur de ceremoniali expiatione: de reali falsa est: ut quæ in Christo per figuras legales fuit præmonstrata. III. Conclusio ex illis præmissis non sequitur, nisi demonstrata analogia, quæ tota est commentitia.

Quarta Sociniano-  
rum: An  
dolores par-  
tus in mu-  
lieribus; aut  
spina terra  
dicenda sint  
pœna pec-  
cati?

Sociniani  
negant.

Orthodoxi  
affirmant.

QUARTA: An dolores partus in mulieribus, aut spina ac tribuli terra dici possint aut debeant pœna peccati?

Est appendix vel περίσσω controversiæ, utrum mors sit sequela naturæ per se, an vero pœna peccati? quæ alibi explicata est. Sociniani uti negant: Mortem esse pœnam peccati: sic inficiantur vel dolores partus, vel spinas tribulosve terræ ad pœnas ejus pertinere. Ajunt verò utrosque provenire à conditione naturæ, qualis initio fuit condita. Socinus lib. de statu primi hominis. Nec dolores partus in mulieribus, nec non spinas ac tribulos ipsius terræ dicimus originem suam habere ex peccato, eoque esse pœnas peccati per se. Per accidens verò piis cedere in paternas castigationes aut probationes, quibus tum peccatum in ipsis refrenatur ac domatur: tum patientia ac spes exercentur & sustentantur.

Thesis Affirmans Orthodoxorum est: Dolores partus in mulieribus, & spinas atque tribulos terræ esse vereque dici pœnas peccati.

Rationes  
Affirmantes  
Orthodoxæ.

κατὰ φύσιν Θεσεως Affirmantis Orthodoxæ.

Ex Natura Subjecti & Prædicati.

Pro doloribus partus.

Q. irrogati  
mulieri pro  
transgres-  
sione.

I. A sententia judiciali Dei in mulierem lata. Genes. 3. v. 16. Pœna irrogatur pro delicto. Sed dolores illi impositi sunt mulieri pro transgressione. Ergo sunt pœna illius.

Q. adver-  
sentur pri-  
mæ feli-  
citatii.

II. Quod adversatur statui primæ felicitatis, id est ex peccato & pœna ejus per se. Atqui dolores partus adversatur statui primæ felicitatis: ut qui totus felix, omnis verò cruciatus expers fuit. Ergo.

III. Quod

III. Quod mitigatur mulieribus fidelibus ex gratia, & in salutem earum vertitur, id per se est pœnale sive pœna peccati. Sed dolores partus mitigantur, 1. Timoth. 2. v. 15. Ergo.

LOC.  
IX.

*Prospinis ac tribulis terra.*

Q. mitigantur mulieribus fidelibus.

I. A sententia judiciali Dei in virum lata: Genes. 3. v. 17. 18. 19. ubi duplex pœnæ ratio exprimitur: Una quod Deus terræ maledicit, eaque maledicta spinam ac carduum profert. Altera: Quod circa eam labor hominis augetur & fructus ex ea minuitur, frustrata spe ipsius.

Q. ex maledictione Dei sunt.

II. Quia sterilitas terræ, quæ metonymicè hic denotatur inter pœnas violatæ legis expresse memoratur. Levit. 26. Deut. 27.

Q. sterilitas terræ est pœnæ violatæ legis.

III. Contra quod malum Deus pios consolatur per gratiam, & à quo tandem terram ipsam per potentiam suam vindicaturus est, id ei ex peccato incumbit. Contra maledictionem illam terræ Deus consolatur pios per gratiam. Genes. 5. v. 29. & ipsam tandem ab illa vindicaturus est per potentiam suam Rom. 8. v. 20. 21. Ergo.

Q. contra eam pios consolatur per gratiam.

Antithesis Negans Heterodoxorum est: *Dolores partus in mulieribus, & spinas ac tribulos terra non esse, nec verè dici pœnas peccati.*

Ἐναντιὸν Ἱησέως Negantis Heterodoxῶν.

Rationes  
Negantes  
Heterodoxas.

Ex Natura Subjecti & Pradicati.

I. Quod fuit naturale mulieri, non demum supervenit ex peccato. Dolores partus fuerunt naturales mulieri. Ergo. Minor probatur: tum quia generatio est opus naturæ, divinitus imperatum ante lapsum. Genes. 1. v. 27. 28. tum quia & organa & modus partus naturalia sunt. Sed post lapsum id quod naturale jam erat, factum est necessarium; nec mulier à malis suo sexui naturalibus liberatur. RES P. Major intelligenda est de statu primævæ integritatis. Sic verò falsa est Minor. Cujus ratio principium manifeste petit, præsupponens id quod est in quæstione: nimirum generationem ejusque modum, non minus dolorificum futurum fuisse ante, quam post lapsum: & mala illa doloris jam tum fuisse naturalia.

Q. dolores partus fuerint mulieri naturales.

II. Quod terra per se producit, non est ex peccato, aut propter illud editum. Sed per se producit spinam, carduum, tribulos, ut constat. Ergo. RES P. Datur totum de terra maledicta. De integra & incorrupta Minor falsa est: & contradicit textui: Genes. 3. v. 17. 18. 19.

Q. terra per se producit spinam, &c.

## LOCUS DECIMUS

De

## L E G E D E I.



**I**gnoratio Peccati, Liberi arbitrii peccato corrupti, nec non Pœnæ utriusque, de quibus hucusque egimus, haud aliunde est quam ex legis ignorance: dicente Apostolo: *Peccatum non cognovi, nisi per legem. Nam etiam concupiscentiam non novissem esse peccatum, nisi Lex dixisset: Non concupisces.* Rom. 7. v. 7. 8. Hæc porro ex corruptione peccati oritur; attestante iterum Apostolo, *ibid. v. 14. Lex spiritualis est, ego carnalis sum, &c.* 1. Corinth. 2. v. 14. *Animalis homo non est capax eorum, quæ sunt Spiritus Dei, &c.* Lex quidem illa, quæ naturalis dici solet, luce naturæ omnibus nota est. Sed noticia ejus non modo obscurata per lapsum, sed etiam multis partibus depravata fuit. Moralís vero, quæ per Moſen tradita, & monumentis sacris conſignata eſt, à plerique perverso judicio, magis ex litera externa, quam ex interno ac ſpiritali ſenſu æſtimatur, & ſecundum eam explicatur. Ut mirum videri debeat nemini, ſi variè etiam in hoc capite doctrinæ erretur. Nos priuſquam ſigillatim proponamus errores, uſitati proœmii loco diſſeremus de Calumniis, quibus ſtatus quæſtionum corrumpitur; atque etiam de *λογμαχίαις*, quibus Controverſiæ ipſæ præter neceſſitatem adaugentur. Ita demum veræ Controverſiæ & certius definiiri, & in pauciores contrahi poterunt.

CALUMNIÆ ſunt.

**PRIMA:** *Quod legem moralem tollamus è medio, negata & ſublata neceſſitate bonorum operum.*

**RESP.** In Antinomos rectè torquetur hoc telum, non in nos. Docemus cum Apoſtolo: Legem non inutilem reddi per fidem, ſed ſtabiliri. Rom. 3. v. 31. utpote quæ eſt æterna ac immota regula juſtitiz divinz. Etiam neceſſitatem bonorum operum non negamus abſolutè, ſed eam duntaxat, quæ eſſe fingitur ad efficiendam ac nobis promerendam ſalutem æternam: ut alibi dicetur pluribus.

Opera bona quousque neceſſaria.

SECUNDA

SECUNDA: *Quod legi tribuamus perfectionem Evangelii propriam.*

RESP. Imò Legem & Evangelium accuratissimè distinguimus, quorum confusio peperit graves & exitiales errores in Ecclesia. *Lex* est doctrina operum, præcipiens facienda, & omittenda interdicens: cum promissione vitæ erga obediētes, & comminatione mortis adversus inobediētes. *Evangelium* est doctrina fidei in Christum, sive doctrina gratuitæ reconciliationis per & propter Christum: exigens fidem in ipsum, & credentibus promittens vitam æternam, incredulis comminans mortem æternam, ut est Rom. 10. v. 4. 5. & seqq. Hic utrique generi doctrinæ relinquitur quod suum est. Id tamen infra suo loco clarius patefcet.

TERTIA: *Quod detineamus auditores nostros in præceptis communibus Decalogi; non urgentes observationem singularem, & in ea vitæ Christianæ perfectionem: quam Christus in suis requirit.*

RESP. Non intelligunt amplitudinem, nec capiunt majestatem Decalogi, quicunque præcepta ejus communia, hoc est, vulgaria, gregaria censent. Præcepta singularia, quæ quidem vitam moresque spectant, nulla sunt quæ sub Decalogo non comprehendantur, & ex eo fluunt: ut paulo post ostendetur. *Perfectio vitæ Christianæ*, quæ verè sic dicitur, in cælis nobis proposita est: ubi id quod imperfectum est abolebitur. 1. Corinth. 13. v. 13. 14. Quæ autem ab hypocritis fingitur, quid est nisi larva externæ sanctimonix? specie fallens homines, sed Deo abominabilis. Si dixerimus nos peccatum non habere, nos ipsos fallimur, inquit Johannes 1. Epist. 1. v. 8. *Perfectio Christianorum* in hac vita est integritas cordis fidelis, coram Deo; & ex eo studium sincerum atque serium ei serviendi, juxta totam legem.

QUARTA: *Quod sacrilegii reos agamus, qui verba præcepti secundi de imaginibus, in Catechismis suis, propter rudiores omittunt.*

RESP. Qui hoc consilio aut mutilarunt Decalogum aut mutilatum approbant, ut facilius persuadeant rudioribus Idololatriam non esse peccatum eos non veremur sacrilegii arguere, & reos agere. Est enim

*Perfectio vitæ Christianæ* est a hujus vitæ nulla; quæ nec reperitur ex cordis integritas.

*Mutilatio secundi præcepti Decalogi quo loco habenda.*

LOC  
X.

enim notoria ac palpabilis mutilatio verbi divini: contra interdictum, Deut. 4. v. 2. & comminationem Apocal. 22. v. 19. Sed qui infirmitati rudiorum, ut quidem ipsi obtendunt, hic subsidium quærunt, alias vero Decalogum integrum retinent, & ex eo idololatriam quoque redarguunt; etsi humanam est consilium, pertinacia etiam dissentienti firmitatum: absit tamen ut tam gravi censura notemus aut damnemus,

QUINTA: *Quod Ecclesiam ad recitationem Decalogi, Exod. 20. descriptam, præcise alligemus; ut nefas sit ab ea quoquo modo discedere.*

RESP. Hoc verò neque ex scriptis, neque ex Praxi Ecclesiarum Reformatarum evicerint unquam. In ipsa Scriptura nec iisdem verbis, nec eodem ordine Decalogus ubique proponitur. Exod. 20. Deut. 5. Matth. 19. Marc. 10. Rom. 13. Quem etiam Servator noster ad duo capita revocat. Matth. 22. v. 37. 38. Illud vero est quod monemus & cautum volumus: ne in publica ac solenni ejus recitatione omittatur præceptum secundum de imaginibus: prout in Papatu, & hujus κακοηλία, etiam à quibusdam Evangelicis fit; cum præjudicio veritatis ac rudiorum neglectu ac periculo.

SEXTA: *Quod legem forensē Mosaicam aequè ac Moralem obligare Christianos, atque ab iis observari velimus.*

Lex Judicialis quatenus obliget Christianos.

RESP. Lex Forensis sive Judicialis Mosaica, Reip. Judaicæ peculiariter accommodata, non minus nobis abrogata est quam ipsa lex ceremonialis. Cæterum quum in lege illa deprehendantur nonnulla, quæ sunt generis moralis, non modo Legi Decalogi, sed etiam naturæ congruentia; hujusmodi quæ sunt, ea dicimus etiam nos Christianos obstringere, nobisque observanda esse: prout alibi pluribus diximus.

Δογματικὰ sunt.

PRIMA: *An Christus sit dicere possit Legislator?*

Christus an & qua sit Legislator.

RESP. Christus spectatur bifariam; absolute qua Deus cum Patre & Spiritu S. Relatè; qua mediator, *μεσσην*, inter Deum & homines. Illo modo est unus ille Legislator, qui potest servare & perdere. Iac. 4. v. 12. qui etiam legem dedit in monte Sinai. Illo modo nec propriè est Legislator, ut Moses fuit: quia Mosi ejusque Legi opponitur, tanquam gratiæ ac virtutis author. Iohan. 1. v. 17. Neque etiam principaliter.



paliter. Nam principale officium ejus fuit, proferre Euangelium è sinu Patris, intercedere & fieri victimam pro nobis, & dato Spiritu S. nos Deo reconciliare. Iohan. 1. v. 18. Matth. 20. v. 28. 2. Corinth. 5. v. 19. 20. 21. Dicit tamen potest Legiflator improprie; quia fuit restaurator ac vindex Legis. Matth. 5. 6. 7. capp. tum etiam secundario ac minus principaliter: quum vindictio Legis sit pars quædam muneris ipsius Prophetici in erudiendo populo Judaico: ibid.

LOC.  
X.

SECUNDA: *Num factura imaginum licita sit Dei Lege?*

RESP. Per distinctionem ex objecto, quod repræsentant, & sub-  
jecto loci petitam. *Imagines Dei* simpliciter sunt illicitæ: tum quia ipse  
imensus est ac invisibilis natura. Esa. 40. v. 18. & seqq. tum quia id ver-  
bo suo expresse vetuit. Deut. 4. v. 12. & seqq. *Imagines* verò *creaturarum*  
licitæ sunt per se: utpote indifferentes natura atque usu. Fiunt autem  
illicitæ per accidens, quoties vel ad cultum, vel in loco cultus, nempe  
in templis ponuntur, vel alias cum scandalo habentur & tolerantur.

Imagines  
facere num-  
licitum.

TERTIA: *An nulli dies festi Christianis in N.T. servan-  
di sint?*

RESP. Dies festi, de quibus hic sermo, alii sunt Christi, alii San-  
ctorum. Priores utiliter servantur & possunt servari, ordinis, decori ac  
politix Ecclesiasticæ causâ citra opinionem necessitatis aut cultus.  
Posteriores non eundem in finem destinantur atque adhibentur. Qui  
in cultum Sanctorum abeunt, prout in Papatu fit, sunt suo genere im-  
pii, non ferendi in Ecclesia. Qui verò ad conservandam Sanctorum  
memoriam comparati sunt; ut non tam ipsi, quam Deus in ipsis cele-  
bretur, itemque populus ad imitationem fidei, charitatis ac constantix  
ipsorum excitetur; hi etsi impietate ac superstitione, non tamen pericu-  
lo carent, ut satius sit omitti aut aboleri in sacris publicis, quam retine-  
ri in iis.

Dies festi  
qui servan-  
di.

CONTROVERSIÆ hic nullæ nobis intercedunt cum Lu-  
theranis; quæ alicujus momenti sunt. Eckardus quidem Fasciculo con-  
trov. cap. xi. de Lege Dei quatuor quæstiones tanquam controversas  
proponit; de distributione Decalogi: de omissione præcepti secundi de Imagi-  
nibus: de recitatione Decalogi in Ecclesia absque hoc præcepto; & denique de  
imagine factura: Sed ex ipso genere doctrinæ Legalis non attingunt:  
& modo adhibeatur æquitas, facile conciliantur, vel saltem tolerabili-  
ter declarantur. De quibus proinde nihil hic sigillatim dicemus.

LOC.

X.

SOCINIANORUM.

SOCINIANI tria habent dogmata erronea, quæ hic in disquisitionem veniunt.

I. *Quod Christus Legem moralem sive decalogum Moysi, partim compleverit, ut imperfectum: partim etiam correxerit, tanquam repugnantem doctrinæ Evangelii, in N.T.*

II. *Quod singulis Decalogi præceptis, insuper adjecerit nonnulla, ad perfectioris cultus rationem pertinentia.*

III. *Quod denique toti Decalogo addiderit nova quadam præcepta, sub eo minimè comprehensa; quibus vita Christiana perfectio definitur, & Christianis præscribitur.*

ANABAPTISTARUM.

ANABAPTISTÆ Socinianis consentiunt in his & aliis controversis articulis, de juramento, vindicta, divorcio, & aliis, quæ sub his continentur.

NOVATORUM.

NOVATORES etiam nihil ab utrisque diversum habent, præsertim in tribus illis supra memoratis dogmatibus: diserteque profitentur: Nihil ad rem facere, sive Christianus credat sive neget, Decalogum esse perfectam normam vitæ nostræ.

PONTIFICIORUM.

PONTIFICIORUM Errores in plura capita diffunduntur.

I. Assentiuntur cæteris: Christum in Evangelio Legem Moysi perfecisse, hoc est, ex imperfecta perfectam, vel etiam ex perfecta perfectiorem reddidisse.

II. Docent: Imagines tum Dei, tum creaturarum efformare, in templis aliisque locis publicis collocare, ac religiose adorare, jus fasque esse.

III. Reliquias Sanctorum locis sacris diligenter asservandas esse, religionis & cultus causa.

IV. Sanctos tum angelos tum homines defunctos suppliciter invocandos, tanquam patronos nostros & advocatos secundarios apud Deum.

V. Templorum distinctionem, consecrationem atque usum, qui in Papam obtinet necessarium sanctumque esse.

VI. Dies festos sive Christi, sive Sanctorum verè & per se aliis diebus sanctiores esse, dierumque discrimen, non minus præcise & necessario in N.T. quam olim in V. observandum.

VII. Leges ac ordinationes Ecclesiasticas de rebus adiaphoris esse obligatorias ac meritorias.

VIII. Consilia, quæ Evangelica appellantur, verè diversa esse à præceptis Christi,

*Christi, atque etiam iis multo excellentiora & efficaciora ad promerendum Deum & pro aliis satisfaciendum.* LOC. X.

IX. *Vota consiliorum, seu vulgo dicuntur, voluntaria paupertatis, obedientia regularis, nec non perpetui cœlibatus, esse grata Deo adeoque merendū vim habere.*

Ex omnibus hisce controversiis tractandas seligemus, quæ in Elenctica priore aut prætermisæ aut brevius explicatæ sunt.

PRIMA: *An Christus singulis Decalogi præceptis ad- jecerit nonnulla, ad perfectiorem Dei cultum in N. T. pertinentia?*

Prima Communis: *An Christus singulis Decalogi præceptis adjecerit nonnulla ad perfectiorem Dei cultum in N. T. pertinentia?*

Sicut ex genere species dependet, ex thesi hypothesis deducitur & judicatur: ita ex controversia generali de imperfectione Legis, quæ alibi expedita, oritur quæstio specialis de additionibus singulorum præceptorum: quibus singula tum adaucta à Christo, tum etiam consummata finguntur. De qua priusquam referam opinionem atque errores adversariorum, duo præmittam rei illustrandæ causa. *Unum est:* Decalogum sive legem ejus considerari non modo prout *xar' êm pulw* decem verbis, hoc est, totidem præceptis nudè ac simpliciter proponitur, Exod. 20. Deut. 5. sed etiam qualis toto V. T. à Mose & Prophetis exponitur & declaratur. *Alterum est:* Perfectionem ejus in singulis præceptis de genere ac cultu morali intelligendam esse: ut excipiat quicquid est aut esse potest ceremoniale: utpote quod tam natura sua, quam Dei ordinatione mutabile est.

Affirmant Sociniani.

Sociniani imperfectionem legis, quam ipsi obtendunt, in Catechismo Rakoviensi per pleraque præcepta, in aliis vero scriptis, iis maxime, quæ à Smalcio sunt evulgata, per omnia omnino præcepta diducunt. Additiones porò istæ ferè memorantur. Primi præcepti sunt: *Certa precandi ratio, definita oratione Dominica; nec non cultus religiosus Christi, tanquam Mediatoris.* Secundi: *fuga Idolorum sive imaginum.* Terti: *Interdictum juramenti, etiam in rebus veris; item invocatio tam Christi, quam Dei, in testimonium veritatis.* Quarti: *abrogatio Sabbathi, citra substitutionem alterius aliqujus diei.* Quinti in genere, (nam ad totam secundam tabulam pertinet) *dilectio inimici: in specie, honos superiorum omnium, præter parentes; seu sunt Magistratus, Domini, Mariti, &c.* Sexti: *interdictum iræ, & vindictæ sive privatae, sive etiam publicæ per magistratum.* Septimi: *interdictio aspectus impudici, divortii extra adulterium, impuritatis & obscenitatis.* Octavi: *prohibitio*

LOC.  
X.

*hibitio avaritia, & erogatio superfluum in pauperes. Noni: prohibitio sermonis vani & levis, iniqua censura, condemnationis. Decimi: interdictum concupiscentia, ut non modo ea non delectemur, sed ne quidem eam concipiamus apud animum nostrum. Hæc sunt additamenta illa, quæ Sociniani apponunt atque assuunt singulis Decalogi præceptis.*

Anabapti-  
stæ.

*Anabaptista, præsertim recentiores nonnulli, easdem ferè additiones recentent.*

Novatores.

*Novatores in explicatione Decalogi, cap. xii. Apologia, primo approbant thesin Socinianam, de imperfectione legis; deinde in hypothesi pauculas quasdam additiones ponunt ac defendunt. Sed paulo post cap. xiii. disertè pronunciant, nihil ad rem facere sive Christianus credat sive neget, Decalogum esse perfectam visæ normam. Quod effatum non tam audax & temerarium, quam impium ac blasphemum est. Siquidem apertè contradicit verbo Dei, asserenti legis perfectionem. Deut. 4. v. 2, cap. 12. v. 32. Psal. 19. v. 8. Justitiam vero fidei, excludentem opera legis quacunque perfectione, directè vel saltem oblique impugnât & evertit. Qui scopus est præcipuus totius hujus controversiæ: ORTHODOXI nullas vel omnium vel quorundam etiam præceptorum additiones agnoscunt aut admittunt. Contra integritatem ac perfectionem non minus singulorum præceptorum, quam totius legis moralis, Decalogi comprehensæ, venerantur ac propugnant.*

Negant Or-  
thodoxi.

*Thesis igitur Negans Orthodoxorum est: Christum universis & singulis Decalogi præceptis nihil adjecisse, quod ad perfectiorem Dei cultum in N. T. pertineat.*

Rationes  
Negantes  
Orthodoxæ.

κατὰ τὴν Θεσιν Negantis Orthodoxæ.

### Ex Natura Subjecti.

Q. Christus  
in N. T. nec  
alia præcep-  
ta, nec aliam  
eorum inter-  
pretationem  
tradidit.

*Qui in N. T. nec alia legis præcepta, nec aliam eorum explicationem, quoad moralia tradidit, quam quæ in V. habetur, exemplis quoque iisdem aut similibus in Scriptura N. T. præcepta illa illustrat, is certè præceptis illis tanquam imperfectis nihil adjecit, ad perfectiorem Dei cultum pertinens. Jam Christus ita egit. Ergo. Major certissima est. Nam Identitas præceptorum, explicationis, atque exemplorum comprobât unitatem legis in utroque Testamento; diversitatem contra aut repugnantiam improbat atque damnat. Restrigitur autem ad moralia, ne sit locus exceptioni de ceremoniis legalibus, vel etiam de ordine ipsorum inter se præceptorum. Minor est trimembris, per partes demonstranda. Primo Servator non alia legis præcepta tradidit per se,*

se, aut per Apostolos suos, quam olim tradita fuerunt per Mosen in V. Test. Matth. 19. v. 18. 19. Marc. 10. v. 19. Luc. 18. v. 20. Rom. 13. v. 9. Coniunctim memorantur præcepta secundæ tabulæ. Alibi divisim proponuntur etiam præcepta primæ tabulæ: primum Marc. 12. v. 29. 30. secundum 1. Iohan. 5. v. 21. & Matth. 4. v. 10. quatenus de externa adoratione loquitur. Tertium Matth. 5. v. 34. & seqq. Quartum Hebr. 10. v. 25. Secundo nec aliam legis explicationem addidit præceptis, quam quæ traditur etiam in V. T. Ut liquet partim ex ipsa sententia explicationis: cuius documenta passim obvia sunt: Matth. 5. 6. 7. 12. 15. 23. capp. Sic cap. 22. v. 38. 39. Marc. 12. v. 29. & seqq. Luc. 10. v. 29. & seqq. Rom. 7. v. 7. 8. & in omnibus fere Apostolorum Epistolis, partim ex ejus confirmatione, quæ non aliunde quam ex Mose & Prophetis adducitur, & quidem per omnes libros N. T. Tertio præcepta illa, iisdem vel similibus exemplis illustrat. Iisdem, quoties in N. T. ex V. adducuntur exempla Patriarcharum, Prophetarum & Sanctorum, qui Legis præcepta hæc, illa, observarunt: cuiusmodi ubique obvia. Similibus autem, dum exempla fidelium in N. T. prioribus conformia, eundem in finem proponuntur.

### Ex Natura Prædicati.

#### In genere.

I. Cui non magis addi aliquid potest, quam detrahi, id additionum per singula præcepta capax non est. Sed Legi Dei Decalogo comprehensæ in V. T. non magis addi aliquid potest, quam detrahi. Ergo. *Major* manifesta est per se. *Minor* probatur tum expresso dicto, quod est Deut. 4. v. 2. 12. 32. & de Lege Mosis sonat; tum ratione: quod enim obedientiam non modo externam, quæ sermone, gestu & facto præstatur, sed etiam internam mentis, voluntatis, atq; affectuum perfectissimè definit; & ad eam homines strictissimè ac severissimè obligat in omnibus præceptis, huic nihil addi potest. Atqui Lex in omnibus præceptis id facit. Ergo. Veritas *Majoris* per se claret: utpote quæ omnimodam & absolutam obedientiam perfectionem complectitur & exprimit. *Minor* prosyllogismi colligitur ex Matth. 22. v. 38. 39. & Deut. 27. v. 26. ne plura loco congeramus.

II. Quod vitam æternam pollicetur & dare potest, si juxta omnia præcepta perfectè servetur, id perfectam obedientiam præscribit; & sic ipsum est perfectum in omnibus præceptis. Sed Decalogus sive Lex Mosis id potest. Ergo. *Minor* firmatur aperto consensu Testamenti utriusque; Veteris Levit. 18. v. 5. Deut. 30. v. 19. & Novi Luc. 10. v. 25.

Q. Legi Dei non magis addi, quam detrahi aliquid potest.

Q. vitam æternam pollicetur & dare potest, si perfectè observetur.

LOC.  
X.

& 28. inter se collatis Rom. 10. v. 5. Gal. 3. v. 12. *Ratio Majoris* est; quod promissio vitæ, sub conditione perfectæ obedientiæ Legi annexa est, eamque spectat, tanquam normam ac regulam unicam illius obedientiæ.

*In Specie.*

Q. illæ additiones vel comprehenduntur sub præceptis, vel ab iis alienæ sunt, vel iis repugnant.

I. Si quæ dicuntur additiones singulorum præceptorum, eæ aut comprehenduntur sub ipsis præceptis, aut ab iis alienæ sunt, aut denique iisdem repugnant, certè non possunt esse vel censerì veræ additiones, neque ipsorum præceptorum imperfectionem ullo pacto arguunt & demonstrant. Verum antecedens. Ergo & consequens. *Propositio* vera est ac evidens. *Assumptio* additiones omnes partitur in classes tres. Ad *primam classem* pertinet oratio Dominica, quatenus sumitur pro cultu Dei interno: item cultus Christi, tanquam mediatoris: fuga Idolorum: invocatio Christi in testem: honos superioribus omnibus debitus: interdictum iræ & vindictæ privatæ: & cætera quæ septimo, octavo, nono & decimo præceptis subjiciuntur. *Ratio* est: quia præcepta Legis non strictè secundum literam, sed laxè secundum sensum in Scriptura traditum, intelligenda sunt; idque per synecdochen speciei & membri: itemque per metonymiam causæ & effecti, ut alibi docuimus. Ad *classem secundam* referuntur, Oratio Dominica quoad formam & enunciationem externam: quomodo sub tertio præcepto continetur: itemque abrogatio Sabbathi, quæ præcepto quarto nihil addit morale, docet verò quid in eo ceremoniale ac mutabile haberi debeat. Postremo sub *tertia classe* comprehendimus interdicta, tum juramenti, etiam de rebus veris, tum vindictæ publicæ per magistratum. Quæ cum repugnent ipsis præceptis, prout infra ostendetur, quo titulo additiones præcepti tertii & noni dici queunt?

Q. quorundam præceptorum additiones ne ipsi quidem agnoscunt.

II. Qui additiones quorundam præceptorum ne ipsi quidem agnoscunt, perfectionem tum illorum præceptorum directè, tum reliquorum etiam, saltem indirectè, suo testimonio comprobant. Sed Adversarii additiones quorundam præceptorum ne ipsi quidem agnoscunt. Ergo. *Minor* constat de Novatoribus ex Apologia ipsorum, cap. xii. de Anabaptistis quoque ex variis eorum scriptis, quibus hic dissensum produnt. De Socinianis vero evinci potest ex Catechismo Rakovien- si, qui præcepto IV. & V. nihil additum expresse fatetur. Nonum etiam explicat absque omni additamento: licet alii his etiam præceptis appendices quasdam assuant. *Ratio Majoris* quoad prius, per se est evidens. Quoad posterius est: quod præcepta omnia sunt inter se homogenea. Matth. 2. 2. v. 37. 38. Iacob. 2. v. 10. iusta, sancta, bona. Rom. 7.



v. 12. quibus Deus voluntatem suam plenè declaravit; neq̃ imperfectam, sed perfectam cultus sui normam nobis proposuit & commendavit.

LOC.  
X.

Antithesis Affirmans Heterodoxorum est: *Christum universis ac singulis Decalogi praeceptis adjecisse nonnulla, quae ad perfectiorem Dei cultum in N. T. pertineant.*

Ἀντιθεσις Ἀντιθεσεως Affirmantis Heterodoxæ.

Rationes  
Affirmantes  
Heterodoxas.

Ex Natura Subjecti.

Quod Christus verbo tum suo tum Apostolorum testatus est, & facto ipso pro muneri sui autoritate implevit, id citra controversiam est admittendum. Sed quod legem Moysi & singula ejus praecepta certis additionibus perfecturus esset, ac perficeret; verbo tum suo, tum Apostolorum suorum testatus est, & facto ipso, pro muneri sui autoritate implevit. Ergo. Major manifestissima est veritatis. Minor distinctè demonstratur. De verbo I. Christi: Mat. 5. v. 17. ubi implere aliud nihil est, quam supplere quae desunt, & perfectum reddere. Marc. 10. v. 19. addit novum praeceptum, μή ἀποστρέψης ne damno afficito. II. Pauli Apostoli Rom. 13. v. 9. ubi praeceptis secunda tabula subjungit clausulam: & si quod aliud est mandatum: in additiones Legis digitum intendens. De facto constat positissimum ex Matth. 5. cap. ubi non contra glossas Pharisæicas, sed contra ipsam Legem Moysi disputat; eamque novis additionibus interpolit ac perficit. Id patet. I. ex ipsa antithesi aliquoties repetita, v. 21. 27. 31. 33. 38. 39. Audistis dictum fuisse, Ego autem dico vobis. II. quia ne semel quidem nominat corruptelas Pharisæorum, sed semper aut verba Legis recitat, aut sensum ejus discrete ponit. III. quia vox antiquis, ter verbo dictum est, adjuncta, declarat designari Patres in monte Sinai, quibus lex lata est. His vero Moses locutus fuit. RESP. Falsum esse Minorem Syllogismi principalis. Cui nec verba Christi, nec facta patrocinantur. Quod de utrisque distinctè ostendimus. Matth. 5. v. 17. πληρῶσαι τὸν νόμον non est legem ex imperfecta reddere perfectam, sed phrasi Hebræa, eam præstare. Opponitur enim ei verbum κατελύειν dissolvere, videlicet transgressione ejus. Idem & sequentia confirmant v. 18. 19. quæ de legis observatione & transgressione discrete loquuntur. Quanquam & ratio ibidem continetur, cur legem impleri oporteat, ab ejus natura: nimirum quod sit æterna ac immota Dei voluntas. Hæc vero non perficitur novis additionibus, sed fideli obsequio præstatur. Similiter Marc. 10. v. 19. secunda tabula non augetur novo præcepto, verum id quod ordine octavum est declaratur per ἐπεξήγησιν usitatam Scripturæ: ἀποστρέψης

Q. Christus suo & Apostolorum verbo testatus sit se additionibus certis perfecturum Legem Moysi.

vindicantur dicta

Matth. 5. v. 17.

Marc. 10. v. 19.

LOC.  
X.

Rom. 13.  
v. 9.

Matth. 5.  
cap.

Ἀρχαὶ  
qui dicun-  
tur Chri-  
sto.

gēv est damno afficere proximum, sive vi, sive fraude, sive alia quavis ratione. Quos omnes modos furti voce comprehendi & interdicti quis sanus neget? Denique Rom. 13. v. 9. Apostolus verba illa addit cautelae loco, ne quod praeceptum videretur excludere, aut decalogum imminuere voluisset. Omiserat enim praeceptum Quintum de honorandis parentibus. Nec suo ordine enumerarat reliqua. Hæc causa evidens est in ipso textu. Alia, quam ipsi fingunt, nec ibi, nec alibi apparet. Jam *Facta*, ad quæ altero membro provocant, nihilo solidius ex Matth. cap. 5. asseruntur. Verum ac genuinum sensum illius disputationis (qui est redarguere Pharisaicas corruptelas legis divinæ) priore Elenctica evicimus ex verbis & circumstantiis textus. *Rationes* adversariorum dilutæ sunt & leviculæ. *Prima* petit principium ex hypothese contraversa; quod verba illa Legi Mosaicæ opponantur. Atqui non dicit Servator: Vos in Mose legitis, sed *audistis*: respiciens ad *μαγδάρους* sive traditiones Antiquorum: contra quas toto illo capite, ut etiam cap. 15. & 23. disputat. *Secunda* omnibus membris falsa est. I. quia Christus expresse nominat & reprobat justitiam Scribarum ac Phariseorum. v. 20. II. recitat quidem verba Legis v. 21. sed non sola, verum cum additamento glossæ Pharisaicæ; quæ in sequentibus etiam praeceptis partim exprimitur v. 43. partim necessario subintelligenda est. v. 27. 32. III. sensum legis, quem dabant Pharisei, non ponit, sed tollit Servator; ponit vero & adstruit verum sensum congruentem Mosis & Prophetis, tanquam authenticis Legis interpretibus. *Tertia* rursus petitione principii aberrat. Quia nullo argumento probant, *Antiquos* illos fuisse Israëlitas, quibus lex lata in monte Sinai. Nomen τῶν ἀρχαίων per se est generale. Nec terna repetitio imponit ei novum significatum, præsertim in re eadem aut simili. Fuerunt autem *antiqui* illi prisci Judæorum Doctores, quorum autoritate Pharisei expositiones suas commendabant: sicut colligere est partim ex causa dicendi, partim etiam ex ipsa antithesi, qua Christus se, tanquam Doctorem divinitus missum, illis opponit. Phrasis ἐγὼ εἶμι τὸς ἀρχαίους pro ἐγὼ τῶν ἀρχαίων locorum similium collatione stabilitur ex Luca cap. 24. v. 34. & Paulo 1. Cor. 15. v. 6.

### Ex Natura Predicati.

Q. Christus  
addiderit  
auctaria ad  
perficiendum  
Dei cultum  
singulis præ-  
ceptis.

*Auctaria* ad perficiendum Dei cultum singulis Legis præceptis addita, sunt *additiones Legis*. Sed huiusmodi tradidit Christus in N. T. & Evangelista ac Apostoli descripserunt. Ergo. Major nititur argumento definitionis, & controversia caret. Veritas Minderis plenissime confirmatur inductione ipsarum additionum circa omnia & singula Decalogi præcepta: quibus cultus N. T. Christo

LOC.  
X.

Primo.

Secundo.

Tertio.

Christo specialius definitur. PRIMO præcepto Decalogi duo addidit Servator noster. Prius est, quod modum orationis certum & perpetuum, eumque plane divinum nobis præscripsit, in oratione Dominica, Mat. 6. Luc. 11. Quum Lex ne orationem quidem uspiam præcipiat, nedum ut certam orandi formulam tradat. Sane orantur etiam Sancti V. T. sed citra expressum mandatum Dei in Lege. Oratio autem Dominica ipsis nec convenit, nec aptari potest. I. non licuit ipsis orare; ut ita facerent Dei voluntatem, sicut angeli in cælo: cum multa Lex permitteret, quæ cum illa sanctitate pugnant. II. Nec petere Spiritum S. vel vitam æternam quæ sunt promissa novi fœderis. III. Nec rogare remissionem peccatorum: cum sub Lege nullus ei locus esset: sed quicumque Legem Moïsis transgrediebatur, damnas esset mortis ex ore duorum aut trium testimonium. IV. Nec spondere remissionem debitori, ubi par pari rependere ex talionis Lege divinitus permixtum. Alterum est, quod etiam modum colendi Deum, novum & antea inauditum revelavit & præcepit: qui est ut in N. T. ipsum Iesum Christum, & per eum Deum Patrem colamus. I. enim nihil hujus occurrit aut existat in V. T. Deus hunc adorationis honorem Christo tribuit. Joh. 5. v. 22. 23. Phil. 2. v. 9. 10. 11. III. quia etiam exempla hujus adorationis N. T. propria sunt. Matt. 8. v. 25. Luc. 17. v. 5. Act. 7. v. 59. 60. 1. Thess. 3. v. 11. & passim in omnibus salutationibus Apostolicis. Nec vero modus ille repugnat sententia primi Præcepti, de non habendis diis alienis, tum quia sub Christo etiam mediate Deus colitur, ut ante tantum immediate: tum quia Christus Deus alienus non est, sed in eo ipso cultu qui ei exhibetur, Deo est subordinatus. Subordinata autem non pugnant. Secundo præcepto additum est: Ut non solum imagines non adoremus, verum etiam easdem prorsus fugiamus, nec participantes ex illis, quæ Idolis consecrata sunt, nec frequentantes etiam loca ubi ea coluntur: sicut scriptum est, 1. Joh. 5. v. 21. Filioli fugite Idola: & 1. Cor. 8. v. 10. cap. 10. v. 14. Fratres dilecti, fugite ab Idololatria. Tertio præcepto additum est: Primo quod non solum Deum, sed etiam Dominum Iesum Christum in testimonium vocare licet: tum quia est *καρδιοπώτης* ac cordium scrutator Apoc. 2. v. 23. tum quia hic est cultus adorationis ipsi debitus. Secundo: Quod nobis non solum pejerare non permittitur, sed etiam ne in veris quidem jurare, nisi longe gravissimis de causis & magno cum Dei metu. I. quia obstat interdictum Christi Matt. 5. v. 33. & seqq. & Apostoli Jac. cap. 5. v. 12. II. quia crebrioribus juramentis evilescit sacrosanctum Dei nomen: & sæpe jurando facile discimus pejerare. Interim licet aliquando jurare. Cum Christus tantum redarguat juramenta spontanea a levitate profecta: qualia, dummodo vera essent, lex Mosaica non prohibebat. Legimus etiam ipsos Apostolos jurasse. Rom. 1. v. 9. 2. Cor. 1. v. 23. & cap. 11. v. 31. Phil. 1. v. 8. 1. Thess. 2. v. 5. 10. Hic verò in diversum abeunt Anabaptista: qui docent juramentum esse simpliciter prohibitum: nec ullâ quantumvis gravi de causâ jurare fas esse. Rationes eorum præcipua sunt.

LOC.  
X.

*I. Interdictum Christi Matt. 5. v. 33. repetitum à Iacobo cap. 5. v. 12. II. Exemplum Ecclesiæ Apostolicæ: quæ simplici rerum affirmatione vel negatione contenta fuit. III. quia iuramentum est opus carnis, fugiendum Christianis.*

Quarto.

*Quarto præcepto nihil fuit additum, sed ipsum totum sublatum est per Christum. Ratio I. quia erat ceremoniale. Ceremonias autem Christus abrogavit. II. quia religio Christiana nullum patitur dierum delectum, Coloss. 2. v. 16. Nihilominus annumeratur ceteris Decalogi præceptis, ut Legis imperfectio significetur: cui jam Lex perfectior Christi successit.*

Quinto.

*Quinto præcepto additum est: ut Magistratus, Domini, Mariti, & quicumque in alio imperium habent, non ut Domini tantum, sed magis ut Patres sese gerant erga eos, quorum Domini sunt, idque partim mandato Dei, qui idem N. T. præcipit Rom. 13. v. 1. Coloss. 4. v. 1. Ephes. 5. v. 25. & seqq. Coloss. 3. v. 19. partim etiam exemplo, qui cum antea tantum Dominus omnium esset, per Iesum Christum, patrem se omnibus exhibuit. Huc refertur additio communis secundæ tabulæ de dilectione inimici: quæ peculiaris est N. T. I. ex mandato Christi, Matt. 5. v. 43. 44. II. ex contrario affectu in V. T. ubi hostilem animum gerere licuit adversus inimicum: ut vel ex Israëlitarum exemplis constet. III. ex causa dilectionis huius: quæ est dilectio erga nos Dei verè pater, nec non filii ipsius Iesu Christi.*

Sexto.

*Sexto præcepto additum est. I. ne fratri irascamur, neque verbis asperis, aut facie austera, quæ vindicta fomites sunt & igniculi, alium offendamus. Matt. 5. v. 21. Eph. 4. v. 31. II. Ne etiam injurias ullo modo ulciscamur: sive per nos privatim, sive per magistratum publicè; quin ita animo affecti simus ut malimus novam in super injuriam accipere, quam vindicare veterem; ut est Matt. 5. v. 39. 40. 41.*

Septimo.

*Septimo præcepto additum est. I. quod aspectus mulieris impudicus adulterium sit coram Deo. Matt. 5. v. 28. II. quod divortium mulieris, extra causam adulterii, ejusdem criminis censeatur Matt. 5. v. 32. III. Quod omnem scortationem, impuritatem, turpiloquentiam, obscenitatem, & urbanitatem (quam Ethnici Philosophi inter virtutes numerant) planè interdicat 1. Thess. 4. v. 3.*

Octavo.

*4. Eph. 5. v. 3. 4. 5. Octavo præcepto additum est I. ne simus avari. Cum non permittat Evangelium, ut quis, etiam citra alterius injuriam, plus bonorum acquirat, quam ei opus est ad sustentandam hanc vitam. Si tamen plus acquisiverit aut possideat, hoc converti vult in liberalitatem erga egenos, aliosque pios usus. II. Ut exactam & quasi divinam temperantiam in omni vita servemus, nec nobis impendamus ulla ratione, quod aliis jure charitatis debetur.*

Nono.

*Nono præcepto additum est interdictum mendacii cujusvis, etiam illius, quod ab animi levitate proficiscitur: præterea omnis detractionis, calumnie, iniquæ censura ac condemnationis. Eph. 4. v. 25. Rom. 1. v. 30. 1. Pet. 2. v. 1.*

Decimo.

*Decimo præcepto additum est; ne rei concupita animum ullo modo adjiciamus: etiamsi ut eam assequamur, ne cogitemus quidem, verum solam animi voluptatem*

lupatam spectemus. Quod enim facere vel possidere turpe est Christiano, id ne concupiscendum quidem illi fuerit. RESP. Argumentum principale Adversariorum ex natura prædicati falsum est propositione *Minore*. Cujus confirmatio constat quidem longa & operosa inductione additionum per singula præcepta deducta; sed quæ nihil ejus, quod debet atque intendit, solidè probat. Omnes illæ Additiones, quæ modo memoratæ sunt, aut continentur sub ipsis præceptis, veluti species sub suo genere, partes sub toto, effecta sub causis, consequentia sub antecedentibus, & vicissim: vel heterogeneæ sunt ipsis præceptis, à scopo eorum atque subiecto alienæ: vel etiam iisdem repugnant & adversantur, ut complementa eorum dici nullo modo possint. Quod ordine ostendetur per singula præcepta.

*Primi præcepti* duæ statuuntur additiones, novus modus orandi, qui oratione Dominica definitur, & novus Dei cultus per Christum. *Prior additio* non convenit huic præcepto, sed ad tertium omnino pertinet. Est enim cultus Dei exercitus, qui ore & sermone perficitur. Sed ut maxime de interna cordis adoratione sumatur; quæ primi præcepti propria est, tamen ne sic quidem aut additio ejus, aut nova additio dicenda erit. Etenim præceptum primum adæquate complectitur, totum interiorem Dei cultum. Deut. 6. v. 4. 5. qui absque adoratione cordis non consistit. Præceptum orandi implicitè habetur in ipsa Lege. Deut. 6. v. 13. explicitè in Prophetis & Psalmis proponitur. Psal. 50. v. 15. & 91. v. 15. Esa. 55. v. 6. Forma quoque orationis divinitus præscripta exstat in Lege. Num. 6. v. 24. & seqq. Prophetæ verò & præcæteris David in Psalmis varias precum formulas habent. Postremo *oratio Dominica*, si ex forma sua ac dispositione æstimetur, à Christo demum in N. T. est tradita Matt. 6. Luc. 11. Sin ex materia, h. e. ex ipsis rebus petendis, nec non earum petitionibus judicetur, nihil prorsus continet, quod precibus sanctorum in V. T. non sit expressum.

Oratio externa ad tertium præceptum pertinet.

In Lege mandata est.

Oratio Dominica, quoad materiam etiam Sanctis V. T. convenit.

*Glorificatio nominis divini*. Psal. 115. v. 1. *Non nobis Iehova, non nobis, sed nomini tuo da gloriam*; & passim in Psalmis Eucharisticis & Epaineticis. Adventus regni Dei. Psal. 67. v. 2. *Dens gratiosus sit nobis, & benedicat nobis: lucere faciat faciem suam erga nos*. Obedientia voluntatis ipsius. Psal. 25. v. 4. 5. *Vias tuas, Iehova, notus fac mihi, & semitas tuas doce me: Fac ut incedam in veritate tua*. Panis quotidianus: Prov. 30. v. 8. *Ale me cibo demensi mei*. Remissio peccatorum: Psal. 25. v. 11. *Propter nomen tuum, Iehova, condonato iniquitatem meam*. Liberatio à tentatione Satanæ: Psal. 19. v. 14. *A contumaciis subtrahere servum tuum, ne dominentur in me*.

Exceptiones Adversariorum plane frivola sunt. Certè David exemplis angelorum se excitat ad Dei laudes. Psal. 103. v. 20. *Petimus ut imitemur*

Imitatio Angelorum Spirituum

LOC.

X.

tus S. &  
vita æter-  
na pro-  
missa, nec  
non R. P.  
n V. T.  
uit.

Cultus  
Christi usi-  
tatus in  
V. T.

Adoratio  
Christo  
debetur  
eodem  
cum Patre.

*tur angelos humana fragilitas*, inquit Hieronymus : sed suo modo, hoc est, sincere & ex animo, libenter & constanter. Perfectio in cœlis propo-  
sita est, ubi tandem reddemur *ισχυροί*, Matt. 22. v. 30. Jam si Spi-  
ritus S. & vita æterna sunt promissa N. T. cur David jam sub vetere fœ-  
dere petiit Spiritum S. & gubernationem ipsius. Psal. 143. v. 10. cur  
item certa spe ac fiducia vitæ æternæ se sustentavit in adversis ? Psal. 16.  
v. 11. & 17. v. 15. Rursum: cur alios orare docuit pro remissione pec-  
catorum. Psal. 32. v. 6. Lex Moïsi capitis pœnam statuit non quibus-  
vis transgressoribus, sed iis qui per superbiam, & cum Dei contemtu  
eam violabant. Num. 15. v. 30. 31. Hinc si inferrent, sic peccantibus  
non fuisse reliquam gratiam, aut remissionem absolutè in foro civili;  
conditionaliter etiam in foro Dei, nisi resipiscerent; verum utique con-  
cluderent, sed præter rem. Nunc argumentum plane est inconsequens:  
tum quia ex specie una ponit totum genus: tum quia forum soli & poli  
inter se confundit. Postremo remissionem, quæ debitori spondetur,  
non impedit aut abolet talionis lex: utpote quæ publica est magistra-  
tus, non privata offensi sive damno affecti. Hæc de priore additione:  
*Altera* de novo Dei cultu in Christo & per eum, quid est nisi horrenda  
blasphemia in Filium Dei? quæ ipse tam æterna Deitate sua, quæ ipsi  
communis est cum Patre & Spiritu Sancto, quam divino honore spo-  
liatur. Adversarii duo hic agunt. *Primo* asserunt: cultum religiosum  
Christi, & Patris in ipso, esse plane novum, veteribus sub veteri fœdere  
inusitatum & inauditum. Nos opponimus partim mandata in V. T. de  
adorando Christo Filio Psal. 2. v. 12. & 45. v. 12. & 97. v. 7. partim exem-  
pla angelorum Esa. 6. v. 2. 3. Abrahami Gen. 18. v. 23. & seqq. Jacobi  
Gen. 48. v. 16. Danielis c. 9. v. 17. adeoque totius Ecclesiæ Esa. 63. & 64.  
cap. Quin imo nulla oratio à Patribus fidelibus, nisi in nomine Christi  
concepta fuit; quum omnes orantes se converterint ad arcam propitiato-  
rii, quæ Christum præfigurabat. Rom. 3. v. 24. 25. In N. T. quidem legi-  
tur, quod honos adorationis Christo datus fuerit à Patre: sed non ab-  
solutè, quasi ante, secundum Deitatem eo caruerit. Joh. 17. v. 5. verum  
secundum quid, quatenus ad personam *θεῶν ἑωρων*, duabus naturis, divina  
& humana constantem, refertur: ut alibi docuimus. In quem sensum et-  
jam accipienda sunt exempla, quæ ex N. T. allegantur. *Secundo* conten-  
dunt modum illum non repugnare huic præcepto; ut maxime Christus  
non sit Deus sed homo duntaxat divinus, divina potentia ac autoritate  
præditus. Sed frustra omnino. Quippe adoratio est honos soli Deo con-  
veniens. Matt. 4. v. 10. nulli creaturæ communicabilis. Esa. 42. v. 8, aut  
ergo Christus est unus ille ac verus Deus: ut dicitur 1. Joh. 5. v. 20. & ado-  
ratur propter Deitatem suam: aut Dei alieni nomine venit: & sic ipse  
non



non minus, quam aliarum creaturarum adoratio hic interdicitur. Discrimen, quod fingunt inter cultum Dei immediatum & mediatum; rursum inter adorationem summam & subordinatam, quæ Christo proprie conveniat, vanum est. Sicut Pater non cognoscitur nisi in Filio & per Filium, tanquam imaginem essentialem, ita nec alio modo recte colitur, aut unquam cultus fuit. Sed imago illa in V. T. fuit invisibilis absque carne Coloss. 1. v. 15. Præterea adoratio Patris & Filii perpetuam distinguitur gradu. Eadem numero est utriusque adoratio, non duplex; una superior, altera inferior. Eph. 4. v. 4. 5. Filius æqualis est Patri, non minus honore, quam essentia est operibus. Joh. 5. v. 19. & seqq. Non igitur gradu honoris à Patre differt.

*Secundi præcepti*, quæ dicitur, *additio*, clarius etiam traditur in V. T. ubi Deus Idola gentilium comburi, altaria destrui, lucos succidi jussit. Exod. 23. v. 24. Deut. 4. v. 5. cap. 12. v. 2. 3. Imo interdixit, ne vel nomina Idolorum sermone usurpentur Exod. 23. v. 13. Psal. 16. v. 4. Hof. 2. v. 16. 17. vel consortium cum Idololatris, religioni damnosum colatur. Deut. 7. v. 2. 3. Consortia vitæ civilis, præsertim si absque scandalo servantur, omnino libera sunt, quandiu in mundo vivimus 1. Cor. 5. v. 10. Ex his de reliquis fieri potest judicium. Quod si Idola frequentare licuisset in V. T. nunquam certe Naaman Syrus hujus facti sui veniam tam anxie petiisset. 2. Reg. 5. v. 18. Proinde nec huic præcepto novi quicquam accessit in N. T.

*Terti præcepti additio* prior refellitur ex iis, quæ dicta sunt ad additionem secundam primi præcepti. In V. T. Christus adoratus fuit ut unus ille Jehova, ut Filius coæternus & coessentialis Patri. Ergo etiam juratum est per nomen ipsius, ipseque in testimonium religiosè invocatus: argumento locorum, Esa. 45. v. 23. & Rom. 14. v. 11. Quid enim est juramentum nisi species quædam invocationis? *Alterâ* id nomen non meretur, vel Socinianorum confessione. Concedunt non omne juramentum interdici, utpote cui locus esse possit in causis gravioribus: sed illud duntaxat, quod est vanum, temerarium, ab animi levitate profectum. Atqui vanitas ac levitas in jurando etiam in V. T. fuit prohibita, Exod. 20. v. 7. *Non sumes nomen Jehovæ Dei tui ad vanitatem*, vel *cum vanitate*. In Heb. est *שׁוּבָה*; quod sive ad finem, sive ad formam ac modum referatur, perinde habet. Et cui facile persuadebunt Deum zelotem in V. T. magis connivisse ad profanationem nominis sui, quam in N. T. Vel Siracides, Scriptor apocryphus, aliud docere nos potest; qui levitatem omnem in jurando damnat, & interdicit ex sententia Legis. cap. 23. v. 10. 17. Proinde interdictum illud non est additamentum, sed litera ac pars ipsius præcepti. Cæterum *Anabaptista* quod supra quoque

Idololatria  
in V. T.  
pluribus  
interdicta.

Juratum  
etiam in  
V. T. per  
nomen Fi-  
lii.

Levitas in  
jurando  
etiam in  
V. T. pro-  
hibita.

LOC.  
X.

Juramen-  
tum non  
simpliciter  
prohibi-  
tum à  
Christo &  
Jacobò.

Licetum  
probatum

mandatis  
Dei,

Exemplis,

Rationi-  
bus.

monuimus, hic à Socinianis dissentiunt, asserentes juramentum esse simpliciter prohibitum, nec ullo modo jurare fas esse. Quod si evincerent, utique additio, vel potius correctio, hujus saltem præcepti haberetur, sed in probatione deficiunt. *Interdictum Christi Matt. 5. & Jacobi cap. 5.* non contradicit effatis Scripturæ: *per nomen Dei tui jurabis: Omnis lingua mihi jurabit:* sed opponitur juramenti temerariis: quibus aut directe nomen Dei, aut oblique per nomenclaturam creaturarum, utpote cæli, terræ, urbis Hierosolymæ exprimitur. Particula universalis *ὅλως, omnino*, referenda est non ad verbum *juretis*, aut ad ipsum per se juramentum: verum ad perversas illas in quotidianis sermonibus per creaturas jurandi formulas. Quas complexu universali damnat Jacobus *cap. 5. v. 12.* Neque aliud quodvis juramentum. *Exemplum Ecclesiæ Apostolica* indefinitè accipi oportet juxta regulam & interpretationem Christi: Definite ne ab adversariis quidem adducitur. Postremò ratio, quod juramentum sit opus carnis, petit principium. Ubinam ergo inter opera carnis censetur? an invocationem, cultum Dei, dicere audebunt carnis opera? Gal. 5. v. 22. fides etiam, quæ est dictorum factorumque constantia, inter fructus Spiritus numeratur: multò magis igitur juramentum, in nomine Dei religiosè conceptum, iis fuerit accensendum. His Objectionibus Adversariorum opponimus Argumenta firma ac solida pro usu juramenti inter Christianos, à mandatis Dei, probatis exemplis in utroque Testamento: nec non Rationibus ex inde deductis. *Mandata Dei* exstant: Deut. 6. v. 13. cap. 10. v. 20. Exod. 22. v. 11. imprimis autem Esa. 45. v. 23. cap. 65. v. 16. Jer. 12. v. 16. quibus locis de N. T. ejusque cultu sermo est. Confer Rom. 14. v. 11. *Exemplis, Exempla* sunt partim Dei ipsius Gen. 22. v. 16. cap. 26. v. 3. 4. Heb. 6. v. 17. 18. cap. 3. v. 18. qui per vitam, Esa. 49. v. 18. cap. 68. v. 2. ac animam suam jurat *ἀνθ' ὧν πεπεθῶς* Jer. 18. v. 22. Ezech. 5. v. 11. partim Sanctorum: tam angelorum Apoc. 10. v. 6. quam hominum, in V. T. Abrahami Gen. 14. v. 22. cap. 21. v. 23. 24. Jacobi cap. 31. v. 52. Josephi cap. 47. v. 31. Israëlitarum Jud. 21. v. 1. Davidis 1. Sam. 20. v. 3. & alibi. Salomonis 1. Reg. 2. v. 23. Elisæi. 2. Reg. 2. v. 2. In N. T. Pauli Apostoli, idque aliquoties. Rom. 1. v. 9. cap. 9. v. 1. 2. Cor. 1. v. 23. Phil. 1. v. 8. & 1. Thess. 2. v. 10. *Rationes* sunt. I. Cultus Dei moralis est perpetuus, utrique Testamento communis. Juramentum est cultus Dei moralis. Ergo. *Major* constat ex natura Legis & cultus moralis. *Minor* probatur: tum quia cultui morali accensetur in Scriptura, Deut. 6. v. 13. Esa. 45. v. 23. tum quia est invocatio Dei, tribuens ei gloriam omniscientiæ, omnipotentia, ac justitiæ. II. Confirmatio fidei ac veritatis & decisio litium æquè necessaria est in N. quam

in V. T. Juramentum est talis confirmatio ac decisio: Scriptura teste. Exod. 22. v. 11. Heb. 6. v. 16. Ergo. III. à causis juramenti externis & internis, ex prioribus exstructa: Cujus efficiens est Deus; Materias veræ, certæ, honestæ, & graves: Forma affirmatio aut negatio religiosa per nomen Dei: Finis confirmatio veritatis & controversiarum decisio, id non potest esse illicitum Christianis. Sed juramenti ista sunt causæ; ut ex antecedentibus manifestum est. Ergo.

Quarto Præcepto nullam affingunt additionem, ad ejus perfectionem: sed totum abrogant, contra expressum Christi mandatum Matt. 5. v. 17. 18. 19. Quod ceremoniale est in hoc præcepto, impletum & sublatum est per Christum: Coloss. 2. v. 17. At gentis morale, hic imperatum; scilicet ut cultus Dei externus, certo die, solenniter, & in congregatione publicâ exerceatur: usus item ministerii Ecclesiastici perpetuo vigeat & conservetur, non minus nunc Christianos, quam olim Judæos obligat. Psal. 22. v. 23. 26. & 68. v. 27. Heb. 10. v. 25. Eph. 4. v. 11. 12. 13. Prima objectio ratiocinatur ex falsâ hypothesi; quod hoc præceptum sit simpliciter ceremoniale: cum sit mixti generis ex utroque: sicut ostendimus. Altera implicat fallaciam à dicto secundum quid, sublatum est discrimen in N. T. quoad speciem, non quoad genus: item quoad Judaicam superstitionem, non vero quoad ordinis Ecclesiastici Politiam: ut alibi dicitur. Postremo clausula, cur quartum præceptum etiamnum in decem illis numeretur ponit falsam causam pro vera: quæ est cultus moralis hujus præcepti, ante definitus: ex Hebr. 10. v. 25. Eph. 4. v. 11. 12. & perpetuo valebit usque ad consummationem sæculi. Matt. 28. v. 20.

Quinto Præcepti additio non minus clara est in V. T. atque in N. T. Etenim in V. T. quoque Magistratus, Domini sive heri, & Mariti Patres appellantur. Gen. 41. v. 43. cap. 45. v. 8. Exod. 12. v. 3. Job. 29. v. 16. 2. Reg. 5. v. 13. Alibi vero monentur iidem, ut potestate sua moderate utantur, in gubernatione exercentes non herilem rigorem, nodum tyrannidem, sed paternam lenitatem. Deut. 5. v. 20. 21. & cap. 17. v. 15. & seqq. cap. item 24. v. 1. & seqq. Mal. 2. v. 14. 15. 16. Ratio à nomenclatura unci illius ac supremi Patris, Matt. 23. v. 9. falsa est. Et si enim paternitas Dei, quæ est in Christo, clarius revelata est in Evangelio: tamen jam olim nota fuit, ac Deus etiam Patris nomine cultus & invocatus. Esa. 64. v. 2. 12. al. cap. 63. v. 16. & cap. 64. v. 8. Mal. 1. v. 6. cap. 2. v. 10.

Quæ huic subjungitur Additio, communis quidem esse dicitur toti secundæ tabulæ: sed quod revera sit talis, parum solidè probatur. Annon Levit. 19. v. 18. proximi nomine etiam censetur inimicus? edicitureque

LOC.  
X.

Amor ini-  
mici in  
V. T. præ-  
ceptus.

ne ulciscamur, aut iram asservemus in ipsum? Sic Prov. 25. v. 21. 22. jubet Salomon, inimicum esurientem cibari, sitientem potari: exemplo Elisæi, 2. Reg. 6. v. 22. Imo Exod. 23. v. 4. 5. Deus præcipit, ut etiam jumentum inimici sublevemus & reducamus in viam. Quæ omnia apertissima sunt documenta ex V. T. dilectionem inimici sanctitia: ut de aliis non dicamus. Quod obijciunt ex Matt. 5. v. 43-44. redarguit additamentum glossæ pharisaicæ, non imperfectionem Legis, quæ illud nec habet nunc, nec habuit unquam: cum contrarium ejus asserit. *Alterum* de hostili animo atque affectu adversus inimicos, si indefinite aut generaliter sumitur, falsum est, ex illo Levitici 19. v. 18. Sin definite & particulariter accipitur de Israëlitis adversus Canaanæos, Amalekitas & alios; est plane inconsequens: tum quia illi erant non tam Israëlitarum, quam Dei hostes; odio, non amore, prosequendi Ps. 139. v. 21. 22: tum quia odium illorum & excidium singulari Lege imperatum fuit. *Tertium* denique à dilectione Dei nihil juvat adversarios: quum dilectio paterna Dei in Christo, etiam commendatur erga fideles V. T. Esa. 63. & 64. Jer. 31. v. 3. licet dilectionis hujus tum demonstratio in missione Filii Joh. 3. v. 16. Rom. 5. v. 6. & seqq. tum prædicatione in Evangelio, Joh. 1. v. 18. multo illustrior secuta sit in N. T. quam olim fuerat sub Lege, Joh. 1. v. 17.

Ira & o-  
dium in-  
terdictum  
in V. T.

*Sexti præcepti prima additio*, etiam à Mose & Prophetis tradita invenitur. Lev. 19. v. 18. Prov. 27. v. 3. Eccl. 7. v. 9. Et quid aliud Deus requirit, dum Caini in fratrem *ἀσέβειαν*, invidentiam, & austeritatem increpat? Gen. 4. v. 6. 1. Joh. 3. v. 12. & 15. Comminatio gehennæ ignis diserte quidem non additur: tamen sub generali Legis maledictione, citra controversiam, continetur Deut. 27. v. 26. & Matt. 25. v. 41.

Vindicta  
privata et-  
jam olim  
verita: Pu-  
blica etiam  
nunc licita.

*Alteræ* de vindicta privata, nititur expressa lege, Lev. 19. v. 18. De publica vero est manifesta depravatio textus Evangelici; quam & scopus Christi refellit, Matt. 5. v. 39. 40. 41. privatam solum vindictam damnantis: & factum ipsius Joh. 18. v. 23. sicut & Pauli Apostoli Act. 23. v. 2. 3. & denique doctrina generalis de officio magistratus, Rom. 13. & 1. Pet. 2. cap. Quod si jus suum in foro persequi licet, modo absit ulciscendi animus: quod saltem Sociniani nobis largiuntur, qua fronte vindictam publicam injuriarum, hac lacinia additionis abolent?

Concupi-  
scentia u-  
xoris alie-  
næ X. præ-  
ceptis in-  
terdicta.

Divortium  
olim con-  
niventi  
quadam  
permissum.

*Septimi præcepti additiones* omnes sub interdictis V. T. continentur. *Prima* interdicatur præcepto decimo: *Non concupisces uxorem proximi tui*, scilicet quocunque modo, sive interno affectu, sive externo aspectu aut gestu: Exod. 20. v. 17. Quod etiam exempla V. T. comprobant. Gen. 39. v. 7. Job. 31. v. 9. Ezech. 23. v. 16. *Secundo* referenda est ad primam conjugii institutionem. Gen. 2. v. 21. & seqq. ad quam Chri-  
stus

stus nos revocat, Matth. 19. v. 8. & seqq. Licet olim in V. T. forensi quadam conniventia ab ea fuerit discessum, idque propter levitatem & duritiem gentis Judaicae: Deut. 24. v. 1. *Tertia* denique comprehenditur sub lege generali de perpetua sanctimonia, animo pariter ac corpore, Dei sanctissimo exemplo praestanda, Lev. 11. v. 44. 45. quanquam etiam ex specialium praeceptorum analogia idem evinci queat. Deut. 22. v. 20. cap. 23. v. 1. 13. Ezech. 16. v. 15. cap. 18. v. 6.

LOC.  
X.

Sermonis  
& morum  
sanctitatis  
imperata.

*Octavi* praecepti additiones sunt ejusdem planè generis. Avaritia & luxuria in victu & amictu in V. T. quoque sunt prohibita. Illa quidem Exod. 20. v. 17. cap. 22. v. 25. cap. 25. v. 8. Psal. 119. v. 36. Esa. 3. v. 17. & seqq. Quae tamen quatenus cordis fiduciam occupat, etiam sub primi praecepti interdictum cadit. Ephes. 5. v. 5. Ista vero, Deut. 21. v. 20. Prov. 23. v. 20. Esa. 3. v. 16. 17. & cap. 5. v. 11. 12.

Avaritia &  
luxuria  
olim veti-  
tae.

*Noni* praecepti additio etiam habetur in V. T. quod cujusvis generis mendacia, Lev. 19. v. 11. Exod. 20. v. 16. obreptiones, calumnias, delationes, &c. Psal. 15. v. 3. & 101. v. 5. interdicunt.

Mendacia  
interdicta.

Postremo *Decimi* praecepti additio vel uno Pauli testimonio refellitur. Rom. 7. v. 7. 8. quo docet totum genus illicitae concupiscentiae damnari Dei Lege. Proinde etiam omnes species ejus, omnesque gradus specierum damnantur. Damnatur suggestio, qua animus illicitae cupiditati intenditur. Damnatur item voluptas, quae ex ea quaeritur aut concipitur. Vide Iacob. 1. v. 14. 1. Iohan. 2. v. 16. & alibi.

Concupi-  
scientiae  
motus om-  
nes illi-  
citi.

*Excipiunt* quidem passim ad haec & alia: *Non tam de Prophetis, eorumque scriptis, quam de Lege Moysis controversiam esse.* Nos vero, quod etiam in formando statu dictum est, Prophetas cum Lege Moysis jungimus, nec separari permittimus. I. quia Prophetæ quoque legis nomine veniunt in Scriptura. Psal. 1. v. 2. Rom. 3. v. 19 21. II. quia explicatio Legis in Prophetis exstat. Hinc in V. T. passim Prophetæ ad Legem provocant, eamque studiosè inculcant. In N. T. vero Lex & Prophetæ usitate junguntur. Quod si vel in Prophetis inveniuntur additiones istae: jam utrique Test. communes sunt non N. propriae. Et sic Legi sua constat perfectio, etiam ex solo V. Testamento.

Prophetæ  
Legi ac-  
centendi.

SECUNDA: *An Christus toti Decalogo adjecerit nova quaedam praecepta, sub eo minimè comprehensa: quibus perfectio vitae Christianae peculiariter definitur & praescribitur?*

Secunda  
Socinianorum:  
An  
Christus toti  
Decalogo  
nova prae-  
cepta adje-  
cerit, quibus  
perfectio vi-  
tae Christianae  
definitur?

Differt hæc controversia à priore; quod illa egit de additamentis

LOC.  
X.

*Affirmant*  
*Sociniani,*

*Anabapti-*  
*sta & No-*  
*vatores.*

*Orthodoxi*  
*negant.*

*Nec dis-*  
*sentit Ca-*  
*vinus.*

singulorum præceptorum, quibus ea perficiuntur in Decalogo; ut quidem Adversarii contendunt: hæc alia planè præcepta proponit, quæ non modo numerum decem præceptorum, sed etiam genus eorum & doctrinam excedunt. Hujusmodi tria recensent *Sociniani* in Catechismo & alibi, quæ mores spectant: *Abnegationem nostri, sive privata voluntatis nostræ & cupiditatum malarum renunciationem: Tolerantiam crucis, propter Christum: & denique Imitationem Christi in virtutibus moralibus: præcipue autem in fiducia erga Deum, in charitate Dei & proximi, humilitate, nec non precum assiduitate.* *Anabaptistæ* de his ex asse consentiunt; Sicut & *Novatores* faciunt, confessionis suæ & Apologiæ ejusdem, cap. xiii. nisi quod duo illa posteriora præcepta obiter tantum attingunt, primum fufe & per partes exsequuntur. *Orthodoxi* nullum præceptum vitæ sive morum ad legem aliquam specialem N. T. multo minus ad Euangelium referunt. Sed quicquid hujus est, aut esse potest, sub lege morali Decalogi tanquam perfectissima vitæ regula complectuntur: idque non per analogiam humanitus confictam, aut per prolixam ac contortam consequentiam, præter intentionem Legislatoris, & legis ipsius sensum: Verum juxta declarationem Decalogi, partim à Mose in Pentateucho, partim à Prophetis in reliquis libris V. T. traditam, in N. T. autem à Christo ejusque Apostolis repetitam, illustratam & confirmatam. Nec alia est Calvini sententia lib. 3. Instit. cap. 7. quicquid etiam Novatores cavillentur. Etenim nec subjungit doctrinam de vita Christiana expositioni Decalogi, quæ lib. 2. cap. 8. præcessit, tanquam novam legem: nec diversam statuit à lege, cum asserat: Christum, ad illam ipsam, quam in lege præscripserat, regulam, suos formare; idque non minus ex Veteri quam ex N. T. demonstrat. Quod autem dicit, id accuratiore quadam ratione fieri, ad declarationis & applicationis modum pertinet: præsertim illo tempore, qua doctrina Legis & Euangelii miserè obscurata, varieque corrupta erat. Momentum hujus controversiæ haud leve putandum est: qua nihil aliud quæritur, quam ut Euangelium transformetur in novam Legem, & ex eâ pro justitia fidei, operum justitia stabiliatur.

*Thesis Negans Orthodoxorum est: Christum non addidisse Decalogo nova quadam præcepta, sub eo minimè comprehensa, quibus vitæ Christiana perfectio peculiariter definiatur ac præscribatur.*

*Rationes*  
*Negantes*  
*Orthodoxæ.*

Κατωκοῦν Θεσeos Negantis Orthodoxæ.



Ex Natura *Subjecti*.

I. Qui absolutam vitæ morumque regulam dilectione Dei & proximi definivit in N. T. is certe non addidit nova præcepta, ab eo plane diversa, ad vitæ Christianæ perfectionem. Atqui Christus ita definivit. Ergo. *Major* sua luce claret. Siquidem regula, cui aliquid adjicitur perfectionis causâ, absoluta dici nequit. Tum etiam totus Decalogus duobus illis præceptis summam comprehenditur. *Minor* probatur: partim Christi ipsius testimonio. Matth. 22. v. 37. 38. 39. 40. Marc. 12. v. 29. & seqq. Luc. 19. v. 18. & seqq. partim etiam ratione. Ex quo namque pendet salus æterna, secundum fœdus operum, id absolutam vitæ morumque regulam continet. Levit. 18. v. 5. Deut. 27. v. 26. Ex perfecta dilectione Dei & proximi pendet salus: Luc. 10. v. 25. 28. Rom. 10. v. 5. Ergo.

II. Qui ipse non aliam vitæ morumque regulam secutus est, quam quæ lege morali definita & tradita est à Mose & Prophetis in V. T. aliam sive diversam ab ea Discipulis suis non præscripsit. Sed Christus ipse non aliam secutus est. Ergo. *Major* certissima est: de eo præcipuè, qui Magistrum egit inter suos, nec minus exemplo, quam voce eos instituit. Iohan. 13. v. 13. 14. Matth. 11. v. 28. *Minor* determinatè intelligenda est de vita ac moribus Christi, secundum Legem Dei. Confirmatur autem. I. dictis quibusdam singularibus. Psal. 40. v. 9. & 45. v. 8. Esa. 53. v. 9. 11. Hebr. 4. v. 15. cap. 7. v. 26. II. praxi universali vitæ ipsius: quæ sic composita fuit ad normam legis, ut ne quidem ab infensissimis sibi hostibus ullius transgressionis redargui potuerit. Iohan. 8. v. 46.

Q. Christus absolutam vitæ regulam dilectione Dei & proximi definivit.

Q. Christus non aliam regulam vitæ secutus est, quam Legem.

Ex Natura *Prædicati*.I. *In genere*, de omnibus additionibus.

Quæ virtutes mandantur in Lege Decalogi, & exemplis V. T. illustrantur, referenda non sunt ad nova quædam præcepta N. T. à Decalogo genere diversa. Atqui virtutes illæ, quæ mores spectant, ut abnegatio nostri, tolerantia crucis, & Christi imitatio mandantur in Lege Decalogi, & exemplis V. T. illustrantur. Ergo. *Major* patet per se. *Minor* est bimembris. *Prims* agit de mandatis Legis: & probatur partim ex præcepto primo & ultimo: partim etiam ex toto Decalogo. Abnegatio nostri qua Deum respicit, itemque tolerantia crucis propter Deum, sunt præcepti primi virtutes: utpote quod reverentiam erga Deum, patientiam, & obedientiam imperat. Abnegatio nostri, qua proximum spectat & pravas cupiditates refrenat & extinguit decimo præ-

Q. virtutes ille mandantur in Decalogo, & exemplis V. T. illustrantur.

LOC.  
X.

præcepto imperatur. Imitatio vero Christi fertur in totam legem, tanquam exemplar vitæ & actionum ipsius: ut ostendimus. *Posterius* loquitur de exemplis Sanctorum in V.T. qui easdem virtutes præstiterunt secundum legem, & paulò post memorabuntur.

## II. *Inspecie* de additionibus singulis seorsim.

Quæ Abnegationis sui sunt in V.T. mandata & præstita fuerunt.

*De Abnegatione nostri.* Abnegatio sui est redactio sui ipsius in Dei obsequium: est negatio mundanarum cupiditatum; & crucifixio carnis, cum suis desideriis & cupiditatibus. Sed illa omnia mandata & præstita fuerunt etiam in V.T. juxta legem. Ergo. *Major* deducta est a descriptione hujus Abnegationis: prout traditur in N.T. Luc. 9. v. 23. Tit. 2. v. 12. Gal. 5. v. 24. *Minor* demonstratur iis dictis, quibus circumcisio & novitas cordium præcipitur. Jerem. 4. v. 3. 4. Ezech. 18. v. 30. 31. & alibi. Illustratur vero exemplis. *Abrahami* relinquentis patriam & immolantis filium. Genes. 11. 12. & 22. *Levitarum*, fratres suos cædentium. Exod. 32. Deut. 33. v. 8. 9. *Iobi* celebrantis Deum in adversis, cap. 1. 2. *Eli*, *Davidis*, *Hiskia*, subjicientium sese gravissimis castigationibus, & in iis acquiescentium 1. Sam. 2. & 3. item. 2. Sam. 16. & 2. Reg. 20. *Mosis*, *Davidis*, & *Sociorum ejus*, voluptates omnes fastidientium. Hebr. 11. v. 25. 26. Dan. 1. v. 8. & seqq.

Q. Tolerantia crucis in V.T. mandata & præstita.

*De Tolerantia crucis:* Tolerantia crucis est perpassio voluntaria ac constans afflictionum, quæ Religionis causa & propter Christum imponuntur. Sed ea quoque mandata ac præstita sunt in V.T. Ergo. *Major* est in confesso. *Minor* constat mandato tum generali, Deut. 6. v. 4. 5. 6. tum speciali, Prov. 3. v. 11. Jerem. 30. v. 10. 11. Comprobatur insuper exemplis *Mosis*, Hebr. 11. v. 25. 26. *Prophetarum* sub Achabo 1. Reg. 18. *Zacharia*, 2. Chron. 24. *Sociorum Danielis* cap. 3. & *ipsius* quoque cap. 6. nec non *Ecclesia Indaica* sub Antiocho Psal. 44. & Hebr. 11. Quæ exempla Servator noster allegat indefinite in N.T. Matth. 5. & 23. capp.

Imitatio Christi in V.T. viguit.

*De imitatione Christi*, tanquam Dei & Servatoris promissi, biformam. I. Dei imitatio præcepta est æquè in V. quam in N.T. Levit. 11. v. 44. 45. Matth. 5. v. 45. Sed Christi imitatio est Dei: tum quia est unus ille Deus cum Patre. Iohan. 10. v. 30. tum quia naturam ac voluntatem Dei verbo & opere nobis revelavit. II. Imitatio Christi est imitatio virtutum moralium; nempe fiduciæ, humilitatis & assiduitatis in precibus. Sed has virtutes etiam Sancti Veteris Test. exercuerunt: præ cæteris autem Abraham & David. Ergo.

Antithesis Affirmans Heterodoxorum est: *Christum addidisse Decalogo nova quædam præcepta, sub eo minimè comprehensa: quibus vitæ Christianæ perfectio peculiariter definitur & præscribitur.*

Ἀντιθεσις Ἀντιθεσεὸς Ἀφαιρῶντος Ἑτεροδόξου.

### Ex Natura Subjecti.

Novus Legislator fert & promulgat novas leges. Christus est novus Legislator in N. Test. Ergo: qua leges non sunt alia, quam de quibus hic agitur. Major certa est argumento definitionis. Minor variis modis demonstrari potest. I. Dicitur manifestis: Ioh. 13. v. 34. Cap. 15. v. 12. 1. Ioh. 4. v. 21. Matth. 5. v. 21. & seqq. II. à proprio actu legislationis; qui est mandata sancire promissionibus præmiorum & comminationibus pœnarum. III. à Majori: Christus erit iudex universorum secundum Euangelium. Rom. 2. v. 16. Ergo multo magis Legislator est. IV. à comparatis: Christus cum Euangelio suo confertur cum Mose, imò longe ei præfertur in legislationis dignitate. Hebr. 2. v. 1. 2. 3. Cap. 3. v. 5. 6. Postremo consequens, quod ex conclusione infertur, totidem præ verbis enuntiatur ab Evangelistis Matth. 16. vers. 24. Luc. 9. vers. 23. RESP. Majorem propriè & citra ambiguitatem intellectam admittimus. Negamus vero propositionem Minorem: cujus declaratio quædam in prolegomenis, discutiendæ λογομαχίας gratia, præmissa fuit. Argumenta ejus ex variis Elenchis deficiunt. Primum allegat dicta impertinentia. Novum est mutux dilectionis præceptum non simpliciter, quoad rem: sed κατὰ π, quoad novam illius tradendi observandique formulam. Et peculiariter Christi vocatur, quia renovatum ab ipso, & à corruptelis Pharisaicis vindicatum fuit, prout Matth. 5. videre est. Secundum deducitur ex falsa hypothese: quod promissiones. vitæ & comminationes mortis æternæ sint novæ, & Novi Testamenti propriæ sanctiones: cum ex V. duntaxat repetantur. Luc. 10. v. 25. 26. Rom. 10. v. 5. Gal. 3. v. 10. Tertium inconsequens est ob homonymiam nominis Evangelii: quod hic latè totam doctrinam Nov. Test. complectitur, ut alibi quoque. Quartum Elencho comparatorum fallit. Conferuntur inter se Moses & Christus, non in legislatione: quo pacto opponuntur, Joh. 1. v. 17. & passim. sed partim quidem in genere doctrinæ, quod illic legale, hic Evangelicum: partim in dignitate & gloria, qua Moysen Christus longissimè antecellit. Denique & probatio consequentis illius à quæstione aliena est; utpote quæ habet solum

L O C.  
X.

lum nudam ac simplicem enumerationem trium illorum præceptorum: non autem novam aliquam, à lege morali plane diverſam, vel præceptionem vel ſanctionem.

*Ex Natura Prædicati.*

Q. tria illa non comprehenduntur ſub dilectione Dei & proximi.

*Quod non comprehenditur ſub dilectione Dei & proximi, plane diverſum eſt à lege Decalogi. Sed quadam Chriſti præcepta: illa nominatim, de abnegatione noſtri, tolerantia crucis, & Chriſti imitatione non comprehenduntur ſub dilectione Dei & proximi. Ergo. Major non eget probatione. Minor probatur. I. Dilectio Dei, qua lege Decalogi jubetur, non eſt niſi obſervatio mandatorum iſtorum, qua lege iſta expreſſa ſunt, & Deum ſolum ſpectant: unde etiam à proximi dilectione diſtinguitur. Atque tria illa non exprimuntur iſta lege. Ergo. II. Præcepta Decalogi Deum vel proximum immediate ſpectant. Tria illa præcepta ſingularia immediate non ſpectant Deum vel proximum, ſed nos ipſos. Ergo præcepta Decalogi non ſunt. R E S P. Major ſyllogiſmi principalis datur de eo, quid nullo modo ſub dilectione Dei, proximè continetur, nec expreſſe nec implicite; neque quoad litteram, neque quoad ſenſum. Sic vero falſa eſt Minor: uti ſupra oſtendimus. Eadem reſponſione etiam primus Proſyllogiſmus diſſolvitur. Alter ruſum falſus eſt Minore propoſitione. Sunt enim partim immediatus, partim mediatus Dei cultus. Præterea tabulâ ſecundâ non minus officia erga nos, quam erga alios divinitus imperantur, &c.*

Tertia Pontificiorum.  
An conſilia Evangelica à præceptis Chriſti diſverſa ſint, ſiſque excellentiora ad promerendum Deum, & pro aliis ſuſficiendum?

**TERTIA:** *An Conſilia Evangelica verè diverſa ſint à præceptis Chriſti, atque etiam iis multo excellentiora & efficaciora ad promerendum Deum & pro aliis ſuſficiendum?*

Pontificii affirmant.

Conſilia Evangelica de perfectionis quæ dicantur.

*Controverſia hæc eſt Pontificiorum: affinis quidem ſecundæ, & ex iisdem deducta principiis, tamen haud parum diverſa ab ea. Illic diſceptatum fuit de præceptis; hic de Conſiliis quæritur. Præcepta illa erant omnibus Chriſtianis communia; Conſilia contra certorum ordinum propria ſtatuuntur. Illa ad perfectionem Chriſtianiſmi; iſta ad merita & ſupererogationis opera referuntur. Ut nihil nunc dicam de ipſis in ſpecie præceptis & conſiliis ſingularibus: quæ diverſimodè concipiuntur ac definiuntur ab adverſariis diverſis. Pontificii Conſilia vocant bona opera, à Chriſto nobis non imperata, ſed demonſtrata: non mandata, ſed commendata, definitorum Bellarm. lib. 2. de Monachis cap. 7.*

Quæ

Quæ Evangelica, itemque Perfectionis eis dicuntur; quod in Euangelio, L O C.  
 tanquam lege perfectione proponantur, suadeantur: & ad maiorem X.  
 sanctitatis perfectionem deducant, quicumque speciali se voto ob-  
 stringunt ad earum observationem. *Distinguuntur à præceptis*, sive ope- Distinctio  
à præce-  
ptis.  
 ribus ad salutem necessariis quadrifariam. I. Ex parte materiæ; quæ  
 in Consiliis difficilior & longe perfectior sit quam in præceptis. II. Ex  
 parte subiecti: quod in Consiliis sint certi duntaxat ordinis homines:  
 in præceptis universi indefinite. III. Ex parte formæ sive observa-  
 tionis; quæ in Consiliis arbitraria, in præceptis autem necessaria sit.  
 IV. Ex parte finis atque effectus: qui in Consiliis longe excellentior  
 sit, quam in præceptis: quum illic majus præmium, hic minus spectetur.  
 Ita Bellarminus utrorumque differentiam edisserit. De numero Numerus  
eorum.  
 Consiliorum ne inter ipsos quidem adversarios convenit. Sunt qui  
 duodecim recensent ex concione Christi in monte, Matth. 5. alii plura  
 vel pauciora enumerant, prout nimirum vel ex Scriptura sola, vel in-  
 super ex traditionibus atque ordinationibus Ecclesiasticis constituuntur.  
 Bellarminus multa esse verè ac propriè dicta Consilia Evangelica,  
 diserte facit. Tria tamen præcipua facit: *continentiam, obedientiam,*  
*& paupertatem.* Quibus respondent triplicis generis *Vota*, ex iisdem  
 extracta, ac ordinis Monastici propria: videlicet, *continentia perpetua,*  
*obedientia regularis. & spontanea sive voluntaria paupertatis.* Ita habet sen-  
 tentia Pontificiorum. *Orthodoxi* non negant esse opera quædam adia- Orthodoxi  
quid sen-  
tiant.  
 phora, sive indifferentia, quæ cujusque arbitrio permittuntur in Scri-  
 ptura. 1. Cor. 7. v. 36. 37. Actor. 5. v. 4. & alibi. Concedunt quoque  
 in verbo Dei exstare Consilia de operibus adiaphoris & indifferenti-  
 bus. 1. Tim. 5. v. 14. 1. Cor. 7. v. 26. & seqq. quæ non immerito à  
 præceptis, necessario observandis, distinguantur. Addunt vero decla-  
 rationis causa; eadem Consilia nonnunquam generalem illam natu-  
 ram ponere, & in præcepta commutari, ex specialibus quibusdam  
 causis & circumstantiis, quæ opus per se liberum, suæque natura indif-  
 ferens, aliquando necessarium efficiunt. 1. Corinth. 9. v. 3. 4. & seqq.  
 Cæterum duo sunt, quæ negant. Prius est: Observationem illorum  
 Consiliorum, quatenus in genere sine specialibus circumstantiis con-  
 siderantur, per se gratam esse Deo, aut mereri præmium vitæ æternæ.  
 Alterum est: Consilia Pontificiorum, quæ ex verbo Dei proponuntur,  
 non esse præcepta, saltem in genere; vel esse perfectionis, sive status  
 perfectioris in Christianismo, vel esse meritoria & supererogatoria,  
 hoc est, majoris meriti & mercedis, quam sit obedientia mandatorum  
 divinorum; vel denique vota illa Monastica, maximè perpetua, ex  
 inde deduci & stabiliri posse.

LOC.  
X.

Thesis igitur Negans Orthodoxorum est: *Consilia Evangelica, quæ sic usitatè appellantur, non esse verè diversa à præceptis Christi; nec esse meritoria aut efficacia ad promerendum Deum, & pro aliis satisfaciendum.*

καταστροφή Θεσeos Negantis Orthodoxæ.

Rationes  
Negantes  
Orthodoxæ.

### Ex Natura Subjecti.

Q. sunt  
Præcepta.

I. Nullum consilium est præceptum. Sed illa quæ ex verbo Deire. censerentur solent consilia Evangelica, sunt præcepta in genere vel specie. Ergo consilia esse non possunt. *Major* certa est ex hypothesei Adversariorum; qui præceptum & consilium contradistinguunt, uti species oppositas: quum illo definiantur necessaria, isto adia phora relinquantur arbitraria. *Minor* initio declaranda, inde demonstranda est. *Subiectum Minoris* non sumitur universaliter, aut indefinite de omnibus illis consiliis, quæ titulo Evangelii à Pontificiis onerantur. Quia fatentur ipsimet non nulla præter verbum Dei, aut ab Ecclesia constituta, aut à privatis bona intentione, inita susceptaque esse: quæ sunt *ἑλεσθεν-σκέαι* divinitus damnatæ. Coloss. 2. v. 23. Deut. 12. v. 8. Sed restringitur ad consilia, quæ ex Scriptura depromuntur, vel saltem depromi posse videntur. *Prædicatum* etiam distributione quadam illustratur. Neque enim quæ verbo Dei præcipiuntur, ejusdem sunt conditionis, Alia namque in genere, alia in specie, alia directe & per se, alia oblique & per accidens, sive propter aliud jubentur. Quæ tamen omnia sub præceptis divinis comprehenduntur vel ad ea revocanda sunt. *Confirmatio Minoris* constat inductione quadam consiliorum. Dilectio inimici, patientia injuriæ, datio mutui, fuga occasionis peccandi, abnegatio sui, castitas, voluntaria paupertas, aliaque sunt consilia Evangelica. Atqui illa omnia præcepta sunt verbo Dei tanquam necessaria officia, non autem commendata solum, ut arbitraria quædam opera. Ergo. *Major Prosyllogismi* habet catalogum præcipuorum consiliorum, quæ Pontificii commendant. *Minor* per partes doceri potest ex Scriptura. Dilectio inimici præcipitur Matth. 5. v. 44. Rom. 12. v. 20. patientia injuriæ Matth. 5. v. 39. Rom. 12. v. 17. Datio mutui Luc. 6. v. 27. Fuga occasionis peccandi 1. Thess. 5. v. 22. Abnegatio sui, quam ipsi de obedientia monastica falso interpretantur. Matth. 16. v. 24. Luc. 9. v. 23. Castitas vel etiam cælibatus, si adsit donum continentiæ, & ex causa aliqua requiratur. 1. Cor. 9. v. 5. 15. Voluntaria paupertas propter



propter Christum & Euangelium ipsius Luc. 14. v. 33. Matth. 16. v. 24. & seqq.

II. Consilia Evangelica, quæ vocant, sunt Evangelii vel stricte vel late sic dicti. Neutro modo ad Euangelium referri possunt. Ergo nec Evangelica sunt. *Ratio propositionis* est, quod Euangelium duplici hoc significatu fere usurpatur: ut alibi probatum est. *Assumptio* distincte confirmatur, secundum utrumque membrum. *Quoad prius*: quia Euangelium stricte sumtum, tantum est doctrina fidei. Sed consilia illa non sunt fidei, sive universa, sive singula: ut quæ circa mores versantur. Ergo. *Quoad posterius*: quia Euangelium late acceptum est tota doctrina N. Testamenti fidem & bona opera complectens. Atqui doctrina Novi Testamenti non consilia, sed præcepta bonorum operum proponit & inculcat. Ergo.

Q. illa Consilia non pertinent ad Euangelium.

III. Consilia Evangelica possunt impune omitti & negligi. Sed ea quæ titulo consiliorum ante enumerata sunt, non possunt impune omitti aut negligi. Ergo præcepta sunt non consilia. *Major* est axioma Pontificiorum: Consilia neglecta aut non servata, non habere pœnam. *Minor* evidens est argumento à contrariis. Quia nemo potest impune aut odisse proximum aut vindicare privatas injurias, aut ege-  
no deesse officio mutui, aut peccandi occasiones captare & sequi, aut indulgere carni circa curas & voluptates hujus mundi, aut studio bonorum terrenorum abjicere confessionem Christi & Evangelii ipsius.

Q. possunt impune omitti & negligi.

IV. Consilia Evangelica Pontificiorum non omnes, sed certi duntaxat ordinis Christianos spectant & obligant. Sed illa, quæ supra memorata sunt, spectant & obligant omnes Christianos. Ergo consilia Evangelica non sunt. *Major* ponitur ab ipsis Pontificiis, tanquam requisitum Consilii Evangelici. *Minor* cum distinctione quadam accipienda est: quod pleraque omnes obligent per se: Cætera ex accidenti propter speciales causas & circumstantias. Et probatur I. ex natura Consiliorum Evangelicorum, descripta & confirmata ex verbo Dei: de qua ante. II. à genere. Quippe nihil traditur in Euangelio, quod ad unum tantum Christianorum ordinem pertineat, exceptâ peculiari vocatione: sicut non varium aut multiplex, sed unum duntaxat & simplex est Christianorum genus. Gal. 3. v. 26. 27. 28.

Q. obligant omnes Christianos.

### Ex Natura Prædicati.

I. Quod lege dilectionis Dei & proximi continetur, non est diversum à præceptis Christi. Consilia Evangelica continentur: quæ quidem ex Scriptura afferri solent. Ergo. *Major* per se patet. Siquidem

Q. Consilia illa lege dilectionis Dei & proximi continentur.

L O C.  
X.

Christus omnia officia moralia contraxit in duo illa capita, Matth. 22. v. 37. 38. 39. Veritas *Minoris* demonstratur. I. ex sensu legis de dilectione Dei & proximi: quo obligamur ad suscipiendum & præstandum, quicquid omnino vel ad Dei gloriam, vel ad proximi utilitatem ac salutem facere potest. Matth. 22. v. 37. 38. Cap. 7. v. 12. Nullum ergo opus verè bonum reliquum manet, quod non sub aliquo Dei mandato revera comprehendatur. II. Ex sententia generali Apostoli. Phil. 4. v. 8. *Quæcunque sunt vera, veneranda, iusta, pura, amabilia, boni nominis, si qua virtus, & si qua laus est, hac cogitate.* Sed ea quicquid est aut esse potest operis verè boni complectuntur & imperant. Ergo.

Q ad Chri-  
stiani per-  
fectionem  
faciunt.

II. Quicquid ad hominis Christiani perfectionem facit, mandatur à Christo, non suadetur & commendatur duntaxat. Sed quicquid est aut esse potest boni operis, ad hominis Christiani perfectionem facit. Ergo. Utraque propositio habetur Matth. 5. cap. *Major* v. 48. *Estote perfecti, ut pater vester perfectus est.* *Minor* in antecedentibus, inde à v. 17. ex quibus istud consequens deducitur.

Q. nemo  
potest mi-  
nus & fa-  
cilis quod  
lege Dei  
mandatum  
statuitur.

III. Qui non potest minus & facilius, nec potest quod majus & difficilius censetur. Atqui nullus mortalium potest minus & facilius, hoc est, quod lege Dei & præceptis ejus mandatur. Ergo nec potest quod majus & difficilius censetur ex consiliis Evangelicis. Hoc argumentum fingitur & formatur ex hypothesi Pontificiorum, qui veterum Phariseorum Exemplo, Matth. 5. v. 19. distinguunt præcepta Dei in magna & parva, in facilia & difficilia: rursum præcepta legis, quæ mediocri diligentia præstari, imo superari possint, distinguunt à Consiliis Evangelicis in quibus major observationis difficultas. *Major* nota est per se. *Minor* est constans sententia Scripturæ asserentis legem esse jugum importabile. Actor. 15. v. 10. & à nemine mortalium servari posse. 1. Reg. 8. v. 46. Psal. 143. v. 2. Rom. 8. v. 3.

Q. sunt o-  
pera debi-  
ta.

IV. Nullum opus debitum meritorium est facienti, aut supererogatorium alteri. Omnia opera dilectionis, quæ ad Dei gloriam aut proximi ædificationem fiunt, sunt debita. Ergo nulla meritoria sunt, aut supererogatoria. *Ratio Majoris* est: quia debitum proprie dictum excludit meritum: nec cum eo consistit. *Minor* cum alibi traditur: tum maxime Luc. 17. v. 10. ubi opera non modo debita, sed etiam servorum appellantur: qui heris suis omnia sua acquirunt & debent: nihil autem verè suum habent aut agunt.

Antithesis Affirmans Heterodoxorum est: *Consilia Evangelica esse verè diversa à præceptis Christi: meritoria insuper & efficacia ad promerendum Deum, & pro aliis satisfaciendum.*

Ἀντιθεσeos Affirmantis Heterodoxæ.

Ex Natura Subjecti.

L O C.  
X.

Rationes  
Affirman-  
tes Hetero-  
doxa.

Q. sint o-  
pera vo-  
luntaria  
seu arbi-  
traria.

I. Opus voluntarium sive arbitrarium, quod Scriptura non precipit, & ta-  
men commendat, aliisque operibus anteponit, est Consilium Euangelicum. Atqui  
tale opus est continentia perpetua, paupertas voluntaria, & obedientia regularis.  
Ergo. Major constat ipsa definitione consilii Euangelici. Minor confirmatur  
authoritate Scriptura circa triplex illud genus operum. De continentia est  
Esa. 56. v. 3. 4. 5. ubi de Eunuchis voluntariis, non autem naturalibus, aut per  
vim factis agitur, qui ipsimet continentiam, tanquam rem Deo placentem ele-  
gerint. Item Matth. 19. v. 12. ubi de triplicibus Eunuchis Servator differit,  
eosque laudat nominatim, qui seipsos castrarunt propter regnum cælorum, hoc  
est, qui sua sponte perpetuam castitatem vovent, promerendi regni Dei cau-  
sa. Id quod iis omnibus faciendum esse suadet, qui sermonem hunc capere pos-  
sunt. Rursum 1. Cor. 7. v. 25. & seqq. Continentia suadetur & commenda-  
tur à Paulo Corinthiis, & Consilium Spiritui S. tribuitur, ne humanum pute-  
tur. De Paupertate est Matth. 19. v. 21. Hic Servator mandata distinguit  
à Consiliis. Illorum observationem docet sufficere ad salutem, v. 17. Hac ti-  
tulo perfectionis refert ad excellentiorem vitam aternam gradum. v. 21. Si vis per-  
fectus esse, id est, aliquid majus queris vita aterna, &c. Et certe cum chari-  
tatis, qua lege precipitur, non requirat ut demus omnia nostra proximis, & nobis  
nihil servemus: sed ut partim demus, partim retineamus: apparet aliquid præ-  
cepto majus perfectiusque hic proponi & commendari. De obedientia Regu-  
lari est eodem capite 19. Matth. v. 21. cum adolescenti dicitur, sequere me:  
Quod est Consilium; quia dictum ei soli, qui vult esse perfectus: cuique dictum  
jam erat, vende omnia. Denique est obedientia Consilium; tum quia sequi  
Christum est eum imitari ac obedientiam ejus. Phil. 2. v. 7. 8. tum etiam, quia  
est seipsum abnegare, hoc est, valedicere suo judicio suisque affectibus, & accom-  
modare se judicio ac voluntati alterius. R E S P. Major intelligenda est  
juxta declarationem propositam in sententiæ Orthodoxæ expositione.  
Minor falsa est. Cujus confirmatio ex Scriptura secundum diver-  
sas partes instituta, à quæstione est aliena. Dicta partim ignorance  
Elenchi, partim fallacia figuræ dictionis, partim aliis modis in proban-  
do deficiunt. Id quod sigillatim servare eorundem distinctione osten-  
demus. Esa. 56. v. 3. 4. nullum exstat continentiae Consilium. Non  
etiam agitur de Eunuchis voluntariis: sed de naturalibus aut per vim  
factis. His sub statu N. Test. dummodo pietatem coluerint, promit-  
titur admissio in templum atque civitatem Dei, id est, in Ecclesiam &  
nomen

Vindicant-  
tur & ex-  
plicentur  
dicta

Esa. 56.  
v. 34.

LOC.  
X.

Matth. 19.  
v. 12.

1. Cor. 7. v.  
25. & seqq.

Matth. 19.  
v. 21.

nomen eximium Filiorum Dei: non obstante lege illa forensi de Eunuchis Deut. 23. v. 1. 2. quæ à congregatione Domini excluderentur in V. Test. Quæ omnia ex scopo, forma prolepsos, causa ejus, atque etiam argumento à pari doceri evincique possunt. Matth. 19. vers. 12. Proponuntur quidem tria genera Eunuchorum: sed tertium illud genus, quod improprie & per metaphoram sic dicitur, perperam refertur ad Consilium aut perpetuæ continentię votum. Neque enim Christus continentes appellat Eunuchos; quod non possint tentari aut titillari ulla libidine: sicut Eunuchi propriè dicti: nec castratos vocat, quod ex Consilio voverint perpetuam continentiam, sive futurum sit ut urantur sive non. Verum continuata metaphora docet, esse tales constante animi proposito servandi cœlibatum: nempe quoadmodum Deus continentię donum concesserit. Hanc limitationē exigunt antecedentia v. 11. ubi Servator testatur, non omnes cœlibatus capaces esse; eoque nonnullis necessarium esse conjugium: tum consequentia v. 12. *Qui potest capere capiat*. Ubi subjicit hortationem ad usum continentię in iis, qui doni hujus sibi conscii sunt & quamdiu illud habent. De voto nec illic, nec alibi quicquam præcipit. 1. Cor. 7. v. 25. & seqq. Continentia vel potius cœlibatus suadetur à Paulo, non absolute, sed ex hypothesi, propter temporum illorum pericula & necessitatem, v. 26. Placet etiam Deo non per se, tanquam sanctius vitæ genus: sed quatenus ad cultum Dei & rerum cœlestium studium minus impediementi adfert, v. 34. 35. Et tamen ne sic quidem constringit conscientias fidelium: quasi conjugio libere sancteque uti non possint v. 35. Vox *ἡ δυνατότης* sive *sententia*, quam vetus interpretes reddidit per vocem *Consilii* Actor. 20. v. 3. 2. Cor. 8. v. 10. & alibi, de rebus necessariis quoque usurpatur. Proinde ad arbitraria vitiose restringitur, aut affirmate explicatur. Hæc est vindictio locorum quæ pro *continentia* adferri solent. *Paupertas voluntaria* nihilo rectius ex Matth. 19. concluditur. I. non distinguit Servator præcepta à Consiliis: sed præcepta generalia, omnibus communia, à præcepto speciali, juveni isti peculiariter sive peculiarem ob causam proposito. II. Perfectio illa, quam ei speciatim commendat, est justitiæ, quæ studio bonorum operum in hac vita obtinetur, vel saltem quæri debet: non vero est perfectio gloriæ, quoad gradum excellentiæ, qui in altera demum vita obtingit. Quod ex quæstione juvenis, & Christi ad eam responsione manifestum est. III. Ratio etiam est inconsequens: tum quia præceptum est charitatis, non solum erga proximum, sed & erga Deum: sicut dicitur: *sequere me*: tum quia charitas illa singularis est ex præcepto singulari; cui etiam omnium bonorum abdicatione est paren-

parendum. Postremo obedientia quoque regularis ex verbis illis, *sequere me*, demonstrari nequit. Sunt enim verba præcepti, non consilii: ut pater. Est præceptum omnibus commune Matth. 16. vers. 24. quia nemini spes esse potest salutis, nisi Christum sequenti, 1. Pet. 2. v. 21. licet per accidens ex causa singulari, juveni illi singulariter accommo-  
datur. Jam de obedientia quod dicitur, illa aut est mandatorum Christi, verbo ipsius expressorum; aut traditionum atque ordinationum Ecclesiasticarum, contra aut præter verbum Dei humanitus sancita-  
rum. Si prius, ubi ea in tot superstitiosis Monachorum ordinibus reperiuntur? aut quomodo non cadent sub præcepta Christi, qui dixit: *Docete eos observare, quæ præcepi vobis* Matth. 28. v. 18. Sin posterius, extremæ profectio impudentiæ & impietatis est, abnegationem sui, quæ à Christo exigitur, ad cæcam & stolidam hominum superstitiosorum o-  
bedientiam referre, & de eâ interpretari.

II. Quod in Ecclesia N. Test. & ab ipsis Apostolis & primis Christianis, non mandato, sed suasu divino est præstitum, id statuit & stabilis auctoritatem con-  
siliorum Evangelicorum. Talia verò sunt tria illa opera Evangelica, continentia perpetua, voluntaria paupertas, & obedientia regularis. Ergo. Major certa est. Minor per inductionem demonstratur de singulis operibus. De continentia:  
I. Exemplo Apostolorum, qui aut cælibes fuerunt, quod de Paulo & Barnaba constat ex 1. Cor. 9. v. 5. aut post vocationem relictis uxoribus cælibatum am-  
plexi sunt argumento loci, Matth. 19. v. 27. II. Exemplo quatuor filiarum Philippi Evangelistæ: quæ manserunt virgines, obtemperantes Consiliis Evan-  
gelicis, majusque inde præmium sperantes. Act. 21. v. 8. De Paupertate: ex-  
emplis partim omnium Apostolorum, qui Christum sequentes reliquerunt omnia, Matth. 19. v. 27. partim etiam primorum Christianorum, qui venditis pos-  
sessionibus pretium in pauperes erogarunt. Act. 2. v. 45. Cap. 4. v. 34. non necessaria mandati, sed spontanea Consilii observatione. Cap. 5. v. 4. De obe-  
dientia celebre est exemplum Iohan. Baptista & discipulorum ejus, Matth. 3. Marc. 1. Luc. 3. Ioh. 1. & 3. qui certam, eamque valde severam vivendi  
regulam observarunt, ex Magistri sui instituto. R E S P. Major non negatur:  
dummodo intelligatur juxta declarationem initio traditam. Minorem  
falsità probant inductione, quæ ex perpetua principii petitione con-  
textitur. Apostoli quidam cælibes fuerunt, sed citra votum, salva ma-  
nente conjugii ineundi libertate, si res posceret. 1. Cor. 9. v. 5. Alii  
manserunt conjugari etiam post vocationem, v. 5. & Luc. 4. v. 38. Re-  
liquerunt quidem omnia, ut dicitur Matth. 19. vers. 27. sed quæ  
Christum sequentibus impedimento erant. Inter quæ uxores nume-  
rare contumeliosum est: tum quia & ipsæ secutæ sunt Christum, Luc.  
8. v. 1. 2. tum quia maritis fidelibus constanter adhæsisse leguntur.

L O C.  
X.

Facultates quod attinet, si eas reliquissent Apostoli, fecissent illud non consilio, sed mandato Christi. Joh. 1. v. 40. & seqq. Matth. 9. v. 9. Atqui docet historia, quod non abdicarint sese earum proprietate, ut qui domos & naves retinuerunt, Matth. 8. Joh. 19. & 21. Sed quod ordinario earum usu, imprimis autem operis manuariis abstinuerint, ut ministerio Apostolatus in solidum vacarent. *Filia Philippi Evangelista*, de quibus est Actor. 21. virgines quidem vocantur, ubi vero vel causa virginitatis in voto consilii Evangelici, vel scopus ejus in majoris præmii merito proponitur? Utrumque probandum erat, non asfirmandum tantum. Rationem virginitatis illius declarat Paulus, 1. Cor. 7. & perpetuæ continentiae voto manifestè repugnat. *Primi illi Christiani*, qui dividendis possessionibus pretia contulerunt in commune, zelo charitatis, quam utique lex imperat, fidei suæ sinceritatem approbarunt Apostolis & Ecclesiæ ad Dei gloriam. Consilium à lege diversum, si spectassent, non tacuissent illud Apostoli in commendatione hujus operis: neque Lucas dissimulasset in ejus descriptione. Postremo *Ioh. Baptista* exemplum impertinens est: tum quia habuit peculiare ejus mandatum, ut à Sacerdotio Levitico, in quo natus erat, se habitu victuque sejungeret: tum quia tota vitæ ratio accommodata erat ministerio ipsius, hoc est, pœnitentiæ prædicati: ut est Matth. 11. v. 18. Quanquam Pædagogia Veteris Test. ne tum quidem desierat. v. 11. quæ corporalem etiam *ὑμνασίαν* requirebat.

Q. sint  
Consilia  
perfectio-  
nis.

III. *Consilia perfectionis sunt Consilia Evangelica.* Sed illis locum esse in Christianismo etiam naturalis ratio comprobatur. Ergo. Minor hoc *Prosyllogismo* stabilitur. *Qua est ratio perfectionis Ethica ac civilis, eadem ratio est perfectionis Christianæ.* At illius hac ratio est, ut in omni re sive opere per se bono, duplex sit perfectio, altera necessaria, ad rei essentiam simpliciter pertinet: altera arbitraria, ad majorem rei sive operis dignitatem faciens: cui etiam duplex genus præmiorum respondet, ordinarium pro cujusque laboribus, etiam jure debitis, & extraordinarium pro singularibus quibusdam meritis. Ergo in Christianismo etiam duplex est perfectio, una communis ex præceptis, ad esse Christianitatis; altera singularis ex consiliis, ad bene aut melius esse. R E S P. Hoc argumentum à ratione humana detegit fontem erroris de Consiliis. Quum enim nonnulla horridius dici viderentur in N. Test. quam ut placere possent sapientibus Ethnicorum; inventum est moderamen ex distinctione præceptorum & consiliorum, accommodatione quadam doctrinæ Christianæ ad placita Philosophorum, præcipuè Stoicorum, de officio communi, & de viro perfecto. Sed *Minor argumenti principalis* habet fallaciam falsi medii. Ratio naturalis depravata per lapsum, non est principium ἀξιόμειον Religionis Christianæ: unde cognosci



gnosci dijudicarique possit, quid Christianismo conveniat, quid non. In *Prosylogismo* autem Major peccat Elencho parium. Disparitas utriusque perfectionis longè evidentissima est. Illa externa & naturalis, hæc interna & supernaturalis. Matth. 5. v. 21. Illa inhærens tantum, hæc etiam imputata per fidem Christi. Illa mercedem debitam apud homines, hæc præmium gratuitum à Deo consequuntur. Postremo *conditio* perfectionem Christianorum male collocat in sola operum præstatione: & hanc rursus falso refert ad esse Christianorum quum ad bene esse proprie pertineat. Cæterum de ipsa perfectione dicitur alio loco.

### Ex Natura Predicati.

Quod amplioris mercedis promissionem habet, magis meritorium, adeoque *supererogatorium* rectè statuitur. Sed *Consilia* Evangelica sive perfectionis amplioris mercedis promissionem habent. Ergo. Major manifesta est ex analogia & relatione mercedis & meriti. Minor probatur his & similibus Scriptura testimoniis. Matth. 19. v. 12. Castratunt seipfos propter regnum Dei, hoc est, ut illud promereantur, singulari aliqua ratione. Sic v. 17. vita aterna promittitur propter observationem mandatorum legis; at vers. 21. promittitur perfectio gloriæ in ea, propter præstationem Consiliorum. 1. Cor. 9. v. 15. testatur Apostolus, propterea se singularem gloriam sperare à Domino, quod plus omnino secisset, quam sibi esset præceptum. R E S P. Major non est vera universaliter. Valet de mercede proprie dicta, quæ datur ex debito & obligatione. De ea, quæ improprie merces vocatur, atque ex gratia tribuitur, simpliciter neganda est. Deinde Minor I. ponit falsam hypothesein, quod revera sint consilia Evangelica; quam in antedictibus destruximus. II. etiam per se falsa est. Testimonia Scripturæ eam non probant: prout supra ex parte ostensum fuit. Matth. 19. v. 12. admittitur fallacia phraeos. *Castrare se propter regnum Dei* illic dicitur de studio commodius promovendi regnum Dei in hac vita, non de merito ejus in altera. Idem vitium deprehenditur in *παρεργαλικά* v. 21. ante quoque notata, qui de perfectione justitiæ, non gloriæ loquitur. 1. Cor. 9. v. 15. Sermo est de gratuita prædicatione Evangelii. Quæ non imperata fuit Apostolo mandato communi: secus nec ipsi nec aliis licuisset accipere stipendium: sed ex vocatione singulari ei incumbere, pro circumstantiis hominum & locorum: qui omnia ad ædificationem Ecclesiæ sibi referenda esse noverat. Gloriam quam hic adeptus est in Ecclesia, opponit calumniis Pseudo-apostolorum, quod quæstui haberet Evangelium: sed ut meritum supererogationis, nec hic, nec ullibi jactitat, &c.

Q. Consilia  
amplioris  
mercedis  
promissio-  
nem ha-  
beant.

LOC.  
X.

Quarta Pon-  
tificiorum:  
An Leges  
Ecclesiastica  
de rebus  
adiaphoris  
sint obliga-  
toria ac me-  
ritoria?

Leges Ec-  
clesiastica  
quæ dic-  
tur.

versantur  
circa adia-  
phora.

Obligato-  
rix quate-  
nus.

Pontificii  
asserunt.

Orthodoxi  
negant.

QUARTA: *An Leges ac ordinationes Ecclesiastica, de rebus adiaphoris, sint obligatoriae ac meritoriae?*

Ordinemur ab *enferis* sive expositione terminorum. *Leges Ecclesiastica* dicuntur, quæ latae sunt aut feruntur ab Ecclesia, non universè sive collectivè, sed repræsentativè spectata: prout in consiliis seu presbyteriis eminet. Matth. 18. v. 17. Quo epitheto distinguuntur partim à legibus divinis, quæ dogmata fidei & morum præscribunt in verbo: partim etiam à legibus civilibus, quæ iustitiæ civilis rationem definiunt, ad tuendam hominum societatem comparatæ. Objectum earum statuuntur, *Res adiaphora*, id est, ejusmodi, quæ divinitus nec mandata, nec prohibita sunt. Quæ enim mandantur, Ecclesia non sancit, sed repetit & promulgat: observanturque propter ipsius Dei non autem Ecclesiæ auctoritatem Matth. 28. v. 19. 20. Contra, quæ prohibentur, Ecclesia præcipere nequit: vel sunt præcepta per se impia, & suo genere illicita. Ezech. 20. v. 19. Act. 5. v. 29. Gal. 1. v. 8. 9. Sunt ergo res indifferentes, sive medii generis, potissimum verò determinationes circumstantiarum primæ tabulæ, circa cultum Dei externum, de ordine & decore in dispensatione verbi & sacramentorum, in conventibus publicis, disciplina morum, & cura pauperum observando. Jam *obligatorium* appellatur, quod conscientias obstringit ad obediendum sub metu vel offensionis Dei; ex violatione mandatorum ejus; vel offensionis proximi, ex scandalo propter turbatum ordinem aut decorum non servatum. 1. Cor. 14. v. 40. Hujus obligationis non una ac eadem ratio est. Aliæ namque leges propriè sua vi ac virtute obligant: aliæ impropriè, id est, virtute aliena id præstant. Rursum, quædam in genere ex præcepto generali, quædam etiam in specie obstringunt. Denique alia obligatio est per se, quæ semper valet: alia per accidens, quæ certò duntaxat casu locum habet. De merito & meritorio nihil attinet speciatim dicere, quod ex aliis controversiis cognosci potest. Sententiæ igitur partium paucis repræsentandæ. Pontificii asserunt: *Leges Ecclesiasticas sive Pontificis sive Conciliorum, obligare conscientias per se, in genere & specie, non minus quam ipsius Deum; observationem etiam earum esse Dei cultum, & verè meritoriam iustitiæ & vitæ.* Bellarmin. lib. 4. de Pont. Rom. cap. 15. 16. Orthodoxi non sine distinctione loquuntur, & sententiam suam declarant. Leges Ecclesiasticas necessarias & utiles de rebus adiaphoris, fatentur obligare conscientias, etiam sub ratione cultus, adeoque per se, sed in genere duntaxat:

duntaxat: quia genus talium legum est morale, divinitus imperatum L. O. C.  
 1. Cor. 14. v. 40. Hebr. 13. v. 17. In specie vero sive particulari do-  
 cent eas obligare tantum per accidens propter violationem ordinis  
 aut scandalum. Sed quod etiam in particulari obligent per se, aut sint  
 cultus Dei, vel meritum habeant apud Deum, id vero constanter ac  
 magno consensu negant.

Thesis igitur Negans Orthodoxorum est: *Leges ac ordinatio-  
 nes Ecclesiasticas de rebus adiaphoris in particulari non esse ob-  
 ligatorias, multo minus meritorias.*

κατασκευάζει Theseos Negantis Orthodoxæ.

Rationes  
 Negantes  
 Orthodoxæ.

Ex Natura Subjecti.

I. Qui non habet potestatem νομοθετεῖν in divinis & ecclesiasti-  
 cis, leges obligatorias aut meritorias ferre nequit. Ecclesia eam non  
 habet. Ergo. Ratio Majoris est: quod obligatio per legem jus ac pote-  
 statem obligandi in legislatore præsupponit. Minor duplici argumento  
 firmatur. Prius est: quam potestatem Ecclesia non accepit à Deo,  
 eam nec habet: utpote quæ à Deo per Christum in totum dependet.  
 Matth. 16. v. 18. Ephes. 1. v. 22. 23. Potestatem νομοθετεῖν non ac-  
 cepit à Deo. Matth. 20. v. 25. 1. Petr. 5. v. 3. Coloss. 2. v. 16. Ergo.  
 Alterum est: Quod soli Deo proprium, non est commune aut commu-  
 nicabile Ecclesiæ. Νομοθεσία, sive potestas νομοθετεῖν soli Deo pro-  
 pria est: sicut dicitur Jac. 4. v. 12. Ergo.

Q. Ecclesia  
 non habet  
 potestatem  
 legislatio-  
 nem in di-  
 vinis & ec-  
 clesiasticis.

II. Quæ leges pari cum divinis autoritate, obligatoriæ sunt, et-  
 jam religionem sive cultum Dei, pari jure constituunt. Sed leges Ec-  
 clesiasticæ pari jure non constituunt religionem & cultum Dei. Ergo.  
 Minor testata est dictis Scripturæ longè apertissimis. Esa. 29. vers. 13.  
 Ezech. 20. v. 19. 20. Matth. 15. v. 9. Gal. 1. v. 8. 9. Ratio Majoris  
 sita est in paritate actus utriusque. Tum etiam ex obligationis modo  
 patet: qui vim suam à religione mutuatur.

Q. leges  
 Ecclesiasti-  
 cæ non  
 constituunt  
 religionem  
 pari jure  
 cum divi-  
 nis.

III. Quæ tantum necessaria sunt in casu scandali, extra eum verò  
 manent libera, de iis dari nequeunt leges per se obligatoriæ, aut me-  
 ritorix. Res adiaphoræ & indifferentes, maxime quæ ad determina-  
 tiones circumstantiarum primæ tabulæ pertinent, sunt ejusmodi. Ergo.  
 Minor firmatur tum judicio Synodi Apostolicæ, Actor. 15. v. 28. 29.  
 tum Pauli Apostoli 1. Cor. 10. v. 27. Coloss. 2. v. 16. & seqq. Major  
 non indiget probatione: quum per se obligatoria sint simpliciter ne-  
 cessaria, quæ omitti aut aliter fieri, salva Dei autoritate non possunt.

Q. adia-  
 phora tan-  
 tum neces-  
 saria sunt  
 in casu  
 scandali,  
 alias libera.

L. O. C.  
X.

### Ex Natura *Prædicati*.

Q. *leges Ecclesiasticæ non habent imperium in conscientia per se.*

I. Quod est obligatorium conscientia per se, imperium habet in conscientiam per se. Leges Ecclesiasticæ de rebus adiaphoris non habent imperium in conscientiam per se. Ergo. *Majoris* hæc ratio est: quod obligatio ad cultum obsequii, non nisi superioris imperio perficitur. *Minor* probatur bifariam. *Primo*: Inferior non obstringit superiorem vinculo religionis. Leges ac judicia Ecclesiastica sunt inferiora conscientia hominis: teste Apostolo 1. Cor. 4. v. 3. 4. utpote quæ solius Dei iudicio est obnoxia. Rom. 2. v. 14. 15. Ergo. *Secundo*: Nihil externum imperat conscientia per se: quæ tota interna est. Omnes Leges Ecclesiasticæ de adiaphoris sunt externæ: ut constat. Ergo. *Tertio*: à Majore: Deus conscientias Christianorum à suis etiam legibus liberavit: iis videlicet quæ in V. Test. Israëlitis peculiariter latæ erant. Col. 2. v. 20. Gal. 5. v. 1. Ergo legibus Ecclesiasticis non vult eas denuo implicari, aut obligari.

Q. *leges Ecclesiasticæ non sunt pares præceptis divinis.*

II. Quod conscientiam per se obligat par sive æquale est præceptis divinis. Leges Ecclesiasticæ non sunt pares, sive æquales præceptis divinis. Ergo. *Major* firma est etiam confessione adversariorum. *Minorem* vix quisquam affirmabit, nedum tuebitur absque blasphemia. Quum nec homo par esse Deo possit. Psal. 86. v. 8. nec leges humanæ sive Ecclesiasticæ perinde ac divinæ, infallibilem æquitatis & iustitiæ regulam continere. Rom. 3. v. 4.

Q. *libertati Christianæ & iustitiæ fidei repugnat.*

III. Quod libertati Christianæ & iustitiæ fidei repugnat non est asserendum. Dogma Pontificiorum, quod leges Ecclesiasticæ de adiaphoris sint obligatoriæ per se & meritoria, utrique repugnat. Libertati Christianæ: ea quippe eximit conscientias hominum potestare. 1. Cor. 3. v. 21. & Cap. 7. v. 23. quas dogma illud Ecclesiasticorum tyrannidi subjecit. Iustitiæ fidei: utpote quæ in imputatione iustitiæ absque operibus consistit. Rom. 4. cap. hic vero ponitur in meritis operum quæ non modo juxta Dei legem: sed etiam secundum præcepta hominum facta sint. Ergo.

Rationes  
Affirmantes  
Heterodoxæ.

Antithesis Affirmans Heterodoxorum Pontificiorum est: *Leges ac ordinationes Ecclesiasticæ de rebus adiaphoris, etiam in particulari, esse obligatorias ac meritorias.*

Ἀνασχεῖν Antithescos Affirmantis Heterodoxæ.

## Ex Natura Subjecti.

I. *Quam potestatem Ecclesia accepit à Deo in V. & N.T. eam jure habet & exercet. Sed accepit potestatem ferendi leges, obligantes conscientias. Ergo. Major non est controversa. Minor probatur: ex V. T. Deut. 17. v. 9. 10. & seqq. ex N.T. Item Matth. 16. v. 19. Cap. 18. v. 18. Joh. 2. v. 23. & Cap. 21. v. 15. 16. 17. RESP. Vel quatuor termini sunt in hoc argumento, vel falsa est Minor. Dicta, quæ probationis loco adferuntur, impertinentia sunt. Deut. 17. sacerdoti ac synedrio tribuitur potestas non ferendi leges, sed decidendi controversias ex Dei Lege: ut est v. 10. à qua dependet omnis obligationis autoritas. Secus tum Jeremias cap. 26. v. 11. 15: tum ipse Servator Joh. 18. v. 20. & seqq. rei fuissent contumaciæ, qui sententia synedrii stare renuerunt. Matth. 16. & 18. ligare non est leges imponere retinere & cælum claudere impenitentibus: idque ministeriali, non prætoria, quæ solius Dei est, potestate, secundum doctrinam Euangelii. Quod Matth. 18. v. 15. & Joh. 20. v. 23. apertissime docetur. Denique τὸ ποιῆσαι, pascere Joh. 21. v. 15. 16. 17. ministerio docendi; quod omnibus pastoribus commune est, non ferendis aut sanciendois novis legibus continetur. Quomodo ipse Petrus verbi hujus metaphoram declarat. 1. Pet. 5. v. 2. 3.*

II. *Synodus est ecclesia, saltem representativa. Atqui leges & ordinationes Synodi sunt obligatoria, sive obligant conscientias. Ergo. Major certa est. Minor probatur. I. Exemplo Synodi Apostolicae Act. 15. v. 28. 29. quæ novam legem condidit; ejusque necessitate, haud secus quam præcepti alicujus divini, obligavit conscientias fidelium ex gentibus. II. Exemplo aliarum Synodorum, maxime Oecumenicarum, quæ canones suos sub pœna anathematis sanciverunt & promulgarunt. RESP. Minor indefinite & ambigüe enunciat. Ex statu autem quæstionis accepta, falsa est. Prima probatio nihil concludit. Quia Synodus Apostolorum tantum necessariam facit abstinentioniam in calu scandali, non ulterius: ut Paulus docet 1. Cor. 10. v. 25. 27. scortationis peculiaris fuit ratio, quam tribus per se adiaphoris addiderunt; non quod esset, sed quod inveterata inter gentiles opinione haberetur talis. 1. Cor. 6. v. 12. 13. Est præterea dissimilitudo in exemplis. Neque enim quicquid Apostoli potuerunt, ratione officii proprii, atque ex peculiari instinctu Spiritus S. Act. 15. v. 28. etiam alii pastores possunt, ratione officii communis. Altera probatio recedit à quæstione. Veteres Synodi, maxime primæ illæ Oecumenicæ, dogmatis fidei ac morum, ex verbo Dei definitis, aut repetitis, addiderunt anathe-*

Q. Ecclesia accepit à Deo potestatem ferendi leges obligatorias.

Q. leges Synodi sunt obligatorias.

Act. 15. v. 28. 29. enunciat.

LOC.  
X.

ma contra contumaces hæreticos, imitatione apostoli. Galat. 1. v. 8. 9. Hic vero de rebus solum adiaphoris agitur, quarum valde dispar est ratio.

Q. Ecclesia  
sit major  
potestas,  
quam ma-  
gistratus  
civilis.

III. *Major potestas magis obligat. Ecclesia est major potestas quam magistratus civilis, qua tamen obstringuntur conscientia; teste Apostolo Rom 13. v. 5. Ergo. Major sua luce claret. Nec minor negari potest, salva veritate locorum. Luc. 10. v. 16. Qui vos audit, me audit: Matt. 16. v. 19. Dabo tibi claves regni cælorum. R E S P. Per distinctionem. Major potestas magis obligat in iis, in quibus est major. At circa *vouserías*, potestatem Ecclesiasticam esse majorem civili, negatur. Deus magistratui civili attribuit jus *vouserías*. Rom. 13. v. 1. & seqq. 1. Pet. 2. v. 13. Ministerio Ecclesiastico non dedit: sed præcepit sonare Dei sui leges, Matth. 28. v. 19. Porro quo sensu conscientia dicantur obstringi potestate & legibus civilibus, supra explicatum fuit.*

### Ex Natura Prædicati.

Q. lex Ec-  
clesiastica  
sit vis obli-  
gativa.

I. *Omnis vis obligativa ligat conscientias. Omnis lex Ecclesiastica est vis obligativa. Ergo. Ratio majoris est: quia lex est regula vita ac morum. Regula autem proprium est intrinsecè ita dirigere seu obligare, ut recessus ab ea, sit peccatum in vita & moribus. Minor hoc argumento firmatur. Obligare est effectus necessarius legis: ut ex ejus definitione constat. Lex Ecclesiastica est lex. Ergo. R E S P. Major intelligenda est juxta declarationem status initio propositam. Minor negatur. Cujus probatio vel peccat fallacia quatuor terminorum: vel si terminus medius eodem modo captatur in utraque propositione, nempe de lege univocè ac propriè sic dicta jam falsa erit Minor. Siquidem nulla lex Ecclesiastica propriè est lex: quum nulla persona Ecclesiastica habeat jus *vouserías*, pro quo possit leges condere, conscientiam obligantes.*

Q. actus  
indifferens  
ex lege Ec-  
clesiastica  
sit necessa-  
rius.

II. *Quod necessarium est ex lege, idem obligatorium est. Actus indifferens est necessarius ex lege Ecclesiastica. Ergo & obligatorius: & sic obligant leges Ecclesiasticae. Major probatur: quia obligatio est necessitas parendi legis determinationi in alterutram partem. Minor quoque probatur: nam lex Ecclesiastica præcipiendo actum indifferentem eum reddit necessarium. R E S P. est fallacia homonymiæ in voce *necessarii*: quæ absolute sumitur in *Major*, restrictivè & certo duntaxat respectu in *Minor* ejusque probatione: ubi necessitas ordinis, decori, & scandali vitandi intelligenda est: argumentoloci. Act. 15. v. 28. 29.*

Q. trans-  
gressio le-  
gum Ecce-  
siasticarum  
inducat  
culpam.

III. *Quod inducit culpam, obligat conscientiam. At transgressio legum Ecclesiasticarum inducit culpam. Ergo. Patet Major: quia conscientia est sensus*



*sensu admittit culpam, seu peccati, & metus judicii. Minor etiam: quia pro ea* LOC.  
*latur pena à Christo Matth. 18. v. 17. sit tibi Ethnicus: & à Paulo* X.  
*2. Thess. 3. v. 14. RESP. Peccatur fallacia accidentis. Inducit cul-*  
*pam non per se, quæ est ἀνομία & legis solum divinæ violatio: sed per*  
*accidens, propter turbatum ordinem, & scandalum Ecclesiæ datum.*  
*Dicta Christi quæ Minori confirmandæ subduntur, aliena sunt à quæ-*  
*stione. Quippe pœnam statuunt contumacibus ob Legis divinæ, sive*  
*generalis de audienda Ecclesia, sive etiam specialis; non vero ob legis*  
*solum Ecclesiasticæ contemptum.*

IV. *Cujus Legis transgressio est meritoria pœna, ejusdem observatio est* Q. trans-  
*meritoria præmiis. Sed transgressio Legis Ecclesiastica est meritoria pœna. Ergo.* gressio il-  
*RESP. Major falsa est de judicio divino: ob disparitatem meriti in pœ-* larum sit  
*nis & præmiis: de qua alibi. Minor implicat accidentis fallaciam, quam* meritoria  
*modo evolvimus.* pœna.

QUINTA: *An Reliquiæ Sanctorum locis sacris asservan-*  
*de, atque etiam circumgestandæ sint religionis & cul-*  
*tus causa?*

*Reliquias Sanctorum vocant Pontificii partim ossa eorum atque cineres:* Quinta  
*partim etiam vestes, libros, suppellectilia, aut instrumenta alia, quorum* Pontificio-  
*usus ipsis in vita fuit. His cultum religiosum deberi ac deferendum esse* rum: An  
*dictitant. Ideoque non tantum eas deponunt locis sacris, condunt sub* Reliquiæ  
*altaribus, ornant auro, serico, corollis, candelis: sed etiam adoratio-* Sanctorum  
*nem sanctorum circa eas instituunt: adhibent eas ad majorem juramen-* locis sacris  
*torum religionem, circumgestant & ostentant in publico. Quæ omnia* asservanda,  
*ipsa praxi comprobantur in Papatu: à Bellarmino autem strenuè defen-* & cultus  
*duntur lib. 2. de Reliquiis & Imagin. cap. 1. & seqq. Orthodoxi princi-* causa cir-  
*pio distinguunt inter Reliquias ἀληθῶς καὶ φαινόμενως sic dictis: pro-* cumgestan-  
*pterea quod per imposturas Monachorum ementitæ pro genuinis pas-* da sint?  
*simum supponantur & spectentur. Quod Calvinus in Inventario Reli-* Pontificii  
*quiarum, variis iisque indubitatis documentis jam olim ostendit. Dein-* affirmant.  
*de veris Reliquiis non omnem honorem derogant, sed cum dumtaxat,* Orthodoxi  
*qui superstitionem aut impietatem habet. Pars honoris ipsis debiti est* negant.  
*honestæ sepultura corporum, ossium aut cinerum; ut terræ reverenter*  
*mandentur, tanquam templa Spiritus S. & justitiæ organa: non con-*  
*tentim tractentur aut irreligiosè abjiciantur. Huc etiam facit asserva-*  
*tio vestium, librorum, aliorumque monumentorum, quæ à posteris*  
*memoriæ*

L. O. C.  
X.

memoriæ causa, citra superstitionem, quandoque seponuntur atque in pretio habentur. Ultra ista nihil ipsis largiuntur aut largiendum censent; quæ tamen humanitatis cultusque civilis metas nullatenus excedunt.

*Thesis Negans Orthodoxorum est: Reliquias Sanctorum non esse locis sacris asserendas aut circumgestandas, religionis & cultus causa.*

Rationes  
Negantes  
Orthodoxa.

κατὰ τὸν κενὸν Antitheseos Negantis Orthodoxæ.

*Ex Natura Subjecti.*

Q. Reliquiæ non sunt capaces cultus religiosi.

I. Cujus reliquiæ Sanctorum capaces non sunt, id eis tribuendum non est. Atqui cultus religiosi non sunt capaces. Ergo. *Major* absolute sumitur & per se claret. *Minor* gemina ratione firmatur. I. quia reliquiæ, h. e. corpora & ossa Sanctorum terræ destinata sunt ac debentur tum communi lege Gen. 3. v. 19. Psal. 90. v. 3. Eccl. 12. v. 9. tum speciali promissione Gen. 15. v. 15. 2. Reg. 22. v. 20. Esa. 57. v. 6. al. v. 2. II. quia præter honestam funerationem ac sepulturam, nihil honoris sive in V. sive in N. T. eis tributum fuisse legitur. Quod inductione exemplorum Gen. 4. 5. 23. 25. 35. 50. Jos. 24. 1. Sam. 35. 1. Reg. 2. Matt. 14. & 27. Joh. 11. Act. 7. doceri potest.

Q. sancti vivi cum honorem non admiserunt.

II. Quem honorem sancti vivi non admiserunt, is deferendus non est ipsorum reliquiis. Honorem cultus religiosi sancti vivi non admiserunt. Ergo. *Major* manifesta est argumento partim ab integro ad sua membra: partim à majore ad minus. Nec ratio ejus dari ulla potest quæ non implicet principii petitionem. *Minor* ipso facto sanctorum Apostolorum demonstratur. Act. 10. v. 25. 26. & cap. 14. v. 14. 15.

*Ex Natura Prædicati.*

Q. nullo mandato aut promisso divino sancti laudato exemplo comprobatur: sed factis Dei & Sanctorum repugnat.

I. Quod nullo mandato aut promisso divino sancitum, nec ullo laudato sanctorum exemplo comprobatum est, sed factis Dei & sanctorum haud obscure repugnat, id à religione sequestrari omnino & abesse debet. Atqui asseratio, circumgestatio & adoratio reliquiarum ita se habet. Ergo. *Major* est extra controversiam. *Minor* habet duo membra. *Primo* de mandato ac promisso colligitur ex silentio adversariorum, qui neutrum pro se adferunt. Exemplum verò quæ obijciunt, in ἀνὰ τὸν κενὸν antitheseos discutientur. *Alterum* de factis contrariis Dei & sanctorum fide historiæ sacræ certum est. Deut. 34. Deus ipse abscondit & sepelit corpus Moysi, ne quo modo Israëlita illo ad Idololatriam abuteretur.

abuterentur, ut est Jud. v. 9. 2. Reg. 23. Josias non eximit monumento ossa viri Dei, sed in eo relinqui jubet. Cap. 18. Ezechias confringit & abolet serpentem æneum, mandato Dei conflatum & propositum à Mose, quod ei adoleret populus. Quæ omnia superstitioni Pontificiorum è diametro adversantur.

II. Omnis *ἱεροθερησκεία* ac idololatria est illicita. Omnis cultus religiosus reliquiarum est talis. Ergo. *ἱεροθερησκεία* est; quia est cultus humanitus confectus, non divinitus traditus. Idololatria quoque est: tum quia cultus religiosus creaturis tribuitur: tum quia adoratio circa reliquias absque Dei verbo instituitur & exercetur.

III. Superstitio hypocritica Phariseorum, à Christo damnata, non est toleranda in Ecclesia Christi. Hujusmodi autem est cultus reliquiarum apud Pontificios. Ergo. *Minoris* firmamentum exstat Matt. 23. v. 29. & sequ. positum in paritate sive similitudine eorum, quæ circa monumenta sanctorum olim Pharisei, nunc Pontificii, præcipuè Monachi, peragunt.

Antithesis Affirmans Heterodoxorum est: *Reliquias Sanctorum locis sacris asservandas & circumgestandas esse religionis cultusque gratia.*

Ἀντιθεσις Antitheseos Affirmantis Heterodoxæ.

Ex Natura Subjecti.

I. Iosephus, Moses, Elisæus, Christus, itemque ejus Apostoli, Petrus & Paulus, Sancti fuerunt. Sed horum reliquie asservata, religioseque habitæ sunt. Ergo. Minor sigillatim sive per partes demonstratur. De Iosepho narratur Exod. 13. quod Israelitæ exeuntes ex Egypto, ossa ipsius consue asservata, assumerint, inferenda in Canaan. eam, honoris & cultus ergo. De Mose est Deut. 34. cujus corpus Deus, suis quasi manibus tumulavit, ne quid honoris mortuo deesset. De Elisæo 2. Reg. 13. legimus, quod sacra fuerint ossa ipsius: atque quorum contactu etiam mortui suscitatus est. De Christo res certa est, partim ex prædictione Esaie, cap. 55. v. 10. sepulchrum ipsius gloriosum fore, h. e. religiose colendum esse à Christianis; partim ex eventu subsequuto in N. T. Postremo de Petro & Paulo, refert historia Actorum Apostolicorum: quod etiam umbra, sudaria, ac vestes eorum religioni fuerint primis Christianis, Act. 5. v. 15. & cap. 19. v. 12. RESP. per inficiationem propositionis Minoris. Exempla quibus niti videtur, eam nullatenus probant: tum quia speciem cultus religiosi controversam non ponunt: tum etiam quia postrema duo de vivis, non item de mortuis loquuntur. In genere ergo manifesta est consequentis fallacia. Quæ in examine speciali exemplo-

LOC.  
X.

Q. cultus reliquiarum est *ἱεροθερησκεία* & idololatria. Q. est superstitio hypocritica Phariseorum à Christo damnata.

Rationes Affirmantes Heterodoxæ.

Q. reliquie Sanctorum quorundam asservata & religiose habitæ fuerint.

LOC.  
X.

rum clarius etiam patefcet. *Iosephi corpus* affervatum fuit, non ad circumgeftationem aut adorationem religiofam, fed ad honeftam feputuram in Cananæa, tanquam patria ipfi pofterisque divinitus promiffa: ut eventus & hiftoria docent. *Corpus Mofis* Deus ipfe fepelivit, ne proftaret aut raperetur ad fuperftitionem aut quamcunque venerationem, ut ante dictum. *Offa Elifai* non fuerunt translata ex feputchro in altare, vel circumgeftata & adorata ab Ifraëlitis, etiam poftea factum miraculum, *Seputchrum Chrifti* non prædicitur Efa. 11. fed fignificatur ejus requies five habitatio in Ecclefia: quæ gloriofa eft per gratiam fanctificationis. Eph. 5. v. 27. non per reliquiarum cultum. Eventus autem in N. T. aut ex hiftoria Euangelica, Matt. 27. & 28. aut ex hiftoria Ecclefiaftica conftituitur. Si prius: petitur τὸ ἐν ἀρχῇ, Sin pofterius vim probandi nullam habet. Denique in Actis non dicitur, quod *vestes Apoftolorum* religiofè cultæ fuerint: fed quod Deus circa illas in Apoftolis adhuc viventibus, fuerit efficax, ad confirmandam prædicationem ipforum.

Q. mors  
sanctorum  
pretiofa fit  
in oculis  
Jehovæ.

II. *Quorum mors pretiofa est in oculis Iehovæ, eorum reliquia religiofè habenda ac colenda funt. Mors sanctorum est pretiofa. Ergo. Minor exstat Pſal. 116. v. 15. declaratur vero Pſal. 34. v. 21. Ratio Majoris est: quod nullare magis quam cultu religiofo, æſtimatio ac veneratio eorundem conſiſt.* RESP. Vitiofum est argumentum propter fallaciam quatuor terminorum. Siquidem medius in *Majore* de æſtimatione cultus ac venerationis: in *Minore* de cura Dei intelligendus est, ex Pſal. 116. v. 15. Quatenus videlicet non negligit aut parvi pendit mortem piorum, fed aut vitam ipſorum gratioſè protegit, aut mortem ſeverè ulciſcitur. Poſſet etiam ſimpliciter negari *Majore* ob conſequentis fallaciam. Sequetur enim: omnium univerſe Sanctorum hoc genere honoris colendas, cum nullius mors non fit pretiofa Domino; quod tamen Adverſarii negant.

### Ex Natura Prædicati.

Q. cultus  
Sanctorum  
placeat  
Deo.

I. *Quod placet ac gratum est Deo, illicitum eſſe nequit. Cultus & veneratio sanctorum placet Deo. Ergo. Minor ſic probatur: Quod Deus & olim ornavit, & nunc etiam ornat chariſmatis miraculorum, id certè ipſi placet gratumque eſt. Sed reliquias & cultum Sanctorum ita ornavit; tum olim, ut Hiftoria Elifai 2. Reg. 13. Chrifti Matt. 9. & Apoftolorum Act. 5. & 19. teſtatur: tum etiam hodie, ut à multis fide dignis compertum eſt.* RESP. Minor ſyllogiſmi principalis falſa eſt. Proſyllogiſmi duo ſunt vitia. Alterum in *Majore*; quæ non eſt univerſalis, niſi addatur limitatio, in confirmationem veritatis; five ejus confirmandæ cauſa. Alterum in *Minore*, idque varium. I. Vera miracula ad certitudinem doctrinæ ſanciendam, non ad cultum reliquiarum pertinent. II. *Vestis, ſudaria, umbræ, quæ memorantur in*

N.T. non fuerunt reliquiæ mortuorum, sed indumenta & instrumenta viventium. III. Miracula novitia, quæ adversarii jactitant pro palanda superstitione, partim vana & mendacia; partim etiam Diabolica sunt: de quibus est 2. Thessal. 2. v. 11.

II. *Quod usum præstat multiplicem, non est negligendum. Asservatio reliquiarum, nec non eorundem veneratio usum præstat multiplicem. Ergo. Minor inductione confirmatur. I. sancti tanto libentius nobis opitulantur, quanto reliquia ipsorum solennius à nobis coluntur. II. Virtutes ipsorum facilius conservantur in animis hominum, & in imitationem transeunt. III. ipse Spiritus S. majore honore afficitur: cujus templa sunt ipsa etiam corpora ossaque sanctorum.* R E S P. Major habet fallaciam causæ. Non utilitas quantumvis insignis rei alicujus, sed mandatum Dei, & rei ipsius verè divina excellentia causæ sunt cultus religiosi; de quo agitur. Minor autem falsa est. Confirmatio ab inductione omnibus membris est in consequens. Primo, ob crassam principii petitionem. Secundo: quia memoria ac imitatio virtutum haud aliter quam juxta normam verbi divini instituenta est. Tercio: quia quod de corporibus Sanctorum viventium testatur Scriptura. 1. Corinth. 3. v. 16. cap. 6. v. 19. id ad ossa, cineres, reliquias defunctorum perperam extenditur, quæ cum quiescant in cubilibus suis usque ad resurrectionem mortuorum. Esa. 57. v. 6. al. v. 2. Ioh. 5. v. 28. 29. quomodo in iis singulariter habitet, operetur Spiritus S.?

III. *Patres Ambrosius, Basilus, Chrysostomus, alii, imprimis autem Hieronymus contra Vigilantium, probarunt cultum reliquiarum, eundemque ipsi quoque exercuerunt. Ergo non temerè rejiciendus dammandusve est.* R E S P. I. Negatur consequentia Enthymematis. Quippe in negotio religionis, non hominum consuetudine, quantumvis antiqua, sed Dei præceptis ac institutione in verbo nitendum est. II. etiam *Antecedens* simpliciter admitti non debet. Sane jam tum jacta fuerunt semina quædam illius superstitionis. Sed malum paulatim succrevit & adolevit, postquam cum ordinibus Monasticis crassa illa Idololatria toto orbe propagata est, &c.

Q. usum  
multiplicem præstat.

Q. Patres nonnulli probant, & exercuerint.

Sexta Pontificiorum: An templorum distinctio, consecratio & usus Pontificum necessarij sanctusque sit?

Templo- rum apud Pontificios distinctio, consecratio,

SEXTA: *An templorum distinctio, consecratio atque usus, qualis in Papatu obtinet, necessarius sanctusque sit?*

Tria sunt quæstionis membra, ex mente Pontificiorum seorsim explicanda. Primo *Distinctio* vocant formam illam externam fabricæ templorum, qua haud secus quam olim in V. T. templum Salomonis, tribus partibus distinguuntur: atrio, sancto, & sancto sanctorum, quod chororum appellant, & orientem præcisè spectare volunt. Deinde *consecra-*

LOC.  
X.

Ufus,

Orthodo-  
xorum de  
iis senten-  
tia.

*tio* ipsis dicitur inauguratio templorum, & ad usus sacros destinatio: sive ea Dei & Christi, sive Angelorum, sive etiam hominum auspiciis fiat. A quibus etiam nomina suscipere solent: perficiturque superstitiosis preculis, & ludicris ineptisque ceremoniis, puta duodecim crucibus pictis, totidemque ad eas cereis accensis, characteribus alphabeti Græcis & Latinis, super cineres pavimento insperfos, ab angulo ad angulum, in crucis formam descriptis, lustratione aquæ cum vino & sale cineribus aspersæ, parietum quoque & altaris inunctione. Denique *Usum* templorum triplicem statuunt: nimirum ut sacrificia externa, propitiatoria, propriè dicta illic offerantur; præterea reliquæ sanctorum cultus causa ibidem asserventur ac prostant; denique preces privatæ ordinariè istuc peragantur. Hisce usibus destinatus est & subservit sumtuosus ille ornatus templorum, in altaribus, imaginibus, crucibus, lampadibus, ciboriis, aulæis, vestibus pretiosis, & reliquæ ejus generis suppellectile Miscellâ. Atque ista omnia non modò necessaria censent, sed etiam peculiarem sanctitatem iis affingunt; adeoque cum opinione necessitatis ac cultus præcipiunt. Ita Bellarminus statum controversiæ proponit & declarat lib. 3. de Beatitud. Sanct. cap. 3. & seqq. *Orthodoxi* templa ædesque sacras, ut ipsi habent, sic apertè probant, licet non semper in usu fuisse constet inter Christianos. *Distinctionem* eorum in structura ipsius fabricæ indifferentem censent. *Consecrationem* non in aliis quam in Dei Christique nomine per verbum Dei & pias preces peragi volunt: quo ita à locis profanis, politiæ causa, discernantur, usibusque sacris dedicentur. Quos *Usum* partim publicis Ecclesiæ conventibus, partim etiam cultu Dei publico, in prædicatione verbi, administratione sacramentorum, precibus & Eleemosynis definiunt. Ornatum templorum eum præcipuè æstimant, qui ad tenuitatem & simplicitatem Apostolicam proximè accedit.

Theſis igitur negans Orthodoxorum hæc est: *Distinctionem, consecrationem atque usum templorum, qualis in Papatu obinet, nec necessarium, nec sanctum esse.*

Rationes  
Negantes  
Orthodoxæ.

κατασκευῇ Theſeos Negantis Orthodoxæ.

Ex Natura Subjecti.

Q. distin-  
ctio tripar-  
tita tem-  
plorum  
fuit cere-  
monialis in  
V. T.

I. *Contra distinctionem.* Nihil ceremoniale sive typicum Veteris Test. necessarium in N. T. Distinctio illa tripartita templorum fuit ceremonialis sive typica in V. T. Ergo. Utraque propositio evidens est. *Major* ex abrogatione totius legis ceremonialis; de qua Apostolus Coloss.



2. v. 16. 17. Hebr. 10. v. 1. & seqq. *Minor* partim ex descriptione typi in tabernaculo Moſis, Exod. 25. & seqq. & templo Salomonis 1. Reg. 7. 8. partim ex ejus antitypo ac complemento : de quo eſt Hebr. 8. & 9. capp.

LOC.  
X.

II. *Contra ſitum ad orientem.* Orationem ad certum locum ſeu certum mundi plagam alligare ſuperſtitioſum eſt. Sed templi chorum præciſe ad orientem ſtatueret orationis cauſa, eſt orationem ad certum locum, ſeu certam mundi plagam alligare. Ergo. *Minor* patet per ſe. *Major* probatur. I. autoritate Chriſti Iohan. 4. v. 21. 23. & Pauli 1. Timoth. 2. v. 8. locorum diſcrimen omne tollentium in precibus, & reliquo cultu N. T. II. Exemplo Ethnicorum, qui ſola ſuperſtitione moti orientem verſus, ceu auſpicatiſſimam cœli plagam, adorant.

Q. ſic alligetur oratio ad certum locum.

III. *Contra conſecrationem ritualem.* Conſecratio templorum per verbum & preces ad ædificationem Eccleſiæ peragi debet. Conſecratio ritualis Pontificiorum non ita fit. Ergo non eſt legitima, placens Deo. *Minor* manifeſta eſt ex praxi Pontificiorum, ante deſcripta. Cui cum accedat ſermo ignotus populo, quomodo ædificationi Eccleſiæ, ut par eſt, ſubſervit? *Major* duplici ratione nititur. Una à genere : quia omnia indifferentia conſecrantur Deo verbo & precibus, ut ſint ſalutaria. 1. Timoth. 4. v. 5. Altera ab exemplo ſive à pari : quia templum Salomonis hoc genere cultus moralis fuit conſecratum. 1. Reg. 8.

Q. conſecratio non fit in Papatu ad ædificationem Eccleſiæ.

IV. *Contra conſecrationem, qua fit creaturis.* Qui ſolus coli debet in templis, ejus ſolius nomini ac honori templa ædificanda ac dicanda ſunt. Solus Deus coli debet in templis, non ulla creatura præter Deum. Ergo. Probatur *Major* : quia templa ad cultum publicum extruuntur; & ab eo ſortiuntur denominationem, qui in eis colitur; argumento locorum, Eſa. 56. v. 7. 1. Corinth. 3. v. 16. 17. *Minor* quoque : quia omnis cultus religioſus, ſive internus ſive externus, ſive publicus ſive privatus ſoli Deo proprius eſt. Matth. 6. v. 10. Ideo templum vetus domus Dei & orationis appellabatur; quia Deus habitabat in eo, tanquam in domo ſua : orationes etiam ſupplicum non alii, quam ipſi offerebantur. 1. Reg. 8.

Q. ſolus Deus coli debet in templis.

V. *Contra triplicem illum uſum templorum.* Uſus templorum legitimus, ex publico Dei cultu, qualis verbo ipſius præcipitur, æſtimandus & dijudicandus eſt. Sed cultus ille non conſiſtit vel in Sacrificio Miſſæ : quia propter unicum Chriſti ſacrificium, idque cruentum, in cruce ſemel paractum, Eccleſia Chriſtiana non habet aliud externum, propriè ſic dictum ſacrificium, Hebr. 9. & 10. capp. vel in veneratione reliquiarum, quam ſupra ſuperſtitionis ac idololatriæ damnavimus : vel in precibus.

Q. publicus Dei cultus in tribus illis non conſiſtit.

LOC.  
X.

precibus privatis: quas nulli loco alligat libertas Christiana in N.T. Iohan. 4. v. 21. 23. positus vero est in prædicatione & auditu verbi, administratione & usurpatione sacramentorum, precibus, psalmodiis, eleemosynis, aliisque pietatis ac charitatis exercitiis; prout Matth. 28. v. 19. 20. Actor. 2. v. 42. 46. cap. 4. v. 31. describuntur.

Q. ornatus ille alienus est à simplicitate Christi & Apostolorum.

VI. *Contra ornatum templorum.* Quicquid alienum est à simplicitate Christi & Apostolorum, & partim cultum carnalem Judæorum, partim vanitatem ac superstitionem Ethnicorum redolet, id templis Christianorum non ornamento, sed potius dehonestamento est. Sed talis omnino est ornatus ille Pontificiorum, ante memoratus. Ergo. *Major* non eget probatione. *Minor* facili negotio conficitur: partim ex historia Ecclesiæ Apostolicæ; partim ex ipso ornatu Pontificiorum; partim denique ex ejusdem collatione cum apparatu & pompa Judaicâ ac Gentili, in utrorumque sacris olim recepta.

### Ex Natura Prædicati.

Q. de hisce nullum exstat Dei præceptum.

I. De quo nullum exstat Dei præceptum, id non est necessarium. De distinctione, consecratione atque usu templorum in N.T. nullum exstat Dei præceptum. Ergo neque necessaria sunt. *Utraque propositio* certa est, ac evidens. Nam quod mandatum de erigendo tabernaculo & struendo templo vetere attinet, id ceremoniale fuit, & obligatorium tantum illo tempore.

Q. sanctitas templorum extrinseca & relativa solum est.

II. Cujus sanctitas non est intrinseca, sed extrinseca; non absoluta, sed relativa, ex legitimo rei usu secundum verbum Dei in genere solum dependens, id non est sanctum per se, aut sanctius aliis locis. Talis vero est sanctitas templorum. Ergo. *Major* iterum est manifesta. *Minoris* hæc ratio est; quod templorum extra sacras congregationes & exercitia sacra, quæ liberè istic instituuntur, nulla est religio aut sanctitas. Neque enim locus cultum, sed cultus locum sanctificat.

Antithesis Affirmans Heterodoxorum est: *Distinctionem, consecrationem atque usum templorum, qualis obtinet in Patru, necessarium sanctumque esse.*

Rationes Affirmantes Heterodoxæ.

Ἐναντιθεσὶς Antitheseos Affirmantis Heterodoxæ.

### Ex Natura Subjecti.

Q. Christiani ab initio sic templum struxerint.

I. Pro distinctione ac situ templorum. *Quomodo Christiani jam olim ab initio struxerunt templa, eo modo etiam nunc struenda sunt. Sed struxerunt ea tripartita, choro orientem spectante, orationis causâ: ut sic distinguerentur à* *Judaicis.*

*Judei, qui profecti sanctuarii, & positi arca ad occidentem orabant Exod. 26. & seqq.* Ergo. RESP. Major est inconsequens: quia exempla veterum non inducunt legem necessitatis. Minor verò falsa est, saltem de illis Christianis, qui primis tribus à Christo seculis vixerunt: & initio nulla planè templa, inde leves solum fabricas in cœmeteriis habuerunt. Sequentes sub Constantino M. ejusque Successoribus paulatim ~~κακο-~~ *quodam* imitati sunt Judæos ac gentiles in apparatu ac pompa templorum. Unde etiam est quod orientem versus cum Gentilibus, quam ad occidentem cum Judæis adorare maluerunt. Sed Servator noster qua ratione distingui oporteat veros adoratores à falsis & superstitiosis rectius docet apud Joannem cap. 4. v. 21. & seqq.

II. Pro consecratione templorum. *Quod in V. T. observatum fuit* Q. in V. T. mandato Dei, in N. T. vero mysticam significationem habet, merito in N. T. <sup>mandata fuerit consecratio, &</sup> retinetur & usurpatur. Atqui ritualis illa consecratio templorum ita se habet. Ergo. Minor certa est ex historia V. T. sub Mose ac Salomone, quoad prius. <sup>in N. T. mysticam habet rationem.</sup> Quoad alterum, ex ceremoniarum ipsarum mysterio facile colligitur, quod plane est spirituale. RESP. Hoc argumentum laborat fallacia plurium interrogationum. Major non est vera simpliciter. Sed in iis duntaxat admitti potest, quæ sunt juris morales perpetui in V. T. non autem ceremonialis typici, eoque temporarii: item quæ mysticam habent significationem, ex institutione divina, non ex humana phantasia & ratiocinatione. Hinc de Amore faciendum est judicium: consecratio tabernaculi & templi typica fuit & ceremonialis in V. T. At mystica significatio rituum, qui in Papatu adhibentur, est humanitus excogitata; sicut ipsos ritus humanitus inventos & institutos esse constat.

III. Pro usu templorum. Si Ecclesia Christi semper habuit sua altaria: si <sup>Q. Ecclesia Christi habet altare; Sancti defuncti fuerint templa spiritus S.; Sancti vivi ad templum vel in eo orant.</sup> etiam Sancti defuncti fuerint templa Spiritus S.: si denique Sancti vivi semper in templo vel ad templum orarunt, sequitur templa publica Christianorum, tribus illis usibus, ante memoratis, dicenda esse. Verum prius. Ergo & posterius. Ratio consequentiæ est: tum quia altaria requirunt sacrificia propria dicta; tum quia templa Spiritus S. religiose habenda & inter sacra asservanda sunt: tum denique quia exempla Sanctorum negligi salva pietate non possunt. Veritas Assumpti probatur. I. sancto Apostoli Hebr. 13. v. 10. Habemus altare, &c. II. alio dicto ejusdem: I. Corinth. 6. v. 19. Corpora vestra sunt templa Spiritus Sancti; qui habitat in vobis. III. Exemplis Sanctorum in Vet. 1. Sam. 1. 2. Sam. 7. Dan 6. ac N. T. Actor. 3. & 8. qui ideò hunc morem observarunt quod templum, Domus orationis appellatur. Esa 56. v. 7. Matth. 21. v. 13. RESP. Propositio Syllogismi hypothetici inconsequens est omnibus suis membris Nam nec altaria ipsa templa ponunt necessario: licet sacrificiorum causa ferè struantur; quod historia Patriarcharum aperte docet.

LOC.  
X.

docet. Neque quia corpora Sanctorum viventium fuerunt templa Spiritus S. metaphoricè sic dicta, propterea reliquæ Sanctorum in templis propriè sic dictis asservandæ colendæque sunt. Denique quod in V.T. necessarium fuit ceremoniali lege, initio à N. T. indifferenter & pro tempore tantum observatum est, non statuit legem certam ac immobilem toto N.T. decursu, libertati ejus contrariam. Præterea falsum est *Assumptum*. Rationes ejus variis modis deficiunt. *Prima* ob homonymiz fallaciam. *Hebr.* 13. altare non propriè, sed metonymicè de Christo intelligitur, quatenus victima factus est pro nobis. *Secunda* ex fallacia à dicto secundum quid. Corpora Sanctorum sunt templa Spiritus S. non absolutè, sed quando in ipsis viventibus habitat, & per corpora quoque tanquam organa justitiæ operatur. *Tertia* denique ob Elenchi ignorancem. Neque enim de templo vetere Judæorum, aut iis, quæ circa illud observanda erant, sed de templis Christianorum est controversia, &c.

*Septima*  
Pontificio-  
rum: *An*  
*dies festi*  
*per se aliis*  
*sint sanctio-*  
*res; & in*  
*N. T. præcisè*  
*observandi,*  
*in Dei,*  
*Christi, &*  
*Sanctorum*  
*honorem.*

Dies festi  
quinque  
Pontificiis.

Orthodoxi  
negant.

SEPTIMA: *An dies festi per se aliis diebus sanctiores sint? non minus præcisè nunc in N. quam olim in V.T. observandi, in Dei, Christi & Sanctorum honorem?*

*Dies festi* dicuntur Pontificiis dies feriati ab ordinariis operis, cultui publico dicati, religionis ergo. Hujusmodi sunt dies Dominicus, Pascha, Pentecoste, Natalis Domini, Circumcisio, Epiphania, Ascensio, & cætera id genus Festa, partim ab Apostolis, partim ab Ecclesia vetere ac recentiore, sive ab utriusque Præsulibus instituta. De quibus tria omnino asseverant quæ habent controversiam. I. Quod sint sanctiores aliis diebus per se: ex peculiari quadam sanctitate, ob quam gratia Dei uberiore mensura istis, quam aliis diebus hominibus offeratur ac dispensetur. II. Quod sint necessarii necessitate præcepti, obligantis conscientias Christianorum: non minus quam olim in V.T. necessarii erant dies festi legales. III. Quod salva religione nuncupentur & dicentur honori sanctorum sive angelorum sive hominum; nec Deo Christoque proprii sint. *Orthodoxi* non improbant dies festos, si ordinis solum causa in Ecclesia servantur, & præcipua Dei Christianique in Ecclesiam beneficia celebrent. Sed non agnoscunt esse vel partem cultus divini, vel necessarios ex præcepto divino: multominus patiuntur, ut creaturarum, sive angelorum sive hominum honori ac venerationi consecrentur & deserviant.

Theis

Thesis igitur negans Orthodoxorum est : *Dies festos per se non esse sanctiores aliis diebus, nec præcisè necessarios esse in N. T. uti fuerunt in V.; multo minus honori Sanctorum dicandos in Ecclesia Christiana.*

LOC.  
X.

ΚΑΤΑΝΟΩΝ Theſeos Negantis Orthodoxæ.

Rationes  
Negantes  
Orthodoxæ.

### Ex Natura Subjecti.

I. Quorum festorum aut nullus aut indifferens usus fuit in Ecclesia Apostolica, illi aut Apostolici non sunt aut saltem præcisè imperati non sunt ab Apostolis. Atqui festorum illorum dierum, quos ante recensuimus, aut nullus, aut indifferens usus fuit in Ecclesia Apostolicâ. Ergo. Utrumque membrum *Minoris* certum est ex historia Apostolorum. In usu non fuerunt festa Nativitatis & Circumcisionis Dominicæ, Paschatis, Ascensionis, Pentecostes Novæ, ut patet. Festum verò diei Dominici indifferens fuisse ætate Apostolorum, constat partim ex defectu mandati divini, quo sanciri oportuit: sicut olim sancitum fuit Sabbathum Judaicum; partim ex usu ejus indifferente. Siquidem Apostoli non minus Sabbathum cum Judæis, quam diem Dominicum cum Christianis celebrarunt: historia teste.

Q. in Ec-  
clesia Apo-  
stolica aut  
nullus aut  
indifferens  
fuit festo-  
rum usus.

II. Quæ festa nonnisi fabulas ac commenta humana pro fundamento habent, id nominis non merentur. Sed multa festa Pontificiorum non nisi fabulas ac commenta humana pro fundamento habent. Ergo. *Minor* inductione quadam doceri potest. Certe festum corporis Christi, illibatz Conceptionis Mariæ Virginis, & gloriosæ ejus Assumptionis, S. Georgii, Christophori, & aliorum præcipuè recentiorum non aliunde extracta esse Legendæ eorum apertissimè testantur.

Q non nisi  
fabulas pro  
fundamen-  
to habent.

### Ex Natura Predicati.

I. Qui dies inter se æquales sunt in N. T. eorum alii aliis sanctiores censi dicivè non debent. Omnes dies inter se æquales sunt in N. T. Ergo. *Major* negari non potest: quia æqualitas excludit imparitatem & præcellentiam. *Minoris* veritas ostenditur autoritate Apostoli Rom. 14. v. 5. 6. & seqq. ubi sublato dierum discrimine eorundem æqualitatem disertè adstruit; & eos qui curant dies, *infirmos fide*, qui non curant, *firmos*, hoc est, libertatis Christianæ intelligentes vocat. v. 1. & cap. 15. v. 1. In quam sententiam etiam Hieronymus disserit ad Gal. 4. ubi inquit: *Omnes dies Christianis esse æquales: sed propter seculares oportuisse dies aliquos constitui, quibus ad Ecclesiam convenirent.*

Q. in N. T.  
omnes  
dies inter  
se æquales  
sunt.

LOC.  
X.

Q. festo-  
rum ne-  
cessitas pæ-  
dagogiam  
Judaicam  
reducit,  
libertatem  
Christia-  
nam abo-  
let.

II. Quod reducit pædagogiam Judaicam, contra libertatem Christianam abolet, non est ferendum in Ecclesia Christi. Præcisè illa necessitas festorum in N. T. qualis fuit in V. utrumque facit. Ergo. Prius quidem: nam observatio Festorum est pars pædagogicæ Judaicæ: tum quia inter infirma & egena mundi elementa numeratur. Gal. 4. v. 9. 10. tum quia umbram habet futurorum bonorum. Coloss. 2. v. 16. 17. tum denique quia ut alii ritus carnales tantum ad tempus usque correctionis durare debuit. Hebr. 9. v. 10. Posterius vero: quia immunitas ab observatione ceremoniarum legalium pars est Christianæ libertatis. Gal. 4. v. 9. cap. 5. v. 1. Coloss. 2. v. 16. 18. quam qui necessariam esse docet non modo servitutis iugo se aliosque implicant, sed etiam fidem negant & à Christianismo ad Judaismum resiliunt: sic docente Apostolo Gal. 4. v. 11. cap. 5. v. 1. & seqq.

Q. conse-  
cratio Fe-  
storum est  
solum Dei  
axioma.

III. Axioma solius Dei non est communicandum aut vulgandum creaturis. Nuncupatio & consecratio Festorum est solius Dei axioma. Ergo. *Major* exstat Esa. 42. v. 8. *Minor* probatur. I. mandato generali, Exod. 20. v. 10. *Erit Sabbathum Domino Deo tuo.* II. Ratione: quia solenni invocatione, gratiarum actione, & celebratione perficitur; quæ Sanctis non debetur aut convenit. Matth. 4. v. 10.

Q. festa  
Pontificio-  
rum sunt in  
se supersti-  
tiosa &  
idololatri-  
ca.

IV. Nihil quod in se superstitiosum & idololatricum est, potest esse per se sanctum aut necessarium, vel etiam Deo sanctisque tribuendum est. Omnia festa Pontificiorum, sunt in se tum superstitiosa; utpote conjuncta cum opinione cultus, necessitatis ac meriti: tum etiam Idololatrica, idque vel ratione objecti, quando sanctis nuncupantur; vel ratione modi; cum ad Deum Christumque per media illicita, verbo Dei damnata, referuntur, Ergo.

Antithesis Affirmans Heterodoxorum est: *Dies festos per se aliis diebus sanctiores, nec minus præcisè nunc in N. quam olim in V. T. esse observandos, in Dei, Christi, Sanctorumque honorem.*

Rationes  
Affirmantes  
Heterodoxa.

Ἀντιθέσις Affirmantis Heterodoxæ.

Ex Natura Subjecti.

Q. Christus  
peculiariter  
consecra-  
vit.

I. Quos dies Christus peculiariter consecravit, ii aliis diebus sanctiores, & per se necessarij sunt. Sed dies festos N. T. Christus peculiariter consecravit. Ergo. Minor probatur argumento à pari: Christus nascens consecravit diversorum & præsepe Bethlehemiticum, moriens crucem, resurgens tumulum, ascendens montem, unde adscendit. Ergo & consecravit dies natiuitatis, mortis, resurrectionis,



*resurrectionis, ascensionis sua.* RESP. Totum hoc argumentum est puerilis petitio principii. Sic omnia loca consecrasset, in quibus aut docuit, aut edidit miracula, aut etiam versatus fuit. Consecratio festorum requirit mandatum ac institutionem divinam specialem, ut docet analogia festorum V. T. Nec sufficit ad eam qualiscunque sive loci sive temporis connotatio: quæ circumstantiæ sunt communes omnium rerum creaturarum. Gen. 1.

II. *Festa Apostolica legitima ac licita sunt. Festa N. T. sunt Apostolica.* Q. sint Festa Apostolica. v. g. dies Dominicus Act. 20. v. 7. 1. Cor. 16. v. 2. Apoc. 1. v. 10. Pascha 1. Cor. 5. v. 7. Pentecoste Act. 20. v. 16. 1. Cor. 16. v. 8. De reliquis autem testatur Ecclesia, quod ab ipsis Apostolis instituta fuerint. Ergo. RESP. Major conceditur, si ita denominentur, quod instituta & mandata sint ab ipsis Apostolis. Sic verò falsa est Minor secundum omnes partes. Dies Dominicus legitur quidem observatus ab Apostolis, proculdubio in memoriam resurrectionis Dominicæ. Ubi verò præcisè mandatur ejus observatio? Pascha 1. Cor. 5. est spirituale, toto vitæ tempore celebrandum, non externum & ceremoniale; de quo quæstio est. Sic Pentecoste, de quâ agitur Act. 20. 1. Cor. 16. Judaica est, non Christiana, ut circumstantiæ docent. De reliquis judicium Ecclesiæ non modo varium, sed etiam incertum est per se: utpote merè humanum: præsertim cum constet etiam recentiora instituta ornari solere nominibus ac titulis Apostolorum, authoritatis causa, ut alibi observavimus.

### Ex Natura Prædicati.

I. Quod non modo sacrum sanctumque dicitur, sed etiam mysticam significationem habet, id sanctum est & per se cultus divinus. Dies festi sic vocantur: habent illam significationem. Ergo. Primum constat, partim authoritate Patrum Ambrosii, Augustini, aliorum, qui dies festos sacros, sanctos, venerabiles, mysticos nuncupant: partim etiam ratione a pari: quia locorum sacrorum, ceu sunt templa, altaria, usitata est appellatio. Alterum ex re ipsa evidens est: quippe in memoriam Nativitatis, Resurrectionis, Ascensionis Domini, & Effusionis Spiritus S. ceremoniis convenientibus observantur. RESP. Major intelligenda est de appellatione & significatione divina, à Deo rebus addita, observationis & cultus causa; Minor autem de humana appellatione & significatione loquitur, ita existunt quatuor termini in hoc argumento: quod vitiosum; In Scriptura quidem nec nomina illa, nec mysteria significationis reperiuntur. Quanquam ipsi Patres Festa, uti loca quoque Sacra nominant tantum per accidens, propter finem illorum atque usum; minimè verò propriè & per se.

Q. dies festi dicantur sancti, & mysticam significationem habeant.

LOC.  
X.

Q. præci-  
piantur à  
Deo.

II. *Quod præcipitur à Deo, præcise necessarium est. Observatio dierum festorum in N.T. præcipitur à Deo: Exod. 20. v. 8. 10. ubi festa, tanquam pars quædam cultus divini, præcepto quarto imperantur. Illud vero cum sit præceptum primæ tabulæ; & juris perpetui, Iudæis & Christianis ex æquo commune. Ergo. RESP. Per negationem Minoris: quæ præcepto quarto non continetur. Festa quæ illic mandantur sunt ceremonialia, & pars cultus ceremonialis, abrogati in N.T. Præceptum ipsum est mixti generis jurisque: perpetuum, quoad genus morale; ut aliquod tempus cultui publico tribuatur: temporarium quoad speciem, ut tempus illud sit hic vel ille dies, hoc vel illud festum. Quod verbum Dei nusquam definit in N.T. Ecclesia autem definire nequit, nisi ordinis ac politię externæ respectu.*

Q. Festa  
Deo in  
Sanctis di-  
centur.

III. *Quod Deo in Sanctis dicatur, idque in hunc maxime finem, ut Sanctorum virtutes, labores, certamina, ceteraque Dei beneficia in ipsos, grata commemoratione celebrentur, id omnis Idololatriæ expers, & per se licitum est. Huiusmodi vero sunt festa sanctorum: prout ex eorundem observatione liquet. Ergo. RESP. Negatur Major. Ratio duplex est. Una: quia dicantur Deo citra ipsius iussum & auctoritatem: & sic *ἰδωλονεικία* est, damnata verbo Matt. 15. v. 9. Coloss. 2. v. 23. Altera: quia ipsi etiam Sancti coluntur & invocantur. Etenim Bellarminus lib. 3. cap. 16. expressis verbis fatetur: *Honorem festorum dierum, immediate & terminative pertinere etiam ad Sanctos.* Idem docent formulæ precum: *S. Petre, S. Paule, Sancta Maria ora pro nobis.* Hæc vero est crassissima Idololatria, contra præceptum divinum, Exod. 20. v. 5. Matt. 4. v. 10. Caterum ipsas memorias vere Sanctorum minimè averfamur aut damnamus. Censemus autem eas absque festis, feriis aut vigiliis rectissimè ac fructuosissimè servari per assiduam considerationem fidei & imitationem constantiæ ipsorum: ut est Heb. 13. v. 7.*

## LOCUS UNDECIMUS

De

## EUANGELIO,

sive

## DE FOEDERE GRATIÆ.



Uemadmodum distinctio *Legis & Evangelii* necessaria ac utilis est, ad retinendam veritatem ac puritatem doctrinæ fundamentalis in Ecclesia: sic utriusque confusio gravissimos ac plane exitiales errores parit. Eorum occasio haut immerito putatur, quod *Lex* libris Prophetis in Veteri Testamento, *Evangelium* scriptis Apostolicis in Novo Testamento definiri solet. Et cum utrobique tradita inveniantur præcepta operum, non minus Evangelium quam ipsa Lex, ad operum doctrinam, tanquam ad proprium genus, imperitè revocatur. Hinc nata sunt dogmata: *Triplicem esse Dei legem: Naturalem ante Moysen, Moralem sub Moysen, & Evangelium sub Christo.* Item, *triplicem esse viam ac rationem salutis, per triplicis illius Legis observationem, aliam ante Moysen, aliam sub Moysen, aliam denique sub Christo.* Rursum: *discrimen legis & Evangelii in eo positum esse: quod illa fuerit imperfecta, utpote V. T. eoque non amplius valeat ad justificationem & salutem nostram: hac vero perfecta, imò perfectissima sit; utpote N. T. ex qua solanunc iustitia & salus sperari possit.* Quæ aliaque priusquam in disquisitionem veniant, ex Methodi nostræ instituto hoc etiam loco Calumnias à Logomachiis, & has à veris Controversiis secernemus: ut in quibus maxime momentum quæstionum situm sit, primo statim aspectu appareat.

Confusio  
Legis &  
Evangelii  
unde orta.

Quæ dogmata pe-  
pererit.

CALUMNIÆ duæ sunt notabiles.

Una: *Quod Orthodoxi à doctrina Evangelii excludant bona opera.*

RESP. *Evangelium* non dicitur eodem modo, sed vel latè, vel strictè sumitur in Scriptura. Latè pro doctrina tum gratiæ & fidei; tum resipiscentiæ & novæ obedientiæ. Rom. 1. v. 2. cap. 2. v. 16. 1. Cor. 9. v. 14. Ita Bona opera quoque complectitur. Strictè pro doctrina gratiæ & fidei tantum, sive de gratuita remissione peccatorum, per fidem absque operibus, propter solius Christi meritum. Quæ propria ejus significatio

Evange-  
lium sumi-  
tur

Latè,

Strictè.

LOC.  
XI.

Bona opera  
quo lo-  
co habean-  
tur.

gnificatio est. Luc. 4. v. 18. Matt. 11. v. 5. Rom. 1. v. 12. & passim. Sic verò excludit Bona opera: uti Apostolus docet Rom. 3. v. 27. tum quia est fidei non operum doctrina; tum quia opera nullo pacto patitur concurrere cum fide ad nostri justificationem. Interim cum illa demum sit vera fides, quæ efficax est per opera charitatis secundum legem. Gal. 5. v. 6. Insuper gratia Evangelii non modo sit Justificationis ad vitam, sed etiam Sanctificationis ad novam obedientiam: luce clarius est, doctrinam de bonis operibus non lab. factari, sed stabiliri per Evangelium, eidemque esse subordinatam. Rom. 3. v. 31. & cap. 6. toto.

*Altera: quod negent etiam promissiones Evangelii esse conditionales.*

Conditio-  
nale quate-  
nus sit Eu-  
angelium,  
vel non.

RESP. Fuerunt sane superiore seculo qui id negarunt, sed aliquatenus sive secundum quid. *Conditionale* enim sensu legali accipiebant, de eo, à quo res promissa, tanquam à causa merente dependet, ut vita æterna ex perfecta legis obedientia. Eo quidem modo Evangelium non est conditionale. Sed *conditionale* dicitur, quatenus præscribit & exigit conditionem fidei, ad consequendam meritum & vitam. Rom. 10. v. 9. Joh. 3. v. 16. non ut causa alicujus meritorie, sed tanquam organi utramque amplectentis, ex Dei ordinatione atque dono. Rom. 5. v. 17. cap. 10. v. 8. 9. Eph. 2. v. 8. 9.

LOGOMACHIAE sunt:

PRIMA: *An Evangelium etiam fuerit in V. T.?*

Euange-  
lium in  
V. T. fuit,  
& non fuit,  
diverso re-  
spectu.

RESP. Fuit quoad *ἐπαγγελίαν* sive promissionem. Quia etiam in V. T. sonuit doctrina gratiæ propter Christum venturum. *Non fuit* quoad complementum, quod demum secutum est in N. T. Christo in carne exhibito. Gal. 4. v. 4. Ita Paulus distinguit Rom. 1. v. 2. & Orthodoxi conciliantur. Hæresis Heterodoxorum negantium Evangelium ullo modo fuisse in V. T. infra suo loco confutabitur.

SECUNDA: *An Evangelium ostendat, arguat, damnet peccatum.*

Euange-  
lium in  
specie re-  
darguit in-  
credulita-  
tem.

RESP. Peccatum aliud est commune in legem; unde & *ἀνομία* vocatur 1. Joh. 3. v. 4. aliud singulare in Evangelium, quod incredulitas dicitur. Joh. 3. v. 18. Hoc directè & in specie monstrat & redarguit Evangelium. Joh. 16. v. 9. Alterum in genere & ex hypothesi solum facit: quatenus pronunciat nos esse peccatores, & per ministerium Legis, sibi subordinatum nos peccati convincit; quo ita ad Christum confugiamus. Confer Rom. 3. v. 20. 21. & seqq.

TERTIA:

TERTIA: *An promissiones Euangelii sint universales?*

RESP. *Sunt universales*. quoad promulgationem sive prædicationem. Siquidem citra discrimen gentis, lexus, aut ætatis, omnibus promiscue pertotum orbem offeruntur, vel saltem offerri possunt, ex præcepto Christi Matt. 28. v. 18. 19. 20. *Non sunt*, quoad applicationem, efficaciam, & fructum earundem; qui omnibus & solis credentibus obtinuit: utpote qui soli, per gratiam Christi, conditionem iis annexam implent ac præstant. Rom. 3. v. 22. Joh. 3. v. 16. 17. 18. Qui vero promissiones Euangelii absolutas, & indistincte credentibus & incredulis communes faciunt, næ illi ipsum Euangelium abolent.

Promissiones sunt universales, & non sunt, diverso respectu.

QUARTA: *An Theologi Orthodoxi sibi non consent, dum alii duo fœderare diversa, alii unum duntaxat constituunt?*

RESP. Alibi ostendimus consensum esse in re; dissensum in loquendi ac tractandi modo. Quidam vetus fœdus tam laxè sumunt, ut totum genus doctrinæ Mosaicæ complectatur. Alii adeo arctant & contrahunt, ut nihil nisi legale, promissioni gratiæ oppositum, contineat. Priori modo unum fœdus; posteriore duplex rectè statuitur.

CONTROVERSIÆ, si secundum Autores suos & Patronos distinguantur, aliæ sunt Pontificiorum, aliæ Socinianorum, Anabaptistarum & Novatorum; qui in plerisque consentiunt. Lutherani nihil hic ab Orthodoxis in ipsa doctrina magnopere diversum habent.

## PONTIFICII docent:

PONTIFICIORUM.

- I. *Quod Euangelium æquè sit doctrina operum atque Lex Moïsis.*
- II. *Quod inter Legem & Euangelium tantum intersit, quantum inter doctrinam inchoatam & perfectam: quod Lex sit Euangelium inchoatum: Euangelium Lex perfecta.*

## SOCINIANI asserunt:

SOCINIANORUM.

In genere: *Quod V. & N. Fœdus sint substantia sive re diversa: adeo quidem, ut alia prorsus via ac ratio salutis fuerit olim in V. T. alia nunc sit in N.*

## In specie:

- I. *Quod vita æterna non fuerit revelata aut promissa patribus in V. T.*
- II. *Quod non habuerint fidem in Christum venturum.*
- III. *Quod non sint iustificati & salvati propter futurum Christi meritum.*
- IV. *Quod expiatio peccatorum in V. T. facta sit duntaxat quoad reatum temporaria, non autem æterna pœna, & quidem in levioribus saltem delictis.*

M m m

Graviora

LOC.  
XI.

*Graviora non viscederis; sed citra fœdus ex singulari & liberrima Dei misericordia condonata fuisse docent.*

V. *Quod victima legales fuerint propriè & per se expiatoria: non autem præfigurant victimam expiatoriam Christi venturi.*

ANABA-  
PTISTA-  
RVM.  
NOVA-  
TORVM.

ANABAPTISTÆ in plerisque subscribunt hisce erroribus, maxime recentiores, qui magis pelagianizant.

NOVATORES, etsi de quibusdam ingenuam confessionem dissimulant: tamen cum Patribus V. T. tam promissionem Vita Æterna, quam fidem in Christum derogent; præterea genus doctrina Evangelica cum Legali manifestè confundant: satis ostendunt, quibus partibus accenseri velint. Nos omnes hæc controversias contrahemus in duas generales, compendii causa.

Prima  
Communi-  
nis: An  
Euangelium  
sit doctrina  
operum, gra-  
du perfectionis  
distincta  
à Lege.

Euange-  
lium quo-  
modo su-  
matur ab  
Adversariis.

Cuomodo  
iisdem

Opera,

Lex,

PRIMA: *An Euangelium sit doctrina operum, gradu perfectionis distincta à Lege?*

Quæstio est non absoluta, sed comparata, collationem includens Evangelii cum Lege. Ex cuius vero sensu cum pendeat status controversiæ, initio termini rectè declarandi sunt. *Subiectum* est simplex, videlicet *Euangelium*, quod bifariam accipi posse docent *adversarii*. Uno modo *pro doctrina Christi & Apostolorum, quæ libris N. T. continetur*. Alio modo *pro gratia N. T. quæ est Lex scripta in cordibus & Spiritus vivificans*. Sed *posteriorem* hunc modum ipsimet fatentur esse à re alienum, cuius exemplum quoque è Scriptura dare nullum possunt. *Prior* verò est nimis generalis & ambiguus: à quo proinde distinguendus est significatus specialis, supra traditus. Testatur Historia Sacra, & nos fatemur, in prædicatione Christi & Apostolorum passim conjungi, & mutuas sibi operas tradere, doctrinam gratiæ & novæ obedientiæ, fidei ac operum, ad ædificationem Ecclesiæ: Utamque etiam uno communi Evangelii nomine designari. At quoties Euangelium à Lege distinguitur eademque opponitur, speciali ac proprio significato usurpatur, pro doctrina gratiæ & reconciliationis cum Deo, per & propter Christum, quæ sub solius fidei conditione offert & promittit vitam æternam. Hoc, non alio sensu controversum est subiectum quæstionis. *Prædicatum* est tri-membre: *An sit doctrina operum? an perinde sit ut Lex? & denique an gradu perfectionis differat à Lege?* Opera intelligunt *adversarii*, quæ passim in N. T. præcipiuntur à Christo, eisque Apostolis, & Matt. 5. 6. 7. capp. sigillatim declarantur. Legem quoque accipiunt indefinite & citra distinctio-



*nem*: quum tamen non minus ambigüe dicatur, quam ipsum Euange-  
 lium. Etenim vel in genere totam doctrinam V. T. ut Matt. 11. v. 13.  
 Joh. 10. v. 34. Rom. 3. v. 21. vel in specie partem illam tantum, quæ  
 est de iustitia operum, denotat: Act. 13. v. 39. Rom. 3. v. 21. Gal. 3.  
 v. 10. 11. Quomodo hic omnino accipienda est, ut Evangelio *κατ'*  
*ἀντίθετον* respondeat. Postremo perfectio Evangelii, *supra legem ponitur*, perfectio  
 partim quidem in severitate ipsorum praeceptorum, quæ observatoribus suis adse-  
 rant abundantiorē iustitiam, quam olim fuit Scribarum & Pharisaorum.  
 Matt. 5. v. 20. partim vero in amplitudine promissionum, quæ non tam corpo-  
 ralia ac temporalia, quam spiritualia ac aterna bona, h. e. ipsam salutem & vi-  
 tam aeternam offerant atque conferant.

ORTHODOXI nihil horum tribuunt Evangelio, proprie sic dicto, Ortho-  
 doxorum  
 sententia.  
 aut ei convenire censent: Contra docent, esse illud gratiæ ac fidei, non  
 operum doctrinam: continere promissiones credendorum, non præce-  
 pta faciendorum: & à lege strictè accepta, non gradu, sed specie, vel  
 etiam genere, saltem proximo, differre ac distinguendum esse. Quæ o-  
 mnia certis ac immotis S. literarum documentis asserentur, non con-  
 tra Pontificios modo, verum etiam contra Socinianos, Novatores, Anaba-  
 pistas, & quotquot veterem Pelagianorum hæresin, circa hoc caput do-  
 ctrinæ renovant ac propugnant.

Thesis Negans Orthodoxorum est: *Euangelium non esse do-  
 ctrinam operum gradu perfectionis distinctam à Lege.*

Κατασκευάζει Thescos Negantis Orthodoxæ.

Rationes  
 Negantes  
 Orthodoxæ.

Ex Natura Subjecti.

I. *A proprio subjecto Evangelii.* Doctrina de gratia Dei in Christo  
 ad remissionem peccatorum, non est doctrina operum. Euangelium  
 proprio sive speciali significato, est doctrina de gratia Dei in Christo ad  
 remissionem peccatorum. Ergo. Veritas *Minoris* nititur apertissimis  
 Scripturæ testimoniis. Luc. 2. v. 10. 11. Rom. 1. v. 2. 16. 17. cap. 3.  
 v. 21. 22. 24. & seqq. cap. 4. v. 24. 25. 1. Cor. 1. v. 30. 2. Cor. 1. v. 18.  
 19. 20. 21. Ratio *Majoris* constat perpetua antithesi, qua opera gratiæ  
 Dei, merito Christi & remissioni peccatorum, tam conjunctim Rom. 3.  
 v. 24. 25. & seqq. quam divisim Rom. 11. v. 6. 2. Tim. 1. v. 9. 10.  
 Act. 13. v. 38. 39. opponuntur.

II. *A propria conditione Evangelii:* Quod vitam credenti pollicetur,  
 sub conditione solius fidei, non est, nec proprie dicitur doctrina ope-  
 rum. Euangelium sensu proprio pollicetur hoc. Ergo. Utraque propo-  
 sitio facile probatur. *Major*: quia doctrina eorum præscribit conditio-  
 nem

Q. vitam  
 pollicetur  
 sub condi-  
 tione solius  
 fidei.

1. O. C.  
XI.

nem non unius alicujus, sed omnium universim operum, ex formula tum promissionis Levit. 18. v. 5. tum comminationis Deut. 27. v. 26. *Minor*: quia non modo aliam nullam conditionem ponit Evangelium. Joh. 3. v. 16. & seqq. Marc. 16. v. 16. sed etiam omnem aliam, tanquam huic repugnantem, disertè rejicit. Rom. 3. v. 28. Gal. 2. v. 16. Ephes. 2. v. 8.

Q. est po-  
tentia Dei  
ad justi-  
tiam & sa-  
lutem,  
item mini-  
sterium  
Spiritus ac  
vitæ.

III. *A proprio effectu Evangelii.* Potentia Dei ad justitiam & salutem omni credentis; itemque ministerium Spiritus ac vitæ, non est doctrina operum. Evangelium sensu proprio, utrumque est, secundum Scripturam; potentia Dei ad justitiam & salutem omni credenti. Rom. 1. v. 16. 17. Ministerium Spiritus ac vitæ. 2. Cor. 3. v. 7. 8. & seq. Ergo, Confirmatio *Majoris* ex iisdem locis facile deducitur. Etenim potentia Evangelii sese exferit, non in operante, sed in credente de fide infidem: efficax est ad justitiam, quam Deus imputat sive donat propter Christum, non autem quam homo ipse acquirit suis operibus, v. 17. Similiter 2. Cor. 3. v. 8. Ministerium Spiritus opponitur ministerio literæ, h. e. doctrinæ operum, separatæ à gratia Spiritus S. v. 7.

Q. cœlitus  
soli Eccle-  
siae patefa-  
ctum est;  
non natura  
omnibus  
notum.

IV. *A propria causa Evangelii.* Quod cœlitus patefactum est soli Ecclesiæ, non autem natura notum est omnibus, sub doctrina operum non continetur. Evangelium proprie sic dictum cœlitus patefactum est soli Ecclesiæ, non autem natura omnibus notum. Ergo. *Majorem* vix negabunt adversarii. Est namque evidens: partim ex Scriptura: quæ testatur doctrinam operum in genere vel specie luce naturæ notam esse. Rom. 1. & 2. capp. partim ex ipsorum hypothesi, qua legem naturæ, Moïsi, & Christi gradibus inter se distinguunt. *Minor* vero certissima est divinis testimoniis. Matt. 11. v. 27. cap. 16. v. 17. Joh. 1. v. 18. 1. Cor. 2. v. 7. & 9. Atque hinc est quod Mysterium usitate appellatur, tacitum à temporibus secularibus, sed in plenitudine temporum patefactum sanctis. Rom. 16. v. 25. 26. Eph. 3. v. 9. Coloss. 1. v. 26.

### Ex Natura Predicati.

#### Pro primo membro.

Q. Euan-  
gelium  
præstatur  
credendo.

I. Doctrina operum operando perficitur sive præstatur. Evangelium non præstatur operando, sed credendo. Ergo. Utraque propositio ponitur ab Apostolo Rom. 10. *Major*. v. 5. *Minor* v. 8. 9. 10. 11.

Q. tribuit  
mercedem  
absque  
operibus  
indebitam.

II. Doctrina operum pro operibus tribuit mercedem debitam, salutem ex pacto. Evangelium non tribuit mercedem pro operibus, sed absque operibus. Rom. 4. v. 4. 5. 6. eamque non debitam, sed indebitam ac plane gratuitam, Rom. 6. v. 23. Ergo.

Pro

*Pro secundo :*

I. Quæ forma specifica differunt, secundum eam distinguuntur atque etiam opponuntur; formaliter idem non sunt : Habent enim se ut species disparatæ vel oppositæ. Atqui Lex & Euangelium formâ specificâ differunt, distinguuntur, opponuntur. Ergò. *Minor* distincte probatur. I. Lex est doctrina faciendorum, Euangelium credendorum; ut Decalogus & Symbolum Apostolicum apertè docent. II. Distinguuntur à se invicem juxta hanc formam, cum alibi, tum Rom. 10. v. 5. & seqq. III. Ex eadem forma inter se opponuntur tanquam contraria immediata; ut ex unius affirmatione alterius negatio inferatur, & vice versa. Rom. 3. v. 27. 28. Gal. 2. v. 16. 21. Phil. 3. v. 9. 2. Timoth. 1. v. 9. 10.

Q. à Lege forma specifica differt, distinguitur, opponitur.

II. Si absque lege manifesta facta est justitia Evangelica, & ipsum Euangelium, sequitur legem non esse Euangelium, aut idem cum eo quoad genus doctrinæ. Prius asserit Apostolus Rom. 3. v. 21. Ergo.

Q. absque Lege manifesta facta est justitia Evangelica.

*Pro tertio :*

I. Quod non minus perfectum est, quam ipsum Euangelium, gradu perfectionis ab Evangelio perperam distinguitur. Lex non minus perfecta est in suo genere. Ergo. *Minor* firmatur duplici argumento : *Prius* est : cui nihil addi potest, id perfectissimum est; æquè ac ipsum Euangelium. Apoc. 22. v. 18. 19. Legi nihil addi potest, Deut. 4. v. 2. cap. 12. 3. 32. utpote quæ est æterna, immota ac perfecta regula justitiæ divinæ. Ergo. *Alterum* est : Per cujus perfectam observationem homo potest servari, id perfectissimum meritò censetur. *Ratio*; quia ad salutem ejusque fruitionem in cælis, nihil imperfectum & à lege devium admittitur. Apoc. 21. v. 27. Atqui per legis perfectam observationem potest homo servari, sicut dicitur Levit. 18. v. 5. Luc. 10. v. 28. Rom. 10. v. 5. Ergo.

Q. Lex in suo genere æquè perfecta est.

II. Si Lex imperfectior est Evangelio in doctrina operum, ut contendunt adversarii; aut præceptis aut promissis deficit, & infra Euangelium subsidet. Neutrius est aut ostendi potest defectus. Non in præceptis : quia nec alia præcepta tradiderunt Christus ejusque Apostoli, quam olim tradita sunt à Mose & Prophetis; nec alius sensus est horum quam illorum : ut loco antecedente demonstratum est. Neque in promissis : quia Lex & Euangelium ejusdem vitæ æternæ promissiones habent : licet causæ & conditiones sint diversissimæ. Luc. 10. v. 25. 28. Rom. 10. v. 5. 8. 9. Concludimus igitur : Legem gradu perfectionis non recte distingui ab Evangelio.

Q. Lex nec præceptis nec promissis inferior est.

LOC.  
XI.

Antithesis Affirmans Heterodoxorum est: *Euangelium esse Doctrinam operum, gradu perfectionis distinctam à Lege.*

Ἀντιθεσις Affirmantis Heterodoxæ.

Rationes  
Affirmantes  
Heterodoxæ.

### Ex Natura Subjecti.

Q. sic doctrina in N. T. tradita, & universos Christianos obligans.

I. *Doctrina qua in N. T. tradita est à Christo ejusque Apostolis, & universos Christianos obligat, est doctrina operum, non fidei tantum. Sed Euangelium est hujuscemodi doctrina. Ergo Major non indiget probatione, utpote quam ipsum subjectum N. T. certissime ac evidentissime demonstrat. Minor complectitur definitionem Evangelii, exstructam ex N. T. R E S P. Missa Majore, in qua fides & opera conjunguntur, tanquam partes integrantes duæ Religionis Christianæ; negatur Minor, propter Elenchum definitionis, quæ definito suo multo est laxior. Neque enim Euangelio convenit proprio illo significato, qui in quæstionem venit: sed quatenus complectitur & enunciat, totam doctrinam Christi & Apostolorum, libris N. T. comprehensam: quæ partim Legalis est, partim Evangelica, non Evangelica tantum. Quod & in prolegomenis, & circa statum quæstionis monuimus.*

Q. contineat leges proprie dictas de operibus.

II. *Quod continet leges proprie dictas de operibus, est doctrina operum, Euangelium Christi continet tales leges. Ergo. Minor, cum aliunde, tum ex Matthæo cap. 5. 6. 7. manifesta est. Siquidem leges de operibus istic ordine proponuntur & vindicantur. Ratio etiam consequenda salutis, qua certe est Evangelii, ibidem explicatur v. 20. R E S P. Minor ambigua est propter homonymiam Evangelii; vera quidem, sed à re aliena, si generali; falsa vero si speciali ac proprio significato accipiatur. Etenim Leges, quæ ibi recitantur à Servatore, sunt præcepta Decalogi: ut verba & res testantur. Rationem quoque salutis, quæ revelata est in Euangelio, minime declarant; sed docent neminem consortem fore vitæ æternæ, nisi qui sincera ac minime simulata justitia præditus fuerit.*

Q. habeat comminationes ad versus contumaces.

III. *Quod habet comminationes ad versus contumaces, est doctrina operum, Euangelium habet. Ergo. Minor infinitis locis demonstrari potest. Matth. 5. v. 22. cap. 7. v. 19. cap. 23. v. 38. cap. 25. v. 30. & alibi. R E S P. Major universaliter dari non potest. Quum etiam Euangelio proprie sic dicto non desint minæ adversus contumaciter incredulos. Iohan. 3. v. 36. Marc. 16. v. 16. Sed in Minore eadem recurrit æquivocationis fallacia. Et falsa est de Euangelio proprie sic dicto, vel saltem accidentis fallaciam implicat; Omnes enim illæ comminationes vel non sunt Evangelicæ, sed legales proprie, adversus transgressores legis propositæ: vel*

si etiam

si etiam contra incredulos diriguntur, per accidens Euangelio proprie dicto conveniunt, non per se; haud aliter quam Euangelium est odor mortis ad mortem per accidens, non per se suaeque natura. 2. Corinth. 2. v. 16. *Excipiunt adversarii: Hoc pacto dicendum fore, maximam partem sermonum Christi, non esse verba Christi, sed Moysi; & Christum in Euangelio nihil minus quam Euangelium prædicasse.* RES P. Imo verò dicendum sermones Christi non tantum esse Euangelicos, sed etiam legales; & Christum in Euangelio, hoc est, in Ministerio Euangelico non solum Euangelium, sed etiam Legem prædicasse. Quod sane verissimum est, & cum œconomia muneris Prophetici convenit. Siquidem ut Prophetæ missus fuit, non modo ad promulgandum Euangelium Luc. 4. v. 18. Esa. 61. v. 1. 2. sed etiam ad implendam, hoc est, docendam, vindicandam, & vita ac morte præstandam legem. Matth. 5. v. 17.

LOC.  
XI.

Christi sermones non tantum Euangelici, sed etiam Legales fuerunt.

IV. *Quod constat promissionibus, quæ conditionem obedientiæ operum annexam habent, illud est doctrina operum. Euangelium constat huiusmodi promissionibus. Matth. 5. v. 20. cap. 19. v. 17. Luc. 10. v. 17. Rom. 8. v. 13. 2. Timoth. 2. v. 11. Ergo.* RES P. Minor si ex dictis Scripturæ iudicetur, partim falsa est, quatenus Euangelium ponit pro lege, ex Matth. 5. & 19. Luc. 10. partim verò ambigua, in quantum significatus Evangelii, generalem & specialem, inter se confundit. Illius promissiones annexam habent conditionem tum fidei, tum etiam novæ obedientiæ: huius fidei tantum.

Q. constat promissionibus, conditionem operum annexam habentibus.

## Ex Natura Prædicati.

### Pro primo Membro.

I. *Doctrina obedientiæ sive de præstanda obedientia, est doctrina operum* Q. fit doctrina obedientiæ. *Euangelium est talis doctrina. Ergo. Probatur Minor I. quia toto orbe prædicatur, ut obedientia ei præstetur. II. quia ut fides requirit obedientiam, per se, sic doctrina fidei est doctrina obedientiæ per se.* RES P. Aut quatuor termini sunt in argumento, aut falsa est Minor, quod Euangelium sit doctrina obedientiæ operum. Imo fidei, non operum obedientiam docet Rom. 1. v. 5. juxta hanc explicationem intelligenda est ratio prima Minoris. Altera est inconsequens. Fides requirit obedientiam per se, quatenus per se efficax est, ad sui declarationem per charitatem. Eam verò secundum doctrinam non Evangelii, sed Legis, subordinatæ tamen Euangelio, operatur. Gal. 5. v. 6.

II. *Cui condigne vivitur bene agendo, id doctrina operum merito appellatur.* Q. Euangelio condigne vivitur bene agendo, ut est Phil. 1. v. 27. Ergo. RES P. De Euangelio late dicto conceditur totum argumentum, non intellectum exclud-

Q. Euangelio condigne vivitur bene agendo.

LOC.  
XI.

exclusive. In stricta autem significatione, quæ sola est controversa, iterum neganda est *Minor*. Siquidem recte credimus secundum Evangelium, sancte vivimus secundum legem. Quia ut illud fidei, ita hæc vitæ est unica norma.

### Pro secundo:

Q. Evangelium Legis nomine significetur in Scriptura.

I. *Quod legis nomine significatur in V. & N.T. revera est Lex. Evangelium Legis nomine significatur in V.T. Psal. 19. v. 8. Esa. 2. v. 3. 4. Mich. 4. v. 2. & in N.T. Rom. 3. v. 27. Ergo. RES P.* Rursum conceditur totum, sed non alio sensu, quam quo Scriptura utitur hoc vocabulo. *Lex*, Hebr. *חוק* generaliter sonat omnem doctrinam Ecclesiæ, sive illa sit credendum, de quibus est locis allegatis, sive faciendorum. Quæ duo genera Apostolus inter se opponit Rom. 3. v. 27. Atqui Evangelium est Lex fidei. Non igitur operum: ut adversarii volunt.

Q. Christus Legislator promulgavit Evangelium.

II. *Legislator est, qui legem dat & promulgat. Christus Legislator dedit & promulgavit Evangelium. Ergo Evangelium est Lex. RES P.* I. In *Minore* occurrit fallacia à dicto secundum quid. Christus est Legislator, sed improprie & minus principaliter, ut alibi docuimus. II. Etiam falsa est si reduplicative accipiat, quod dederit & promulgaverit Evangelium, quia Legislator. Hoc enim respectu Moysi tanquam Legislatori opponitur. Iohan. 1. v. 17.

### Pro tertio.

Q. Christus legem veterem correxit & auxit.

I. *Qui legem veterem partim correxit, partim auxit novis additionibus, illæ à nova lege eam ceu imperfectam à perfecta distinxit & discriminavit. Sed Christus id fecit Matth. 5. & alibi. Ergo: & sic Lex & Evangelium perfectione differunt. RES P.* Datur Major de legibus homogeneis, quæ gradu, non genere aut specie distinguuntur. Sic verò *Minor* negatur. Christus non correxit vel auxit legem Moysi, sed eam explicavit duntaxat & vindicavit à corruptelis Pharisaicis, ut loco antecedente demonstratum est. Deinde pro vetere lege non substituit Evangelium, ceu novam aliquam vel renovatam legem, gradu perfectionis distinctam à priore. Sed Legem renovavit & confirmavit tanquam partem unam doctrinæ suæ. Ab ea vero distincte tradidit etiam Evangelium, tanquam partem alteram, eamque principem, ejusdem doctrinæ suæ. Quod ex historia Evangelica clarissimum est.

Q. Evangelium præscribat perfectionis justitiæ obedientiam.

II. *Lex præscribens perfectionis justitiæ obedientiam, est in se perfectior. Talis est lex Evangelica, cum Mosaica collata. Matth. 5. v. 20. Ergo. RES P.* *Minor* gemino errore tenetur. Prior est: quod Evangelium sit Lex operum Mosaicæ congenera: quam hypothefin in antecedentibus confutavimus. Alter est: quod Matth. 5. comparatio instituitur inter



inter Legem Moſis & Legem Chriſti; cum Chriſtus conferat inter ſe LOC. XI.  
juſtitiam veram, quam Lex Moſis definit; & hypocriticam, quam doce-  
bant & exercebant Scribæ ac Phariſæi.

SECUNDA: *An fœdus gratiæ idem ſit ſubſtantia in V. & N. T.?*

*Secunda Communis: An fœdus gratiæ idem ſit ſubſtantia in V. & N. T.?*

Necceſſaria eſt explicatio hujus Controverſiæ plenior & accuratior, non ſolum propter momentum ejus contra Hæreticos: ſed etiam ad tuendam veritatem doctrinæ in aliis locis de Eccleſia, Fide, Juſtificatione, Sacramentis, & connexis. Termini eſſi minime novi aut obſcure ſunt, tamen brevi *enſeretur* amplius etiam clareſcent. *Subjectum* quæſtionis eſt *Fœdus Dei*, non quodvis absolute: ſicut variæ ejus ſpecies memorantur in Scriptura; ſed illud, quod *Gratiæ* ſive gratuitum appellatur, ex quo ſolo homini peccatori obtigit & obtingit gratia remiſſionis peccatorum ad vitam æternam in utroque Teſtamento. Act. 15. v. 11. Distingui ſolet in V. & N. Fœdus, ſecundum Scripturam. Unde ab aliis quæſtio enunciatur diſtributive: An V. & N. Fœdus ſubſtantia idem ſint? Quia verò Vetus Fœdus dicitur ambigue, & de Fœdere quoque Legali haut rarò accipitur, majoris perſpicuitatis cauſa, epitheto gratiæ ſubjectum evolvitur & declaratur. *Prædicatum* appoſitum ſubjecto eſt, *num idem ſit ſubſtantia in V. & N. T.?* *Subſtantia* vocabulo non denotatur hoc loco res per ſe ſubſiſtens, contradिſtincta accidenti: ut in Logicis ſit. Eſt enim fœdus nomen Relativum, ad Relationem prædicamentum pertinens: ſed ſignificatur id quod in fœdere eſſentiale eſt ac perpetuum, ejusque materia ac forma continetur. *Materia* ſunt ipſæ partes fœderatæ. *Forma* eſt pactio fœderalis, mutua partium obligatione conſtans. Utriusque identitas ſive unitas idem ſubſtantia fœdus facit. Et opponitur accidentario œconomix ſive diſpenſationis modo: ex quo idem fœdus diverſimode inde ab initio adminiſtratum fuit in Eccleſia. Scriptura quidem ipſa ſubſtantiam fœderis gratuiti ab ejus accidentibus apertiffimè diſtinguit. Genef. 17. v. 7. & 10. Jerem. 31. v. 31. & ſeqq. collato cum Hebr. 8. v. 8. 9. 10. Act. 15. v. 10. 11. Poſtremo *Identitas* ſubſtantix fœderalis extenditur ad utrumque tempus Eccleſiæ, in V. T. à lapſu primi hominis, uſque ad Chriſtum: & in N. T. à Chriſto, uſque ad conſummationem ſeculorum. Qua ita dignoſci & dijudicari queat: an eadem ratio conſequendæ ſalutis perpetuo tradita ſit & obtinuerit in Eccleſia? Ex quibus omnibus ſenſus genuinus quæſtionis controverſæ evidentiffimus eſt. *Hæretici* Pelagiani, ut Veteres, ita Novi quoque, *Sociniani*, *Novatores*, *Anabaptiſta*, *negant*.

Fœdus gratiæ hic intelligitur.

Subſtantia quid hic ſignificet.

Identitas ſubſtantix.

Pelagiani negant.

LOC.  
XI.

ex parte etiam Pontificii, simpliciter negant unitatem sive Identitatem Fœderis gratuiti quoad substantiam. *Negant*, inquam, *Patres V. T. salvatos sive adeptos esse justitiam ac vitam aternam ex gratuita Dei misericordia in Christo Mediatore* *ἡμεῖς ἐκ τῆς χάριτος*, per fidem ipsius venturi. Socinus in libello Suaforio de Ignorantiis Evangelicorum cap. 5. & 6. Catechismus Rakoviensis de Prophetico Christi munere cap. 5. & seqq. Remonstrantes c. 7. Apologiæ: Arminius & Episcopus in Thef. de V. & N. T. Anabaptistæ Colloq. Frankenth. actione 15. 16. Couperus in colloq. cum Ministris Ziriczeanis Sect. 2 1. & denique Scholastici Theologi passim. Contra *Orthodoxi* cum Apostolo Petro asserunt: Per gratiam Domini Jesu non minus Patres olim salvatos fuisse in V. T. quam nos salvamur in Novo; nec aliud nomen datum esse sub cœlo, inde à principio, ex quo salus sperari possit. Actor. 5. v. 10. 11. & cap. 4. v. 12. idque juxta fœderis gratuiti invariabilem & immutabilem promissionem.

Orthodoxi  
affirmant.

Thesis igitur Affirmans Orthodoxorum est: *Fœdus gratiæ substantia idem esse in V. & N. T.*

Rationes  
Affirmantes  
Orthodoxa.

κατὰ τὴν Θεσιν Affirmantis Orthodoxæ.

### Ex Natura Subjecti.

Q. fœdus  
gratiæ est  
fœdus  
Abrahami-  
cum.

I. Fœdus Abrahamicum substantia idem est in V. & N. T. Fœdus gratiæ est fœdus Abrahamicum. Ergo. Utraque propositio distincte confirmatur. *Minor* hoc argumento: Quod fœdus habet promissiones gratiæ Dei in Christo ad justitiam & vitam, est fœdus gratiæ. Neque enim alia nominis ratio aut dari aut esse potest. Sed fœdus Abrahamicum habet ejusmodi promissiones, & quidem solum. Ergo. *Habet*: tum quia Abrahamo dictæ sunt promissiones & semini ejus. Gal. 3. v. 16. 14. 17. 18. nimirum Genes. 11. v. 34. 35. al. cap. 12. v. 2. 3. cap. 15. v. 1. 5. 6. 7. 18. cap. 17. v. 1. 2. 4. 6. 7. 8. cap. 21. v. 12. cap. 22. v. 16. 17. 18. tum quia promissiones illæ non ad universos filios Abrahami; sed ad eos duntaxat, qui promissionis sunt, referuntur & applicantur. Rom. 9. v. 7. 8. 9. cap. 4. v. 12. *Etiā solum habet*: Etenim Fœdus Vetus Abrahamicum, & fœdus Legale, stricte sumtum, immediatè inter se opponuntur. Jerem. 31. v. 31. Gal. 4. v. 24. Atqui fœdus Legale nullas habet promissiones gratiæ: sed tantum comminationes iræ. Gal. 3. v. 10. 11. 12. 18. Ergo promissiones gratiæ sunt solius fœderis Abrahamici. Veritas *Majoris* bifariam demonstratur absolute & comparate. *Absolute* ex adjuncto, perpetuitatis: Quod fœdus perpetuum, æternum ac immutabile est, idem est substantia in V. & N. T. quia perpetuitas illa

non

non potest arctari ad tempus V. T. exclusâ plenitudine, quâ N. T. tribuitur. Gal. 4. v. 4. Hebr. 1. v. 1. Fœdus Abrahamicum est perpetuum, æternum ac immutabile: Genes. 17. v. 7. 2. Sam. 23. v. 5. Psal. 89. v. 29. & 111. v. 9. Esa. 54. v. 9. 10. cap. 55. v. 3. Ierem. 33. v. 20. 21. Hebr. 6. v. 16. 17. eidemque opponitur Fœdus hominis tanquam temporarium & mutabile Hof. 6. v. 7. cap. 8. v. 1. Ergo. *Comparete*, per collationem ejusdem fœderis Abrahamici, prout distincte in V. & N. T. describitur & declaratur. *In V. T.* primò initur & sancitur fœdus cum Abrahamo. Genes. 15. simplice gratiæ promissione in fœderalem conversâ, ac ritu solenni confirmata. v. 5. & seqq. item v. 18. Secundò distinctius repetitur Gen. 17. v. 1. & seqq. & Sacramento Circumcisionis obsignatur. v. 10. & seqq. Tertio passim per totum V. T. inculcatur, promissâ etiam speciali ejus renovatione, futurâ sub Christo, & in regno ipsius. Ierem. 31. v. 31. & seqq. *In N. T.* vero idem fœdus speciatim applicatur, primo ad Judæos Actor. 2. v. 39. 40. & cap. 3. v. 13. 25. 26. & cap. 13. v. 26. 46. Deinde ad gentes Actor. 13. v. 46. 47. Rom. 1. v. 16. Ephes. 2. v. 11. 12. & seqq. ejusdemque renovationem olim promissam in Christo completam esse docetur Heb. 8. v. 8. & seqq. Ex quibus omnibus sic concludimus; Ubi idem est semen, fœderatum Deo; insuper sunt eadem promissiones fœderales gratuita, de remissione peccatorum, justitia & vita æterna. ibi idem substantia fœdus recte statuitur. In fœdere Abrahamico hæc omnia sunt, non minus in V. quam in N. T. argumento locorum modo citatorum. Ergo fœdus Abrahamicum in V. & N. T. substantia idem est, non diversum, aliud illic, aliud hic.

II. Evangelium, quod propriè sic dicitur, idem est substantia in V. & N. T. Fœdus gratiæ est Evangelium. Ergo. *Minorem* vix negabunt adversarii. Est enim perse plana ac certa. Fœdus gratiæ est subjectum occupans sive objectum Evangelii. Ipsum Evangelium est adjunctum occupatum fœderis gratuiti: quod circa illud promulgandum & applicandum occupatur. Rom. 9. v. 27. 2. Corinth. 5. v. 18. 19. & seqq. & cap. 3. v. 7. 8. & seqq. *Major* rursus geminâ ratione stabilitur; una ex adjunctis, altera ex comparatis. *Prior* est: Quod æternum, immutabile & unum tantum est, substantiâ idem est in V. & N. T. Sed Evangelium est tale. *Æternum* Apoc. 14. v. 6. Angelus evangelizat Evangelium æternum. Immutabile quoque; quia verbum Dei manet in æternum. Hoc autem est verbum illud, quod evangelizatum est nobis. 1. Petr. 1. v. 25. Unum denique; quia Evangelium nec est, nec esse potest aliud & aliud. Gal. 1. v. 7. & 9. Ergò. *Posterior* est: Posita propria doctrina Evangelii, idem substantia Evangelium ponitur. In utroque Testamento, tam Vetere, quam Novo, ponitur & existat propria

LOC.  
XI.

pria doctrina Euangelii. Ergo. *Minor* adstruitur Epilogismo ex propriis Euangelii in hunc modum : Propria Euangelii doctrina est : quæ homini peccatori proponit & offert gratuitam redemptionem & reconciliationem cum Deo per & propter Christum, accipiendam fide : & credenti donat sive applicat remissionem peccatorum, iustitiam & vitam æternam. Atqui doctrina illa communis est utrique Testamento secundum omnes partes. *Veteri* quidem : Nam in eo commendatur gratia & misericordia Dei. Exod. 3. v. 6. 7. Deut. 7. v. 6. 7. Psalm. 103. v. 8. & seqq. memoratur redemptio & reconciliatio per Christum venturum. Iobi 33. v. 24. Psal. 22. & 40. Esa. 53. cap. Dan. 9. v. 24. & seqq. exigitur & præstatur fides. Hab. 2. v. 4. Iob. 19. v. 25. Psal. 116. v. 10. & denique promissiones Euangelii applicantur credentibus, ad iustitiam & vitam, Genes. 15. v. 6. Psal. 2. v. 12. Hebr. 11. De *Novo Testamento* res longe clarissima est, partim dictis singularibus, Iohan. 3. v. 16. Rom. 3. v. 24. 25. 2. Timoth. 1. v. 9. 10. Tit. 3. v. 4. 5. 6. 7. 1. Pet. 1. v. 3. 4. partim etiam argumentis controversia antecedente in medium allatis; quæ huc commodè transferuntur.

### Ex Natura *Prædicati*.

Quidem est  
materiâ &  
forma in  
utroque  
Test.

I. Quod idem est materia & forma, ipsa substantia est idem. *Ratio* : quia Essentia rei his causis intrinsecè constituitur & constat. Fœdus gratiæ idem est materia & forma in utroque Testamento. Ergo. *Minor* sic ostenditur. Materia fœderis gratuiti sunt partes inter se paciscentes & fœderatæ : Deus offensus, homo peccator offendens, & Mediator utrosque inter se reconcilians. Forma est pactio fœderalis, mutua partium inter se obligatione constans : quæ ex parte Dei est gratuita promissio remissionis peccatorum, regenerationis Spiritus, & vitæ æternæ. Ex parte Mediatoris gratuita deprecatio & sponso pro homine peccatore de satisfactione pro peccatis ipsius, & renovatione naturæ, ut desinat peccare : Ex parte autem hominis peccatoris debita stipulatio fidei & novæ obedientiæ per gratiam Dei in Christo. Atqui hæc materia & forma eadem est in utroque Testamento. Ergo ipsum Fœdus Gratiæ idem est substantia in utroque Testamento. *Major Prosyllogismi* hujus tradita & confirmata fuit in Didacticis. *Minor προλογισμος* demonstratur ex utroque Testamento. Primo de *Materia*. Nam & *Deum* utrobique unus est, Judæorum & Gentium. Rom. 3. v. 29. 30. qui Fœdus gratiæ cum Abrahamo iniit. Genes. 15. v. 18. & cap. 17. v. 1. & seqq. cum Isaaco & Jacobo renovavit cap. 26. v. 3. 4. cap. 28. v. 13. 14. tandemque in Christo consummavit Matth. 26. v. 28. Hebr. 9. v. 14. 15. Inde Deus Abrahami, Isaaci, & Jacobi, Exod. 3. v. 6. Act. 3. v. 13.

Item

Item Deus ac pater Domini nostri Jesu Christi cognominatus. Eph. 1. v. 3. 1. Petr. 1. v. 3. Deinde *Homo peccator* utrobique idem est, nempe Abraham, ejusque semen fidele, sive ex Judæis per generationem, sive ex Gentibus per imitationem fidei ejus, ac infusionem assumptum. Gen. 17. v. 7. cap. 22. v. 18. Act. 2. v. 39. cap. 3. v. 25. Gal. 3. v. 13. 14. Rom. 4. v. 11. 12. & seqq. cap. 11. v. 17. & seqq. Denique etiam *Mediator* utrobique idem est, Semen illud mulieris benedictum qui in V. T. Angelus faciei Jehovah, Esa. 63. v. 9. Angelus foederis, Mal. 3. v. 1. foedus populi & gentium, h. e. ejus Mediator, Esa. 42. v. 6. & cap. 49. v. 8. in N. T. Mediator inter Deum & homines, 1. Tim. 2. v. 5. item Mediator novi pacti, Heb. 9. v. 15. melioris pacti, cap. 8. v. 6. appellatur. Secundo de *Forma*: cujus omnes actus in utroque Testamento clarissimè radiant. Promissio gratiæ *ex parte Dei*. Gen. 17. v. 7. Jerem. 31. v. 3. 2. Tim. 1. v. 9. 10. Ephes. 2. v. 8. & quidem distincte de remissione peccatorum Jerem. 31. v. 34. Esa. 43. v. 25. Rom. 3. v. 24. 25. Heb. 8. v. 12. De regeneratione Spiritus, Jerem. 31. v. 33. Deut. 30. v. 6. Tit. 3. v. 4 5. Hebr. 8. v. 10. & de vita æterna Hab. 2. v. 4. Psal. 32. v. 1. 2. Matt. 22. v. 22. Marc. 16. v. 16. Rom. 10. v. 9. 10. Deprecatio & sponso *ex parte Mediatoris* tam de satisfactione pro nobis per expiationem peccatorum nostrorum. Psal. 40. v. 7. 8. 9. Job. 33. v. 24. Esa. 53. cap. Zach. 9. v. 11. Hebr. 10. v. 5. & seqq. Matt. 20. v. 28. cap. 26. v. 28. 1. Joh. 2. v. 1. 2. quam de renovatione naturæ, ut tandem desinamus peccare. Jerem. 32. v. 39. 40. Ezech. 36. v. 26. 27. Tit. 2. v. 12. 14. Ephes. 5. v. 26. 27. Stipulatio quoque fidei & novæ obedientiæ *ex parte nostræ*, sed non nisi per gratiam ipsius. Genes. 17. v. 1. 9. & cap. 15. v. 6. Jerem. 31. v. 33. 34. Marc. 16. v. 16. Act. 2. v. 41. Ephes. 2. v. 8. 9. 10.

II. Quod per omnes ætates Ecclesiæ unum idemque semper fuit, ipsa substantia est idem. Foedus gratiæ per omnes ætates Ecclesiæ unum idemque semper fuit. Ergo. *Major* certissima est. Quia ut veritas essentia ex stabilitate ejus ac duratione; sic identitas ex ejusdem essentia duratione cognoscitur. *Minor* distincte probatur de utroque Testamento. De *Vetere* quidem, inductione quatuor ætatum ejus. *Prima* est à lapsu Adami usque ad diluvium, quæ habet promissionem foederalem de Semine mulieris contrituro caput serpentis. Genes. 3. v. 15. De remissione peccatorum propter sacrificium ipsius, adumbratum sacrificio Abelis, cap. 4. v. 7. De vita æterna, in quam per fidem translatus est Enoch. cap. 5. v. 24. & de horum bonorum fonte gratuita Dei misericordia, qua in illuvione universali Ecclesia in familia Noachi servata est, cap. 6. v. 8. *Secunda* est à diluvio usque ad Moysen:

Q. foedus gratiæ per omnes ætates Ecclesiæ unum idemque semper fuit.



LOC.  
XI.

ubi jam Deus familiarius se patefecit, non modo Deum semi sefe nominans cap. 9. v. 26. sed etiam cum Abrahamo fœdas illud iniens, cap. 15. & 17. ac porro cum Isaac cap. 26. v. 34. ac Jacobo cap. 28. v. 13. 14. 15. idem renovans : illustrata simul promissione seminis benedicti per designationem tribus, connotationem temporis, nec non descriptionem regni ipsius : cap. 49. v. 10. Huc pertinet historia Jobi, in quatum redemptio per Christum, & remissio peccatorum, cap. 33. v. 23. 24. 25. tum fides resurrectionis & vitæ æternæ propter ipsum, cap. 19. v. 25. 26. perspicue docentur. *Tertia* est à Mose usque ad captivitatem Babylonicam. Hoc intervallo Fœdus gratiæ plenius revelatum & clarius explicatum fuit. I. Ab ipso Mose, qui de stella ex Jacobo oriunda, Num. 24. v. 17. de magno Propheta, Deut. 18. v. 18. aperte loquitur : & personam, officium, ac beneficia Christi passim typicè describit, ipso Christo teste Johan. 5. v. 46. II. A Prophetis prioribus sub iudicibus. Nam Josua & nomine & officio fuit figura Christi, Heb. 4. v. 8. Samson Nazareatu Jud. 13. v. 5. Liber Ruth seriem progenitorum ejus continuat, cap. 4. v. 18. & seqq. Et crebræ illæ liberationes populi Israël à tyrannide hostium, non aliunde quam ex gratia fœderis arcessendæ sunt, argumento locorum Exod. 3. v. 6. & seqq. 2. Reg. 13. v. 23. III. A Prophetis posterioribus sub Regibus, regno integro ac diviso. Ubi eminet illustris repetitio promissionis Davidi facta. 2. Sam. 7. v. 12. & seqq. Psal. 89. v. 20. & seqq. & explicatio fœderis grauiti in Psalmis secundum omnes partes proposita. Psal. 2. 16. 22. 25. 32. 40. 45. 68. 69. 97. 103. 110. 118. videatur etiam cap. 23. lib. 2. Sam. v. 5. Succedunt conaciones & oracula aliorum Prophetarum. Esaia cap. 7. 9. 11. 42. 53. 54. 55. 59. 60. Jeremiæ cap. 23. 30. 31. 32. Hoseæ cap. 6. 11. 13. Ioëlis cap. 2. Amosi cap. 9. v. 11. 12. Ionæ cap. 2. v. 1. Micha cap. 5. v. 2. & seqq. Nahumi cap. 1. v. ult. Habakuci cap. 2. v. 3. 4. Zephaniæ cap. 3. v. 9. *Quarta* est à captivitate Babylonica usque ad Christum, suis rursus interval-  
lis distincta: quorum singula fœderis gratuiti repetitionem atque expositionem continent. *Primo* enim Propheta, Ezechiel & Daniel, doctrinam fœderis gratuiti inculcarunt atque illustrarunt in ipsa captivitate. Ille cap. 11. 34. 36. 37. Ille cap. 2. 7. 9. & 12. ubi occurrit expressa mentio fœderis hujus, Christi, & ipsius vitæ æternæ. *Deinde* idem post captivitatem fecerunt posteriores Propheta: Haggæus cap. 2. v. 5. & seqq. Zacharias passim, imprimis cap. 3. 6. 9. 11. 13. & Malachias cap. 3. v. 1. 20. & seq. al. cap. 4. v. 2. & seq. *Postremo* cum jam in Ecclesia Iudaica desisissent Propheta, idem tamen genus doctrinæ de Fœdere gratuito inter multiples corruptelas sectarum servatum fuisse apparet & evinci potest ex Psalmis 44. v. 18. 19. item 85. v. 4. 5. 8. tum scriptis: ex Mac-  
cabæorum



cabzorum historiâ, atque aliis libris Apocryphis, ex cap. 11. ad Hebræos, & denique ex fide & confessione Zachariæ, Elisabethæ, Mariæ, Simeonis, Annæ, & aliorum qui tempora N. T. proxime antecesserunt atque etiam contigerunt. Hæc de atatibus V. T. *Ætas N. T.* saltem prima illa, quæ ministerio Christi & Apostolorum distingui potest, tam multa illustria ac familiaria documenta de fœdere gratiæ habet in Evangeliiis, & Epistolis Apostolorum, ut minime opus sit peculiarem eorum indiculum contexere.

III. Quod in Novo Test. ex Vetere partim demonstratur testimoniis divinis, partim illustratur exemplis Sanctorum, utrobique substantia idem est. Fœdus gratiæ sic demonstratur & illustratur. Ergo. *Major* est per se evidens. *Minor* per partes confirmanda est. *Primo* Fœdus gratiæ, prout in N. T. describitur, *demonstratur ex V.* in genere & specie. *In Genere* dictis sive testimoniis generalibus, quæ indefinite de eo loquuntur. Hujusmodi sunt: Luc. 1. v. 70. cap. 24. v. 27. & 47. Ioh. 1. v. 45. & cap. 5. v. 46. Act. 3. v. 24. cap. 9. v. 22. & cap. 10. v. 43. & cap. 13. v. 32. cap. 18. v. 28. & cap. 26. v. 22. Rom. 1. v. 2. cap. 3. v. 21. cap. 16. v. 26. 1. Cor. 15. v. 3. 4. Ephes. 2. v. 20. *In specie*: quæ ex Mose, Prophetis, & Psalmis peculiariter allegantur per totum N. T. *Ex Mose*: Gen. 11. v. 34. 35. al. 12. v. 2. 3. Actor. 3. v. 25. Gal. 3. v. 8. cap. 15. v. 6. Roman. 4. v. 3. Gal. 3. v. 6. c. 17. v. 5. Roman. 4. v. 17. c. 21. v. 12. Roman. 9. v. 7. Exod. 3. v. 6. Matth. 22. v. 32. c. 17. v. 6. 1. Cor. 10. v. 4. c. 19. v. 6. 1. Petr. 2. v. 9. c. 33. v. 19. Roman. 9. v. 15. Levit. 11. v. 45. 1. Petr. 1. v. 15. 16. c. 26. v. 12. 2. Cor. 2. v. 16. Numer. 21. v. 8. Iohan. 3. v. 14. Deuter. 18. v. 15. 16. 18. Actor. 3. v. 22. & c. 7. v. 37. c. 21. v. 23. Gal. 3. v. 13. c. 30. v. 11. Roman. 10. v. 8. *Ex Prophetis*: Ios. 1. v. 5. Heb. 13. v. 5. 2. Sam. 7. v. 14. Heb. 1. v. 5. Esa. 7. v. 14. Matth. 1. v. 23. c. 8. v. 18. Heb. 2. v. 13. c. 11. v. 10. Actor. 13. v. 22. c. 28. v. 16. Matth. 21. v. 42. 1. Petr. 2. v. 6. c. 40. v. 3. Matth. 3. v. 3. c. 42. v. 1. Matth. 12. v. 18. c. 49. v. 6. Act. 13. v. 47. c. 52. v. 7. Rom. 10. v. 15. c. 53. v. 4. Matth. 8. v. 18. & Actor. 8. v. 32. c. 55. v. 3. Act. 13. v. 34. Jeremia 31. v. 31. Heb. 8. v. 8. & seqq. Hof. 2. v. 23. Roman. 9. v. 25. 1. Petr. 2. v. 10. c. 11. v. 1. Matth. 2. v. 15. c. 13. v. 14. 1. Cor. 15. v. 54. Ios. 2. v. 28. Actor. 2. v. 17. Amosi 9. v. 11. Actor. 15. v. 16. Ionæ 2. v. 1. Matth. 12. v. 40. Mich. 5. v. 2. Matth. 2. v. 6. Nahumi 1. v. 15. Roman. 10. v. 15. Habacuci 2. v. 4. Roman. 1. v. 17. Haggai 2. v. 7. Hebr. 12. v. 26. Zach. 9. v. 9. Matth. 21. v. 5. c. 11. v. 12. Matt. 27. v. 9. c. 12. v. 10. Iohan. 19. v. 37. c. 13. v. 7. Matth. 26. v. 31. Malach. 3. v. 1. Matth. 11. v. 14. *Ex Psalmis*. Psal. 2. v. 1. 3. 9. Actor. 4. v. 25. c. 13. v. 33. Heb. x. v. 8. & c. 5. v. 5. Apoc. 2. v. 27. Psal. 8. v. 3. 7. Matth. 22.

LOC.  
XL

Q. in N. T.  
ex Vetere  
demon-  
stratur &  
illustratur.

LOC.  
XI.

v.16. Hebr.2. v.6. 1. Cor.15. v.25. Psal.16. v.8. Act.2. v.25. & 13. v.35. Psal.19. v.5. Rom.10. v.18. Psal.22. v.1. 19. 23. Matt.27. v.46. 35. Heb.2. v.12. Psal.31. v.6. Luc.23. v.46. Psal.32. v.1. 2. Roman.4. v.7.8. Psal.40. v.7. & seqq. Heb.10. v.6. & seqq. Psal.41. v.10. Ioh.13. v.18. Psal.45. v.7. Heb.1. v.8. Psal.68. v.19. Eph.4. v.8. Psal.69. v.10. 22. 23. 26. Iohan.2. v.27. Rom.15. v.3. Ioh.19. v.29. Psal.89. v.21. Act.13. v.21. Psal.97. v.7. Heb.1. v.6. Ps.102. v.26. 27. Heb.1. v.10. Psal.110. v.1.4. Matth.22. v.44. Act.2. v.35. Heb.1. v.13. & 5. v.6. & 7. v.17. Psal.118. v.22. 26. Matth.21. v.9. & 42. Psal.132. v.11. Act.2. v.30. *Secundo* idem Fœdus gratiæ *Exemplis Sanctorum fœderatorum V. T. in N. illustratur*: idque rursum vel indefinitè, citra expressam eorum mentionem, Luc.10. v.24. 1. Pet.1. v.10. 11. 12. vel definite, quoties aliqui memorantur nominatim: Abraham Ioh.8. v.56. Rom.4. v.1. & seqq. Isaac & Iacob Matth.8. v.11. Moses Heb.3. v.5. David. Rom.4. v.6. præcipuè autem qui longo ordine, secundum varias ætates V. T. recensentur & in fidei exemplum ac confirmationem proponuntur Hebr. cap.11.

Q. lex Mo-  
sis Patres  
V. T. de  
Fœdere  
gratiæ eru-  
divit.

IV. Quod Patres V. T. de Fœdere gratiæ erudit, & ad illud amplectendum præparavit ac stimulavit, id fœdus gratiæ præsupponit, sive jam tum fuisse docet. Atqui ipsa Lex Moſis, prout quatuor ejus posterioribus libris describitur, Patres V. T. erudit, &c. Ergo. Unde porro sequitur Fœdus gratiæ substantia idem esse in utroque Testamento, quum gratia Christi per fidem non nisi una ac eadem sit. Act.15. v.11. Rom.3. v.29. 30. *Major* colligi potest ex Epistola ad Gal. c.3. v.19. 21. 23. & per se liquet. *Minor* bifariam comprobatur, in genere & specie. *In genere*. I. Dictis Scripturæ. Rom.10. v.4. *Finis Legis est Christus*. Gal.3. v.24. *Lex pedagoga noster fuit in Christum*. 2. Cor.3. v.13. *Moses imponebat velamen faciei suæ, ne oculos defigerent filii Israël ad finem ejus, quod nunc ut inutile tollitur, id est, Legis*. Ioh.1. v.17. *Lex per Moſen data est: gratia & veritas per Iesum Christum exſtitit*. Matth.11. v.13. *Omnes Propheta & Lex ipsa usque ad Ioannem prophetarunt*, utpote qui fuit præcurſor Christi. II. Ratione. Quod passim vestitur promissionibus gratiæ, id Patres V. T. erudit de fœdere gratiæ. Lex Moſis, prout describitur quatuor posterioribus libris ejus, passim vestitur promissionibus gratiæ. Ergo. *Major* certa est: tum ex ipso genere Legis, est enim <sup>דבר</sup> *doctrina*: tum ex fine, propter quem promissiones illæ Legi sunt additæ. Gal.3. v.19. 24. *Minor* alibi prolixè, & juxta locos consentaneorum demonstrata est. Hic paucula quædam loca annotasse suffecerit. Exod.19. v.6. cap.20. v.2. 5. 6. c.34. v.6. 7. Levit.26. v.11. 12. 13. Num.21. v.8. 9. Deut.4. v.6. 7. 8. cap.7. v.6. 7. 8. 9. 12. cap.18.

cap. 18. v. 15. 16. 18. c. 30. v. 11. 12. 14. *In specie*, ex triplici Lege Mo-  
 sis, morali, forensi, & ceremoniali. Ex *Morali*: tum quia Patres con-  
 vincit peccatorum admissorum in Legem. Rom. 3. v. 20. Gal. 3. v. 19.  
 tum quia propter peccata eos subjecit iræ ac maledictioni divinæ,  
 Deut. 17. v. 26. Gal. 3. v. 10. utroque autem modo excitavit & stimu-  
 lavit eosdem ad quærendam & amplectendam expiationem ac veniam  
 peccatorum in Christo. Rom. 10. v. 4. Gal. 3. v. 24. Ex *Forensi*: Hæc  
 enim constituebat politiam populi Israëlitiçi usque ad Christum.  
 Gen. 49. v. 10. & gentem illam, ex quâ nasciturus erat Messias, veluti  
 impressa nota signabat, Psal. 147. v. 19. 20. Ideoque illo exhibitio ab-  
 rogata est. Ex *Ceremoniali* denique: quia ceremoniæ legis erant typi  
 ac figuræ Iesu Christi venturi; adumbrantes sacrificium ipsius pro pec-  
 catis, & de fructu illius erudientes mentes fidelium, ac confirmantes  
 conscientias eorum. Gal. 3. v. 23. 24. Coloss. 2. v. 17. Heb. 10. v. 1.  
 imo toto 9. & 10. capite.

V. Cujus Fœderis Sacramenta in utroque T. eadem sunt re signatâ, Q. Sacra-  
 illud substantia est idem. Fœderis gratuiti Sacramenta in utroque  
 Test. eadem sunt re signatâ. Ergo, *Ratio Majoris* minime obscura est. Test. ea-  
 Quippe in sacramentis res signata Fœderis est ejus substantia: & iden-  
 titas rei signatæ substantiæ identitatem arguit. Hinc est quod & in V. T.  
 Gen. 17. v. 10. & in N. Matt. 26. v. 26. 28. Sacramenta fœderis nomen  
 ejus metonymicè fortiuntur. Veritas *Minoris* dupliciter demonstrari  
 potest: Absolute: quando Sacramenta sigillatim & per se spectantur:  
 & comparate quatenus inter se *ἀναλόγως* conferuntur. Priore modo  
 circumcisio dicitur Fœdus Dei, quia erat signum fœderis ac promissio-  
 nis de circumcissione cordium à peccatis. Gen. 17. v. 10. 11. Deut. 30.  
 v. 6. Rom. 2. v. 28. 29. & sigillum justitiæ fidei Rom. 4. v. 12. Agnus  
 Pascha vocatur: non modo quod esset memoriale transitus Exod. 13.  
 v. 8. 9. sed etiam typus agni illius Dei, mactandi pro mundi pecca-  
 tis, 1. Cor. 5. v. 7. Baptismus appellatur ablutio à peccato Actor. 22.  
 v. 16. & lavacrum regenerationis, Tit. 3. v. 5. Sacra Cœna, corpus &  
 sanguis Christi, Matt. 26. v. 26. 28. item communio corporis & san-  
 guinis Christi 1. Cor. 10. v. 16. utpote quæ nobis sunt symbola me-  
 morialia horum bonorum sive beneficiorum in fœd ere gratiæ divini-  
 tus promissorum. Posteriore modo; Etenim Sacramentis V. T. tri-  
 buuntur nomina Sacramentorum N. T. & vice versa. Dicta nota sunt  
 1. Cor. 10. v. 1. 2. 3. 4. cap. 5. v. 7. Coloss. 2. v. 11. 12. Permutatio illa  
 nominum inter Sacramenta Vetera & Nova, fit respectu vel signi, vel  
 rei signatæ. Tertium non datur. Non signi ratione: nam signa diversa  
 sunt in omnibus Sacramentis. Ergo quoad rem signatam, quæ in omni-  
 bus

LOC.  
XI.

bus Sacramentis tanquam gratiæ spiritualis symbolis, una ac eadem est: sicut dicitur 1. Cor. 10. v. 3. 4. eandem escam spirituales edunt; & eundem potum spirituales biberunt: Bibebant enim ex sequente spirituali Petra, Petra vero illa erat Christus.

Antithesis Negans Heterodoxorum est: *Fædus gratiæ substantia non idem, sed diversum esse in V. & N. T.*

Rationes  
Negantes  
Heterodoxa.

Ἀντιθέσις Antitheseos Negantis Heterodoxæ.

Ex Natura Subjecti.

Q. Euan-  
gelium non  
fuerit in  
V. T.

*Euangelium non fuit in V. T. Fædus gratiæ sive gratuitum est ipsissimum Euangelium. Ergo Fædus gratiæ non fuit in V. T. & per consequens nec idem substantia est fædus in utroque Testamento. Minor est extra controversiam. Probationes Majoris sunt hæc: I. quia Euangelium plane ignotum fuit in V. T. Roman. 16. v. 25. nec ulla ejus mentio exstat apud Moysen & Prophetas. II. Quia Lex toto V. T. tempore ad Iohannem usque obtinuit. Matth. 11. v. 13. III. quia principium Evangelii Novo T. diserte adscribitur Marc. 1. v. 1. IV. quia Euangelium est doctrina gratiæ & veritatis, quæ per Christum demum exstitit, Ioh. 1. v. 17. Sed doctrina illa non magis fuit in V. T. quam ipse Christus, in plenitudine temporis ex muliere factus, ut est ad Gal. 4. v. 4.. Ergo Euangelium quoque non fuit in V. T. RESP. Solutioni hujus argumenti præmittenda est distinctio nominis Evangelii: quod ambiguum dicitur etiam quando doctrinam de gratia Dei in Christo significat. Etenim vel est promissum tantum, vel insuper completum, prout ipse Apostolus distinguit Roman. 1. v. 2. 3. Euangelium promissum est V. T. completum N. T. Utrouque autem modo conjunctum sub fœdere gratiæ continetur, quod utrique est commune. Major igitur argumenti principalis vera tantum est de Euangelio secundum quid, sive completo: de promisso aperte falsa est Roman. 1. v. 2. In Moxore etiam non æquipollent Fædus gratiæ & Euangelium, stricta illa significatione, ut alibi quoque monuimus. Sed probationes Majoris videamus. Prima est bimembris. Priore membro depravat locum Apostoli Roman. 16. v. 25. Non dicit Euangelium fuisse plane ignotum in V. T. secus ne patefieri quidem aut declarari potuisset per Scripturas Propheticas. v. 26. Sed comparete cum luce N. T. quæ multo clarius, & pluribus etiam innouit, Ephes. 3. v. 5. Altero petit principium. Nam verbum <sup>εὐαγγελίζω</sup> Euangelizare, & nomen <sup>εὐαγγέλιον</sup> Euangelium etiam apud Prophetas reperitur, usurpatum de Christo & doctrina ipsius. Psalm. 40. v. 10. Esa. 40. v. 9. cap. 52. v. 7. cap. 61. v. 2. Nah. 1. v. 15. Et si Euan-  
gelium*

gelium est æternum Apoc. 14. v. 6. jam ante diluvium prædicatum à Noha, 1. Pet. 4. v. 6. nulla ratio prohibet, quominus usus nominis extendatur etiam ad V. T. *Secunda* inconsequens est: tum quia Lex significatu laxiore etiam Euangelium complectitur, ut supra ostendimus: tum quia ad complementum promissionum V. T. dictum istud pertinet, & à Servatore refertur. *Tertia* ambiguitate fallit. Principium Euangelii *Marc. 1. v. 1.* notat initium historiæ Euangelicæ de ministerio Joh. Baptistæ & Christi: ut docet collatio v. 4. & seqq. non autem inchoationem doctrinæ de gratia Dei in Christo, quæ v. 2. 3. testimoniis Prophetarum confirmatur. *Quarta* vero & ultima I. in *Majore* definitionem statuit angustiorum suo definito: ut quæ Euangelio quoad promissorum ac typorum complementum duntaxat convenit, quoad ipsam promissionem non item. II. in *Minore* latet hypothesis hæretica: quod Christus nullo modo existerit ante incarnationem. Atqui fuit jam in principio, ut Deus Joh. 1. v. 1. semper etiam fuit Mediator Ecclesiæ apud Deum: sed in V. T. ἀρχῆς, in N. T. ἐν ἀρχῇ. Heb. 1. 3. v. 8.

### Ex Natura Prædicati.

I. *Opposita differunt substantia. Fædus Vetus & Novum, sive legale & gratuitum sunt opposita. Ergo. Major est axioma logicum. Minor constat autoritate Scripturæ, duo illa fœdera inter se opposita immediate. Ier. 31. v. 31. & seqq. Heb. 8. v. 8. & seqq. Gal. 4. v. 24. & seqq. 2. Cor. 3. v. 6. & seqq. RESP.* Dari potest totum, si Fædus Vetus idem sit quod legale, stricte sumtum. Novum idem quod gratuitum. Illa enim haud aliter differunt quam Lex & Euangelium in propriissima significatione. Ostendimus vero Vetus Fædus dici ambigüe, nec minus de Fœdere gratiæ, quale fuit ante Christum, quam de Fœdere operum intelligendum esse. Hinc patet geminam esse oppositionem Fœderis Veteris & Novi. Unam ratione substantiæ, alteram quoad accidentia, h. e. accidentarium administrationis modum. Dicitur enim Fædus Vetus Legale, non simpliciter, sed legale typicum. Et locis allegatis ratio utriusque oppositionis pluribus circumstantiis manifesta est. Ex priore conceditur totum, uti diximus: sed à quæstione disceditur. Ex posteriore Major tantum est particularis, universaliter falsa est.

II. *Qua præceptis & promissis differunt, differunt realiter, sive ipsa substantia. Fædus Vetus & Novum differunt præceptis & promissis. Ergo. Major non requirit probationem: siquidem præcepta & promissa essentiam fœderis ingrediuntur & constituunt. Minor utroque membro asserenda est. Differentia præceptorum ex loco antecedente de Lege sic concluditur. Cujus fœderis præcepta alia perfectiora sunt, quam erant prius, alia planè nova sunt, id ipsum*

Q. Fœdus  
Vetus &  
Novum  
sunt oppo-  
sita.

Q. Fœdus  
Vetus &  
Novum  
differant  
præceptis  
& promissis.



LOC.  
XI.

certe preceptis differt. Atqui precepta Fæderis Novi alia perfectiora sunt, quam erant sub Vetere Fædere: utpote qua mediator novi Fæderis Christus Iesus partim emendavit & correxit, partim etiam consummavit sive absolvi: alia plane nova sunt, ignota Veteri Fæderi, & data demum à Legislatore Novi Fæderis, ad declarandam ejus præcellentiam. Ergo Vetus Fædus & Novum præceptis differunt. Differentia vero promissionum hoc argumento stabilitur. Promissiones corporales & spirituales verè differunt. Promissiones Veteris Fæderis fuerunt corporales, Novi Fæderis vero sunt spirituales. Ergo verè differunt. Minor de utroque promissionum genere facile ostendi potest. De promissionibus corporalibus Veteris Fæderis. I. quia Deus per Moysen Legis sue observatoribus multa beneficia corporalia expresse pollicetur. Exod. 23. Levit. 26. Deut. 7. & 28. II. Quia in V. F. nulla vita æterna, à Deo populo suo promissa, fit mentio. De promissionibus spiritualibus N. Fæderis: Quia vita æterna & Spiritus Sanctus sunt promissa N. Fæd. propria. Vita æterna quidem. I. Quia constat ex N. T. vitam æternam primum fuisse per Iesum Christum à Deo promissam, & per ejus Evangelium patefactam: cum prius apud Deum lateret incognita. Loca sunt: Ioh. 1. v. 18. 2. Timoth. 1. v. 10. 1. Ioh. 1. v. 2. & cap. 2. v. 25. II. Quia per Evangelium introducta spes melior, quam erat sub Lege Heb. 7. v. 19. Ergo spes vita æterna Evangelii tantum est, non Legis. III. Christus præstantioris Fæderis Mediator appellatur, quod præstantioribus promissis sancitum est. Heb. 8. v. 6. Atqui præstantiora illa promissa sunt promissa vita æterna. Ergo. Spiritus Sanctus quoque I. quia in N. F. tantum Deus pollicetur Spiritus S. omnibus sibi obedientibus. Luc. 11. v. 13. Ioh. 7. v. 39. II. Quia donum Spiritus Sancti est certa firmaque spes vita æterna, nobis promissa. At spes vita æterna non fuit in V. T. Ergo. III. Si promissum Spiritus S. fuisset etiam in V. T. utique perfecta Legis observatio non fuisset patribus impossibilis. Fuit vero impossibilis: ut docet Apostolus Roman. 7. & 8. cap. Ergo promissum Spiritus S. in V. T. nullum fuit. RESP. Vitium commune & quasi πᾶσι κοινόν & hujus argumenti est confusio distinguendorum, h. e. Veteris Fæderis & Legis stricte sumtæ; quæ æquipollentia non sunt, ceu vulgo opinantur: sed differunt ut latius & angustius: quum V. F. non minus promissionem gratiæ, prout dispensata est in V. T. quam legem operum complectatur. Nos missa Majore argumenti principalis negamus propositionem Minorem, de fædere gratiæ, de quo solo est controversia, acceptam. Probatio quâ differentia præceptorum asseritur, elenchi ignorance aberrat à quæstione: tum etiam loco antecedente de Lege prolixè confutata est. Altera, qua promissionum etiam differentia ostenditur, iterum fallam habet Minorem, siquidem ex mente adversariorum exclusive intelligatur. Etenim utriusque generis promissiones utrique Fæderi sunt communes,

Vetus Fædus habet promissiones spirituales.



munes, non alia propria V.T. alia item N.T. Habet V.F. promissiones non minus spirituales. Exod. 34. v. 6. 7. Lev. 26. v. 12. 41. 42. 44. 45. Deut. 18. v. 15. & seqq. cap. 30. v. 2. 3. 6. 11. 12. 13. 14. quam corporales Levit. 26. Deut. 28. Vicissim N. F. præter promissiones spirituales, quæ potiores, etiam corporales continet, 1. Timoth. 4. v. 8. Marc. 10. v. 29. 30. Matth. 6. v. 33. De quibus cum alibi operose disputatum sit, nihil hic repetemus. Tantum rationes adversariorum pro utroque genere paucis diluamus. *Pro bonis corporalibus V.F.* duas præcipue opponunt. Sed *Prior* non concludit quæstionem: quia non habet exclusivam. Non tantum pollicetur Deus corporalia bona per Moysen, sed etiam proponit ac offert beneficia spiritualia, ut inductione locorum ostensum est. Quin ipsa bona corporalia documenta ac symbola fuerunt spiritualium. Rom. 4. v. 12. & seqq. 1. Corinth. 10. v. 1. 2. 3. Hebr. 11. v. 8. 9. 10. ex gratuito ipsius favore in Christo profecta. Exod. 3. v. 6. 7. 8. *Alter* vero dictis contrariis facile refellitur. Observat quidem Augustinus lib. xix. contra Faustum, Regnum cælorum nusquam expresse nominari in Lege. Idem tamen satis esse docet quod nominantur æquivalentia; benedictio, beatitudo, vita, æternum Sabbathum, novum cælum. Nos vero salutis vitæque æternæ etiam expressam mentionem exstare in V. T. asseverare non dubitamus argumento locorum Esa. 45. v. 17. Dan. 12. v. 2. Psal. 16. v. 11. & alibi. Succedunt *Rationes* de promissis atque bonis spiritualibus, quæ *vita æterna & dono Spiritus S.* definiuntur & tergemina ratione suffulciuntur. In primo ordine quæ *Prima* est petit principium & falso asserit: Vitam æternam demum in N. T. per Christum esse promissam, ante verò simpliciter latuisse apud Deum. Siquidem non modo ipsum beneficium, sed etiam nomen ejus diserte monstravimus in V. T. Et Ephes. 3. v. 5. testatur Apostolus aliis ætatibus non innotuisse, prout nunc revelatur Sanctis. Nota igitur jam olim fuit vitæ æternæ promissio, licet non æque nota, aut tam multis nota, quam nunc in hac temporis plenitudine declarata est. Alium sensum in locis allegatis frustra quærunt aut fingunt. *Iohan. 1. v. 18.* Sermo est de clara aperta que Dei cognitione in Christo: quam neque gentes ex lumine naturæ, neque Judæi ex promissionibus & typis V. T. percipere potuerunt: Christus autem in carne manifestatus sermonibus & operibus nobis exhibuit: ut v. 17. antecedentis collatio docet. 2. *Timoth. 1. v. 10.* Loquitur Apostolus de complemento promissionum, quæ in V. T. adumbratæ fuerunt obscuris typis ac figuris. Nec simpliciter ait: Christum vitam & incorruptibilitatem in lucem produxisse, sed produxisse per Evangelium: ut ostendat promissionibus V. T. obscurioribus, novum & coruscum lumen illa-

Vita æterna nota fuit in V. T.

Vindicantur dicta Iohan. 1. v. 18.

2. Tim. 1. v. 10.

LOC. XI. tum esse per prædicationem Euangelii de Christo exhibitio. 1. *Ioh. 1. v. 2.*  
 Christus vita æterna appellatur: tum subjectivè, quia est ille æternum  
 vivens: qui est, & qui erat, & qui venturus est. Apoc. 1. v. 4. 8. tum ef-  
 fective, quia vitæ æternæ autor est & largitor. *Iohan. 1. v. 25. & cap. 14.*  
 v. 6. Sicut vero ipse obscurius in V. clarius in N. T. agnitus fuit: ita vi-  
 ta æterna, cujus olim obscurior erat cognitio, cum ipso in carne exhi-  
 bito clarissimè innotuit. 1. *Iohan. 2. v. 25.* Promissio vitæ æternæ Christo  
 tribuitur, non quasi tum primum cœperit, sed quod omnibus credenti-  
 bus ac in fide perseverantibus, se vitam illam certo daturum verbo  
 Euangelii declaravit. Et plane inconsequens est ratiocinatio: Christus  
 in N. T. promisit vitam æternam. Ergo Deus in Veteri T. eam non  
 promisit. *Secunda Ratio* ex antecedente comparato & limitato, non recte  
 infert consequens absolutum. Tantum sequitur: spem vitæ æternæ  
 angustiolem & obscuriolem fuisse sub Lege, quam sub Euangelio. Si-  
 quidem melior dicitur spes Novi Testamenti, tum quia amplior, augu-  
 stior, atque illustrior est priore: tum etiam quia Christus Sacerdos N. T.  
 ex se & per se in salutis æternæ spem nos erigit, quod Sacerdos Leviti-  
 cus nullo modo præstare poterat. *Tertia Ratio* *assumptam* Neganda  
 est ob fallaciam à dicto secundum quid. Præstantiora illa promissa de  
 quibus *Hebr. 8. v. 6.* sermo est, sane ad vitam æternam quoque refe-  
 renda sunt; Verum non absolute sive exclusive: quum Lex promittat  
 vitam æternam. *Levit. 18. v. 5.* sed in quantum vita æterna est donum  
 Dei gratuitum, quod absque meritis operum obtingit credenti, & cum  
 aliis Fœderis gratuiti beneficiis, remissione peccatorum & inscriptione  
 Legis in cordibus, inseparabiliter cohæret. Hæc responsio evidens est  
 in textu; distinguit Fœdus legale à fœdere gratuito: huiusque promissa  
 olim facta, in Christo completa fuisse ostendit. Jam *secundi ordinis Ra-  
 tiones* non plus momenti aut ponderis habent. *Prima* infirmatur & re-  
 fellitur dictis contrariis V. T. testantibus etiam fidelibus V. T. promif-  
 sum & indultum fuisse Spiritum S. Cujusmodi sunt: *Psal. 51. v. 13. &*  
*143. v. 10. Esa. 44. v. 3. 4. cap. 59. v. 21. Ezech. 36. v. 27. cap. 38. v. 19.*  
*Hag. 2. v. 5. & passim. Luc. 11. v. 13.* commendatur precum studium  
 ab effectu exauditionis, videlicet donatione Spiritus S., ac donorum  
 spiritualium per ipsum collatione. Sed effectus ille ad Novum Testam.  
 ne minimo quidem apice restringitur: non magis quam ipsæ preces  
 N. T. propriæ statuuntur. *Iohan. 7. v. 39.* autem agitur de copiosa effu-  
 sione Sp. S. die Pentecostes inchoanda *Act. 2. v. 17. 18.* indeque con-  
 tinuanda sub Regno Christi usque ad consummationem seculi *Matth.*  
*28. v. 20. Marc. 16. v. 20.* Hoc vero charisma κατὰ π, non ἀπλως de-  
 fuit veteri Ecclesiæ, quatenus tum parcius, tum etiam paucioribus di-  
 spensa-

1. Iohan. 1.  
v. 2.

1. Iohan. 2.  
v. 25.

Hebr. 8.  
v. 6.

Donum  
Sp. S. pro-  
missum  
fuit in V. T.

Luc. 11.  
v. 13.

Iohan. 7.  
v. 39.

spensatum fuit: argumento loci Gal. 4. v. 1. 2. & seqq. Idem ex antithesi dicti controversi colligere est. Etenim fluminibus Sp. S. in N. T. tacitè opponuntur ejus guttæ sub V. T. sparæ in fideles. Sed flumina notant abundantiam. Guttæ igitur copiam minorem significant. *Secunda Ratio* utraque propositione deficit. *Majore*: quia nomen Spiritus S. illo sensu nusquam reperitur in Scriptura; nec ab effectu causa, quæ est persona divina per se subsistens, se jungitur. *Minore* quoque, ut quæ petit principium, ante verò satis superque confutata est. *Tertia* denique; Est enim manifestè in consequens ob fallaciam causæ & dicti secundum quid. Impossibilis fuit perfecta legis obedientia in V. T. quia imperfecta fuit Sanctorum Patrum regeneratio 1. Reg. 8. v. 46. non autem quod plane expertes fuerint Spiritus sancti regenerantis. Interim nihilo magis possibilis est perfecta legis obedientia in N. T. quicquid etiam perfectionis jactitent adversarii. Scriptum est enim: *Ex parte cognoscimus, adveniet perfectum* 1. Corinth. 13. v. 9. 10. Et 1. Iohan. 1. v. 8. *Si dixerimus nos peccatum non habere nos ipsos fallimus*. Num ergò idem donum Spiritus S. derogabunt fidelibus N. T.?

III. *Vbi non est eadem ratio tum expiationis, tum remissionis peccatorum, ibi est differentia essentialis inter ipsa fœdera. In V. & N. T. non est eadem ratio tum expiationis tum remissionis peccatorum. Ergò inter V. & N. T. est differentia essentialis. Major manifesta ac certa est. Veritas Minoris distincte ostenditur in utroque membro. Quoad prius. I. Quia in V. F. tantum peccati infirmitatis aut imprudentia constituta erat expiatio per sacrificia legalia. Hebr. 9. v. 7. non quidem vi insita aut merito proprio; sed ex benignitate Dei, propter illa veniam indulgentis. Graviora verò peccata, vel moriebantur, vel absque piaculo à Deo condonabantur, extra citraque promissionem fœderis. At sub N. F. ejusque vigore, non solum infirmitatis aut imprudentia, sed etiam alia graviora peccata expiantur, dummodo ab eis se peccator convertat. II. Sub V. F. tantum expiabantur peccata quoad reatum pœnæ temporaria. At sub Novo etiam expiantur quoad reatum pœnæ æternæ; & ut loco pœnæ vita æterna in fœdere promissio offeratur. Hebr. 9. v. 12. Quantum ad posterius: siquidem in V. F. pendebat remissio peccatorum ex mera Dei gratia ex Christo: in N. F. autem pendet ex gratia Dei in Christo & fide in ipsum. Rom. 3. v. 24. 25. R E S P. Minorem dicimus non modo falsam, sed etiam blasphemam esse & damnabilem, evertentem unicum illud salutis fundamentum, præter quod aliud poni non potest. 1. Corinth. 3. v. 12. Expiatio peccatorum vera ac realis una & eadem est sub utroque Fœdere, videlicet per unicum illud sacrificium Christi olim promissum & præfiguratum in V. & tandem exhibitum in N. F. Psal. 40. v. 7. 8. 9. Hebr. 10. v. 5. & seqq. Una quoque ac eadem est*

Q. in V. & N. F. non sit eadem ratio tum expiationis, tum remissionis peccatorum.

remis-

LOC.  
XI.

remissio peccatorum per gratiam Dei in Christo; quæ expiationem sequitur, ut effectus suam causam. Actor. 15. v. 11. Rom. 3. v. 24. 25. & seqq. Utrumque *κατασκευα* hujus controversiæ firmissimis asseruit testimoniis ac rationibus. Proinde nihil superest, quam ut *objectiones* adversariorum solvantur. *Pro differentia expiationis* afferunt duas. Sed in *Prima* nihil veri aut sani inest. I. falsum quod sacrificia vetera habuerint veram & propriam expiationem, sive ex se, sive ex gratia Dei. Non enim potuerunt auferre peccata. Hebr. 10. v. 4. nec sanctificare conscientias cultorum. Hebr. 9. v. 9. & cap. 10. v. 1. Et quæ eis tribuitur expiatio Levit. 4. v. 26. 31. 35. & cap. 7. v. 11. ceremonialis duntaxat fuit & typica, expiationem per Christum futuram adumbrans. Coloss. 2. v. 16. 17. Hebr. 10. v. 1. II. Falsum, quod pro levioribus tantum, infirmitatis aut imprudentiæ, ac non etiam pro gravibus peccatis facta sit expiatio sub lege; iis exceptis quæ lex capitaliter plecti volebat. Nam Israëlitz ab omnibus iniquitatibus suis gravibus juxta ac levibus, typice & sacramentaliter expiabantur Lev. 16. v. 16. 21. & cap. 6. v. 2. 6. 21. 5. v. 21. 25. & cap. 5. v. 3. Nec repugnat quod Hebr. 9. v. 7. Pontifex dicitur obtulisse pro ignorantibus populi. Neque enim dicitur tantum obtulisse pro ignorantibus. cap. 7. v. 27. ignorantia simpliciter & indefinite peccata appellantur. Est etiam affectata quædam ignorantia in peccatis contra conscientiam, quam ne ipsi quidem peccatis levioribus accensuerint. III. Falsum quod expiatio aut venia peccatorum cuiquam contigerit sub V. F. extra aut citra Fœdus gratuitum: utpote ex cujus promissione in solidum dependet Genes. 15. v. 6. cap. 17. v. 7. Esa. 59. v. 2. 1. Jerem. 31. v. 31. Dan. 9. v. 17. 24. 25. Hæc de primâ objectione. *Alterâ* nihilo verior est aut sanior. Falsum enim, quod expiatio sub V. F. tantum valuerit ad tollendum pœnæ temporariæ reatum. Atqui expiatio, Utrique Fœderi communis, proposita fuit in unicâ Christi victimâ Psal. 40. v. 7. Heb. 10. v. 5. quæ omnem omnino reatum, non minus æternæ, quem temporariæ pœnæ, proprie sic dicæ, induxit & abstulit. Gen. 15. v. 6. Psal. 32. v. 1. 2. & 103. v. 3. 10. Esa. 53. v. 10. 11. Dan. 9. v. 17. 24. 25. Rom. 8. v. 1. *Pro differentia remissionis peccatorum* afferunt *rationem unam*. Sed quæ est pura puta principii petitio: qua remissio peccatorum sub Veteri Fœdere gratiæ Dei extra Christum adscribitur: Sed nulla prorsus est Dei gratia ad R. P. & salutem extra Christum. Actor. 4. v. 12. 2. Corinth. 5. 19. nulla quoque fuit unquam, inde à lapsu primi hominis, sive ante diluvium. Genes. 3. v. 15. cap. 4. v. 4. Hebr. 11. v. 4. sive post illud sub Patriarchis Gen. 11. v. 34. 35. cap. 22. v. 18. Mose Iohan. 5. v. 46. & Prophetis Actor. 10. v. 43. concludimus ergo cum Petro Actor. 15. v. 11. Gratia Domini nostri

Hebr. 9.  
v. 7. expli-  
catur.

nostri Jesu Christi, sicut nos, sic & Patres V. T. servatos fuisse: cum Paulo Hebr. 9. v. 22. absque effusione sanguinis Christi, sanguine vitali adumbrati, nullam unquam fuisse remissionem.

IV. In *fœderibus* mutata conditione principali, ipsa substantia sive essentia mutatur. In N. F. mutata est conditio principalis; quia imperata fides in Christum, quam V. F. non exigebat, quin etiam ignorabat. Ergo. Minor variis argumentis firmari potest. I. Enim fidei in Christum nulla fit mentio in toto V. T. II. Quia fides etiam in N. T. absque Christo describitur præsertim Hebr. 11. III. Quia testatur Apostolus, fidem in Christum demum venisse per Evangelium. Gal. 3. v. 22. & seqq. IV. Quia fides Patrum, fuit fides generalis in Deum; qua etiam in Christum dicitur, quatenus fertur in eum, qui ipsam misit. argumento loci Iohan. 12. v. 44. V. Fides in Christum, qua Patribus V. T. vulgo tribuitur, aut est historica, aut justificans. Si illa solum fuit, quæ civerunt & crediderunt Christum aliquando venturum & moriturum esse, nihil ad rem facit: utpote qua R. P. & salus aterna obtineri nequit. Et talis omnino fuit fides communis eorum, qui expectabant redemptionem Israelis Luc. 2. v. 38. Iohan. 4. v. 25. Sin altera etiam fuit, doceri necesse est eam ullibi mandatam esse in Veteri Testamento; aut inter Patres viguisse unquam: præsertim cum communis opinio Iudæorum, atque etiam Apostolorum jam credentium in Christum fuerit, Christum non esse passurum, moriturum, aut resurrecturum. Matth. 16. v. 22. Luc. 18. v. 34. cap. 24. v. 25. 26. RES P. Conditionem principalem N. F. ex parte nostra esse Fidem in Christum, facile concedimus. Sed quod ea non comprehendatur sub Fœdere Abrahamico, jam supra refutatum est, nec argumentis oppositis ullo modo evincitur. Primum quod Scriptura V. T. fidei in Christum nullam mentionem faciat, apertè falsum est. Dicit enim; *Credidit Abraham Deo & imputatum est ei ad justitiam*: Gen. 15. v. 6. Item: *credidi, & ideo locutus sum*: Psal. 116. v. 10. Item: *Servus meus iustus cognitione sui iustificabit multos*: Esa. 53. v. 11. Item: *Iustus ex fide sua vivet*: Hab. 2. v. 4. Quæ omnia de fide Christi & Evangelii interpretatur Scriptura N. T. Rom. 4. v. 3. & seqq. 2. Corinth. 4. v. 13. Iohan. 17. v. 3. Rom. 1. v. 16. 17. Similiter falsum est *Secundum*. Testatur namque Scriptura N. T. quod Abraham viderit diem Christi, Iohan. 8. v. 56. pii Reges ac Prophetæ eum videre desideraverint, Luc. 10. v. 24. atque de eo inquisiverint, 1. Petr. 1. v. 11. 12. Si fidei illa visio fuit, non oculorum; utique absque Christo, seu proprio objecto fides ipsorum non describitur. Idem docetur Hebr. 11. & quidem partim expressè v. 26. & ipsa conclusione totius exhortationis, cap. 12. v. 1. partim implicite, typico sacrificio Abelis, v. 4. nec non promissionibus Abrahamo, & cæteris Patriarchis factis v. 8. & seqq. quarum caput & objectum principale fuit Christus,



LOC.  
XI.

ex illorum femine oriundus, Gal. 3. v. 16. *Tertium* ludit homonymia in vocabulo fidei. Gal. 3. v. 23. 25. fides non est habitus vel actus, quo iustificamur coram Deo: sed metonymicè sumitur pro objecto suo principaliore Christo; quo veniente in carnem ipsa fides, hoc est, res credita venisse dicitur. *Quartum* inconsequens est, quatenus objectum fidei generale opponit speciali, & per illud subvertit. At longe aliter ipse Christus ratiocinatur, Iohan. 14. v. 1. *Creditis in Deum, etiam in me credite*, nimirum quia ipse sit unus ille ac verus Deus cum Patre, in quo solo salutis fiducia collocanda est, ut docet cap. 10. v. 30. Proinde cap. 12. v. 44. tantum loquitur ex hypothesi, hoc est, falsa opinione Judæorum, derogantium ipsi fidem, quod putarent esse nudum hominem, nulla docendi autoritate instructum. confer Iohan. 7. v. 16. *Quintum* & ultimum, quod forma dilemmatis enunciat, *priore* quidem membro est impertinens: ad quod tamen perperam referunt fidem eorum, qui expectasse dicuntur redemptionem Israël. Luc. 2. v. 38. quum fides illa fuerit vere iustificans & salvifica; non minus quam fides Annæ v. 36. 37. Simeonis v. 29. & seqq. Zachariæ cap. 1. v. 67. & seqq. aliorum. Sed *posteriore* petit principium: atque insuper impingit per accidentis fallaciam. Etenim dictis & exemplis sacris jam ante ostendimus, Patres V. T. tali fide iustificatos & servatos esse. Mandatum fidei in Christum non modo generale, sed etiam speciale habetur in V. T. Exod. 23. v. 20. 21. Deut. 18. v. 18. 19. Psal. 2. v. 12. Esai. 53. v. 1. Postremo fides communis Judæorum, & Apostolorum vere credentium in Christum, nec tamen intelligentium aut admittentium modum redemptionis per passionem ac mortem ipsius: fuit quidem fides vera, quoad objectum: quod Christus esset promissus ille Messias, Redemptor ac Servator mundi; concepta ex Scriptura Iohan. 1. v. 16. & ipsi Christo approbata. Matth. 16. v. 17. simul vero etiam errore & incredulitate permixta fuit, quoad redemptionis ac salvationis modum; hausta non ex Scriptura, ex quâ redarguitur, Luc. 24. v. 27. sed ex erronea Judæorum persuasione de terreno Christi regno. Matth. 20. v. 21. 24. Act. 1. v. 6. Prius fidei ipsorum convenit per se, alterum per accidens tantum, emendatum & sublatum magisterio Spiritus S. iuxta promissionem Christi Iohan. 16. v. 13. Act. 1. v. 8. Ut verbo concludamus: cum fides & verbum sint relata; Rom. 10. v. 17. Talis fuit fides Patrum in Christum sub V. T. quale fuit verbum V. T. de Christo. Atqui verbum V. T. docet Christum, & testatur de ipso: sed obscurius, propter promissiones & typos illius, qui tum erat futurus. Quare fides Patrum sub V. T. quoque erat in Christum; sed obscurior, minusque illustris, &c.

Fides Judæorum  
& Apostolorum  
qualis.



## LOCUS DUODECIMUS

De

PERSONA & OFFICIO  
CHRISTI.

**S**umma ac nucleus totius Evangelii est CHRISTUS  
JESUS, personâ Θεάνθρωπος, officio Propheta, Sacerdos,  
& Rex Ecclesiæ suæ. Testantur illud non modo conciones  
Evangelistarum & Apostolorum in N.T. sed etiam vaticinia  
Prophetarum ac typi legales in V., usque adeò ut descriptiones Evan-  
gelii insigniores, quæ utrobique magno numero occurrunt, non aliun-  
de arcescantur ac proveniant. Quare ipsa series & connexio locorum  
ab Evangelio nos ducit ad Christum, ut, quæ Controversiæ illic gene-  
ratim propositæ sunt, hic speciatim cognoscantur & discutiantur. Sed  
majorem operæ hujus partem jam alibi exsecuti sumus; refutatis erro-  
ribus præcipuis de persona & officio Christi, quibus nostri temporis  
Hæretici & Sectarii doctrinæ Orthodoxæ puritatem inficiunt & cor-  
rumpunt. Restat specilegium circa illas maximè quæstiones, quæ  
tum festinatis operis fuerunt prætermittæ. Earum Elenchum prius-  
quam adornemus, de Calumniis & Logomachiis, quæ huc congeri so-  
lent, paucis procemii loco est dicendum.

## CALUMNIÆ.

**PRIMA:** *Quod negemus virginitatem Mariæ in partu; as-  
ferentes naturali modo, aperto utero peperisse; contra oracula  
Prophetica Esa. 7. v. 14. Ezech. 44. v. 2. & complementum  
eorum Evangelicum Matth. 1. v. 21. & seqq. ex quo credimus  
in Symbolo, Servatorem non modo conceptum, sed & naturæ  
esse ex virgine.*

**RESP.** Si virgo est, quæcunque intacta est à viro phrasi Scripturæ  
Matth. 1. Luc. 1. 1. Corinth. 7. & passim; certe non negant virginita-  
tem Mariæ, qui eam aperto utero peperisse censent. Concepit, cum vi-  
rum non cognovisset, Luc. 1. v. 34. nec cognovit eam Josephus, usque  
dum peperisset filium Jesum Matth. 1. v. 25. Ergo virgo concepit, vir-  
go peperit. Et tamen peperit referato virginalis uteri meatu. I. enim

Virginitati  
Mariæ ni-  
hil hinc  
decedit.

I O C.  
XII.

hæc propria verbi significatio circa partum fœminarum. II. observavit Maria legem de primogenitis, Luc. 2. v. 22. 23. 24. ex Exod. 13. v. 2. Qua omnino non tenebatur, si uterum ipsius Filius, cum nasceretur, non aperuisset. III. Ut modus & tempus gestationis ordinarium fuit, ita partus fuit naturalis, communi parientium conditioni respondens: ut series historiæ docet. Sed partus naturalis dicitur quo fœtus per apertum uterum erumpit, ac editur in lucem. Quare apertione uteri non læditur aut tollitur Mariæ Virginitas. *Esa. 7. & Matth. 1.* Virgo appellatur, quia intacta est à viro. Quo sensu etiam in Symbolo usurpatur idem nomen. Locus *Ezech. 44. v. 2.* allegoricus est, eoque non argumentativus, vel adversariorum confessione. Glossa verò aliena est à proposito & scopo visionis Propheticæ; in qua ædificium monstratum Prophetæ, non fuit typus Virginis Mariæ, sed universalis Ecclesiæ, cui porta cœli clausa ob peccatum, patet & revelatur per Sacerdotem Christum.

SECUNDA: *Quod etiam negemus veram Christi humanitatem detrahendo ei personalitatem.*

Veritas  
humanæ  
naturæ &  
subsistentiæ  
quatenus  
separabiles  
vel non.

RESP. Multum differunt veritas humanæ Christi naturæ, & ejusdem subsistentia. *Veritas* pendet & æstimatur ex partibus ejus essentialibus anima & corpore: nec non ex proprietatibus, tum essentialibus, tum naturalibus, ex quibus ipsa natura humana constat & cognoscitur. *Personalitas* consistit in separata subsistentia naturæ intelligentis singularis, veritatem essentiæ habentis. Estque accedens naturæ intelligentis individua, inseparabile quidem communiter; ut exempla ostendunt; separabile tamen singulariter, idque supra naturam, in Christo per gratiam unionis 1. Timoth. 3. v. 16. præter naturam vero in monstris quibusdam, quando unum trahitur ad subsistentiam alterius, & duorum singularium, inter se concretorum, unica fit subsistentia. Scriptura & nominatim Apostolus Phil. 2. tribuit Christo veritatem naturæ humanæ, quoad partes & utriusque generis proprietates v. 7. & 8. personalitatem vero humanam ei adimit; partim dum formam servi acceptam sive assumptam fuisse testatur à Filio Dei, in *Imagin* ipsius. v. 7. partim quatenus asserit, assumptione hac similem factum esse hominibus, quoad speciem & communionem ejusdem naturæ: non verò similem huic vel illi homini, quoad personalitatem individui, scorsim sive separatim subsistentis v. 7. Manet igitur in Christo veritas humanæ naturæ etiam absque personalitate.

TERTIA:

**TERTIA:** *Quod in Christo aliquid peccati notemus & agnoscamus: v. g. perturbationes, immoderatos animi affectus, aliaque ob qua etiam peccator dici mereatur.*

LOC.  
XII.

**RESP.** Apage blasphemias. Religiosissime tenemus & tuemur Apostolicum illud: Christum factum esse similem fratribus, tentatum etiam similiter per omnia, sed *χωρὶς ἁμαρτίας* absque peccato, Heb. 4. v. 15. Ergo perturbationes & affectus omnes qui narrantur de Christo, peccati expertes intelliguntur. Hæc fides & confessio Orthodoxorum. Christum qui dixerit peccatorem subjective & inhærenter, ne unum quidem dare possunt. Si autem imputative, hoc est, per imputationem peccati nostri sic appellatur, quod culpam nostram ejusque reatum in se derivavit, tanquam vas & sponsor noster. Heb. 7. v. 22. nihil dicitur quod non dictum sit prius in ipsa Scriptura. Psal. 69. v. 5. 6. Esa. 53. v. 3. & seqq. 2. Cor. 5. v. 21. & alibi.

Affectus  
in Christo  
fuerunt  
expertes  
peccati.

Christus  
imputative  
tantum est  
peccator.

**QUARTA:** *Quod aboleamus satisfactionem pro peccatis, per doctrinam Prædestinationis, sive Electionis ad vitam. Qui enim ex gratia electi sunt à Deo, his non opus est reconciliatione apud Deum, per Christi satisfactionem.*

**RESP.** Est sophistica & vitiosa illatio ex oppositione subordinatorum. Elegit nos Deus ab æterno, an verò extra Christum? Imò in ipso Eph. 1. v. 4. Dilexit nos ante jacta mundi fundamenta, sed ita ut filium suum unigenitum daret pro nobis. Joh. 3. v. 16. Justificat & servat nos gratis & gratia sua. Verum haut aliter, quam ut Christus fiat placamentum pro nobis, per proprium sanguinem, ad impetrandam nobis remissionem peccatorum: Rom. 3. v. 24. 25. Ratio hæc est: quod gratia electionis copulata est cum Dei justitia. Exod. 34. v. 6. 7. Justitia autem requirit satisfactionem vel nostram, vel alienam, Christi sponsoris. Ergo gratia nemini indulgetur aut decernitur absque satisfactione.

Satisfactio  
Christi  
subordinatur  
electioni.

**LOGOMACHIAE** sunt.

**PRIMA:** *An Christus duodecennis jam inierit munus Propheticum?*

**RESP.** Munus Christi Propheticum bifariam spectari potest; in publico tyrocinio; & in ordinaria ac solenni ejus administratione. Sane tyrocinium aliquod sive specimen, idque publicum, edidit Christus

Tyrocinium  
eius  
edidit  
duodecennis:

LOC.  
XII.

ipsummet  
auspicatus  
est anno  
tricesimo.

anno ætatis xii. Luc. 2. v. 46. sedens in medio Magistorum, & cum  
eis disputans in templo. Quò tendunt etiam verba ipsius ad matrem  
v. 49. *oportet me in iis esse quæ sunt Patris mei.* Cæterum ordinariam ac  
solennem administrationem hujus muneris demum adiit & auspicatus  
est anno ætatis xxx. baptizatus jam à Johanne, repletus Spiritu S. & à  
Satana tentatus, uti series historię testatur, Matth. 3. 4. Marc. 1. &  
Luc. 3. 4. capp.

**SECUNDA:** *Vtrum Christus statim in resurrectione, natus  
sit corpus immortale ac gloriosum, an verò demum post ascen-  
sionem in cælum?*

Corpus  
immortale  
in resurre-  
ctione glo-  
riosum  
certo ordi-  
ne & gra-  
du Christus  
obtinuit.

**RESP.** *Corpus immortale* in ipsa resurrectione sine dubio recepit.  
Quia semel mortuus, non amplius moritur; nec potest mori, ut est  
Roman. 6. v. 9. 10. Nos etiam in resurrectione universali resureximus  
hujusmodi corpora, 1. Cor. 15. v. 53. 54. Ergo multo magis Christus  
primogenitus ille ex mortuis, Coloss. 1. v. 18. Sed *corpus gloriosum*, sive  
gloriam corporis, certo ordine graduque obtinuit. Primò quidem in  
resurrectione: tum quia corpus ipsius jam tum dicitur fuisse *corpus &  
dóms*, h. e. gloriosum, Phil. 3. v. 21. tum quia proprietates & operatio-  
nes corporis spiritualis, reipsa ostendit, Marc. 16. Luc. 24. Joh. 20. & 21.  
capp. Nam quod edit & bibit etiam à resurrectione, id fecit non indi-  
gentia aliqua, aut naturæ necessitate; sed voluntaria dispensatione; 40.  
dierum conversationi inter discipulos accommodata; condescendens  
ad infirmitatem eorum, & hac quoque ratione ipsis confirmandi verita-  
tem resurrectionis suæ. Luc. 24. & Joh. 20. 21. capp. Non alio fine  
etiam cicatrices monstravit in corpore resuscitato, cap. 20. v. 25. 27. Quæ  
non mortalitatis aut ignominie stigmata, sed victoriæ à morte reporta-  
tæ velut trophæa fuerunt. Postea tamen per ascensionem in cælum  
pleniorum ac perfectiorum gloriam est consecutus, occupato jam regno  
gloriæ, confidens ad dextram gloriæ patris sui. Luc. 24. Act. 1. Eph. 1.  
Quæ gloria ante, momentanea quasi transfiguratione Christi in monte,  
fuerat adumbrata, Matt. 17.

**TERTIA:** *An Christus demum factus sit Rex in ascen-  
sione?*

Christus  
Rex à nati-  
vitate, sed  
diversa  
conditio-  
ne, pro du-  
plici statu.

**RESP.** Imo inde à conceptu & nativitate fuit Rex in carne mani-  
festatus, & regnum habuit proprium. Luc. 1. v. 32. 33. Matth. 2. v. 2.  
Esa. 9. v. 6. 7. Sed pro duplici statu personæ, duplex quoque est facies  
Regis,

Regis, & conditio regni ipsius. In statu exinanitionis fuit Rex pauper, humilis, mansuetus: ut ipse testatur Matth. 21. v. 5. ex Zachar. 9. v. 9. Regnum quoque ipsius tale fuit, destitutum splendore, opibus ac prædiis mundanis, Joh. 18. v. 36. Luc. 17. v. 20. 21. In statu exaltationis vero, per adscensionem collocatus ad dextram gloriæ Dei, factus est Rex gloriosus, plenus Majestatis & gloriæ, & potestatem regni gloriose exercit & exercet in cælo & terra: licet regnum gloriæ tantum sit in cælo. Pl. 110. v. 1. & seqq. 1. Cor. 15. v. 25. 27. Eph. 1. v. 20. & seqq. c. 4. v. 8. 9. & seqq. Phil. 2. v. 9. 10. 11. Heb. 2. v. 8. 9. & passim in Apocalypsi.

LOC.  
XII.

QUARTA: *An Christus ut Rex abrogarit leges ceremoniales & forenses?*

RESP. *Abrogatio legum ceremonialium*, uti *Forensium* quoque, quæ ejusdem sunt generis, alia dicitur necessitatis, quoad obligationem; alia rursum quoad usum. Prior est actus Sacerdotii ipsius: quatenus reapse implevit typos & figuras V. T. & sic eas sustulit; juxta prædictionem Danielis. cap. 9. v. 27. Quod Christus & verbo testatus est in cruce pendens, Joh. 19. v. 30. & facto ipso comprobavit, scisso templi velo, Matth. 27. v. 51. Posterior est actus regni ipsius, dum partim per prædicationem Evangelii promulgandam curavit immunitatem ab onere ceremoniarum legalium; partim etiam per destructionem templi, urbis, & politię Judaicæ, earum finem advenisse declaravit. Quæ autem Sociniani hic disputant, de legum illarum abrogatione: quod Rex novus legibus veteribus tanquam imperfectioribus uti non debuerit; aut novo populo eas imponere: item quod fuerint leges *ἀλλοιαι*, nixæ non certa ratione, sed nuda Legislatoris voluntate: hæc & alia ejusdem *κωμικῶς*, aut supra confutata sunt; aut manifestam redolent blasphemiam; ut indicasse sit refellisse ac damnasse.

Christus  
abrogavit  
eas quoad  
obligationem  
per  
Sacerdotium,  
quoad  
usum  
per  
Regnum.

Controversiæ principiores cum hæreticis aut sectariis alibi  
fussimè sunt pertractatæ: minus principales ibi prætermis-  
sæ ferè sunt istæ:

SOCINIANORUM.

I. *An Christus raptus fuerit in cælum ante inchoatum ministerium publicum, ut ibi doceretur a Patre?* SOCINIANORVM.

II. *An propria virtute resurrexit à mortuis?*

III. *An in statu gloriæ in cælis retinuerit & habeat carnem ac sanguinem?*

IV. *An Sacerdotium Christi sit merè figuratum: quod in cælo demum perficiatur?*

PONTI-

## I OC. PONTIFICIORUM.

X. II.

*An Christus tantum passus sit anima sensitiva; non etiam rationali?*

## NOVATORUM.

*An Christus fidem ac regenerationem nobis meritus sit?*

Prima Socinianorum: An Christus in cælum raptus fuerit, ante inchoatum ministerium, ut ibi à Patre doceretur? Sociniani affirmant.

PRIMA: An Christus raptus fuerit in cælum, ante inchoatum ministerium publicum, ut ibi à Patre doceretur?

De Quæstione controversa sic sentiunt ac docent Sociniani: Christum Dominum, utpote nudum hominem, initio rudem & ignarum fuisse illius doctrinæ, quam promulgare ministerio suo ad hominum salutem debebat. Ideo annos jam triginta natum & à Iohanne baptizatum, priusquam minus suum publice auspicaretur, corpore in cælum subvectum fuisse; ibi per se, tiffima ratione de Dei voluntate ab ipso Deo esse edoctum; & sic remissum in terram, cum magna virtute ac gloria, eandem doctrinam hominibus plene ac sufficienter enarrare cepisse. Tempus huius raptus etsi ne ipsi quidem præcisè definire audent, tamen probabiliter referunt ad moram illam, quam Christus jejunos egit in deserto per quadraginta dies & noctes. Ita de hoc raptu differunt, aut verius fabulantur novi hæretici, Smalcus lib. de divinit. Christi. c. 4. Ostorodius Institutionis suæ, cap. 16. & Catechismus Rakoviensis, de Prophetico Christi munere in Procæmio. ORTHODOXI, sicut raptum hunc nulli in Scriptura traditum inveniunt: sic extra eam summa impudentia confictum rejiciunt; & fabulis hæreticis annumerant.

Orthodoxi negant.

Thesis igitur negans Orthodoxorum est: *Christum non fuisse raptum in cælum, ante inchoatum ministerium publicum, ut ibi à Patre doceretur.*

Rationes Negantes Orthodoxæ.

Κατασκευάζει Θεσeos Negantis Orthodoxæ.

Q. fuit secundum naturam divinam sapientia Patris; secundum humanam unctus Sp. S. in terra, ante ministerium inchoatum.

## Ex Natura Subjecti.

Qui fuit æternus λόγος & sapientia Patris secundum naturam divinam; quoad humanam vero unctus est Sp. S. sine mensura; idque in terra, etiam ante inchoatum ministerium; is raptus non fuit in cælum ante ministerium, ut ibi doceretur à Patre. Sed de Christo omnia illa Scriptura asserit. Ergo. Major certa est & manifesta per se; præsertim cum Spiritus ille fuerit scientiæ, intelligentiæ, ac sapientiæ Spiritus. Esa. I. 1. v. 2. *Minus* per partes demonstratur. I. Christus est λόγος & ille æternus, ac æterna sapientia



sapientia Patris, ut est Joh. 1. v. 1. Prov. 8. v. 14. & seqq. & nos alibi evicimus. II. Unctus fuit Spiritu S. sine mensura. Joh. 3. v. 34. Pf. 45. v. 7. & Hebr. 1. v. 9. III. Unctus est in terra, non in cælo; saltem quoad donorum necessariorum collationem. Luc. 2. v. 40. cap. 3. v. 22. cap. 4. v. 14. 15. Act. 10. v. 38. IV. Idque jam ante inchoatum ministerium. Luc. 3. & 4. capp. inter se collatis.

### Ex Natura Pradicati.

I. Cujus unica est adscensio in cælum propriè dicta, unicus ingressus in sanctuarium cæleste, passionem ac mortem ejus subsecutus; ille raptus non fuit in cælum ante inchoatum ministerium. Hæc propositio non eget probatione. Jam Christi unica est adscensio in cælum, teste historia Evangelica, nec non Symbolo Apostolico: unicus item ingressus in sanctuarium illud cæleste: attestante Apostolo Heb. 9. v. 12. Loquimur autem de propria adscensione: Nam metaphorica non est ejusdem generis. Et Adversarii eo ipso quod corporalem ac localem raptum statuunt, proprium esse fatentur. Ergo.

II. Qui in terra partim vocatus fuit ad munus Propheticum: partim etiam plene ac sufficienter ad illud præparatus; non fuit raptus in cælum, percipiendæ ibidem doctrinæ & institutionis causa, ante inchoatum ministerium. Sed Christus Propheta noster in terrâ partim vocatus fuit ad munus Propheticum: partim etiam plene & sufficienter ad illud præparatus. Ergo. *Vocatus fuit in terrâ; Internè* quidem, per inclinationem animi ad studium doctrinæ cælestis inde à pueritia. Lucæ 2. v. 40. & seqq. imprimis autem per plenitudinem Spiritus S., quam accepit in Baptismo. Matt. 3. v. 16. 17. Luc. 4. v. 1. *Externe* vero, quum voce Patris solenniter consecraretur atque ordinaretur ad munus Propheticum. Matt. 3. v. 16. 17. & cap. 17. v. 5. Insuper *præparatus fuit in terra* ad executionem hujus muneris, etiam post vocationem: & quidem partim meditatione 40. dierum continuorum in deserto: partim etiam subsecuta gravissima tentatione à Diabolo. Matt. 4. & Luc. 4.

Q. Christi unica tantum est adscensio propria in cælum, post mortem & resurrectionem.

Q. in terra vocatus & plene paratus fuit ad munus Propheticum.

Antithesis Affirmans Heterodoxorum est: *Christum raptum fuisse in cælum ante inchoatum ministerium publicum; ut ibi à Patre doceretur.*

Ἀνασκη Antitheseos Affirmantis Heterodoxæ.

### Ex Natura Subjecti.

*Qui est sermo Dei, Deus, & Dei Filius; imago Dei inconspici; & splendor gloriæ ipsius; in quo tota plenitudo Deitatis habitat corporaliter; is perfectissimè*

Rationes Affirmantes Heterodoxæ.

Q. sit sermo Dei.

LOC.  
XII.

*simè in calo edoctus fuit à Deo, & voluntatem ejus hominibus plenissime annuntiavit in terra. Christus est sermo Dei Ioh. 1. v. 1. Deus, ibid. Dei Filius, v. 18. Imago Dei inconspicui, Coloss. 1. v. 15. Splendor gloria ipsius. Hebr. 1. v. 3. in quo tota plenitudo Deitatis habitat corporaliter, Coloss. 2. v. 9. h. e. per ejus doctrinam tota voluntas Dei integrè est patefacta. Ergo. RESP. Nulla est coherentia terminorum in *Maïore*. Ratio duplex est. Una: quod nomina pleraque sunt nomina naturæ divinæ, sive personæ secundum naturam divinam. Altera: si maxime quædam ex iis connotent officium; nihil tamen minus probant, quam informationem naturæ humanæ de officio factam in cælis, de quâ controversia est. Præterea in *Minore* locum Coloss. 2. v. 9. corrumpunt falsa interpretatione, quatenus *ἀνέγνωται τῆς θεότητος*, de plena Dei voluntate non de ipsâ Christi Deitate exponunt: contra significationem verborum, & connexionem sententiarum istius loci.*

### Ex Natura Prædicati.

Q. Scriptura id disertè testetur.

I. *Quod Scriptura disertè testatur de Christo, sine contradictione admitti debet. Quod Christus homo revera fuerit in calo, quodque ibidem edoctus sit à Patre, atque etiam à calo descenderit, ad annunciandam hominibus Dei voluntatem. Sed hæc omnia disertè testatur Scriptura. Ioh. 6. v. 38. 62. cap. 3. v. 13. & 31. cap. 8. v. 28. cap. 16. v. 28. Ergo. RESP. Minor sensu Scripturæ & secundum loca allegata verissima; sensu Sociniano, secundum depravationem illorum locorum, falsissima est. Scriptura subiectum, quod est nomen concretum, intelligit de persona Christi secundum naturam divinam. Hæretici Sociniani idem accipiunt de natura humana. Rursum prædicatum in Scriptura enunciatur de subiecto metaphorice, saltem quoad institutionem in calo, & abitum sive descensum è calo: quæ ipsi propriè καὶ κατὰ τὸ ἐν τῷ interpretantur. Si vero argumento loci, Ioh. 3. v. 13. Christus ascendit in cælum corporaliter, ante inchoatum ministerium; certè non descendit è calo ad ejus executionem: quum loquens in terra cum Nicodemo testetur, Filium hominis esse in calo. Sed hæc alibi pluribus discussa.*

Q. Paulus & Moses in calo dicuntur à Deo edocti fuisse.

II. *Paulus & Moses in calo dicuntur à Deo edocti fuisse. Ergo Christum quoque illo modo edoceri oportuit. Ratio consequentiæ est: quia utrumque comparata est institutio ad muneris fidem atque auctoritatem. RESP. Antecedens datur de Paulo: quem docet Scriptura raptum fuisse in tertium cælum, 2. Cor. 12. v. 3. 4. De Moïse falsum est. Fuit enim cum Deo quadraginta dies & quadraginta noctes in monte, non in cælo, Exod. 24. v. 18. Deinde ingens discrimen est inter servos Dei, & Filium ejus unigenitum, Deum manifestatum in carne, qui Spiritum accepit sine mensura:*

sara: ut nulla sit ratio paritatis, quâ vis consequentiæ suffulciri possit. **LOC.**  
confer Heb. 5. v. 5. 6. **XII.**

**SECUNDA:** *An Christus propria virtute resurrexerit à mortuis?* **Secunda Sociniano- rum: An Christus propria virtute resurrexerit à mortuis?**

**Sociniani**, ut notum est, Christum faciunt nudum hominem quoad naturam: Divinum autem Hominem, qualitatatum ac officii respectu. Ex hoc principio judicant de resurrectione ipsius; pronuntiantque eum non excitasse seipsum à mortuis virtute propria, sed excitatum fuisse à Deo, virtute aliena, nempe ipsius Dei. **ORTHODOXI** vero, secuti phrasin & doctrinam Scripturæ, efficientiam resurrectionis Christi, non minus Ipsi per propriam virtutem, quam Deo Patri tribuunt. **Sociniani negant. Orthodoxi affirmant.**

Thesis igitur Affirmans Orthodoxorum est: *Christum propria virtute resurrexisse à mortuis.*

**Κατασκευὴ** Theses Affirmantis Orthodoxæ.

**Rationes Affirmantes Orthodoxæ.**

**Ex Natura Subjecti.**

**I.** Qui est verus Deus & per resurrectionem declaratus est Filius Dei ἐν δυνάμει sive potenter, is propria virtute resurrexit à mortuis. Atqui Christus est verus Deus, & per resurrectionem declaratus est Filius Dei ἐν δυνάμει sive potenter. Ergo. *Major* negari non potest. Quia resuscitatio mortuorum est proprium **Διπλόημα** Dei & potentia divina. **Q. est verus Deus, & per resurrectionem declaratus Filius Dei potenter.** Matt. 22. v. 29. *Minor διαρρηθὴς* traditur in Scriptura. **I.** Joh. 5. v. 20. Rom. 1. v. 4. **I.** Tim. 3. v. 16. **I.** Pet. 3. v. 18.

**II.** Qui est primogenitus ex mortuis, & primitiæ resurgentium à morte, etiam propria virtute resurrexit à mortuis. *Ratio:* quia nominis huius axioma, non modo ordinis prærogativam, sed etiam ipsius resurgentis virtutem ac potestatem declarat: ut qui habeat naturam, quod alii fratres ipsius per gratiam adoptionis obtinent. Atqui de Christo utrumque prædicatur. **I.** Cor. 15. v. 20. Coloss. 1. v. 18. Apoc. 1. v. 5. Ergo. **Q. est primogenitus ex mortuis, & primitiæ resurgentium à morte.**

**Ex Natura Prædicati.**

**I.** Qui habet mortis vitæque arbitrium, is propria virtute resurrexit à mortuis. Quia arbitrium illud in subjectum creatum & finitum non cadit: teste Scriptura. Sed Christus habet. Joh. 10. v. 18. cap. 2. v. 21. **Q. habet mortis vitæque arbitrium.**

LOC.  
XII.

comprobante illud ipsa passionis historia, Marc. 15. v. 37. & 44. inter se collatis. Ergo.

Q. per se  
alios resu-  
scitavit ex  
mortuis. &  
hanc pote-  
statem A-  
postolis  
contulit.

II. Qui absolute & per se non modo alios resuscitavit à mortuis, sed etiam hanc potestatem Apostolis suis contulit, suo nomine exercendam, ille utique propria virtute à mortuis resurrexit. Sed Christus utrumque fecit. Ergo. *Major* manifestissima est & certissima. *Minorem* confirmat historia Christi & Apostolorum ejus in Euangelii & Actis, ubi utriusque generis exempla memorantur.

Antithesis Negans Heterodoxorum est: *Christum propria virtute non resurrexisse à mortuis.*

Rationes  
Negantes  
Heterodoxæ.

Ἀνασῶντι Antitheseos Negantis Heterodoxæ.

### Ex Natura Prædicati.

Q. virtute  
aliena resu-  
scitatus  
sit.

I. *Qui virtute aliena resuscitatus fuit à mortuis, is non resurrexit virtute propria. Christus virtute aliena, videlicet Dei Patris, resuscitatus est à mortuis: tum quia Deo Patri passim adscribitur ejus resuscitatio. Actor. 2. v. 24. cap. 5. v. 30. 31. cap. 13. v. 30. 34. 37. Ephes. 1. v. 19. 20. 21. tum etiam quia Pater peculiariter describitur ab hoc opere non expresso etiam Dei nomine. Rom. 4. v. 24. & cap. 8. v. 11. Ergo. RESP. Minor falsa est. Neque enim virtus & potentia Patris aliena dici potest, quæ Filio communis est cum Patre. Joh. 10. v. 17. 18. 28. 29. 30. Resuscitatio quoque mortuorum est opus ad extra, eoque indivisum, toti Trinitati commune. Rom. 1. v. 4. Pater igitur excitavit Filium à mortuis, sed non exclusive, verum inclusive, h. e. per ipsum Filium tanquam personam ei coessentialem & coæqualem. Et subest peculiaris quædam ratio, cur resuscitatio illa toties Patri tribuatur in Scriptura. Is Filium suum tradiderat pro nobis in mortem, & gravissimam iram suam, peccatis nostris debitam, in ipsum tanquam vadem nostrum converterat. Dum ergo eundem ipsemet gloriose reduxit à mortuis, palam ostendit, se morte ipsius plene placatum, nobisque reconciliatum esse. 1. Tim. 3. v. 16. 1. Pet. 3. v. 18. quod ad fidei nostræ ἀληθοφροσύνην cumprimis facit.*

Q. à veri-  
tate alie-  
num, à  
θεωτικῷ &  
risu di-  
gnum sit.

II. *Quod à veritate alienum, imo ἀδύνατον & risu dignum est, non est asserendum in doctrina Religionis. Eum qui mortuus sit, seipsum revocare in vitam est ejusmodi. Ergo. RESP. Argumentum hoc ex cæca & stolidi ratione petitum, dari potest de eo qui est Θεὸς ἀνθρώπων. De θεανθρώπῳ, qui sit Deus & homo in una persona, ac virtute Deitatis suæ Humanitatem à morte revocavit in vitam. Minor non tam falsa, quam blasphemia est, ac haberi debet.*

LOC.  
XII.

TERTIA: *An Christus post sui glorificationem in cælis habeat ac retineat carnem & sanguinem?*

Tertia Socinianorum: *An Christus post sui glorificationem in cælis habeat ac retineat carnem & sanguinem?* Sociniani negant.

Quale corpus à Resurrectione Christo tribuant Sociniani, per dies XL, quos in terra egit, vidimus jam in prolegomenis hujus Loci. Hic plane defleunt in contrarium, & præter qualitates illas, etiam ipsam corporis substantiam ei detrahunt: negantes Christum amplius habere carnem & sanguinem, utpote qui corpus quoad naturam sive essentiali spirituale ac cœleste suscepit, & nunc in statu gloriæ suæ gerat. Smalcus lib. de Divinitate Christi, & alii. Contra *Orthodoxi*, Christum etiam in gloria cœlesti habere ac retinere carnem & sanguinem, sive substantiam veri corporis humani, accidentibus licet spiritualibus exornatum, constanter profitentur ac docent.

*Orthodoxi affirmant.*

Thesis Affirmans Orthodoxorum hæc est: *Christum post sui glorificationem in cælis habere ac retinere carnem & sanguinem, h.e. naturam & proprietates veri corporis humani.*

Καταμύθη Theseos Affirmantis Orthodoxæ.

Rationes Affirmantis Orthodoxæ.

Ex Natura Subjecti.

Qui resurrexit, ascendit in cœlos, sedet ad dextram Patris in cœlis, denique è cœlis rediturus est ad judicium, ut verus homo ac Filius hominis, is post sui glorificationem in cœlis, habet ac retinet carnem & sanguinem, sive naturam veri corporis humani. Sed Christus resurrexit, ascendit, sedet, rediturus est ut verus homo. Ergo. *Major* sua luce claret. Etenim resurrectio, adscensio, sessio & reditus ad judicium, uti gradus sunt exaltationis Christi, ita glorificationem ipsius adæquatè complectuntur & absolunt. Veritas quoque humanæ naturæ in statu glorificationis sine veritate corporis humani non consistit. Destructa namque parte essentiali altera, totum destruitur. *Minor* demonstratur partim locis specialibus Scripturæ, de singulis gradibus gloriæ Christi. Matth. 17. v. 2. 2. 3. cap. 25. v. 31. cap. 26. v. 64. Luc. 21. v. 27. Iohan. 5. v. 27. Act. 7. v. 56. partim testimonio generali Symboli Apostolici, quod idem substantia Christus exaltatus sit in gloria, qui ante per passionis ignominiam fuerat exinanitus, nempe Filius Dei Unigenitus, conceptus ex Spiritu Sancto & natus ex Maria Virgine, idque secundum Scripturam. 1. Cor. 15. v. 3. 4. Eph. 4. v. 8. 9. Phil. 2. v. 7. 8. 9. 10.

Q. Christus resurrexit, ascendit in cœlos, & inde rediturus est ut verus homo.



LOC.  
XII.Ex Natura *Prædicati*.Q. verum  
corpus re-  
sumpsit in  
resurrectio-  
ne, neque  
unquam  
rursum de-  
posuit.

I. Qui verum corpus humanum, constans carne & sanguine, resumpsit in resurrectione, illudque nec in terra, nec in ascensu in cælum, neque in ipso cælo deposuit; is verum corpus etiamnum habet ac retinet. De Christo omnia ista testatur Scriptura. Nimirum I. quod tale corpus resumpsit in resurrectione. Matth. 28. Marc. 16. Luc. 24. Iohan. 20. & 21. II. Quod illud non deposuerit in terra, dies quadraginta mortuus cum discipulis suis. Luc. 24. v. 39. Iohan. 20. v. 20. 27. Act. 1. v. 3. III. Neque in ascensu in cælum: quia nihil hujus viderunt discipuli ejus. Act. 1. v. 9. quibus etiam disertè confirmavit Angelus, ita reditum esse ad judicium, uti eum viderant ascendentem. v. 11. IV. Nec denique in ipso cælo; tum quia cum corpore stantem in cælo vidit Stephanus Act. 7. v. 56. tum quia corpus ipsius est verum illud tabernaculum, per quod ingressus est in cælum, & in quo comparet pro nobis apud Patrem Hebr. 8. v. 2. cap. 9. v. 24. Pontifex misericors in omnibus similiter nobis tentatus: cap. 4. v. 15.

Q. corpora  
nostra non  
mutabun-  
tur quoad  
substanti-  
am.

II. Corpora nostra conformia reddentur corpori Christi glorioso. Sed corpora nostra non exuent carnem & sanguinem, nec mutabuntur quoad substantiam. Ergo nec Christi. Utraque propositio ponitur & asseritur ab Apostolo. Major Phil. 3. v. 21. Minor 1. Cor. 15. cap. De qua tamen alio loco ex professo agitur.

Antithesis Negans Heterodoxorum est: *Christum post sui resurrectionem in cælis non habere ac retinere carnem & sanguinem, h. e. veri corporis humani naturam ac proprietates.*

Rationes  
Negantes.  
Heterodoxa.

Ἀναστροφή Antitheseos Negantis Heterodoxæ.

Ex Natura *Subjecti*.Q. Christus  
sit Dominus  
de cælo,  
sive cæle-  
stis.

*Dominus de cælo, vel ut qui dam legunt, cælestis, naturam habet cælestem, non terrenam. Secundus homo, Christus Iesus, est Dominus de cælo, sive cælestis. Ergo. Argumentum petiturum est ex 1. Cor. 15. v. 47. Major constat ipsa vi antitheseos. Siquidem cælesti terrenus opponitur, quoad naturam, non autem qualitarum respectu. Minor etiam: quia de Christo glorificato, sive glorioso sermo est. R E S P. I. In toto argumento notanda est fallacia à dicto secundum quid ad dictum simpliciter. Nam quod de tota persona Christi enunciatum in concreto per communicationem idiomatum, in abstracto ad alteram ejus partem videlicet naturam humanam applicatur & de ea intelligitur. II. In Majore perperam sumuntur tanquam æqui-*



æquipollentia, quæ plane diversa sunt. *Dominus* è cælo & *Dominus* cælestis, scilicet quoad carnis originem. Atqui ὁ κύριος ἐξ οὐραῶν constanter legunt omnia Græca exemplaria: τὸ ἐπεφάνη addit Marcion hæreticus; qui etiam nomen τὸ κύριος dispunxit: teste Tertulliano. Dominus è cælo est Christus secundum naturam divinam, sive qua Deus, summum in omnia imperium tenens: quod & articulus ostendit, & synonymum Spiritus vivifici v. 45. Cælestis verò est etiam qualitarum respectu: quas Deitatis inhabitantis virtute adepta est humana natura v. 48. & 49. secundum quam explicationem, etiam ratio Majoris explicanda erit. III. Minor bis falsa est; semel; quod Christus, qua Homo sit Dominus è cælo; iterum: quod Dominus è cælo demum factus sit post resurrectionem, in sui glorificatione. Dominus è cælo descendit è cælo. Ioh. 3. v. 13. emissus ac egressus à Patre. Id verò factum in incarnatione ipsius. Gal. 4. v. 4. Ioh. 6. v. 62. cap. 16. v. 18.

### Ex Natura Prædicati.

I. *Dies carnis Christi sunt quibus habuit & gestavit carnem* Hebr. 5. v. 7. Q. dies sed illi desierunt à resurrectione ipsius, postquam introivit in gloriam suam. *Ergo & caro simul desit.* RES P. Est fallacia phraeos in *Mayore*. *Dies carnis* notant tempus exinanitionis Christi, qua degit nobiscum infirma ac imbecilla natura nostra præditus. Proinde carnis vocabulum hic non ad substantiam naturæ humanæ, sed ad ejus accidentia referendum est. Quo sensu etiam alibi accipitur in Scriptura Psal. 78. v. 39. Esa. 31. v. 3.

II. *Caro & sanguis non potest possidere regnum cælorum.* I. Cor. 15. v. 50. Christus possidet regnum cælorum. Ergo Christus non est caro & sanguis; sive carnem & sanguinem non amplius habet. RES P. Major ex mente Apostoli intelligenda est, de qualitatibus naturæ humanæ, desiturus cum hac vita, non de ipsa substantia: uti modo dictum. Ita ipse Apostolus explicat v. 48. & 49. itemque v. 53. & 54. Nam ex corpore animali fiet spirituale, ex terreno cæleste, ex corruptibili incorruptibile, ex mortali denique immortale, manente eodem subjecto sive corpore. Sicur dicitur: τὸ φθαρτὸν τῆτο, τὸ θνητὸν τῆτο v. 53. 54. ubi articulus præpositus copulatur cum pronomine demonstrativo, ad identitatem subjecti efficacius exprimendam.

Quarta  
Socinia-  
norum:  
An Sacer-  
dotium  
Christi sit  
merè figu-  
ratum quod  
in cælo de-  
mum perfici-  
atur?

QUARTA: *An Sacerdotium Christi sit merè figuratum, quod in cælo demum perficiatur?*

Christum

LOC.  
XII.Sociniani  
affirmant.Orthodoxi  
negant.

Christum esse Sacerdotem Ecclesiæ suæ nomine tenus fatentur Sociniani, re negant. Nam Sacerdotium ipsius ex proprio transformant in figuratum, asserentes sic dici per metaphoram quandam, propter comparationem ejus cum Sacerdotio Levitico: cui analogia effectuum quadamtenus respondeat. Quod κατ' ἀξίαν καὶ θεῶν sic plenius declarant. κατ' ἀξίαν quidem I. Quod Christus in terra non fuerit Sacerdos. II. Quod non habuerit aut obtulerit veri nominis sacrificium. III. Quod nec expiationem ullam peccatorum nostrorum fecerit per sacrificium aliquod in terra oblatum. Κατὰ θεῶν vero I. Quod Sacerdos noster demum factus sit in cælis. II. Quod sacrificium ipsius sit voluntas nobis subveniendi in miseriis nostris. III. Quod expiatio peccatorum qua in cælis peragitur, sit nostri liberatio, tum penæ, ne propter peccata damnemur; tum à peccatis ne eis serviamus. IV. Quod etiam ipsius interpellatio pro nobis, qua in cælis fit, tantum sit notæ potestatis, concessa ipsi à Patre, haud secus quam si precibus intervenientibus subinde impetraretur. Postremo Sacerdotium ipsius ita distinguunt à Regno; quod istud sit facultas, illud voluntas etiam subveniendi; quod ut Rex possit, ut Sacerdos velit insuper nobis opitulari. Hæc summa est dogmatum Socinianorum de Sacerdotio Christi, tradita in Catechismo Rakoviensi titulo de munere Christi Sacerdotali, explicata autem à Smalcio lib. de Divinit. Christi, cap. 23. & Ostorodio in Instit. p. 37. ORTHODOXI inhærentes vestigiis Scripturæ Sacræ constanter docent: Christum esse proprii nominis Sacerdotem; & Sacerdotium ipsius esse proprie dictum Sacerdotium: quod partim in terris peregit, partim etiamnum peragit in cælis. In terris obtulit corpus suum, cum precibus, in verum ac reale sacrificium pro peccatis nostris, eaque verè expiavit in ligno crucis. In cælis apparet coram Deo, interpellans pro nobis; non humili deprecatione culpæ expiatæ; sed ostensione corporis oblatis, cujus vi expiatio semel facta, perpetuum vigorem obtinet. Postremo Sacerdotium Christi à Regno distinguunt actibus formalibus; qui illic sunt oblatio sacrificii expiatorii & intercessio; hic gubernatio & defensio populi per oblationem acquisiti. Ita habent sententiæ partium; ex quibus status quæstionis, ejus membra ac momenta singula, clarè distincteque perspiciuntur.

Thesis Negans Orthodoxorum est: *Sacerdotium Christi non esse figuratum, nec in cælis demum perfici.*

Rationes  
Negantes  
Orthodoxæ.

Κατὰ θεῶν Thescos Negantis Orthodoxæ.

Ex Natura *Prædicati*, secundum novem illa distincta membra, ante memorata. LOC. XII.

I. Contra primum: *Quod Sacerdotium Christi non sit proprium, sive propriè sic dictum*: Cui convenit definitum & definitio Sacerdotii propriè sic dictis, is propriè est Sacerdos, ac proprium habet Sacerdotium. Christo utrumque convenit. Definitum: Psal. 110. v. 4. Hebr. 5. v. 5. 6. & passim cap. 7. 8. 9. 10. Definitio etiam: Quia ex vocatione Dei exercuit & exercet actus omnes Sacerdotii propriè sic dicti. Hebr. 5. v. 4. 5. 6. item v. 7. 8. 9. Hebr. 10. v. 6. 7. cap. 7. v. 26. & cap. 9. v. 24. Qui actus olim quoque de Christo, ejusque Sacerdotio præfigurati fuerunt, per Sacerdotium Leviticum propriè dictum; secundum analogiam typi & antitypi, umbræ & corporis, figuræ ac veritatis ipsius.

II. Contra secundum: *Quod Christus in terra non fuerit Sacerdos*. Qui in terra vocatus est ad Sacerdotium, eodemque quantum debuit, defunctus est in terra; is certè fuit Sacerdos in terra. Christus in terra vocatus est ad Sacerdotium: sicut dicitur Hebr. 5. v. 4. 5. collato cum Matth. 3. v. 17. cap. 17. v. 5. Functus quoque est Sacerdotio in terra, quoad actus ejus priores, videlicet oblationem precum. Iohan. 17. cap. Hebr. 5. v. 7. 8. & oblationem victimæ expiatoriæ; Ephes. 5. v. 2. Hebr. 1. v. 3. cap. 10. v. 6. 7. & seqq. qui actus extra sanctuarium cœleste exerceri poterant, atque etiam debebant. Ergò.

III. Contra tertium: *Quod non habuerit aut obtulerit veri nominis Sacrificium in terra*. Qui dedit seipsum *λύτρον, ἀντίλυτρον* pro peccatis nostris, in ligno crucis; qui tradidit semetipsum pro nobis oblationem ac victimam Deo, in odorem bonæ fragrantiae; qui purgatione peccatorum per seipsum factâ demum confedit ad dextra Dei in cœlis: denique non nisi per proprium sanguinem, fusus in terra ingressus est in Sanctuarium cœleste: ille habuit atque obtulit etiam in terra veri nominis sacrificium. De Christo omnia ista memorat & confirmat Scriptura. Matth. 20. v. 28. 1. Timoth. 2. v. 6. Eph. 5. v. 2. Hebr. 1. v. 3. & cap. 9. v. 12. Ergo.

IV. Contra quartum: *Quod nec expiationem peccatorum fecerit in terra, per sacrificium in eâ oblatum*. Quod fecit & consummavit Christus in cruce, id fecit & consummavit in terra. Expiationem peccatorum nostrorum fecit & consummavit in cruce. Ergò. Fecit: quia in cruce effudit sanguinem suum pro nobis in remissionem peccatorum Matth. 26. v. 28. factus est placamentum. Rom. 3. v. 25. & propitiatio pro peccatis nostris 1. Iohan. 2. v. 2. acquisivit nobis pretioso

LOC.  
XII.

sanguine suo redemptionem, h. e. remissionem peccatorum, Ephes. 1. v. 7. Coloss. 1. v. 14. Consummavit quoque: quia moriturus in cruce, clamavit: *consummatum est*: nempe redemptionis opus, juxta oracula Prophetica & typorum significata, Iohan. 19. v. 30.

Q. in cœ-  
lum ad-  
scendit &  
illud in-  
gressus est  
ut Sacer-  
dos.

V. Contra quintum: *Quod Sacerdos demum factus sit in cœlis*. Qui ascendit in cœlos & ingressus est cœlum ut Sacerdos, ille non factus est demum Sacerdos in cœlis. Atqui Christus ascendit in cœlos & ingressus est cœlum ut Sacerdos. Ergo. Probatur Minor. I. ascendit in cœlos ut Sacerdos: quia ascendit peracta jam oblatione pro peccatis & expiatione eorundem Esa. 53. v. 10. 11. 12. Phil. 2. v. 7. 8. 9. Hebr. 1. v. 3. II. etiam cœlum ingressus est ut Sacerdos. quia ingressus est per sanguinem victimalem eumque proprium H. br. 9. v. 12.

Q. non  
convenit  
cum typo  
vel antity-  
po.

VI. Contra sextum: *Quod sacrificium ipsius sit voluntas subveniendi nobis in miseriis nostris*. Quæ definitio neque cum typo, neque cum antitypo sive re ipsa convenit, prout utrumque traditur in Scriptura, ea non est vera definitio. Hæc definitio sacrificii Christi est talis. Non convenit cum typo, hoc est, cum sacrificio Levitico; quod erat victima expiatoria ceremonialiter, immolata & oblata à Sacerdote; ut constat. Non convenit etiam cum antitypo sive re ipsa, hoc est, cum sacrificio Christi: quod ponit Scriptura in oblatione corporis ipsius, Eph. 5. v. 2. Hebr. 10. v. 6. 7. & seqq. conjuncta cum ipsius, tanquam Sacerdotis offerentis voluntate, non tam generali, subveniendi nobis quacunque ratione; quam speciali, corpus divinitus sibi aptatum offerendi in sacrificio pro peccatis nostris. Ibidem.

Q. facta est  
per veram,  
propriam  
ac perfec-  
tam satis-  
factionem.

VII. Contra septimum: *Quod expiatio peccatorum sit simplex liberatio à peccatis & pœnis*. Liberatio à peccatis quæ facta est in terris per sanguinem ac mortem Christi Sponsoris, sive per veram, propriam & perfectam satisfactionem, ipsis peccatis adæquatam, ex ordine justitiæ divinæ; ea non fit demum in cœlis absque omni satisfactione, per simplicem condonationem; absoluta quadam potestate. Sed expiatio peccatorum, quam docet Scriptura, est talis liberatio, non alia; ut alibi, nempe controversia de Satisfactione Christi, contra eosdem Hæreticos plenissimè demonstratum est. Ergo.

Q. inter-  
pellatio  
Christi est  
actus Sa-  
cerdotii  
ipsius.

VIII. Contra octavum: *Quod interpellatio Christi sit precaria quasi usurpatio potestatis ipsius*. Interpellatio Christi pro nobis, secundum Scripturam, est actus Sacerdotii ipsius, quo in corpore semel oblato apparet pro nobis apud Patrem, ut perpetua sit ejus memoria. Hebr. 9. v. 24. insuper vult ut in gratiam recipiamur, & recepti in ea conservemur propter illam corporis sui oblationem, Hebr. 7. v. 25. Rom. 8. v. 34. I. Iohan.

1. Iohan. 2. v. 1. 2. Sed interpellatio quam commenti sunt hæretici non est ejusmodi. I. quia non constat illis actibus. II. quia non nititur sanguine ac morte Christi. III. quia etiam nudi hominis esse fingitur. Ergo.

LOC.  
XII.

IX. Contra nonum: *Quod Sacerdotium Christi tantum sit administratio Regni ipsius, ratione non re ab eo distinctum.* Quæ forma sive actibus formalibus differunt, differunt re ipsa, non ratione tantum. Sacerdotium & Regnum Christi sic differunt. Ergo. Veritas *Minoris* firmatur dupliciter I. ab ipsis actibus formalibus: Qui in sacerdotio Christi sunt oblatio victimæ pro peccatis, & intercessio pro peccatoribus. Rom. 8. v. 33. 34. 1. Iohan. 2. v. 1. 2. In regno vero gubernatio, defensio, ac liberatio Ecclesiæ. Psal. 110. v. 1. & seqq. Ex typis utriusque muneris in V. T. verè ac realiter inter se distinctis: cu sunt, Sacerdotium Aaronicum & Regnum Davidicum. Heb. 5. v. 3. 4. Luc. 1. v. 32. 33.

Q. Sacerdotium & Regnum Christi forma differunt.

Antithesis Affirmans Heterodoxorum est: *Sacerdotium Christi esse mere figuratum, nec alibi quam in cælis peragi.*

Ἀντιθέσις Antitheseos Affirmantis Heterodoxæ.

Rationes  
Affirmantes  
Heterodoxæ.

Ex Natura *Prædicati*, distinctè secundum novem illa membra.

I. Pro primo membro: *Cujus Sacerdotii ratio tantum consistit in similitudine quadam sive analogia cum V. T. id est mere figuratum. Sed talis ratio est Sacerdotii Christi. Sicut enim in V. T. Deus Pontifices esse voluit, qui causam populi apud Deum agerent: sic quia Christus Iesus causam populi divini in cælo agit, ideo ipse Sacerdos, & hoc opus ipsius Sacerdotium appellatur.* Ergo. R E S P. Major tantum est particularis. Universaliter sumta falsa est. Analogia typi & antypi non modo instituitur inter propria & figurata, ut sunt victimæ legales V. & spirituales N. T.: sed etiam inter propria & propria, sed diversi generis: qualia sunt Sacerdotium Aaronicum & Sacerdotium Christi. Deinde etiam *Minor* falsa est exclusivè: Tum quia causam populi divini egit Christus, non minus in terra, quam in cælis, Iohan. 17. Tum quia causam ejus egit & agit utrobique, non indefinitè & generatim tantum, sed definitè ac speciatim: illic per oblationem precum & corporis sui, tanquam victimæ expiatoriæ: hic per apparitionem in eodem corpore, tanquam victima semel oblata.

Q. Sacerdotii ratio tantum consistit in similitudine quadam cum V. T.



LOC.  
XII.

Q. si esset  
in terris  
non foret  
Sacerdos.

II. Pro secundo Membro: *Qui si esset in terris, non foret Sacerdos, is certe in terris non fuit Sacerdos. Christus si esset in terris, non foret Sacerdos; uti disertis verbis testatur Apostolus. cap. 8. v. 4. Ergo. RES P.* Atqui idem Apostolus cap. 9. sequente v. 11. Christum jam in ipso ingressu in mundum Sacerdotem fuisse palam asserit. Proinde alterum illud, quod citant hæretici, intelligendum est secundum quid, de actu alio Sacerdotii ipsius, hoc est, de apparitione & intercessione apud Patrem, quæ alibi quam in cœlis fieri nequivit. Quod si in terris nullo modo Sacerdos fuit, quomodo jam in terris inchoavit Sacerdotium? quod ipsum fatentur. Manifesta igitur est fallacia à dicto secundum quid.

Q. passio  
& mors  
Christi  
tantum  
fuerit prę-  
paratio ad  
sacrificium  
ipsum.

III. Pro tertio Membro: *Preparatio ad sacrificium, non est ipsum sacrificium. Passio & mors Christi tantum fuit preparatio quedam ad sacrificium ipsum. Ergo. Minor colligitur ex analogia Christi cum Pontifice legali. Is quacunque olim faciebat in mandanda & immolanda pecude, priusquam ingrederetur Sanctum Sanctorum, preparatio tantum quedam erat sacrificii ipsius. Ergo etiam passio & mors Christi, quæ antecessit ingressum ipsum in sanctuarium cœlestē, tantum preparatio sacrificii dicenda est. RES P.* Negatur Minor; quæ Apostolo in os contradicit Eph. 5. v. 2. Hebr. 10. v. 10, 11, 12. Probatio ejus petit principium. Et manifeste refellitur ex Levit. 4. cap. & alibi, ubi docetur, sacrificium & immolationem jam peractam fuisse, antequam Pontifex Sanctum Sanctorum ingrederetur. Quod cum in universali illo sacrificio tantum semel factum sit quotannis; sequeretur etiam reliqua omnia sacrificia, de quorum sanguine nihil inferebatur sanctuario, sacrificia non fuisse.

Q. expiatio  
à sacrificio  
mortis  
Christi  
non de-  
pendeat.

IV. Pro quarto Membro: *A quo non dependet expiatio peccatorum, per illud fieri omnino non potuit. Amoris Christi, hujusque quod dicitur sacrificio non dependet. Ergo. Probatur Minor: Quia causa expiationis peccatorum propria est resurrectio Christi, & divina ejus potestas, resurrectionem secuta. Morti verò tribuitur, quod non nisi eam interveniente contingere potuit. Hebr. 9. v. 15. RES P.* Minor est falsissima, quæ consensu universali totius Scripturæ redarguitur. Probatio ejus quid est, nisi puerilis principii petitio? Imò morti tribuitur expiatio peccatorum, ut causæ meritorix: Resurrectioni verò ut causæ applicatorix. Quomodo Paulus distinguit Rom. 4. v. 25. cap. 8. v. 34. Denique Hebr. 9. v. 15. mors Mediatoris intervenisse dicitur, tanquam pretium redemptionis ad acquirendam remissionem peccatorum & vitam æternam. Ergo utriusque propria causa statuitur.



V. Pro quinto Membro: *Qui per glorificationem demum factus est Pontifex, quando factus est sublimior calis, is demum in calis factus est Pontifex. Atque Christus, argumento locorum. Heb. 5. v. 5. & cap. 7. v. 26. Ergo.* LOC. XII.  
 RESP. Minor neutro loco habetur aut ostendi potest. cap. 5. v. 5. tantum docetur, à quo Christus designatus sit Pontifex, non quando fuerit designatus. Declaratio hujus Pontificatus pertinet quidem ad resurrectionem Christi. Sed jam ante fuisse Pontificem & munus Sacerdotii obivisse, testatur Apostolus in seqq. ubi inquit; *Christum in diebus carnis sue obivisse. v. 7. 8.* offerre autem Sacerdotis proprium erat. cap. 7. v. 26. Sensus hic est: quod Pontifex non debuerit manere in terris; verum oblatione facta sublimior cælis fieri. Si verò propterea antè Pontifex non fuit, ne quidem fuerit ante sanctus, impollutus, segregatus à peccatoribus. Quæ omnia de eodem subjecto enunciantur indivisè. v. 26.

VI. Pro sexto Membro: *Scriptura est optimus interpret Sacerdotii Christi. Illa autem id declarat de cura ac voluntate subveniendi miseris, qua est in Christo. Ergo. Minor confirmatur duplici ratione. Una est generalis: quod qua Epistola ad Hebr. pene sola differit de Christo Sacerdote ac Sacerdotio ipsius; ea reliqua Scriptura (qua hujus rei nullam mentionem faciat,) de subveniendi cura ac voluntate exponat. Matt. 28. v. 20. & cap. 10. v. 20. Joh. 14. v. 18. Act. 18. v. 9. 10. Apoc. 1. v. 17. & passim. Altera est specialis, quia omnes nostras infirmitates Christus experiri in carne sua voluerit, ut fieret misericors Pontifex, qui posset affici sensu infirmitatum nostrarum. Hebr. 2. v. 17. cap. 4. v. 15. RESP. Neganda est Minor, generaliter & exclusivè sumta ex mente adversariorum. Prima ratio bis falsa est. I. quod alii libri sacri N. & T. non meminerint hujus Sacerdotii. II. quod etiam per synonymiam ad opitulandi curam ac voluntatem illud referunt. Sane Apostolus ad Hebræos peculiari consilio de Sacerdotio Christi in terminis (quod ajunt) differit, illudque *ἱερεὺς* comparat, cum Sacerdotio Levitico, ad ostendendum ejus complementum ac finem in Christo. Interim tum ipse Paulus in aliis Epistolis, tum cæteri quoque Apostoli idem Christi Sacerdotium absolute proponunt & declarant, quoties de passione, crucifixione, ac morte ipsius, nec non de salutaribus ejus beneficiis loquuntur. Altera ratio inconsequens est, ob homonymiam verbi *ῥηται*, quod hic esse, non fieri significat: ut contextus ostendit. Præterea non docet Apostolus, per quid Christus factus sit Pontifex, aut qui sint actus formales Sacerdotii ipsius; sed cur fratribus in omnibus assimilari debuerit, ut nempe posset affici sensu miseriarum nostrarum, essetque nobis fidelis advocatus apud Patrem. 1. Joh. 2. v. 1. & Heb. 7. v. 26.* Q. Scriptura Sacerdotium declarat de voluntate subveniendi miseris.

I. OC.  
XII.

Q. libera-  
tio à pec-  
catis &  
pœnis fit  
in ea is per  
potestatem  
divinitus  
Christo  
concessam.

VII. Pro septimo membro. *Liberatio à peccatis & pœnis eorundem, est expiatio peccatorum. Sed illa fit in calis per potestatem divinitus Christo concessam in calis : ut alibi dictum est. Ergo. RESP. Major nimis laxa est & generalis. Non quævis liberatio, sed ea demum, quæ fit interveniente λύτρω, sive victima satisfactoria & expiatoria, expiatio appellatur. Minor quoque falsa est sensu Sociniano : partim quatenus fingunt liberationem à peccatis, absque prævia satisfactione : partim etiam quatenus potestatem illam à vera Dei Deitate separant, & ad statum exaltationis ipsius restringunt : contra illud Christi Matth. 9. v. 3. 6. Marc. 2. v. 5. 7.*

Q. sic o-  
mnia effi-  
ciat, ac si  
virtutem  
precibus  
obtineret  
à Patre.

VIII. Pro octavo membro : *Qui omnia opera sic efficit, ac si ea efficiendi virtutem precibus intervenientibus obtineret à Patre; is improprie intercedat, sive interpellat pro nobis apud Patrem. Atqui Christus omnia opera sic efficit. Ratio: quia preces proprie dictæ non consistunt cum perfecta potestate, quam à Patre accepit. Ergo. RESP. I. non concluditur questio. Neque nos dicimus intercessionem fieri proprie per preces & supplicationes, quales obtulit in diebus carnis suæ. Heb. 5. v. 7. 8. II. Minor peccat elencho definitionis: intercessionem Christi aliter multo definiens, quam Scriptura eam nobis describit : uti supra ostendimus.*

Q. Sacer-  
dotium sit  
spiritualis  
administratio  
Regni  
ipsius.

IX. Pro nono membro : *Spiritualis administratio regni Christi non differt formaliter à regno ipsius. Sacerdotium Christi est spiritualis administratio regni ipsius : quod docet vel propria ejus descriptio in Scriptura. Ergo. RESP. per inficiationem Minoris. Sicut Sacerdos non est Rex formaliter, nec Sacerdotium est regnum formaliter; ita administratio Sacerdotii, dici nequit administratio regni. Utraque est spiritualis ac cælestis, juxta declarationem Scripturæ. Sed neutra est metaphorica aut impropria, rei veritatem abolens.*

Quinta  
Pontificio-  
rum : An  
Christus  
tantum pas-  
sus sit ani-  
ma sensiti-  
va, non et-  
iam ratio-  
nali?

QUINTA : *An Christus tantum passus sit anima sensitiva, non etiam rationali ?*

Pontificii  
negatur.

Notum est dogma Pontificiorum de perfecta Beatitudine animæ Christi toto Exinanitionis statu. Quo ut cum historiam Passionis ipsius aptè concilient, in subsidium vocare solent usitatam Scholis distinctionem animæ in superiorem & inferiorem, sive in rationalem & sensitivam : huic seorsim adscribentes dolores passionis ipsius; ab alterâ rationali eosdem removens. De quo tamen ne inter ipsos quidem Sophistas satis convenit. Sunt enim qui animam rationalem in Christo simpliciter excludunt à communione passionis & sensu ejus. Alii suo mo-  
do

do admittunt in partem; sive *ὡς ὑποστάσις* per assistentiam, sive per *οὐνοκρασίαν*, sive per œconomiam, sive alia quadam ratione; modo non *ἰδίως* proprie & in se, idque ex sensu iræ Dei eos sensisse statuatur. Sic Bellarminus, Feuardentius, Coppensteinus, alii disputant. ORTHODOXI: Christum non minus anima quam corpore, rursum animâ tam superiore sive rationali, quam inferiore sensitiva; imò rationali præcipue ac magis quam sensitiva passum esse; atque iram Dei adversus peccata generis humani sustinuisse ac pertulisse contendunt.

LOC.  
XII.Orthodoxi  
affirmant.

Thesis igitur Affirmans Orthodoxorum est: *Christum non minus anima rationali quam sensitiva passum esse pro nobis.*

*Κατακοινὴ* Theseos Affirmantis Orthodoxæ.

Rationes  
Affirman-  
tes Ortho-  
doxæ.

Ex Natura Subjecti.

Qui est Mediator ac Sponsor noster, non minus anima rationali quam sensitiva pati pro nobis debuit; ex ordine justitiæ divinæ. Christus est Mediator ac sponsor noster. Ergò. Minor non est controversia: & expresse traditur in Scriptura 1. Tim. 2. v. 5. Hebr. 7. v. 22. Major ex utriusque nominis descriptione elicitur. Ex Priore: Qui partem offensam cum offendente reconciliat, pro culpa satisfaciens per pœnas corporales & spirituales, temporales & æternas æquipollenter; eum anima tam rationali quam sensitiva pati oportet. Mediatoris nostri talis fuit conditio, Scriptura teste 1. Tim. 2. v. 5. 6. Heb. 9. v. 14. 15. Cap. 10. v. 6. 7. & seqq. Ergo. Ex posteriore: Qui spondet pro peccatoribus, peccata eorum in se recipiens, & ad pœnas iis debitas sese offerens & obligans, is passionibus non modo corporis aut animæ sensitivæ, sed etiam rationalis obnoxium se facit. Ratio: quia passiones istæ proponuntur & denunciantur peccatoribus in lege. Lev. 26. Deut. 27. & 28. Atquæ hæc ratio est Sponsoris nostri. Hebr. 7. v. 22. Psal. 69. v. 5. 6. 2. Cor. 1. v. 21. Ergo.

Q. est Me-  
diator &  
Sponsor  
noster.

Ex Natura Prædicati.

I. A Subiecto recipiente: Qui tota anima, omnibusque ejus potentis, maxime tamen superioribus, mente nimirum ac voluntate, passus est pro nobis; is passus est non minus anima rationali, quam sensitiva. Sed Christus ita passus est. Ergò Major negari non potest. Minor demonstratur per partes. Primò passus est tota anima; tum quia inde-

Q. tota a-  
nima, &  
omnibus  
ejus poten-  
tiis, maxi-  
me superi-  
oribus  
pro nobis  
passus est.

I OC.  
XII.

indefinitè queritur de tristitia animæ suæ. Matth. 26. v. 38. Marc. 14. v. 34. tum quia anima est *ἀψύχης* & indivisibilis, ut affecta una facultate non possint non simul affici ac laborare reliquæ omnes: quod ne quidem in corpore, cujus partes sunt divisibiles, caveri potest 1. Cor. 12. v. 26. Deinde: passus est omnibus animæ potentiis, De inferioribus ipsi concedunt; & faciliè colligere est ex grumis sanguinis, qui ex corpore ipsius defluerunt in terram, Luc. 22. v. 44. De superioribus Scriptura disertè testatur. Joh. 12. v. 27. *Anima mea turbata est*; scilicet cogitatione instantium cruciatuum: ut docent seqq. Ergò mens ei turbata fuit. Matth. 26. v. 39. *Non ut ego volo, sed ut tu.* Quod expressius etiam repetitur à Luca cap. 22. v. 42. *Non mea voluntas, sed tua fiat.* Voluntas verò annon animæ rationalis pars est?

Q. passio-  
nes animæ  
fuerunt  
sensus iræ  
Dei & po-  
narum in-  
fernalium.

II. Ex Objecto, sive ex ipso genere pœnæ Christi. Sensus gravissimus iræ Dei ac pœnarum infernalium pro generis humani peccatis, non est solius animæ sensitivæ, sed præcipuè rationalis. Passiones internæ animæ Christi fuerunt hujusmodi sensus. Ergò. *Minor* trifariam confirmatur. I. Dictis Scripturæ, quibus continetur descriptio internarum passionum Christi: in V. Test. Psalm. 22. v. 2. & seqq. & 40. v. 2. & 62. v. 2. 3. & seqq. Esa. 53. toto. In N. Test. Matth. 26. 27. Marc. 14. 15. Luc. 22. 23. Johan. 18. 19. Actor. 2. v. 24. 2. Cor. 5. v. 21. Gal. 3. v. 13. Heb. 5. v. 7. II. Ex partibus ac gradibus harum passionum. Sunt illæ: horror & pavor ingens, conjunctus cum externa dejectione & perturbatione, passiones externas antecedens. Matth. 26. v. 37. Marc. 14. v. 33. Dolor item, quo sanctissima Christi anima, horrore isto correpta, insuper pressa & circumcepta fuit usque ad mortem. Matth. 26. v. 34. Marc. 14. v. 34. Lucta denique animæ & conscientie Christi cum terroribus & doloribus mortis æternæ, suo aculeo nondum spoliata, sed adhuc savientis, & stipendium peccati, nempe mortem æternam, nobis debitam, ab ipso poscentis. Psalm. 22. v. 23. & Psalm. 69. v. 5. 6. 1. Cor. 15. v. 56. Rom. 6. v. 23. Quæ certè sensum animæ inferioris longissimè excedunt. III. Ex causis ejus: quæ fuere in Christo, partim consideratio magnitudinis & gravitatis peccatorum totius mundi, quæ uni Christo incumbant luenda & expianda. Joh. 1. v. 29. 1. Joh. 2. v. 2. Psalm. 69. v. 5. 6. partim ad spectum Dei summè irati adversus peccata, faciei partem misericordem occultantis & vindictam tantum spirantis. Esa. 53. cap. Gal. 3. v. 10. 13.

Antithesis Negans Heterodoxorum est: *Christum animam non rationalem, sed sensitivam solam pro nobis passum esse.*

LOC.  
XII.

Ἀντιθεσις Negantis Heterodoxæ.

Rationes  
Negantes  
Heterodoxa.

### Ex Natura Prædicati.

L. Quod in Scriptura nusquam habetur, non est asserendum. Christum animam rationalem passum esse nusquam habetur in Scriptura. Ergo. Certè nec Christus id prædicat Luc. 18. v. 31. & seqq. nec ei evenisse testantur Evangelistæ in historia passionis. R E S P. Si terminum illum requirunt adversarii, is quidem in Scriptura non exstat. Sin rem spectant, ostendimus jam quod ea clarissimè tradatur in passionis historia; secundum quam etiam illa Christi prædictio, synecdochice, haut secus intelligenda est, quam oraculum ex ipso complemento suo.

II. Qui redemptionis nostra negotium sanguine ac morte crucis peregit, passus est anima sola sensitiva, non rationali. Atqui Christus redemptionis nostra negotium sanguine ac morte crucis peregit: Scriptura teste. Ergo. R E S P. Major ne physicè quidem vera est de morte naturali sive communi, quæ est separatio animæ à corpore terribilis & dolorifica, multo minus de morte Christi, quæ plane fuit singularis, admitti debet. Siquidem sanguis Christi fusus est cum sensu infinitæ iræ Dei adversus peccata nostra: Psal. 22. v. 2. 3. Hebr. 5. v. 7. Mors quoque crucis fuit mors maledicta morali ac ceremoniali maledictione. Gal. 3. v. 10. 13. Quæ omnia non excludit, sed includit Scriptura, quoties de sanguine ac morte Christi synecdochicè loquitur.

Q. in Scriptura nusquam habetur.

Q. redemptionis negotium sanguine ac morte crucis peregit.

III. Nullus comprehensor potest anima pati. Christus inde ab initio conceptionis fuit comprehensor. Ergo. Vtræque propositio manifesta est: Major: quia id proprium est viatoris, qui comprehensori opponitur. Minor etiam: quia per gratiam unionis constitutus est Christus in statu comprehensoris, plenus gratia & veritatis, ac Deum videns de facie ad faciem. Ioh. 1. v. 14. 16. 17. 18. R E S P. Majorem accipimus de statu vitæ futuræ. Ille verò nullas omnino passiones vel corporis admittit. Sed falsa est Minor: In statu exinanitionis Christus homo viator fuit, à resurrectione verò demum factus est comprehensor. Sicut ipse docet Luc. 24. v. 26. Oportuit pati Christum, & ita introire in gloriam suam. Johannes cap. 1. nihil habet de fictitia illa beatitudine animæ ipsius: sed bonorum omnium affluentiam in hac Servatori nostro propositam esse docet.

Q. Christus semper fuerit comprehensor.

LOC.  
XII.

Sexta No-  
vatorum :  
An Chri-  
stus fidem  
ac regene-  
rationem  
nobis meri-  
tus sit ?

SEXTA: *An Christus fidem ac regenerationem nobis me-  
ritus sit ?*

Doctrinam *Novatorum* de passione ac morte Christi, nec non de objecto & effectis ejusdem alibi plene proposuimus, diligenterque discussimus. Hic unicam duntaxat quaestionem apponimus ex Apologia ipsorum, de fide & regeneratione. Num ex quoque annumeranda sint meritis ac beneficiis mortis ipsius? Illi Negant, Nos affirmamus.

Theſis Affirmans Orthodoxorum est: *Christum fidem ac  
regenerationem nobis meritum esse.*

Rationes  
Affirman-  
tes Ortho-  
doxæ.

κατασκευη Theſcos Affirmantis Orthodoxæ.

*Ex Natura Subjecti.*

Q. est per-  
fectus Ser-  
vator no-  
ſter.

Qui est perfectus Servator noster, ille nobis meritis est non minus fidem ac regenerationem, quam cætera dona salutaria. Christus est perfectus Servator noster. Ergo. *Minor* certa est secundum Scripturam: Act. 4. v. 12. Col. 1. v. 19. 20. 1. Tim. 2. v. 5. 6. Heb. 7. v. 25. *Major* etiam facile conficitur ex duabus hisce hypothesibus, fundatis in Scriptura. Una, quod fides itemque regeneratio, sit necessaria ad salutem. Joh. 3. v. 3. 5. 6. 7. 15. 16. 18. 36. Altera: quod nec fides neque regeneratio nostrarum sit virium, sed utraque Dei in Christo sit donum Ephes. 2. v. 8. 9. 10. Psal. 100. v. 3. Tit. 3. v. 5.

*Ex Natura Prædicati.*

Q. sunt be-  
neficia  
Christi  
exaltati.

Beneficia Christi exaltati, sunt ipsius exinaniti merita. Unde etiam Servator merito & efficacia appellatur, pro gemini status differentia. Phil. 2. v. 7. & seqq. Rom. 8. v. 32. & seqq. Fides & regeneratio sunt beneficia Christi exaltati. Ergo. *Minor* probatur I. evidentibus Scripturæ testimoniis. Act. 5. v. 31. Rom. 6. v. 1. & seqq. 2. Cor. 5. v. 15. Galat. 6. v. 14. Ephes. 2. v. 8. 9. 10. Coloss. 1. v. 22. Tit. 2. v. 13. 14. Heb. 9. v. 14. II. Quia sunt promissa N. F. Jerem. 31. v. 31. & seqq. Heb. 8. v. 6. & seqq. At illa ut merito acquisivir, sic efficacia dispensat nobis Christus, in quo omnes Dei promissiones sunt etiam & amen. 2. Cor. 1. v. 19. III, Spiritus sanctus, qui in nos effunditur, Christi exaltati



exaltati donum est. Act. 2. v. 16. ex Joel. 2. v. 28. 29. Sed Spiritus LOC.  
sanctus est Spiritus fidei, 2. Cor. 4. v. 13. Gal. 3. v. 14. & regeneratio- XII.  
nis, Joh. 3. v. 3. 6. Tit. 3. v. 5. qui utrumque operatur in nobis. Ergo.

Antithesis Negans Heterodoxorum est: *Christum fidem ac  
regenerationem nobis meritum non esse.*

Ἀντιθεσις Negantis Heterodoxῶν.

Rationes  
Negantes  
Heterodoxas.

Ex Natura Prædicati.

I. Quod præcipitur ut debitum officium, & promissione vitæ ac comminatio- Q. præci-  
ne mortis sancitum exigitur, id non potest esse meritum mortis Christi. Fides & piantur ut  
conversio sive regeneratio sic passim præcipiuntur in V. & N. T. Ergo. R E S P. officium.  
Major conceditur de fœdere legali strictè sumto, deque iis qui sunt sub  
illo fœdere. De fœdere gratiæ, revelato nobis per Euangelium, nega-  
tur. Ex cuius formula quæ Deus stipulatur à nobis, ipse quoque pro-  
pter Christum donat & operatur in nobis: & quidem per præcepta,  
promissiones, comminationes, mediaque alia. vide Jerem. 31. v. 33-34.  
Cap. 32. v. 39. 40.

II. Si fides & regeneratio sunt merita mortis Christi, Pater ex vi meriti Q. sic Pater  
istius obligatus fuit ad conferendam nobis fidem, & efficiendam in nobis regene ad ea lar-  
rationem: quam sub mortis comminatione nobis præscribit. At hoc consequente gienda ob-  
nihil absurdius. Ergo nec illo antecedente. R E S P. I. Negamus consequen- strictius  
tiam propositionis. Meritus nobis est Christus illa dona, non ut ex debi- foret.  
to aut obligatione dispensarentur, sed ut ex gratia conferrentur. II.  
Consequens sic explicatum, iis duntaxat est absurdum, qui distortæ ra-  
tionis iudicio divina mysteria æstimant: non autem se reverenter  
subiiciunt verbo Dei, nec mediis fidei & conversionis, prout divinitus  
ordinata sunt, utuntur, aut uti sustinent, &c.

## LOCUS DECIMUS-TERTIUS

De

## E C C L E S I A.

**A**Mplissimus nec minus intricatus est Locus de Ecclesia, quem nunc aggredimur. Et si enim poterat & claris & brevibus verbis explicari, si modò præcipuè illius Quæstiones, ex ipsa Scriptura, rotundè definirentur: tamen cum Pontificii adfinitium hoc asylum perpetuo confugiant, quoties ex aliis disputationibus victi fractique excedunt; studio omnia mirificè involvunt, magisque phaleris ac lenociniis verborum, quam speciosis argumentis causam suam agunt. Cæteri quoque Adversarii non satis apertè loquuntur, vel etiam opinionibus inter se discrepant; ut de multis certam ac communem formare sententiam difficile sit. Quæ causa est quod non omnes hujus loci controversias, sed eas duntaxat persequi fert animus, quas ipsimet agnoscunt esse suas, atque etiam majore contra nostros apparatu tractare ac tueri solent. Præmittemus autem Prolegomena usitata de Calumniis, Logomachiis & ipsis Quæstionibus; ut hinc etiam lucis aliquid toti disputationi accedat.

CALUMNIÆ sunt istæ.

**PRIMA:** *Quod Ecclesia nobis sit colluvies quorumvis hominum sive sectarum: modo non sint Pontificii.*

Ecclesia est  
sancta con-  
gregatio.

Resipiscen-  
tium &  
creden-  
tium.

Cur Ponti-  
ficiis oppo-  
natur.

**RESP.** Omnia hic falsa & malitiosè conficta in Orthodoxos. I. Ecclesia non est colluvies, sed sancta congregatio, sive pius cætus vocatione Dei per verbum coactus & adunatus. Quod & nominis ratio ususque arguit. II. Non est cætus hominum erronum & sectariorum, persistentium in erroribus & schismate; quod calumnia intrudit; sed resipiscentium à peccatis suis & in Christum credentium, corde & ore. III. Nec Pontificiis opponitur singulariter: quod ii exossi sint præ cæteris hæreticis aut schismaticis; sed tum quia ab ipsis maximum est periculum: tum quia Ecclesia à Papatu, tanquam regno Antichristi, sibi præcipuè cavere, & ab eo sec. dere, voce divina jubetur. Apoc. 18. v. 4.

SECUNDA:

SECUNDA: *Quod soli perfecti sint in Ecclesia?*

RESP. Occasio calumniæ nascitur ex controversia: sitne Ecclesia cætus vocatorum Electorum? Calumnia ipsa impingit nobis errorem veterem Catharorum sive Novatianorum, ac Donatistarum re-novatum superiore seculo ab Anabaptistis. Sed distinctione nominis ambigui ex Scriptura, sic eam explicamus simul ac diluimus. *Perfecti* non sunt unius generis. Quidam ita vocantur *absolute*, omnis defectus & vitii expertes; 1. Cor. 13. v. 10. Phil. 3. v. 12. Alii *Relate*, quod longius progressi, ac plus perfectionis assecuti sint quam alii: quomodo adulti fide & cognitione junioribus sive rudioribus opponuntur. Hebr. 5. v. 14. Cap. 6. v. 1. Nonnulli etiam κατὰ π *secundum quid* id epitheti ferunt, propter integritatem & sinceritatem cordis, alienam ab hypocrisis. Genes. 17. v. 1. Luc. 1. v. 6. *Primi* illi sunt membra Ecclesiæ triumphantis in cælis, non militantis in terra. 1. Cor. 13. v. 10. Phil. 3. v. 12. quia iusti consummati. Heb. 12. v. 24. *Secundi* sunt quidem in militanti Ecclesia, 1. Cor. 2. v. 6. at non soli: verum præter ipsos, etiam infantes, tam ætate; quam noticia ac donis spiritualibus. Hebr. 5. v. 13. 14. *Tertii* denique, ne ipsi quidem soli censentur in Ecclesia visibili vocatorum: utpote quibus variè intermixti sunt hypocritæ. Matth. 13. & 22. capp. Licet in Ecclesia vocatorum Electorum, quæ horum respectu invisibilis dici solet, soli censeri debeant. 1. Tim. 1. vers. 5.

*Perfecti*  
triplices:  
& qui in  
Ecclesia.

TERTIA: *Quod Ecclesia nullum prorsus regimen agnoscat aut admittat, præter gubernationem ac disciplinam Ecclesiasticam.*

RESP. Imò in iis quæ Politica sunt, atque etiam βραχίον sive ordinem externum spectant, Ecclesia agnoscit ac veneratur auctoritatem Magistratus Politici; ejusque legibus ac ordinationibus humiliter parer: ex præcepto Christi, Matth. 22. v. 21. & Apostolorum, Rom. 13 v. 1. 2. 1. Petr. 2. v. 17. Cæterum in spiritualibus, & aliis quæ Ecclesiæ propria sunt, juxta verbum Dei tantum agnoscit gubernationem supremam Christi, tanquam capitis ac Domini supremi; & subalternam ministrorum ejus. Matth. 17. v. 5. Cap. 28. v. 18. 19. Ephes. 1. v. 19. 20. Cap. 4. v. 11. 12. & passim. Anabaptistæ sive factiosi sive compositi, quæ his contraria docent aut faciunt, veræ Ecclesiæ impuniti non debent.

Magistratus auctoritas agnoscitur:

Sed non in spiritualibus.

L O C.  
XIII.

QUARTA: *Quod per syncretismum Ecclesias quocunque modo à se invicem dissidentes conciliare studeamus.*

Orthodoxi  
syncreti-  
sum  
quarunt

nec cum  
quibuscvis,

nec eun-  
dem.

Non cum  
iis qui er-  
rant in fun-  
damento.

cum iis qui  
præter fun-  
damentum  
errant sub  
ceris con-  
ditionibus.

RESP. Socinianorum hoc studium est ac conatus; qui ad pacem generalem, cum omnibus scitis, viam muniant, per Samaritanismum, Syncretismum, artesque consimiles. *Orthodoxis* alia mens ac sententia est. Amant pacem, quærunt & sectantur concordiam ex animo: sed eam demum, quæ cum veritate est copulata. Ephes. 4. v. 3. 4. & seqq. Ideoque nec quemvis syncretismum approbant, nec cum quibuscvis dissidentibus ineundum esse, aut iniri posse arbitrantur. Nam & *Ecclesia dissidentes* à se invicem non sunt ejusdem generis: quum *alia* dissident in fundamento; *alia* præter illud, hoc est, præter fundamentalem fidei ac salutis doctrinam. *Syncretismus* etiam, quo coeunt dissidentes, sopitis dissidiis, non est unius modi. Sed *alius* quidem est confusio sententiarum ac mixtura opinionum quarumvis de Religione. *Alius* verò pia confociatio partium contendentium, repetito ac stabilito fundamento fidei, sancita autem tolerantia mutua in reliquis, usque dum veritas etiam in his ex verbo Dei innotescat ac recipiatur. Hinc jam facile est discernere, quos inter conciliari Syncretismus possit, aut non. *Primò*, cum iis qui errant in fundamento salutis, sive illud destruant, sive corrumpant duntaxat, quæri Syncretismus nec potest, nec debet. Ratio: quia nulla communio est tenebris cum luce, mendacio cum veritate. 2. Cor. 6. v. 14. Esa. 5. v. 20. nec potest aliud aut fundamentum poni, 1. Cor. 3. v. 12. Actor. 4. v. 12. aut Evangelium prædicari. Gal. 1. v. 8. 9. quam quod per prædicationem Apostolorum positum est. Ideoque qui ab eo discedunt, non modo excluduntur à societate fidelium. 2. Johan. v. 10. sed etiam anathemati diserte subjiuntur. Gal. 1. v. 8. 9. *Secundò*, cum iis qui præter fundamentum errant, in genere doctrinæ, contrahi potest syncretismus, servatis hisce conditionibus. I. Si renovetur ac confirmetur consensus in doctrina fundamentali. II. Si capita dissensus non confundantur, nec cothurnis aut æquivocationibus implicentur; sed ex confessionibus publicis clarè distincteque proponantur, ne cui parti fraus fiat. III. Si tolerantia sanciat mutua, non per approbationem errorum; sed per remissionem odii, rancoris, altercationum; nec non per fraternam reconciliationem atque confociationem, non obstantibus singularibus opinionibus partium de capitibus controversis. IV. Si utrique parti sit, integram sententiam suam repetendi, declarandi, pleniusque illustrandi ex verbo Dei: quin etiam se mutuo informandi ac com-  
mone-

monestandi spiritu lenitatis ac mansuetudinis; usque dum visum fuerit Deo veritatem erranti quoque retegere. V. Si denique nihil hic agatur aut statuatur, nisi de iudicio & autoritate ipsarum Ecclesiarum dissidentium; idque modo ac ratione in iis recepta, earumque ordini conveniente. Quæ omnia demonstrari possunt partim dictis Scripturæ 1. Cor. 3. v. 11. 12. Phil. 3. v. 15. 16. Rom. 14. cap. partim etiam ipsa praxi Apostolorum, qui pro diversis errorum gradibus errantes aut arcuerunt à communione Ecclesiæ: aut in eâ tolerarunt. *Tertio*, cum iis, qui non de doctrina, sed de ceremoniis inter se contendunt, & in partes abeunt (quod schismaticorum est) syncretismus, & ex eo stabilis pax & concordia iniri non potest modo, verum etiam debet: Tum quia hic non veritas, sed charitas periclitatur: Tum quia unitas Ecclesiarum inter se, posita est in unitate sive consensu doctrinæ ac sacramentorum; non autem in conformitate rituum ac ceremoniarum, præsertim humanitus traditarum.

L O C.  
XIII.cum iis qui  
tantum de  
ceremoniis  
conten-  
dunt, in-  
eundus.

## LOGOMACHIAE sunt.

PRIMA: *An Ecclesia sit communio sanctorum, etiam in bonis corporalibus?*

RESP. *Communio Sanctorum* primario consistit in bonis spiritualibus. Ab his siquidem & describitur in verbo. 1. Cor. 10. v. 16. 17. Cap. 12. v. 21. & seqq. Ephes. 4. v. 4. 5. 6. & declaratur in Symbolo. Nimirum quia dependet ex mystica unione Sanctorum cum Christo, tanquam capite, & inter se, tanquam membrorum ejusdem corporis. Ephes. 4. v. 12. 13. Cap. 5. v. 28. 29. 30. quæ tota est spiritualis. Secundario autem & minus principaliter etiam ad bona corporalia, sive ad τὰ σωματικά extendi potest, veluti auctaria quædam & additamenta bonorum spiritualium, pietati promissa. Matth. 6. v. 34. 1. Tim. 4. v. 8. Quæ quidem communia sunt sanctis, non κτήνη ac possessionis proprietate; ea quippe distincta est & manet, etiam sub Euangelio, quod non abolet Politias. Matth. 22. v. 21. Actor. 5. v. 4. Verum ~~per~~ usu, fructu ac dispensatione, ut aliorum necessitati impendantur ac deserviant. Et fit I. cum pauperibus de nostro largimur. Luc. 6. vers. 38. II. mutuum damus mutuantibus v. 34. 35. III. quacunque alia ratione fratribus egenis succurrimus. Matth. 25. v. 35. 36.

Cōmunio  
Sanctorum  
quatenus  
etiam sit in  
bonis cor-  
poralibus.

LOC.  
XIII.

SECUNDA: *An Ecclesia aliqua particularis sit aut dici possit Catholica?*

Catholicæ  
sunt ratio-  
ne doctrinæ.

non ratio-  
ne loco-  
rum & ho-  
minum.

RESP. Pro vario hujus attributi significato quæstio affirmatur aut negatur. Si *καθολικὴν* dicitur respectu ipsius doctrinæ, quæ ex verbo Dei ab omnibus ubique fidelibus suscipitur; certè quævis Ecclesia particularis Orthodoxa verè est Catholica. Etenim una fides, ac ejusdem fundamenti substantia deprehenditur in omnibus Ecclesiis particularibus rectè sentientibus; à qua ipsas Ecclesias particulares Catholicas jam olim appellarunt, Hieronymus, Cyrillus, Vincen-  
tius Lirinensis ac alii. Sin autem locorum atque hominum ratione id eis nomen tribuitur; utique contradictio fuerit in adjecto, Ecclesiam particularem dicere Catholicam. Opponentur enim inter se, ut pars & totum. Omnis Ecclesia particularis est pars Catholicæ; Catholica est totum quoddam collectivum, Ecclesias particulares sub se complectens. Nec valet Exceptio: Ecclesias particulares esse partes *ἐκασταίας*, similes; quæ idem cum toto nomen sortiuntur: sicut tota aqua dicitur aqua, & singulæ ejus partes sic appellantur. Tales enim sunt propter doctrinam homogeneam, superstructæ eidem fundamento Prophetarum ac Apostolorum. 1. Cor. 3. v. 11. 12. Ephes. 2. v. 20. Hic vero à locis & personis sumi denominationem ex confesso præsupponitur.

TERTIA: *An Ecclesia absque disciplina esse possit?*

Disciplina  
quo sensu  
ad esse vel  
bene esse  
Ecclesiæ  
pertineat.

RESP. *Disciplina* aut strictè sumitur pro censura excommunicationis, aut laxè pro *παιδείᾳ* vitiorum atque scelerum, hoc est, eorum improbatione, damnatione, emendatione. Priore modo magis ad bene esse, quam ad esse Ecclesiæ pertinet: quæ verbo & sacramentis colligitur ac constituitur, disciplina autem in flore suo ac vigore conservatur. Posteriore verò omninò necessaria est ad esse Ecclesiæ. Est enim altera pars verbi, sive ministerium legis; est concio respicientiæ ac novæ obedientiæ, absque qua Ecclesia non magis meretur nominis hujus axioma, quam societas furum aut latronum. Respublica dici potest, &c.

QUARTA: *Utrum privata lectio verbi sit nota Ecclesiæ, an publica ejus prædicatio?*

Privata singulorum,  
publica  
Ecclesiæ  
nota est.

RESP. Lectio privata est nota singulorum membrorum *scorum*  
Psal. 1.



*Psalm. I. v. 2.* tanquam actus privatus uniuscujusque. Sed prædicatio L O C. XIII  
verbi ejusque auditio ac professio; est nota publica & communis Ecclesie, qua talis, conveniens. Nomen Ecclesie est collectivum, cœtum atque coadunationem plurium significans. Quare pluribus quoque commune & publicum esse necesse est; quod Ecclesiam, tanquam rem notatam, indicet ac declaret.

Jam **CONTROVERSIE** præcipuæ hujus loci commodissimè distinguuntur ex suis authoribus atque assertoribus: quorum alii sunt *Pontificii*, alii *Sociniani*, alii *Anabaptistæ*. Novatores non constituunt classem peculiarem: tum quia in plerisque accedunt opinionibus Socinianorum ac Anabaptistarum: tum quia, quæ contra Ecclesiam Elektorum disputant, jam alibi confutata sunt.

**PONTIFICIORUM** dogmata sunt ista:

PONTIFICIORUM.

I. Ecclesiam Catholicam esse universitatem obtemperantium *Papæ Romano*.

II. Ecclesiam Catholicam tantum & semper esse visibilem.

III. Ecclesiam Romanam visibilem in nullo Religionis capite unquam errare potuisse aut posse.

IV. Ecclesiam Romanam visibilem nunquam à professione vera fidei deficere potuisse aut posse.

V. Prædicationem verbi ac administrationem Sacramentorum esse notas omnibus hæresibus communes, ipsaque Ecclesia obscuriores. Proprias verò notas Ecclesia Catholica esse illas XV. quas Bellarminus recenset.

VI. Ecclesiam hodiernam Romanam, solam esse veram ac catholicam in terris Christi Ecclesiam.

**SOCINIANORUM** commenta sunt.

SOCINIANORUM.

I. In celis nullam nunc esse triumphantem Ecclesiam.

II. Non necessariò semper dari aliquam Ecclesiam militantem in terra.

III. Sinceram verbi prædicationem, & legitimam sacramentorum administrationem atque usum, non esse vera Ecclesia notas.

IV. Absque disciplina Ecclesiam non esse Ecclesiam.

**ANABAPTISTÆ** eadem ferè habent. Docent verò in-  
super, quæ etiam Socinianis approbantur.

ANABAPTISTARUM.

I. Ecclesiam V. & N. Test. non esse eandem re sive substantia Ecclesiam.

II. Etiam extra Ecclesiam esse salutem.

T t t

III. Com-

LOC.  
XIII.

III. *Communione bonorum terrenorum servandam esse in Ecclesia. Quod dogma cum plerique Anabaptistæ jam improbarint & rejecerint, soli Moravici hodieque verbo & opere defendunt.*

Ex omnibus hisce Controversiis potissimum seligemus, quæ alibi vel prætermisissæ vel concisius explicatæ sunt.

Prima Ana-  
baptista-  
rum: *An*  
*Ecclesia V.*  
*& N. Test.*  
*re sit eadem?*

PRIMA: *An Ecclesia V. & N. Test. re sitve substantia sit eadem?*

Et si controversia hæc dependet ac dijudicari potest ex illa, quæ de unitate fœderis gratuiti loco XI. fuit proposita: tamen cum seorsim hic repetatur ab adversariis, insuperque ad illustrandam Ecclesiæ naturam haud parum conducatur; operæ pretium fuerit repetitum ejus examen instituere.

Anabapti-  
stæ & So-  
ciniani  
negant.

*Anabaptistæ & Sociniani Negativam tenent, asserentes: Non esse eandem utriusque Testamenti Ecclesiam, sed differre specie. Novatores questionem hanc prætereunt, tanquam non necessariam; & categoricè ad eam respondere detrectant. Sed quid sentiant ex aliis illorum dogmatis definire non est difficile. ORTHODOXI pro sententia affirmante pronuntiant & utriusque Ecclesiæ essentialem unitatem ac identitatem propugnant.*

Orthodoxi  
affirmant.

Thesis Affirmans Orthodoxorum hæc est: *Ecclesiam V. & N. Test. re sitve substantia esse eandem Ecclesiam.*

Rationes  
Affirmantes  
Orthodoxæ.

κατασκευὴ Theseos Affirmantis Orthodoxæ.

Ex Natura Subjecti.

Q. vocatio  
in V. & N.  
Test. est  
eadem  
substantiâ.

I. Qualis est vocatio Ecclesiæ, talis est ipsa Ecclesia. Vocatio in V. & N. T. est eadem substantia. Ergo & Ecclesia V. & N. T. est eadem substantia. Major constat partim ex etymologia nominis: nam ἐκκλησία dicitur ab ἐκκαλεῖν, sive ἐκκαλεῖσθαι: sicut omnia ejus membra καληπὶ usitate appellantur in Scriptura: partim ex naturâ rei; siquidem Ecclesia colligitur, constituitur, & est per vocationem Dei. Minor hoc Prosyllogismo solidissime adstruitur. Vocatio per idem verbum & eundem Spiritum, est eadem vocatio quoad substantiam. Neque enim aut est, aut dari potest aliquod tertium, quod eam absolvat. Atqui vocatio in V. & N. T. facta est & fit per idem verbum & per eundem Spiritum. Quod conjunctim docet Esaias cap. 59. v. 21. Divisum vero colligitur.

de verbo; ex unitate Legis & Euangelii alibi demonstrata : de Spiritu ex Paulo 2. Cor. 4. v. 13. dicente nos eundem fidei Spiritum cum V. T. fidelibus accepisse.

II. Partes unum sunt cum toto, & simplicia componentia unum sunt cum suo composito. Ecclesia V. & N. T. sunt partes totius Ecclesie Catholicæ; & veluti simplicia eam componunt. Ergo. *Major* est manifesta per se. *Minor* ponitur ab Apostolo Eph. 2. v. 14. & seqq. usque ad finem : imò ab ipso Servatore asseritur. Joh. 10. v. 16. Nec est quod excipiant adversarii; utrobique sermonem esse de Ecclesia N. T. ex *Judeis & Gentibus conflat a*. Nam Ecclesia Judaica N. T. aut eadem est substantia cum Judaica Veteri, aut non. Si prius, vicimus. Nam quæ in uno tertio conveniunt, inter se conveniunt. Est enim insita Ecclesie Judaicæ in N. T. Rom. 11. v. 17. 18. & cum ea coaluit in unius corporis ac civitatis spirituales societatem, Eph. 2. v. 19. c. 4. v. 4. Sin alterum, quomodo Judæi in N. T. dicuntur filii fœderis Abrahamici & promissionum ejus, propter illud ad gratiæ communionem adsciti? Act. 2. v. 39. 40. c. 3. v. 25. 26.

Q. Ecclesia  
V. & N. T.  
sunt partes  
totius  
Ecclesie  
Catholicæ.

III. Si Ecclesia militans & triumphans est eadem substantia Ecclesia multò magis militans vetus & nova. *Ratio consequentia* est : quia major omnino est affinitas atque conjunctio militanti inter se, quam huic cum triumphante. Sed verum antecedens, testimonio Christi Matt. 8. v. 11. & Apostoli Heb. 12. v. 22. 23. nec non evidentia rei; quia & bona spiritualia utrique eadem sunt : justitia, sanctitas, gaudium & pax : & idem quoque terminus gloriæ ac felicitatis cœlestis. Ergo.

Q. Ecclesia  
militans &  
triumphans  
est eadem  
substantia.

### Ex Natura Prædicati.

I. Quæ Ecclesia una est corpore, spiritu, vocatione ejusque spe, Domino, fide, baptismo saltem quoad rem signatam, Deo ac Patre omnium; ea re sive substantia est una. Plura enim ad unitatem & veritatem essentialem Ecclesie non requiruntur, teste Apostolo Eph. 4. v. 4. §. 6. Ecclesia V. & N. T. omnibus hisce modis una est. Ergo. *Minor* inductione modorum sive partium confirmatur. Utraque Ecclesia vetus & nova una est I. Corpore : quia ex Judæis & Gentibus, circumcisis & incircumcisis factus est unus populus. Ephes. 2. v. 15. 16. Joh. 10. v. 16. II. Spiritu : quia utrique aditum habent ad Deum per unum Spiritum, Ephes. 2. v. 18. & eundem fidei Spiritum acceperunt, 2. Cor. 4. v. 13. III. Vocatione ejusque spe, quæ est vita æterna, Hebr. 1. v. 1. Matt. 22. v. 32. IV. Domino : qui idem est omnibus invocantibus, Rom. 10. v. 12. heri, hodie, & in secula, Heb. 13. v. 8. V. Fide, quæ nobis

Q. una est  
corpore,  
spiritu,  
vocatione  
&c.

L O C.  
XIII

nobis est communis cum Abrahamo, Rom. 4. v. 12. & Patribus V. T. Heb. 11. & 12. inter se collatis. VI. Baptismo, saltem quoad rem signatam, argumento locorum 1. Cor. 10. v. 1, 2, 3. Coloss. 2. v. 11, 12. VII. Deo ac Patre, qui certe unus est utrique Ecclesiæ, iustificans circumcisionem ex fide, & præputium per fidem, h. e. utrosque non nisi fide, Rom. 3. v. 30.

Q. eidem  
fundamen-  
to super-  
structa est;  
& ejusdem  
fœderis  
gratia com-  
prehenditur.

II. Qui superstructi sunt eidem fundamento, ejusdemque fœderis gratia comprehenduntur, inter se idem sunt. Ecclesia Vetus & Nova sic se habet. Ergo. Major est extra controversiam. Minoris duo sunt membra. Prius asserit Apostolus Ephes. 2. v. 20. docens totam Ecclesiam eidem fundamento, Christo, superstructam esse: quod fuerit Prophetarum in V. & Apostolorum in N. T. Nimirum quia præter illud aliud, quocunque nomine dictum nec est, nec esse potest. 1. Corinth. 3. v. 11, 12. Act. 4. v. 12. Gal. 1. v. 7, 8, 9. Posterius supra Loco XI de Fœdere plenissime est demonstratum.

Antithesis Negans Heterodoxorum est: *Ecclesiam V. & N. T. re sive substantia non esse eandem Ecclesiam.*

Rationes  
Negantes  
Heterodoxa.

Ἀντιθεσις Antithescos Negantis Heterodoxæ.

Ex Natura Subjecti.

Q. vocatio  
in V. Test.  
specie di-  
versa fuerit  
ab ea quæ  
est in N. T.

Vocatio specie diversa, diversam specie Ecclesiam facit. Vocatio Ecclesia in V. Test. specie diversa est ab ea, quæ est in N. Test. Ergo. Minor sic demon- stratur. Præcepta & promissa specie diversa, diversam specie efficiunt vocationem. Talia autem sunt præcepta ac promissa V. & N. Test. inter se comparata; ut ostendimus. Ergo. R E S P. Falsam esse Minorem. Si enim vocatio per verbum & spiritum, quæ essentialis est Ecclesiæ, communis est V. & N. Test. ut testatur Esaïas cap. 59. v. 21. certe non est alia in V. alia in N. Test. licet accidentibus variè discrepent. Deinde ratio Minoris est pura puta principii petitio. Cujus tamen Major, nisi de officiis moralibus ac spiritualibus accipitur, simpliciter admitti non debet: ut alibi dictum est.

Ex Natura Prædicati.

Q. Fœderis  
V. & N.  
discrimen  
essentiale  
sit.

I. Distinctio Ecclesia Veteris ac Nova, pendet ex discrimine Fœderis veteris ac novi. Sed discrimen illud essentialiale est sive specificum; & tale omnino quale est inter legem & Evangelium. Ergo distinctio quoque essentialis est sive specifica inter Ecclesiam Veterem ac Novam. R E S P. Majorem concedimus. Minorem verò negamus, si titulo veteris Fœderis fœdus Abrahami- cum

comintelligatur. Neque æquipollent Vetus & Novum Fædus Legi & L O C. Evangelio strictè sumtis; sed tam late patent, ut utrumque simul XII. complectantur. Quod ex libris utriusque Fæderis manifestissimum est: à nobis alibi ostensum pluribus.

II. Si assumptio Nova Ecclesia fieri nequivit sine abdicatione Ecclesie Veteris, sequitur utramque differre specie. Verum prius; teste Scriptura & experientia. Ergo & posterius. R E S P. Propositio est inconsequens, ob fallaciam accidentis & non causæ. Facta est abdicatio Ecclesiæ Judaicæ propter ejus incredulitatem & contumaciam adversus Evangelium. Rom. 11. v. 15. 20. & seqq. non autem quod obstante specifica utriusque differentia, non possent ambæ coalescere in unam Ecclesiam. Assumptio quoque falsa est. Ecclesia Nova præsertim ex gentibus, inserta est Veteri Judaicæ, eidemque arctissime conjuncta. Rom. 11. v. 17. Ephes. 2. v. 15. 16. Non igitur ejus causa vetus abdicata fuit, tanquam ἀσώπτη & alteri insociabilis. Præterea facta est abdicatio Ecclesiæ veteris tantum ex parte: ut docet Apostolus Rom. 11. v. 25. non autem in totum. Quod tamen factum oportuit, siquidem hinc specifica differentia constituenda esset.

Q. Ecclesia Nova non potuerit assumi sine abdicatione Veteris.

SECUNDA: An necessariò semper detur aliqua Ecclesia militans in terra; sive, an necessaria sit Ecclesie militantis existentia in terra, usque ad consummationem sæculi?

Secunda Sociniano- rum: An necessario semper detur aliqua Ecclesia militans in terra?

De perpetuitate ac duratione Ecclesiæ Romanæ quæ sit mens ac sententia Pontificiorum notum est etiam in vulgus, & infra dicetur suo loco. Huic κατ' ἐξουσίαν contradicunt Sociniani, negantes necessariam esse existentiam Ecclesiæ militantis in terra. Sic enim Smalcus disput. 8. de Ecclesia: Nemo, inquit, præcise negat, potuisse existere aliquot semper, qui essent vera Christi Ecclesia: sed tantum negatur præcise, eam manere debuisse. Ostrodius quoque Institut. suæ cap. 42. ita differit contra Pontificios de hac quæstione; ut existentiam Ecclesiæ in terris merè contingentem, non necessariam statuatur. Novatores nihil hic diversum habent à Socinianis, utut cap. 22. Apologiæ suæ ambiguè, & in utramque ferè partem loquantur. Nec possunt aliter, qui de libero arbitrio & apostasia sanctorum communia cum ipsis principia habent. Contra utrosque Orthodoxi magno consensu docent: semper fore in terris aliquam Christi Ecclesiam, ejusque existentiam perpetuam esse, non

Sociniani negant.

Orthodoxi affirmant.



LOC.  
XIII.

non contingentem, ut possit etiam deficere: sed plane necessariam, necessitate illa, quæ dicitur ex hypothesi, maximè causæ efficientis: tum primæ, quæ est voluntas Dei, firma ac immutabilis, Rom. 9. v. 11. & vers. 29. tum secundæ sive proximæ, quæ est verbum Dei & Spiritus sanctus, per illud efficax, sive efficaciter operans. Esa. 59. v. 21. Unde patet non contendere de alia Ecclesia, quam de eâ, quæ vocatorum Electorum usitatè appellatur, ex Matth. cap. 22. v. 14. & Paulo Rom. 8. vers. 28.

*Thesis Affirmans Orthodoxorum est: Semper fore Ecclesiam aliquam militantem in terris, usque ad consummationem sæculi: sive: Existentiam Ecclesiæ militantis in terra esse plane necessariam, non contingentem duntaxat.*

Rationes  
Affirmantes  
Orthodoxæ.

ΚΑΤΑΚΩΝ Theseos Affirmantis Orthodoxæ.

### Ex Natura Subjecti.

Q. est Ecclesia vocatorum Electorum.

I. Ecclesia vocatorum Electorum necessaria est, non contingens, quoad sui existentiam & durationem, usque ad consummationem sæculi. Ecclesia militans, de quâ hic agitur, est Ecclesia vocatorum Electorum. Ergò. Minor præsupponitur ex declaratione status controversiæ. Major nititur apertissimis Scripturæ testimoniis. Matth. 24. v. 24. 31. 40. 41. Rom. 8. v. 28. 29. 30. Cap. 9. v. 11. Cap. 11. v. 5. 6. 7. 2. Tim. 2. v. 19. Apoc. 6. v. 11. quæ dicta sigillatim Loco de Perseverantia, ab exceptionibus adversariorum vindicanda erunt.

Q. est regnum & corpus Christi.

II. Regnum Christi ac corpus ipsius necessariam ac perpetuam habet existentiam suam durationem. Ecclesia militans in terra est regnum Christi ac corpus ipsius. Ergò. Utraque *Propositio* certissima ac manifestissima est ex Scriptura. *Major*: quia regni ipsius non est finis. Luc. 1. v. 32. 33. Ut Rex sine regno esse nunquam possit. Corpus quoque πληρωμα ipsius dicitur Ephes. 1. v. 23. ut divelli ab eo ac separati sine sacrilegâ mutilatione nequeat. *Minor*: quia Ecclesia utriusque nominis honore decoratur: Regni Dei & Christi Matth. 11. v. 12. Cap. 12. v. 28. & passim. Corporis ipsius Ephes. 1. v. 23. Cap. 4. vers. 16. Cap. 5. v. 23. Coloss. 1. v. 18. 24. Quod verò etiam manifesta sit talis usque ad consummationem sæculi, vel hinc liquet, quod crescit quotidie & augefcit usque ad sui perfectionem, ultimo demum die futuram Ephes. 4. v. 15. 16. Cap. 5. v. 26. 27. Apoc. 6. v. 11.

Q. perpetuum in eâ

III. In qua Ecclesia perpetuum erit verbi ac sacramentorum ministerium,



sterium, eam ipsam oportet esse perpetuam. In Ecclesia Christi hic militante perpetuum erit verbi ac sacramentorum ministerium usque ad consummationem seculi. Ergò. *Major* constat mutua affectione cause proximæ & effecti ejus. *Minorem* tradit Apostolus, Ephes. 4. v. 11. & seqq. 1. Cor. 11. v. 26.

IV. Si Ecclesiæ militantis in V. Test. ab Adamo ad Christum necessaria fuit existentia ac duratio, non minus erit in N. Test. à Christo usque ad mundi finem. Verum prius. Ergò & posterius. *Consequentia* negari non potest: præsertim cum Ecclesia N. T. supra Vererem emineat, varietate ac ubertate gratiæ spiritualis. *Assumptum* confirmatur, partim fide historici; quæ continuam ac nunquam interruptam ejus durationem docet: Ab Adamo ad Noachum; à Noacho ad Moysen; & à Moysen ad Christum usque: partim argumento ab absurdo: secus namque oracula V. Test. de Christo, nascituro ex Patribus, fuissent contingentis solum, non autem necessariæ veritatis.

### Ex Natura Prædicati.

I. Quicquid Deus in verbo suo veraciter promissit, id efficaciter præstat ac implet. Perpetuam existentiam & durationem Ecclesiæ, sive semper fore aliquam militantem in terra Ecclesiam usque ad consummationem seculi, Deus veraciter promissit in verbo. Ergo. *Minor* non comprobant promissiones Dei de perpetuitate Ecclesiæ in utroque Testamento. In V. Psalm. 48. v. 7. & 89. v. 30. & seqq. Esa. 59. v. 21. In N. Matth. 16. v. 18. Cap. 28. v. 20. & alibi. Sed excipiunt adversarii, loca illa Matthæi non continere promissionem de Ecclesia Christi in terris perpetuitate. Cap. 16. tantum promitti Ecclesiam, qua Ecclesia est, semper mansuram in vitam à morte & condemnatione. Præterea nomine Ecclesiæ non significari formaliter cœtum aliquem, sed credentium multitudinem: contra quos omnes & singulos mors non sit pravalitura. Eandem rationem esse loci alterius, Cap. 28. ubi nulla promissio detur Ecclesiæ, sed tantum Apostolis, eorumque successoribus in ministerio Evangelii: cum quibus futurus sit Christus, non absolute, verum cum conditione, si illi se dignè gerant in suo munere. RESP. Hoc vero est ipsi soli offundere tenebras: tanta est utriusque loci evidentia. Cap. 16. Promissio fit Ecclesiæ, non modo quâ Ecclesia est, hoc est, quamdiu Ecclesia manet, quæ vis est reduplicativæ ipsorum: sed etiam ut perpetuò sit Ecclesia. Nam portæ inferorum non prævalerunt adversus Ecclesiam, scilicet ut eam opprimant atque destruant. Deinde promittitur beneficium Ecclesiæ non post mortem, si eousque perseveret: sed in hac vita. Non prævalerunt, inquit Servator, etiam si summa vi,

L O C.  
XIII.

erit verbi  
ac Sacra-  
mentorum  
ministeri-  
um.

Q. necessa-  
ria fuit Ec-  
clesia in V.  
T. duratio  
ab Adamo  
usque ad  
Christum.

Q. existen-  
tiam per-  
petuam  
Deus vera-  
citer prom-  
issit in  
verbo.

Vindicantur dicta  
Matth. 16.  
v. 18.

L O C.  
XIII.Matth. 28.  
v. 20.

summa vi, astutia, ac pertinacia Ecclesiam oppugnent. Oppugnatio autem illa tantum in hac vitâ fit. Ergo & defensio & conservatio Ecclesiae promittitur in hac vita. Denique etiam cœtum credentium formaliter hic intelligi docent tum Antecedentia: quia Ecclesia ædificatur super Christum Petram, per prædicationem Euangelii v. 18. tum etiam consequentia, cum exerceatur in ea potestas clavium, ministerii Evangelici propria v. 18. Jam Cap. 28. Promissio quæ datur Apostolis non minus ad Ecclesiam pertinet, ex natura relatorum. *Vobiscum sum*, inquit, videlicet efficax per vestrum ministerium ad fidem ac conversionem. Sicut Marcus cap. 16. v. 20. & Paulus 1. Tim. 3. v. 16. ex eventu promissionem declarant. Quod vero conditionem attinet, qua limitatur promissio illa. I. Non habetur in textu. II. Juxta Paulum intelligenda est, asserentem Deum esse, qui faciat dignos ac idoneos ministros N. T. 2. Cor. 3. v. 5. 6.

Q. Ecclesia non potest æque deficere ac perseverare.

II. Si perpetuitas ac duratio Ecclesiæ in terra usque ad consummationem seculi contingens est, non necessaria; Ecclesia tam potest deficere totaliter ac finaliter ante mundi finem, quam eousque perdurare ac perseverare. Sed falsum, absurdum, ac blasphemum est consequens. Tale igitur est ipsum antecedens. Ratio *consequentia* dari potest; partim ex natura contingentia, partim ex causis perseverationis vel defectionis Ecclesiæ, quas ipsi adversarii agnoscunt. *Assumptum* hoc argumento stabilitur. De quo subiecto Scriptura negat omnes actu causas defectionis; contraque affirmat omnes actu causas perseverationis, illud non habet se indifferenter ad utrumque, ut tam possit deficere, quam perseverare. Atqui de Ecclesia in terris militante, quæ est vocatorum Electorum, utriusque generis causas Scriptura partim negat, partim affirmat. Negat quippe Ecclesiam vel à Satana vinci Matth. 16. v. 18. Luc. 22. v. 32. vel à mundo seduci Matth. 24. v. 24. vel à carne in peccatum regnans ad mortem præcipitari posse 1. Joh. 3. v. 9. Contra affirmat eandem ex immutabili Dei proposito 2. Tim. 2. v. 19. quod est in Christo, redemptore & advocato nostro 1. Joh. 2. v. 1. 2. Rom. 8. v. 33. 34. Spiritus S. virtute ac præsidio custodiri ad salutem, per fidem. Joh. 14. v. 16. 17. 1. Petr. 1. v. 5. Ergo.

Antithesis Negans Heterodoxorum est: *Non semper fore in terra Ecclesiam militantem, usque ad consummationem seculi: sive, existentiam ejus in terra contingentem duntaxat, non necessariam esse.*

Rationes  
Negantes  
Heterodoxa.

Ἀντιθεσις Negantis Heterodoxᾶ.

Ex

## Ex Natura Swojecti.

I. Ea est ratio totius, qua partium: ea conditio Ecclesia Catholica, qua omnium particularium. Sed omnes ac singula Ecclesia particulares in terra possunt deficere. Ergo etiam tota ac universa Ecclesia, sive ipsa Ecclesia Catholica potest deficere. Major firma est per se. Minor nititur testimonio Scripturae & experientia. Stat igitur conclusio. R E S P. De Ecclesia vocatorum, de qua est Matth. 20. v. 16. Cap. 22. v. 14. datur totum argumentum. De Ecclesia vocatorum electorum, quæ alteri opponitur, & ἀλεγμεν-  
ναι vocatorum κατὰ θεόν appellatur Rom. 8. v. 28. Minor falsa est. Refelliturque perpetuo consensu Scripturae & experientia, una testan-  
tium, semper, etiam perturbatissimis ac corruptissimis mundi tempo-  
ribus. reservationem aliquam Ecclesiae secundum electionem gratui-  
tam factam esse. Rom. 11. v. 5.

II. Qui Rex est illius regni sive Ecclesia, in qua subditi spontè ac liberè man-  
danti obtemperant, non autem vi arcana ad obediendum adiguntur, & per vim  
illam in obedientia continentur ac perseverant; hujus regnum sive Ecclesia po-  
test deficere, neque perpetua est necessario. Sed Christi regnum sive Ecclesia ita  
habet. 1. sal. 110 v. 3. Tit. 2. v. 14. & passim. Ergo. R E S P. Hoc ar-  
gumentum thesi sophisticum est, quia ambiguum eoque captiosum;   
antithesi vero calumniosum insuper, malitiose depravans doctrinam  
Orthodoxam. Motus gratiae, qua adducuntur homines ad obedi-  
entiam, & in ea retinentur, non est violentia aut coactio, sed efficax o-  
peratio in cordibus hominum, qua renovantur mente ac voluntate, &  
ex nolentibus volentes, ex immorigeris morigeri redduntur. Rom. 12.  
v. 1. 2. Tit. 3. v. 3. 4. 5. 6. Libertas quoque obedientiae, quæ præstatur  
Christo, non est indifferentia ad bonum & malum, sed spontanea in-  
clinatio animi renovati per Spiritum Sanctum, ad parendum Deo &  
legi ipsius: ut licet possit repugnare, per reliquam adhuc carnis pravi-  
tatem, tamen nolit per Spiritus prævalentis virtutem, sicque Deo per-  
severanter adherere. Roman. 6. & 7. capp. Tit. 2. v. 14. Jerem. 32.  
vers. 39. 40.

Q. subdit  
Christi li-  
bere ob-  
temperant,  
non autem  
arcana vi  
adiguntur  
ad obe-  
diendum.

## Ex Natura Prædicati.

Quod in Scriptura nusquam aperte traditur, id non est asserendum aut reci-  
piendum. Dogma de perpetuitate ac necessaria existentia Ecclesie militantis in  
terrâ usque ad consummationem seculi in Scriptura nusquam aperte traditur.  
Ergo. Minor certa est. Quia nec ἀνταρθεῖ docetur in Scriptura ut constat;  
v u u nec

Q. nusquam  
in Scriptu-  
ra tradi-  
tur.

L O C.  
XIII.

*nec per firmam ac evidentem consequentiam inde deduci potest.* R E S P. Minor ejusque ratio nihil sunt quam inanes principii petitiones. Quibus opponimus totam *κατοικὴν*. Orthodoxam, utroque probationum genere sufficienter instructam. Cætera controversia speciali de Perseverantia discutientur, &c.

Tertia Ana-  
baptista-  
rum: An  
bona Chri-  
stianorum  
debeant esse  
communia?

T E R T I A: *An bona Christianorum esse debeant communia?*

De *communione bonorum* quoad usum, moderandum prudentiæ ac charitatis Lege, in Prolegomenis dictum est. De proprietatis siue possessionis *communione* hic quæritur: quam inter Philosophos Pythagorei & Platonici nonnulli, inter hæreticos Tatiani & Encratitæ olim asseruerunt. Superiore autem seculo renovarunt, & per seditionem ac vim stabilire in Ecclesia conati sunt fanatici quidam *Anabaptistæ*, expostitis etiam publicæ libidini, uxoribus atque liberis. Horum infelici casu territi successores, alii dogma hoc, tanquam nimis invidiosum, reprobant: alii ad solam bonorum *communione* restrinxerunt. Quæ inter *Anabaptistas Moravos* etiam nunc obtinet. Contra hos igitur *proprietas bonorum* paucis est defendenda.

Thesis Negans Orthodoxorum est: *Bona Christianorum in Ecclesia non debere esse communia.*

*κατασκευὴ* Theseos Negantis Orthodoxæ.

Rationes  
Negantes  
Orthodoxæ.

Ex Natura Subjecti.

Q. bona  
conscientia  
emuntur,  
possidentur  
venduntur  
à Christianis.

I. Quæ bona salva pietate emuntur, possidentur & venduntur, ea non sunt jure communia. Bona terrena à Christianis in Ecclesia salva pietate emuntur, possidentur ac venduntur. Ergo. Major patet per se. Minor demonstrari potest partim ex natura ipsorum bonorum, quæ juri contractus ac commerciorum obnoxia sunt: partim ex eorum dispensatione apud Deum, quæ pietati, tanquam præmia tribuuntur. 1. Tim. 4. v. 8. Matth. 6. vers. 33. partim denique ex actu emtionis, possessionis ac venditionis probato in Christianis 1. Cor. 7. v. 30. 31. Luc. 12. v. 33. Actor. 5. v. 4. Cap. 20. v. 33.

Q. primis  
fidelibus  
N. T. bona  
non fuerunt  
communis.

II. Primi fideles N. Test. qui sub Christo ejusque Apostolis vixerunt Christiani fuerunt, si non nomine, saltem re. Atqui his non fuerunt bona communia. Ergo. Major longa exemplorum inductione doceri potest:

portet: Josephi Arimathæensis, viri divitis Matth. 27. v. 57. pium mulierum, quæ Christo de facultatibus suis ministrarunt, Luc. 8. v. 3. Joannes Evangelistæ, Cap. 19. v. 27. Æthiopis Eunuchi, Act. 8. v. 27. Tabithæ, Cap. 9. v. 36. Cornelii Centurionis, Cap. 10. v. 2. fide-  
lium Antiochiæ, Cap. 11. v. 29. Mariæ matris Joannis, cognomento Marci Cap. 12. v. 12. 13. Lydiæ Cap. 16. v. 14. 15. Philippi Evan-  
gelistæ Cap. 21. v. 8. Philemonis, v. 2. & seqq. ac aliorum.

III. Euangelium quod docetur ac sonat in Ecclesia non aboletur per  
Q. posses-  
 sionum  
 possessionem. Matth. 22. v. 21. Rom. 13. vers. 1. & seqq. Sed proprietates  
proprietates  
 est juris  
 Politici.  
 possessionum ac bonorum est juris Politici. Ergo non aboletur per  
 Euangelium.

Ex Natura *Prædicati.*

I Ubi est distinctio dominiorum, lege Dei sancita, ibi bonorum communio non est necessaria. In Ecclesia Dei distinctio dominiorum lege Dei sancita est. Ergò. *Major* firma est vi antitheseos. *Minor* constat ex scopo & sententia præcepti octavi, non furaberis: repetiti, explicati, & confirmati à Christo; ejusque Apostolis in N. T. Matth. 19. v. 18. Luc. 18. v. 20. Rom. 13. v. 9. Ephes. 4. v. 28. 1. Thess. 4. v. 11. 12.

II. Qui in Ecclesiis instituerunt Diaconiam pauperum, ex spontaneis collectionibus sive collectis Christianorum, hi communionem proprietatis bonorum non imposuerunt Christianis. Apostoli prius illud fecerunt. Act. 6. v. 2. 3. Cap. 20. v. 35. Rom. 12. v. 8. 13. 1. Cor. 16. v. 1. 2. Cor. 8. v. 10. 11. Gal. 2. v. 10. Cap. 6. v. 9. & in omnibus Epistolis.

Antithesis Affirmans Heterodoxorum est: *Bona Christiano-  
rum in Ecclesia debere esse communia.*

**Ἀνασινδῆ** Antitheseos Affirmantis Heterodoxæ.

Rationes  
Affirmantes  
Heterodoxa.

*Ex Natura Subjecti.*

1. *Qui non possunt simul esse Christiani & divites, etiam bona propria possidere non debent. Fideles in N. Test. non possunt. Matth. 10. v. 9. Cap. 19. v. 21. 24. Luc. 14. v. 26. Ergo. R E S P. Hoc argumento non minus communio bonorum, quam eorum proprietas damnatur: sed falsa est Minor: vel implicat accidentis fallaciam. Dicta quæ citantur non sunt unius generis. Primum continet mandatum speciale & temporarium*



L O C.  
XIII.

ad discipulos Christi. *Secundum* ex hypothesi intelligendum est, de iis potissimum, qui fiduciam ponunt in divitiis suis, Marco interprete Cap. 10. v. 24. *Tertium* etiam non absolute, sed comparatè solum loquitur. Sensus est: omnia nostra, etiam pretiosissima, Christo possibenda esse.

Q. Ecclesia  
Apostolica  
& primiti-  
va habue-  
runt omnia  
communi-  
a.

II. *Ecclesia Apostolica Actor. 2. v. 44. Cap. 4. v. 32. & primitiva, testi- bus Iustino Martyre, ac Tertulliano in Apologiis suis, habuerunt omnia communia. Atqui hi fuerunt puriores ac meliores Christiani. Ergo. R E S P. I. In* *Majore* copulantur tanquam similia, quæ sunt dissimilia, etiam ipsa communionis ratione ac modo. Insuper exemplum Ecclesiæ Hierosolymitanæ est singulare, singulari Spiritus S. impulsu, non ab omnibus, sed ab aliquibus tantum, idque liberrima voluntate, non autem cogente necessitate, institutum, sublevandis egenis: id circumstantiæ docent. II. In *Minore* exemplum statuitur pro regula. Quod eo minus hic valet: quod Apostoli in aliis Ecclesiis collectas quidem indixerunt pro pauperibus: at honorum communionem nullibi ordinarunt aut mandarunt.

### Ex Natura *Prædicati*.

Q. in com-  
muni-  
one  
honorum  
sita sit per-  
fectio Chri-  
stianismi.

I. *In quo sita est perfectio Christianismi, id religiose servari debet. In communione bonorum sita est perfectio. Ergo. Minor est Christi Matth. 19. v. 21. Luc. 18. v. 22. Major Apostoli 1. Cor. 12. v. 31. R E S P. Obedientia* *mandatorum Dei certissima est ad Christianam perfectionem via. Hanc quia falso sibi arrogabat juvenis, ideo Servator veræ charitatis proposito exemplo, latentem in animo ipsius hypocrisisin detegit ac redarguit.*

Q. ad illam  
communi-  
onem le-  
ge charita-  
tis oblige-  
mur.

II. *Ad quod lege charitatis obligamur, id omnino debemus. Ad communio- nem bonorum lege charitatis obligamur. Ergo. R E S P. De communione* *usus conceditur totum. De proprietatis communione Minor negatur. Charitas non est irregularis, sed regularis, utpote legis ἀρετήν sive perfectio. Rom. 13. v. 10. At lex dum distinctionem bonorum, simul etiam proprietatem sancit ac servari præcipit.*

Quarta  
Pontificio-  
rum: An  
Ecclesia sit  
universitas  
obtemperan-  
tium Papæ  
Romano?

QUARTA: *An Ecclesia sit universitas obtemperantium Papæ Romano? sive plenius: An Ecclesia sit cætus hominum, ejusdem Christianæ fidei professione & eorundem Sacramentorum communione colligatus, sub regimine legi- timorum*



timorum pastorum, ac præcipuè unius Christi in terris vicari, Pontificis Romani? L O C.  
XIII.

Ita habet plenior definitio Ecclesiæ apud Bellarmin. lib. 3. cap. 2. Prior autem est descriptio Ecclesiæ, à conditione principali, desumpta ex Jure Canonico, de Majoritate: cap. unam sanctam: ubi Johannes XXII. statuit & declarat: *Omnino esse de necessitate salutis, omnem humanam creaturam subesse Papa Romano.* Et certe à subjectione erga Papam, Papistæ præcipuè æstimant Ecclesiam ac genuina ejus membra. Ne tamen omitantur conditiones reliquæ, quas ad constituendam Ecclesiam, cum ea conjungunt: utque omnibus de Ecclesiæ controversiis, quæ hic sunt cum Pontificiis, & ex ista definitione pullulant, plus lucis inferatur: visum est eam tum penitus inspicere: tum excutere diligentius: ut quam variè in artis ac veritatis leges impingat, atque in explicando definito deficiat, manifestum fiat omnibus.

Thesis igitur Negans Orthodoxorum est: *Definitionem Ecclesiæ Bellarminianam non esse legitimam, aut convenientem definito suo; prout illud verbo Dei declaratur.*

κατὰ τὸν Θεσεὸς Negantis Orthodoxæ.

Rationes  
Negantes  
Orthodoxæ.

Ex Natura Subjecti & Prædicati.

I. Definitio, cujus definitum est homonymum, nec ab homonymia illa liberatur, vitiosa est. Talis est Bellarminiana Ecclesiæ definitio. Ergo. *Major* est Canon sive Lex definitionis, omnium Logicorum consensu cum ratione approbata. *Minor* evidens est ex ipso Bellarmino, qui non distinguit varios significatus vocis Ecclesiæ ex Scriptura, naturæ ejus declarandæ summe necessarios. Et quamvis dici possit particularis quibusdam definitionis definitum contrahi ad Ecclesiam militantem N. Test. quia Ecclesia in terris degat sub regimine vicarii Christi, ac eandem fidem Christianam profiteatur; tamen negliguntur distinctiones aliæ plures; ea cum primis, quæ in cœtum vocatorum & vocatorum electorum, ab ipso Servatore dispecitur Matth. 20. & 22. cap.

Q. definitum est homonymum.

II. Definitio debet esse essentialis. Hæc Bellarmini non est essentialis Ecclesiæ. Ergo. *Major* iterum est canon Logicus: cujus ratio est: quod ipsam definiti essentialiam declarat. *Minor* probatur partim ex verbis definitionis: quæ nullam fidei, charitatis, aut ullius virtutis inter-

Q. definitio non est essentialis.

L O C.  
XIII.

na mentionem faciunt: partim ex ejusdem declaratione: qua docet Bellarminus: ut quis sit verum Ecclesiæ membrum, non opus esse internis virtutibus; item, de Ecclesia esse etiam illos, qui solo corpore in eâ sunt: adeoque membra ejus censenda, qui non aliter sunt in Ecclesia, quam mali humores in corpore humano, aut cives degeneres in Societate Reipublicæ. Hinc ita concludimus: Definitio quæ non includit, sed excludit formam & adjuncta propria sui definiti, non est essentialis. Sed id facit definitio Bellarmini, collata cum Apostolicis Ecclesiæ descriptionibus. Rom. 1. v. 6. 7. Cap. 8. v. 28. 29. 1. Cor. 1. v. 2. Cap. 6. v. 11. 12. Ephes. 5. v. 25. 26. 27. 1. Thess. 1. v. 1. 2. 3. 4. 1. Petr. 1. v. 1. 2. Ergo.

Q. non est  
adæquata,  
& recipro-  
ca.

III. Definitio debet esse adæquata & reciproca, hoc est, neclatior nec angustior esse suo definito; ut constat. Definitio Bellarmini non est adæquata, &c. Ergo. *Minor* distinctè ostenditur: latior est: quia sine discrimine electos & reprobos, fideles & hypocritas, sanctos & epicuri de grege porcos complectitur; utrosque pariter Ecclesiæ membra facit. Angustior quoque est, quia Ecclesia Apostolica & primitiva, saltem primis ac purioribus seculis, non habuit eandem doctrinam, aut eadem Sacramenta cum Ecclesia Romana hodierna: non etiam subiecta fuit regimini Pontificis Romani: sicut ne posterior quidem Ecclesia subiecta est uni Pontifici, schismatis aut interregni tempore.

Q. definitio  
hæc non  
vere enun-  
ciatur de  
Ecclesia.

IV. Definitio de suo definito verè enunciatur. Hæc definitio Bellarmini, accepta secundum verbum Dei, non verè enunciatur de Ecclesia: quam tamen ipse unam ac solam agnoscit. Ergo. *Minor* per partes demonstratur hoc modo. *Primo*: Professio fidei Christianæ est, quam Christus & Apostoli voce scriptisque tradiderunt; Fidem Ecclesiæ, quam nobis definit Bellarminus, non tradiderunt: tum quia repugnat doctrinæ ac scriptis ipsorum: tum quia traditionibus non scriptis, hoc est, doctrinis ac decretis hominum nititur. Ergo. *Secundo*: Communio sacramentorum tantum consistit in integro usu illorum, quæ Christus instituit. Sed Ecclesia Bellarmini tum ista mutilavit aut corripuit; tum alia quinque addidit, uti notum est. Ergo. *Tertio*: Subjectio Pastorum, quæ verbo imperatur, limitata est, non absoluta: nec aliorum, quam quos Christus ordinavit, quique legitima vocatione succedunt in ministerio Ecclesiæ. Atqui contraria omniaprehenduntur in ordine Præsulum Ecclesiæ Romanæ. Ergo.

Q. est defi-  
nitio de  
Idea.

V. Definitio de Idea, ut vocant, qua definitum restringitur ad singulares circumstantias locorum, temporum & personarum, non est bona aut proba definitio. Talis verò est Bellarminiana, de qua discepta-

tur. I. Restrigit Ecclesiam ad certum locum videlicet ad sedem ac curiam urbis Romæ. II. Restrigit eam ad certum tempus, istud nempe quo emerfit Pontifex & dominari cœpit in Ecclesia, circa A.C. 607. Imperatore Phoca. III. Restrigit eam ad certam personam, quæ est ipsi Pontifex Romanus. Ergo.

LOC.  
XIII.

Antithesis Affirmans Heterodoxorum est : *Definitionem Ecclesia Bellarminianam esse bonam ac legitimam, definito suo per omnia convenientem.*

Ἀντιθεσις Ἀντιθεσεως Ἀφαιρῶντος Ἑτεροδοξῆς.

Rationes  
Affirmantes  
Heterodoxæ.

Ex Natura Subjecti & Prædicati.

I. Definitio constans genere proximo ac differentia specifica, bona est ac legitima. Talis est Bellarminiana Ecclesia definitio. Ergo. Etenim genus ejus est actus hominum, ex quibus colligitur. Differentia loco ponuntur actus tres ei proprii: Professio videlicet fidei Christiana; communio eorundem sacramentorum; & ad Pontificem Romanum subjectio. RES P. De genere, quod est nomen collectivum materiale, non contendimus. In differentia autem, quæ falso dicitur specifica, quid desideremus ex antecedentibus liquere potest. Subjectio ad Pontificem Rom. est accidens separabile, vitiosum, adnatum Ecclesiæ ex ambitione humana, non adhærens ei ex divina ordinatione. Professio verò fidei, nec non sacramentorum communio, sunt actus communes fidelibus & hypocritis in Ecclesia visibili: eoque non exprimunt illud, quod Ecclesiæ proprium est: sive per quod ipsa constituitur, & ab aliis hominum cætibus distinguitur, tanquam una, sancta & Catholica Christi Ecclesia; quæ est sanctorum communio, in remissione peccatorum, carnis resurrectione ac vita æterna: ut habet Symbolum.

Q. constat  
genere  
proximo  
& differentia  
specifica.

II. Definitio adæquata suo definito, non est vitiosa. Definitio controversa est adæquata. Ergo. Probatur Minor; quia nec latior est suo definito, nec angustior. Latior non est: nam præterit & excludit eos, qui non habent jus Ecclesiæ: seu sunt, non baptizati, etiam Catechumeni Act. 2. v. 41. Hæretici & Apostata 1. Tim. 1. v. 20. Tit. 3. v. 10. Schismatici, argumento locorum Rom. 12. v. 4. Ephes. 4. v. 4. 5. Excommunicati denique Matth. 18. v. 17. 1. Cor. 5. v. 4. 5. Angustior etiam non est: siquidem omnes eos complectitur, qui ad Ecclesiam quocunque modo pertinent; non modo sanctos, sed etiam reprobus Matth. 13. v. 41. 49. Cap. 22. v. 11. 2. Tim. 2. v. 20. non perfectos, variis infirmitatibus laborantes 1. Reg. 8. v. 46. Iacob. 3. v. 2. magnos peccatores

Q. sit adæ-  
quata suo  
definito.

LOC.  
XIII.

*catores Luc. 15. cap. & infideles occultos sive hypocritas 1. Iohan. 2. vers. 19.*  
RESP. Etiam solus Catalogus eorum, quos Ecclesiæ adscribunt ad-  
versarii, vel non, abundè comprobatur utrumque definitionis vitium, ac  
Minorem falsitatis redarguit. Non baptizati infantes, modo fidelibus  
parentibus nati sint, jam ante acceptum baptismum sunt in sœdere.  
Gen. 17. v. 7. 1. Cor. 7. v. 14. Ergo in Ecclesia quoque. Similiter &  
Catechumeni adulti, qui fidem habent & profitentur, baptismumque  
desiderant, Actor. 10. vers. 2. 3. De cæteris non contradicimus; uti  
nec de hæreticis & Apostatis pertinacibus. Scismatici, quam diu sani  
in fide, non excidunt communione Ecclesiæ Catholicæ; licet ab hac,  
illa particulari abtineat. Ac ne excommunicati quidem, etiam jure  
exclusi, siquidem retinent semen illud Dei, ex quo est renovatio ad re-  
surrectionem. Hactenus igitur angustior est definitio suo definito. Con-  
tra latior est; quatenus ad Ecclesiam refert etiam reprobos, magnos ac  
manifestos peccatores, in peccatis perseverantes, nec non occultos hy-  
pocritas. Qui dum maximè sunt in Ecclesia, non tamen sunt de Eccle-  
sia 1. Joh. 2. v. 18. 19. ac nomen Ecclesiæ & membrorum ejus non  
nisi æquivocè & per κατάχρησιν gerunt. Reliqua non sunt hujus lo-  
ci.

Q converit  
Ecclesiæ  
visibili.

III. *Qua definitio Ecclesiæ visibili convenit, est vera Ecclesiæ definitio. Hac  
definitio convenit. Ergo.* RESP. Neutra propositio admitti potest  
*ἐκ τῶν*, salva Scripturæ veritate. Non *Major*: Quia vera Ecclesia,  
prout describitur in verbo, non modo visibilis, sed etiam invisibilis  
est; constituiturque magis per ea quæ interna sunt & creduntur, quam  
quæ externa & videntur. Roman. 8. vers. 28. & seqq. 1. Thessal. 1.  
vers. 3. 4. 1. Petr. 1. vers. 1. 2. Nec *Minor*: quia subjectio ad Pontifi-  
cem Romanum nè visibili quidem Ecclesiæ, qua talis, juxta verbum  
Dei convenit, attribuitur.

*Quinta*  
Pontificio-  
rum: An  
quævis Ec-  
clesia parti-  
culari visi-  
bili possit  
aliquando  
obscurari,  
atque etiam  
desicere.

QUINTA: *An quævis Ecclesia particularis visibilis possit  
aliquando obscurari, atque etiam desicere?*

Quæstio de defectione Ecclesiæ hujusque possibilitate, quatenus  
controversa est cum Pontificiis, non eodem modo proponitur, aut ex-  
plicari solet. Sunt qui eam extendant ad totam Ecclesiam Catholicam,  
quasi ea perire possit de terra. Alii contrahunt ad Ecclesias particu-  
lares seorsum sumtas, quod earum duntaxat mutabilis sit conditio.  
Nos primò evolvemus terminos quæstionis. Tum quæ sit partium  
sententia, dilucidè citraque calumniam aut cavillationem, dicemus.

*Subiectum,*

*Subiectum*, quod est *Ecclesia*, hic intelligitur non de Ecclesia Catholica, quæ est universitas credentium, toto orbe disperforum : sed de Ecclesiâ particulari, visibili, in qua sunt pastores & oves, sive ut Bellarminus loquitur, prælati & subditi; & quidem non definitè, de hac, illa; sed in specie de quavis, sive omni particulari Ecclesia, citra exceptionem ullius sive divisim singulæ, sive conjunctim universæ considerentur. *Prædictum* est defectio ac deficiendi possibilitas: an Ecclesia possit deficere, ac revera aliquando deficiat? ubi deficiendi verbo geminus defectionis modus significatur. *Prior* est, cum Ecclesia plane intercidit atque interit, ut esse destinat: quæ est defectio à veritate ac vita. *Alter* est, cum ita obscuratur, imminuitur, aut corrumpitur, ut nulla pene appareat: quæ est defectio à flore ac vigore. Ita habent termini. *Pontificii* asserunt ac contendunt, *Ecclesiam visibilem Romanam, non posse deficere, ut non amplius sit; neque etiam posse ita obscurari aut imminui, quin semper maneant multitudo congregata, in qua sint Prælati & subditi, imprimis autem Pontifex Romanus, tanquam caput Ecclesia Catholica, cum majestate eminens.* Bellarm. l. 3. c. 13. & seqq. sicut & alii. **ORTHODOXI** quid sentiant ac doceant, tribus propositionibus distinctè enunciabimus. *Prima*: Quævis Ecclesia particularis visibilis, nullâ exceptâ, potest deficere & interire totaliter, ut nec pastores supersint, nec oves. *Secunda*: omnes Ecclesiæ particulares, toto orbe dispersæ, sic possunt corrumpi, obscurari, imminui, vix ut ullæ residuæ appareant in mundo, sed defecisse universæ videantur. *Tertia*: Nec tamen interit Ecclesia Catholica credentium & Sanctorum. Qui enim in Ecclesiis particularibus deficientibus degunt, ante totalem earum interitum, aut vocantur ad dominum, Esa. 57. v. 5. 6. aut alio transferuntur & migrant, ut Lothi familia Tzoarem Gen. 19. cap. Ecclesia Hierosolymitana Pellam. Reliqui, quotquot in Ecclesiis corruptis & obscuratis permanent, præservantur ab earum corruptelis, saltem quoad fundamenta salutaris doctrinæ: & vel latent fugientes tyrannidem, & abominantes superstitionem & impietatem publicè grassantem 1. Reg. 18. v. 4. 13. vel intrepidè se eis objiunt; & quidem ut vel martyrio veritatem obfignent, vel secessu cogant novos cœtus, restituant Ecclesiam, & puritatem doctrinæ redintegrent Apoc. 11. & 14. cap. Quæ omnia ex historia Eliæ, & Apostolorum in Actis; imprimis autem ex Johannis Apocalypsi sigillatim demonstraremus, si foret opus. Sed tertia propositio non venit hic in controversiam. Duæ priores paucis asserendæ sunt.

LOC.  
XIII.Ecclesia  
intelligitur  
particularis  
quævis.Defectio  
à veritate  
& vitæ  
itemque à  
flore ac vi-  
gore.Pontificii  
de Eccle-  
sia Roma-  
na negant.Orthodoxi  
asserunt.



LOC.  
XIII.

Thesis Affirmans Orthodoxorum est : *Quasvis Ecclesias particulares visibiles posse aliquando obscurari atque etiam deficere.*

Rationes  
Affirman-  
tes Ortho-  
doxa.

Καταρχὴν Thesicos Affirmantis Orthodoxæ.

Ex Natura Subjecti.

Q. Omnes  
Ecclesiæ  
particula-  
res visibiles  
in V. &  
N. T. po-  
tuerunt  
obscurari  
& deficere.

Quæ fors fuit ac conditio omnium Ecclesiarum particularium ac visibilium in V. ac N. T. eadem ratio est & erit aliarum Ecclesiarum, quæ aut nunc sunt in terris, aut erunt deinceps, usque ad mundi finem. Atqui omnium Ecclesiarum particularium visibilium in V. ac N. T. hæc fors fuit ac conditio, ut potuerint obscurari, imminui, deficere: tandemque obscuratæ ac imminutæ defecerunt. Ergo. *Majorem* ne adversarii quidem inficiabuntur: cum conditio Ecclesiæ non minus ex N. quam ex V. T. definiatur. Unde ipsi quoque Ideam ejus concepisse videri volunt. *Minor* paulò operosius demonstranda est, per varias ætates Ecclesiæ, Veteris juxta ac Novæ, quo illustrior reddatur ejus veritas. *Veteris Ecclesiæ* tria sunt notabilia intervalla, ab Adamo ad Noachum, à Noacho ad Moysen, à Mose ad Christum. In singulis non tantum declinatio & Eclipsis, sed etiam interitus Ecclesiæ ostendi potest. *Primo intervallo* occurrit defectio non modo Cainitarum, qui Filii hominum appellantur, sed etiam filiorum Dei, præsertim circa diluvium. Gen. 4. 6. 7. *Secundo* habetur Apostasia Chami, filiorum Japheti, atque etiam Semi: in cujus posteritate fuit successio sancti seminis. & restauratio Ecclesiæ Idololatricæ per Abrahamum. Jos 24. v. 1. 2. Sed hic rursus declinarunt Ismaël & Esau. Reliqui, à Jacobo oriundi, admiserunt superstitionem gentilium in Ægypto Ezech. 20. v. 7. *Tertio* tam multa se offerunt, & corruptelarum & defectionum exempla, ut vix numerus earum iniri possit. I. sub Mose in deserto, Exod. 32. Lev. 10. Num. 12. 16. 25. II. sub Judicibus, c. 2. v. 7. & seqq. c. 3. 8. 10. 17. 18. 1. Sam. 3. & 7. III. sub Regibus: regno Integro sub Saule. 1. Sam. 28. v. 7. 1. Chron. 13. v. 3. ac Salomone. 1. Reg. 11. v. 4. 5. Diviso autem in Israël, ab initio usque ad finem, 1. Reg. 13. & 14. capp. maxime sub Achabo & filiis ejus, 1. Reg. 16. v. 7. 13. 19. 25. donec cum regno Ecclesiæ quoque deleteretur à Salmanassare Assyrio. 2. Reg. 17. In Juda verò sub plerisque Regibus, paucis exceptis: præcipue tamen sub Achaso, Manasse, Ammone, & tribus postremis: donec exciso templo cum urbe per Nebucadnesarem totus populus migraret, 2. Reg. 25. Jer. 37. 38. II. sub captivitate Babylonica, de quo consulendi Prophetæ *συνεργον*, Jeremias c. 43. 42. Ezechiel passim toto libro, & Daniel, c. 1. 3. 6. V. post



V. postcaptivitatem Babyloniam, imprimis sub Antiocho Epiphane, & successoribus: de quibus Historia Maccabæorum & Josephus l. I. de bello Judaico. Quo tempore etiam natæ sunt sectæ Phariseorum, Sadduceorum, ac Essæorum: quæ puritatem doctrinæ erroribus corruerunt, gloriam Ecclesiæ schismatis ac dissensionibus obscurarunt. Hæc de Vetere Ecclesia. Jam *Nova* sive *Christiana Ecclesia* quæ facies fuerit atque status sub Christo ac Apostolis ejus, in libris N. T. haud est obscurum. I. ante publicum Christi ministerium Ecclesia erat in paucis & obscuris quibusdam hominibus: Zacharia, Elisabetha, Josepho, Maria, Simeone, Anna, pastoribus Bethlehemiticis, Luc. 1. 2. II. In ipso ministerio coëgit Christus voce Euangelii & secum duxit exiguum & contemptum cætum virorum ac mulierum, quæ erat Ecclesia ipsius, Luc. 12. v. 3. 2. spernentibus eum ac persequentibus, tandemq; morti tradentibus Præsulibus Synagogæ ac Principibus populi. Joh. 7. v. 48. III. post adscensionem Christi, Ecclesia in gentibus collecta ab Apostolis cujusmodi fuerit, docent Paulus 1. Cor. 1. v. 26. & seqq. Quamdiu perstiterit in puritate doctrinæ, hujusque decus intemeratum seruarit, Epistolæ ipsius, sicut & acta testantur. IV. de statu futuro Ecclesiæ inde ab excessu Apostolorum, usque ad consummationem seculi exstant apertissima vaticinia. 2. Thess. 2. 1. Tim. 4. 2. Tim. 3. 2. Pet. 2. & 3. imprimis autem in Apocalypsi Joannis. Quæ omnia ipso eventu hætenus sunt comprobata sub Imperatoribus Ethnicis, Arrianis, Antichristianis: & verò commentum de perpetuitate ac splendore Ecclesiæ visibilis solidissimè refellunt ac convellunt.

### Ex Natura *Prædicati*.

I. Quæ Ecclesia exitialiter errare in fide, ac labi in moribus, etiam obscurari ac deficere potest. Sed quævis Ecclesia particularis visibilis, prout eam definit Bellarminus, potest ita errare ac labi. Ergo. *Major* procedit à causa ad effectum. Siquidem errores exitiales in doctrina, ac scandala in moribus, sunt causæ internæ, proximæ, corruptentes ac destruentes ipsam Ecclesiam, Gal. 3. 4. 5. Apoc. 2. 3. Veritas *Minoris* alibi demonstrata est. Et constat vel ex iis solis, quæ de natura subjecti modo dicta sunt.

II. Si Ecclesia particularis visibilis non potest deficere, hujus causa erit, vel in Deo vel in Ecclesia, vel in iis qui sunt extra Ecclesiam. Quartum non datur. In Deo non est: tum quia nusquam promissit perpetuitatem ullius Ecclesiæ particularis, atque in ea continuam præsulum Ecclesiasticorum successionem; tum quia Sp. S. magistrum veritatis, non alligavit ulli hominum ordini ut errare non possit. In Ecclesia quoque

Q. potest  
exitialiter  
errare in  
fide. ac la-  
bi in mori-  
bus.

Q. nulla  
illius per-  
petuitatis  
causa dari  
potest.

LOC.  
XIII.

non esse causam aliquam, modò ostendimus. Denique extra Ecclesiam ne fingi quidem ulla potest; cum satanas hostis *ἀντίοχος* & nunquam desinat eam oppugnare. Et si verò non praevalet adversus Ecclesiam vocatorum electorum, Matt. 16. v. 18. eam tamen quæ vocatorum dicitur, tandem vincit & opprimit. Similiter mundus aut vi persequitur Ecclesiam, aut ex insidiis eam adoritur, & per illecebras capit & perdit. Ergo

Rationes  
Negantes  
Heterodoxa.

Antithesis Negans Heterodoxorum est: *Ecclesiam visibilem Romanam obscurari aut deficere non posse.*

Ἀντιθέσις Negantis Heterodoxῶν.

Ex Natura Subjecti.

Q. Ecclesia  
sit colu-  
mna ac sta-  
bilimen-  
tum veri-  
tatis, portis  
inferorum  
insuperabi-  
lis.

1. Tim. 3.  
v. 15. ex-  
plicatur.

Matt. 13.  
v. 18.

I. *Columna ac stabilimentum veritatis, cui ipse inferorum porta praevalere non possunt, obscurari aut deficere nequit. Ecclesia visibilis est huiusmodi columna, &c. Ergo. Major patet per se. Minor exstat 1. Tim. 3. v. 15. Matt. 16. v. 18.* RESP. Hoc argumentum contextitur ex diversis interrogationibus, Major negatur propter fallaciam à dicto secundum quid, ratione prioris medii. Minor propter elenchum testimonii impertinentis, quoad medium alterum. Ecclesia etiam visibilis ac particularis dicitur columna ac stabilimentum veritatis 1. Tim. 3. v. 15. non absolute, ab inhaerente qualitate inseparabili, quasi veritas ei sit essentialis: sed relate, adherentis officii separabilis respectu; nimirum quod veritatis Evangelicæ sit aut esse debeat custos ac præco. Hoc autem separari ab eo posse, vel ipsius Ecclesiæ Ephesinæ, de qua in hypothese hic sermo est, defectio & interitus testatur. Ita portæ inferorum non praevalerunt adversus Ecclesiam, quæ per fidem ædificata est super Petram Christum, & donum fidei accepit ex gratiosa Dei revelatione. v. 17. 18. Hæc vero est Ecclesia Catholica, invisibilis, vocatorum tantum. Matt. 7. v. 26. *Regerant quidem Matt. 16. Ecclesiam visibilem particularem intelligendam esse, quia Christus, caput Ecclesiæ, fuerit visibilis: nunc verò cernatur in vicario visibili Pontifice Romano: ut Rex absens cernitur in Prorege presente.* Verum erant in eo, quod Christum constituunt caput Ecclesiæ, quatenus visibilis fuit. Imò etiam tum fuit caput mysticum corporis mystici: cujus cognitio non est ex carne & sanguine, sed à Patre. Ergò quantumvis visibilis, fuit tamen caput invisibile; quod non cernitur, sed creditur. Deinde quæ de vicario addunt, & à simili illustrant, sunt petitiones principii, probandæ non ponendæ in hac disputatione.

Q. in ea  
boni &  
mali, fide-  
les & hy-  
pocritæ  
mixti de-  
gant.

II. *In qua Ecclesia sunt, & ad mundi finem erunt, boni & mali, fideles & hypocritæ, varie inter se mixta, illa non deficit, nec potest deficere ante mundi finem. Ecclesia particularis visibilis est talis Ecclesia. Ergo illa non deficit,*

*nec potest deficere.* Ratio Majoris est: quod separatio bonorum à malis demum fiet in ultimo iudicio. *Matt. 13. v. 41. 42.* Minor docetur variis parabolis, *Matt. 3. v. 12. cap. 13. v. 3. 4. & seqq. toto capite.* RESP. I. Non concluditur quæstio, prout supra formata & distincta fuit, ex ambiguo prædicati sensu. II. Minor falsa est de una aliqua particulari Ecclesia, & nominatim de Romana per successionem præfulum, ex speciali privilegio, continuanda ad mundi finem. Certe Joannes prædicit Romæ excidium ante mundi finem. *Apoc. 17. 18. capp. ne interpretibus quidem Pontificiis diffidentibus.* Ergo ad mundi usque finem non durabit.

III. *Regnum Christi est æternum. Ecclesia est regnum Christi. Ergo. Vtræque propositio est Scriptura.* Major *Psal. 88 vel ut nostri distinguunt 86. v. 30. Luc. 1. v. 32. 33. Minor, Matt. 3. v. 2. cap. 4. v. 17.* RESP. De Ecclesia Catholica absolute, vel secundum quid spectata in cætu visibili & particulari, in quo sunt vocati electi & credentes, haud gravatè concedimus totum argumentum. Sed de Ecclesia visibili particulari vocatorum neganda est Minor: vel erunt quatuor termini. Nam tollitur ab ea regnum Dei; & datur genti, quæ fructus ejus ferat. *Matt. 21. v. 43.* Ergo ipsa definit esse regnum Dei: nec dici potest regnum æternum.

IV. *Cujus Ecclesia ministerium non potest deficere, illa nunquam deficit.* Ecclesia visibilis ministerium non potest deficere, teste Apostolo *Eph. 4. v. 11. & seqq.* Ergo. RESP. Neganda est Minor ex mente adversariorum accepta & explicata: nimirum quod Ecclesiæ visibilis ministerium perpetuandum sit I. continua successionis serie, in una aliqua sede, puta Romana. II. eodem semper splendore, tam incorruptæ doctrinæ, quam inviolati ordinis, atque etiam spectatæ dignitatis. Apostolus quidem nihil horum asserit. Tantum docet: Ministerium Ecclesiæ esse medium ordinarium colligendi Ecclesiam in terris, duraturum usque ad mundi consummationem. Reliqua de varia conditione ac vicissitudine ministerii in hoc mundo, alibi exponit, *Act. 20. v. 29. 2. Thess. 2. v. 3. 4. 7. 8. 1. Tim. 4. v. 1. 2. 3. & 2. Tim. 3. v. 1. & seqq.*

### Ex Natura Prædicati.

I. *Quod Deus fundavit in æternum, ac fœdere æterno sibi copulavit, ut agnoscat ab omnibus; id nec deficit, nec potest deficere. Ecclesiam visibilem Deus fundavit in æternum. Psal. 47. Hebr. 48. v. 7. eandem fœdere æterno sibi copulavit, ut agnoscat ab omnibus, Esa. 61. v. 9.* Ergo. RESP. Valet argumentum de Ecclesia Catholica, quoad perpetuitatem ejus, & splendorem internum. De Ecclesia particulari visibili, falsa est Minor simpliciter vel secundum quid. *Psal. 47.* David loquitur de urbe Hierosolyma: quæ veriis casibus agitata, tandem una cum templo deleta

LOC.  
XIII.

Q. Ecclesia  
sic regnum  
Christi.

Q. Ecclesiæ  
ministeri-  
um non  
possit defi-  
cere.

Q. Deus  
Ecclesiam  
fundavit in  
æternum,  
& fœdere  
æterno sibi  
copulavit.

LOC.  
XIII.

est à Babyloniiis. Esaias vero cap. 61. vaticinatur quidem de Ecclesia N. T. verum de ea quæ I. regenerata est verbo & Spiritu ipsius secundum promissionem fœderis, cap. 59. v. 21. II. fulget gloria sanctitatis ac benedictionis divinæ, eam consequens. Utrunque Ecclesiæ Carholicæ est *ἡρώδης*.

Q. salus a-  
quando fu-  
tura si  
impossibi-  
lis si de-  
ficere  
queat.

II. Si Ecclesia potest deficere vel etiam obscurari, ut non videatur amplius, jam salus aliquando erit impossibilis. Ratio: quia non possunt salvari homines, nisi ingrediantur ac recipiant se in Ecclesiam. In Ecclesiam vero quam non vident, quomodo ingrediantur? At falsum est consequens. Ergo. Resp. Consequens dicitur ambigüe, & vel definite, vel indefinite sumitur. Definite de certo loco, hoc, illo, aut pluribus simul. Quo sensu negatur assumptum. Nam etiam nunc finit Deus plurimas gentes suis ipsarum viis ingredi, non minus quam olim, Actor. 14. v. 16. Indefinite autem & universaliter neganda est consequentia: tum quia particulares Ecclesiæ deficiunt, non Catholica; tum quia, etsi hæc quoque obscuratur in particularibus, ut mundo non appareat: tamen conspicua est membris suis, pluribus aut paucioribus. 1. Reg. 18. v. 13. Luc. 2. v. 38. conspicua etiam redditur quacunque occasione iis, quos visum Deo adungere Ecclesiæ, ut salvi fiant. Actor. 2. v. 47. Ingressus in Ecclesiam, per fidem verbi, etiam tum fit, cum Ecclesia nulla appareat. Heb. 12. v. 22. Per professionem verò fieri potest, etiam cum minus illastris est Ecclesia, & mundi oculos fugit.

Q. si occultata membra  
proficientur  
fidem, visi-  
bilis sit; si  
non, non sit  
vera Eccle-  
sia.

III. Si Ecclesia ita potest obscurari, ut fiat invisibilis; occulta ejus membra, qua Ecclesiam visibilem constituunt, aut palam profitentur fidem, & ab Idololatria abstinent, aut non. Si prius, visibilis utique est Ecclesia, non invisibilis: qualis etiam fuit tempore Martyrum. Sin alterum, nulla est vera Ecclesia, cujus proprium est credere corde & ore confiteri. Rom. 10. v. 10. Matth.

10. v. 33. RESP. Bifariam solvi potest hoc argumentum. Primo, ex Elencho insufficientis enumerationis. Deest enim propositioni membrum tertium, quod occulte servent fidem & ab idololatria abstineant: prout fecerunt centum illi Prophetæ, latitantes in speluncis. 1. Reg. 18. v. 13. & cap. 19. v. 18. Secundo: ex consequentiæ fallacia in utroque membro. In priore: quia non negamus Ecclesiam visibilem esse simpliciter, sed secundum quid, quatenus non semper patet hostibus, aut in eadem sede continuatur. In posteriore quoque: quia dispar est fidei & confessionis necessitas in adultis. Confessio non semper requiritur, sed tum demum, cum aut petitur à nobis. 1. Petr. 3. v. 15. aut gloria Dei asserenda est. Actor. 17. v. 16. aut salus proximi per eam promovenda. Matth. 5. v. 16. Alias valet Servatoris illud: Matth. 7. v. 6. Ne date, quod sanctum est, canibus, &c.

SEXTA:

SEXTA: *An Nomen Ecclesie Catholice & Christianorum, Antiquitas, Duratio diuturna & nunquam interrupta, Amplitudo sive multitudo & varietas credentium, Successio Episcoporum, Conspiratio in doctrina cum Ecclesia antiqua & Patribus, Unio membrorum inter se & cum capite, Sanctitas Doctrinae, Efficacia Doctrinae, Sanctitas vitae primorum autorum, Gloria miraculorum, Lumen Propheticum, Confessio adversariorum, Infelix exitus eorum qui Ecclesiam oppugnant, Felicitas temporalis; an, inquam, hæc universa & singula, sint genuinae atque propriae veræ Ecclesie notæ?*

Sexta Pontificiorum:  
An X V.  
Elogia Bellarminiana  
sint genuina  
Ecclesie nota?

De Notis veræ Ecclesie, quæ sit sententia Orthodoxorum, quibusque rationibus tum adstruatur, tum etiam vindicetur, alibi docuimus. Hic doctrina Pontificiorum in disquisitionem venit: qui prout animo conceperunt ideam Ecclesie, similem Monarchiæ civili, ita notas ei congruentes consingunt, & Ecclesie suæ attribuunt. De quarum tamen numero atque ordine, ne inter ipsos quidem convenit. Horantius contra Calvinum, unam duntaxat notam agnoscit, videlicet continuatam Sacerdotum, ac præcipuè Pontificum Romanorum successionem: Catechismus Tridentinus duas ponit, n̄ Catholicum & Apostolicum: Catechismus Canisianus totidem, sed paulo diversas, Romanum Pontificem & Cathedram Romanam. Stapletonus de principiis Fidei statuit tres: Multitudinem, Visibilitatem & Perpetuitatem. Costerus in Enchiridio quatuor assignat ex Epithetis Ecclesie: quod sit Sancta, Catholica, Una, & Apostolica: ad quas cæteras omnes revocari posse Bellarminus fatetur. Alii deinde plures recensent; Jesuitæ Poshnanienses septem; Medina undecim, Pistorius duodecim. Ex quibus omnibus quindecim conflavit Bellarminus, numero vincens cæteros, & Ecclesiam pluribus insignitam notis conspectiorem reddens. Eas sub ipsa questione complexi sumus, distincteque proposuimus: prout ab ipso Bellarmino l. 4. de Ecclesia cap. 4. & seqq. enumerantur, explicantur, & demonstrantur. Orthodoxi Negant illas esse notas genuinas ac proprias veræ Ecclesie, utpote quarum alia simpliciter non conveniunt Ecclesie, secundum veritatem Scripturæ; alia non conveniunt eo sensu,

Dissensus Pontificiorum de Notarum Ecclesie numero.



LOC. su, quo à Pontificiis accipiuntur. Quod ex singularum examine luce  
XIII. clarius patefcet.

Thesis igitur Negans Orthodoxorum est: *Quindecim illa axiomata, sive elogia, qua Bellarminus tribuit Ecclesia, non esse genuinas ac proprias ejus notas.*

Rationes  
Negantes  
Orthodoxa.

καταστροφὴ Theſeos Negantis Orthodoxæ.

Ex Natura Subjecti & Prædicati.

Q. nullibi  
traduntur  
in Scriptu-  
ra.

I. Quæ notæ nullibi traduntur in Scriptura, sive Vetere, à Mose & Prophetis, sive Nova, à Christo & Apostolis, tanquam notæ genuinæ ac propriæ veræ Ecclesiæ; non utique tales censendæ sunt. Sed nota illæ XV. Bellarminianæ, nullibi traduntur in Scriptura, sive Vetere, sive Nova. Ergo. *Majoris* veritas manifesta est. Scriptura enim unicuique est principium Ecclesiæ, tam essendi, quam cognoscendi. Quæ sicut naturam ejus perspicuè declarat, ita notis evidentibus eam designat ac demonstrat, ut agnosci possit. Nec locus est effugio de Ecclesia N. T. quæ propriè sit Catholica & Christiana. Etenim supra evicimus, Ecclesiam V. & N. T. eandem esse specie sive essentia. Ergò notas quoque specificas ac essentielles easdem habet. *Minor* bisariam confirmari potest; conjunctim & divisim. Priore modo ex Scriptura ostendi non posse certissimum est. Dicant, si possunt, ubi Scriptura tantâ pompâ ac apparatu instruat, adornet Ecclesiam, ac velut in scenam theatralem producat? Doceant nos quomodo pompa illa Notarum cum Ecclesiæ natura, qualem Scriptura nobis depingit, conveniat? Posteriore etiam modo, frustra Scripturam in opinionis suæ præsidium accersunt, duplici de causa: I. Quia Ecclesiam ipsa Scriptura priorem, notiozem, fingunt. II. Quia doctrinam ejus ad sensum suum detorqueant.

Q. non sunt  
essentiales,  
propriæ,  
atque inse-  
parabiles.

II. Notæ veræ Ecclesiæ debent essentielles, propriæ, atque inseparabiles. Notæ Bellarminianæ, quæ ab ipso proponuntur atque exponuntur, non sunt essentielles, propriæ, atque inseparabiles. Ergò non sunt veræ Ecclesiæ notæ. *Major* certa est, tam ex natura rei, quam ex adversariorum confessione: Ex Natura rei quidem: id enim est earum officium atque munus, ut specificam subjecti naturam, sive ipsam Ecclesiæ essentiam declarent: eoque non modò omni & soli, sed & semper convenire debent, ut quæ salvo aut integro manente subjecto separari ab eo non possunt: sicut alibi docuimus. Ex confessione verò adversariorum: quia ex his ipsis principiis & canonibus notas nostras

oppo-



oppugnant; quas proinde in suis etiam ferre coguntur, siquidem eas proprias Ecclesiæ notas esse, tueri volunt. *Minoris* operosior est demonstratio, quam per omnes Notas Bellarminianas sigillatim deducemus, eo ordine quo ab ipsomet sunt propositæ. Primo: *Nomen Ecclesiæ Catholica & Christianorum*, non est nota essentialis. Quia sæpè est titulus sine re Esa. 1. v. 10. Rom. 2. v. 17. 28. Apoc. 3. v. 2. etiam juxta Bellarminianam Ecclesiæ definitionem. Nec propria, quia olim Donatistæ & Arriani, hodiè omnes penè hæretici, aut utrumque aut alterum nomen sibi arrogant & usurpant. Non etiam inseparabilis: quia fuit Ecclesia in V. & N. T. cum nec Catholica, nec Christiana vocaretur. Secundò: *Antiquitas* non est Nota essentialis. Est enim accidens rerum quarumlibet, durationem aliquam existentia habentium. Genes. 1. cap. Nec propria: cum antiqua etiam sit antiqui serpentis Synagoga, inde à Caino hucusque propagata. Neque inseparabilis; quia Ecclesia nascens in V. & N. T. non fuit antiqua. Multæ quoque Ecclesiæ conditæ ab Apostolis interciderunt, priusquam vel mediocrem ætatem attingerent. Tertiò: *Duratio diuturna, nec unquam interrupta*, non est Nota essentialis; quia est accidens Ecclesiæ, essentialis ejus contra distinctum. Nec propria: cum nec omni Ecclesiæ, verbi gratia recenti & novæ, nec soli conveniat. Annon sic durarunt & durant cœtus Judæorum, Arrianorum, Pelagianorum, Mahumetistarum, itemque Imperia mundi? Nec inseparabilis: ut Ecclesiæ veteris & novæ exempla ostendunt: quibus non una contigit durationis interruptio ac variatio. Quarto: *Ampliudo, sive Multitudo & Varietas crendentium*, non est Nota essentialis Ecclesiæ, quæ est pusillus grex. Luc. 12. v. 32. Cœtus paucorum electorum & salvandorum. Matth. 22. v. 14. & cap. 7. v. 13. Nec propria: quia amplissima fuit Ecclesia Arrianorum, totum orientem & occidentem occupans: & nunc talis est Synagoga Antichristi, Apoc. 12. & 13. Nec inseparabilis: Nam Ecclesia tempore Noachi, Abrahami, & Christi, cum CXX. animabus tantum constaret, Actor. 1. v. 15. ampla certè non erat: Quinto: *Successio Episcoporum localis & personalis*, qualis hic intelligitur, non est Nota essentialis; quia est merè contingens & præter naturam Ecclesiæ, nisi in unitate sanæ doctrinæ, veræque fidei fundetur. Ephes. 4. v. 4. 5. 11. 12. Imo probatum est, Ecclesiam esse ambulatoriam, non alligatam ad unam sedem aut locum. Talis igitur est ipsa successio. Deinde non est nota propria. Nam Annas quoque & Cajaphas successerunt Aaroni in Cathedra Moysis. Christus vero ejusque Apostoli quibus, quæso, successerunt non interrupta serie? Denique nec inseparabilis est: cum in primordiis Ecclesiarum nascentium non sit locus succes-

LOC.  
XIII.

Non prima.

Non Secunda.

Non tertia.

Non quarta.

Non quinta.

EOC.  
XIII.  
Non VI.

fioni; ac in fine earum deficiat cum ipsis. Apocal. 2. 3. Sexto: *Conspiratio in doctrina cum Ecclesia antiqua & Patribus post Apostolos*, etiam si Ecclesia illa & patres, præter, ne dicam contra Scripturam aliquid statuerint, quæ revera est mens Bellarmini, absq; ulla limitatione loquentis: Hæc Nota non est essentialis: Ecclesia enim tantum superstruitur super fundamentum Prophetarum & Apostolorum. Eph. 2. v. 20. non vero super monumenta Patrum Ezech. 20. v. 18. 19. Matth. 5. v. 21. 27. Gal. 1. v. 8. 9. Nec propria: quia consensum illum etiam Hæretici jactitant, & vero saltem in quibusdam docere possunt: quemadmodum non eadem semper fuit priscae Ecclesiae puritas atque integritas. Neque inseparabilis: ut quæ Ecclesiae Patriarchali & Apostolicæ aptari nequit. Septimo: *Vnio membrorum inter se & cum capite*, extra veritatem Scripturæ, & Christum, unicum caput Ecclesiae, non est Nota essentialis: uti docet Apostolus Ephes. 4. v. 4. 5. 6. Nec propria: quia unio etiam potest esse inter hæreticos & impios: sicut revera est attributum commune omnium eorum, quæ sunt in se indivisa, & divisa ab aliis. Nec denique inseparabilis, siquidem inter Catholicos Christianos sæpe fuit dissensio, & esse potest: salva veritate, Actor. 15. v. 2. cap. 15. v. 39. Phil. 3. v. 15. 16. Octavo: *Sanctitas doctrina*, prout ab adversariis hic spectatur, non est Nota essentialis: Sancta enim dicitur Ecclesia, non sanctitate professionis, propriè loquendo; sed sanctitate imputata & inherente 1. Corinth. 6. v. 11. Nec propria: quia professio Sanctitatis doctrinæ, & species sanctimoniae in moribus, hæreticis quoque est communis: Nec inseparabilis: quia tandem evanescit & interit, quando visum Christo larvam detrahare Ecclesiae, ejusque hypocritin reterege ac

Non VII.

Non IX.

Non IX.

Non X.

damnare, Apoc. 2. & 3. Nono: *Efficacia doctrina, quæ brevi tempore multos ad se trahit*, non est Nota essentialis. Est namque non Ecclesiae, sed Dei in ea opus. Marc. 16. v. 20. Nec propria: quia Pseudoprophetae & seductores, magna pollent erroris efficacia, & brevi tempore multos occupant: quod de Antichristo proditum est, nominatim 2. Thess. 2. v. 9. Apoc. 17. v. 18. cap. 18. v. 3. Neque inseparabilis, quia Deus nec semper, nec ubique, nec æquali gradu verbo Euangelii cooperatur; sed quando, ubi, & quantum ei placet. Matth. 11. v. 26. 27. cap. 13. v. 11. Decimo: *Sanctitas vitæ primorum autorum & patrum religionis*, cujusmodi præter alios multos celebrantur, Franciscus, Dominicus, Lojola: non est Nota essentialis: quia Ecclesia Catholica non sunt soli Episcopi, aut Præfules, aut ordinibus Monasticis præfecti, qui autores Religionis hic appellantur. Nec propria: quia etiam Satanas senovit transformare in Angelum lucis, 2. Corinth. 11. v. 14. Et solenne Hæreticis vitus varios, proprio arbitrio, sive per *ἡθελόθεν οὐσίαν* constitutos obser-

var,

vare, in speciem sanctimoniarum. Neque inseparabilis: diu namque stetit ac floruit Ecclesia absque plerisque saltem Patribus. Undecimo: *Gloria miraculorum* non est Nota essentialis: quia pendent & dijudicanda sunt miracula, ex Ecclesiarum doctrina: absque qua eam non notant, Matth. 7. v. 17. 22. 23. cap. 24. v. 24. 25. 26. Nec propria; nam etiam Hæretici edunt ac crepant miracula, iisque præcæteris famosus est Antichristus, 2. Thess. 2. v. 10. 11. Apoc. 13. & 17. capp. Nec denique inseparabilis; quia Ecclesia à multis Prophetis, atque etiam à Iohanne Baptista in N. T. collecta, nullis claruit miraculis. Duodecimo: *Lumen Propheticum* non est Nota essentialis; quia ad charismata miraculosa pertinet, ut species ad suum genus. Nec propria; quum etiam Dæmonibus, falsis Prophetis, & impostoribus concedatur à Deo. Deut. 13. v. 2. Num. 23. v. 7. Cap. 24. v. 3. Iohan. 11. v. 51. Nec inseparabilis: siquidem peculiariter indultum fuit Ecclesiarum Apostolicarum, sub initium N. T. secundum Ioelis prædictionem. cap. 2. & Actor. 2. Decimo tertio: *Confessio adversariorum* non est Nota essentialis: utpote testimonium externum, ab extraneis profectum. Nec propria: quia Christiani pro candore Christiano, tum Gentilibus, tum Hæreticis libenter tribuunt, si quid doctrinæ, virtutis aut laudis habent. Neque inseparabilis: sæpius namque convitiis proscindunt Ecclesiam, & diffamant calumniis: ex prædictione Christi Matth. 5. v. 11. Quo in genere Jesuitæ facillè palmam ferunt. Decimo quarto: *Infelix exitus hostium* non est Nota essentialis: qui sunt & pereunt extra Ecclesiam. Nec propria: quia etiam Ecclesiarum & membris ejus sæpè tristis contingit exitus in hac vita: Exemplo Christi, Apostolorum, Sanctorumque Martyrum. Neque inseparabilis: quum etiam hostes ac persecutores Ecclesiarum sicca placidaque morte quandoque decedant. Decimo quinto ac postremo: *Felicitas temporalis* non est Nota essentialis, quum conditio Ecclesiarum militantis sit crux, Matth. 16. v. 24. 2. Timoth. 3. v. 12. Nec propria: quia Babylo[n]i, Antichristo, & Mundo propriè conveniunt gaudia & commoda temporalia, Apoc. 18. v. 7. Iohan. 16. v. 20. Denique nec inseparabilis, cum aut nulla aut dubia infidaque pax Ecclesiarum obtingat in terra: attestante universali experientia ipsiusmet veræ Ecclesiarum, omniumque in ea verè fidelium. Ergò.

Antithesis Affirmans Heterodoxorum est: *Quindecim illa Axiomata sive Elogia, qua notarum titulo Ecclesie tribuit Bel-larminus, esse genuinas atque proprias ejus notas.*

Ἀντιθεσις Ἀντιθεσεως Ἀφαιρῶντος Ἑτεροδοξῶν.

Yyy 2

Rationes  
Affirman-  
tes Hetero-  
doxa.

Ex

LOC.  
XIII.  
Non VI.

fioni; ac in fine earum deficiat cum ipsis. Apocal. 2. 3. Sexto: *Cum spiratio in doctrina cum Ecclesia antiqua & Patribus post Apostolos*, etiam Ecclesia illa & patres, præter, ne dicam contra Scripturam aliquid statuerint, quæ revera est mens Bellarmini, absq; ulla limitatione loquuntis: Hæc Nota non est essentialis: Ecclesia enim tantum superstruitur super fundamentum Prophetarum & Apostolorum. Eph. 2. v. 20. non vero super monumenta Patrum Ezech. 20. v. 18. 19. Matth. 5. v. 21. 27. Gal. 1. v. 8. 9. Nec propria: quia consensum illum etiam Hæretici præstunt, & vero saltem in quibusdam docere possunt: quemadmodum non eadem semper fuit prisce Ecclesiæ puritas atque integritas. Neque inseparabilis: ut quæ Ecclesiæ Patriarchali & Apostolicæ aptari nequit. Septimo: *Unio membrorum inter se & cum capite*, extra veritatem

Non VII.

Scripturæ, & Christum, unicum caput Ecclesiæ, non est Nota essentialis: uti docet Apostolus Ephes. 4. v. 4. 5. 6. Nec propria: quia uni etiam potest esse inter hæreticos & impios: sicut revera est attributum commune omnium eorum, quæ sunt in se indivisa, & divisa ab aliis. Nec denique inseparabilis, siquidem inter Catholicos Christianos hæc fuit dissensio, & esse potest: salva veritate, Actor. 11. v. 2. cap. 15. 17. Phil. 3. v. 15. 16. Octavo: *Sanctitas doctrinæ*, prout ab adversariis hic prædicatur, non est Nota essentialis: Sancta enim dicitur Ecclesia, non sanctitate professionis, propriè loquendo; sed sanctitate imputata & inherente 1. Corinth. 6. v. 11. Nec propria: quia professio Sanctitatis doctrinæ, & species sanctimonix in moribus, hæreticis quoque est communis: Nec inseparabilis: quia tandem evanescit & interit, quando visum Christo larvam detrahare Ecclesiæ, ejusque hypocrisin retegere &

Non IIX.

damnare, Apoc. 2. & 3. Nono: *Efficacia doctrinæ, qua brevi tempore multos ad se trahit*, non est Nota essentialis. Est namque non Ecclesiæ, sed Dei in ea opus. Marc. 16. v. 20. Nec propria: quia Pseudopropheta & seductores, magna pollent erroris efficacia, & brevi tempore multos occupant: quod de Antichristo proditum est, nominatim 2. Thess. 2. v. 9. Apoc. 17. v. 18. cap. 18. v. 3. Neque inseparabilis, quia Deus nec semper, nec ubique, nec æquali gradu verbo Euangelii cooperatur, sed quando, ubi, & quantum ei placet. Matth. 11. v. 26. 27. cap. 13. v. 11.

Non IX.

Decimo: *Sanctitas vitæ primorum autorum & patrum religionis*, cuiusmodi præter alios multos celebrantur, Franciscus, Dominicus. Lojola: non est Nota essentialis: quia Ecclesia Catholica non sunt soli Episcopi, aut Præsules, aut ordinibus Monasticis præfecti, qui autores Religionis hic appellantur. Nec propria: quia etiam Satanas se novit transformare in Angelum lucis, 2. Corinth. 11. v. 14. Et solenne Hæreticis ritus varios, proprio arbitrio, sive per *ἑλεοθερησκείαν* constitutos ob-

Non X.

var, in  
tit ac fl  
Gloria m  
da sunt  
Matth.  
Hæreti  
christu  
separab  
Baptist  
Prophet  
pertine  
nibus,  
v. 2. N  
siquid  
N. T. s  
tio: Ca  
nium e  
ni pro  
tribuu  
rabilis  
calum  
sunt f  
est No  
pria:  
exitus  
Marty  
Eccles  
to ac  
condi  
v. 12.  
conve  
v. 10.  
Eccle  
verz  
Ant  
A  
la

vare, in speciem sanctimonix. Neque inseparabilis: diu namque stetit ac floruit Ecclesia absque plerisque saltem Patribus. Undecimo: *Gloria miraculorum* non est Nota essentialis: quia pendent & dijudicanda sunt miracula, ex Ecclesiæ doctrina: absque qua eam non notant, Matth. 7. v. 17. 22. 23. cap. 24. v. 24. 25. 26. Nec propria; nam etiam Hæretici edunt ac crepant miracula, iisque præcæteris famosus est Antichristus, 2. Thess. 2. v. 10. 11. Apoc. 13. & 17. capp. Nec denique inseparabilis; quia Ecclesia à multis Prophetis, atque etiam à Iohanne Baptista in N.T. collecta, nullis claruit miraculis. Duodecimo: *Lumen Propheticum* non est Nota essentialis; quia ad charismata miraculosa pertinet, ut species ad suum genus. Nec propria; quum etiam Dæmonibus, falsis Prophetis, & impostoribus concedatur à Deo. Deut. 13. v. 2. Num. 23. v. 7. Cap. 24. v. 3. Iohan. 11. v. 51. Nec inseparabilis: siquidem peculiariter indultum fuit Ecclesiæ Apostolicæ, sub initium N.T. secundum Ioelis prædictionem. cap. 2. & Actor. 2. Decimo tertio: *Confessio adversariorum* non est Nota essentialis: utpote testimonium externum, ab extraneis profectum. Nec propria: quia Christiani pro candore Christiano, tum Gentilibus, tum Hæreticis libenter tribuunt, si quid doctrinæ, virtutis aut laudis habent. Neque inseparabilis: sæpius namque convitiis proscindunt Ecclesiam, & diffamant calumniis: ex prædictione Christi Matth. 5. v. 11. Quo in genere Jesu ite facile palmam ferunt. Decimo quarto: *Infelix exitus hostium* non est Nota essentialis: qui sunt & pereunt extra Ecclesiam. Nec propria: quia etiam Ecclesiæ & membris ejus sæpè tristic contingit exitus in hac vita: Exemplo Christi, Apostolorum, Sanctorumque Martyrum. Neque inseparabilis: quum etiam hostes ac persecutores Ecclesiæ sicca placidaque morte quandoque decedant. Decimo quinto ac postremo: *Felicitas temporalis* non est Nota essentialis, quum conditio Ecclesiæ militantis sit crux, Matth. 16. v. 24. 2. Timoth. 3. v. 12. Nec propria: quia Babylo ni, Antichristo, & Mundo propriè conveniunt gaudia & commoda temporalia, Apoc. 18. v. 7. Iohan. 16. v. 10. Denique nec inseparabilis, cum aut nulla aut dubia infidaque pax Ecclesiæ obtingat in terra: attestante universali experientia ipsiusmet veræ Ecclesiæ, omniumque in ea verè fidelium. Ergò.

LOC.  
XIII.  
Non XI.

Non XII.

Non XIII.

Non XIV.

Non XV.

Antithesis Affirmans Heterodoxorum est: *Quindecim illa Axiomata sive Elogia, qua notarum titulo Ecclesia tribuit Bel-larminus, esse genuinas atque proprias ejus notas.*

Rationes  
Affirman-  
tes Hetero-  
doxa.

Ἀντιθεσις Affirmantis Heterodoxæ.



L O C.  
XIII.

Ex Natura *Subjecti* & *Prædicati*, singulas exhibens rationes pro singulis notis.

I. Q. soli vera Ecclesia conveniat.

*Prima*: pro Nomine Ecclesiæ Catholicæ & Christianæ: *Quod nullis hæreticis aut schismaticis, sed soli vera Ecclesia convenit, id rectè dicitur ejus nota. Nomen Ecclesiæ Catholicæ ac Christianæ, nullis hæreticis aut schismaticis, soli vera Ecclesia convenit. Ergo. Minor probatur I. autoritate Apostoli 1. Corinth. 3. v. 4. prohibentis nomina schismatica, jubentisque ut a solo Christo denominentur Christiani. II. Testimoniis Patrum, qui suo tempore Orthodoxos ab Hæreticis ipso nomine Catholicorum distinxerunt. R E S P. Major explicanda est ex iis, quæ de notis Ecclesiæ, earumque naturæ alibi dicta sunt. Minor ambigüe sonat, aut de solo nomine sine re, aut de utroque simul. Illo modo non convenire schismaticis, hæreticis falsum est: redarguitur vero ipsa experientia, tam superiorum, quam nostrorum temporum. Isto autem, quod non conveniat, certum est & in confesso. Sed ita abitur à quæstione; quæ est de nomine, non de causâ denominationis. Ratio prima Minoris nihil probat, tum quia ostendit quid fieri debeat, non quid fiat; tum quia non omnes schismatici aut hæretici, nomina schismatica aut hæretica usurpant; sed receptis quoque utuntur, ut minus caveantur, & gravius noceant. Altera involvit fallaciam causæ: Patres olim nomine Catholico Orthodoxos distinxerunt ab Hæreticis, Arrianis, Nestorianis, Eutichianis, propter doctrinam Catholicam, quam constanter tenebant, non autem quod larva inanis nominis istos ab his discriminaret.*

II. Q. ea vera Ecclesia falsam antecedit.

*Secunda*: Pro Antiquitate: *Quo vera Ecclesia falsam præcedit, id est ejus nota. Antiquitate præcedit, sicut Deus prior est Diabolo, bonum semen ante seminatum fuit, quam zizania, Matth. 13. Ergo. R E S P. Posset dari totum, si nota pro qualicunque signo live prærogativa Ecclesiæ generaliter acciperetur. Secus neganda est Major, propter elenchum definitionis, quum alia insuper requirantur ad statuendam notam Ecclesiæ, propriè dictam.*

III. Q. sit æterna.

*Tertia*: pro Duratione perpetua: *Æternum est perpetua ac non interrupta durationis. Ecclesia est æterna: quia est regnum æternum, quod semper fuit, est, & erit, Dan. 2. v. 44. Luc. 1. v. 32. 33. Cum cætus hæreticorum sint nuperi, non admodum diuturni. Ergo. R E S P. I. Non concluditur quæstio, saltem directè. II. Major pro vario subjecti significatu diversimodè habet. III. Minor loquitur de Ecclesia Catholica absolute; quæ alligata non est certæ sedi aut successioni: Non autem de Ecclesia particulari visibili, qualis est Romana. Cætus hæreticorum quod attinet, sunt alii aliis diuturniores, & mutatis locis & personis,*



personis, durant, ac durabunt nonnulli ad usque mundi finem Matth. 13. v. 40. 41. 2. Timoth. 2. v. 10. 11.

LOC.  
XIII.

Quarta: pro Amplitudine: *Quod Ecclesia peculiariter promittitur, ejus nota est. Amplitudo & varietas credentium Ecclesia peculiariter promittitur, Psal. 2. v. 8. & 72. v. 8. Luc. 24. v. 47. Ergo. R E S P. Major nimis laxa est & generalis. Minor agit de amplitudine Ecclesiæ Catholice in N. T. non de Ecclesia Monarchica Papæ Romani. Quanquam illius etiam amplitudo valde dispar est ac dissimilis, pro temporum circumstantiarumque diversitate; ut ostendimus.*

IV. Q. Ecclesiæ peculiariter promittitur.

Quinta: Pro successione: *Qua nota veteres ad unum penè omnes usi sunt contra hereticos, ad demonstrandam Ecclesiam, illa est propria vera Ecclesia nota. Atqui nota hac successionis veteres ad unum pene omnes usi sunt contra hereticos. Ergo. R E S P. I. Ducitur argumentum à facto & autoritate humana, quod inconsequens, infirmum in hac causa. II. Successio duplex est, una externa ac personalis; altera interna & doctrinalis. De hac præcipuè intelligendi sunt Patres. Illam vero secundo tantum allegant, & iis opponunt, qui sua commenta pro Apostolicis institutis per successionem acceptis, venditabant.*

V. Q. hæc nota veteres usi sunt.

Sexta: Pro conspersione cum antiquis: *Ecclesia consentiens cum antiqua est vera Ecclesia. Ergo conspersione cum ea est vera vera Ecclesia nota. Antecedens constat auctoritate Terrulliani de Præscript: & Sisinnii apud Sozomen. lib. 7. c. 12. R E S P. Admitti posset Enthymema, si modo in doctrinam veram & Apostolicam resolveretur. Sed ambiguum est antecedens. Ecclesia antiqua aut Apostolica est, aut primitiva Patrum, post Apostolos. Cum illa quæ consentit, est vera Ecclesia simpliciter. Eph. 2. v. 20. Cum ista autem secundum quid tantum, id est eatenus, quatenus doctrinæ Apostolicæ fundamentum retinet. 1. Cor. 3. v. 11. 12.*

VI. Q. consentiens sit cum antiqua Ecclesia.

Septima: Pro unitate: *Si Ecclesia est unum corpus, unumque ovile, unitas erit propria ejus nota. Verum prius, Eph. 4. v. 4. 5. 6. Ioh. 10. v. 16. & alibi. Ergo. R E S P. I. Negatur consequentia, si unitas seorsim accipiat. II. Assumptum varios unitatis modos complectitur. Ex quibus unitas verbi & vocationis, itemque sacramentorum faciunt notas Ecclesiæ non modi alii.*

VII. Q. sit unum corpus & unum ovile.

Octava: Pro doctrinæ sanctitate: *Si nullius plane sectæ sancta est professio nisi Ecclesia, sequitur sanctitatem doctrinæ & professionem ejus esse propriam Ecclesiæ notam. Sed verum est Antecedens: cum apud nullam aliam sectam reperitur: sive Paganorum, sive Iudæorum, sive Turcarum, sive Hæreticorum. Ergo. R E S P. Sancta doctrina omnino est genuina Ecclesiæ nota, quam nos laudamus, Sanctitas vero externæ professionis, maximè qualis in Papatu obtinet, partim superstitiosa, partim hypocritica est, eoque non nota, saltem propria.*

VIII. Q. solius Ecclesiæ sancta sit professio.

LOC.  
XIII.

I X. Q. hac  
præcipue  
celebretur  
Ecclesia  
Apostolica.

X. Q. pro-  
pria sit Ec-  
clesiæ &  
primorum  
autorum  
ejus.

XI. Q. re-  
quirantur  
ad doctri-  
nam no-  
vam per-  
suaden-  
dam, &  
veram fi-  
dem de-  
monstrent.

XII. Q.  
Deus sin-  
gulariter  
promiserit.

XIII. Q.  
efficax sit  
adversa

*Nona: Pro efficacia doctrinæ: Quare præcipue claret & celebratur Ec-  
clesia Apostolica, id ejus nota est. Atqui efficacia doctrina Heb. 4. v. 12.  
Marc. 16. v. 20. Actor. 2. & seqq. Ergo. RES P. Major laborat vicio  
nimix generalitatis; restringenda & declaranda ex antedictis. Minor  
ambiguum sensum habet. Nam efficacia doctrinæ, alia est simplicem  
persuasionem ac professionem, alia verò ad salutarem conversionem.  
Posterior potissimum spectatur ac suspicitur in Ecclesia Apostolica.  
Neutra tamen est nota Ecclesiæ, sed pro ea ipsa doctrina.*

*Decima: Pro sanctitate vitæ: Hac propria est Ecclesia & primorum au-  
thorum ejus, quales non modo Patriarcha, Propheta, Apostoli, Patres, sed et-  
iam Authores ordinum religiosorum, Benedictus, Franciscus, Dominicus, &  
alii: contra Poëta, Philosophi, Doctores Mahumetani & Hæretici variis vitiis  
ac flagitiis cooperiti fuerunt. Ergo sanctitas vitæ est nota Ecclesiæ. RES P. I.  
Antecedens miscet heterogenea; superstitiosos Monachos cum sanctis  
Dei servis: quod non ferendum. II. Negatur consequentia: Vera nam-  
que sanctitas interna est, Rom. 2. v. 28. 29. eoque non nota: at quæ ex-  
terna, fallax & communis, atque ita non propria nota.*

*Vndecima: Pro miraculorum gloria. Quod requiritur ad novam doctri-  
nam, aut extraordinariam missionem aliis persuadendam; itemque veram fidem  
sufficienter & efficaciter demonstrat; id est recteque dicitur nota vera Ecclesia.  
Sed miracula horumque gloria. Ergo. Prius constat partim exemplis Moysi,  
Christi & Apostolorum; partim ratione, quia aliud missionis illius documen-  
tum & sigillum non habent. Posterius inde conficitur, quod vera miracula  
feri non possunt, nisi unius Dei virtute. Ergo veritas doctrina ex iis optimo ju-  
re aestimatur. RES P. I. Neganda est Major, in qua nulla est coherencia  
sive connexio necessaria ipsorum inter se terminorum. II. Minor fal-  
sa est κατά π, ἢ ἀπὸ τῶς, secundum quid vel simpliciter. Primi infringi-  
tur exemplis multorum Prophetarum, & Joannis Baptista, qui nulla  
patrarunt miracula. Posterius petit principium. Et ratio ejus diversum  
concludit ab ipsa quaestione. Mutua est inter verbum & miracula divi-  
na affectio, ut illud arguat horum veritatem; hæc vicissim illius divini-  
tatem illustrent. Johan. 3. v. 2. c. 20. v. 31.*

*Duodecima: Pro Lumine Prophetico: Deus isud singulariter promittit  
vera Ecclesia. Joël. 2. v. 28. Actor. 2. v. 17. & seqq. Est igitur nota vera  
Ecclesia. RES P. De nota improprie sic dicta, h. e. de charismate &  
prærogativa quadam Ecclesiæ, datur totum; quod tamen à quaestione  
alienum est. De nota propria negatur consequentia; ob repetitum jam  
aliquoties definitionis elenchum.*

*Decima Tertia: Pro confessione hostium: Efficax est partis adversæ  
contra seipsam testimonium. Illud vero peculiariter habet Ecclesia. Ergo.  
RES P. I.*

RESP. I. Manifestum est inconsequentia vitium. II. *Minor* falsa est. LOC. XIII.  
Nam etiam alia secta adversariorum, in quibus plus est ingenui candoris, hujusmodi testimonia parata habent: ut supra dictum.

*Decima Quarta:* Pro infelici exitu hostium: *Quod congruit cum regula* partis contra seipsam  
*justitia divina; confirmaturque exemplis, idem recte asseritur. Sed infelix exitus* testimonium.  
*hostium Ecclesia, sive Tyrannorum, sive haeticorum, ita se habet. Ergo.* XIV. Q.

RESP. I. Argumentum aberrat a quaestione. II. *Minor* est particularis & contingens in hac vita. Tum etiam communis ex ordine Providentiae communis. congruat cum iustitiae divinae regula.

*Decima Quinta:* Pro felicitate temporali: *Promissio pietati facta est propria Ecclesia, & nota illius. Talis vero est promissio temporalis felicitatis,* XV. Q. sic  
*1. Tim. 4. v. 8. 1. Sam. 2. v. 30. quam Deus praestitit piis Patriarchis, Iudicibus, atque Regibus. Ergo.* promissio pietati facta.  
RESP. *Minor* accipienda est I. de vera ac solida felicitate; non autem de externa tantum, quae fluxa, evanida, & impiis quoque est communis. II. idque cum exceptione castigationis & crucis, quam addit Scriptura. Psal. 99. v. 8. Esa. 30. v. 20. Marc. 10. v. 30. Sic verò neganda est *Major*, quoad praedicatum posterius. Nisi velint omnes universè promissiones omniaque beneficia Ecclesiae promissa statuere ejus notas; quod absurdum.

## LOCUS DECIMUS-QUARTUS

De

## VERBO &amp; SACRAMENTIS.



Ocus est bipartitus, ut titulus ostendit. *Prior* pars vendicæ sibi controversias de verbo Dei: non quatenus est principium Theologiæ, ac omnium dogmatum Theologicorum: quo sensu jam supra loco secundo de eo actum fuit; sed in quantum est medium ac instrumentum fidei in nobis gignendæ, alendæ ac confirmandæ. *Alter*a verò pars, quæ ceu principalis hic spectatur, agit de Sacramentis, ac quæ de iis disceptari solent quæstiones, expedit & concludit. Primi generis controversiæ jam alibi sunt pertractatæ. Secundi quoque generis quæstiones nonnullas in elenctica Vetere discussimus, ac juxta veritatem S. Scripturæ definivimus. Restant aliæ, nec paucae numero, nec leves pondere, cum diversis adversariis; quæ non tam obscurant, quam depravant ac pervertunt sanam de Sacramentis doctrinam; & simpliciores periculosis erroribus implicant. Earum indicem priusquam subnectamus, nonnulla pro more dicemus de Calumniis & Logomachiis, quæ studio contentionis hunc in locum congeruntur.

CALUMNIÆ sunt istæ.

**PRIMA:** *Quod non seriò loquamur, dum Analogias Sacramentales ita informamus; sicut aqua sordes corporis abluit, panis corpus nostrum nutrit; ita nos ablui à peccatis sanguine, & pasci corpore Christi. Nimirum; quia corpus & sanguis ipsius non sint capacia divinarum proprietatum ex nostra sententia.*

**RESP.** Nec ludimus, nec alios decipimus sententiæ nostræ declaratione, sed veritatem ingenuè edisserimus ad Dei gloriam & ædificationem Ecclesiæ ipsius. Serio igitur agimus & loquimur. Quod novit *καὶ ὁ γνωστὸς* ille, cui soli patent occulta cordium. Ratio calumniæ nititur fallacia non causæ. Vis illa ablutionis & nutritionis spiritualis non pendet à communicatione idiomatum in abstracto, quam commentii sunt adversarii: sed à dignitate personæ, quæ est *θεοῦ υἱὸς*, & à communione tam operationum, quam operum ipsorum, quæ *θεοῦ ἔργα*. 1. Joh. I. v. 7. & Joh. 6. v. 51.

Ablutio &  
nutritio  
spiritualis  
unde pen-  
det.

SECUNDA

SECUNDA: *Quod fides nobis sit forma Sacramenti.*

RESP. Forma Sacramenti nobis sita est in analogia sacramentali: etiam ipsorummet adversariorum confessione; qui eam oppugnant. Sed Fides nobis non est analogia sacramentalis. Ergo nec est forma Sacramenti. Quid igitur? Fides juxta Augustinum, imò Paulum Gal. 3. v. 25. 36. alia est, quæ creditur, alia quâ creditur. Illa est conditio annexa verbo promissionis, Marc. 16. v. 16. quod non absolutè, sed conditionatè proponitur in Euangelio, Rom. 10. v. 8. 9. Ista est conditio requiriti. sita in persona utente Sacramentis; ut usus ille sit tum legitimus, tum etiam salutaris. Actor. 2. v. 41. cap. 8. v. 37. & passim.

Fides non  
est forma  
Sacramen-  
ti.

TERTIA: *Quod cum elemento ipsum Sacramentum immutare non vereamur, asserentes in Baptismo pro aqua alium quemvis liquorem rectè substitui.*

RESP. Est forte hæc opinio singularis unius, non communis Ecclesiarum aut Doctorum sententia. Quam quidem author ejus nunquam tueri pertinacius voluit: ut opus non fuerit proluxa refutatione, aut acerba insectatione.

QUARTA: *Quod verbis profiteamur, re negemus, sanguinem Christi esse partem substantialem Baptismi. I. quia sanguis Christi juxta nos non amplius sit in terris. II. quia eadem quoque materia verbi simplicis & Sacramentorum. III. quia aspersio sanguinis Christi etiam fiat extra Baptismum. IV. denique quia eo non laventur omnes baptizati.*

RESP. Depravant adversarii tum verba, tum sensum nostrorum. Verba: quia de partibus essentialibus, non substantialibus propriè loquuntur: quæ multum differunt. Sensum quoque; tum quia sanguinem intelligunt effusum pro nobis in cruce, non latentem in venis: tum quia spectant eum, prout nobis offertur in verbo promissionis, & per baptismum obsignatur, non autem quatenus fingitur contineri aut inclusus esse elemento aquæ, & dispensari cum eo. Qua explicatione vindicantur ac firmanantur rationes, quas nobis ceu totidem *argumenta* objectant.

Quomodo  
sanguis  
Christi sit  
pars sub-  
stantialis  
Baptismi.

LOC.  
XIV.

QUINTA: *Quod doceamus semel baptizatos non posse dam-  
nari: utpote quibus Baptismus sit perpetua adoptionis tessera.*

Baptizari  
credentes  
non pos-  
sunt da-  
minari.

RESP. De baptizatis credentibus id asserimus ipsius Christi verbis:  
Marc. 16. v. 16. *Qui crediderit & baptizatus fuerit, servabitur.* De bapti-  
zatis absolute, etiam sine fide & resipiscencia, ut Simone Mago, & alii,  
negamus: quia tales etiam baptizati, subsunt iræ Dei & æternæ conde-  
mnationi: Joh. 3. v. 36. Marc. 16. v. 16.

SEXTA: *Quod manducationem Sacramentalem, definiamus  
nuda externorum symbolorum perceptione.*

RESP. Externa symbola in Cœna, sunt signa ac sigilla corporis  
ac sanguinis Christi, nobis testificantia, obsignantia & applicantia ver-  
bum promissionis de Christo ac beneficiis ipsius. Proinde manducatio  
eorum, secundum institutionem Christi, non nuda est, sed cum fide  
conjuncta eorum perceptio; qua non minus certè intus beneficia si-  
gnata, quam foris ipsa signa participamus.

LOGOMACHIÆ sunt hæ.

PRIMA: *Fuerintne Sacramenta in statu integritatis?*

Sacramen-  
ta in statu  
integra-  
tis fuerunt.

RESP. Sacramenta testantur de gratia Dei vel Creatoris absolute,  
vel Redemptoris relate in Christo. Posterioris generis nec fuisse nec esse  
potuisse certum est. Sed primi generis fuit arbor vitæ, obsignans pro-  
missionem vitæ primis nostris parentibus, quamdiu in Dei obsequio  
perseverabant: ut alibi ostendimus.

SECUNDA: *An quodlibet Sacramentum habeat propriam  
suam formam?*

Analogia  
Sacramen-  
talis res-  
tringitur  
specifice in  
quovis Sa-  
cramento.

RESP. Forma generica est omnibus Sacramentis communis: &  
analogia sacramentali continetur. At forma specifica, cuique Sacra-  
mento propria est: non tollens illam analogiam, sed restringens & de-  
clarans eandem diversimode; tum pro diversitate signorum, tum etiam  
pro varietate modorum, quibus res signata proponitur in verbo promis-  
sionis & credentibus dispensatur.

TERTIA:



TERTIA: *An verbum Sacramentorum sit concionale?*LOC.  
XIV.

RESP. <sup>Ἐξ ἧς</sup> terminorum faciem reddit ipsam λύσιν quæstionis. *Verbum Sacramentorum* proprie est verbum institutionis; *Verbum concionale*, promissio Evangelii, quatenus pro concione explicatur. Hoc sensum idem utrobique est verbum. Quia quod docet Evangelium, declarant, confirmant Sacramenta. Cæterum, sicum Pontificiis verbum Sacramentorum accipiat pro verbo consecratorio & operatorio, quod arcanam quandam vim inspiret elementis, ut fiant Sacramenta; non modo idem non est cum concionali, sed ne Sacramentale quidem: utpote non dictum à Christo, nec scriptum ab Apostolis, sed humana suppositione excogitatum.

Verbum  
Sacramen-  
torum &  
concionale  
quid.QUARTA: *Ad res cælestis in Baptismo, sit verbum, aut Spiritus Sanctus, aut sanguis Christi, aut tota SS. Trinitas?*

RESP. Omnia ista modo explicationis tantum differunt, re conveniunt & pro re signata adsignari Baptismo queunt, juxta Scripturam. Verbum non quodvis, sed proprium Evangelii de remissione peccatorum & regeneratione Spiritus, Ephes. 5. v. 26. Spiritus S. nos regenerans ac renovans, Tit. 3. v. 5. Sanguis Christi mundans nos à peccatis, 1. Joh. 1. v. 7. Act. 22. v. 18. Tota denique Trinitas, tanquam cooperans in redemptionis nostræ negotio, illudque pro distinctione personarum divinarum, distinctis operibus perficiens, Matt. 28. v. 19. 1. Cor. 13. v. 13. Eph. 1. v. 3. 4. & seqq. quod & Symbolum testatur. Interim simplicissimum & tutissimum est contra carnis periculum, omnia hæc referre ad verbum promissionis, eoque totam rem signatam concludere ac proponere; partim quidem quia perpetua relatio est inter Sacramentum & verbum: partim etiam, quia verbum Dei est unicus thesaurus spiritualium ejus bonorum in Christo.

Res signata  
Baptismi  
quæ.QUINTA: *An per Baptismum efficiamur Christiani?*

RESP. Baptismus est tessera & signaculum Christianismi, quo confirmatur ejus jus. Christiani vero alii nascuntur ex parentibus fidelibus & Christianis 1. Cor. 7. v. 14. alii fiunt, per fidem Christi ac nominis ipsius. Act. 2. v. 41. cap. 8. v. 37. quod alibi explicatum pluribus.

Baptismus  
est tessera  
Christiani-  
smi.

LOC.  
XIV.SEXTA: *An spiritualis manducatio sit eadem cum Sacramentalis?*

RESP. Formulariter eadem non est: Illa siquidem fide percipit corpus Christi; ista ore symbolum ac sigillum corporis ipsius. Dicitur tamen una manducatio, quatenus in legitimo S. Cœnæ usu, utraque simul peragitur; & fides spectat & amplectitur in verbo promissionis, quod Sacramentum, ore sumtum, testificatur & obsignat fidei, ac ipsi credenti applicat.

RELIQVÆ sunt CONTROVERSIAE, Loci hujus proprii, alibi omisæ aut concisius tractatæ.

SOCINIA-  
NORVM.

CUM SOCINIANIS.

- I. *Utrum Sacramenta sint nota, siue tessera professionis, an vero testimonia ac sigilla gratiæ divinæ de Remissione peccatorum ac regeneratione Spiritus?*
- II. *An Baptismus sit ritus temporarius, ab Apostolis, nullo Christi præcepto, usurpatum?*
- III. *An infideles solum baptizati fuerint ab Apostolis?*
- IV. *An nulla sit spiritualis corporis Christi manducatio in Cœnâ?*
- V. *An verba institutionis Cœnæ de actione frangendi & manducandi panem, itemque fundendi ac bibendi vinum in Christi memoriam recte accipiuntur, Orthodoxeque explicantur?*

ANABA-  
PTISTA-  
RVM.

CUM ANABAPTISTIS.

- I. *An Lotio pedum, usurpata à Christo, sit Sacramentum?*
- II. *An Anabaptismus, siue iteratio Baptismi licita sit?*

NOVA-  
TORVM.

CUM NOVATORIBUS.

*Sitne Padobaptismus observatu præcisè necessarius; ut omitti non possit?*

PONTI-  
FICIO-  
RVM.

CUM PONTIFICIIS.

- I. *Quanam sint requisita Sacramenti propriè dicti?*
- II. *An Sacramenta propriè dicta sint septem; Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, Pœnitentia, Ordo, Matrimonium, & Extrema Unctio.*
- III. *An tria horum, videlicet Baptismus, Confirmatio, & Ordo, characterem animæ indelebilem imprimant?*
- IV. *An Baptismus Joannis tantum fuerit ablutio externa, sine invisibili gratia Dei, interius operans?*

V. A

V. *An Baptismus tollat peccata presentia, futura Pœnitentia delenda relinquat?* LOC. XIV.

IV. *An verba Cœnæ propriè & literaliter intelligenda sint? quæ etiam Lutherani est communis.*

PRIMA Socinianorum: *Vtrum Sacramenta sint notæ sive tesserae Professionis, an vero testimonia ac sigilla gratiæ Dei, de remissione peccatorum, ac regeneratione spiritus?* Prima Socinianorum: *An Sacramenta sint tesserae Professionis, an vero sigilla gratiæ Dei.*

De primo consensus est cum Socinianis atque etiam Anabaptistis. Nam ex fine minus principali Sacramenta sunt notæ Professionis, quibus agnoscuntur Christiani, & ab infidelibus discernuntur; haud secus ac milites symbolorum insignibus distingui solent. Sed alterum est controversum. Negant enim Sociniani Sacramenta esse Testimonia promissionum, esse sigilla gratiæ Dei de remissione peccatorum ac regeneratione spiritus ad vitam æternam. Imò vix concedunt esse signa ac figuras Christi ac beneficiorum ipsius. Socinus, disputatione de Baptismo; Smalcus disput. de Sacramentis, contra Franzium; Catechismus Rakoviensis loco de Baptismo, & alii. Nos esse signa, sigilla, ac testimonia gratiæ ac promissionis divinæ de illis beneficiis, constanter docemus ac asserimus. Posterius negant Sociniani.

Thesis igitur Affirmans Orthodoxorum est: *Sacramenta esse testimonia ac sigilla gratiæ Dei de remissione peccatorum, & regeneratione spiritus ad vitam æternam.* Orthodoxi affirmant. Rationes Affirmantes Orthodoxæ.

ΚΑΤΑΚΕΥΗ Theſeos Affirmantis Orthodoxæ.

Ex Natura Subjecti & Prædicati.

I. A definitione ac partibus Sacramenti. Sacramenta sunt signa ac sigilla promissionis fœderalis, de gratia Dei in Christo, de remissione peccatorum per sanguinem, nec non regeneratione per Spiritum ipsius. Ergo sunt testimonia ac sigilla gratiæ Dei, de remissione peccatorum & regeneratione spiritus ad vitam æternam. Consequentia necessitatem, æquipollentia ac penè identitas terminorum comprobant. Antecedens complectitur definitionem ac partes essentielles Sacramenti. Etenim cum per inductionem specierum constituitur definitio generis; Q. sunt signa ac sigilla promissionis fœderalis.

LOC.  
XIV.

certè quod omnibus speciebus commune est, ad genus ejusque definitionem pertinet. Atqui esse signum ac sigillum promissionis fœderalis de gratia Dei, est omnibus Sacramentis commune: Circumcisioni Gen. 17. v. 10. 11. Rom. 4. v. 11. Paschati Exod. 13. v. 9. Psalm. 111. v. 4. 1. Cor. 5. v. 7. Baptismo 1. Pet. 3. v. 11. Cœnæ Dominicæ Luc. 22. v. 19. 1. Cor. 11. v. 24. 25. Ergo. Præterea partes Sacramenti essentialis sunt: elementum & ritus circa illud, tanquam signum; & verbum promissionis, sive promissio gratiæ, tanquam res signata. Quæ in omnibus Sacramentis distincte proponuntur. In circumcisione, Gen. 17. v. 10. 11. Deut. 30. v. 6. Rom. 2. v. 28. 29. In Paschate, Exod. 12. v. 13. 14. 1. Cor. 5. v. 7. Joh. 19. v. 36. In Baptismo, 1. Pet. 3. v. 21. Act. 22. v. 16. Tit. 3. v. 5. In Cœna. Matt. 26. v. 26. 1. Cor. 11. v. 24. 25. Sed omne signum ac sigillum, additum promissioni, eam declarat & confirmat. Quod constat partim ex natura eorum, partim ex fine atque usu in pactis ac contractibus humanis. Ergo.

Q. Sacramentis tribuantur nomina, adjuncta propria & effecta signati.

II. *A fine & effectis Sacramenti*, phraseologia sacramentali, testatis in Scriptura. Cui signo sive sigillo tribuuntur nomina, propria adjuncta & effecta sui signati, id de signato testificatur, illudque obsignat. Alia quidem causa hujus attributionis ex Scriptura dari nequit. Vide Gen. 17. v. 10. 11. Rom. 4. v. 11. 1. Pet. 3. v. 21. Sacramenta sunt hujusmodi signa ac sigilla, quibus tribuuntur, I. nomina signati, Exod. 12. v. 11. 1. Cor. 10. v. 4. cap. 11. v. 24. II. Effecta quoque Act. 22. v. 16. Eph. 5. v. 26. Tit. 3. v. 5. III. Etiam adjuncta, 1. Cor. 10. v. 16. c. 11. v. 14. Joh. 19. v. 36. Ergo.

Q. alia signa promissionem obsignant.

III. *A pari*: De paribus sive similibus idem est judicium: utpote quorum par est ratio. Jam verò alia signa sive sigilla addita promissioni eam obsignarunt, magisque testatam reddiderunt. Ergo & signa Sacramentalia. *Major* patet per se. *Minor* doceri potest multis exemplis Illustriora sunt: Jud. 6. v. 36. & seqq. Esa. 6. v. 5. 6. 7. Zach. 3. v. 3. 4. Joh. 13. v. 7. 8. 9. Ergo.

Q. est juramentum Dei.

IV. *Iterum à pari*: Sacramentum additum promissioni gratiæ ex parte Dei, est juramentum ipsius. Sed juramentum Dei nobis testificatur & obsignat veritatem promissionis de gratia remissionis peccatorum, ac regenerationis. Ergo etiam Sacramenta sunt testimonia ac sigilla ejusdem promissionis. *Minor* constat partim autoritate Apostoli Heb. 6. v. 16. 17. 18. partim etiam ex Dei jurantis scopo, humanitus expresso. *Majoris* non hic sensus est: quod Sacramentum & juramentum sint idem formaliter: sed quod Dei respectu, eundem finem ac usum habeant, nempe rei promissæ confirmationem. De qua prius.

Antithesis Negans Heterodoxorum est: *Sacramenta non esse testimonia ac sigilla gratiae Dei de remissione peccatorum ac regeneratione Spiritus ad vitam.* LOC. XIV.

Ἀντιθεσις Negantis Heterodoxῶν.

Rationes  
Negantes  
Heterodoxa.

Ex Natura Subjecti & Pradicati.

I. *Symbola Professionis, quibus fideles ab infidelibus, Christiani à Judaeis & Gentibus, dignoscuntur, non sunt testimonia ac sigilla gratiae. Sacramenta sunt hujusmodi symbola, ut collectione singulorum ostendi potest. Ergo.* Q. sint Symbola Christianos discernentia ab aliis.  
*Sub Majore exclusiva sumitur falsa Minor.* Sacramenta, ut dictum initio, sunt Symbola professionis: sed non tantum, cum plures alios habeant fines, neque principaliter, cum principalior sit is, quem modo asseruimus, ac praefer eum insuper alii in didacticis memorati.

II. *Ad obsecrationem requiritur rei probatio & documentum fidem faciens. In Sacramentis non est hujusmodi probatio aut documentum, utpote quae tantum constant ritibus quibusdam ac ceremoniis. Ergo.* Q. in Sacramentis non sit probatio.  
*RESP. Majorem indefinite acceptam, admittimus. Sed negamus Minorem.* Symbola sacramentalia vim habent, tum declarandi signata, per analogiam sive similitudinem cum iis, qua signatum etiam confirmandi de iis fidem nostram, qua sigilla: hoc ipso fine instituta à Deo, ac addita verbo promissionis. Sunt igitur ritus ac ceremoniae, sed non indifferentes; verum divinæ, relativi, ad sacrum hunc usum determinatae.

III. *Quod verbi proprium est, perperam attribuitur Sacramentis. Testificatio de gratia Dei ejusque obsecratio, verbi propria est. Ergo.* Q. testificatio verbi propria sit.  
*RESP. Major peccat Elencho oppositorum. Verbum & Sacramenta, circa effectum hunc testificationis, non sunt opposita, sed subordinata. Effectus communis est utrique causae. Modus verò efficiendi diversus; illic verbalis, hic symbolicus; illic simplici promissione, hic promissione symbolis vestita producitur, per efficacem Dei cooperationem. Marc. 16. v. 20.*

SECUNDA Socinianorum: *An Baptismus sit ritus temporarius, nullo praecepto Christi, ab Apostolis usurpatus?*

Secunda  
Socinianorum: *An Baptismus sit ritus temporarius nullo praecepto Christi ab Apostolis usurpatus?*

Hujus controversiae disceptatione ostendunt Sociniani, se verè esse Catabaptistas, adversarios atque hostes Baptismi Christi; quem non contenti spoliassè salutari virtute, etiam destruere atque abolere modis omnibus conantur. Quod ne cui dubium esse possit assertionem ipso-

Sociniani  
affirmant.

LOC.  
XIV.

rum, in partes five membra dividemus. Sunt autem numero quat uor  
I. quod Baptismus tantum fit ritus externus, discriminans fideles ab infidelibus.  
II. Non mandatus à Christo. III. ab Apostolis usurpatum absque mandato.  
IV. ideoque temporarius, qui ad tempus solum durarit, vel saltem durare debuerit. Omnia ista de Baptismo affirmat Socinus disput. de Baptismo, nec non Catechismus Rakovienſis. ORTHODOXI contra omnia illa negant, iisque opposita asserunt; nempe I. Baptismum esse Sacramentum, five testimonium ac sigillum ablutionis internæ à peccatis, & regenerationis. II. esse divinitus mandatum. III. Ex mandato quoque usurpatum, ac sancitum ab Apostolis. IV. Eoque perpetuum in Ecclesia, usque ad consummationem seculi.

Orthodoxi  
negant.

Rationes  
Negantes  
Orthodoxæ.

Thesis igitur Negans Orthodoxorum est : *Baptismus non esse ritum temporarium, nullo præcepto Christi tantum ab Apostolis usurpatum.*

Καταρχὴν Theseos Negantis Orthodoxæ.

Ex Natura *Prædicati*, juxta quatuor distincta ejus membra.

Q. est Sacramentum N. F. testificans & obſignans ablutionem à peccatis, & regenerationem Sp.

I. Sacramentum N. Fæd. testificans & obſignans credentibus ablutionem à peccatis per sanguinem & Spiritum Christi, five remissionem peccatorum ac regenerationem, non est ritus solum externus, fideles discriminans ab infidelibus. Baptismus est tale Sacramentum. Ergo. *Major* manifesta est ex ipsorum inter se finium, five oppositione, five collatione. *Minor* secundum omnes partes exstat in Scriptura. I. est Sacramentum N. T. quia est antitypon, h. e. typus sacramentalis novus, respondens Veteri, 1. Petr. 3. v. 21. 1. Cor. 10. v. 2. item stipulatio bonæ conscientiæ, per resurrectionem Jesu Christi: quæ est N. T. II. testificatur ac obſignat credentibus in remissione peccatorum. Actor. 2. v. 38. III. Nec non regenerationem Spiritus S. ut est Rom. 6. v. 4 Coloss. 2. v. 11. 12. Tit. 3. v. 6.

Q. Christus discretis verbis instituit.

II. Quod Christus discretis verbis instituit, ac servandum præcepit; de eo impudenter negatur mandatum ac institutio divina. Baptismus Christus ita instituit. Ergo. *Major* claret per se. *Minor* constat, partim ex litera mandati apud Matthæum cap. 28. v. 19. *Docete omnes gentes baptizantes eos*, & v. 20. *Docentes eos servare omnia quæ mandavi vobis*: partim ex annexa ei promissione, apud Marc. cap. 16. v. 16. *Qui crediderit & baptizatus fuerit*, scil. juxta meum de utroque mandatum, *servabitur*.

III. Qui



III. Qui baptizarunt in nomine Christi, & aliis Baptismum imperarunt: utrumque fecerunt mandato Christi, non absque mandato.

LOC.  
XIV.

Apostoli I. baptizarunt in nomine Christi, Act. 2. v. 38. cap. 8. v. 16. & cap. 10. v. 48. II. aliis quoque Baptismum imperarunt, Act. 10. v. 48. & alibi. Ergo.

Q. Apostoli in nomine Christi baptizarunt, & Baptismum imperarunt.

IV. Quod divinitus est institutum in usum ordinarium totius Ecclesie Catholice N. T. usque ad consummationem seculi, id dicendum non est temporarium, sed perpetuum. Atqui Baptismus sic institutus est divinitus in N. T. Ergo. De *Majore* non potest esse dubium. Veritas *Minoris* demonstratur bifariam, pro tribus ejus membris. I. Baptismus institutus est in usum ordinarium; partim quia modus ordinarius colligendæ Ecclesie, ministerio docendi ac baptizandi, definitur: partim quia Baptismus successit circumcisioni, ejusdem ordinarii finis gratia. Coloss. 2. v. 11. 12. II. Institutus est in usum totius Ecclesie Catholice N. T. quia datus & imperatus fuit Ecclesie Christi, non ex una, sed ex omnibus totius orbis gentibus, per Apostolos, eorumque successores, congregandæ. Matth. 28. v. 19. Cujus unitas ponitur ab Apostolo non minus in unitate Baptismi, quam in unitate fidei, verbi, modique aliis Eph. 4. v. 4. 5. 6. 7. III. Ex institutione Christi duraturus est usque ad consummationem seculi: tum quia pollicetur Christus, eousque se efficacem fore in Ecclesia per ministerium Euangelii & Baptismi Matth. 28. v. 20. tum quia non ante desinet S. Cæna, alterum N. T. Sacramentum 1. Cor. 11. v. 26. cui plane par est mystica gratie consecratione & oblatione cap. 12. v. 13.

Q. divinitus institutus in usum ordinarium totius Ecclesie N. T. usque ad consummationem seculi.

Antithesis Affirmans Heterodoxorum est: *Baptismus esse ritum temporarium, nullo precepto Christi, tantum ab Apostolis usurpatum.*

Ἀντιθέσις Affirmantis Heterodoxæ.

Rationes  
Affirmantes  
Heterodoxæ.

Ex Natura *Prædicati* membratim:

I. Si ablutio à peccatis & regeneratio fieri nequit per baptismum, sequitur tantum esse ritum externum discriminantem fideles ab infidelibus. Verum *primus*. Ergo & *posterius*. Assumptum probatur I. quia ablutio à peccatis & regeneratio fit per verbum, Ioh. 17. v. 17. 1. Pet. 1. v. 23. II. quia aqua baptismi est res corporalis ac naturalis, non pertingens ad animam. RESP. Effectum utrumque Baptismo tribuitur propriè vel metonymicè. Primo modo peccatur elencho falsi medii, & inconsequens est *Propositio*. Altero negatur

Q. ablutio à peccatis & regeneratio fieri nequit per Baptismum.

A a a a

Assumptum:

LOC.  
XIV.

Q. Christus  
baptismus  
non aquæ,  
sed doctri-  
næ insti-  
tuerit.

1. Cor. I.  
v. 17. ex-  
plicatur.

*Assumptum* : & neutra ratione evinci potest, ob manifestissimum utroque consequentiæ vitium.

II. *Qui Baptismus non aqua sed doctrina instituit, is Sacramentum, quod dicitur Baptismus aquæ non mandavit.* Christus Baptismus non aquæ, sed doctrina instituit. *Matt. 28. v. 19. Ergo. Vtrumque docet Scriptura. Prim. I. quia missi Apostoli ad prædicandum duntaxat, non etiam ad baptizandum, 1. Cor. I. v. 17. II. quia nusquam leguntur baptizasse in nomen Trinitatis, ut Matth. 28. habetur: sed in Christi ac Domini nomine. Act. 2. v. 38. cap. 10. v. 48. Posterius quoque Act. 18. v. 25. & cap. 19. v. 3. quo sensu ad Christianorum initiationem pertinet. Accedit & ratio idem comprobans. Etenim disciplina Christi tota est spiritualis, interiorem hominem spectans. Ergo ritus corporales & externos, cuiusmodi est baptismus, non requirit aut præcipit.*  
RESP. Falsa est *Minor*. Christus expresse distinguit doctrinam à Baptismo. Ergo illam sub hoc non complectitur. Tum repetit, declarat & confirmat, institutionem Baptismi, Joanni divinitus traditam, & eousque circa solos Judæos usurpatam. Sed Baptismus Joannis, erat Baptismus aquæ, Joh. 1. v. 26. Proinde aquæ Baptismus hic mandavit Servator noster. Frustra verò *Minorem* statuminant, sive autoritate Scripturæ, sive rationis probabilitate. Scripturam quidem detorquent in alienum sensum, & sophistice ex ea ratiocinantur. 1. Cor. I. v. 17. negat Apostolus se missum esse ad baptizandum, uti baptizasse se negat, v. 14. Atqui hoc negat secundum quid: nam baptizatorum à se exempla ibidem agnoscit. Ergo & alterum negat duntaxat secundum quid, quatenus nimirum minus principale est Baptismi, quam verbi ministerium. Præterea baptizarunt Apostoli, si verba prout referuntur spectes, in nomine sive in nomen Christi, tanquam Servatoris nostri merito & efficacia, & causæ proximæ salutis: sin rem attendas in nomine sive in nomen totius SS. Trinitatis, Patris, Filii, & Spiritus S. qui synecdochicè sub nomine unius Christi comprehenduntur; cum Pater sit ungens ille, Spiritus S. autem ipsa unctio, Act. 10. v. 38. Non alius igitur fuerit Baptismus, quam quem Christus instituit. Insuper Act. 18. & 19. Baptismus Joannis per synecdochen metonymicam notat sanè etiam doctrinam ipsius; at non solam doctrinam, verum simul Baptismus ipsius, testificantem de doctrina; denominatione facta, non à potiore, sed à notiore, quoad sensum & ritus novitatem. Si etiam istic intelligitur hoc sensu; an consequens, ubique eodem modo accipiendum esse? Jam Ratio, quæ dictis Scripturæ subjungitur, nihil probat: ut quæ antecedente ex parte vero, ex parte etiam falso constet. Doctrina Christi tota est spiritualis secundum internam virtutem & efficaciam: ut est Johan. 6. v. 63. 68. Sed secundum externam dispensationem, capiti humano

humano accomodatam Joh. 3.v. 12. Rom. 6.v. 19. nec verba, nec similia humana, nec symbola visibilia respuit.

LOC.  
XIV.

III. Quod liberè usurpatum est ab Apostolis, & circa plurimos etiam in ipsum Christi Ecclesia omisissum fuit, id usurpatum non est ex mandato Christi. Sed Baptismus liberè usurpatus ab Apostolis & circa plurimos in ipsius Christi Ecclesia omisissum fuit, Ergo. Minor est bimebris. Primum hinc colligitur: quia baptizarunt Apostoli, ritu recepto jam inde ab initio Evangelii, quod conveniens videretur eos tingi in nomine Christi, qui convertebantur ad fidem ipsum, non autem quod hujusce rei preceptum haberent: sicut etiam manus impsuerunt discipulis, ad conferendum ipsis charisma Spiritus sancti licet mandatum hujus nullum accepissent. Alterum certum est fide historie Evangelice. Quippe & Apostoli & 70. Discipuli Act. 1.v. 15. & quingenti illi Fratres, quibus à resurrectione visus est Dominus, 1. Corinth. 15.v. 6. Baptismo caruerunt. RES P. Neganda est Minor principalis argumenti. Cujus prior probatio inconsequens est propter fallaciam causæ, & principii in eâ petitionem. Imo baptizarunt Apostoli, quod hujus rei mandatum accepissent à Domino, non autem quod rei congruentia id videretur suadere aut flagitare; ut ostendimus. Exemplum de miraculosa manuum impositione est dissimile, quia extraordinarium, & tamen Christi mandato. ac promissione nititur: argumento locorum Marc. 16.v. 16. 17. & seqq. Act. 1.v. 5. Altera probatio rursus petit principium. Unde verò ostendunt eos omnes Baptismo caruisse. Ex Scriptura quidem id nusquam eviderint. Equidem non memorat illa horum baptismum sigillatim. Interim docet duo fuisse genera discipulorum Christi. Unum eorum, qui ex schola Joannis transierunt ad Christum, ab illo jam ante baptizati, Johan. 1. & 3. alterum eorum quos ipse Christus allegit in suorum cœtum: quos ab Apostolis ipsius baptizatos fuisse Joannes Evangelista saltem in genere testatur, cap. 4.v. 1. 2. Alterutro baptismo tinctos fuisse illos, quibus utrumque negant adversarii, ducti autoritate Scripturæ nec non ipsius Christi baptizati exemplo, Matt. 3.v. 15. 16. statuimus.

Q. liberè usurpatus vel omisissus fuerit.

IV. Quod precepto, natura sua atque usu tantum est temporarium, censeri perpetuum non debet. Baptismus huiusmodi duntaxat temporarius est. Precepto, Matth. 28.v. 19. quod solos spectare Apostolos evidens est ex Marco, Cap. 16.v. 16. 20. Hinc iidem tam pauca de baptismo literis mandarunt. Natura sua: est enim antitypon, sive typus alteri respondens, 1. Petr. 3.v. 21. Omne autem typicum abrogatum est in N. T. Usus denique: tum quia Prophetæ in V. & Baptista ac Christus in N. T. pro tempore adhibuerunt ritus quosdam, accommodatos ruditati discipulorum suorum: tum quia mandatum abstinentiæ à suffocato & sanguine temporarium tantum fuit; ut constet. Ergo, multò magis

Q. precepto, natura, atque usu tantum sit temporarius.

LOC.  
XIV.

*Baptismus, nec à Christo, nec ab Apostolis ejus, saltem in usum perpetuum, imperatus.* RES P. Falsitas Minoris ex iis, quæ ante dicta, satis superque liquere potest. Modos tamen quibus rem proponunt Adversarii, fortissim examinaimus. *Primus*, qui præcepti dicitur, causam ipsorum jugulat. Si Præceptum de Baptismo temporarium fuit, utique non baptizarunt Apostoli absque mandato, nec baptizandi verbo Baptismus doctrinæ significatur? Quorum utrumque asserere non dubitarunt. Equidem fuerunt in functione Apostolica multa singularia, sive vocationem ipsorum ad officium, sive amplitudinem officii, sive etiam ejus axiomata & prærogativas respiciamus. At ministerium verbi ac sacramentorum, uti commune eis fuit cum aliis, Matth. 28. v. 19. 20. 1. Petr. 5. v. 1. 2. 3. sic perpetuum esse debuit in Ecclesia, transiturum ad successores ipsorum. & conservandum per eos. Ephes. 4. v. 11. 12. 13. Quod pauca solum tradiderint Apostoli de Baptismo, & Actis ex Epistolis eorum sufficienter refellitur. Quod non æquè multa scripserint de Baptismo ac de Euangelio, ratio in promptu est; quod pro natura sacramentorum, illius tantum sigillum est & appendix. De hujusmodi verò rebus parcius ac minus diffusè scribi solet. *Secundus* modus deficit ex falsa hypothesis, universaliter sumpta. Omne typicum abrogatum est in Nov. Test. nempe quod ad ceremonias Veteris Testamenti pertinebat, & per Christum earum veritatem est completum. Sed hujus generis censeretur nequeunt typi ac figuræ sacramentales, quas in Nov. Test. Christus ipse de novo instituit ac ordinavit, in sui ac beneficiorum suorum memoriam. *Tertius* denique modus peccat Elenchoparium. Disparia enim sunt, quæ utroque membro velut paria nobis opponunt. Prophetæ in Vet. atque Baptista & Christus in Nov. Test. de ritibus singularibus ac temporariis non dederunt præcepta perpetuæ observationis: cujusmodi de Baptismo habemus. Apostoli vero decretum illud de suffocato & sanguine, ipsi interpretati sunt in Epistolis ac plenè jam confirmata libertate Christiana, ceu inutile, sustulerunt. Confer 1. Cor. 10. Coloss. 2. & alia loca.

*Tertia Socinianorum:  
An soli infideles baptizati fuerint  
ab Apostolis?*

**TERTIA Socinianorum:** *An soli infideles baptizati fuerint ab Apostolis?*

Scopus hujus controversiæ geminus est adversariis. Unus, ut amplius probent, temporarium tantum fuisse baptismum. Alter ut Pædobaptismum Christianorum speciosius deinde oppugnent. Prius etiam ante confutatum est, & posterius quoque contra Anabaptistas vindicatum:

dicatum : tamen quia quæstio novitatem sapit, non subterfugiemus ejus discussionem atque examen. Socinus disput. de Baptismo; docet ac contendit : ab Apostolis eos tantum fuisse baptizatos, qui antea nondum crediderant, sive qui Christi Religionem nunquam professi fuerant. Alios vero qui Christianam fidem semper amplexi, vel etiam in ea nati erant, baptizatos fuisse, vel etiam baptizari debuisse negat. Quam Magistri sui opinionem cæteri quoque ejusdem sectæ Doctores sequuntur. Orthodoxi vero omnes Christianos, sive ex Judæis & Gentibus conversos ad fidem Christi, sive in ea natos & educatos, baptizatos fuisse ab Apostolis, vel saltem baptizari debuisse, credimus & confitemur.

LOC.  
XIV.Sociniani  
affirmant.Orthodoxi  
negant.

Thesis igitur Negans Orthodoxorum est : *Solos infideles sive infideles conversos tantum, non fuisse baptizatos ab Apostolis.*

Rationes  
Negantes  
Orthodoxa.

καταρχὴν Thescos Negantis Orthodoxæ.

Ex Natura Subjecti.

I. Mandatum universale tam personarum, quam locorum atque temporum respectu; non est restringendum ad certas personas certorum locorum ac temporum. Ratio: quia perit alioquin ejus universalitas, atque ex universali fit particulare. Mandatum Baptismi est universale omnibus hisce modis: respectu Personarum; quia omnes gentes docenda, baptizanda: Locorum; quia faciendum utrumque per orbem universum: Temporum denique, quia continuandum etiam usque ad consummationem seculi. Matth. 28. v. 18. 19. 20. Ergo mandatum Baptismi perperam restringitur ad solos infideles, sive Judæos sive Gentes, ex quibus Ecclesiam primitivam præcipuè collegerunt Apostoli.

Q. baptis-  
mi mandatum  
est univer-  
sale perso-  
narum, lo-  
corum ac  
temporum  
respectu.

II. Quibus Doctrina de Baptismo traditur & inculcatur, illis necessarius est Baptismus fidei sive perceptione sive recordatione. Atqui non modo infidelibus, sed etiam fidelibus; non solum Ecclesiis colligendis, verum etiam collectis, stabilitis, & per generationem fidelium crescentibus atque augescentibus traditur & inculcatur doctrina de Baptismo. Ergo. Major ex addita declaratione manifesta est. Minor demonstratur ex Epistolis Apostolorum, quibus Ecclesiis etiam florentissimis hæc doctrina proponitur. Rom. 6. v. 3. 4. 1. Corinth. 1. v. 13. 14. cap. 12. v. 13. Galat. 3. v. 27. Ephes. 4. v. 5. cap. 5. v. 26. Coloss. 2. v. 12. Tit. 3. v. 5. 1. Pet. 3. v. 21.

Quæ etiam fi-  
delibus in-  
culcatur  
doctrina de  
Baptismo.

III. Quod & totius conjunctum & partium divisum, id omnibus partibus commune, non uni alicui proprium est. Baptismus ex ordinatione Christi utroque modo Ecclesiæ convenit. Illo: quia est unum

Q. Baptis-  
mus est Ec-  
clesiæ con-  
junctum &  
divisum.



LOC.  
XI V.

Baptisma unius corporis, quod dicitur Ecclesia. Eph. 4. v. 5. *Iſſo*: quia est tum parentum, sive nati sint in fœdere, sive in illud adsciti, tum liberorum ex promissione fœderali Act. 2. v. 38. 39. Ergò.

### Ex Natura *Pradicati*.

Q. finis & effecta baptis-  
mi ex-  
jam ad fi-  
deles perti-  
nent.

I. Ad quos finis & effecta Baptismi pertinent ex doctrina Apostolorum, illi procul dubio baptizati sunt ab iis, atque etiamnum baptizari debent. Atqui non modò ad conversos ex infidelibus: sed etiam ad natos ex fidelibus, & eandem Christi fidem semper professos pertinent finis & effecta Baptismi: ceu sunt communio cum Christo baptizato Rom. 6. v. 3. 4. Galat 3. v. 27. Remissio peccatorum Actor. 22. v. 16. Regeneratio Spiritus Tit. 3. v. 5. ac vita æterna Marc. 16. v. 16. Ergò.

Q. circum-  
cisio Ju-  
dæis &  
profelytis  
communis  
fuit.

II. Baptismus succēssit in locum circumcisionis, Coloss. 2. v. 11. 12. non contractior, sed augustior, amplior, pro dispensatione gratiæ in in Nov. Test. Matth. 28. v. 18. 19. Sed circumcisio communis erat Judæis ac Profelytis, qui ex Gentibus adjungebantur Ecclesiæ Judaicæ: ut constat. Ergò.

Rationes  
Affirmantes  
Heterodoxæ.

Antithesis Negans Heterodoxorum est: *Solos infideles fuisse ab Apostolis baptizatos.*

Ἀναστροφὴ Antithescos Affirmantis Heterodoxæ.

### Ex Natura *Subjecti*.

Q. nullum  
exemplum  
baptismi  
fidelium  
dari queat.

I. Cujus nullum exemplum dari potest, id non est asserendum. Baptismi fidelium, hoc est, eorum qui semper professi sunt fidem Christi vel etiam in ea nati erant, nullum exemplum dari potest: quia omnia exempla de infidelibus conversis loquuntur. Ergò. R E S P. I. Negatur Major. Legibus enim vivitur, non exemplis. Sacramenta vero, eorumque dispensatio, ex divina institutione dijudicanda sunt. II. Nec Minor simpliciter vera est. Simaximè desint exempla expressa, quid mirum? quum Ecclesia Apostolica maximam partem collecta sit ex infidelibus, Judæis & Gentibus: historia quoque illius non nisi brevissime sit conscripta. Tamen universè non desunt exempla. In historia Euangelica, qui expectabant redemptionem Israël per Christum, & facti sunt postea discipuli Christi per baptismum, non mutarunt fidem: & tamen baptizati sunt. Luc. 2. v. 38. Johan. 4. v. 1. 2. In Actis οἱ πιστοὶ sive Religiosi illi, quorum crebra ibi mentio est, infideles non crant: ut qui Deum sincerè ex verbi

præ-



prescripto colebant. Hos tamen, cum adjungebantur Ecclesiæ, fuisse baptizatos, vel Cornelii ac familiarium ipsius exemplo comprobatur. De Infantibus sequentibus conditionem parentum suorum, dictum est alio loco.

II. Si omnes, qui ante Christi adscensionem in cælos, crediderunt, vel non sunt baptizati; vel alio baptismo baptizati sunt, quam institutus est à Christo; sequitur baptismum esse solum infidelium, h.e. ex iis conversorum. Verum primum: ut alibi ostensum. Ergo. RESP. Hoc argumentum plene solideque solvitur ex iis, quæ modo atque etiam controversia antecedente, dicta sunt. Propositio est inconsequens. Assumptio falsa: tum quia baptizati sunt quos negant adversarii esse baptizatos: tum quia Baptismus ille non essentia, sed circumstantiis solum diversus fuit ab Apostolorum baptismo.

LOC.  
XIV.

Q qui ante Christi adscensionem baptizati sunt, vel nullo, vel alio baptismo sunt baptizati.

### Ex Natura Predicati.

Baptismus ex institutione Christi, eorum duntaxat est, qui docendi sunt, ut fiant fideles ac discipuli ipsius. Quod & ἐμφάνως verbi μαθητευει declarat. Matth. 28. v. 19. Sed soli infideles docentur, ut fiant fideles & discipuli Christi: quum fideles jam sint ejus discipuli. Ergo Baptismus est solum infidelium. RESP. Exclusiva, qua Major limitatur & coarctatur, non est in textu. Conjungit quidem Servator cum Baptismo institutionem: sed pro conditione illius temporis, quo collectio Ecclesiæ maximam partem fiebat ex Judæis & Gentibus infidelibus. Deinde etiam Minor falsa est exclusive. Docentur infideles ut fideles fiant. Docentur fideles tam adulti, quam juniores, ut in fide proficiant, perseverent, ac se Christi discipulos esse ipso opere magis magisque declarent.

Quarta Sociniano-  
rum: An  
detur spiri-  
tualis coe-  
na Christus  
manducatio  
in S. Cœna?

### QUARTA Socinianorum: An detur spiritualis corporis Christi manducatio in sacra Cœna?

Manducatio corporis Christi non sumitur aut spectatur eodem modo. Unde alia dici solet physica sive oralis, alia spiritualis, alia sacramentalis. Illa est, qua corpus Christi fingitur ore percipi, sive crasso sive subtili modo: quam rejicit ac refellit Servator, Joh. 6. v. 62. 63. Illa est, qua corpus Christi, tanquam panis sive cibus vitæ, verbo promissionis nobis oblatum, apprehenditur & accipitur fide ad animæ nutritionem. Joh. 6. v. 50. & seqq. Hæc est, qua in sacra Cœna panis benedictus percipitur, tanquam symbolum & sigillum corporis Christi ad confirmandam fidem promissionis, de pane illo sive cibo vitæ, 1. Cor. 11. v. 24. c. 10. v. 16. De

Manduca-  
tio corporis  
Christi  
oralis,  
spiritualis.  
sacramen-  
talis.

L. O. C.  
XVI.

Sociniani  
negant.

Orthodoxi  
affirmant.

manducatione spirituali hic quaestio est; an & quomodo ea peragatur in cœna? *Sociniani* negant hanc manducationem in cœna, eamque ceu commentum humanum explodunt. Socinus libello suo suasio ad Polonos. Catechismus Rakovienſis loco de cœna. *Orthodoxi* eam non minus in cœna, quam extra cœnam fieri à verè fidelibus, affirmant atque asserunt.

Rationes  
Affirmantes  
Orthodoxæ.

*Thesis Affirmans Orthodoxorum est: Spiritualem manducationem corporis Christi verè fieri in sacra Cœna.*

κατασκευάζει *Thesicos Affirmantis Orthodoxæ.*

### Ex Natura Subjecti.

Quæ etiam in  
sacra Cœna  
à fidelibus  
fide apprehenditur  
corpus  
Christi,  
tanquam  
cibus vitæ.

Spiritualis manducatio corporis Christi vocatur, quæ fit spiritu sive fide, apprehendente in verbo promissionis corpus Christi, crucifixum pro nobis, tanquam cibus vitæ, ad animæ famelicæ sufficientem ac salutarem alimoniam. Atqui talis manducatio etiam in sacra Cœna peragitur à fidelibus. Ergò. *Major* complectitur definitionem manducationis spiritualis corporis Christi, secundum omnes partes extractam ex concione Christi apud Joannem cap. 6. maxime v. 32. 35. 48. 50. 51. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 63. *Minor* distinctè confirmatur. I. In sacra Cœna est manducatio fidei: tum quia est sacramentum Nov. Test. requirentis fidem, 1. Corinth. 11. v. 25. tum quia ut ablutio spiritualis à peccatis in Baptismo fit per fidem, Marc. 16. v. 16. ita spiritualis manducatio corporis Christi in cœna, nonnisi fide peragitur: tum denique quia communio absque fide est indignorum, 1. Corinth. 11. v. 27. 28. 2. Corinth. 13. v. 5. Ergo communio dignorum fide perficitur. II. Fides in sacra Cœna intuetur & apprehendit in verbo promissionis corpus Christi crucifixum pro nobis, quod diserte additur elemento panis Matth. 26. v. 26. Marc. 14. v. 22. Luc. 22. v. 19. 1. Corinth. 11. v. 24. III. Intuetur illud ac apprehendit tanquam cibus vitæ; partim quia sic nominatur ab ipso Servatore Johan. 6. v. 35. 51. partim quia sacra Cœna efficaciam mortis ipsius per lætum epulum nobis adumbrat & obſignat. IV. Idque ad animæ famelicæ sufficientem ac salutarem alimoniam. Quod ipsum colligitur non solum ex analogia cibi & potus spiritualis, quibus similes effectus necessario respondent: verum imprimis ex concione Christi, de hac manducatione habita Johan. 6. v. 35. 50. 51. & seqq. locisque aliis Matth. 5. v. 6. Luc. 1. v. 53. 1. Sam. 2. v. 6.

Ex Natura *Pradicati*.LOC.  
XIV.

I. Quod tam signum quam signatum confirmant de sacra Cœna, de ea negandum non est. Manducationem spiritualem corporis Christi tam signum quam signatum confirmant de sacra Cœna. Ergo. Signum quidem: etenim illud similitudine quadam declarat naturam sui signati. Sed signum est cibus terrenus & corporeus. Signatum igitur similiter esse oportet cibum cœlestem ac spiritualem. Spirituale autem spiritu solum ac fide percipitur. Joh. 6. v. 63. Signatum verò: quia in verbo promissionis id nobis offertur, ut cibus victimalis, 1. Cor. 11. v. 24. Ioh. 6. v. 51. Proinde nec aliter quam fide accipitur.

II. Si omnium Sacramentorum res signata est spiritualis, fide perceptibilis, etiam manducatio corporis Christi in cœna est spiritualis, non nisi fide perceptibilis. Verum prius. Ergo & posterius. *Consequenter* certa est ac evidens: tum quia communis est natura Sacramentorum pro ratione generis sive univoci sive analogi: tum quia corpus Christi manducandum in cœna, est res ejus spiritualis, 1. Corinth. 11. v. 24. *Assumptio* inductione stabilitur. Res signata in circumcisione erat circumcisio cordis à peccatis, Deut. 10. v. 6. Coloss. 2. v. 11. In Paschate agnus ille Dei, ablaturus peccatum mundi & comedendus 1. Cor. 5. v. 7. In Baptismo ablutio interna à peccatis per sanguinem & spiritum Christi, 1. Corinth. 6. v. 11. Tit. 3. v. 5. Atqui omnium illorum spiritualis tantum est perceptio & fructus, argumento locorum Rom. 2. v. 28. 29. 1. Cor. 5. v. 7. Coloss. 2. v. 11. 1. Pet. 3. v. 21. Ergo.

Antithesis Negans Heterodoxorum est: *Nullam esse spiritua- lem corporis Christi manducationem in sacra Cœna.*

Ἀντιθέσις Antitheseos Negantis Heterodoxæ.

Rationes  
negantes  
Hetero-  
doxa.Ex Natura *Subjecti*.

I. Quod non magis in sacra Cœna, quam extra eam fit, id sacra Cœna as- sumendum non est. Manducatio spiritualis corporis Christi non magis in sacra Cœna ac alius ejus, quam extra eam fit. Ergo. Minor demonstratur bisariam. I. auctoritate Scripturæ Iohan. 6. cap. ubi disserit Servator de manducatione spirituali, nulla facta sacra Cœna mentione: quam etiam postea demum instituit. II. Definitione hujus manducationis, qua figuratè sic dicitur: & constat partim cogitatione illius potestatis, quam Christus per crucifixionem corporis sui consecutus est ad nostram salutem: partim meditatione ac imitatione doctri-

B b b b

na

LOC.  
XIV.

*na ipsius, ut ea cœu anima pabulo nutriamur ac sustentemur. Neutrum vero ad sacram Cœnam proprie pertinet. RES P. I. Nihil affingimus sacræ Cœnæ; sed eam institutioni Christi convenienter declaramus. II. Minoris duplex potest esse sensus; aut quod nulla omnino sit manducatio spiritualis corporis Christi; aut quod non tantum in sacra Cœna, sed etiam extra eam fiat. Priore sensu negatur Minor: posteriore conceditur. Res utrobique eadem est, modus diversus. Fideles tam extra sacram Cœnam, quam in ea manducant corpus Christi: sed hoc discrimine: quod illic fide Christum percipiunt in verbo nudæ promissionis, vestitæ quasi atque ob signatæ sacramento. III. Ita verò à quæstione discedit prima Ratio Minoris; aliud concludens, quam quod controversetur. Ioh. 6. non agi de signo sacramentali certum est. Sed cum res signata, quæ præcipua est in omni sacramento, non diversa, sed eadem prorsus proponatur, & illic v. 51. & hic in institutione sacræ Cœnæ, Luc. 22. v. 17. quis neget etiam perceptionem esse eandem. hoc est, utrobique spiritualement? IV. Altera verò ratio elencho falsæ definitionis redarguitur. Manducationem spiritualement dici figuratam facillè patimur, dummodo non aboleatur ejus veritas. Quod certè agunt adversarii, siue actus hujus manducationis, siue objectum ejus, siue etiam effecta spectemus. Actus sunt duo, cogitatio potestatis Christi, & imitatio doctrinæ ipsius. Qui non magis naturam hujus manducationis, quam ipsius fidei justificantis nobis declarant: quia cum convenit Joh. 6. v. 35. 47. 54. Objectum statuitur partim potestas Christi Dominica, morte acquisita; pro qua donat nobis vitam æternam: partim doctrina ipsius, vitæ exemplo præstanda ad imitationem Christi. Scriptura vero, uti hoc objectum ignorat; sic non novit aut docet aliud, quam corpus Christi datum & fractum pro nobis, Luc. 22. v. 19. 1. Corinth. 11. v. 24. siue carnem ipsius, quatenus data est in mortem, pro mundi vitæ, Iohan. 6. v. 51. Effecta denique hujusce manducationis, ipsi sunt bona opera, tanquam imitationis Christi exempla. Nobis ea duntaxat, quæ ipse Servator ex hac manducatione deducit, Ioh. 6. v. 35. & multis seqq.*

Q manducatio spiritualis non sit explicabilis.

II. *Vera corporis Christi manducatio est explicabilis, siue explicari potest. Manducatio, quæ dicitur spiritualis, non est explicabilis, etiam præcipuum ejus Defensoribus. Ergo. RES P. Nec Major vera est simpliciter: multa enim sunt à pp. h. m. multa mystica in divinis, quæ falsa propiterea dicere, esset Deum mendacii arguere: Nec Minor quoque: Etenim ex Ioh. 6. satis explicata est in Ecclesiis Reformatis spiritualis illa menducatio. Licet non omnia possint explicari pro sublimitate ipsius mysterii: & quisque illud explicet pro doni sui mensura, aliis clarius, aliis obscurius. In quo spiritus Prophetarum Prophetis subjecti esse debent. 1. Cor. 14. v. 32.*

Et

## Ex Natura Pradicati.

*Pugnantia non consistunt simul, nec in doctrina de sacra Cœna statuenda sunt. Revera manducare corpus Christi, & illud manducare spiritualiter in S. Cœna sunt pugnantia. Ergo Minoris hæc ratio est. Quod manducatio vera ac realis est propria, spiritualis figurata & impropria. Sed ista pugnant inter se. Er- go. R E S P. Falsa est Minor. Siquidem non verè & spiritualiter, sed spiritualiter & corporaliter sive oraliter manducare corpus Christi sunt pugnantia: etiam ex doctrina Christi, Ioh. 6. v. 63. Caro Christi est verè cibus, v. 55. est verus ille panis. v. 32. & tamen est spiritualis ci- bus ac panis. v. 63. Ergo etiam manducatio ejus quantumvis spiritualis, vera tamen est ac remanet. Admittitur ergo Elenchus oppositorum. Probatio quoque Minoris falsa est priore sui membro. Non quicquid verum, itemque reale, idèd proprium est. Veritas est affectio com- muni figuratis ac propriis. Huic autem subest realitas, pro subjecti conditione. De quo alias.*

*Q. verè & spiritualiter manducare sunt pugnantia.*

QUINTA Socinianorum: *An verba institutionis sacræ Cœne de actione frangendi & manducandi panem, itemque fundendi ac bibendi vinum in Christi memoriam, rectè acci- piantur, Orthodoxeque explicentur?*

*Quinta Sociniano- rum: An verba insti- tutionis sac- ræ Cœne de frangendo pa- nis, & effu- sione vini rectè intelli- gantur.*

Quam varia sit interpretatio verborum institutionis Cœnæ Domini- cæ, notius est quam ut commemorari debeat. Hic ea venit in disqui- sitionem, quam Sociniani commenti sunt, scriptisque publicis tuentur. Socinus libello suasorio ad Polonos; Smalcus Disput. de Cœna; & Sociniani Catechismus Rakoviensis sic accipiunt & interpretantur verba Cœnæ: *affirmant.* Hoc est corpus meum: i. e. actio hæc frangendi ac manducandi panis hujus, est commemoratio & adumbratio quædam ejus, quod de corpore meo futurum est; item: Hoc est sanguis meus: id est, hæc actio fundendi & bibendi vini, commemoratio & representatio quædam est illius, quod de sanguine meo fiet. Subjectum itaque τῆς, Hoc, in utraque propositione ipsis notat actio- nem, circa utrumque Elementum adhibitam. Prædicata, corpus & san- guis, designant. I. non victimam expiatoriam pro peccatis, aut etiam cibum victimalem, sed confirmationem duntaxat N. F. novo mo- do factam. II. memoriam & prædicationem Christi & mortis ipsius. Contra Orthodoxis subjectum, τῆς, Hoc, significat panem fractum, & Orthodoxi negant. poculum sive vinum effusum, quod est in poculo. Prædicata item corpus & san-



LOC.  
XIV.

& sanguis declarant signum memoriale, sive sigillum ac pignus corporis, pro nobis fracti, & sanguinis effusi pro nobis in remissionem peccatorum. Equidem non negamus sacram Cœnam institutam esse in celebrationem ac prædicationem Christi & mortis ipsius. Sed celebratio illa, si historica solum est, finem exprimit secundarium ac minus principalem sacre Cœnæ. Sin fidei esse agnoscitur, obsignationem & applicationem promissionis, quæ sit singulis credentibus, estque finis sacre Cœnæ principalis, non excludit sed includit ac præsupponit: quod Adversarii negant.

*Thesis Negans Orthodoxorum est: Interpretationem verborum Cœna, quam tradunt Sociniani, non esse veram ac genuinam.*

Rationes  
negantes  
Orthodoxa.

Καταστροφή Theses Negantis Orthodoxæ.

*Ex Natura Subjecti & Prædicati.*

Q. depravat  
subjectum  
ac prædi-  
catum utriusque  
Propositio-  
nis.

I. Interpretatio verborum sacre Cœnæ, depravans Subjectum ac Prædicatum utriusque Propositionis, non potest esse vera ac genuina. Talis est interpretatio Sociniana. Ergo. *Minor* ostenditur in utroque membro. De *Subjecto*, quia pronomen demonstrativum, τῶν, *Hoc*, significat panem, & poculum sive vinum in eo. I. quia aliud nihil præcessit quo pronomen istud referri possit. Unde concludimus, id omnino intelligendum esse: quod Dominus Iesus accepit in manus, benedixit, fregit, dedit discipulis, & accipi, edi bibique iussit. Accepit autem panem & poculum. Ergo. II. Quia Lucas & Paulus in altera Propositione, pronomini τῶν, disertè apponunt substantivum, *poculum*, Luc. 22. v. 20. I. Cor. 11. v. 25. metonymiâ subjecti, quam vulgò nominant synecdochen continentis pro contento, vinum in poculo designantes. Ergo in prima etiam propositione, eidem pronomini addendum est substantivum, *panis*. III. Quia Paulus 1. Corinth. 11. pluribus declarans finem ac usum sacre Cœnæ, utrumque subjectum, non semel aut bis, sed tertium etiam exponit, v. 26. 27. 28. De *Prædicato* quoque: I. quia corpus ac sanguis Christi non aliter proponuntur & offeruntur in sacra Cœna, quam quatenus illud datum sive fractum est pro nobis in cruce; itemque sanguis effusus pro nobis, ad promerendam nobis remissionem peccatorum. Quod limitatio prædicato utrobique annexa docet, Luc. 22. v. 17. 20. I. Corinth. 11. v. 24. 25. Eam Servator quoque adhibet Iohan. 6. v. 51. II. quia panis corpus Christi, vi-

num



num in poculo sanguis ejus appellatur per metonymiam sacramentalem; qua nomen rei signatæ affirmatur de signo; idque propter illius per alterum declarationem, testificationem & obsignationem. Non igitur propter solam, quam ipsi statuunt, celebrationem, vel etiam externæ professionis symbolum, conjunctum cum ea.

II. Interpretatio verborum sacræ Cœnæ à Paulina 1. Cor. 10. v. 16. *Q. discedit ab interpretatione Paulinâ.* discedens, & in utroque Propositionis membro ab ea discrepans, vera ac genuina non est. Hujusmodi verò est Sociniana illa interpretatio. Ergo. Veritatem *Minoris* confirmat utriusque inter se collatio in utroque membro. Paulus namque pronomen τῆς, explicat de pane, qui frangitur; de poculo benedictionis, quod benedicitur. Sociniani idem pronomen accipiunt de actione frangendi & edendi; fundendi item ac bibendi. Rursum, Paulus panem fractum, vinumque effusum vocat communionem corporis & sanguinis Christi; non qualemcunque, sed eam demum quæ est divinum testimonium, & efficax symbolum sive pignus beatæ illius communionis, quam omnes ac singuli fideles obtinent in Christo ac beneficiis ipsius: per quam etiam in unum corpus mysticum, & cum Christo, tanquam capite, & inter se, velut membra ejusdem corporis, revera coalescunt & continentur. v. 17. Sociniana autem ejusmodi communio nulla est: utpote quæ actibus duobus valde diversis constat & absolvitur: videlicet celebratione mortis Christi, in confirmationem doctrinæ, & externa testificatione communis professionis, qua fideles ab infidelibus, Christiani à Judæis & Gentibus discriminantur.

Antithesis Affirmans Heterodoxorum est: *Interpretationem verborum S. Cœnæ, quam ipsi tradunt veram, nativam, ac genuinam esse.*

Rationes  
Affirmantes  
Heterodoxæ.

Ἀντιθεσις Ἀντιθεσεὺς Ἀφαιρῶντος Ἑτεροδόξου.

Ex Natura Subjecti & Prædicati.

I. Interpretatio deprompta ex verbis ac sensu institutionis vera est ac genuina. Interpretatio Sociniana inde est deprompta. Ergo. Minor probatur tri- *Q. sit deprompta ex verbis ac sensu institutionis.* sariam. I. quia Pronomen demonstrativum ad totam actionem pertinet. Declarat enim id, quod mox erat futurum, nempe corpus Christi fractum & sanguinem ejus effusum in cruce. II. Quia Lucas & Paulus eandem rem describentes, non de sanguine, sed de novo Testamento in sanguine loquuntur. Quod utique ad poculum sive vinum in eo referri nequit. III. Quia utrique propositioni apud Paulum 1. Corinth. 11. v. 24. 25. alteri verò apud Lucam

LOC.  
XIV.

cap. 22. v. 19. *additur*: Hoc facite ad mei commemorationem. *Tota igitur actio S. Cœnæ, quid est nisi commemoratio ac celebratio Christi & mortis ipsius.*  
 R E R P. Negatur Minor. Ratio prima partim petit principium; partim plus infert, quam præmissæ ferunt. Tantum sequitur: Panem ac vinum non proponi in Cœna absolute, verum cum modo symbolico fractionis atque effusionis. Altera nihil ad rem facit. Discrepancia in verbis est, non in sensu. Utrumque de vino dicitur metonymicè, per metonymiam sacramentalem: quod est signum ac sigillum tum sanguinis Christi, tum Nov. Test. sanguine confirmati. Tertia implicat elenchum parium, quatenus sumit pro æquipollentibus: *Hoc est corpus: Hoc est sanguis meus: & hoc facite ad mei commemorationem*: cum illa propositio angustior sit, hæc latior: illa sacræ Cœnæ distinctè, in divinis symbolis, ista finem ejus conjunctim declaret.

Q. Pascha  
dicatur de  
insolenti  
comestio-  
ne.

II. De similibus idem est judicium. In *Vet. Testam.* non de ipso agno Paschali; sed de ipsius insolenti comestione, tum etiam de celebratione festi Paschalis, dicebatur, Hoc est Pascha Jehovæ. Exod. 12. v. 11. Ergo in Novo Testamento non de pane ac vino sacræ Cœnæ, sed de actione frangendi, edendi panem, fundendi item ac bibendi vinum dicitur: Hoc est corpus meum, Hoc est sanguis meus. R E S P. Falsum est prius; quod Pascha non dicatur de agno Paschali. In versione quidem Latina res est obscurior: ubi simpliciter dicitur Pascha est Jehovæ. At clarior, expressior in textu originali Heb. *פסחא יהוה*, hoc est, *transitus ipse*, scil. agnus, *Jehovæ*. Quod magis etiam liquet ex variis ejus attributis hic & alibi, quæ propria sunt agni. Jubetur enim mactari, immolari, assari comedi. Interim non inficiamur aliis locis etiam de festi solennitate ac celebratione accipi; denominatione tamen facta à principaliore: quod est ipse Agnus.

Sexta Ana-  
baptista-  
rum: An  
lavis pedum  
sit Sacra-  
mentum?

S E X T A Anabaptistarum: *An lotio pedum, usurpata à Christo, sit Sacramentum?*

Anabapti-  
stæ affir-  
mant.

Mirabile juxta ac memorabile est factum Christi, peractâ Cœnâ, lavantis pedes discipulorum suorum. Quod Papa Roman. *xix. & xlii.* non minus hypocritica, quam ridicula traxit in exemplum: quotannis die viridium, quem vocant, singulari pompa, XII. Cardinalibus pedes ablueri solitus. *Anabaptista* verò nonnulli, horumque Antistites. Diricus Philippi & Nicolaus Ioannis, inde peculiare sacramentum effinxerunt, & cæteris duobus Nov. Testam. Sacramentis addiderunt. Nomen sectæ ab hoc ritu, inter Anabaptistas datum: quod hodieque retinet.

net. *Orthodoxi* sicut stolidam hypocrisim Paparum, & qui eos imitantur, damnant: Ita redarguunt errorem Anabaptistarum illorum, qui lotionem pedum Sacramentalem fuisse contendunt, nec aliter quam Sacramentum in cœtibus suis usurpant. Sanè reperiuntur etiam ex Patribus, qui titulo Sacramenti eam quandoque insigniunt: Cyprianus, aut quisquis alius est author sermonis de ablutione pedum: Ambrosius lib. 3. de Sacramentis cap. 1. Bernardus sermone de cœna Domini. Sed illi ipsi vocem Sacramenti latius accipiunt pro symbolo sive typo rei sacræ & spiritualis; nec lotioni modo huic, sed etiam multis aliis Scripturæ mysteriis eandem appellationem tribuunt.

LOC.

XIV.

Orthodoxi  
negant.

*Thesis Negans Orthodoxorum est: Lotionem pedum, usurpatam à Christo, non esse Sacramentum Nov. Test. propriè dictum.*

καταχρησθῆς *Theses Negantis Orthodoxæ.*

Rationes

Negantes

Orthodoxæ.

*Ex Natura Subjecti.*

Factum Christi singulare circa Apostolos, & temporarium, sive illius duntaxat temporis; non est, nec esse potest, ordinarium Nov. Testam. Sacramentum. Lotio pedum fuit factum hujuscemodi. Ergo. *Major* manifesta est ex natura Sacramentorum, quæ toti Ecclesiæ communia inque perpetuum ejus usum instituta sunt. *Minor* est bi-membris. *Præ* demonstratur I. ex causa ejus, quæ fuit contentio discipulorum de primatu, tum repetita, ut Lucas testatur, cap. 22. v. 24. II. Ex objecto ejus & modo: quem Evangelista accuratè describit. III. Ex conjuncta cum eo singularis benevolentia testificatione. *Posterior* evincitur I. ex ipso ritu; qui orientalibus tunc proprius ac consuetus erat. II. quia ritus ille nullo verbo sancitur in perpetuæ observationis usum: prout de aliis Nov. Testam. Sacramentis factum legimus, Matth. 28. v. 19. 20. I. Corinth. 11. v. 24. 25. 26. III. quia post adscensionem Christi, nullibi in Ecclesiis sive Judæorum sive Gentium ab Apostolis fuit introductus.

Quod fuit factum Christi  
singulare,  
& illius  
duntaxat  
temporis.

*Ex Natura Predicati.*

I. Omne Sacramentum Nov. Test. propriè dictum, ex fine principali est signum ac sigillum gratiæ Dei in Christo exhibito; eam testificans atque obfignans Ecclesiæ Catholicæ ex omnibus gentibus collectæ.

Quod est  
signum ac  
sigillum  
gratiæ Dei  
in Christo.

Lotio

LOC.  
XIV.

Lotio pedum ex fine principali non est tale signum ac sigillum. Ergò. *Major* constat ex ipsa definitione Sacramenti, alibi asserta. *Minor* probatur ex historia hujus Lotionis. Fuit illa partim *συμβολικῇ*, partim *νῆρεπικῇ*. *Συμβολικῇ*: quatenus significat, nos omnino opus habere ut lavemur à Christo: *νῆρεπικῇ* etiam: quia humilitatem suis ipso facto commendare voluit Magister; ac mutua fraternæ dilectionis officia exemplo sancire. Qui scopus sive finis Lotionis fuit principalis. Ioh. 13. v. 7. 12. & seqq. inter se collatis: & quatuor ordine argumentis confirmatur, v. 13. 14. 15. 17. Alter est minus principalis & accessorius, ex intempestiva Petri modestia & recusatione natus: qua causam Christo dedit, deflectendi ab instituto, ac spirituales lotionem à peccatis mysticè subjiciendi, v. 8. 9. 10. Quod familiare fuisse Servatori, vel ex solo Johanne liquere potest. Præterea gratiam Dei in Christo ritus ille nunquam testatus est toti Ecclesiæ: sive ætate Apostolorum, sive tempore succedente: ut Historia docet. Proinde exemplarem solum, non verò sacramentalem fuisse necesse est.

Qablutionem à peccatis testati est Baptismo proprium.

II. Quod in Nov. Test. proprium est Baptismo, tanquam Sacramento, id nulli alii Sacramento proprie sic dicto, commune est. Testari & confirmare fidelibus ablutionem à peccatis per sanguinem & spiritum Christi in Nov. Test. proprium est Baptismo, tanquam Sacramento. Ergò. *Major* conficitur ex immediata antithesi proprii & communis: nec non ex formali ratione Baptismi, per quam est & esse dicitur peculiare Sacramentum Nov. Test. Veritas *Minoris* declarata est in Didacticis: & demonstrata aliis controversiis: quæ præceserunt hoc ipso loco. Nec verò dici potest eandem rem vel diversimodè vel etiam bis adumbrari in Nov. Test. Siquidem utrobique modus idem est non diversus: maximè quamdiu immersio totius corporis in Baptismo recepta fuit. Tum etiam in confesso est: Christum Sacramenta numero paucissima instituisse in Nov. Test. pro Ecclesiæ Christianæ conditione: tantum abest ut idem eodem modo bis significare atque adumbrare voluerit.

Antithesis Affirmans Heterodoxorum est: *Lotionem pedum usurpatam à Christo esse Sacramentum Nov. Test. propriè dictum.*

Rationes  
Affirmantes  
Heterodoxa.

Ἀνασχελὴν Antithescos Affirmantis Heterodoxæ.  
Ex Natura Subjecti & Predicati.

Greperian-

I. *Positis requisitis essentialibus Sacramenti ipsum Sacramentum ponitur. In Lotione*

*Lotione pedum usurpata à Christo ponuntur ac reperiuntur requisita essentialia Sacramenti, propriè sic dicti. Ergo. Probatur Minor ex historia hujus lotionis quod Iohan. 13. I. enim habet institutionem divinam, v. 14. Debetis aliorum pedes lavare: & v. 15. prout ego feci vobis, ita & vos facite. II. constat Elemento aqua, & ritu ablutionis per aquam, v. 5. & seqq. III. additur verbum promissionis, v. 8. Nisi laverò te, nihil tecum habebis commune, & v. 10. Ei qui lotus est, non est opus, nisi ut pedes lavet: sed est mundus totus. RESP. Negatur Minor. Quia Johannes lotionem illam, non sacramentalem, sed exemplarem fuisse apertè satis testatur. Requisite quidem veri & propriè sic dicti Sacramenti nunquam ex eo evincunt adversarii. Primo deficit ipsa *Institutio*. Siquidem verbis illis, quæ specie præcepti allegantur, Christus elementum aquæ, aut ritum lotionis non ordinat in Sacramentum Ecclesiæ, sed ritu illo significatam humilitatem & dilectionem discipulis suis imperat. Quod ex scopo factique totius ad scopum accommodatione manifestissimum est. Deinde *Elementum & ritus circa illud*, in Sacramentis propriis non tam materialiter & absolute; quam formaliter & relative spectantur. Sed nec aqua sanguinem & Spiritum Christi, nec ablutio per eam ablutionem à peccatis, saltem primariò & à Christi intentione significat: ut v. 7. & 8. inter se connexio ostendit. Postremo etiam *verbum promissionis* non additur elemento ut fiat Sacramentum, prout in Baptismo Ephes. 5. v. 26. & in aliis Sacramentis res habet. Sed Servator occasione recusatæ à Petro lotionis, ritum illum transfert ad significationem spiritualem per accidens ac præter primariam intentionem, quo peritaciùs renitentem ad assensum permoveat.*

II. *Lotio pedum tempore Christi & Apostolorum usitata fuit in Ecclesia. Q. Lotio pedum usitata fuerit tempore Christi & Apostolorum.*  
*Ergo jam tum recepta erat velut Sacramentum N. T. ex institutione Christi.*  
*Antecedens certum est ex historia Luc. 7. v. 44. I. Timoth. 5. v. 10. & alibi.*  
 RESP. *Antecedens* verum est de lotioni civili, usitata Judæis, cate-  
 risque populis Orientalibus, quando alios hospitio excipiebant. De  
 lotioni illa singulari, qua Christus usus est in ultima Cœna, negatur.  
 Vel edant, si possunt, saltem unicum ejus exemplum, quo fidem ante-  
 cedentis firment. Præterea plus omninò infertur consequente quam  
 habet antecedens. Imo vitiosa est illatio propter mutatum genus lo-  
 tionis. Siquidem ex lotioni civili altera sacramentalis perperam ad-  
 struitur.



LOC.  
XIV.Septima  
Anabapti-  
starum: An  
iteratio Ba-  
ptismi sit  
licita?SEPTIMA Anabaptistarum: *An Anabaptismus sive  
iteratio baptismi licita sit?*Anabapti-  
stæ & Ca-  
tabaptistæ  
quid disse-  
rant.Anabapti-  
smus du-  
plex.

Etsi iidem ferè sunt Anabaptistæ & Catabaptistæ, ratio tamen formalis utriusque nominis est diversa. Siquidem *Anabaptista* usitate denominantur ab iteratione Baptismi in iis, qui semel tincti sunt. *Catabaptista* verò dicuntur à Baptismi improbatione, præcipuè in Infantibus. Quanquam generaliter hoc nomine veniunt, omnes Baptismi contemtores, qui usum ejus in Ecclesia Christi, quæ nunc est, aut nulum, aut indifferentem esse censent. *Anabaptismus* porro duplex statui ac usurpari solet ab adversariis. *Prior* est repetitio Pædobaptismi, dum eos rebaptizant, qui jam in infantia baptizati erant. *Alter* est iteratio baptismi adultorum, dum eos qui ab una gentis suæ secta ad aliam transeunt, de novo tingunt, atque ita demum in cœtus sui communio- nem suscipiunt. Ille communis est omnibus Anabaptistis. Ille quibusdam peculiaris ac proprius; qui cæteris rigidiores ac sanctiores videri volunt: quos inter Mennonitæ ac Frisii eminent. *Orthodoxi* nul- lam omnino baptismi, si ritè sit administratus, juxta institutionem Christi, repetitionem aut reiterationem admittunt: asserentes perpetuam esse vim ac vigorem Baptismi semel suscepti in omnem vitam: ut fidei duntaxat memoria recolendus sit, non autem novo tinctionis ritu restaurandus.

Thesis igitur Negans Orthodoxorum est: *Anabaptismum, sive iterationem Baptismi, ritè administrati, illegitimam illi- citamque esse.*

Rationes  
Negantes  
Orthodoxæ.

κατασκευη Theseos Negantis Orthodoxæ.

Ex Natura Subjecti.

Q. Bapti-  
smus cu-  
jusque  
unus est  
materiali-  
ter ac for-  
maliter.

I. Quod unum est materialiter & formaliter, non est iterabile, nec rectè repetitur. Baptismus cujusque fidelis unus est materialiter & formaliter. Ergò. *Major* intelligenda est de eodem subjecto, cui unum illud applicatur. Veritas *Minoris* duplici argumento adseritur. *Vno* à Testimonio Apostoli, Ephes. 4. vers. 5. *unus Dominus, una fides, unum Baptisma.* Cui consentit symbolum Nicænum: *Confiteor unum Baptisma in remissionem peccatorum.* *Alterà* à ratione: Quod constat ac perficitur una aquæ ablutione, ad testificandam atque ob- signandam unam ex Spiritu Sancto regenerationem, id materialiter ac



ac formaliter est unum. Nimirum, quia duo illa materiæ ac formæ notionem sustinent, pro natura sacramentorum. Atqui talis omnino est ratio Baptismi. Nam & ablutio aquæ una tantum est ex institutione Christi, ut paulò post ostendetur; & regeneratio ex Spiritu Sancto, sive pereum, quam testificatur & obsignat Baptismus, est una, imo unica: tum quia fit ex semine illo incorruptibili, verbo Dei, 1. Pet. 1. v. 23. quod in credentibus baptizatis semper permanet, 1. Johan. 3. v. 8. 9. tum quia generationi carnali analogice respondet, Ioh. 3. v. 3. 5. 6. Utigitur generatio carnalis una est, sic etiam regeneratio spiritualis non est, nisi una.

II. Cujus vis, efficacia ac usus non determinatur aut restringitur temporum differentiis, sed in præteritum, præsens & futurum ex æquo patet, id repetere nec fas, nec opus est. Baptismi vis, efficacia ac usus eousque patet. Ergò. *Ratio Majoris* est: quod sicut virtus abrupta aut intercisa prioris baptismi fingitur esse causa Anabaptismi: ita vis ac vigor ejusdem baptismi permanens, sive continuatus Anabaptismum negat, & tollit. *Minor* demonstratur in genere & specie. *In genere*: Sanguis Christi non restringitur temporum differentiis ad expiationem ac condonationem quorundam duntaxat peccatorum: siquidem purgat nos ab omni peccato 1. Johan. 1. v. 7. Ergo nec Sacramentum sanguinis hujus Baptismus restringitur ad consimilem testificationem atque obsignationem. *In specie*: Etenim Baptismus declarat, confirmat, & obsignat credentibus abluionem I. à peccatis *præteritis*: quia respicientes à prioribus delictis, baptizantur in remissionem eorum, Actor. 2. v. 38. sicut dicitur: *Hæc eratis quidam; sed abluti estis, &c.* 1. Corinth. 6. v. 11. II. à peccatis *præsentibus*, quia est symbolum regenerationis nostræ, qua peccatum illud inhærens & originarium, remissum quoad reatum, mortificatur etiam quoad pravitatem, ne amplius dominetur in nobis. Rom. 6. v. 3. 4. & in damnationem procedat, cap. 8. v. 1. III. etiam à peccatis *futuris*: etenim Sacramentum fœderis gratuiti perpetui, non minus de gratia futura, quam præsentem ipsos fœderatos certos ac securos reddit. Tale verò Sacramentum est Baptismus in N. F. Actor. 2. v. 38. 39. Gen. 17. v. 7. Ergo.

### Ex Natura Prædicati.

I. Quod deviat ac alienum est ab institutione Baptismi, id in administratione ejus legitimum aut licitum non est Anabaptismus deviat ac alienus est ab institutione Baptismi. Ergò. *Major* certa est ac evidens, Etenim institutio divina est non modo causa efficiens, sed etiam exemplaris Sacramentorum: ex cujus formula tantum rectè ac legitime in Ecclesia dispensantur. *Minor* probatur. I. quia nec in institutio-

Q. Baptismi  
vis atque  
usus non  
restringi-  
tur tempo-  
rum diffe-  
rentiis.

Q. Anaba-  
ptismus  
deviat ab  
institu-  
tione Ba-  
ptismi.

LOC.  
XIV.

ne Baptismi, nec alibi uspiam in verbo Dei iteratio ejus requiritur, aut præcipitur. II. Quia in institutione Cœnæ Christus crebrum sæpiusque repetitum ejus usum disertè imperat, Luc. 22. v. 19. 1. Cor. 11. v. 25. nequidquam id omisurus circa baptismum; si iterationem ejus voluisset aut approbasset. III. Baptismus surrogatus est in locum circumcisionis, Col. 2. v. 11. 12. & eundem cum ea usum præstat in Ecclesia Nov. Test. 1. Petr. 3. v. 21. Sed circumcisio non fuit repetita in Vet. Test. juxta Dei ordinationem, Genes. 17. v. 10. 11. Ergo. IV. Baptismus ex prima institutione administratur in fidem Christi & confessionem ejus, Matth. 28. v. 19. 20. Marc. 16. v. 15. 16. Act. 8. v. 37. 38. Sed fides manet in credentibus. 1. Johan. 3. v. 9. nec planè deficit. Luc. 22. v. 32. Johan. 17. v. 20. Ergo etiam Baptismus manet, ut Anabaptismo non sit locus.

Q. repugnat præxi Ecclesiæ Apostolicæ.

II. Quod praxi Ecclesiæ Apostolicæ repugnat, circa baptismum in administratione ejus, meritò censetur illegitimum atque illicitum. Anabaptismus repugnat. Ergo. *Minorem* confirmat historia Apostolorum; qui semel ritè baptizatos, exinde verò lapsos non remiserunt ad novum baptismum, sed ad novam sive renovatam resipiscentiam eos hortati sunt; resipiscentesque crexerunt ac confirmarunt promissione ac consolatione Baptismi prius suscepti. 1. Corinh. 6. v. 11. cap. 12. v. 13. Gal. 3. v. 27. 1. Petr. 3. v. 21. & alibi.

Antithesis Affirmans Heterodoxorum est: *Anabaptismus sive iterationem Baptismi legitimam licitamque esse.*

Rationes  
Affirmantes  
Heterodoxa.

Ἀναβπτισμὸς Ἀντιθέσeos Ἀφαιρῶντος Ἑτεροδόξα.

Ex Natura Subjecti.

Q. baptis-  
mus in-  
fantum sit  
illegitimus

I. *Baptismi illegitimi, legitimus est Anabaptismus, licita imò necessaria re-iteratione. Baptismus infantum, qui Pædobaptismus dicitur, est illegitimus, nec mandato Christi, nec exemplis Apostolorum subnixus.* Ergo. RESP. Major discedit à quæstione, quæ non de quavis, sed de legitimi Baptismi repetitione loquitur. Minor verò petit principium: & infra peculiari controversia discutietur.

Q. in Ec-  
clesia de-  
tur rela-  
ptus semel  
baptizato-  
rum.

II. *Vbi est relapsus semel baptizatorum in peccatum, ibi Anabaptismus est necessarius. In Ecclesia est relapsus semel baptizatorum. Ergo. Minor utrumque est in confesso. Major manifesta est ex natura ac usu Baptismi: qui propriè est diciturque Sacramentum resipiscentia in remissionem peccatorum* Matth. 3. v. 6. Act. 2. v. 38. RESP. Major falsa est: quam satis superque refellunt rationes pro vigore ac usu perpetuo Baptismi supra allatz.

allatæ. Lapsis post baptismum non opus est novo Baptismo: secus quotidie repetendus foret: cum multi baptizati penè quotidie gravius impingant; opus verò est nova ac redintegrata resipiscentiâ, nec non fidei baptismi semel accepti ἀναμνήσεως ac reminiscencia. Marc. 16 v. 16. Actor. 8. v. 37. 38. absque qua baptismus non est efficax ad consolationem & salutem.

LOC.  
XIV.

### Ex Natura Prædicati.

Quod Ecclesia tam Apostolica quam Primitiva, Apostolos secuta, facta sit, id legitimum ac licitum est. Sed utraque iteravit Baptismum semel collatum. Ergo. Apostolica quidem teste Luca Actor. 19. v. 1. & seqq. ubi narrat baptizatos à Johanne Ephesi rebaptizatos fuisse à Paulo. Primitiva vero: quia Ecclesia Africana ætate Cypriani, Asiatica item eodem tempore, saltem quibusdam in locis, plurimos rebaptizarunt: ut ex veterum monumentis constat.

Q. Ecclesia tam Apostolica quam Primitiva baptismum iteravit.

RESP. In Majore conjunguntur plures interrogationes, quæ omnino distinguendæ sunt. Siquidem Ecclesiæ Apostolicæ & Primitivæ eam scilicet, valde dispar est conditio atque autoritas. In Minore priorum membrorum probationem vel falsam, vel saltem alienam esse dicitur in explicatione controversiæ de Baptismo Johannis. Alterum exemplum humanum, idque illaudatum malè objicitur pro regula. Quanquam Cyprianus, & qui cum ipso fecerunt Episcopi, non simpliciter propugnaverunt Anabaptismum; sed Baptismi ab Hæreticis collati veritatem & efficaciam oppugnaverunt. Quæ controversia tandem in Concilio Niceno Can. 19. definita ac paulatim sopita fuit.

### OCTAVA Novatorum: Sitne Pædobaptismus præcise necessarius, ut omitti non possit?

Ostava Novatorum: Sitne Pædobaptismus præcise necessarius.

Nobilis ac multum vexata est quæstio de Pædobaptismo, ejusque tum veritate, tum necessitate. Veritatem negarunt hæcenus & negant Anabaptistæ, vel potius Catabaptistæ, ut paulo ante ostendimus. Circa necessitatem sententiis discrepant Pontificii, horumque assensores, & Orthodoxi. Etenim Pontificii docent absolutam Pædobaptismi necessitatem; quam & medii vocare solent; usque adeò, ut æternæ salutis exsortes pronuncient, quotquot omnino infantes sine Baptismo decedunt. Orthodoxi necessitatem quidem Pædobaptismi agnoscunt ac fatentur; sed eam duntaxat, quæ est ex hypothesi & præcepti appellatur: ut necessarius sit Pædobaptismus, quia Christus infantes fœderatos sive Christianorum Sacramento baptismi tingi ac initiari

De Baptismi necessitate sententia Pontificiorum.

Orthodoxorum.

LOC.  
XIV.Novato-  
rum.

voluit, præcepit: insuper per Baptismum gratiosè sed liberè efficitur est, ad testificandam, obsignandam, atque augendam in eis novi fœderis gratiam. Neutram necessitatem sive mediæ, sive præcepti admittunt *Novatores*: Equidem concedunt ritum baptizandi esse peranti-quum in Ecclesia, præsertim Africana; fatentur quoque eundem in suis cœtibus usurpari & vix sine offensione & scandalo magno intermitti posse. At præcisè observatu necessarium esse, vel ex præcepto, vel ex traditione Apostolica, vel certa aliqua autoritate, id verò apertè negant, eoque revera usum ejus *ἀδιαφοροῦ* sive indifferentem statuunt, ut Baptismus citra contemptum vel neglectum ordinationis divinæ usurpari vel omitti possit. In hanc sententiam ipsi sese declarant, in Apologia Confessionis tit. de Baptismo; & quidem duplici, uti videtur, consilio atque scopo. Primò, ut Schismati suorum occurrant, qui hic opinionibus divisi sunt. Deinde ne Catabaptistas gravius offendant, quin potius eos sibi adjungant, qui Pædobaptismum ad unum omnes improbant ac rejiciunt. Hæc de statu controversia.

Thesis Affirmans Orthodoxorum est: *Pædobaptismum necessitate præcepti necessarium esse.*

Rationes  
Affirmantes  
Orthodoxæ.

κατακοινῇ Θεσeos Affirmantis Orthodoxæ.

### Ex Natura Subjecti.

Quanti-  
bus fœde-  
ratorum  
facta est  
promissio  
fœderalis.

I. Quibus facta est promissio fœderalis, ii sunt baptizandi ex præcepto divini atque ita necessitate præcepti. Infantibus fœderatorum facta est promissio fœderalis. Ergò. Utraque propositio existat & legitur Actor. 2. cap. Minor v. 39. *Vobis facta est promissio, & liberis vestris.* Major. v. 38. 39. inter se collatis: *Respicite & baptizetur unusquisque vestrum in nomine Iesu. Vobis enim facta est promissio & liberis vestris.* Unde propositio Major, prout à nobis formata est, efflorescit. Sed quo vis argumenti evidentior sit, addemus nonnulla declarationis ergò. I. ponitur præceptum suscipiendi baptismi. *Βαπτισθήτω ἕκαστος ὑμῶν.* II. additur ratio præcepti, per conjunctionem causalem, *καὶ*, v. 39. quæ non ad solum membrum posterius, de dono Spiritus Sancti apud Joëlem promisso, sed de reliquis simul fœderis gratuiti beneficiis accipienda est; argumento locorum Actor. 3. v. 25. Genes. 17. v. 7. Jerem. 31. v. 33. 34. III. Subjectum recipiens promissionis distributione quadam amplificatur: ubi parentibus adjunguntur liberi indefinitè, sine ullo ætatis aut sexus discrimine. IV. Utrorumque, parentum scilicet ac liberorum, receptio in fœdus gratiæ intelligenda relinquitur ex prima fœderis pactione cum Abrahamo, patre omnium fidelium, ex Judæis & Gen-

Gentibus, sancita, Rom. 4. v. 10. 11. ubi infantes censebantur ex conditione parentum, & masculi octavo die circumcidebantur. Genes. 17. v. 10. 11. Galat. 2. v. 15. Ergo etiam in novo Testamento, infantes Christianorum æstimantur ex parentibus Christianis, in iis sanctificantur, 1. Cor. 7. v. 14. eoque cum ipsis baptizandi sunt.

II. Qui recipiuntur in Ecclesiam, sunt membra Ecclesiæ, his baptismus ex præcepto necessarius est. Infantes Christianorum & fidelium recipiuntur in Ecclesiam, sunt membra ejus. Ergo. *Minorem* vix inficiabuntur adversarii. Inamq; infantes sunt in fœdere Dei, non minus quam adulti. Gen. 17. v. 7. Act. 2. v. 39. II. promittitur ipsis communio Ecclesiæ triumphantis. Matth. 19. v. 13. & seqq. Marc. 10. v. 14. & seqq. III. participant bona Ecclesiæ propria; ceu sunt, remissio peccatorum, Spir. Sanctus, regeneratio per eum, & vita æterna. Gen. 17. v. 7. collato cum Jerem. 31. v. 33. 34. & Hebr. 8. v. 8. 9. IV. Si non sunt in Ecclesia, & membra ejus, erunt utiq; extra Ecclesiam, vi immediatæ oppositionis. 1. Corinth. 5. v. 12. 13. At non sunt extra Ecclesiam: simul enim alieni forent à Deo, Christo, & promissionibus fœderis. Ephes. 2. v. 12. 13. Ergo. *Major* autem, in qua rei momentum situm est, triplici argumento stabilitur. I. qui recipiuntur in discipulatum Christi, fiunt discipuli ejus, his necessarius est baptismus ex Christi præcepto, ut est Matth. 28. v. 19. 20. Qui recipiuntur in Ecclesiam, recipiuntur in discipulatum Christi: cum Ecclesia sit cœtus discipulorum Christi, qui Christiani appellantur. Actor. 1. v. 14. 15. cap. 2. v. 41. cap. 3. v. 4. & cap. 11. v. 26. Ergo. II. Qui recipiuntur in corpus Christi mysticum, sunt membra ejus, illis necessarius est baptismus. *Ratio* est: quia omnia membra in unum illud corpus baptizari oportet, teste Apostolo, 1. Corinth. 12. v. 13. cum unus baptismus sit symbolum unius istius corporis. Ephes. 4. v. 4. 5. Sed qui recipiuntur in Ecclesiam, recipiuntur in corpus Christi mysticum: quia Ecclesia est illud corpus: Ephes. 1. v. 22. 23. Ergo. III. Si nulli adduntur aut addendi sunt Ecclesiæ, nisi baptizati, idque ex mandato Christi, sequitur baptismum iis, qui recipiuntur, esse necessarium. Verum prius: tum quia Apostoli id constanter observarunt: Actor. 2. v. 41. & passim toto libro: tum quia Christi de hoc recipiendi modo atque ordine mandatum est evidens. Matt. 28. v. 1. 19. Marc. 16. v. 16.

Q. infantes  
fidelium  
recipiun-  
tur in Ec-  
clesiam,  
ejusque  
membra  
sunt.

### Ex Natura *Prædicati*.

I. Quod præceptum est à Christo, necessarium est necessitate præcepti. Prædobaptismus præceptus est à Christo. Ergo. *Major* per se est manifesta. *Minor* exstat Matt. 28. v. 19. non quidem *κατὰ τὸ ἑνὸν*: nulla

Q. prædoba-  
ptismus  
præceptus  
est à Chri-  
sto.



LOC.  
XIV.

nulla enim ibi expressa infantum sive parvulorum fit mentio: sed *καὶ τῶν Ἀγνόντων*. Quod sic ostendimus: Qui præcipit omnes gentes baptizari, idem quoque præcipit baptizari infantes. Christus præcepit omnes gentes baptizari. Ergò. *Major* Logicè & Theologicè firma est. *Logicè*: quia præceptum de genere includit præceptum de omnibus speciebus generis, omnibus item specierum individuis. Præceptum de baptizandis omnibus gentibus est præceptum de genere. Ergò. *Theologicè*. I. Ex scopo Christi: qui est modum colligendi in terris Ecclesiam definire, & Apostolis eorumque successoribus præscribere: ut v. 19. 20. collatio docet. At Ecclesia constat & colligitur ex adultis pariter ac infantibus: uti demonstratum est. Ergo modus ille utrosque spectat, pro utrorumque conditione. Nim. uti adulti, qui convertuntur, prius doceantur, inde baptizentur. Infantes verò nati ex parentibus fidelibus, primò baptizentur ut fœderati, sancti, & natura Christiani, 1. Corinth. 7. v. 14. Galat. 2. v. 15. exinde verò suo tempore doceantur. II. Ex Antithesi: quia omnes gentes opponuntur omnibus & solis Judæis: prout poscit discrimen Vet. & N. F. Sed sub V. F. omnes & soli Judæi, ita circumcidebantur, ut adulti simul & infantes circumciderentur. Ergò sub N. F. sic omnes gentes baptizandæ sunt, simul ut adulti & infantes Christiani baptizentur. III. Ex factò Apostolorum: quo præcepti sensum declararunt, testatumque reliquerunt. Qui cum patribus ac matribus familias, baptizarunt totas domos; cum parentibus, Christianis factis, infantes quoque, tanquam Christianos baptizarunt. Ratio duplex est: Una: quia infantes sunt pars domus; nec dici aut probari potest, in nulla tunc domo infantes fuisse. Altera: quia parentum Christianorum infantes fiunt & sunt Christiani cum ipsis. Christiano autem negari baptismus jure nullo potest, Actor. 10. v. 47. Iam Apostoli cum patribus & matribus familias baptizarunt totas domos. Actor. 16. v. 15. 33. cap. 18. v. 8. 1. Cor. 1. v. 16. Ergò.

Q. necessitas circum-  
cisionis in-  
fantum in  
V. T. fuit ex  
præcepto.

II. Quæ fuit necessitas Circumcisionis in Vet. Test. eadem nunc est necessitas Pædobaptismi in Nov. Testam. Sed necessitas circumcisionis infantum tunc fuit ex præcepto. Ergò & necessitas Pædobaptismi nunc est ex præcepto. *Minor* disertè traditur Gen. 17. v. 10. 11. repetiturque Levit. 12. v. 3. *Majoris* hæc ratio est; quod Baptismus in Nov. Testam. surrogatus est, & successit circumcisioni ex Vet. Test. Et confirmatur. I. testimonio Apostoli longè evidentissimo, Coloss. 2. v. 11. 12. II. à re signata utriusque: In circumcisione res signata erat circumcisio cordis, h. e. ejus regeneratio per Spiritum Sanctum, Deut. 30. v. 6. Jerem. 4. v. 4. Rom. 2. v. 29. Sed eadem est res signata Baptismi in Nov. Test. præter quem aliud regenerationis Sacramentum dari nequit. Epes 5. v. 26. Tit.



26. Tit. 3. v. 5. III. à fine utriusque. In Vet. Test. finis circumcisionis erat insitio in Fœdus Dei & populum ipsius. Genes. 17. v. 10. & seqq. Idem est finis Baptismi in Nov. Test. Rom. 6. v. 3. 4. 1. Corinth. 12. v. 13. Actor. 2. v. 41. Ergò. IV. Circumcisio interdicta est ab Apostolis Actor. 15. v. 10. 28. Galat. 5. v. 2. baptismus contra imperatus. Actor. 2. v. 38. idque loco illius Coloss. 2. v. 10. 11. Baptismus igitur successit circumcisioni in Nov. Test. V. ut se habet Cœna Domini ad Pascha, eodem modo baptismus se habet ad circumcisionem. Sed Cœna Domini suffecta est Paschati. Matth. 26. Marc. 14. Luc. 22. Ergo & circumcisionis Baptismus. Quæ contra excipi solent, faciliè diluuntur. Sunt autem tria potissimum. Primum: *de πᾶσι τοῖς ἐκ τῆς οἰκίας τοῦ κυρίου* haberi expressum mandatum: de Pædobaptismo non item. Secundum: *Mandato circumcisionis annexam esse comminationem pœnæ, etiam capitalis*: In Baptismo secus rem habere. Tertium: *Circumcisionem solis masculis imperatam*, Baptismum vero etiam infantibus, scemellis administrari, citra temporis determinationem. Respondetur autem ad Primum: mandatum implicitum expresso æquipollere. Tale poni Matth. 28. paulò ante ostendimus. Et quid quæro est mandatum, nisi testificatio de voluntate mandantis? Jam testificatus est Christus de voluntate sua circa Pædobaptismum: partim, dum instituit Baptismum in Sacramentum Nov. Fœderis quod adultis & infantibus commune est. Actor. 2. v. 22. Marc. 10. v. 14. 15. partim quatenus illum circumcisioni substituit ac surrogavit. Coloss. 2. v. 11. 12. Ad Secundum & Tertium: Analogiam utriusque Sacramenti, atque etiam successionem eorum inter se, valere; non in omnibus circumstantiis, sed in conditionibus principalibus, ad confirmationem fœderis gratuiti relatis, atque etiam in Nov. Test. declaratis. Primi generis est comminatio pœnæ etiam capitalis: utpote dependens ex lege forensi mutabili, & Politicæ judaicæ, propter pervicacioris ingenii populum, peculiariter accommodata: Ejusdem νόμος & est determinatio diei octavi, nec non exclusio sexus sceminei, tanquam inhabilis à circumcisione. Quem sexum baptismi capacem esse, ipsa ejus dispensatione Apostoli comprobarunt. Ad secundum genus pertinet: quod utriusque Sacramentum est sigillum fœderis; ac speciatim Sacramentum regenerationis est symbolum initiationis ac tessera professionis, qua olim Judæi à gentibus; hodie Christiani ab infidelibus, discernuntur atque dignoscuntur.

LOC.  
XIV.

Antithesis Negans Heterodoxorum est: *Pædobaptismus necessitate præcepti non esse necessarium.*

Rationes  
negantes  
Hetero-  
doxæ.

Ἀναστροφὴ Antitheseos Negantis Heterodoxæ.

Ex Natura Prædicati.

Q. Pædo-  
baptismi  
nec præ-  
ceptum, nec  
exemplum  
existit in  
sacris.

*L. Cujus nec præceptum, nec exemplum ullum existat in sacris, id necessarium non est necessitate præcepti. Sed Pædobaptismi nec præceptum nec exemplum ullum existat in sacris, unde necessitas illa baptizandi infantes, solide & sine controversia elici aut adstrui possit. Ergo. Probatur Minor I. evidentia rei ipsius. Præceptum enim Matt. 28. v. 19. de adultis tantum loquitur, qui doceri possunt & mandata Christi observare. Exempli etiam sunt adultorum: de quibus loca de integris familiis baptizatis accipienda sunt. II. Confessione Pontificiorum, qui dogma Pædobaptismi ἀγνοοῦν esse, ex traditione acceptum, fatentur. RES P. Major intelligenda est juxta declarationem supra propositam, nimir: quod nullo modo existat in sacris, nec κατὰ τὸ ἑνὸν, neque κατὰ τὴν Ἀγνοίαν. Ita verò falsa est Minor: ut in καταστροφῇ ipsius Theſeos evicimus, quæ sana est ac solida. Talem verò quæ non patiatur controversiam aut contradictionem pertinaciæ adversariorum, ne, Christus quidem ejusve Apostoli ipsi dederint; ut frustra & iniquissimè eam à nobis requirant. Ratio prima Minoris, alibi confutata est. Mandatum Baptismi Matt. 28. v. 19. formatum est & enunciatur pro statu primævæ Ecclesiæ, ex adultis constituendæ. Sed de infantibus analogicè explicanda est, ex natura fœderis, & perpetuo Ecclesiæ usu, inde ab Abrahamo, Genes. 17. Altera aliena est, nec nos tangit: qui Pontificiorum errori non accedimus, aut subscribimus. Eum tamen ipsimet deserunt, atque etiam refellunt, dum ex Scripturis loca pro Pædobaptismo annotant atque allegant. Sixtus V. in Bibliis Romanis. Catechismus Tridentinus loco de Baptismo. Bellarminus l. 1. de Baptismo cap. 9. & alii.*

Q. olim an-  
te A. C. 418  
Pædobap-  
tismus  
non fuerit  
habitus ne-  
cessarius.

*II. Concilium nullum ante quartum seculum celebratum fuit, in quo necessitas Pædobaptismi asserta legitur. Primum Concilium Carthagenſe in Africa, quod Melivitanum vulgò dicitur, Canonem hac de re sancivit, Anno Christi 418. Ergo Pædobaptismus consueque nec fuit, nec habitus est necessarius. RES P. Neganda est consequentia Enthymematis. Ratio duplex. Una: quia necessitas Sacramentorum qualiscumque pendet non ab humana positione, sed à divina autoritate. Altera: quia pullulantibus novis controversiis, novis Synodis ac Canonibus opus est, etiam de illis, quæ consueque certa ac indubitata fuerunt in Ecclesiâ. Quanquam ad antecedens notandum, non deesse suffragia Patrum etiam antiquorum, de usu Pædobaptismi, ut Dionysii lib. de Hierarchia Ecclesiastica cap. ult.*

ult. Irenæi l. 2. cap. 39. Origenis in cap. 6. ad Rom. Cypriani lib. 3. ep. 8. ad Fidum, cujus verba Augustinus quoque allegat, lib. 3. de peccatorum meritis & remiss. cap. 5. ex quibus aliisque pluribus purioris Ecclesiæ doctrina & consuetudo cognosci potest. Ac dignum est observatu quod refert Augustinus lib. 1. de Peccat. Mer. ac Remiss. cap. 26. Pelagianos non fuisse ausos negare Baptismum parvulorum, quod viderent nimis apertè sibi cum tota Ecclesiâ de eo pugnandum esse. Oportet igitur jam tum Ecclesiæ totius consensu receptum fuisse Pædobaptismum.

III. Concilium Neo-Cæsariense, quod integro seculo antecessit Milevit-  
nam Canone VII. definit: Baptismum infantum non modo non neces-  
sarium, sed nec licitum, aut legitimum esse. Ergo ne quidem circa an-  
num Christi 315. ulla fuit Pædobaptismi necessitas. RES P. Antecedens  
non satis liquet; adeo obscurus est ille Canon, de Catechumena præ-  
gnante, non modo in Latina versione, sed etiam in ipso textu Græco.  
Utroque enim modo potest accipi, & quod utriusque tum matri, tum  
infanti opus sit proprio baptismo; & quod baptizandus non sit infans,  
nisi ante confessionem edere possit, sicut & mater. Quorum prius ve-  
rè, posterius falsò asseritur. Præterea de necessitate illationis, quid sen-  
tire conveniat, ex antedictis manifestum est.

IV. In Ecclesiis Asiaticis, Africanis & Græcis, ubi Pædobaptismus in-  
usuerat, non pauci Patres professi sunt, Baptismum infantum, non usque qua-  
que sibi placere, quapropter etiam in ætatem usque profectionem eum sæpenu-  
mero distulerunt. Quare de necessitate illius ritus, nihil tum statutum aut san-  
ctum fuit. RES P. Ut maximè nihil definitum fuisset à Conciliis ac  
Patribus; clara tamen erat definitio Scripturæ; publicè quoque nota  
erat praxis continua Ecclesiæ, inde ab ætate Apostolorum deducta. Sed  
Patres illi, ut à more Ecclesiæ, ita quoque à doctrina Scripturæ defle-  
xerunt; decepti communi illius temporis errore, post Baptismum vi-  
tam ab omni lapsu immunem requiri, nec ullam delinquentibus ex-  
piationem aliam deinceps reliquam esse. De quo alibi erit dicendi lo-  
cus.

LOC.  
XIV.

Q. Anno  
Christi 315  
pædobapti-  
smus illicitus  
fuerit  
declaratus.

Q. Patri-  
bus nonnul-  
lis displicuit.

NONA Pontificiorum: *Quenam sint requisita Sacra-  
menti propriè dicti?*

Nona Pon-  
tificiorum:  
Quanam  
sint requisita  
sacramenti  
propriè dicti?  
Requisita  
sacramenti  
quæ sunt, &  
quot.

Requisita Sacramenti appellantur, quæ ad illud intrinsecè & ex-  
trinsecè constituendum requiruntur & concurrunt; sive ut par-  
tes essentialis, sive ut conditiones necessariae. Plurimum verò interest

LOC.  
XIV.

ex senten-  
tia Ortho-  
doxorum.

Pontificio-  
rum.

ea rectè concipi ac definiri : partim quidem ad naturam Sacramenti in genere plenè solideque intelligendam ; partim etiam ad numerum eorum rectè constituendum. *Orthodoxi* sic ea proponunt & declarant, ut non minus Sacramentis *Vet.* quam *Nov. Testam.* convenient ; prout poscit notio generis speciebus suis communis. In re etiam ipsa definenda pulchrè consentiunt : etsi in numero numerante, quantitatis quædam discrepantia videatur. Sunt enim qui cum Augustino tractatu 80. in Joannem, duo solum requisita faciant : *Elementum & verbum* ; sicut dicitur : *Accedit verbum & elementum & fit sacramentum* : vel cum Irenæo lib. 4. cap. 34. *Rem terrenam & cælestem*, cohærentes inter se in legitimo usu, non substantialiter per compositionem, sed sacramentaliter per mysticam relationem. Alii tria recensent : *Institutionem divinam*, eamque immediatam, ut sit sacramentum : *Elementum* sive signum : & *verbum promissionis gratiæ*, tanquam signatum : à quo proinde verbum manducati ac institutionis, quod uno communi nomine significatur ab Augustino, hic distinguitur. Denique nonnulli quartum quoque addunt, *statum videl. ac ordinarium ejus usum in Ecclesia* : quem alii sub prioribus complectuntur. Hunc numerum quaternarium, majoris evidentiae causa etiam nos retinebimus & sequemur. Pontificii I. Sacramenti propriè dicti requisita ita coarctant, ut ea solis *Nov. Test.* sacramentis quadrare velint. II. Duo facilè præcipua omitunt : institutionem divinam ut sit sacramentum, qua mandatur à Deo ejus usus, & verbum promissionis gratiæ signo additum. III. Octo universè requisita statuunt, & dinumerant : ut sacramentum sit *signum* ; sit *sensibile* : sit *voluntarium*, non *naturale* ; sit *analogicum* : repræsentet rem sacram, & quidem gratiam tum justificationis : efficiat gratiam illam vi sua, ut causa instrumentalis : sit denique *ceremonia statuta & solennis*, hominem Deo consecrans. Videatur Bellarm. lib. 1. de Sacram. in genere, cap. 9. Ex quibus requisitis omnibus, priora quatuor, uti ultimum quoque benè habent. Quintum & Sextum ambigua sunt. Septimum verò falsum est totum : quod gratiam justificationis atque regenerationis efficiat atque operetur insita sibi vi, & quidem in præsentī. Hinc jam status controversiæ circa requisita sacramenti propriè dicti, clarè distincteque patefcunt.

Thesis Affirmans Orthodoxorum est : *Quatuor illas condiciones, initio enumeratas, esse vera, propria & adequata requisita Sacramenti propriè dicti, utriusque Test. Sacramentis verè communia.*

## Kamenb. Theſeos Affirmantis Orthodoxæ.

LOC.  
XIV.

## Ex Natura Subjecti &amp; Prædicati.

Rationes  
Affirmantes  
Orthodoxæ.

I. Quibus constat & cognoscitur rei veritas, illa sunt vera ejus requisita. Sed quatuor illis conditionibus constat ac cognoscitur veritas Sacramenti propriè dicti. Ergo. De *Majore* res plana est & expedita. *Minor* sic ostenditur: Quibus intrinsecè & extrinsecè constituitur Sacramentum propriè dictum; ex iis constat ac cognoscitur ejus veritas. Quatuor illis conditionibus intrinsecè & extrinsecè constituitur Sacramentum propriè dictum. Ergò. *Intrinsecè* quidem, ex elemento five ritu & verbo promissionis gratiæ, tanquam partibus essentialibus: quod testatur Apostolus Ephes. 5. v. 26. ac natura Sacramenti, quæ myſtica est ac relativa, comprobatur. *Extrinsecè* autem dependet ab institutione divina, tanquam causa efficiente immediata; & à testificationis atque obſignationis usu statò & ordinario in Ecclesia; tanquam proximo fine. Siquidem solus Deus immediatè instituere Sacramenta potest & solet: utpote quæ sunt signacula gratiæ ipsius, & pars quædam cultus ipsi debiti. Usus etiam illum statum ac ordinarium obtinuerunt in Ecclesia, & deinceps ad mundi usque finem obtentura sunt.

Quatuor  
illis condi-  
tionibus  
constat ac  
cognosci-  
tur veritas  
sacramenti.

II. Quibus Sacramentum univocè sic dictum, ab æquivocè aut analogicè ita appellato distinguitur; illa Sacramenti propriè dicti propria sunt requisita. Atqui quatuor istis conditionibus distinguitur. Ergò. *Majore* per se liquet. *Minor* demonstratur & illustratur ab exemplis. In Vet. Test. Sacramenta univoca fuerunt: Circumcisio & Pascha, Genes. 17. Exodus. 12. æquivoca aut analogica: Diluvium, transitus per mare rubrum, commoratio sub nube, manna cœlestis, & aqua è petra data. 1. Pet. 3. v. 20. 2. 1. Corinth. 10. v. 1. 2. 3. 4. In Nov. Test. univoca censentur Baptismus & sacra Cœna. Matth. 28. & 26. capp. æquivoca dicuntur nonnunquam, lotio pedum, Johan. 13. impositio manuum, 2. Timoth. 1. v. 6. & alii quidam ritus. Sed illa ab his distinguuntur quatuor istis conditionibus. Ergò.

Quibus con-  
ditionibus  
distinguitur  
sacramen-  
tum univo-  
cè dictum  
ab æquivo-  
cè sic ap-  
pellato.

III. Quæ requisita perficiunt atque absolvunt rem, sunt requisita adæquata. Quatuor istæ conditiones sunt ejusmodi requisita, quæ perficiunt atque absolvunt Sacramentum propriè dictum. Ergo. *Majore* iterum est manifestæ veritatis. *Minor* sic stabilitur: Causæ Sacramenti propriè dicti, tum internæ, tum externæ, illud perficiunt & absolvunt adæquatè; quum præter illas non sint aliæ. Quatuor istæ conditiones complectuntur causas Sacramenti, tum internas, tum externas: ut visum argumento priore. Ergò.

Quæ perfici-  
unt & ab-  
solvunt sa-  
cramen-  
tum.

LOC.  
XIV.

Q. omnibus  
V. & N. T.  
Sacramen-  
tis in gene-  
re commu-  
nia sunt.

IV. Quod omnibus sacramentis, Vet. & Nov. Test. in genere commune est, ad sacramenta Nov. Test. perperam restringitur. At quatuor illa requisita, omnibus Vet. & Nov. Test. sacramentis in genere communia sunt. Ergò. *Minor* inductione conficitur & adstruitur. I. Communis est institutio divina, Gen. 17. Exod. 12. Matth. 28. & 26. II. Commune est signum aliquod externum, unà cum annexo ritu: In circumcisione amputatio præputii, Genes. 17. in Paschate agnus mactatus & comestus. Exod. 12. In Baptismo lavacrum aquæ, Eph. 5. v. 26. In cœna, panis fractus & vinum effusum, 1. Cor. 11. v. 24-26. III. Commune est verbum promissionis gratiæ de circumcisione cordium, Deut. 30. v. 6. de Christo agno victimali pro peccatis nostris, 1. Cor. 5. v. 7. Joh. 19. v. 36. de ablutione à peccatis per sanguinem & Spiritum Christi. Act 22. v. 16. 1. Cor. 6. v. 11. itemque de corpore Christi fracto pro nobis, ac sanguine ejus effuso in remissionem peccatorum, 1. Cor. 11. v. 24. 25. IV. Usus quoque utriusque generis sacramentorum status ac ordinatus fuit & est Ecclesiæ communis. Nam circumcisio & Pascha in Vet. Test. durarunt usque ad Christum & tempus *diap̄ōtici* Hebr. 9. v. 10. Baptismus vero & Cœna durabunt in N. T. usque ad consummationem seculi, Matth. 28. v. 20. & reditum Christi ad iudicium, ex ordinatione ipsius, 1. Cor. 11. v. 26.

Antithesis Negans Heterodoxorum est: *Quatuor illas conditiones non esse vera, propria & adequata requisita sacramentorum, utrique Testam. communia: sed ea potius, quæ ipsi Nov. Test. sacramentis peculiariter assignant.*

Rationes  
Negantes  
Heterodoxæ.

Ἀναστροφὴ Antitheseos Negantis Heterodoxæ.

Ex Natura Subjecti & Prædicati.

Q. Mandato  
Dei expreso,  
& verbo  
promissio-  
nis non sit  
opus in con-  
stituendis  
Sacramen-  
tis.

I. Quibus opus non est in constituendis sacramentis, illa nec rectè censetur inter requisita sacramentorum. Sed mandato Dei expreso atque immutato, itemque verbo promissionis gratiæ, addito ritui sive signo, opus non est in constituendis sacramentis. Ergo. Minor est bimenbris. Prius probatur I. quia satis est, si consilet, Deum hoc mandatum dedisse: licet in sacris literis non ita expresse habeatur. II. quia Baptismus Iohannis, quem eundem faciunt cum Baptismo Christi, tali mandato caret. Posterius quoque probatur I. quia promissio gratiæ haud facile ostendi potest in singulis sacramentis, ex verbo Dei scripto. Non in Eucharistia, præsertim cum separaretur ab ea cap. 6. Iohannis: neque in Baptismo; quum Marc. 16. v. 16. tradatur solum explicatio effusa

cia



cia sacramenti: & præterea ista verba post resurrectionem demum à Domino dicta fuerint: Baptismi autem sacramentum etiam ante Christi passionem sit institutum. II. Quia verbum quod annexatur & vestitur signo, ut inde fiat sacramentum, non est promissorium, sed assertorium in Baptismo, Matth. 28. v. 19. & Eucharistia, Matth. 26. v. 24. 25. 26. deprecatorium autem in sacramento ordinis & unionis. Act. 13. & 14. Iacob. 5. v. 14. III. Quia Eucharistia potissimum instituta est ad charitatem augendam & nutriendam. Ergo non ad confirmandam gratia promissionem. RES P. Negatur Minor secundum utrumque membrum. In probatione Prioris apertè petunt principium. Non satis est, si quocunque modo, sive ex Scriptura, sive ex traditione constet; Deum imperasse illud signum, aut istos ritus; sed post constitutum Canonem in Ecclesia, omninò opus est expresso Dei verbo, eoque scripto: partim quia absque eo nulla est *αὐθεντία* & certitudo oblationis, cuius tamen causa datum est ipsum sacramentum. Rom. 4. v. 11. partim quia cultus Dei specialis, non potest institui aut exerceri, absque certo verbo: unde perspiciatur mandantis voluntas. Matth. 15. v. 9. Præterea injurii sunt in Joannem & Baptismum ipsius, qui cum absque mandato expresso, atque etiam immediato, baptizasse contendunt. Atqui testatur Lucas factum esse ad ipsum verbum Domini. cap. 3. v. 3. utique definitum, expressum: & cum non intervenit alterius alicujus ministerium, etiam immediatum? Testatur ipse se à Deo missum esse ad baptizandum, Johan. 1. v. 23. 26. 33. Christus addit: Baptismum ipsius è cælo, hæc à Deo fuisse, & non ex hominibus, Matt. 21. v. 25. Mandatum igitur negari non potest. Jam quod promissionem gratiæ attinet, de quo agit membrum *Posterius*, illa jam ante ostensa est in singulis argumentis propriè dictis. Eucharistiæ additur in ipsa formula institutionis: *Hoc est corpus meum quod pro vobis traditur, sive frangitur: Hoc est sanguis meus N. T., qui pro vobis & pro multis effunditur in remissionem peccatorum.* Quæ verba cum testificentur de remissione peccatorum singulis credentibus per Christum acquisita, qua fronte à promissione separantur? Eadem promissio proponitur & inculcatur, Joh. 6. cap. tanquam homogenea, imò eadem cum Eucharistia, quoad rem signatam: ut alibi docuimus. Non minus evidens est promissio in Baptismo, Marc. 16. v. 16. Matth. 28. v. 19. Tum explicatio efficacæ, quam ipsimet agnoscunt, numquid ex promissione dependet? Id certè non obscure innuit Matthæus v. 20. cap. 28. Promissionem igitur præsupponit & annexam habet ipse Baptismus. Nec refert, quod verba illa post resurrectionem demum à Christo dicta sint. Quia tum novissime repetivit & sancivit, quod prius de Baptismo, tum Joannes, tum ipse quoque tradiderant. Matth. 3. v. 2. 6.

LOC.  
XIV.

Act. 19. v. 4. Joh. 4. 1. 2. Hæc ad primam membri posterioris probationem prolixius. Altera hinc facile dissolvitur. Etenim ostendimus jam verbum illud esse verè promissorium gratiæ & promissionem proponere credentibus. Id tamen non impedit, quo minus simul assertorium vocetur; nempe quatenus declarat atque asserit: quid, sacra illa symbola, panis & vinum, sint in usu S. Cœnæ. Verbum autem deprecatorium efficere sacramentum, tum demum persuadebunt; ubi ordinationem &unctionem esse sacramenta propriè dicta, evicerint. Postremo; *tertia* ipsorum ratio falsa est antecedente: quatenus Eucharistiam ex fine principali esse statuunt mutuæ charitatis symbolum. Inconsequens etiam, dum à positione finis minus principalis ad remotionem finis principalis ratiocinatur. Nam subordinata, ut habet canon vulgatus, non pugnant.

Q. instituta  
sint ut ef-  
ficient gra-  
tiam ex  
opere ope-  
rato, cum  
adhiben-  
tur.

II. *Quod institutum est divinitus ut efficiat gratiam, insita vi, sive ex opere operato, & quidem tunc, cum adhibetur; id ex requisito essentiali, non est sigillum promissionis gratiæ. Sacramentum N. T. ita institutum est à Christo. Ergo. Major vi oppositionis satis superque liquet. Minor confirmatur: partim di-ctis Scripturæ de efficacia ac necessitate sacramentorum N. F. quæ passim obvia: partim ratione: Secus enim in ordinem nudorum signorum sacramenta rediguntur.* RESP. Minor implicat controversiam de efficacia sacramentorum, quæ alius est loci. Et simpliciter neganda est. Non docent eam phrasès sacramentales sive de virtute sacramentorum enuntiatur: utpote quæ sacramentaliter intelligendæ sunt, juxta declarationem Scripturæ. Nec poscit eorum necessitas: quæ præcepti duntaxat est, non medii, non causæ instrumentalis, ex insitâ sibi vi agentis. Denique nec ratio ab absurdo extorquet: quum detur medium inter nudum signum & causam instrumentalem physicam, videl. divinum testimonium & signaculum promissionis gratiæ: qua illa cuique credenti efficaciter confirmatur atque obsignatur.

Q. V. & N.  
T. sacra-  
menta dif-  
ferant ef-  
fentialiter.

III. *Qua differunt essentialiter, eorum requisita essentialia communia esse nequeunt. Sacramenta Vet. & Nov. differunt essentialiter. Ergo. Minor bisariam demonstrari potest. I. à natura utriusque generis sacramentorum. Vetera fuerunt infirma & egena elementa, quæ umbram solum habuerunt futurorum bonorum: Nova ipsam spirituales eorum substantiam complectuntur, Coloss. 2. v. 16. 17. Hebr. 10. v. 1. II. Ab eorundem virtute & efficacia. Illa nihil profuerunt aut valuerunt ad justificationem, Rom. 4. v. 10. 11. Galat. 3. v. 6. cap. 6. v. 15. 1. Corinth. 7. v. 19. Quæ hisce perpetuo consensu Nov. Test. ceu causis instrumentalibus tribuitur.* RESP. Iterum neganda est Minor. Utraque sunt sigilla & appendices ejusdem fœderis gratuiti, initi cum Abrahamo, repetiti autem confirmatique per Christum. Gen. 17. Heb.

Hebr. 8. Proinde accidentibus solum differunt. Re sive essentia conveniunt. *Rationes* suffulciendæ minori additæ deficiunt propter elenchum oppositorum, in locis allegatis. Neque enim ibi conferuntur inter se sacramenta Vet. & Nov. Test: sed typi, figuræ ac umbræ Vet. Test. opponuntur ipsis rebus significatis: hoc est, Christo Jesu, ejusque beneficiis in Nov. Test. exhibitis; & quidem non absolute aut simpliciter; sed quatenus jam in N. Test. impletæ erant in Christo, eoque saltem de jure etiam abrogatæ. Nihilominus ab hypocritis pertinaciter retinebantur & exercebantur, cum necessitatis, cultus, ac meriti exitiali persuasione.

LOC.  
XIV.

DECIMA Pontificiorum: *An Novi Testamenti Sacramenta proprie dicta sint septem: Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, Pœnitentia, Ordo, Matrimonium & extrema Unctio?*

Decima  
Pontificio-  
rum: *An  
N. T. Sacra-  
menta sint  
septem?*

Quemadmodum vocabulum *Sacramenti*, quod ἁγερρον est, non ἁγερρον apud veteres variè usurpatur, latè vel stricte: ita plura vel pauciora sacramenta numerari solent. Quum latè sumitur pro mysterio, symbolo aut typo rei spiritualis, omne signum sacrum est sacramentum: ut loquitur Augustinus Epist. 5. Et tot sunt sacramenta, quot signa sacra in Scripturis reperiuntur. Quando verò stricte accipitur pro visibili signo & sigillo fœderis gratuiti, duo tantum sunt sacramenta N. T. Baptismus & Cœna sive Eucharistia, non septem. Hæc constans est Orthodoxorum doct: ina atque sententia: quæ veteris Ecclesiæ suffragio manifestè comprobatur: Etenim intra millesimum à Christo annum, nullus Patrum fuit, qui septem Nov. Test. sacramenta propriè dicta statuerit vel admiserit. Sed commentum hoc recentius est, à Scholasticis, horumque Magistro P. Lombardo lib. 4. dist. 2. excogitatum, & à duobus posterioribus Conciliis Florentino ac Tridentino confirmatum. Quod proinde Bellarminus lib. 2. de sacram. in genere, cap. 23. & seqq. ceterique Doctores Pontificii, magno conatu, at non pari consensu tuentur. Contra quos sententiæ Orthodoxæ veritas hic asserenda est.

Sacramen-  
tum latè  
vel stricte  
sumitur.

Thesis Negans Orthodoxorum est: *Sacramenta propriè dicta non esse septem: nempe Baptismum, Confirmationem, Eucharistiam, Pœnitentiam, Ordinem, Matrimonium & extremam Unctionem.*

Eccc

Kατα-

LOC.  
XIV.

Κατακλόν Theſeos Negantis Orthodoxæ.

Rationes  
Negantes  
Orthodoxæ.

### Ex Natura *ſubjecti*.

Q. duo tan-  
tum re nu-  
merata ſta-  
tuuntur in  
ſcriptura.

Quot Sacramenta proprie dicta re numerata ſtatuuntur in Scriptura, totidem, non plura, numero numerante definienda & proponenda ſunt in Eccleſia. Atqui duo tantum Sacramenta proprie dicta re numerata ſtatuuntur in Scriptura. Ergo. *Ratio Majoris* duplex dari poteſt. *Vna*: quia res numerata, numeri numerantis eſt fundamentum: ſine quo non conſiſtit ejus veritas. *Alter*a: quia nihil docendum in Eccleſia extra Scripturam Vet. ac Nov. Teſt. Act. 26. v. 22. *Minor* pluribus argumentis ſtabiliter. I. Chriſtus duo iſta ſolum inſtituit in Nov. Teſtam. Matth. 28. v. 19. & cap. 26. v. 24. 25. 26. deque iis tantum Apoſtoliſ mandata dedit, tanquam perpetui ac ordinarii uſus ſacramentis Matth. 28. v. 19. 20. I. Corinth. 11. v. 23. II. Etiam ipſe plurium conſors factus non eſt, Matth. 3. v. 13. & ſeqq. Matth. 26. v. 24. III. Apoſtoli quoque obſecuti mandato ipſius, plura non ordinarunt aut uſurparunt in Eccleſia, tanquam ſacramenta proprie dicta; ut hiſtoria Actorum Apoſtolicorum, nec non prior ad Corinthios Epiſtola teſtantur. IV. Baptiſmus & Cœna tantum conferuntur cum ſacramentis Vet. Teſt. 1. Cor. 10. v. 1. & ſeqq. & Circumciſioni ac Paſchæ, veluti ſacramentis ordinariis, proprie ſic dictis ſurrogata ſunt, Coloſſ. 2. v. 11. 12. Matth. 26. v. 24. & ſeqq. V. Plura etiam noſtræ cum Chriſto *negativas* ſymbola, nec Paulus 1. Corinth. 12. v. 13. nec quiſquam Apoſtolorum commemorat. VI. Ea ſola conjunguntur cum Spiritu, h. e. Euangelio ad teſtificandam veritatem doctrinæ de Chriſto: ut eſt 1. Johan. 5. v. 8. VII. Sufficenter & adequatè nobis declarant & obſignant myſterium ſpiritalis noſtri tum regenerationis tum nutritionis in Chriſto Jeſu: quibus tota noſtra cum Chriſto communio continetur atque abſolvitur. VIII. Ac poſtremò duo hæc ſacramenta, & quidem ſola, myſticè, per aquam & ſanguinem, quæ ex aperto Chriſti latere fluxère, indicata fuiſſe videntur, ſi Veteribus credimus: vel ſaltem analogice iſdem reſpondent, prout videre eſt, Johan. 19. v. 34. & 1. Johan. 5. v. 6.

### Ex Natura *Pradicati*.

Q. eſſentialis  
deſinitio  
& requiſita  
quinque  
iſtus non  
convenit.

Quibus deſinitio eſſentialis & requiſita eſſentialia ſacramenti proprie dicti, deſinitionem declarantia, non conveniunt; illa proprie dicta ſacramenta, nec verè ſunt, nec rectè dicuntur. Sed cæteris quinque pſeudonymis ſacramentis, non conveniunt deſinitio eſſentialis & requiſita eſſentialia ſacramenti proprie dicti. Ergò. *Major* ſignanter loquitur de deſinitione eſſentiali & requiſitis eſſentialibus, ut excludatur qua-

qualiscunque sacramenti descriptio, sive ex genere duntaxat, sive etiam ex accidentibus communibus petita & conflata, quæ Sophistis quidem usitata ac peropportuna sed à controversia præsentē aliena est; ut initio monuimus. Veritas *Minoris* de quinque illis pseudonymis sacramentis, sigillatim demonstranda erit. Et quia requisita essentialia evolvunt, & per partes exhibent ipsam definitionem essentialē; satis fuerit ad vitandam *ταυτολογίαν*, si ex illis essentialiam sacramenti proprie dicti, quinque illis non convenire ostenderimus. Incipiemus à *confirmatione*. Ea I. non habet institutionem divinam, ne quidem ut sit, nedum ut sacramentum dici possit. II. Nec Elementum sive signum divinitus ordinatum. Ubi enim mandavit Christus, baptizatos sacro chrismate notari in fronte, additis solennibus verbis: *signo te signo crucis, &c.* inflata simul alapa, ad roborandam fidem? III. Verbum promissionis gratiæ de remissione peccatorum ac regeneratione Spiritus: quod testificetur & obsignet. Nullum enim edi potest ex toto Nov. Test. IV. Nec ordinarium ac perpetuum usum in Ecclesia, omnibus ejus membris communem. Siquidem Apostolica manuum impositio, temporaria solum fuit, atque etiam particularis circa eos, qui dono Spiritus Sancti miraculosè ornabantur. Succedit *Pœnitentia*, quæ destituitur I. Institutione divina, ut sit sacramentum. II. Elemento, quod simpliciter nullum habet, & in actu pœnitentis frustra quæritur. III. Verbo promissionis, quod obsignatur & confirmatur per signum externum. Siquidem promissio gratiæ, quæ pœnitentiæ sive pœnitentibus sit, aut est simplex in verbo Evangelii, aut insuper vestita sacramento tum Baptismi, qui dicitur resipiscencia, tum etiam sacra Cœnæ, quæ in remissione peccatorum dispensatur. IV. Usu perpetuo ac ordinario, quoad actus externi processum, qui indifferens est, & in Ecclesiis variè observatur. Tertio loco ponitur *Ordo* sive *Ordinatio*; quæ caret I. Institutione divina ut sit sacramentum. II. Elemento, quia nec impositio manuum, nec traditio instrumentorum, calicis, patinæ, libri Evangeliorum, baculi pastoralis, ac aliorum, signa sunt divinitus mandata. III. Verbo promissionis: nam illud quo utitur Episcopus; *Accipe potestatem in nomine Domini, &c.* in Scriptura non habetur, nec ad promissionem gratiæ propriè pertinet. IV. Denique usu ordinario, omnibus Ecclesiæ membris, tanquam ejusdem fœderis sociis, communi: cum ritus iste, antiqua consuetudine, ministerii Ecclesiastici sit proprius. Quartum ordine est *Matrimonium*, in quo similiter desiderantur omnia requisita veri sacramenti. I. Institutio divina non sit sacramentum: cum constet inde à prima creatione, ad generis humani propagationem ordinatum

LOC.  
XIV.

non Confirmationi.

non Pœnitentiæ.

non Ordini.

non Matrimonio.

LOC.  
XIV.non extre-  
mæ Vn-  
ctioni.

tum fuisse. A quo fine non deflexit in Nov. Testam. Matth. 19. v. 45.  
 II. Elementum, quod sit signum sacramentale à Christo præceptum.  
 III. Verbum promissionis gratiæ, matrimonio peculiariter annexum;  
 ut per illud confirmetur atq; applicetur IV. Usus ordinarius ac perpe-  
 tuus in sola Ecclesia N. T. quum matrimonium jure naturæ ac gentium,  
 infidelibus & fidelibus sit commune : utriusque etiam Testamenti Ec-  
 clesiæ pariter conveniat. Quintum & ultimum sacramentum, ex quing;  
 illis est *extrema Vnctio*, quæ rursus non est instituta à Christo ut sit sa-  
 cramentum : nec habet vel elementum ab ipso mandatum, quicquid  
 de oleo olivarum & unctione per illud adversarii garriant : vel etiam  
 verbum promissionis de gratia spirituali: quum unctio Apostolica dun-  
 taxat ad reficiendas vires & recuperandam valetudinem comparata  
 fuerit. Postremò non fuit ritus ordinarius ac perpetuus in Ecclesia;  
 sed charisma extraordinarium, ætate Apostolorum symbolicè adhi-  
 bitum, exinde verò paulatim usurpari desitum, deficientibus mira-  
 culis.

Antithesis Affirmans Heterodoxorum est : *Sacramenta pro-  
 priè dicta Nov. Test. esse septem ; nempe Baptismum , Confir-  
 mationem, Eucharistiam, Pœnitentiam, Ordinem, Matrimo-  
 nium, & extremam Vnctionem.*

Rationes  
Affirmantes  
Heterodoxæ.

Ἀναστροφή Antitheseos Affirmantis Heterodoxæ.

### Ex Natura Subjecti & Predicati.

Q. in hisce  
reperiuntur  
requisita  
sacramenti  
N. T. pro-  
priè dicti.in Confir-  
matione.in Pœni-  
tentia.

Vbi inveniuntur requisita sacramenti propriè dicti Nov. Test. ibi citra contro-  
 versiam est sacramentum N. Test. propriè dictum. Atqui nec in pluribus, nec in  
 paucioribus ritibus, quam in septem illis, inveniuntur requisita sacramenti pro-  
 priè dicti ; ceu sunt, signum sensibile sive ritus ; Promissio gratiæ ; nec non Lei-  
 mandatum. Ergò. Minor quoad Baptismum & Eucharistiam non patitur  
 quæstionem. De quinque reliquis facilis est demonstratio. Confirmatio ha-  
 bet I. Ritum externum, impositionem manuum. Act. 8. v. 15. cap. 19. v. 6.  
 II. Promissionem gratiæ Spiritus Sancti communicanda fidelibus baptizatis.  
 Luc. 24. v. 49. Iohan. 14. v. 16. 17. cap. 15. v. 26. cap. 16. v. 13. Act. 1. v.  
 5 8. III. Mandatum : quod ex ejusdem executione colligitur. Nunquam  
 enim Apostoli ita ordinariè & secure manus imposuissent omnibus baptizatis,  
 ut veniet super eos Spiritus Sanctus, nisi Dominus hoc eis mandasset. Act. 8.  
 v. 15. cap. 19. v. 6. In Pœnitentia Ritus externus est judicialis absolutio,  
 quæ pœnitenti obtingit veluti tessera quadam absolutionis interioris. Promissio  
 gratiæ est de remissione peccatorum post Baptismum patratorem. Iohan. 20.

v. 13.



v. 23. *Mandatum exstat* Matth. 4. v. 17. & Marc. 1. v. 15. repetiturque LOC. XIV.  
*Joh. 20. v. 22. 23. ubi & reliqua* hujus sacramenti requisitaprehenduntur.  
*Similiter in Ordine* sive Ordinatione omnia ista insunt. *Ritus externus est* in Ordine.  
*impositio manuum*, cujus frequentissima mentio in Scripturis. *A. Tor. 6. v. 6. cap.*  
*13. v. 3. 1. Timoth. 4. v. 14. 2. Timoth. 1. v. 6. Promissio gratiæ* exponitur,  
*1. Timoth. 4. v. 14. 2. Timoth. 1. v. 6. Additur quoque institutio* sive manda-  
*tum* A. Tor. 13. v. 2. 3. cap. 20. v. 28. Ephes. 4. v. 11. 12. *Insuper nec Matri-*  
*monio* quicquam horum deesse constat. *Ritus sacramentalis est* contractus vi-  
*visibilis* inter marcm & feminam: qui magnum sacramentum appellatur, Ephes.  
*5. v. 32. Promissio gratiæ* annexa ritui ponitur in conjunctione Christi & Ec-  
*clesiæ*, ibid. v. 26. & seqq. Denique institutio divina in Nov. Test. narratur à  
*Matthæo*, cap. 19. v. 6. his verbis: Quod Deus conjunxit, homo ne sepa-  
*ret. Iam de extrema* unctione etiam res est evidentior ex Iacobo, cap. 5. v. in Extre-  
ma unctione.  
*14. 15. Etenim signum* hic statuitur, sacrum illud oleum, quo moribundi inun-  
*guntur à Sacerdote. Promissio gratiæ* offert remissionem reliquorum omnium  
*peccatorum*, cum morbi corporalis levamine, si ita expediat. *Mandatum verò*  
*non potest esse dubium aut obscurum*, ubi in nomine Domini cuncta peraguntur.  
 R E S P. Major syllogismi principalis discussa fuit controversia ante-  
 cedente: ex qua nihil hic repetemus. Minor negatur de sacramentis  
 quinque controversis. In ordine probationis meritò notatur, institu-  
 tionem divinam, quæ certè efficientis rationem habet, ubique post-  
 poni signo sive ritui; itemque promissioni gratiæ: obtentu quidem  
 plausibili, quod ex utroque sufficienter concludi possit; revera autem  
 quod in ea probanda deficere se sentiant. In in examine singulorum  
 clarius patefcet. *Primò* Sacramenti *Confirmationis*, non magis *Ritus*,  
 quam *Nomen* ostendi potest ex Scriptura. Sane adhibuerunt Apo-  
 stoli *χειροθεσίαν* sive manuum impositionem A. Tor. 8. & 19. Sed cum  
 id factum constet in visibili dispensatione Spiritus Sancti, pro Ecclesiæ  
 nascentis conditione, & quidem ex promissio speciali: manifestum est  
 ritum extraordinarium, eoque temporarium solum fuisse: cujus usus  
 una cum aliis miraculis desuit. Nihil nunc dicemus de chrismate, &  
 unctione Episcopali: quæ omninò ab Apostolica *χειροθεσίαν*.  
 Quemadmodum nec omnes baptizati hujus ritus participes facti sunt.  
*Promissio gratiæ* de charismatis visibilibus conferendis, singularis fuit.  
 Illa vero quam sacramenta testificantur & obfignant, est fœderalis, fœ-  
 deratis omnibus communis. Eamque Deus veraciter implet per me-  
 dia, quæ ipsemet ordinavit, non quæ superstitio humana excogitavit.  
 Denique *Mandatum* perpetuæ observationis in Ecclesia, ex qualicum-  
 que executione nulla necessitate deducitur: tum quia executio il-  
 la libera ac variè omninò adhibita fuit ab Apostolis: tum quia ad tem-

I.O.C.  
XIV.

pus tantum duravit cum ipso miraculo : tum etiam quia ab hodierna Pontificiorum toto genere discrepat. *Secundo Pœnitentiam* mandatam à Deo, eique gratam esse, si ex verbi præscripto præstetur, quis neget ? Caterum Absolutionem Pœnitentis, quæ fingitur esse *Ritus* sacramentalis, ubi ista verborum formula aut ceremoniarum apparatus vel Christus instituit, vel Apostoli ejus usurparunt ? Aut quid omnino signis sacramentalibus affine habet ? *Promissio gratiæ* agit quidem de remissione peccatorum. Sed est nuda ac simplex promissio, non vestita aut confirmata symbolis externis ; cujusmodi in promulgatione Evangelii perpetua est. Deficiente signo tanquam relato, signatum, quod sit correlatum, salvum esse nequit. Postremò *Mandatum* nihil ad Pœnitentiæ sacramentum in specie ; sed ad ministerium Evangelii claviumque potestatem in genere pertinet. 1. Corinth. 4.v.1. 2. Corinth. 5.v.19. 20. Quod argumento à pari Servator confirmat Johan. 20.v.23. his verbis : *Sicut misit me Pater, ita & ego mitto vos.* At ille misit Filium ad Evangelizandum, Luc. 4.v.18. ex Esa. 61. v. 1. 2. Sic ergo Apostoli quoque missi fuerunt. Dicta *Matth. 4.v.17. & Marc. 1.v.15.* alius sunt generis : quibus officium auditorum propriè definitur. Quumque posterius sit *ἐξουσιαν* prioris, si pœnitentia ordinatur in sacramentum, quidni etiam ipsa Fides ? *Tertio Ordinem* sive *Ordinationem*, si unum sacramentum esse volunt, tam dispares ritibus ac moribus Ordines, quo pacto eidem satis convenient ? Sin multiplex esse agnoscunt, numerum septenarium ipsimet laxant & abolent. *Ritus* impositionis manuum ex Vet. Test. repetitus, ordinationi est communis cum multis aliis, etiam cum confirmatione. Nec sacramentale quicquam habet traditio instrumentorum, ei humano consilio copulata, quam totam nescit sacra Scriptura. *Promissio gratiæ* ad munus exercendum est duplex : Una de sufficiens donis, ut sint idonei ministri Nov. Testam. 1. Cor. 3.v.5. 6. Altera, de largiendo salutari successu, ne opera sit inanis. 1. Cor. 15.v.58. Utraque verò ministerii Ecclesiastici est propria ; quæ cum promissione gratiæ fœderalis confundi non debet. *Mandatum* etiam quod allegant, aliud est expressum & speciale, sed alienum ab instituto : uti omnes loci circumstantiæ docent Actor. 13.v.2. 3. Cum Paulus & Barnabas ibi nec ordinem, nec sacramentum ejus fuisseperint : aliud verò implicitum & generale, v. 9. Actor. 20.v.28. Ephes. 4. v. 11. 12. ex quo divina Ministerii Ecclesiastici institutio convenienter asseritur. Ordinatio sacramentalis nihilo rectius concluditur, quam Apostolatus & Prophetia Nov. Test. sacramentis accensentur. *Quarto Matrimonii* sacramentum potissimum exculpunt ex loco Apostolico *Eph. 5.v.3.* 2. generatim & ambigüe reddito à veteri Interprete ; à Scholasticis

Eph 5.v.  
32. explicatur.

cis autem detorto ad constituendum sacramentum. Proinde duas falsas hypotheses ei substernunt. *Vnam* : quod τὸ μυστήριον μέγα interpretantur de sacramento propriè dicto. Atqui vox illa non signum , sed rem signatam spiritualem usitatè declarat in Scriptura & Ecclesia, Matt. 13. v. 11. Ephes. 1. v. 9. cap. 3. v. 3. Coloss. 1. v. 26. 1. Timoth. 3. v. 16. & alibi. Tum etiam latius patet, quam nomen sacramenti. Non enim quodvis mysterium dici potest sacramentum ; sed illud demum, quod gratiam salutis offert verbo promissionis , & symbolo externo, divinitus instituto, confirmat. *Alteram* quoque : quod rationem mysterii ponunt in conjugio maris & fœminæ. Quum Apostolus diserte illud interpretetur de Christo & Ecclesia ipsius, v. 32. Idem evincunt tum forma exclamationis, habens τὸ & admirationis ; tum series antecedentium inde à v. 26 27. His fulcris subversis, tota sacramenti hujus structura corrui. *Ritus* sacramentalis nullus apparet : nec quem ipsi comminiscuntur, quadrat ullo modo. Sic etiam *Promissio gratiæ* nulla additur Matrimonio. Sed quod frequens Christo ejusq; Apostolis, res corporalis ad spiritualementem, conjugium terrenum ad cœleste metaphorice significandum & adumbrandum transfertur. Imago igitur rei spiritualis proponitur in matrimonio : Sacramentum ejus nullum conditur aut præcipitur. *Matth.* 19. v. 6. Christus primam matrimonii institutionem repetit & declarat, contra divortiorum abusus. Uti ergò initio non fuit sacramentum, ita nec tunc esse cœpit. Quum etiam ipsi in Nov. Test. matrimonium, ceu fœdum excrementum & carnis opus, Deo displicens, palàm incesse haud verecundentur ; quâ fronte idem sacramentis annumerant, & symbolum gratiæ divini haberi volunt ? *Quinto* & ultimo *extremam Vnctionem* quod attinet, hujus præsidium unicum est locus *Jacob.* 5. v. 14. 15. sed qui explicandus est ex *Marc.* 6. v. 13. ceu parallelo suo, nec sensum diversum admittit : quicquid etiam discriminis Sophistæ excogitent. Est quidem istic *elementum*, oleum, cum *Ritu* unctionis, idque symbolicum, non medicinale. Sed symbolum est non sacramentalis significationis atque oblationis gratiæ, verum miraculosæ sanationis : cujus donum tum vigeat in Ecclesia. Adhibebatur quoque circa ægros, valetudinis recuperandæ gratia ; non circa moribundos, desperata jam valetudine. Administri verò unctionis istius erant Presbyteri, etiam plures hoc charismate præditi, ut alias circumstantias taceam : Quarum nulla omninò in chrismate Papali servatur, aut deprehendi potest. *Promissio gratiæ*, symbolo annexa, loquitur & intelligenda est de gratia sanationum *Marc.* 6. v. 7. 13. cap. 16. v. 18. ac planè diversa est à gratia salutis, in fœdere promissa. Meminit sane Jacobus etiam remissionis peccatorum : sed quæ ad orationem fidei refertur.

*Jac.* 5. v. 14.  
15. explicatur.

LOC.  
XIV.

refertur. Sicut passim in Christi miraculis distinguitur remissio peccatorum à morborum sanatione. *Mandatum* nomine Domini contineri non diffitemur. Est vero illud tale, quale Marcus describit, cap. 6. & 16. Nempe singulare & temporarium, eos solum spectans, qui christi illud sanationum tum acceperant, ejusque sibi conscii erant.

Q. septem  
requiruntur  
in vita cor-  
porali.

II. *Vita corporalis ac spiritualis certa est analogia ac conveniens congruentia. Sed in vita corporali septem omnino requiruntur: generatio, augmentatio, nutritio, remedium contra morbos, & contra reliquias morborum, propagatio, ac autoritas publica defensionis causa.* Ergo etiam in vita spirituali septem requiruntur, in analogia, ac per totidem sacramenta homini conferuntur: per Baptismum Regeneratio; per Confirmationem Augmentatio; per Eucharistiam Nutritio; per Penitentiam Remedium contra peccatum; per Unionem extremam Remedium contra reliquias peccati; per Matrimonium Propagatio hominum ad cultum Dei deputandorum; per Ordinationem postremo eorundem Directio ac Gubernatio. Major ex locis comparatur Scriptura, circa utriusque generis vitam facile demonstratur. Minorem ipsa vita mortali in terris conditio, nec non communis experientia satis suaverque comprobant. **R E S P.** Cum hæc aliaque argumenta adferant Adversarii, non tam probationis quam illustrationis gratia: unde etiam congruentias vocare solent: non est cur iis operosè refellendis immoremur. Paucis igitur & hic & in sequentibus nos expediemus. Major non est universalis: sed in iis tantum valet, in quibus ipsa Scriptura faciem præfert ac monstrat similitudinem, verbi gratia: Johan. 3. v. 3. & seqq. cap. 6. v. 26. 27. & seqq. 1. Petr. 1. v. 23. & alibi. Secus, ratio per se luxurians vagabitur in infinitum, & congruentias incongruas sine fine dabit. Minor præcisè & exclusive accepta, negatur: cum numerus ille vel in arctiorem contrahi, vel in latiore expandi possit, pro cuiusque ingenio aut scopo. *Conclusio* etiam deficit in applicatione thesæos ad hypothesein secundum Scripturam: nec magis sacramenta N. T. quam Vet. certo numero constringit & definit.

Q. septem  
numeren-  
tur uni-  
verse pec-  
cata.

III. *Sacramenta ordinata sunt divinitus in remedium contra culpam & penam peccatorum nostrorum.* Atqui peccata septem universè numerantur: Originale, actuale mortale, ac veniale, ignorantia, impotentia sive infirmitas, malitia, & concupiscentia. Ergo septem quoque erunt sacramenta, nempe Baptismus contra peccatum originale; Penitentia contra actuale mortale; Unctio extrema contra veniale; Ordinatio contra ignorantiam; Confirmatio contra infirmitatem; Eucharistia contra malitiam; & denique Matrimonium contra concupiscentiam. **R E S P.** Falsa est utraque propositio. Major sensu Pontificiorum: qui occultam quandam vim delendis peccatis, quæ insita sit sacramentis, comminiscuntur. Cum revera tantum sint

sym.

symbola ac tessera remissionis peccatorum, ac renovationis naturæ à <sup>L O C.</sup> peccatis. Accedit insuper consequentis fallacia. Si maximè eum in <sup>XIV.</sup> usum essent ordinata: quæ ratio est, ut pro speciebus ac numero peccatorum, multiplicentur eorum remedia? Sanguis Jesu Christi mundat nos ab omni peccato 1. Joh. 1. v. 7. Et Spiritus ejus quicquid omnino est inhærentis pravitatis emendat ac abolet paulatim in nobis. Tit. 3. v. 5. *Minor* quoque: tum quia peccata quædam venialia facit contra Scripturam Deut. 27. v. 26. Gal. 3. v. 10. tum quia ad explendum numerum ignorantiam, infirmitatem, impotentiam, ac concupiscentiam peccatis accenset: quæ tamen Pontificii tantum habent pro pœnis propriè dicti peccati.

IV. *Numerus Sacramentorum analogicè respondet numero virtutum.* Ratio: quia constat Sacramenta esse instituta in adiutorium virtutum. Atqui <sup>Q. sint septem virtutes.</sup> tres sunt virtutes Theologica: Fides, Spes, Charitas; quatuor Cardinales: Iustitia, Fortitudo, Prudentia, & Temperantia. Totidem igitur sunt Sacramenta singulis virtutibus respondentia; Fidei Baptismus; Spei Confirmatio; Charitatis Eucharistia; Iustitiæ Penitentia; Fortitudinis Vnctio extrema; Prudentiæ Ordo; Temperantiæ Matrimonium. R E S P. Major est arena sine calce: eaque facilitate rejicitur à nobis, qua ab adversariis adseritur. Esto: sint Sacramenta adiutoria virtutum, quatenus ad eas incitant & impellunt usurpantes, ex novo stipulationis nexu. Quid verò hoc facit ad constituendum eorum numerum? veletiam ad singula Sacramenta singulis virtutibus seorsim aptanda? *Minor* confundit heterogenea, Theologiam Christianam, cum Ethica Philosophia. In Theologia tradi solent ex Paulo tres principes virtutes, fides, spes, charitas: sed quæ latè acceptæ cæteras omnes, etiam eas, quæ Cardinales dici solent, sub se complectuntur. In Ethicis quoque, virtutes Cardinales, tanquam quatuor summa genera virtutum proponuntur. Utrobique igitur deficit quæsitus ille numerus septenarius.

V. *Numerus perfectissimus, idemque celeberrimus convenit, & tribuendus* <sup>Q. numerus septenarius sic perfectissimus.</sup> *est Sacramentis N. Test. Sed numerus ille est septenarius; ut liquet partim ex expiationibus, Exod. 29. Lev. 4. 8. 13. 14. 15. 16. 23. Num. 19. Deut. 15. 2. Chron. 29. Iobi 42. partim ex visionibus, præcipuè Apocalypticis, in quibus Spiritui S. familiaris est iste numerus. Ergo septem sunt Sacramenta: non plura, non pauciora.* R E S P. Major nihil est quam puerilis petitio principii; nec magis valet pro numero Sacramentorum in N. Test. quam olim in Ver. Ad *Minorem* dicimus, septenarium numerum perfectum censeret ex creatione: quod Deus absolutis intra primos sex dies operibus suis, die septimo quievit: institutoque Sabbato nume-  
Ffff rum

LOC.  
XIV.

rum illum sacrum & solennem esse voluit. Sed non minus celebres sunt alii numeri; binarius, ternarius, atque etiam ipsa *μὴν* sive unitas. Quid enim perfectius Deo? quem unum essentia, trinum vero personis agnoscimus ac veneramur. Ut si ex mysteriis numerorum definienda sit controversia, potius unum aut tria Sacramenta, quam septem constituenda videantur.

*Undecima*  
*Pontificio-*  
*rum: An*  
*Baptismus,*  
*Confirmatio,*  
*& Ordo cha-*  
*racterem*  
*indelebilem*  
*animæ im-*  
*primant?*

UNDECIMA Pontificiorum: *An tria Sacramenta N. Test. Baptismus, Confirmatio, ac Ordo, characterem animæ indelebilem imprimant?*

*Pontificii*  
*assurmant.*

De Characterē Sacramentali, quam variæ sint inter se discrepantes Scholasticorum opiniones, referre nihil attinet. Sententia Concilii Tridentini, prout eam repetit & declarat Bellarminus lib. 2. de Sacramentis cap. 19. ita habet: *Esse signum aliquod spirituale, vi trium N. Test. Sacramentorum animæ impressum; non tanquam relationem, sed absolutam & indelebilem qualitatem: cujus officia sint: aptum facere ad cultum Dei: configurare Christo & ab aliis distinguere. Atque hoc ut dogma fidei etiam sub anathemate credendum proponitur, & unicum non iterandi Baptismi fundamentum statuitur. Orthodoxi characterem illum ignotum Scripturæ, & priscis Patribus inauditum, velut phantasticum Sophistarum commentum rident & explodunt. Characterem verò alium reperiunt in Scriptura, & adversariis libenter concedunt, qui est bestię & nominis ipsius: quem characterem cultoribus suis Antichristus imponit; hū verò in frontibus ac manibus suis gerunt. Apoc. 13. v. 17.*

*Orthodoxi*  
*negant.*

Thesis Negans Orthodoxorum est: *Nullum Sacramentum N. Test. characterem animæ indelebilem imprimere.*

*Rationes*  
*Negantes*  
*Orthodoxæ.*

κατακυλῆ Thesis Negantis Orthodoxæ.

Ex Natura Subjecti.

*Q. non en-*  
*tia sunt*  
*Confirmatio*  
*& Ordo.*

I. Non entis nulla sunt accidentia vel operationes: entis verò non alia sunt accidentia & operationes, quam determinatæ ad naturam ipsius. Confirmatio & Ordo sunt non entia: sive non sunt Sacramenta; ut ante demonstratum est. Baptismus autem est quidem ille Sacramentum, sed non determinatum à Deo in Scriptura ad illam operationem, quam ei affingunt. Ergo.

II. Omnis



II. Omnis Sacramentorum efficientia sive efficacia pendet à divina institutione. *Charakter sacramentalis non pendet à divina institutione in N. Test. Ergo. Major per se est manifesta. Minor probatur, partim ex formula institutionis, in qua karakter sacramentalis nusquam apparet: partim ex iis quæ Sacramentum intrinsecè constituunt: cum neque ad signum, neque ad signatum verè pertineat, aut referri possit.*

III. Sacramentorum eadem est operatio, eadem efficacia saltem quoad speciem, etsi gradu differat. Sed Eucharistia in N. Test. nullum imprimit aut relinquit karakterem. Ergo. *Minorem statuunt ipsimet. Majorem nos extendimus etiam ad Sacramenta V. Test. cuius ratio est: Quod omnia Sacramenta tam V. quam N. Test. sunt signa fœderis, ac sigilla justitiæ fidei: ut alibi docuimus, eadem igitur sit oportet utrorumque vis & efficacia.*

### Ex Natura *Prædicati*.

I. Karakter, qui est signum propriè dictum, in relatione consistit. Karakter sacramentalis Pontificiorum non consistit in relatione, sed in absoluta quadam qualitate. Ergo non est talis, qui signum dici possit. *Minor est hypothesis Pontificia. Veritas Majoris confirmatur ex natura tam karakteris, quam signi: quorum utrumque cum ad aliud referatur, etiam relativum est, & in relatione consistit.*

II. Quod inducitur & aboletur non est indelebile. Karakter ille sacramentalis, quem fingunt adversarii, inducitur & aboletur in quibusdam. Ergo indelebilis non est. *Minor adstruitur ex propriis ipsorum hypothesis. Docent namque I. omnem internam gratiam, animis inditam, sæpè amitti: semper autem posse amitti. II. pro merè Laicis habendos esse eos, qui olim in Ecclesia Rom. sacerdotio functi, Evangelium inter Reformatos prædicant. III. Tria illa officia, quorum gratia confertur karakter, in hæreticis & apostatis plane cessare.*

Antithesis Affirmans Heterodoxorum est: *Tria Sacramenta N. Test. Baptismum, Confirmationem ac Ordinem, karakterem animæ indelebilem imprimere.*

Ἀντιθέσις Affirmantis Heterodoxæ.

Rationes  
Affirmantes  
Heterodoxæ.

### Ex Natura *Subjecti*.

I. Quod absolute & sine fide prodest, ac propter karakterem animæ semel impressum sine

LOC.  
XIV.

fide profi-  
& propter  
characte-  
rem illum  
iterari ne-  
queat.

*impressum, iterari nequit, ab eo certè character indelebilis ipsi anima insidet ac inheret. Baptismus absolutè & sine fide prodest, & propter characterens huiusmodi, nec Baptismus, nec Confirmatio aut Ordo iterari possunt in N. Test. Ergo, Minor est bimebris. Prius constat argumento ab absurdo: alioquin Deus in nova lege Baptismum frustra & in vanum instituisset. Posterius hinc patet: quod nulla alia causa vel sit, vel dari possit, cur tria illa Sacramenta non sint iterabilia in N. Test. RES P. Missa Majore, neganda est Minor. Quæ priore membro apertè contradicit Christo, Marc. 16. v. 16. & naturam usumque Baptismi pervertit. Altero partim principium petit: nam alia causa non iterandi baptismi, ex ipsa baptismi natura & proprio ejus sine depromta, jam supra à nobis explicata est: partim ex falsa hypothefi procedit; quoad catechumenorum confirmationem: partim denique falsum asserit: nimirum impositione manuum semel ordinatum ad ministerium docendi, non posse iterum ordinari ritu eodem. Quod vel Pauli exemplo refellitur Actor. 9. v. 17. & Cap. 13. v. 3. inter se collatis.*

Q. Circum-  
cisio reli-  
querit ali-  
quod cau-  
terium.

*II. Circumcisio fuit Baptismi nostri typus quidam ac figura. Sed circumcisio relinquebat in corpore quoddam resecti præputii cauterium. Ergo, ut typo respondeat veritas, etiam Baptismus in anima characterem aliquem relinquit; juxta vaticinium Esaia Cap. 66. v. 19. RES P. Major falsa est. Baptismus dici potest antitypus circumcisionis, tanquam ritus novus respondens veteri, argumento loci 1. Petr. 3. v. 21. Res signata nec fuit, nec esse potuit: utpote quæ in circumcissione cordium ἀρχαῖον ἦν ponitur Deut. 30. v. 6. Deinde ut maximè fuisset, veritas tamen rei spiritualis, haud aliunde quam ex Scriptura æstimanda foret: quæ characterem illum prorsus ignorat. Esa. 66. v. 19. Signi voce notatur professio ac prædicatio fidei Christianæ: non character aliquis animi intus latens.*

### Ex Natura Prædicati.

Q. unctio  
& ob-  
signatio per  
Sp. S. ob-  
tingat in  
tribus illis  
sacramen-  
tis.

*I. Unctio & obsignatio fidelium per Spiritum S. est character sacramentalis: & quidem indelebilis. At illa contingit in tribus illis Sacramentis, siue in usu eorum. Ergo in tribus illis Sacramentis character sacramentalis, isque indelebilis, verè imprimitur. Major nititur testimonio Scriptura: quæ docent unctionem & obsignationem fidelium per Spiritum S. 2. Cor. 1. v. 21. 22. Ephes. 1. v. 13. 14. Cap. 4. v. 30. tum etiam indelebitatem ejus, hoc est, permanentem ejus vim. Ezech. 9. v. 4. Apoc. 7. v. 3. Minor verò evidens certaue est, etiam ab experientia; testante olim in Baptismo, Confirmatione ac Ordinatione datum fuisse Spiritum Sanctum. RES P. Major est falsissi-*

ma.

ma. Illa enim nec nomine, nec re ullatenus conveniunt. Nomen characteris nec illis, nec aliis locis similibus occurrit. De Sacramentis quoque ibi sermo non est. Res vero ipsa toto genere est diversa. Si quidem unctione illa & ob signatione per arrhabonem Spiritus metaphorice declaratur communicatio gratiæ spiritualis, & confirmatio cordium de adoptione nostra filiali ac salute æterna. Utraque propria est fidelium, & per fidem tantum obtinetur. Insuper non minus ad V. quam ad N. Test. pertinet: ubi idem datus fuit fidei Spiritus. 1. Cor. 4. v. 13. Nihil horum de fictitio illo characterē verè dici potest. Nec valet exceptio: unctionem illam & ob signationem fieri mediante tali characterē. Nam efficax est Deus per media à se instituta, non ab hominibus conficta. Denique Ezech. 9. & Apocal. 7. typicè promittitur conservatio electorum, cum in pœnis impiorum, tum etiam in seductione Antichristi. Etenim sigillum est symbolum electionis divinae, 2. Tim. 2. v. 19. signati sigillo sunt electi à Deo ad vitam æternam. Apoc. 14. v. 1. Num ergo gratiam electionis secernentem servandos à damnandis in characterem utrisque communem convertent? Hæc de Majore. Cui si aptetur propositio Minor, jam patescit fallacia quatuor terminorum. Spiritus S. olim conferebatur in Baptismo, Confirmatione sive impositione manuum, & ordine, quoad charismata, tum miraculosa & extraordinaria, tum etiam singularia Ministerii: quæ tamen per se non erant salutaria. At unctio & ob signatio Spiritus S. de donis salutaribus tantum intelligendæ sunt: vel neganda erit Minor, quod omnes quicumque baptizantur, confirmantur & ordinantur, consortes fiant hujus unctionis atque ob signationis.

II. Deus quos diligit, iisdem infundit certas qualitates fidei, spei & charitatis. Ergo & characterem imprimit iis, qui utuntur Sacramentis. Ratio est: quia absque eo non sunt apti ad percipienda Sacramenta, aut alia officia præstanda. RES P. Consequentia Logicè simul & Theologicè labascit. Logicè: nam à genere ad speciem affirmatè non rectè concluditur: multominus ad speciem controversam, imo commentitiam. Theologicè quoque: partim quia Deus non diligit omnes saltem ad salutem, qui Sacramentis utuntur: partim quia gratia interior, disponens & aptos reddens utentes Sacramentis, non semper conjuncta est cum signo externo. Verum Deus eam liberè dispensat, ubi vult, quando vult, & quantum vult. Rom. 9. v. 18.

Q. quos diligit iis Deus infundat certas qualitates.

LOC.  
XIV.

Duodecima  
Pontificio-  
rum: An  
Baptismus  
Iohannis re  
idem fuerit  
cum Bapti-  
smo Christi?

## DUODECIMA Pontificiorum: *An Baptismus Iohannis re sive essentia idem fuerit cum Christi Baptismo?*

Controversia de Baptismo Iohannis, in plures quaestiones diduci solet. Prima est: Fueritne à Deo institutus? Secunda: Num habuerit annexam sibi promissionem gratiae? Tertia: An dispensatio gratiae salutis per eum facta sit? Quarta: Vtrum baptizatos à Iohanne oportuerit rebaptizari Christi baptismo? Omnes hasce quaestiones contrahimus in unam generalem de unitate sive identitate essentiali utriusque Baptismi: Quam Orthodoxi affirmant: Pontificii verò, suis quibusdam haerentes hypothesebus, negant. Beilarm. lib. 1. de Baptismo, Cap. 19. 20. 21. 22. 23. & praefer ipsam plerique alii. Opinioni Pontificiorum accedunt & assentiuntur tum Sociniani, tum etiam Anabaptista: qui inde Anabaptismi sui praesidium arcessunt.

Thesis Affirmans Orthodoxorum est: *Baptismum Iohannis re sive essentia unum eundemque fuisse cum Christi Baptismo.*

Rationes  
Affirmantes  
Orthodoxæ.

ΚΑΤΑΧΩΝ Theseos Affirmantis Orthodoxæ.

Ex Natura Subjecti & Predicati.

Q. omni-  
bus causis  
tam inter-  
nis quam  
externis  
idem est  
cum Bapti-  
smo Chri-  
sti.

I. Qui baptismus omnibus causis tam internis quam externis est idem, is re sive essentia est idem. Baptismus Iohannis omnibus istis causis idem est cum Christi Baptismo. Ergo etiam re sive essentia idem est. Major est extra controversiam. Minor conficitur inductione utrius generis causarum. *Causa efficiens* Baptismi Iohannis, est Deus sive institutio divina. Testatur enim se missum esse à Deo ad baptizandum Joh. 1. v. 33. atque verbum Dei de administrando baptismo ad se factum fuisse, Lucæ 3. v. 3. 4. Quod & Christus approbat dum baptismum ipsius non ab hominibus, sed à Deo deducit Matth. 21. v. 25. ac Dei consilium vocat. Luc. 7. v. 30. *Materia externa* Baptismi ipsius fuit Elementum aquæ: ut qui aqua baptizavit, Joh. 1. vers. 33. Matth. 3. v. 11. *Interna* verò erat promissio gratiæ de remissione peccatorum ac regeneratione Spiritus: quarum expressa mentio exstat. Matth. 3. v. 7. 8. Marc. 1. v. 4. Luc. 3. vers. 3. Act. 19. vers. 4. 5. *Forma* fuit testificatio & obsignatio promissionis per aquam, & immersionis sive ablutionis ritum. Eam declarant: partim phrascolo-

gia Scripturæ, Marc. 1. v. 4. Luc. 3. v. 3. Johannes prædicavit baptismum resipiscentiæ in remissionem peccatorum: & Actor. 19. v. 4. Johannes baptizavit baptismum resipiscentiæ in nomen Domini Jesu: partim etiam promissionis ipsius cum hoc elemento ejusque ritui copulatio, ibid. & Luc. 7. v. 30. *Finitis* fuit confirmatio baptizatorum de gratiâ Dei, eorum segregatio ab infidelibus ac Pharisæis hypocritis, & in cœtum Ecclesiæ, sive in sanctam ejus communionem receptio, Actor. 2. v. 38. & seqq. Atqui omnes istæ causæ etiam in Christi baptismo inveniuntur, nec dari possunt aliæ à quibus constitutus sit, aut ex quibus constet: ut alibi ostendimus. Ergo Baptismus Johannis, causis tam internis, quam externis idem fuit cum Christi Baptismo.

II. Identitas effecti arguit identitatem causæ. Baptismi Johannis eadem fuerunt effecta, quæ Baptismi Christi. Ergo ipse quoque Baptismus fuit idem cum eo. *Major* patet. *Minor* probatur collatione effectuum sacramentalium; quæ utrique sacramento in Scriptura sacramentaliter attribuuntur. Hujusmodi sunt: Resipiscencia, Marc. 1. v. 4. & Actor. 2. v. 38. Remissio peccatorum: Luc. 3. vers. 3. & Actor. 22. v. 16. Fides in Christum: Actor. 19. v. 4. 5. & Marc. 16. v. 15. 16. Spiritus S. quoad dona ordinaria. Actor. 18. v. 24. & Cap. 2. v. 38. 39. Segregatio ab infidelibus & hypocritis, Matth. 3. v. 6. 7. Luc. 3. v. 7. & Actor. 2. v. 38. 39. & sequentibus.

III. Baptismus Christi tanquam capitis, & fidelium in N. Test. tanquam membrorum ejus, unus idemque est re sive essentia: non alius atque alius. Sed Baptismus Christi, quo ipse ceu caput fidelium suorum baptizatus est, fuit Baptismus Johannis: ille vero quo omnes N. Test. fideles, tanquam membra ipsius tinguntur est Baptismus à Christo institutus, & ab Apostolis ejus administratus. Ergo uterque re sive essentia est idem baptismus. *Minor* evidens est ex historia Evangeliorum & Actorum. *Major* duplici ratione stabilitur. Una est; quod Baptismus est symbolum unitatis fidelium in uno corpore mystico. Ephes. 4. v. 5. non modo inter se, 1. Cor. 12. v. 13. sed etiam cum Christo, tanquam capite, Gal. 3. v. 27. Unde etiam prior baptizari voluit, Matth. 3. v. 15. Altera est: quia circumcisio ejus una fuit cum reliqui populi circumcissione. Luc. 2. v. 21. Ergo Baptismus quoque idem est cum populi baptizati baptismo, non alius atque alius.

IV. Baptismus Evangelii sive N. Test. unus tantum est. Baptismus Johannis est Baptismus Evangelii sive N. Test. Ergo unus idemque est cum Christi Baptismo. *Majorem* sancit Apostolus, Ephes. 4. v. 5. *Vnum est Baptisma.* Loquitur utem de Baptismo Evangelii sive Novi

Testa-

L O C.  
XIV.

Q. eadem  
fuerunt  
utriusque  
Baptismi  
effecta.

Q. Bapti-  
smus Chri-  
sti capitis,  
& fidelium  
in N. Test.  
membro-  
rum ejus  
unus idem-  
que est es-  
sentia.

Q. Bapti-  
smus Joan-  
nis est Eu-  
angelii seu  
N. Test.

L O C.  
XIV.

Testamenti; utpote quod confert cum una vocatione per Euangelium, v. 4. itemque cum uno Domino in N. Test. qui est Christus in carne manifestatus, v. 5. Minor probatur. I. quia principium Evangelii disertè ponitur in Ministerio Johannis, Marc. i. v. 1. Sed Baptismus Johannis erat pars haud postrema ministerii ipsius, Joh. i. v. 33. II. quia Baptismus Johannis testabatur de Christo jam exhibitio. Actor. 19. v. 4. 5. quod testimonium N. Test. proprium est. III. omnes Prophetæ & lex usque ad Johannem prophetarunt, Matth. 11. v. 12. Ergò in Johanne V. Test. desinit, & cœpit Nov. atque ita Baptismus ipsius fuit Baptismus N. Test.

Antithesis Negans Heterodoxorum est: *Baptismus Johannis re sive essentia unum eundemque non fuisse cum Christi Baptismo.*

Rationes  
Negantes  
Heterodoxæ.

Ἀντιθεσις Antitheseos Negantis Heterodoxæ.

Ex Natura Subjecti & Prædicati.

Q. suum  
Baptismum  
non à Deo  
acceperit,  
sed ipse  
fuit ejus  
author.

I. *Qui Baptismum suum non accepit à Deo, sed ejus ipsemet autor fuit, hujus Baptismus non potest esse unus idemque cum Christi Baptismo; qui Deum autorem habet. Iohannes Baptista baptismum suum non accepit à Deo, sed ipse fuit ejus autor. Ergo. Minor bisariam confirmatur. I. quod divina institutione ejusque formula caret. II. quod passim denominationem sortitur à Iohanne, tanquam à primo proprioque authore. Matth. 21. Marc. 11. Luc. 20. Actor. 18. & 19. R E S P. Minor, unà cum utraque ratione abundè refellitur ex iis, quæ supra de causa ejus efficiente dicta sunt. Institutio Baptismi Johannis non alia fuit quam ministerii ipsius. Joh. i. v. 33. hoc est cœlestis ac divina. Matth. 21. v. 25. Luc. 3. v. 3. Sub qua formula institutionis implicite continetur, postea repetitione declarata à Christo, & expressius tradita Matth. 28. v. 19. Marc. 16. v. 15. 16. Ipse vero Baptismus Iohannis appellatur: tum absolute, quatenus fuit primus ejus administrator in N. Test. Joh. i. v. 33. tum etiam relatè ad Baptismum Christi, administratum per Apostolos: quatenus non erat ornatus donis illis visibilibus Spiritus S. quæ Baptismum Apostolorum comitabantur, Actor. 18. v. 24. Sed neutra ratio causam adversariorum juvat aut sublevat.*

Q. Baptismus  
Johannis non  
fuit, it mli  
externa  
corporis  
loutic.

II. *Cujus Baptismus nihil fuit nisi externa corporis lotio, nec idem esse potuit cum Christi Baptismo. Baptismus Iohannis aliud nihil fuit. Ergo. Major non requirit probationem. Minor inde constat: quod Baptismus Iohannis fuit*  
elemen-



*clementum sine verbo; ritus sine certa significatione. Vbi enim aut verbum promissionis, aut invocatio Trinitatis in eo habetur?* RESP. Minor blasphemata est, non tam in Johannem Baptistam, quam in Deum autorem Baptismi ipsius. Verbum promissionis jam ante in materia ejus monstratum fuit. Invocationem quoque Trinitatis, saltem implicitam, ei non defuisse modo ostendimus. Si etiam tota Trinitas sensibilibiter sese patefecit in Christi orantis Baptismo; quomodo fides aut cultus Trinitatis à Baptismo Johannis abesse potuit, qui credentibus solum ac resipiscentibus conferebatur in remissionem peccatorum?

III. *Quod non habuit eandem vim ac efficaciam, quam habet Baptismus Christi, non est idem cum eo. Baptismus Iohannis non habuit illam vim & efficaciam. Ergo. Minor demonstratur partim Dictis Scriptura, Matth. 3 v. 11. Marc. 1. v. 8, Luc. 3. v. 16. Iohan. 1. v. 26. partim Rationibus. I. Quia Iohannes tantum erat praeursor Christi, & vox clamantis in deserto: Parate viam Domini. Luc. 1. v. 17. 76. Ioh. 1. v. 23. Ergo Baptismus ipsius non potuit habere eandem virtutem cum Christi baptismo. II. Baptismus Christi peccata remittit vi actionis sive ex opere operato. At non Baptismus Iohannis. Ergo.* RESP. Major diversimode potest accipi; de efficacia simpliciter secundum speciem, vel duntaxat de gradu ejus. Posteriore sensu neganda est Major. Nam gradus non variant speciem. Priore verò falsa est Minor. Dicta quibus ipsemet Johannes baptismum suum à Christi Baptismo distinguit, non derogant ei omnem efficaciam sacramentalem. Sed I. discernunt personas in ordine causarum efficientium: & principalem quidem statuunt ipsum Christum largientem Spiritum Sanctum, administrantem verò Joannem, per cujus baptizantis ministerium, Christus in largitione Spiritus Sancti liberè sit efficax. Quae ratio in Apostolis quo obtinuit 1. Cor. 3. v. 5. 6. 7. II. Verbum baptizandi utrique tribuunt alio atque alio significato; Iohanni ministro baptismi propriè, Christo ejus auctori, (qui propriè nunquam baptizavit Iohan. 4. v. 2.) metaphoricè. Ita ipse Christus exponit Actor. 1. v. 4. Complementum quoque promissionis idem ostendit in Actis, cap. 2. v. 3. & seqq. cap. 11. v. 16. Nisi velint Christum non minus igne, quam Spiritu baptizasse propriè: quando duo illa Matthæus conjungit, cap. 3. v. 11. Iam Rationes nihil amplius probant. Prior est inconsequens. Tantum sequitur: quod vis Baptismi ipsius non manarit ab ipso ut auctore. Altera sumit quod est in quaestione: ac alibi confutata est.

IV. *Si post Baptismus Iohannis necessario suscipiendus fuit Christi Baptismus, certè uterque Baptismus re sive essentia idem non fuit. Verum prius. Ergo & posterius. Ratio consequentiae est: quia si unus idemque fuisset baptismus;*

LOC.  
XIV.

Q. non habuerit eandem efficaciam quam Baptismus Christi.

Q. post baptismum Iohannis necessario suscipiendus fuerit Christi baptismus.

LOC. *ptisum*; jam iterationi non fuisset locus. Antecedens probatur I. Ex verbis Iohannis, Matth. 3. v. 11. II. Ex historia Evangelii & Actorum. Nam cum plurimi baptizati essent à Iohanne, illi deinde ipso festo Pentecostes rebaptizati fuerunt ab Apostolis, Actor. 2. v. 41. Nominatim verò narratur de Paulo, quod Ephesi viros XII. baptizatos baptismo Iohannis, denuo iussu baptizari in nomine Domini, cap. 19. v. 4. 5. RES P. Imò falsum est Antecedens. Quis enim discipulos Christi per Johannem semel baptizatos, quis septuaginta illos eis adjunctos rebaptizavit? Actor. 1. v. 15. Apolo etsi tantum sciret baptismum Iohannis, tamen non legitur denuò baptizatus: sed diligentius institutus in via Domini, cap. 18. v. 24. Verba Iohannis Matth. 3. quomodo capienda sint paulò ante docuimus. Act. 2. etiam Iohannis quosdam discipulos comprehendi numero illo baptizatorum quo argumento persuadebunt? Contra est: quod servati dicuntur ex gente illa prava, Christo inimica, quæ ipsum crucifixerat; ut est v. 40. 23. 24. Aqua ceterum discipulorum suorum Iohannes inde ab initio secrevit. Sic jubentur baptizari resipiscentes à peccatis suis. Ergo Baptismus resipiscentiæ à Iohanne non acceperant. Postremo locum Actor. 19. quod attinet, is ad Anabaptismum detorquetur per divisionis fallaciam. Siquidem particulæ *et* & *de*, in sermone Pauli v. 4. & 5. non divelli, sed inter se connecti, ac sibi mutuo respondere debent. Ut sensus sit: eos qui audito Iohanne acceperant Baptismum, fuisse baptizatos in nomine Christi. Sunt igitur illa Pauli verba. Lucas seriem narrationis continuat v. 6. & cum antecedentibus, v. 3. 4. per conjunctionem *et* connectit: ut Actor. 8. v. 14. 15. 16. 17. ac alibi.

Decima-  
tertia Pon-  
tificiorum:  
An Baptis-  
mus tollat  
peccata præ-  
sentia, fu-  
tura Pœni-  
tentia re-  
linquat?

Pontificii  
affirmant.

DECIMATERTIA Pontificiorum: *An Baptismus tollat peccata præsentia; futura Pœnitentiæ relinquat?*

Sententiam Pontificiorum de effectis Baptismi, prout eam declarat Bellarminus lib. 1. de Bapt. cap. 12. & seqq. non examinabimus universè. Sed ex iis duo, maxime controversa, seligemus atque discutiemus. *Unum* est de peccatis præteritis ac præsentibus: an ea sic tollantur in Baptismo, ut non amplius sint? *Alterum* de peccatis futuris: Utrum vis Baptismi etiam ad peccata futura se extendat; an verò ea Pœnitentiæ sacramento seorsim deleantur? *De priore* docent; *Non tantum remitti, sed etiam tolli in Baptismo peccatum, & quicquid in baptizando peccati rationem habeat.* *De altero* sic sentiunt: *Vim Baptismi non patere aut pertingere ad peccata futura; sed in expiandis necessarium esse Pœnitentiam.*

*penitentia sacramentum.* ORTHODOXI deletionem peccati in Baptismo, LOC. XIV.  
 quæ fiat ex opere operato, sive ex insita ei vi, nullam statuunt aut admittunt. Agnoscunt verò in Baptismo testificationem atque obsignationem duplicis gratiæ in Evangelio promissæ: Justificationis: quæ tollitur peccatum quoad reatum, ut non imputetur: & sanctificationis, quæ infringitur ac imminuitur, ne amplius in nobis dominetur etiam in hac vita: non autem ut non sit sive existat amplius in nobis. Gratia justificationis condonat omnia peccata, originale & actuale, præterita, præsentia, & futura. Sanctificationis vero, inhærentem nobis pravitatem, non simul, sed successive abolet. Utriusque sacramentum cum sit Baptismus, effecta quoque utriusque ei conveniunt, & in Scriptura sacramentaliter tribuuntur. Sic ergo patet, & merito extenditur Baptismus ad omnia universè peccata, tam futura, quam præterita & præsentia: nec aliter nobis declarat & obsignat abolitionem peccati, quam eam gemina illa Dei gratia in nobis operatur. Sacramentum vero Pœnitentiæ, peccatis post Baptismum singulariter ordinatum, una cum aliis falsi nominis sacramentis supra fuit exploratum.

Orthodoxi  
negant.

*Thesis Orthodoxorum est: In Baptismo tolli peccatum, ut non imputetur, aut dominetur; non etiam ut esse desinat: atque vim ejus non minus ad peccata futura, quam præterita aut præsentia extendi & patere.*

Rationes  
Orthodoxæ.

Κατὰ τοὺς Ὁρθόδοξους Theſeos Orthodoxæ.

Ex Natura Subjècti & Pradicati.

Propriore membro.

I. Baptismus haud aliter tollit peccatum sacramentaliter & obſignative, quam gratia justificans & sanctificans illud tollit realiter sive effectivè. Sed gratia justificans illud tollit quoad reatum, nè imputetur nobis in pœnam, sed condonetur: gratia sanctificans verò nè dominetur amplius in nobis. Ergò. Major constat ex natura Baptismi & definitione ejus: Est enim utriusque hujus gratiæ symbolum ac sigillum. Insuper ex concursu plurium causarum subordinatarum ad ejusdem effecti productionem satis superque intelligitur. Minorem disertè ponit & operose confirmat Apostolus, cum alibi, tum maxime in Epistola ad Romanos, de justificatione, cap. 3. 4. 5. de sanctificatione cap.

Q. gratia  
justificans  
quoad rea-  
tum, sancti-  
ficans quo-  
ad domi-  
nium tollit  
peccatum.

LOC.  
XIV.

6.7. Ex utraque concludit cap.8.v.1. Nullam esse condemnationem iis, qui sunt in Christo Jesu, & secundum spiritum ambulant.

Omnes  
baptizatus  
non est omnis  
peccati expers.

II. Si Baptismus tollit peccatum, non minus quoad ejus existentiam, ut non amplius sit, quam quoad reatum & dominium; jam omnis baptizatus fuerit purus & expers omnis peccati, tum originalis, tum actualis. Falsum & blasphemum est consequens. Ergo & antecedens. *Consequentia* patet per se, saltem respectu peccati originalis. Quod enim totaliter aboletur in subiecto, nulla parte manet reliquum. De peccato actuali verò colligitur ex immediata ac perpetua ejus dependentia à peccato originali, tanquam intrinseco ejus principio, secundum Scripturam Rom.7.v.8. Hebr.12.v.1. Jacob.1.v.14. *Assumptum* demonstratur partim ex Scriptura describente nobis conditionem baptizatorum sanctificatorum in hac vita, Rom.7.v.14. Ephes.5.v.27. & seqq. partim ab experientia universali de omnibus baptizatis: quorum nullus in hac vita immunis fuit à labe peccati 1.Reg.8.v.48. Jac.3.v.2. 1.Joh.1.v.8.

*Pro altero membro.*

Q. Scriptura Baptismum indefinite ad omnia peccata refert.

I. Quod Scriptura non restringit ad certam peccati speciem, sed indefinite ad omnia peccata extendit ac refert: id ad sola peccata presentia aut præterita non debet contrahi. Scriptura Baptismum nusquam restringit ad certam speciem: sed ad omnia peccata universè ac indefinite refert. Ergo. *Major* manifesta est ex phraseologia Scripturæ: quæ de remissione peccatorum in Baptismo, indefinite & generaliter, circa restrictionem, loquitur. Marc.1.v.4. Luc.3.v.3. Actor.2.v.38. cap.22. v.16. & passim.

Q. gratia Dei & meritum Christi ad delenda omnia peccata efficacia sunt.

II. Eadem est efficacia gratiæ Dei, meriti Christi, & Baptismi pro singulorum conditione. Sed gratia Dei & meritum Christi efficacia sunt ad delenda omnia peccata; non minus futura, quam presentia aut præterita. Ergo. *Minor* certa est ex Scriptura: De gratia Dei Rom.3.v.24.25. Actor.13.v.38.39. De merito Christi, Matth.1.v.21. 1.Johan.1.v.7. *Major* facillè intelligitur ex trium illarum causarum subordinatione, ad producendum unum eundemque effectum: quam tradit Apostolus Tit.3.v.4.5.6.7.

Q. sic non foret sacramentum fœderis gratuiti, neque post baptismum acceptum baptizatis prodesset.

III. Si Baptismus non valet in futurum, ne quidem erit sacramentum fœderis gratuiti, neque baptizatis, post acceptum Baptismum, quicquid prodest. Falsum est utrumque consequens. *Primum*: quia est stipulatio bonæ conscientiæ coram Deo, 1.Petr.3.v.21. *Posterior*: quia baptizatis in totius vitæ usum applicatur & inculcatur, ad consolationem

lationem eorum. Rom. 6. Galat. 3. Ephes. 5. Tit. 3. Ergò. *Ratio consequentia* per se patet: siquidem fœdus gratiæ est fœdus perpetuum, quod nunquam revocatur aut aboletur Genes. 17. v. 7. Jerem. 31. v. 32. & seqq. Proinde Sacramentum ejus dici nequit, quod non sit perpetuæ gratiæ signaculum. Sed gratia perpetua omnia tempora eorumque differentias complectitur. Similiter quod nullum sui usum præstat in futurum, actu transitorium est, nec ultra patet aut prodest.

LOC.  
XIV.

*Antithesis Heterodoxorum est: In Baptismo omninò tolli peccata: sed vim ejus ad peccata solum præsentia aut præterita, non etiam ad futura pertingere.*

Ἀντιθεσις Antitheseos Heterodoxæ.

Rationes  
Heterodoxæ.

Ex Natura Subjecti & Prædicati.

Pro primo membro.

I. Quod mundatur, purgatur, deletur, & auferitur in Baptismo, id omnino tollitur ac aboletur in Baptismo. Peccata Baptizatorum sic mundantur, purgantur, delentur, auferuntur in Baptismo. Ergò. Majorem equipollentia terminorum comprobatur. Minor traditur in Scriptura. Psalm. 51. v. 4. 11. Ephes. 5. v. 26. Tit. 3. v. 5. & alibi. RES P. Minor accipienda est ex mente Scripturæ: videl. tolli peccata in Baptismo non physice, sed sacramentaliter 1. Petr. 3. v. 21. nec absolute omnium baptizatorum, sed eorum duntaxat qui credunt. Marc. 16. v. 16. Quanquam dictum Psalm. 51. ab instituto est alienum. Major si de gratia justificationis intelligatur, sive de abolitione reatus conceditur. De gratia verò sanctificationis, quæ successive & non nisi per gradus inhærentem nobis pravitatem abolet; negatur.

Q. in Baptismo mundantur, delentur, auferuntur peccata.

II. Veritas responderet suo typo. Sed in circumcissione, mari rubro, fluvio Jordanis, piscina probatica, verè planeque tollebatur id, quod tollendum erat. Ergò similiter in Baptismo omne peccatum prorsus extinguitur. RES P. De Majore diximus alibi: Minor confundit veros typos cum fictis. Neque enim vel fluvius Jordanis, in quo lotus fuit Naaman Syrus, 1. Reg. 5. vel piscina probatica, in qua se abluit cæcus ille Johan. 9. conferuntur cum baptismo, ut circumcisio Coloss. 2. v. 11. 12. aut mare rubrum. 1. Corinth. 10. v. 2. Præterea typi etiam rationem pervertit. Conferuntur inter se non tanquam signum & signatum, sed ut signa diversa, vetera & nova, eandem rem signatam diversis figuris ac ritibus adumbrantia ac testificantia.

Q. in typis vere sublatam fuerit, quod erat tollendum.

LOC.  
XIV.Q. Ecclesia  
sit tota  
pulchra ra  
tione Ba-  
ptismi.

III. *Ecclesia Christiana, imprimis ratione baptismi, dicitur tota pulchra, sancta & munda. Cant. 4. v. 7. Iohan. 13. v. 10. Ephes. 1. v. 4. Ergo per Baptismum perfectè sanctificatur ac mundatur ab omni inhirente pravitate.*  
 RESP. In antecedente gemina occurrit fallacia: Una causæ; quæ præcipuè ponitur in Baptismo: de quo tamen loci illi non agunt. Altera modi: nam quod de justificatione, aut consummata sanctitate testatur Scriptura, ad hujus vitæ sanctificationem detorquetur.

## Pro secundo membro.

Q. Lapsi  
post Bapti-  
smum non  
possunt re-  
novari ad  
pœnitentiam.

I. *Qui lapsi post baptismum, non possunt renovari ad pœnitentiam: hu non prodest baptismus contra futura peccata: sed sacramento pœnitentia omnino opus est. Atqui lapsi baptizati non possunt renovari ad pœnitentiam baptismalem: teste Apostolo Heb. 6. v. 4 5. 6. Ergo.* RESP. Cum ex hypothese loci Heb. 6. texatur argumentum, neganda est utraque propositio. Major, habet fallaciam accidentis. Non possunt renovari ad pœnitentiam; non quod baptismus sit inutilis contra futura peccata: sed quia peccantes in Spiritum Sanctum contumelia affecerunt & penitus excuserunt pœnitentiæ ac renovationis Spiritum. Minor quoque non de baptismali sive prima duntaxat, sed de omni salutari respiscencia loquitur: quam peccantibus in Spiritum Sanctum simpliciter negat Apostolus Heb. 6.

Q. Lapsi  
post Bapti-  
smum omni  
gravissimi  
labores  
pro pecca-  
tis impera-  
ti fuerint.

II. *Quibus olim post baptismum gravissimi pro peccatis imperati fuerunt labores, idque summa juris aequitate; his baptismus nihil profuit ad delenda peccata futura. Atqui peccantibus post baptismum. Ergo. Minorem demonstrat praxis veteris Ecclesia. Cujus ratio erat: quod iniquum videretur, ut aquæ facilem viam haberent ad gratiam Dei peccantes post baptismum, quam ante: utpote qui jam norant Deum & gratiam ipsius perceperant.* RESP. Negatur Minor: tum quia factum humanum institutio divino opponitur, ad abolendam ejus vim: tum quia totum illud comparatum erat ad satisfaciendum non Deo pro peccato, sed Ecclesiæ de scandalo; tum etiam ad internum animi dolorem externis pœnitentiæ exercitiis testificandum.

Q. Bapti-  
smus sola  
memoria  
non possit.

III. *Si prodest baptismus etiam contra futura peccata sola memoria sive recordatione prodest. Falsum est consequens. Ergo & antecedens.* RESP. Calumniam struit adversarius in solius memoria vocibus. Quæ nobis non est memoria historica, sive nuda recordatio baptismi, semel suscepti: sed memoria partim pœnitentiæ, partim fidei. Pœnitentiæ quidem, de peccatis post baptismum admissis, renovatæ sive redintegratæ. Fidei autem de remissione peccatorum, verbo promissionis, ejusque sacramentis excitatæ ac corroboratæ. Siquidem baptismus perpetuo est ac  
manet



manet sacramentum resipiscentiæ, in remissionem peccatorum. Marc. I. LOC.  
v. 4. Luc. 3. v. 3. Act. 2. v. 38. 39. XIX.

DECIMAQUARTA ac ultima Pontificiorum & Lutheranorum: *Virum verba Cœnæ propriè & literaliter; an verò tropicè sive sacramentaliter intelligenda sint?*

Decima-  
quarta  
Pontificio-  
rum &  
Lutherano-  
rum: Virum  
verba Cœnæ  
propriè an  
tropicè in-  
telligenda  
sint?

Coronidis loco addemus controversiam de sensu verborum sacre Cœnæ: quæ ut momenti est majoris, ita diligentius & prolixius tractanda erit. Primò, quia velut basis quædam subternitur cæteris ejusdem generis controversiis: de corporali præsentia ac orali manducatione Christi in sacra Cœnæ: de sacrificio Missæ & concomitantia: de circumgestaltunge ac adoratione hujus sacramenti: quæ alibi explicatæ sunt. Deinde, quia quæstionem de verbis sacre Cœnæ eorumque sensu, adversarii vel declinant, quantum possunt: vel cum aliis confundunt, quoniam sentiunt hic arctius constringi, & ad tropum aliquem agnoscendum facilius adigi posse. Ordinem autem ab expositione terminorum: ad eruendam partium sententiam, ac statum quæstionis ritè formandum. *Verba sacra Cœnæ* duplicia sunt: alia mandati, alia promissionis. *Mandati* sunt, quibus sancitur observatio, atque finis hujus sacramenti: *Accipite, edite, bibite hoc facite ad mei commemorationem.* *Promissionis* sunt: quæ adduntur elemento ad declarandum ejus officium atque usum, ut fiat sacramentum: *Hoc est corpus meum, quod pro vobis traditur seu frangitur: Hoc est sanguis meus Novi Testamenti, seu, Hoc poculum est Nov. Test. in meo sanguine, qui pro vobis & pro multis effunditur in remissionem peccatorum.* De verbis Mandati sic satis convenit, vel saltem in eis non vertitur cardo controversiæ. Est vero præcipua disceptatio, de verbis Promissionis ac sensu eorum: quomodo ea juxta mentem Christi intelligenda sint? *Sensus Scripturæ* omnino est duplex, proprius & improprius; sive literalis & tropicus ac figuratus. *Proprius* dicitur cum verba accipiuntur in propria ac nativa significatione: naturaliter quoque de se invicem prædicantur. *Improprius* sive tropicus est, cum verba à nativa significatione mutantur in aliam, & per tropum aliquem juncta de se invicem enunciantur. Qui sensus etiam dici potest literalis, sed mediatè tantum, non etiam immediatè: quatenus nim: ad verba propria revocatur, ac in ea resolvitur, ex intentione dicentis, & pro subjecti ipsius natura. *Prior* usitate τὸ ἑνταῦθα, *posterior* τὸ ὑποστατικῶς appellatur. Alterutrum verbis Promissionis in sacra Cœnæ

Verba S.  
Cœnæ  
sunt  
Mandati.

Promissio-  
nis.

de his  
quæstio  
est.

Sensus  
Scripturæ  
est.  
Proprius.  
Impro-  
prius.

L. C. C.  
XIV.Priorem  
Heterodo-  
xi.Posterior-  
em Or-  
thodoxi  
verbis Cœ-  
næ tribu-  
unt.

Cœna convenire ac inesse certum est. *Pontificii*, & cum his *Lutherani*, τὸ πρὸν sive sensum proprium ac literalem tenendum esse contendunt: sed quæ sit illa litera, ne inter ipsos quidem convenit. *Orthodoxi* Ἀφ' ὧν sive sensum tropicum ac figuratum sequendum esse docent. Atque hic est verus controversiæ status. Ceteras quæstiones: *An verba Christi sint vera, aperta, clara? Vtrum ex mente ipsius, an ex phantasia humana interpretanda?* Item: *Num Christus quæ verbo promissit, etiam possit præstare?* has, inquam, & similes alias, tanquam à proposito alienas, & per calumniam in Orthodoxos confictas, rejicimus, ac authoribus suis relinquimus.

Thesis igitur Orthodoxorum est: *Verba promissionis in sacra Cœna, non propriè aut literaliter, sed tropicè ac sacramentaliter intelligenda esse.*

Rationes  
Orthodoxæ.

Κατὰ τὴν Θεσιν Orthodoxæ.

### Ex Natura Subjecti & Prædicati.

Q. in sa-  
verba sen-  
tum tropi-  
cum  
requirunt.Singulo-  
rum ver-  
borum si-  
gnificatio.

I. *Ex ipsis verbis promissionis*: Quem sensum ipsa verba promissionis in S. Cœna requirunt & postulant, juxta eum omninò intelligenda sunt. Sed requirunt ac postulant sensum non proprium aut literalem, sed tropicum ac sacramentalem. Ergo. *Major* negari non potest. Siquidem regula interpretationis certissima est rei subjectæ natura: sicut dicitur: verba secundum subjectam materiam accipienda sunt. *Minor* bifariam demonstratur ex verbis, primò sigillatim sive divisim, inde conjunctim spectatis. Priore theoria singulorum vocabulorum significatio eruitur: altera universorum inter se structura, ordo, ac sensus aperitur. Igitur *in verbis de Pane*: Hoc designat materiale panem: quem Christus acceptum de mensa fregit, dedit discipulis, & dixit de eo: *Hoc est corpus meum*: sicut & Paulus declarat 1. Corinth. 10. v. 16. Es 1, verbum substantivum præsentis temporis, indicat ὄντα seu existentiam rei, non modo veram (assertatè enim ponitur,) sed etiam præsentem, veruntamen subjecto congruentem. CORPUS MEUM, essentiale Christi corpus denotat, assumtum ex Maria virgine, & in mortem paulò post tradendum pro nobis. Id quod addita exegesis confirmat: *quod pro vobis traditur & datur*, nempe in redemptionis pretium: sive *frangitur*, per violentam corporis mei crucifixionem. similiter *in verbis de poculo*: Hoc, monstrat materiale poculum: quod etiam Dominus significanter exprimit dicens:

Hoc

*Hoc poculum est N. Test.* Intelligit verò vinum in poculo, per metonymiam subjecti: quam vulgò nominant synecdochen continentis pro contento, tum quia poculum non porrexit vacuum, sed vino plenum: tum quia discipulos ex eo bibere iussit. **E S T**, rursus notat veram & præsentem ὕμνησιν: & **SANGUIS MEUS**, essentialem Christi sanguinem: sicut dicitur: *qui pro multis effunditur*. **NOVUM TESTAMENTUM**, vel potius **FŒDUS**, pactum Dei gratuitum, vel hujus instrumentum publicum declarat per metonymiam subjecti. Quod dicitur esse **IN SANGUINE IPSIUS**, quatenus tum per sanguinem ipsius confirmandum erat: scilicet effundendum paulo post in cruce, cum sensu iræ Dei, **IN REMISSIONEM PECCATORUM**: hoc est; ut reconciliationem cum Deo ac salutem æternam sanguine seu merito suo nobis impetraret. Hæc est singularum vocum significatio & explicatio. Unde pro firmandâ *Minore* sic concludimus. Quæ vocabula ne quidem seorsum spectata propria sunt omnia, sed ex parte etiam figurata & tropica, illorum sensus non potest esse proprius ac literalis tantum: *Ratio*: quia ut totum habet ac retinet naturam partium: sic oratio vocum singularium ex quibus constat, significationes & affectiones regulariter sequitur. Atqui vocabula in verbis promissionis S. Cænæ, saltem ex parte sunt figurata & tropica. Etenim *poculum* pro vino, & *Nov. Test.* *sive Fœdus* pro ejus instrumento dicitur metonymicè. *Sanguis* pro cruento sacrificio, & *remissio peccatorum* pro tota redemptione synecdochicè. Sic *fractio* pro crucifixione usurpatur per metaphoram. Denique etiam temporis enallage notanda est in verbis: *datur, frangitur, effunditur*, quæ per tempus futurum exponenda sunt. Ergò. Deinceps etiam consideremus voces conjunctas in unam sententiam. Quomodo non proprium & literalem, sed tropicum & sacramentalem sensum gignunt ac habent. *Primo* evincitur I. ex constitutione sensus proprii, excluso omni tropo, qui est: quod panis benedictus & fractus, sit verum ac essentialè corpus Christi pro nobis fractum: poculum item consecratum sit verus ac essentialis sanguis Christi, pro nobis effusus: sive quod poculum sit ipsum Nov. Test. seu Fœdus Dei novè sancitum, non ut prius sanguine victimarum, sed sanguine Christi, effuso pro nobis in remissionem peccatorum. Atqui hic sensus verbis promissionis Cænæ minime convenit: quia nec substantia panis est, dicive potest substantia corporis Christi, aut natura vel essentia novi fœderis. Ergo. II. Confessione adversariorum, tam Pontificiorum, quam Lutheranorum. Neutri enim hunc sensum approbant, aut retinent. Sed Pontificii volunt panem mutari in corpus Christi: nec nisi transubstantiatum esse corpus

LOC.  
XIV.Conjuncta-  
rum vo-  
cum sen-  
susnon est  
proprius.

LOC.  
XIV.sed tro-  
picus.

pus Christi. Lutherani verò docent, non ipsum panem, sed id quod est ac latet in, cum, sub pane, esse corpus Christi. Utrique igitur ipso facto demonstrant, sensum proprium ac literalem haud quadrare. *Posterior* aliquot ordine argumentis ostenditur. I. Quo sensu poculum est Nov. Test. in sanguine Christi, eodem quoque panis est corpus Christi, & poculum, seu etiam vinum in poculo est sanguis ipsius. Sed poculum est Nov. Test. sive Fœdus sensu tropico & sacramentali, videlicet per metonymiam subjecti. Ergo. *Minor* iterum habetur confessione adversariorum, præsertim Lutheranorum; nullaque vel probabili ratione firmari potest. *Major* liquet: tum quia Lucas & Paulus, nec prædicationem, nec sensum mutant promissionis Christi, quæ est apud Matthæum & Marcum: tum quia locutiones de utraque parte sacramenti, haud dubiè sunt similes, & similiter intelligendæ. II. Corpus Christi propriè est pro nobis traditum: Sanguis ejus propriè pro nobis effusus. At panis non est pro nobis traditus, nisi impropriè & sacramentaliter. Poculum item pro nobis fustum non est nisi impropriè: non rei veritate, sed significante mysterio, ut loquitur Augustinus. Ergo panis & poculum, impropriè & sacramentaliter tantum sunt corpus & sanguis Christi. *Major* ex verbis Lucæ & Pauli est manifesta: *Quod pro vobis traditur, frangitur: Qui pro vobis effunditur. Minor* per se liquet. Neque enim panis, sed corpus Christi pro nobis propriè est crucifixum; nec poculum, sed sanguis Christi propriè pro nobis effusus. III. Omnis prædicatio vera, in qua disparatum de disparato affirmativè enunciatur, est figurata sive tropica. Prædicationes illæ de S. Cœna: *Hoc est corpus meum: Hoc est sanguis meus*, sunt ejusmodi. Ergò. *Minor* certa est ac evidens: cum panis & corpus Christi, vinum & sanguis ipsius numero, definitione, essentia, & adjunctis verè differant. *Major* verò est immotæ veritatis principium: quod ne uno quidem exemplo contrario infringi potest. Equidem in persona Christi, Deus & Homo, non sunt disparata; licet extra eam hac notione veniant. Non enim notant duo supposita, vel diversas personas; sed unum suppositum & unam personam; quæ uti subsistit in duabus naturis, ita diversimodè ab iis denominatur. IV. Omnis prædicatio rei signatæ de signo est tropica & sacramentalis. Utraque illa prædicatio de S. Cœna est talis. Ergò. *Minor* patet: quia panis & vinum sunt signa in Cœna: corpus & sanguis Christi sunt res signatæ; & hæc de illis prædicatur. *Major* est bimembris. Constat verò partim ex antithesi immediata; quia non est propria; cum his solum duobus modis substantia de substantia prædicetur; partim etiam ex definitione sacramentalis prædicationis: quæ ipsa *Major* exprimitur. V. Verba promissionis gratiæ in S. Cœna juxta decla-

rationem Evangelii capienda & intelligenda sunt. *Ratio* : quia sunt *LOC.*  
 ipsum Evangelium, sive pars ejus præcipua. Sed Evangelium eandem *XIV.*  
 declarat tropicè & sacramentaliter Ioh. 6. & alibi : ut suo loco dice-  
 tur. Ergò.

II. *Ex scopo & circumstantiis totius institutionis.* Qui sensus congruit  
 cum scopo Christi instituentis S. Cœnam, nec non cum omnibus cir- *Q. non*  
 cumstantiis totius institutionis Cœnæ, is censendus est verus ac genui- *proprius,*  
 nus. Atqui sensus non proprius aut literalis ; sed tropicus & sacramen- *sed tropi-*  
 talis congruit. Ergò. *Major* est extra controversiam : quia partibus *cus sensus*  
 communis. *Minor* initio declaranda ; inde demonstranda erit. *Scopus*  
*Christi* instituentis S. Cœnam fuit duplex : Generalis, condere *congruit*  
 sacramentum Nov. Test. sicut dicitur. *Hoc est Novum Testamentum in*  
*meo sanguine* : Specialis, ritui veteri novum, agno Paschali S. Cœnam *cum scopo*  
 surrogare ; siquidem Paschati immediatè successit, Matth. 26. Ioh. 13. *Christi, &*  
*Circumstantiæ* hic vocantur antecedentia & consequentia : sive quæ ver- *circum-*  
 ba promissionis controversa in eadem institutione, proximè vel ante- *stantiis in-*  
 cedunt vel consequuntur. Ex omnibus illis veritas sensus tropici ac *stitutionis.*

sacramentalis contra adversarios asseritur. *Ex Scopo* dupliciter : I. Ver-  
 ba accipienda sunt juxta mentem sive scopum dicentis. Sed scopus  
 Christi in institutione fuit ordinare sacramentum Nov. Test. Ergo ver-  
 ba quoque sacramentaliter & tropicè intelligenda sunt. II. Cœna in-  
 stituta est in locum agni Paschalis. Sed de agno Paschali Christus ejus-  
 que Apostoli locuti sunt tropicè & sacramentaliter. Ergo. *Ex Antecedentibus.*

I. Corpus Christi mensæ accubuit in prima Cœna : panis  
 & poculum, seu vinum in eo, in mensa posita erant. II. Panis erat ex  
 farina pistus, vinum ex uvis expressum, corpus & sanguis Christi for-  
 matum ex Maria virgine per Spiritum Sanctum. III. Christus separa-  
 vit panem & vinum in S. Cœna : corporis & sanguinis ipsius nulla  
 tum separatio accidit. IV. Panem & poculum accepit è mensa, non  
 corpus suum. V. Circa panem gratias egit Deo, eumque fregit ac de-  
 dit discipulis. Nihil hujus dixit aut fecit circa corpus suum. Eadem  
 quoque poculi ratio fuit. VI. Christus ipse comedit de pane illo, &  
 bibit de poculo illo. *Non bibum*, inquit, *posthac de genimine vitis hujus.*

An ergo etiam suum ipsius corpus ac sanguinem edit & bibit ? Argu-  
 mentum sic concludit : Omnia antecedentia ducunt, imò cogunt nos  
 ad sensum tropicum ac sacramentalem. Is igitur in verbis promissionis  
 est nativus ac genuinus. *Ex consequentibus* insuper : I. Cœna institu-  
 ta est in Christi memoriam ac recordationem. Ergo panis & vinum  
 sunt symbola memorialia corporis ac sanguinis ipsius : dicuntur vero  
 corpus ac sanguis Christi tropicè & sacramentaliter. II. Annuntiatio

LOC.  
XIV.

mortis Christi in S. Cœna est symbolica : quæ circa symbola corporis fracti & sanguinis effusi exercetur. 1. Corinth. 11. v. 26. Ergo & panis fractus & vinum effusum tropicè solum & sacramentaliter appellantur corpus & sanguis Christi. III. Qui ultimo die demum venturus est in & cum corpore suo, ejus corpus in S. Cœna tropicè & sacramentaliter de pane prædicatur. Patet ex natura veri corporis: quod finitum, circumscriptum, locale est. Sed Christus ultimo die demum venturus est in & cum corpore suo: teste Apostolo 1. Corinth. 11. v. 26. Ergo.

Q. alia Lo-  
ca, de S.  
Cœna in  
specie  
agentia,  
tropica sunt  
interpre-  
tanda.

Explican-  
tur dicta  
1. Cor. 10.  
v. 16.

III. *Ex locis similibus & homogeneis de S. Cœna.* Locorum similitum atque homogeneorum, similis est sensus atque interpretatio. Sed alia loca, quæ de S. Cœna in specie agunt, non propriè seu literaliter, sed tropicè ac sacramentaliter interpretanda sunt. Ergo eadem erit interpretatio verborum promissionis in institutione S. Cœnæ. *Major* non eget probatione. *Minor* trium præcipuè locorum inductione stabilitur. *Primus* est 1. Corinth. 10. v. 16. *poculum benedictionis, cui benedicimus, nonne communio sanguinis Christi est? panis quem frangimus, nonne communio corporis Christi est?* Sicut panis est communio corporis Christi, poculum communio sanguinis ipsius: sic etiam est ipsum corpus & sanguis Christi. At panis est communio corporis, poculum communio sanguinis Christi, non proprie aut literaliter, sed tropicè ac sacramentaliter. Ergo, *Majoris* duplex reddi potest ratio. Una: quia in utraque enunciatione junguntur disparata sacramentalia, signum & res signata, & hæc de illo affirmatè prædicatur. Altera: quia Paulus verba Christi declarans pro corpore & sanguine Christi, utriusque *κοινωνία* substituit. *Minor* enunciatur καὶ ἁνθισεν. Cujus ἀγος liquet per se. Neque enim *κοινωνία* corporis & sanguinis propriè ac literaliter est dicere potest ipsum corpus & sanguis. *Κοινωνία* enim est in relatione vel actione. Corpus & sanguis in substantia. *Κοινωνία* activè est communicatio rei, passivè ejusdem perceptio. Corpus & sanguis Christi sunt res illæ quæ communicantur & percipiuntur. Θέσις verò ipsa ostenditur: I. Ex subjecto de poculo, quod pro liquore seu vino in poculo ponitur. II. Ex prædicatō utriusque; quod per metonymiam subjecti omninò accipiendum est de symbolo ac pignore communionis in corpore ac sanguine Christi. III. A pari: Victimæ vocantur *κοινωνία* altaris, & vespentes victimis vocantur *κοινωνοί* socii & consortes altaris, v. 18. Item Idolothyta dicuntur *κοινωνία* Dæmoniorum, & vespentes Idolothytis *κοινωνοί* & consortes Dæmoniorum, v. 20. 21. utique non aliter quam tropicè & sacramentaliter ad significandam mysticam vespentium victimis & Idolothytis societatem cum altari & dæmoniis. Ergo neque alio sensu panis & poculum vocatur communio corporis & sanguinis Christi.

Christi  
uno i  
picus  
V. A  
guine  
Christi  
v. 3.  
quoc  
du er  
bapti  
sumu  
S. C  
non  
sed t  
Chr  
ralit  
ptist  
est  
quæ  
est p  
duc  
No  
non  
nis  
nis  
de  
cap.  
com  
apu  
cat  
pre  
pro  
dia  
fun  
62  
ca  
ter  
ve  
lu  
m



Christi. IV. Ab effectu hujus κοινωνίας v. 17. qui est: quod omnes ex uno illo pane participantes, fiant unum corpus. Sed effectus ille est tropicus ac sacramentalis: ut patet. Ergò talis quoque est ipsa κοινωνία. V. Ab adjuncto ejus. κοινωνία cum Christo, ejusque corpore ac sanguine est spiritualis. Nam fideles spiritualiter sunt unum corpus cum Christo & invicem. Nec aliter nobis in Scriptura explicatur. 1. Joh. 1. v. 3. 6. 7. Rom. 12. v. 13. & passim. Ergo tropicè & sacramentaliter quoque in S. Cœna intelligenda est. Hactenus de primo loco. Secundus exstat 1. Corinth. 12. v. 13. *Per unum Spiritum nos omnes in unum corpus baptizati sumus, & Judæi & Græci; & servi & liberi; & omnes potionati sumus in unum Spiritum.* I. Apostolus copulat inter se Baptismum & S. Cœnam tanquam paria. Sed in Baptismo ablutio quæ fit per aquam, non est ablutio à peccatis per sanguinem Christi propriè & literaliter; sed tropicè ac sacramentaliter. Ergò nec potatio poculi & sanguinis Christi, manducatio panis & corporis ipsius, eadem est propriè & literaliter, sed tropicè ac sacramentaliter. II. Effectus utriusque tum Baptismi, tum S. Cœnæ, est unio ac unitas corporis Christi mystici, quod est Ecclesia. Sed unio illa atque unitas est impropria ac spiritualis: ut quæ ab uno eodemque Spiritu Sancto efficitur. Ergo talis etiam est potatio ac manducatio in S. Cœna. III. Potatio sanguinis & manducatio corporis Christi est communis omnibus fidelibus: non modo Nov. Test. quod hic expresse docetur: verum etiam Vet. Testam. quod non obscurè asseritur 1. Corinth. 10. v. 3. 4. & seqq. Sed potatio sanguinis & manducatio corporis Christi, propriè sic dicta non fuit communis fidelibus Vet. Test. Ergo. *Tertius Locus* est tota concio Christi, de manducatione corporis ac bibitione sanguinis ipsius, à Johanne cap. 6. descripta. Unde hunc in modum argumentamur; Qui sensus est concionis Christi apud Johannem, idem est sensus promissionis cœnalis apud reliquos Evangelistas. Atqui sensus concionis Christi de manducatione corporis & bibitione sanguinis ipsius apud Johannem, non est proprius & literalis, sed tropicus ac spiritualis. Ergo idem sensus est promissionis cœnalis apud reliquos Evangelistas. *Minor* sua luce radiat in ipso contextu. Nam Christus ipse diserte rejicit ac damnat sensum proprium ac literalem, quem animo conceperant Capernaitæ; v. 62. 63. eideumque opponit sensum tropicum ac spirituales, ostendens carnem ac sanguinem suum haud aliter quam fide percipi ad vitam æternam. v. 35. 47. 54. & seqq. De *Majore* est omnis quæstio: cujus verba probe sunt attendenda. Neque enim asserimus utrobique absolute & *κατὰ νουν* eundem esse sensum ac rationem: verum quoad promissionem Evangelii propriam; quæ in Cœna confirmatur signis sacramen-

Hujus cum  
promissio-  
ne canali,  
Conveni-  
entia.

cramentalibus, pane & vino : apud Joannem nudè proponitur, non tamen citra aliquam allusionem. Convenientia sita est in ipsa promissione. Discrepantia in signis ejus consistit. *Convenientiam* aliquot rationibus ostendemus. I. ex verbis promissionis inter se collatis. Ea sic habent apud Evangelistas : *Hoc est corpus meum, quod pro vobis datur, sive traditur : Hoc est sanguis meus, qui pro multis effunditur in remissionem peccatorum.* Apud Johannem Servator illa sic enunciat : *Panis quem ego dabo, caro mea est, quam ego dabo pro mundi vita.* v. 51. Nec dispar ratio est alterius enunciationis de poculo, ex v. 55. Utrobique verba sunt propè eadem, & tantum quasi transposita. Hic caro Christi pro nobis tradita, vocatur panis per metaphoram : Illic panis vocatur corpus Christi pro nobis traditum, per metonymiam. II. ex sensu promissionis, qui est : Corpus Christi pro nobis fractum in cruce, & sanguinem ipsius, cum sensu iræ Dei, effusum in remissionem peccatorum, nobis factum esse cibum ac potum spiritualem ad vitam æternam. Hic sensus evidentissimus est apud Johannem. Nec obscurus est apud reliquos Evangelistas : partim quatenus corpus ac sanguinem Christi proponunt in cæna ut cibum & potum : partim quatenus simul modum declarant, quo nobis effecta sunt cibus & potus : nempe per crucifixionem corporis & effusionem sanguinis ipsius. III. Ex organo manducationis & bibitionis. Quod apud Johannem statuitur fides : utpote cui æquipollent, credere in Christum, & edere carnem ac bibere sanguinem ipsius, v. 47. 54. & alibi. Apud Evangelistas non quidem exprimitur, subintelligitur tamen : tum quia promissio reconciliationis cum Deo, ac remissionis peccatorum propter Christum, fidem includit necessariò : tum quia per unum spiritum potionamur in unum corpus, 1. Cor. 12. v. 13. sicut etiam verba Christi, de manducatione corporis ac bibitione sanguinis ipsius dicuntur Spiritus & vita. Joh. 6. v. 63. tum denique ; quia baptismi & cæna par est ratio 1. Cor. 12. v. 13. Sed promissio addita baptismò requirit fidem. Marc. 16. v. 16. Ergò. IV. Ex effectis promissionis de manducatione corporis ac bibitione sanguinis Christi. Effecta sunt : Remissio peccatorum, pax conscientia, unio cum Christo, resurrectio, & vita æterna. Quæ Joh. 6. satis distinctè recensentur : v. 33. 35. 50. 51. 53. 54. 55. 56. 57. In cæna autem partim expresse, partim implicite traduntur. Matth. 26. v. 26. 27. 28. 29. Luc. 22. v. 19. 20. 1. Cor. 11. v. 24. 25. Cap. 10. v. 16. 17. & Cap. 12. v. 13. V. Ex oppositis : quia promissio gratiæ utrobique corporalem præsentiam & oralem manducationem corporis Christi removel & excludit : apud Johannem v. 62. 63. apud Paulum declarantem Evangelistas,

1. Cor. 11.

1. Cor. 11. v. 25. 26. VI. & ultimo: si non est eadem promissio gratiæ, de participatione carnis & sanguinis Christi: ostendant, oportet, ex Evangelio aliam promissionem diversam ab ea. Id verò facere non possunt: quum Evangelium non possit esse aliud Gal. 1. v. 7. 8. nec ulla promissionum ejus vel præsentiam Christi corporalem: vel etiam oralem manducationem nobis polliceatur. Ergo. Hæc pro convenientia promissionis ad firmandam Majorem. *Discrepancia* li. *Discrepancia* loc. XIV. quer per se: & hæcenus in confesso est: quod promissio de manducatione carnis ac bibitione sanguinis Christi apud Johannem nudè proponitur, absque Symbolis sacramentalibus ei annexis, confirmationis causa: apud Evangelistas verò symbolis panis & vini declaratur atque obsignatur. Interim probabile est Christum Joh. 6. ideo carnem suam toties appellare panem, quod non solum cibus est spiritalis animarum; sed etiam salutarem ejus manducationem sacramento panis ordinaturus erat in cæna. Et sicut Servator se tanquam verum illum panem confert cum Manna, ut antitypum cum suo typo, signatum cum signo: ita Apostolus idem Manna comparat cum pane cænæ Dominicæ, velut Sacramentum corporis Christi vetus cum novo. 1. Cor. 10. v. 3. Augustinus quidem lib. 3. de consensu Evangelistarum, cap. 1. testatur: Johannem ideò de corpore & sanguine Domini in historia passionis nihil dixisse, quia alibi nempe cap. 6. multo uberius de iis scripserat.

IV. Ex Analogia omnium Sacramentorum V. & N. Test. In omnibus Sacramentis V. & N. T. signis nomina vel propria rerum signatarum tribuuntur, non proprie aut literaliter, sed tropicè & sacramentaliter. Atqui S. Cæna est Sacramentum N. T. Ergo. De Minore non est controversia. Circa Majorem notanda sunt duo. Vnum est: Sacramenta V. & N. T. conjungi tanquam homogenea & ejusdem conditionis: argumento loci 1. Cor. 10. v. 1. 2. 3. Alterum est: Prædicationem sacramentalem tropicam dici, non omnem (est namque etiam species quædam propriæ prædicationis:) sed eam duntaxat, qua disponuntur disparata, & signatum de signo affirmatè enunciat, Hoc sensu accipienda est Major. Confirmatur autem inductione omnium Sacramentorum: unde pendet ejus universalitas. Sacramenta alia sunt V. alia N. T. Sacramenta V. T. præcipua fuerunt, Circumcisio & Pascha: cætera partim ordinaria, partim extraordinaria censentur, Purificationes, Sacrificia, Arca, Sabbathum, Petra. Sacramenta N. T. sunt Baptismus & Cæna. In omnibus hisce Sacramentis genus illud tropicæ prædicationis deprehenditur. In Circumcisione: nam dicitur fœdus Dei, Genes. 17. v. 10. hoc est, signum fœderis,

Q. in omnibus Sacramentis V. & N. T. nomina rerum signatarum tropicè tribuuntur.

LOC.  
XIV.

deris, Deo ipso interprete, v. 11. nec non Apostolo Paulo, Rom. 4. v. 11. In *Paschate*: Agnus dicitur transitus Jehovæ, Exod. 12. v. 11. id est, memoriale transitus, eodem Deo interprete, cap. 13. v. 9. In *Purificationibus & Sacrificiis*; quod sint ablutiones & expiationes peccati, Lev. 4. v. 31. Cap. 14. v. 7. 8. id est, typi, umbræ, exemplaria veræ illius expiationis & ablutionis futuræ per Christum; Spiritu S. interprete, Hebr. 8. v. 5. Cap. 10. v. 1. In *Arca*: Operculum arce vocatur propitiatorium, Exod. 25. v. 17. hoc est, typus propitiationis Christi, interprete Apostolo Rom. 3. v. 25. In *Sabbatho*: quod pactum Jehovæ appellatur, id est, signum pacti illius, ipso Deo interprete. Exod. 31. v. 13. 17. In *Petra*: quæ dicitur Christus 1. Cor. 10. v. 4. quia Christum spiritualiter significabat: Apostolo interprete, qui propterea Petram spiritualement nominat. In *Baptismo*: qui dicitur ablutio peccatorum, Actor. 22. v. 16. & lavacrum regenerationis, Ephes. 5. v. 26. Tit. 3. v. 5. quia est antitypum horum beneficiorum Christi, Petro interprete, 1. Epist. 3. v. 21. In *S. Cena* non potest esse dispar ratio prædicationis: tum ob argumenta illa, quæ paulo ante fuerunt proposita: tum etiam ob peculiarem cognationem quam cum agno Paschali obtinet. Ibi Deus jussit agnum accipere & assum edere; hic Christus jubet discipulos panem fractum accipere & edere. Ibi agnum vocabat *Pesach*, hoc est, transitum suum; hic panem vocat corpus suum pro nobis traditum. Ibi de fine ritus dixit: *Hoc est vobis in signum & memoriale*: Hic dicit: *Hoc facite in mei memoriam: & mortem Domini annunciate donec venerit*. Proinde verba Cænæ; *Hoc est corpus meum*: *Hoc est sanguis meus*, tropicè & sacramentaliter de signo sive symbolo sacramentali, corporis & sanguinis Christi accipienda sunt. Hæc summa est quarti argumenti. Cujus exempla nonnulla cum negent *Adversarii* exstare in Scripturâ; vel quoad verba, vel quoad sensum, eorum veritas & congruentia paulò plenius demonstranda erit. *Primum est Circumcisionis*: Hanc, inquit, *nuspiam dici Fædus*, sed ita habere verba Dei apud Moysen: Hoc est fædus meum: ut circumcidatur vobis omnis mas. Præterea Circumcisionis voce, non nudam ceremoniam, sed ceremoniam cum promissione, nec solam amputationem præputii externam, sed simul internam cordis circumcisionem notari. R E S P. Etsi non totidem syllabis dicitur, *Circumcisio est fædus*, dicitur tamen æquipollenter. Nam oratio infinitiva ante verbum finitum naturali constructione ponitur pro nominativo & pro subiecto, v. 10. & 11. Quomodo & Paulus interpretatur, Rom. 4. v. 11. Circumcisionem vocans sigillum justitiæ fidei. Deinde quod glossam adversariorum attinet, ea utrobique petit principium, nec cum textu consistit.

Vindicantur locutiones sacramentales

de Circumcisione.

consistit. Etenim promissio gratiæ v. 7. à ritu circumcisionis v. 10. 11. L. O. C. aperte distinguitur. Ritus etiam ille de externa tantum ceremonia <sup>XIV.</sup> amputandi præputii, declaratur ibidem. Quod si etiam complexè sumatur de utraque circumcisione; manet nihilominus metonymia respectu circumcisionis externæ: & metaphora respectu circumcisionis internæ. Deut. 30. v. 6. Quod probatum volumus. Secundum est Agni Paschalis: ubi cavillantur I. non exstare in S. literis hanc phrasin: Agnus est Pesach, seu transitus: nec verba illa Pesach Jehovæ, de agno mactato, tosto & manducato, enunciari. II. antecedens seu subjectum esse cultum: de cujus ratione rogaturi dicuntur pueri Israëlitarum, Exod. 12. v. 26. 27. RES P. Falsum quod phrasis illa non legatur in Mose: de Pascha-  
verba ejus hæc sunt. vers. 11. פֶּסַח הוּא לַיהוָה id est, Pesach ipse Iehovæ. re.  
Ubi pronomen הוּא refertur necessario ad agnum: qui descriptus fuit in præcedentibus, ac nomine אֶהְיֶה insignitus genere masculino: cum v. 5. אֶהְיֶה אֲנִי dicatur. Nec alicujus ponderis est, quod v. 26. aliud subjectum statuunt in voce עֶבְרִי. Nam ex Hebræo textu rursus apparet, etiam illius enunciationis non aliud subjectum esse, quam agnum, qui solenni illo cultu edebatur. Verba Hebræa sunt זֶכֶד פֶּסַח הוּא לַיהוָה, id est, *victimam transitus ipse Iehovæ*. Ubi demonstrativum הוּא necessario refertur ad enim אֶהְיֶה: quo paulò ante usus fuerat Moses. Cum altero nomen עֶבְרִי, quo cultus iste exprimitur, & femininum est, non convenit genere; nisi pro הוּא ponatur הֵיאָה. Quum etiam vox זֶכֶד victimam seu pecus in sacrificium mactatum significet, inde quoque manifestum est, pronomine הֵיאָה agnum designari, non aliud aliquod subjectum. Tertium est Peträ: quam ajunt fuisse Petram spirituales, non sacramentales: nec significasse Christum sacramentaliter, sed revera fuisse ipsum Christum, Filium Dei. I. quia biberunt Israëlita ex Petra spirituali. II. Petra eos sequebatur. At Petra materialis propriè sic dicta, non sequebatur. III. Quia nunquam vox Christus de typi enuncietur aut usurpetur. RES P. Hæc verò nimis crassa est corruptela loci Apostolici. Loquitur Apostolus de Peträ deserti: ex qua percussa fluxerunt aquæ, potandis Israëlitis. Id I. docet articulus ἀναφορικὸς, ἡ ἢ πέτρα, illam Petram innuens, cujus mentionem proximè fecerat ex Mose, Exod. 17. & Num. 20. Quæ certè fuit Peträ deserti. II. Ex Peträ deserti omnes biberunt, v. 4. Ex Peträ Christo non omnes biberunt: plerique enim displicuere Deo & prostrati sunt. v. 5. Ergo. III. De quali Manna loquitur Apostolus, de tali etiam Peträ agit: ut qui ista conjungit tanquam ejusdem generis cibum & potum, v. 3. 4. At non loquitur de Manna Christo. Ergo. Ratiuncula adversariorum sic diluuntur. Prima peccat fallacia  
Iiii homony-

LOC.  
XIV.

homonymiæ. Spiritualis dicitur non rei veritate, sed significante mysterio; quatenus effusionem sanguinis Christi in cruce præfigurabat. *Alter*a habet fallaciam figuræ dictionis. Non ipsa Petra, sed aqua ex Petra scaturiens (per metonymiam efficientis) sequebatur Israëlitas per desertum. Ex hoc verò attributo colligimus, Petram illam Christum non fuisse. Qui secutus non est Israëlitas ut comes itineris, sed præcessit eos ut viæ dux. Exod. 23. v. 20. 23. Cap. 32. v. 34. *Tertia* contrariis exemplis refellitur. Nunquid nomen Messie sive Christi Regibus & Sacerdotibus V. Testam. tribuitur ceu typis ipsius? Et in N. Test. annon Pascha dicitur Christus? 1. Cor. 5. v. 7. & Cap. 10. v. 4. illud: *Petra erat Christus*: eodem sensu dictum ostendimus.

Q. non  
proprius,  
sed tropi-  
cus sensus  
est fidei  
articulis a-  
nalogus.

V. *Ex Analogia articulorum fidei.* Sensus verborum promissionis in institutione S. Cœnæ debet esse fidei ejusdemque articulis analogus. At sensus proprius ac literalis non est fidei analogus, sed tropicus ac sacramentalis. Ergo. *Major* utrimque est in confesso. Cujus ratio generalis est lex interpretationis sancita ab Apostolis, Rom. 12. v. 6. & 2. Petr. 1. vers. 20. Specialis ex natura atque usu Sacramentorum colligitur; ut quæ instituta sunt divinitus in confirmationem fidei. *Minor* est bimembris. *Prius*, quod sensus literalis repugnet fidei & articulis ejus, vel simplici collatione patescit. I. pugnat cum *tertio* articulo de veritate humanæ naturæ Christi. Nam corpus multiplex, formatum ex pane, vel sub eo latens incircumscriptè & invisibiliter, (cujusmodi fingunt, qui sensum literalem tuentur:) non assumpsit Christus ex Maria virgine per Spiritum Sanctum. II. Pugnat cum *quarto* articulo de unica morte ac crucifixione Christi. Siquidem sæpius & toties omnino, quoties S. Cœna celebratur, ipsum crucifigi ac mori necesse est; si panis fractus propriè ac literaliter est Corpus Christi fractum pro nobis: vinum item effusum propriè ac literaliter sanguis Christi pro nobis effusus. III. Pugnat cum *sexto* articulo de ascensione ipsius in cælum. Qui enim corpore suo terram reliquit, in cælum translatus est, atque ibi degit; ejus corpus non est panis, nec esse potest sub pane, aut sub speciebus panis in cœna. IV. Pugnat cum articulo *septimo* de reditu ipsius. etenim qui propriè est panis cœnæ, vel sub ejus substantia ac speciebus latet, ille jam venit. Sed Christus nondum venit: alioquin S. Cœnæ non foret amplius locus, 1. Cor. 11. v. 26. Ergo. V. Pugnat cum articulo *nono* de Communione Sanctorum. Communio Sanctorum Vetus & Novum T. complectitur, & est spiritualis. Sed communio corporis & sanguinis Christi propria & literalis, cujusmodi vulgò statuitur in Cœna, non  
exten-



extenditur ad V. Test. quando Christus carnem & sanguinem non-<sup>L O C.</sup>  
dum assumerat : nec spiritualis est, sed carnalis ac oralis : ut constat. <sup>XIV.</sup>

Ergo. VI. Pugnatur cum articulo *decimo* de remissione peccatorum. Si panis proprie est corpus Christi, pro nobis traditum, vinum proprie est sanguis Christi, effusus pro nobis in remissionem peccatorum; reconciliatio cum Deo & remissio peccatorum petenda erit à Deo, atque etiam credenda propter id, quod latet sub speciebus, vel etiam sub substantia panis ac vini: quod manibus gestatur, & ore comeditur ac bibitur. Atqui istud crassissimam Idololatriam redoler, ac ne minimo quidem apice S. literarum ostendi potest. Ergo. Superest *Posterius*: quod eorundem articulorum collatione comprobatur, utpote quibus cum ex amussim congruit. Ideoque tam à Christo Joh. 6. v. 62. 63. quam à Paulo 1. Cor. 11. v. 26. Cap. 12. v. 13. & Cap. 10. v. 16. 17. citantur ad veritatem sensus tropici ac sacramentalis asserendam.

Antithesis Heterodoxorum est: *Verba promissionis in S. Cæna proprie & literaliter, non tropicè aut sacramentaliter intelligenda esse.*

Ἀνακλόνῃ Antitheseos Heterodoxæ.

Rationes  
Heterodoxæ.

Ex Natura Subjecti & Predicati.

Argumenta ipsa tribus distinguuntur classibus. Quarum *prima* complectetur argumenta generalia. *Secunda* specialia pro τῷ ἑνὶ τῷ; *Tertia* idem specialia contra τὴν διάνοιαν.

Prima Classis Argumentorum.

I. Qui sensus probatur ex consensu omnium prudentum, ex requisito legitima interpretationis Scripturæ, nec non ex natura præceptorum & articulorum fidei, is haud dubie verus est ac genuinus. Sensus literalis in verbis Cænae, probatur omnibus hisce modis. Ergo. Ex consensu prudentum: utpote quibus semper visum fuit tutissimum; inherere proprietati verborum. Ex requisito legitimæ interpretationis Scripturæ; ubi verborum proprietates imprimis observanda, nisi ipsa Scriptura nos ab eâ recedere cogat. Cum enim non sit, ἡ δὲ Πλὴτος 1. Petr. 1. v. 20. Certè à literalis ac nativo sensu non est recedendum, aut privato iudicio peregrina interpretationes excogitanda: sed ex ipsis verbis sententia Spiritus S. haurienda est. Ex natura præceptorum & articulorum fidei: quia in his præcipuè proprietatem verborum ar-

Q. sensus  
literalis  
probatur  
ex consen-  
su prudent-  
um, ex re-  
quisito legi-  
timæ inter-  
pretationis  
Scripturæ, &  
natura  
præcepto-  
rum & arti-  
culorum  
fidei.

L O C.  
XIV.

*Etè tenere oportet: ne in avia errorum abripiamur. Non negamus quidem etiam in his nonnulla constare figurato sermone: sed quæ alibi in Scriptura propriis & perspicuis verbis explicantur. Vnde sic concludimus: nullum est fidei nostra dogma, nullus Christianæ Religionis articulus, qui non alicubi in Scriptura propriis & perspicuis verbis tradatur. Ratio: quia secus periret Scriptura perfectio: siquidem ex solo sensu literali in dogmatis fidei comprobandis firma ducuntur argumenta: fatente etiam Bellarmino lib. 3. de verbo Dei, Cap. 3. Iam vero doctrina de S. Cæna est fidei Christiana peculiaris articulus. Ergo alicubi in Scriptura propriis & perspicuis verbis proponitur. Sed nullibi sic proponitur nisi in institutione, tanquam in propria sede. Ergo. R E S P. In Majoræ syllogismi principalis concurrunt plures interrogationes, quæ distinguendæ sunt. Duæ posteriores facile admittuntur. Consensus prudentum vel alienus est à quæstione, si prudentes hujus seculi intelligantur: vel humanum solum suffragium habet. Minor distincte spectanda est in singulis modis. De primo jam diximus: quæ de thesi loquitur, non de hypothese controversa. Inhaerendum proprietati verborum, ubi materia subiecta, scopus loquentis, antecedentia & consequentia eam requirunt aut ferunt. Sed nullum horum eam patitur in verbis Cænæ: ut ostendimus. Secundus modus seipsum explicat limitatione: nisi Scriptura nos cogat recedere à verborum proprietate: quod hic fit. Simul tamen prodit calumniam in Orthodoxos, quasi ipsi à nativo Scripturæ sensu (qui tamen non minus est figuratus, quam literalis:) dessectant ad peregrina sui ingenii interpretamenta. Tertius hypothesis statuit non veram universaliter: quod omnia præcepta sive articuli fidei in Scriptura proponantur aut declarentur verbis propriis. Ostendant igitur nobis illam proprietatem in articulis de descensu Christi ad inferos, & sessione ipsius ad dextram Patris; maximè prout ipsi eos declarant. Sufficit ut sint verba clara & perspicua. Propriane sint an figurata, parum refert. In argumento, quod hinc deducunt nihil est sani. Major est particularis. Et ut maximè aliter se haberet, nequicquam tamen officeret doctrinæ nostræ. Ratio ejus implicat fallaciam à dicto secundum quid. Ex solo sensu literali firma ducuntur argumenta: sed qui non minus mediata ex verbis figuratis, quam immediatè ex propriis colligitur: ut initio monuimus. Alia vero ratio est allegoriarum humanarum, quæ præter intentionem Spiritus S. Scripturæ humanitus tribuuntur. Minor falsa est, quod doctrina de Cæna sit peculiaris fidei articulus. Sacramentum fidei est ejus sigillum sive signaculum, non fidei articulus: sicut nec sigillum fœderis fuit peculiare fœdus. Promissio gratiæ de corpore Christi fracto pro nobis & sanguine ipsius effuso in remissionem peccatorum proprie*

præ est articulus fidei: quam S. Cæna externis symbolis nobis testifi-  
catur & obsignat. Postremo in *conclusionē* ejusque consequente confun-  
duntur verba propria & perspicua, quæ multum differunt. Perspi-  
cuitas est communis affectio verborum propriorum & figuratorum,  
quæ ad alteram speciem perperam restringitur. Cætera in sequenti-  
bus suo ordine discutientur.

II. *Verba Sacramenti proprie accipienda sunt. Verba S. Cæna sunt verba*  
*Sacramenti. Ergo. Major probatur. I. Res nova, peregrina, & quasi extra-*  
*ordinaria solent proprio sermone explicari. Ratio: quia nemo intelligit de*  
*rebus ignotissimis improprio & figurato sermone loquentem, nisi accedat inter-*  
*pretatio. Iam vero Sacramenta per se, quoad suum esse, sunt res plane nova, &*  
*omnibus mortalibus ignota, nisi divinitus revelentur. Ergo. II. In descriptio-*  
*ne circumcissionis & agni Paschalis in V. itemque Baptismi in N. Test. nihil*  
*est improprium aut figuratum: sed omnia verba propriam & nativam signifi-*  
*cationem retinent: nec ulla causa est, cur in S. Cæna à literali verborum sen-*  
*su recedamus. Ergo verba Sacramentorum proprie sunt accipienda. R E S P.*  
*Major falsa est. Nec probant eam duæ, quæ subjunguntur, rationes:*  
*Posterior petit principium: & inductione contraria ante confutata*  
*est. Prior verò tantum est particularis: cui ne ipsi quidem valde fi-*  
*dunt. Tum etiam obscura est & ambigua in Minore. Etenim Sacra-*  
*menta per se dicuntur aut absolutè absque verbo, aut relate ad illud.*  
*Absque verbo ne Sacramenta quidem sunt. Cum verbo ignota aut*  
*obscura esse nequeunt. Præterea declarent nobis, quomodo nova,*  
*aut quibus ignota censeantur Sacramenta? In genere nova non sunt:*  
*cum inde à primis Ecclesiæ incunabulis obtinuerint, tanquam partes*  
*quædam cultus externi. In specie, ut alia aliis successerunt, nova ve-*  
*teribus; ita se invicem illustrant. Ignota sunt Sacramenta omnibus*  
*mortalibus: quamdiu extra Ecclesiam degunt: ut quæ sunt Eccle-*  
*siæ propria. In Ecclesia autem qui ea ignota aut extraordinaria ita-*  
*tuunt, nã illi mysteria Eleusinia, ad fovendum vulgi superstitionem*  
*in scenam reducunt.*

III. *Quicquid sollemniter, sub forma Testamenti, alicubi proponitur; ejus*  
*verba simpliciter & κατὰ τὸ πρὶν accipienda sunt. S. Cæna sollemniter sub for-*  
*ma Testamenti instituta est. Matth. 26. Marc. 14. Luc. 22. Unde calix*  
*eucharisticus vocatur N. Test. in Christi sanguine. Luc. 22. v. 20. I. Cor. 11.*  
*v. 25. Ergo. Major confirmatur: partim Scripturis sacris. Gal. 3. v. 15.*  
*ἀνθρώποις κεινοῦ καὶ ἀποστόλων διαθήκης οὐδεὶς ἀφαιρῇ ἢ προσθήσει, hoc est,*  
*vel in materialibus vel in formalibus ei aliquid adjicit. Exod. 24. v. 8. Hebr.*  
*9. v. 20. Verba Veteris Fœderis proprie & juxta literam intelligenda sunt de*  
*præsentis sanguinis aspersione, & per illam fœderis confirmatione: quam for-*

Q. verba  
Sacramenti  
proprie ac-  
cipienda  
sunt:

Q. S. Cæna  
sollemniter  
sub forma  
Testamen-  
ti instituta  
sit.

LOC.  
XIV.

malam Christus adjectis, discriminis causa, duabus tantum voculis, nempe Meus & Novi; ad novum fœdus proprio sanguine sancitum in Cœna transtulit. Partim etiam legibus publicis, quæ non patiuntur recedi à significatione verborum Testamenti, nisi cum manifestum est aliud sensisse Testatorem. RES P. Minor est controversa: & meritò negatur: tum quia διαθήκη hic non Testamentum, sed Fœdus notat. Opponitur, enim ἡ διαθήκη καὶνὴ τῇ παλαιᾷ; quam Fœderis non Testamenti rationem habuisse, ipsimet fatentur adversarii: tum quia Novum Test. non de suprema Testatoris voluntate; sed de ejus symbolo, quod est vinum in poculo, per sacramentalem metonymiam enunciat. Major vero universaliter accepta falsa est: particulariter nihil concludit. Etenim in omnibus pene Testamentis quæ in Scriptura recitantur, figuratæ occurrunt locutiones, & quidem complures. In Testamento Jacobi, Gen. 49. v. 3. 4. 6. 9. 14. 16. Moysi, Deut. 33. v. 17. 20. Davidis, 2. Sam. 23. v. 3. 4. & 1. Reg. 2. v. 5. 6. & seqq. Imò si institutio S. Cœnæ dicatur Testamentum Domini, quomodo poculum erit Novum Testamentum, pro nobis effusum: ut est Luc. 22. vers. 20. absque tropo? Frustra vero est quod in subsidium Majoris accersunt sive Scripturas Sacras, sive Leges Politicas. Gal. 3. v. 15. nihil minus docetur, quam quod verba Testamenti literaliter & sine tropo accipienda sint. Nam διαθήκη hic pactionem propriè significat, non Testamentum: qualis certè erat pactio Dei cum Abrahamo, Genes. 15. v. 18. Verba quoque ἀφ' ἑλὲν καὶ διὰ τὴν διαθήκην non declarationem pactionis ei convenientem, sive propriam sive figuratam; sed ejusdem abolitionem vel mutationem improbant. Similiter locus Exod. 24. non rectè comparatur cum verbis Christi Matth. 26. v. 28. ut ut magna videatur utriusque affinitas. Nam illic pronomen τὸ, quod exprimit Apostolus, Hebr. 9. v. 20. demonstrat sanguinem holocaustorum, quo aspergebatur populus: hic idem pronomen declarat τὸ πότηριον: sicut dicitur τὸ πότηριον, Luc. 22. v. 20. 1. Cor. 11. v. 25. Sanguis quoque Veteris Testamenti, non adumbravit sanguinem Christi, latentem in vino, aut sub speciebus illius; sed in cruce pro nobis effusum in remissionem peccatorum: ut est Hebr. 9. v. 18. & seqq. Jam *Leges Politicas* quod attinet: etsi de verbis Testamenti Christi ex Scripturis divinis, non ex legibus humanis judicandum sit: tamen nè illæ quidem nobis adversantur: quin imò aperte patrocinantur. Nam diserte sanciunt, fas esse recedere à verborum significatione, quando manifestum est aliud sensisse Testatorem. Causam hanc addunt: quod plerumque abusive loquantur, nec propriis vocabulis ac nominibus semper utantur Testatores. Sed hic

Explican-  
tur dicta  
Gal. 3. v. 15.

Exod. 24.  
v. 8.

hic in verbis S. Cœnæ aliud sensisse Christum ejus autorem, quam fert propria verborum significatio, ex ipsismet verbis, eorum scopo, ac circumstantiis, supra evicimus. Ergo etiam secundum Leges illas valere recepta inter Orthodoxos verborum tropicorum interpretatio.

IV. Quod requirit Christi instituentis majestas, id in verbis institutionis omnino est statuendum. Proprium ac literalem sensum requirit ipse instituentis majestas. Ergo. Veritas Minoris diversimode doceri potest. I. Est versus omnipotens veri & omnipotentis Dei Filius. Ergo à verbis ipsius nec dextrorsum, nec sinistrorsum deflectendum est. Deuter. 4. v. 2. Apoc. 22. v. 19. II. Est Mediator noster audiendus omnibus, de cælo nobis commendatus. Deut. 18. v. 18. Matth. 17. v. 5. Ergo sine contradictione ac dubitatione verbis ipsius fidem habere debemus. III. Est ipsa Dei Patris sapientia 1. Cor. 1. v. 24. Cum Pater dedit eruditam linguam Esa. 50. v. 4. Potuit igitur disertè & perspicue mentis sensa exponere, si aliud quidpiam de S. Cœna nos sentire voluisset, quam literalis verborum sensus importat. IV. Est omniscius, Ioh. 21. v. 17. Novit igitur contentiones de S. Cœna excitatum iri: ac proinde clare, perspicue, ac proprie loqui voluit. V. Morti vicinus hoc testamentum suum condidit. Ergo præmeditate verbis propriis ac perspicuis usus fuit. VI. Nuppiam indicavit aliam quærendam esse verborum interpretationem, quam est ea, quam literalis sensus importat; ne quidem in repetitione institutionis per Paulum, 1. Cor. 11. v. 23. Cum tamen parabolis & figuris statim addiderit explanationem, saltem apud Apostolos; ut omnem præcaveret erroris occasionem. Marc. 4. v. 34. Matth. 15. v. 17. & Cap. 16. v. 11. Sed tale quid in verbis Cœnæ non animadvertitur. Ergo. RES P. Neganda est Minor argumenti principalis. Quam adversarii prosyllogisticè confirmant rationibus sex à Majestate Christi instituentis; sed quarum duæ posteriores minus concinne ad eam referuntur. De singulis tamen ordine dicemus. Prima discedit à quæstione. Omnino hærendum est verbis Christi. Sed illud facit non minus qui figurata figuratè, quam qui tropicè reddit & interpretatur. Utrisque enim subest divina veritas: quam nemo pius in dubium vocat. Secunda itidem aliena est à re: insuperque calumnia onerat Orthodoxos, ac si verbis Christi fidem derogent, aut iis contradicant. Quod dicere, quam probare est facilius. Tertia est inconsequens: juxta regulam, à posse ad inesse non valet consequentia. Potuit sanè Christus propriè loqui de S. Cœna, dicendo: Panis est signum corporis mei: Vinum in poculo est signum sanguinis mei, quemadmodum de circumcisione dixit, quod sit signum fœderis, Genes. 17. v. 10. 11. & sigillum justitiæ fidei, Rom. 4. v. 11. Sed noluit, quia non fecit. Ideo autem non fecit; partim quod de Sacramento sacramentaliter loqui solens esset ac usitatum in Ecclesia: partim

LOC.  
XIV.

QLiteralem sensum requirit Christi instituentis majestas.

LOC.  
XIV.

partim quod omnes circumstantiæ sensum tropicum satis superque declararent atque ostenderent. *Quarta* eodem vitio laborat. Præterea verba propria & perspicua iterum sumit pro æquipollentibus: quæ non sunt ejusmodi. Denique miscet etiam fallaciam accidentis. Si quidem contentiones æquè nascuntur de verbis propriis, quam figuratis: sed culpa cæcitatæ ac pravitatis humanæ, subijci nesciæ divinæ veritati. Ad *Quintum* responsum fuit argumento tertio. In *Sexta Major* est ambigua & particularis. Expresse quidem non indicavit: quia non dixit panem & vinum esse signa sive symbola corporis ac sanguinis sui. Interim mentem suam tam dilucide proposuit & exposuit, ut cæcos esse oporteat, qui eam perspicere non possunt; pervicaces qui admittere nolunt. Quod autem Christus semper etiam discipulis declaravit omnes tropos ac figuras concionum suarum, id vero ex historia Evangelica nunquam evincit: nec opus fuit. Nonnunquam factum faciliè largimur: sed id adversarios nihil juvat.

Q. tres  
Euangeli-  
stæ & Pau-  
lus in de-  
scriptione  
S. Cænæ  
ad amussim  
concor-  
dent.

V. *In cujus dogmatis descriptione omnes, qui id annotarunt, ad amussim concordant, ejus verba simpliciter & proprie accipienda sunt. Quia si aliter accipienda essent, vel unus eorum addidisset explicationem. Iam verò in descriptione S. Cænæ, Matthæus, Marcus, Lucas, Paulus ex amussim concordant. Ergo, Minor probatur. Quippe in prioræ S. Cænæ parte omnes testantur, Christum dixisse: Accipite, comedite: Hoc est corpus meum. In secunda parte variantur verba, sensu eodem permanente: Bibite: Hoc est sanguis meus Nov. Testam. ita Matthæus & Marcus: vel Bibite, hic est calix N. T. in meo sanguine, hoc est, propter meum sanguinem, cujus est communicatio. Ita Lucas & <sup>n</sup> ulus; qua collatio mirificè τὸ πρὸν confirmat. Solent namque Evangelistæ, præcavendi erroris causa passim addere explicationem. Ioh. 2. v. 19. 21. Cap. 6. v. 70. 71. Cap. 7. v. 38. 39. Luc. 14. v. 26. collato cum Matth. 10. v. 37. sed tale quid in verbis S. Cænæ non animadvertitur. Ergo. RES P. Major & Minor falsa est. Major: quia multæ etiam parabolæ & figuræ consentientes traduntur à scriptoribus sacris: quæ propterea non desinunt esse parabolicæ & figuratæ. Exempla sunt: Matth. 3. v. 3. 10. 11. Marc. 1. v. 3. 7. 8. Luc. 3. vers. 4. 5. 16. 17. Johan. 1. v. 23. 27. 33. Sic Matth. 13. v. 3. & seqq. Marc. 4. v. 2. & seqq. Luc. 8. v. 5. & seqq. Habet igitur fallaciam causæ. Causa repetitionis ejusdem non est verborum proprietas, sed definita eorum forma: quam propter fidem historiæ diversi Scriptores retinent. Sicut Moses iisdem penè verbis recitat decalogum. Exod. 20. & Deuter. 5. & Apostoli dicta Vet. Test. plerumque verbis Mosis ac Prophetarum referunt. Minor: quia non levis discrepantia verborum apud Evangelistas & Paulum deprehenditur. Quam ipsi agnoscunt adversarii in ejus*



ejus probatione : quatenus à conformitate verborum , ad conformitatem sensus defleunt. Adhæc audacter nimis transponunt verba & corrumpunt sensum enunciationis de poculo. Non dixit Servator : *Hic est calix Novi Testamenti in meo sanguine ; sed hoc poculum est N. T. in meo sanguine* , ut habent Lucas & Paulus. Etenim Novum Test. casu recto enunciatur de poculo , non obliquo. Poculum etiam ad subjectum , non ad prædicatum pertinet. Et licet copula , *Est* desit in Luca ; à Paulo autem subjiciatur prædicato : tamen tam partium illarum inter se affectio , quam totius enunciationis collatio cum Matthæo & Marco hunc ordinem requirunt necessariò. Sensus quoque cum textu non convenit. Nam sanguis Novi Testamenti & Novum Testamentum in sanguine , se habent æquipollenter , propter sensus identitatem apud Evangelistas. Sed sanguis N. Test. dicitur à Christo , quo paulo post confirmandum erat N. Test. sive fœdus apud Jeremiam cap. 31. promissum : sicut seqq. declarant : *qui pro vobis effunditur*. Haud alio igitur sensu etiam N. Test. in sanguine appellatur. Postremo Ratio , quæ κατὰ λόγον additur , concludit ex partis particularibus. Universaliter sumta est falsa : ut modò diximus.

V I. Sensus literalis unam eandemque certam ac minime dubiam gignit sententiam : adeò ut fidem in immutata ἀληθοφροσίνᾳ stabiliat. Contra vero , qui tropos sectantur , in diversas abeunt partes , nec habent ubi pedem figant : ut ex diversitate tropicarum interpretationum manifestum est. Ergò sensus liberalis repudiatis tropis omnino est amplectendus. R E S P. I. notanda fallacia quatuor terminorum. Quia Major dicit id quod est per se : Minor id quod per accidens evenit. II. Major ne vera quidem est simpliciter , si restrictè & exclusivè intelligatur de sensu literalis , qui ex verbis proprie dictis , immediatè solum dependet. Sic igitur nulla erit ἀληθοφροσίνᾳ & certitudo sensus figurati , qui in proprium mediate recidit ac resolvitur. Quod ἀπορον , ἀθεόλογον. III. Minor continet gravem , sed falsam accusationem in Orthodoxos , quasi suæmetipsi interpretationis incerti dubique sint. Sed quem sensum ex scriptura immotis fundamentis demonstrant , & contra quosvis dissentientes solidè asserunt , quomodo ejus incerti dubiive esse queunt ? Diversitas quædam opinionum circa tropi speciem aut sedem , non infert diversitatem sententiæ in genere doctrinæ : ut infra ostendetur. IV. Totum argumentum non modo speciosius , sed etiam validius retorquetur in suos autores , tam Lutheranos , quam Pontificios. Nam horum novem vel decem diversæ expositiones dari possunt super verbis S. Cænæ. Nec minor est illorum tam à Luthero , quam inter se discrepantia : ut jam pridem à nostris demonstratum est. Et tamen

Q. sensus proprius certam immutabilem sententiam gignat.

L O C.  
XIV.

utrique de proprio ac literali sensu verborum S. Cœnæ gloriari non verecundantur.

## Secunda Classis Argumentorum.

Q. sensus  
literalis ita  
munitus  
sit, ut nullis  
tropis ex-  
pugnari  
possit.  
τὸ πῦρόν τε  
secundum  
Luthera-  
nos.

I. Vbi sensus literalis ita munitus est, ut nullis troporum arietibus expugnari possit, ibi certe sensus literalis omnibus modis est retinendus. Sed in verbis promissionis Cœna Dominica sensus literalis ita est munitus. Ergo. Minor distinctè confirmatur ex ipsis verbis promissionis, à Lutheranis pro consubstantiationis, à Pontificiis pro transsubstantiationis dogmate consiciendo. PRIOR RES sic exponunt verba promissionis. In prima enunciatione: HOC; non respicit solum panem, sed totum complexum: tum quia id postulat constructio Grammatica; alioquin dicendum foret ἅλος ὁ ἀέλος, non τῆλο ὁ ἀέλος: tum quia quum dua res modo quodam conjuncte demonstrantur & exhibentur, quorum una sensui est obvia, altera minus conspicua; tunc δευτέρω substantivè & subjecti loco positum, utrumque unitorum designat. Nec tamen statuitur tropus Rhetoricus, sed synecdoche Grammatica, verborum proprietati nihil derogans. Copula EST propriam & nativam suam significationem retinet; utpote non capax tropi. Vox CORPORIS non potest mysticè accipi de Ecclesia. Ergo proprie de ipso Christi corpore intelligenda est. Quod & sequentia docent: MEUM CORPUS, scil. quod assumi ex Maria virgine: item: quod pro vobis datur, nempe in mortem. Reliqua verba: HOC FACITE in mei commemorationem, propriè sumi, ne ipsi quidem adversarij inficiantur. Similiter in secunda enunciatione: HOC respicit non solum vinum, sed totum illud quod Christus bibendum exhibebat. Copula EST itidem tropo caret. Vox Sanguinis Christi non potest figurate accipi: non solum propter descriptionem MEUS, qui pro vobis effunditur: verum etiam quia typus agni Paschalis jam præcesserat, cui S. Cœna successit, tanquam umbra expressa imago, Heb. 10. v. 1. tum etiam sanguis Christi in N. Test. nupiam pro signotantum sanguinis accipitur. Cum vocat Christus sanguinem Testamenti: qui erat dispositio Testamentaria, qua verbis propriis & perspicuis constare solet; & quidem Novi Testamenti, ad differentiam Veteris: quod sanguine juvencorum typico sancitum fuit. Exod. 24. v. 8. Nam N. T. non amplius habet typos, umbras, aut figuras. Apud Lucam & Paulum calix Eucharisticus dicitur Novum Testamentum, non simpliciter & absolute, sed in Christi sanguine: ubi τὸ ἐν respondet Hebræo ἐν: & causam exprimit per & propter quam hoc poculum sit Novum Test. Nimirum, quia non solum vinum, sed & mediante illo Christi sanguinem vino Eucharistico sacramentaliter unitum nobis bibendum exhibet. Ideoque non repetitur articulus à Luca vel Paulo ἡ ἐν τῷ ἀιqualί μὲν: ut appareat verba hac ad poculum, non ad No-

rum Testamentum in Grammatica constructione referenda esse. Vnde porro in-  
 telligitur, quare & quo sensu dicatur apud Lucam τοῦ σώματος ἐκχυόμενον :  
 quia videl. in eo bibendus nobis offertur sanguis Christi, in ara crucis pro nobis  
 effusus. Ex quibus omnibus sic tandem concludunt : Quod pro nobis traditum  
 est in mortem, & in cruce pro nobis effusum est in remissionem peccatorum, id  
 proprie ac literaliter dicitur corpus ac sanguis Christi. Atqui quod mediante be-  
 nedicto pane & vino datur & accipitur in S. Cæna proprie ac literaliter dicitur  
 corpus & sanguis Christi. Ergo quod mediante benedicto pane ac vino datur &  
 accipitur in S. Cæna, proprie ac literaliter dicitur corpus & sanguis Christi.  
 Qui est proprius ac literalis sensus verborum promissionis in S. Cæna. Vulgò  
 explicationis causa adhiberi solent particula, in, cum, sub, quarum usus non  
 est improbandus aut rejiciendus in hac controversia : tum quia inserviunt my-  
 sterio presentia corporis Christi explicando, & prædicationi inusitata evolven-  
 da : nec tamen à pñtō abducunt aut recedunt : tum quia Confessionis Luthe-  
 rana veritas sic distinguitur ab erroribus heterodoxorum, qui aut corporalem  
 Christi presentiam, aut permanentiam panis in Cæna negant. Hactenus de  
 Lutheranis & interpretatione eorum. Posteriores PONTIFICII, Verba  
 S. Cæna hunc in modum declarant : Hoc, in enunciatione de pane, demon-  
 strat individuum vagum, sive edulium in communi, quod sub speciebus pa-  
 nis continetur. EST : proprie notat ὑπαρξιν substantialem. CORPUS  
 MEUM, significat rerum ac naturale Christi corpus ex Maria vir-  
 gine assumptum, & in mortem traditum pro nobis. Itidem in verbis  
 de poculo, Hoc monstrat rem contentam sub specie vini, nempe sangui-  
 nem, sive potum in communi. EST sumitur ὑπαρξιν. SANGUIS  
 MEUS notat ipsissimum Christi sanguinem, in cruce pro nobis effusum.  
 Hinc jam pro sensu proprio ac literali sic argumentantur. Quod pro nobis in  
 mortem traditum, & in cruce effusum fuit, id proprie ac literaliter dicitur  
 corpus ac sanguis Christi. Sed quod sub speciebus panis & vini datur & acci-  
 pitur in S. Cæna, est illud ipsum quod pro nobis traditum fuit in mortem &  
 in cruce effusum. Ergo quod sub speciebus panis & vini datur & accipitur in S.  
 Cæna, proprie ac literaliter est corpus ac sanguis Christi. Atqui is secundum  
 Pontificios est proprius ac literalis sensus verborum promissionis in S. Cæna.  
 RESP. Audivimus sententiam ac interpretationem Adversariorum  
 super verbis promissionis in S. Cæna, qua Minorem Controversiam  
 utrique stabiliunt. Quæ deinceps per partes discutienda erit atque  
 examinanda, quo ita verus sensus erui, redargui contra falsus possit.  
 De Glossis Lutheranorum priore loco dicemus. περὶ τοῦ ἔϋδος in expo-  
 sitione verborum, quam ipsi tradunt, est depravatio subjecti in  
 enunciatione de Pane. Quod quidem concipitur ac effertur indefini-  
 tē, per pronomen demonstrativum τὸ τοῦτο, Hoc, apud tres Evangelistas  
 & Pau-

LOC.  
 XIV.

τὸ πᾶν τοῦ τε-  
 cundum  
 Pontificios.

Resurrectio  
 Lutherana-  
 norum.

LOC.  
XIV.

& Paulum ; sed non potest accipi nisi de pane vero & substantiali eoque solo ; non autem de toto complexo , panis & corporis Christi. Id licet supra quoque monuerimus : hic tamen paulò plenius demonstratur contextus serie , pari autoritate Pauli , ac modo prædicationis. *Contextus serie* : Christus enim solum panem accepit , fregit , dedit & dixit : Hoc est corpus meum. Ergo etiam solum panem monstrat particula Hoc. Neque enim aliud quippiam præcessit , quo pronomen istud referri possit. *Pari* : quia Christus in enunciatione de altero symbolo signanter addit ; *Hoc poculum est N. Test.* Ut ergo hic pronomine Hoc , solum vinum intelligendum est necessario , ut post dicetur : Sic & ibi eodem pronomine Hoc , solus panis significatur. *Autoritas Pauli* est I. Cor. 10. v. 16. *Panis quem frangimus , est communio corporis Christi.* De quo enim prædicatur communio corporis Christi , de eodem & corpus Christi prædicatur. Sed illa de solo pane fracto. Ergo & hoc de eodem pane solo. Denique *Prædicatum* , quod sequitur , EST CORPUS MEUM , quod PRO VOBIS TRADITUR , de Hoc enunciat *συμμεμους*. Impossibile est autem id enunciari *συμμεμους* simul de duobus disparatis : ut sunt panis & corpus Christi. Solus igitur panis pronomine demonstrativo designatur. Contra hæc duo opponunt : *Vnum* est constructio Grammatica. Sed quis non videt particulam *τὸ* accipi *δεικτικῶς* , ad significandam rem præsentem ? nec jam adiectivè sed substantivè usurpari ? Cujus exempla & in Scriptura , & in communi usu per omnes linguas sunt obvia. *Alterum* non negatur , quando de vasis sive receptaculis sermo est ; sive quum certa ac notoria est existentia rei nominatæ in re monstrata. Sed panis non est vehiculum aut receptaculum corporis Christi : nec probari potest , Corpus Christi existere in aut sub pane. Et ut maximè id esset , tamen panis nec solus , nec una cum corpore Christi , foret corpus Christi propriè , sed figuratè per metonymiam subiecti. Ipsi Synecdochen nominant : quam negant sub genere tropi Rhetorici contineri , aut mutare proprietatem sermonis. Verum absque ratione & exemplo sic sentiunt ac pronunciant. Quando enim contentum dicitur de continente , metonymia est , non synecdoche propriè , prout in Scholis Rhetoricis species troporum distingui solent. Synecdoche etiam , cum sit figura sermonis , & aliud monstret , aliud autem intelligat ; nonnisi ad tropos Rhetoricos referri potest , idque suffragio præstantissimorum quorumque Rhetorum , Aristotelis , Ciceronis , Quintiliani , & aliorum. Porro ubicunque aliud dicitur , aliud intelligitur , à proprietate sermonis abitur. *Copula* EST sit

ne capax tropi, disquiretur suo loco. Hic quidem substantialiter accipi nequit. Quia panis non potest esse ipsum essentiale corpus Christi. *Vox CORPORIS*, nec mysticè intelligitur de Ecclesia; nec Physicè de corporea Christi natura: sed sacramentaliter de signo ac symbolo veri corporis ipsius; quemadmodum circumcisio dicitur fœdus DEI h.e. signum fœderis: Agnus transitus, id est memoriale ejus. Concludunt itaque ex insufficiente enumeratione. Nec aliud ex sequentibus elicuerint: quæ veritatem corporis Christi, Sacramento panis significati atque testati declarant. Quod si etiam verba illa, quibus finis S. Cœnæ subjicitur ac definitur, proprie sonant; certè panis proprie est memoriale sive monumentum corporis Christi, non ipsum corpus. Reliqua de poculo eodem fermè modo vindicanda sunt. *Pronomen τῷ*, non de toto complexo, sed de solo poculo usurpatur. Nihil enim aliud præcessit, quo referri possit. Et Lucas atque Paulus ipsum poculi nomen exprimunt, dicentes τῷ τῷ ποτήριον, hoc poculum. Cæterum cum nomine poculi hic intelligatur vinum poculo illo contentum; utpote quod geminen vitis appellatur, Matth. 26. v. 29. ac bibendum discipulis datur: est hic manifesta metonymia subjecti: in qua ne ipsi quidem τῷ ποτήριον retinendum censent. *Copula EST*, si tropo caret, jam vinum fuerit ipsissimus Christi sanguis: quod hætenus quidem inficiati sunt. *Nomen SANGUINIS* cur figuratè accipi non possit, non debeat. causam nullam afferunt alicujus momenti. *Primo* non repugnat veritas hujus sanguinis. Non enim alius sanguis nobis significatur, sive adumbratur in S. Cœna; quam qui effusus est pro nobis in cruce. *Secundo* non repugnat typus agni Paschalis. Etenim quem Pascha præfiguravit venturum, moriturum: S. Cœna exhibitum ac mortuum esse declarat ac demonstrat. Succedit agno Paschali non ut res signata suo signo: sed ut Sacramentum novum veteri. *Hebr. 10. v. 1.* collatio est typi & antitypi, umbræ & corporis, (quod est Christus cum omnibus beneficiis,) non autem ipsorum inter se Sacramentorum. *Postremò* falsum, quod sanguis Christi nuspiam in N. Test. dicatur pro signo sanguinis ipsius. Etenim præter exempla illa, quæ exstant apud Matthæum, cap. 26. v. 28. & Marcum cap. 10. v. 24. huc facit dictum Pauli 1. Cor. 10. v. 16. & alterum Johannis 1. Epist. 5. v. 8. sacramentaliter explicatum. Jam poculum non modo dicitur *sanguis Novi Test. seu Novi Fœderis* casu obliquo, Matth. 26. v. 28. Marc. 14. v. 24. sed etiam ipsum N. Test. seu Novum Fœdus in sanguine appellatur, casu recto. Luc. 22. v. 20. 1. Cor. 11. v. 25. *Sanguis Testamenti* est quo confirmatum fuit fœdus DEI gratuitum, interprete Apostolo.

LOC.  
XIV.

Heb. 9. Sed *foedus illud DEI* non minus figuratis quam propriis verbis ac phrasibus constat. Jerem. 31. v. 31. & seqq. Heb. 8. v. 8. & seqq. Ergo & Testamenti non alia est ratio. *Sanguis Novi Testamenti* opponitur sane veteri: de quo est Exod. 24. v. 8. At non quomodo fingitur contineri in poculo, cum, aut sub vino; sed quatenus effusus est pro nobis in cruce. In Cœna verò symbolo vini significatur ac confirmatur. Quod si alienum putant à natura ac conditione Novi Testamenti; jam omnia ejus sacramenta abrogent: quorum proprium esse est figurare, significare, testari. *Novum Testamentum in Sanguine* dicitur sensu eodem, non diverso: nimirum: quod per sanguinem Christi fuerit confirmatum. *en* enim pro *da* ponitur per Hebraismum. Et hætenus largimur quod *to en* respondeat Hebræo *וְ*, ut 1. Cor. 10. v. 2. & passim. Cætera admitti nullo modo possunt, ob manifestissimam fallaciam tam compositionis ac divisionis, quam phraseos ac interpretationis. Illam quidem: quia verba *en τῷ ἐμῷ αἵματι* construuntur & immediatè coherent non cum subjecto *τῷ το πολέσιον*, sed cum prædicato, *ἡ καὶνὴ διαθήκη ἐστίν*. Ac ne possunt quidem cum iis connecti, nisi interventu articuli: q. d. Apostolus: *τῷ το πολέσιον τῷ ἐν ἐμῷ αἵματι*. Articulus verò nullus est in textu. Istam vero: qui nec cum verbis convenit: dicendum enim fuisset: non *τῷ το πολέσιον ἐν τῷ ἐμῷ αἵματι*, sed contra *τὸ ἐμὸν αἷμα ἐν τῷ το πολέσιον*: nec cum re: siquidem sanguis Christi tum nondum effusus erat, nec poculo, sed venis corporis ipsius continebatur. Frustra autem est, quod nobis obijciunt ellipsin articuli: quæ ex membro proximè antecedente faciliè intelligatur. Denique nec magnam vim habet, quod ex Luca afferunt, cap. 22. v. 20. Est enim ibi anomaliam casus, undecunque etiam orta: qua nominativus ponitur pro dativo: quemadmodum Apoc. 1. v. 5. 6. nominativus & dativus pro genitivo usurpantur. Ad poculum quidem proprie referri non posse manifestum est; tum ex re ipsa; tum ex collatione Matthæi & Marci. Sacramentaliter verò & metonymicè si exponatur; videlicet quod poculum, seu vinum in poculo sit effusum pro nobis sacramentali significatione, quatenus sanguinem Christi verè pro nobis effusum representat; etiam firmat sententiam nostram. *Argumentum* ex omnibus hisce deductum sic solvitur. Primo negamus *Majorem*. Dicitur enim corpus & sanguis Christi tropicè & sacramentaliter, per metonymiam subjecti, uti ostendimus. Nimitum: quia in S. Cœna Christus condidit Symbolum ac monumentum corporis sui fracti & sanguinis effusi pro nobis. Deinde *Minor* partim falsa, partim ambigua est. Falsa; quatenus non simpliciter panem & vinum, sed aliquid medi-

ante



ante utroque dari & accipi asserit : quod inclusum sit utrique symbolo. Ambigua: etenim verba prædicati vel proprie, vel metonymice intelligi & explicari possunt. Proprie si intelligantur de reali corporis in mortem traditione ac sanguinis effusione, vix erit qui id tueri volet. Est enim aperte absurdum, imò blasphemum. At metonymicè si accipiatur, sicut in verbis S. Cœnæ necessario intelligenda est, etiam pro nobis facit. Etenim ut panis ac vinum in S. Cœna sunt corpus & sanguis Christi: cum sint Symbola corporis ac sanguinis ipsius, percipiunturque *ἐἰς ἀνάμνησιν* ipsius: sic idem panis & vinum, symbola videlicet corporis & sanguinis, dicuntur pro nobis tradita, effusa; quatenus videlicet panis iste fractus & vinum illud effusum, ceu symbola nobis sacramentaliter significant, id est adumbrant ac confirmant veram illam ac realem corporis Christi fractionem, & sanguinis effusionem, semel factam in ara crucis. Regula enim certissima est, omnium sanorum calculo approbata: Si alterum de altero, tanquam de subiecto prædicatur; quæcunque de isto prædicato prædicantur, eadem etiam de ipso subiecto dici. Jam de pane S. Cœnæ prædicatur quod sit corpus, de vino quod sit sanguis Christi, tropicè videlicet ac sacramentaliter. Ergò de utroque eodem modo prædicatur: quod ille pro nobis traditus, istud pro nobis effusum sit: nempe tropicè ac Sacramentaliter. Postremo complexio sive *conclusio* ex falsis præmissis falsa sequitur. Non enim aliquid mediante pane & vino, sed ipse panis & ipsum vinum dicuntur corpus & sanguis Christi, idque tropicè ac sacramentaliter, non proprie aut literaliter. Falsò igitur gloriantur Adversarii, quod τὸ πῦλον retineant in verbis S. Cœnæ, quod sensum proprium ac literalem defendant. Sensus literalis est: quod hic panis sit corpus Christi: Hoc vinum sit sanguis ipsius, quem gignunt verba simplicia & constructa, proprie accepta. Ab hoc sensu ipsi longissimè discedunt, sive verba S. Cœnæ divisiim, si conjunctim spectentur. *Divisiim*: nam pronomen *Hoc* monstrat eis panem & corpus in & sub eo: Vinum & sanguinem in & sub eo. Est ab aliis exponitur continetur, ab aliis continetur vel exhibetur, ab aliis sacramentaliter sibi unitum habet: *Corpus & Sanguis* intelliguntur non quanta, invisibilia, illocalia, gloriosa etiam, pro præsentie Christi statu. *Conjunctim* quoque: I. quoad ordinem ac dispositionem verborum in enunciatione, quæ sic glossis ipsorum pervertitur, ut ex subiecto fiat prædicatum, & contra ex prædicato subiectum. Etenim in priore enunciatione: panis & vinum ponuntur loco subiecti: corpus & sanguis loco prædicati. At in posteriore corpus & sanguis sortiuntur locum subiecti: panis & vinum prædicati. Nam

LOC.  
XIV.Refutatio  
Pontificio-  
rum.

cum dicitur: In pane esse corpus Christi, in vino esse sanguinem ipsius, id perinde est ac si diceretur; corpus Christi inesse pani, & sanguinem ipsius inesse vino. Ubi naturalis utriusque membri sedes est evidens. II. Quoad sententiam ac significationem. Quia prius declarat, quid sit panis & vinum in S. Cœna, ejusque usu. Posterior, ubi sit corpus Christi, ubi sanguis ipsius propriè indicat ac demonstrat. Ajunt quidem particulas illas, *In, cum, sub*, vulgo adhiberi explicationis causa. Sed meminisse debebant: Glossam oportere esse congruam suo textui. Textus non fert illa additamenta: sunt corruptelæ ejus. Nec alium usum præstant, quam quod consubstantiationem à transubstantiatione apertius distinguunt. Reliqua, quæ pro iis dicuntur, meræ sunt petitiones principii: de quibus alibi. Hinc jam transimus ad *Pontificios*: quorum sententia de verbis Cœnæ, secundo loco fuit proposita. Iis multa communia sunt cum Lutheranis: quæ non repetemus, singularia tantum perstricturi. *Pro-nomen demonstrativum* Hoc, in utraque propositione accipiunt indefinitè, de individuo vago, sive de cibo ac potu in communi, qui sub speciebus panis ac vini exhibetur. Contra quod commentum etiam supra adductæ rationes militant. Hic unum addimus: Non species quasdam panis & vini, sed ipsam utriusque substantiam denotari. I. quia & ante consecrationem, & in ea, & post eam, Scriptura verum panem, verumque vinum, monstrat ac proponit. Ante consecrationem, Matt. 26. v. 26. 27. 28. 29. In ea, 1. Cor. 10. v. 16. 17. Post eam, 1. Cor. 11. v. 26. 27. 28. II. quia ritus & actiones in Cœna usurpatæ ac mandatæ, circa species panis & vini exerceri nequeunt. III. quia etiam speciebus nulla est analogia sive similitudo sacramentalis cum corpore ac sanguine Christi, tanquam spiritali cibo ac potu. *Verbum substantivum* Es t ipsis idem est, quod continetur vel transit & convertitur: secundum glossam Thomæ Aquinatis & Bielii. Bellarminus quidem id ægrè admittit. Sed tamen cum disertè testetur, panem mutari in corpus Christi, quid hæsitat aut tergiversatur? sic verò primo discedunt à τῷ ὀνόματι, sive à proprietate verbi. Christus dixit, Hoc Es t; non hoc erit vel fiat. Deinde panem & vinum destruunt; quæ manere ostendimus. Insuper sacramentum convertunt in miraculum: & mutationem, quæ in usu ac relatione consistit, ad ipsas symbolorum substantias transferunt. Denique corpus Christi, non modò formant ex pane, sed etiam multiplicat in infinitum. Quæ aliaque Transubstantiationis incommoda, vel potius ἀτοκμήα alibi depinximus. *Argumentum Pontificiorum*, ex verbis Christi, priori haud est absimile. Major negatur:

cur: siquidem dicitur corpus Christi tropicè & sacramentaliter. Minor bis falsa est, semel quatenus pro pane & vino substituit non modo aspumam; sed etiam species panis & vini. Iterum, dum asserit, illud proprie esse idipsum, quod pro nobis traditum & effusum est in cruce. Cætera ex ante dictis intelligi, simulque refelli queunt.

II. Vbi nulla causa est discedendi à τῷ ἁγίῳ, ibi verborum proprietati omnino inhaerendum est. In verbis S. Cæna nulla causa est discedendi à τῷ ἁγίῳ. Ergo. Major non habet controversiam. Minor sic probatur: quando sensus literalis non pugnat, vel cum subjecta materia, vel cum locis similibus, vel etiam cum analogia fidei, nulla causa est discedendi à τῷ ἁγίῳ. Atqui in verbis S. Cæna sensus literalis in nullum horum impingit. Ergo. Non pugnat cum subjecta materia: quia sicut S. Cæna est sacramentum; ita panis & vinum dicuntur corpus & sanguis Christi, sacramentaliter, hoc est, propter unionem sacramentalem, qua signum ac signatum mysticè copulantur & coherant. Nec pugnat cum locis similibus, imprimis sacramentalibus: Etenim analogia sacramentalis ad quam toties provocatur est duplex: Vel enim respicit sacramentum integrum, vel partem duntaxat ejus. Analogia sacramenti integri, ad finem & usum spiritualem, eadem est in utriusque Test. sacramentis: utpote quorum author est idem. Sed analogia partium sacramenti, utrobique non est eadem: quia scilicet αἰῶνς seu relatio, inter rem terrenam & celestem in illis non est eadem. Symbola externa in V. T. fuerunt tantum ἑρμηνεία rei celestis: In sacramentis vero N. Test. symbola externa sunt μετέωρα & πνευματικὰ rei celestis. Hebr. 10. v. 1. Coloss. 2. v. 17. Non denique pugnat cum analogia fidei & articulis ejus, sive tertio de veritate natura Christi humana, sive sexto de adscensione ipsius in cælum. Nam priorem quod attinet, utrumque credimus: Christum habere & in æternum retinere verum humanum corpus; & nihilominus id in S. Cæna, mediante benedicto pane manducari: cum scriptura utrumque verbis propriis & perspicuis asserat. Nulla hic est vera contradictio, etsi adversariis esse videatur. Iudicium autem de vera contradictione in fidei articulis, non est committendum rationi humana: quia multa nobis videntur ἀδύνατα, qua tamen Deo facta sunt facillima. Gen. 18. v. 14. Zach. 8. v. 6. Matth. 29. v. 26. Luc. 1. v. 38. Eph. 3. v. 20. Præterea adversarii nullam solidam ac constantem rationem proferre possunt; cur hanc partem contradictionis, videlicet veritatem corporalis presentie in S. Cæna, malint negare, quam partem alteram, videlicet ipsius corporis humani veritatem. Iam posterioris articuli de adscensione, eadem prorsus ratio est. Rursum enim utrumque asserit Scriptura: & Christum suo corpore adscendisse ad cælos; & verum ipsius corpus in S. Cæna præsens esse. Vtrumque igitur pari fide credendum est. Et sicuti essentie unitas non est opponenda Trinitati personarum: ita Christi ad cælos adscensio,

non est opponenda presentia corporis ac sanguinis ejus in S. Cœna. Certè nullus veterum articulum adfensionis opposuit presentia corporis in S. Cœna. Nec pauca sunt, aut levia, qua speciem illam contradictionis diluunt. I. Quod Christus sacram instituit Cœnam ante adfensionem suam in cœlum. II. Quod Paulus repetit verba cœna, postquam Christus jam ante quinquaginta quatuor annos in cœlum adfenderat: & quidem eodem modo, quo ab Evangelistis annotata erant. III. Quod Christus etiam post suam in cœlos adfensionem, in corpore suo in terris apparuit. Act. 9. v. 5. cap. 23. v. 11. I. Cor. 15. v. 8. Apoc. 1. v. 13. IV. Quod Christus ita adfendit in cœlum, ut adfenderit etiam super omnes cœlos, & confederit ad dextram Dei, hoc est, ut potenter regnet & dominetur omnibus creaturis. Psal. 8. v. 7. Matth. 28. v. 18. Eph. 1. v. 20. I. Cor. 15. v. 25. secundum quam potentiam potest utique corpus suum nobis in S. Cœna manducandum dare. Proinde inconsequens est: procedere à negatione unius modi presentia, ad negationem omnis modi presentia, à non distributo ad distributum. v. g. Corpus Christi eo modo, quo in cœlo est, in S. Cœna non est presens. Ergo nullo modo in S. Cœna est presens. RES P. Etsi exiis, quæ pro κατὰ σκευὴ Theseos orthodoxæ supra allata sunt, facilè dissolvatur ac refellatur hoc argumentum, tamen ne quid intactum relinquamus, ad singula ejus membra sigillatim respondebimus. Principio neganda est *Minor utriusque syllogismi*, tum *principalis*, tum etiam *prosyllogismi*. Incurrit namque & impingit sensus literalis in ista omnia: ut ostendimus. *Primum Membrum* à *subjecta materia* reponit petitionem principii, vel etiam definitionis Elenchum. Unio sacramentalis (ceu vulgo dicitur,) non constat copulatione signi & signati, vel contactu locali utriusque; sed hujus per istud, sive rei cœlestis per terrenam declaratione, testificatione, atque ob signatione. Genes. 17. v. 10. 11. Rom. 4. v. 11. I. Cor. 10. v. 16. 17. I. Petr. 3. v. 21. Secundum eadem principii petitione laborat, quoad differentiam sacramentorum V. & N. Test. Tum etiam analogiam sacramentorum inscitè distinguit. Analogia sacramentorum omninò respondet eorum naturæ ac definitioni. Sicut igitur theoria sacramentorum, alia est generica, alia specifica: ita & analogia se habet. Illa communis est omnibus sacramentis, quatenus universa sunt *quælibet* ac relativa. Ista singulis propria est, quatenus gratiam fœderis diversimodè, per diversa symbola ac ritus nobis testificantur & obli-gnant. Sed vitia divisionis oppositæ paucis subjiciamus. I. non est distinctio ex toto & partibus; sed ex genere & speciebus deducta: ut patet. II. prior analogia augustè nimis describitur: quasi ex fine & usu tantum dependeat, non ex materia & forma: sit item merè spiritualis, non sacramentalis. III. ratio ejus nimis indefinite ac genera-

neraliter enunciatur. I V. analogia posterior specierum est, non partium proprie. V. *χρῆσις* inter rem terrenam & cœlestem in sacramentis V. & N. Test. eadem omnino est significatione, non modo significationis. VI. distinctio inter signa *σημαντικά* & *μεταδοτικά*, siue *προσφερόμενα*, prout ipsi eam accipiunt, fictitia est, quam non prius evicerint, quam ostenderint nobis signata signis suis inclusa contineri & una cum illis exhiberi. Dicta quidem *Coloss. 2. v. 17. Heb. 10. v. 1.* sunt impertinentia: quæ typos Christi & Christum ipsum tanquam antitypum, non sacramenta Vetera ac Nova inter se componunt. *Tertium membrum* positum est in diluenda contradictione, quam sensus literalis de corporali Christi præsentia in S. Cœna, implicat cum articulo III. de veritate humanæ naturæ in Christo: nec non cum VI. articulo de adscensione ipsius. De *Primo* ajunt, non probant, utrumque verbis propriis & perspicuis doceri in scriptura. Equidem veritas corporis pluribus, iisque evidentissimis locis asseritur. At præsentia corporis in, cum, sub pane, vel etiam sub speciebus panis nullibi docetur. Veritas corporis Christi dicitur, quod corpus habet quantum, suis partibus distinctum, locale, visibile, etiam post resurrectionem: secundum scripturam *Luc. 24. v. 39. Joh. 20. v. 20. 27. Cap. 21. v. 5. & seqq.* Præsentia corporis Christi in, cum, sub pane, vel etiam sub speciebus panis dicitur, quod corpus habet non quantum, non distinctum partibus, illocale, & invisibile: non modo præter, sed etiam contra scripturam. Non igitur apparens, sed vera est contradictio inter veritatem corporis ac præsentiam ejusdem in sacra Cœna. Cujus judicium non ex ratione absque verbo, sed ex ipso verbo *ὡς* constituitur: utpote quod non potest esse Etiam & Non: teste Apostolo *2. Cor. 1. v. 19. 20.* Atque hæc unica, solida, ac constans ratio est, cur partem illam contradictionis, quæ est de præsentia corporis Christi in Cœna, negandam censeamus; affirmata altera quæ est de veritate naturæ humanæ. Superest *secundum* de adscensione Christi. Ubi iterum petunt principium, asserentes non minus corporalem Christi præsentiam in S. Cœna, quam adscensionem in cœlum tradi in scriptura. Nec rectè conferunt utrumque cum fide Trinitatis. Siquidem Deum esse unum essentia ac trinum personis, est fides Catholica totius Ecclesiæ orthodoxæ. Christum autem corpore suo simul in cœlo ac S. Cœna esse, dogma est fidei Catholicæ repugnans. Hinc veteres articulum adscensionis opposuerunt commento corporalis præsentiae in S. Cœna. Eusebius Emisenus, ut citatur in Jure Canonico de consecratione, *Distinct. secunda, Cap. 35. Ambrosius lib. 10. in Lucam, Cap. 24.*



LOC.  
XIV.

Cap. 24. Augustinus tractatu 20. in Johannem, & Epist. 57. ad Dardanum, & alii. Nec alia mens fuit veteris Ecclesiæ, quando in S. Communione corda sursum levanda esse monuit. Imo Servator noster Joh. 6. v. 62. argumento adscensionis suæ redarguit Capernaitas, ad oralem manducationem, eoque etiam ad corporalem præsentiam detorquentes concionem ipsius. Sunt igitur verè opposita & contradictoria, non judicio rationis, sed ipsius Christi indicio atque testimonio. *Rationes* quibus vim contradictionis incidere laborant, parum solidæ sunt. *Prima*: quia Christus instituit S. Cœnam, in usum perpetuum Ecclesiæ, usque ad mundi finem ac reditum suum: ut est 1. Cor. 11. v. 26. Ergo instituit eam in sui, per adscensionem paulò post abituri, non autem invisibiliter præsentis mansuri, memoriam. *Secunda* nihil concludit. Paulus hic repetit institutionem Cœnæ, ut eam ad Christi corpore absentis ἀναμνησιν, satis expresse, referat, ibidem. *Tertia* est inconsequens. Quando in corpore suo apparuit, apparuit visibiliter, cœlum tantisper relinquens suo corpore. Quamquam exempla apparitionum, non sunt ejusdem generis: ut alibi dictum. *Quarta* rursus inconsequens est. Docet scriptura, Christum ita adscendisse supra omnes cœlos, & sedere ad dextram DEI; ut tamen sit in cœlo, nec alibi, quam in cœlo sedeat. Testimonia nota sunt. Marc. 16. v. 19. Act. 3. v. 21. Phil. 3. v. 20. 21. Coloss. 3. v. 1. 2. Hebr. 1. v. 3. Cœlitus igitur potentiam suam ac majestatem exercet. Non autem corpore suo adest in pane. Sed hæc alibi plenius discussimus. Vitium ἀνομοκτισίας à non distributo ad distributum, frustra objectant, quamdiu alterum illum præsentis modum, qui est controversus, & meritò negatur à nostris, firmioribus rationibus docere non possunt.

Q. adversarii contra se ipsos dicant testimonium.

III. Testimonium adversariorum contra seipsos merito firmum censetur. Atqui adversarii in hac controversia de sensu verborum S. Cœnæ, contra seipsos dicunt testimonium. Ergo. Etenim nonnulli fatentur verba singularitè accepta, propriè sonare. Alii profitentur se in ipsis verbis retinere τὸ πᾶν scilicet sacramentale: Sed ubi verba absque tropo intelliguntur, καὶ τὸ πᾶν, non certè aliis quam sensus literalis obtinet. R E S P. Agnoscimus verba nostrorum: sed nonnisi ex mente ipsorum capienda & explicanda. Priores in plerisque vocibus retinent τὸ πᾶν, non in omnibus. Docent vero tropum emergere ex irregulari attributionis modo, cum disparata de se invicem prædicari regulariter non possint. Reliqui τὸ πᾶν non simpliciter, sed sacramentale ostendunt; quod nimirum usitatum est in omnibus sacramentis. Illud verò quid est nisi genus dicendi tropicum ac figuratum; quod hæcenus defendimus?

Ter-



## Tertia Classis Argumentorum.

I. Vbi omnes rimæ tropis ac figuris obstructæ sunt, ibi tropus absurde statuitur. In verbis Cæna omnes rimæ tropis & figuris obstructæ sunt: illis scilicet quibus verba S. Cæna substantialia in alium sensum torquentur. Ergo. Minor sic demonstratur. Si in verbis S. Cæna. Hoc est corpus meum: Hoc est sanguis meus: esset tropus, aut esset in partibus propositionis, aut in tota propositione. Si illud, rursus aut foret in subiecto, aut in predicato. Sed in nulla parte statui potest. Non in subiecto: quia δεικνύς Hoc, sive de toto complexo accipias, ut requirit constructio & rei evidentia: sive de solo pane & vino, ut volunt Adversarii, à tropo liberum esse manifestum est. Nec in prædicato locus est tropo: I. quia disertè additur descriptio, corporis & sanguinis proprietatem asserens. II. quia 1. Cor. 10. v. 16. Vox corporis & sanguinis propriè accipitur. III. quia exprimitur ipsum Legatum; quod nominibus propriis designari solet. In copula vero statui non potest tropus: I. quia ea non est pars enunciationis. II. quia est συναρτησέμελον & δεσμευτική συνάρτησις quiddam. Tropus autem locum tantum habet in vocibus categorematicis; quæ certam rem significant. Denique nec in tota propositione poni debet tropus. I. quia nullius vocis significatio mutatur per tropum. Ergo neque propositio est tropica. II. pronomen Hoc, non denotat solum panem, sed totum complexum. Ergo disparata non disponuntur aut enunciantur tropicè. III. defectu exemplorum. Quia non potest idoneum aliquod proferri exemplum tropica prædicationis, in qua singulæ voces nativam significationem retineant.

RESP. Quantum huic argumento tribuendum sit, vel sola ostendit limitatio, addita *Minori*. Non enim omnem tropum excludunt à verbis Domini; sed eum duntaxat, qui officit causæ ipsorum. Attamen probationem videamus. In subiecto enunciationis de pane nullus quidem est tropus: si δεικνύς Hoc de solo pane intelligatur. Est verò in altera enunciatione de poculo: quod pro vino sumitur per metonymiam subiecti. In predicato etiam, vel copula non esse, prout partes illæ diversimodè considerari solent, sine evidente certa ratione asseritur. Nam prædicatum quod attinet, ejus descriptio tantum docet, panem esse sacramentum sive symbolum veri corporis, pro nobis traditi, non autem esse ipsum corpus, quod pro nobis traditum est. 1. Cor. 10. v. 16. corpus & sanguis Christi enunciantur de pane & poculo casu obliquo: *συνωνία* sive communio utriusque casu recto. Nimirum quia symbola sunt illius communionis, quam fideles obtinent in corpore & sanguine Christi, tanquam bono spiritali, omnibus communi. Ephes. 4. v. 5. 1. Cor. 12. v. 13. Hactenus igitur dissimilia sunt. Denique in S. Cæ-

Q. omnes  
rimæ tro-  
pis ac figu-  
ris obstru-  
ctæ sunt.

LOC.  
XIV.

na exprimi legata propriè & immediatè, falsum est. Imo exprimuntur symbola ac pignora legatorum. Legata ipsa, nempe Christus ejusque beneficia, quæ verbo offeruntur, & sacramento obsignantur, per Spiritum S. ac fidem conferuntur ac percipiuntur. Jam si in *copula* statuatur tropus, quid contra habent? Ajunt non esse eam partem enunciationis. Hoc vero est *νευρόμλον* Logicum, non Theologicum: quod paribus dissidentium suffragiis disceptatur. Addunt ad syncategorematica pertinere, quæ non sunt capacia tropi. Demus illud. Additamentum tamen est falsum. Quod vel ex ipsis verbis S. Cœnæ manifestum est: ubi corpus frangi dicitur per metaphoram: sanguis item N. Test. vocatur per metonymiam finis vel effecti destinati: quod illius faciendi ac confirmandi causa tunc fundendus erat, nunc autem effusus est. Postremo contra *totam propositionem* rationes frivola ac ineptæ adferuntur. *Prima* non modo falsa est suo antecedente: quod aliquoties jam ostendimus, sed etiam ipsa consequentia vacillat. Siquidem ex verbis propriis nascitur prædicatio irregularis ac figurata, quum de disparatis sermo est. *Secunda* partim petit principium, partim inconsequens est: prout ex dictis patet. *Tertia* pro ratione opponit pertinaciam adversariorum; qui dum sophisticis cavillationibus omnia eludunt, semper tamen idonea exempla desiderant. Sed trita sunt ac familiaria in Scriptura: Christus est vitis vera: Herodes est vulpes, & similia plura: in quibus verba singula propriè significant, & tamen tropica est prædicatio, propter disparatorum inter se dispositionem.

Q. de tro-  
po non  
consent  
sibi Adver-  
sarii.

II. De quo sibi ipsis non constant adversarii, id certum esse nequit. De tropo ac sensu tropico in verbis S. Cœnæ sibi ipsis non constant adversarii. Ergo. *Veritatem* Minoris comprobatur Historia sacramentaria; nec non collatio Scripturæ de hac controversia; ex quibus tres universe tropicorum classes constitui possunt. *Prima est Grammatica*, in explicatione ac ordinatione verborum, & octo diversas interpretationes complectitur. *Secunda est Rhetorica*, de tropis, in quibus etiam octo minimum modis variant. *Tertia est Logica* eorum præcipuè, qui disputant singula verba propriè quidem accipi, sed in ipsa attributione improprietatem tropicam latere. RES P. Totum argumentum contextum est ex fallacia accidentis. Minor confundit distinguenda, tropum ac sensum tropicum. De hoc inter omnes Orthodoxos probe convenit. De tropo ipso, hoc est, de ejus specie: utrum sit metonymia, an vero synecdoche: itemque de sede tropi, sitne in prædicato, an in copula, an in tota enunciatione? est sane discrepantia quædam sententiarum, sed quæ Rhetorica est, aut Logica: cæterum veritati doctrinæ de sensu tropico ac sacramentali nihil derogat. Classes illæ dissidentium, quos ad ornandam scenam instruunt, ac populariter traducere solent, aliud

aliud non sunt quam nugaces calumniæ, viris gravibus indignæ, in tantæ rei disceptatione. I. referunt in eos, qui non sunt nostri. II. non pauca nostris affingunt. III. quædam bene vel mediocriter dicta detorquent. IV. Interpretationes verbis aut modo explanationis diversis, tanquam contrarias opiniones exagitant. V. etiam opponunt subordinata. Etenim Grammatica considerat proprietatem verborum S. Cœnæ. Rhetorica improprietatem sermonis attendit, & pro ea tropos assignat. Logica spectat *ῥέσιν* ac habitudinem ipsius prædicationis. Quæ modo tantum considerandi, non re considerata differunt: sibi quæ aded mutuo subserviunt. VI. & postremo, si pari jure agere lubeat cum adversariis, Pontificiis ac Lutheranis, non pauciores discrepantiæ, certis itidem classibus distinctæ, ex scriptis utrorumque didacticis & elencticis produci queunt; quibus non labefactetur modo ipsorum consensus, sed etiam contrariæ opinionis vanitas redarguatur. Quod cum ab aliis factum sit jam pridem, hic brevitatibus studio prætermittimus.

III. *In propositionibus inusitatis, disparatum de disparato sine ullo tropo prædicatur, propter mysticam unionem. Sed propositiones istæ de sacra Cœna: Hoc est corpus meum: Hoc est sanguis meus, sunt inusitata. Ergo. Minor patet per se. Duplices enim sunt hujuscemodi propositiones: Personales de Christo, quæ in concreto enunciantur: ut Deus est homo, & homo est Deus; propter unionem personalem: & sacramentales, in quibus de elemento terreno prædicatur res cælestis, propter unionem sacramentalem: ut panis est corpus Christi, vinum est sanguis Christi. Ratio Majoris est: quod disparata non sunt contradictoria, sed diversa: quæ conjungi & uniri divina virtute possunt, ut certo modo fiant unum: & ratione unitatis illius, de se invicem prædicari possunt: id quod extra talem unionem nunquam fieret.* RESP. Neganda est utraque propositio. Major: quia ut maximè sic prædicentur, non tamen prædicantur sine tropo, sed per synecdochen, quam monstrat Scriptura limitatione subjecti ad propriam ejus partem, Rom. I. v. 2. 3. Cap. 4. v. 5. 1. Petr. 3. v. 18. Ratio aliena est ab instituto. Disparata uniri posse, ut certo modo sint unum: posse quoque ratione illius unitatis de se invicem dici, nemo negat. Sed probandum erat, id sine omni tropo fieri: quod minime concluditur. Minor: quia propositionum inusitatarum genus tantum unicum est & simplex, de Persona Christi; non duplex, alterum personale de Christo, alterum Sacramentale, de Cœna Domini. Id certissimum est ex doctrina Philippi Melancthonis: qui propositionibus regularibus ac figuratis, tertium hunc prædicationis, modum primus addidit. Non quasi ad priores reduci non possit: (constat namque diverso respectu ad synonymas ac paro-

Q. sine  
propositio-  
nes inusi-  
tata, in  
quibus di-  
sparatū de  
disparato si-  
ne tropo  
prædice-  
tur.

E.O.C.  
XIV.

paronymas , ad regulares & figuratas pertinere : ) sed propter mysterium personalis unionis, sive propter rem inusitatam , cui nulla similis est in tota rerum natura. Quanquam accuratè loquendo , duæ naturæ in Christo non tam disparatæ sunt , quam diversæ, propter unitatem suppositi. Argumentum ab unione personali ad sacramentalem non procedit. Nam quæ verè sic dicitur à priori plusquam genere differt, atque in *q<sup>uod</sup>* sive relatione signi ad signatum consistit. Quæ autem esse fingitur in utriusque copulatione , aut in conclusione unius in altero , eam nunquam vel probaverint ex Scriptura, vel cum natura sacramentorum conciliaverint, &c.

## LOCUS DECIMUS-QUINTUS

De

GUBERNATIONE ECCLESIAE,  
tum Ecclesiastica, tum Civili.

**Q**uemadmodum duplex est facies *Ecclesia*: Una Invisibilis, quam fide intuemur in verbo: altera Visibilis, quæ oculis cernitur, sensibusque deprehenditur, in cœtibus Ecclesiasticis ejusque membris: sic *Regiminis*, quo gubernatur Ecclesia, duplex est ratio, alia interna, alia externa. *Interna* proprie vocatur Gubernatio, & penes Christum residet: qui, ut Dominus & caput Ecclesie, arcano ac prorsus incomprehensibili modo eam gubernat, ac charismatis necessariis & salutaribus instruit. De hac actum fuit Loco XII. de Officio Christi. *Externa* etiam dicitur Gubernatio, sed ἀναλόγως. Gubernatio Ecclesie interna est Christi. Proprie autem est administratio Ecclesie externa, qua fidelium cum Deo, mutuaque inter ipsos communio, externis ac sensibilibus mediis fovetur ac defenditur in hac vita. Eaque cum vel res spirituales tractet, vel ordinem ac tranquillitatem externam Ecclesie procuret, in *Ecclesiasticam & Politicam* distingui solet. Externa Ecclesiastica, & Politica. Utramque loci hujus complexu conjungimus. Utraque etiam variis implicata est controversiis. Quarum explicationem priusquam aggrediamur, præmittimus usitata prolegomena, de calumniis, logomachiis, ac quæstionibus hujus loci propriis: ut ita quid controversum, aut secus, in ipso limine pateat.

## CALUMNIAE sunt.

**PRIMA:** *Quod abolito ordine Ecclesiastico, multiplicem atractionem invexerimus in Ecclesiam.*

**RESP.** Ordo ille, qui *Ecclesiasticus* vocatur, aut est divinitus fancitus, aut humanitus introductus, ad parandum dominatum in Ecclesia. Ille meritò abolitus fuit in reformatione Ecclesie. Prior autem postliminii jure restitutus est ex verbo Dei, tanquam norma unica ὁταξίς, sive probati ordinis in Ecclesia.

LOC.  
XV.SECUNDA: *Quod Pastores Ecclesia Reformata non habeant legitimam vocationem.*Habet,  
quia cum  
lege Chri-  
sti conve-  
nit.

RESP. Legitimum dicitur, quod cum lege convenit. Jam vocatio pastorum Ecclesiæ Reformatæ convenit cum lege illa, quam Christus condidit, ac Apostoli ejus observarunt: Nempe ut per Ecclesiam ejusque presbyterium vocentur verbi ac sacramentorum administri, Matth. 18. v. 17. 18. Cap. 28. v. 19. 20. Act. 1. v. 23. Cap. 6. v. 3. Cap. 14. v. 23. 1. Cor. 16. v. 3. 1. Tim. 3. v. 7. & Cap. 5. v. 22. Quidni igitur censcatur legitima? vel adferant nobis aliam legem, divinitus approbatam: à cujus norma deflexerit.

TERTIA: *Quod instinctus sive interior animi motus atque impulsus, nobis pro vocatione sit.*Impulsus  
animi qua-  
lis statua-  
tur.

RESP. Apagete deliria illa Fanaticorum. Vocatio mediata proprie est externa, qua quis ad ministerium Ecclesiasticum vocatur ab ipsa Ecclesia. Cum ea quando concurrit testimonium bonæ conscientiae ac rectæ voluntatis; quod munus delatum non prava cupiditate, sed sincero studio serviendi Domino capeßat; dici quidem solet vocatio interna seu arcana; sed improprie ac non nisi per metonymiam subjecti metaphoricam. Ideoque absque externa illa, non modo non sufficit; sed nec nomen propriæ sic dictæ vocationis meretur. Alia verò ratio est vocationis immediatæ: quæ ab ipso Deo non minus intrinseco afflatu Act. 8. v. 4. 5. 14. & Cap. 11. v. 20. 21. 22. quam externo mandato, Matth. 10. v. 3. Cap. 28. vers. 19. peracta legitur. Quæ non est hujus loci.

QUARTA: *Quod χειροτονία ab ipsis Apostolis, & primitiva Ecclesia usurpatam, contemnamus; multique Ecclesia invita cathedram occupent.*Ecclesiæ  
consensus  
in vocatio-  
ne Mini-  
strorum.

RESP. Prius crassam nimis prodit calumniam. χειροτονία si pro ipso ritu sumatur, non contemnitur, sed pro indifferente habetur, adeoque etiam alicubi adhibetur. Sin de consensu Ecclesiæ, hoc ritu olim testato in vocatione ministrorum, intelligitur: aliæ quidem Ecclesiæ eam reipsa exercent, aliæ autem tacite desiderant; tantum abest ut contemtui habeant. Alterum facti est, non juris: in nulla verò Ecclesiâ rectè constituta approbatur, vel etiam toleratur.



QUINTA: *Quod ministerium Ecclesie aequemus Magistratui Politico; statuentes collatoralem utriusque potestatem in eadem Republica.*

RESP. Distinctio utriusque potestatis, Ecclesiastica & Civilis, quam in Didacticis tradidimus, satis superque refellit hanc calumniam. Sunt potestates subalternæ sive subordinatæ, non collaterales; quæ consistunt in eodem gradu. Inferior est Ecclesiastica, non modo ratione boni civilis, sed etiam ordinis externi respectu; quem sancire ac tueri proprium est Magistratus. Hoc igitur modo eminet potestas Politica. Vicissim superior est Ecclesiastica, quoad bonum spirituale, ejusque immediatam dispensationem in Ecclesia: cui ipse quoque Magistratus subest.

Magistratus & Ministerii subordinatio est mutua.

SEXTA: *Quod Magistratus in Iure dicendo, legibus forensibus Mosaicis obligemus.*

RESP. Alibi diximus leges forenses Mosaicæ non esse ejusdem generis; sed alias juris particularis, alias communis. Illis obligari Magistratum Christianum, falsum est quod asseramus. Istis autem teneri arbitramur suo modo: non quatenus Israëlitis datæ sunt per Moysen sed in quantum Juris naturalis, quod commune est omnibus, æquitatem definiunt, adeoque appendices quædam sunt Decalogi in declarandis officiis moralibus. Quod nemo sanus improbabit: nullus nisi motus fugillabit.

Leges forenses obligant in quantum sunt juris naturalis.

LOGOMACHIAE sunt:

PRIMA: *An eadem forma gubernationis Ecclesiastica ubique obtinere debeat?*

RESP. In iis quæ spectant verbum & sacramenta, & à Christo ejusve Apostolis definita sunt, omnino esse debet eadem ratio gubernationis atque administrationis. Cætera quæ ad ritus ac ceremonias pertinent, pro circumstantiis temporum, locorum ac personarum, variare possunt: maxime si ædificationi Ecclesiæ solerter attemperentur.

Circa verbum & sacramenta, non circa ritus externos.

SECUN-

LOC.  
XV.

SECUNDA: *An Ecclesia vis aliqua coactiva, interna, conveniat aut tribui possit?*

Coactio  
competit  
impropria,  
quæ est  
conscientiæ  
convictio.

RESP. Coactio proprie est actio violenta à principio externo. Quomodo non convenit Ecclesiæ: cujus arma non sunt carnalia 2. Cor. 10. v. 4. Improprie sic dicitur convictio conscientiæ de re aliqua per verbum Dei, quod Ecclesia promulgat. Est enim illud vivum, efficax, penetrantius gladio ancipiti, Hebr. 4. v. 12. 2. Cor. 10. v. 4. s. Joh. 16. v. 8. Actor. 2. v. 37. 1. Cor. 14. v. 24. 25. Atque hæc Ecclesiæ propter verbum competit. Rem igitur probamus potius, quam ἀκυρόλογον in sermone.

TERTIA: *An communio cum excommunicatis sit simpliciter vitanda?*

Sacra, non  
civilis.

RESP. Communio alia est Sacra, alia Civilis. Illa simpliciter interdicitur. Matth. 18. v. 17. 18. 1. Cor. 5. v. 5. si tamen excipias admonitiones, quibus reduci in viam possint. 2. Theff. 3. v. 15. Illa secundum quid, nempe quoad conversationem familiarem ac commercia quotidiana cum aliis Ecclesiæ membris, ne foveatur contumacia: 1. Cor. 5. v. 9. 11. 2. Theff. 3. v. 14. non autem quoad necessaria officia domesticorum; quæ lex imperat.

QUARTA: *An leges positiva Magistratus obligent conscientias fidelium?*

Improprie  
tantum &  
per acci-  
dens.

RESP. Conscientia fidelium cum immediate & directè solius Dei imperio subsint, ipsius quoque legibus tantum obligantur proprie & per se: ut alibi docuimus. Improprie tamen & per accidens, hoc est, propter Deum obligantur quoque legibus positivis Magistratus; nimirum quatenus in legibus divinis eæ fundantur, tam quoad genus legum, quam quoad auctoritatem legislationis. Rom. 13. v. 1. 2. 5.

QUINTA: *An liceat vindictam petere à Magistratu?*

Publicam  
licet pete-  
re.

RESP. Distinguimus vindictam in privatam & publicam. Privata conjuncta est cum pravis affectibus, ira, odio, æmulatione; nec tam sui defensionem, quam adversarii oppressionem quarit. Hanc Servator disertè damnat, Matth. 5. v. 39. & passim tota Scriptura. Publica est, quam Magistratus, ceu Dei minister, secundum leges exercet, ad integritatem

tegritatem justitiæ & publicam tranquillitatem. Rom. 13. v. 4. 1. Petr. 2. v. 14. Hanc petere jus fasque est. I. si sit opus. II. si absque ini-  
stro affectu fiat. III. etiam à legitimo fine non aberret. XV.

SEXTA: *An Magistratus Christianus vere dicatur custos utriusque tabulæ?*

RESP. Omnino, modo officium ipsius circa primam legis tabulam, accuratè distinguatur ab officio Ministerii Ecclesiastici, Uterque enim custos primæ tabulæ dici potest; Pastor ratione eorum, quæ intus in Ecclesia peraguntur; Magistratus ratione eorum, quæ foris circa Ecclesiasticas res & personas disponuntur. Quæ alibi suis limitibus distinctimus.

Jam ipsæ CONTROVERSIÆ aliæ sunt Pontificiorum, aliæ Societatorum & Anabaptistarum: quibus cum etiam Novatores faciunt, saltem in aliquibus.

PONTIFICIORUM his constant assertionibus.

PONTIFICIORUM.

- I. Quod Regimen Ecclesiæ externum & ministeriale sit monarchicum.
- II. Quod Pontifex Romanus non sit Antichristus.
- III. Quod Pontifex Romanus habeat absolutam potestatem in spiritualibus.
- IV. Quod etiam summam habeat potestatem in temporalibus; si non directe, saltem indirecte.
- V. Quod omnes Episcopi potestatem suam à solo Pontifice immediate obtineant.
- VI. Quod non modo utile, sed etiam necessarium sit; ut iidem sint Episcopi & Principes seculares.
- VII. Quod Episcopi jure divino superiores sint Presbyteris sive Pastoribus, quoad potestatem ordinis & jurisdictionis.
- VIII. Quod jus eligendi aut vocandi pastores non ad Ecclesiam, aut Magistratum fidelem; sed ad solos Episcopos, potissimum verò ad Pontificem Romanum pertineat.
- IX. Quod Concilia cogere ex Episcopis, eis præesse, atque conferre auctoritatem infallibilem, sit solius Pontificis Romani.
- X. Quod calibatus perpetuus, ex instituto Apostolorum, ordini sacro necessario servandus sit.
- XI. Quod clerici omnes sint exempti à jurisdictione & subjectione Magistratus civilis cujuscunque.

M m m m 3

XII. Quod

I. OC.  
XV.

XII. *Quod cura & cognitio de Religione ad Magistratum nullatenus pertineat: sed teneatur ipse credere & exsequi quicquid Episcopi decreverint.*

XIII. *Quod non liceat ulli Magistratui pacem Religionis subditis suis concedere: sed quod unam ac solam Religionem Pontificiam summa vi defendere teneatur.*

XIV. *Quod Hæretici, ab Ecclesia Romana damnati, etiam supplicii capitalibus per Magistratum mulctandi sint.*

SOCINIA- Dogmata SOCINIANORUM sunt.  
NORVM.

I. *Ad officium Ecclesiasticum non requiri divinam vocationem.*

II. *Supplicia capitalia in fontes, sive quosunque hæreticos; aut bella in hostes illicita esse.*

ANABA-  
PTISTA-  
RVM.

ANABAPTISTARUM sunt.

I. *Episcopos non esse alligatos certa Ecclesia: eosque solos jus sacramentorum tribuendorum habere.*

II. *Efficaciam Ministerii pendere ab ipsius Ministri pietate atque dignitate.*

III. *Potestatem excommunicationis esse penes Episcopos: quam etiam absque prævia cognitione, propter causas civiles recte exercent.*

IV. *Neminem simul esse posse Christianum & Magistratum.*

*Ita sunt præcipua hujus Loci Controversiæ, quas eo quo posita sunt, ordine discutiemus.*

Prima Pontificiorum;  
An Regimen Ecclesiæ externum & ministeriale sit Monarchicum?

PRIMA: *An Regimen Ecclesiæ externum ac ministeriale sit Monarchicum?*

Subjectum primæ controversiæ non absolutè, sed limitatè enuntiatur. Nimirum: ut Regimen Ecclesiæ, quod Christus gerit & exercet in Ecclesia, distinguatur ab eo, quod Ministris suis ac Pastoribus demandavit. Etenim Christum quod attinet, qui est Dominus ac caput Ecclesiæ super omnia. Ephes. 1. v. 22. Rex Regum ac Dominus Dominantium. 1. Tim. 6. v. 15. hujus gubernationem Monarchiam, regimen Monarchicum esse satis convenit. De Ministrorum autem gubernatione, cujusmodi ea sit, disputatur. Pontificii Monarchicam esse, & ab uno summo capite pendere asserunt. Bellarm. lib. 1. de Pontifice Romano, cap. 5. & seqq. Negant Orthodoxi: contra Oeconomicam,

Pontificii  
affirmant.  
Orthodoxi  
negant.

vel

vel etiam Aristocraticam, aut mixtam analogiâ quadam dicendam esse LOC. XV.  
contendunt.

Thesis igitur Negans Orthodoxorum est: *Regimen Ecclesiæ, externum ac ministeriale non esse Monarchicum.*

Κατὰ τὴν Θεσιν Negantis Orthodoxæ.

### Ex Natura Subjecti.

Rationes  
Negantes  
Orthodoxæ.

I. Qualis est ipsa Ecclesiæ, tale quoque est ejus regimen. Sed Ecclesiæ militans, prout Ministerio verbi colligitur ex mundo, non est Monarchia: instar regni alicujus mundani. Ergo. *Major* per se est manifesta. *Minor* demonstratur partim dictis, partim ratione. *Dicta* sunt, Luc. 17. v. 20. 21. Ioh. 18. v. 36. 37. Rom. 14. v. 17. 2. Cor. 10. v. 4. 5. 6. *Ratio* ita habet: Corpus mysticum quod foris verbo ac sacramentis, intus autem vinculis spiritus, fidei, & charitatis compingitur ac cohæret; nec potentia, gloria, vel auctoritate mundana eminet, aut commendabile est per se, non est Monarchia, nec regni mundani instar censerî potest. Iam Ecclesiæ militans, quæ ministerio verbi colligitur ex mundo, est hujusmodi corpus: prout loco de Ecclesiæ dictum est. Ergo.

Q. ipsa Ecclesiæ militans non est Monarchia.

II. Regimen Ecclesiæ dicitur, quod ei regendæ à Christo est ordinatum. Sed Christus non ordinavit regimen Monarchicum, inter ministros suos. Ergo nec regimen Ecclesiæ, ratione Ministerii, est dicere potest Monarchicum. *Major* certa est. Siquidem regimen Ecclesiæ non aliunde, quam ex Christi institutione dependet, aut dijudicari debet. *Minor* probatur, tum ex prima institutione regiminis Ecclesiastici in Nov. Test. Matth. 10. v. 1. & seqq. Cap. 28. v. 18. 19. 20. Marc. 9. v. 15. Cap. 16. v. 15. Luc. 9. v. 1. & seqq. Cap. 24. v. 47. 48. Ioh. 20. vers. 21. tum ex institutionis hujus declaratione per Apostolum, Rom. 12. v. 6. & seqq. 1. Corinth. 12. v. 28. 29. Ephes. 4. v. 11. 12. tum denique ex ejusdem praxi atque exercitio, in quo nullum hujus Monarchiæ indicium aut vestigium apparet. Testis est historia Actorum Apostolicorum Cap. 1. & 6. & 11. & 14. & 15. ac alibi passim.

Q. Christus non ordinavit regimen Monarchicum inter ministros suos.

### Ex Natura Predicati.

I. Monarchia est dominatus unius. In Ecclesiæ non est dominatus unius, ex lege Christi. Ergo nec Monarchia seu regimen monarchicum. *Major* patet. *Minor* est bimembris. *Primus* bifariam evincitur.

Q. in Ecclesiæ non est dominatus unius ex lege Christi.

I. quia

LOC.  
XV.

I. quia Christus dominatum omnem interdixit in Ecclesia. Matth. 20. v. 25. 26. Luc. 22. v. 26. 2. Cor. 1. v. 24. 1. Petr. 5. v. 3. II. Quia omnes ministros esse iussit, nec aliud quam ministerium exercere in Ecclesia. Johan. 15. v. 20. 1. Cor. 3. v. 5. Cap. 4. v. 1. *Posterior* indeliquet: quod plures Apostolos, Prophetas, Euangelistas, Pastores & Doctores, non unum aliquem in unoquoque ordine, aut unicum, imperio supra ceteros omnes eminentem, Ecclesiae suae regendae praefecit. Matth. 10. & 28. Rom. 12. 1. Cor. 12. & Ephes. 4. v. 11. 12.

Q. regimen  
Monarchi-  
cum Chri-  
sti ut Do-  
mini pro-  
prium est.

II. Quod Christi, ut Domini, proprium est, non est commune servis ipsius. Regimen Ecclesiae Monarchicum Christi, ut Domini, proprium est. Ergo. *Major* constat Antithesi immediatâ oppositorum, caque gemina. Veritas *Minoris* ex Scriptura diversimodè confirmatur. I. est unus Dominus, 1. Corinth 8. v. 4. Ephes. 4. v. 5. unicum caput Ephes. 1. v. 20. 21. unus pastor, Johan. 10. v. 16. ac sponsus Ecclesiae suae, Cap. 3. v. 29. II. solus accepit à patre omnem potestatem in cælo & terra. Matth. 11. v. 27. Cap. 28. v. 18. Joh. 5. v. 22. Apoc. 5. v. 6. & seqq. III. Solus dominatur in Ecclesia, per verbum ac spiritum, Psal. 110. v. 1. 2. 1. Cor. 15. v. 25. IV. Ecclesia quoque est ipsius solius corpus, Ephes. 4. v. 15. 16. Cap. 5. v. 23. regnum Matth. 22. v. 1. ovile & grex Joh. 10. v. 15. 16. sponsa, Ioh. 3. v. 29. peculium atque populus, Tit. 2. v. 14. 1. Petr. 2. v. 9.

Q. regimen  
Ecclesiae  
Monarchi-  
cum nudo  
homini  
impossi-  
bile est; &  
nequidem  
in orbe  
Oecume-  
nico obti-  
net.

III. Quod *adversum* est nudo homini, ac ne quidem in orbe oecumenico obtinet; id multo minus in Ecclesia Oecumenica à Christo fuit sancitum. Sed regimen Ecclesiae Monarchicum, universaliter & absolutè sic dictum, est huiusmodi. Ergo. *Major* negari non potest: tum quia Christus ad usum Ecclesiae, ac observationem in ea omnia retulit; tum quia Ecclesiae Oecumenicae administratio multo & nobilior & difficilior est, quam totius orbis Oecumenici gubernatio. *Primum membrum Minoris* ex re ipsa intelligitur. Siquidem in tanta amplitudine Ecclesiae Catholicae fieri nullo modo potest, ut vel omnes toto orbe dispersi quaestiones atque casus controversos, ad unius alicujus hominis iudicium perpetuo referant, vel ut unus aliquis Praeful Ecclesiasticus omnibus in Ecclesia regendis aut gerendis sufficiat. *Alterum* universali omnium seculorum experientia comprobatur. Nam docent historiae, post conditos, dispersos, ac multiplicatos homines uni mortalium nunquam imperium in omnes ac singulos obtigisse, aut collatum fuisse. Certè non aliam ob causam, quam ut hac etiam parte conspectius esset discrimen inter Monarcham caelestem, qui est universalis ac absolutus, Rex Regum & Dominus Dominantium; & Monarchas terrenos plures: qui particulares duntaxat sunt ac vicarii; pro unius illius arbitrio ac voluntate, Dan. 4. v. 25.

Anti-



Antithesis Affirmans Heterodoxorum est: *Regimen Ecclesia, externum ac ministeriale, esse Monarchicum.*

Ἀντιθέσις Ἀντιθέσεως Ἀφαιρέσεως Ἑτεροδόξων.

Rationes  
Affirmantes  
Heterodoxa.

Ex Natura Subjecti & Prædicati.

I. *Qua forma regiminis optima, nec non ipsius Ecclesia indoli sive genio accommodatissima est, ea merito obtinet & exercetur in Ecclesia. Talis vero est Monarchia. Ergo. Major non eget probatione. Minor distinctè firmatur.* Quoad Prius. I. quia tantum tres sunt regiminis formæ, Monarchia, Aristocratia, & Democratia; quas inter Monarchia optima est ac perfectissima, omnium sanorum iudicio. II. quia optima censetur in Politia. Ergo non minus in Ecclesia. Quoad Posterius. I. quia invisibilis beatorum Angelorum Ecclesia, quæ in Cælis est, per universalem præpositum Michaellem Archangelum administratur. Apoc. 12. v. 7. II. quia Ecclesia Iudaica ante Christum ab uno summo Sacerdote fuit gubernata. III. quia ipse Christus ante passionem suam Ecclesiam rexit monarchicè. IV. quia singulae urbes per singulos Episcopos, singula item Provincia per singulos Metropolitanos administrantur. I. quia non alia ratio est omnes Christianos conservandi in unitate fidei: per quam est ac manet una Ecclesia. RES P. Argumentum principale ex pluribus contextitur interrogationibus, quæ si accuratè distinguantur, vel detegatur fallacia quatuor terminorum; vel Minor falsa deprehendatur in utroque membro. Etenim quid optimum, maximeque accommodatum sit Ecclesiæ, non utique ex Aristotelis Politicis, aut Homeri Iliade, quæ ab adversariis citantur, sed ex institutione Christi, verbo ejus expressa, discendum est. Hæc verò quam formam gubernationis probet aut improbet, modo ostendimus. Sed falsitas Minoris amplius patefecit ex ipsarum Rationum examine. Quæ pro Priore Membro adducuntur, ambæ sunt inconsequentes. Formæ regiminis simplices tantum sunt tres; at mixtæ plures. Ex simplicibus Monarchia abstractivè, & in quinta, quod ajunt, essentia reliquis potior habetur. Concretivè verò cum circumstantiis, & pro fragilitatis humanæ modo, si spectetur, omnino forma mixta utilior ac melior est simplice. Regimen quoque Ecclesiasticum spirituale à Politico toto genere differt: fatentibus ipsis adversariis. Nihilò plus valent Paralogismi Membri posterioris à natura ipsius Ecclesiæ. Primus deficit ob petitionem principii in antecedente: quod enim falsum vel saltem controversum est, pro vero certoque supponit: tum etiam propter Elenchum parium in consequente

Q. Monarchia optima, & genio Ecclesiæ accommodatissima sit.

LOC.  
XV.

quente sub intellectu : quum gubernationis Angelorum in Cælo, ac hominum in terra & Ecclesia, ratio sit dissimillima. *Secundus* eodem modo impingit. Neque enim summi Pontificis in V. Test. fuit universalis & absoluta monarchia; ut qui alligatus erat legi & testimonio, obnoxius quoque erat iudicio Magistratus Politici ac Concilii populi. Insuper typica fuit ipsius administratio; jam olim, sub initium N. T. per Christum abrogata. Coloss. 2. v. 17. Heb. 10. v. 1. *Tertius* aberrat à quaestione: quæ non loquitur de Monarcha Christo, sed de Monarcha aliquo vicario, præter Christum. *Quartus* petit principium, & factum humanum, idque illaudatum subijcit pro regula gubernationis divinæ in Ecclesia. *Quintus*, si ita haberet revera: utique istud servandæ unitatis medium Servator noster haud neglexisset. Præsertim cum toties eam discipulis commendarit. Sed Scriptura unitatem Christianorum aliundè metitur ac aliis planè mediis conglutinat ac tuetur. Ephes. 4. v. 4. 5. 6. 1. Cor. 12. v. 13. Cap. 10. v. 16. 17.

Q. Christus  
Petrum  
constitue-  
rit visibi-  
lem Eccle-  
siam monar-  
cham, ei-  
que sedem  
Romæ tri-  
buerit.

II. *Qui Petrum constituit Monarcham visibilem totius Ecclesia, eique sedem tribuit Romæ, in qua perpetua serie continuaretur Monarchia illius successio, is certè regimen Ecclesia Monarchicum ordinavit ac instituit. Sed Christus utrumque fecit. Ergo. Primo enim Monarchiam Ecclesiasticam Petro uti verbo promissit, Matth. 16. v. 17. 18. sic re ipsa contulit Joh. 21. v. 15. 16. 17. Vnde tot prærogativa Petri, tot auctus ejus Monarchici in Scriptura memorantur? Deinde sedem Monarchia, urbem Romam ipsi attribuit: ex qua in orbem universum hanc potestatem exerceret. Certe Petrus primus condidit Ecclesiam Romanam: Roma etiam scripsit Epistolam suam 1. Epist. 5. v. 18. & Marco dictavit Euangelium: quin etiam reliquæ ipsius, à Martyrio collectæ, hodieque ibi asseruntur, atque ostentantur. RES P. Minor est purum putum commentum, stabilicndæ Pontificis tyrannidi excogitatum atque aptatum. Christus Petrum constituit servum suum ac Apostolum: quomodo seipsum nuncupat 1. Epist. 1. v. 1. & 2. Epist. 1. v. 1. Monarcham, aut dominum Ecclesiæ, nunquam designavit, aut esse voluit. Promissio hujus Monarchiæ nulla exstat apud Matthæum, Cap. 16. v. 18. ubi mutatio nominis in voce πέτρα, indicat mutationem personæ: nempe quod Petra illa sit Christus, 1. Cor. 10. v. 4. quem confessus erat Petrus, & cui per fidem innitebatur; argumento loci 1. Pet. 2. v. 4. 5. & seqq. Collatio quoque potestatis Monarchicæ nulla describitur Joh. 21. v. 15. & seqq. tum quia est potestas ministerialis docendi, non dominica imperandi, 1. Pet. 5. v. 3. tum quia ipsi communis fuit cum aliis Apostolis, Joh. 20. v. 21. licet cap. seqq. ipsi tribuatur peculiariter, ex causa peculiari, hoc est propter trinam Domini abnegationem, qua axiomate Apostolatus sui excidisse videri potuisset, nisi post trinam ejusdem*

eiusdem confessionem restitutus fuisset. *Prærogativa & actus Petri* quot-  
 quot ex Scriptura colliguntur, (nam fictitia non moramur,) propo-  
 situm non conficiunt: præsertim cum similes quædam aliorum etiam  
 Apostolorum prærogativæ in Scripturis notentur. *Sedem* verò *Monar-*  
*chia* ipsius ne probabili quidem colore insigniunt aut persuadent. Cum  
 media sumantur partim falsa, partim dubia aut controversa, conse-  
 quentiæ autem nulla firmitas aut necessitas monstrari queat.

III. *Si inde à Petri excessu Pontifex Romanus ex ordinatione Christi, est*  
*legitimus ejus successor in totius Ecclesiæ Monarchia, sequitur regimen Ecclesiæ*  
*esse vere monarchicum. Verum antecedens. Ergo & consequens. Probatur*  
*Antecedens. I. quia ut olim Pontifex V. Test. Aaroni, sic nunc Petro suc-*  
*cedit Pontifex Romanus. II. Quia veteres hanc Pontifici Romani successio-*  
*nem, ut legitimam agnoscunt, & magnifice extollunt. III. quia alia Papatus*  
*Romani origo dari, aut ostendi nequit.* R E S P. *Antecedens* non ante ad-  
 mittemus, quam ex tabulis sacris nobis exhibuerint ordinationem  
 Christi, seu perpetuæ successionis legem. Nihil pro eâ facit exemplum  
 Pontificis Legalis, qui ex lege successit usque ad Christum, ut typus il-  
 lius. Nec probant eam suffragia veterum: non modo quia merè hu-  
 mana; sed etiam quia propter Protocathedriam ac urbis ipsius digni-  
 tatem Præsuli Romano tribuuntur. Cæterum origo Papatus Romani  
 quæ qualisque fuerit, Spiritus S. jam olim prænuñciavit per Apostolos,  
 Paulum 2. Thessal. 2. & Johannem in Apocalypsi. DD. vero Ortho-  
 doxi ex oraculorum divinorum complementis, jam pridem luce meri-  
 dianâ clarius ostenderunt, &c.

Q. ab ex-  
 cessu Petri  
 Pontifex  
 Rom. ex  
 ordinatio-  
 ne Christi  
 sit legiti-  
 mus ejus  
 successor.

## SECUNDA: *An Pontifex Romanus sit Antichristus?*

*Antichristus* ex Etymologia vocis, Christi adversarium, sive ut red-  
 dit Augustinus, in 1. Johan. tract. 3. Christo contrarium significat; &  
 duplici serè sensu in Scripturis usurpatur, generali & speciali. *Generalis*  
 est, cum de omnibus hæresiarchis & hæreticis, Christo adversantibus  
 ac salutarem ejus doctrinam oppugnantibus dicitur. ut 1. Joh. 2. v. 22.  
 Cap. 4. v. 3. 2. Epist. v. 7. *Specialis* est cum insigni cuidam impostori,  
 vel potius impostorum ordini καὶ ἑξοχῶν tribuitur, qui nominatur,  
 1. Joh. 4. v. 3. describitur vero, 2. Thess. 2. v. 3. 4. 8. 9. 10. Apoc. 13.  
 15. & 17. capp. Quo sensu hic in quæstionem venit. *Orthodoxi* affir-  
 mant atque asserunt; Antichristum illum haud alium esse, quam Pon-  
 tificem Romanum: maxime ex quo inde à Bonifacio III. factus est  
 Episcopus Oecumenicus; ac dominatum in universam Ecclesiam sibi

Secunda  
 Pontificio-  
 rum: *An*  
 Pontifex  
 Rom. sit  
 Antichri-  
 stus.  
 Antichri-  
 stus dici-  
 tur  
 Generali-  
 ter,  
 Specialiter.

Orthodoxi  
 affirmant.

LOC.  
XV.

Pontificii  
negant.

arrogavit & usurpavit. Pontificii vero id strenue negant, & Utopicum quendam Antichristum comminiscuntur, tantum ut à vero Antichristo oculos hominum abducant atque in hujus veneratione & cultu animos detineant. Vide Bellarm. lib. 3. de Pontif. Rom.

*Thesis igitur Affirmans Orthodoxorum est : Pontificem Romanum esse ipsissimum Antichristum.*

Rationes  
Affirman-  
tes Ortho-  
doxas.

Κατασκευὴ Θεσεως Affirmantis Orthodoxæ.

*Ex Natura Subjecti & Prædicati :* quorum illud in thesi, qualis sit Antichristus declarat : illud vero in hypothesi, quis sit quasi digito demonstrat.

Q. Pontifici  
Rom. con-  
venit de-  
scriptio  
Antichristi  
2. Thess. 2.  
v. 3. seqq.

*L. Ex 2. Thessal. 2. v. 3. 4. & seqq.* Qui est dux & caput defectionis à doctrina Christi ; homo ille peccati, & filius perditionis ; qui se Christo opponit, & effert supra omne quod dicitur Deus aut Numen, in templo Dei sedet tanquam Deus, ac præ se fert quod sit Deus, exlex ille ; cujus adventus est ex efficacia Satanae cum omni potentia, signis ac prodigiis mendacibus, & cum omni fraude injustitiæ ; is ipse omnino & non alius est Antichristus. Atqui omnia ista Pontifici Romano apprimè conveniunt. Ergo. *Major* est Apostoli, qui Antichristum ab his notis nobis depingit. *Minor* etiam facilis est probatu, si thesis ad hypothesin membratim & per partes applicetur. *Primo* enim *author est & caput doctrinae à Christo & doctrina ejus*, defectione non particulari, sed universalis. Id quod haud aliunde rectius perspicitur, quam ex perpetua antithesi seu collatione doctrinae Christi in Lege & Evangelio, & Antichristi in Concilio Tridentino repetitæ ac sancitæ. *Secundo* : est *homo ille peccati* : qui non modo ipse ex vitiis & flagitiis totus conflatus est, sed etiam sectatores suos in ea ducit ac præcipitat : testibus Platina, Mantuano, Lyrano, aliisque Scriptoribus Pontificiis. *Tertio* : est *filius perditionis* : hoc est, homo plane perditus exitioque devotus ipse, & perdens exitioque secum dans infinita hominum millia : dist. 40. cap. si Papa, &c. *Quarto* : *opponit se Christo*, eique adversatur, non aperta oppugnatione, qualis est Judæorum, aut Mahumetanorum ; sed occulta & larva Christianismi velata contradictione. Quæ oppositio in tribus potissimum deprehenditur. In vita : quia mores Christi & Antichristi plane contrarii sunt : In Regimine : quod est spirituale ac cæleste à Christo, mundanum & terrestre ab Antichristo : & denique in Religione, quæ toto genere discrepant. *Quinto* : *effert se supra omne quod dicitur*

*dicatur Deus aut Numen:* super Magistratus & Monarchas: quos Diabolico fastu ad oscula pedem suorum adigit; supra Angelos, quorum se judicem constitutum esse jactitat: supra ipsum verum ac æternum Deum; quatenus placita sua, edicta, interdictiones, præfert divinis; Sacramenta nihil obstante Christi institutione, mutat, mutilat, aut etiam plane nova superinducit. *Sexto: sedet in templo Dei tanquam Deus, præ se ferens se esse Deum:* quia in Ecclesia ut numen aliquod se ostendat; vendicat sibi absolute jus in eam: usurpat honores divinos, nomen quoque DEI sibi sumere non veretur, vel saltem ab aliis deferri patitur. *Septimo: est exlex:* quia facit quod lubet: voluntas ei pro ratione est: nullius legibus subijcitur; à nemine judicatur; nec licet ei dicere: Domine quid facis? *Octavo: Adventus ejus est ex efficacia Satana, cum omnipotentia & signis & prodigiis mendacibus, fraudibusque injustitiis;* quibus tum suam in Ecclesia tyrannidem stabilis; tum etiam superstitionem & idololatriam propagat. Hujusmodi mendacia ac fallacia miracula sunt: sudor, lacrymæ, risus, incessus statuarum, sanationes ægrorum ad Sanctorum defunctorum reliquias ac monumenta: virtutes Jesuitarum apud Garantas ac Indos patratæ: panis & vini in corpus ac sanguinem Christi transubstantiatio; & si quæ alia ejusdem farinæ: quæ alii operose integris voluminibus persecuti sunt.

II. *Ex I. Iohan. 4. v. 3. & I. Tim. 4. v. 1. 2. 3. 4.* Qui non confitetur Jesum Christum in carnem venisse, palam vero profitetur ac defendit doctrinas Dæmoniorum de cœlibatu ac delectu ciborum, idque cum hypocrisis & vacuitate conscientiæ; is certe est Antichristus. Sed Pontifex Rom. utrumque facit. Ergo. *Major* statuit à duobus Apostolis, Johanne & Paulo, locis citatis. *Minor* est bimembris. *Primus* non videtur quadrare in Pontificem, si verba spectes. Fatetur enim una nobiscum contra Judæos, Christum venisse in carnem. At si sensum verborum excutias atque examines, blasphemix hujus reus tenetur non uno modo. Siquidem *negat Christum venisse in carnem* directe & oblique. *Directe;* quoad officium Mediatorium in genere, & Propheticum Sacerdotale ac Regium in specie. Negat enim Christum esse unicum ac perfectum Servatorem Ecclesiæ, & Mediatorem apud Deum. Negat esse unicum Prophetam; quia ipse alter propheta, ex cathedra Petri tanquam ex tripode oracula fundit, omnium Christianorum Doctor infallibilis. Negat item esse unicum Sacerdotem ac Regem; quum ipse sit princeps Sacerdotum, summusque Pontifex: Rex Regum & Dominus Dominantium: Caput & Sponsus totius Ecclesiæ Catholicæ. *Oblique,* quoad personam, I. dum destruendo proprietates humanæ naturæ in transubstantiatione, ipsam ejus substantiam destruit.

Q. eidem  
convenit  
descriptio  
I. Iohan. 4.  
v. 3. &  
I. Tim. 4.  
v. 1. & seq.



LOC.  
XV.

II. quatenus retinet innumeras ceremonias ac umbras legales: quæ ad Christum usque exhibitum, non ulterius, durare potuerunt ac debuerunt in Ecclesia. III. & quod omnem impudentiæ modum excedit, se nec Deum, nec hominem, sed medium inter utrumque proficitur & prædicari finit, juxta versus:

Papa stupor mundi, solus qui maxime rerum,

Nec Deus es, nec Homo, quasi neuter es inter utrumque.

*Alterum* verò in Pontifice Romano manifestissime deprehenditur. Nam *prohibet conjugium* certo hominum ordini, videlicet Sacerdotibus, Monachis, & Monialibus. *Instituit quoque delectum ciborum*; ac esum carniū & lacticiniorum certis diebus interdicit. Utrumque autem *facit insigni cum hypocrisis*; ut qui sanctimoniam his in rebus collocat, ac DE I cultum: nec non *cum vacuitate conscientia*; dum scortationes, adulteria, facilius tolerat aut probat in ordine sacro, quam conjugium.

Q item  
congruit  
descriptio  
Apoc. 13.  
v. 11. seq.

III. *Ex Apoc. 13. v. 11. & seqq.* Qui sub specie summæ humilitatis sibi usurpat & exercet supremam in omnes potestatem, tum Ecclesiasticam, tum etiam Politicam, qualis fuit veterum Imperatorum, patrat miracula, & per ea seducit homines; fingit novam religionem, & ad professionem ejus nolentes cogit excommunicatione ac persecutionibus: denique nomine suo continet atque exprimit numerum bestiarum; ille haud dubio est verus Antichristus. Jam Pontifex Romanus omnia ista instituit ac agit. Ergo. *Major* est hypotyposis Antichristi, sub typo bestiarum secundæ, à Johanne descripta. *Minore* nihil apertius, nihil certius est. I. Pontifex nominat se servum servorum. II. arrogat sibi & usurpat utrumque gladium, tanquam Symbolum utriusque potestatis; Ecclesiasticæ in spiritualibus, quæ Christi propria est: & Politicæ in temporalibus, quam Imperatoribus extorsit, alienata ab eis urbe Romæ, totaque Italia. III. patrat multa ac stupenda miracula sive prodigia, fidem omnem superantia, quæ Ecclesiæ suæ notas facit, ac quorum fallaci splendore miseros mortales fascinat ac seducit. IV. fingit novam Religionem quoad genus doctrinæ & cultus; ubi Idololatria Ecclesiæ Romanæ imprimis eminet, & ad professionem ejus, volentes nolentes stipulatione communi, vel juramento singulari, veluti impresso charactere, obstringit. V. etiam gerit numerum nominis bestiarum, χ.ξ.ς. qui est sexcentorum sexaginta sex: & in nomine λατῆν jam olim ab Irenæo notatus est: ab aliis verò in aliis quoque Pontificis epithetis observatus.

Q etiam  
convenit  
descriptio  
Apoc. 17.  
v. 5. 9. 18.

IV. *Ex Apoc. 17. v. 5. 9. 18.* Qui sedem Antichristi ut propriam obtinet, inque ea dominatum suum ordinariè exercet, is profecto est ipsissimus Antichristus. Pontifex Romanus obtinet sedem Antichristi. tanquam



quam propriam, inque ea dominatum suum ordinariè exercet. Ergo. *Major* negari non potest. Etenim sedem & Antichristum ei insidentem Spir. S. copulat immediate, & hac etiam nota cum agnoscendum designat. Apoc. 17. v. 5. 9. 18. *Minor* hoc argumento stabilitur: Qui sedet ac dominatur Romæ, tanquam in metropoli regni sui, ille obtinet sedem propriam Antichristi, ac dominatum in ea exercet. Sed Pontifex Romanus, ut constat, id facit. Ergo. *Ratio Majoris* est: quod urbs Roma mundi quondam caput, partim mysticè, partim literaliter à Johanne significatur. *Mysticè* dicitur *Babylon illa magna*, v. 5. non utique Chaldaica, quæ jam olim cum ipsius Monarchiæ axiome, defecerat: ex prædictione Esaïæ; sed Italica sive Romana, quod Jesuitæ non amplius diffitentur, rei ipsius evidentia convicti. *Literaliter* etiam, partim ex subjecto loci, partim ex adjuncto regimine. *Locus* septem montibus, ceu totidem capitibus circumscribitur. v. 9. Quæ vero urbs illa ἐστὶν ἡ πόλις seu septicolli nisi Roma? De qua Virgilius lib. 2. Georg. & lib. 6. Æn. Septem quæ una sibi muro circumdedit arces. *Regimen* verò sive regnum in reges terræ eidem tribuitur, v. 18. Quod ipsum quoque in nullam aliam civitatem quadrat. Solent quidem Adversarii utrumque referre ad Romam Ethnicam; at cum manifesta textus sacri depravatione. Etenim Babylon mystica, urbs illa magna Reges atque populos sua Idololatria corrumpit, lateque regnum specie Religionis protulit. Quod de Roma Ethnica dici nequit. Insuper bestia hæc, multa edit signa quibus seducit incolas terræ. At Romani gentiles nullum edidère miraculum, religionis confirmandæ gratia. Postremo bestia posterior, ut alibi, ita hic quoque distinguitur à priori. Sed prior illa fuit Ethnica. Ergo posterior est Christiana, nomen Christi ementita fallendi causa.

Antithesis Negans Heterodoxorum est: *Pontificem Romanum non esse Antichristum.*

Ἀντιθέσις Negantis Heterodoxæ.

Rationes  
Negantes  
Heterodoxæ.

Ex Natura Subjecti & Predicati.

I. *Nomen Antichristi significat Christi hostem & amulum. Pontifex Romanus non est Christi hostis aut amulus. Ergo. Major constat Testimonio Apostoli 2. Thess. 2. v. 4. ubi Antichristus emphatice ὁ ἀντικείμενος appellatur. Minor constat testimonio experientia. Nam Pontifex Romanus non aliter se quam famulum Christi imo Servum servorum nuncupat.* RES P. *Major*

Q. Pontifex Romanus non sit Christi hostis aut amulus.

jor

LOC.  
XV.

for indiget explicatione. Nomen significat hostem aut æmulum Christi; sed non tantum professum, verum etiam dissimulatum ac latentem. Unde dicitur Pseudopropheta, similis agno, Apoc. 13. v. 11. Et necesse fuit ut revelaretur ac conficeretur spiritu oris Christi, 2. Thess. 2. v. 8. Minor verò falsa est. Quid juvant inanes tituli sine re? Pontifex Romanus utrumque est: & æmulus Christi; quia arrogat sibi quicquid est Christi: quod de nominibus ipsius Bellarminus disertè fatetur, lib. 2. de Conciliis cap. 17. & adversarius quoque; ut qui in doctrina, cultu, ac gubernatione Ecclesiæ se Christo opponit.

Q. Anti-  
christus sit  
furus  
homo lin-  
gularis.

II. *Antichristus erit unus homo singularis, seu unicum Individuum: non autem ordo quidam hominum, certa successionis serie se invicem consequentium.* At Pontifices Romani plurimi jam fuerunt, & futuri sunt. Ergo. Minor patet. Major probatur. I. quia Iohan. 5. v. 43. ἀλλ' & alius, qui est ipse Anti-christus, uni Christo opponitur, numero singulari. II. quia 2. Thess. 2. v. 3. 4. etiam cum additione articuli ὁ ἀντικείμενος, ὁ ὧς τῆς ἀπολείας appellatur. III. quia 1. Iohan. 2. v. 22. & cap. 4. v. 3. idem vocatur ὁ ἀντικείμενος, quod dicitur ille unicus Antichristus. IV. quia Apoc. 13. & 17. dicitur ψευδοπροφήτης, id est, ille singularis Pseudopropheta. RES P. Major est hypothesis Pontificiorum, sed longè falsissima: quam cum locis illis, quæ continent expressam Antichristi descriptionem, nunquam conciliaverint. 2. Thess. 2. Apostolus ortum Antichristi deducit à suis temporibus, continuat per succedentia secula, & terminat demum illustri Christi adventu. Quod certè non est unius hominis curriculum. Johannes docet Antichristum jam tum fuisse in mundo, & nihilominus venturum esse. In Apocalypsi verò historiam ejus longis temporum intervallis distinguit: Cap. 13. & seqq. Ut evidens sit nomine Antichristi intelligendum esse, ordinem aliquem, sive seriem individuali representatione & subrogatione continuatam: in qua unus aliquis præest & decedenti succedit. Qualis fuit successio summorum Sacerdotum in V. T. ex lege: & esse solet successio Regum in Monarchia. Ratiuncula Adversariorum nimis sunt frivola. Iohan. 5. ἀλλ' indefinite ponitur pro quovis impostore & Pseudochristo; ut est Matth. 24. v. 45. non definitè pro Antichristo. Cæteris locis articulus non evincit singularitatem Individui: tum quia non semper determinat subiectum. Matth. 12. v. 35. Luc. 4. v. 4. cap. 11. v. 24. 2. Timoth. 3. v. 17. tum quia ὁ καλέων 2. Thess. 2. v. 7. non unum aliquem Imperatorem, sed totum eorum ordinem designat. Itemque τὸ πρῶτον μέρος non minus cum articulo enunciatur, quam τὸ δεύτερον. Est igitur fallacia causæ in articuli ipsius usu, qui ἐμφαντικῶς adhibetur, non ad notandum individuum singulare: sed ad ἐξοχλῶ hujus ἀντικείμενος, ἀντικείμενος & ἀποπροφήτης

πρὸς τὴν declarandam. Ad *Minorem* etiam dicimus, esse quidem aut fuisse haecenus plures Antichristos, nempe omnes eos, qui post Bonifacium III. sedem Romanam tenuerunt. Sed ordinarie unicum tantum esse successionem in sede illa: unicam cathedram Antichristi quæ Petri vulgo dicitur, obtinere.

III. *Antichristus nondum venit, & tempus adventus ipsius necdum ad-  
est. Sed Pontifex Romanus jam diu venit, & per multa secula in Ecclesia re-  
gnat.* Ergo. Majorem aliquot demonstrationibus comprobare nituntur. I. quia Evangelium nondum sit prædicatum in toto orbe: quod tamen ante ad-  
ventum Antichristi fieri oporteat, Matth. 24. v. 14. quia Imperium Romanum  
nondum plane sit abolitum, ut quidem futurum sit ante apparitionem Antichri-  
sti, 2. Thess. 2. v. 7. III. quia nondum venerunt Henoch & Elias; quos  
adventum Antichristi præcedere necesse sit Apoc. 11. IV. Quia nondum in Ec-  
clesia cessent publicæ Religionis ceremoniæ & sacrificia, quæ omnia Antichri-  
stus suo adventu aboliturus sit. Dan. 11. V. quia Antichristus non sit regna-  
urus nisi annis tribus cum dimidio, idque proximè ante mundi finem. Apoc. 11.  
& 13. VI. Quia si Antichristus venisset, jam de nomine ac charactere ejus  
certo constaret. Atqui de neutro convenit. VII. Quia in assignando An-  
tichristi tempore, admodum inter se dissentiunt Evangelici; quum apparitionem  
ejus alii ad ætatem Apostolorum, alii ad Constantinum M. alii ad Phocam,  
alii rursus ad Carolum M. aut etiam Henricum IV. referant. Quæ opinio-  
num varietas minimè obscurum est falsitatis argumentum. RESP. Falsa est  
Major, quæ tum autoritate Scripturæ, quam supra produximus; tum  
certitudine experientiæ solidissime refellitur. Demonstrationes nihil  
sunt nisi frivoli paralogismi, ex variis fallaciis confuti. Sic autem sol-  
vantur. Prima petit principium. Matth. 24. non dicitur ante adven-  
tum Antichristi sed ante finem seculi Evangelium toto orbe, non minus  
inter Gentes, quam Judæos prædicandum esse. Quod tamen inde ab  
ætate Apostolorum hæcenus factum. Rom. 10. v. 18. Coloss. 1. v. 23.  
Secunda habet fallaciam à dicto secundum quid. Non enim de totali  
abolitione Imperii Apostolus loquitur, ut ne reliquæ quidem ejus su-  
per sint, etiam in aliis provinciis: verbi gratia in Germania; sed de de-  
structione ejus Romæ, & in Italia; nec non de abolitione supremæ po-  
testatis, quam sane Antichristus sibi paulatim rapuit, & hæcenus reti-  
net. Hic sensus est verborum *ἐως ἐν μέθῃς*, scilicet *τὸς ἑωπὺς γένηται*. Ter-  
tia reponit fabulam Judaicam ex Malachia Propheta prave confictam;  
quæ ex Apocal. 11. de duobus testibus, nullo modo conficitur; utpote  
qui sunt pauci Evangelicæ veritatis assertores, Antichristo divinitus  
objecti, ad retinendam ac propagandam veritatem in doctrina funda-  
mentali, inter pias reliquias. Quarta falsa est, & redarguitur ex superio-

LOC.  
XV.

Q. Ponti-  
fex Roma-  
nus jam  
diu vene-  
rit.

LOC.  
XV.

rum temporum historiis : quæ docent florente Papatu publicum Dei cultum ubique fuisse corruptum. Quamquam exortâ luce Euangelii, umbra ac larva Papalium ceremoniarum & sacrificiorum, divina gratia passim evanescant. *Locus Danielis* impertinens est : cum de jugi sacrificio Judæorum per Antiochum Epiphanem tollendo Prophetam loqui manifestum sit. *Quinta* negatur : nam docet Paulus duraturum usque ad ultimum Christi adventum, inde à sua ætate, si initia spectentur. *Apoc.* 12. tempus certum ponitur pro incerto. Idem repetitur de Imp. Romano, *Cap.* 13. v. 5. quod tamen diutius stetit, ne ipsi quidem iverint inficias. Sic verò de mundi termino & reditu Christi ad judicium certi quid definiti possent : quod negat Servator *Marc.* 13. v. 32. *Matt.* 24. v. 36. *Sexta* inconsequens est. Nam multi sunt & reipsa existunt, quorum nomina ignorantur. Præsertim cum nomen Antichristi mysticè duntaxat innuatur. Antichristus etiam non palam & nomine professus venturus sit; sed astute cum omni fraude injustitiæ, sub nomine Christi tyrannidem in Ecclesia invaluens; quod certè factum à Pontificibus Rom. jam inde à Bonifacio III. Interim satis convenit inter Orthodoxos, de nomine numerali bestię Græco λαπῖνος, Hebræo רמעיניש, vel ut alii רומית, similiter per characterem plerique omnes intelligunt professionem religionis Pontificiæ ex obligatione communi aut singulari. *Septima* præter fallaciam accidentis opponit inter se subordinata. Venit enim Antichristus & paulatim apparuit non uno modo aut gradu. Ætate Apostolorum in hæreticis, & Constantini M. in ambitiosis Episcopis, tanquam Prodromis quibusdam. Tempore Phocæ quoad potestatem spiritualementem; Caroli M. quoad translationem Imperii: Henrici IV. verò & deinceps etiam quoad potestatem Politicam & temporalem. His enim gradibus paulatim ad supremum tyrannidis suæ culmen enisus est & ascendit.

Q. non sit  
Judæus  
gente ac  
religione.

IV. *Antichristus futurus est gente ac Religione Judæus, Iudæorum Messias, ex muliere fornicaria nasciturus, de tribu Dan, &c. argumento locorum Genes. 49. v. 17. & Ioh. 5. v. 43. At nihil horum convenit Pontifici Romano. Ergo.* RES P. Major habet nœnias ac fabulas veterum de Antichristo, tum adhuc latente; quibus ne ipse quidem Bellarminus multum tribuit. Judæi ex tribu Juda, non ex tribu Dan, Messiam suum expectant. Nec quicquam hujus proditum legitur locis citatis. Nam *Gen.* 49. de Simfione sermo est. *Ioh.* 5. de quolibet impostore, quem facilius recepturi essent, (ut in Ben chochab, Mose Cretense, Davide El Roy postea apparuit,) quam Christum, Filium Dei unigenitum, tot miraculis divinitus comprobatum.

V. Anti-

V. Antichristus sedem Imperii sui habiturus est in urbe Hierosolyma; ibique in templo Domini tum readificando palam, tanquam Deus aliquis sessurus. Quod constat partim ex Apoc. 11. v. 8. partim ex 2. Thess. 2. v. 4. Sed Romani Pontifices nunquam sedem suam habuerunt Hierosolyma, nec templum Salomonis hæcenus readificatum fuit. Ergo. R E S P. Major nihil nisi inane commentum est, repugnans Apocalypsi Johannis: quæ sedem Antichristi ponit in urbe septicolli, habente tum Imperium in Reges terræ, hoc est, in media Roma. Apoc. 11. urbs illa mysticè describitur; in qua Dominus noster crucifixus est, non in sua persona, sed in membris suis. Id quod Romæ, tanquam curiæ ac officinæ Antichristianæ tyrannidis, præcipuè convenit. 2. Thess. 2. templum dicitur non literaliter, sed metaphoricè de Ecclesia: ut & alibi 1. Cor. 3. v. 16. Cap. 6. v. 19. 2. Cor. 6. v. 15. 16. Quam Ecclesiam non minus nunc Antichristus, quam olim sacerdotes templum Domini, perpetuo crepat: suumque in eâ dominatum, nominis ac potestatis divinæ obtentu exercet.

LOC.  
XV.  
Q. non ha-  
beat sedem  
Hierosoly-  
mæ.

VI. Antichristus palam & aperte negabit Patrem & Filium: negabit Iesum esse Christum, & venisse in carnem, 1. Ioh. 2. v. 22. 23. Cap. 4. v. 3. contra circumcisionem, Sabbathum, ac alias ceremonias Iudaicas asseret ac restituet. Atqui omnia diversa facit Pontifex Romanus. Ergo. R E S P. Major partim falsa, partim ambigua est. Falsa quod Antichristus palam & aperte istud facturus sit. Est enim non apertus, sed dissimulatus Dei Christique hostis: qui transformat se in angelum lucis, ac prætenso Christi nomine dominatur in Ecclesia ipsius. Hinc dicitur habere cornua duo similia Agni: sed loqui ut Draco, Apoc. 13. v. 11. & Pseudo prophetæ titulo insignitur. Ambigua, quoad ceremonias: quarum aliæ sunt simpliciter Judaicæ, aliæ interpolatæ & ad Christianismum detortæ. Hujus verò generis cum prope innumeras retineant ac merdicus defendant Pontificii, eo ipso Pontificem suum esse ipsum Antichristum, fateri necesse habent.

Q. non ne-  
get aperte  
Patrem &  
Filium.

VII. Miracula Antichristi memorantur, quod ignem cælo eliciturus sit: imagine bestia loquelam tributurus: à morte resurrecturus, & c. Apoc. 13. cap. Atqui nihil horum competit Pontifici Romano. Ergo. R E S P. Tribuuntur miracula illa bestia secundæ, hoc est, Antichristo, ut & pleraque alia illius visionis, allegoricè tantum, propter analogiam effectorum, aliquatenus similitum, non autem propriè. Quod verò ita non convenient Pontifici Romano falsissimum est. Etenim tum ipse, tum clerus ipsius præcipuum Ecclesiæ Romanæ firmamentum in miraculis nihil dissimilibus, hæcenus posuerunt & ponunt. Pontifex de cælo educit ignem, tum Gratia, sanctificandis hominibus & re-

Q. Ponti-  
fex Rom.  
ignem cæ-  
lo non eli-  
cuerit.

L O C.  
X V.

bus inanimatis : tum Iræ, anathemata vibrans in Imperatores, Reges, Principes, idque sub S. S. DE I nomine. Tribuit quoque loquelam Bestiæ, condito Imperio Papæ Cæsareo, simili priori : cujus statuta edictaque omnia à Papa præcipuè vim suam habent. Tertium non est in textu. Sed dicitur bestiam vulneratam revixisse & curatam esse. Quod varie quidem accipitur ab Interpretibus : Pontifici tamen non minus concinnè, quam reliqua, tribuitur.

Q. Pontifex regna plura non adeptus sit per fraudem Judæorum.

VIII. Antichristus humili ortus loco per fraudes regnum Iudæorum adepturus est, & pugnaturus cum tribus Regibus, Ægypti, Lybia, & Æthiopia, eorumque regna ipsis devictis occupaturus : septem quoque reges alios subacturus : sicque Monarchia totius orbis potitus, tandem innumerabili cum exercitu, universos toto orbe Christianos persecuturus atque oppressurus. Dan. 7. II. capp. & alibi : sed hæc Pontifici Rom. minimè omnium conveniunt. Ergo. R E S P. Ista & similia sexcenta, quæ Scriptores Pontificii alii addunt de Antichristi gestis commenta, allegatis scripturæ locis non repèriuntur. Daniel verò loquitur de Antiocho Epiphane, & victoriùs ipsius contra Syriæ & Ægypti Reges. Qui si maximè fuit typus Antichristi, in N. Test. surrecturi : applicatio tamen typi hujus juxta scripturas & oracula N. Test. non juxta glossas Pontificias instituenda erit, &c.

Tertia Pontificiorum : An Pontifex Rom. habeat absolutam potestatem in spiritualibus ?  
Spiritualia quæ dicantur.

TERTIA : An Pontifex Romanus habeat absolutam potestatem in spiritualibus ?

Potestas in spiritualibus quæ.

Pontificii affiant.

Orthodoxi negant.

Spiritualia dicuntur hoc loco, quæ ad fidem ac religionem, nec non ad totius Ecclesiæ Catholicæ administrationem pertinent. Horum tria ferè genera constitui solent : Judicium de controversiis fidei, jus *potestas* Ecclesiasticæ, & Jurisdictio non tam communis in omnes Christianos, quam singularis in Ecclesiasticos. *Potestas in spiritualibus* est jus sive autoritas ea constituendi ac dispensandi, ex usu Ecclesiæ. Quæ rursus suis variat gradibus, pro diversitate subsectorum. Hic de summo ejus gradu quæritur. Pontificii supremam, adeoque absolutam in spiritualibus potestatem, deferunt Pontifici Romano tanquam Christi vicario & successori Apostoli Petri. Contra Orthodoxi, Romano Pontifici, qualis à multis retro seculis fuit, nullam in spiritualibus potestatem convenire docent. Sed potestatem Dominicam, soli Christo, ceu Domino Ecclesiæ, propriam vendicant. Ministralem verò partiuntur inter ministros ipsius, idque pro



pro cuiusque modulo ac vocatione, tabulis sacris definita: Rom. 12. LOC.  
1. Cor. 12. Eph. 4. ac alibi. X V.

*Thesis igitur Negans Orthodoxorum est. Pontificem Romanum non habere absolutam potestatem in spiritualibus.*

Κατακδὴ Thescos Negantis Orthodoxæ.

Rationes  
Negantes  
Orthodoxæ.

### Ex Natura Subjecti.

Cujus nulla est vocatio ad dispensanda spiritualia, ejus nulla est in spiritualibus potestas. Pontificis Romani nulla est vocatio ad dispensanda spiritualia. Ergo. Major nititur axiomate Apostolico: Heb. 5. v. 4. *Nemo sibi sumat honorem nisi qui vocatus est.* Minor sic stabilitur. Qui vocationem neque communem neque singularem habet, aut ostendere potest, ejus nulla est vocatio. Pontifex Romanus nec communem habet vocationem, ut Episcopus: neque singularem, ut Apostolus. Quum neutrum in Ecclesia munus obeat atque exerceat, secundum scripturam. Ergo.

Q. Pontificis Rom. nulla est vocatio ad dispensanda spiritualia.

### Ex Natura Prædicati.

I. Potestas absoluta in spiritualibus est axioma officii Christi, ἀντιπαράστατον καὶ ἀντιπρόσωπον. Pontifex Romanus non est Christus, sed Antichristus. Ergo. Majorem ponit ipse Servator, Matth. 28. v. 18. 19. Cap. 11. v. 27. Joh. 3. v. 35. Cap. 6. v. 46. Minor jam ante probata est.

Q. Pontifex Rom. non est Christus.

II. Absoluta in spiritualibus potestas ei tantum convenit, cujus judicium de controversiis fidei est infallibile. Sed Pontificis Romani judicium de controversiis fidei non est infallibile. Quod nos alibi demonstravimus: & Bellarminus sui oblitus, non obscure fatetur, quatenus docet, Papam fieri posse hæreticum, lib. 2. Cap. 31. Ergo.

Q. ejus judicium de controversiis fidei non est infallibile.

III. Jus νομοθεσίας in spiritualibus est dominium in conscientias circa fidem ac religionem. Atqui istud Pontifici Rom. nullo modo convenit. Ergo. Major sua luce claret. Minor diserte traditur in scriptura 2. Cor. 1. v. 24. Jacob. 4. v. 12. 1. Corinth. 7. v. 23. Et vero controversia peculiari de legibus Ecclesiasticis supra confirmata est.

Q. ei non convenit ius νομοθεσίας in spiritualibus.

IV. Jurisdictio suprema & absoluta in alios Ecclesiasticos, est dominium.

Q. ei non competit

LOC.  
X V.  
jurisdictio  
in totum  
Ministeri-  
um.

minium in totum clerum, ut ipsi; five in totum Ecclesiæ Catholicæ ministerium, ut nos loqui amamus. Hoc verò Pontifici Romano nullo modo competit: tum quia Christi, non Pontificis sunt ministri & æconomi. I. Cor. 3. v. 5. Cap. 4. v. 1. tum quia in ordine ejusdem ministerii pares censentur. Rom. 12. 1. Cor. 12. Eph. 4.

Antithesis Affirmans Heterodoxorum est: *Pontificem Romanum habere absolutam potestatem in spiritualibus.*

Rationes  
Affirman-  
tes Hetero-  
doxa.

Ἐν ἁποστολῇ Thescos affirmantis Heterodoxæ.

Ex Natura Subjecti.

Q. Pontifex  
Rom. fit  
Petrus offi-  
cio & suc-  
cessionem.

I. Petrus Apostolus accepit à Christo, & exercuit supremam in spiritualibus potestatem. Pontifex Romanus est Petrus officio & successionem. Ergo. Major exstat Matth. 16. v. 17. 18. 19. & Ioh. 21. v. 15. 16. 17. Minor conficitur ex jure successionis in Cathedra Petri, quam solus Pontifex obtinet. RES P. est Paralogismus ex petitione principii in utraque propositione. Ostendimus namque nec Petrum fuisse Monarcham totius Ecclesiæ, nec Pontificem Romanum dici posse successorem ipsius.

Q. Pontifi-  
cis Levitici  
in V. T.  
potestas in  
spirituali-  
bus fuerit  
absoluta.

II. Pontificis Levitici in V. & Pontificis Rom. in N. Test. eadem est ratio. Sed illius potestas in spiritualibus omnino absoluta fuit: argumento loci Deut. 17. v. 9. & seqq. Ergo. RES P. Major falsa est ex Elencho parium. Pontifex V. T. sic dicitur univocè, propter vocationem divinam. Pontifex Romanus in N. T. non nisi æquivoce & tyrannicà usurpatione, id nomen gerit. Minor vero eo ipso loco aperte redarguitur: utpote qui potestatem Pontificis non minus quam Regis restringit ad legem Dei: Neutri absolute dominatus axioma indulget. v. 11. 12. 18. 19.

Ex Natura Prædicati.

Q. Solius  
Pontificis  
Rom. fit  
summum  
& infallibi-  
le judicium  
de fidei  
controver-  
sis: quod  
visibile sit.

I. Supremum ac infallibile de fidei controversiis judicium, quod visibile sit, omnino necessarium est in Ecclesiâ. Sed illud non potest esse aliud, præterquam Pontificis Romani. Ergo eidem soli merito tribuitur. Major manifesta est per se. Cum enim ipsa scriptura sint obscura, & à variis variè explicentur, nunquam cessabunt controversiæ, nisi supremo ac infallibili judicio, quod adiri & audiri possit, dirimantur. Minor constat ex privilegio Pontificis, quo singulariter immunis est ab errore, propter perpetuam efficacem Christi precationem: Luc. 22. v. 32. ac perpetuam Spiritus S. præsentiam, ducentis ipsum in omnem veritatem. Ioh. 16. v. 13. Insuper comprobatur exemplo veteris illius Pontificis, qui Verum & Thummum propterea in pectore suo gestabat, ut doctrinam & veri-

*veritatem ibidem perpetuo habitare ostenderetur.* RES P. Major negatur de iudice visibili, quo si opus fuisset, certè Christus, qui Ecclesiam suam nunquam destituit necessariis, in ordinando ejus Ministerio aliquem constituisse. Sed ipse est ac manet Judex supremus, non minus nunc absens corpore, quam olim præsens. Loco autem suo nobis reliquit iudices visibiles; sed inferiores, seu delegatos: qui juxta scripturas judicent ac pronuncient. Calumnia de obscuritate scripturæ, quam alibi diluimus, hic intenditur ex fallacia accidentis, quatenus culpa humanæ pertinaciæ, scripturæ imputatur. Hæc de Majore. Minor vero, & quæcunque ei suffulciendæ accumulantes, sunt perpetuæ petitiones principii: vel Elenchi ignorationes, quas autoribus suis remittimus. De Pontifice tamen V. T. notandum, ex Judicio Urim & Thummim partum solide probari infallibilitatem ipsius in controversiis fidei. I. quia nomina non significant qualitatem personæ, sed effectum instrumentalem, per metonymiam metaphoricam. II. Quia erat ornamentum symbolicum, non modo Christum præfigurans; sed etiam ipsum Pontificem officii sui admonens: eoque qualis esse deberet, non qualis perpetuo futurus esset declarans. III. Quia Deus non semper, sed quando propitius erat: nec tam de fidei ac religionis, quam facti aut casuum questionibus, hoc oraculo respondit. 1. Sam. 28. v. 6. Cap. 14. v. 38. Cap. 23. v. 6. 9. Cap. 30. v. 7. 8. IV. quia nihilominus graviter errasse Pontifices ex historia Regum doceri potest.

II. Potestas ligandi & solvendi est jus *νομοθεσιæ* in spiritualibus, obligans conscientias. Atqui ea Pontifici Romano convenit. Ergo. Major per se patet. Minor habetur Matt. 16. v. 18: firmata exemplo Petri, Act. 5. & 15. nec non Pontificis Levitici in V. T. Deut. 17. RES P. Major falsissima est. Quippe potestas solvendi & ligandi dicitur potestas remittendi ac retinendi peccata; Joh. 20. v. 23. quæ omnibus Euangelii ministris est communis. Matth. 18. v. 18. In Minore reponitur nobilis ille Elenchus petitionis principii. Matth. 16. de Petro, ac per synecdochen de Apostolis, collegis ipsius, sermo est; de Pontifice ne apex quidem reperitur. Exempla ex Actis & Deuteronomio sunt impertinentia, subiecto pariter ac prædicato, ut collatio docet.

III. Quod summum est sui generis, ei omnia subalterna sunt obnoxia. Iurisdic-  
*tiō Pontificis Romani summa est in spiritualibus.* Ergo eidem obnoxia est  
*omnis iurisdic-  
 tiō inferior Episcoporum.* Major certa est ex lege subordinatorum.  
 Minor probatur; quia solus successit Apostolis in prerogativa immediata vo-  
 cationis. Nec dissimilis ratio fuit Pontificis Levitici in V. T. RES P. Major  
 intelligenda est pro natura ac conditione subordinatorum: quæ vel  
 à na-

LOC.  
XV.

Q. Pontifici  
 Rom. con-  
 veniat po-  
 testas ligan-  
 di & sol-  
 vendi.

Q. Iurisdic-  
 tiō eius  
 summa sit  
 in spirita-  
 libus.

L O C.  
X V.

à natura est, vel ab ipsius subordinantis voluntate, qui ordinis constituendi jus habet. Minor ejusque probatio incertum adstruunt per æquè incertum; & ὁμοῦς adversariorum denuo ingeminant, &c.

Quarta  
Pontificio-  
rum: An  
Pontifex  
Rom. supre-  
mam in  
temporalibus  
quoque  
potestatem  
habeat, sal-  
tem indire-  
cte.  
Canonista.

QUARTA: *An Pontifex Romanus supremam in temporalibus quoque potestatem habeat? si minus directe, saltem indirecte?*

Iesuitæ  
quid Pon-  
tifici tribu-  
ant in tem-  
poralibus.

Orthodo-  
xorum sen-  
tentia.

Hæc clausula additur quæstioni propter discrepantiam qualem-  
cunque sententiarum inter Canonistas & Iesuitas. Canonista totius  
orbis imperium Pontifici arrogant, eidemque directam in rebus  
temporalibus potestatem absolute tribuunt. Quorum opinionem et-  
jam Bellarminus in speciem improbat, & aliquot rationibus refellit  
lib. 5. Cap. 1. & seqq. Iesuitæ videri volunt multum arctare potestatem  
temporalem Pontificis, ex subiecto & modo. Nam subiectum e-  
jus statuunt non orbem universum, sed orbem Christianum, à Chri-  
stianis habitatum. Modum verò non directo, sed indirecto quodam  
dominio definiunt, quatenus nimirum temporalia reduci ad spiritualia,  
iisque conformari oportet, ceu media suo fini. Sed utraque illa limi-  
tatio sophistica est & elusoria. Prior: quia Bellarminus lib. 5. de Pon-  
tif. cap. 7. asserit: Potestatem Politicam subiectam esse Ecclesiasti-  
cæ: non modo qua Christiana, sed etiam qua Politica. At potestas  
infidelium Politica est. Ergo & ipsa subiecta: quod Canonista vo-  
lunt. Altera quoque: quia deducitur & uno eodemque Christi man-  
dato, Pasce oves meas: & tam necessaria censetur Pontifici, ut abs-  
que ea potestatem spirituales exercere nequeat. Utramque igitur  
eodem modo, hoc est, directe habeat necesse est. Ex quibus appa-  
ret ad minuendam invidiam distinctionem illam & ex ea dissensionis  
speciem à Sophistis confictam esse, revera autem idem sentire utro-  
que. ORTHODOXI Potestatem temporalem nullo modo, si-  
ve directe sive indirecte, Pontifici largiuntur; nec ulli Episcopo,  
seu Pastori Ecclesiæ tribuendam esse, aut convenire posse, uno ore  
pronunciant.

Thesis igitur Negans Orthodoxorum est : *Pontificem Romanum supremam in temporalibus potestatem non habere, sive directe, sive etiam indirecte.*

καταπαύει Theseos Negantis Orthodoxæ.

Rationes  
Negantes  
Orthodoxæ.

### Ex Natura Subjecti.

I. Quod Christus Apostolis horumque successoribus simpliciter interdicit, id illis, sibi ullo modo sumere aut usurpare, nefas est. Jam Apostolis, horumque successoribus in ministerio Ecclesiæ, simpliciter interdixit temporalem dominatum, Matth. 20. v. 25. Luc. 22. v. 25. idque partim rationibus, quæ adduntur; partim etiam suo exemplo; quod alibi quoque memoratur. Joh. 6. v. 15. Luc. 12. v. 14. Ergo.

Q. Christus  
Apostolis  
suis tempo-  
rali Domi-  
natu sim-  
pliciter in-  
terdixit.

II. Qui juxta Canones Apostolorum non modo non implicari negotiis secularibus, sed ne quidem clero, hoc est, Ecclesiæ, cui præstant, dominari debent, his potestas temporalis nec directè, nec obliquè conceditur aut competit. Sed Pastoribus sive ministris Ecclesiæ utrumque prohibetur. 1. Pet. 5. v. 3. 2. Tim. 2. v. 4. Ergo.

Q. ministri  
non impli-  
cari nego-  
tiis secula-  
ribus nec  
clero do-  
minari de-  
bent.

### Ex Natura Predicati.

I. Potestas temporalis est potestas mundana, sive mundi hujus dominatus. Potestas mundana non data est Ecclesiæ aut Ministerio ejus. Ergo. Minor demonstratur partim responso Christi ad Pilatum Joh. 18. v. 36. & testimonio Apostoli 2. Cor. 10. v. 4. 5. partim ratione: quia Ecclesia & Politia se habent ut disparata.

Q. Ecclesiæ  
ejusve Mi-  
nisterio  
potestas  
mundana  
non est da-  
ta.

II. Potestas Dei ordinatione subjecta temporali, temporalem jure non obtinet. Nemo enim secundum idem simul subesse & dominari potest. At potestas spiritualis sive Ecclesiastica, ordinatione Dei subjecta est temporali: teste Apostolo Rom. 13. v. 1. *Omnis anima potestatibus supereminentibus subjecta esto*: hoc est, etiam si Apostolus sis, si Evangelista, si Propheta, sive quisquis tandem fueris. Neque enim pietatem subvertit ista subjectio; ut Chrysostomus interpretatur. Ergo.

Q. potestas  
Ecclesiasti-  
ca ordina-  
tione Dei  
subjecta est  
temporali.

LOC.  
XV.

Antithesis Affirmans Heterodoxorum est: *Pontificem Romanum supremam in temporalibus quoque potestatem habere.*

Rationes  
Affirman-  
tes Hetero-  
doxa.

Ἀντιθεσις Affirmantis Heterodoxα.

Ex Natura Subjecti.

Q. etiam  
temporalis  
potestas  
Petro data  
fuerit.

I. *Qua potestas Petro ejusque successoribus à Christo tributa fuit, eandem optimo jure tenent atque exercent. Sed potestas illa etiam fuit temporalis, argumento loci Ioh. 21. v. 15. ubi omnia boni pastoris officia ei mandantur: non tantum ut oves ipsas nutriat ac soveat, sed etiam ut arceat lupos, hoc est, Tyrannos; seducat arietes, id est, Reges ac Principes, reliquum gregem infestantes, excommunicet ac loco moveat. RES P. Major necitur ex arena, hoc est, ex falsâ hypothefi gemina, de potestate Monarchica Petri, & successione in ea. Minor verò simpliciter negatur. Ioh. 21. pascere nihil est aliud quam docere ac regere Ecclesiam juxta verbum Dei; ut ipse Petrus exponit 1. Epist. 5. v. 2. Cætera glossemata ex jure Canonico petita tum demum admittemus, ubi auctoritatem ejus Canonicam nobis demonstraverint atque approbaverint.*

Q. ea pote-  
stas lauda-  
tis exem-  
plis utrius-  
que Test.  
comproba-  
tur.

II. *Quod laudatis utriusque Testamenti exemplis comprobatur, illicitum non est. Potestas temporalis, ejusque exercitium comprobatur. Ergo. Quippe in V. T. Azarias Vziam Regem, thus adolentem, templo eiecit, ac lepra percussit: Jojada Athalias regno amovit ac sustulit, substituto Ioa Rege. In N. Test. Ambrosius excommunicavit Theodosium. Gregorius I. Leonem Imp. vestigibus multavit: Leo III. axioma imperii à Grecis ad Francos transtulit: & Gregorius V. Collegium septem Electorum in Germania condidit, &c. RES P. De Majore alias diximus. Exempla Minoris alia quidem laudata sunt, sed aliena; alia prorsus illaudata. Azarias censuram spiritualem adversus Uziam exercuit; nec ipse, sed Deus Regem lepra percussit. Jojada non tantum erat sacerdos, sed etiam consiliarius ac tutor Regis: adeoque nihil egit, nisi ex consilio procerum atque populi. Ambrosius Theodosium excommunicavit, non regno exiit. Reliqua Pontificum Romanorum facinora tyrannidem ipsorum ac iniquissimum dominatum palam arguunt. Juris verò ne minimam quidem speciem ostendunt. Quamquam de Translatione Imperii, & Institutione Electorum controversia est historica: quæ non est hujus loci.*

Ex Natura Prædicati.

Q. pote-  
tas tem-

I. *Omnis potestas inferior pendet ac dirigitur à superiore. Potestas tempo-  
ralis*



valis est inferior, spiritualis superior. Ergo. Major est extra controversiam. Minor probatur. I. quia finis temporalis subordinatur fini spirituali. II. quia temporalia pendent à spiritualibus; illisque subjiciuntur. III. quia potestas temporalis mutare tenetur, quicquid bonum spirituale impedit aut retardat.

LOC.  
XV.  
poralis in-  
ferior sit,  
spiritualis  
superior.

RESP. Nec Major vera est universaliter, sed tantum de potestatibus subordinatis; quæ omnes sunt cum Imperio: nec Minor ambiguitate caret. Potestas spiritualis superior est temporali, quoad obiectum & finem supernaturalem in verbo. Inferior autem, imo disparata ratione obiecti ac finis naturalis ac civilis. Joh. 18. v. 36. 2. Tim. 2. v. 4. Sensu autem Pontificiorum est falsa. Nec probatur *prosyllogismus*. Primo: quia subordinatio illa ex verbo explicanda est: nec quicquam Imperii tribuit potestati spirituali. Secundo: quia dependentia, prout adversarii eam explicant, tota est imaginaria: Non aliter etiam quam docendo, monendo, rogando, temporalia ad finem spiritua-lem diriguntur juxta verbum. Tertio: quia tenetur ad id non externa coactione, sed tantum conscientiae obligatione: de qua tempora-lem potestatem spiritualis reverenter admonet; eventum autem Deo committit.

II. Sine quo potestas Ecclesiastica est imperfecta, id ad ordinem ejus atque constitutionem omnino pertinet. Sine temporali potestate imperfecta est potestas Ecclesiastica: utpote qua sibi non sufficit ad suum finem. Ergo. RESP. Minor est falsa. Ecclesia Christiana primis tribus seculis usque ad Constanti-num Magnum destituta fuit præsidio ac patrocinio Magistratus Christi-iani. Et tamen sibi suffecit ad finem suum, hoc est, ad vitam æterna-m. Quin imo vix unquam gloria charismatum spiritualium, nec non S. Martyrum constantia magis effloruit.

Q. potestas  
Ecclesiasti-  
ca sine  
temporali  
imperfecta

QUINTA: An omnes Episcopi potestatem suam à solo Pontifice immediatè obtineant?

Quinta  
Pontificio-  
rum: An  
omnes Epis-  
copi potesta-  
tem suam à  
solo Pontifi-  
ce immedi-  
atè obtine-  
ant?

Affirmativa est Pontificiorum, qui asserunt omnes ac singulos Episcopos potestatem suam, vel ut ipsi loquuntur ἀνεξολόγως, jurisdictionem Ecclesiasticam immediatè habere à solo Pontifice Romano, id-que ex Christi ordinatione: quemadmodum Pontifex eam immedi-ate à Christo acceperit. Bellarm. lib. 4. de Pont. Rom. Cap. 24. 25. Orthodoxi contra Negativam tuentur: docentes Episcopos sive pasto-res potestatem muneris Ecclesiastici à Christo obtinere: licet non im-mediatè, ut Apostoli, aut LXX illi discipuli: sed mediatè sive me-diante hominum ministerio: ut infra suo loco dicitur.

Pontificii  
affirmant.  
Orthodoci  
negant.

LOC.  
XV.

*Thesis Negans Orthodoxorum est: Episcopos sive Pastores Ecclesia non habere potestatem suam à solo Pontifice Romano immediate.*

Rationes  
Negantes  
Orthodoxa.

κατασκευη Thescos Negantis Orthodoxx.

*Ex Natura Subjecti.*

Q. Pastores  
sunt Mini-  
stri, Oeco-  
nomi, Lega-  
ri Dei &  
Christi.

I. Ministri habent potestatem suam à Domino, Oeconomi à Paterfamilias, Legati à Legante. Episcopi sive Pastores Ecclesiæ sunt ministri, æconomi, legati, 1. Cor. 3. v. 5. Cap. 4. v. 1. 2. Cor. 3. v. 6. Cap. 5. v. 20. Dominus, paterfamilias & Legans est Christus, caput Ecclesiæ, Ephes. 4. v. 5. Matt. 25. v. 14. 2. Cor. 5. v. 29. Ergo.

Q. sunt suc-  
cessores A-  
postolorum.

II. Successores obtinent potestatem suam ab eo, à quo etiam antecessores eam acceperant. Id enim poscit ratio successionis, per quam idem munus ejusdem auspiciis exercetur. Episcopi sive pastores sunt successores Apostolorum, in ministerio verbi ac sacramentorum, cujus jus ac auctoritatem à solo Christo ii acceperant, argumento loci Matt. 28. v. 18. 19. 20. Ergo.

*Ex Natura Prædicati.*

Q. solus  
Christus  
pastores  
constituit,  
misit, ac  
dedit Ec-  
clesiæ.

I. Qui solus constituit Pastores ac Doctores, eosque misit ac dedit Ecclesiæ, ab eo solo pendet potestas Episcopalis in Ecclesia. Atqui solus Christus per Spiritum S. eos constituit, Act. 20. v. 28. misit, Joh. 20. v. 21. 22. 23. dedit Ecclesiæ suæ, 1. Cor. 12. v. 28. Eph. 4. v. 11. & seqq. Ergo.

Q. solus  
Christus  
facit ido-  
neos mini-  
stros N. T.  
eorumque  
labores  
fructuosos  
reddit.

II. Qui solus facit idoneos Ministros N. T. & labores ministerii fructuosos ac salutare reddit, gratiæ suæ Thesaurus per illud dispensans, ab eo solo procedit potestas Episcoporum in Ecclesia, is vero est solus Jesus Christus, Mediator Ecclesiæ: ut scriptura testatur. 2. Cor. 3. v. 6. 1. Cor. 3. v. 5. 6. 7. Cap. 15. v. 10. 58. Marc. 16. v. 20. Ergo. Majoris hæc ratio est: Quod non alia est causa efficiens ministerii procreans, quam conservans: & qui incrementa ei largitur, idem est qui illud ordinavit.

Q. autoritas  
Sacerdo-  
rum & Le-  
vitarum in  
V. T. fuit à  
solo Deo.

III. In V. T. autoritas sacerdotum & Levitarum erat à solo Deo, non ab Aarone. Ergo in N. T. autoritas Episcoporum à solo Christo, non à Petro, aut à Pseudonymo ejus successore dependet.

I V. In-

IV. Inter pares unus non mutuatur potestatem muneris ab altero. L O C. X V. Sed Episcopi sive pastores sunt pares in ministerio Ecclesiæ; ut paulo post ostendetur ex Scriptura 1. Corinth. 12. v. 28. Eph. 4. v. 11. Q. pastores sunt pares in ministerio Ecclesiæ.

Antithesis Affirmans Heterodoxorum est: *Omnes Episcopos potestatem suam à solo Pontifice Romano immediatè obtinere.*

Ἀναστέλλει Theseos Affirmantis Heterodoxæ.

Ex Natura Subjecti.

Rationes Affirmantes Heterodoxæ.

Succedentium Episcoporum non potest esse alia ratio, quam primorum fuit. Sed primi illi potestatem suam obtinuerunt ab Apostolis, & nominatim à Petro, principe Apostolorum. Act. 14. v. 23. Tit. 1. v. 5. Ergo succedentes quoque, & qui nunc sunt, eam habent à successore Petri, Pontifice Romano. Q. Episcopi primi suam potestatem ab Apostolis, & Petro obtinuerunt.

R E S P. Minor bis falsa est: tum quia Apostoli suo nomine neminem vocarunt ad ministerium Ecclesiæ: Act. 20. v. 28. etsi opera quidam ipsorum intervenerit: tum quia nulla hic mentio, nedum prærogativa Petri habetur; quem tamen constat autoritate Dominica nihil egisse in Ecclesia. Deinde conclusio præmissis non continetur, sed ex falsa hypothese de successione Pontificis in Cathedra Petri, inconsequenter adfuitur.

Ex Natura Prædicati.

I. Quod Monarchia Ecclesiæ requirit, id omnino statuendum est in ejus gubernatione. Sed requirit talem subordinationem, qua potestas inferiorum ad unum supremum idemque visibile caput revocatur, perinde ut in regno fit. Ergo. Q. eam subordinationem Monarchia Ecclesiæ requirit.

R E S P. Sicut fictitia est illa Monarchia; quam controversia prima destruximus: ita fictitia quoque est subordinatio Episcoporum ad unum Monarcham Pontificem Romanum qui vel hac nota agnoscitur esse Antichristus, etiam ex sententia Gregorii Magni, Epist. 34. lib. 4.

II. De similibus idem est judicium. At LXX. seniores asceperunt de Spiritu Q. Seniores LXX de Spiritu Mosi, & una cum ipso gubernarunt populum Israëlitarum, ut est Num. 11. v. 16. 17. Ergo etiam Episcopi jurisdictionem suam accipiunt à Pontifice, & una cum ipso Ecclesiam moderantur. R E S P. Argumentum hoc inconsequens est non uno modo. I. quia supponit analogiam controversam,

L O C.  
X V.

sam, quam Orthodoxi nunquam admittent, à Mose ad Pontificem Romanum. II. quia est allegoricum, eoq; non argumentativum secundum Thomam. III. quia sensum verborum depravat. Non enim illi LXX à Mose acceperunt sive potestatem muneris, sive charisma aliquod: utrumque enim Deo immediate adscribitur: sed acceperunt à Deo ejusdem cum Mose gratiæ Spiritum, etsi gradu longè inferiore, ad sustinendam partem aliquam muneris ipsius: quemadmodum etiam Elisæum de Spiritu Eliæ accepisse testatur historia 2. Reg. 2. cap.

Q. Pontifex  
Rom. toto  
orbe con-  
stitutus ac  
destituatur  
Episcopos.

III. *Qui toto orbe constituit ac destituit sive deponit Episcopos; ab eo solo immediatè dependet potestas Episcopalis.* Pontifex Romanus utrumque per tot secula fecit ac facit. Ergo. R E S P. Controversia est non de facto, sed de jure; non de usurpatione Antichristi; sed de Christi ordinatione. I. Igitur peccatur Elenchi ignoratione. II. *Major* non est vera simpliciter. Etiam Ecclesia, seu Presbyterium ejus constituit ac deponit Pastores; vel saltem utriusque jus habet: nec tamen propterea potestas pastoralis est ab Ecclesiâ, aut à Presbyterio. Nimirum quia actus istos nomine Christi & per Spiritum ipsius ministerialiter tantum exercet. Matth. 18. v. 20. Act. 20. v. 28. 1. Cor. 5. v. 4. 5.

Sexta Pon-  
tificiorum:  
*An utile,  
imò necessa-  
rium sit, ut  
iidem sint  
Episcopi &  
Principes se-  
culares.*

S E X T A: *An non modo utile, sed etiam necessarium sit, ut iidem sint Episcopi & Principes seculares?*

Pontificii  
assirmant.

Orthodoxi  
negant.

Etsi hæc controversia dependet ac dijudicari potest ex ea, quæ quarta fuit ordine: tamen cum subiecto ab ea differat, quod illic fuit Pontifex Romanus solus, hic sunt omnes Episcopi: insuperque ei subordinetur à Bellarmino lib. 5. de Pontif. Rom. cap. 9. 10. visum est vestigia ejus pari serie consecrari. Docent *Pontificii* non modo non pugnare cum verbo DEI, ut unus homo sit Episcopus Ecclesiasticus & Princeps Politicus; sed etiam id utile, imò necessarium esse. O R T H O D O X I non negant in V. T. partim ante institutum Sacerdotium Leviticum, partim etiam post illud; sed extra ordinem sive ex divinâ vocatione, sive ex ordinatione humana, idque perturbatis Reip. Judaicæ temporibus, contigisse conjunctionem illam duplicis muneris in eodem subiecto. Quemadmodum olim apud Ethnicos iidem sacerdotes ac Reges fuerunt, teste Platone in Polit. & Aristot. lib. 3. Polit. Asserunt verò in N. T. ita distinctum fuisse utrumque munus: ut concurrere & conjungi in una eademque perso-  
na,

na, salva Christi institutione, & Apostolica observatione, non possit, non debeat. LOC. X V.

*Thesis Negans Orthodoxorum est: Vt iidem sint Episcopi & principes seculares nec utile, nec necessarium, imò in N. T. verum esse.*

Κατασκευὴ Thescos Negantis Orthodoxæ.

Rationes  
Negantes  
Orthodoxa.

### Ex Natura Subjecti.

Quod nec Christus, nec Apostoli, nec LXX illi discipuli, nec ulli omnino Prophetæ, Euangelistæ, Pastores & Doctores fecerunt in Ecclesia primitiva, illud nunc etiam ab Episcopis fieri non debet, vel certè non rectè fit. Atqui nemo horum fuit simul Episcopus Ecclesiasticus, & Princeps Politicus. Ergò. *Major* manifesta est. Si quidem à priscis illis Ecclesiæ Christianæ Episcopis dimanare oportuit facti hujus exempla: præsertim cum posterioribus non sit jus novæ ordinationis in tanti momenti rebus. Veritatem *Minoris* luculenter comprobatur, partim Historia sacra in Evangeliiis, Actis, & Epistolis quibusdam: partim etiam Historia Ecclesiastica, & quidem aliquot seculorum post Apostolos, quamdiu integrior fuit ipsa Ecclesia.

Quid nec  
Carnitus,  
nec Apo-  
stoli, nec  
ulli pastores  
in primiti-  
va Ecclesia  
fecerunt.

### Ex Natura Prædicati.

I. Quod corrumpit Ministerium Ecclesiæ, id utile dici non potest. Principatus secularis cum Episcopatu copulatus corrumpit Ministerium Ecclesiæ. Ergo. *Minor* non modo constat ipsa experientia, quæ ob oculos, sed etiam ratione confirmatur. Etenim quicquid Ministerium transformatur in dominium, sive dominatum, illud corrumpit, ut desinat esse ministerium. Sed Principatus secularis cum Episcopatu copulatus, Ministerium transformatur in Dominatum: utpote qui dominicus est, imperio & autoritate cogendi per se instructus. Ergo. Taceo alios corruptelarum modos. Quod Episcopi ministerium docendi paulatim deseruerunt, quin & fastidierunt. Sacris quoque ad aucupia civilia turpiter abusi sunt. Denique vel pueri, vel rudes asini ad Episcopatus, proh pudor! evecti.

Q Principatus  
secularis  
copulatus  
corrumpit  
ministerium  
Ecclesiæ,  
cum  
Episcopatu  
copulatus.

II. Quod repugnat naturæ ac conditioni Ecclesiæ id necessarium non est in ejus ministerio & Episcopatu. Principatus secularis repugnat naturæ ac conditioni Ecclesiæ. Ergo. *Minor* probatur tum di-

Q Principatus  
secularis  
repugnat  
naturæ  
ac conditio-  
ni Ecclesiæ.

LOC.  
XV.

Et scripturæ, Joh. 18. v. 36. 37. Luc. 17. v. 20. 2. Cor. 10. v. 4. 5. tum Ratione: quia principatus imperio, autoritate, ac vi majore exercetur: contra quam fieri oportet in Ecclesia. 2. Cor. 1. v. 24. Cap. 5. v. 20. 1. Petr. 5. v. 2. 3.

Q. Episcopis interdictum est à Christo Principatu seculari.

III. Quod interdictum est à Christo, ejusque Apostolis, jure censetur illicitum. Sed Christus interdixit Apostolis ac omnibus Episcopis principatum secularem. Matth. 20. v. 25. Luc. 22. v. 25. Idem Apostoli quoque fecerunt: nominatim Petrus 1. Epist. 5. v. 3. & Paulus 2. Tim. 2. v. 4. Ergo.

Antithesis Affirmans Heterodoxorum est: *Non modo utile, sed etiam necessarium esse, ut iidem sint Episcopi & Principes seculares.*

Rationes  
Affirmantes  
Heterodoxæ.

Ἀναστυλὴ Antitheseos Affirmantis Heterodoxæ.

Ex Natura Subjecti.

Q. Exemplum plurimum in V. & Apostolorum in N. T. id comprobent.

Quod in V. T. Patriarcharum, Melchisedeci, Moysi, Eli, Samuelis, Maccabæorum, in N. verò etiam Apostolorum Exemplis comprobatur, utile omnino ac necessarium est in Ecclesia Christiana N. T. Atqui ut iidem sint Episcopi ac Principes seculares, comprobatur illorum omnium Exemplis. Ergo. Et de prioribus quidem res plana est. De Apostolis verò vel hinc liquet, quod Petrus, Iacobus, & Iohannes præfuerunt Ecclesie Hierosolymitane in temporalibus, eisdemque de necessariis prospexerunt. Gal. 2. v. 9. 10. R E S P. Coniunguntur uno hoc argumento plures interrogationes, siue diversa media quæ non habent se eodem modo. De primi ordinis exemplis negatur Major, utpote quæ partim extraordinaria, temporaria, atque etiam typica fuerunt: partim etiam probari non possunt: imprimis cum ex Maccabæis nonnulli axioma regni contra jus fasque rapuerint, ac sibi hæreditarium fecerint. De secundo ordine, qui Apostolos complectitur, Minor falsa est. Nec habetur Gal. 2. ubi charitatis solum officia in colligendis Eleemosynis Paulo ac Barnabæ commendant; pro imperio, tanquam superiores, nihil mandant aut agunt.

Ex Natura Prædicati.

Q. potestas Ecclesiastica & Politica amice conspiciunt.

I. Quæ potestates non sunt contrariae, sed amice conspirant, & quarum altera alterius opem poscit & experitur, illa utiliter coniunguntur in uno eodemque homine. Atqui potestas Ecclesiastica & Politica, uti notum est, sic conspirant. Ergo.

R E S P.



RESP. Major habet fallaciam causæ. Neque enim ad hoc sufficit consensio & coordinatio utriusque, sed requiritur Christi institutio ac mandatum: absque quo nihil hujus recipiendum aut ferendum in Ecclesia. Minor quoque non est simpliciter vera. Etsi enim per se non sunt contrariæ; sed diversæ vel disparatæ, tamen quatenus in uno eodemque subiecto contra institutionem Christi & propriam N.T. conditionem concurrunt, eatenus saltem fiunt ac merito habentur contrariæ.

LOC.  
XV.

II. *Sine quo Episcopi non possunt multis in locis statum suum retinere, eumque tueri adversus hæreticos, id plane necessarium est ad Episcopatus administrationem. Sed sine principatu seculari non possunt, teste experientia, idque propter insignem hominum malitiam & contumaciam. Ergo.* RESP. Datur totum argumentum de statu illo hierarchico Pseudo-Episcoporum, per superstitionem ac tyrannidem introducto in Ecclesiam. De vero Episcopatu, quem Christus sancivit, & Apostoli ejus exercuerunt Minor falsa est. Testatur namque historia Apostolos horumque successores, sine principatu seculari, omnibusque ejus prædiis & adjumentis, feliciter conservasse suum ordinem, convertisse in fideles, redarguisse hæreticos, & Ecclesiam longè lateque in Gentibus propagasse.

Q. Episcopi in multis locis sine Principatu seculari non possunt retinere & tueri statum suum.

SEPTIMA: *An Episcopi jure divino sint superiores Presbyteris sive Pastoribus; quoad potestatem ordinis & jurisdictionis?*

Septima Pontificiorum: An Episcopi jure divino sint superiores Presbyteris sive Pastoribus quoad potestatem ordinis ac jurisdictionis?

Distinctionem aliquam ordinis seu Politicæ, inter plures ejusdem Ecclesiæ Ministros, ut unus cæteris præeat & in conventibus sacris præsideat, sive Episcopi, sive Superintendentis, sive Senioris titulo, simpliciter & per se non improbamus. Præsertim cum omnia ordine ac decenter geri oporteat in Ecclesia 1. Cor. 14. v. 40. & senioribus ætate, prudentia ac usu Ministerii præcellentibus, τὸ πρεσβεῖον, sive πρῶτον etiam Synodus Nicæna tribuerit. Sed distinctionem potestatis, tam quoad gradum ordinis, ex quo Episcopus sit superior munere ejusque dignitate, Presbyter inferior: quam quoad jurisdictionem, ex qua hic illius Imperio sit obnoxius; non agnoscimus aut approbamus. Imprimis quando utraque eminentia Episcopi supra Presbyterum, ex jure divino arcessitur. Adversarii Pontificii statuunt, Episcopos dignitate ac potestate superiores esse Presbyteris,

Orthodoxi negant.

Pontificii affirmant.

I.O.C.  
XV.

quoad gradum utriusque : atque hanc ἐξουσίαν non aliunde , quam ex jure divino deducunt. Bellarm. lib. 1. de Clericis, Cap. 14. 15.

*Thesis Negans Orthodoxorum est : Episcopos jure divino non esse superiores Presbyteris sive Pastoribus.*

Rationes  
Negantes  
Orthodoxa.

ΚΑΤΑΝΘΥΝ Thesis Negantis Orthodoxæ.

### Ex Natura Subjecti.

Q. Episcopi & Presbyteri sunt iidem definitis synonymis & definitione reali.

Qui iidem sunt definitis synonymis ac definitione reali secundum scripturam, ii non differunt dignitatis ac potestatis, sive ordinis ac jurisdictionis gradu, saltem jure divino. Episcopi & Presbyteri sive pastores iidem sunt utroque modo. Ergo. Definitis synonymis: quia Episcopus & Presbyter seu Pastor, synonyma sunt & sic usurpantur in scriptura. Act. 20. v. 17. 28. Phil. 1. v. 1. Tit. 1. v. 5. 7. 1. Petr. 5. v. 2. 3. Definitione quoque reali: Etenim Episcopus dicitur, qui pascit Ecclesiam pabulo verbi, ejusque ministerio religiosè vacat. Act. 20. v. 28. 1. Tim. 3. v. 2. & seqq. Tit. 1. v. 7. & seqq. Sed eadem omninò est Presbyteri sive Pastoris definitio. 1. Petr. 5. v. 2. 3. Tit. 1. v. 5. & seqq. Ergo.

### Ex Natura Predicati.

Q. sunt pares munere ac ministerio.

I. Qui sunt pares sive æquales munere ac ministerio; inter eos fingenda non est distinctio gradus ac potestatis, Episcopi & Presbyteri sive Pastores sunt pares seu æquales munere ac ministerio. Ergo. Major patet. Minor probatur. I. quia in distinctione Ministerii Ecclesiastici collocantur in eodem ordine ac gradu. Eph. 4. v. 11. Rom. 13. v. 6. 7. 8. 1. Cor. 12. v. 8. 28. 29. II. Quia à solis Presbyteris gubernantibus, itemque diaconis gradu differunt. 1. Tim. 5. v. 17. Cap. 3. v. 8. Act. 6. v. 2. III. Quia idem jus acceperunt à Christo. Matth. 18. v. 18. Joh. 20. v. 21. 22. 23. ejusdem legationis honorem, ac idem reconciliationis ministerium gerunt. 2. Cor. 5. v. 18. 19. 20.

Q. distinctio illa jure divino interdicta, humano inducta est.

II. Quod jure divino interdictum est, humano autem, ex hominum ambitione inductum ac stabilitum fuit, ejus origo non est juris divini. Distinctio illa Episcoporum ac Presbyterorum, & ex ea dignitas atque potestas Episcoporum in Presbyteros sive pastores ita comparata est. Ergo. Utrumque est evidens: prius ex scriptura: ubi Servator noster primatum illum dignitatis ac potestatis, damnat & in-

interdicit. Matt. 20. v. 25. 26. Joh. 13. v. 3. & seqq. Posterius ex historia Ecclesiastica; quæ testatur crescentibus in Ecclesia æmulationibus ac litibus inter Episcopos æquales, humano consilio, in schismatis remedium introductam esse differentiam quandam inter Episcopos ac Presbyteros; & hos illis paulatim subiectos fuisse. Unde tandem ἐκκλησια Ecclesiastica Patriarcharum, & ex ea porro Monarchia Antichristiana nata est. vide Hieronym. Comment. ad Titum Cap. 1. & in Epistola ad Neopotianum ac Euagrium: Ambrosium item in Epist. ad Ephes. Cap. 4.

LOC.  
XV.

Antithesis affirmans Heterodoxorum est: *Episcopos jure divino esse superiores Presbyteris sive Pastoribus.*

Αντιθεσις Antitheseos Affirmantis Heterodoxæ.

Rationes  
Affirmantes  
Heterodoxæ.

Ex Natura Subjecti.

Episcopi successerunt Apostolis, & Presbyteri seu Pastores successerunt LXX Q. Apostolis illis discipulis in Ecclesia Christiana ministerio. Sed Apostoli fuerunt supra LXX illis gradu & potestate, ut docet historia Luc. 9. & 10. Capp. Ergo. R E S P. Major est petitio principii. Imò successerunt utrique in ministerio communi, quod est Evangelii, neutris in officio singulari, quod extraordinarium fuisse constar. Minor non satis liquet. Non quod negemus prærogativam Apostolatus: sed quod differentia utriusque ordinis in sacris non sit satis definita & explicata.

li, quibus  
Episcopi,  
superiores  
fuerint  
LXX illis  
quibus  
Presbyteri  
successerint.

Ex Natura Predicati.

I. Apud quem instituitur accusatio contra alterum, ut judicem, quique eum increpandi jus habet, is altero illo superior est. Sed apud Episcopum ut judicem instituitur accusatio contra Presbyterum, isque eum increpandi jus habet, jure divino: ut est 1. Tim. 5. v. 1. & 19. Ergo. R E S P. Est Parallogismus quatuor terminorum: Major sensu torensi seu civili accipitur ab adversariis. Minor verò intelligitur de judicio Ecclesiastico: cujus potestas erat penes Presbyterium; non modò in inferiores, sed etiam in æquales, ut collegas. Quanquam locus, qui citatur, revera impertinens est: tum quia de Timotheo ista dicuntur, qui fuit Evangelista; & Apostolica autoritate extra ordinem constituit ac gubernavit Ecclesiam: non de ordinario aut oppidano aliquo Episcopo: tum quia ὁ πρεσβύτερος τῷ νεωτέρῳ opponitur, & ætate provectiorem proprie significat.

Q. apud Episcopum instituitur accusatio contra Presbyterum ut apud judicem.

LOC.  
XV.

Q. Aërius, qui discrimen sustulerat, pro hæretico habitus fuerit.

II. Aërius, teste Epiphanio Hæresi 75. pro hæretico habitus ac damnatus fuit, quod discrimen inter Episcopum & Presbyterum sustulisset. Ergo Episcopus verè superior est Presbytero seu Pastore. RES P. Antecedens refert factum humanum, à quo ad jus divinum inconsequens est argumentatio. Sed & factum ipsum illaudatum fuit, utpote verbo Dei contrarium: sicuti ostendimus. Proinde ut inique damnatus fuit Aërius, quod serpenti jam tum atque invalescenti superstitioni circa sacrificia pro mortuis & invocationem sanctorum sese opposuit: ita hic immerenti nota hærescos impacta ac inusta.

Ostava Pontificio. rum: An jus eligendi ac vocandi Pastores ad solos Episcopos, & potissimum ad Pontificem Romanum pertineat?

OCTAVA: *An Ius eligendi ac vocandi Pastores, non ad Ecclesiam aut Magistratum fidelem, sed ad solos Episcopos, potissimum tamen ad Pontificem Romanum pertineat?*

Sententiam ORTHODOXORUM de electione ac vocatione Pastorum Ecclesiæ, exposuimus in Didacticis. Summa est: fieri eam debere ab Ecclesia, hoc est, à Presbyterio, consentiente populo, ac confirmante eam Magistratu fideli. Pontifici omne ejus jus transferunt ad solos Episcopos, præcipue autem ad unum Pontificem Romanum, cœu Episcopum Oecumenicum totius Ecclesiæ. Bellarm. lib. 1. de clericis. Cap. 2. 3. & seqq.

Thesis Orthodoxorum est: *Ius eligendi ac vocandi Pastores ad Ecclesiam ac Magistratum fidelem; non autem ad solos Episcopos, multoque minus ad unum Pontificem Romanum pertinere.*

Rationes Orthodoxæ.

ΚΑΤΑΝΑΛΗΘΗ Theseos Orthodoxæ.

Ex Natura Subjecti.

Q. jus illud est pars potestatis Ecclesiasticæ, Ecclesiæ propria.

Partes sequuntur naturam totius. Jus eligendi ac vocandi pastores Ecclesiæ, est pars potestatis Ecclesiasticæ, Ecclesiæ propria. Ergo. Major est indubiæ veritatis Canon. Minor quoad utrumque membrum facile confirmatur. Prius hoc argumento: Potestas Ecclesiastica omnem ejus curam ac gubernationem complectitur. Sed hujus pars quædam est jus eligendi ac vocandi Pastores: Tit. 1. v. 5. Act. 14. v. 23. Ergo. Posterius isto; cui ab ipso Christo tributa est potestas Ecclesiastica, ejus certe illa propria est. At tributa est Ecclesiæ Matt. 18. v. 18. 1. Tim. 3. v. 14. 15. Ergo.

Ex

Ex Natura *Prædicati*: secundum opposita ejus membra.

I. *Pro Ecclesia*, hoc est, Presbyterio & populo fidei: Penes quos fuit jus eligendi ac vocandi pastores in Ecclesia Apostolica ac primitiva: penes eosdem etiam nunc meritò constituitur ac residet. Atqui fuit penes Ecclesiam, hoc est, presbyterium & populum fidelem. Ergo. De Ecclesia Apostolica res est manifesta: I. ex Actis Cap. 1. v. 23. tota Ecclesia duos eligit, qui sortem subeant Apostolatus, moderante actionem Petro. Cap. 6. v. 3. 5. 6. tota piorum multitudo septem Diaconos eligit, qui impositione manuum confirmantur per Apostolos. Cap. 14. v. 23. Apostoli oppidatim constituunt Presbyteros, sed per populi *χειροτονίαν*, sive liberis ejusdem suffragiis. II. ex Epistolis 1. Cor. 16. v. 3. ad perferendas collectas mittendi dicuntur, quos Ecclesia approbaverit. 2. Cor. 8. v. 19. ipse Lucas scribitur suffragiis delectus ab Ecclesiis, ut esset socius peregrinationis Pauli. 1. Tim. 4. v. 14. presbyterium dicitur Timotheo imposuisse manus: quod ex presbyteris docentibus & gubernantibus simul constabat, Cap. 5. v. 17. De Ecclesia Primitiva fidem faciunt testimonia veterum Cypriani Epist. 4. lib. 1. Concilii Niceni Epistola ad Alexandrinos, quæ exstat apud Theodoretum lib. 1. Cap. 9. & Concilii Constantinopolitani I. ad Damasum, quæ est apud eundem Theodoretum, lib. 5. Cap. 9. Ambrosii Epistola 82. Leonis 1. Epist. 87. Gregorii Magni lib. 1. Epist. 5. & multorum aliorum, quæ citantur à Gratiano in Decreto dist. 23. & 24. nec non 62. & 63. & seqq. usque adeò ut communi quasi oraculo Antiquitas judicaret omnes illas electiones irritas, quæ *ἀνευ λαῶν συνέσεως*, id est, uti vertit Cyprianus, sine conscientia & assensu populi factæ erant. Pro hac utriusque Ecclesiæ consuetudine etiam æquitas Rationis militat. Etenim qui totius Ecclesiæ Pastores esse debent, de consensu totius meritò eliguntur. Tum ne Ecclesiæ invitæ quis obtrudatur; tum etiam ut plus gratiæ ac authoritatis apud Ecclesiam obrineant, & exercere possint, ad ejusdem ædificationem. Sed qui eliguntur ac vocantur ad Ministerium Ecclesiasticum, totius Ecclesiæ pastores esse debent; non parvis alicujus duntaxat. 1. Timoth. 2. 3. Capp. 1. Petr. 5. v. 2. 3. Ergo.

II. *Pro Magistratu fidei*: qui est custos utriusque tabulæ; nutritus Ecclesiæ præcipuus; ejus consensus confirmatioque in electione ac vocatione pastorum requiritur. Sed Magistratus fidelis est talis. Ergo. Majoris hæc ratio est: quod constitutio S. Ministerii, atque ita electio ac vocatio Ministrorum, juxta Legem ac consuetudinem

Q. penes  
Ecclesiam  
illud jus  
fuit in Ec-  
clesia Apo-  
stolica &  
Primitiva.

Q. Magi-  
stratus est  
custos utri-  
usque ta-  
bulæ, &  
Ecclesiæ  
nutritus.

LOC.  
XV.

Ecclesiæ, est officium prima Legis tabula imperatum, ex sententia IV. præcepti. *Minor* probatur partim Dictis Scripturæ, Deut. 17. v. 18. 19. 20. Psal. 24. v. 29. Esai. 49. v. 23. partim etiam exemplis piorum Magistratum in Vet. Test. Moſis Exod. 28. v. 1. & cap. 40. v. 16. Davidis 1. Chron. 23. v. 2. & seqq. Salomonis 1. Reg. 2. v. 27. 2. Reg. 8. v. 26. Ezechiz 2. Chron. 29. v. 25, & aliorum: quæ analogicè ad causam præsentem applicanda sunt.

Q. ne Apostoli quidem soli id jus exercuerunt, neque unituto committitur.

III. *Contra Episcopos*: Quod ne Apostoli quidem soli fecerunt, neque uni absque periculo committitur, id multò minus deferendum est solis Episcopis, aut ab ipsis rectè usurpatur; utpote qui Apostolis longe inferiores sunt. 1. Cor. 12. v. 28. 29. Jam ne Apostoli quidem soli elegerunt & vocarunt Pastores, prout ante vidimus. Electio quoque Pastorum uni absque periculo non committitur: qui facilè falli, corrumpi & abuti potestate potest, ad opprimendam Ecclesiæ: sicut ubique factum sub Papatu. Ergo.

Q. in Ecclesia non obtinet jus Monarchicum.

IV. *Contra Pontificem Romanum*: Ubi omnium Pastorum electio ac vocatio ad supremum unius Pontificis arbitrium refertur & revocatur; ibi obtinet Monarchia seu jus Monarchicum. In Ecclesia & electione Pastorum ejus, non obtinet Monarchia, seu jus Monarchicum. Ergo. *Major* patet. *Minor* controversia prima satis superque demonstrata est. Omnino nefas est, Ministrum sibi sumere partes Domini, 2. Cor. 1. v. 24. 1. Petr. 5. v. 2. 3. Et quem non pudet id sibi juris arrogare, hunc ipse Gregorius Magnus Antichristi præcursores proclamare non veretur: lib. 6. Epist. ex Registro cap. 194.

Antithesis Heterodoxorum est: *Ius eligendi ac vocandi Pastores non ad Ecclesiæ ac Magistratum fidelem, sed ad solos Episcopos, & potissimum ad unum Pontificem Romanum pertinere.*

Rationes  
Heterodoxæ.

<sup>3</sup> Ἀνασχευή Antitheseos Affirmantis Heterodoxæ.

Ex Natura Subjecti.

Q. ius mittendi ad pascendum oves Christi Apostolis ac Petro tributum sit.

*Ius eligendi ac vocandi Pastores, est ius eos mittendi ad pascendum oves Christi. Sed hoc ius Apostolis, ac nominatim Petro tributum fuit à Christo, Iohan. 20. v. 21. & cap. 21. v. 15. quorum illis Episcopi, huic autem Pontifex Romanus successit. Ergo.* R E S P. *Minor* partim ambigua, partim falsa est. Ambigua: ratione Petri, cui illud tributum fuit nominatim, ut Apostolo restituto à lapsu, non ut Principi ac Monarchæ cæterorum. Falsa



Falsa quoad Pontificem Romanum ejusque Episcopos: qui se mentiuntur successores Petri & Apostolorum, sed non sunt.

LOC.  
XV.

### Ex Natura Prædicari.

I. Contra Ecclesiam sive populum fidelem. *Oves non possunt eligere Pastorem. Ecclesia sunt oves. Ergo. Minor exstat Johan. 10. v. 15. 16. cap. 11. v. 15. Ratio Majoris duplex est: Una: quia nemo alteri conferre potest, quod ipse non habet. Altera: quia ad tantum opus rite perficiendum, crepta est plebs, propter imperitiam rerum, & perpetua factionum studia. Quod olim etiam ipsius consensus requirebatur, id non nisi per conniventiam Episcoporum factum fuisse constat. R E S P. Major de ovibus brutis conceditur. De rationalibus ac spiritualibus falsa est. Quæ sicut vocem Pastoris à voce mercenarii & lupi internoscunt; ita eligere idoneos Pastores ipsæmet noverunt. Secusne Pontifex quidem rite eligitur à Cardinalibus, qui ipsi quoque sunt oves ipsius. Ratio prima si simpliciter derogat ovibus hoc jus, principium petit. Sin formaliter sumitur, consequentis fallacia impingit: cum nec Pontifices sint Cardinales, nec Eligtores Cæsares, & tamen utrosque eligant. Altera habet Electionem accidentis. Quicquid ejus est, totum illud regitur ac corrigitur prudentia & autoritate Presbyterii, cujus primæ partes in Electionis hujus negotio. Denique quod de conniventia Episcoporum excipitur, aperte repugnat testimonio veterum supra prolatis, nominatim Cypriani lib. 1. epist. 4. ubi ait: quod plebs maxime potestatem habeat, vel eligendi dignos Sacerdotes, vel indignos recusandi; atque id de divina autoritate ascendere.*

Q. Ecclesia  
sunt oves,  
quarum  
non sit eli-  
gere Pasto-  
rem.

II. Contra Magistratum fidelem: *Qui non sunt Pastores aut Doctores, sed tantum nutritii, hoc est, Patroni ac defensores Ecclesiæ, his jus eligendi ac vocandi Pastores minime competit. Magistratus fideles non sunt Pastores, sed tantum nutritii Ecclesiæ. Esa. 49. v. 23. Ergo. R E S P. Conclusio absolute nec affirmatur, nec negatur ab Orthodoxis; verum utrumque suo modo fit, juxta explicationem initio traditam: ne quis putet par & æquale jus tribui Magistratui in designandis Ecclesiæ Pastoribus; quod habet & exercet in constituendis officiis Politicis. In præmissis verò vel Major est inconsequens, vel Minor falsa: prout nimirum terminus medius latè vel angustè sumitur. De quo dictum est argumento secundo ipsius rationis.*

Q. Magi-  
stratus non  
sunt Pasto-  
res, sed  
tantum  
nutritii Ec-  
clesiæ.

III. Pro Episcopis. *Quibus jus eligendi ac vocandi Pastores, partim Scriptura, partim Canones Apostolici ac Synodici vendicant, us utrique debetur ac conveniunt. Sed vendicant illud solis Episcopis. Ergo. Scripturæ: quia Act. 6. v. 6. Diaconi, cap. 14. v. 23. Tit. 1. v. 5. 1. Tim. 4. v. 14. 2. Tim. 1. v. 6. nec.*

Q. illud jus  
Episcopis  
tribuit  
Scripturæ  
& Cano-  
nes.

Pref-

LOC.  
XV.

*Presbyteri vel à solis Apostolis, vel ab aliis Presbyteris sive Episcopis per manum impositionem ordinantur. Canones quoque: nam primus inter eos, qui Apostolici nominantur, aperte precipit; ut Episcopus ab aliis tribus Episcopis ordinetur. Qui Canon deinde in Concilio Niceno sancitus, ac subinde in aliis Synodis repetitus fuit.* R E S P. Negatur Minor. Quam ex Scripturis frustra probant. Tum quia inter Apostolos ac Evangelistas, & Episcopos ordinarios propriè sic dictos magna est disparitas, quoad potestatem gubernationis Ecclesiasticæ; tum quia ne illos quidem, absque consensu & suffragatione Ecclesiæ, quicquam hic statuisse aut egisse supra evicimus. Quod autem *Tit. 1. v. 5.* ipse Titus jubetur oppidatim constituere Episcopos, secundum Ecclesiæ Apostolicæ consuetudinem intelligendum est: nempe omnibus quæ decet observatis; quod & clausula indicat. *Xenophetæ* quoque toti Presbyterio communiter adscribitur *1. Tim. 4. v. 14.* Jam *Canones*, qui vulgo Apostolorum dicuntur, quod attinet: etsi dubia & non nisi humana est eorum autoritas, multis de causis; quod & Gratianus fatetur ex Isidoro, dist. 16. tamen Canon ille, qui hic nobis opponitur, non sanxit contrarium; nec consensum populi aut Magistratus approbationem vel verbo excludit. Quod ne quidem in repetitione ejus factum observamus.

Q. Moses habuerit jus ordinandi Sacerdotium Leviticum.

IV. Pro Pontifice Romano: *Quod jus Moses obtinuit & exercuit in Ecclesia V. Test. idem Petrus ejusque successores habent in Ecclesia N. T. Sed unus Moses habuit jus eligendi ac constituendi Sacerdotium Leviticum in Ecclesia V. T. Ergo solus Petrus olim habuit, & successor ejus nunc habet idem plane jus circa Presbyterium sive Episcopatum in Ecclesia N. T.* R E S P. Major laborat fallacia consequentis, à Mose ad Petrum. & præcipue ad Pontificem Romanum. Minor accipienda est juxta explicationem Scripturæ, quod Moses, ut Propheta ac iudex populi, singulari eoque immediato D E I mandato, in Veteris Test. Sacerdotio, omnium tribuum primogenitis surrogavit unam tribum Leviticam, idemque ipsi soli hæreditarium esse jussit: nimirum ut ex ea deinceps nascerentur Sacerdotes & Levitæ, sacrorum administrari, non eligerentur. Unde ratio & causa dissimilitudinis evidentissimè perspicitur.

Nona Pontificiorum: An Pontifici Romani proprium sit cogere Concilia, iis præesse, ac infallibilem auctoritatem conferre?

N O N A: *An proprium sit Pontificis Romani indicere ac cogere Concilia, iis præesse, atque adeo auctoritatem conferre infallibilem in dogmatis fidei ac religionis?*

Etsi multæ sunt de Conciliis Quæstiones, de quibus inter partes controversitur, tres tamen præcipuæ censentur, nimirum de indictione concilio-

aliorum, eorum præsidio, & autoritate : quas omnes una hac controversia complexi sumus. Loquimur autem de Conciliis Oecumenicis seu Generalibus, ex totius orbis Christiani Ecclesiis coadunatis : quibus particularia sive Pontificalia, sive Provincialia, sive Classicialia suo modo respondent. Pontificii omnia illa ad *jus solius Pontificis Romani* revocant ac pertinere docent. Siquidem hujus proprium esse asserunt *I. indicare ac convocare Concilia, partim ex Episcopis, partim etiam ex Cardinalibus, Abbatibus, & Generalibus Ordinum. II. eisdem præsidere, ac totum conventum moderari, prout vel potius Dictatoria quadam potestate. III. etiam auctoritatem eis dare infallibilem; ut in canonibus ac decretis errare non possint; iisdemque absolute, sine ulteriore examine, acquiescendum sit.* Bellarminus lib. 1. de Conciliis cap. 12. 13. 14. & cap. 19. 20. Sic libro 2. cap. 2. 3. 4. & seqq. ORTHODOXI de quæsitis diversis diversimode pronunciant. *Institutionem Concilii Oecumenici* tribuunt Imperatori Christiano, nec non piis Regibus, Principibus ac Magistratibus, qui supremam Ecclesiæ curam sustinent. *Præsidium*, sive præsidendi munus distinguunt in Politicum & Ecclesiasticum : prout alia Conciliorum ad ordinis externi moderationem, alia ad rerum spiritualium disquisitionem ac decisionem pertinent. Illud rursus Magistratui Politico deferunt : Hoc uni vel etiam pluribus Episcopis ac Pastoribus, communi consensu extra ordinem delectis, adscribunt. Postremò *auctoritatem Conciliorum Oecumenicorum*, ratione materiæ infallibilem esse, haud aliter concedunt, quam quatenus eorum Canones & decreta cum verbo DEI scripto concordant. Efficientis autem respectu, non nisi humanam & fallibilem esse docent, ne ullam immunitatem ab errore, quæ à Pontifice Romano eis accedat, admittunt.

LOC.  
XV.Pontificii  
asserunt.Orthodoxi  
negant.

*Thesis igitur Negans Orthodoxorum est : Non esse Pontificis Romani, vel indicare ac cogere Concilia ; vel iis præesse ; vel etiam auctoritatem infallibilem iisdem conferre, in dogmatis fidei ac Religionis.*

Καταρθεῖν Thescos Negantis Orthodoxæ.

Ex Natura Subjecti.

Rationes  
Negantes  
Orthodoxæ.

I. Quod Pontifex Romanus nec à Christo, neque ab Imperatore accepit, ex se autem habere non potuit, id nullo jure ei competit, & de facto solum usurpatur. Potestatem convocandi Concilia Oecumenica, in iis præsidendi, & auctoritatem iis largiendi infallibilem, nec à Christo, nec ab Imperatore

Rrrr

Christo,

LOC.  
XV.

accepti: ex  
se autem  
habere non  
potuit.

Christo, neque ab Imperatore accepit; ex se autem habere non potuit. Ergo. *Major* constat sufficiente causarum enumeratione, à quibus proficisci potuit tanta potestas. *Minor* de singulis causis merito negatur. *Primo* enim nullo idoneo Scripturæ sive dicto, sive exemplo astringitur, illa Pontificis autoritas: uti infra liquebit. *Deinde* nec Imperator eam ipsi contulit: tum quia solitus fuit Pontifex ab Imperatore supplex petere Concilii cogendi copiam. Leo I. Epist. 9. & 24. ad Theodosium: & 26. ad Pulcheriam; tum quia Episcopis antiquitus per Leges Civiles, ne convenire quidem licuit, nisi de consensu Imperatoris. Quod jus civile non una Lege sancit; & Sozomen. lib. 6. cap. 7. disertè confirmat. *Denique* nec ex se jus illud habere potuit. Scriptum est enim: Nemo sibi sumit honorem, Hebr. 5. v. 4. Et *ἀνεγνῶ* illa sive immunitas ab errore, imprimis in rebus fidei, Deitatis est axioma, non ullius meri hominis privilegium; Rom. 3. v. 4.

Q. convo-  
care Con-  
cilia est  
proprium  
munus su-  
premi Ma-  
gistratus  
Christiani.

II. Quod est proprium munus supremi Magistratus Christiani, Imperatoris, Regum, Principum, ad Pontificem Romanum nullo jure pertinet. Indicere, convocare, moderari concilia Oecumenica est proprium munus supremi Magistratus Christiani. Ergo. *Ratio Majoris* est: quod Pontifex, ut Episcopus Romanus subditus est Imperatoris: quā Episcopus Oecumenicus, est ipsissimus Antichristus, sese opponens & effrensus adversus omne, quod dicitur Deus aut numen, 2. Thess. 2. v. 4. *Minor* probatur, tum Dictis Scripturæ, de officio Magistratus circa Religionem & Ecclesiam Psal. 2. v. 10. 11. & 24. v. 7. 9. Esa. 49. v. 23. & cap. 60. v. 3. 10. 16. Rom. 13. v. 4. 1. Timoth. 2. v. 2. 3. tum etiam exemplis; iisque vel Sacris, Mosis pluribus locis; Josue cap. 23. & 24. Davidis 2. Sam. 6. 1. Chron. 28. Salomonis 1. Reg. 8. Josaphati 2. Chron. 20. Ezechiae 2. Chron. 29. & Josue 2. Reg. 23. vel Ecclesiasticis: Constantini Magni in Concilio Niceno; Theodosii I. in Constantinopolitano; Theodosii II. in Ephesino; Martiani in Chalcedonensi, Justiniani in Constantinopolitano II. & aliorum in aliis Conciliis. Atque illud hinc etiam patefcit, quod ante Imperatores ad fidem Christi conversos, Concilia nulla Oecumenica aut habita fuerunt, aut haberi potuerunt.

### Ex Natura *Prædicati*.

Q. convo-  
catio Con-  
cilii est a-  
ctus pote-  
statis civilis  
& coacti-  
væ.

I. Actus potestatis civilis & coactivæ non cadit in ordinem Ecclesiasticum, nec ei de jure convenit. Indictio & convocatio Concilii Oecumenici est actus potestatis civilis & coactivæ. Ergo. *Major* liquet ex iis quæ antecedentibus controversiis disputata sunt. *Minor* hoc argumento stabilitur. Locum, tempus & modum conventuum definire ac præscribere, securitatem publicorum itinerum advenis præstare; suppe-

suppeditare sumtus, mandare omnibus orbis Christiani Episcopis ut conveniant; & in contumaces pœnam statuere atque exequi; sunt actus potestatis civilis & coactivæ: utpote qui omnes circa externa & civilia occupantur; & vero absque imperio peragi nequeunt. Atqui omnes isti actus ad indictionem & convocationem Concilii Oecumenici requiruntur, adeoque sub eâ comprehenduntur. Ergo.

II. Cujus est indictio & convocatio Concilii; ejusdem est ipsum præsidium ac moderamen. Iam indictionem & convocationem ostendimus esse potestatis civilis & coactivæ. Ergo. *Major* duplici ratione firmatur. *Vna* à paritate actus utriusque; nam ordinem agendi sancire, decorum præscribere, insolentiam omnem coercere, denique totum conventum sua auctoritate moderari; non minus sunt actus potestatis civilis & coactivæ, quam quæ ad Concilii indictionem ac convocationem pertinent. *Altera* ab exemplis. Qui enim in V. & N. T. leguntur indixisse & convocasse Concilia, iisdem quoque præfuerunt, sive immediate per se, sive mediate per legatos: quæ mediū quidem in N. T. Imperatorum Majestas Imperio, & Ecclesiæ sua libertas constituit.

III. Quod Conciliis, eorundem Canonibus ac decretis ratione materiæ secundum quid, efficientis verò respectu nullo modo convenit, idem absolutè eis falsò tribuitur aut arrogatur. Infallibilis autoritas convenit Conciliis secundum quid tantum, ratione materiæ: videlicet quando & quatenus Canones & Decreta cum infallibili Dei verbo consentiunt, & in serio religiosoque examine consentire deprehenduntur; argumento locorum Deut. 4. v. 2. Esa. 8. v. 20. Gal. 1. v. 8. 9. 1. Thess. 5. v. 21. Absolute autem, vel efficientis respectu nullo modo iis competit. Quod demonstramus distinctione quadam causarum. Quarum inferiores sunt Episcopi, & quotquot in Conciliis suffragii decisivi jus habent; superior est ipse Pontifex Romanus ex hypothese adversariorum. Iam ab Episcopis non obtinent infallibilitatem aliquam. I. quia tam universi, quam singuli erroris discrimini sunt obnoxii. Esa. 56. v. 10. Jerem. 6. v. 13. cap. 8 v. 18. Ezech. 17. v. 26. 1. Corinth. 13. v. 9. Iacob. 4. v. 2. II. quia plurima Conciliorum errata, notantur in Scriptura. 1. Reg. 22. v. 24. Exod. 32. v. 2. & seqq. Jerem. 18. v. 18. Iohan. 9. v. 13. cap. 11. v. 47. Matth. 26. v. 59. 66. Actor. 4. v. 7. cap. 5. v. 35. cap. 7. v. 1. & seqq. cap. 23. v. 1. & seqq. nec non in historia Ecclesiastica de plerisque Conciliis, ne primo quidem Nicano excepto III. quia ab omnibus Conciliis ad Scripturam jure semper provocari Patres apertè fatentur ac docent: nominatim Augustinus lib. 3. contra Maximinum, Arrianum cap. 14. & lib. 2. de Baptismo cap. 3. Pontifex quoque Romanus infallibilitatem illam impartiri decretis Synodicis non potest.

LOC.  
XV.

Q. Magi-  
stratus est  
indictio  
concilii.

Q. infalli-  
bilis Con-  
cilii ratio-  
ne efficien-  
tis nullo  
modo con-  
venit.

LOC.  
XV.

I. quia ipse infallibilis non est : ut alibi ostendimus. Sed causa fallibilis, effectum infallibilem maximè in rebus fidei, producere nequit. II. quia ab aliquot seculis multis hæresibus atque lapsibus infamis fuit, etiam apud suos. III. quia ne ipsi quidem Sophistæ de hac ejus infallibilitate convenit.

*Antithesis Affirmans Heterodoxorum est : Esse proprium Pontificis Romani indicere ac cogere Concilia, iis præesse, atque etiam in dogmatis fidei ac Religionis auctoritatem infallibilem conferre.*

Rationes  
Affirman-  
tes Hetero-  
doxa.

Ἀντιστοιχίαν Antitheseos Affirmantis Heterodoxæ.

*Ex Natura Subjecti.*

Q. jus con-  
vocandi  
concilia  
Petro fue-  
rit datum à  
Christo, &  
ab ipso  
Pontifex  
Romanus  
successio-  
ne accepe-  
rit.

I. *Quod B. Petro Apostolo datum fuit à Christo, & Pontifex Romanus successionem ab ipso accepit, & perpetuo exercuit; id jure ejus proprium est, Atque qui suprema potestas cogendi & moderandi Concilia; tum etiam comprobandi ea auctoritate infallibili, Petro data fuit à Christo, & Pontifex successionem ab ipso accepit, & perpetuo exercuit. Ergo. Minor est bimembris. Prius de Petro constat auctoritate Scriptura, Iohan. 21. v. 15. & seqq. Luc. 22. v. 32. Act. 15. v. 7. & seqq. Alterum de Pontifice partim supra est demonstratum; partim fide historiarum probari potest; quæ testantur Concilia generalia auspiciis & auctoritate Pontificis Romani indicta ac celebrata fuisse. R E S P. Falsa est Minor quoad utrumque membrum. Potestas illa non data Petro ut Presbytero, 1. Petr. 5. v. 2. 3. nec soli ipsi ut Apostolo tributa, Matth. 28. v. 19. Iohan. 20. v. 21. Loca quæ citantur nullam hujuscemodi prærogativam ipsi vendicant : prout ex eorundem ἐνδείξις καὶ ἐνδείξεις supra patuit. Quod de Pontifice additur est inanis principii petitio. Refellitur verò constanti consensu Scriptorum veterum, ad quos provocamus.*

Q. Ponti-  
fex Leviti-  
cus eam  
potestatem  
habuerit.

II. *Quod jus erat Pontifici veteri seu Levitico circa Concilia Synagoga, idem est Pontifici N. T. circa Concilia Ecclesia. Sed Pontifex Leviticus indicabat ac moderabatur Concilia, auctoritatem quoque infallibilem eis conciliabat: argumento loci Deut. 17. v. 9. 10. 11. Ergo. R E S P. Major inconsequens est : tum quia alter univocè, alter æquivocè sic dicitur : tum quia Pontifici Veteri Pontifex Novus Christus Iesus, non alius præter Christum successit. Hebr. 7. 8. 9. capp. Minor bis falsa. Nam conventuum extraordinariorum, de quibus hic agitur, jus erat penes supremum Magistratum : ut exemplis docuimus. Decretorum etiam aut respondentium*  
veritas



veritas & autoritas omnis à verbo DE I, non Pontificis manabat : ut LOC.  
v. II. videre est. XV.

### Ex Natura *Prædicati*.

I. *Quod in nomine Christi fieri debet, id non nisi autoritate sacra Petri & successoris ipsius suscipitur. Concilia Oecumenica in nomine Christi indici accipi debent, Matth. 18. v. 18. Ergo. R E S P.* Negatur Major propter fallaciam phraeos. *Nomen Christi* ipsius mandatum ac promissionem significat *In nomine Christi* aliquid agere est obsequio mandati & fiducia gratiæ aliquid facere, ad gloriam ipsius. Matth. 28. v. 19. Act. 3. v. 6. Coloss. 3. v. 13. Nullæ hic partes Petri, aut Successoris ipsius. Proinde & consequentia nulla.

Q. in nomine Christi indici debeant.

II. *Is est præses Conciliorum, qui est princeps ac pater Episcoporum, & primum in Conciliis locum semper tenuit. Is vero est Pontifex Romanus. Ergo. R E S P.* Copulantur plures interrogationes. Tum etiam Minor falsa est, si ad primatum Imperii, tam elogia nominum, quam dignitas sedis trahantur. Vetus Ecclesia quoad libera fuit, Episcopum Romanum non agnovit Principem aut Patrem, Dominum. Nec primum ei locum in Conciliis attribuit. Certè in Concilio Niceno quod ex quatuor summis primum fuit, Legatos ejus Vitum & Vincentium Presbyteros vix tertio aut quarto loco confedissee fide Actorum constat.

Q. Pontifex Romanus sit Princeps Episcoporum.

III. *Qui conventus habent promissionem perpetua præsentia Christi & Spiritus Sancti ducentis eos in omnem veritatem : sunt columna ac stabilitamentum veritatis ; usque adeo ut decreta eorum habeantur pro decretis Spiritus Sancti ut absque iis in Religione nullum sit firmum Ecclesiæ judicium, nulla certa fides, hujusmodi conventus auctoritatem infallibilem obtinent. Sed Concilia Oecumenica sunt tales conventus ; de quibus omnia ista in Scriptura prædicantur, Matth. 18. v. 18. Iohan. 16. v. 13. 1. Tim. 3. v. 14. 15. Act. 15. v. 7. 8. Ergo. R E S P.* Argumentum laborat fallacia plurium interrogationum. Major vera non est : quia promissiones illæ secundum quid, non absolute enunciantur de subiecto. Præcipue vero falsa est Minor ; sensu adversariorum ; I. quia subiectum nullo locorum citatorum continetur aut significatur, ne quidem Act. 15. cap. II. quia attributa ista simpliciter & absolute subiecto applicantur. III. quia Episcopi & Pseudo-Episcopi in Conciliis æquiparantur ipsis Apostolis. IV. quia firmitas judicii Ecclesiastici, adeoque ipsius fidei certitudo à Conciliis, non à verbo divino suspenditur. Cætera alibi discussimus.

Q. Concilia habeant promissionem perpetua præsentia Christi, & Spiritus S.

LOC.  
XV.

*Decima Pontificiorum: An Clerici debeant esse perpetuo cælibes?*

Clerici qui Pontificis.

Cœlibatum quem dicant.

Pontificii affirmant.

Orthodoxi negant.

**DECIMA:** *An Cœlibatus perpetuus ex instituto Apostolorum, Ordini sacro necessario servandus sit? seu brevius: An clerici debeant esse perpetuo cælibes?*

*Clericos Pontificii* usitatè nominant omnes Ecclesiasticos sive spirituales; quos *Laicis*, hoc est, reliquis cujuscunque ordinis Christianis, Regibus, Principibus & Plebeis opponunt. Contra stylum Scripturæ designantis hac voce totam Ecclesiam, quæ est sors & hæreditas Domini, 1. Petr. 5. v. 3. Præcipuè tamen intelligunt Ordines superiores, Sacerdotes, Diaconos & Hypodiaconos; quorum ministerium circa Sacramentum corporis Christi conficiendum atq; offerendum immediatè vel mediatè occupatur. *Cœlibatum* verò definiunt abstinentiam perpetuam à conjugio & consuetudine conjugali, propriam ordinis sacri in Novo Test. Nam Veteris Test. diversam rationem fuisse fatentur; licet causas diversitatis hujus evidentes ac solidas dare nequeant. De Jure hujus Cœlibatus ne inter ipsos quidem convenit. Divini juris esse inter alios asserit Costerus in Enchiridio. Positivi sive Ecclesiastici Gregorius de Valentia, atque etiam ipse Bellarminus lib. 1. de Clericis cap. 18. & seqq. ubi docet: *Cœlibatum Clericorum esse juris positivi, sed antiquissimi, hoc est, jam inde ab Apostolis deducti, quod ut relaxetur non expediat.* **ORTHODOXI** Cœlibatum & conjugium inter adiaphora sive indifferentia numerant, quæ nulli hominum ordini, atque ita nec Ecclesiasticis sunt diserte præcepta vel interdicta. Et Cœlibatum quidem arbitrantur commodum esse iis, qui dono continentiae præditi sunt. Cæteris, & qui eo carent, Conjugium non modo convenientius, sed plane necessarium esse pronunciant, ex Institutione ac Lege **DEI**, non minus nunc in N. quam olim in V. T.

**Thesis** Negans Orthodoxorum est: *Clericos, hoc est, Ecclesiasticos non debere esse perpetuo cælibes.*

Rationes Negantes Orthodoxæ.

**Q.** Ecclesiasticis ab Apostolo servanda proponitur lex conjugalis.

**ΚΑΤΑΝΟΩ** Thescos Negantis Orthodoxæ.

**Ex Natura Subjecti.**

**I.** Quibus ab Apostolo servanda proponitur Lex conjugalis de uxore & liberis, ii non debent esse perpetuo cælibes. Ecclesiasticis sive Clericis ea proponitur. Ergo. *Major* non eget probatione. *Minor* diffissi-

fertissime traditur 1. Tim. 3. v. 2. 4. Tit. 1. v. 6. Frustra vero est quod LOC. XV.  
cavillantur; alii, oportere fuisse virum, & quidem unius tantum uxoris; alii  
verba illa allegorice de unius Ecclesiæ Episcopo interpretanda esse. Nam Glos-  
sa posterior *ἐν ἑσὶ* Apostolica refellitur. Addit enim mentionem libe-  
ratorum. Tum etiam ex gubernatione Familiæ vult judicari; sitne vir  
aptus ad regendam Ecclesiam, nec ne? Priorem verò non patiuntur,  
vel verba præsentis temporis *ἐν αὐτῇ ἐστὶν*; vel etiam reliqua attributa:  
quibus non modo fuisse, sed constanter ornatum esse oportet ministrum  
Ecclesiæ.

II. Discipuli & Apostoli Christi aut fuerunt conjugati, aut esse po-  
tuerunt. Sed hi omnes fuerunt Ecclesiastici. Ergo. Minor est extra  
controverfiam. Major duobus membris distinguitur, utroque autem  
evidens est in Scriptura. Petrus certe, Jacobus, & Johannes conjugati  
fuerunt, Matth. 8. v. 14. cap. 19. v. 27. 29. 1. Corinth. 9. v. 5. sic &  
Philippus Evangelista Act. 21. v. 8. 9. Reliquis libera fuit conjugii  
potestas, salvo Apostolatus axiomate, ut est 1. Cor. 9. v. 5. *Excipiunt*  
quidem, Primo: *dimissas fuisse uxores ab Apostolis, argumento loci, Matth.*  
*19. v. 27.* Sed eadem facilitate id negatur, qua affirmatur. Matthæus  
quidem nihil hujus refert: qui de eorum solum desertione loquitur,  
quæ impedimento erant, vel ordinario promptoque ministerio, vel libe-  
ræ confessioni Christi & Evangelii ipsius. Præterea *excipiunt, Vxores,*  
*quæ sequebantur Apostolos 1. Corinth. 9. non fuisse proprias eorum conjuges,*  
*sed feminas locupletes, à quibus Christi exemplo Luc. 8. v. 1. 2. alebantur.* Id  
verò nimis est contortum & coactum. Nam de Apostolorum in uxores  
potestate agit Paulus, quas circumducebant mariti more peregrinan-  
tium, non de aliarum fœminarum in sequendis Apostolis libertate.  
Tum verò hæc interpretatio non quadrat scopo Apostoli; qui testatur  
ideo se non circumduxisse uxorem, nè gravis esset Ecclesiæ. Atqui si  
divites hujusmodi fœminas circumduxissent Apostoli, non utique  
gravata, sed sublevata per eas Ecclesia fuisset.

Q. discipu-  
li & Apo-  
stoli Chri-  
sti conju-  
gati fue-  
runt vel ef-  
se potue-  
runt.

### Ex Natura Prædicati.

I. Quod in N. T. repetitum, confirmatum, & commendatum fuit à Q. Conju-  
gium in N.  
T. repeti-  
tum, con-  
firmatum,  
commen-  
datum est,  
& in o-  
mnibus  
honorabi-  
le.  
Christo, ejusque Apostolis & in omnibus debet esse honorabile; id Ec-  
clesiasticis non est interdictum lege divina, humano autem interdicti  
jure nequit. Conjugium seu Matrimonium in N. T. ita habet. Ergo.  
Major patet per se. Minor distincte probatur. Primo Servator noster  
repetivit, confirmavit & vindicavit primævam conjugii institutionem,  
quæ omnibus erat communis. Matth. 19. v. 4. 5. & cap. 5. v. 27. Orna-  
vit nuptias conjugales præsentia sua ac primo miraculo, Iohan. 2. v. 1.

LOC.  
XV.

& seqq. benedixit fructibus ejus, hoc est, tenellis infantibus, Matth. 18. v. 2. 3. Marc. 10. 14. Luc. 18. v. 16. Insuper Apostoli regulas vivendi maritis & uxoribus, parentibus atque liberis præscripserunt, citra distinctionem ordinis Ecclesiastici & Politici inter Christianos. Paulus Ephes. 5. & 6. Coloss. 3. Petrus 1. Epist. 3. Incontinentibus quoque necessarium esse conjugii remedium docuerunt 1. Cor. 7. v. 2. 9. Denique generatim testati sunt. *Honorabile esse conjugium ex patet in omnibus*, hoc est, inter quosvis utriusque sexus homines, & *cubile impollicitum*, Hebr. 13. v. 4. *Adversarii quidem illud ex patet detorquent in peregrinum sensum: ut vel de omnibus partibus conjugii, vel de omnibus conjugibus laici intelligatur. Nimirum quia non possit accipi universaliter; tum quia de infantibus id absurdum sit dicere: tum quia Paulus 1. Corinth. 7. quosdam excipiat.* Atqui verba intelligenda sunt secundum subjectam materiam. Conjugium est honorabile in omnibus; qui juxta DEI ordinem conjunguntur. A quo ordine divinitus instituto, nusquam excipiuntur Ecclesiastici, nec 1. Cor. 7. nec alibi. Adhæc scortatio & adulterium opponuntur conjugio, καὶ ἀντίθετον. Sed illa interdiciuntur omnibus. Ergo hoc omnibus, quibus opus, præceptum intelligitur.

Q. præceptum coelibatus est Dæmoniacæ prohibitionis conjugii.

II. Prohibitio conjugii est Dæmoniacæ, & doctrina prohibitionis doctrina Dæmoniorum. Sed præceptum Cœlibatus perpetui, Ecclesiasticis datum, est prohibitio conjugii. Ergo. *Majorem* statuit Apostolus 1. Timoth. 4. v. 1. 3. ubi diserte doctrina Dæmoniorum vocatur, non minus prohibitio conjugii, quam ciborum, quos DEUS creavit ad participandum cum gratiarum actione fidelibus. *Minor* est Pontificiorum, qui prohibitionem hanc diversi quidem generis faciunt à Tatianorum ac Manichæorum prohibitionem atque hæresi. Sed in idem plane recidit; quum quod isti omnibus absolute, illi quibusdam seu certi duntaxat ordinis hominibus interdican contra verbum DEI.

Q. Conjugium juxta Pontificios est Sacramentum N. T.

III. Omne Sacramentum N. T. toti Ecclesiæ debet esse commune. Conjugium seu Matrimonium est Sacramentum N. T. ex hypothesi adversariorum. Ergo. *Ratio Majoris* est quod Sacramenta sunt bona Ecclesiæ, non quorundam privatorum hominum: nec ulla causa est, cur quod sanctum est ovibus ipsis Pastoribus profanum indignumve censeatur.

Antithesis Affirmans Heterodoxorum est: *Clericos debere esse perpetuo Cælibes.*

Rationes Affirmantes Heterodoxæ.

Ἀνασχευή Antitheseos Affirmantis Heterodoxæ.

Ex

## Ex Natura Subjecti.

I. *Quod ad Legem Episcopatus in Ecclesia pertinet, id omnino præstandum est Episcopo.* Calibatus pertinet ad Legem Episcopatus in Ecclesia. Ergo. Minor duplici testimonio comprobatur. Vnum est, Tit. 1. v. 8. ubi vult Apostolus Episcopum esse σώφρονα καὶ ἡγχιεσθῆναι, pudicum & temperantem, absque omni muliebri commixtione. Alterum exstat 2. Tim. 2. v. 4. ubi militibus spiritualibus, cujusmodi sanè sunt clerici, interdicit hujus vita negotiis. RES P. I. Si eadem lex coelibatus & Episcopatus est, jam lege divina & Apostolica sancitus fuerit coelibatus æquè ac Episcopatus, quod plerique negant. II. Falsitas Minoris ex antedictis patet. Loca illa Apostoli non ferunt eam depravationem. Σώφρον est Paulo ὁ σώφρων ἔχων τὰς φρένας, qui τῷ ἁφρονι opponitur, Actor. 26. v. 25. ἡγχιεσθῆναι autem dicitur, non qui à consuetudine conjugali abstinet, (quomodo alioquin Episcopum unius uxoris virum, habentem liberos juberet esse ἡγχιεσθῆναι?) sed qui ab illicitis cupiditatibus cavet, sibi que temperat. 2. Tim. 2. vero ταῖς ὁβίς πειρασματικαῖς non accendi conjugium vel hinc constat, quod in priore Epistola curam propriæ domus Episcopo imperat. Negotia igitur repugnantia sacræ huic militiæ, non ei subordinata notantur.

II. *Quod Sacerdotes V. Test. statis duntaxat vicibus præstiterunt, id N. T. Sacerdotibus præstandum est perpetuo.* Abstinentiam ab uxoribus V. Test. Sacerdotes statis duntaxat vicibus præstiterunt. Ergo. Minor manifesta est ex Scriptura, Exod. 12. v. 11. Cap. 19. v. 15. Cap. 28. v. 43. 1. Sam. 21. v. 6. 1. Chron. 24. v. 5. Majoris hæc ratio est: quod Sacerdotes N. T. non per vices, ut illi, sed quotidie, & quasi continuè sacris operantur. RES P. I. Nulli sunt N. Test. Sacerdotes propriè dicti præter unum ac solum Christum. Nullibi etiam Ministris Ecclesiæ N. Test. nomen Sacerdotum tribuitur: ut Major sit aperte inconsequens. II. Minor partim non exstat locis citatis, partim impertinens est: quatenus præceptum illud temporariæ abstinentiæ vel toti populo, vel saltem quibusdam ex eo fuit commune, ad ceremonialem sanctificationem: quæ una cum aliis typis abrogata est in N. Test. III. Ratio Majoris de sacrificiis propriè dictis accepta petit principium. De sacrificiis impropriis nihil facit ad rem. Cum ne sic quidem veterum illorum Sacerdotum Ministeria suis vicibus distincta fuerint.

Q. Coelibatus pertinet ad legem Episcopatus.

Q. Sacerdotes V. T. statis duntaxat vicibus abstinent ab uxoribus.

LOC.  
XV.Ex Natura *Pradicati*.Q Cœliba-  
tus sit me-  
lius, san-  
ctius, &  
beatius vi-  
ta genus.

*Melius, sanctius, ac beatius vita genus omnino sectandum est clericis sive Ecclesiasticis. Cœlibatus est melius, sanctius, ac beatius vita genus, quam conjugium. Ergo. Major negari non potest. Minor est Apostoli 1. Corinth. 7. cap. his epithetis cœlibatum conjugio præferentis. Est melius vita genus. v. 38. item: v. 1. 7. 8. 26. 32. sanctius: quia cœlebs curat ea quæ sunt Domini: sanctusque est cum corpore tum spiritu; v. 32. 34. usque adeo ut vel propterea conjugati jubeantur mutuo congressu abstinere: v. 5. beatius denique: quia cœlebs dicitur beatior conjugato. v. 40. Ergo. RES P. Major conceditur sub gemina limitatione videlicet si tale sit propriè & per se; si item Ecclesiasticis sit imperatum peculiariter. Sed ita falsa est Minor; nec traditur ab Apostolo, 1. Cor. 7. confert quidem cœlibatum cum conjugio, & illum huic præfert. At neutiquam propriè & per se. Quum ex professo asserat; esse utrumque externos duntaxat vitæ status, qui non commendant nos Deo aut ei acceptos reddunt, v. 18. & seqq. Verum secundum quid, & suo modo, adeoque per accidens. Cœlibatus melior, beatior est conjugio: tum quia curis ac molestiis paucioribus ac levioribus est obnoxius: vers. 28. tum quia tempora illa infesta erant persecutionibus, v. 26. quæ à cœlibibus facilius quam à conjugatis tolerantur. Ut bonum melius, beatius, idem sit quod commodius, minusque molestum. Sanctior autem conjugio cœlibatus non dicitur, nec dici potest, nisi per accidens; quatenus non ita multa pietatis & exercitationum ejus impedimenta, & ab iis avocamenta objicit. Præterea non præcipitur aut imperatur cœlibatus, sive perpetuus, sive temporarius: sed tantum suadetur. Negat enim Apostolus se Domini mandatum de eo accepisse, v. 6. 25. Testatur nullius se conscientiam opinione necessitatis aut cultus illaqueare velle, v. 35. Suadetur quoque non omnibus, sed iis duntaxat qui dono continentia præditi sunt, v. 7. 17. Cæteris contra mandatur conjugium, v. 2. 9. Denique omnibus continentibus cujuscunque ordinis communiter, non Ecclesiæ Pastoribus singulariter suadetur & commendatur, v. 1. & seqq. per totum.*

Undecima  
Pontificio-  
rum: An  
Clerici o-  
mnes exem-  
ti sint à ju-  
risdictione  
Magistratus  
civilis cujus-  
unque.

UNDECIMA: *An Clerici omnes exempti sint à jurisdictione & subjectione Magistratus civilis cujuscunque?*

Duplex est *subditorum subjectio*, qua obnoxii sunt imperio Magistratus, sive fidelis sive infidelis. Una *quoad personas*, in causis civilibus & criminalibus.



minalibus. Altera quoad facultates, in pendendis tributis, aliisque oneribus civilibus sustinendis. Ab utraque Clericos suos sive Ecclesiasticos eximunt Pontificii. Bellarmin. lib. 1. de Clericis cap. 28. Contra ORTHODOXI utraque eos, saltem jure divino ac naturali, teneri censent, non minus quam alios subditos: etsi ex privilegio ferè ubique ab oncribus personalibus, propter labores S. Ministerii, alicubi etiam à tributis sint immunes.

LOC.  
XV.

Pontificii  
affirmant.  
Orthodoxi  
negant.

*Thesis Negans Orthodoxorum est: Clericos sive Ecclesiasticos non esse exemptos à subjectione Magistratus civilis, quoad personas & facultates.*

καταμολὴ Theſeos Negantis Orthodoxæ.

Rationes  
Negantes  
Orthodoxæ.

Ex Natura Subjecti.

I. Quod toti generi est commune, nullam patitur ullius speciei exceptionem. Subjectio illa utraque toti generi subditorum seu civium est communis. Ergo. Major est Canon Logicus, probata veritatis. Minor autoritate Scripturæ confirmatur. Matth. 22. v. 21. Rom. 13. v. 1. 2. & seqq. Tit. 3. v. 1. 2. Petr. 2. v. 13. 14. Quod si regerant non comprehendi clericos censu civium; præterquam quod petunt τὸ ἐν ᾧ ἔχουσιν, partim dictorum allegatorum universalitate, partim etiam ipsa antithesi refelluntur. Siquidem Magistratus civiles & subditi opponuntur immediatè. Jam clerici non pertinent ad ordinem Magistratus. Ergo censu civico subditorum continentur.

Q. Subjectio toti generi subditorum est communis.

II. Sacerdotes & Levitæ in V. & Christus ejusque Apostoli in N. T. potestati Magistratus civilis utroque modo fuerunt obnoxii. At illi citra controversiam fuerunt clerici seu Ecclesiastici. Ergo. Major inductione comprobatur. In V. Test. David ordines & officia Levitarum constituit, 1. Chron. 23. & seqq. capp. Salomon Abjathrem seditionis reum loco movit, 1. Reg. 2. Josaphatus Sacerdotibus mandavit reformationem cultus publici, 2. Chron. 27. Joasus Jojadæ Pontificis negligentiam coarguit, 2. Reg. 12. Hiskias religionem à Sacerdotibus corruptam vindicavit, 2. Chron. 29. 30. 31. Josias ossa Sacerdotum super altaria combussit, templumque repurgavit, 2. Reg. 22. 23. In N. Test. Christus vectigal solvit pro se & Petro, Matth. 17. v. 27. Idem Pilati in se potestatem agnovit, Joh. 19. v. 11. Paulus usus fuit jure atque legibus Romanis Actor 26. cap. Et cæteri Apostoli suis singuli Magistratibus paruerunt. Sicut Acta eorum & Epistolæ testantur.

Q. Sacerdotes & Levitæ in V. itemque Christus & Apostoli in N. T. subditi fuerunt Magistratui civili.

LOC.  
XV.

### Ex Natura Prædicati.

Q. etiam  
Ecclesiasti-  
corum  
bono Ma-  
gistratus  
est consti-  
tutus.

I. Quorum bono constitutus est Magistratus, ii tum subjectionem ei præstare, tum onera communia gubernationis sustinere tenentur. Sed constitutus est bono non minus clericorum sive Ecclesiasticorum, quam aliorum civium. Ergo. *Minor* certa est ab usu & experientia universalis. *Major* est Apostoli Rom. 13. v. 1. & seqq. & 1. Timoth. 2. v. 1. 2. 3.

Q. Magi-  
stratibus  
civilibus  
nec supe-  
riores, nec  
pares sunt.

II. Si clerici exempti sunt ab Imperio & subjectione Magistratus civilis, aut superiores eo, aut saltem ei æquales esse oportet in civilibus & criminalibus. Superiores non sunt: quia dictum eis: *Vos non sic*: Matth. 20. vers. 25. 26. Nec pares: quia Magistratus Domini sunt & dominantur; ipsi ministri & serviunt. ibid. & 1. Petr. 5. v. 3. Ergo.

Antithesis Affirmans Heterodoxorum est: *Clericos sive Ecclesiasticos esse exemptos à subjectione Magistratus civilis, quoad personas & facultates.*

Rationes  
Affirman-  
tes Hetero-  
doxa.

Ἀναστροφὴ Antitheseos Affirmantis Heterodoxæ.

### Ex Natura Subjecti.

Q. Clerici  
sint Pasto-  
res ratione  
Laicorum  
ovium.

*Pastores non sunt subjecti suis ovibus. Clerici habent se ad laicos ut pastores ad oves.* Ergo. R E S P. Argumentum est inconsequens, tum propter ambiguitatem termini medii, qui in *Majore* de ovibus propriè, in *Minore* de figuratè sic dictis intelligitur: tum etiam propter fallaciam à dicto secundum quid. Magistratus tantum sunt oves in spiritualibus, circa fidem & religionem: in civilibus verò sunt pastores & clerici oves.

Q. Clerici  
sint supe-  
riores Ma-  
gistratibus.

II. *Superior exemptus est ab inferioris imperio. Clerici sunt superiores jure divino: tam ratione Christi, cujus Legati sunt & vicarii: quam ipsis Ecclesia, quæ est corpus ipsius & regnum celorum.* Ergo. R E S P. Si conclusio limitatè sumatur ex *Minore* limitatà, datur totum; sed disceditur à quæstione. Sin absolutè, plus est in conclusione, quam habent præmissæ. Eoque restringenda erit *Major* ad ea, in quibus verè est superior. Atqui clerus non est superior in civilibus, sive ea personas, sive res attineant. Sed tantum in spiritualibus, quoad mysteria verbi & sacramentorum, nec non dispensationem eorundem.

Ex

## Ex Natura Prædicati.

*Qui privilegio sive decreto publico conciliorum, Pontificum, Imperatorum immunes sunt à subjectione civili, ea non amplius tenentur. Sed clerici sunt immunes decreto conciliorum, Chalcedonenfis, Carthaginenfis, Tholetani, &c. Pontificum etiam, Marcellini, Gregorii I. & VII. Bonifacii VIII. & aliorum, ut est apud Gratianum: Imperatorum denique qui lege publica clericos & Monachos à seculari judicio eximunt: Novella 79. 83. 123. Ergo. RESP. I. Si ex privilegio obtinent illam immunitatem, jam non jure divino: quod passim obtenditur. II. In Majore conjunguntur media disparia: pro quibus neganda est Major simpliciter, vel secundum quid. Illo modo: quia nec Concilia, nec Pontifices jus habent tribuendæ immunitatis in secularibus. Isto etiam: quia ne Imperatores quidem possunt absolvere ab omni, etiam civili obligatione. III. Minor de Pontificibus quidem conceditur, qui per tyrannidem id sibi arrogarunt. Sed falsa est partim de conciliis, quæ omnimodam istam immunitatem ignorant: partim etiam de Imperatoribus, quibus pleraque per vim extorta fuisse, historiæ testantur.*

*Q. decreto Conciliorum, Pontificum, Imperatorum exenti sunt.*

DUODECIMA: *Ancura & cognitio de religione ad Magistratum fidelem ullatenus pertineat?*

*Duodecima Pontificiorum: Ancura religionis ad Ma-*

*Circa Religionem Pontificii Magistratui fideli tribuunt curam tum nutritionis, ut benignè foveat, ac liberaliter habeat Ecclesiam & Ministerium ejus: tum etiam defensionis, ut eam potenter tueatur foris contra vim tyrannorum hostiumque injurias: intus contra fraudes, corruptelas ac lacerationes hæreticorum, schismaticorum & aliorum. Sed curam cognitionis, ut ipse veram religionem cognoscat ex verbo Dei, & juxta illud in Ecclesiis & Scholis per Ministerium doceri curet, ab officio ipsius alienum putant. Nimirum quia cognitio illa ac de religione judicium proprium sit ordinis Ecclesiastici, cujus decretis stare Magistratus, & quæ sola exsequi teneatur. Bellarminus lib. 3. de Laicis. cap. 17. ORTHODOXI verò etiam hanc curam ad officium Magistratus vel præcipuè pertinere asserunt. Etsi absolutum de religione judicium non magis Magistratui, quam Pontifici vel Episcopis deferunt aut concedunt.*

*gistratum fidelem ullatenus pertineat? Pontificii quid Magistratui tribuant circa religionem.*

*Orthodoxi quid statuunt.*

LOC.  
XV.

*Thesis Affirmans Orthodoxorum est : Curam cognoscenda religionis , ac iudicium de ea juxta verbum Dei, etiam ad Magistratum fidelem pertinere.*

Rationes  
Affirman-  
tes Ortho-  
doxa.

Κατασυνδῆ Thescos Affirmantis Orthodoxæ.

*Ex Natura Subjecti & Prædicati.*

Q. hæc cu-  
ra divinitus  
Magistratui  
mandata  
est.

I. Quod Magistratui divinitus mandatur , ad curam ejus atque officium pertinet. Studium cognoscendi , discendi & amplectendi veram religionem, eamque à falsa discernendi , divinitus mandatum est Magistratui, Deuter. 17. v. 18. 19. Jos. 1. v. 8. Psalm. 2. v. 10. 11. 12. Ergo.

Q. Magi-  
stratui ex  
officio in-  
cumbit  
constituere  
& refor-  
mare Ec-  
clesiam ,  
juxta ver-  
bum Dei.

II. Quibus ex officio incumbit cura constituendæ aut reformandæ Ecclesiæ juxta verbum Dei, iis quoque cognoscendæ religionis cura incumbit. At prior cura ex officio incumbit Magistratui fideli. Ergo & posterior. *Major* per se est manifesta. Quia constitutio aut reformatio Ecclesiæ præcipue fit in doctrina & cultu : cujus utriusque norma est solum Dei verbum. *Minor* probatur I. dictis Deut. 17. v. 18. 19. Psal. 2. v. 10. & 24. v. 7. 9. Esa. 43. v. 23. Cap. 60. vers. 3. 10. II. Exemplis sacris : Moysi in Pentateucho passim. Josuæ cap. 5. 8. 24. Davidis 2. Sam. 6. 1. Chron. 23. & 26. Salomonis 1. Reg. 8. Als 1. Reg. 15. Josaphati 2. Chron. 19. Ezechiae 2. Reg. 28. 2. Chron. 29. 30. 31. Josuæ 2. Chron. 34. Tum etiam Ecclesiasticis piorum Imperatorum, Constantini Magni, Theodosii utriusque, Arcadii & Honorii, Valentiniani, Martiani, Leonis I. Justiniani, Caroli Magni & aliorum : quæ ex historia Ecclesiasticâ & constitutionibus Novellis nota sunt.

Q. quivis  
subditus  
fidelis de-  
bet discere  
religionem  
& à falsa  
discernere.

III. Non minor debet esse cura Magistratus fidelis circa religionem, quam subditi cujusvis fidelis. Sed quivis subditus fidelis debet cognoscere ac discere religionem, & veram à falsa discernere , pro modo vocationis suæ, juxta verbum Dei. Ergo. *Ratio Majoris* est ; quod Magistratus constitutus est in bonum subditorum , non modo corporale , sed etiam spirituale ac cœleste promovendum. Rom. 13. vers. 4. 1. Tim. 2. v. 2. *Minor* nititur illis Scripturæ testimoniis quæ iudicium de religione non tantum approbativum , sed etiam discretivum , quibusvis fidelibus promiscue vendicant. Matth. 7. v. 15. Joh. 10. v. 4. 5. 1. Cor. 10. v. 15. 1. Thess. 5. v. 21. 1. Joh. 4. v. 1.

Q. Magi-  
stratus est

IV. Cujus est fovere ac defendere religionem & Ecclesiam , ejusdem

dem est eam cognoscere ac judicare secundum verbum Dei. Sed Magistratui fideli prius convenit ex sententia Pontificiorum. Ergo & posterius. *Major* bifariam demonstratur. Primò: nutritio illa ac defensio nonnisi veræ Ecclesiæ & veræ religioni debetur. Secundò: quia utrumque munus non cæco affectu aut pro aliena libidine, sed certo ac deliberato animi consilio faciendum: ut Deo placeat.

LOC.  
XV.  
fovere ac  
defendere  
religionem  
& Eccle-  
siam.

Antithesis Negans Heterodoxorum est: *Curam cognoscende religionis & judicium de ea ad Magistratum nullatenus pertinere.*

Ἀντιθεσις Negantis Heterodoxῶν.

Rationes  
Negantes  
Heterodoxas.

Ex Natura Subjecti & Prædicati.

I. Quibus Christus Ecclesiam regendam non commisit, ad eos cognitio & judicium de religione non pertinet. Sed non commisit eam Magistratui: tum quia Petro & Apostolis suis eam commendavit, Ioh. 21. v. 15. Matth. 28. v. 19. tum quia Ecclesia primitiva Magistratu fideli per annos amplius 300. caruit. Ergo. R E S P. Major falsa est. Quia cognitio & judicium de religione commune est omnibus Ecclesiæ membris, dispari licet gradu. Gubernatio verò Ecclesiæ spiritualis, propria est ministerii: Civilis autem seu externa Magistratui fideli competit: ut modo ostendimus.

Q. Christus  
Magistratui  
Ecclesiam  
regendam  
non com-  
misit.

II. Qui non sunt Pastores aut Episcopi Ecclesiæ, sed tantum Nutritii, hoc est, Patroni ejus ac defensores; illorum non est judicare de religione. Magistratus non sunt Pastores aut Episcopi, sed tantum Nutritii. Esa. 49. v. 23. Prov. 20. v. 28. Ergo. R E S P. Major est petitio principii, de qua supra diximus. Minor sensu Pontificio non confirmatur locis citatis: tum quia non ponunt exclusivam: tum quia nomine metaphorico generali omnia fidelis Magistratus circa religionem officia complectuntur per synecdochen.

Q. Magi-  
stratus non  
sunt pasto-  
res aut  
Episcopi  
Ecclesiæ.

III. Si cura & judicium de religione ad Magistratum quoque pertinet: jam confunduntur inter se potestates Politica & Ecclesiastica. Sed Scriptura non fert illam confusionem. Iohan. 18. v. 36. 37. 2. Corinth. 10. v. 4. 5. Ergo. R E S P. Negatur consequentia. Non enim pertinet ad Magistratum eo modo quo ad ministerium Ecclesiasticum. Aliæ illius, aliæ hujus partes & actus: quos alibi distinximus.

Q. sic pote-  
stas Politi-  
ca & Ec-  
clesiastica  
confundun-  
tur.

LOC.  
XV.

Decimater-  
ria Ponti-  
ficiorum:  
An liceat  
Magistratus  
pacem reli-  
gionis indul-  
gere subdi-  
tis? an vero  
unam Ponti-  
ficiam de-  
fendere  
summa vi  
teneatur.  
Sententia  
Orthodo-  
xorum,

Pontificio-  
rum,

DECIMA-TERTIA: *An liceat Magistratui pacem Religionis indulgere subditis? An verò unam Religionem Pontificiam summâ vi defendere teneatur?*

Tota Controversia constituta est ex sensu Bellarmini, qui paci religionis diversæ nullum locum concedit: sed unam Pontificiam, summâ vi defendi vult ac retineri: lib. 3. de Clericis cap. 18. Nos sententiam ORTHODOXAM de hac quæstione in Problematicis duabus propositionibus, complexi sumus. Nimirum, Magistratum Christianum solam veram religionem juxta verbum Dei tueri debere. Interim incidere quandoque tempora hujusmodi, quibus etiam falsam religionem tolerare cogatur, pacis retinendæ ac seditionum vitandarum gratia: In assertionem *Pontificiorum*, quæ hic ponitur, quædam in thesi, alia in hypothesi iidem meritò desiderant. In *thesi* duo. I. est, quod nullam religionis diversæ tolerantiam permittunt. II. quod veram religionem summâ vi & tuendam & propagandam censent. In *hypothesi*: quod pro vera religione solam Pseudo-Catholicam, Pontificiam, supponunt, ac per vim obtrudunt.

Thesis Orthodoxorum est: *Admitti posse aliquam religionis etiam diversæ tolerantiam: veram autem religionem non esse propagandam aut conservandam vi coactivâ, prout Pontificii solent: denique religionem ipsorum non esse veram, quæ defendi; sed falsam quæ aboleri debeat.*

Rationes  
Orthodoxæ.

Κατασχόν Theſeos Orthodoxæ.

Pro primo Membro.

Q. falsa re-  
ligio est  
zizanium.

I. Matth. 13. v. 29. 30. Zizania non sunt eradicanda, si periculum sit, ut simul ipsum triticum evellatur. Sed falsa religio est zizanium, vera triticum. Ergo ubi tale periculum, satius omnino tolerare falsam religionem, quam veram in discrimen adducere.

Q. non  
consultitur  
ædificatio  
ni Ecclesiæ.

II. In gubernatione Ecclesiæ non minus civili, quam Ecclesiastica, omnia ad Ecclesiæ ædificationem referenda sunt. Sed non consultitur ædificationi, quando Ecclesiæ & Resp. perturbantur potius aut evertuntur, quam dissidentes de religione tolerentur. Ergo.

Q. toleran-  
tia hæc in

III. Quod pii Magistratus in Ver. & Nov. Test. fecerunt citra re-  
prehen-



prehensionem; id certè imitari fas est. Atqui tolerarunt quandoque <sup>LOC.</sup> diffidentes de religione. Quod in Vet. Test. ex historia Judicum ac <sup>XV.</sup> Regum, nec non Maccabæorum: in N. Test. autem ex hiltoria Eccle- <sup>V. & N. T.</sup> siastica de Constantino Magno utroque Theodosio, aliisque ostendi <sup>à piis Ma-</sup> potest. Illustrari etiam ex iis, quæ circa errantes de religione, inter se <sup>gistratibus</sup> diffidentes, Christus ejusque Apostoli egerunt atque observarunt. Ergo. <sup>usurpata.</sup>

### Pro secundo Membro.

Quod nec Deus mandavit, nec Christus ejusque Apostoli suaferunt <sup>Q. vim il-</sup> aut approbarunt in propagando Euangelio, id non convenit ejus pro- <sup>lam coa-</sup> pagationi. Sed vim illam seu coactionem externam ac carnificinam <sup>ctivam nec</sup> conscientiarum, prout Pontificiis, maximè autem Jesuitis in usu est nec <sup>Deus mar-</sup> Deus mandavit, nec Christus ejusque Apostoli suaferunt aut appro- <sup>davit, nec</sup> barunt. Ergo. <sup>Christus</sup> <sup>ejusque A-</sup> <sup>postoli sua-</sup> <sup>ferunt.</sup>

### Pro tertio Membro.

Falsa religio non defendenda, sed legitimè, ubi fieri potest, abolenda <sup>Q. est falsa</sup> est. Pontificia religio est falsa religio; quia est doctrina ac Euangelium <sup>religio.</sup> Antichristi, prout hæcenus ostendimus. Ergo.

Antithesis Heterodoxorum est: *Nullam esse debere toleran-  
tiam religionis diversæ à Pontificia: sed hanc solam summa vi  
defendendam esse.*

Α'νασχολῶν Antitheseos Heterodoxæ.

Rationes  
Heterodoxæ.

### Pro primo Membro.

I. Nutritus Ecclesiæ, quicquid ei noxium est, amoliri atque abolere tene- <sup>Q. falsa re-</sup> tur. Prov. 20. v. 28. Psalm. 2. v. 10. 11. At noxia sunt diversa religio- <sup>ligiones</sup> nes. Apoc. 2. v. 2. Rom. 16. v. 17. Galat. 5. v. 10. Ergo. RES P. <sup>sint noxia,</sup> Datur totum: modo fieri sine graviore incommodo possit: tum etiam si verbo Dei convenienter fiat.

II. Potestas civilis famulari debet spirituali. Ergo non tolerare hæreses. <sup>Q. potestas</sup> Responsio eadem est cum priore. <sup>civilis fa-</sup> <sup>mulari de-</sup> <sup>beat spiri-</sup> <sup>tuali.</sup>

III. Pii Magistratus nunquam admiserunt hujusmodi tolerantiam: impii <sup>Q. pii Ma-</sup> vero eam indulserunt & sanciverunt. Ergo. RES P. Prius membrum fi- <sup>gistratus</sup> de historiis refellitur. Alterum alienum est: quia tales sanciverunt <sup>nunquam</sup> <sup>admisserunt.</sup> <sup>tolerantiæ</sup>

T t t t

confu

LOC.  
XV.

confusionem & commixtionem religionum, quæ nulli Orthodoxo probatur.

*Pro Membro secundo.*

Q. Magi-  
stratus gla-  
dio sit in-  
structus in  
bonum  
Ecclesiæ.

*Gladus vim externam significat. Magistratus instructus est gladio, idque in bonum Ecclesiæ. Rom. 13. v. 4. Ergo. RESP. Ad minorem: omnino instructus est gladio, etiam in bonum Ecclesiæ: non ut distringat cum ad paucorum lubitum; sed ut in Dei timore eo utatur ex præscripto verbi ipsius.*

*Pro Membro tertio.*

Q. à Petro  
sit accepta.

*Religio quam Ecclesiæ à Petro accepit, est vera religio. Sed ea est religio Pontificia. Ergo. RESP. Minor petit principium. Ab ipso Petro in Euangeliis, Actis & duabus Epistolis aperte redarguitur; ut collatio docet.*

Decima-  
quarta  
Pontificio-  
rum: An  
hæretici ab  
Ecclesiæ  
Romana  
damnati,  
per Magi-  
stratum sup-  
plicii capi-  
salsus affi-  
ciendi sint?

**DECIMA-QUARTA:** *An Hæretici ab Ecclesiæ Romana damnati, etiam suppliciis capitalibus per Magistratum afficiendi sint ac tollendi?*

Pontificii  
affirmant.

*Affirmant Pontificii, nominatim Bellarminus lib. 3. de Clericis cap. 21. 22. ORTHODOXI in hac declaratione Pontificiorum tria notant. I. quod nomen hæreticorum laxè nimis accipiunt; cum de hæreticis blasphemis, pacis publicæ perturbatoribus, præcipue intelligenda sit. II. quod hæresin vocant dissensum ab Ecclesiæ Romana & improbationem errorum ejus secundum verbum DEI; quæ est ipsissima veritas. III. quod supplicia capitalia Ecclesiastici constituunt, non modo in blasphemos & seditiosos, etiam quando aliis pœnis coerceri possent; verum in eos quoque, qui ex simplici errore peccant; potissimum autem in ORTHODOXOS viros & scēminas, adultos & pueros, quotquot erroribus Pontificiorum assentiri aut accedere renuunt. Ex quibus, quid de proposita Quæstione sentiant ORTHODOXI, obscurum esse nemini potest.*

Orthodoxi  
negant.

Thesis Negans Orthodoxorum est: *Hereticos ab Ecclesia Romana damnatos, suppliciiis capitalibus per Magistratum non esse afficiendos ac tollendos.*

ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ Theseos Negantis Orthodoxæ.

Rationes  
Negantes  
Orthodoxæ.

### Ex Natura Subjecti.

I. Qui aut Orthodoxi sunt, aut simplici tantum errore peccant, non sunt afficiendi suppliciiis capitalibus per Magistratum. Plerique qui ab Ecclesia Romana damnantur ut hæretici, aut sunt Orthodoxi ac Martyres veritatis, aut simplici duntaxat errore peccant. Ergo. *Minor* constat experientia universali superiorum temporum, nec non Martyrologiorum fide. *Majoris* prius membrum ne ipsi quidem adversarii negaverint. Alterum neque ex Scriptura, neque ex ipsius peccati natura ac qualitate evinci ullo modo potest.

Q. quos hæreticos damnant, perique aut Orthodoxi sunt, aut simplici errore peccant.

II. Cognitio criminum capitalium, ac pro eorundem conditio, poenarum capitalium definitio, non est fori Ecclesiastici, aut personarum Ecclesiasticarum, 2. Corinth. 10. v. 4. 5. Ephes. 6. v. 12. 13. Damnatio hæreticorum, quæ fit ab Ecclesia Romana, maxime per curiam Inquisitionis, est talis cognitio ac definitio, ut constat. Ergo.

Q. cognitio criminum capitalium & poena non est fori Ecclesiastici.

### Ex Natura Prædicati.

I. Quod proprium est Synagogæ Antichristianæ, Christi Ecclesiæ minimè convenit. Multatio illa sive animadversio capitalis in recte sentientes, aut simplici errore dissentientes, est propria Synagogæ Antichristianæ. Apoc. 11. 12. 13. capp. Ergo.

Q. capitalis animadversio in ejusmodi est Synagogæ Antichristianæ propria.

II. Magistratus Christianus non debet esse minister alienæ tyrannidis. Rom. 13. v. 14. Sed qui suppliciiis capitalibus afficit ob hæresin damnatos ab Ecclesia Romana est minister alienæ tyrannidis: tum quia causam damnatorum nec cognoscit, nec potest cognoscere; tum quia aliorum præjudicia, imò sanguinaria decreta cæcus sequitur & exsequitur. Ergo.

Q. sic Magistratus fit minister alienæ tyrannidis.

Antithesis Affirmans Heterodoxorum est: *Hereticos ab Ecclesia Romana damnatos suppliciiis capitalibus per Magistratum afficiendos ac tollendos esse.*

ἈΝΑΣΚΕΥΗ Antitheseos Affirmantis Heterodoxæ.

Rationes  
Affirmantes  
Heterodoxæ.

LOC.  
XV.

### Ex Natura Subjecti.

Q. Hæretici  
sint A-  
postata &  
Pseudo-  
prophetæ.

I. *Hæretici, præcipue qui ab Ecclesia Romana defecerunt, sunt Apostata ac Pseudopropheta. Tales vero ipsa Lex tolli jubet. Dent. 13. v. 5. cap. 17. v. 12. & cap. 18. v. 20. Ergo. RES P. Negatur Major. Minor verò de Pseudoprophetis seductoribus, Apostatis ac blasphemis tantum loquitur.*

Q. sint fu-  
res & la-  
trones.

II. *Fures & Latrones coercendi sunt pœnis capitalibus. Hæretici sunt fures & latrones. Iohan. 10. v. 8. Ergo. RES P. Major vera est de furibus, latronibus, propriè sic dictis. Minor figuratè enunciatur & mutat genis prædicationis: quod ἀσυνόγητον.*

### Ex Natura Prædicati.

Q. Magi-  
stratus in  
V. & N. T.  
talibus pœ-  
nis mul-  
tarentur.

*Magistratus in V. & N. T. talibus pœnis multarunt hæreticos: ut exemplis est manifestum. Ergo ne nunc quidem aliter in eos animadverti convenit. RES P. Antecedens falsum est. Exemplum quæ objici solent minimè quadrant: cum alia peregrina sint, alia extraordinaria.*

Huc usque fuerunt Controversiæ *Pontificiorum*. Sequuntur *Socinianorum, Anabaptistarum, ac Novatorum*.

Decima-  
quinta So-  
cinitano-  
rum: An  
ad officium  
Ecclesiasti-  
cum requi-  
ratur divi-  
na vocatio?

PRIMA: *An ad officium Ecclesiasticum requiratur divina vocatio?*

Negant Sociniani opus esse peculiari vocatione ad adeundum ac ob-  
eundum officium Ecclesiasticum, seu sacrum Euangelii Ministerium.  
Ostorodius in Instit. cap. 42. & Nicolaides in defensione Socini de Ec-  
clesia. *Anabaptistæ* hic varii sunt; & multa agunt præter vocationem.  
*Novatores* asserunt vocationem mediatam non semper nec præcisè esse  
necessariam ad constituendum ministerium Euangelii, Cap. xxi. Apo-  
logiæ suæ. Quod sano sensu admitti potest; modo concedant & fate-  
antur nobiscum; ordinariè secundum ordinem ab ipso Christo consti-  
tutum, & ab Apostolis ejus observatum, opus esse vocatione; & absque  
ea officium Ecclesiasticum in Ecclesia legitimè nec suscipi, neque geri  
posse. Quæ ORTHODOXORUM est sententia.

Thesis Affirmans Orthodoxorum est: *Ad officium Ecclesiasticum ordinarie requiri vocationem divinam, eamque mediatam per Ecclesiam institutam.*

κατὰ θεὸν Theſeos Affirmantis Orthodoxæ.

Rationes  
Affirman-  
tes Ortho-  
doxæ.

### Ex Natura Subjecti.

I. Vocatio est missio & ablegatio ministrorum ad S. Euangelii ministerium. Sed missione & ablegatione opus est ordinariè. Ergò & vocatione. *Major* exstat Iohan. 20. v. 22. & 2. Cor. 5. v. 20. *Minor* ponitur ab Apostolo Rom. 10. v. 15. *Quomodo predicabunt, nisi missi fuerint?* perperam vero restringitur ab adversariis ad Pauli tempora; quibus novum, multisque inauditum erat Euangelium. I. quia enunciatum est absolutum ac universale. II. quia cum causis & effectis ordinariis, tanquam homogeneum copulatur.

Q. missio-  
ne ordina-  
riè opus  
est.

II. Sine quo ordinariè nemo est legitimus Euangelii minister, id ad officium Ecclesiasticum ordinariè requiritur. Sine vocatione divina mediata ordinarie nemo est legitimus Euangelii Minister: argumento loci, Jerem. 23. v. 21. de Pseudopropheta, priusquam mitterentur, currentibus. De similibus namque idem est iudicium. Ergo.

Q. sine vo-  
catione or-  
dinariè ne-  
mo est le-  
gitimus  
minister  
Euangelii.

### Ex Natura Prædicati.

I. Nemo debet sibi sumere honorem in Ecclesia privato ausu ac propriâ autoritate. Ministerium Ecclesiasticum est honos in Ecclesia, non minus quam Sacerdotium in V. T. Ergò. *Minor* caret controversia. Est quippe πρεσβεία, sive legatio pro Christo ac ipso DEO. 2. Cor. 5. v. 20. ad quam nemo ex seipso est idoneus, cap. 3. v. 5. 6. *Major* firmatur. I. Axiomate Apostolico Hebr. 5. v. 4. *Nemo sibi ipsi sumit honorem, sed qui vocatur à DEO; sicut & Aaron.* Ubi in hypothesi sermo est de Aaron, in thesi de omnibus, qui publico in Ecclesia ministerio funguntur. Nam & verba generaliter sonant, & argumentatio constat translatione theſeos ad hypothesin. II. Ratione: omnia ordine ac decenter fieri debent in Ecclesia. 1. Cor. 14. v. 40. Sed ubi privato ausu propriaque autoritate sumitur & usurpatur honos ministerii, nec ordo servatur, quem Christus constituit, nec observatur decorum modestiæ, cuius in ambitu aut aditu honoris parum memor est, qui seipsum ingerit. Ergo.

Q. nemo  
sibi debet  
sumere  
honorem  
in Eccle-  
sia.

II. Sineque Christus princeps ille Apostolorum, nec Apostoli, nec

Q. nec  
Christus,

L. OC.  
XV.

nec Apo-  
stoli, si-  
ne voca-  
tione ges-  
serunt Mi-  
nisterium.

Prophetæ, nec Euangelistæ, nec Pastores & Doctores, nec Presbyteri gubernantes, nec Diaconi aut Diaconissæ, in Ecclesia Apostolica & primitiva susceperunt & gesserunt munus Ecclesiasticum, absque vocatione divina immediata aut mediata; certè etiamnum necessaria est vocatio, ac negligi haudquaquam debet. Verum antecedens. Ergo & consequens. *Consequentia* firma est ac evidens. *Antecedens* nititur fide ac autoritate Scripturæ. Matth. 3. v. 13. Iohan. 3. v. 27. & seqq. Matth. 10. v. 5. cap. 28. v. 19. Ephes. 4. v. 11. 1. Corinth. 12. v. 28. Actor. 1.6. 13. 14. & passim in Epistolis ad Timotheum & Titum.

Antithesis Negans Heterodoxorum est: *Ad officium Ecclesiasticum non requiri vocationem divinam.*

Rationes  
Negantes  
Heterodoxa.

Ἀναστροφή Antitheseos Negantis Heterodoxæ.

Ex Natura Subjecti & Prædicati.

Q. cuius  
liceat con-  
cupiscere  
Episcopatu-  
m.

I. Cui licet concupiscere Episcopatum, ei non opus est vocatione, ut ab alio mittatur. Cuius idoneo licet concupiscere Episcopatum: quum teste Apostolo bonum opus desideret. 1. Timoth. 3. v. 1. Ergo. R E S P. Argumentum est inconsequens ob fallaciam à dicto secundum quid. Nam *Major* absolute & simpliciter enunciatur. *Minor* autem secundum quid tantum intelligitur, de ordinata concupiscentia: quæ vocationem non negligit, vel anticipat; sed modestè expectat, aliorum se iudiciis subiciens. Unde leges muneris ac vocationis Ecclesiasticæ ab ipso Apostolo subiunguntur. Et sic falsa est *Major* ex elencho oppositorum.

Q. in Ec-  
clesia A-  
postolica  
nonnulli  
docuerunt  
absque vo-  
catione.

II. In ipsa Ecclesia Apostolica docuerunt nonnulli absque vocatione: ii præcipuè, qui à morte Stephani hinc inde dispersi prædicarunt. Actor. 8. v. 4. cap. 11. v. 19. & alibi. Quorum nihilominus legitimum ac fructuosum fuit Ministerium. Ergo. R E S P. Totum argumentum aberrat à questione. Nec valet consequentia ab extraordinario ad ordinariam. Istiti licuit extra ordinem prædicare absque mediata vocatione; quibus interior afflatus Spiritus sancti pro vocatione erat. Ergo omnibus promiscuè licet. Taceo quod Ecclesiæ tunc nascentis, nunc autem plenè constitutæ valde dispar sit ratio.

Q. mini-  
sterium  
Euangelii  
sit opus  
charitatis.

III. Opus charitatis Christianæ quilibet in Ecclesia, etiam sine peculiari vocatione exercere potest. Ministerium Euangelii, quo alios instituimus de via salutis, & ad eam ingrediendam hortamur, est opus charitatis Christianæ. Ergo. R E S P. Admittitur fallacia quatuor terminorum. *Major* agit de opere charitatis communi, quod alii aliis debemus ex Christi lege. *Minor* verò



verò loquitur de opere charitatis quidem, sed quod est singularis ministerii, & quo defungi nemo ritè potest, nisi qui legatione pro Christo fungitur mandato ipsius. 2. Cor. 5. v. 20.

LOC.  
XV.

SECUNDA: *An supplicia capitalia in fontes, atque etiam hereticos statuere, exequi: bella item in hostes gerere jus fasque sit Magistratui Christiano?*

Decima-  
sexta Soci-  
nianorum:  
An suppli-  
cia capitalia  
in fontes &  
hereticos  
statuere, &  
bella gere-  
re liceat  
Magistra-  
tibus

Sociniani non improbant aut tollunt Magistratus inter Christianos, sed nimis restringunt & coarctant. Magistratum gerere, judicia habere & exercere de rebus civilibus, suum iudicio persequi, & damni iniuste illati compensationem quærere permissum esse Christianis, ultrò faterentur. Negant verò idem jus esse in criminalibus. Non concedunt Magistratui fideli in N. T. supplicium sumere de fontibus, multo minus de hereticis, etiam blasphemis. Nec ei permittunt bella in hostes suscipere, gerere, aut quicquam, quod ad vim facit, agere. Socinus lib. Suasorio ad Polonos cap. 3. Ostorodius in Instit. cap. 28. Smalcus in Refut. Frantzii, & alii. In quibus omnibus sibi consentientes habent *Anabaptistas*. *Novatores* verò in uno duntaxat capite, quod est de suppliciis hereticorum, ipsorum opinioni assentiuntur: Apol. suæ cap. 24. ORTHODOXI Magistratui Christiano in N. T. non minus criminalem, quam civilem Jurisdictionem tribuunt docentque fontes plectere, bella gerere, vindictam publicam exercere jure divino esse licitum. De hereticis autem, non omnibus promiscuè, sed blasphemis ac seditiosis quid sentiant, alibi diximus.

Magistra-  
tibus quid  
tribuunt  
Sociniani.

Thesis Affirmans Orthodoxorum est: *Supplicia capitalia de fontibus sumere, bella in hostes gerere, jus fasque esse Magistratui Christiano.*

Καταρτιση Θεσκος Affirmantis Orthodoxæ.

Rationes  
Affirman-  
tes Ortho-  
doxæ.

Ex Natura *Subjecti*.

Potestas quæ divinitus ordinata, ac gladio armata est, ad defensionem bonorum, ac poenam malorum, suppliciorum de fontibus sumendorum, ac bellorum adversus hostes gerendorum jus habet. Omnis legitimus Magistratus, eoque etiam Christianus in N. T. est potestas divinitus

Q. Magi-  
stratus est  
potestas  
divinitus  
ordinata,  
& gladio  
armata.

LOC.  
XV.

vinitus ordinata ac gladio armata ad defensionem bonorum & pœnam malorum. Ergo. *Major* sua luce claret, tam quoad Jus, quam quoad Exercitium utriusque. *Minor* disertè traditur ab Apostolo, Rom. 13. v. 1. 2. 3. 4. 5. Et *perperam explicatur* ab Adversariis de Magistratu infidelis tantum, & vindicta privata in proprios subditos. Loquitur enim Apostolus generatim in thesi, non in hypothesi. Insuper, attributa Magistratus; quod sit DEI ordinatio: sit terrori non bonis, sed malis: sit Dei minister nostro bono, & vindex ad iram ei, qui quod malum est fecerit; ejusmodi sunt, ut non minus in fidelem, quam in infidelem cadant. Denique vindictæ privatæ (prout hic sumitur,) & publicæ idem jus est; idem etiam scopus: videlicet integritas justitiæ, ac salus & securitas subditorum. Ut quod in unum alterumve privatim, idem in multos sive plures publicè statueret atque exsequi liceat.

### Ex Natura Prædicati.

Q. Deus  
sanxit jus  
gladii in  
malos.

I. Qui sanxit jus gladii in malos, idem supplicia de fontibus vult & approbat. Sed DEUS etiam in N. T. sanxit illud jus. Ergo. Probat *Minor* Matth. 26. v. 52. *Qui acceperit gladium, gladio peribit;* quo repetitur lex criminalis primæva, Genes. 9. v. 6. Sic Rom. 13. 4. *Gladium non gerit frustra.* & Hebr. 13. v. 4. *Scortatores & adulteros puniet Deus,* scilicet vel immediatè, vel mediatè per magistratum. Quæ contra excipiunt frivola sunt, nec operosas vindicias requirunt.

Q. Christianis  
licet  
militibus  
esse, & mi-  
litari ope-  
râ uti.

II. Quibus licet præfecturas militares gerere, militiam certa lege exercere, militari opera uti, iisdem & belligerare licet. Prius licet Christianis; exemplo duorum centurionum, Matth. 8. & Actor. 10. capp. nec non militum illorum, qui de genere vitæ suæ consultum venerunt ad Johannem, Luc. 3. v. 14. Denique & ipsius Pauli Apostoli, qui militum Romanorum præsidio contra Judæos uti non dubitavit Actor. 23. v. 12. & seqq. Ergo & posterius.

Antithesis Negans Heterodoxorum est: *Supplicia capitalia de fontibus sumere, aut bella in hostes gerere, jus fas non esse Magistratui Christiano in N. Test.*

Rationes  
Negantes  
Heterodoxa.

Ἀνασχευὴ Antitheseos Negantis Heterodoxæ.

### Ex Natura Subjecti & Prædicati.

Q. omnes  
Christiani  
prohibe-

I. *Quia Lege DEI occidere, aut vim facere prohibentur; his supplicia ac bella sunt illicita. Omnes Christiani, & sic ipsi quoque Magistratus Lege DEI occidere*

occidere prohibentur. Ergo. Probatur Minor partim ex prædictione V.T. Esa. 11. v. 9. cap. 65. v. 25. partim ex lege charitatis renovata in N.T. Matth. 5. v. 44. qua maleficis etiam benefacere iubemur. RES P. Falsa est Minor de Magistratu, ut ostendimus; Dicta Esaïæ aliud non docent quam Ecclesiæ nihil damnosum esse posse ad salutem; ut est Rom. 8. v. 28. Christus autem dum lege charitatis, etiam inimicos complectitur? vindictam solum privatam prohibet; publicam Magistratus minimè abolet: de qua alibi.

II. Cujus nullum præceptum aut exemplum exstat in N. Test. id Magistratus Christiano licere non potest. Suppliciorum & bellorum præcepta aut exempla nulla exstant in N. Test. qua sumserint aut gesserint fideles. Ergo. RES P. Si Major exclusivè accipitur, & oppositè ad V.T. admitti utique non debet. Sed falsa est Minor. Nam præceptum satis expressè habetur locis paulò ante citatis ex N.T. de officio Magistratus. Gladius enim vindex est utrorumque. Exemplum verò si obscurius est in centurionibus, ex ipso tamen præcepto rectè colligitur, ut factum legitimum ex lege. Quamquam inique requiritur exemplum Magistratus fidelis, quando constat Magistratus omnes superiores tum infideles fuisse.

LOC.  
XV.

antur occi-  
dere aut  
vini face-  
re.

Q. supplicii  
capitalis  
tumti, aut  
belli gesti à  
Magistratu  
fidei in N.  
T. præcep-  
tum aut  
exemplum  
non exstet.

TERTIA: An Episcopi sint alligati certæ Ecclesiæ; soli quoque Sacramentorum tribuendorum jus habeant?

Prius negant Anabaptistæ; affirmant posterius; ut qui Episcopos Presbyteris superiores faciunt horumque Inspectionem ad plures, etiam longe distitas Ecclesias extendunt; ad quoque iis solis jus dispensandi Sacramenta vendicant. ORTHODOXI vero nec eminentiam illam Episcopi agnoscunt, ut ante dictum: nec Uni plures Ecclesias præmittunt: multo minus ministerium Sacramentorum à verbo divellunt ac separant.

Decima-  
septima  
Anabapti-  
starum:  
An Episco-  
pi sint alli-  
gati certæ  
Ecclesiæ, solum  
que tri-  
buendorum  
Sacramen-  
torum?

Thesis Orthodoxorum est: Episcopos seu Presbyteros alligatos esse certæ Ecclesiæ, & eosdem verbi ac Sacramentorum tribuendorum indivisum jus obtinere.

Καταρχὴν Θεσεὸς Orthodoxæ.

Rationes  
Orthodoxæ.

LOC.  
XV.

## Ex Natura Subjecti &amp; Prædicati.

Q. Episcopi oppidatim ac vicatim constituti sunt.

I. Qui oppidatim ac vicatim constituti sunt, ut singulorum cætum ministerio vacent, ii alligati sunt certæ Ecclesiæ. Sed Episcopi sive Pastores saltem ordinariè ita constituti sunt. 1. Petr. 5. v. 2. Actor. 14. v. 23. cap. 20. v. 28. Phil. 1. v. 1. Tit. 1. v. 5. Ergo.

Q. Inspectio plurium Ecclesiarum est prærogativa Ministerii extraordinarii.

II. Prærogativa Ministerii extraordinarii ordinario non competit. Cura &amp; inspectio plurium Ecclesiarum est prærogativa Ministerii extraordinarii; hoc est, tum Apostolatus Matth. 28. v. 19. tum muneris Evangelistarum, Tit. 1. v. 5. &amp; seqq. Ergo.

Q. prædicatio verbi &amp; administratio Sacramentorum indivisè coherent.

III. Quæ indivisè coherent in Ministerio Evangelii, non sunt separanda. Prædicatio verbi &amp; administratio Sacramentorum indivisè coherent in Ministerio Evangelii Matth. 28. v. 19. Marc. 16. v. 15, 16. 1. Cor. 4. v. 1. Ergo.

Antithesis Heterodoxorum est: *Episcopos non esse alligatos certe Ecclesiæ; solos etiam Sacramentorum tribuendorum jus habere.*Rationes  
Heterodoxæ.

Ἀνασχευή Antitheseos Heterodoxæ.

## Ex Natura Subjecti &amp; Prædicati.

Q. Episcopus sit major Presbytero.

I. *Qui major est amplitudine ac gradu muneris Ecclesiastici, plures etiam Ecclesiæ cura sua & inspectione complectitur. Episcopus est major Presbytero. Ergo.* R E S P. Nec Major est necessaria; nec Minor vera, saltem juxta Christi ordinationem: ex quâ idem sunt Episcopus & Presbyter, laborans in verbo.

Q. dispensatio Sacramentorum majorem curam requirit.

II. *Quod majorem curam ac sollicitudinem requirit, Episcopati eminentia meritò reservatur. Dispensatio Sacramentorum requirit: ne videlicet indigni temerè conferantur. Ergo.* R E S P. Negatur utraque propositio: Major ex fallacia causæ: Minor ob principii petitionem. Quasi verò non majoris sit curæ ὀφειομεν sermonem veritatis, & dextre applicare ad varios Ecclesiæ usus? Apostolos certè potiore verbi, quam Sacramentorum rationem duxisse constat ex 1. Corinth. 1. v. 17. Actor. 10. v. 48. locisque aliis.Decima-  
oſtava  
Anabapti-  
sitarum:

An Efficacia ministerii pendeat à dignitate Ministerii?

QUARTA: *An efficacia Ministerii pendeat à pietate sive dignitate Ministri ipsius?*

Affir-

Affirmant *Anabaptista* cum veteribus Donatistis; ORTHODOXI LOC.  
XV.  
negant.

Thesis Negans Orthodoxorum est: *Efficaciam Ministerii non pendere à pietate sive dignitate Pastoris sive Ministri ipsius.*

κατὰ τὴν Θεσιν Negantis Orthodoxæ.

Ex Natura Subjecti & Prædicati.

Rationes  
Negantes  
Orthodoxæ.

I. Quod pendet à Deo & ordinatione ipsius, non pendet ex persona, pietate, aut dignitate Ministri. Efficacia Ministerii pendet à Deo, ac ordinatione ipsius, qui ministerium Euangelii ac Sacramentorum instituit; & per illud efficaciter, sed liberrimè operatur: juxta dicta Matth. 3. v. 11. Marc. 16. v. 20. Rom. 15. v. 18. 19. 1. Cor. 3. v. 6. 7. cap. 15. v. 10. 2. Corinth. 3. v. 5. 6. cap. 4. v. 7. Ergò.

Q. Efficacia Ministerii pendet à Deo.

II. Si malorum etiam ministerium tolerandum est in Ecclesia, & per illud Dominus operatur, utique efficacia ministerii non pendet à pietate aut dignitate ipsius Ministri. Verum est antecedens: partim dicto Christi, Matth. 23. v. 1. 2. partim etiam Judæ proditoris, Matth. 10. cap. & ministrorum hypocritarum, Phil. 1. v. 15. 16. exemplis. Ergo.

Q. malorum etiam Ministerium tolerandum, & per illud Deus efficax est.

Antithesis Affirmans Heterodoxorum est: *Efficaciam Ministerii pendere à pietate sive dignitate Ministri ipsius.*

Ἀνασκευὴν Antitheseos Affirmantis Heterodoxæ.

Rationes  
Affirmantes  
Heterodoxæ.

Ex Natura Subjecti & Prædicati.

Qui soli habent Spiritum S. per eos tantum efficax est Spiritus S. Atqui soli pii & fideles ministri, habent Spiritum S. Iohan. 14. v. 17. Ergo. R E S P. Major petit principium; totum vero argumentum discedit à questione: quæ est, an efficacia illa ab ipsius Ministri pietate sive dignitate proveniat ac dependeat?

Q. soli pii ministri habeant Spiritum S.

LOC.  
XV.

*Treima-  
na Ana-  
baptista-  
rum: An  
potestas Ex-  
communi-  
cationis sit  
penes solos  
Episcopos:  
possintque hi  
etiam ob  
causas civi-  
les eam  
exercere?*

QUINTA: *An potestas Excommunicationis sit penes solos Episcopos; quam nulla prævia admonitione etiam propter causas civiles exercere possint?*

Rursum affirmant *Anabaptista*, qui uti potestatem Episcopalem dilatant, sic ordinem Excommunicationis pervertunt, ac usum ejus à causis Ecclesiasticis ad civiles transferunt. ORTHODOXI utrumque negant.

Thesis Negans Orthodoxorum est: *Potestatem Excommunicationis, non esse penes solos Episcopos; ac nefas esse quemquam excommunicare absque prævia admonitione, vel etiam propter causas civiles.*

Rationes  
Negantes  
Orthodoxæ.

Κατασκευὴ Thescos Negantis Orthodoxæ.

## Ex Natura Subjecti.

Q. Excom-  
municatio  
Ecclesiæ  
ejusque  
Presbyte-  
rio com-  
missa est.

I. Quod commissum est Ecclesiæ, ejusque Presbyterio, hujus potestas non est penes solos Episcopos. Excommunicatio commissæ est Ecclesiæ, ejusque Presbyterio. Ergo. Major certa est. Quia utrumque nomen est collectivum, plures personas designans. Minor constat dictis & exemplis Scripturæ. Matth. 18. v. 17. 18. 1. Cor. 5. v. 3. 4. 2. Cor. 2. v. 6. 7. & alibi.

## Ex Natura Predicati.

Q. certis  
gradibus  
distingui-  
tur à Ser-  
vatore.

I. Quod certis gradibus distinguitur ac distincte geri debet per sal-  
tum absque gradibus non rectè fit. Excommunicatio certis gradibus  
distinguitur à Servatore, atque ex eo distinctè institui & exerceri debet,  
Matth. 18. v. 15. 16. 17. 18. & Tit. 3. v. 10. Ergo.

Q. arma  
Ecclesiæ  
non sunt  
carnalia.

II. Quæ arma non sunt carnalia, ob causas carnales seu civiles strin-  
gi non debent. Arma Ecclesiæ circa excommunicationem & alias cen-  
suras Ecclesiasticas, non sunt carnalia. Ergo. Major liquet per se. Mi-  
nor adstruitur in genere dicto Apostoli, 2. Cor. 10. v. 4. 5. In specie iis  
locis quæ de censura excommunicationis sigillatim agunt. Matth. 18.  
1. Cor. 5. 2. Cor. 2. 1. Thess. 4. 1. Tim. 1.



*Antithesis Affirmans Heterodoxorum est: Potestatem Excommunicationis esse penes solos Episcopos: atque his fas esse absque pravia admonitione excommunicare etiam propter causas civiles.*

Ἀντιθεσις Antittheseos Affirmantis Heterodoxæ.

Rationes  
Affirmantes  
Heterodoxæ.

### Ex Natura Subjecti.

*Episcopi successerunt Apostolis. Sed his etiam solis fuit potestas Excommunicationis: Matth. 16. v. 18. 19. Iohan. 20. v. 22. 23. Ergo. RESP. In Majore latet fallacia à dicto secundum quid. Successerunt Apostolis, non quoad singularem prærogativam Apostolatus, sed quoad ministerium commune docendi ac prædicandi. 1. Pet. 5. v. 1. 2. Ad Minorem tamen tenendum est; etiamsi habuerint illam potestatem vel soli; tamen prudenter ea usos fuisse, conscia & consulta Ecclesia. 1. Corinth. 5. 2. Corinth. 2.*

Q. Apostolis solis fuerit jus Excommunicationis.

### Ex Natura Prædicati.

I. *Vbi notoria est culpa, ibi non opus est pravia admonitione. In plurimis delictis culpa est notoria, adeoque publica. Ergo. RESP. Major non est vera simpliciter. Etsi enim opus non sit admonitione privata, admonitio tamen publica Præbyterii necessaria est. & quidem repetita; ad provocandam delinquentis pœnitentiam, aut convincendam contumaciam ante excommunicationem.*

Q. sæpe notoria sit culpa.

II. *Qua causa pertinent ad cognitionem Ecclesiæ, propter eas fieri potest excommunicatio, in casu contumaciæ. Sed causæ civiles: ut docet Apostolus 1. Corinth. 6. v. 1. & seqq. Ergo. RESP. Major loquitur de eo quod est per se. Minor de eo, quod erat per accidens: hoc est tum referendum erat ad Fratrum arbitrium, ne fideles sub magistratu infideli, & quidem de rebus levioribus, cum opprobrio nominis, & scandalo Ecclesiæ Christianæ, amplius contenderent. Est igitur Paralogismus quatuor terminorum.*

Q. causæ civiles pertineant ad Ecclesiæ cognitionem.

SEXTA & ultima: *An quis possit simul esse Christianus & Magistratus?*

Vigesima  
Anabaptistarum:  
An quis  
possit simul  
esse Christianus  
& Magistratus?

Docent Anabaptistæ non licere homini Christiano seu fideli in N. T.

LOC.  
XV.

gerere Magistratum, aut ea quæ Magistratus propria sunt, domi foris, pace bello, curare & agere. Sicut igitur officium Magistratus Sociniani ex parte, h. e. quoad criminalia; sic ipsi in totum improbant. Contra ORTHODOXI agnoscunt Magistratum esse DEI ordinationem: ejusque munus ab homine Christiano, cum legitime vocatur, bona conscientia geri posse asserunt.

*Thesis Affirmans Orthodoxorum est: Christianum posse esse Magistratum.*

Rationes  
Affirman-  
tes Ortho-  
doxa.

ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ Theseos Affirantis Orthodoxæ.

*Ex Natura Subjecti.*

Q. Magi-  
stratus non  
repugnat  
Euangelio.

Quod non repugnat Euangelio; nec adversatur conscientiæ hominis Christiani, id bona conscientiæ geri potest. Magistratus ac totus ordo Politicus non repugnat. Ergo. *Major* certa est. *Minor* firmatur usitato in Scholis axiomate: Euangelium non abolet Politias: Matth. 22. v. 21. Rom. 13. v. 1. & seqq. 1. Petr. 2. v. 13. 14. quemadmodum nec ordinem Politicum in officiis civilibus, Actor. 10. v. 1. & seqq. 1. Petr. 2. v. 13. 14. tributis, Rom. 13. v. 6. 7. servitutibus 1. Cor. 7. v. 20. 21. 22. ac contractibus, Actor. 4. v. 34. abrogat.

*Ex Natura Predicati.*

Q. Magi-  
stratus est  
Dei ordi-  
natio.

Dei ordinatio, instituta in bonum commune societatis humanæ, ac singulare ipsius Ecclesiæ, non pugnat cum Christianismo ac nomine Christiano. Sed Magistratus est hujusmodi ordinatio. Ergo. *Major* est extra controversiam. *Minor* probatur: de bono communi, Rom. 13. v. 1. 2. 3. 4. 5. 1. Petr. 2. v. 13. 14. de bono singulari ipsius Ecclesiæ, Psal. 2. v. 10. 11. 12. & 24. v. 7. 9. Esa. 49. v. 23. Cap. 60. v. 3. 10. quæ sunt totidem vaticinia de Magistratu Christiano in N. T. ut mittamus ejusdem generis plura alia.

*Antithesis Negans Heterodoxorum est: Christianum non posse esse Magistratum.*

Rationes  
Negantes  
Heterodoxa.

ἈΝΤΙΣΚΕΥΗ Antitheseos Negantis Heterodoxæ.

Ex

Ex Natura *Subiecti*.

I. *Quod Christus declinavit ac fugit, id Christianos suscipere aut gerere nefas est: ut qui ipsi conformes esse debent. Rom. 8. v. 29. Officium Magistratus Christus declinavit ac fugit. Ioh. 6. v. 15. Cap. 8. v. 11. Luc. 12. v. 13.* Ergo. RES P. Est paralogismus ex clencho parium deductus: cujus Major neganda est. Christus enim fuit Rex regni spiritualis: Christiani omnes sunt quidem subditi hujus regni: sed alii insuper ministri in eodem regno: alii vero etiam Domini in regno terreno: pro cuiusque vocatione. Nec id conformitati cum Christo, quæ tota est spiritualis, ullo modo repugnat.

II. *Ea debet esse Christianorum perfectio, ut non resistant malo, abstineant à vindicta, sint lenes, placabiles, misericordes, condonantes sibi mutuo. Sed hæc perfectio in Magistratum non cadit; qui gladium gerit, eoque pro ratione officii utitur: Rom. 13. v. 4. 5.* Ergo. RES P. Aut quatuor termini sunt in hoc argumento, aut Minor falsa est. Etenim Magistratus Christianus duplicem gerit personam, communem ex vocatione communi cum aliis Christianis; & singularem ex officio singulari, tanquam Dei minister gladio armatus. Ex vocatione communi non resistit privatis injuriis, non indulget vindictæ, est lenis, misericors. Ex officio autem singulari vindictam Dei exercet, & gladium Dei nomine, ut Minister ipsius, justissime distringit.

Ex Natura *Prædicati*.

*Magistratus est de hoc mundo. Christianus non est de hoc mundo. Ioh. 17. v. 14. 16. sicut nec regnum Christi, Cap. 18. v. 36. 37.* Ergo. RES P. Recurrit eadem fallacia quatuor terminorum. In *Majore de hoc mundo* esse significat, esse ordinem Politicum ac mundanum. In *Minore* esse mundi peccatis contaminatum, saltem priore loco. Alter ex iis quæ ad objectionem primam dicta sunt, quantum satis est, intelligitur.

## LOCUS DECIMUS-SEXTUS

De

## V O C A T I O N E

&amp;

## F I D E.

**I**N applicanda Christi Redemtionē, Deus pro incomprehensibili sapientia ac bonitate sua, sic adhibet externa adminicula verbi & sacramentorum, ita ministerio Hominum, Servorum suorum utitur: ut tamen partes præcipuas sibi reservet atque exerceat. Etenim ipse solus est, qui efficaciam largitur omnibus mediis à se ordinatis, ac per ea charismata spiritualia ac salutaria liberrima voluntate dispensat. Id Iohannes Baptista docet his verbis: *Ego baptizo vos aqua ad resipiscētiā: ipse verò vos baptizabit Spiritu S. & igne.* Matth. 3. vers. 11. Paulus vero luculenta disputatione adstruit, 1. Cor. 1. 2. 3. capp. Hinc jam intelligimus: quanto ipsa beneficia potiora ac majora sunt mediis, per quæ conferuntur: tanto graviore esse controversias, quæ de illis, quam quæ de his agitantur. Equidem vix ullibi aut speciosius oppugnatur veritas, aut circa eam periculosius erratur. Sed præcipua certamina Loci XVI de Vocatione & Fide jam alibi explicata sunt, & contra Pelagianos ac Semipelagianos pertractata. Super sunt Paralipomena quædam addenda prioribus, ne qua parte Orthodoxia Ecclesiarum Reformatarum suis vindictis destituatur. Quod priusquam fiat, ex methodi nostræ lege præmittemus brevem Elenchum Calumniarum, Logomachiarum & Controversiarum, quas impræsentiarum discutere vium fuit operæ ac laboris pretium. Sic autem habent.

CALUMNIÆ sunt.

**PRIMA:** *Quod in vocatione faciamus hominem truncum aut stipitem, ut qui, secundum Nostros, habeat se purè passivè.*

Homo non  
se habet ut  
truncus.

**RESP.** Non truncum aut stipitem, sed hominem peccatorem, in peccatis mortuum substernimus vocationi: quæ certè multum differunt.

runt. Prius subiectum concipitur cum impotentia naturali recipiendæ vocationis. Alterum cum potentia naturali ad eam proponitur. Illud non modo brutum, sed etiam inanime est natura. Hoc verò non solum animatum, sed insuper rationale, intelligendi ac volendi facultate præditum. Nec firmatur calumnia ratione ambigua. Siquidem homo habet se purè passivè: quatenus ex se suisque viribus peccato corruptis, nihil confert ad gratiam & efficaciam vocationis: idque in prima duntaxat conversione. Absolutè aut semper ita se habere nec nostri docent, nec in aliis, si qui docent, probant.

LOC.  
XVI.quatenus  
se habeat  
pure passi-  
ve.

SECUNDA: *Quod ipsum Fidei fundamentum, nempe gratiam universalem, labefactemus.*

RESP. *Gratia universalis secundum Evangelium* est, qua omnibus re-  
fipiscantibus & credentibus, citra discrimen, gentis, ætatis aut sexus,  
annunciatur remissio peccatorum, per & propter Christum. Hanc non  
labefactamus, sed adstruimus: adeoque principale fidei objectum sta-  
tuimus. *Gratia universalis contra Evangelium* est, qua omnibus homini-  
bus, tam incredulis quam credentibus, offertur & promittitur recon-  
ciliatio cum Deo & remissio peccatorum per & propter Christum. Eam  
si volunt esse fundamentum fidei, aut veritatem ejus probent ex Evan-  
gelio, aut aliud nobis Evangelium edant: quorum utrumque pariter  
est ἀδύνατον.

Gratia uni-  
versalis  
juxta Evan-  
gelium  
quæ sit.quæ contra  
illud.

TERTIA: *Quod fides specialis misericordia pugnet cum spe-  
ciali Electione, eamque destruat.*

RESP. Non magis ista pugnant, quam alia in mysteriis divinis sibi  
subordinata. *Specialis Electio* dicitur, qua Deus singulis electis sibi si-  
gillatim notis præparavit gratiam & gloriam in Christo. *Fides specialis  
misericordia* est ejusdem gratiæ ac gloriæ donatio, perceptio & sensus:  
per quam singuli fideles sigillatim noverunt ac sentiunt, quæ Deus  
ipsis in Christo gratificatus est. 1. Cor. 2. v. 12. Gal. 2. vers. 20. Illa  
causæ est: hæc effectum. Rom. 8. v. 29. 30. illa fons, hæc rivus: ambæ  
inter se amice conspirant: non inimicæ discrepant.

Specialis  
Electio  
quæ.  
Fides spe-  
cialis mis-  
ericordiæ  
quæ.

QUARTA: *Quod fides specialis misericordia nihil sit, quam  
fallax opinio ac stolidæ præsumptio, homines carnaliter securos  
reddens.*

XXX

RESP.

LOC.  
XVI.Fides nec  
opinio est,  
nec præ-  
sumtio.

**R E S P.** Apagate blasphemias. I. Fides non est opinio: quæ infallibili Dei promissione nititur, & per spiritum veritatis accenditur ac confirmatur in cordibus singulorum credentium. II. Nec præsumtio dici potest. Quæ est inanis persuasio sine verbo. Fides autem est certa fiducia ex verbo Dei concepta. III. Nec carnaliter securos reddit credentes; ut qui cum timore ac tremore salutem suam operantur. Phil. 2. v. 13. sed de gratia Dei & vita æterna eisdem spiritualiter certos facit. Rom. 8. v. 33. 34. & seqq. 2. Tim. 1. v. 12.

**LOGOMACHIÆ** sunt:

**PRIMA:** *Vtrum verbum vocationis ad fidem se habeat objective, an effective?*

Verbum se  
habet ad  
fidem ob-  
jective, &  
effective.

**R E S P.** Utroque modo se habet ad fidem. *Objective*; quia, verbum Euangelii, est proprium fidei objectum. Unde promiscuè verbum fidei, Rom. 10. v. 8. & fides appellatur. Gal. 3. v. 23. 25. *Effective* etiam: quia simul est organon seu instrumentum ingenerandæ fidei: sicut dicitur Roman. 10. v. 17. *fides est ex auditu: auditus autem per verbum.* Horsum enim destinatum est à Deo, qui per illud liberet, ubi, quando, & quantum vult operatur.

**SECUNDA:** *An ad fidem requiratur usus rationis?*

Requiritur  
non ut  
principium  
aut norma;sed ut sub-  
jectum &  
instrumen-  
tum.

**R E S P.** Diverſo ſenſu recte vel affirmatur vel negatur quæſtio. Ad fidem non requiritur ratio, ejusve uſus, tanquam principium aut norma fidei. Non enim à ratione procedit, ſed à Dei ſpiritu. 1. Cor. 2. v. 9. 10. Tum etiam captum rationis humanæ longiſſimè transcendit. ibidem. Requiritur tamen ad eam I. ut ſubjectum: quum in naturam *λογον* non cadat. Pſal. 32. v. 9. II. ut instrumentum, exercendis ejus actibus accommodatum, ac plane neceſſarium. Certe promiſſiones gratiæ, nemo aut rectè intellexerit, aut fiducialiter ſibi applicarit, abſque rationis uſu & miniſterio.

**TERTIA:** *An apprehenſio fidei verè apte ve tribuatur?*

Apprehen-  
ſio intelli-  
gitur non  
Philophi-  
ca, ſed  
Theologi-  
ca.

**R E S P.** In declaranda cauſa formali fidei, ſæpe adhibentur apprehenſionis & applicationis vocabula. Quod cavillantur adverſarii, quaſi Stoicam quandam *κατάληψιν* ſive comprehenſionem fingamus. Sed Theologi ORTHODOXI non mutuati ſunt hanc vocem à Philoſophis, ſed



sed expresserunt eam ex ipsa Scriptura: quæ verbo λαμβάνειν, hujus-  
que compositis ἐξλαμβάνειν, & καταλαμβάνειν passim utitur. Joh. 1.  
v. 11. 12. Rom. 5. v. 11. 17. Galath. 3. v. 14. Interpretantur quoque  
eam non Philosophicè de contemplatione mentis per notiones intelli-  
gibiles res cognoscentis ac apprehendendis: sed Theologicè, de Practi-  
ca promissionis gratiæ applicatione: quâ quisque fidelis gratiam Dei  
in Christo, ex Evangelio cognitam, fiducialiter sibi applicat, & in ea  
acquiescit. Gal. 2. v. 20.

LOC.  
XVI.

QUARTA: *An fides etiam implicita dici possit?*

RESP. Sensu Pontificiorum, qui fidem simplici assensu & ignoran-  
tia definiunt, non dicendam esse implicitam alibi evicimus. Potest ta-  
men sic dici fides imperfecta in hac vita: idque dupliciter. I. quoad  
fides.  
πὸ ὅτι: quia multa credimus ex verbo, quorum causam & rationem  
non assequimur. Rom. 11. v. 33. II. Quoad τὸ ὅτι: quia ne illa qui-  
dem omnia, quæ verbo nobis revelata sunt, plenè distincteque capimus.  
In utroque genere objecti manet implicita quædam fidei notio. A qua  
fidem dicere implicitam, nempe κατὰ π & secundum quid, nihil  
prohibet.

CONTROVERSIÆ alibi prætermissæ sunt.

SOCIINIANORUM:

SOCINIA-  
NORUM.

- I. *An fidei objectum secundarium tantum sit Christus, primum solus  
Deus?*
- II. *An credere per eam, qua passus est Christus, peccata nostra deleta fuisse,  
sit fides justificans?*

PONTIFICIORUM.

PONTIF-  
CIORUM.

- I. *An vera fides à dilectione prorsus separari possit?*
- II. *An ullus fidelium certus esse possit, quod verè in Christum credat?*

PRIMA: *An Fidei objectum secundarium tantum sit  
Christus; primum solus Pater? sive: An Fides  
primariò feratur in solum Patrem; secundariò tantum in  
Christum Mediatorem?*

Prima So-  
cinianorū:

An fides  
primariò fa-  
ratur in so-  
lum Pa-  
trem; secun-  
dariò tan-  
tum in  
Christum  
Mediato-  
rem?

LOC.  
XVI.Sociniani  
affirmant.Orthodoxi  
negant.

Et si controversia hæc ad Locum III. de Deitate Filii referri posset: tamen cum proprium Fidei objectum attingat, ejusque naturam haud parum illustret, visum hic eam discutere. Docent Sociniani, objectum fidei esse quidem tam Christum Filium Dei, quam Deum Patrem ipsum: sed gradu dispari. Patrem ut objectum primum: qui sit causa prima ac suprema salutis nostræ: Filium ut objectum secundarium, qui sit causa tantum secunda intermedia, ac instrumentalis nostræ salutis. Præterea fidem in Deum Patrem terminari in ipso, tanquam objecto ultimo: fidem in Christum non terminari in ipso, sed per ipsum dirigi atque provehi in Deum, ac in hoc demum con- quiescere. Illam esse cultum divinum supremum, soli Deo proprium. Nam cultum divinum subalternum, Mediatori ex gratia attributum. Hunc in modum Socinus statum quæstionis declarat, libr. contra Wiekum, cap. 4. & in Miscellaneis: post ipsum verò Smalcus libr. I. Errorum Arr. cap. 10. denique Catechismus Rakoviensis, de persona Christi cap. I. **ORTHODOXI** in fide ejusque objecto Christum distinguunt à Patre bifariam: Persona; quâ ab æterno genitus est à Patre; & in tempore assumpsit humanam naturam: & officio, quo factus est Mediator inter Deum & Homines, Deo homines reconcilians. Cæterum sicut nec ordo existendi in personis divinis, nec status personæ divinæ externus, neque officium quod gerit, ipsarum inter se personarum æqualitatem abolet, utpote quæ sunt & manent sibi coessentialia: ita nec disparitatem sive objecti sive cultus religiosi circa illud inducit. Ut una non modo specie, sed etiam gradu sit Fides: quâ in Deum Patrem, & in Deum Filium Mediatorem Θεάνθρωπον creditur: eadem fiducia, quæ in utroque collocatur, non diversa; una suprema, altera intermedia ac subalterna tantum.

**Thesis Negans Orthodoxorum est:** *Christum Filium Dei ac Mediatorem Θεάνθρωπον non esse secundarium duntaxat aut minus principale fidei objectum.*

Rationes  
Negantes  
Orthodoxæ.

ΚΑΤΑΚΛΗΘΗ Theſeos Negantis Orthodoxæ.

Ex Natura Subjecti.

Q. Christus  
est unusi-  
le verus &  
æternus  
Deus.

I. Qui est unus ille verus ac æternus Deus, non potest esse secundarium duntaxat, aut minus principale fidei objectum. Christus Filius Dei ac Mediator Θεάνθρωπος, est unus ille verus ac æternus Deus. Ergo. Minor supra Loco III. luculenter demonstrata est. Majorem adversarii nobiscum tenent ac tuentur.

II. Per-

II. Persona omnipræfens, omniscia, omnipotens, ac summe bona est ipsum primum ac principale fidei objectum: non secundarium aut minus principale tantum. Christus *θεὸς ὁ υἱός* est talis persona. Ergo. *Major* procedit à necessario antecedente ad consequens necessarium, atque ex propria causa proprium effectum deducit. *Minoris* confirmatio alibi est tradita.

I. O. C.  
XVI.  
Q. Christus  
est persona  
omnipræ-  
fens, omni-  
scia, omni-  
potens, ac  
summe  
bona.

### Ex Natura Predicati.

I. Ubi est æqualitas honoris quoad fidem totumque cultum religiosum, ibi non datur secundarium aliquod aut minus principale fidei objectum. Inter Christum & Patrem est æqualitas utroque modo. Ergo. *Major* manifesta est per se. *Minor* probatur. *De Fide*, partim dictis singularibus, partim testimonio generali Symboli Apostolici. Dicta sunt: Ioh. 14. v. 1. *creditis in Deum, etiam in me credite.* Quid ita? quia nempe sum unus cum Patre Deus. Si enim non fuisset; nec arrogasset sibi, quod Dei erat; nec discipulos ad fiduciam, non minus in se, quam in Patre ponendam, excitasset. Passim quoque Johannes fidem in Christum æque ac in Patrem nobis commendat, imprimis Cap. 3. 4. 5. 6. 8. Sic Rom. 10. v. 11. ex Esaia Cap. 28. v. 16. *omnis credens in eum non pudebit.* Rom. 15. v. 12. ex Esa. 11. v. 10. *in ipso Gentes sperabunt.* Spem ac fiduciam locatam habebunt. Sicut credere & sperare promiscue fere usurpantur in V. T. Psal. 2. v. 12. *Osculamini Filium, &c. Beati omnes qui se recipiunt ad eum*, scilicet per fidem: id est qui confidunt in eo. Quæ omnia tam comparate quam absolute intelligenda sunt. Symbolum vero Apostolicum, cujus auctoritatem ne adversarii quidem refugiant, in objecto Fidei tres personas Deitatis ordine, non gradu distinguit: nec aliam in Patrem, aliam in Filium, aliam in Spiritum S. sed unam eandemque in tres illas unius Deitatis personas fidem exigit. Iam *de reliquo cultu Religioso* idem, saltem in genere, constat ex assertione Christi, se *ἴσον* sive æqualem Patri statuentis, ut natura & operibus, sic honore atque gloria, Ioh. 5. v. 23. In specie verò ex formula Baptismi, Matt. 28. v. 19. nec non ex religiosæ adorationis exemplis facile colligitur, quod ad Patrem ac Filium pari gradu à credentibus leguntur relata.

II. Unus Deus, una fides & unum baptisma recipiuntur inter se & commeant: teste Apostolo Eph. 4. v. 4. 5. Nimirum quia sibi mutua unitate respondent, & unitatis inter nos colendæ efficacissima præbent argumenta. Sed unus est Deus, unum quoque est baptisma.

Q. unus  
Deus,  
unumque  
baptisma  
est.

LOC.  
XVI.

Q. nudus  
homo non  
cadit sub  
notionem  
objecti  
fidei.

ma citra diversitatem speciei aut disparitatem graduum. Ergo non aliter quoque una fides appellatur.

III. Quod non cadit sub notionem objecti fidei, non magis dicendum est objectum secundarium aut minus principale, quam primarium aut principale. Nudus homo, sive qui tantum est Homo, (qualem Christum blasphemae fingunt adversarii;) non cadit sub notionem objecti fidei. Ergo. Major certissima est ex Canone Logico: De quo totum genus negatur, de eo negantur omnes species, atque etiam differentiae ac gradus specierum. Minor nititur axiomatico prophetico apud Ieremiam Cap. 17. v. 5. *Maledictus vir ille, qui fiduciam habet in homine, & statuit carnem brachium suum, à leova autem recedit animus ejus: nempe qui solus est fiducia omnium extremitatum terra: ut est Psal. 65. v. 5. Eludere quidem conantur hoc dictum: quasi non absolute subiciat maledictioni, qui confidunt in homine: verum eos duntaxat, qui in viribus humanis spem suam desigunt, sine Spiritus divini auxilio, & à Deo recedunt.* Sed antithesis Dei & Hominis, fiduciae in Deo & viribus humanis, immediata est ac universalis. Tum etiam suum illum modum non probant ex verbo; quod fiduciam cordis ad unum ac solum Deum revocat. Exod. 20. v. 3. Deut. 6. v. 4. 5. Matt. 6. v. 24.

Antithesis Affirmans Heterodoxorum est: *Christum esse secundarium duntaxat, seu minus principale objectum nostrae fidei.*

Rationes  
Affirmantes  
Heterodoxæ.

Ἀναστροφὴ Antitheseos Affirmantis Heterodoxæ.

Ex Natura Subjecti & Prædicati.

Q. Christus  
seipsum  
excludit à  
primario  
objecto fi-  
dei, eamque  
à se in  
Deum di-  
rigat.

I. *Qui seipsum excludit à primario objecto fidei, eamque à se in Deum dirigit, & in ipso terminat; is tantum pro objecto secundario ac minus principali est censendus. Christus seipsum excludit à primario fidei objecto, Iob. 12. v. 44. Qui credit in me, non credit in me, sed in eum, qui misit me. Deinde fidem à se in Deum dirigit, ac in ipso terminat: ut est 1. Petr. 1. v. 21. Per eum credimus in Deum, qui suscitavit eum ex mortuis, & gloriam ei dedit, ut fides ac spes vestra in Deo esset. Ergo. R E S P. Si præmissæ absolute & exclusive accipiantur, neganda est Minor. Nam priore loco Servator loquitur ex hypothese; nempe ex falsa opinione Judæorum, qui ipsum nudum hominem esse, & absque mandato Dei docere persuasi erant. Confer Cap. 7. v. 16. Posteriore loco Petrus non submovet Christum ab ejusdem objecti ambitu: sed partim cau-*  
sam

fam statuit atque authorem nostræ fidei; partim etiam ordinem designat, quo fides ascendit ad Deum: videlicet non immediatè, sed mediatè per Christum, tanquam Dei invisibilis imaginem visibilem. Qui ordo sapientissimo Dei consilio constitutus, æqualitati personarum divinarum nihil derogat.

LOC.  
XVI.

II. *De similibus idem est iudicium. Atqui alibi objectum Timoris, 1. Sam. 12. v. 18. Fidei, Exod. 14. v. 31. & Fiducie, 2. Chron. 20. v. 20. distinguitur in primum & secundarium, principale ac minus principale: ut ipsa litera docetur. Ergo. R E S P.* Si ista sunt similia, jam Christus redigitur in ordinem prophetarum, ac servorum Dei, communiter sic dictorum: quod blasphemum. Sed dissimilitudo evidentissima est in singulis locis: quam alibi exposuimus.

Q. objectum timoris, fidei, fiducie alibi in primum & secundarium distinguitur.

III. *Quod Christo certo tempore, & certam ob causam gratis datum est à Patre; gradu, imò specie diversum est ab eo, quod ipse Pater per naturam ab æterno obtinet, vel saltem ei perpetuè debetur. Honor fidei, ut credatur in ipsum gratis datus est Christo à Patre, certò tempore, & certam ob causam. Ergo. Major sua luce claret. Siquidem finita & infinita, temporalia & æterna, naturalia & voluntaria sive gratuita, non tam specie quam toto genere, differunt. Minorem habemus apud Apostolum, Phil. 2. v. 9. 10. 11. alibi quoque explicatam & confirmatam. R E S P.* Est fallacia à dicto secundum quid in Minore. Per gloriam exaltationis tributus est Christo honos ut omnis cultus religiosi, sic fidei quoque: Non quasi ante eo caruerit: dictum enim de eo: *Osculamini Filium: beati qui confidunt in ipso* Psal. 2. v. 12. sed quatenus in carne & cum ea declaratus, prædicatus & agnitus est Filius Dei ac mundi Salvator: extra quem nulla est salus. Act. 4. v. 12. Subiectum itaque hujus exaltationis est persona *ἡ ἀνθρώπου*, in duabus subsistens formis seu naturis. Modus ejus est formæ divinæ & æqualitatis cum Deo, in carne ante occultatæ, gloriosissima patefactio: cujus gloriæ consors quoque facta est ipsa caro Christi, secundum œconomiam gratiæ Dei.

Q. honor fidei Christo gratis datus sit certo tempore & certam ob causam.

IV. *Fides in Christum hominem aut summa est, aut subalterna Deo. Si prius, homo æquatur Deo: sin alterum, Christus fuerit secundarium tantum fidei objectum. R E S P.* I. Ambiguum est subiectum Propositionis disjunctivæ: quod de Christo nudo homine falsò: de *ἡ ἀνθρώπου*, homine ac Deo simul, verè usurpatur. II. Prius membrum nonnisi hæreticis est absurdum: qui non credunt Scripturæ asserenti, hominem Christum esse Deum, Patri æqualem. Joh. 5. v. 18. Cap. 16. v. 30. 33. Phil. 2. v. 6.

Q. Christus sit homo.

LOC.  
XVI.

Secunda  
Sociniano-  
rum: An  
credere per  
ea, quæ  
passus est  
Christus,  
peccata no-  
stra deleta  
fuisse, sit  
fides iustifi-  
cans.

SECUNDA: *An credere per ea, quæ passus est Christus, peccata nostra deleta fuisse, sit fides iustificans?*

Actus formalis fidei iustificantis ex objecto ejus & subiecto consti-  
tuitur & æstimatur, secundum Scripturam. *Objectum* est verbum pro-  
missionis Evangelii de Christo, qui pro nobis satisfecit, & peccata  
nostra expiavit ac delevit. *Subiectum* est homo credens, quatenus  
verbum illud promissionis fiducialiter apprehendit, sibi que speciatim  
applicat, certò statuens, non aliorum modo, sed sua quoque peccata  
per Christum esse expiata & deleta. Gal. 2. v. 20. & alibi. In qua  
descriptione duo maximè carpunt & oppugnant *Sociniani*. Unum  
est: quod peccata dicuntur deleta fuisse per Christum in præterito,  
etiam priusquam credimus. Alterum: quod deletio illa satisfactioni  
Christi, tanquam causæ meritoriae, adscribitur. Sed hoc posterius  
aliò pertinet. Prius illud etiam *Novatores* exagitant in Apologia sua,  
& super eo Theologos ORTHODOXOS inter se collidunt. Quam  
rectè, examen rationum ostendet. Nos repetimus usitatam in Scho-  
lis Theologicis distinctionem, inter meritum & efficaciam Christi;  
sive inter deletionem peccatorum per satisfactionem, & deletionem  
quæ fit per imputationem & applicationem. Deleta sunt seu fuerunt  
peccata nostra in cruce, dum Christus pro iis satisfecit. Eph. 2. v. 13.  
Delentur quoque per fidem, dum credentibus deletio illa imputa-  
tur, & Remissio Peccatorum à Deo donatur. Act. 3. v. 19.

Thesis Affirmans Orthodoxorum est: *Actum formalem fi-  
dei iustificantis esse, fiducialiter credere per ea, quæ passus est  
Christus, peccata sua fuisse expiata & deleta.*

Rationes  
Affirmantes  
Orthodoxæ.

Κατασκευὴ Θεσεως Affirmantis Orthodoxæ.

Ex Natura Subiecti.

Quod deletio-  
nem pec-  
catorum  
factam per  
Christum  
fides appre-  
hendit tanquam præteritam, sibi-  
que in præsentī applicat, id ut præteritum rectè concipitur atque  
enunciatur. Atqui deletionem peccatorum factam per Christum, in  
Evangelio apprehendit tanquam præteritam, sibi que in præsentī ap-  
pli-



plicat. Ergo. *Major* evidens & certa est. *Minor* probatur autoritate scripturæ, cum V. T. propter certitudinem promissionis. Esa. 53. v. 4. & seqq. Psal. 22. & 69. tum N. imprimis propter veritatem eventus. Rom. 4. v. 24. 25. Cap. 5. v. 1. & seqq. Cap. 10. v. 9. 10. Gal. 2. v. 16. 20. 1. Tim. 1. v. 15. 16. Ex quibus hoc argumentum efflorescit: Quorum peccata Christus morte sua delevit, quique fide in ipsum justificantur, hoc est, justi censentur propter ipsum, quum sint peccatores, horum fides justificans proprie est credere illius mortē deleta fuisse sua peccata. De credentibus prius utrumque verē dicitur. Ergo & posterius.

LOC.  
XVI.

### Ex Natura Prædicati.

Quale objectum fidei justificanti proponitur ac substernitur in verbo, tale etiam fide apprehenditur & percipitur. Sed in verbo proponitur ac substernitur fidei, ut præteritum, semel factum, & nunquam deinceps iterabile. Ergo. *Major* patet ex Analogia & congruentia objecti, sive subjecti occupantis & adjuncti occupati: in quo uno hujus veritas consistit. *Minor* tribus locorum sacrorum classibus confirmatur. *Prima* docet; quod Christus in terrā degens, reipsa exiaverit & deleverit nostra peccata. Matt. 26. v. 28. Act. 20. v. 28. Rom. 3. v. 25. Cap. 4. v. 25. Cap. 5. v. 6. 8. 10. 18. 19. 1. Cor. 15. v. 3. 2. Cor. 5. v. 14. 21. Gal. 3. v. 13. Eph. 1. v. 7. Cap. 2. v. 15. Colos. 2. v. 14. 1. Tim. 2. v. 6. Tit. 2. v. 14. 1. Pet. 1. v. 19. Cap. 2. v. 24. 1. Joh. 2. v. 2. Apoc. 1. v. 5. Cap. 5. v. 9. *Secunda* docet: quod deletio semel facta, pleneque peracta fuerit. Joh. 19. v. 30. Rom. 6. v. 10. Heb. 9. v. 26. Cap. 10. v. 10. 12. 14. *Tertia* docet: eam non magis iterari posse, quam ipsam crucifixionem ac mortem Christi. Rom. 6. v. 9. Heb. 7. v. 27. Cap. 9. v. 27. 28. Contra quæ duo excipiunt Adversarii. Prius est: *Scripturam his aliisque locis, Dei ac Christi charitatem potissimum nobis commendare: non quidem ut ostendat, unde factum sit, peccata nostra deleta fuerint; sed ut moneat, quid Deus & Christus, ut peccata nostra deleverint, facere non dubitarint: ut quantum illis debeamus, inde agnoscere possimus.* Alterum est: *Deleta dici peccata nostra, non quod jam reipsa, antequam in Christum credamus, deleta sint: sed quia vel de us sermo sit, qui jam Christi fidem sunt amplexi: vel ad Dei decretum omnia referantur: qui nobis peccatoribus veniam obtulit, & ex cujus parte jam peccata nostra expiata & deleta esse dici possint.* R E S P. Utrâque glossâ principium petunt Hæretici, & impia sua dogmata nobis obtrudunt, contra vim & evidentiam locorum allegatorum. Sanè commendatur

Q. in verbo  
proponitur  
fidei obje-  
ctum ut  
præteri-  
tum, semel  
factum,  
nunquam  
iterabile.

Y y y

nobis

I. OC.  
XVI.

nobis Dei Christique charitas Rom. 5. v. 8. Memoratur quid quantumque fecerint, ut deleterentur peccata nostra Joh. 3. v. 16. Gal. 2. v. 20. Simul verò actualis deletionis modus declaratur in morte ac sanguine ipsius, tanquam λύτρω & ἀνιλύτρω actuali pro peccatis nostris. Rom. 3. v. 25. 1. Joh. 1. v. 7. 1. Tim. 2. v. 6. Matt. 20. v. 28. Deinde nimis impudenter negant jam reipsa deleta esse nostra peccata, antequam in Christum credamus: cum affirmet Scriptura: nos Deo per mortem filii ipsius fuisse reconciliatos, cum essemus inimici ipsius, & peccatores, in peccatis mortui. Rom. 5. v. 6. 8. 10. Eph. 2. v. 1. 3. 4. Tertio, etiamsi alicubi de iis sermo est, qui jam Christi fidem sunt amplexi; alibi tamen scriptura, de infidelibus, à fide Christi adhuc alienis, eodem modo loquitur: uti vidimus. Quamquam quoad conditionem naturæ omnium est par ratio. Rom. 3. v. 10. 11. Eph. 2. v. 3. Denique decreti divini in plerisque locis nulla fit mentio: sed refertur deletio peccatorum nostrorum per satisfactionem siue expiationem eorundem, ad sanguinem & mortem Christi, tanquam ad causam proximam in actu. Ubi verò mentio ejus occurrat, ceu 1. Pet. 1. v. 18. 19. & alibi, destinatio ac præparatio deletionis hujus tantum in divino decreto, ipsa vero peccatorum deletio, in sanguine ac morte Christi proponitur.

Antithesis Negans Heterodoxorum est: *Actum formalem fidei justificantis non esse, credere per ea, quæ passus est Christus, peccata nostra fuisse deleta & expiata.*

Rationes  
Negantes  
Heterodoxa.

Ἀντιθεσις Negantis Heterodoxῶν.

Ex Natura Subjecti.

Quæstus ille formalis fidei, pugnet cum natura ejus, ac veritate.

Nullus actus formalis rei pugnat cum ejus natura ac veritate. Sed actus ille formalis fidei pugnat cum natura ac veritate fidei. Ergo. Minor quadrifariam stabilitur. I. Fides justificans est rei futura: utpote quæ Dei promissione nititur. Fides quæ creditur peccata nostra jam actu deleta esse, non est rei futura, sed præterita. Ergo. II. Quod sequitur fidem, eam non præcedit. Deletio peccatorum sequitur fidem; cum per eam demum consequamur remissionem peccatorum nostrorum. Act. 3. v. 19. Ergo. III. Quod ipso fidei actu demum peragitur, id jam antè factum esse non rectè creditur. Deletio peccatorum ipso fidei actu demum peragitur. Act. 5. v. 9. Ergo. IV. Quod nihil commune habet cum bonis operibus, pugnat cum natura ac veritate fidei: prout ea verbo Dei nobis describitur. Sed fides de actu deletis peccatis nostris, etiam priusquam

etc.

credamus, nihil commune habet cum bonis operibus : quia segnes & supinos in eis reddit ; eò quod cum deleta jam sint peccata, nihil opus sit de iis vitandis laborare, aut valde sollicitum esse. Ergo. R E S P. Minor syllogismi principalis falsa est. Epilogismi illi quatuor totidem sunt Paralogismi, ex eodem ferè Elencho nati : quo confunduntur inter se deletio peccatorum quoad Deum, per actualem Christi satisfactionem : & deletio eorundem quoad nos, per actualem applicationem atque sensum illius deletionis. Quos modos Scriptura apertè distinguit. Id vitium in singulis est manifestissimum. In primo Major est particularis. Fides non tantum est rei futuræ, sed etiam præteritæ atque præsentis : Heb. 11. v. 1. & seqq. & in Symbolo Apostolico. Sic etiam promissio se habet ; prout vel verbo proponitur, vel reipsa præstatur : itemque aut de existentia rei, aut de ejus applicatione agit. Unde jam falsitas Minoris simpliciter acceptæ, patescit. In Secundo datur totum de applicatione deletionis quoad nos. De deletionem quoad Deum, quæ facta est per Christum, negatur Minor. In Tertio iterum negatur Minor, quæ fidem transformat in Idolum, tribuens ei ipsam deletionem peccatorum : cujus participandæ tantum est instrumentum : & quæ Christo, tanquam causæ efficienti ac meritoræ, proprie sic dictæ, debetur. 1. Joh. 1. v. 7. Apoc. 1. v. 5. In Quarto rursus falsa est Minor, accepta de deletionem peccatorum per sanguinem Christi : Eph. 2. v. 15. Coloss. 2. v. 14. Falsa quoque & inconsequens est ejus Ratio : ut est 2. Cor. 5. v. 14, 15. Tit. 2. v. 13. 14. Rom. 6. v. 1. & seqq. Et si enim credentes non vitant peccata, ut ipsimet ea delere possint : vitant tamen ea, ut gratos se pro hac deletionem erga Deum declarent. Tum etiam ut in fide deletionis hujus confirmet seipsos, & alios ædificent.

### Ex Natura Prædicati.

Illud est fidei justificantis objectum, de quo Christi verbum & prædicatio egerunt ad populum. Atqui non egerunt de deletionem peccatorum per sanguinem ipsum. Ergo. Minor ex historia Evangelica facili negotio ostenditur. Etenim ad populum quicquam hujus differuisse aut docuisse, nusquam legimus. Sed semel seorsim ad discipulos dixit : sanguinem suum fustum iri pro multis in remissionem peccatorum. Matt. 26. v. 28. item venisse se ut animam suam daret redemptionis pretium pro multis. Marc. 10. v. 45. Ad Phariseos verò & populi primores tantum professus est se bonum esse pastorem, qui animam suam ponat pro ovibus. Joh. 10. v. 11. 15. Quæ verba de deletionem peccatorum nihilo rectius intelliguntur, quam alia ejusdem Christi apud Iohannem cap. 15. v.

Q. de deletionem peccatorum per sanguinem Christi ejus prædicatio ad populum non egerit.

LOC.  
XVI.

12. aut etiam Petri, cap. 13. v. 37. RESP. Major si exclusive capiatur, non consistit aut concordat cum dicto Christi, Matt. 13. v. 11. 12. Minor ne quidem de populo, ejusque primoribus Phariseis vera est. Etsi enim totidem verbis id non docuit servator: docuit tamen aliis æquipollentibus: Nimirum esse se promissum illum Messiam, quem universi tum expectabant: exaltandum esse in cruce ad instar serpentis Mosaici, daturum etiam carnem suam pro mundi vita. Joh. 3. 4. 5. 6. 9. 10. 12. Qui locus ex Johannis cap. 10. v. 11. 15. satis superque id confirmat. Nec enim Christum communiter communive modo dicitur animam ponere pro ovibus: sed I. suprema potestate ut Deus: v. 17. 18. II. ut anima fiat *ἀντὶ* pro ovibus. v. 11. 15. Matt. 20. v. 28. III. ut oves sibi acquirat & proprias faciat, v. 12. 14. Act. 20. v. 28. IV. ut etiam eas æternum bect. v. 28. 29. Quorum nihil de Petro aut alio quocunque discipulorum Christi dici potest. Sic igitur animam posuit pro ovibus, ut eas morte sua redemerit à peccato & condemnatione: quod revera fuit delere ipsarum peccata per mortem.

Tertia Pontificiorum:  
An fides  
vera à dilectione  
pro-  
fus separari  
possit.

TERTIA: *An vera fides à dilectione pro-  
fus separari possit?*

Pontificii  
affirmant.

Orthodoxi  
negant.

*Vera fides* dicitur ambigüe. Ex parte objecti tantum: quæ habet veritatem doctrinæ, verbo Dei nobis patefactæ. Ex parte objecti & subjecti simul, quæ eam corde fideli amplectitur, per assensum simplicem, juxta Pontificios, per assensum fiducialem secundum Orthodoxos. Cum hac fide connecti & cohærere charitatem seu dilectionem extra controversiam est: quum Scriptura illud disertè testatur, Gal. 5. v. 6. 1. Tim. 1. v. 5. Sed de nexu quæstio est. Pontificii affirmant nexum illum esse separabilem: ut dilectio à vera & justificante fide, quæ ipsis est talis, revera & totaliter separari possit. Bellarminus lib. 1. de Justific. Cap. 15. Contra asserunt ORTHODOXI, nexum illum esse indivisum ac inseparabilem. Non negant quidem veram fidem suas pati Eclipses, & alterationes; alias sæcundiorum, alias steriliorem esse operum dilectionis. Interim totaliter ac finaliter ab iis separari posse, id vero est quod inficiantur & oppugnant.

Thesis Igitur Negans Orthodoxorum est: *Veram fidem à dilectione separari reipsa non posse.*

κατὰ τὴν Θεσεὺς Negantis Orthodoxῶν.

Rationes  
Negantes  
Orthodoxa.

Ex Natura Subjecti.

I. Fides viva inseparabilis est à dilectione. Fides vera est viva. *Er- go. Major* exstat apud Jacobum Cap. 2. v. 14. & seqq. & à contrario firmatur. Fides mortua est separabilis à dilectione ejusque operibus: ut est v. 17. 20. 26. Ergo fides viva est inseparabilis. *Minor* eodem ex loco elicitur: v. 14. 16. 17. Fides mortua non est vera fides, sed inanis duntaxat ejus jaçtantia; quæ æquivocat sic dicitur. Ergo fides viva demum est vera fides.

Q. vera Fi-  
des viva  
est.

II. Fides per charitatem efficax, sive actiosa & operans per operationem dilectionis, inseparabilis est à dilectione ejusque operibus. Vera fides efficax est per charitatem. Ergo. *Minor* evidens est ab his aliisque Scripturæ testimoniis. Gal. 5. v. 6. *In Christo Iesu tantum valet fides per charitatem: efficax.* 1. Thess. 1. v. 3. *Indefinenter commemoramus efficacem vestram fidem.* τὴν πίσιν τῶ ἐργῶν. 1. Tim. 1. v. 5. *Charitas ex mundo corde & conscientia bona, & fide minimè simulata ἀνυποκρίτως.* Sed fides ἀνυποκρίτως est vera fides. *Major* hac ratione stabilitur. Proprium atque immediatum effectum inseparabile est à propria & immediata causa. Charitas seu dilectio est proprium atque immediatum effectum veræ & justificantis fidei. Ergo. Proprium: quia non per accidens, sed per se; non contingenter, sed necessario provenit ac dependet à fide: argumento locorum modo citatorum. Immediatum; quia ut fides immediatè occupatur circa promissionem gratiæ de Remissione Peccatorum & vita æterna, sic dilectionem Dei & proximi immediatè ex se producit, 2. Cor. 5. v. 14. 15. Luc. 7. v. 47. Commentum Pontificiorum de fide informi & formata, alibi ex professo diluimus.

Q. eadem  
efficax est  
per chari-  
tatem.

Ex Natura Prædicati.

I. Quæ in ordine causarum individua sunt, in ordine effectuum eodem modo se habent. Fides & dilectio in ordine causarum individua sunt. Ergo. *Major* non requirit probationem. *Minor* probatur ex distinctione causarum tum principalium, tum minus principalium. Principales sunt: Deus Pater, qui elegit nos ad fidem & sanctitatem.

Q. fides &  
dilectio in  
ordine  
causarum  
individua  
sunt.

LOC.  
XVI.

tem per charitatem, inseparabiliter. Eph. 1. v. 4. 5. Deus Filius, qui factus est nobis non modo iustitia per fidem, sed etiam sanctificatio per charitatem, idque inseparabiliter. 1. Cor. 1. v. 30. Tit. 2. v. 14. Deus Spiritus S. qui tum fidei tum charitatis autor est, inseparabiliter, per eandem vocationem efficacem. 2. Cor. 4. v. 13. Gal. 5. v. 22. Instrumentales sunt verbum & sacramenta, per quæ regimur ac renovamur ad fidem & charitatem, deque iis confirmamur idque inseparabiliter. 1. Pet. 1. v. 23. Eph. 5. v. 26. 27.

Q. iustificatio per fidem & sanctificatio per charitatem in significato mystério indivise adumbrantur.

II. Quæ in significante mystério indivise adumbrantur, in re significata eodem modo cohærent. Iustificatio per fidem, & sanctificatio per charitatem in significante mystério indivise adumbrantur & adumbrata sunt. Ergo. *Ratio Majoris* est: quod Deus non magis Symbolis & Mysteriis, quam verbis fallit aut fallere potest: qui *ἀψευδής* est simpliciter & absolute. *Minor* ponitur in Evangelio Johannis Cap. 19. v. 34. 35. declaratur autem in prima ejus Epistola, Cap. 5. v. 6. de gemina purgatione indiviso nexu cohærente, per sanguinem Christi ad justificationem, & per aquam sive Spiritum ad sanctificationem, quæ est in charitate.

Q. fides & dilectio sunt inseparabiles notæ verorum Christianorum.

III. Quæ sunt inseparabiles notæ verorum Christianorum & fidelium, in subiecto Christiano sive fidei, inseparabiliter copulata sunt & cohærent. Fides & dilectio sunt tales notæ. Ergo. *Major* patet per se. *Minor* habetur ex Scriptura, quæ veros Christianos his notis insignit & agnoscendos proponit. Matt. 7. v. 23. Joh. 13. v. 34. 35. 1. Joh. 3. v. 23.

Q. fides vere fidelium & hypocritarum non potest esse eadem.

IV. Si dilectio separabilis est à vera fide, jam fides hypocritarum & verè fidelium potest esse una eademque. Consequens falsum, & in omnes fideles injurium, nempe quod nihil habeant supra hypocritas, ipsosque Dæmones, quoad fidem. Ergo. *Ratio consequentia* est: quia fides tam hypocritarum, quam Dæmonum dilectionis experta est: teste Jacobo Cap. 2. v. 14. 19. & ipso Christo, Matt. 7. v. 22. Cap. 23. v. 41. & seqq.

Antithesis Affirmans Heterodoxorum est: *Veram fidem posse revera à dilectione ejusque operibus separari.*

Rationes  
Affirmantes  
Heterodoxa.

Ἀντιθέσκος Antithescos Affirmantis Heterodoxæ.

Ex Natura Subjecti.

Q. Apostoli fidem de.

I. Cujusmodi fidem veram nobis depingunt ipsi Apostoli, ejusmodi omnino est



*est natura. Sed depingunt eam nobis, quæ esse possit sine charitate. Ergo. Mi-* LOC. XVI.  
*nor demonstratur duplici testimonio. Prius est Pauli: I. Cor. 13. v. 2. Si* pingant,  
*habuero omnem fidem, adeo ut montes transferam: charitatem au-* qua possit  
*tem non habuero, nihil sum. Vbi fides quidem signorum intelligitur, sed* esse sine  
*quæ eadem est cum fide promissionum, teste Scriptura. Marc. 16. v. 17. Heb.* dilectione.  
*11. v. 33. Luc. 17. v. 3. Alterum est Iacobi cap. 2. v. 15. Quid proderit*  
*fratres mei, si fidem quis dicat se habere: opera verò non habeat?*  
*num potest hæc fides eum servare? Loqui autem de vera fide certum est.*  
*I. quia eam absolutè fidem appellat. II. Quia talis fuit fides Abrahami,*  
*quam dicit cooperatam fuisse operibus ipsius. v. 23. III. Quia dicit hanc fidem*  
*justificare, licet non solam. v. 24. IV. Quia comparat eam diviti nihil danti*  
*egeno. v. 16. & corpori sine spiritu. v. 26. R E S P. Minor negatur: nec*  
*evincitur testimoniis Apostolicis. Siquidem Paulus agit de fide signo-* Vindicantur  
*rum & miraculorum, non de fide vera ac justificante promissionum.* dicta 1. Cor.  
*Quas easdem omnes esse res ipsa ostendit: cum illa jam pridem desie-* 13. v. 2.  
*rit, hæc perpetuo duret in Ecclesia: & nos alibi ostendimus. Iacobus de* Iacob. 2. v.  
*inani fidei jactantia loquitur, quam quis dicit se habere, quum reve-* 15.  
*ranon habeat. v. 16. uti contextus docet. Ratiuncula frivola sunt &*  
*fallæ. I. non appellat fidem absolutè, sed fidem sine operibus, fidem mor-*  
*tuam. v. 17. 20. 26. II. fidem Abrahamæ opponit fidei sine operibus &*  
*mortuæ. v. 21. Ergo hanc destruit ejus exemplo, tanquam contra-*  
*rio, non illustrat. III. Iacobus negat fidem justificare, nempe so-*  
*lam sive solitariam, operibus destitutam: quia hæc est fides mortua,*  
*non viva, vera. IV. Sicut dives nihil dans non est beneficus, & cor-*  
*pus non respirans, vivum non est: ita fides nihil operans per chari-*  
*tatem non est vera fides. Hucusque valent similia illa, non ultre-*  
*rius.*

*II. Fides principum inter Iudeos fuit sine dilectione. Sed illa fuit vera fi-* Q. fides  
*des. Ergo vera fides esse potest sine dilectione. Vtraque propositio extat apud* Principum  
*Iohannem. Major v. 43. propter Phariseos non confitebantur. Di-* inter Iude-  
*lexerunt enim magis gloriam hominum, quam gloriam DEI. Mi-* os fuerit  
*nor v. 42. Multi ex principibus crediderunt in eum, sc. Christum. Qua* vera fides.  
*phrasis passim de vera fide usurpatur ab hoc Evangelista & aliis. R E S P. De*  
*Minore et si non idem omnes sentiunt: tamen meritò negatur, adeo-*  
*que Principibus illis veræ fidei Elogium jure detrahitur, ob gravem*  
*illam Spiritus S. censuram: quæ est v. 43. Phrasis, quæ credidisse in*  
*eum dicuntur, hebraicum sapit Exod. 14. v. 31. 2. Chron. 20. v.*  
*20. & vero etiam supra Cap. 2. v. 23. de simplici assensu ac profes-*  
*sione, ab eodem Johanne usurpatur.*

*III. Multi fideles in Ecclesia sunt mali sine charitate. Omnes fideles in Ec-* Q. multi  
*clesia* fideles in  
*clesia*

LOC.  
XVI.  
Ecclesia  
sunt mali  
sine chari-  
tate.

clesia habent veram fidem. Ergo quidam habentes veram fidem, sunt mali sine charitate. Major nititur locis illis Parabolicis, quæ docent in Ecclesia esse bonos & malos, Matt. 13. v. 12. Marc. 13. v. 48. & alibi. Minor probatur: tum quia absque vera fide nemo est in Ecclesia: tum quia reprehendi solent non ob defectum vera fidei, sed ob charitatis ejusque operum neglectum. RES P. Vel ambigua est Minor, ut initio monuimus, vel falsa: quod omnes in Ecclesia fideles, hoc est, fidem profitentes habeant veram fidem: argumento locorum Esa. 29. v. 13. Matt. 15. v. 8. Tit. 1. v. 16. Ratio prior reponit eandem ambiguitatem, de veritate objecti & subiecti. Ex illa sunt vel non sunt in Ecclesia professione: Ex hac reipsa & fidei sinceritate. Altera falsa est. Hypocritæ enim potissimum ob hypocrisin, hoc est, fidei simulationem reprehenduntur: quum fides sit maximè ἀνυπόκριτος 1. Tim. 1. v. 5.

### Ex Natura Prædicati.

Q charitas  
non sit de  
ratione fi-  
dei neque  
à fide na-  
scatur.

Si fides & charitas non possunt reipsa separari à se invicem, id fit vel quia una est de ratione alterius: vel quia una nascitur ab altera. Sed neutrum verè dicitur. Ergo. Non prius: quia fides & charitas sunt dua virtutes disparata. 1. Cor. 13. v. 13. 1. Tim. 1. v. 5. Nec posterius: quia tamen si charitas oritur ex fide: tamen non oritur ut propria passio, qua necessario fluit à subiecto: sed ut una virtus disponens & inclinans ad alteram. Dispositio autem & inclinatio non cogit, sed liberum relinquit homini, ut diligat si velit, & non diligat si non velit. RES P. In Propositione esse insufficientem causarum enumerationem, ex argumentis nostris manifestum est. Sed insuper negamus posterius membrum Assumptionis. Est enim non proprium adjunctum, sed proprium effectum fidei, ut ostendimus. Et fides Christum fiducialiter amplectens, & DEI in ipso charitatem percipiens, non leviter duntaxat disponit & inclinat animum ad DEI proximique dilectionem: prout in productione virtutum moralium fieri solet: sed cor ipsum repurgat à sordibus peccati, imbuat illud & accendit sincero ac serio amore DEI & proximi: efficitque ut studiis ejus ac operibus exardescat: non vi coactionis alicujus, sed ex efficacia & actiosa ipsius fidei natura. De quâ inspicienda sunt loca. Joh. 15. v. 4. 5. Rom. 6. v. 4. 5. 6. 2. Cor. 5. v. 14. 15. Tit. 2. v. 14. & 1. Joh. 3. 4. 5. Capp.

QUARTA: *An ullus fidelium, fidei suæ, siue quod verè credat in Christum, certus esse possit?*

Duplex est *Certitudo* quæ fidei tribuitur: *Vna* de gratia justificationis, quam fides apprehendit in verbo promissionis, & per quam certus est fidelis, sibi remissa esse peccata sua. *Altera* de seipsa, per quam novit & certus est quisque fidelis, se fidem justificantem habere. *Illa* pendet ex directo fidei actu, in proprium objectum, hoc est, ex apprehensione & applicatione speciali promissionis gratiæ per operationem interiorem Spiritus S. *Ista* pendet ex actu fidei reflexo in seipsam, qua fidem suam fidelis confert cum verbo Evangelii, ex eo examinat, & efficacem ejus vim motumque sentit in corde suo per Spiritum S. Utraque certitudo nobis est controversa cum Pontificiis. Sed prior ad locum sequentem propriè pertinet: Posteriorem hic locus ex ordine sibi vendicat. Docent *Pontificii* certitudinem fidelis de sua fide nullam esse, nisi conjecturalem & opinabilem: siue: Nullum fidelium posse esse certum, quod fide vera, non hypcritica; viva, non mortuâ, in Christum credat: quum & falli omnes & fallere se ipsos variè possint, ac sæpè soleant. Bellarm. lib. 3. de Justific. cap. 6. & 8. Contraasserunt ORTHODOXI, per verbum Evangelii & Spiritum S. singulos fideles certos esse, non modo de gratia & Justificatione, sed etiam de ipsa fide justificante, ejusque veritate ac sinceritate; certitudine non humanâ, sed divina; non fallibili, sed infallibili: ita tamen ut certitudo illa sit vel major, vel minor, prout ipsa fides firmior aut languidior deprehenditur: ut quæ suo subiecto Analogicè respondet.

Thesis Affirmans Orthodoxorum est: *Verè fideles fidei suæ in Christum verè certos esse.*

Κατασκευὴ Θεσέως Affirmantis Orthodoxæ.

Ex Natura Subjecti.

I. Qui norunt & sentiunt se credere ex infallibili verbi & Spiritus S. testimonio; illi fidei suæ ignari aut incerti esse nequeunt. Atqui verè fideles id norunt. Ergo. Major patet per se. Minor dictis & Exemplis sacris firmatur, 2 Tim. 1. v. 12. Novi cui crediderim. Joh. 6.

Zzzz

v. 62.

LOC.

XVI.

Quarta Pontificiorum: *An ullus Fidelium fidei suæ certus esse possit?* Certitudo fidei duplex est.

Pontificii negant.

Orthodoxi affirmant.

Rationes Affirmantes Orthodoxæ.

Q. fideles norunt & sentiunt se credere.

LOC.  
XVI.

v. 69. Nos credidimus & scimus esse Christum illum, Filium Dei viventis. Cap. 14. v. 20. In illo die vos cognoscetis me esse in Patre meo, & vos in me, & me in vobis. 1. Cor. 2. v. 12. accepimus Spiritum qui est ex Deo; ut sciamus quæ Deus est nobis gratificatus. 1. Joh. 5. v. 10. Qui credit in Filium Dei, habet testimonium in seipso & v. 20. Scimus Filium Dei venisse & dedisse nobis mentem, ut cognoscamus verum illum. Apoc. 2. v. 17. dabo illi nomen novum; quod nemo novit, nisi qui accepit.

Q. fideles  
fidem su-  
am exami-  
nant.

II. Qui ipsi fidem suam examinant, veritatem ejus atque sinceritatem explorant; defectus observant & emendant, & sic in ea indies proficiunt, illi de fide sua certi esse possunt. Sed fideles id faciunt. Ergo. Major manifesta est. Minor colligitur partim ex Pauli mandato ac hortatu, 2. Cor. 13. v. 5. Vos ipsos tentate, an sitis in fide, vos ipsos explorate: partim ex officio & praxi ipsorum fidelium, Marc. 9. v. 24. Luc. 17. v. 5. Rom. 1. v. 12. 17. & passim.

Q. de fide  
interrogati  
eam sincere  
constanterque  
confiteri  
debent.

III. Qui serio interrogati de fide, eam sincerè constanterque confiteri debent, de ea utique certi esse queunt. Atqui ad hujusmodi confessionem omnes fideles obligantur. 1. Pet. 3. v. 15. Ergo. Major constat non modo authoritate divina. Rom. 10. v. 8. 9. 10. Sed etiam ex rei nexu. Siquidem confessio oris non nisi cordis fidem testari & declarare debet.

Q. fides  
ponit fir-  
missimum  
assensum  
in subiecto.

IV. Quod ponit certum ac firmissimum assensum in subiecto, id ipsi subiecto non potest esse incertum aut dubium. Fides ponit certum ac firmissimum assensum in subiecto fideli seu credente. Ergo. Major non habet controversiam. Minor est hypothesis ipsius Bellarmini, etiam ex parte subiecti sic de fide pronunciantis: lib. 6. de gratia & lib. arbitr. Cap. 3.

### Ex Natura Prædicati.

Q. fides  
certa est  
credenti &  
à priori &  
à posteriore  
per spiri-  
tualem  
demonstra-  
tionem.

I. Quod & à priori & à posteriore certum est per spiritualem demonstrationem, id non est certum duntaxat certitudine conjecturali, opinabili ac fallaci. Fides certa est credenti & à priori & à posteriore, per spiritualem demonstrationem. Ergo. Major ipsa antithesi oppositorum satis superque comprobatur. Minor est trimembris; juxta quæ distinctè ostenditur ejus veritas. I. Fides certa est credenti à priori: quia novit se promissiones Evangelii mente illuminata intelligere; novit se iisdem tanquam certis ac indubitatis mente persuasæ assentiri: sentit quoque se eas tanquam bonas & vitæ æternæ verba, corde bono ac purgato desiderare, amplecti, inque iis acquie-

quiescere, argumento locorum supra citatorum. II. certa est etiam à posteriore: quia credens pacem habet coram Deo, Rom. 5. v. 1. invocatur eum cum fiducia filiali, seu Patrem suum, Eph. 3. v. 12. ipsique novæ obedientiæ operibus servire ac placere studet. Rom. 6. & 11. Capp. III. Utrumque certitudinis modum per spiritualem demonstrationem obtinet, eamque duplicem; externam, verbi seu testimonii divini, quod majus est omni humano testimonio. 1. Joh. 5. v. 10. & internam Spiritus S. qui testatur spiritui nostro, vos esse filios DEI. Rom. 8. v. 16. quem etiam propterea accepimus, ut sciamus quæ Deus est nobis gratificatus. 1. Cor. 2. v. 10. 11. 12.

II. Quod est intrinsecum homini, vivum, actuosum, & efficax in ipso, non potest non ipsi notum, & à vita, motu, atque actione certum esse. Fides intrinseca est credenti, quia est fides cordis. Rom. 10. v. 9. 10. & testimonium Deo in ipso met credente, 1. Joh. 5. v. 40. est viva, Jacob. 2. v. 20. per quam nos in Christo, & Christus in nobis vivit, Gal. 2. v. 20. actiosa: quia fides operis, 1. Thess. 1. v. 3. & ejus administra Jacob. 2. v. 22. & efficax per charitatem, qua sese declarat, ac Deo hominibusque approbat. Gal. 5. v. 6. Ergo.

Q. fides intrinseca est homini, viva, actiosa, & efficax in ipso.

Antithesis Negans Heterodoxorum est: *Vere fideles non posse fidei suæ, seu quod verè credant in Christum, certos esse.*

Ἀντιθεσις Negantis Heterodoxῶν.

Rationes  
Negantes  
Heterodoxas.

Ex Natura Subjecti.

I. Qui ut alios externa, ita se ipsos interna hypocrisis sæpe fallunt, pro fide justificante habentes simplicem assensum aut persuasionem mere humanam, illi fidei suæ certi esse non possunt. Atqui multi vere fideles ita se fallunt. Ergo. Minor probatur. I. autoritate Scripturæ, Ioh. 2. v. 23. 24. II. Ratione; quia multi etiam vere fideles se putant habere quod non habent. Ut Petrus & reliqui discipuli paratos se credebant pro Christo mori, & tamen nihil minus erant. Matt. 26. v. 35. III. testimonio ipsius Calvinii, lib. 3. Instit. Cap. 2. sect. 10. & 11. asserentis: sæpe decipi hominem cum putat se habere veram fidem, quam tamen non habet: itemque reprobos interdum simili fere sensu atque Electos affici. RESP. Minor citra ambiguitatem intellecta est falsa. Dictum impertinens est; quod de fide historica, miraculis Christi excitata, non de vera & justificante fide loquitur: ut v. 23. & 24. Sententiarum coherentia docet. Aliena insuper est Ratio. Quia vera fides non

Q. multi vere fideles se ipsos fallunt.

LOC.  
XVI.

est ex genere eorum, quam quis putat se habere, sed quæ revera habet. Apoc. 2. v. 17. Proinde confidentia Petri & aliorum discipulorum de suis viribus, non sunt actus fidei, sed defectus, ex sui ignoratione & stolidam quadam præsumptione. Denique Calvinus speciem fidei ab ejus veritate, fidem hypocriticam & temporariam à sincera & permanente distinguit: & illam, non hanc, etiam reprobis externè vocatis tribuit. Quod ad rem non facit.

Q. fideles  
multiplici  
& crassa  
ignorantia  
laborent.

II. Qui multiplici atque etiam crassa ignorantia laborant, & ex ea peccandi affectum gerunt, quem ne ipsi quidem vident, de fide sua certi esse nequeunt. Atqui vere fideles laborant tali ignorantia, teste Scriptura & experientia. Ergo. RES P. Negatur Major. Quia fides imperfecta, prout est in hac vita, non tollit omnem ignorantiam, nec abolet omnes occultos peccati affectus: sed eorum veniam petit & impetrat, ut est Psal. 19. v. 13.

Q. ne quidem per  
præstantissima  
opera vera  
charitatis  
certi esse  
possint.

III. Qui ne quidem per præstantissima charitatis opera, vera charitatis certus esse potest: multo minus certus est vera fidei: quæ ipsa à charitate in formatur. Fideles ne quidem per præstantissima charitatis opera, vera charitatis certi esse possunt: teste Apostolo 1. Cor. 13. v. 3. Ergo. RES P. Ratio addita Majori petit principium. Minor verò falsa est: nec exstat apud Apostolum: qui opera illa externa, cum sunt, facultates erogare in pauperes, tradere corpus suum ut ardeat, quantumvis speciosa, proponit ut separata à charitate. Igitur pro operibus seu fructibus charitatis non habet. Gal. 5. v. 22. 23. Nimirum: quia charitas est ex mundo corde, conscientia bona & fide non ficta: ut est 1. Timoth. 1. v. 5.

### Ex Natura Prædicati.

Q. de certitudine  
fidei in particulari  
nullum exstat Dei  
verbum.

I. Nihil potest esse certum certitudine infallibili, nisi de quo exstat Dei verbum. De certitudine fidei in particulari, ut quis sciat se credere, nullum exstat Dei verbum. Ergo. RES P. Major loquitur de certitudine fidei, quæ creditur, hoc est, de certitudine ipsius doctrinæ verbo traditæ. Minor de certitudine fidei quæ creditur. Quæ non exstat, nec inveniri potest in Scriptura, sed in cordibus credentium ex Scriptura, & secundum eam, digito Dei exarata, 2. Cor. 3. v. 2. 3. Et ita sunt quatuor termini.

Q. Fides  
vera pendet ab  
incerta conditione.

II. Quod pendet ab incerta conditione, ejus certitudo non potest esse infallibilis. Fides etiam vera, pendet ab incerta conditione. Ergo. Major liquet per se. Minor probatur: quod pendet à conditione cordis integri & perfecti, pendet à conditione incerta. Fides pendet à conditione cordis integri & perfecti. Ergo. Minor



Minor Epilogismi traditur non uno loco : Deut 4. v. 29. 2. Chron. 9. v. 24. & seq. Prov. 3. v. 5. Act. 8. v. 37. Rom. 10. v. 9. 10. Majoris hac ratio est : quod cor hominis sit pravam & imperscrutabile, Jerem. 17. v. 9. ut nemo sit, qui dicere possit, mundum esse cor suum. Prov. 20. v. 9. RESP. Minor Epilogismi sano sensu dari potest. Major non item. Quia Deus qui requirit fidem ex integro & perfecto corde, hoc est, sincero & minime fucato, Luc. 8. v. 15. 1 Tim. 1. v. 5. tale cor ipse largitur ac indic credentibus per gratiam regenerationis. Ezech. 36. v. 26. Loca opposita Jerem. 17. & Prov. 20. tantum ostendunt quale sit cor hominis naturâ : non quale fiat à gratia.

## LOCUS DECIMUS-SEPTIMUS

De

## JUSTIFICATIONE.

**I**Nter effecta Fidei Justificantis, quæ multa ac varia sunt, primum idemque immediatum censetur ipsa Justificatio, quæ peccator in Christum credens, remissis peccatis reconciliatur Deo, & donum justitiæ ac vitæ consequitur ex gratia ipsius. De ea magna semper fuit opinionum discrepantia, etiam in Ecclesia: propterea quod plurimi sequuntur judicium rationis humanæ, neglecta simplicitate doctrinæ propheticæ ac Apostolicæ: quin etiam eam transformare in Philosophiam Platonicam aut Aristotelicam minime verentur; extenuantes naturam peccati ac rigorem legis; & justitiæ externæ disciplinæ, cum eâ, quæ in judicio Dei sola valet, confundentes. Id quod ex illis controversiis, quæ alibi explicatæ sunt, luce meridiana clarius patescit. Nec minus evidens erit ex iis, quæ nunc in disquisitionem adducentur. Quod priusquam agamus, more nostro paucula præmittemus de Calumniis & Logomachiis hujus Loci; ut iis discussis ipsæ controversiæ tum paucioribus capitibus definiri, tum breviori tractationis gyro absolvi queant.

CALUMNIÆ sunt.

*PRIMA: Peccata non tolli in justificatione: sed tantum tegi, ne appareant.*

Peccata teguntur & tolluntur in justificatione, & quatenus.

**R E S P.** Imo utrumque asserimus cum Scriptura; & tolli peccata nostra, Ioh. 7. v. 21. 2. Sam. 12. v. 13. Ioh. 1. v. 29. & tegi Psal. 32. v. 1. Rom. 4. v. 6. 7. Sed sensu Scripturæ, non hæretica depravatione. Teguntur peccata nostra, quatenus Deus ea sibi non proponit, Psal. 90. v. 8. sed quasi dissimulat & gratiosè condonat. Rom. 3. v. 25. Sicut & charitas proximi tollit multitudinem peccatorum ipsius teste Petro, 1. Epist. 4. v. 8. Tolluntur verò etiam, quoad reatum condemnationis, ut non imputentur, nec in condemnationem cedant. Rom. 8. v. 1. Quod vel ipsa Phrasi Scripturæ comprobatur, Genes. 50. v. 17. Ios. 24. v. 19. 1. Sam. 25. v. 28. Psal. 25. v. 18. & 32. v. 1. ubi peccato & transgressioni καὶ ἁμαρτίᾳ reatus auferri dicitur,

citur. Cæterum pravitatem inhærentem peccati quod attinet, ea non tollitur in Justificatione sed in sanctificatione, necessario annexa justificationi, & cum ea immediatè cohærente: ut est Rom. 6. 7. & 8. Capp.

LOG.  
XVII.

SECUNDA: *Imputari externam aliquam justitiam, qua homo extra se sit ac censeatur justus.*

RESP. Causa meritoria ac materialis justitiæ nostræ est Christus Jesus, cum sua obedientia, satisfactione, ac merito. Causa formalis verò est ipsa justitiæ imputatio, hoc est, ejus applicatio ac donatio. Illa externa est extra nos posita, ut res docet. Ista non est externa: sed interna, quæ homini donatur à Deo, & fide accipitur ac possidetur. Gal. 2. v. 20.

Justitiæ  
Christi im-  
putatio in-  
terna est.

TERTIA: *In justificatione Hominem non fieri justum in seipso; sed manere peccatorem, injustum, immundum: & solum censeari justum in Christo.*

RESP. Eadem crambe hic reponitur. Fit Homo justus in se ipso, per fidem apprehendens Christum ad justitiam. Non fit justus in seipso per insulam & inhærentem sibi justitiam. Manet peccator in justificatione, quatenus peccatum non aboletur in justificatione, sed in sanctificatione, ne regnet amplius in ipso. Rom. 6. v. 12. Non manet peccator, quatenus peccatum ipsi condonatur, ejusque veniam gratis propter Christum consequitur.

In justifi-  
catione ho-  
mo fit &  
non fit ju-  
stus, diver-  
so respectu.

QUARTA: *Fidem justificare ut ollam, ut scabiosam manum: juxta Calvinum lib. 3. Instit. Cap. II. §. 7. & Melanchthonem in locis Commun. titulo de Bonis operibus.*

RESP. Geminata calumnia DD. Orthodoxos oppugnant adversarii: una ex verbis interpolatis, altera ex scopo eorundem. Qui non est extenuare vim ac dignitatem fidei, sed declarare ejus naturam in justificatione. Fides justificat correlative & instrumentaliter. Correlative: sicut olla pecuniis referta hominem locupletat: ita Christus corde fideli comprehensus & conclusus nos justificat. Et sic-  
cut manus pauperis suscipit Eleemosynam: ita fides accipit & apprehendit justitiam Dei in Christo ad vitam æternam. Ita habent similia

Fides ju-  
stificat cor-  
relative &  
instrumenta-  
liter.

LOC.  
XVII.

ex mente authorum suorum. Aliò si referantur, detorquentur & corrumpuntur contra mentem eorundem.

**QUINTA:** *Solius fidei justificationem nobis esse communem cum priscis hæreticis, Simonianis, Valentinianis & pluribus aliis.*

Fides ea  
justificat  
quæ ope-  
rosa.

**RESP.** Negatur. Neque enim dicimus fidem ἀεργον, inertem & otiosam justificare: quod dogma fuit quorundam veterum; sed eam demum quæ est fides operis, hoc est operosa, per charitatem efficax. 1. Thess. 1. v. 3. Gal. 5. v. 6.

**SEXTA:** *Articulum de gratuita justificatione per solam fidem, tollere studium omne pietatis, tum quia gratia non consistit cum operibus, tum quia sola fides opera pietatis excludat.*

Quatenus  
gratia & fi-  
des exclu-  
dant una  
opera.

**RESP.** Id negamus, quin toto pectore detestamur cum Apostolo, Rom. 6. v. 1. & seqq. Utraque ejus ratio Sophistica est, ex fallacia id dicto secundum quid. Gratia non consistit cum operibus scilicet meritoriis. Rom. 11. v. 6. Et fides excludit opera, nempe quæ per modum meriti finguntur concurrere ad nostri justificationem. Rom. 3. v. 28. & seqq. absolute Gratia requirit, urget opera; & fides ea producit, ceu fructus debitæ gratitudinis ac novæ obedientiæ. Tit. 2. v. 12. 13. 14. Gal. 5. v. 6. Matt. 5. v. 16.

**LOGOMACHIAE** sunt:

**PRIMA:** *Vtrum Christus sit causa Principalis, an instrumentalis justificationis?*

Christus  
est causa  
justificati-  
onis prin-  
cipalis &  
instrumen-  
talis.

**RESP.** Utrumque rectè dicitur sano sensu. Est causa principalis: quia est unus cum Patre Deus, remittens peccata propter seipsum, hoc est, propter suam satisfactionem ac meritum. Matth. 9. v. 6. Est etiam causa instrumentalis: tum quia fuit servus Patris, ac minister non modo circumcisionis, sed etiam præputii in peragendo redemptionis negotio: Matt. 12. v. 18. Cap. 20. v. 28. Rom. 15. v. 8. tum quia pretio sanguinis veluti instrumento quodam eam perfecit. 1 Pet. 1. v. 18. 19.

SECUN-

SECUNDA: *An iustitia æqualis omnibus justificandis conferatur & obtingat?*

LOC.  
XVII.

RESP. Absolutè æqualis est omnium iustitia & justificatio: quatenus omnibus credentibus omnia peccata remissa, omnesque in Christo iusti censentur: Rom. 8. v. 1. cap. 3. v. 22. Actor 10. v. 43. comparatè tamen est inæqualis: quum aliis plura & graviora, aliis pauciora & leviora peccata condonentur. Luc. 7. v. 47. Ipsi quoque credentes ut dispares sunt fide, ita disparem quoque justificationis suæ sensum percipiunt. Rom. 4. cap.

Absolutè  
æqualis est.  
inæqualis  
compara-  
te.

TERTIA: *Sitne axioma Catholicum: Iustum sua fide vivere?*

RESP. Omnino est Catholicum, sive modum justificationis spectes, qui in V. ac N. T. idem est. Rom. 4. cap. sive etiam subjectum attendas, quod sunt omnes credentes adulti ex Iudæis & Gentibus, teste Apostolo Rom. 3. v. 22. Infantum ex parentibus fidelium genitorum, paulo diversa est ratio. Qui idem donum iustitiæ, etiam absque fide actuali participant; licet spiritu fidei minimè destituantur. Genes. 17. v. 7. Actor. 2. v. 38. 39.

Catholicum est  
modi &  
subjecti  
respectu.  
Infantum  
quæ sit ratio.

QUARTA: *An justificatio sit actus simpliciter indivisus?*

RESP. Equidem quoad Deum ejusmodi merito censetur: qui non aliqua duntaxat, sed omnia peccata nobis remittit propter Christum ejusque nos iustitia donat. Rom. 8. v. 1. cap. 5. v. 1. 9. 10. Tum etiam justificationem semel donatam credentibus, nunquam revocat aut rescindit. Rom. 11. v. 29. Sed quoad nos actus est divisus, non indivisus: qui sensum hujus gratiæ neque semper, imprimis in gravioribus tentationibus, nec non in peccatis contra conscientiam, neque pari efficacitatis gradu percipimus, Psal. 42. v. 6. 12. 2. Sam. 11. & 12. capp. Marc. 9. v. 23. 24.

Indivisus  
quoad  
Deum,  
quoad nos  
divisus.

Denique controversiæ Paralipomenæ aliæ sunt Socinianorum, aliæ Pontificiorum.

SOCINIANORUM.

SOCINIANORUM.

I. *An Deus ex absoluta gratia remittat nobis peccata, citra satisfactionem?*

A a a a

II. *An*

LOC.  
XVII.II. *An fides justificet proprie & per se?*III. *An homo non prius justificetur, quam se Christi Præceptis obedientem præstiterit?*IV. *An satisfactio & mors Christi nobis imputentur ad justitiam?*

## PONTIFICIORUM.

I. *An remissa culpa, etiam remittantur poenæ?*II. *An dentur satisfactiones sive propria, sive aliena, sed merè humana, pro peccatis?*III. *An quis certus esse possit certitudine fidei, de sui justificatione?*

Prima Sociniano-  
rum: *An  
Deus ex ab-  
soluta gra-  
tia nobis re-  
mittat pec-  
cata, citra  
satisfactio-  
nem?*

PRIMA: *An Deus ex absoluta gratia nobis remittat peccata, citra satisfactionem?*

Justificationem definiunt Sociniani, quæ Deus nobis peccata remittit, & nos vita æterna donat. Cujus definitionis vitia circa omnia genera causarum alibi observata sunt ac notata. Hic de causâ meritoria ac materiali præcipuè quæritur. Num Christi satisfactio & meritum sit causâ meritoria ac materialis nostræ justificationis? ut propter illud remittantur nobis peccata, ac donetur justitia ac vita æterna. Negant Sociniani, qui peccata nobis remitti ex absoluta DEI gratia, citra Christum & satisfactionem ipsius, asserunt: Socinus tractatu de justificatione, & lib. 3. de Servatore cap. 2. Ostorodius item Instit. suarum cap. 36.

Sociniani  
affirmant.

Orthodoxi  
negant.

37. ORTHODOXI autem remissionem peccatorum & nostri justificationem gratiæ DEI & satisfactioni Christi simul adscribunt tanquam causis subordinatis: illi ut causæ internæ, isti ut causæ externæ & materiali: ac constanter negant, cuiquam contingere Remissionem peccatorum, justitiam, ac vitam æternam ex absoluta DEI gratiâ, citra Christi satisfactionem. Etsi vero doctrina de Satisfactione Christi, nostrique per eam redemptione, Loco XII. De officio ipsius, copiosè explicata est, hic tamen aliter paulò consideratur; nempe quatenus in Iustificatione, nobis reipsa applicatur ac donatur. Quæ Theoria differt à priori, ut effectum à sua causa: eoque peculiarem sedem merito sibi vendicat.



Thesis Igitur Negans Orthodoxorum est: *Deum nobis non remittere peccata, ex absoluta gratia citra satisfactionem Christi.*

Κατασκευὴ Theseos Negantis Orthodoxæ.

Rationes  
Negantes  
Orthodoxa.

### Ex Natura Subjecti.

DEUS in Christo non remittit peccata ex absolutâ gratia, citra ejus satisfactionem. DEUS justificans est DEUS in Christo. Ergo. Utraque Propositio habetur in Scriptura. Major 2. Corinth. 5. v. 19. DEUS erat in Christo, mundum reconcilians sibi, non imputando eis offensas eorum. & v. 21. Fecit eum qui non novit peccatum, pro nobis peccatum; ut nos sceremus justitia DEI in ipso. Minor, Rom. 3. v. 24. 25. Justificantur gratis, ejus, scilicet DEI, gratia, per redemptionem factam in Christo Iesu, quem prestituit DEUS placamentum per fidem in sanguine ipsius. cap. 8 v. 3. 4. Quæ Legis erat impotentia, quum viribus esset destituta per carnem, id DEUS fecit, misso Filio suo, &c. ut justificatio Legis impleretur in nobis. & v. 33. 34. DEUS est qui justificat, quis est qui condemnet? Christus est, qui mortuus est.

Q. Deus  
justificans  
est Deus in  
Christo.

### Ex Natura Predicati.

I. Non Entis nulla sunt accidentia, nulla effecta. Atqui non datur absoluta DEI gratia, qua remittantur nobis peccata, extra Christum, & citra satisfactionem ipsius. Ergo. Minor tali Epilogismo adseruitur. Quæ gratia & ab æterno præparata in Christo, & in tempore proponitur, exhibetur & confertur in ipso & propter ipsum, illa non est absoluta, nec datur extra Christum & citra satisfactionem ipsius. Atqui gratia remissionis peccatorum ac salutis & ab æterno præparata in Christo: juxta dicta, 2. Timoth. 1. v. 9. Gratia data est nobis in Christo Iesu ante tempora seculorum. Eph. 1. v. 4. 5. Elegit nos in Christo ante jacta mundi fundamenta pro evdoxiâ voluntatis suæ. Iohan. 3. v. 16. Sic DEUS dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret: & in tempore proponitur, exhibetur & confertur in Christo & propter ipsum: sicut Scriptum est Matth. 3. v. 17. Hic est Filius ille meus, dilectus ille, in quo acquiesco. Iohan. 1. v. 16. ex plenitudine ipsius omnes accepimus gratiam pro gratia. Rom. 3. v. 24. 25. Justificantur gratis, ejus gratia per redemptionem factam in Christo Iesu, quem prestituit DEUS placamentum per fidem in sanguine ipsius.

Q. nulla  
datur abso-  
luta Dei  
gratia, citra  
satisfactio-  
nem Chri-  
sti.

LOC.  
XVII.

Q. nulla est  
remissio si-  
ne sangui-  
nis effusio-  
ne.

II. Si nulla est remissio sine sanguinis effusione, nulla est remissio citra Christi satisfactionem. Verum Prius. Ergo & posterius. *Primum assumptum* tradit Apostolus; Hebr. 9. v. 22. *Abque sanguinis effusione non fit remissio*, scilicet peccatorum; nempe nec ceremonialis absque effusione sanguinis pecudum, neque realis absque effusione sanguinis Christi. *Consequentia Majoris* gemina ratione fulcitur & claret. *Vna* est: quia sanguinis effusione in V. T. adumbrat sanguinem Christi tanquam typum; cui in N. T. effusio sanguinis Christi, seu antitypum respondet. Hebr. 9. v. 1. & seqq. cap. 10. v. 1. & seqq. *Altera*; quia non alia sanguinis effusio intelligitur, quam quæ est expiatoria peccati & satisfactoria pro eo; Matth. 26. v. 28. 1. Petr. 1. v. 19. 1. Ioh. 1. v. 7. Hebr. 10. v. 4. 5. & seqq.

Q. nulla sa-  
lus, aut salu-  
ris promissio  
citra  
Christum.

III. Remissio peccatorum ex absoluta gratia citra Christi satisfactionem, pollicetur ac addicit homini peccatori salutem citra Christum. Atqui nulla est salus, nulla etiam promissio salutis citra aut extra Christum. Ergo. *Minor* certa est. De salute; Aët. 4. v. 12. *Non est in alio quoquam salus*. De promissione salutis, 2. Cor. 1. v. 20. *Omnes DEI promissiones in Christo sunt Etiam & Amen*. *Major* negari non potest. Si quidem *μακαρις* & salus illius esse dicitur, cui remissa sunt peccata: Psal. 32. v. 1. 2. Rom. 4. 5. 6. 7. Cui igitur contingit remissio peccatorum citra satisfactionem Christi, eidem salus quoque contingit citra Christum & satisfactionem ipsius.

Q. R. P.  
quæ in Eu-  
angelio of-  
fertur facit  
ad demon-  
strationem  
iustitiæ  
vindicatri-  
cis.

IV. Remissio peccatorum ex absoluta gratia, citra satisfactionem, non facit ad demonstrationem iustitiæ vindicatricis, nec gloriam iusti ac severi iudicis illustrat. Remissio peccatorum, quæ credentibus offertur & confertur per Euangelium, facit ad demonstrationem iustitiæ vindicatricis: illustrat gloriam iusti ac severi iudicis DEI. Ergo non fit ex absoluta gratia, citra satisfactionem. *Major* per se manifesta est. Neque enim dici potest actus iustitiæ propriè loquendo, sed tantum gratiæ, dominii ac absolutæ potestatis: argumento loci Rom. 9. v. 15. 18. *Minorem* statuit Apostolus Rom. 3. v. 25. 26. *ad demonstrationem iustitiæ suæ, propter dissimulationem peccatorum, quæ antecesserunt, DEO illa tolerante; ad demonstrationem iustitiæ suæ, præsentis tempore: ut sit*, hoc est, agnoscatur ipse iustus. Hic iustitiam vindicatricem intelligi patet. I. ex causa antecedente: quæ fuit placamentum in sanguine ipsius, v. 25. sive propitiatio pro peccatis per sanguinem ipsius. 1. Iohan. 2. v. 2. II. ex actu formali; quod proprio Filio non pepercit; sed pro nobis omnibus tradidit eum. Rom. 8. v. 32. III. ex oppositis typis; in quibus ut non fuit realis expiatio peccatorum: ita nec singularis aliqua iustitiæ divinæ demon-

demonstratio. v. 25. 26. IV. ex descriptione hujus Justitiæ, quod sit  
 ἡ ἀγάπη τῆς δικαίας κηρύττης 2. Thess. I. v. 5. LOC. XVII.

Antithesis Affirmans Heterodoxorum est: *Deum nobis remittere peccata ex absoluta gratia, citra Christi satisfactionem.*

Ἀνασκευὴ Antitheseos Affirmantis Heterodoxæ.

Rationes  
 Affirmantes  
 Heterodoxæ.

Ex Natura Prædicati.

I. A Natura Remissionis: *Quod remittitur nobis à DEO, pro eo DEO non satisficit. Peccata nobis remittuntur à DEO. Ergo. Minor est extra controversiam. Major probatur. I. quia Remissio duobus actibus continetur: videlicet ut debitor per eam solvatur obligatione: & creditor sibi satisfieri nolit. II. quia Matth. 18. remissio peccatorum figuratur similitudine Regis, remittens servo debitum, absque omni satisfactione. III. quia hanc DEI remissionem imitari debemus. Ephes. 4. v. 32. quod & in oratione Dominica de nobis profitemur. Matth. 6. v. 15. Sed nos jubemur remittere proximo absque satisfactione aut compensatione aliqua Matth. 18. v. 35. Luc. 6. v. 37. Ergo. RES P. Major falsa est. Contradicit enim Apostolo Hebr. 9. v. 22. & Rom. 3. v. 25. Prima ratio datur de Remissione absoluta. In conditionata secus res habet: ubi sufficit, si debitor non satisficiat; & tamen solvatur obligatione: licet creditor aliunde requirat, vel etiam ex se præstet satisfactionem, propter ordinem justitiæ. Secunda extenditur ultra scopum comparantis; qui est docere; DEUM ex gratuita misericordia nobis remittere peccata, absque omni satisfactione nostra. Satisfactio aliena Christi, Sponsoris nostri, non negatur, sed implicite subintelligitur, secundum Euangelium. Est enim Filius ille Regis, in quo solo misericordia nobis parata est & exhibetur. Tertia habet fallaciam à dicto secundum quid. Certè debemus imitari remissionem divinam, sed quæ est in Christo: quod disertè additur, v. 32. In Christo autem DEUS nobis remittit absque omni satisfactione nostra; non tamen ipse.*

Q. peccata  
 nobis re-  
 mittantur à  
 Deo.

II. A Natura gratiæ: *Gratia DEI est merè gratuita: & qua DEUS gratificatur, ea ex mera liberalitate sua largitur. Sed remissio peccatorum est gratia sive gratia opus, eamque DEUS peccatoribus credentibus gratificatur. Ergo. Minor expers est questionis. Major demonstratur. I. à descriptione gratiæ, Rom. 3. v. 24. & cap. 9. v. 15. 18. II. ab ejus opposito, Rom. 11. v. 6. III. à fine: qui est misericordia ac liberalitatis gloria, 1. Cor. 4. v. 7. IV. à*

Q. R. P. sit  
 gratiæ o-  
 pus, quam  
 Deus grati-  
 ficetur.

LOC.  
XVII.

*facere gratia in N. T. in quo promisit DEUS, se pro ingenti bonitate sua, remissurum nobis peccata citra satisfactionem. Jerem. 31. v. 31. & seqq. Hebr. 8. v. 8. & seqq.* RESP. In *Majore* recurrit fallacia à dicto secundum quid. Gratia justificans est merè gratuita, & purè liberalitatis actus, quoad nos ac satisfactiones nostras. Eph. 2. v. 8. 2. Tim. 1. v. 9. Tit. 3. v. 5. Quoad Christum ejusque satisfactionem, non item: utpote quæ ei diserte subordinatur, Rom. 3. v. 24. 25. Ioh. 3. v. 16. & passim. Licet vero absoluta dici possit à priori, quod causam nullam habeat, DEI voluntate superiorem; à posteriore tamen absoluta non est, sed conditionata, in Christi satisfactione fundata: in quo solo DEI Patris *evdokia* conquiescit. Matth. 3. v. 17. cap. 12. v. 18. Ex his *Ratiuncula* contrariè facile diluuntur. *Descriptio* gratiæ prior ponit satisfactionem Christi, quia placamenti meminit; altera implicite eam continet. *Oppositio* ubique institur inter DEI gratiam & nostrum meritum: non verò etiam satisfactionem Christi. Finis remissionis peccatorum non est simplex, sed geminus: videtur laus misericordiæ divinæ ex gratuita liberalitate: & simul justitiæ, ex condemnatione peccati nostri in Christo dimanans. Rom. 3. v. 25. 26. Postremo *Fædus gratiæ*, cujus promissio proponitur, Jerem. 31. complementum autem Hebr. 8. ostenditur; Christum ac satisfactionem ejus evidenter complectitur. I. quia basis ejus ac fundamentum est semen illud mulieris, Genes. 3. v. 15. & Abraham, cap. 22. v. 18. II. Quia refertur ad dies Messiae in N. T. nec non ad sanguinem N. T. fundendum pro nobis in Remissionem Peccatorum. Matth. 26. v. 28. III. Quia Apostolus Hebr. 8. 9. 10. de Christi Sacerdotio ac Sacrificio, eaque quam in cruce peregit expiatione, totum hoc N. T. mysterium interpretatur.

Q. Deus remittit peccata, & gratiam faciat peccatoribus.

III. A Natura Satisfactionis: *Qui satisfactionem accepit pro peccatis non remittit peccata; nec peccatoribus gratiam facit. Sed DEUS remittit peccata, & gratiam facit peccatoribus.* Ergo. Ratio Majoris est: quia vera & plena satisfactio est Remissioni contraria, quoad formam, causam impulsivam, finalem, atque etiam effectum. Ergo ambæ simul consistere non possunt. *Qui enim remittit nihil exigit aut accipit; cui satisfit, utrumque facit.* Remissio est liberalitatis ac gratiæ, ejusque laudem parit: satisfactio hujusque acceptio, severitatis ac justitiæ opus est ac commendatio. Illa parit debitori: hæc punit, multat, & perdit. RESP. Major vera est de satisfactione propria: quam ipse debitor pro se præstat. De aliena Sponsoris, imprimis qui ex gratia datur à creditore, negatur tum Major, tum ejus probatio. Spiritus S. in Scriptura DEI gratiam & Christi meritum componit ut subordinata, Rom. 3. v. 24. 25. 2. Timoth. 1. v. 9. 10. Iohan. 3. v. 16. Nefas igitur ea opponere, & inter se committere tanquam contraria.

SECUNDA:

SECUNDA: *An Fides justificet propriè & per se?*

Inter causas justificationis censerì, ac habendam esse Fidem, dubium est nemini. Sed de genere causæ ac modo causationis mira est sententiarum discrepantia. PONTIFICII volunt esse causam disponentem, inchoantem, & sine qua non: quæ non tantum disponat ad justitiam, sed etiam ipsam justificationem inchoet, adeoque necessaria sit, ut absque ea retineri nullo modo possit: licet sola ad justificationem minimè sufficiat: Concil. Trident. sess. 6. cap. 8. Bellarm. lib. 1. de Justific. cap. 1. & seqq. ac alibi. SOCINIANI contendunt Fidem esse causam adjuvantem justificationis, & sine qua non. Quod sic declarant: *Deum consiluisse neminem justificare, nisi per fidem in Christum: Non quod fides virtutem efficiendi justitiam ac vitam in se contineat: sed quod censeatur talis per gratiam DEI acceptilationem; qua visum ei reputare fidem, pro perfecta justitia, sive pro perfecta legis impletione; hæc secus quam olim sub fœdere legali, perfecta legis obedientia erat universalis illa justitia, ex qua pendebat vita.* Ita Socinus in Miscell. & de Servatore passim: Smalcius in Disputatione contra Franzium; & ante utrumq; Servetus lib. 2. de Lege & Evangelio. Postremo Arminius, Bertius, Vorstius, & tota secta Novatorum de justificatione fidei idem prorsus credunt, ac docent. Omnibus hisce commune est id, quod Justificationem propriè & per se attribuant Fidei: utpote quæ sit ipsa justitia. Sed Pontificii partialem solum & inchoatam justitiam agnoscunt in fide; cui proinde per Synecdochen integri pro membro eam transcribunt. Sociniani vero, & cum his Novatores, justitiam totalem & perfectam, ex gratuita DEI acceptilatione, in fide collocant; ut non alia sit immediata ac formalis justitia, qua justus sumus coram DEO, quam fides nostra: ut Vorstius; sive ut justificatio sit universalis affectio fidei, quemadmodum P. Bertius loquitur. ORTHODOXI contra magno consensu docent: Fidem esse causam organicam ac instrumentalem justificationis; eique tribui justificationem in Scriptura non propriè & per se: quasi sit ipsa justitia, qua coram DEO justus sumus: vel quasi aut sua dignitate, aut DEI indulgentia eam mereatur in totum, vel ex parte: sed impropriè ac metonymicè; quatenus obiectum fidei, quod est causa principalis Justificationis, propriè justificat: hujus verò effectum instrumento fidei adscribitur. Atque istud est quod dici solet in Scholis Theologicis, fidem justificare relativè & organicè. Relative: quia correlatum fidei, nimirum obedientia, satisfactio ac meritum Christi, fide apprehensum justificat; organicè autem; quia fides

Secunda  
Sociniano-  
rum: *An  
Fides justi-  
ficet propriè  
& per se?*  
De Fidei  
causalitate  
in Justifi-  
catione  
sententia.  
Pontificio-  
rum.  
Sociniano-  
rum.

Ortho-  
doxorum.

des ceu manus quædam, justitiam imputatam accipit sibi que ad salutem applicat.

Theſis Igitur Negans Orthodoxorum eſt : *Fides non juſtificat propriè & per ſe.*

Rationes  
Negantes  
Orthodoxæ.

*Kataconon* Theſeos Negantis Orthodoxæ.

Ex Natura *Subjecti*.

Q. fides  
nec habi-  
tualiter,  
nec actualiter juſti-  
ficat.

I. Quod non juſtificat vel habitualiter ut qualitas, vel actualiter ut opus aliquod, id non juſtificat propriè & per ſe. Fides neutro modo juſtificat. Non habitualiter: quia habitus ille eſt legis, lege imperatus, tanquam virtus interna primæ tabulæ. Sed fides juſtificat abſq; lege, Rom. 3. v. 21. Nec actualiter; quia actus fidei qua actus, h. e. fiducialis aſſenſus eſt opus Legis. Fides vero juſtificat abſque operibus Legis, Rom. 3. v. 28. Gal. 2. v. 16. Ergo. *Major* conſtat ſufficiente modorum enumeratione. Nam qui alii ſunt aut eſſe poſſunt modi, non efficiunt propriam & per ſe ſic dictam juſtificationem.

Q. fides  
eſt organum acci-  
piendæ juſtitia-  
& juſtificationis.

II. Organum accipiendæ juſtitia- & juſtificationis, non eſt ipſa juſtitia; nec propriè & per ſe juſtificat. Fides eſt organum accipiendæ juſtitia- & juſtificationis. Ergo. *Major* per ſe patet. Siquidem differunt ut res & rei medium, ut ſubjectum occupans & adjunctum occupatum. *Minor* triſariam evincitur. I. ex actu instrumentali: qui eſt accipere donum juſtitia- Rom. 5. v. 17. & remiſſionem peccatorum Actor. 26. v. 18. recipere Chriſtum ut donum Patris Iohan. 1. v. 12. cap. 4. v. 10. & noſtram juſtitiam Jerem. 23. v. 6. recipere promiſſionem gratia- de Chriſto 1. Timoth. 1. v. 15. apprehendere vitam æternam 1. Timoth. 6. v. 12. II. ex Phraſeologia Scripturæ de hoc actu: qua dicimur juſtificari ex fide, Rom. 1. v. 17. cap. 3. v. 30. cap. 9. v. 30. per fidem, Rom. 3. v. 22. 25. 30. Eph. 2. v. 8. in fide, Hebr. 2. v. 4. Gal. 2. v. 20. fide, Rom. 3. v. 28. cap. 5. v. 1. ubi eſt ablativus instrumenti. III. ex ſubordinatione cauſarum juſtificationis ad eundem effectum: quæ eſt Rom. 3. v. 24. 25. Cauſæ illæ ſunt; D E U S: Gratia D E I; Redemptio Chriſti, qui factus eſt placamentum in ſanguine ſuo: Fides; Imputatio juſtitia-; quæ juſtificandi verbo ſignificatur: & Demonstratio Juſtitia- D E I ad gloriam ipſius; quæ omnes ſibi ſubordinantur: ut cum natura rei, tum ſeries diſpoſitionis oſtendit. Hic fides non poteſt aliam quam instrumenti notionem ſuſtinere. Quæ ſola ex parte quidem noſtra, ceu conditio participandæ redemptionis requiritur; & verò tum hic, tum in ante-



antecedentibus & consequentibus, instrumentaliter nobis describitur. Confer versus 22. 25. 26. 27. 28. 30.

LOC.  
XVII.

III. *ὑπόστασις* separandorum & invisibilium ἐλεγχῶ non justificat propriè & per se, Fides est *ὑπόστασις* sperandorum & invisibilium ἐλεγχῶ. Ergo. *Minor* continet definitionem sive descriptionem fidei; quam tradit Apostolus Hebr. I. v. I. *Ratio Majoris* est: quia justitia, qua justificamur & iusti sumus, propriè est ipsum bonum speratum ac invisibile. Sed hypostasis, elenchos non est ipsum bonum speratum ac invisibile. Ergo hypostasis, Elenchos propriè non justificat. Atque hinc est quod hoc ipso capite justitia à fide distinguitur. v. 7. & justificatio quæ est per fidem, ad actum instrumentalem passim revocatur.

Q. Fides  
*ὑπόστασις*  
sperando-  
rum, & in-  
visibilium  
ἐλεγχῶ.

IV. Quod est imperfectum, non justificat propriè & per se, sive ex natura sua, sive per gratuitam DE I acceptilationem. Fides in hac vita est & manet imperfecta. Ergo. Utraque Propositio distinctè confirmanda est. *Major*: quod justificat propriè & per se habet justitiam universalem: de qua sola hic sermo. Sed quod imperfectum est habet justitiam universalem: vel ex sua natura, quia deest ei omnimodo conformitas cum norma justitiæ in lege; vel per gratuitam DE I acceptilationem. I. quia iudicium DE I est secundum veritatem. Rom. 2. v. 2. II. quia in gratuita justificatione DE I demonstrat justitiam suam. Rom. 3. v. 25. 26. Non igitur imperfectam justitiam pro perfecta acceptat. III. quia nullibi testatur verbo suo, quod fidem nostram velit esse, censere, aut accipere pro nostra justitia: sed quod Christum fecerit nobis Justitiam, I. Corinth. I. v. 30. & quod ipse sit Jehova justitia nostra, Jerem. 23. v. 6. quo nos fiamus Justitia DE I in ipso, 2. Cor. 5. v. 21. *Minor* faciliè conficitur; non modo autoritate Scripturæ, quæ etiam sanctissimos imperfectionis suæ convincit. Matth. 8. v. 26. cap. 14. v. 31. cap. 15. v. 28. cap. 16. v. 8. Luc. 17. v. 5. Rom. 1. v. 17. I. Corinth. 13. v. 9. 2. Cor. 5. v. 7. I. Iohan. 1. v. 8. Verum etiam testimonio conscientiarum singulorum fidelium: qui quotidie multiplicis fidei defectus in se ipsis observant, & serio deplorant: Exemplo illius de quo Marc. 9. v. 24.

Q. fides in  
hac vitâ est  
imperfecta.

### Ex Natura Prædicati.

I. Quod propriè & per se justificat, id propriè & per se imputatur ad justitiam. Fides propriè & per se non imputatur ad justitiam. Ergo. *Major* est Apostoli: qui pro æquipollentibus sumit & habet, Justificare & justitiam imputare. Rom. 4. v. 2. 3. 4. & seqq. insuperque ex natura rei demonstrari potest. *Minor* triplici Epilogismo confirmatur. I. Pro-

Q. fides  
propriè &  
per se non  
imputatur  
ad justiti-  
am.

LOC.  
XVII.

priè & per se imputari ad justitiam dicitur secundum Euangelium, quando justitia, quæ non inest, gratis tribuitur & adscribitur. Patet argumento locorum Rom. 4. v. 4. 5. 2. Corinth. 5. v. 21. Philem. v. 18. & alibi. Fides inest cuique credenti; & ab eo denominationem fortitur. Rom. 4. Heb. 11. Ergo. II. Iustitia quæ imputatur est justitia universalis: per quam absoluti à peccatis acceptamur ad vitam æternam. Rom. 1. v. 17. Fides propriè sumta non est justitia universalis, sed particularis, tanquam virtus primo Decalogi præcepto imperata: quod satis liquet vel ex uno illo loco, qui est 1. Corinth. 13. v. 13. Ergo. III. Iustitia nobis imputatur absque operibus: ut Paulus docet Rom. 4. v. 5. 6. Fides propriè sumta non imputatur nobis absque operibus: tum quia sub genere operum propriè continetur: tum quia ab ipsis adversariis non aliter quam ut opus Euangelium consideratur. Ergo.

Q. fides  
non sit ipsa  
justitia.

II. Quod non est ipsa justitia, non justificat per se. Fides non est ipsa justitia. Ergo. *Major* patet. *Minor* sic probatur: Quod est ex fide, per fidem, & fidei, id non est ipsa fides. Iustitia est ex fide, per fidem, fidei. Ergo. *Major Epilogismi* nititur Canone certissimæ veritatis: Quod nihil possit esse causa & effectum ejusdem: nec simul esse subiectum occupans & adjunctum occupatum. *Minor* traditur in Scriptura, idque variè. Rom. 1. v. 17. *Iustitia ex fide in fidem*, cap. 3. v. 22. *Iustitia Dei per fidem*, cap. 9. v. 30. *Gentes apprehendunt justitiam, qua est ex fide*, cap. 10. v. 6. *Quæ ex fide est justitia, ita dicit*, Phil. 3. 9. *Habens Iustitiam, qua est per fidem Christi: id est justitiam qua est ex Deo per fidem*, Hebr. 11. v. 7. *Hares Iustitia qua est ex fide*.

Q. fides  
non est  
Christus  
eiusque  
obedientia.

III. Iustitia nostra est Christus Iesus, cum suâ obedientia, satisfactione ac merito: extra quem non magis justitia, quam salus aut vita esse potest. Fides nostra non est Christus Iesus: aut ejus obedientia, satisfactio, ac meritum. Ergo. *Major* testatissima est in Scriptura V. & N. T. Jerem. 23. v. 6. Esa. 53. v. 11. Matth. 20. v. 28. cap. 26. v. 28. Act. 4. v. 12. Rom. 5. v. 9. 10. 19. 1. Cor. 1. v. 30. 2. Cor. 5. v. 21. Gal. 3. v. 13. 14. 1. Petr. 2. v. 24. 1. Iohan. 1. v. 7. *Minor* quoque per se evidens: quia fides fertur in Christum, tanquam proprium suum objectum. Rom. 4. v. 25. cap. 10. v. 9.

Antithesis Affirmans Heterodoxorum est: *Fidem Iustificare propriè & per se.*

Rationes  
Affirmantes  
Heterodoxa.

Ἐναντιθεσὶς Affirmantis Heterodoxæ.

Ex

## Ex Natura Subjecti.

LOC.  
XVII.

I. Cui Iustificatio & salus tribuitur in Scriptura, id propriè & per se iustificat. Fidei utraque tribuitur. Ergo. Ratio Majoris est : quod dici de aliquo requirit inesse. Minor evidentior ac certior est, quam ut probari debeat. Inspiciantur loca, Matth. 9. v. 2. Luc. 7. v. 50. Rom. 3. 4. 5. capp. Gal. 2. & 3. capp. Ephes. 2. v. 8. Phil. 3. v. 9. Hebr. 11. & passim. RES P. Major non habet dici de omni, sive non est vera universaliter. Datur de causa efficiente principali. De Instrumentali sive interna, sive externa, qui idem asserit, non modo ordinem ac distinctionem causarum subordinatarum confundit; sed etiam quod Dei, quod Christi proprium est, & ex pretio ejus sanguine fluit, creaturis, externis elementis, atque etiam ipsi homini transcribit. Quod dicitur de aliquo in Scriptura, omnino ei inesse oportet : sed secundum illum modum, quem ipsamet docet ac definit. Modus autem iste non in propria aliqua efficientia Iustitiæ imputatæ; quasi eam fides nostra operetur atque efficiat; sed in fiduciali ejus apprehensione ac applicatione consistit; prout hactenus docuimus.

Q. fidei  
tribuitur  
Iustificatio  
& salus.

II. Per quod purgantur corda nostra à peccatis, & nos placemus Deo, id propriè & per se Iustificat. Atqui fides illud est, per quod purgantur corda nostra à peccatis, & nos placemus Deo. Ergo. Major negari non potest: quia iustificatio est nostri cum Deo reconciliatio per remissionem peccatorum. Minor exstat duobus præcipuè locis: Actor. 15. v. 9. & Hebr. 11. v. 6. ubi & ratio causalitatis declaratur : videlicet quia per fidem accedimus ad Deum, credentes tum existentiam ipsius, tum etiam veritatem promissionum ejus. RES P. Aut sunt quatuor termini in argumento propter ambiguitatem medii, aut neganda est Minor, juxta statum quæstionis, de fide propriè & per se accepta. Quo modo neutro locorum citatorum sumitur. Actor. 15. v. 9. fidei organicè solum tribuitur, quod sanguinis Christi proprium est 1. Iohan. 1. v. 7. Hebr. 9. v. 14. utpote quæ accipit Justitiam Christi, quâ purgamur à peccatis nostris. Hebr. 11. v. 6. dicimur Deo placere per fidem, haud aliter, quam etiam per fidem iustificamur: quod fit dum promissionem Evangelii de gratuita remissione peccatorum fide amplectimur. Sicut & sequentia declarant: quæ non Legaliter, sed Evangelicè intelligenda sunt.

Q. per fidem  
purgantur  
corda, &  
placemus  
Deo.

III. Quibus secundum fidem suam conferuntur beneficia non modo corporalia, sed etiam spiritalia, ii fide iustificantur propriè & per se. Atqui omnibus credentibus secundum fidem suam conferuntur beneficia. Ergo. Minor est ipsius Scripturæ Matth. 9. v. 29. cap. 15. v. 28. Luc. 7. v. 50. Major confitatur æquipollentia Phrasium, & Emphasi Propositionis κατὰ. RES P. Major est falsa. Nimirum quia ista non æquipollent, ac ne consentiunt quidem,

Q. secundum  
fidem  
conferantur  
beneficia  
corporalia &  
spiritalia.

LOC.  
XVII.

dem, sed revera pugnant. Beneficia conferre secundum fidem, est ea conferre cum conditione fidei, sub qua promissa sunt in verbo. Justificare autem fide propriè & per se, adversariis est ipsam fidem habere pro Justitia, & sic eam credenti ad Justitiam imputare. Istic fides accipit beneficia sive corporalia sive spiritualia: quæ tamen non ipsa, sed virtus Christi efficit. Hic ipsa fides dicitur esse nostra Justitia, eamque efficere, saltem æstimatione Dei.

### Ex Natura Subjecti.

Q. Fides  
propriè  
imputetur  
ad justitiam.

I. *Quod propriè imputatur ad Justitiam, id justificat propriè & per se. Fides propriè imputatur ad justitiam. Ergo. Major est extra controversiam. Minor ἀντιλεξεί traditur in Scriptura; ut eam qui negat, Scriptura velut in os contradicat. Loca sunt: Genes. 15. v. 6. Credidit Abraham Deo, qui imputavit ei illud, scilicet rō credere, in justitiam. Rom. 4. v. 3. idem repetitur, & additur, v. 5. qui credit in eum, qui justificat impium, ei imputatur fides sua ad justitiam, v. 9. Dicimus Abrahamo imputatam fuisse fidem ad justitiam. v. 23. 24. Non scriptum est, propter eum solum; quod hoc imputatum fuerit ei, sed etiam propter nos, quibus futurum est ut imputetur, iis nimirum: qui credunt. Sic Gal. 3. v. 6. Iacobi 2. v. 23. ubi verba priora ex Genesi recurunt. Quibus omnibus in locis nulla justa ac necessaria causa est admittenda improprietatis, aut improprie attributionis. R E S P. Negamus Minorem: quæ nec ἀντιλεξεί, quod Adversarii asserunt, nec κατὰ συναπολόγησιν existat in Scriptura; aut ex ea deduci potest. Non priore modo; duplici de causa. I. quia nullibi additur particula controversa propriè aut per se. II. quia ubique additur, quod fides imputata sit Abrahamo, imputetur credenti aut credentibus ad justitiam: non autem simpliciter asseritur, Fidem aut esse justitiam, aut pro ea reputari. Nec posteriore modo ob rationes in κατὰ κενῶ supra expositas. I. quia fides in Justificatione se habet relativè & organice. II. quia imputari hic dicitur, quod non inhæret. III. quia justitia, quæ imputatur diversa est & distinguitur à fide. IV. quia Justitia imputatur absque operibus: atque ita absque fide quatenus est opus. V. quia fides imputatur ad Justitiam, dum Justitia nobis imputatur per fidem: prout Apostolus æquipollenter rem declarat. Rom. 4. v. 5. 6. & cap. 3. v. 22. Omnes istæ ac singulæ istæ causæ & justæ & necessariae sunt ad statuentdam improprietatem sive impropriam attributionem. Etenim quod subjecti est occupantis de ad, uncto occupato non nisi improprie & metonymicè usurpatur. Et effectum causæ principalis non adscribitur instrumentali primò, propriè aut per se, terminis citra ambiguitatem intel-*

intellectis, hoc est, ita ut virtuti ejus dignitati aut merito, sive propriè, sive per acceptilationem sic dicto tribuatur.

II. Si imputatio fidei ad justitiam, qua propriè sic dicitur, imputationi justitiæ qua Christi dici solet, non repugnat, utraque rectè asseritur & adstruitur. Verum prius. Ergo & posterius. Ratio prioris assumpti est, quod diverso modo ac ordine imputantur. Fides quidem immediate ac formaliter: at justitia sive meritum Christi, mediatè & effectivè. Nam quia fides obedientiam & satisfactionem Christi apprehendit, tanquam causam efficientem seu meritoriam justificationis: hinc adeò fit, ut fide nobis ad justitiam imputata, consequenter etiam ipsa Christi satisfactio nobis imputetur. RESP. Argumentum hoc est Novatorum, qui satisfactionem Christi pro peccatis nobiscum agnoscunt, vel saltem agnoscere videri volunt. Sed Assumptum ex mente Scripturæ falsum est. Ratio autem apertè petit principium; sumens id quod est in quæstione; nempe fidem propriè imputari ad justitiam, & hinc duplicem propriæ imputationis modum confingens. Atqui hypothesis Principalis hæcenus destructa fuit. Modi igitur illius nulli esse possunt. Nam non entis nulla sunt accidentia. Insuper modi illi, I. novi sunt, & Scholis Theologicis incogniti. II. Contrarii non subordinati: quia fides propriè est opus. Nullum autem opus subordinari potest satisfactioni ac merito Christi. III. etiam absurdi. Si enim fides imputatur ad justitiam, quatenus Christi justitiam apprehendit, utique impropriè & instrumentaliter tantum imputatur: propriè autem imputatur Christi justitia ac meritum.

Q. imputatio Fidei ad justitiam propria, non repugnet imputationi justitiæ Christi.

TERTIA: An homo non prius justificetur, quam se Christi præceptis obedientem præstiterit?

Tertio Sociniano- rum: An homo non prius justificetur, quam se præceptis Christi obedientem præstiterit?

Agitur hic de subiecto justificationis: cujusmodi illud sit, & quomodo consideretur à Deo justificante? Sociniani aliquando in genere docent: Subjectum illud esse hominem credentem sive confidentem. alias in specie declarant. Esse eum qui se Christo obedientem præstiterit; & confidendo, sperando ac diligendo observavit mandata ipsius: idque aliquo jam tempore ante justificationem. Nempe ut habitum fidei & obedientia interea sibi acquirere potuerit, eundemque revera obtineat. Hanc fidem vocant causam sine qua non justificationis: utpote sine qua tanquam conditione præcedente nemini obtingat justificatio. Causam efficientem principalem aut impulsivam meritoriam esse disertè negant. Socinus tractatu de Justificatione: Smalcicius Disput. IV. contra Franzium, & alii. Novatores maxime autem Vorstius non longe abeunt ab hoc commento: quantumvis illud involvant

Sociniani affirmant.



LOC.  
XVII.Orthodoxi  
negant.

volvant & incrustent suis quibusdam phrasibus & coloribus. *Orthodoxi* duos grandes & periculosos errores notant in opinione hæreticâ. Prior est ratione termini à quo: quod non agnoscunt justificationem impii, Rom. 4. v. 5. reconciliationem peccatoris, Cap. 5. v. 10, vivificationem mortui in peccatis, Coloss. 2. v. 13. Alter est ratione termini ad quem: quod dum maximè cum Scriptura fatentur, justificari credentem, sive eum qui est ex fide Jesu, ut est Roman. 4. v. 5. Cap. 3. v. 26. tamen sensum Scripturæ depravant: fidem transformantes in obedientiam operum, eamque priorem statuantes justificatione, non solum ordine & causalitate, sed etiam tempore. Contra docent *ORTHODOXI*: Hominem quando justificatur in se & naturâ suâ esse impium, peccatorem, omni justitia vacuum; qui nec bona opera, nec ullas dispositiones præparatorias à libero arbitrio adferat, aut adferre possit ad sui justificationem. At secundum gratiam Dei, quæ est in Christo, considerari ut credentem, qui fide accipiat remissionem peccatorum & justitiam imputatam; denique autem justificatus ex eadem fide opera novæ obedientiæ edat ac producat. Juxta illud vulgatum Augustini: *Bona opera sequuntur justificatum, non præcedunt justificandum.*

Thesis igitur Affirmans Orthodoxorum est: *Hominem prius justificari, quam se Christi præceptis obedientem præstiterit.*

κατὰ τὸν Θεσeos Affirmantis Orthodoxæ.

Rationes  
Affirmantes  
Orthodoxæ.

### Ex Natura Subjecti.

Q. justificatur ut impius, peccator.

Qui justificatur ut impius, peccator, mortuus in peccatis & offensis, hostis ac inimicus Deo; ille prius justificatur, quam se Christi præceptis obedientem præstiterit. Sed quicumque justificatur secundum Evangelium, justificatur ut impius, peccator, &c. Ergo. *Major* vel sola antithesi est manifesta. Qui enim justificatur, postquam se aliquandiu jam Christi præceptis obedientem præstitit, ut impius, peccator, justificari nequit. Veritas *Minoris* demonstratur I. apertis Scripturæ testimoniis. Rom. 4. v. 5. *Credit in eum qui justificat impium.* Cap. 5. v. 10. *Quum inimici essemus, reconciliati fuimus Deo per mortem filii ejus.* Coloss. 2. v. 13. *Vos mortuos in offensis vivificavit, vobis condonatis omnibus offensis.* Tit. 3. v. 3. 4. 5. *Eramus quondam & nos amentes, rebelles, &c. Sed servavit nos ex sua misericordia, non ex operibus justis, quæ fecerimus nos.* II. ex serie disputationis Paulinæ. Rom. 1. 2. 3. capp. ubi gratuitam justificationem



tionem per fidem, ex universali ac totali naturæ humanæ corruptione immediatè concludit. III. ex nobilioribus exemplis justificationis in Scriptura: Raabæ, Jos. 2. Jac. 2. Davidis, 2. Sam. 12. Menassis, 2. Chron. 33. Mulieris peccatricis, Luc. 7. Pauli, Actorum. 9. & 1. Tim. 1. ac aliorum: qui certè omnes ut impii & peccatores justificati fuere.

### Ex Natura Prædicati.

I. Qui justificantur per reconciliationem cum Deo, remissionem peccatorum, & imputationem justitiæ, ut impii & peccatores justificantur, etiam priusquam obedientiam Christi præceptis præstent. Sed quotquot omnino justificantur, eum in modum justificantur. Ergo. *Minorem* ne adversarii quidem negaverint: cum ab hisce actibus formalibus justificatio describatur. Rom. 4. v. 6. 7. Cap. 5. v. 1. & seqq. 2. Cor. 5. v. 19. *Major* sua luce claret. Quippe reconciliatione cum Deo opus est hostibus ipsius; remissione peccatorum iis, qui peccarunt: justitiæ imputatione illis, qui ea destituuntur.

Q. iustificantur per reconciliationem cum Deo. Remissionem peccatorum & imputationem justitiæ.

II. Qui justificantur gratis absque operibus, non justificantur postquam opera obedientiæ aliquandiu jam præstiterunt. Sed peccatores credentes justificantur gratis absque operibus ut est Roman. 3. 4. Gal. 2. 3. capp. Ergo. *Major* accipienda est non solum de justificatione universali, in prima conversione: sed etiam de justificatione particulari in conversione secunda, à certi generis peccatis; cum in utraque peccatum, à quo fit absolutio, immediatè præcedat. Probat autem iisdem planè locis, quibus etiam veritas *Minoris* nititur. Nec valet exceptio, quod excludantur opera tanquam causa meritoria, non ut causa sine quibus non. Tum quia universaliter ab omni causalitate excluduntur: ut patet: tum quia gratiæ justificationis non præponuntur sed subjiciuntur, atque ex ea deducuntur.

Q. iustificantur gratis absque operibus.

III. Cujus opera sequuntur justificationem, ut fructus fidei justificantis: is prius justificatur, quam se Christi præceptis obedientem præstiterit. Atqui hominis peccatoris fidei justificati, opera sequuntur justificationem. Ergo. *Major* manifesta est per se. *Minor* probatur testimoniis tum generalibus, in ordine doctrinæ propositis, Rom. 5. 6. 7. Ephes. 1. 2. 3. capp. sicut & in omnibus ferè Epistolis Paulinis: ubi transitus fit à justificatione ad sanctificationem: tum etiam particulatim, Gal. 5. v. 6. Ephes. 2. v. 8. 9. 10. 1. Tim. 1. v. 5. Tit. 2. v. 14. & Cap. 3. v. 3. 4. 5. ac alibi passim. Insuper gemina ratione suffulcitur. Una: ex ordine objecti fidei: quod est Christus Jesus, datus nobis à

Q. iustificati opera sequuntur justificationem.

Patre

Patre primò ad iustitiam, deinde ad sanctificationem, 1. Cor. 1. v. 30. *Altera*: ex ordine operationis & actuum fidei: quæ primò amplectitur iustitiam Dei in Christo, Rom. 5. v. 17. inde efficax est per charitatem Dei & proximi propter Christum, Galat. 5. vers. 6. 2. Cor. 5. vers. 14. 15.

Antithesis Negans Heterodoxorum est: *Hominem non prius iustificari, quam se Christi præceptis obedientem præstiterit.*

Rationes  
Negantes  
Heterodoxa.

Ἀντιθεσις Negantis Heterodoxῶν.

### Ex Natura Subjecti.

Q. ante  
obedien-  
tiam illam  
homo sit  
impius.

I. *Impius non iustificatur. Sed homo priusquam se Christi præceptis obedientem præstiterit, est impius. Ergo. Minor non eget probatione. Major autem constat evidentissimis Scripturae testimoniis. Exod. 34. v. 7. Deus ullo pacto non absolvit fontem. Prov. 17. v. 15. Qui absolvit improbum abominationi est Jehovah. 1. Cor. 6. v. 9. 10. Neque scortatores, neque idololatæ, neque fures, hæreditatem regni Dei possidebunt. R E S P. I. Major si absolutè sumatur, contradicit Apostolo, disertè testanti, Deum iustificare impium. Rom. 4. v. 5. Secundum quid igitur explicanda est, ut solvatur species contradictionis. Impius non iustificatur, non credens remissionem impietatis suæ propter Christum: insuperque in ea perseverans. Contra iustificatur impius, qui credit remissionem impietatis suæ & ab ea desistit. Dicat aliquis; idem velle Socinianos: videlicet impium jam conversum, seu verè penitentem, non autem impium, qui talis manet iustificari: ut est Ezech. 18. v. 21. Nihilne ergo discriminis est? R E S P. Id discriminis est: quod ipsi statuunt conversionem & novam obedientiam ante justificationem. Nos postponimus. Præponimus autem justificationem, quâ impio credenti imputatur iustitia absque operibus. Rom. 4. v. 5. 6. Primò namque absolvitur impius ab impietate per fidem: deinde ab impietate ad pietatem renovatur. II. Minor non caret ambiguitate. Et pro varia impietatis consideratione affirmari vel negari potest.*

Q. Abra-  
hamus post  
obedien-  
tiam iusti-  
ficatus suc-  
cit.

II. *Quomodo iustificatus est Abrahamus, eodem omnes credentes iustificantur. Sed Abrahamus non prius iustificatus fuit, quam se Dei præceptis obedientem præstiterit. Ergo. Vtraque propositio exstat in Scriptura. Major: Rom. 4. v. 24. 25. Minor Iacobi 2. v. 21. 22. 23. ubi docet Apostolus: non iustificatum fuisse Abrahamum, nisi cum præter alia fidei suæ specimina, Filium suum Dei mandato immolare non recusasset. R E S P. Minor est falsissima*

filium, & textui sacro contradicit, Genes. 15. v. 6. testanti: imputatam fuisse Abrahamo fidem ad justitiam, etiam cum Isaac nondum natus esset. Nec contrarium docet Jacobus, qui versibus citatis, exemplo Abrahami declarat, qualis sit illa fides, qua justificamur: nempe non mortua, bonis operibus destituta: sed viva, efficax, quæ bonis operibus sese exerit, prodit, demonstrat: sicut Abraham opere illo immolationis filii in signe fidei suæ experimentum dedit: ipso Deo attestante, Genes. 22. v. 11.

### Ex Natura Pradicati.

I. *Qui justificatur ut credens, non justificatur ut impius, qui se Christi præceptis nondum obedientem præstiterit. At quicumque justificatur, justificatur ut credens. Ergo. Ratio Majoris est: quia fides cum actuali impietate non consistit. Minor est constans sententia Scriptura, non nisi sub conditione fidei justificationem pollicentis. Roman. 3. vers. 22. Cap. 10. v. 9. & passim. RES P.* In Majore est elenchus oppositorum. Imò qui justificatur ut credens, imputari sibi justitiam propter Christum; justificatur ut impius, omni justitia vacuus: sed qui obedientiam Christi præceptis præstiturus sit deinceps, per succedaneam sanctificationis gratiam. Hinc dicitur justificari impius, quatenus ei credenti imputatur justitia absque operibus. Rom. 4. v. 5. 6. & Cap. 3. v. 22. 23. *Ratio Majoris ambigua est. Utique fides non consistit cum actuali impietate permanente & dominante. Consistit autem cum ea, inhærente adhuc subiecto justificato, ut ei repugnet, eamque expurget & expellat.*

II. *Qui non ante justificantur, quam respuerint a peccatis suis; ii non prius justificantur, quam se Christi præceptis obedientes præstiterint. Nulla enim est aut esse potest resipiscencia, absque obedientia præceptorum Christi. Matth. 28. v. 19. Luc. 24. v. 47. Sed quotquot justificantur, non ante justificantur quam respuerint a peccatis suis. Ratio: quia remissio peccatorum, non nisi sub illius conditione nobis promittitur. Marc. 1. v. 15. Luc. 24. v. 47. Act. 2. v. 38. & Cap. 3. v. 19. Ergo. RES P.* Resipiscendi ac resipiscenciæ voces ambigüe sumuntur in Scriptura: & vel contritionem, fidem ac conversionem simul, vel aliquid horum seorsim declarant, ut alibi docuimus. Resipiscencia igitur prior est justificatione, quoad contritionem ac dolorem de peccato. Est etiam ea posterior, quoad conversionem ac novam obedientiam, quæ ex fide nascitur. Apparet ergo priore sensu veram, posteriore falsam esse *Minorem*. Nec aliter probationem ejus accipiendam esse, juxta declarationem Evangelii.

Q. justifice-  
tur homo  
ut credens.

Q. non ante  
te justifi-  
centur,  
quam resi-  
puerint à  
peccatis  
suis.

LOC.  
XVII.

Quarta Socinianorum:  
An iustitia  
& satisfactio  
Christi nobis  
imputentur  
ad iustitiam?

Sociniani  
negant.

Orthodoxi  
affirmant.

Imputari  
iustitia dicitur  
causa  
& effecti  
ratione.

QUARTA: *An obedientia, iustitia & satisfactio Christi nobis imputentur ad iustitiam?*

Sociniani quemadmodum negant obedientiam ac satisfactionem Christi præstitam pro nobis; Ita obedientiæ hujus ac satisfactionis imputationem & applicationem repudiant, & velut commentum humanum explodunt. In cujus erroris sui prætextum illud arripiunt, quod obedientia ac iustitia Christi imputata totidem verbis in Scriptura non doceatur. Calumniantur præterea, nos ideò maximè eam urgere, ne fideles in totum dici possint carere iustitia, quando absque inhærente iustitia coram Deo justificantur. Socinus in tractatu de justificatione, & libello Suasorio: Smalcus disput. de Justificatione: Ostorodius Institutionum suarum cap. 36. 37. ORTHODOXI ultro fatentur: obedientiæ, iustitiæ, ac satisfactionis Christi imputationem totidem aut illis ipsis verbis non doceri in Scriptura. Sed quod nec aliis æquipollentibus in eâ doceatur, neque per evidentem ac necessariam consequentiam ex ea deduci possit, id verò est quod contra hæreticam impietatem asserunt, magnisque rationibus defendunt. Sententia ipsorum hæc est; obedientiam, iustitiam ac satisfactionem Christi nobis imputari ad iustitiam, quatenus per gratuitam Dei misericordiam obedientia, iustitia ac satisfactio Christi nostra censetur: nosque propter eam in Dei iudicio à peccatis absolvimur, iustique habemur ac pronunciamur. Imputari igitur dicitur *Iustitia* bifariam: ratione causæ & effecti. *Causa* quidem: quia causa meritoria iustitiæ nobis imputatur: dicente Apostolo: *Si unus pro omnibus mortuus est, illi omnes censentur mortui*, scilicet per imputationem, 2. Cor. 5. v. 14. *Effecti* verò: quia propter causam illam etiam proprium ejus effectum nobis tribuitur atque ascribitur, hoc est, propter imputatam nobis Christi obedientiam iusti reputamur: dicente iterum Apostolo: *per unius obedientiam iustos constituit multos*, nempe imputatione iustitiæ. Rom. 5. vers. 19. Calumniam adversariorum, quasi ideo singamus imputatam aliquam iustitiam, ne absque omni specie iustitiæ peccatores injustos justificare videamur, duo hæc satis superque redarguunt. *Unum* est: quod iustitia imputata non est iustitia putativa, imaginaria, phantastica: sed vera ac realis: videlicet iustitia obedientiæ ac satisfactionis Christi, quæ nobis credentibus verè ac realiter applicatur & donatur. *Alterum* est: quod iustitia justificatorum non tantum est imputata & Christi, sed etiam inhærens cujusque justificati propria: quæ licet imperfecta sit,

fit, vera nihilominus est, Deoque accepta; atque etiam cum imputata justitia immediate ac inseparabiliter coharet: prout alibi à nobis demonstratum est.

Thesis igitur Affirmans Orthodoxorum est: *Obedientiam, justitiam, ac satisfactionem Christi, nobis imputari ad justitiam.*

κατασκευη Theseos Affirmantis Orthodoxæ.

Ex Natura Subjecti & Prædicati.

Rationes  
Affirmantes  
Orthodoxæ.

I. *Pro Obedientia Christi*: ex Rom. 5. v. 19. per unius scilicet Christi, obedientiam justii constituentur multi. Per cujus obedientiam justii constituimur, ejus obedientia nobis imputatur ad justitiam. Sed per Christi obedientiam justii constituimur. Ergo. Minor ponitur ab Apostolo, Rom. 5. v. 19. Major ex verbis ipsius firmissimè concluditur. I. per æquipollentiam phrasium: quia justos constituere multos nihil aliud est, quam multis imputare justitiam absque operibus: ut loquitur Apostolus cap. 4. vers. 6. II. Per notionem formalem actus individui. Actus unius non potest esse aut fieri plurium, nisi per imputationem. Obedientia Christi est actus unius Christi; quia ipse solus præstitit illam obedientiam, factus Patri obediens usque ad mortem, mortem autem crucis. Philip. 2. v. 8. 9. & tamen fit plurium; nempe multorum illorum, qui per obedientiam ipsius justii constituuntur. Ergo. III. Per antithesin. Sicut per inobedientiam Adami constituti fuimus peccatores, ita per Christi obedientiam constituimur justii. Atqui per inobedientiam Adami constituti sumus peccatores, quatenus justo Dei judicio nobis imputata est ejus inobedientia: quod alibi probavimus. Ergo.

Q. per Christi obedientiam justii constituimur.

II. *Pro justitia Christi*: Qui factus est nobis à Patre Justitia, est nostra justitia, & in quo nos efficimur Dei justitia, ejus justitia nobis imputatur ad justitiam. Atqui Christus factus est nobis à Patre justitia: est nostra justitia, nosque efficimur Dei justitia in ipso. Ergo. Minor constat expressis Scripturæ testimoniis. 1. Cor. 1. v. 30. *Christus Jesus factus est nobis sapientia à Deo, justitiaque, & sanctificatio, & redemptio.* Jerem. 23. v. 6. *Iehova justitia nostra*, qui est Christus germen illud Davidis. 2. Cor. 5. v. 21. *Fecit Deus eum qui non novit peccatum, pro nobis peccatum, ut nos efficeremur justitia Dei in ipso.* Major similiter trifariam stabilitur. I. ex modo quo Christus factus est nostra justitia, Modus

Q. factus est nobis Christus à Patre justitia, & nostra justitia, nosque efficimur in ipso Dei justitia.

LOC.  
XVII.

ille est, quod factus est legi obnoxius, ut eos qui legi obnoxii erant, redimeret, Gal. 4. v. 4. 5. & sic iustitia legis impleteretur in nobis. Rom. 8. v. 4. II. Ex modo quo nos effici-mur iustitia Dei in ipso. Et est, quod non imputantur nobis peccata nostra, sed imputatur iustitia ipsius: sicut dicitur 2. Cor. 5. v. 19. *Deus erat in Christo reconcilians sibi mundum, non imputans eis offensas*: ubi καὶ ἀνέναντον subintelligitur: sed imputans eis iustitiam Christi, veluti in quo efficiuntur Dei iustitia: v. 21. Quomodo ἡμεῖς ipse Apostolus explet, Rom. 4. v. 6. 8. *Beatus vir, cui non imputat Dominus peccatum, sed cui imputat iustitiam absque operibus*. III. à contrario: ex 2. Cor. 5. v. 21. Quemadmodum Christus factus est pro nobis peccatum, ita nos effici-mur iustitia Dei in Christo. Jam Christus factus est pro nobis peccatum, non inhærenter, aut subjectivè: dicitur enim, quod non noverit peccatum, hoc est, nullius unquam peccati sibi conscius fuerit: sed imputativè, dum Deus ei imputavit nostra peccata: sive fecit ut incurreret in eum iniquitas omnium nostrum. Esa. 53. v. 9. Ergo.

Q. Christi  
satisfactio  
est vicaria  
loco nostro  
præstita.

III. *Pro satisfactione* Christi: cujus satisfactio est vicaria, loco nostro præstita, ejus satisfactio nobis imputatur. Sed Christi satisfactio est vicaria, loco nostro præstita. Ergo. Major sua luce claret. Quicunque enim loco vel vice alterius præstantur, alteri quoque tribuantur & imputantur, pro quo præstita sunt. Major sic probatur. I. Christus non satisfecit pro seipso, aut pro suis peccatis, Hebr. 7. v. 26. 27. 2. Cor. 5. v. 21. Ergo satisfactio ipsius est vicaria pro nobis, & pro peccatis nostris. II. Christus præstitit satisfactionem, ut mediator ac sponsor noster, 1. Tim. 2. v. 4. 5. Hebr. 7. v. 22. Ergo vice seu loco nostro eam præstitit. III. Satisfactio ipsius est λύτρον sive ἀντίλυτρον pro nobis, Matth. 20. v. 28. Marc. 10. v. 45. 1. Timoth. 2. v. 6. ubi emphasis particulæ ἀντὶ observanda est, quæ vicem sive commutationem notat. Ergo pro nostri redemptione, idque loco nostro expensa fuit. IV. Mors Christi satisfactoria, haud aliter censetur in Dei iudicio, quam si ab unoquoque fidelium obita fuisset, sicut Scriptum est: *Si unus pro omnibus mortuus est, illi omnes censentur mortui*: 2. Cor. 5. v. 14. Quod & phrasis usitata mori pro aliquo declarat. Ut igitur mors Christi vicaria est, sic vicaria quoque est satisfactio per mortem ipsius. V. & postremò: Ad quos redeunt fructus mortis ac satisfactionis Christi, pro iis certè mors tolerata, & eorum vice ipsa satisfactio præstita fuit: ut merito vicaria dici queat. Sed ad nos omnesque fideles redeunt fructus mortis ac satisfactionis Christi: ut alibi ostendimus. Ergo.

Q. credentes  
cognitione  
Christi iustifi-

IV. *Pro obedientia, iustitia ac satisfactione Christi simul*, ex Esaïæ 53. cap. Qui cognitione ac fide Jesu Christi iustificantur, quia Deus peccata



cata eorum imputavit Christo; Christus autem licet innocentissimus, voluntaria Sponsione illa in se suscepit & pro iis plenissimè satisfecit, illis certè imputatur obedientia, Justitiæ ac satisfactio Christi. Sed omnes credentes cognitione ac fide Christi justificantur, &c. Ergo. Utraque propositio ipso textu continetur. Major. v. 5. *castigatio facis nostræ imponitur ei: & tumice ejus sit curatio nobis.* Itemque v. 11. *Servus meus iussu cognitione sui justificabit multos, quorum iniquitates ipse bajulavit.* Minor secundum omnes partes ostendi potest. I. causæ passionum ac dolorum Christi statuuntur peccata nostra v. 4. 5. 6. 7. 10. 11. 12. II. dicitur Deum imputasse Christo nostra peccata. v. 6. *Iehova fecit ut incurreret in eum iniquitas omnium nostrum.* & v. 10. *Iehova voluit contereere ipsum.* III. docetur Christum voluntaria Sponsione peccata nostra in se suscepisse: v. 4. *morbos nostros ipse pertulit, & dolores nostros bajulavit.* IV. additur innocentissimum ea suscepisse: tum quia falsa causa remouetur ex opinione Judæorum, videlicet peccata propria: v. 4. tum quia vera causa disertè ponitur in peccatis nostris, v. 4. 5. 6. tum etiam quia innocentia ejus ac justitia partim similitudine ovis adumbratur: v. 7. partim etiam verbis propriis significatur. v. 9. 11. V. asseritur denique plenissimè pro iis satisfecisse. Et satisfactionem quidem ista declarant: quod morbos nostros pertulit, & dolores nostros bajulavit. v. 4. itemque v. 1. 12. quod dolore affectus fuit à peccatis nostris, attritus propter iniquitates nostras. v. 5. quod plaga ipsi fuit ex defectione populi sui, v. 8. quodque exposuit seipsum sacrificium pro reatu: v. 10. De satisfactionis verò plenitudine ac perfectione ista insuper testantur: quod omnium nostrarum iniquitas incurrerit in ipsum. v. 6. quod & delectatio Jehovah per ipsum prosperata sit. v. 10. quod item non ipse modo liberatus & exaltus fuerit. v. 8. 11. 12. sed etiam omnes Electi redempti sint per ipsum. v. 5. 10. 11.

Antithesis Negans Heterodoxorum est: *Obedientiam, Justitiam ac satisfactionem Christi, nobis non imputari ad Justitiam.*

Καταρδιον Theseos Negantis Heterodoxæ.

Rationes  
Negantes  
Heterodoxæ.

Ex Natura Subjecti.

I. Quod nec ullo expresso Scriptura testimonio comprobari potest, nec ex testimonio implicitis per consequentiam recte deducitur, illud cum commentum humanum merito rejicitur. *Justitia ac satisfactio Christi imputata, neutro modo*

Quod ex Scriptura probari non possit.

LOC.  
XVII.

doceri potest. Ergo. De modo priore habemus ipsos adversarios confitentes. De posteriore res patet ex inspectione & examine precipuorum aliquot locorum. Rom. 5. v. 19. obedientia ac Iustitia Christi absolutionis vitæque nostræ causa statuitur. An per imputationem? Minime vero: sed quatenus Christus ex Dei decreto cælos penetravit, atque ita sibi & suis sempiternam vitam peperit. Quod illustratur argumento à contrario. Quemadmodum per Adamum actuale peccatum in mundum intravit, & per peccatum mors: sic per Christum actualis & vera obedientia in mundum introducta est, & per obedientiam vita. Vnde factum ut in omnes vita pervaserit, quatenus omnes qui Christi sunt, ipsi obediverunt. 1. Corinth. 1. v. 10. Christus dicitur factus nobis Iustitia, ut sapientia, sanctificatio, redemptio. At nihil horum factus est imputative: quia nec sapiens fuit pro nobis, nec sanctificatus imputative, nec redemptus. Ergo. Dicitur autem factus nobis Iustitia, quod per providentiæ divinæ dispensationem, Christi ope atque gratia, verè iusti simus aut fiamus. 2. Corinth. 5. v. 21. sensus idem est: nempe placuisse Deo, ut nos ad Iustitiam adduceret per Christum: non autem quod ipsius aliquam iustitiam nobis imputeret. R E S P. Minoris prius membrum initio largiti sumus. Negavimus autem posterius. Quod impudentissimis locorum evidentissimorum corruptelis adsertum eunt adversarii, & non nisi ineptis Paralogismis ac principii petitionibus suffulciunt. Rom. 5. v. 19. Iustos constitui per imputationem iustitiam solidis rationibus ante evicimus. Hujus causa est obedientia Christi, non qua cælos penetravit, sed qua factus est patri obediens usque ad mortem, mortem autem crucis. Phil. 2. v. 8. 9. Penetratio verò cælorum est ejusdem obedientiæ consequens, v. 10. 11. ad applicandam nobis iustitiam suscepta. Rom. 4. v. 25. Argumentum à contrario tam *περὶ τοῦ*, quam *διὰ τοῦ* falsum est. Per Adamum peccatum non modo actuale, sed etiam originale intravit in mundum: idque non tam imitatione, quam imputatione & generatione, ut Apostolus testatur, inde à v. 12. cap. . Ita per Christum reparata, & in mundum introducta est iustitia: sed ea quæ imputata vocatur per justificationem, altera verò quæ inhærens, per sanctificationem sive regenerationem. 1. Cor. 1. v. 30. argumentū à pari est inconsequens, propter disparitatem beneficiorum Christi. Etsi enim omnium ipse author est & largitor, diversimodè tamen & pro singulorum natura ea dispensat. Sapientiam per illuminationem mentium: Sanctificationem per naturæ corruptæ renovationem: Redemptionem per finalem liberationem ab omni malo & miseria: sed iustitiam non nisi per gratuitam imputationem. Ratio de cæteris non requiritur. Est enim evidens per se. De Iustitia hæc dari potest. I. quod ita nobis describitur. Rom. 4. v. 6. 2. Corinth. 5. v. 21. Phil. 3. v. 9. II. quod sic formaliter differt & distinguitur à tribus cæ-

teris

Vindicantur dicta.

Rom. 5.  
v. 19.1. Corinth. 1.  
v. 30.

teris Christi beneficiis. III. quod Iustitia inhærens sive ea sit fides, sive alia quæcunque, relinquat nobis gloriationis materiam; exemplo Pharisæi. Luc. 18. v. 11. quam imputata adimit ex v. 29. 31. IV. etiam, quod sola conscientias nostras in tuto, in tranquillo locat. Rom. 5. v. 1. cap. 7. v. 24. collato cum cap. 8. v. 1. Denique 2. Corinth. 5. v. 21. vel sola antithesis glossam adversariorum refellit. Nos quæ ipsi opponunt inter se componimus & subordinamus: sic nos peccatores ad Iustitiam adduci per Christum: ut eam primò nobis imputet, inde verò etiam per Spiritum regenerationis infundat.

II. Iustitia, quæ ipsis Iustificatis inhæret, non est imputata, nec rectè dicitur imputari. Iustitia quæ iusti sumus coram Deo, inhæret iustificatis. Ergo. Probatur Minor: quia nemo particeps esse potest gratiæ ac salutis in Christo, nisi qui revera fuerit iustus, & non imputatione tantum, sed revera sancte atque innocenter vixerit. R E S P. Minor falsissima est. Probatio habet I. crassissimam calumniam de imaginaria imputatione. II. Ignorantem Elenchi, pro iustitia imputata supponens inhærentem, & hanc cum illa confundens. Utrumque initio informando statu quæstionis discussum.

LOC.  
XVII.

2. Corinth. 5.  
v. 21.

Q. iustitia.  
quæ iusti  
sumus co-  
ram Deo,  
iustificatis  
inhæret.

### Ex Natura Predicati.

I. Quæcunque nobis imputantur, illa aut antea non habuimus, & imputantur ut habeamus; vel habuimus, sed imputantur in alium finem, quam ea habemus: vel imputantur pro alia re, quam habemus. At iustitia ac satisfactio Christi nullo trium horum modorum dici potest nobis imputari. Ergo omnino non imputatur. Major constat sufficiente enumeratione significatum huius vocis in Scriptura, imprimis Rom. 4. v. 4. 5. 6. ubi diversimodè iustitia, peccatum & fides imputari dicuntur. Minor distinctè & per partes confirmatur. Primo modo non imputatur nobis Christi Iustitia & satisfactio. Quia imputatio est rei quam antea non habuimus. Satisfactionem Christi, (si quæ datur) jam ante habuimus: nempe ex quo & ab ipso præstita, & à Deo accepta fuit: sive ex quo satisfactum fuit pro nostris peccatis. Ergo. Nec secundum modo imputatur. Quæ enim in finem aliquem imputantur, ejus sint generis, ut effectus & finis non necessario cohereant. Sed satisfactio & iustificatio necessario coheret: ut sine maxima aequitatis ac rectitudinis violatione fieri non possit, quin is iustificetur, pro quo est satisfactum. Ergo. Non magis etiam tertio modo imputatur. Quod enim est ipsa Iustitia, non potest imputari pro iustitia. Christi satisfactio, quæ plenissimè pro peccatis nostris satisfecit, est ipsa Iustitia, vel certè eam in se continet. Ergo. R E S P. Major redundat tertio membro, & divisionem diviso suo laxiorem statuit. Modos priores duos agnoscimus cum Apostolo: qui geminam imputationem facit, unam secundum debitum, & alteram

Q. iustitia  
Christi im-  
putata sit  
nec quod  
antea non  
habuerim-  
us, nec  
quod ha-  
buerimus,  
nec pro  
alia re.

alteram

I.O.C.  
XVII.

alteram secundum gratiam; illam Legalem, hanc Euangelicam. *Tertia* conficitur ex fallacia Phræcos de imputatione fidei ad Iustitiam: quam nos metonymicè & Relative explicandam esse alibi ostendimus. *Minorem* distinctè examinabimus per omnes modos; ut inanes Hæreticorum argutiæ clarius pateant. In *primo* demonstrando aut committitur fallacia à dicto secundum quid, aut *Minor* falsa est. Ante imputationem non habuimus satisfactionem pro peccatis, nobis applicatam & donatam. Destinata quidem erat nobis, atque etiam pro nobis expensa fuit. Sed & applicationem insuper requiritur tum donatio ejus ex parte Dei, tum appropriatio ex parte nostra. Quorum utramque per fidei imputationem consequimur, 2. Corinth. 5. v. 19. 20. 21. In *secundo* *Major* est particularis. Peccata imputantur in pœnam, non contingenter, sed necessario, ex ordine immoto iustitiæ divinæ 2. Thess. 1. v. 6. Rom. 1. v. 32. Et fit hujusmodi imputatio aut juxta, aut contra veritatem. Si prius, nexus est omninò necessarius. Sin alterum, ipsa imputatio fuerit iniqua & illegitima. In *Tertio*, falsa est *Major*. Redarguitur verò exemplis contrariis in Scriptura, Psal. 106. v. 31. Rom. 4. v. 5. Ita rectè dicimus, Iustitiam Christi nobis imputari ad Iustitiam: tum quia nostra censetur, tum quia propter eam Iusti pronunciamur, & ad vitam æternam acceptamur. Rom. 5. v. 19. 2. Corinth. 5. v. 14. & seqq.

Q. satisfactio Christi vere præstita sit.

II. *Quod imputatur revera non solvitur. Satisfactio Christi vere præstita, & per eam vera solutio facta est. Ergo. Major constat ex usu forensi, & Phræseologia Iureconsultorum, quibus acceptum ferre est pro soluto habere, quod verè solutum non est. Vnde acceptilatio definitur, quod sit liberatio debitoris ab obligatione, etiam per sola verba. R E S P. Sunt quatuor termini. Major loquitur de ea imputatione, quæ fit absque omni solutione, ipsius debitoris, sive etiam sponforis. Minor verò agit de imputatione cujus fundamentum est solutio aliena, videlicet Christi Sponforis: sine qua nulla est remissio. Hebr. 9. v. 22. Toto igitur genere diversa est ab imputatione forensi, quæ acceptilatio vulgo dicitur.*

Q. sic singuli pro generis humani peccatis satisfecerint, & Christus pro suis ipsius.

III. *Si Christi satisfactio nobis verè imputatur, ut ille pro generis humani peccatis satisfecit: sic nos singuli pro iisdem satisfecisse meritò censetur: vel etiam sicut nos pro nostris peccatis satisfecisse existimamur, sic ille pro suis etiam peccatis satisfecerit. Sed utrumque istud consequens falsum & blasphemum est. Ergo tale quoque est ipsum antecedens. Ratio consequentiæ pendet ex natura imputationis; uti quidem usitatè proponi & declarari solet. R E S P. Neutrum sequitur ex doctrina gratuitæ imputationis, secundum Scripturam. Non prius: quia imputatur singulis Christi satisfactio, in quantum est à vñ autgov pro peccatis singulorum. Mihi imputatur pro meis peccatis, ti-*

bi pro tuis : ut est Matth. 9. v. 2. Gal. 2. v. 20. Est enim imputatio specialis applicatio satisfactionis Christi, tanquam remedii generalis pro totius mundi peccatis 1. Ioh. 2. v. 2. *Nec alterum*: quia satisfecit pro omnibus peccatis, quæ verè erant, & Deus ei imposuerat, ipse verò expianda susceperat. Esa. 53. v. 6. 2. Corinth. 5. v. 21. Sed ipsius quæ fuerunt peccata? qui peccatum non novit, 2. Corinth. 5. v. 21. aut esse potuerunt, qui conceptus fuit ex Spiritu S. & erat unigenitus ille Dei filius? Luc. 1. v. 33.

QUINTA: *An remissa culpa etiam remittantur Pœnæ?*

Quinta Pontificiorum: *An remissa culpa etiam remittantur Pœnæ?* Pontificii negant.

Succedunt controversiæ Pontificiorum Paralipomenæ. Quarum Prima fundamenti loco subternitur Secundæ, ad eam faciliore opera evincendam. In Iustificationis negotio *Pontificii* distinguunt inter remissionem culpæ & remissionem pœnæ temporalis & æternæ. Æternam cum culpa remitti concedunt. Temporalem autem retineri, & iustificatis quoque luendam esse post acceptam remissionem peccatorum, contendunt. Pœna igitur temporalis propriè hic sumitur. Estque satisfactio pro peccatis; quæ per passiones divinitus inflctas, aut opera pœnitentiæ ultrò suscepta præstatur. Scopus controversiæ duplex est. Unus: ut satisfactiones humanæ stabiliantur. Alter: ut purgatorium quoque speciosius adstruatur. Vide Bellarm. lib. 1 v. de Pœnitentia, cap. 1. & seqq. Costerum Encheridii cap. 11. & alios. ORTHODOXI contra asserunt: Remissa culpa omnem simul pœnam remitti, non modo æternam, sed etiam temporalem propriè sic dictam. Ut nulla prorsus condemnatio sit iis, qui sunt in Christo Iesu, non magis temporalis, quàm peccatum hic luitur, expiationis sive satisfactionis causa; quam æterna, quæ post hanc vitam à Iustitia Dei vindicatrice, irrogatur.

Orthodoxi affirmant.

Thesis Affirmans Orthodoxorum est: *Remissa culpa omnem simul pœnam, etiam temporalem, remitti.*

κατασκευη Thescos Affirmantis Orthodoxæ.

Ex Natura Subjecti.

Rationes Affirmantes Orthodoxæ.

I. A descriptione remissionis culpæ sive peccati, quæ traditur in Scriptura. Qui non imputat, sed tegit, delet, tollit peccata nostra, remoyet

Q Deus remittens peccata

LOC.  
XVII.

non impu-  
tat, sed  
regit, de-  
let, tollit.

mouet ea longissimè à conspectu suo, demergit ea in profundum maris, nec eorum amplius recordatur in æternum: ille non minus totam pœnam, temporalem & æternam, quam omnem culpam remittit. Sed Deus remittens peccatoribus credentibus peccata, sic agit. Ergo. *Minor* contextitur ex Phrasibus & sententiis Scripturæ, quibus remissionem peccatorum nobis describit, ejusque naturam declarat. Psal. 32. v. 1. 2. & 8. v. 3. Esa. 44. v. 17. Psal. 103. v. 8. 9. & seqq. Mich. 7. v. 18. 19. Esa. 43. v. 12. *Major* evidentior est, quam ut possit negari. Neque enim retentio pœnæ, etiam temporalis, cum absoluta ac totali remissione, qualis hic proponitur, consistit, aut conciliari potest.

Q. juxta  
Pontificios  
per remis-  
sionem  
peccatum  
totaliter  
destructum  
est.

II. A descriptione remissionis peccatorum, quam docent Pontificii. Remissio peccati est deletio & totalis abolitio sive destructio peccati, ut de eo nihil supersit. Hanc hypothesein ipsi statuunt. Sed quod totaliter deletum ac destructum est, non potest puniri, etiam pœna temporali: tum quia non Entis nulla sunt accidentia; tum quia omnis pœna injusta est, quæ propter peccatum non infligitur. Ergo.

Q. omne  
peccatum  
credenti-  
bus remit-  
titur pro-  
pter Chri-  
stum.

III. Quod peccatum propter Christum ejusque satisfactionem remittitur, illius tam pœna sive temporalis sit sive æterna, quam culpa remissa intelligitur. Atqui omne peccatum credentibus remittitur propter Christum ac satisfactionem ipsius. Ergo. *Minor* manifesta est per se. Actor. 4. v. 12. cap. 10. v. 44. Eph. 1. v. 7. Coloss. 1. v. 14. 1. Ioh. 1. v. 7. *Ratio Majoris* est: quod Christus pro peccatis nostris plenissimè satisfecit, expians culpam eorum, & pœnam eis debitam perferens atque auferens. Esa. 53. v. 4. 5. & seqq. Ioh. 1. v. 29. 2. Cor. 5. v. 21. Hebr. 10. v. 6. & seqq.

### Ex Natura Predicati.

Q. quibus  
remissa  
culpa, in iis  
nulla est  
condemna-  
tio.

I. In quibus nulla est condemnatio, iis nulla amplius pœna, ne quidem temporalis incumbit. Quibus remissa est culpa in iis nulla est condemnatio. Ergo. Utraque propositio est Apostoli. Rom. 8. v. 1. *Major*: quia pœna est ipsa condemnatio, sive τὸ κατὰ ἐμψυχήν. De quo igitur negatur omnis condemnatio, sive totum genus condemnationis, de eo negantur omnes species pœnæ. Quod etiam sequentibus v. 3. 2. & deinceps satis superque declaratur. *Minor*: quia qui sunt in Christo Iesu, hoc est, credunt in ipsum, ipsi per fidem insiti, ii sunt quibus remissa sunt peccata sua.

Q. quibus  
culpa re-  
missa, iis  
culpa non  
retinetur.

II. Quibus pœna etiam temporalis non remittitur, eorum culpa retinetur, saltem quoad pœnam temporalem. Sed quibus culpa remissa est, eorum culpa non retinetur quoad pœnam temporalem. Ergo. *Minor* constat



constat antithesi immediata remissionis & retentionis culpæ; quæ existat Iohan. 20. v. 23. *Major* patet per se. Siquidem pœna retinetur propter culpam, ex ordine Iustitiæ. In quantum igitur pœna, in tantum etiam culpa retinetur.

III. Si afflictiones fidelium, quibus in hac vita sunt obnoxii non sunt pœnæ temporales propriè sic dictæ, sequitur ipsis remissam esse non minus pœnam temporalem, quam æternam, ac totam culpam peccati. Verum prius. Ergo & posterius. Vis & *consequentia connexi* pendet ex Lege iustitiæ, nullum peccatum impunitum relinquentis. Veritas *Afflictio* in Didacticis fuit demonstrata, partim ex Efficiente afflictionum, quæ est paternus Dei amor. Psal. 89. v. 23. Hebr. 12. v. 6. 7. partim ex Forma & Fine: quia non sunt satisfactio pro peccatis. Rom. 8. v. 1. sed vel castigatio vitiorum. 1. Corinth. 11. v. 32. vel patientiæ probatio. Iacob. 1. v. 2. 3. 1. Petr. 1. v. 6. 7. vel etiam de veritate doctrinæ realis testificatio. Actor. 5. v. 41.

LOC.  
XVII.

Q. afflictio-  
nes fide-  
lium non  
sunt pœnæ  
temporales  
propriè  
dictæ.

### Ex Natura utriusque *Subjecti* & *Prædicati*.

I. Sublato fundamento in Relatione, terminus etiam tollitur. Culpa est fundamentum pœnæ, pœna terminus culpæ. Nam pœna est pun- Q. culpa est  
ditio culpæ sive peccati. Deut. 27. v. 26. Rom. 1. v. 32. Ergo remissa cul- fundamen-  
pa etiam remissa est pœna: vel fingitur Relatum sine correlato: quod tum pœ-  
absurdum. nus, hæc il-  
lius termi-  
nus.

II. Quæ propter arctissimam conjunctionem uno eodemque no- Q. culpa &  
mine appellantur in Scriptura, eorum unum non remittitur non remis- pœna pro-  
so simul, sed retento adhuc altero. Culpa & pœna propter arctissi- pter arctis-  
simam  
utriusque conjunctionem, uno eodemque nomine appellantur in Scri- conjunctionem  
ptura. Ergo. *Major* non eget probatione. *Minor* patet: quia tam pœ- eodem no-  
na quam culpa, uno communi peccati nomine censetur & significatur mine ap-  
in Scriptura: licet huic propriè, illi metonymicè tantum tribuatur. pellantur  
in Scriptu-  
Levit. 20. v. 17. & seqq. Esa. 53. v. 4. & seqq. 2. Cor. 5. v. 21. 1. Petr. 2. ra.  
v. 24. & alibi passim.

Antithesis Negans Heterodoxorum est: *Remissa culpa non simul remitti omnem, etiam temporalem, pœnam.*

Ἀντιθεσις Antithescos Negantis Heterodoxæ.

Rationes  
Negantes  
Heterodoxæ.

### Ex Natura *Subjecti* & *Prædicati*.

I. Qui post remissionem peccatorum nihilominus patiuntur pœnas tempo- Q. fideles  
rales post remis-

LOC.  
XVII.

tionem  
peccato-  
rum ni-  
hilominus  
patiuntur  
pœnas  
tempora-  
les.

rales propriè sic dictas, verbi gratia morbos, dolores, ærumnas hujus vitæ, mortem denique ipsam, illis remissa culpa non simul remittitur omnis pœna temporalis. Atqui fideles post remissionem peccatorum nihilominus patiuntur pœnas temporales. Ergo. Ratio Majoris est: quod morbi, dolores, mors, cœu species pœna propriè dicta proponuntur & divinitus denunciantur Genes. 3. cap. itemque Deut. 26. & 27. Minor certa est testimonio universali, non modo Scripturæ, sed etiam experientia. Particulariter autem illustratur Exemplo Davidis, 2. Sam. 12. cui post acceptam remissionem peccatorum v. 13. pœna temporales, eaque gravissima & prædicta & inflata fuerunt, v. 14. & capp. seqq. **R E S P.** Majorem admittimus citra ambiguitatem acceptam. Sunt enim ærumnæ illæ per se suaque natura propriæ peccati pœnæ, juxta comminationem Legis Levit. 26. Deut. 26. 27. sicut dicitur: *suspendium peccati mors est.* Rom. 6. v. 23. Minorem vero negamus. Afflictiones fidelium: quæ per se sunt pœnæ, per accidens, hoc est, propter gratuitam reconciliationem cum Deo in Christo, desinunt esse pœnæ, sive pœnæ; Fiunt autem, uti diximus, vel *παυδείαι* hoc est paternæ castigationes, 1. Corinth. 11. v. 32. vel *δοκιμασίαι*, hoc est, necessariae probationes, ut nobis & aliis manifesti fiamus, Iacob. 1. v. 2. 3. vel *μαρτύρια* sive testificationes de veritate doctrinæ, Act. 5. v. 41. Ratio Minoris implicat Elenchum impertinentis testimonii, atque etiam petitionis principii. Scriptura & experientia secundum eam testantur, vitæ hujus Miseras esse pœnas peccati per se. Sed quod etiam post remissionem peccatorum tales maneant in fidelibus, non ajunt, sed negant. Iohan. 5. v. 24. cap. 11. v. 25. Rom. 8. v. 28. 2. Corinth. 4. v. 17. Hebr. 12. v. 10. 11. Nec diversa est ratio exempli Davidis: qui post auditam à Nathane absolutionis sententiam, nihilominus graviter affectus fuit; An ut ipse pro peccato suo aliquo modo satisfaceret? Imò verò ut carnis mortificationi tantò diligentius incumberet: & quod culpæ exemplo nocuerat, exemplo pœnæ corrigeret, ad cautionem aliorum. 2. Sam. 12. v. 14. 1. Cor. 10. v. 6.

Q. culpa  
& pœna in  
eodem  
peccato se-  
parabilia  
sunt.

II. *Quæ in eodem peccato à se invicem separabilia sunt, eorum unum remitti potest, non remisso altero.* Culpa & pœna in eodem peccato à se invicem separabilia sunt. Ergo. Major patet per se. Minor confirmatur, partim Scriptura, partim ratione. Nam docet Scriptura: Pœnas à parentibus transire in liberos, & à majoribus ad posteros propagari. Num. 14. 1. Sam. 3. & alibi. Ergo saltem in liberis posterisque pœna à peccatis separantur. Ratio verò sic colligit: Si Pœna separabilis non est à culpa, nec pœnitentes in Ecclesia censuris corripiendos, nec confitentes delicta in foro supplicii afficiendos & coercendos esse. Falsum est consequens. Falsum igitur & antecedens. **R E S P.** In argumento Principali committitur fallacia à dicto secundum quid; & sic abitur à questio-

ne.

ne. Non negamus subjectis separari posse culpam & pœnam. Sed negamus posse separari quoad remissionem, ut culpa omnimodè remissa, nihilominus retineatur pœna. *Scriptura* nusquam habet aut asserit contrarium. Et ubi participes pœnæ facit posteros, etiam culpæ confortes statuit, sive manifesto, sive occulto Dei iudicio. Exod. 20. v. 5. cap. 34. v. 7. *Ratio* autem ~~et~~ ex parium Elencho. Aliud est soli, aliud poli ius. Neque si vel Reip. pro delicto, vel Ecclesiæ pro scandalo satisfieri potest: etiam Deo pro culpa quis satisfecerit per temporales pœnas.

III. *Si post remissionem peccati & animus redditur languidior, & in corporibus sæpe exstant ac cernuntur peccatorum admissorum vestigia; sequitur remissa culpa non propterea remitti pœnas temporales. Antecedens etiam quotidiana experientia comprobatur. Ergo.* R E S P. Falsa est consequentia propositionis hypotheticæ. Quia tam languor animi, quam navi ac infirmitates corporis, quæ ante remissionem sunt supplicia peccatorum, post remissionem fiunt certamina exercitationesque iustorum: ut Augustinus loquitur; quibus fideles lapsi humiliantur coram Deo, & in timore nominis atque observatione mandatorum ipsius continentur, &c.

LOC.  
XVII.

Q. post R.  
P. animus languidior reddatur, & in corpore exstant vestigia peccatorum.

SEXTA: *An dentur Satisfactiones pro peccatis tum propriæ, tum alienæ, sed merè humanæ?*

Quæritur de veritate & existentia Satisfactionum humanarum. In quam priusquam inquiremus, de ipsis Satisfactionibus paucis dicendum, eoque status causæ aperiendus ac constituendus. Satisfactionis vocabulum forense est, à rebus civilibus ad sacras & Ecclesiasticas translatus. Ac primo quidem κατ' ἐξοχὴν usurpatur, de λύτρωσι five ἀνπλύτρωσι Christi Redemptoris, quo ille tanquam Sponsor ac Mediator noster satisfecit pro peccatis nostris, nosque Deo reconciliavit, Matth. 20. v. 28. 1. Tim. 2. v. 5. 6. Secundo sumitur pro actibus quibusdam sive signis pœnitentiæ, tollendi offendiculi gratia olim ab Ecclesia indici, & à delinquentibus præstari solitis. De quibus Tertullianus, Cyprianus, Augustinus, & alii veterum loquuntur. Tertiò per impiam catachresin Satisfactiones appellantur opera satisfactoria, quibus pro peccatis, suis vel alienis, ipsi met homines finguntur satisfacere. Earum materiale sunt opera laboriosa vel sponte suscepta vel à Sacerdote imposita; quæ jejuniis, precibus, Eleemosinis, sacco, flagellatione, vigiliis, peregrinationibus, præcipuè vero Missarum oblationibus peraguntur. Formale est compen-

Sexta Pontificiorum: An dentur Satisfactiones pro peccatis tum propriæ, tum alienæ, sed merè humanæ? Satisfactionis Homonymia.

Humanarum Satisfactionum. Materiale.

Formale.

LOC.  
XVII.

Diffinitio.

Pontificii  
affirmant.

Orthodoxi  
negant.

tio, quæ ipsi Deo præstatur, pro culpa non mortali, sed veniali; itemque pro pœna temporalis, non æternæ; eaque sufficiens & propriè dicta: non tamen adæquata aut omnino perfectæ, verum Analogia & suo modo condigna expiandis peccatis. *Distingui solent in Satisfactiones proprias & alienas. Propriæ* dicuntur, quas ipsi peccatores pœnitentes pendunt pro peccatis suis, siue suo arbitrio & Electione, siue confessoris sui mandato & imperio. *Alienæ* vocantur, opera ac merita superflua Sanctorum, quæ in thesaurum Ecclesiæ relata, per indulgentias pœnitentibus applicantur in remissionem pœnarum temporalium, post culpæ condonationem in Sacramento Pœnitentiæ reliquarum. Hoc genus satisfactionum, & utramque earum speciem docent ac defendunt Pontificii, nominatim Bellarminus lib. 4. de Pœnitentia & libris duobus de Indulgentiis. ORTHODOXI nullam agnoscunt Satisfactionem pro peccatis, nisi quæ unius ac solus Christi est: nullas etiam Indulgentias peccatorum suscipiunt, nisi quæ propter satisfactionem ac meritum Christi conceduntur. Ut vero Satisfactiones Ecclesiasticas, quibus pro scandalo satisfat Ecclesiæ, seu toto genere diversas suo loco relinquunt: Sic Pontificias & Antichristianas cum unicâ Christi satisfactione è diametro pugnant, repudiant, totoque pectore damnant ac detestantur.

*Thesis Igitur Negans Orthodoxorum est: Nullas esse satisfactiones humanas pro peccatis, siue proprias, siue alienas.*

Rationes  
Negantes  
Orthodoxæ.

κατασκευη Theſeos Negantis Orthodoxæ.

*Contra Satisfactiones humanas in genere.*

Q. Satisfactio pro peccatis coram Deo est solius Christi propria.

I. Quod unius ac solius Christi proprium est, non potest esse aut nobis aut aliis cum ipso commune, Satisfactio pro peccatis coram Deo, siue in Iudicio divino, unius ac solius Christi propria est. Ergo. Major pendet ex gemina antithesi; proprii & communis: Unius solius ac aliorum præter ipsum. Minor probatur dictis & rationibus. *Dicta sunt;* 1. Timoth. 2. v. 5. 6. *Vnus est mediator Dei & hominum, homo Christus Iesus: qui sese ipsum dedit ἀντὶ πάντων pro quibusvis.* Matth. 20. v. 28. *Filius hominis venit ut det animam suam in λύτρον pro multis,* Esa. 63. v. 3. *torcular calcavi solus*, id est, laborem redemptionis solus tuli. *Rationes sunt:* I. Qui semel & quidem perfectissimè pro nobis satisfecit, ut nulla opus sit iteratione, ejus propria est satisfactio pro peccatis nostris. Neque enim Dei Justitia exigit aut admittit geminam vel non necessariam satisfactionem. Christus semel Hebr. 9. v. 25. 26. 28. & quidem perfectissimè

Assimè pro nobis satisfecit cap. 7. v. 25. cap. 10. v. 12. 14. ut nulla opus sit iteratione, cap. 7. v. 27. Ergo. II. Qui solus nos redemit ac reconciliavit Deo, & in quo solo habemus redemptionem ac remissionem peccatorum, ejus solius propria est satisfactio pro peccatis nostris. Quia nec redemptio constat absque ἀντὶς satisfactorio, 1. Petr. 1. v. 19. 1. Tim. 2. v. 6. nec remissio peccatorum sine sanguinis effusione satisfactoria, Hebr. 9. v. 22. Atqui solus Christus nos redemit ac reconciliavit Deo. Apoc. 5. v. 3. 5. 6. 9. inter se collatis. Rom. 5. v. 10. 11. in solo etiam Christo habemus redemptionem ac remissionem peccatorum. Ephes. 1. v. 7. Coloss. 1. v. 14. Ergo.

LOC.  
XVII.

II. Remissio peccatorum quæ est merè gratuita, omnem humanam satisfactionem necessariò excludit. Atqui talis est remissio, qua Deus nobis condonat peccata in Christo. Ergo. Minor est Apostoli Rom. 3. v. 24. cap. 4. v. 16. cap. 11. v. 6. Eph. 2. v. 8. 2. Tim. 1. v. 9. 10. Tit. 3. v. 5. Major manifesta est per se; quandoquidem satisfactio opponitur remissioni gratitæ. Nam qui creditori ipse satisfacit, ei debitum remittitur gratis, & vicissim.

Q. R. P. est  
mere gra-  
tuita.

III. Satisfactiones humanæ sive nostræ, sive alienæ, quid sunt nisi opera nostra vel aliena. Sed Justificatio sive remissio peccatorum fit absque operibus nostris vel alienis. Ergo Major perspicua est ex definitione satisfactionum, qua esse dicuntur opera laboriosa pœnitentiæ, &c. Minor διακρίτως reperitur in Scriptura. Rom. 3. v. 28. Fide justificamur absque operibus. Ephes. 2. v. 8. 9. non ex vobis, non ex operibus. 2 Timoth. 1. v. 9. non ex operibus nostris. Tit. 3. v. 5. non ex operibus Iustitiæ, quæ fecerimus nos, &c.

Q. Justifi-  
catio fit  
absque o-  
peribus  
nostris vel  
alienis.

IV. Quod iustitiæ pariter ac misericordiæ divinæ repugnat, non est asserendum. Satisfactiones humanæ, sive nostræ sive alienæ, repugnant iustitiæ pariter ac misericordiæ divinæ. Ergo. Iustitia: quia pro uno peccato geminam satisfactionem statuunt: unam perfectam pro toto peccato, quæ Christi: alteram imperfectam pro parte duntaxat, quæ ipsius est peccatoris. Misericordia: quia nec plenum, nec solidum redemptionis gratitæ beneficium in Christo agnoscunt.

Q. Satisfa-  
ctiones  
humanæ  
repugnant  
iustitiæ ac  
ac miseri-  
cordiæ di-  
vinæ.

### Contra Satisfactiones proprias in specie.

I. Qui non potest dare ἀντάλλαγμα sive compensationem animæ suæ, nec satisfactionem pro peccatis suis præstare potest. Sed prius nemo potest. Ergo nec posterius. Major evidens est ab æquipollentia Phrasium. Minor est ipsius Servatoris effatum apud Matthæum cap. 16. v. 26. Quam dabis homo compensationem animæ suæ?

Q. nemo  
potest dare  
compensa-  
tionem a-  
nimæ suæ.

### II. Cujus

LOC.  
XVII.

Q. iustitia  
ac salus no-  
stra non  
est ex no-  
bis.

Q. nec per  
obedien-  
tiam, nec  
per pœ-  
nam satis-  
facere qui-  
mus pro  
peccatis.

Q. Satisfa-  
ctiones  
propriæ  
homines  
exitiali de-  
spirationi  
vel hypo-  
crisi invol-  
vunt.

Q. in iudi-  
cio Dei  
non valet  
aliena redem-  
tio.

II. Cujus Iustitia ac salus non est ex ipsomet, ejus nulla datur pro-  
pria pro peccatis satisfactio, ad acquirendam iustitiam ac salutem. No-  
stra Iustitia ac salus non est ex nobis. Ergo. *Ratio Majoris* est: quod ho-  
mini peccatori absque satisfactione nulla iustitia aut salus obtingere  
potest. Deut. 27. v. 26. *Minor* constat autoritate locorum paulo ante  
citorum. Eph. 2. v. 8. 9. Phil. 3. v. 9. 2 Tim. 1. v. 9. Tit. 3. v. 5.

III. Qui nec per obedientiam, nec per pœnam ipsi queunt satisfac-  
cere pro peccatis suis, horum nulla est satisfactio propria pro peccatis.  
Atqui nos ipsi neutro modo quimus satisfacere pro peccatis nostris.  
Ergo. *Major* habet sufficientem enumerationem modorum, quibus Deo  
& Legi ipsius satisfieri potest. *Minor* distinctè & per partes demonstra-  
tur. *Non per obedientiam*. I. quia in multis impingimus omnes, sapius-  
que inobedientiam nostram quam obedientiam declaramus, faciendo  
quæ vetat Deus, & omittendo quæ præcipit. Iacob. 3. v. 2. 1 Reg. 8.  
v. 46. II. quia etiam præstantissima nostra obedientia, inchoata dun-  
taxat est & imperfecta, quæ normæ Legis ex amissim haud congruit.  
Rom. 7. v. 14. & seqq. III. quia præsentī obligatione Deo debetur:  
ut docet Servator Luc. 17. v. 10. Proinde nec satisfactoria pro peccato  
temporis præteriti, nec pro præsentī meritoria esse potest. *Non etiam per  
pœnam*. Siquidem pœna temporalis non æquivalet vel peccato expian-  
do: quod est Dei, infiniti, illius boni, dedecoratio. Rom. 2. v. 23. vel vi-  
tæ æternæ promerendæ: quum nulla hujus temporis afflictio sit par fu-  
turæ gloriæ. cap. 8. v. 17. Æterna verò nunquam finitur aut absolvitur:  
ut sit consummata satisfactio: eamque sequatur ipsius peccatoris pu-  
niti liberatio, & cum Deo reconciliatio. Luc. 16. v. 26.

IV. Quicquid homines exitiali sive desperatione absorbet, sive hy-  
pocrisi involvit, id docendum non est. Satisfactiones propriæ utrum-  
que efficiunt. Ergo. *Minor* ipsa experientia comprobatur. Alii quip-  
pe seriam & condignam satisfactionem meditantur: sed sibi ipsis nun-  
quam satisfaciunt: ut qui semper dubii hærent, an reatum pœnæ, sibi  
revera debitæ, satis dignè compensarint. Quod desperationis est  
præcipitium. Alii verò in superstitiosis ritibus ac leviculis satisfactiun-  
culis, acquiescunt; quibus peractis ab omni reatu se immunes opi-  
nantur. Quod est hypocriseos involucrum, certissimumque animæ  
exitium.

### *Contra satisfactiones alienas in specie.*

I. Ubi non valet aliena redemptio, nec satisfactio locum habet. In  
iudicio Dei non valet aliena redemptio. Ergo. *Major* patet per se. *Mi-*  
*nor*



nor probatur dicto, Psal. 49. v. 8. 9. *Nemo potest fratrem suum ullo modo redimere à morte.* Et additur ratio: *quod nimis cara sit vita redemptio.* Ergo nec à pœna temporali: quæ mortis nomine venire solet, datur redemptio per alium.

LOC.  
XVII.

II. In quo est salus homini peccatori proposita, in eo satisfactionem pro peccato esse oportet. In nullo alio extra Christum salus homini peccatori proposita est; sicut Scriptum est Actor 4. v. 12. *Non est in alio ququam salus.* Nec dispersit est Christus, ut partem unam salutis in ipso, partem aliam extra ipsum, in Petro, Paulo, aliisve Sanctis quærere liceat. 1. Cor. 1. v. 12. 13. Ergo.

Q. in solo  
Christo sa-  
lus propo-  
sita est.

III. Qui suum onus portant & recipiunt in proprio corpore, prout egerunt: satisfactionem alienam extra Christum non habent, nec per eam liberantur. Atqui singuli nostrum suum onus portabunt, recipientque in proprio corpore prout egerunt. Ergo. Major iterum manifesta est. Minor totidem verbis enunciatur ab Apostolo Gal. 6. v. 5. 7. 8. 2 Cor. 5. v. 10.

Q. singuli  
suum onus  
portabunt.

IV. Quod nec Dei iustitia vult, nec Hominis infirmitas potest, id non modo impiè, sed etiam temerè frustra que fingitur. Satisfactionem alienam pro peccatis, quæ sit unius nudi hominis pro altero, nec Deus vult præstari. Nam regula Iustitiæ ipsius ita habet: *Anima quæ peccavit, ipsa morietur.* Ezech. 18. v. 4. 20. Nec hominis infirmitas potest eam præstare: tum quia ne quidem pro seipso satisfacere potest, ut ostendimus: tum quia satisfactio nudi hominis non est ἀντάδαινα seu pretium satis dignum pro redemptione aliqua. Ergo.

Q. satisfac-  
tionem  
alienam  
nudi ho-  
minis nec  
iustitia Dei  
vult, nec  
infirmitas  
hominis  
potest præ-  
stare.

Antithesis Affirmans Heterodoxorum est: *Esse sive dari satisfactiones humanas pro peccatis, tum proprias, tum alienas.*

Ἀνὰσκειν Antitheseos Negantis Heterodoxæ.

Rationes  
Affirmantes  
Heterodoxæ.

Pro Satisfactionibus humanis in genere.

I. Subordinata non pugnant. Satisfactio Christi & satisfactiones humane sunt subordinata. Ergo. Minor probatur dupliciter. I. quia satisfactiones humane pendunt à Christi satisfactione, ab eaque satisfaciendi vim mutantur.

Q. Satisfac-  
tio Chri-  
sti & hu-  
manæ sunt  
subordina-  
ta.

II. Quæ est ratio aliorum mediorum salutis, ea quoque ratio est satisfactionum humanarum. Atqui aliorum mediorum salutis, puta verbi & Sacramentorum, hæc ratio est, ut per ea nobis applicetur Christi satisfactio. Ergo. R E S P. Tam ipsum argumentum, quam utraque ratio Minoris constat ex meris petitionibus principii. Ponunt enim quod probatum oportuit: quodque

E e e e

Scriptura

LOC.  
XVII.

Scriptura aut nescit, aut etiam negat. *Primo* Satisfactiones humanas, quæ sunt opera Legis, non subordinat sed opponit Satisfactioni Christi dicendo: *Si ex Lege est iustitia, Christus frustra mortuus est.* Gal. 2. v. 21. *Secundo* docet Christum satisfecisse pro nobis, non mediate, sed immediate; non ut nobis acquireret aut conferret satisfaciendi vim, sed ut expiatione peccatorum per seipsum facta, nos gratis, absque operibus nostris reconciliaret, iustificaret, servaret. Hebr. 1. v. 3. cap. 10. v. 5. & seqq. Rom. 3. & 4. Gal. 2. & 3. capp. *Tertio*, nusquam etiam satisfactiones humanas inter media salutis numerat, aut verbo & Sacramentis annumerat. Rom. 10. v. 13. 14. 15. Eph. 4. v. 4. 5. 11.

Q. homines  
pro se &  
aliis pos-  
sunt orare.

II. *Qui pro se & aliis orare, etiam pro se & aliis satisfacere possunt. Homines pro se & aliis orare possunt, & debent quoque: Ergo: & sic dantur humana satisfactiones.* Minor nititur mandatis Dei, & Exemplis Sanctorum: quæ passim obvia. Ratio Majoris est: quod Preces etiam, maxime continua, aut extraordinaria, inter opera satisfactoria recensentur. **R E S P.** Major falsa est. Et Ratio ejus petitio principii. Quam vel sola precationis natura redarguit. Qui enim supplex petit à Deo remissionem peccatorum sive suorum sive alienorum, quomodo pro peccatis suis aut alienis ipse satisfaciatur?

Q. actus  
absolutio-  
nis Sacer-  
dotalis sit  
mixtus ex  
misericor-  
dia & ju-  
stitia.

III. *Actus non simplex misericordia, sed mixtus sive compositus misericordia & Iustitia, præter condonationem culpæ, etiam satisfactionem aliquam requirit. Absolutio à peccatis qua fit per Sacerdotem, est actus non simplex misericordiae, sed mixtus ex misericordia & Iustitia. Ergo. Major perspicua est sua luce. Minor praxi Ecclesiastica, nominatim Pauli Apostoli comprobatur: qui Corinthium incestuosum ita recepit in gratiam, quod fuit misericordia; ut tamen prius eum traderet Satana, ad exitum carnis: quod erat Iustitia.* 1. Cor. 5. v. 5. 2. Cor. 2. v. 6. 7. **R E S P.** Si Major intelligatur de misericordia parente, & Iustitia puniente, qualis in Christo proponitur, meritò admittitur, argumento locorum Rom. 3. v. 24. 25. Hebr. 9. v. 22. Sic vero neganda est Minor: saltem de absolutione, quæ secundum Christi ordinationem peccatori resipiscenti & credenti tribuitur. Matth. 16. v. 19. cap. 18. v. 18. Iohan. 20. v. 22. 2. Corinth. 5. v. 19. 20. 21. Censuræ Ecclesiasticæ, Pauli in incestuosum, Presbyterii in quosvis delinquentes, non sunt satisfactiones pro peccatis: sed partim acres objurcationes, quibus ad agnitionem culpæ perducuntur: partim paternæ castigationes, quibus coram Deo humiliantur, Ecclesiæ autem de scandalo satisfaciunt. Quod loci utriusque collatio evidentissimè testatur.

## Pro Satisfactionibus propriis in specie.

I. *Vindicta de nobis ipsis ob peccata propria est satisfactio pro peccatis propriis. Atqui datur huiusmodi vindicta. Ergo. Major patet. Minor est Apostoli* 2. *Corinth. 7. v. 11. ἐνδίκην* *sive vindictam quoque inter opera penitentia resercentis: nempe ut Deo ipsi pro peccatis nostris satisfaciamus, eoque severum ejus Iudicium evadamus: prout dicitur* 1. *Corinth. 11. v. 31. R E S P.* Aut quatuor termini sunt in hoc argumento, ut Vindicta aliter sumatur in *Major*, aliter rursus in *Minore*: aut si utrobique eadem vindicta, quæ sit Satisfactoria coram Deo, intelligitur, *Minor* falsa est. Nec existat 2. *Corinth. 7. v. 11.* tum quia vindictam illam, non in se, sed in incestuosum, Pauli monitu Corinthii exercuerant: tum quia ea, quam in se quisque exercere debet, non est compensatio pœnæ debitæ, sed præoccupatio imminenti iræ, per spontaneam resipiscentiam, qua peccator Dei vindictam antevertit. In quam sententiam accipienda esse verba Apostoli 1. *Corinth. 11. v. 31. ex v. 32. est manifestissimum.*

II. *Quod bonis operibus ipsorummet peccantium redimi potest, pro eo potest* satisfieri per bona opera ipsorum. Peccata eorumque pœna temporales bonis operibus ipsorummet peccantium redimi possunt. Ergo. Minor firmatur duplici testimonio. Vno speciali: Dan. 4. v. 27. ubi Rex impius jubetur Eleemosynas peccata sua redimere. Altera generali, quo passim apud Prophetas pollicetur Deus, se pœnas temporales condonaturum populo suo, si ex animo se convertat, & opera satisfactoria pro peccatis præstet; 2. *Chron. 7. Esa. 1. Jer. 18. Ezech. 18. & alibi. R E S P.* Negatur *Minor*, juxta propriam verbi Redimendi significationem. Danielis 4. verbum Hebræum vel Chaldæum præ non est redimere: quo significatu nusquam usurpatur in Scriptura: ac ne quidem propriè dici potest de peccatis: quum non peccata sed peccatores redimantur. Est autem rumpere vel abrumper. Exod. 32. v. 2. Genes. 27. v. 40. Quia monetur Rex ut peccata sua Justitia abrumpat: hoc est, desinat alios per vim opprimere: quin potius injurias beneficentia resarciat. Prophetæ autem dum hortantur ad resipiscentiam, opera etiam laboriosa præcipuè urgent; quo per ea veritas ejus atque sinceritas testata fiat: non verò ut pro delictis compensatio aliqua apud Deum interveniat.

III. *Quod ab omnibus baptizatis exigitur, id rejicere aut negligere est nefas. Satisfactiones propriæ pro peccatis, ab omnibus baptizatis exiguntur. Ergo. Minor existat* Matth. 3. v. 8. ubi Iohannes Baptista iis, qui ad baptismum ipsius accedebant, imperat fructus convenientes penitentia: hoc est, opera laboriosa, quibus verè penitentes priora delicta reparent, & injuriam Deo factam, suo modo compensent. R E S P. Iterum Negatur *Minor*. Dictum Matth. 3.

Q. vindicta datur de nobis ipsis.

Q. bonis operibus peccantium peccatum redimi possit.

Q. Satisfactiones propriæ ab omnibus baptizatis exigantur.

LOC.  
XVII.

falsa interpretatione corrumpitur. Fructus pœnitentiæ vel potius resipiscentiæ sunt bona opera. Quibus student resipiscentes, non ut pro peccatis præteritis satisfaciant; sed ut conversionem ab iis reapse declarent, ad Dei gloriam, ac suam & aliorum salutem: prout modò diximus.

Q. Satisfac-  
tiones  
propriæ  
laudatis  
Sanctorum  
exemplis  
proben-  
tur.

IV. *Quod laudatis Sanctorum Exemplis comprobatur in V. & N. Test. non est improbandum. Satisfactiones pro peccatis propriis comprobantur in V. Test. exemplis Maria, Num. 12. Iobi & amicorum ejus, capp. 6. & 42. Davidis, 2. Sam. 12. Ezechia 2. Reg. 20. Ninivitarum, Iona 2. 3. In N. Test. exemplis Petri, Matth. 27. Pauli, 1. Corinth. 9. incestuosus, 1. Corinth. 5. qui jejuniis, vigiliis, precibus se sponte maceraverunt, ut iudicium Dei condemnatorum effugerent. Ergo. RESP. Exempli illa sunt aut castigationum & probationum divinarum, aut operum pœnitentiæ, quæ sancti præstiterunt pro voluntate Dei. Ex quibus Satisfactiones pro peccatis nulla consequentiæ necessitate, aut evidentia confici possunt: ut in *κατασκευῇ* ostendimus.*

### Pro Satisfactionibus alienis in specie.

Q. Paulus  
se profitea-  
tur pati pro  
aliis, & im-  
plere pas-  
siones  
Christi pro  
Ecclesia.

I. *Qui patitur pro aliis & implet ea, qua defunt passionibus Christi pro corpore ejus, quod est Ecclesia, is pro aliis, pro Ecclesia satisfacit. Primum de seipso Paulus profitetur. Coloss. 1. v. 24. Ergo. RESP. Major vera tantum est de passionibus Christi, aliisque eis homogeneis, & ad expiationem peccatorum nostrorum comparatis. Absolutè dari nulla ratione potest. Minor autem loquitur de passionibus toto genere diversis: quas Christus non in propria persona, sed in membris suis, & quidem pro iisdem non redimendis, sed ædificandis, sustinet. Quæ Christi dicuntur propter illam capitis cum corpore mystico communionem.*

Q. multi  
sancti plus  
passi sunt,  
quam pec-  
cata ipso-  
rum requi-  
rebant.

II. *Qui plus passi sunt, quam peccata ipsorum requirebant; non modo pro seipsis, sed etiam pro aliis satisfecerunt. Multi Sancti plus passi sunt, quam peccata ipsorum requirebant, saltem quoad pœnam temporalem: ut Maria quæ tota pulchra dicitur, Cant. 4. Iohan. Bapt. qui fuit sanctificatus ab utero. Luc. 1. multique pii martyres. Ergo. RESP. Major non est vera simpliciter. Quia passiones non solum ad expianda peccata, sed etiam alios in fines irrogantur. Iohan. 9. v. 2. 3. Minor verò apertè falsa est, & in Dei Justitiam injuria. Deus neminem punit ultra meritum. Sanctos autem ne punit quidem; sed vel castigat, vel probat. Quod de Maria & Baptista quoque verè affirmatur. Qui ut communis labis, sic communis etiam afflictionis, consortes fuere. Dictum Cant. 4. de puritate Ecclesiæ, à Christo & Spiritu ejus purgatæ, accipiendum est. Ad im-*  
macu-

maculatam Mariæ conceptionem, non minus ineptè quam falsò tor-  
quetur.

L O C.  
XVII.

III. *Quibus operibus inest duplex valor seu pretium, nempe meriti & satisfactoris; à se invicem separabile; illa ipsi operanti meritoria, pro aliis vero satisfactoria merito censentur. Atqui multis bonis operibus Sanctorum, inest duplex valor sive pretium, à se invicem separabile. Ergo. Major evidens est ex Regula Iustitiæ. Nam unusquisque accipit secundum opera sua. Et quod alii impendit, eo ipso satisfacit pro altero. Minor probatur. Quia bona opera habent meritum; quatenus ex charitate procedunt. Habent etiam satisfactionem, quatenus laboriosa ac pœnalia sunt. R E S P. Solum Christi à utroque vim obtinet, ut sit satisfactorium pro peccato, & meritorium Iustitiæ ac vitæ. Operibus Sanctorum quibuscunque, citra blasphemiam principii petitionem, neutrum pretium transcribitur: Quum debita sint universa. Luc. 17. v. 10. & nullum eorum esse possit dignum ἀντιζυγόν pro peccatis nostris. Matth. 16. v. 26.*

Q. multis Sanctorum operibus duplex inest pretium à se separabile, meriti & satisfactionis.

SEPTIMA: *An quis certus esse possit, certitudine fidei, de sui Iustificatione? Sive: An fideles per fidem suam certi esse possint de gratia Dei & remissione peccatorum?*

Septima Pontificiorum: *An qui certus esse possit certitudine fidei de sui Iustificatione?*

De certitudine fidei, quâ quis fidei suæ certus est, actum fuit loco antecedente. Hic de certitudine gratiæ, Iustitiæ, & Salutis quæritur: An & quatenus ea per fidem obtineri possit. Pontificii non idem omnes sentiunt. Nam *Dominicani*, qui cum Ambrosio Catharino faciunt, certitudinem fidelium de propria Iustificatione agnoscunt & approbant. Sed *Iesuitæ*, horumque antesignanus Bellarminus, eam negant: docentes; *Neminem sine speciali revelatione, posse certum esse certitudine fidei divinæ, sibi remissa esse peccata.* Nimirum: quia perpetuo supponunt: certitudinem hanc nisi propria dispositione, seu ut loquitur Concilium Tridentinum, propria infirmitate & indispositione. Unde concludunt: certitudinem iustificationis tantum esse conjecturalem, opinabilem, fallacem, hoc est, revera nullam Bellarm. lib. 3. de Iustificatione, cap. 2. & seqq. Contra *Orthodoxi* uno ore profitentur ac docent: Singulos fideles non modo posse, sed etiam debere adeoque revera esse certos de gratia Dei & remissione peccatorum, quatenus in seria contritione de peccatis vera fide apprehendunt promissionem gratuitæ misericordiæ Dei in Christo; in ea fiducialiter acquiescunt, & ita corda sua secura reddunt. Quæ tamen Securitas nec confidentiam carnalem inducit, nec timorem filialem &

Iesuitæ negant.

Orthodoxi affirmant.

LOC.  
XVII.

piam sollicitudinem excludit, nec denique extra tentationis aleam semper est posita. Fundamentum hujus certitudinis est : partim promissio Evangelii infallibilis, Iohan. 3. v. 14. 15. 16. 1. Timoth. 1. v. 15. 16. partim testimonium Spiritus S. infallibile in corde uniuscujusque credentis, de quo Rom. 8. v. 16. *Ipse Spiritus Dei testatur una cum Spiritu nostro : nos esse Filios & heredes Dei.*

*Thesis Igitur Affirmans Orthodoxorum est : Fideles per fidem suam certos esse posse, & revera esse de gratia Dei & remissione peccatorum.*

Rationes  
Affirmantes  
Orthodoxæ.

Κατασκευὴ Θεσεως Affirmantis Orthodoxæ.

Ex Natura Subjecti.

Q. singuli  
fideles ha-  
bent cer-  
tam fidu-  
ciam gra-  
tiæ pro-  
priae.

I. Qui habent certam fiduciam gratiæ propriæ, illi possunt esse & revera sunt certi de gratia Dei & remissione peccatorum. Singuli fideles habent certam fiduciam gratiæ propriæ. Ergo. *Major* non requirit probationem. *Minor* constat ex definitione Fidei alibi tum declarata, tum demonstrata : quod sit non solum notitia & assensus certus ; sed & fiducia certa misericordiæ Dei erga sese, de remissione peccatorum suorum, propter Christi meritum.

Q. fides ejicit  
ex animo cre-  
dentis om-  
nem dubitationem  
de gratia.

II. Quod ejicit ex animo credentis & excludit omnem dubitationem de gratia, id ponit ejus certitudinem. Fides ejicit ex animo credentis & excludit omnem dubitationem de gratia. Ergo. *Major* procedit à remotione unius contrarii immediati ad positionem alterius. *Minor* nititur apertis Scripturæ testimoniis. Rom. 4. v. 18. 20. Iacobi 1. v. 6. Matth. 14. v. 31. cap. 21. v. 21. Marc. 9. v. 24. Luc. 8. v. 50. cap. 12. v. 28. 29. & passim.

Q. de his  
certi fue-  
runt fide-  
les in V. &  
N. T.

III. De quo certi fuerunt fideles in V. & N. T. ejus certitudo haberi potest & habetur quoque per fidem. De gratia Dei & R. P. certi fuerunt fideles in V. & N. T. Ergo. *Major* patet per se. Neque enim alia quam fidei certitudo intelligitur. *Minor* demonstratur per inductionem. De fidelibus V. T. communiter. Hebr. 11. Singulariter autem de Abrahamo Rom. 4. v. 18. 19. Jobo cap. 19. v. 25. Davide Psal. 27. v. 1. 2. & aliis. De fidelibus item N. T. communiter 1. Corinth. 2. v. 12. 1. Iohan. 3. v. 19. singulariter autem de Apostolis Iohan. 6. v. 69. & Paulo Rom. 8. v. 38. 2. Tim. 1. v. 12.

Ex



Ex Natura *Predicati*.

I. Qui iustificati fide pacem habent apud Deum & de gratia ipsius ac charitate ita persuasi sunt, ut de gloria cœlesti, imo de ipso Deo, tanquam Patre suo in Christo, sanctè gloriari & in ipsis afflictionibus exultare possint, illi certi sunt de remissione peccatorum ac sua Justificatione. Atqui fideles iustificati fide pacem habent apud Deum: & de gratia ipsius ac charitate ita persuasi sunt, &c. Ergo. *Ratio Majoris* est: quia pax apud Deum est tranquillitas conscientia in Deo, per Christum sibi reconciliato, fiducialiter acquiescentis, & spiritualiter securæ. Et persuasio de charitate Dei, qua nos in Christo complectitur, est sensus hujus charitatis, in cordibus nostris diffusus per Spiritum Sanctum: unde cætera fidei effecta pullulant. *Minor* traditur ab Apostolo Rom. 5. cap. idque secundum omnia membra: quæ in textu haud obscurè distinguuntur.

Q. iustificati fide pacem habent apud Deum, & de gratia ejus ita persuasi sunt, ut gloriari sanctè possint.

II. Positis causis sufficientibus in actu, ponitur effectus. In fidelibus ponuntur causæ sufficientes in actu hujus certitudinis de gratia Dei, & remissione peccatorum. Ergo. *Major* est extra controversiam. *Minor* sic probatur: Causæ sufficientes certitudinis de gratia Dei in Christo sunt partim infallibilis gratiæ promissio, partim infallibile Spiritus S. testimonium. Illa est causa externa longè certissima: quia est Dei veritas. Iohan. 17. v. 17. Iacob. 1. v. 18. Istud est causa interna, itidem certissima: quia est testimonium Spiritus veritatis: Iohan. 14. v. 17. qui mentiri nequit. Sed utraque causa actu ponitur infidelibus. Prior: quia promissionem gratiæ fide accipiunt fideles, Rom. 3. v. 25. Act. 10. v. 43. cap. 13. v. 38. cap. 26. v. 18. Posterior quoque: quia Spiritus S. testatur una cum Spiritu ipsorum, quod sint filii Dei. Rom. 8. v. 16. eodemque Spiritu, tanquam sigillo quodam & arrhabone confirmantur & obsignantur, 2. Corinth. 1. v. 22. cap. 5. v. 5. Ephes. 1. v. 14. cap. 4. v. 30. ut habeant omninò fideles testimonium Dei in seipsis, de hâc gratiæ certitudine 1. Iohan. 5. v. 10.

Q. in fidelibus ponuntur causæ sufficientes in actu hujus certitudinis.

III. Quibus constat certitudo vocationis efficacis, iisdem constat certitudo Justificationis & remissionis peccatorum. Fidelibus constat certitudo vocationis efficacis. Ergo. *Major* manifesta est, vel ex solo nexu utriusque hujus beneficii. Rom. 8. v. 29. *Minor* firmatur partim dicto Petri 2. Epist. 1. v. 10. partim Ratione: Quibus constat de certitudine fidei & conversionis, iisdem constat de certitudine vocationis efficacis. Nimirum quia utraque confertur ipsis vocatis per vocationem. Atqui fidelibus constat de certitudine fidei & conversionis: prout alibi ostensum. Ergo.

Q. fidelibus constat certitudo vocationis efficacis.

LOC.  
XVII.

Antithesis Negans Heterodoxorum est: *Neminem fidelium sine speciali revelatione certum esse posse, aut revera esse de gratia Dei & remissione peccatorum.*

Rationes  
Negantes  
Heterodoxa.

Ἀνασχυῶν Antitheseos Negantis Heterodoxæ.

### Ex Natura Subjecti.

Q non pos-  
sunt dicere  
fideles  
mundum  
esse cor  
suum, nec  
sciant u-  
trum amo-  
re vel odio  
digni sint  
apud  
Deum.

I. *Qui non possunt dicere & gloriari, mundum esse cor suum; nec sciunt utrum amore vel odio digni sint apud Deum, illi nec certi esse possunt de gratia Dei & remissione peccatorum. Fideles non possunt, vel prius illud dicere, vel alterum scire. Ergo. Major non eget probatione. Minor est Salomonis Prov. 20. v. 9. & Eccles. 9. v. 1. RES P. De certitudine Justitiæ perfectæ inhærentis, & de incertitudine eventus externi, sive prosperi sive adversi, de quâ utrâque loquitur Salomon, datur totum argumentum. De certitudine verò gratiæ seu reconciliationis cum Deo per Christum & remissionis peccatorum, Major est falsa. Refutatur autem his & similibus Scripturæ testimoniis 1. Iohan. 2. v. 1. 2. Act. 10. v. 43. Hebr. 12. v. 5. & seqq. Psal. 89. v. 32. 33. Tum etiam Ratione: quoniam negata una causa certitudinis, non mox omnes negantur. Esti igitur ex eventu ea haberi nequit; tamen fides aliunde, nempe ex verbo, eam indubitate colligit.*

Q certitu-  
dinem pro-  
pria gratia  
ne quidem  
perfectissi-  
mi sibi ar-  
rogare sint  
ausi.

II. *Quod etiam perfectissimi fidelium sibi arrogare non sunt ausi, nemo utique aliorum fidelium arrogare sibi audebit. Certitudinem propriæ gratiæ & justitiæ etiam perfectissimi fidelium sibi arrogare non sunt ausi. Ergo. Major patet argumento à comparatis imparibus. Minor demonstratur tribus maxime exemplis Iobi, Davidis & Pauli. Hi perfectissimi fuerunt inter fideles sui temporis. Iob. 27. v. 6. Psal. 26. v. 1. & 1. Corinth. 4. v. 4. Nihilominus testantur de seipsis, quod gratiæ divini incerti vixerint. Iobus cap. 9. v. 12. 15. 28. cap. 31. v. 14. David. Psal. 19. v. 11. Paulus 1. Cor. 4. v. 4. RES P. Missa Majore, negatur Minor, de certitudine propriæ gratiæ & Justitiæ, hoc est, gratuitæ reconciliationis cum Deo ac remissionis peccatorum. De hac enim singuli πνευφοεισαν suam ac fiduciam apertissimè profitentur. Jobus, cap. 13. v. 15. & cap. 19 v. 25. David Psal. 32. v. 5. & 103. v. 3. & seqq. & 118. v. 17. Paulus denique Gal. 2. v. 20. Rom. 8. v. 38. Testimonia, quæ huc congerunt, impertinentia sunt. Tantum enim commendant Justitiam operum, nec non causæ & vocationis: de quâ non est controversia.*

Ex

## Ex Natura Prædicati.

I. *Ad quod requiritur conditio incerta certitudine fidei, de eo certitudine fidei certus esse nemo potest. Ad justificationem requiritur conditio incerta certitudine fidei, nempe fides viva & pœnitentia seria. Ergo. Minor probatur. I. expressis Scriptura Testimonius. Luc. 13. v. 3. Rom. 10. v. 9. Act. 8. v. 37. Ezech. 18. v. 21. II. Ratione: De quo nullum invenitur in Scriptura testimonium, de eo nemo potest certitudine fidei esse certus. De fide & pœnitentia mea, tua, in particulari, nullam invenitur in Scriptura testimonium. Ergo.*  
 RES P. Minor tota est falsa. Etsi enim concedimus sine fide & resipiscentia neminem justificari: tamen negatur fidem & resipiscentiam suam cuique incertam esse. De fide supra demonstratum est contrarium. Deresipiscentia res evidens est: utpote quæ est seria cordis conversio ad Deum, in mortificatione veteris, & vivificatione novi hominis consistens. Ratio quoque Minoris sophistica est ex homonymia fidei, quæ creditur & qua creditur. De illa datur, de hac negatur. Neque enim exstat aut reperitur in Scriptura, sed in cordibus credentium, ex Scripturâ, & secundum eam digito Dei exarata, 2. Corinth. 3. v. 3. & cuique fidei certa & explorata, Act. 8. v. 38.

II. *Quod incertum est ob nostram indispositionem, de eo certi esse nequimus. Remissio peccatorum incerta est ob nostram indispositionem. Ergo. Minor tractatur in Scriptura, Dan. 4. v. 24. Joel. 2. v. 12. 13. Ion. 3. v. 9. Act. 8. v. 22.*  
 RES P. Major non est simpliciter vera. Potest enim aliquod esse incertum, respectu indispositionis nostræ; quod tamen certum sit ratione fidei, nitentis non sua indispositione, sed infallibilitate promissionis divinæ Rom. 4. v. 18. 19. 20. Deinde Minor falsa est, de fidelibus. Nec probatur testimoniis allegatis: quæ aut dubitationem nullam injiciunt, aut de pœnis temporalibus, nec non de resipiscentiæ sinceritate solum loquuntur.

III. *Qui jubentur esse pavidus & cum timore ac tremore salutem suam operari, illi non sunt, nec esse possunt certi de gratia Dei & remissione peccatorum. Sed fideles quoque jubentur esse pavidus, & cum timore ac tremore salutem suam operari: ut est Prov. 28. v. 14. Phil. 2. v. 12. & alibi. Ergo. RES B. Per inficiationem Majoris. Quia pavor ille itemque timor ac tremor securitatem duntaxat carnalem excutunt: certitudinem gratiæ ac justificationis haudquaquam convellunt. Pavidus namque dicitur, qui expavescit Dei judicium, ejusque offensas cavet. Cum timore autem ac tremore operari salutem; qui in timore Dei, quæ ad salutem pertinent sine arrogantia aut propriarum virium fiducia perficit. Est igitur Elenchus oppositorum evidens, &c.*

Q. ad justificationem requiritur conditio incerta certitudine fidei.

Q. ob nostram indispositionem R. P. incerta sit.

Q. fideles jubentur esse pavidus & cum tremore salutem suam operari.

## LOCUS DECIMUS-OCTAVUS

De

## S A N C T I F I C A T I O N E.

**Q**ui de doctrina Euangelii non rectè instituti sunt, his nihil difficilius est, quam bene pleneque à sese invicem distinguere duo palmaria Christi beneficia, Justificationem & Sanctificationem. Unde alii ea confundunt in unum, alii partes eorum inter se commiscunt: atque ita utrumque simul corrumpunt. Qui fons est præcipuorum Errorum, non minus circa hunc, quam etiam circa præcedentem locum. Nos quibus discriminibus ambo differant & distingui debeant, in Didacticis exposuimus. Pro iis quoque ipsas dispessimus Controversias: quas adversarii in unum ferè locum de Justificatione conjicere solent. Quanquam earum nonnullæ jam alibi traditæ sunt & explicatæ. Residuæ hic in disquisitionem veniunt. Quas priusquam ordine enumeremus atque proponamus, more consueti pauca præfabimur, de Calumniis ac Logomachiis, quibus ORTHODOXÆ de Sanctificatione doctrinæ veritas partim obscuratur, partim implicatur.

CALUMNIÆ sunt.

PRIMA: *Quod negemus omnem Iustitiam inhærentem.*

Justitia  
gemina in  
Sanctifica-  
tione.

RESP. Id falsum est. Dicimus cum Apostolo: per Sanctificationem nos induere novum illum hominem, qui secundum Deum conditus est, in Justitia ac Sanctitate vera. Eph. 4. v. 24. Sanctificatio geminam Justitiam complectitur; Unam habitualem, inhærentem & immutabilem; alteram actualem operum transeuntem 1. Iohan. 3. v. 7. Rom. 6. v. 13. & seqq. absque qua Sanctificatio non magis consistere, quam sine Justitia imputata Justificatio concipi aut definiri potest.

SECUNDA: *Quod non agnoscamus ullam necessitatem bonorum operum.*

Bonorum  
operum  
quæ neces-  
sitas.

RESP. Necessitas multiplex est, & variè dicitur in Scriptura. Necessitatem meriti & coactionis utique non agnoscimus. Sed necessita-

tem.

tem mandati divini, debiti nostri, & præsentis sive existentis bonorum operum in renatis, serio requirimus, constanterque urgemus secundum Scripturam 1. Theff. 4. v. 4. 1. Ioh. 4. v. 21. Luc. 17. v. 10. Rom. 8. v. 12. cap. 13. v. 8. 2. Petr. 1. v. 5. & seqq. Quod alibi pluribus explicatum est.

LOC.  
XVIII.

*TERTIA: Quod libertas Christiana, nobis sit immunitas ab observatione Legis.*

RESP. Hæc calumnia ex responsione ad priorem facile diluitur. Si *Libertas Christiana* nobis esset immunitas ab obedientia Legis, licentiaque vivendi nostro arbitratu, iusta foret criminatio. Sed huiusmodi licentiam toto pectore averſamur ac damnamus. Rom. 6. v. 1. 15. Gal. 5. v. 13. Libertatem verò Christianam definimus, immunitatem à Legge ceremoniali simpliciter, quæ tota est abolita. Gal. 3. v. 25. cap. 5. v. 1. Coloss. 2. v. 14. à morali autem secundum quid, utpote quæ ex parte tantum abrogata est; nempe quoad maledictionem ejus, Gal. 3. v. 13. Rom. 6. v. 14. & servilem coactionem 1. Iohan. 3. v. 3. Rom. 7. v. 21. non etiam quoad obedientiam; quæ nunquam dissolvitur aut remittitur. Matth. 5. v. 17. 18. 19. Rom. 3. v. 31.

Libertas  
Christianaa  
qualis sit  
immunitas  
à Legge.

LOGOMACHIAE sunt.

*PRIMA: Rectenè dicatur: Bona opera esse necessaria ad salutem?*

RESP. Pro vario sensu phraseos, id recte dicitur, vel secus. Bona opera verè sunt & Orthodoxè dicuntur necessaria ad salutem obtinendam & assequendam, ex ordinatione Dei. Matth. 5. v. 20. Rom. 6. v. 22. 2. Corinth. 7. v. 10. Sunt enim viæ instar, quam paravit Deus, ut in ea ambulemus ad salutem Ephes. 2. v. 10. Sunt causæ sine quibus non decrevit Deus cuiquam adultorum salutem conferre, Matth. 7. v. 22. Sed non sunt necessaria ad salutem sive acquirendam, efficiendam & promerendam; sive etiam conservandam, ut causæ efficientes meritoris, procreantes vel conservantes. Act. 15. v. 9. 10. 11. Eph. 2. v. 8. 9.

Bona opera  
quatenus  
necessaria  
ad salutem.

LOC.  
XVIII.SECUNDA: *An ad nostri Sanctificationem pertineat Christi imitatio?*Imitatio  
Christi quæ  
licita.

RESP. Omnino. Nam & Christus eam præcipit Matth. 11. v. 29. Iohan. 13. v. 15. 16. & Apostoli eandem studiose commendant. Phil. 2. v. 5. Eph. 5. v. 25. Hebr. 12. v. 2. 1 Petr. 2. v. 21. Tenendum verò *Imitationem Christi* non esse unius generis, alia dici potest univoca, alia analoga. *Illa* valet in actionibus moralibus vitæ ac virtutum, quas singuli pro donationis Christi mensurâ imitari tenentur. Matth. 11. v. 29. Phil. 2. v. 5. *Iste* locum habet in actibus officii mediatorii. Qui proprii sunt unius Christi Mediatoris, si identitatem spectes, Esa. 63. v. 3. 1. Timoth. 2. v. 5. 6. κατ' ἀναλογίαν verò, sive quadam actuum similitudine, communes sunt Christianis, quos ipse fecit Deo Prophetas, Sacerdotes ac Reges, & veluti in muneris sui communionem recepit. Apocal. 1. v. 6. 1. Petr. 2. v. 5. 2. Timoth. 2. v. 12. Rom. 12. v. 1. Matth. 19. v. 28. *In miraculis* tamen nusquam Christum imitari jubemur. Ac ne sancti quidem olim ea patrarunt ex imitatione Christi, verum ex singulari Spiritus Sancti impulsu, quo extra ordinem moveri se agique sentiebant. Præclare Augustinus in sententiis: *Imitatores Christi esse debemus*, inquit, *non insaciendis miraculis, quæ nemo requirit: sed in custodienda humilitate ac patientia, ad quæ nos Christus invitavit suo exemplo.*

TERTIA: *Vtrum sint sex an septem petitiones orationis Dominica?*Sexta peti-  
tio cur non  
divellenda.

RESP. Petitionem sextam orationis Dominicæ, nonnulli in duas distrahunt, alii ut unicam enunciant. De neutro odiosè litigandum est, modò sententiæ integritas retineatur. Negari tamen non potest, meliorem ac concinniorem esse opinionem eorum, qui sextam petitionem indivisam retinent. Ratio est duplex: *Vna* Logica: quia petitio constat thesi & antithesi, ut docet conjunctio ἀλλὰ, *Sed*: quæ contraria inter se disponuntur forma axiomatis discreti. Contraria autem sunt sub eodem genere. *Alter*a Theologica; quia res subjectæ, quæ hic petuntur, ita sunt connexæ, ut divelli à se invicem non possint. Qui enim deprecatur tentationes Diaboli, ne iis succumbat is certe liberari ab iis expetit, ac seriò rogat.

QUARTA:



QUARTA: *Num Preces tacitis suspiriis eructari, an clarâ voce pronunciari debeant?*

RESP. In utroque κακονῆς seu vitium esse potest. Nam *Anabaptista* saepe altos gemitus profundo de pectore ducunt, consuetudine aut simulatione magis, quam sanctâ devotione. *Papista* quoque βαρλογοῦντες ferè inanes sine mente sonos reddere solent. Ergo sic composita sit precatio, ne aut cordis orisque fiat divortium. Eſa 29. v. 15. Matth. 15. v. 8. aut cor magis in brutos gemitus, quam suspiria rationalia resolvatur. Iohan. 4. v. 23. 24.

QUINTA: *An certas precandi horas observare liceat?*

RESP. *Horas Canonicas* Pontificiorum, quibus preces conceptæ juxta Canones veterum recitari solent, meritò improbamus ob multiplicem earundem superstitionem. *Ordinarias* verò precandi horas, quæ citra opinionem necessitatis & meriti servantur, non modo probamus ut licitas, exemplo Davidis Psal. 55. v. 8. Danielis cap. 6. v. 10. sed etiam laudamus ac desideramus, ut valdè utiles. Expedi enim hac quasi pædagogia excitari ac foveri in nobis precandi studium, ne paulatim flacceſcat, & tandem ex desuetudine penitus intercidat.

Horæ Canonicae illicitæ.

Ordinariae laudabiles.

SEXTA: *An usus organorum in templis retineri possit?*

RESP. Usus Instrumentorum Musicorum in V. T. erat pars quædam cultus cæremonialis. in N. T. nec præceptus fuit, nec publicè receptus à Christianis, ante A. C. 700. quo Papa Vitalianus, Platina teste, ea in templa introduxit. Si tamen pro re adiaphora habeantur, nec degenerent in abusum, prout in Papatu accidit; facile concedimus, ut & locum suum in templis, & in cœtu Ecclesiastico usum aliquem retineant.

Organa musica quatenus toleranda.

CONTROVERSIAE denique Paralipomenæ, aliæ communes sunt aliæ propriæ.

LOC.  
XVIII.  
COMMV-  
NES.

Communes Socinianis, Pontificiis, Anabaptistis, & Novatoribus quoque sunt:

I. *Sitne Regeneratio solius Dei, an verò etiam voluntatis humanae opus?*

II. *An bona opera sanctorum sint perfectè & absolusè bona?*

Propriae sunt:

SOCINIANORVM.

SOCINIANORVM.

*An regeneratio nihil sit aliud, quam vita morumque mutatio?*

NOVATORVM.

NOVATORVM.

*An in oratione Dominica, petitione quintâ, petatur remissio peccati originalis?*

PONTIFICIORVM.

PONTIFICIORVM.

I. *An opera alia sint meritoria ex congruo, alia etiam ex condigno?*

II. *An oratio, jejunium & elemosyna, sint bona opera in specie satisfactoria & meritoria?*

III. *An jejunia certorum temporum & ciborum sint divinitus mandata, eoque necessariò servanda?*

De singulis ordine agemus.

Prima  
Communis:  
Sitne  
Regeneratio  
solius Dei,  
an vera et  
genua voluntatis  
humanae opus?

PRIMA: *Sitne Regeneratio solius Dei, an verò etiam voluntatis humanae opus?*

Sententia  
Sociniano-  
rum.

Et si hæc controversia aliò, nempe ad locum de Libero arbitrio, vel etiam de vocatione & fide referri possit; tamen cum de Regeneratione peculiariter moveatur, visum hic etiam sigillatim pertractare. Vocabulum *Regenerationis*, quod modo latius, alias strictius sumitur, intelligimus de naturæ corruptæ renovatione ad imaginem Dei; quæ Justificationem sequitur. Hujus causam efficientem Sociniani partiuntur inter Deum & hominem, tanquam concausas, siye causas socias:

cias: ut Deus quidem operetur regenerationem, Homo autem ei cooperetur, & suam ipse regenerationem adjuvet & perficiat. Soci-  
nus lib. de Baptismo: & Smal. Nov. Monst. cap. 2. Quibuscumque  
& quousque consentiant reliqui Neopelagiani, ex controversiis ho-  
mogeneis liquere potest. ORTHODOXI in opere Regeneratio-  
nis, causam efficientem procreantem, propriè sic dictam aliam non  
agnoscunt, quam Deum regenerantem, sive spiritum regeneratio-  
nis. Hominem verò regenerandum faciunt subjectum merè passivum,  
Spiritus regenerantis & novarum qualitarum, quæ ab ipso infundun-  
tur. Licet postea, infusus jam novis qualitatibus, se habeat ut Instru-  
mentum activum spontaneum & liberum suarum actionum, hoc est,  
ipsorum bonorum operum.

LOC.  
XVIII.

Ortho-  
doxi.

Thesis Orthodoxorum est: *Regenerationem esse opus solius  
Dei, non simul etiam humane voluntatis.*

ΚΑΤΑΧΘΩΝ Thesicos Orthodoxæ.

Ex Natura Subjecti.

I. Mutatio ac renovatio Naturæ, quæ nova creatio dicitur, non  
hominis, sed Dei opus est. Regeneratio est illa mutatio ac renova-  
tionaturæ, quæ nova creatio dicitur. Ergo. Minor proponit defi-  
nitionem ipsius regenerationis ex Scriptura. Tit. 3. v. 5. Rom. 12. v.  
2. Eph. 4. v. 22. 23. 24. & cap. 2. v. 10. 2. Cor. 5. v. 17. Major du-  
plici ratione firmatur. Una ex parte hominis, quia renovatio ac mu-  
tatio naturæ peccato corruptæ, ipsi est simpliciter impossibilis. Ier.  
12. v. 23. Rom. 8. v. 7. 1. Cor. 2. v. 14. Altera ex parte Dei, qui si-  
cut initio solus creavit hominem ad sui imaginem. Genes. 1. v. 26. 27.  
ita ad eam solus nunc ipsum renovat & instaurat. Psal. 100. v. 3. Co-  
loss. 3. v. 10.

Q. est mu-  
tatio natu-  
ræ, quæ  
nova Cre-  
atio dicitur.

II. Generatio naturalis, & regeneratio supernaturalis non tantum  
opponuntur sibi ut contraria, sed etiam conferuntur inter se ut simi-  
lia. Esa. 66. v. 9. Joh. 3. v. 3. 5. 6. 8. 1. Pet. 1. v. 23. Sed in gene-  
ratione naturali soli parentes gignunt, liberi gignuntur & passivè se  
habent: ut constat. Ergo regenerationis supernaturalis non alia est ra-  
tio: ipsaque non hominis, sed solius Dei opus merito censetur.

Q. in gene-  
ratione na-  
turali libe-  
ri passivè  
se habent.

III. Quod est causa causæ, etiam est causa causari: & vice ver-  
sa. Sed homo non est causa filiationis suæ, ut sit & dicatur filius Dei:  
verum causa illa est solus Deus, qui genuit nos, 1. Joh. 5. vers. 1. &  
adoptæ.

Q. homo  
non est  
causa cui  
sit filius.  
Dei.

LOC.  
XVIII.

adoptavit in filios, Eph. I. v. 5. quique hanc nobis tribuit charitatem, ut filii Dei vocemur. 1. Joh. 3. v. 1. Ergo neque homo est causa regenerationis suæ, ex qua pendet filiatio; sed Deus solus.

Q. resipiscencia est donum gratiæ divinæ.

IV. Si resipiscencia salutaris est donum gratiæ divinæ, multo magis ipsa regeneratio. Sed illa est donum gratiæ divinæ. Ergo. *Assumptum* exstat Act. 5. v. 31. Cap. 11. v. 18. 2. Tim. 2. v. 25. Jerem. 31. v. 18. *Ratio Propositionis* est; quia resipiscencia est mutatio factorum sive actionum: regeneratio totius naturæ renovatio: quod plus omnino est altero.

### Ex Natura Prædicati.

Q. regenerationem Scriptura homini adimit, & soli Deo tribuit.

I. Quod Scriptura homini adimit, solique Deo tribuit, illud solius Dei opus est, non simul etiam humanæ voluntatis. Regenerationem Scriptura homini adimit, solique Deo tribuit. Ergo. *Major* manifesta est. *Minor* probatur duplici ordine testimoniorum sacrorum, quorum prior regenerationem Deo tribuit absolute 1. Pet. 1. v. 3. Jac. 1. v. 18. Joh. 3. v. 5. 6. 8. Esa. 66. v. 9. Alter *non* *divisive* 1. Pet. 1. v. 23. Tit. 3. v. 5. Eph. 2. v. 9. 10. Joh. 1. v. 12. 13. Matt. 16. v. 17. Psal. 100. v. 3.

Q. est opus infinitæ virtutis.

II. Opus infinitæ virtutis sive omnipotentiae divinæ, soli Deo convenit; humanæ verò voluntati tanquam causæ propriæ adscribi nequit. Regeneratio est opus infinitæ virtutis, sive omnipotentiae divinæ. Ergo. *Major* perspicua est sua luce. *Minor* bifariam conficitur. I. Quia est nova hominis creatio, per quam ipse fit nova creatura. 2. Cor. 5. v. 17. Gal. 6. v. 15. Hæc autem non est nisi à virtute infinita & omnipotente. II. quia perficitur ea vi & *energiam*, quâ Christus à mortuis suscitatus est. Eph. 1. v. 19. 20. Coloss. 2. v. 12. 13. Sed illa vis atque *energiam* absque dubio fuit infinita; utpote per quam Christus declaratus est Filius Dei. Rom. 1. v. 4. Ergo.

Q. regenerandus mente cæcus, voluntate pravus est natura.

III. Qui mente cæcus, voluntate pravus, affectibus rebellis, totaque natura impotens est ad bonum; non potest esse principium seu causa regenerationis. Homo regenerandus est talis natura. Ergo. Veritas *Minoris* alibi luculenter demonstrata est. Et *Major* sua luce radiat.

Q. voluntas humana nullibi inter causas regenerationis recensetur.

IV. Si voluntas humana esset causa partialis sive socia regenerationis, alicubi inter causas ejus recenseretur. Id verò nullibi fit. Ergo. *Assumptum* probatur I. quia non statuitur causa vel efficiens principalis, mediata aut immediata; vel impulsiva interna aut externa; vel instrumentalis interna aut externa: quæ tamen omnes distinctè memoran-

morantur : prout in Didacticis ostendimus. II. quia difertè ab ordine causarum efficientium excluditur. Psal. 100. v. 3. ipse fecit nos, non nos ipsos. Eph. 2. v. 9. 10. Non ex nobis, ipsius opus sumus. Tit. 3. v. 5. non ex operibus iustis, quæ fecerimus nos, sed per lavacrum regenerationis, renovationis Spiritus S. servamur.

Antithesis Heterodoxorum est : *Regenerationem non solius Dei, sed simul humane voluntatis opus esse.*

Ἀντιθεσις Ἀντιθεσος Ἑτεροδοξᾶ.

Ex Natura Subjecti.

Quod regeneratio ceu principium operationis præsupponit, ejus opus rectè dicitur. Atqui præsupponit non solum gratiam Dei, sed etiam ipsius hominis voluntatem. Ergo. Minor ostenditur ex dissimilitudine generationis naturalis & regenerationis supernaturalis. In illa homo generandus, cum nondum existat, non concurret nullo actu proprio ad sui generationem. In hac vero homo regenerandus jam præexistit, eoque necessario concurrere debet, cum Spiritu Dei & Evangelio, ut fiat regeneratio. RES P. Minor falsa est. Probatio ejus non concludit quæstionem. Sane præexistit homo regenerandus regenerationi suæ, an vero ut principium operationis? Imo verò ut subiectum merè passivum operationis non suæ sed alienæ, videlicet Spiritus S. regenerantis. Et sic etiam concurret cum Spiritu S. & Evangelio; non ad regenerationem efficiendam cum iis, ut causa socia aut concausa; sed in regeneratione, efficienda per Spiritum S. & Evangelium, recipienda vero ab homine & voluntate ipsius. Nimirum quia regeneratio absque subiecto recipiente, quod regenerandum, peragi nequit.

Quæ regeneratio præsupponat hominis voluntatem ceu principium operationis.

Ex Natura Prædicati.

I. Quod ipsa Scriptura desert humane voluntati, non est ei derogandum : Regenerationem desert humane voluntati, ut cause. Ergo. Minor his similibusque locis adstruitur. Deut. 10. v. 16. circumcidite præputium cordis vestri. Ierem. 4. v. 3. 4. Novellate vobis novale, circumcidite vos Jehovæ, & amovete præputia animi vestri. Ezech. 18. v. 31. Facite vobis cornovum & Spiritum novum. RES P. Minor locis citatis non habetur. Quæ docent non quid viribus nostris possimus, sed quid debeamus facere. Unde quod hic Deus præcipit, alibi daturum se gratiosè pollicetur. Deut. 30. v. 6. Ierem. 32. v. 39. Ezech.

Scriptura eam deserat humane voluntati ut cause.

LOC.  
XVIII.

36. v. 26. & fideles nixi hac promissione, ex fide petunt. Psal. 51. v. 12. 13. 14.

Q ad re-  
generatio-  
nem re-  
quitur  
hominis  
voluntas  
& actio.

II. Ad quod requiritur hominis voluntas & actio, id rectè dicitur opus humana voluntatis. Ad regenerationem requiritur hominis voluntas & actio. Ergo. Probatur Minor. Ad mortificationem veteris & vivificationem novi hominis; sive ad omissionem mali & praestationem boni, requiritur voluntas & actio hominis. Sed hac est nostri regeneratio. Ergo. R E S P. Ludunt Adversarii homonymia vocabuli Regenerationis: quod vel de principio & inchoatione ejus, vel de progressu, incremento & continuatione intelligitur. Primo modo solius Dei opus est. Altero etiam requiritur ad eam ipsius hominis voluntas, ut instrumentum activum, spontaneum & liberum suarum actionum: Quia voluntas regenerata, quas ex se non habebat, à Spiritu S. regenerante accepit bene agendi vires 2. Cor. 3. v. 5. Eph. 2. v. 9. Tum etiam ab eodem spiritu ad bene agendum movetur & excitatur. Rom. 8. v. 14. Psal. 143. v. 10.

Q. Spiritus  
S. non da-  
tur nisi jam  
renatis.

III. Qui non datur nisi jam renatis, ejus opus non est regeneratio: cum nullus effectus sit prior sua causa. Spiritus S. non datur nisi jam renatis; Ratio, quia passim promittitur iis, qui jam per annunciationem & receptionem Evangelii revera regenti sunt: ut inductione locorum, quibus eum alicui dari docetur, evinci potest. Ergo. R E S P. Committitur fallacia à dicto secundum quid. Ut varia sunt Spiritus S. charismata, ita variè datur non solum renatis, sed etiam non renatis. His quidem vel ad regenerationem, hoc est, ut regenerentur, tanquam Spiritus regenerationis ac renovationis; quum regeneratio nonnisi à Spiritu fiat, Joh. 3. v. 5. 6. 8. vel ad charisma aliquod commune citra regenerationem: de quibus disserit Apostolus 1. Cor. 12. & 13. capp. Illis verò datur vel ad incrementum & progressum gratiae regenerantis, Luc. 11. v. 13. Joh. 7. v. 38. 39. vel ad ejusdem confirmationem atque obsecrationem, in diem usque plenariae redemptionis: de qua est Eph. 1. v. 13. 14. Apparet ergo vel Majorem vel Minorem esse falsam: prout alterutra limitate aut obsolutè accipitur.

Secunda  
Sociniano-  
rum: An  
Regeneratio  
nihil sit  
quam vita  
mutumque  
mutatio?  
Sociniani  
affirmant.

SECUNDA: An Regeneratio nihil sit, quam vitae morumque mutatio?

Nunquam rectè pleneque intelligitur status controversiae, nisi à fonte suo derivetur. Negant Sociniani peccatum originis, sive inhærentem naturæ corruptionem, impura generatione in nos propagatam.



nam. Quicquid verò vitii aut labis nobis inest, id crebris peccati actibus, & peccandi quadam consuetudine contractum esse asserunt. Ex hac hypothefi, quæ est *πρωτὴν ψεύδ* & totius controversiæ, procedunt ad declarandam naturam Regenerationis, & definitionem ejus constituendam. Etenim homo qui originaliter non est corruptus, nec pravis qualitatibus imbutus, non eget innovatione naturæ. Sed satis habet, si peccandi consuetudinem omittat, & vitæ morumque reformationem suscipiat. Quod dum facit per seriam pœnitentiam ac sinceram sui emendationem, juxta doctrinam Christi, tum verò eum regni ac regenerari ajunt. Hinc *Regenerationem* formaliter definiunt, *prave consuetudinis & vitæ mutationem, & secundum doctrinam Christi, reformationem.* Socinus lib. de Baptismo & Smalcus de Filio Dei, cap. 2. ORTHODOXI contra docent. Regenerationem formaliter si- tam esse in immutatione ac innovatione ipsius Naturæ, peccato originali corruptæ, qua prava qualitates & dispositiones abolentur, bonæ autem qualitates ac dispositiones infunduntur, & homini restituntur, quo ita deficiat à malis actionibus, & studeat bonis. Proinde definitionem Socinianam non modo ut insufficientem & imperfectam improbant, sed etiam ut alienam repudiant: utpote quæ definiti sui naturam nec complectitur, nec enunciat.

LOC.  
XVIII.Orthodoxi  
negant.

Thesis Negans Orthodoxorum est: *Regenerationem non esse vitæ morumque mutationem.*

Καταστροφὴ Thescos Negantis Orthodoxæ.

Rationes  
Negantes  
Orthodoxæ.

Ex Natura Subjecti.

I. Regeneratio in Scriptura opponitur generationi: quod tollat id quod ex generatione habemus mali, restituat autem illud, quo per generationem caremus bono. Atqui ex generatione habemus peccatum originale: caremus autem justitia originali. Ergo regeneratio prius tollit à nobis, posterius autem nobis restituit. Minor controversia de peccato originali, satis superque est comprobata. Major conficitur partim ex oppositione generationis naturalis ac regenerationis supernaturalis in Scriptura, Joh. 3. v. 3. 5. 6. 8. cap. 1. v. 12. 13. 1. Petr. 1. v. 23. partim ex ipso oppositionis modo; qui non tantum est privativus, sed etiam contrarius: nec solum ἀφαιρέσις & remotione mali, sed etiam θεσις ac substitutione boni constat. Ezech. 36. v. 25. 26. Rom. 6. v. 3. & seqq. Eph. 2. v. 5. 6. 10.

Q. Rege-  
neratio  
opponitur  
generatio-  
ni.

G g g g 2

II. Nova

LOC.  
XVIII.  
Q. mutatio  
vitæ &  
morum est  
nova obe-  
dientia.

II. Nova obedientia vel etiam Resipiscentia, non est ipsa forma-  
liter sic dicta Regeneratio. Mutatio vitæ ac morum, est nova obe-  
dientia vel etiam resipiscentia. Ergo. Probatur utraque propositio.  
*Major* ex distinctione horum beneficiorum, secundum veritatem  
Scripturæ & naturam eorundem. Scriptura enim illa à se invicem di-  
stinguit. Jer. 31. v. 18. 33. cap. 32. v. 39. 40. Ezech. 36. v. 25. 26. 27.  
Matt. 3. v. 2. 8. Rom. 8. v. 29. 30. 1. Cor. 1. v. 30. Et sicut resi-  
piscentia antecedit regenerationem, quæ una cum fide per vocatio-  
nem efficacem nobis confertur: ita nova obedientia sequitur rege-  
nerationem, ex qua, ut causa proxima, immediate dependet. Gal. 5.  
v. 22. Coloss. 3. v. 5. & seqq. imprimis autem Rom. 6. & 7. collatis  
cum 12. & 13. capp. *Minor*: quia nova obedientia, haud aliter quam  
à novitate vitæ & actionum nobis describitur. Resipiscentia quoque  
mutationem factorum includit: ut alibi docuimus.

### Ex Natura *Prædicati*.

Q. Regene-  
ratio est  
sanctifica-  
tio integri  
Spiritus a-  
nimæ ac  
corporis.

I. Sanctificatio integri Spiritus, animæ ac corporis, non est mu-  
tatio vitæ ac morum, saltem formaliter aut exclusivè. Regeneratio  
est sanctificatio integri Spiritus, animæ ac corporis. Ergo. *Minor* est  
Apostoli 1. Thess. 5. v. 23. Illustratur autem parallelo Eph. 5. v. 26. 27.  
*Major* sua evidentia claret: nec opus habet probatione.

Q. in Re-  
generatio-  
ne mens,  
voluntas,  
appetitus,  
corpus in-  
novantur.

II. Qua mutatione in Mente discutitur nativa ignorantia & cæci-  
tas, accenditurque nova ac salutaris lux cognitionis Dei: In volun-  
tate aboletur nativa pravitas, restituitur autem justitia: in Appetitu  
sensitivo, corrigitur cupiditatum & affectuum rebellio, & ad sanctam  
moderationem reducitur: denique in Corpore ejusque membris  
ejuscemodi suscipitur reformatio, ut non sint amplius arma injustitiæ  
peccato, sed arma justitiæ Deo: illa inquam mutatio non tam vitam  
ac mores, quam ipsam hominis naturam innovat atque emendat.  
Sed talis mutatio fit per Regenerationem in Mente Eph. 5. v. 8. in  
Voluntate cap. 4. v. 22. 23. 24. In Appetitu sensitivo. Tit. 3. v. 3. 5.  
Gal. 5. v. 24. in Corpore etiam, Rom. 6. v. 12. 13, quod alibi ope-  
rosius fuit demonstratum. Ergo.

Q. Regene-  
ratio non  
ab homine,  
sed à solo  
Deo perfici-  
tur.

II I. Mutatio vitæ ac morum, prout eam adversarii declarant, ab  
ipsomet homine, tanquam propria ac proxima causa, perficitur. Re-  
generatio non perficitur ab homine, sed à solo Deo: ut supra docui-  
mus. Ergo.

Q. mutatio  
vitæ &  
morum  
non est in-

I V. Regeneratio infantibus pariter & adultis est communis, se-  
cundum actum sui formalem. Mutatio vitæ ac morum non est infan-  
tibus

tibus communis. Ergo. Minor negari non potest: cum Infantes non peccarint ad similitudinem transgressionis Adami, hoc est, actualiter, Rom. 5. v. 14. nec discretionem boni & mali per artem polleant. Esa. 7. v. 15. Ion. 4. v. 11. Ratio Majoris est: tum quia regeneratio est beneficium fœderis gratiæ, quo una cum parentibus etiam infantes, tanquam fœderati, comprehenduntur. Jerem. 31. v. 33. Gen. 17. v. 7. tum quia regnum cœlorum ipsis peculiariter est promissum. Marc. 10. v. 14. in quod nemini patet ingressus absque regeneratione. Joh. 3. v. 3. 5. tum denique quia per baptismum regeneratio non minus infantibus quam adultis obsignatur. Eph. 5. v. 26.

LOC.  
XVIII.  
fancibus  
communis.

Antithesis affirmans Heterodoxorum est: *Regenerationem nihil esse aliud quam vitæ morumque mutationem.*

Ἀντιθέσις Antitheseos Negantis Heterodoxæ.

Rationes  
Affirman-  
tes Hetero-  
doxa.

Ex Natura Subjecti.

I. Regeneratio ex aquâ & Spiritu est vera regeneratio. Sed illa est depositio peccatorum per pœnitentiam ac vitæ emendationem. Ergo. Major exstat Ioh. 3. v. 5. Minor probatur, partim ex Symbolica significatione aquæ, qua sordes corporis abluuntur: partim ex naturæ rei: quem enim vitæ prioris mala pœnitet, & qui vitam bonam sanctamque inchoat & agit, is quodammodo verum nasci & regenerari videtur. RESP. Negatur Minor formaliter, sive de actu formali regenerationis, ex mente adversariorum accepta. Sanè sequitur regenerationem actualis depositio vitiorum & vitæ morumque emendatio: ut qui sunt proprii ejus fructus. Gal. 5. v. 22. 23. & opera novæ obedientiæ. Matt. 3. v. 8. Coloss. 3. v. 5. 6. Sed ipsa propriè non est depositio illa aut emendatio: verum naturæ corruptæ renovatio & ad Dei imaginem instauratio. Quod facile colligitur & intelligitur: tum ex antithesi generationis & regenerationis, quarum illa homo vetus nascitur, ista novus renascitur: tum ex gemina ejus declaratione metaphoricâ per aquam, qua sordes adherentes abluuntur & deponuntur: propria autem per Spiritum, renovantem nos secundum interiorem hominem in Justitia & sanctitate habituali infusa: quâ cum initio creati fuimus, argumento loci Eph. 4. v. 24.

Q. regene-  
ratio ex  
aqua &  
Spiritu fit  
depositio  
peccato-  
rum per  
pœnitentiam.

II. Mortificatio veteris & vivificatio novi hominis est vitæ morumque mutatio. Atqui hæc sunt ipsissima regeneratio. Ergo Minor patet: quia his partibus propriè constat & absolvitur. Ratio Majoris est: quia illi dicuntur in

Q. mortifi-  
catio vete-  
ris hominis  
& vivifica-  
tio novi  
fuit ipsa

LOC.  
XVIII.  
Regenera-  
tio.

*Scriptura mortificare veterem hominem & vivificare novum, qui desistunt à malo & faciunt bonum; sive qui relictà injustitia sectantur justitiam eamque exercent.* Eph. 4. v. 22. 24. Coloss. 3. v. 5. 6. **R E S P.** Mortificatio veteris & vivificatio novi hominis dicuntur ambigüe, suntque partes non modo regenerationis. Rom. 6. v. 11. cap. 7. v. 4. Eph. 2. v. 45. sed etiam conversionis sive novæ obedientiæ, Coloss. 3. v. 5. & seqq. Eph. 4. v. 22. 23. 24. quæ analogicè ei responderet: ut effectum univocum causæ univocæ. Priore significato Minor vera est: posteriore Major: non vice versa.

### Ex Natura Prædicati.

Q. mutatio  
per quam  
finimus no-  
væ creatu-  
ræ sit mu-  
tatio vitæ  
ac morum.

**I. Mutatio per quam reddimur novæ creaturæ est ipsa regeneratio.** Illa vero est vitæ ac morum mutatio. Ergo. Major est in confesso. Minor probatur: *Novæ creaturæ efficitur per observationem mandatorum Dei ac opera dilectionis; ut est* 1. Cor. 7. v. 19. Gal. 5. v. 6. cap. 6. v. 15. inter se collatis. Sed observatio mandatorum ante violatorum, est vitæ morumque mutatio. Ergo. **R E S P.** Major vera est de mutatione habituali in qualitatibus, quæ finimus novæ creaturæ: non de mutatione actuali in vitæ ac moribus, quæ tales esse demonstratur. Et sic recurrit fallacia quatuor terminorum. Idem vitium inest Epilogismo Minoris. Primo Deus facit nos novas creaturas per regenerationem. Inde nos esse regenos ostendimus per novam obedientiam. Prout hi actus inter se distinguuntur, Eph. 2. v. 10. Ezech. 36. v. 26. Jer. 32. v. 39. Illo modo dicimur novæ creaturæ à priore, isto à posteriore.

Q. ambula-  
tio in no-  
vitate vitæ  
sit regene-  
ratio.

**II. Ambulatio in novitate vitæ est nostra regeneratio.** Illa vero est vitæ morumque mutatio. Ergo. Major est Rom. 6. v. 4. Minor patet per se. **R E S P.** Negatur Major. Apostolus enim à regeneratione eam distinguit, ut effectum à sua causa. *Consepulti, inquit, sumus Christo per baptismum in mortem, & una cum eo suscitati sumus: ut in novitate vitæ ambulemus.* Rom. 6. v. 4.

Tertia No-  
vatorum:  
An petiti-  
one V. Ora-  
tionis Do-  
minicæ peti-  
tur remissio  
peccati origi-  
nalis?

**T E R T I A:** *An Petitione Quinta orationis Dominicæ peti-  
tur Remissio peccati originalis?*

Novatores  
negant.

Movent hanc quæstionem Novatores, in Apologia sua cap. 14. sed ex lacunis Socinianis derivatam. Hi siquidem uti non agnoscunt peccatum originis, ita quintam petitionem de actualium duntaxat peccatorum remissione interpretantur. In quem sensum Novatores quo-

quoque exponunt. **ORTHODOXI** vero etiam peccatum originale sub ea complectuntur, huiusque veniam peti à fidelibus contendunt, & quidem bifariam: I. quoad inhærentem pravitatem, post inchoatam sanctificationem in fidelibus reliquam. II. quoad plenum & constantem veniæ sive remissionis sensum: qui dispari gradu percipitur à fidelibus: nonnunquam etiam ad tempus amittitur.

LOC.  
XVIII.  
Orthodoxi  
affirmant.

Thesis Affirmans Orthodoxorum est: *Petitione Quinta orationis Dominica peti remissionem ipsius etiam peccati originalis.*

κατασκευη Theseos Affirmantis Orthodoxæ.

Rationes  
Affirmantes  
Orthodoxæ.

Ex Natura Subjecti & Prædicati.

I. Ex ipsa *Petitione quinta*: & quidem ex ejus tum subjecto, tum prædicato distinctè. Ex *Subjecto*. I. Indefinita, æquipollens universalitotum genus complectitur. Peccata (quorum hic venia petitur,) dicuntur indefinitè, sed intelliguntur universaliter, de omnibus peccatis, quorum rei sumus coram Deo. *Ratio*: quia alibi nota universalis expressè additur. Psal. 103. v. 3. Mich. 7. v. 19. I. Joh. 1. v. 7. Ergo. II. Cujus peccati remissionem etiam fideles regeniti petunt à Deo, id hac petitione sine dubio continetur. Nimirum quia petitio remissionis peccatorum unica & simplex est. Sed petunt remissionem inhærentis adhuc pravitaris, sive reliqui peccati originalis: David Psal. 51. v. 7. 8. 9. Paulus Rom. 7. v. 24. 25. & alii. Ergo. Ex *Prædicato*: Quibus subinde opus est renovato aut confirmato sensu gratiæ contra conscientiam reliquiarum peccati originalis, hi istius quoque peccati remissionem petere jubentur ac meritò petunt. Atqui fidelibus & regenitis subinde opus est renovato ac confirmato sensu gratiæ contra conscientiam reliquiarum peccati originalis. Ergo. *Major* certa est ac evidens, ex sensu ipsius petitionis. Petimus remissionem peccatorum, divinitus factam nobis gratiosè continuari, ac magis magisque confirmari. Quod ἀλώγῃα ab adjuncta sponse sive conditione, haud obscurè testatur. Ergo quibus opus est renovato gratiæ sensu, ad eos quoque hæc petitio pertinet. *Minor* experientia & exempla Sanctorum comprobant de quibus David, Psal. 130. v. 3. 4. & Johannes 1. Epist. 1. v. 8. 9.

Q. id docet  
petitio  
quinta.

II. Ex *Petitione sexta*: Qui deprecantur tentationem Satanæ, precantur pro remissione etiam originalis peccati. Sancti in oratione

Q. id exi-  
git Petitio  
sexta.

Domi-

LOC.  
XVIII.

Dominica deprecantur tentationem Satanæ. Ergo. *Minor* est extra controversiam. *Ratio Majoris* est : quia peccatum originale est præcipuum tentationis Instrumentum, ac fomes principalis, unde ignis tentationis accenditur. Iac. 1. v. 13. 14. 15. Heb. 12. v. 1.

Q. idem  
ostendunt  
tres primæ  
petitiones.

III. *Ex tribus primis petitionibus.* Quicquid in nobis officit gloriæ ac regno Dei, & repugnat voluntati ipsius, ejus remissionem petitione quinta rogamus. Peccatum originis hujusque reliquæ in nobis officiant gloriæ ac regno Dei : repugnant voluntati ipsius. Ergo. *Major* manifesta est ex natura & connexione harum petitionum. *Minor* verò pater ex natura & effectis peccati originalis : prout ea nobis proponuntur in Scriptura, vivisque ex. implis representantur.

Q. idem  
pater ex  
articulo  
decimo  
Symboli.

IV. *Ex Articulo Decimo Symboli Apostolici :* Cujus peccati remissionem credimus in Symbolo, ejusdem veniam petimus in oratione Dominica. Peccati originalis non minus, quam aliorum peccatorum remissionem credimus in Symbolo. Ergo. *Ratio Majoris* est : quia invocatio est ex fide. Rom. 10. v. 14. & pro remissione peccatorum præcipuè instituitur. Psal. 32. v. 6. Luc. 18. v. 13. *Minor* probatur I. quia credimus remissionem omnium peccatorum, universaliter, non quorundam duntaxat particulariter. Act. 10. v. 44. Rom. 3. v. 25. II. Quia Christus pro omnibus peccatis nostris satisfecit, ac eorundem omnium remissionem verbo Evangelii nobis promisit ac offert. 1. Ioh. 1. v. 7. Psal. 103. v. 3.

Q. idem  
docet præ-  
ceptum 1.  
& x. De-  
calogi.

V. *Ex præcepto primo & decimo Decalogi.* Quod peccatum sancti quotidie magis magisque agnoscunt ex lege, & serio deplorant, ejus remissionem petunt in Oratione Dominica. Peccatum originale sancti quotidie magis magisque agnoscunt ex Lege & serio deplorant. Ergo. *Major* non requirit probationem. *Minor* vero manifesta est ex primo decimoque præcepto : quibus peccatum originis, prout distinctè fertur contra Deum & proximum, interdicitur : & unde sancti quoque ad ejus agnitionem ac deplorationem adducuntur. Psal. 119. passim. Rom. 7. v. 7. 8. 9. 13. 14. & seqq.

Antithesis Negans Heterodoxorum est : *Petitione quinta orationis Dominicæ, non peti remissionem peccati originalis.*

Rationes  
Negantes  
Heterodoxæ.

Ἀντιθέσις Antitheseos Negantis Heterodoxæ.

Ex Natura Subjecti & Prædicati.

Q. pecca-  
tum Orig.

I. *Quod non est propriè peccatum, sed metonymicè sic dicitur, quod sit pœ-  
na*



na peccati; ejus remissio sub nomine peccati non petitur in oratione Dominica. LOC. XVIII. non sit propriè peccatum.  
 Peccatum originis non est propriè peccatum, sed pœna, ut alibi ostensum est.  
 Ergo. R E S P. Minor est petitio principii. Contrarium loco de peccato evicimus, argumentis firmissimis ac evidentissimis: quæ inde repetenda sunt.

II. Qui debitorum suorum priorum remissionem petere jubetur, non tenetur petere remissionem peccati originalis. Quisque fidelis debitorum suorum priorum remissionem petere jubetur. Ergo. Major hinc liquet: quod peccatum originale non est debitum cujusque proprium, ab uno quoque contractum. Minor probatur I. Ex pronomine primæ personæ; quia nostra debita vocantur. II. ex subjuncta ratione. Sicut nos remittimus debitoribus nostris. Atqui nos non remittimus debitoribus nostris, præter injurias actuales, pravitatem originalem; qua non minus ad odium proximi, quam ipsius Dei propensæ sententur vulgò. Ergo. R E S P. Peccatum proprium dicitur ambiguè: aut quod ab unoquoque contractum est actualiter, aut quod cuique subiectivè inhæret. Posteriore sensu negatur Major: Probatio autem aliena est. Priore Minor est falsa. Cujus prima ratio petit principium; cum nostra debita vocentur utroque modo sicuti nos dicimur iræ filii natura. Eph. 2. v. 3. & transgressores inde ab utero. Esa. 48. v. 8. Altera textitur ex falsa hypotheti: quasi nos ita remittamus proximo, ut Deus nobis remittit. Atqui nos remittimus proximo tantum secundum quid: Deus verò simpliciter. Nos condonamus injurias & damna nobis data Deus condonat ipsam ἀνομιαν & iniquitatem pugnantem cum lege: sive ea insit naturæ sive actioni: sive in primam, sive in secundam legis tabulam impingat. Proinde inconsequens est ex Elencho parium.

Q. quisque debitorum propriorum remissionem petere jubetur.

QUARTA: An bona opera sanctorum sint perfectè & absolute bona?

Quarta Communis: An bona opera sanctorum sint perfectè & absolute bona?

Tres sunt controversiæ inter se connexæ, quæ de sanctificatione Justificatorum disceptari solent. Prima; An iustificati per habitum fidei & charitatis, in iustificatione infusum, Legem Dei perfectè servare possunt? Secunda: An opera iustificatorum sint simpliciter & absolute iusta ac bona? Tertia; An denique Propriè & per se sint meritoria salutis æternæ? Prima & ultima jam alibi ventilatæ sunt & expeditæ. Media hic in disquisitionem venit. Circa quam ORTHODOXOS calumniantur Adversarii Pontificii & alii Neopelagiani; quod doceant bona opera sanctorum esse peccata mortalia, adeoque à malis irregenitorum

Hhhhh

opœ

L O C.  
XVIII.Orthodo-  
xi negant.Neope'a-  
giani affir-  
mant.

operibus non multum differre. Atqui dicimus differre ea toto genere: ut iustitiam & iniustitiam, bona & mala opera, peccata per se & per accidens tantum. Hoc verò est quod asserimus: opera sanctorum etsi sint iusta ac bona, Deoque placeant in Christo, non tamen esse simpliciter iusta, aut perfectè bona, si ad rigorem iustitiæ legisque divinæ exigantur: sed variè deficere ab ejus perfectione, multisque nævis & infirmitatibus infecta esse. Ipsi contra opera sanctorum tanquam simpliciter & absolutè iusta commendant: iisdemque perfectionis elogium cum Pelagianis vendicant. Bellarm. l. 4. de Justific. Cap. 15. & seqq. ac cæteri Neopelagiani.

*Thesis Negans Orthodoxorum est: Bona opera sanctorum non esse perfectè & absolutè iusta ac bona.*

Rationes  
Negantes  
Orthodoxa.

Κατασκευὴ Θεσεως Negantis Orthodoxæ.

## Ex Natura Subjecti.

Q. opera  
iustificato-  
rum sunt  
ex & cum  
fide R.P.

I. Opera quæ fiunt ex & cum fide remissionis peccatorum non sunt absolutè iusta & perfectè bona. Opera sanctorum iustificatorum sunt ex & cum fide remissionis peccatorum. Ergo. *Minorem* statuit Apostolus 1. Tim. I. v. 5. *charitas est ex fide non facta.* Gal 5. v. 6. *Fides per charitatem efficitur sive operans.* Fidem autem illam esse remissionis peccatorum, docet Petrus Act. 15. v. 9. *Major* sic stabilitur: Quæ opera sanctificantur per Christum, nec aliter Deo grata esse possunt, non sunt absolutè iusta & perfectè bona. Sed opera, quæ fiunt ex & cum fide remissionis peccatorum, sanctificantur per Christum, nec aliter Deo grata esse possunt. Ergo *Ratio Majoris* est: quod quæ absolutè iusta ac bona sunt in seipsis, non egent aliena sanctificatione: placent etiam Deo per se, tanquam legi ipsius consentanea. *Minoris* verò probatio, ex æquipollentia phrasium, facilè deducitur, siquidem ex fide & cum fide remissionis peccatorum operari, seu facere bona opera, est ea præstare certa promissionis fiducia, nos & opera nostra Deo grata esse propter, Christum & satisfactionem ac intercessionem ipsius. Heb. 11. v. 6. Hoc vero quid aliud est, quam sanctificari ac placere Deo per Christum?

Q. ipsi san-  
cti non  
sunt abso-  
lute iusti in  
hac vita.

I. Qualis causa talis effectus: nec effectus melior aut perfectior est sua causa. Sed sancti iustificati non sunt absolutè iusti & perfectè boni in hac vita. Ergo nec opera ipsorum. *Minor* trifariam demonstratur. I. Quod, um sanctificatio sive regeneratio est imperfecta, eorum

rum Justitia non potest esse absoluta *nec* opera perfectè bona. Sanctificatio seu regeneratio sanctorum Justificationum est imperfecta in hac vita; tum quia successivè & per gradus perficitur, & in morte demum absolvitur. 2. Cor. 4. v. 16. cap. 7. v. 1. Eph. 5. v. 26. 27. tum quia imperfecta sunt ejus effecta. 1. Cor. 13. v. 9. & seqq. Ergo. II. Qui constant ex contrariis principiis, Spiritu & carne, & secundum ea agunt, non sunt absolutè justì & perfectè boni in hac vita: argumento loci 1. Joh. 1. v. 5. Sancti justificati in hac vita constant ex contrariis principiis, carne & Spiritu, & secundum ea agunt: teste Apostolo Gal. 5. v. 17. & seqq. suoque exemplo illud comprobante Rom. 7. v. 14. & seqq. Ergo. III. Qui non semper gubernantur efficaci gratia Spiritus S. non sunt absolutè justì & perfectè boni: argumento locorum 1. Cor. 13. v. 12. & cap. 15 v. 28. Sancti Justificati in hac vita non semper gubernantur efficaci gratia Spiritus S. Psal. 51. v. 13. 14. Esa. 63. v. 17. al. 64. v. 3. Ergo.

III. Qui deprecantur justitiam operum & judicium Dei secundum opera; ii sentiunt, agnoscunt, & fatentur opera sua non esse absolute justa & perfectè bona. Sancti justificati deprecantur justitiam operum & judicium Dei secundum opera. Ergo. Major perspicua est per se. Minorem testatam habemus apertis ac repetitis confessionibus Sanctorum in V. & N. T. Jobi 9. v. 3. 12. 20. cap. 14. v. 15. Psal. 19. v. 13. & 130. v. 3. 4. & 143. v. 2. Rom. 3. v. 19. 20. cap. 7. v. 18. & seqq. 1. Joh. 1. v. 7. 8. 9.

Q. Sancti deprecantur justitiam operum & judicium Dei secundum ea.

### Ex Natura Prædicati.

I. Quod est absolutè justum, id absolutè congruit cum lege Dei, eidemque examussum respondet. Nimirum quia *τὸ ἀγαθὸν* legis in se habet. Bona opera Justorum sanctificationum non congruunt absolutè cum lege Dei, nec examussum ei respondent. Ergo. Minor ex tribus locis, Matt. 22. v. 37. 1. Tim. 1. v. 5. & Deut. 27. v. 26. sic concluditur. Quod absolutè congruit cum lege, id ex toto corde, ex tota anima, ex tota cogitatione, & ex omnibus viribus, sive ex mundo corde, conscientia bona & fide non ficta, præstatur; nec à lege ullatenus aberrat, aut deficit. Bona opera Justorum sanctificationum non ita præstantur: quum nullus eorum possit gloriari, mundum esse cor suum. Prov. 20. v. 9. aut se non habere peccatum? 1. Joh. 1. v. 8. Ergo.

Q. bona opera Sanctificationum non congruunt absolute cum Lege Dei.

II. Quod est perfectè bonum, id bonum est perfectione partium & graduum. Bona opera sanctorum Justificationum non sunt bona

Q. non sunt bona perfectione partium

LOC.  
XVIII.  
nec gra-  
dum.

alterutra perfectione. Ergo. *Non partium* : quia non est iustus in terra, qui faciat bonum & non peccet. Eccles. 7. v. 21. & in multis labimur omnes. Jac. 3. v. 2. *Non graduum* : quia ex parte cognoscimus, ex parte prophetamus : & omnia nostra charismata spiritualia sunt imperfecta, teste Apostolo 1. Cor. 13. v. 9. & seqq. imo omnes nostræ Justitiæ sunt immundæ, sicut panniculus abjectissimus, Esa. 64. v. 6. al. v. 10. Quæ est confessio totius veteris Ecclesiæ, de corruptione naturæ nostræ, & imperfectione justitiæ in Sanctis,

Antithesis Affirmans Heterodoxorum est: *Bona opera sanctorum esse perfectè & absolutè iusta ac bona.*

Rationes  
Affirmantes  
Heterodoxa.

Ἀντιθεσις Ἀφαιρῶντων τῶν Ἑτεροδόξων.

Ex Natura Subjecti.

Q. Sancti  
sunt iusti,  
mundi, in-  
ternisq.  
gratiæ do-  
nis ornati.

I. Qui est iustus, mundus, internisque gratia donis ornatus, ejus opera sunt iusta, munda, & leque grata. Sancti iustificati sunt iusti, mundi, internisque gratia donis ornati. Ergo. Minor evidens est à natura iustificationis, quæ tolluntur omnia peccata, & infunditur gratia seu iustitia inherens, quæ faciat hominem Deo gratum, amicum, & ab omni peccati contagione liberum. R E S P. I. Argumentum non directè concludit quæstionem. II. Negatur Minor, formaliter ex mente Pontificiorum accepta. Probatio autem petit principium. Et nim iustificationem nostri non in abditione peccati, & infusione justitiæ, sed in remissione peccatorum, & Justitiæ imputatione sitam esse tuo loco ostendimus.

Q. Sancti  
provocant  
ad suam  
iustitiam,  
& secundum  
eam  
iudicari  
velint.

II. Qui provocant ad suam iustitiam, & secundum eam iudicari à Deo expetunt, horum opera sunt absolutè iusta ac bona. Atque sancti iustificati provocant ad suam iustitiam, & secundum eam iudicari à Deo expetunt; exemplo Davidis, Psal. 7. v. 9. & 17. v. 1. & 18. v. 21. & 26. v. 1. & 119. v. 121. quibus aliisque locis similibus non solum opera sua iustitia nomine ornat, sed etiam in confidit, utpote quibus in Dei iudicio niti possit. Ergo. R E S P. Minor falsa est de iustitia ac perfectione operum, de qua quæritur. Exemplum verò Davidis est impertinens: tum quia de iustitia causæ in perduellionis crimine, cujus falsò insimulabatur à Saulitis, non de iustitia personæ suæ loquitur: tum quia omnem operum iustitiam in Dei iudicio diserte repudiat ac damnat. Psal. 19. v. 12. 13. & 130. v. 3. 4. & 143. v. 2.

Q. in ho-  
mine iusto  
sunt suffici-  
entia prin-

III. Vbiunque sunt sufficientia principia rectæ & perfectæ operationis, ubi est recta & perfectæ operatio. In homine iusto sunt sufficientia principia rectæ & per-

*et perfectæ operationis. Ergo. Major per se nota est. Minor probatur, quia ad rectam ac perfectam operationem sufficiunt hæc tria: Intellectus qui intelligat, quid agendum sit aut fugiendum: Voluntas quo amplectatur id, quod ab intellectu tanquam bonum & honestum proponitur: & Potentia exterior, qua exsequatur id quod voluntas amplexa est, & exsequendum imperavit. Hac autem omnia in homine iusto inveniuntur. I. Intellectus lumine divine fidei illustratus, ut facillimè cognoscere possit, quid iustitia sit consentaneum. II. Voluntas instructa & ornata inherente iustitia, per quam prompta & robusta efficitur, ad desiderandum & amplectendum id, quod lex faciendum dicitur. III. Potentia exteriores possunt illud exsequi. Ergo. R E S P. Minorem negatam non rectè probant Epilogismo, constante enumeratione principiorum, quæ ad opera absolutè iusta & perfectè bona requiruntur. Tum quia in eius propositione Majore omittitur auxilium gratiæ Spiritus S. à tribus illis principiis intrinsecis verè ac realiter diversum; ut non sit plena omnium principiorum enumeratio: Tum quia principia illa, prout in Minore declarantur, non sunt absoluta & perfectæ: Mens non est plenè illuminata, nec Voluntas & Potentia perfectè sanctificata. Sed facultates singulæ multiplici infirmitate ac variis defectibus laborant. 1. Cor. 13. v. 9. Marc. 9. v. 24. Rom. 7. v. 18. & seqq. Proinde opera inde manantia absolutè iusta & perfectè bona abique defectu esse non possunt.*

L O C.  
XVIII.  
cipia rectæ  
& perfectæ  
operationis.

### Ex Natura Prædicati.

I. *Quod est simplex ac perfectè lucidum, idem est perfectè bonum, ac nullam partem tenebrarum habet. Bona opera sanctorum sunt simplicia ac perfectè lucida: ut docet Servator, Matt. 6. v. 22. Luc. 11. v. 14. Ergo. R E S P. Minor sensu controverso non exstat locis citatis. Ubi Christus discipulos & auditores suos dehortatur ab invidia: contraque hortatur ad æquanimitatem. Perfectionem operum in sanctis, ne verbo quidem, saltem directè, attingit aut adstruit.*

Q. sint perfectè lucida.

II. *Quod placet Deo est absolute iustum & perfectè bonum. Bona opera sanctorum placent Deo. Ergo. Majorem etiam Calvinus admittit lib. 3. Instit. cap. 12. sect. 1. Minorem tradit Scriptura pluribus locis, Mal. 3. v. 4. Ad. 10. v. 35. Phil. 4. v. 18. 1. Pet. 2. v. 5. R E S P. Sunt quatuor termini. Major loquitur de eo, quod placet Deo in se & per se, propter omnimodam conformitatem cum Lege. Minor autem de eo, quod ei placet per & propter Christum; ut est 1. Pet. 2. v. 5. Etenim bona opera sanctorum placent Deo, non quod in se sint absolutè bona, sed quia in fide Christi facta sunt: cujus obedientia omnes eo-*

Q. placeant Deo.

LOC.  
XVIII.

rum defectus teguntur atque condonantur. Nec ita locus fit cavillo, non peccatoribus modò, sed ipsis etiam peccatis imputari iustitiam Christi. Quia iustitia Christi personæ non rei imputari dicitur secundum Scripturam. Præterea bona opera Sanctorum non sunt per se peccata.

Quinta  
Pontificio-  
rum: *An*  
opera alia  
sint merita-  
ria ex con-  
gruo,  
alia etiam  
ex condigno?

QUINTA: *An opera alia sint meritoria ex congruo, alia etiam ex condigno?*

Quid Pon-  
tificis  
Meritum,

Meritum  
congrui,

Meritum  
digni,

Meritum  
condigni.

Quamquam nullum bonum opus esse verè meritorium jam alibi demonstratum est: tamen cum Pontificii id per species declarent, & totam meritum doctrinam in plures quæstiones diducant, haud abs re fuerit, si vestigia ipsorum secuti, singula penitus inspiciamus atque examinemus. Definiunt illi *Meritum in genere Actionem cui debetur aliqua merces*. De cujus conditionibus sive requisitis, variè inter se disceptant. Species vero alii duas, alii tres faciunt: ut aliud sit congrui, aliud digni, aliud condigni. *Meritum congrui* vocant *opus moraliter bonum, factum ex libero arbitrio, non adjuto à gratia*. Nempè quod congruum sit atque conveniens divinæ bonitati moraliter benè dispositis & facientibus quod in se est, infundere gratiam Justificationis. *Meritum digni* esse docent, *idoneitatem sive aptitudinem operantis, ad assequendum id quod meretur*. Ratio igitur nominis sumitur à persona operante, non ab ipso opere, scilicet quod operans dignus est, & à Deo censetur, qui mereatur vitam ac gloriam æternam. Denique *meritum condigni* nominant *bonum opus factum ex libero arbitrio, adjuto à gratia*. Utpote quod hujuscemodi sit, ut omninò dignum sit tali mercede: non solum ex pacto, sed etiam propter intrinsicam bonitatem suam; sive propter æqualitatem inter opus & mercedem. Sed Bellarminus, ac plures alii, saltem ex recentioribus, duas illas species posteriores in unam contrahunt, & à primâ immediatè distinguunt, hanc præcipuè ob causam, quod vetus interpret eandem vocem ἀξιος, vertit modo dignum, ut Apoc. 3. v. 4. modo *condignum*, ut Rom. 8. v. 18. Bellarminus lib. 5. de Justificatione Cap. 16. Quo sensu laxiore demum eidem conveniunt septem illa requisita Meriti, quæ Cap. 10. commemorat. Et servata hac distinctione, alia opera sunt *meritoria gratia de congruo*: alia *meritoria gloria de condigno*. *Primi ordinis* dicuntur virtutes omnes tenatorum, nec non actus dispositorii, quibus præparantur ad sui justificationem. *Secundi ordinis* sunt bona opera iustificationum, quæ ex iustitiæ infusæ ac in hærentis habitu vel actu præ-



præstant. Hæc summa est. doctrinæ Pontificiorum de Meritis LOC.  
XVIII.  
Orthodo-  
xorum  
sententiæ.  
operum. ORTHODOXI I. non agnoscunt aut admittunt nomen Meriti: quod Scriptura ignorat; Patres verò de opere bono & Deo placent per Christum usurpant: sicut merendi verbum apud eosdem significat aliquid acceptum esse & placere Deo: item impetrare, obtinere, vel adipisci aliquid à Deo, etiam sine nostro merito. II. rem ipsam verò sive totam doctrinam de Meritis bonorum operum nostrorum in genere & specie, tanquam repugnantem gratiæ Dei, satisfactioni Christi, & Iustificationi fidei, toto pectore averſantur ac damnant.

Thesis itaque Negans Orthodoxorum est: *Nulla esse opera meritoria, sive gratia ex congruo, sive gloria ex condigno.*

Κατηγορίαν Theseos Negantis Orthodoxæ.

Rationes  
Negantes  
Orthodoxæ.

Ex Natura Subjecti & Predicati.

I. *Contra meritum in genere, ab ejus definitione & requisitis.* Meritum est opus indebitum, de nostro præstitum, præmium ex indebito faciens debitum. Sed nullum bonum opus morale est indebitum, de nostro præstitum, præmium ex indebito faciens debitum. Ergo nullum bonum opus morale est meritum, aut meritorium. Major comprobatur definitionem Meriti propriè sic dicti: prout eam tradit Thomas de Argentina in compendio Theologiæ, lib. 4 cap. 15. & lib. 5. Cap. 10. Nostri sic eam enunciant: Quod Meritum hominis de Deo sit opus ipsius hominis, indebitum, præmium ex ordine Iustitiæ de indebito faciens debitum in judicio Dei. Unde intelligitur ad rationem veri meriti tria propriè requiri & concurrere. I. ut sit indebitum. Nam qui reddit debitum, non meretur, sed satisfacit. II. Ut de nostro seu propriò faciamus, non de alieno. Qui enim largitur de alieno, proprium meritum non habet. III. ut sit æqualis præmio. Secus donum fuerit, non meritum. Meritum enim est quidam actus Iustitiæ. Iustitia autem sancit & servat æqualitatem inter opus & mercedem. Minor demonstrari potest bifariam. Indefinitè quidem: quia definitio Meriti nullo bono operi convenit, aut aptari potest secundum veritatem Scripturæ. Psal. 143. v. 2. Rom. 3. v. 19. 20. & seqq. Eph. 2. v. 8. 9. 10. Definitè vero, quia nostra bona opera conditiones veri meriti non sustinent, I. non sunt indebita, sed

L O C.  
XVIII.

sed debita. Debentur enim Deo, Luc. 17. v. 10. & nos eorum debitores dicimur, Rom. 8. v. 12. II. nullum est nostrum, sed omnia sunt dona gratiæ ac Spiritus: sicut Scriptum est: *omnis donatio bona, omneque donum perfectum est superne, à patre luminum.* Jac. 1. v. 17. itemque: à Deo est tum velle tum perficere, Phil. 2. v. 13. III. nec denique æquale est præmio vitæ æternæ: tum quia imperfectum est, à peccato inhabitante pollutum, Rom. 7. v. 18. Gal 5. v. 17. 18. tum quia actus finiti ad bonum infinitum temporarii ad æternum nulla est proportio. Rom. 8. v. 18. 2. Cor. 4. v. 17.

Q. viribus  
lib. Arb.  
absque  
gratia nul-  
lum bo-  
num opus  
præstari  
potest.

II. *Contra meritum congrui in specie.* Si viribus liberi arbitrii absque gratia nullum opus verè bonum præstari potest: & verò ipsa prima gratia, quæ præveniens & operans dici solet, tota est gratuita; sequitur nullum esse meritum congrui, sive de congruo. Verum prius. Ergo & posterius. *Propositio* manifesta est ex ante dictis. *Assumpti* duo sunt membra: quorum prius loco de Libero arbitrio, alterum loco de Vocatione efficaci confirmatum habemus. Utrumque tamen propter connexionis seriem, paucis sic allerimus. *Prius*: Qui impotens est ad bonum, pronus autem ad malum omni tempore, inde à pueritia, usque ad eò ut sit inimicus Deo ac legi ipsius: nec possit ei subijci natura, is viribus liberi arbitrii, absque gratia nullum opus verè bonum præstare potest: *Ratio* est: tum quia actus boni præsupponit ejus habitum sive principium à quod in operante. Mat. 11. v. 33. tum quia opus verè bonum id solum dicitur, quod cum Lege congruit, ac ei consentaneum est, 1. Joh. 3. v. 4. 7. 8. Sed homo non renatus impotens est ad bonum, 2. Cor. 3. v. 5. 1. Cor. 2. v. 14. Rom. 8. v. 10. 11. 12. Cap. 5. v. 6. pronus autem ad malum omni tempore inde à pueritia, Gen. 6. v. 5. & Cap. 8. v. 21. usque adeo ut sit inimicus Deo ac Legi ipsius, nec possit ei subijci: sicut dicitur Rom. 8. v. 7. idque natura, naturali corruptione, per naturalem generationem propagata, ut est Eph. 2. v. 3. Ergo. *Alterum* quoque: Quod omnimodè est gratuitum, nullo modo est meritorium, non magis ex congruo, quam ex condigno. Gratia prima, quæ præveniens, itemque operans dici solet, omnimodè est gratuita. Ergo. *Major* constat vi & evidentiâ antitheseos immediatæ & universalis. Rom. 11. v. 6. Cap. 3. v. 20. & 24. inter se collatis. *Minor* sic stabilitur: Gratia quæ omnes actus & dispositiones nostras prævertit & anteit, est omnimodè gratuita: utpote quæ ex Deo tantum, non etiam ex nobis pendet. At gratia prima, quæ præveniens & operans vocatur, omnes actus ac dispositiones nostras prævertit & anteit. Joh. 6. v. 44. Rom. 9. v. 16. cap. 10. v. 20. ex Esa. 65. v. 1. Eph. 2. v. 1. 3. 5. Ergo.

III. Con-

III. *Contra meritum condigni in specie.* Quod nullam vim ac dignitatem merendi, vel ex se, vel ex pacto aliquo divino habet, meritum condigni dici nequit. Bona opera Justificatorum nullam vim ac dignitatem merendi vel ex se, vel ex pacto aliquo divino habent. Ergo. *Major* patet; quia plures causas ac modos merendi, ne adversarii quidem proponunt. *Minor* sic probatur: *De ipsis operibus*: Quod vim ac dignitatem merendi vitam æternam ex se habet, id absolutè perfectum, & vitæ æternæ juxta proportionem Arithmeticam adæquatum esse esse necesse est. *Ratio* est I. quia promissio vitæ includit conditionem absolutæ & perfectæ obedientiæ. Levit. 18. v. 5. Deuter. 27. vers. 26. II. Quia in omni vera & propriè dicta commutatione, exacta requiritur æqualitas rei ad rem: ut tantundem reddatur, quantum datum est, non plus aut minus. Atqui opera Justificatorum, etiam præstantissima, non sunt absolutè perfectæ; quod peculiari controversia demonstratum est. Non etiam sunt adæquata vitæ æternæ: sive ipsamet ut χάρισμα ac donum Dei, Rom. 8. v. 18. 2 Corin. 4. v. 17. sive etiam authorem ejus ac donatorem Deum spectemus, Rom. 11. v. 35. Psal. 116. v. 12. Gen. 32. v. 10. Ergo. *De Pacto divino*: Illud quippe aut Legale est aut Evangelicum, aut Vetus aut Novum. Jerem. 31. v. 31. & seqq. Heb. 8. v. 6. & seqq. Galat. 4. v. 24. Ex neutro operibus competat illa merendi vis atque dignitas. Ex Legali non: quia promittit quidem vitam æternam sub conditione operum, Levit. 18. v. 5. sed vim merendi de Deo nullam operibus tribuit. Rom. 11. v. 35. Non etiam ex Evangelico: quia pollicetur vitam æternam absque operibus, eorumque meritis. Rom. 3. & 4. Gal. 2. & 3. Postremo si opera merentur vitam æternam ex pacto & ordinatione Dei: non merentur eam intrinseca sua dignitate; nec amplius est meritum condigni, sed præmium pactione promissum & ordinatum.

LOC.  
XVIII.  
Q. Bona  
opera nul-  
lam vim  
merendi  
vel ex se  
vel ex pa-  
cto aliquo  
divino ha-  
bent.

Antithesis Affirmans Heterodoxorum est: *Opera esse meritatoria, alia gratiæ ex congruo, alia gloriæ ex condigno.*

Rationes  
Affirman-  
tes Hetero-  
doxa.

Ἀντιθέσις Antitheseos Affirmantis Heterodoxæ.

Ex Natura Subjecti & Predicati.

I. Pro merito in genere. Pro quo redditur merces gratiæ & gloriæ, id utriusque meritum est. Pro bonis operibus redditur merces gratiæ ac gloriæ. Ergo. Minor diserte traditur in Scriptura. Matth. 5. v. 12. & Cap. 20. vers. 8.

Q. pro bo-  
nis operi-  
bus redda-  
tur mer-  
ces.

LOC.  
XVIII.

**1 Cor. 3. v. 8.** & locis similibus, quibus mercedis huius expressa mentio continetur. Major gemina ratione firmatur. Una à Relatis: Posito uno Relatorum, ponitur & alterum. Merces & meritum sunt relata. Ergo posita mercede pro operibus, simul ponitur meritum eorum. Altera à contrariis: Sicut se habet æterna damnatio respectu impiorum, ita gloria æterna respectu piorum. At illa impiis tribuitur ut debita merces pro malis operibus, meritorius damnationis. Ergo hac piis tribuitur ut debita merces pro bonis operibus, meritorius gloria.

**R E S P.** In argumento principali sunt quatuor termini ex ambiguitate mercedis: quæ in *Mayore* propriè de mercede debita, in *Minore* impropriè de mercede indebita sive gratuita intelligitur. Vel si utrobique eodem accipiatur significatu, *Minor* est falsa. *Matth. 5. v. 12.* fidelibus promittitur præmium tolerantia, ne in adversis deficient. *Cap. 20. v. 8.* & seq. merces datur tanquam compensatio quædam laboris, sed æqualis pro labore inæquali: & quidem pro voluntate ac benignitate ipsius Domini. **1 Cor. 3. v. 8.** verò præmia statuuntur inæqualia pro inæqualitate ministerii atque operæ; sed prout cuique Dominus dedit. *v. 5.* Ut igitur ipsa opera gratiæ beneficium est, sic etiam ejus compensatio. Hac de *Minore*. *Ad rationes majoris* tenendum est.

**I.** Relationem obtinere non modo in mercede propria, sed etiam in impropria sive metaphorica, diversimode tamen: illic inter mercedem ac meritum, hic inter mercedem & præmium, tanquam gratuitam compensationem laborum ac passionum. **II.** Contrariorum illorum esse quidem tum formas contrarias, tum etiam consequentia; effecta verò non item. Non sicut æterna damnatio est meritum atque effectum malorum operum, sic vita æterna est meritum atque effectum bonorum operum. Quod Apostolus totidem pene verbis testatur, *Rom. 6. vers. 23.* & conditiones meriti supra traditæ declarant. Contra ista duo Excipiunt *Adversarii*. Unum est: probari non posse, vitam æternam impropriè dici mercedem. Alterum est: mercedem debitam non repugnare gratia indebita: sed utroque titulo nobis promissam, & olim donandam esse vitam æternam. Mercedis: quia sit retributio pro labore: Gratia quoque: quia sit hæreditas ex adoptione filiali. Et probant. **I.** quia hac conditione nos adoptavit Deus. ut non adiremus hæreditatem, nisi vellemus mandatis Dei obtemperare, & obtemperando hæreditatem nobis promereri. **II.** quia Christo, qui fuit filius Dei naturalis, data est gloria corporis & exaltatio, duplici titulo, nempe hæreditatis & mercedis. Ergo nihil mirum si nobis, qui sumus filii tantum adoptione, vita æterna utroque titulo conferatur.

**R E S P.** Probatio prioris non est difficilis, sed aperta & obvia. **I.** Merces hæreditatis vocatur ab Apostolo, *Coloss. 3. v. 24.* Hæreditas autem ex gratia parentum, non ex proprio merito liberis obtingit. *Rom. 8. v. 16. 17.*

Ephes. 1.

Ephes. 1. v. 4. 5. Est igitur merces indebita, eoque gratuita. II. quia vita æterna est *χρεῖσμα* sive donum Dei. Rom. 6. v. 23. At donum improprie merces appellatur, etiam adversariorum confessione. III. quia Deus improprie dicitur merces, Genes. 15. v. 1. Ergo etiam vita æterna, utpote ejus respectu sic dicitur. IV. tota Scriptura constanter docet, vitam æternam nobis dari non ex debito pro operibus, sed ex gratia propter Christum. Ergo merces est impropria. V. Quod per metaphoram *καταχρηστικῶς* dicitur merces, improprie sic dicitur. Vita æterna per metaphoram *καταχρηστικῶς* dicitur merces; tum quia non datur nisi post toleratos labores; tum quia ut compensatio quædam laborum, ex Dei promissione & gratia tribuitur. Ergo. Minor probatur: partim ex parabola de operariis in vinea, Matth. 20. quatenus ea & quousque, salva veritate Scripturæ, dogmatis fidei applicari potest: partim ex vocabulis Synonymis, sive Græcis; ut cum dicitur *το τέλος* & *finis* per metonymiam adjuncti: quod detur in fine operis, opere jam peracto. 1 Pet. 1. v. 9. sive Hebræis: ut cum *סוף* & *finis*. Prov. 23. v. 18. item *ἄλκα* *Calcaneus*, Psal. 19. v. 12. metaphoricè appellatur; quod merces est extremum in opere, ut calcaneus in corpore hominis. Jam *alterum*, quod merces proprie non repugnet gratiæ, est petitio principii. Refellitur autem ab Apostolo, Rom. 4. v. 3. 4. & Cap. 11. v. 6. Ratio prima assertionis similiter petit principium. Adoptio nuspam suspenditur à nostris operibus aut meritis. Et licet nemini adulto contingat adire hereditatem vitæ æternæ nisi Dei mandatis obtemperat; tamen obedientia illa non est causa meritoria vitæ æternæ, sed tantum causa sine qua non; via regni, non causa regnandi. Eph. 2. v. 8. 9. 10. Secunda est inconsequens ex Elencho parium. Quæ nostri cum Christo comparatio? qui non modo est homo justus, sed etiam Jehova justitia nostra. Deinde etiam controversum est antecedens: Num gloria exaltationis proprie sit aut dici possit merces?

II. Pro merito congrui in specie. *Quod datur pro virtutibus moralibus aut operibus penitentis secundum misericordiam Dei, meritum congrui rectè dicitur. Gratia iustitiæ & iustificationis datur pro virtutibus moralibus aut operibus penitentis. Ergo. Major perspicua est ex definitione hujus meriti. Minor probatur bisariam. I. Sententia generali: Habenti dabitur, hoc est, rectè utenti donis suis, Matth. 13. v. 12. II. Iis Scripturæ Testimoniis, quæ veniam promittunt penitentibus, quod Deus sit gratiosus, benignus, & misericors, Joel. 2. v. 13. Ion. 3. v. 9. 10. Act. 2. v. 38. RES P. Major copulat adverbium & incompossibilia: ut omnino inverti debeat: Quod datur ex Dei misericordia, non est meritum apud Deum: quocunque etiam*

Q. gratia  
iustitiæ de-  
aut pro  
actualibus  
moralibus,  
aut operi-  
bus peni-  
tentis.

LOC.  
XVIII.

nomine veniat; argumento locorum, Rom. 11. v. 6. Cap. 4. v. 3. 4. Minor Apostolo in os contradicit; asserenti: Nos gratis, Dei gratia in Christo, absque operibus justificari, Rom. 3. v. 24. 25. & salvari, Ephes. 2. v. 8. 9. Dictum Christi Matth. 13. v. 12. loquitur de incrementis veræ fidei, secundum gratiam Electionis, v. 11. non de virtutibus moralibus, aut actibus dispositivis non renatorum. Cætera testimonia habent promissionem veniæ à Dei misericordia, sub conditione resipiscentiæ ac fidei expressa vel subintellecta. Sicut verò misericordia Dei est planè gratuita. Exod. 34. v. 6. 7. Psal. 103. v. 8. 9. & seqq. ita resipiscentiæ & fides, quæ & ipsæ sunt ejus effecta, merita Justitiæ, ne de congruo quidem, esse possunt.

Q. vita  
æterna de-  
tur dignis  
propter  
bona opera  
secundum  
justitiam  
Dei.

III. Pro merito condigni in Specie. Quod dignis datur propter bona opera, sive propter dignitatem eorum, & quidem secundum iustitiam Dei, id habet meritum condigni. Vita æterna datur dignis propter bona opera, sive propter dignitatem eorum, & quidem secundum iustitiam Dei. Ergo. Major procedit à definitione ad definitum. Minor est trimembris, & sic probatur. Vita æterna 1. datur dignis, sive iis qui digni sunt: 2. Thess. 1. v. 5. ut digni habeantur regiò Dei: pro quo & patimini. Apoc. 3. v. 4. Ambulabunt mecum in albis; digni enim sunt. II. datur eis propter bona opera, hoc est, non solum eorum intuitu, sed etiam propter dignitatem eorum atque meritum. Matth. 25. v. 34. & seqq. Rom. 2. v. 6. Gal. 6. v. 7. III. datur etiam secundum iustitiam Dei: quia est corona iustitiæ, quam retribuit Deus ut iustus iudex. 2 Tim. 4. v. 7. Ergo. pro operum merito datur: alioquin non iustitiæ, sed liberalitatis corona foret. R. e. s. p. Majorem admittimus, modo iustitiæ vocabulum de iustitia commutativa, quæ hujus est loci, intelligatur. Negamus verò Minorem, quæ omnibus suis membris falsa, imò falsissima est. Primo: quia digni dicuntur non sua aliqua dignitate, sed partim gratuita Dei dignatione, qua Deus eos ex gratia confert dignos regiò cælorum. Luc. 21. v. 36. Matth. 24. v. 34. partim etiam quia ex eadem gratia ipsos facit dignos, hoc est, tales, quales regni sui consortio dignatur. Apoc. 3. v. 4. collato cum Matth. 5. v. 2. 3. Cap. 18. v. 3. 4. Secundo: quia nec intuitu operum propriè, nec propter dignitatem eorum aut meritum eis tribui dicitur. Matth. 25. v. 34. Vita æterna adjudicatur piis ex gratuita Dei benedictione, tanquam hæreditas filiorum. Datur iis, quibus jam ab æterno fuerat destinata. Non igitur propter opera, eorumque merita confertur. Particula causalis propter rationem reddit iusti iudicii Dei à posteriore, sive ab effectis & signis salvandorum; causam meritoriam ipsius salutis in operibus nec ponit nec ostendit. Ita Rom. 2. v. 6. Galat. 6. v. 7. reddere secundum opera, tantum est retribuere secundum qualitatem operum, bonam vel



vel malam, ut est 2 Corin. 5. v. 10. Joh. 5. v. 29. Sed aliud est qualitas operum, aliud eorum dignitas, ex qua vita operanti debeatur. *Tertio*: quia Iustitia illa non est iustitia vel commutativa, vel etiam distributiva propriè: Quis enim prior dedit Deo, ut reddatur ei? Rom. 11. v. 25. Est verò iustitia dictorum ac promissionum ipsius. Non is tantum iustus est, qui reddit quod debet, sed etiam qui præstat quod promisit. Sic passim usurpantur de Deo iustitiæ & iusti epitheta in Scriptura: Psal. 30. v. 2. & 51. v. 16. Heb. 6. v. 10. 1 Joh. 1. v. 8. Igitur corona iustitiæ dicitur vita æterna: quia Deus, qui fidelis est & verax, ex veritate promissionum suarum eam tribuit ac distribuit.

LOC.  
XVIII.

SEXTA: *An Oratio, Ieiunium, ac Eleemosyna sint bona opera in specie satisfactoria ac meritoria?*

*Sexta Toti-  
ficiorum:  
An Oratio,  
Ieiunium,  
Eleemosyna  
sint bona  
opera in  
specie meri-  
toria & sa-  
tisfactoria.*

Doctrinam de Bonis Operibus Pontificii dispescunt in duo genera: quorum prius Universa indefinite, alterum quædam definitè complectitur ac considerat, ea nominatim quæ hic proponuntur, Orationem, Ieiunium ac Eleemosynam. Tum quia servator noster in expositione Legis de iis seorsim agit Matth. 6. Cap. Tum quia cultus externi rationem ac modum præcipuè definiunt. Quæ causa est quod Bellarminus de tribus hisce totidem libris speciatim agit. Non persequemur autem omnia, quid de iis pro defensione Ecclesiæ Romanæ movet ac disputat. Contenti erimus examine Quæstionis principalis: Num opera illa verè sint & rectè dicantur satisfactoria & meritoria? Pontificii sententiam affirmantem tenent ac tuentur: Negantem Orthodoxi defendunt.

*Pontificii  
affirmant,  
Orthodoxi  
negant.*

Thesis Negans Orthodoxorum ita habet: *Orationem, Ieiunium ac Eleemosynam, non esse bona opera in specie satisfactoria pro peccatis & meritoria amplioris gratiæ.*

Κατασκευὴ Theseos Negantis Orthodoxæ.

*Rationes  
Negantes  
Orthodoxæ.*

Ex Natura Subjecti.

I. *Contra Orationem.* Nullus actus peccatoris resipiscentis & credentis, quo secundum gratuitam ejus promissionem in nomine Christi à Deo petit beneficia spiritualia ac corporalia, est aut esse potest satisfactoria.

liiii 3.

satis-

LOC.  
XVIII.  
tis & cre-  
dentis, quo  
petit bene-  
ficia secun-  
dum gra-  
tuitam Dei  
promissio-  
nem.

satisfactorius aut meritorius. Sed Oratio legitima ac Deo placens est hujusmodi. Ergo. *Minor* colligitur ex Natura & definitione legitime Orationis, tradita ac confirmata in Didacticis. Nec abludit ab octo illis requisitis orationis, rectè intellectis; quæ Cap. 1 x. Bellarminus recenset. *Major* claret evidentiae suæ luce. Quod enim fiducia Christi & satisfactionis ipsius petimus, eo ipsi Deo non satisfacimus. Et quod gratis promittitur, gratis datur, & gratuitum Dei beneficium est; quomodo meritum nostrum, aut nostri respectu meritorium dici queat?

Q non est  
bonum  
opus per  
se.

II. *Contra Iejunium*: Quod ne quidem est bonum opus per se, sed adiaphorum, ad pauca utile, prout verò à Pontificiis observatur est *ἑλεοθενησκεια* ac damnata superstitio: id satisfactorium aut meritorium esse nequit. Atqui jejunium de quo agitur tale est. Ergo. *Major* manifesta est per se. Illustratur autem ex parabola jejunantis Pharisei, qui certè non fuit justificatus. Luc. 18. v. 12. 14. *Minor* demonstratur per paries. I. non est bonum opus, sive cultus Dei per se: quia regnum Dei non consistit in cibo & potu. Rom. 14. v. 17. tum quia non à quibusvis, nec quovis tempore requiritur. Matth. 9. v. 14. 15. tum denique quia non placet Deo absque resipiscentia, charitate ac justitia. Ela. 58. v. 7. Joël. 2. v. 12. 13. Præceptum quidem jejunii Iudaici, de quo est, Levit. 6. & 23. ad legem ceremonialem pertinet. II. est adiaphorum & externum, ad pauca utile per se, maxime si cum pietate comparetur. 1 Tim. 4. v. 8. *Corporalis exercitatio ad pauca prodest, pietas verò ad omnia utilis est.* III. est etiam *ἑλεοθενησκεια*, & damnata superstitio; prout à Pontificiis observatur: quia est jejunium Pharisæicum, quod Christus Matth. 6. v. 16. 17. & Paulus Col. 2. v. 23. jam olim eo nomine damnaverunt.

Q. Eleemo-  
syna est  
opus Cha-  
ritatis.

III. *Contra Eleemosynam*. Nullum opus charitatis nostræ, est satisfactorium pro peccatis, aut meritorium gloriæ. Omnis Eleemosyna, univoce sic dicta, est opus charitatis. Ergo. *Minor* habetur partim ex Etymologia nominis, partim ex descriptione rei in Scriptura passim. *Major* sic probatur: Quod manat ex fide remissionis peccatorum, justitiæ, ac vitæ æternæ; nec non ex sensu charitatis Dei, nobis per Christum reconciliati; id non est satisfactorum pro peccatis, aut meritorium gloriæ. Atqui omne opus veræ & univoce sic dictæ charitatis manat ex fide illa, atque ex sensu charitatis Dei. Galat. 5. vers. 6. 1 Thess. 1. v. 3. 1 Tim. 1. v. 5. Rom. 5. v. 5. & seqq. 2 Cor. 5. vers. 14. 1 Joh. 4. v. 9. 10. Ergo.

Ex

Ex Natura *Prædicati*.

Quod negatur de toto genere, negatur etiam de omnibus speciebus. Esse satis actorum pro peccatis & meritum gloriæ, negatur de toto genere bonorum operum. Ergo. *Minor* supra rationibus invictis asserta fuit. Jam oratio & Eleemosyna egenti data, sunt bonum opus per se, jejuniū verò per accidens tantum; quatenus vel præparat animum ad preces & veram devotionem. Matth. 17. v. 21. vel cum Justitia & charitate est conjunctum. Joel. 2. v. 12. 13. 14. Ergo de oratione, Jejunio, Eleemosyna similiter negatur.

Q. esse satisfactorium & meritum de toto genere bonorum operum.

Antithesis affirmans Heterodoxorum est: *Orationem, Jejunium ac Eleemosynam esse bona opera in specie satisfactoria ac meritoria.*

Ἀντιθεσις Ἀφαιρητικῆς Affirmantis Heterodoxæ.

Rationes Affirmantes Heterodoxæ.

Ex Natura *Subjecti & Prædicati*.

I. Pro Oratione: Pro quo datur nobis gratia & gloria, id utriusq; meritum ac satisfactorium est. Pro oratione datur nobis gratia & gloria. Ergo. Major patet. Minor probatur ex his similibusque Dei promissionibus. Matth. 6. v. 6. item v. 12. & 14. inter se collatis. Cap. 7. v. 7. 8. Luc. 11. v. 9. 10. 13. Cap. 18. v. 13. 14. R E S P. Negatur Minor, quod videlicet pro oratione tanquam opere meritorio & satisfactorio detur nobis gratia ac gloria. Sic namque datur gratia & gloria, uti promissa est. Atqui promissa est petentibus, orantibus: an propter ipsum opus? Imo gratis propter Christum. Joh. 16. v. 23. Oratio igitur est condicio & causa sine qua non confertur gratia & gloria secundum ordinationem Dei, Rom. 10. v. 13. Sed causa ejus meritoria nullo modo est dicere potest.

Q. pro Oratione detur nobis gratia & gloria.

II. Pro Jejunio: Quo Deus placatus ac propitius redditur populo suo, id est satisfactorium ac meritorium. Jejunio Deus placatur ac propitius redditur populo suo. Ergo. Major certa est. Minor probatur I. à mandato Dei apud Ioseph, Cap. 2. v. 13. II. ab exemplo Israelitarum 1 Sam. 7. ubi dicuntur jejuniando sibi placasse Deum. R E S P. Minor falsa est: & neutro modo stabilitur. Siquidem Deus mandato tantum exprimit conditionem, sub qua promittitur gratia sive remissio. Exemplo ostendit ipsius promissio.

Q. Jejunio Deus placatur & propitius redditur suo populo.

LOC.  
XVIII.

missionis veritatem ac firmitatem. Causa autem propria ac meritoria implicite sub gratia fœderis reticetur.

Quia Eleemosyna expiet peccata, & retributionem mereatur apud Deum.

III. Pro Eleemosyna. *Quod expiat iniquitates nostras, ac retributionem meretur apud Deum, illud citra controversiam est satisfactorium ac meritorium. De Eleemosyna affirmatur utrumque. Primum: Prov. 16. v. 6. alterum Luc. 14. v. 14. Ergo. RES P. Missa Major, prout eam accipiant Pontificii, neganda est Minor. Nec locis citatis reperitur. Nam Prov. 16. v. 6: Benignitas misereris Dei, non hominis beneficientis significatur. Luc. 14. v. 14. verò promittitur retributio sive præmium Eleemosynæ; non propter operis hujus dignitatem aut meritum, sed secundum gratuitam Dei bonitatem propter Christum: in quo solo omnes Dei promissiones sunt ratæ. 2 Cor. 1. v. 19. 20.*

Septima Pontificiorum: An jejunia certorum temporum & ciborum sint divinitus mandata, eoque necessario servanda?

SEPTIMA: *An jejunia certorum temporum & ciborum sint divinitus mandata, eoque necessario servanda?*

Pontificii Jejunia sua definiunt per abstinentiam, non ab omni cibo, sed à certis cibis, videlicet à carnibus, ovis, laticiniis, & quæcunque propiorem carnis originem sapiunt. Distinguunt verò ea statis temporum intervallis: pro quibus alia dicuntur annua; ut Quadragesimæ: alia mensura; ut quatuor temporum, quæ in Januarium, Majum, Septembrem & Decembrem incidunt: alia hebdomadaria, ut quartæ, sextæ, imprimis autem septimæ feriæ, sive diei Sabbathi jejunia. Hæc omnia divinitus per Apostolos, vel saltem per Ecclesiam potestate divina instituta esse asserunt, ac proinde nobis necessario servanda esse docent. Beitarum. lib. 2. de Jejunio cap. 2. 14. 15. Orthodoxi autem tam delectum ciborum, quam distinctionem temporum supersticiosum ac illicitum esse pronunciant: atque universa Pontificiorum jejunia tanquam *ἱεροβησκειας* & humanitus confictos cultus rejiciunt atque damnant.

Rationes Negantes Orthodoxæ.

Thesis Igitur Negans Orthodoxorum est: *Jejunia certorum temporum ac ciborum, non esse divinitus mandata, eoque nec servanda in Ecclesia.*

κατασκευη Thescos Negantis Orthodoxæ.

Ex Natura Subjecti.

Q. Jejunia Pontificiorum non

I. Jejunium, quod Scriptura commendat est abstinentia ab omni cibo. Jejunia Pontificiorum non sunt hujusmodi abstinentia. Ergo. Major

*Major* per Inductionem facile conficitur ex Veteri & Novo Testamento. *Minor* est in confesso; quia pro omnimoda abstinentia habent mutationem ciborum, palato etiam ipsa varietate non insuavem aut ingratam.

L O C.  
XVIII.  
sunt absti-  
nencia ab  
omni cibo.

II. Jejunia certorum temporum sunt jejunia ceremonialia Veteris Testamenti. Levit. 16. v. 31. Cap. 23. v. 27. At illa abrogata sunt in Novo Testamento, non minus quam cætera ceremonialia circa tempora & festa. Coloss. 2. Heb. 10. Capp. Ergo.

Q. jejunia  
certorum  
temporum  
sunt cere-  
monialia  
Ver. Test.

III. Jejunia certorum ciborum faciunt ac sanciant discrimen inter ipsos cibos ut alii mundi alii immundi, alii liciti alii illiciti sint. Sed nullum est ejusmodi discrimen ciborum in Novo Testamento, Act. 10. v. 14. 15. Tit. 1. v. 15. Heb. 13. v. 9. Ergo.

Q. nullum  
est discrimen  
cibo-  
rum in  
Novo  
Testam.

### Ex Natura *Pradicati*.

I. Quod humanitus excogitatum & imperatum, divinitus mandatum non est. Jejunia, initio memorata, fuerunt humanitus excogitata & imperata. Ergo. Probatur *Minor*. I. quia de Jejuniiis hisce, eorumque institutione nihil habetur in toto N. Testam. II. quia leges juniorum partim ab hæreticis, & nominatim à Montano, teste Eusebio lib. 5. cap. 8. partim à Pontificibus, Telesphoro, Calixto, aliisque invecetæ, & conscientis impositæ sunt.

Q. jejunia  
illa huma-  
nitus excogitata &  
imperata  
sunt.

II. Quod repugnat ordinationi Christi & Apostolorum, & doctrinam Diabolorum habet, non est servandum. Delectus ciborum Canonicus repugnat I. ordinationi Christi, Matth. 15. v. 11. II. Ordinationi Apostolorum, Coloss. 2. v. 16. 21. III. habet quoque doctrinam Dæmoniorum; ut dicitur 1. Tim. 4. v. 1. 3. Ergo.

Q. delectus  
ciborum  
repugnat  
ordinationi  
Christi  
& Aposto-  
lorum, &  
doctrinam  
Diabolo-  
rum habet.  
Q. delectus  
ciborum  
est idcirco  
servandus.

III. Nulla ἐφελοθησικία est divinitus mandata, aut nobis servanda. Delectus ciborum Canonicus cum opinione necessitatis cultus ac meriti est ἐφελοθησικία; ut ex dictis liquet. Ergo.

Antithesis Affirmans Heterodoxorum est: *Jejunia certorum temporum ac ciborum esse divinitus mandata, eaque nobis necessario servanda.*

Ἀναστικὴ Antitheseos Affirmantis Heterodoxæ.

Rationes  
Affirmantis  
Heterodoxæ.

### Ex Natura *Subjecti* & *Pradicati*.

I. Jejunium Quadragesima & quatuor temporum est Apostolica traditio. Traditiones Apostolicæ vim habent mandati divini & necessario servanda sunt.

Q. jejunia  
Quadrage-  
simæ &  
quatuor  
temporum  
sunt.

K k k k k

LOC.  
XVIII.  
Quatuor  
temporum  
sunt Apo-  
stolica tra-  
ditio.

sunt. Ergo. Major constat auctoritate Hieronymi, Leonis I. & aliorum; Minor. verò constat asseveratione Christi, Luc. 10. v. 16. RESP. Major est falsa. Nec sufficienter probatur ab auctoritate humana Patrum quorundam: quæ contrariâ auctoritate Telephori, Chrysostomi, nec non aliorum infirmatur. Minor autem vera tantum est de iis Apostolorum Traditionibus, quæ Scriptis ipsorum consignatæ, inque perpetuum Ecclesiæ usum sanctæ fuerunt.

Q. Aposto-  
li dele-  
ctum cibo-  
rum sta-  
tuerint de-  
creto Sy-  
nodico.

II. Quod Apostoli decreto Synodico statuerunt, nobis est observandum. Delectum ciborum Canonicum statuerunt Decreto Synodico. Ergo. Minor extat Act. 15. v. 28. 29. ubi abstinentiam ab aliquibus cibis, etiam Christiani præscribunt. RESP. Major valet de iis, quæ statuerunt, ut essent perpetui usus in Ecclesia. Minor falsa est simpliciter, si accipiat de illo ciborum delectu, quem in jejuniis suis Pontificii imperant. Ubi enim esus carniū, ovorum, aut lacticiniorum interdicitur? Secundum quid verò falsa est, si dicatur tria illa de cibis statuisse, ut in Ecclesia perpetui usus essent.

Q. Rechabitarum  
abstinentia  
ex præcep-  
to Patris  
necessario  
fuerit ob-  
servanda.

III. Rechabitarum abstinentia à vino ex Patris præcepto observanda fuit necessarium. Ierem. 35. cap. Ergo multo magis abstinentia Canonica à cibis ex præcepto Ecclesiæ observanda erit. RESP. Negatur Consequentia; quia nulla est similitudo in exemplis, ut patet. II. etiam Antecedens est falsum. Observarunt enim ut alia congenera, sic hoc Patris sui præceptum sine obligatione conscientiæ, cum libertate etiam secus faciendi in casu necessitatis, v. 11. ubi ex agro in urbem migrassent dicuntur, belli ingruentis metu.



## LOCUS DECIMUS-NONUS

De

## P E R S E V E R A N T I A.

**Q**uum Locus hic sit velut appendix quædam prioris, quo cum in Methodo Theologica à plerisque conjungitur; non requirit operosam tractationem. Præsertim quum etiam controversiæ de Perseverantia ad unum commune caput, contrahi ac deduci possint. Præmittemus tamen usitata Prolegomena de Calumniis & Logomachiis, quò status Quæstionis dilucidius formetur, ejusque momenta facilius perspiciantur ac dijudicentur.

CALUMNIÆ sunt.

**PRIMA:** *Sanctos perseverantes nunquam posse labi, nec lapsuros esse.*

**RESP.** Atqui docemus Sanctos per carnis infirmitatem, ac Diaboli mundique tentationes, non modo posse labi, sed etiam labi in magna & parva peccata. Negamus verò ita labi, aut etiam labi posse, ut planè excidant, & à lapsu suo per fidem & resipiscentiam nunquam resurgant.

Labi possunt, & labuntur, sed non ut nunquam resurgant.

**SECUNDA:** *Eosdem quicquid peccent, de Perseverantia persuasos esse posse ac debere.*

**RESP.** Certitudo perseverantiæ non consistit cum securitate carnis, aut peccatis contra conscientiam. Sancti certi & persuasi sunt de sua perseverantia; quando credunt promissionibus Evangelii, & cum timore ac tremore salutem suam operantur; non quando carni aut peccatis indulgent. Sunt præterea gradus hujus certitudinis, non minus quam fidei: pro quibus illa crescit aut decrescit, augetur vel minuitur; ut alias docuimus.

Certitudo perseverantiæ quando adfit.

LOGOMACHIÆ sunt:

**PRIMA:** *Vtrum promissio perseverantia sit absoluta, an conditionalis?*

Kkkkk 2

RESP.

LOC.  
XIX.  
Promissio  
Perseve-  
rantia qua-  
tenus Ab-  
soluta  
vel Condi-  
tionalis.

RESP. Pro diverso sensu terminorum, utrumque vel affirmari potest vel negari. *Absoluta* est non conditionalis; quatenus pendet ab immutabili gratia electionis & vocationis divinae, non à mutabili conditione voluntatis humanae. Vicissim *Conditionalis* est non absoluta: quatenus sibi adjunctas & subordinatas habet conditiones, per quas Deus eam in nobis operatur; non autem quasi absque omnibus mediis & sine poenitentiae, fidei ac pietatis seriis exercitiis obtineatur aut obtineri possit.

SE CUNDA: *An Apostasia Sanctorum sit simpliciter impossibilis?*

Apostasia  
impossibi-  
lis quoad  
Deum,  
quoad ho-  
mines pos-  
sibilis.

RESP. Quoad Deum & gratiam ipsius omnino est impossibilis. Matth. 24. v. 24. Joh. 10. v. 29. Rom. 9. v. 6. 2. Tim. 2. v. 19. Ipsorummet verò sanctorum respectu non modo possibilis, sed etiam facilis est. 1. Cor. 10. v. 12. Rom. 11. v. 20. Psal. 103. v. 13. 14. Ut impossibilitas deficiendi non sit absoluta, sed limitata: quo καὶ αἰὼς ὁ αἰὼς subjecto convenit, aut non.

An possint  
Sancti tota-  
liter ac fi-  
naliter defi-  
cere à fide  
& salute?

CONTROVERSIA est unica: *An possint Sancti totaliter ac finaliter deficere à fide & salute?*

Sancti qui  
hic dicun-  
tur.

Sanctifica-  
tio eorum  
unde sit.

De *Perseverantia Sanctorum* non cum uno genere Adversariorum nobis res est. Sed quicumque hoc tempore renovarunt veteres Errores Pelagianorum aut Semi-Pelagianorum, eam communibus Consiliis armisque oppugnant. Quo diligentius termini quaestionis, qui Subjecto & Prædicato continentur, evolvendi, atque ex iis ipse status, sive τὸ κεφάλαιον constituendum erit. *Subjectum* est simplex ac unicum, *Sancti*. Quà voce significantur, non qui æquivocè ab externa tum vocatione, tum professione sic quandoque dicuntur in Scriptura. Rom. 11. v. 16. 1. Cor. 7. v. 14. & alibi. Sed qui univocè ac revera sunt Sancti, sanctificati per Spiritum sanctum, qui est regenerationis ac renovationis Spiritus. 1. Corin. 6. v. 11. Tit. 3. v. 5. Caterum Sanctificatio illa pendet ex aliis causis superioribus, quibus essentialiter, sive per se subordinatur, & à quibus ipsi Sancti sanctitatis suae originem trahunt, ac denominationem quoque sortiuntur. Hujusmodi sunt: Justificatio sive purgatio à peccatis per sanguinem Christi, Act. 15. v. 9. 1. Joh. 1. v. 7. Vocatio efficax, sive fidei ac resipiscentiae donatio, Rom. 9. v. 24. 25. 1. Pet. 2. v. 9. Redemptio per Christum, Joh. 17. v. 19. Heb. 10. v. 10. & Electio in ipso facta ab aeterno, Ephel. 1. v. 4. Joh. 15. v. 19. Quae causae omnes in Subjecto controverso concurrunt,

runt, & sub eo comprehenduntur. Sancti igitur censentur hoc loco, LOC. XIX.  
 qui sanctificati sunt Spiritu regenerationis, iustificati, efficaciter vo-  
 cati, redempti à Christo, & electi in ipso ad vitam æternam. In quem  
 ferè modum Apostolus Subiectum concipit & enunciat. Rom. 8. vers.  
 28. 29. 30. *Prædicatum* non est simplex, sed compositum; non ab-  
 solutum, sed limitatum. Circa quod res ipsa, ejus Termini ac Modus  
 distincte spectanda sunt ac ponderanda. *Res* est *Possibilitas deficiendi*. Possibilitas deficiendi spectatur ratione Dei.  
 Quæ vel ad ipsos Sanctos, vel ad Deum eos sanctificantem, refertur.  
 Priore sensu ac respectu utrimque in confesso est; nempe: Possè  
 Sanctos pro mutabilitate ac infirmitate naturæ suæ deficere: quin  
 etiam accedentibus Saranæ mundique tentationibus aliud nihil posse.  
 Alterò vero sensu & respectu, quoad Deum & ejus propositum  
 contrahitur, & in quæstionem venit. *Termini* à quo, sunt *fides* & *sa-* Fides in-  
*lus*. Ille immediatus, iste mediatus. Quibus incredulitas sive infide- telligitur vera: & Salus æter-  
 litas & exitium tanquam termini ad quem opponuntur: ut defectio na.  
 intelligatur à fide ad infidelitatem, à salute ad exitium. *Fides* pro na-  
 tura Subiecti, ejusque declaratione est vera & iustificans, non *pseu-*  
*da* aut hypocritica, simulatione fallens. *Salus* etiam est vitæ æter-  
 næ felicitas ac beatitudo; quæ inchoata obtinetur per fidem, consum-  
 mata per spem expectatur. *Modus* denique geminalimitatione rem  
 ipsam determinat ac restringit. *Vna* est in voce *totaliter*, quæ parti op- Totaliter.  
 ponitur. Fidem ex parte & quodammodo posse deficere, hoc est,  
 quoad fructum, sensum, actum, plenitudinem, non imus inficias. Sed  
 de habitu ac ipso s. mine, ut prorsus extinguatur ac esse desinat, in  
 quæstione est. *Alter* est in voce *finaliter*, quæ damnationem infert, ac Finaliter.  
 restaurationem fidei per resipiscentiam excludit. Sanctos sæpè labi &  
 quidem graviter labi, præter Scripturam experientia quoque testatur:  
 Sed an lapsui perpetuò succumbant, & ita æternum pereant, pars est  
 ipsius controversiæ. Ex his statum Quæstionis sic planius pleniusque  
 formamus: *An ii qui verè sanctificati sunt sanguine ac Spiritu Christi; &*  
*vocati secundum propositum Dei in Christo Redemptore, possint non minus quoad*  
*Deum, quam quoad seipsos, fidem penitus amittere, in infidelitate & peccatis*  
*sine resipiscentia ad finem usq; perseverare, atq; ita æternum damnari?* Hoc Moderni  
 sensu affirmant quæstionem Sociniani, Pontificii, Anabaptista, Novatores, Religiosi & Semipe-  
 atque etiam Lutherani, inter se tamen hæcenus divisi: quod alii tota- lagiani as-  
 lem duntaxat defectionem Sanctorum, alii etiam finalem approbant. firmant.  
 ORTHODOXI contra negant quæstionem, & Perseverantiam  
 Sanctorum in fide ex verbo Dei asserunt ac defendunt. Orthodo- xi negant.

LOC.  
XIX.

**Thesis Negans Orthodoxorum est : Sanctos non posse totaliter ac finaliter deficere à fide & salute.**

Rationes  
Negantes  
Orthodoxæ.

Κατακρινὴ Thescos Negantis Orthodoxæ.

**Ex Natura subjecti.**

Q. regeneriti  
sunt ex se-  
mine in-  
corruptibi-  
li, & in  
ipsis ma-  
nente.

I. *Agratia Sanctificationis sive Regenerationis.* Qui regeneriti sunt ex semine incorruptibili, & in quibus semen illud incorruptibile manet in æternum, hi non possunt totaliter ac finaliter deficere à fide & salute. Sancti regeneriti sunt ex tali semine: quod in ipsis manet. Ergo. *Major* est manifestæ veritatis: tum quia fides deficiens, semen est corruptibile non incorruptibile: tum quia quod deficit excutitur & amittitur. Quod excutitur ne quidem ad tempus manet, nedum in æternum. *Minor* exstat, 1. Petr. 1. v. 23. 25. 1. Joh. 3. v. 9.

Q. iustifica-  
ti sunt, ut  
nulla in iis  
sit conde-  
mnatio,  
nec Deus  
peccatorum  
recordatur  
est.

II. *Agratia Iustificationis:* Quos Deus ita iustificavit, ut nulla in iis sit condemnatio, nec recordatur sit amplius peccatorum ipsorum in æternum; ii à fide ac salute deficere totaliter & finaliter non possunt. Sed sanctos ita iustificavit. Ergo. *Minor* rursum habetur in Scriptura. Rom. 8. v. 1. Jerm. 31. v. 34. Mich. 7. v. 18. 19. *Ratio Majoris* est: quia iustificatio absque fide non consistit. Et qui deficiunt à salute, eorumque utique recordatur ad exitium, propter peccata ipsis infligendum.

Q. Deus  
eos voca-  
vit, & fide  
donavit  
ἀμεταμέ-  
λητως.

III. *Agratia vocationis efficaci:* Quos Deus vocavit ac fide donavit ἀμεταμέλητως, illi non deficiunt à fide & salute, nec possunt deficere. Sanctos sic vocavit ac fide donavit. Ergo. *Major* evidentior est, quam ut possit negari. *Minorem* tradit Apostolus Rom. 11. v. 29.

Q. Christus  
redemit &  
custodit, ut  
perire non  
possint.

IV. *Agratia Redemptionis:* Quos Christus sibi datos à Patre redemit & redemptos custodit, ut nullus ex iis pereat aut possit perire, ii deficere à fide & salute non possunt. Sanctos redemit & custodit. Ergo. *Major* non eget probatione. Reperitur verò etiam, Rom. 8. v. 31. & seqq. *Minorem* statuit ipse Servator, Johan. 17. v. 2. 12. 19. 20. Cap. 10. v. 28. 29.

Q. sunt  
Electi.

V. *Agratia Electionis:* Electos totaliter ac finaliter deficere à fide & salute impossibile est. Sed sancti sunt electi. Ergo. Utriusque propositionis veritas certa est ac evidens in Scriptura. *Majoris* Matth. 24. v. 24. Rom. 11. v. 7. 2. Tim. 2. v. 18. 19. *Minoris* Ephes. 1. v. 4. Rom. 8. v. 29. 30.

**Ex Natura Prædicati**, ejusque partibus sive membris singulis.

**I. Qui semper manent in Ecclesia & communione Sanctorum**, non deficiunt nec possunt deficere. Sancti semper manent in Ecclesia, & communione sanctorum. Ergo. *Major* perspicua est ex terminis oppositis apud Johannem 1. Epist. 2. v. 19. manere & egredi sive deficere. *Minor* constat ex assertionem ejus, ibidem: *si fuissent ex nobis, mansissent utique nobiscum*: item, *egressi sunt ex nobis, ut manifestum fieret, non omnes esse ex nobis*: sive, *ut ii qui probati sunt vel secus, manifesti fierent*: ut est, 1. Tim. 11. v. 19.

Q. semper manent in Ecclesia & communione Sanctorum.

**II. Quorum fides non deficit, nec potest deficere, ii non deficiunt, nec possunt deficere à fide.** Fides sanctorum non deficit, nec potest deficere. Ergo. *Major* patet per se. *Minor* probatur. I. in hypothesi de Petro, Luc. 22. v. 32. *Oravi pro te, nè deficiat fides tua*: itemque de cæteris Apostolis, Juda excepto, Joh. 17. v. 15. 17. Jam de similibus idem est judicium: & valet argumentatio etiam à singulari sive particulari in iis, quæ sunt ejusdem generis, Rom. 4. v. 23. 24. 1. Tim. 1. v. 16. & 2. Tim. 4. v. 8. II. in thesi: Joh. 17. v. 20. *Non tantum pro istis rogo: sed & pro iis, qui per sermonem eorum credituri sunt in me, &c.* Sed quæ rogavit Christus non possunt non fieri: utpote quem Pater semper exaudit, Joh. 11. v. 41. 42. Ergo.

Q. fides ipsorum non deficit, nec potest.

**III. Qui virtutis Dei præsidio custodiuntur per fidem ad salutem**, non deficiunt à salute, nec possunt deficere. *Ratio*: quia Pater major est omnibus, Joh. 10. v. 29. Sancti virtutis Dei præsidio per fidem custodiuntur ad salutem: teste Petro 1. Epist. 1. v. 5. Ergo.

Q. virtutis Dei præsidio custodiuntur per fidem ad salutem.

**IV. Si arundo quassata non confringitur**, nec linum fumigans exstinguitur: ac ne potest quidem confringi aut exstingui; etiam fides totaliter non deficit, aut potest deficere. Verum prius. Ergo & posterius. *Propositio* negari non potest: cum gemina illa metaphora significetur fidei quantumvis exiguæ ac languidæ, conservatio atque prorgatio. *Assumpti* primum membrum continetur verbis Christi, Matth. 12. v. 20. ex Esa. cap. 42. v. 1. 2. Alterum ex natura promissionis elicitur: quæ excidere nequit, Rom. 9. v. 6.

Q. arundo quassata non confringitur.

**V. Qui non possunt peccare ad mortem, sed quum peccarunt à peccato suo restaurantur ac resurgunt per resipiscentiam & fidem**, illi non possunt deficere finaliter, ut pereant in peccatis suis. Sancti non possunt peccare ad mortem, sed restaurantur, resurgunt à peccato suo. Ergo. *Major* non eget probatione. Veritas *Minoris* nititur expressis Scriptu-

Q. non possunt peccare ad mortem.

L O C.  
XIX.

ra testimoniis. I. Ioh. 3. v. 9. *Natus ex Deo non potest peccare, eo quod ex Deo natus est.* Cap. 5. v. 18. *Quisquis natus est ex Deo, non peccat. Scilicet ad mortem, Pſal. 37. v. 24. Quum cadit iustus, non deicitur: quia Iehova sustentat manum ejus.* Prov. 24. v. 16. *ſepties cadit iustus & reſurgit.*

*Antithesis Affirmans Heterodoxorum est: Sanctos posse totaliter ac finaliter deficere à fide & salute.*

Rationes  
Affirmantes  
Heterodoxa.

Ἀναστροφὴ Antitheseos Affirmantis Heterodoxæ.

*Ex Natura Subjecti & Prædicati.*

*Prima Classis argumentorum est à Scripturæ Testimoniis.*

Q. possit à  
iustitia sua  
deficere &  
perire.

I. Ezech. 18. vers. 24. 25. 26. *Qui potest à iustitia sua deficere & sic perire, potest totaliter ac finaliter deficere à fide & salute. Sanctus potest à iustitia sua deficere & perire. Ergo. Major plana est. Minor est in textu: confirmaturque argumento à contrariis. Injustus respiciens ab injustitia sua servabitur. Ergo iustus deficiens à iustitia sua damnatur.* R E S P. Est fallacia consequentiæ in *Majore*. Iustitia à qua potest deficere iustus, est iustitia operum. Hic autem non de operum, sed de fidei iustitia ipsaque fide disputatur. Id colligere est I. ex descriptione iusti deficientis ac operum ipsius, apud Ezech. 1. v. 5. 6. 7. 8. 9. & v. 24. 25. II. ex causa procreante apostasiæ & defectionis ipsius: quæ est fiducia pharisaica propriæ iustitiæ. Cap. 33. v. 13. Luc. 18. v. 9. *Contra excipiunt: de verè iusto sermonem esse, deque vera iustitia, quam Deus approbet: I. quia iusto promittitur vita æterna, modo permanſerit in sua iustitia.* vers. 9. 21. II. quia iustus opponitur injusto sive improbo. *Hypocrita autem non tantum non opponitur injusto, sed injustorum pessimus est.* III. quia iustus iustitiam suam deserit, & ad injustitiam se convertit, v. 24. R E S P. Nomen *Iusti* homonymum est, quod de verè iusto & apparenter iusto communiter quidem, sed æquivocè ac sensu diverso usurpatur. I. Ioh. 3. v. 7. Pſal. 1. v. 6. Matth. 9. v. 13. Luc. 2. v. 32. Cap. 18. v. 9. utriusque significationis exemplum est apud Ezechielem, & ex prædicato præcipuè dignoscitur, juxta regulam: Talia sunt prædicata, qualia permittuntur esse à suis subjectis. Igitur defectio à iustitia iustitiam apparentem, sive apparenter iustum declarat. Quod alibi ex collatione scripturarum evicimus. Hic adversarii frustra negant. *Prima Ratio* implicat fallaciam compositionis: Promittitur vita iusto, iuste agent,

Ezech. 18.  
v. 24. &  
seqq. ex-  
plicatur &  
vindictur.



agenti, non quomodocunque, etiam prout iustus à justitia postea deficiens, eam exercet; sed sincerè & ex animo, 1. Tim. 1. v. 5. Matt 22. v. 37. *Secunda* habet Elenchum oppositorum. Iustus non tantum opponitur injusto, qui patrat injustitiam: sed etiam iusto apparenter, qui exercet opera externæ justitiæ, & ab iis denominatur: sive conscius sibi hypocrisicos, sive nescius. *Tertia* ambiguitate fallit. Etiam apparenter iustus deficit à justitia ad injustitiam, sed ab apparente justitiâ; omit- tens opera externæ justitiæ, & contraria injustitiæ perficiens. Quæ omnia in ipso textu tam evidentia sunt, ut operosam demonstrationem haud requirant.

II. Matth. 13. v. 20. 21. *Qui ad tempus credunt, & postea desinunt credere, possunt utique deficere à fide & salute. Multi sancti ad tempus credunt & postea desinunt credere. Ergo. Minorem tradit Servator in Parabola de semine seminato in terram petrosam.* RES P. Vel sunt quatuor termini in hoc argumento, vel neganda est *Minor*. Etenim sancti, de quibus hic agitur, in ipsa Parabolâ, ejusque explicatione distinguuntur à temporariis, v. 21. 23. Ergo cum iis confundendi non sunt. *Excipiunt: Fidem temporariam nec dici in Scriptura, nec vera fidei recte opponi: tum quia temporarii sermonem Euangelii accipiunt statim & quidem cum gaudio, quod est credere: tum quia perseverantia non est de essentia vera fidei, sed illius consequens: alioquin verè fidelis nemo ante vitam appellari posset.* RES P. De nomine frustra litem movent. Si temporarii sunt, qui ad tempus duntaxat credunt: etiam fides per quam credunt, est temporaria. Res autem sive veritas oppositionis, argumentis contrariis non labefactatur. *Primo* fidem describit ab actu & effectu communi. Non qui quovis modo accipiunt sermonem Euangelii & gaudent de eo sunt verè credentes: sed qui accipiunt eum tanquam semen incorruptibile vitæ, manens in ipsis, 1. Petr. 1. v. 23. 25. & ex eo concipiunt solidum gaudium, quod nunquam auferatur ab ipsis, Joh. 16. v. 22. quorum neutrum temporarii convenit. *Alterum* ad rem non facit: sit sane perseverantia consequens fidei, non antecedens eam constituens. Est tamen consequens essentiale; quod veritatem ejus ac soliditatem, prout Coloss. 2. v. 5. vocatur, sequitur necessariò. Ideo enim perseverat, perdurat per omnia adversa, quia sincera, firma ac solida est, Petræ immobili innixa, Matth. 16. v. 18.

III. Hebr. 6. v. 4. 5. 6. 7. 8. & cap. 10. v. 26. 27. 28. 29. *Qui possunt in horrenda peccata prolabi, & in illis perire, possunt quoque deficere à fide & salute. Sancti possunt, ut verba textus testantur. Ergo. Nec dici potest agi hic de temporariis hypocritis, sed de vere fidelibus.* I. quia descriptio apostolica personarum, de quibus sermo instituitur, vere fidelibus propria est,

LOC.  
XIX.

hypocritis vero aptari nullatenus potest. II. quia à bono ad malum prolabi tantum est vere fidelium, non etiam hypocritarum. III. quia nulla iusta ratio est, prolapsos tam graviter puniendi, si vere fideles non fuerunt. IV. quia renovatio inepte ad hypocritas applicatur, cum nunquam renovati fuerint, nec ad hypocritis quisquam renovari dicatur. V. quia non renovari, vel non posse renovari, supplicium vel pœna statui nequit respectu hypocritarum: nam quum nunquam resipiscences fuerint, si maxime renovarentur ad pristinum statum, non tamen servarentur. **RESP.** Negatur Minor: quia negat Scriptura Sanctos posse peccare in Spiritum Sanctum, 1. Joh. 3. v. 9. & cap. 5. v. 18. De quo genere peccati utroque loco controverso agitur. Sancti igitur & fideles sic dicuntur æquivocè: non quod simulent fidem, quam non habent; sed quod non habeant fidem ἀληθινὴν, per quam solum placemus Deo. *Rationes contrariæ sic diluuntur. Prima* petit principium. Quod temporariis rectè aptetur, & quomodo id fiat, alibi sigillatim & per partes ostendimus. *Secunda* falsa est. Imo à bono temporario, quo per gratiæ communis dispensationem ad tempus frui sunt, ad malum soli temporarii prolabuntur. *Tertia* est inconsequens. Justissima est pœna Apostatarum illorum, etiamsi non habuerint veram fidem: tum quia gratia sibi concessa non rectè usi fuerunt. Luc. 8. v. 18. tum quia eandem malitiose abjecerunt, cum Christi Servatoris ignominia, ac blasphemia in spiritum ipsius, qui est veritatis spiritus. Ioh. 14. v. 17. *Quarta* ludit ex ambiguo. Neque enim renovatio dicitur eodem modo. Est enim renovatio ad fidem temporariam, & mutationem quandam communem. Est etiam renovatio ad fidem salvificam, ac naturæ corruptæ regenerationem per Spiritum Sanctum. Hac solis vocatis electis contingit. Illa etiam tantum vocatis conceditur. Quam ubi semel malitiose abjecerunt, nunquam deinceps recipere, aut ad eam restaurari queunt. *Quinta* partim ex antedictis, partim etiam verbis Christi refellitur: Matth. 25. v. 28. 29. Tollite à servo nequam Talentum: & date ei qui habet decem talenta. Omni enim qui habet dabitur, & is amplius habebit: qui vero non habet, etiam quod habet tolletur ab eo. Verum quidem est ipsos nunquam consortes fuisse salutaris resipiscentiæ: utut visi fuerint eam habere: tamen ne ad illum quidem gradum restaurari ac redire queunt idque propter immutabilem Dei ordinationem; qui sic prolabentes Spiritus sui gratia destituit, ac finali impenitentia punit.

Q. qui per  
agnitionem  
Christi effu-  
gerunt in-  
quamenta

IV. 2. Petr. 2. vers. 18 19. 20. 21. 22. Si illi qui per agnitionem Iesu Christi effugerunt inquinamenta mundi, iis rursum implicari possunt, ita ut conditio eorum posterior priore deterior sit, sequitur vere fideles per gravia peccata posse deficere à fide & salute. Verum antecedens. Ergo & consequens. loqui

loqui autem Apostolum de vere fidelibus, non de hypocritis patet. I. quia dicuntur vere effugisse illos, qui in errore versantur: item inescari lascivis cupiditatibus. II. quia tribuitur illis agnitio Domini & Servatoris Iesu Christi: quæ vita æterna appellatur, Ioh. 17. v. 3. eaque non nuda, sed cum effectione conjuncta: hinc dicitur *ἁγνωσης*, & agnitio viæ justitiæ, per quam effugerunt inquinamenta mundi. R E S P. Per inficiationem consequentia in propositione. Ratio est quia *πατήρ* illa sive effecta, prout à Petro enunciantur, non sunt fidei salvificæ propria, sed temporariæ communia, ut ex iis concludi propositum non possit. Siquidem totum illud caput de temporariis, seu ut loquitur textus, v. 14. de animabus instabilibus agit; quæ pollicitatione carnalis licentiæ deceptæ à falsis doctoribus, deficiunt ab agnitiæ veritate, ad priorum flagitiorum consuetudinem redeunt: & tum confessione, tum vita ac moribus, sese Apostatas declarant: ut sermone partim proprio, partim metaphorico docetur à v. 18. usque ad finem. Quæ contra obijciunt facile solvuntur, ex Elencho à dicto secundum quid. Primo verè effugerant eos, qui in errore versantur, quatenus à turba errantium segregati, cæteribus credentium ac verorum Dei cultorum sese adjunxerant. Et tamen quod verè conversi, regeneriti non fuerint, ipso facto demonstrarunt; quando inescati à seductoribus, lascivis cupiditatibus sese manciparunt. Secundo tribuitur eis agnitio Domini & Servatoris Iesu Christi; non à qua pendet vita æterna: ut est Ioh. 17. v. 3. aut quæ dicitur agnitio veritatis secundum pietatem, & electorum propria est, Tit. 1. v. 1. sed quæ est notitia doctrinæ Christi, & viæ salutis: v. 20. 21. opponit enim vitam ac mores doctrinæ ac cognitioni ejus: secundum illud Christi: *Servus sciens voluntatem Domini & non faciens, cadetur multis plagis*. Luc. 12. v. 47. Vox composita *ἁγνωσης* æquipollet simplici: nec plus emphasis habet, argumento locorum Rom. 1. v. 28. Hebr. 10. v. 26. Per hanc effugerant inquinamenta mundi, videlicet intermissione cultuum Idololatricorum, ac turpium flagitiorum, quæ Idololatrias comitari solent: non vera ac integra conversio, quæ in sanctificatione spiritus, animæ, ac corporis consistit, 1. Thess. 5. v. 23.

L O C.  
X I X.

mundi, iis  
rursus im-  
plicari pos-  
sunt.

### Secunda Classis argumentorum ab Exemplis.

Cujus rei manifesta & evidentiæ exempla in S. literis commemorantur, eam non esse *ἐκ τῶν ἀδυνάτων*, sed fieri posse, verissimum ac certissimum est, & promde religiose credendum. Defectionis totalis verè fidelium, piorum, sanctorum à fide, pietate, sanctitate commemorantur in S. Literis manifesta ac evidentiæ exempla. Ergo. Major caret controversia. Minoris veritas demon-

Q. defe-  
ctionis to-  
talis exem-  
pla com-  
memoren-  
tur in Scri-  
pturâ.

L O C.  
XIX.Vin lican-  
tur exem-  
pla.  
Davidis.

Salomonis.

stratur inductione quadam exemplorum. Horum I. est Davidis: qui cum esset Propheta, & vir secundum cor Dei: tamen prolapsus est in peccata gravissima adulterii & homicidii. & in iis aliquandiu permansit absque penitentia: quibuscum vera fides consistere non potest, 2. Sam. 11. & 12. capp. II. est Salomonis: qui fuit verè renatus ac proinde verè iustus; nihilominus multisaria Idololatria, aliisque peccatis gravissimis se polluit, & diu satius in iis perseveravit. 1. Reg. 11. v. 1. 2. & seqq. III. Est Hymenæi, Phileti & Alexandri, qui cum essent fideles, bonam conscientiam abjecerunt, fideique naufragium fecerunt. 1. Tim. 1. v. 18. 19. 20. 2. Tim. 2. v. 17. 18. IV. Est Demas; qui postquam verè credidit, relapsus esse dicitur ad amorem presentis seculi, 2. Tim. 4. v. 10. R E S P. Argumentum non concludit totam quæstionem, sed partem duntaxat ejus, quæ est de totali fidelium defectione à fide. Negamus vero Minorem: ob fallaciam falsi medi: cum ii qui exempli loco obijciuntur, vel non fuerint verè fideles ut *Hymenæus, Phileus, Alexander, Demas*: vel à fide totaliter non defecerint: ut *David & Salomon*. Id quod sic ostendimus. *David* peccavit sane graviter, & contra conscientiam, & in peccato adulterii & homicidii obtorpuit. Sed peccavit I. ex seductione carnis, illeceus ejus concupiscentiæ, 2. Sam. 11. v. 3. 4. II. metu infamiæ apud homines, vers. 6. & seqq. Non igitur peccavit ex proposita malitia, & cum contemptu Dei, ut Saul; sed retinuit semen timoris Dei filialis. Siquidem postea reprehensus à Nathane, ita agnovit & confessus est peccatum suum, ut simul ad gratiam Dei in Christo confugerit. Quod inde liquet: quia Nathan mox annuntiavit ei veniam ac remissionem utriusque peccati, 2. Sam. 12. v. 13. Quare etsi fides Davidis gravi lapsu non modo imminuta, sed etiam sopita fuit: ut sensum gratiæ ad tempus non perciperet: totaliter tamen extincta non fuit. Quod Psalmorum 11. & xxxi 1. collatio pluribus confirmat. *Salomonis* haud dissimilis fuit ratio, etsi in dissimili genere peccati. Lapsus est Idololatria: verum I. amore & indulgentia in uxores. 1. Reg. 11. v. 4. quo modo etiam Adamus seductus fuit: II. & ita quidem non ut plane abjuraret Dei cultum, aut Idola in templum inferret; sed ut cultum Idolorum simul institui & exerceri pateretur. Hinc dicitur animus ipsius non fuisse integer, v. 4. nec Iehovam plene secutus esse, v. 6. sic ergò ne ipse quidem data opera & ex malitia peccavit. Quod verò non peccavit totaliter, colligi potest I. ex donis gratiæ divini indubitatis: quæ sunt ἀμεταμέλητα. Roman. 11. v. 29. II. ex Dei promissione de ipso, tanquam typo Christi edita: quæ labenti virgas minatur, sed gratiam non aufert: contra quam Sauli factum, 2. Sam. 7. v. 14. III. ex continuato Dei cultu, etiam dum Idololatria obtinuit: ut non abjecerit omnem

minem Dei timorem. IV. ex resipiscencia ipsius, ad quam restauratus <sup>L O C.</sup> fuit à lapsu: cuius testis est tum Ecclesiastes ipsius, tum etiam qualif- <sup>XI X.</sup> cunque Ecclesiæ reformatio, extremis vitæ annis instituta, 2. Chron. 11. v. 17. *Hymenæum, Philetum, Alexandrum & Demam* quoque verè fideles fuisse, quo argumento evincunt, aut persuadebunt? *Egressi sunt ex nobis, sed non erant ex nobis: alioquin mansissent nobiscum*, 1. Ioh. 2. v. 19. Quumque fides sit electorum propria, Tit. 1. v. 1. ipsi verò non fuerint de numero electorum, prout testatur Apostolus, 2. Tim. 2. v. 17. 18. 19. 20. inter se collatis, certe deficere à fide potuerunt. *At fecerunt naufragium fidei, excusserunt bonam conscientiam, quæ est ex fide.* R E S P. Id quomodo factum docuimus alias. Defecerunt à doctrina fidei, quam vovisse professi erant, & aliis tradiderant: dicentes, resurrectionem jam factam esse, 2. Tim. 2. vers. 18. Abjecerunt etiam studium bonæ conscientiæ, quod ante profitebantur, vitam suam utcunque conformantes doctrinæ. Bonam conscientiam, quæ in fide ac pietate consistit, ut non habuerunt, licet eam profiterentur, ita amittere non potuerunt.

Tertia Classis argumentorum, à Rationibus, *ius maximè, quæ manifeste sunt veritatis.*

I. Dogma, quo negato & contrario illius admissio, omnium exhortationum, Q contra-  
promissionum, ac comminationum divinarum circa perseverantiam fides perit, & rium do-  
efficacia evertitur; illud verissimum & certissimum est. Verè fideles à fide, gmatas, de  
iustitia ac salute posse totaliter ac finaliter deficere, est tale dogma, &c. Ergo, finali ac to-  
De veritate Majoris nemo Christianus dubitat. Minor probatur: quia ex tali defe-  
hortationes, promissiones ac comminationes diriguntur ad illos, qui indubitata ctione o-  
fidei certitudine persuasi sunt, se non posse per ulla, etiam atrocissima scelera à fi- hortatio-  
de totaliter aut finaliter deficere: sed fatali necessitate se adigi, ut non possint num, pro-  
non perseverare. R E S P. Ut Minor falsa est, sic probatio ejus textitur ex missionum,  
malitiosa calumnia ac depravatione ORTHODOXÆ doctrinæ de perse- commina-  
verantia. Fideles certi sunt de sua perseverantia per fidem promif- tionum fi-  
sionum: non quod peccatis ac sceleribus securè indulgeant, aut vim des pereat.  
aliquam externam expectent, qua volentes nolentes retineantur in via  
salutis: sed quod operantes salutem suam cum timore ac tremore, con-  
fident Deum esse, qui operetur & velle & perficere, ipsum esse, qui  
stantes confirmet, lapsos erigat, & quod cœpit bonum opus gratiose  
provehat ac perficiat. Phil. 2. v. 12. 13. Cap. 1. v. 6. 1. Cor. 10. v. 13.  
Horsum etiam spectat usus exhortationum, promissionum ac commi-  
nationum divinarum: per quas, tanquam media mediorum, Deus fi-  
dem,



L O C.  
X I X.

dem, timorem sui, studium cavendi lapsus, & postquam admissi sunt ab iis resurgendi, in ipsis perseverantibus operatur. *At obijciunt: Media non debent repugnare ei, cui efficiendo inserviunt: quia subordinari debent suo fini. Subordinata autem non pugnant. Sed exhortationes, repugnant promissioni perseverantiae. Ergo.* R E S P. Negatur Minor. Ratio est: quia promisit Deus donum perseverantiae, non absolutè sine mediis, sed per media, imprimis per verbum ejusque usum conferendum. Esa. 59. v. 21.

Q alius Mi-  
nisterium  
Euangelii  
inutile red-  
datur.

II. Dogma, quo negato & contrario illius admissio, Ministerium Euangelii, illa sui parte, qua fidelium in vera fide & obedientia perseverantium spectat, inane atque inutile redditur, tam docentium quam discipulorum respectu, illud verissimum ac certissimum est. *At vere fideles à fide & obedientia totaliter & finaliter posse deficere, est tale dogma. Ergo.* Ratio Minoris est: quia absque eo exhortationes, promissiones & comminationes, non sunt idoneae & efficaces ad studium perseverantiae hominibus ingenerandum. R E S P. Iterum negatur Minor. Ratio ejus præterquam quod petit principium, habet insuper fallaciam causæ. Quia aptitudo & efficacia horum mediorum, ad ingenerandum fidelibus perseverantiae studium, principaliter dependet à gratia Spiritus Sancti operantis & efficacis per ea. Quæ enim est ratio totius, ea & partium est. Sed totum verbum Euangelii est organum, per quod Spiritus S. fidem in nobis efficit, confirmat, & conservat. Roman. 1. v. 16. 2. Cor. 3. v. 8. Esa. 59. v. 21. Ergo.

Q falsitatis  
arguatur  
diligentia  
contra a-  
lium Sata-  
na.

III. Doctrina illa, per quam sollicita diligentia, qua fideles contra alium Satana Spiritus S. armat, insipientia & falsitatis arguitur, falsa est & repudianda. Doctrina illa qua docetur, fieri non posse ut fideles per ulla peccata, utunt gravia sint, à fide totaliter aut finaliter excidant, est doctrina talis. Ratio: quia certi sunt, Satana conatus omnes adversus se frustraneos & irritos fore. Ergo. R E S P. Minor ex mente adversariorum accepta, reponit usitatam calumniam de absoluta defectionis impossibilitate: quam supra discussimus. Ratio quoque deducitur ex eadem hypothesi: vel miscet fallaciam accidentis. Dicimus certos & securos esse fideles de eventu; fore videlicet, ut in pugna adversus Satanam non succumbant: non abijciendo arma, sed ea retinendo, stringendo; vel si deciderint, ea resumendo, pugnamque instaurando. Eph. 6. v. 12. & seqq.

Q fideles  
possint o-  
pera carnis  
præstare.

IV. Qui possunt opera carnis patrare, illi possunt à fide totaliter ac finaliter deficere. Vere fideles possunt opera carnis patrare. Ergo. Minor est in confesso. Major probatur ex Galath. 5. vers. 21. R E S P. In Majore committitur fallacia à dicto secundum quid. Tantum enim vera est  
de



de iis, qui patrant opera carnis plena voluntate, dataque opera: qui-  
que in iisdem operibus perseverant. Hoc vero sensu de fidelibus *Mi-*  
*norem* negat ipse Johannes 1. Epist. 3. v. 9. & cap. 5. v. 18.

I O C.  
X I X.

V. *Qui eousque in peccata prolabi possunt, ut quamdiu non respiscunt, vi-*  
*ri mortui sint, ut Deus in ipsos ira percussus sit, ut nisi respiscant salute excluden-*  
*di sint, illi possunt saltem totaliter, à fide deficere. At vere fideles eousque*  
*in peccata prolabi possunt, 2. Sam. 12. vers. 7. 1. Reg. 11. vers. 9. Ergo.*  
R E S P. Si terminus medius eodem modo sumitur in utraque Propo-  
sitione, omninò neganda est *Major*: tum quia ex eo, quod peccatum  
per se suaeque natura meretur, perperam convellitur quod peccatori,  
ex immutabili Dei gratià, per accidens tribuitur: tum quia ex ante-  
cedente conditionato male infertur consequens absolutum. Inspi-  
ciantur loca, 2. Samuel. 7. v. 14. 15. Psalm. 37. v. 24. & 89. v. 32.

Q. dum  
non resi-  
piscunt vi-  
ri mortui  
sint, Deum  
iratum ha-  
beant, &  
salute sint  
excluden-  
di.

33-34.

VI. *Si nemo remissione peccatorum excidere, & Spiritum Sanctum fidei*  
*effectorum, & per consequens fidem ipsam, totaliter aut finaliter amittere po-*  
*uist; sequitur omnes fidelium liberos, qui baptizati sunt, necessario serva-*  
*tum iri. At falsum est consequens. Ergo & antecedens. Majoris conse-*  
*quentia probatur: quia ut habent verba Catechismi: liberis fidelium non mi-*  
*nus quam adultis per sanguinem Christi remissio peccatorum, & Spiritus S.*  
*fidei effector, & sic ipsa fides promittitur. R E S P. Consequentiam propositio-*  
*nis negamus. Nec continetur ea aut docetur verbis illis Catechismi:*  
quæ non aliter accipienda, quam in ipso fœdere habentur, Genes. 17.  
v. 7. Actor. 2. v. 39. At illic habentur & sonant indefinite, non uni-  
versaliter: interprete Apostolo Rom. 9. v. 6. 7. Ergo. Duo præterea  
alia circa phrasin notanda veniunt. *Primus* est gratiam salutis non alli-  
gandam esse Sacramento Baptismi, sicut nec Catechismus alligat:  
sed tantum ob signationis certitudinem declarat ex natura Fœderis &  
ipsius promissionis. *Posterius* est: quod non tantum Spiritus fidei ef-  
fector, sed etiam, ipsa fides promitti dicitur infantibus fidelium. Atqui  
id Catechismus non dicit: nec ex verbis illis sequitur. Spiritus fidei  
efficit fidem, sed pro conditione subiecti, & per media divinitus ordi-  
nata: quorum ætas infantilis non est capax.

Q. sic se-  
quatur o-  
mnes fide-  
lium libe-  
ros bapti-  
zatos ne-  
cessario  
servatum  
iri.

VII. *Si veri fideles eousque prolabi possunt, ut erroribus & flagitiis se*  
*polluentes, doctrina aut vita ostendant se à Christo alienos, atque in eo vita*  
*genere, posthabitis omnibus fraternis admonitionibus, aliquandiu perseve-*  
*rent, atque ob eam causam ex mandato à ministris ex cætu Ecclesia, & ab*  
*ipso Deo ex regno Christi excludantur, sequitur illos posse omnino à fide de-*  
*ficere. At verè fideles eousque prolabi possunt. Ergo. R E S P. Assumptio*  
affirmari potest aut negari: prout delapsu vel particulari, vel uni-  
versali

Quod erro-  
res & fla-  
gitia spre-  
tis adhor-  
tationibus  
continuata  
excommuni-  
cari que-  
ant.

L O C.  
XIX.

versali intelligitur. *Propositio* verò si à Davidis, Salomonis, aut similibus fidelium lapsorum exemplis deducitur, est inconsequens. Ratio duplex est. *Vna* à peccato ipsorum: quia ipsi nunquam sic peccant, ut fiant hostes Dei; semper retinent semen aliquod timoris ipsius: per quod instaurantur ad resipiscentiam, 1. Joh. 3. v. 9. 1. Petr. 1. v. 23. 25. Ut supra in exemplis vidimus. *Altera* à censura Ecclesiæ & Dei per Ecclesiam, quæ lapsos à regno cælorum non simpliciter, sed cum conditione excludit, nisi videlicet, à lapsu resurgant per resipiscentiam. Hanc ipsam verò, tanquam salubris medicina, censura illa operatur in verè fidelibus, per Dei gratiam. Confer 2. Corinth. 3. & 7. capp.

LOCUS

## LOCUS VIGESIMUS

De

## GLORIFICATIONE.

**Q**Uæ Hominis Novissima dici solent, Mors & status animæ à morte, resurrectio mortuorum, ultimum judicium ac vita æterna; ea omnia complectitur finalis redemptio, sive Glorificatio Sanctorum. De qua etsi pauciores sunt controversiæ, flagitat tamen ratio ordinis atque ipsius Institutionis Theologicæ perfectio, ne eas transmittantur silentio, aut ad alium aliquem locum referantur. Dicemus autem initio de Calumniis ac Logomachiis, quibus status quæstionis ferè involvitur & obscuratur. Inde ipsas controversias definimus, atque pertractabimus.

CALUMNIÆ sunt.

**PRIMA:** *Quod negemus immortalitatem animarum, docentes intercidere eas cum ipsis corporibus.*

**RESP.** Epicuræorum, Sadducæorum ac Libertinorum est brutum hoc dogma. **ORTHODOXI** anathema dicunt id asserenti. Omnes confessiones & Catechismi ipsorum, scripta publica & privata, immortalitatem animarum immotis fundamentis adstruunt ac defendunt. Ex iis judicari volunt & debent quoque. Truncata & detorta quorundam dicta ex integris eorum scriptis explicanda sunt, ac dijudicanda.

Eam o-  
mnes uno  
ore do-  
cent.

**SECUNDA:** *Quod credamus, Socratem, Aristidem, Numam, Camillum, Scipiones, Catones, aliosque gentiles participes fore vitæ æternæ.*

**RESP.** Id olim Zwinglio, fide non bona, objectum fuit. Et nos alias diluimus. Quid verò hoc ad **ORTHODOXOS** & Ecclesias eorum? qui nullam salutem agnoscunt extra Christum: nec quemquam admittunt, ad participationem salutis ipsius, nisi qui est de fide Christi.

M m m m m

L O G O -

LOC.  
XX.

## LOGOMACHIAE sunt:

PRIMA: *Perficiaturne sanctificatio Animarum, ut nimirum sint absque peccato, in corpore, an extra illud?*Cum cor-  
pore mor-  
tis exuun-  
tur reli-  
quia pec-  
cati.

RESP. Sicut momentum temporis, quo absolvitur consummata animæ Sanctificatio, definiri nequit: Ita nec punctum loci; tacente de utroque ipsa Scriptura. Satis igitur sit tenere, quod manifestissimum est; cum ipso corpore mortis exui &amp; deponi reliquias omnes peccati, Roman. 7. v. 24. &amp; animas labis expertes cælo recipi, Apoc. 21. v. 27.

SECUNDA: *An transformatio vivorum, ultimo illo die, dici possit mors?*Mors est  
non pro-  
prie, sed  
analogice.

RESP. Proprie quidem sic dici nequit: tum quia non erit separatio animæ à corpore: tum quia non sequetur eam destructio &amp; reductio corporis in cinerem. Hinc superstites tanquam vivi distinguuntur à mortuis, 1. Cor. 15. v. 51. 52. 1. Thess. 4. vers. 14. 15. 16. 17. Analogicè tamen mors censeretur potest. Quia est translatio ex statu mortali in immortalem, transitus de hac vita in alteram, qui absque morte nemini contingit, saltem ordinariè.

TERTIA: *An futuri sint gradus præmiorum & gloria in vita aterna?*

RESP. Gradus præmiorum pro inæqualitate meritorum ORTHODOXI uno ore improbant ac damnant. Sed citra merita alii affirmant dari gradus, alii negant, nonnulli rem in medio relinquunt: quod utraque sententia sit probabilis, &amp; habeat argumenta non contemnenda ex Scriptura. Communior tamen illa est, quæ gradus recipit; quam &amp; nos alibi defendimus.

CONTROVERSIÆ Præcipuæ sunt tres,

Una cum PONTIFICIIS: *An sit Purgatorium, in quo anime fidelium purgantur à culpis venialibus?*

## DUX cum SOCINIANIS ac ANABAPTISTIS.

- I. *An anima post mortem superstites aliquid agant?*  
 II. *An corpora fidelium in resurrectione futura sint spiritualia, carnis sanguisque prorsus expertia? quæ jam alibi tractata est.*

PRIMA: *An sit Purgatorium, in quo animæ fidelium purgantur à culpis venialibus?*

Prima Pontificiorum:  
*An sit Purgatorium?*

*Purgatorium* vocant Pontificii locum quendam, in quo tanquam in carcere, post hanc vitam purgantur animæ; quæ in hac non plenè purgatæ fuerunt: ut nimirum sic purgatæ cælum ingredi valeant, quo nihil intrabit coinquinatum. Locum hunc ex communi sententia Scholasticorum constituunt intra viscera terræ, inferiorem utroque limbo & inferno proximum. Ignem quo torquentur purgandi, ajunt esse verum, proprium, & Elementarem: neque alium esse inferni ignem, alium purgatorii, sed utrobique unum eundemque. Volunt autem torqueri igne illo animas propter culpas veniales quam vehementissime: non tamen æquali gradu cruciatus; qui etiam cum tempore minuatur. Ac juvari eas plurimum suffragiis Ecclesiæ, nempe sacrificio Missæ, oratione, operibus pœnalibus & satisfactoriis, nec non indulgentiis. Sic verò purgatas animas exire è Purgatorio, & in cælum recipi: de quo tamen in ipso purgatorio jam certæ sint. Hunc in modum præ aliis Bellarminus Purgatorium describit libris duobus, maximè autem primo cap. 1. 6. 11. 12. 14. 16. ORTHODOXI nec purgatorem alium habent quam Christum, qui purgationem peccatorum nostrorum fecit per seipsum. Hebr. 1. v. 3. nec purgatorium aliud noverunt quam sanguinis ipsius, quo nos purgat, lavat, abluit & emundat ab omnibus peccatis, 1. Johan. 1. vers. 7. Apoc. 1. v. 6. Hebr. 9. v. 14. Purgatorium verò Pontificium, ceu Platonicum & Poëticum commentum\*, de quo tum Plato in Phædone & Gorgia, tum Virgilius lib. 6. *Æneid*, fabulantur, explodunt ac anilibus deliriis accensent.

Pontificiorum sententia de Purgatorio.

Orthodoxi negant.

LOC.  
XX.

*Thesis igitur Negans Orthodoxorum est: Nullum esse Purgatorium, in quo anima fidelium post mortem purgentur à culpis venialibus.*

Rationes  
Negantes  
Orthodoxa.

ΚΑΤΑΚΛΗΘΗΣΕΩΣ Theseos Negantis Orthodoxæ.

Ex Natura Subjecti & Prædicati.

Q. illud  
nec totum,  
nec secundum  
partes tradit  
Scriptura,  
sed rejicit  
ac damnat.

I. Quod neque totum, neque secundum partes memoratas tradit Scriptura, sed manifestè rejicit ac damnat, ejus veritatem sive existentiam ipsa Scriptura negat. Purgatorium Pontificium, neque totum, neque secundum partes tradit Scriptura, sed manifestè rejicit ac damnat. Ergo. *Major* est extra controversiam. *Minor* trimembris est. De *Primo* inde constat, quod Pontificii nec propriam sedem hujus dogmatis monstrare in Scriptura, nec ullum ex ea testimonium proferre possunt; quod definitionem Purgatorii, prout ab iis concepta est & enunciatur, adæquatè complectatur. *Secundum* verò & *Tertium membrum Minoris* ex argumentis, quæ sequuntur, specialibus patefcent.

Q. Scriptura  
duo tantum  
receptacula  
animarum  
separatarum  
commemorat.

II. Quot animarum separatarum loca, sive receptacula statuit ac commemorat Scriptura, tot omninò non plura, non pauciora agnoscenda sunt & recipienda. Atqui duo tantum statuit & commemorat: nempe cælum & infernum. Ergo. *Minor* firmatur: partim dictis, Luc. 16. v. 22. 23. Matth. 25. v. 34. 41. partim Ratione. Duo tantum sunt hominum ordines, Matth. 25. v. 32. 33. Marc. 16. v. 16. Joh. 3. v. 18. 36. duæ viæ, Matth. 7. v. 13. 14. duplex quoque eorundem post hanc vitam status, Matth. 25. v. 34. 41. Luc. 16. v. 22. 23. Joh. 5. v. 29. 2. Corinth. 5. v. 10. Loca igitur plura duobus esse non possunt, sicut in homine nulla est manus præter dextram & sinistram: sub cujus utriusque similitudine status omnium defunctorum adumbratur, Matth. 25.

Q. animæ  
fidelium  
post mortem  
sunt immunes  
ab omni  
culpa &  
pœnâ.

III. Qui immunes sunt ab omni culpâ & pœnâ, isti non luunt culpas suas per pœnas. Animæ fidelium post mortem sunt immunes ab omni culpa & pœna. Ergo. *Major* est apertæ veritatis. *Minor* distinctè probatur. De culpa. Hæc enim aut mortalis est, aut venialis. De mortali ipsimet fatentur Pontificii. Venialem autem Scriptura nullam agnoscit. Deuter. 27. vers. 26. Matth. 5. vers. 19. Rom. 6. vers. 23. Iacob. 2. vers. 10, Sic Pœna aut temporalis, est aut æterna. Ista ad Gehennam pertinet. Temporalis ultra vitam hanc terrenam

non



non porrigitur. 2. Corinth. 4. vers. 17. Roman. 8. v. 18. 1. Petr. 5. LOC. XX. vers. 10.

IV. Ignis inferni est æternus, qui nunquam exstinguitur: & ex quo nulla datur liberatio. Ignis purgatorii non est æternus: quia datur ex eo liberatio, caque certa est. Ergo non est unus idemque ignis: ut habet ipsorum assertio. *Minor* est hypothesis Pontificiorum. *Major* autem hypothesis ipsius Scripturæ. Matth. 25. v. 41. Marc. 9. v. 44. Esa. 66. v. 24. Luc. 16. v. 26.

V. In quo non est condignum pretium satisfactionis pro peccatis, in eo expiatio & expurgatio peccatorum esse nequit. In igne Elementari & passionibus temporalibus ab eo (quales finguntur esse passionis purgatorii,) non est condignum pretium satisfactionis pro peccatis. Ergo. *Major* certa est ac evidens ex regula immota justitiæ divinz. *Minor* bifariam demonstratur. I. à pari: quia pretium illud non est vel in auro vel in argento, 1. Petr. 1. v. 18. vel in sanguine tauro- rum & hircorum, Hebr. 10. v. 4. 5. vel in toto mundo omnibusque ejus gazis, Matth. 16. v. 26. II. ab impari: quia præsentis temporis afflictiones non sunt pares æternæ gloriæ promerendæ, Roman. 8. vers. 18.

VI. Qui ab omnibus peccatis suis purgantur immediate, passione, sanguine ac morte solius Christi, non purgantur ab iis, vel etiam ab eorum aliquibus, per ignem elementarem Purgatorii: itemque per suffragia & opera Ecclesiæ & Sanctorum. Fideles ab omnibus peccatis suis purgantur immediatè, passione, sanguine ac morte solius Christi. Ergo. *Ratio Majoris* ipsa antithesi claret. *Minor* secundum omnes partes traditur in Scriptura. I. Solus Christus nos purgat: quia non est in alio quoquam salus, Actor. 4. vers. 12. II. purgat nos immediatè: quia purgationem peccatorum fecit per se ipsum, Hebr. 1. v. 3. III. purgat nos sanguine suo ab omnibus peccatis: sicut scriptum est: *Sanguis Jesu Christi purgat nos ab omni peccato*, 1. Ioh. 1. v. 7.

VII. Qui statim à morte recipiuntur in cælum, non detinentur aut torquentur aliquandiu in purgatorio, ad ingressum in cælum consummatâ puritate obtinendum. Fideles statim à morte recipiuntur in cælum. Ergo. Veritas *Minoris* confirmatur tum clavis dictis, Apoc. 14. v. 13. 1. Theff. 4. v. 13. & seqq. 2. Cor. 5. v. 8. Joh. 5. v. 24. tum illustribus fidelium exemplis: qui hac fiducia animati mortem desiderarunt. Luc. 2. v. 29. Actor. 7. v. 56. Phil. 1. v. 23. statimque ab ea in cælum recepti fuerunt. Luc. 16. v. 22. 25. Cap. 23. v. 43.

LOC.  
XX.

Antithesis Affirmans Heterodoxorum est : *Dari Purgatorium, in quo animæ fidelium, post mortem, purgentur à culpis venialibus.*

Rationes  
Affirman-  
tes Hetero-  
doxa.

Ἀνασκη Antitheseos Affirmantis Heterodoxa.

Ex Natura Subjecti & Pradicati.

Q. fideles  
post mor-  
tem pre-  
bentur se-  
culum &  
serventur  
per ignem.

I. 1. Corinth. 3. v. 12. 13. & seqq. *Qui cum operibus suis probantur & servantur per ignem, illi purgantur igne purgatorii. Fideles post mortem ita probantur & servantur. Ergo. Major nititur aequipollentia phrasium, nec probationem requirit. Minor est Apostoli, totidem penè verbis tradita.*

RESP. Locus Apostoli perperam adducitur pro stabiliendo Purgatorio: tum quia Symbolicus est, eoque minimè argumentativus, juxta receptam regulam: tum quia plane est impertinens: ut qui agit de Doctoribus Ecclesiæ ac doctrinâ ipsorum, eaque Euangelio vel consentanea, vel dissentanea, salvo manente ipso fundamento. Quod per metaphoram ab architectis & diversi generis materia declaratur: ut scopus, antecedentia & consequentia, aliæque circumstantiæ ostendunt. Proinde negamus utramque propositionem. *Majorem*: quia ignis Paulinus improprie: Purgatorii proprie sic dicitur. Neque enim aurum, argentum, lapides pretiosi, ligna, scænum, stipula, sensu proprio accipi possunt. *Minorem* etiam: quia Apostolus non de fidelibus sive architectis, sed de opere eorum, hujusque probatione; nec de judicio post hanc vitam, sed de eo quo in hac vita ipsum opus manifestum fit, disserit.

Q. Christus  
disjungat  
præsens se-  
culum &  
futurum, &  
in neutro  
dicat re-  
mitti pec-  
catum in  
Spiritu S.

II. Matth. 12. v. 32. *Quicumque distinguit adeoque præsens seculum & futurum disjungit; & dicit, neque in hoc, neque in illo remitti peccatum in Spiritum Sanctum, is (nisi pueriliter & inepte loquatur,) innuit remitti alia quedam peccata tum in hoc, tum in futuro seculo. Atqui Christus distinguit adeoque disjungit præsens seculum & futurum, &c. Ergo. & per consequens cum in celo nulla peccata sint, in inferno autem nulla remittantur; necesse est intelligi illud de Purgatorio, tanquam loco intermedio.* RESP. I. negatur Major ob fallaciam causæ. Quia non remitti neque in hoc seculo, neque in futuro apud Matthæum idem est, ac non habere remissionem in æternum, apud Marcum Cap. 3. v. 29. vel non remitti, apud Lucam cap. 12. v. 10. Distributio igitur illa non docet esse remissionem aliquam in futuro seculo, sed intersit amplificationi, ad exaggerandam gravitatem peccati in Spiritum Sanctum. II. Hinc jam Minor recte

recte explicatur : Purgatorium contra evertitur ; non modo quod nulla ejus mentio fit ; sed præcipue , quia neque ad præsens seculum pertinet , ut constat : nec ad futurum referri potest ; utpote quod finem non habet.

III. Matth. 5. v. 25. 26. *Custodia ex qua persoluto ultimo quadrante datur exitus, est Purgatorium: non infernus. Luc. 16. vers. 26. Sed hujusmodi custodiam docet Servator loco citato. Ergo Purgatorium docet.* R E S P. Major falsa est : quia ipse infernus metaphoricè hoc nomine significatur, 1. Petr. 3. v. 19. Apoc. 20. v. 1. 2. 3. Nonnulli quidem sumunt custodiam sive carcerem proprie & liberaliter : cujus usus in actionibus forensibus. Id vero nimis dilutum videtur : partim ex scopo Christi ; partim ex subjecto : partim etiam ex ratione ab eventu noxio. Ergo metaphoricè de gehenna ignis accipienda ; quæ implacabilibus denunciatur, Matth. 6. & 18. Pro Purgatorio non valet : I. quia illic non est adversarius , licet sit Judex , & Minister sive licitor. II. quia solutio ultimi quadrantis est totius debiti ; nec solum culpæ venialis. Falsa item est Minor , saltem ex mente Adversariorum. Quippe Servator non absolute , sed conditionaliter loquitur. At conditio , hoc est , solutio ultimi quadrantis nunquam præstatur. Ergo nec exitus ex ea unquam conceditur.

Q. sit custodia ex qua datur exitus persoluto ultimo quadrante.

IV. 1. Cor. 15. vers. 29. *Si veteres Christiani olim baptizabantur pro mortuis, hoc est, sese affligebant per preces & jejunia pro eorum liberatione ex purgatorio, utique est purgatorium. Verum prius, ex Paulo. Ergo.*

Q. Veteres baptizati fuerint pro mortuis.

R E S P. I. Inconsequens est Propositio. Nam ex facto humano , nusquam aut mandato aut laudato in S. Literis , non rectè colligitur aut adstruitur dogma fidei. II. Falsum est Assumptum : quod neque ex phrasi , neque ex ritu veteris Ecclesiæ probaverint. Varie quidem exponitur locus , imprimis propter ignorance[m] historiarum. Sed commentum Purgatorii recentius est , quam ut eò spectarit Apostolus. Multis non videtur improbabilis eorum conjectura , qui putant Apostolum respicere morem quorundam : qui vice mortuorum non baptizatorum olim baptizabantur. Quod Baptisma vicarium nominat Tertullianus , lib. de resurr. carnis. Et postea hæreticis quibusdam usurpari cœpisse : testatur Epiphanius hæresi 28. Chrysost. homil. 40. in epistol. 1. ad Corinth. cap. 15. & Ambrosius in idem caput , aliique plures. Sed multo simplicior est interpretatio de fine & significatione veri Baptismi ; qui est baptizari in mortem Christi. Roman. 6. v. 3. ut testemur nos non modo mori peccato , sed etiam pro mortuis haberi Christi causa , & crucem mortemque ipsam perpeti paratos esse. 1. Petr. 2. 3. 4. capp. Probat autem ex scopo Apostoli nec non ex

1. Cor. 15. v. 29. explicatur.

ipsius

LOC.  
XX.

ipsius argumenti ad illud applicatione. Scopus est ab absurdo consequenti ostendere, fore omnino resurrectionem ad vitam. Argumentum est: si futura non est resurrectio, frustra & temerè testamur in Baptismo nos pro mortuis haberi, & cum Christo peccatis, & mundo etiam mori velle. Nimirum, quia stultum sit, præsentis vitæ voluntates omittere, & perpetuam crucem hic subire, si nulla restet vita beator. Id quod deinceps pluribus inculcat & suo etiam exemplo confirmat.

Q. dentur  
preces &  
sacrificia  
pro mor-  
tuis, ut à  
peccatis  
suis ex-  
pientur.

V. 2. Macc. 12. v. 40. & seqq. *Si dantur preces & sacrificia pro mortuis, ut à peccatis suis expientur, omnino datur Purgatorium. Prims est loco citato. Ergo & posterius.* RES P. Falsum est *Assumptum*. Et Probatio ejus partim insufficiens: ut quæ ex libro Apocrypho petitur; partim etiam aliena: tum quia peccatum illud fuit mortale, utpote anathematis; quod in purgatorio non expiatur: tum quia factum Judæ ad superstites referri debet, pro quibus expiationem fieri voluit, ne, ut factum alias Jos. 7. propter admissum scelus detererentur.

Q. fideles  
pœnas  
peccato-  
rum venia-  
lium non  
semper  
luunt in  
hac vitâ.

VI. *Qui pœnas peccatorum venialium non luunt in hac vita, necesse habent eas luere in Purgatorio: quo plene satisfiat justitiæ divina. Fideles pœnas peccatorum venialium non semper luunt in hac vita. Ergo.* RES P. Totum argumentum contextitur ex falsa hypothesi gemina. I. quod sint quædam peccata sua natura venialia. II. quod ipsimet fideles pro iis Deo satisfaciant. Utraque cum alibi sit confutata, argumentum per se ruit ex petitionis principii & consequentiæ fallaciis.

Q. fideles  
polluti cœ-  
lum ingre-  
di nequeant  
& sæpe ce-  
leriter ante  
actam pœ-  
nitentiam  
moriantur.

VII. *Qui polluti cœlum ingredi nequeunt, & tanta celeritate sæpe ex hac vita rapiuntur, ut de peccatis pœnitentiam agere non possint, eos ante expurgari in Purgatorio necesse est. Sed fideles polluti cœlum ingredi nequeunt, & tanta celeritate sæpe ex hac vita rapiuntur, ut de peccatis quibusdam pœnitentiam agere non possint. Ergo.* RES P. Admittitur consequentiæ fallacia in *Majori*. Et ratio est: quia perfectè ab omnibus peccatis purgantur per sanguinem & spiritum Christi. Cujus purgationis beneficio obtinent ingressum in cœlum, non autem per suam pœnitentiam, aut per proprias pœnas: ut alibi ostensum.

L O C.

XX.

SECUNDA : *An animæ post mortem superstites aliquid agant ?*

Secunda  
Sociniano-  
rum : *An  
anima post  
mortem su-  
perstites a-  
liquid a-  
gant ?*

De statu animarum à corporibus separatarum, idem pene sentiunt *Anabaptista & Sociniani*; sed diversimodè loquuntur. Illi ajunt ani-  
mas dormire & quiescere, longo quasi somno sopitas, usque ad re-  
surrectionem corporum: quæ *ψυχοναυνοχία* dici solet. Isti verò non  
tam dubitant, num sensu aliquo præditæ sint, quam negant, eas ali-  
quid agere, aut frui cœlesti beatitate, ante conjunctionem cum cor-  
pore spirituali. Ita Smalcus suam ac Sociorum sententiam declarat,  
disputatione de extremo judicio, scriptisque aliis. Contra utrosque  
docent ac defendunt ORTHODOXI: Animas fidelium à corpo-  
ribus separatas (de quibus hic sermo) vivere, vigilare ac beatas ef-  
fese in cœlis, ibique continuis laudibus celebrare Deum, ac Servato-  
rem suum, donec iterum jungantur cum corporibus suis, in re-  
surrectione justorum.

Anabapti-  
sta dubi-  
tant.  
Sociniani  
negant.

Orthodoxi  
affirmant.

Thesis Affirmans Orthodoxorum est: *Animas fidelium post mortem superstites vigilare & agere aliquid.*

*Κατασυνή* Thescos Affirmantis Orthodoxæ.

Rationes  
Affirman-  
tes Ortho-  
doxa.

Ex Natura Subjecti.

I. Quod vivit vita spirituali & immortalis, id vigilat & aliquid a-  
git. Animæ fidelium, post mortem superstites, vivunt vita spirituali  
& immortalis. Ergo. *Minor* traditur à Servatore Matth. 10. vers. 28.  
Luc. 20. vers. 37. 38. *Major* firmatur partim ab actu formali vītæ  
spiritualis & immortalis: partim à contrario: quia somnus, præser-  
tim tam longus: à vera morte parum vel nihil differt.

Q. animæ  
fidelium  
post mor-  
tem vivunt  
vita spiri-  
tuali &  
immortali.

II. Quod non pendet à corpore ejusque organis, id separatum ab  
iis, naturæ suæ congruenter aliquid agit. Anima hominis, atque ita  
fidelium, non pendet à corpore, ejusque organis. Ergo. *Ratio Ma-  
joris* deducitur à negatione causæ illius, sive dormitionis, sive quie-  
tis, quæ animabus separatis affingitur. *Minor* probatur. I. quia est  
diversæ originis à corpore. Psalm. 33. v. 15. Eccl. 12. v. 9. II. quia  
non minus actiones inorganicas extra corpus 1. Corinth. 13. vers. 12.  
Apoc. 19. vers. 2. 4. quam organicas in corpore exercet.

Q. non  
pendent à  
corpore e-  
jusque or-  
ganis.

Nnnnn

III. Quod

L. O. C.

XX.

Q. perficiantur per mortem corporis.

III. Quod perficitur per mortem corporis, illud separatum à corpore non dormit aut quiescit, sed vigilat & agit aliquid. Anima fidelium perficitur per mortem corporis. Ergo. *Minor* manifesta est ex conditione mortis fidelium: quæ est depositio peccati inhabitantis, Roman. 7. v. 24. 25. & transitus in vitam æternam, Johan. 5. vers. 24. *Major* inde constat: quod dum in mortali hac vita degimus corpore dormiente & quiescente, nunquam tamen anima dormit & quiescit. Multo minus igitur dormit & quiescit separata à corpore, & à mole ejus libera.

### Ex Natura Prædicati.

Q. sunt beatæ felicitate cœlesti.

I. Quod felicitate cœlesti est beatum, non dormit aut quiescit, sed vigilat & agit aliquid. Animæ fidelium post mortem superstites sunt beatæ felicitate cœlesti. Ergo. *Major* patet: quia beatitudo illa in subjectum, sensus expers: non cadit. *Minor* demonstratur dictis Scripturæ. Lucæ. 23. vers. 43. Cap. 16. vers. 24. 25. Apoc. 14. vers. 13.

Q. laudant Deum, expectant resurrectionem mortuorum cum desiderio.

II. Qui laudant ac celebrant Deum, magnoque cum desiderio expectant resurrectionem mortuorum, ac plenam patefactionem misericordiæ ac justitiæ divinæ, illi certè vigilant & agunt aliquid. Sed animæ fidelium ista faciunt. Ergo. *Major* manifesta est per se. *Minor* nititur expressis Scripturæ testimoniis. Apoc. 6. v. 9. 10. Cap. 19. v. 2. 4. Rom. 8. v. 19. & seqq.

Q. fideles angelis similes reddentur.

III. Qui angelis similes reddentur conformitate beatitudinis, illi non dormient, sed perpetuo ac indefinenter celebrabunt Deum. At fideles Angelis similes reddentur, primo animæ, inde etiam corporis conformitate: pro vitæ spiritualis ac cœlestis modo. *Ratio Majoris* est: quia angeli Deum sine fine celebrant. Esa. 6. vers. 3. Apocalip. 4. vers. 8. *Minor* exstat Matth. 22. vers. 30. Lucæ. 20. vers. 35. 36.

Antithesis Negans Heterodoxorum est: *Animas fidelium post mortem superstites non vigilare aut agere aliquid.*

Ἀντιθέσις Negantis Heterodoxῶν.

Rationes Negantes Heterodoxæ.

Ex



## Ex Natura Subjecti.

I. *Cujus sine corpore nulla sunt actiones, id separatim à corpore nihil agit. Anima sine corpore nulla sunt actiones. Ergo. Minor sic ostenditur. Corpus sine spiritu cadaver est. Iacob. 2. vers. 26. Ergo vicissim spiritus sine anima sine corpore nulla sunt actiones.* R E S P. Minorem paulo antè confutavimus. Probatio ejus fallit parium elencho, corpus tantum animatur per animam. Sed anima ut non subsistit per corpus, sed per se ipsam, pro spiritualis naturæ conditione, sic etiam separata à corpore per se operatur.

Q. animæ  
sine corpo-  
re nullæ  
sunt actio-  
nes.

II. *Quæ sensu carent, & aliud quid videre nequeunt, etiam Deum videre non possunt ad suam felicitatem. Anima fidelium, post mortem superstites, sensu carent, & aliud quid videre nequeunt. Ergo.* R E S P. Evolvenda est homonymia in vocabulis sensus & visus. Quæ si propriè sive physicè sumuntur, neganda est Major. Deus enim non est objectum sensibile seu visibile, sed scibile & intelligibile. Sin improprie accipiuntur per metaphoram Scripturæ frequentatam. Minor est falsa: ut ex antecedentibus liquet.

Q. animæ  
post mor-  
tem sensu  
carent,  
nec aliud  
quid vide-  
re queant.

## Ex Natura Prædicati.

I. *Quos ipsa Scriptura dicit dormire & requiescere, ii non vigilant aut agunt aliquid. Animas fidelium post mortem superstites ipsa Scriptura dicit dormire & requiescere. Esa. 57. vers. 5. 6. I. Corinth. 7. vers. 39. & Cap. 15. vers. 18. Ergo.* R E S P. Negatur Minor. Dormiendi enim ac requiescendi verba synecdochicè ad corpus referuntur, non ad animam: quatenus illud in sepulchro tanquam in molli strato quiescit, & à morte haud secus quam à somno resuscitabitur & evigilabit in resurrectione mortuorum. Psalm. 17. vers. ult. Esa. 57. vers. 4. 5. Johan. 11. v. 11.

Q. Scriptu-  
ra animas  
dicat dor-  
mire &  
quiescere.

II. *Qui non laudant Deum, nihil agunt. Anima separata non laudant Deum: sicut dicitur: mortui non laudant Deum in inferno. Psalm. 6. vers. item 88. vers. 11. 12. 13. Esa. 38. vers. 18. 19. Ergo.* R E S P. Est fallacia à dicto secundum quid in Minore. Non laudant Deum prout in hac vita consueverunt: videlicet, in congregatione aliorum viventium, & ad ædificationem eorum. Quod simpliciter non laudent Deum, falsum est: & modo ostendimus contrarium.

Q. non lau-  
dent  
Deum.

L O C.  
XX.

III. *Si anima fidelium jam statim à morte beata sunt, non magnopere ipsis optanda est resurrectio à morte. At ea magnopere optanda est, exemplo Pauli, Philip. 3. vers. II. & aliorum fidelium. Ergo. R E S P. Istam consequentiam meritò negamus. Sunt enim gradus beatitudinis. Et quæ nunc est partis, tunc erit totius compositi ex anima & corpore; Imo totius corporis mystici in Ecclesia triumphante perfectè glorificata, &c.*

F I N I S.

A P P E N -

# APPENDIX THEOLOGICÆ ELENCTICÆ,

De

## SYNCRETISMO Religionis.

**A**bsolvimus per D E I gratiam partem Tertiam Institutionum Theologicarum, complectentem *Theologiam Elencticam*, sive præcipuas Religionis Controversias, quæ hoc tempore audiuntur & agitantur in Ecclesia. Ab ea priusquam progrediamur ad partem Quartam sive Ultimam, quæ THEOLOGICÆ HISTORICÆ destinatur; visum est Appendicis titulo prioribus subnectere, Dissertationem de *Syncretismo Religionis*, sive de Partium dissidentium recta ac amica inter se conciliatione: cujus instituti causam præcipuè geminam mihi habere videor. Prior est, sermo publicus, isque pervulgatus de Syncretismo Religionis, inter partes disceptantes conciliando: natus non modo ex pio conatu quorundam & Theologorum pro pace Ecclesiæ: verum ex communi piorum dolore, de tam variis, diuturnis, ac infelicibus Controversiis; nec non ex sancto desiderio consensus de Religione in Ecclesiâ tandem aliquando restituendi ac stabiliendi. Quemadmodum enim finis belli legitimi est pax, ut sine injuria inter homines vivatur: & sensus malorum, quæ bellum comitatur, ferventioris pacis amorem ac studium accendere solet: sicut dicitur: *Nulla salus bello, pacem te poscimus omnes*: ita omnes pii & Ecclesiæ amantes optant modum ac finem aliquem statui Controversiis Theologicis, & animos, opinionum varietate distractos, veræ fidei unitate recolligi ac consociari. Altera est, discrepantia Judiciorum de hoc ipso Syncretismo: quem alii simpliciter probant, alii omninò improbant, nonnulli certa lege ac conditione admittunt, vel rejiciunt. Ut singulorum quæ mens sit ac sententia; quæ momenta rationum præcipua; adeoque quidnam de re tota, juxta verbum D E I, tenendum sequendumque sit, dilucidè declarari, ac solidè demonstrari, cum aliorum, tum Juventuris Theologicæ magnoperè intersit. Complectemur autem universum hunc de Syncretismo discursum forma Problematis, accommodatâ rei, & antehâc crebrò nobis usurpata.

Ca. 1a. Tractationis.

*Num Christiani de Religione invicem dissidentes Syncretismo Ecclesiastico conciliari possint ac debeant?*

Tractatio quatuor partibus sive membris concludetur & absolvetur. I. erit *expositio* terminorum, quibus Problema enunciatur. II. *Dispositio* sive narratio discrepantium de Syncretismo sententiarum. III. *Discussio* & demonstratio veræ sententiæ per diversas Propositiones. IV. *Refutatio* falsarum opinionum, quæ cum ea pugnant.

### DE PRIMO.

*Terminos* Problematis Subjecto & Prædicato distinguimus.

*Subjectum* constat partibus, tum *categoriematicâ*; tum *syncretematicâ*. Illâ dicuntur Christiani, hæc dissidentes à se invicem, de Religione Christiana. *Christiani* intelliguntur hoc loco, non peculiariter ii, qui credunt in Christum, eidemque per fidem insiti sunt: sed communiter, ut fert usus communis, qui *profitentur Religionem Christianam*, atque in *nomen Christi baptizati sunt*. Quâ appellatione excluduntur à Syncretismo huius complexu & communione, qui Christum aut nesciunt, ut *Pagani*; aut mundi Servatorem esse negant, ut *Mahomedani*; aut insuper averfantur & blasphemant, ut *Judæi*. Quanquam superioribus annis reperiuntur, qui propter communia quædam Religionis principia, partim naturalia, partim positiva, cum his etiam pacem ac unionem Religionis iniri ac confici posse consuerunt. Porro *dissidia Christianorum de Religione*, ex ejusdem natura eruenda ac constituenda sunt. Tria enim complectitur ac designat, si generatim spectetur: *Doctrinam*, *ceremonias*, ac *Disciplinam*. *Doctrina* fidei vitæque Christianæ præcepta continet, quæ Lege & Euangelio præscribuntur. *Ceremonia* cultus externi rationem ac modum definiunt. *Disciplina* ad formam gubernationis propriè pertinet. De omnibus hisce, pro dolor! dissident inter se Christiani, præcipuè tamen de *Doctrinâ*: adeò, ut quæ hic sint *Controversiæ*, triplici ferè gradu subdistingui queant. Quippe earum aliæ in ipso *Religionis Christianæ fundamento* posita sunt: aliæ circa illud occupantur: aliæ denique *præter hoc fundamentum* moveri solent. *Primi generis controversiæ* sunt, quæ ipsum Christianismi fundamentum concutunt ac destruant: ut Sociniana de Trinitate personarum divinarum, & satisfactione Christi: Pontificia item de Justificatione operum nostrorum. *Secundi generis* dicuntur; quæ fundamentum attingunt, quidem, non tamen convellunt, saltem directè & per se: ut Pontificia de intercessionem Sanctorum, & communione sub una specie: Lutherana quoque de

Christiani  
sunt com-  
muniter,  
qui Chri-  
stianism  
Religio-  
nem profi-  
tentur.

Dissidia de  
Religione  
vel concer-  
nunt.

Doctrinam,  
Cerimonia-  
rias,  
Discipli-  
nam.

Circa Do-  
ctrinam  
controver-  
siæ sunt in  
fundamen-  
to, circa  
vel præter  
illud

de ubiuitate veri ac naturalis corporis Christi, ejusdemque corporali præsentia in S. Cœna. Denique *Tertii generis* sunt, quæ præter doctrinam fundamentalem disceptantur; de limbo Patrum: conditione animarum separatarum speciali: gradibus gloriæ cœlestis, deque multis quæstionibus, quæ in utramque partem in Scholis Theologicis agitari solent. Omnium harum Controversiarum, quam sit ratio inæqualis, ac dispar momentum, cum alibi ostenderimus, nihil attinet hic repetere.

Pergimus igitur ad *Prædicatum*, quod partibus subiecto respondet. *Categorematica* est conciliatio dissidentium: an ea possit ac debet fieri? *Synkategorematica* exprimit modum conciliationis, per Syncretismum Ecclesiasticum. *Conciliatio* est pacificatio qua inter dissidentes pax quaritur & conficitur: quo divisi uniantur, placentur & reconciliantur. *Modus* ejus duplex traditur in Scriptura. *Vnus* fit per consensum in fide ac Religione secundum verbum DEI I. Corinth. I. v. 10. *Alter* per consensum in charitate, ejusque operibus. Phil. 3. v. 15. 16. quæ infidelibus quoque & inimicis debentur. Matth. 5. v. 46. 47. Rom. 12. v. 18. & seqq. Prior hic *Syncretismi Ecclesiastici* nomine venit. De quo paulo plenius est dicendum.

**SYNCRETISMUS**, Συγκρητισμός, vox est derivata composita, græcæ originationis. Deducitur à nomine κρης, κρητός, quod *Cretensem* significat. Hinc enim est verbum proverbiale simplex κρηπίειν: & compositum συγκρηπίειν & συγκρηπίεσθαι: à quo est συγκρητισμός. Sic autem *primo* & *proprie* dicebatur, quoties accidebat, ut Cretenses factionibus & bellis intestinis divisi, imminentiis aliunde hostibus, omissa contentione inter se conjungebantur, & commune periculum communibus consiliis & auxiliis propulsabant, teste Plutarcho in Commentario περὶ φιλαδελφίας, Erasmo item in Adagiis. Deinde proverbio Cretico, per *Synecdochen speciei* declarat reconciliationem ac confederationem sociorum, contra hostem communem: cujus exempla de Græcis habet Herodotus, in Dario & Xerxe: de Sudracis & Mallis, Curtius lib. 1x. de aliis gentibus Scriptores earum. Ab hac forensi & militari significatione per *metaphoram* traductum est vocabulum syncretismi ad Ecclesiam Christianam, & Controversias Religionis inter Christianos; sed vario sensu, qui accuratius evolendus. *Generatim* Syncretismus sumi solet, pro reconciliatione ac consociatione eorum, qui de Religione diversum senserunt, ac propterea inter se divisi ac colliși fuerunt. Qui usitatissimus est ac notissimus significatus. *Speciatim* sic dicuntur sacræ quædam induciæ, pro concilianda pace Ecclesiastica initæ: ita nimirum, ut cessent mutux investivæ, convitia, con-

Conciliatio  
dissiden-  
tium

ejusque  
Modus ge-  
minus.

Syncretismi  
Etymolo-  
gia.

Homony-  
mia.

demna-

demnationes propter discrepantiam dogmatum Religionis: conjungantur animi & studia contra hostes communes: interea autem pax vera, certa, ac stabilis mediis legitimis quærat & obtineatur. Hoc sensu inter alios D. Pareus Syncretismi vocem usurpat in Irenico: quo proponit ac suadet Syncretismum Evangelicorum, donec in Synodo Controversiæ plenè cognoscantur & finiantur. *Specialissimè* denique per Catachresin Sophisticam Syncretismus vocatur insidiosa quædam & fallax pacificatio Sectariorum: quicum nec se invicem ament, nec fident sibi mutuo: tamen conciliationem simulant metu hostis potentioris, & odia pro tempore cohibent, non autem deponunt: sicut nec insidias dolose remittunt. Hunc sensum vocabulo, sine exemplo, affingit protervus Sophista Adamus Contzen, libello de Unione & Synodo Evangelicorum colore Sophisticæ huic depravationi quæsito ex aliis proverbii de Cretensibus: *πρὸς κρητὰ κρητίζι: ὁ κρηὶς τὸν κρητὰ κρηὶς πρὸς αἰγνήτην*. Quasi sicut τὸ κρητίζειν Græcis proverbialiter est mentiri, fallere more & exemplo Cretensium: ita *συγκρητισμός* mentiendi fallendique societatem designet. Hunc igitur novum significatum, Sophisticis calumniatoribus ac Jesuitis meritò relinquimus; qui certè hac *μεθοδείᾳ* præcipuè triumphant. Amplectimur verò & spectamus *primum* illum *significatum*, qui Christianorum de religione inter se dissidentium conciliationem atque unionem declarat. Signanter & *κατὰ διακρίσιν* additur Epitheton *Ecclesiastici*: ut de conjunctione ac societate Ecclesiastica non Politica intelligatur. *Syncretismus Politicus* non modo tollit dissensiones civiles, sed etiam dissidentes de Religione copulat communi Lege justitiæ civilis, ac concordiam & quietem publicam inter eos, tanquam concives, tuetur. *Syncretismus Ecclesiasticus*, tollit aut moderatur controversias de Religione, & dissidentes conjungit in unam Ecclesiæ societatem. Politicum indulget Magistratus civilis, quietis publicæ causa: ut olim Romani Actor. 18. v. 14. 15. Ecclesiasticus, qui univocè id nominis meretur, Christi & Ecclesiæ est beneficium. Actor. 15. v. 28. & ex regula veritatis & charitatis in verbo, tanquam norma unica, dependet.

Ecclesiasticus cur dicitur.

## DE SECUNDO.

De Syncretismo Religionis, sive dissidentium de Religione conciliatione, non una ac simplex, sed tripartita hodie circumfertur sententia in Ecclesia: quarum duæ ad extrema in excessu vel defectu declinant, tertia medium constanter tenet.

Prima in excessu.

PRIMA sententia eorum est, qui quoscunque dissidentes de religione,



gione, modo sint Christiani, Syncretismo Ecclesiastico conciliari possent ac debere pronunciant. Authores ac Patroni ejus sunt, partim Theologi Hæretici, partim Politici Machiavellistæ. *Theologi* sunt Doctores Theologorum Socinianorum, Libertinorum, Novatorum. *Sociniani Libertini* ex Anabaptistis, & *Novatores*; quibus hoc dogma est commune. Nam Socinus pluribus libris id docet: & hunc veluti palmarium doctrinæ suæ scopum habet. De Libertinis res nota est. Novatores verò cum aliis scriptis publicis, tum nupera Apologia satis superque sese declararunt. *Politici Machiavellistæ* sunt, qui aut Politico- rum Machiavellista- rum. nihil pensi habent religionem ejusq; controversias; aut supremum non minus in Ecclesia, quam in Republica potestatem Magistratui deferunt; pro quâ tam Ecclesiastica quam Politica ad tranquillitatem Reip. civiumque inter se concordiam dirigat. Hi non tam scriptis, etsi ne illa quidem desunt, quam praxi consiliorum & actionum noti sunt, hisque se indiciis produnt. Utrique suis ducuntur Rationibus: quæ paucis hic memorandæ.

## THEOLOGICÆ sunt istæ.

I. Quia pax Ecclesiæ nobis unice commendata est à Christo. Marc. Rationes Theologi- cz. 9. v. 50. Johan. 14. v. 27. cap. 16. v. 33. eoque modis omnibus expendenda, quærenda & procuranda. Psal. 122. v. 6. 7. 8. 9. & 133. v. 1. & seqq.

II. Quia dilectio proximi, quantumvis errantis & inimici, maximum est Christianismi mandatum. 1. Corinth. 13. v. 13. Rom. 12. v. 18. & seqq. Matth. 5. v. 45. 46. Illa verò syncretismum non tam suadet, quam imperat.

III. Quia omnibus Christianis communia sunt ac manent eadem Religionis Christianæ principia. Quod non alio consilio divinitus factum credi debet, quam ut consensus in iis per Syncretismum reparatur ac restituatur.

IV. Quia dogmata controversa non sint necessaria ad salutem, nec Religioni Christianæ fundamentalia. Cujusmodi ea demum censenda, quæ omnibus Christianis clara ac manifesta, adeoque apud omnes in confesso sunt.

V. Quia illi omnes cœtus sunt vera Christi Ecclesia, qui retinent & profitentur dogmata non controversa inter Christianos.

VI. Quia quisque Christianus, in quovis cœtu Christianorum, quantumvis impuro propter errores, servari possit.

VII. Quia olim non minus Gentiles per naturam, & Judæi: per Legem, quam nunc Christiani per Evangelium servati sunt.

Ooooo

VIII. Quia

VIII. Quia ipsi Apostoli Syncrētismo Religionis confociarunt Judæos & Gentes, hostiliter ante à se invicem dissidentes. Actor. 15. cap. Quod exemplum imitandum, & tandem aliquando renovandum est.

IX. Quia vetus Ecclesia, communionem coluit etiam cum iis, qui Christum hominem tantum agnoscebant, teste Justino Martyre, in Dialogo cum Tryphone.

X. Quia syncrētismi hujus beneficio longè lateque per universum orbem propagari Euangelium possit: uti à Christo ejusque Apostolis prædictum fuit.

Rationes  
Politice.

POLITICÆ sunt hæc:

I. Salus Reip. suprema. Lex est. Illa autem impeditur per dissidia Religionis, utpote ex quibus schismata, factiones & seditiones nascuntur; promovetur contra per Religionis Syncrētismum.

II. Magistratus est custos utriusque tabulæ. Ergo procurare & promovere debet, non modo æqualitatem Justitiæ & juris juxta secundam tabulam; sed etiam consensum in Religione per Syncrētismum, si aliter fieri non possit, secundum tabulam primam.

III. Quia lites & dissidia de Religione non convenit esse immortalia & perpetua. Ergo oportet tandem finire consensu, aut Syncrētismo partium dissidentium.

IV. Controversiæ civiles terminantur judicio aut arbitrio Magistratus; fitque partium reconciliatio & Syncrētismus, quando utraque de jure suo aliquid remittit. Idem ergo de controversiis religionis faciendum.

V. Quia laudatissimi Inpp ex Christianis Constantinus M. Constantius, Theodosius Major, Carolus V. Ferdinandus I. Maximilianus II. Controversias religionis per syncrētismum, vel composuerunt & sustulerunt, vel saltem ad moderationem & tranquillitatem revocarunt. Idem ergo Magistratus Christiani est officium.

Secunda in  
defectu.

Pontificiorum  
Jesuitarum;

Lutheranorum.

SECUNDA sententia est, quæ dissidentes Religione Christianos, per Syncrētismum Ecclesiasticum conciliari posse aut debere negat. Ita sentiunt ac docent Pontificii, præcipuè Jesuitæ, qui omnimodum cum Ecclesia Romana (utpote quæ errare non possit, & extra quam non sit salus,) consensum flagitant: dissidentes autem ferre nec possunt, nec volunt. Hinc communis apud eos vox: *Non aliam esse viam ad Concordiam, quam si Concilium Tridentinum approbetur ac recipiatur.* Sed & Lutherani, saltem plerique, in eadem sunt sententia; quatenus

tenus & ipsi Syncretismum repudiant: & hanc unam dissidentibus à se Evangelicis, quos Calvinistas odiose nuncupant, conciliationis rationem præscribunt; si Augustanam confessionem, prout ab ipsis explicari solet, nec non librum concordiaë suscipiant, à sua autem Confessione, quam hætenus secuti sunt, discedant. Quanquam utrique tum Pontificii, tum Lutherani, proprio facto redarguuntur; qui quod in aliis non tolerandum censent, id in sociis suis faciunt, conciliantes inter se discordes & Syncretismos necentes ex Syncretismis: ut historia superioris & nostri seculi pluribus exemplis testantur.

*Rationes Sententiaë Negativæ*, utrisque fere Communes sunt.

Rationes  
Negativæ  
omnes Syn-  
cretismum.

I. Quia Christiani, de quibus agitur, sunt homines hæretici, sæpè jam auditi & condemnati in Ecclesia, juxta verbum DE I. Ergo nullo consortium, societas nulla cum ipsis ineunda: quin potius modis omnibus cavendi & fugiendi sunt. Tit. 3. v. 10. 11.

II. Certamina sive dissidia de fundamentalibus Religionis Christianæ articulis, non possunt nec debent per Syncretismum Ecclesiasticum componi & sopiri. Hujusmodi autem sunt certamina seu dissidia, de quibus hic quæritur. Ergo *Major* est Apostoli Pauli Gal. 1. v. 8. 9. & Johannis Epist. 2. v. 16. *Minor* ipsorum certaminum sive dissidiorum inductione ex Theologia Elenctica ostendi potest.

III. Confociatio cum infidelibus illicita est. Conciliatio Christianorum, nunc inter se dissidentium, per Syncretismum Ecclesiasticum, est confociatio cum infidelibus. Ergo. *Majorem* ponit & adstruit Apostolus in utraque ad Corinthios Epistola. *Minor* ex dictis manifesta est. Hæretici enim & quicunque errant in fundamento, infideles merito censentur, tam positivè, quam privatè.

IV. Σύγχρησις sive confusio Religionum, omnibus modis impia & damnabilis est. Syncretismus Ecclesiasticus est talis σύγχρησις sive confusio. Ergo. *Major* non eget probatione, suâ luce clara. *Minorem* ipsa rei evidentia & experientia comprobatur.

V. Samaritanismus non est reducendus in Ecclesiam Christianam. Syncretismus Ecclesiasticus dissidentium de religione, est ipsissimus Samaritanismus, 2. Reg. 17. cap. Ergo.

VI. Quod alienum est à perpetua praxi Ecclesiæ Catholicæ, in V. & N. Test. id non est usurpandum, aut adhibendum dirimendis ac sopiendis religionis controversiis. Conciliatio partium dissidentium de Religione per Syncretismum aliena est à perpetua praxi Ecclesiæ Catholice.

tholicæ in V. & N. Test. Ergo. *Minori* fidem facit Historia Sacra. Et enim per Syncretismum in V. Test. nec Filii DEI cum filiis Hominum, nec Israëlita cum Gentibus vicinis Idololatris, nec Prophetæ DEI cum Baalitis: in N. Test. quoque nec Christus cum Phariseis aut Sadducæis, nec Apostoli cum Pseudapostolis unquam transegerunt aut transigere voluerunt.

V II. Si ne tolerantia quidem, aut conniventia in dissidiis Religionis probatur Spiritui S. in Scriptura, multo minus Syncretismus Religionis ipsi placere potest. Verum prius: teste Johanne in Apocalypsi, cap. 35. v. 15. 16. Ergo & posterius.

V III. Scopus Syncretismi Ecclesiastici aut est Ecclesiasticus aut Politicus. Si Ecclesiasticus: oportet veritatem illustret, non obscuret; Ecclesiam item segreget ab erronibus & hypocritis, non confundat aut commisceat cum eis. Sed neutrum facit aut facere potest. Sin Politicus: jam à vero fine aberrat: & præsidia quærit non spiritualia, sed carnalia ad sui conservationem quæ DEUS abominatur, 2. Corinth. 10. v. 3. 4. Jer. 17. v. 5.

*Tertia intermedia.*

*Orthodoxorum.*

TERTIA Sententia eorum est, qui regiâ, hoc est, mediâ viâ incedunt inter extrema: & Syncretismum Religionis, vel potius Christianorum de Religione dissidentium conciliationem per Syncretismum Ecclesiasticum, nec omnino approbant, nec simpliciter improbant: sed in quibusdam controversiis locum habere posse, in aliis non posse habere locum asserunt. Hi sunt *Ecclesiarum Reformatarum Doctores Orthodoxi*: qui omnes de Religione controversias partim ex ipsis objectis æstimant: ceu sunt Doctrina Legis & Evangelii; Ceremoniæ divinitus sancitæ, aut humanitus institutæ; nec non Disciplina seu forma gubernationis variè recepta: partim etiam secundum gradus, quibus fundamentum Religionis attingere videntur, prudenter distinguunt; singula suis ponderibus appendunt & examinant secundum verbum Dei: atque ita demum ἀνὲρ πᾶσι de iis pronunciant ac sententiam ferunt.

## DE TERTIO.

Diximus quæ sit ORTHODOXORUM de Syncretismo sententia. Eam deinceps deducemus per distinctas propositiones quod tum plenius proponi, tum dilucidius explicari, tum denique solidius demonstrari possit.

## PRIMA PROPOSITIO.

Universalem de Religione Christiana consensum, aut Christianorum de Religione dissidentium Syncretismum optare pium est: sperare humanum: at conciliare & conficere in hac infirmitate impossibile: sive causas proximas, sive intermedias, sive etiam supremam spectemus.

Opponitur per tacitam *πρόληψιν* opinioni illorum, qui consensum aut Syncretismum Religionis Universalem, non modo possibilem, sed etiam necessarium arbitrantur. Optant sanè pii, ut de Religione idem omnes sentiant: quum consensu illo nihil utilius, nihil amabilius sit Psal. 133. Paulus etiam ad eum gravissimè hortatur fideles 1. Cor. 1. Ephes. 4. Phil. 3. & alibi. Sunt præterea quidam singulariter *είρηνομοί καὶ συμβιβαστικοί*, qui eum constanti studio ac conatu se assequi & efficere posse sperant. Quos inter nominari præ aliis merentur Ferdinandus I. Imp. & Bucerus ac Cassander Theologi. Sed spes illa uti humana est: nullà enim Dei promissione nititur: sic fallax hæcenus deprehensa fuit. Nunquam enim obtinuit universalis sive consensus, sive Syncretismus in Ecclesia Catholica. Sed nec unquam deinceps obtinebit, usque ad consummationem seculi. De *Priore* abundè testatur Historia temporis præteriti. In V. Test. ab Adamo ad Moysen divisi fuerunt filii DEI & filii Hominum: Fœderati Abrahamidæ & exsortes fœderis populi: A Moysè ad captivitatem Babylonicam discernebantur Israëlita & alieni à Rep. Israëlitis, qui uno nomine Gentes appellantur: Judæi item & Israëlita Apostata: Prophetæ DEI & Prophetæ Baalis, aliique Pseudopropheta: à captivitate Babylonica ad Christum itidem separabantur Karræi & Hasidæi & qui ex his nati sunt Pharisei, Sadducæi & Essæi. Jam in N. T. à Christo ad exortum Antichristi innumera recensentur hæreses: quarum Catalogus exstat apud Epiphanium in Panario de Hæresib. & Augustinum lib. ad Quodvult Deum: ab exortu antichristi ad ejus revelationem factam superiore seculo, & inde ad hæc usque tempora non parum auctus est tum Hæreticorum, tum Schismaticorum numerus: quorum nota sunt nomina; & ex Theologia Historica magis patefcent. *Posterius* vaticinia Christi, Matth. 24. Luc. 21. & Apostolorum, Pauli 2. Thess. 2. 1. Tim. 4. 2. Tim. 3. Petri 2. Petr. 2. & Johannis 1. Epist. 4. & passim in Apocalypsi luculenter comprobant. Ut quod Plato de Repub. usurpat: *Pacem in Rep. inane tantum nomen esse*; id multo verius de Ecclesia visibili, generatim sic dicta, affirmare liceat. Atque hoc ipsum clarius

Universalis  
Syncretis-  
mus im-  
possibilis.

Nunquam  
obtinuit.

Nunquam  
obtinere.

*Causæ sunt* etiam liquebit, si à causis suis demonstretur. *Causæ* illæ ita subordinantur inter se: ut aliæ proximæ, aliæ intermediæ, alia suprema dici queant. *Proximæ* sunt Homines de Religione Christiana à se invicem dissidentes: partim animales & irregeniti, sed hypocritæ: partim spirituales quidem, verum imperfecti & non nisi ex parte regeniti. 1. Corinth. 2. v. 14. & cap. 13. v. 10. 11. Illi variis affectibus, ambitione & φιλαυτία, avaritiâ, curiositate, invidia, odio, pertinacia, aliisque aguntur ac ardent in Religionis controversiis. 2. Timoth. 3. & 2. Petr. 2. Isti multiplicibus nævis ac infirmitatibus obnoxii sunt: nec eos gratia Spiritus, uti decebat, refrenant ac moderantur. Hæc vitia cum futura sint quamdiu erunt homines: nihil mirum, si etiam dissidia Religionis sint perpetua. *Intermediæ* sunt Diaboli & Angeli ejus spiritus mendaces; qui serunt Zizania in Ecclesia, & puritatem doctrinæ erroribus corrumpunt; unitatem verò schismatis distrahunt. Johan. 8. v. 44. 2. Thess. 2. v. 9. Matth. 13. v. 28. 39. Quod studium cum non remittat, sed intendat potius: quod tempus suum novit breve esse: Apoc. 12. v. 12. hinc dissidia, hæreses, schismata augentur & accumuluntur magis in Ecclesia, quam diminuuntur & decrescunt. *Suprema* causa est *D E U S*: qui mendacia, errores, & corruptelas veræ Religionis non efficit, sed libere permittit, sapienterque ordinat. Actor. 14. v. 16. partim ut infideles & hypocritas puniat. Rom. 1. v. 27. 2. Thess. 2. v. 11. partim ut exercent fideles, 1 Corinth. 11. v. 19. partim denique ut ex oppositione falsæ doctrinæ veram magis magisque illustret. 2. Cor. 4. v. 4. vide etiam Matth. 10. v. 34. 35. Luc. 2. v. 34. Quod cum æterno ac immutabili ejus consilio contingat, fieri aliter non potest, quin dissidia mancant ac foveantur in Ecclesiâ: sicut dicitur 1. Corinth. 11. v. 19. oportet esse hæreses: & Matth. 18. v. 7. Necessè est ut veniant scandala.

## SECUNDA PROPOSITIO.

Norma consensus & Syncretismi de Religione, non alia est, quam ipsius veritatis divinæ: nempe verbum *D E I* scriptis Prophetiis & Apostolicis in utroque Testamento comprehensum: juxta quod Syncretismus, cum aliis illicitus, cum aliis rursus licitus censendus est.

Norma  
Syncretis-  
mi est.  
non Ratio  
humana.

Ut omnis actionis moralis & religiosæ, ita Syncretismi imprimis certam Normam ac Regulam esse oportet: qui actus est longè gravissimus ac difficillimus. *Norma illa non est Ratio humana*, sive sola, sive conjuncta cum verbo; ut volunt Novatores. Etenim *sola* cæca est in divinis,



divinis, nec capiens ea, nec capere potis; ut quæ spiritualiter dijudicantur: 1. Corinth. 2. v. 14. item v. 7. 8. 9. *Conjuncta* verò cum verbo videt non sua, sed verbi luce: nec Domina sed ministra est veritatis; secernendæ à mendacio. *Non* etiam *Lex civilis*: utpote quæ rivulus tantum est Legis Divinæ: nec dirigit Religionem, sed dirigitur ab ea. *Non* denique *partium dissidentium arbitria*: tum quia illa à ratione, Lege aut consuetudine dependent, iisdemque nituntur: tum contra de iis solum disponunt & possunt disponere, quæ nostræ sunt potestatis, & pro ea intenduntur aut remittuntur, mutantur aut retinentur. Sed Religio non sita est in potestate nostra: nec ulli mutationi aut interpolationi pro judicio humano obnoxia est. Deut. 4. v. 2. Matth. 5. v. 18. Apoc. 22. v. 18. 19. Proinde norma illa Syncretismi sive consensus de Religione est *solum Verbum Dei, sive utriusque Testamenti Scriptura*. I. quia hæc veritatis & Religionis unica & perpetua norma est. Psal. 119. v. 105. Esa 8. v. 20. Luc. 16. v. 29. Ergo etiam Syncretismi & consensus de Religione. II. quia ad hanc normam revocantur & examinantur dogmata religionis, veraque à falsis, & bona à malis dijudicantur. Deut. 13. v. 1. & seqq. 1. Theff. 5. v. 21. 1. Iohan. 4. v. 1. 2. Ergo Syncretismus quoque per eam solam rectè constituitur. III. quia dissidia, hæreses, schismata oriuntur in Ecclesia, quoties ab hac norma disceditur. Matth. 27. v. 29. 1. Corinth. 11. v. 19. 23. Ergo Syncretismus ac consensus refarcitur ac stabilitur, quando ad eam reditur, religioque ex amissim ei conformatur. Ab hac norma, velut ex objecto regulari, duæ quasi species Syncretismi emergunt: quorum unus illicitus, alter licitus censetur. *Illicitus*, qui pugnat cum veritate & puritate Religionis in Verbo: ut Samaritanismus in V. Test. 2. Reg. 17. & Pseudo-Apostolorum doctrina in N. Test. Gal. 1. 2. 3. 4. 5. *Licitus* est, qui cum veritate illa & puritate concordat & convenit; ut conciliatio duodecim tribuum sub Josua in V. T. cap. 22. & Judæorum & Gentium in N. T. Actor. 15.

Non Lex Civilis.

Non Arbitria dissidentium.

Sed Verbum Dei solum.

## TERTIA PROPOSITIO.

*Illicitus est Syncretismus* non modo cum apertis hostibus Religionis Christianæ, sed etiam cum hostibus dissimulatis: qui quidem tribus classibus distingui possunt.

*Hostes Religionis & Ecclesiæ Christianæ sunt duplices, aperti aut dissimulati. Illi* palam adversantur doctrinæ Christi, & persequuntur Ecclesiam ipsius; ut *Gentiles*, *Mahumedani*, & *Judæi*. *Isti* clam per insidias, ac non nisi sub nomine Christi id agunt: ut *Hæretici*, præcipuè autem *Ar-*

Hostes Religionis Aperti aut Dissimulati.

rianis.

Syncretismus illicitus cum Gentilibus, *riani, Pelagiani, & Papista.* Cum utrisque Syncretismum Religionis illicitum censemus. Cum *Prioribus.* I. quia Gentiles sunt absque Christo, abalienati à Politia Israëlitis DE 1, exsortes promissionis & spei salutis, & absque DEO in mundo : prout conditionem eorum describit Apostolus Eph. 2. v. 12. II. Quia Mahumedani non agnoscunt DEUM vel Patrem, vel Filium, vel Spiritum S. eoque nullum DEUM habent teste Johanne 1. Epist. 2. v. 22, 23. quidquid etiam de uno vero DEO blaterant. III. Quia Judæi rejiciunt Christum & Euangelium ipsius, & à DEO jam olim rejecti fuerunt. Rom. 9. 10. 11. capp. Hinc transitus ad hosce hostes Religionis Christianæ, vel etiam conciliatio cum iis, nihil est aliud quam universalis Apostasia à Christianismo. De qua est Hebr. 6. & 10. capp. De *Posterioribus* distinctè, juxta divisas classes agemus.

## QUARTA PROPOSITIO.

*Prima classis* est eorum, qui fundamentalem doctrinam Legis & Euangelii corrumpunt, & ab eâ in hæreses exitiales discedunt.

*Fundamentum Religionis* dicimus doctrinam Religionis ad salutem creditu factuque necessariam; absque qua nemo ad salutem servari potest. Vox ipsa metaphorica est ab ædificiis desumpta : quæ sicut absque fundamento stare non possunt : ita fideles, qui sunt domus DE 1. Cor. 3. v. 9. Hebr. 3. v. 6. stare nequeunt, nisi doctrinæ Religionis, tanquam Petræ immobili, innitantur ac sustententur. Matth. 7. v. 24. 25. Fundamentum hoc doctrinæ legis & Euangelii continetur. De Lege est Matth. 5. v. 18. 19. 20. cap. 7. v. 21. De Euangelio autem 1. Cor. 3. v. 11. Act. 4. v. 12. Ab hac fundamentali doctrina, quicumque abeunt in hæreses ei contrarias, cum his contrahere aut inire Syncretismum Religionis nefas est. Quales sunt *Samosateniani sive Photiniani, Veteres & Novi*, qui negant Trinitatem Personarum in DEO & Satisfactionem Christi : *Pelagiani*, qui salutem ipsiusmet hominis viribus transcribunt : itemque *Pontificii*, qui Justificationem operum credunt & adstruunt. Probat. I. expressis testimoniis Deut. 13. v. 1. & seqq. Matth. 5. v. 18. 19. cap. 7. v. 15. Gal. 1. v. 7. 8. 9. 1. Johan. 4. v. 1. 2. 3. 2. Johan. v. 20. II. Ratione à natura Religionis : quia nulla est communio luci cum tenebris, veritati cum mendacio, bono cum malo, DEO cum Diabolo, Christo cum Belial. Esa. 5. v. 20. 1. Corinth. 10. v. 20. 21. 2. Corinth. 6. v. 14. 15. 16. Ergo nec Syncretismus doctrinæ salutaris & hæresis exitialis esse potest. III. Ratione à natura Ecclesiæ

Fundamentum Religionis quodnam.

Continetur doctrinæ Legis & Euangelii. Hinc qui discedunt, cum iis Syncretismus illicitus.

Rationes.

sz: Ecclesia rectè sentientium & DEUM sincerè colentium separata est & esse debet ab Ecclesia errantium exitialiter & damnatos cultus exercentium. Ergo illa non potest confundi aut coalescere cum hac per Syncretismum. Antecedens existat Esa. 52. v. 11. 2. Cor. 6. v. 17. & 14. 1. Iohan. 5. v. 21. Apoc. 18. v. 14. Proinde qui cum hæreticis Syncretismum suadent & moluntur, vel dogmatum hæreticorum & orthodoxorum conciliationibus student, impiè agunt. Quales omnibus penè seculis reperti sunt, non solum Politici, sed etiam Theologi ad aulæ gratiam inflectentes dogmata Theologica. Impræsentiariū duobus exemplis illustrioribus contenti erimus. Uno *Synodi Sirmiensis*, quæ pro ὁμοιότης ὁμοιότητος substituit sub Constantio Imp. circa A. C. 353. Altero *conventus Augustani* sub Carolo V. Imp. 1548. in quo census & publicatus est liber *Interim*; autoribus Julio Pflug, Michaële Sidonio, & Johanne Illebio; publicis jam olim censuris notatus ac proscriptus.

### QUINTA PROPOSITIO.

Nec refert quod saltem in nonnullis Religionis Christianæ articulis fundamentalibus iidem rectè sentiunt ac docent: quia ad veritatem & integritatem ejus requiritur, ut omnes partes retineantur, ac inter se respondeant.

Nullus hæreticus, qui quidem censi voluit nomine Christiano, unquam existit tam vesanus & emotà mente, ut totum verbum DEI, live totam doctrinam Legis & Euangelii abjecerit. Omnes speciosè prætexunt aliquid veri, decerpuntque lacinias quasdam Legis & Euangelii, quibus errores suos occultant & colorent. Quod ex disputationibus Christi cum Phariseis, & Apostolorum cum Pseudapostolis evidentiſſimum est. Matth. 5. 6. 7. 15. 22. 23. Gal. 2. 3. Coloss. 2. Phil. 3. Consensus in quibusdam articulis non facit Syncretismum licitum. nè de aliis dicam. Sic verò uti non diluunt, extenuant aut excusant errores suos: ita nec Syncretismi se capaces reddunt, aut reddere queunt. I. quia doctrina Religionis est una copulativa, ut qui vel unum ejus fundamentale caput corrumpit & depravat, propter necessariam eorundem inter se coherentiam, cætera omnia corrupisse censeatur; quum omnia capita sint una ac individua veritatis regula, quæ nec additionem, nec detraktionem ullam patitur, argumento loci Rom. 8. v. 28. 29. 30. quod etiam de Lege affirmat Jacobus cap. 3. v. 10. II. quia error fundamentalis in religione est fermenti instar, quod totam massam inficit. 1. Cor. 5. v. 6. & ex uno articulo in alterum sese diffundit: ut 1. Cor. 15. v. 13. & seqq. videre est.

Ppppp

SEXTA

## SEXTA PROPOSITIO.

*Secunda classis* est illorum, qui impios cultus & damnatas ceremonias in sacris retinent & exercent.

Syncretismus illicus cum iis qui impios cultus retinent in sacris.

Cultus DEI alius est Internus, positus in pio animi religioso affectu verbi gratia in timore DEI, fiducia, dilectione: alius Externus, qui in ceremoniis, seu ritibus externis consistit, & foris gestibus & actionibus corporis peragitur. De quo hic propriè sermo est. Is si repugnet secundo Legis præcepto & ceremonias habeat impias, superstitiosas, verbo DEI damnatas, communionem in iis quoque impiam & Syncretismum illicitum esse pronunciamus. Talis communio est in Idololatria, Missa, Invocatione Sanctorum, & aliis Pontificiorum cultibus; superiore seculo sancita in libro Interim. Et jure merito improbatur & damnatur. Argumentis non aliis est opus, quam quibus in causa simili utitur Apostolus 1. Corinth. 10. & 2. Corinth. 6. capp. Sunt autem ferè hæc: I. quia DEO displicent & severè puniuntur. 1. Corinth. 10. v. 1. & seqq. II. quia fideles participes sunt Ccenæ Dominicæ & veri cultus. v. 15. 16. 17. III. quia falsi cultus Dæmonii consecrantur, & in ipsorum honorem peraguntur. v. 19. 20. IV. quia nulla communio, nullumq; consortium inter veram & falsam Religionem. 2. Corinth. 6. v. 14. 15. 16. V. quia exire & separari ab infidelibus Idololatriis jubemur: v. 17. 18.

## SEPTIMA PROPOSITIO.

*Tertia classis* est eorum, qui dominatum usurpant & exercent in Ecclesia, & potestate clavium ad stabiliendam manifestam Tyrannidem abutuntur.

Illicitus etiam cum iis qui dominatum Exercent in Ecclesia.

Id jam ætate Apostolorum quosdam machinatos esse, Epistolæ eorum testantur, Coloss. 2. 2. Tess. 2. 1. Petr. 5. 3. Iohan. Sed postea ex professo illud fecerunt Episcopi Rom. condita Monarchia Ecclesiastica. Horum communio & societas modis omnibus fugienda est. I. quia dictum Coloss. 2. v. 18. 19. *Nemo adversum vos rectoris partes sibi ultro sumat.* 1. Petr. 5. v. 3. *Ne dominemini cleris, &c.* II. quia unus ac solus Christus est Dominus Ecclesiæ suæ: 1. Corinth. 8. v. 6. Eph. 4. v. 5. III. quia non debemus esse fierive servi hominum. 1. Cor. 7. v. 23. cap. 3. v. 21. aut implicari servitute humana, quoad conscientias: à qua Christus pretio sanguinis sui nos liberavit. 1. Petr. 1. v. 18. 19.

## OCTAVA

## OCTAVA PROPOSITIO.

**Ira habet Syncretismus illicitus.**

*Licitus* porro est Syncretismus Religionis cum iis, qui sunt cives & membra unius veræ & Catholicæ Christi Ecclesiæ: nec licitus modo, sed etiam necessarius. Isque ex obiecto & agendi modo præcipuè cognoscitur ac dijudicatur.

Dari hanc speciem Syncretismi, sive esse quendam Syncretismum Religionis *licitum*, initio paucis demonstrandum est. Argumenta non omnia, sed potiora maximeque obvia proferemus.

I. Ex 1. Cor. 3. v. 11. 12. & seqq. Qui ædificant super unum fundamentum, & salvi fiunt per fidem fundamenti, ii Syncretismo copulari possunt in Religione Christiana. Quidam dissidentes de Religione ædificant super unum fundamentum, Christum, & salvi fiunt per fidem fundamenti. Ergo. *Minor* est v. 12. 15. *Ratio Majoris* est: tum quia consensus ex fundamento potissimum æstimatur, tantam causam principali; tum quia fides illa quam salus consequitur, omnia creditu præcise necessaria complectitur.

II. Ex Phil. 3. v. 15. 16. Qui in aliis consensum retinere ac tueri, in aliis, de quibus non est consensus, pleniorē revelationem expectare, interea autem se invicem fraternè tolerare jubentur, his licitus est Religionis Syncretismus. Sed fideles Christiani jubentur. Ergo. *Minor* habetur in textu. *Major* sua luce claret.

III. Ex Rom. 15. v. 1. 2. 3. Gal. 6. v. 1. 2. 3. Quorum infirmitates, errores & dissensum, etiam de religione, fraternè portare debemus, cum his certe licitus est Syncretismus Religionis. Sed quorundam Christianorum: teste itidem Apostolo. Ergo.

IV. Qui sunt membra unius veræ Christi Ecclesiæ, inter eos licitus est Syncretismus Religionis: argumento loci Eph. 4. v. 4. 5. 6. Quidam dissidentes de Religione sunt membra unius veræ Christi Ecclesiæ: ut constat exemplis Ecclesiarum Apostolicarum Romanæ cap. 11. 14. 15. Corinthiæ 1. Epist. 1. 3. 4. 8. 10. 11. & seqq. Philippensis cap. 3. & aliarum. Ergo.

V. Quo Syncretismo dissidentes de Religione reconciliantur & confociantur, salva veritate, is non potest non esse licitus. Atqui reconciliantur illa specie syncretismi, de qua hic sermo est. Ergo. *Minor* patet ex hypothese propos. VIII. *Ratio Majoris* est: quia scriptum: *diligite veritatem & pacem.* Zach. 8. v. 19.

Aliquis  
Syncretis-  
mus est  
licitus.

Q. non-  
nulli dissi-  
dentes su-  
per unum  
fundamen-  
tum ædifi-  
cant, & se  
per fidem  
fundamen-  
ti salvi fi-  
unt.

Q. in aliis  
consensum  
retinere, in  
aliis ple-  
nioriē re-  
velationem  
expectare  
jubemur.

Q. quorun-  
dam infir-  
mitates  
errores  
fraternè  
portare de-  
bemus.

Q. quidam  
dissidentes  
sunt mem-  
bra unius  
veræ Ec-  
clesiæ  
Christi.

Q. concili-  
antur dis-  
sidentes  
salva veri-  
tate.



Q. nritur  
laudatis  
exemplis  
Ecclesiæ  
veteris &  
Novæ.

V I. Qui syncretismus nritur & comprobatur exemplis laudatis Ecclesiæ Veteris & Novæ, sub ipsis Apostolis & post eos, is non potest esse illicitus. Talis verò est syncretismus de quo hic agimus. *Et* go. *Major* non requirit probationem. *Minor* inductione exemplorum colligitur & adstruitur. In V. T. occurrit exemplum Syncretismi tribuum novem & mediæ Israël, cum reliquis duabus & mediæ: Josuæ cap. 22. nec non reliquiarum ex X. tribubus Israël jam abductis in Assyriam sub Ezechia & Josia Regibus Judæ. 2. Chron. 30. v. 11. & seqq. 2. Reg. 23. In N. T. nobile exemplum Syncretismi proponitur inter Judæos & Gentes, Synodo Apostolica sanciti: Actor. 15. aliud item inter Orthodoxos & Novatianos sub Theodosio Majore: apud Socratem lib. 5. cap. 10. & 11. denique inter Orthodoxos & Lutheranos in Polonia: qui initus Sendomiriæ Anno C. 1570: repetitus autem & confirmatus Wlodislaviæ Anno C. 1583, ac postremo Totunii 1595. Ex quibus omnibus concludimus, Genus quoddam Syncretismi licitum esse.

Necessari-  
us idem  
Syncretis-  
mus.

Cæterum quod genus licitum, idem quoque *necessarium* censemus. Nec unum est necessitatis argumentum. I. exstant mandata Dei de pace, charitate & consensu mutuo fidelium inter se: Zach. 8. v. 19. 1. Cor. 1. v. 12. Eph. 4. v. 3. 4. Phil. 3. v. 15. 16. II. Requirit eum salus ac utilitas tam singulorum, quam universorum. Psal. 133. v. 1. 2. Matt. 5. v. 9. Hebr. 12. v. 14. Luc. 11. v. 17. Gal. 5. v. 15. III. Communio Sanctorum in eodem corpore mystico, omnino eundem exigit: de qua est Rom. 12. 1. Cor. 10. & 12. Eph. 4.

Ita demonstrata tum veritate sive existentia, tum etiam necessitate Syncretismi liciti: deinceps natura ejus ac conditio penitus inspicienda, pleniusque cognoscenda, atque edisserenda est. Id quod ex cognitione tum objecti ipsius, tum etiam modi in agendo circa objectum, facili negotio consequemur. De utroque igitur seorsum dicemus.

## NONA PROPOSITIO.

*Objectum* Syncretismi liciti distincte spectatur in doctrina Religionis, in ceremoniis sive ritibus, & in disciplina Ecclesiastica.

*Objectum* æque late patet ac æquale est in utroque genere Syncretismi. Ut igitur in tribus hisce sunt nonnulla, de quibus salva veritate ac pietate non potest transigi per Syncretismum: sic contra in iisdem alia sunt, de quibus transigere jus fasque est. Nimirum: quia non omnia,



omnia, quæ in controversiam veniunt, sunt momento paria: aut æquali gradu abeunt ac distant à vero. Confer Gal. 1. v. 7. 8. 9. & cap. 6. v. 1. 2.

## DECIMA PROPOSITIO.

*Doctrina Religionis* complectitur controversias non fundamentales de Lege & Evangelio: quarum aliæ tantum verbales sunt, aliæ insuper reales.

*Controversia non fundamentales* dicuntur, quæ ipsum Religionis Christianæ fundamentum, non convellunt aut abolent: sed relinquunt integrum. Præter illud verò adstruunt dogmata quædam erronea, vana, curiosa, non necessaria, heterogenea, quæ cum doctrina fundamentali non conveniunt, aut cohærent. Cujusmodi post tempora Apostolorum innumera Religioni Christianæ admisceri cœperunt, partim ex Philosophia gentilium, partim ex superstitione Judæorum deprompta; de viribus naturæ, origine animæ, virginitate & cœlibatu, de oratione pro mortuis, de sinu Abrahæ, ac descensu Christi ad inferos; de gubernatione Ecclesiastica, festis, jejniis, aliisque. Quæ omnia Apostolus metaphoricè nominat lignum, fœnum & stipulos, pretioso fundamento Jesu Christo superædificata. 1. Cor. 3. v. 11. 12. Distingui tamen etiam istæ controversiæ possunt in duo genera: ut aliæ *Verbales*, aliæ *Reales* appellentur. *Verbales* sunt, quæ in Logomachiis sive pugnis verborum, nec non in consequentiarum violentis illationibus consistunt; ubi mens & sententia eadem est: verba, phrasæ, illationes diversæ. Quod fit cum DD. à phraseologia Spiritus S. in Scriptura desciscentes, adsciscunt terminos ac phrasæ humanas, atque pro iis haud aliter, quam pro aris aut focis dimicant. Tum etiam ex antecedentibus consequentia, nec homogenea rebus, nec menti authorum suorum consentanea deducunt. Quod Paulus diserte interdicit 1. Tim. 1. v. 4. & cap. 6. v. 4. eoque Syncretismum ac consensum præcipit: Sicut dicitur 1. Cor. 1. v. 10. *Precor vos, fratres, per nomen Domini nostri Jesu Christi, ut idem loquamini omnes, & ne sint inter vos dissidia.* &c. *Reales* sunt, quæ sententiæ diversitatem habent, & consensum in doctrina Religionis dirimunt. Suntque vel quæstiones non necessariae, vel singulares DD. quorundam opiniones, ut etiam Locorum Scripturæ particularium dissonæ interpretationes. Hæ omnes quam diu salvum manet fundamentum, per Syncretismum componi possunt: argumento locorum ante citatorum & explicatorum. 1. Cor. 3. v. 11. & seqq. Phil. 3. v. 15. 16.

Controversiæ non fundamentales de quibus transigere licet.

Verbales.

Reales.

## UNDECIMA PROPOSITIO.

*Ceremonia* sunt ritus, qui in diversis Ecclesiis diversi obtinent, ad *imaginationes* earum & pacem compositi.

De Cere-  
moniis  
Syncretis-  
mus facilis.

De his, modo absit impietas & superstitio, hoc est, opinio necessitatis, cultus, & meriti, facilis est Syncretismus. *Ratio* duplex est: *Vna*: quia ad veram unitatem Ecclesiae sufficit consensus in doctrina: sicut docetur: Ephes. 4. v. 4. 5. 6. non autem requiritur conformitas ceremoniarum: quæ ad veram justitiæ rationem non pertinent: ut est Rom. 14. v. 17. *Altera*: quia Ecclesiarum particularium non est eadem, sed dispar ratio: pro varietate locorum, temporum & personarum: ut Rom. 14. 1. Cor. 8. 10. 11. 14. Phil. 3. Coloss. 2. & alibi videre est.

## DUODECIMA PROPOSITIO.

Varietas quoque *Disciplina Ecclesiastica* non potest, vel saltem non debet tollere consensum, aut impedire syncretismum dissidentium de Religione.

De Disci-  
plina qua-  
tenus  
transigi  
queat.

Etenim *Leges de disciplina* aliae sunt *universales*, aliae *particulares*. Illa verbo Dei generatim sunt definitæ: ac semper & ubique se habent eodem modo: de quibus propter evidentiam ac necessitatem facile convenit. *Ista* pro locis ac temporibus variare solent ac debent: de quibus proinde nemini facile lis movenda est. Breviter: ubi viget improbatio & damnatio errorum, ac vitiorum, & urgetur obedientia Ministerii secundum verbum: ut est Matth. 28. v. 19. ibi de reliquo non est odiosè, pertinaciterve litigandum.

## DECIMATERTIA PROPOSITIO.

Jam *Modus agendi* tam ipsas Personas agentes, quam Actionis processum declarat.

Differunt illa ut causa & effectum. *Persona* sunt quæ consiliant Syncretismum: ut Apostoli & Presbyteri in Synodo Hierosolymitana: Act. 15. *Processus* est actio ejusque modus, quo Syncretismus conciliatur ab agentibus: & ibidem quoque describitur.

## DECIMAQUARTA PROPOSITIO.

*Personæ alix sunt Principales, alix Minus principales: sive Ecclesiasticæ vel Politicæ.*

Syncretismus dissidentium de Religione, præsertim quando utrique vivunt sub Christiano ac fideli Magistratu, non potest ab unius generis hominibus commodè confici: sed tam Politicis, quam Ecclesiasticis opus est. Quod facilè demonstratur ab officio Christiani Magistratus, qui custos est utriusque tabulæ & nutritius Ecclesiæ. Quia verè opera non modo diversa, sed etiam dispar est, hinc ipsi agentes in Principales & Minus principales merito distinguuntur.

## DECIMAQUINTA PROPOSITIO.

*Principales sunt Doctores Ecclesiæ pii, eruditi, prudentes, & pacifici, plures numero, ad conciliandum Syncretismum ab utraque parte legitimè deputati ac missi.*

*Doctores Ecclesiæ* dico Personas principales: quia Syncretismus Religionis est rei Ecclesiasticæ. Et proprium ipsorum munus est, non modo sonare ac propagare in Ecclesiâ doctrinam religionis; sed etiam eandem, quantum salva veritate fieri potest, ad tuendam aut refarciendam Sanctorum communionem ac commodare. Matth. 28. v. 19. Eph. 4. v. 11. 12. 13. Hi porro à quantitate, qualitate, efficien-  
te describuntur.

*Qualitas* quadruplex exprimitur: absque qua nec idonei erunt conciliatores dissidentium, nec Syncretismus pius ac durabilem conficient. *Prima est pietas*, sive timor Dei, qui initium est omnis sapientix. Psal. 111. v. 10. Quo nisi regantur in tota Syncretismi actione, nihil quod Deo gloriosum, aut gratum; nihil quod Ecclesiæ ipsius salutare sit, peragent. *Secunda est doctrina necessaria*, cum totius Religionis, tum controversiarum, de quibus disceptatur: & quarum sive conciliatio, sive moderatio quæritur per Syncretismum. Absque hac enim ne plenè quidem cognosci possunt, tantum abest, ut rectè solideque dijudicari, decidi, aut componi queant. *Tertia est prudentia* moderatrix totius compositionis, secundum veritatis & charitatis legem: ut veritas facta rectaque maneat: charitas nullo necessario aut possibili officio deficiat: utraque autem ad constantiam ac durabilitatem collimet: ne dissidia recrudescant, & novum schisma sequatur, gravius nocentiusque priore. *Quarta est pacis sincerumque studium*: quo omnis offensæ memoria ex animo dispungitur.

Doctores.  
Ecclesiæ  
debent esse.

Pii.

Eruditi.

Prudentes.

Pacis stu-  
dio.

tur: amicitia autem, concordia, ac fraterna conjunctio in Christo reparatur ac confirmatur. Hebr. 12. v. 14. Rom. 12. v. 18. & seqq. Eph. 4. v. 3. 4. Hæc de qualitate.

Plures numero.

*Quantitas* numero continetur: ut sint non unus aliquis, nec etiam pauci quidam, sed plures omnino numero, ejusdem ordinis Ecclesiastici Pastores sive Doctores. Unius autoritas Monarchiam sive dominatum sapit, interdictum Ministerio, 2. Cor. 1. v. 24. 1. Petr. 5. v. 3. Pauci etiam sæpè graves sunt tum causæ, quæ agitur; tum aliis collegis, quorum interest. *Causa* quidem: quæ ut communis est, ita à pluribus meritò tractari debet. Pauci minus sæpè vident, quam multi: & facilius affectibus abripi aut corrumpi possunt in veritatis præjudicium. *Collegis* quoque: utpote qui in aliena placita de tanti momenti re ægrè consentiunt. Hinc schismata & distractiones inter conjunctissimos etiam nasci solent: itemque persecutiones, quibus fratres dissentientes vexantur, & Ecclesis suis pelluntur. Quod in Syncretismo Orthodoxorum & Arrianorum sub Constantio: Evangelicorum item & Pontificiorum sub Carolo V. factum novimus. Proinde plures omnino Ecclesiæ DD. ad conciliandum Syncretismum adhiberi necesse est. Ita tamen, ut ordinis causa pauci, cæterorum nomine, ad præparandam & inchoandam actionem coire possint. 1. Cor. 14. v. 40.

Deputati legitime.

Postremo *causa efficiens* Legitimæ *Deputationis* nomine significatur; qua fit ut conciliatores Syncretismi eligantur ac designentur ab Ecclesia, Presbyterio, aut etiam à Magistratu: pro cujusque Ecclesiæ conditione aut consuetudine. Neque enim quisquam propria autoritate id sibi sumere debet. Hebr. 5. v. 4. Vide exempla Ecclesiæ Apostolicæ, Actor. 13. & 15. Atque hæc ab utraque parte fieri debet: cum utriusque æquè inter sit, & par jus sit in re controversa: alterutra sola nihil possit.

## DECIMASEXTA PROPOSITIO.

*Minus principales* sunt Magistratus Christiani: qui non prætoria autoritate de controversiis Religionis pronunciare, nec civili quadam moderatione eas conciliare, sed Christianæ concordie studium partibus commendare, ejus causa conventus Ecclesiasticos indicare, regere, & Syncretismum juxta regulam verbi divini factum sancire, ac tueri ex officio tenentur.

*Magistratui civili* partes secundariæ solum tribuuntur: quum Res, de

de qua agitur, sit non civilis, sed Ecclesiastica ac Spiritualis. Est enim Episcopus non in Ecclesia, sed extra Ecclesiam: ut de se loquitur Constantinus Magnus apud Eusebium lib. 4. de vita Constant. Cap. 24. Et Servator noster apud Matthæum Cap. 22. v. 21. *Date Casari, qua sunt Cesaris, & Deo, qua sunt Dei.* Hinc circa Syncretismum quædam non conveniunt Magistratui, alia rursus eidem conveniunt.

*Primi generis* duo præcipuè recensentur. *Vnum* est, quod non competit ei prætoria autoritas in cognoscendis, dijudicandis, ac decidendis religionis controversiis. Cujusmodi olim sibi sumserunt in V. T. Jeroboam 1. Reg. 12. Achaz 2. Reg. 16. Nebucadnezar. Dan. 4. Antiochus Epiphanes 1. Macc. 1. in N. Constantius & Carolus V. Impp. Ratio; quia hæc unius Dei Christique propria est. Jacob. 4. v. 12. qui supremum ac infallibile de controversiis Religionis judicium præscripsit in verbo, & per Ministros suos in Ecclesia promulgat. Esa. 8. v. 20. Luc. 16. v. 29. 2. Petr. 1. v. 18. 19. *Alterum* est, quod nec civilis prudentiæ moderamine, prout in foro fieri assolent, controversias Religionis mitigare addendo, demendo vel minuire, neque etiam ex privato partium consensu eas componere licet. Non enim quod in Politia, idem quoque in Ecclesia jus fasque est. Agitur hic Dei non hominum causa: cujus æternæ ac immortæ veritati quis vel minimum apicem derogare ausit? Inspiciantur loca Deut. 4. v. 2. Matt. 5. v. 19. Apoc. 22. v. 18. 19.

non com-  
petit  
autoritas  
prætoria  
in deciden-  
dis contro-  
versis.

civilis pru-  
dentia mo-  
deramen  
in iis miti-  
gandis vel  
minuendis.

*Secundi generis* sunt ista. I. ut hortetur Ecclesiasticos dissidentes ad pacis concordiaque studium: exemplo Davidis. Psal. 122. v. 6. 7. & 133. v. 1. & seqq. itemque Constantini M. apud Eusebium. II. Indicat & moderetur conventus Ecclesiasticos pro pace facienda: exemplo piorum Regum in V. T. & Impp. Christianorum in N. T. maxime Constantini M. Theodosii utriusque, Martiani, & aliorum. III. Syncretismum quoque sanciat ac tueatur. Non quemcunque: Non enim debet esse minister falsæ Religionis, aut alienæ Tyrannidis: prout videmus Pontificios aliosque abuti autoritate & gladio Magistratus: Sed cum demum, qui ex verbo Dei, & secundum normam ipsius est constitutus. Nam absque salutari hoc præsidio semper reperientur turbulenta quædam ingenia, quæ renouent vetera certamina, aut ex veteribus nova suscitent. Est enim Magistratus nutritius Ecclesiæ, & defensor pacis ipsius Esa. 49. Cap. Insuper Reipub. quoque interest sic fieri: quandoquidem in eam ferè turbæ Ecclesiasticæ recidere ac redundare solent.

Quid com-  
petat.



## DECIMASEPTIMA PROPOSITIO.

Hæc de Personis agentibus. *Actionis Processus* quatuor universim gradibus constat ac absolvitur : Præparatione dissidentium ad Syncrētismum : Dijudicatione controversiarum, de quibus dissident : Conciliatione ipsius Syncrētismi : & denique Sanctione ejusdem.

Ut in dissidiis & factionibus civilibus , præsertim quæ aut longo tempore invaluerunt , aut partium studiis firmatæ sunt , non potest subito reintegrari pax & concordia , sed mora , mitigatione animorum , accerti ordinis processu opus est : ita quoque in controversiis Religionis res habet. Ut mirum videri debeat nemini , si hic non per saltum , sed per distinctos eosque subordinatos gradus incedendum esse censeamus , suadeamus.

## DECIMAOCTAVA PROPOSITIO.

*Primus gradus est Præparatio dissidentium ad Syncrētismum :* qua fit , ut mitigatis partium animis , abstineant à mutuis investivis atque injuriis ; contraque mutua charitatis Christianæ officia sibi invicem exhibeant.

Vnio charitatis instituenta.

& quomodo.

Frustra quæritur aut speratur inter dissidentes Unio Fidei , nisi ante conficiatur Unio charitatis. Nimirum qua inimicitiae , odia , insectationes , condemnationes , non modo magis exacerbant ac distrahunt animos ; sed etiam eosdem impediunt , quo minus verum cernere & amplecti possint. Ideoque danda initio opera est , ut partes dissidentes mutua inter se charitate coalescant , hujusque officia alii aliis præstare parati sint. Quod & licitum est : quum charitas non minus erga inimicos & dissentientes de Religione , quam erga amicos & consentientes exercenda sit : Rom. 12. v. 18. Luc. 10. v. 33. 37. & divinitus nobis mandatur , cum alibi , tum imprimis Jac. 5. v. 19. 20. obtinebitur autem : I. Si utrimque à calumniis , investivis , condemnationibus , & adversariis Scriptionibus abstineatur : quibus partes exasperantur , non mitigantur : ut experientia docuit. II. Si animi à Polemicis ad Irenica , à controversiis ad dogmata fidei non controversa , nec non sinceræ charitatis studia traducantur. III. Si communio officiorum piorumque operum in vitæ familiaris consuetudine colatur. IV. Si denique turbonibus *ἀσέβεις* & seditiosis demagogis , qui certamina & odia immortalia ac perpetua esse volunt

in



in Ecclesia, autoritate publica, sive Presbyterii Ecclesiastici, sive Magistratus Christiani silentium imponatur.

## DECIMA NONA PROPOSITIO.

*Secundus gradus est Dijudicatio controversiarum* in Synodo generali utriusque partis; qua non per rixosas disputationes, sed per placidam collationem, ex publicis Ecclesiarum dissidentium Confessionibus atque declarationibus institutam, I. non controversa secernuntur à controversis. II. horum qualitas, tum momenta ponderantur.

Post Præparationem opus est ipsius causæ controversæ cognitione & dijudicatione: ut quæ, qualis, quantaque sit intelligatur. Hanc quadrifariam describimus, à Subjecto, modo, objecto, & actibus formalibus.

Dijudicatio instituenda.

*Subjectum* est Synodus Generalis utriusque partis, autoritate publica Magistratus Christiani, vel si is desit, ipsarummet Ecclesiarum indicta: Exemplo Ecclesiæ Apostolicæ Actor. 15. & primitivæ. *Ejus ratio* in antecedentibus explicata est.

in Synodo generali utriusque partis.

*Modus* proponitur non in rixosa disputatione, sed in placida collatione sententiarum utriusque partis. Disputationibus variè sæpè tentata res est, sed adeò nihil profectum, ut fere in acriora certamina & odia exierint. Nimirum quia pro gloria aut pro præconcepta opinione magis, quæ hominum est infirmitas, quam pro veritate certari solet: nec facile inveniuntur, qui palmam veritatis adversariis hoc in certamine cedere sustineant. Igitur haud paulo convenientior est amica collatio: ubi utraque pars placidè & ἀνευ μαδων sententiam suam exponit & cum adversaria confert.

per placidam sententiarum collationem.

*Objectum* statuuntur publicæ Ecclesiarum inter se dissidentium Confessiones, Catechismi, Apologiæ, Declarationes. Agitur enim de doctrina non hujus aut illius Doctoris, cujuscunque etiam nominis & celebritatis; sed totius Ecclesiæ: quæ non aliunde, quam ex Scriptis publicis Ecclesiæ nomine editis, cognoscenda est. Scripta privata declarant quidem sententiam Ecclesiæ: sed ejus ambitum ferè excedunt, multasque singulares opiniones aspergunt præter mentem ipsius: tum etiam non pari moderatione & prudentia composita sunt. Proinde ex scriptis publicis dijudicanda est. In quibus si quid obscurum sit, id illustrari; si quid omisum, addi consensu & autoritate ipsius Ecclesiæ debet. Atque hac ratione scripta privata, quorum non est numerus, separari in iudicio hoc Synodico queunt. Il-

ex publicis Ecclesiæ Confessionibus.

lud tamen prætereundum non est, ut collatio de omnibus capitibus, tam non controversis, quam controversis instituitur: quo consensus firmior sit: nec novæ controversiæ leges relinquatur.

Secretione  
non con-  
troverfo-  
rum à con-  
troverfis.

*Actus formales* gemini exprimuntur. *Prior* est secretio sive distinctio ac separatio non controversorum à controversis. Etenim in fervore contentionis, sæpe non percipitur, nonnunquam etiam depravatur sententia partium. Fit etiam ut de verbis magis, quam de rebus concerietur. Ante omnia igitur necesse est removeri tum calumnias, quibus partes immerito gravantur: tum Logomachias, quibus res involvuntur: quo status causæ sive controversiæ liquide cognosci possit. *Alter* est ponderatio sive exploratio & examen eorum, quæ controversa manent: & quidem juxta qualitatem aut quantitatem: quam momentum dicimus. *Qualitate* distinguuntur controversiæ Ecclesiasticæ & quæstiones Scholasticæ; sententiæ communes Ecclesiæ, & opiniones singulares quorundam Doctorum certamina de ipsis dogmatis Religionis; & de particularibus quibusdam Scripturæ Interpretationibus: quæ diversimodè habent. *Quantitate* dispescuntur necessaria à non necessariis; controversiæ fundamentales, ab iis quæ non sunt tales. Quæ omnia, nisi accuratè & planè expendantur & explorentur ad normam unicam veræ & necessariæ ad salutem doctrinæ in Scriptura: nunquam ad pium & stabilem Syncretismum pervenietur.

ponderati-  
one con-  
troverfo-  
rum juxta  
qualitatem  
aut quanti-  
tatem.

## VIGESIMA PROPOSITIO.

*Tertius* gradus est *Conciliatio ipsius Syncretismi inter dissidentes* de controversiis non fundamentalibus: non per cothurnos verborum, nec per confusionem dogmatum doctrinæ, neque etiam per dissimulationem aut occultationem veritatis: sed per consensum repetitum ac stabilitum in doctrina fundamentali, tolerantiam vero mutuam in doctrina non fundamentali, citra infectionem aut condemnationem dissidentium: donec magis illustrata & plenius persuasa veritate doctrinæ controversæ, in ea quoque consensus incautur atque confirmetur.

Cognitionem sequitur Judicium & decisio controversiæ, ad partium de Religione dissidentium conciliationem comparata. Diserte autem nominantur controversiæ non fundamentales: in quibus solis Syncretismo locum esse, supra evicimus. *Modus conciliationis* xal  
apert

Conciliatio  
instituenda

ἀπορίαν καὶ θέρσιν, hoc est, negativè & affirmativè explicatur : ut quid in ea fugiendum sequendumve evidentius appareat. *Negative* improbat & rejicitur Syncretismus sive conciliatio controversiarum Religionis, quæ sit sive instituitur I. per cothurnos verborum, hoc est, terminos ambiguos, phrasas sophisticas, & insidiosas ac captiosas formulas: quibus utriusque partis sententia involvitur. Etenim vix denunciatur iis, qui malum dicunt bonum, & tenebras lucem: Esai. 5. v. 20. quique sacrosancto nomine ac verbo Dei in vanum utuntur. Exod. 20. v. 7. Cothurnis verò non componuntur controversiæ, sed exasperantur, & atrocius recrudescunt, dum utraque pars eos pro se interpretatur, & ad sua compendia detorquet. Exempla fucosæ conciliationis hujusmodi habent Synodus Syrmienfis: Liber Interim: & articuli Novatorum. II. per σύγκρισιν sive mixturam & confusionem discrepantium de Religione sententiarum: ex quo Samaritanismus olim conflatus fuit, 2. Reg. 17. ut diximus. Nulla enim communio est luci cum tenebris, justitiæ cum injustitia, Christo cum Belial. 2. Cor. 6. v. 14. 15. & 1. Cor. 10. v. 19. 20. ac proinde in nulla omnino parte doctrinæ, etiamsi non sit fundamentalis, confusio est tolerabilis: sicut dicitur Psal. 12. v. 9. III. per dissimulationem aut occultationem veritatis; ut hoc vel illud caput doctrinæ omittatur, vel non integrè proponatur, aut etiam remissius urgeatur, ne ulterioris controversiæ materies sit. Scriptum est enim; *Quem puduerit mei & verborum meorum.* &c. Marc. 8. v. 38. Et damnosa pax est, quæ cum dispendio veritatis divinæ ab hominibus redimitur. Contra *Affirmative* approbatur & admittitur Syncretismus sive conciliatio controversiarum Religionis, quæ sit I. per consensus in doctrina fundamentali repetitionem atque assertionem. Ut enim pia ac stabilis sit concordia, ante omnia oportet consensum in fundamento religionis Christianæ repeti, firmari ac stabiliri, & sic partes dissidentes ædificari super unum idemque fundamentum. 1. Cor. 3. v. 11. 12. Eph. 1. v. 19. 20. Phil. 3. v. 15. II. per mutuam tolerantiam in doctrina non fundamentali, citra infectionem aut condemnationem mutuam. Optandum quidem esset, eos qui errant mutata sententia depositoque errore, veritati accedere: quæ certissima ratio est conciliandæ pacis in dissidiis religionis. Sed quia id in hac infirmitate obtineri non potest, erroribus præsertim diuturnitate errantiumque multitudine corroboratis: in mutua tolerantia præsentissimum est eorum remedium, quod proponit & suadet Apostolus Phil. 3. v. 14. 15. 16. sæpiusque ab Ecclesia, hoc casu, usurpatum reperiitur.

in Controversiis non fundamentalibus,

non per cothurnos verborum.

nec per mixturam sententiarum,

neque per dissimulationem veritatis,

sed per repetitionem consensum in doctrina fundamentali.

per mutuam tolerantiam in doctrina non fundamentali.

## VIGESIMA PRIMA PROPOSITIO.

*Quartus & ultimus gradus Syncretismi* ita contracti est *Sanctio confirmatioque* autoritate tum Ecclesiastica, tum Politica: ne violetur à turbonibus, sed ab utraque parte pari studio, candore atque constantia observetur.

Quemadmodum leges ad salutem Reip. latæ sanctionibus muniuntur contra transgressiones; ita in Syncretismo stabiliendo Sanctio imprimis est necessaria: partim ut coalescere possit per inveterata dissidia: partim ne ex quacunque occasione dissolvatur & exeat in novas controversias. Ad eam requiritur *Authoritas Ecclesiastica* pariter & *Politica*. Illa quidem, ut censuris Ecclesiasticis corripiantur, qui dissidiis non necessariis Ecclesiam turbant aut distrahunt. Sicut dicitur 1. Cor. 11. v. 16. *Si quis contentiosus est, nos ejusmodi consuetudinem non habemus, neque Ecclesiæ Dei.* item Rom. 16 v. 17. *Precor autem vos fratres, ut observetis dissidiorum & offendiculorum autores contra doctrinam, quam vos didicistis: & declinetis ab eis.* Iterum Gal. 5. v. 12. *Vtinam etiam absceendantur, qui vos inquietant.* Ista vero ut pœnis etiam civilibus coerceantur à Magistratu, qui pacem tollunt & schismata invehunt. Est enim defensor pacis & nutritius Ecclesiæ. Ubi tamen id etiam atque etiam observandum, ut partis utriusque hic sit par ratio & æqualis conditio: ne una constringatur hac lege: alteri quidvis indulgeatur ac liceat.

Sanctio au-  
toritate  
Ecclesiasti-  
ca & Poli-  
tica præ-  
standa.

## DE QUARTO.

Declaratâ & demonstratâ sententiâ Orthodoxâ quoad Syncretismum Religionis, quæ ordine *Tertia*, sensu autem media fuit inter duas extremas; superest ut ad Argumenta *Prima* & *Secunda* opinionis (quorum illa in excessu, ista in defectu impingit) prout quidem supra fuere proposita, paucis respondeamus.

Responde-  
tur ad ar-  
gumenta.  
*Prima* sen-  
tentia affi-  
rantis.

*PRIMÆ* sententia affirmantis & approbantis Syncretismum universaliter: videtque quod cum quibuscvis de Religione dissidentibus iniri possit; Rationes aliæ fuerunt Theologicæ, aliæ Politicæ. Utræque sic solvuntur.

Theologi-  
ca.

## THEOLOGICÆ sunt decem.

ad 1.

I. *Apace Ecclesia* habet fallaciam à dicto secundum quid. Est illa nobis commendata, sed quæ conjuncta est cum veritate. Zach. 8. v. 19. & in ea fundatur. Eph. 4. v. 4. 5. Joh. 17. v. 19. 20. Ideoque quæ ren-

renda est modis omnibus, ut dicitur Psal. 34. v. 15. Heb. 12. v. 14. nempe licitis: non enim facienda sunt mala, ut eveniant bona. Rom. 3. v. 8. & quantum in nobis est Rom. 12. v. 18. qui culpa alienæ periticiæ minimè tenemur.

II. *A dilectione proximi* plus infert, quam præmissæ ferunt. Tantum enim sequitur: errantes convertendos esse ab errore ad veritatem, Jac. 5. v. 19. 20. & infirmos ac dociles omni lenitate tractandos. Rom. 15. v. 1. Gal. 6. v. 1. 2. Pro Syncretismo, hoc est, confusione veri & falsi, aut veri dissimulatione, ut pax fiat, inconsequens est argumentatio. Quando ista carnalis est, non vera dilectio; quæ odii nomen potius meretur; tum etiam utrique exitialis: Sicut scriptum est: Matth. 15. v. 14. 2. Tim. 3. v. 13.

III. *A communibus Religionis principiis* petit principium. Etenim principia illa aut sunt sacræ literæ, aut dogmata fundamentalia ex iis deducta. Neutra sunt communia omnibus Christianis. Non illæ: quia non rectè intelliguntur ab omnibus: & sic non sunt verbum Dei. 2. Pet. 1. v. 19. 20. Cap. 3. v. 16. Nec ista; quia in illis diffensus est ab omnibus propriè sic dictis hæreticis. Præterea miscet fallaciam causæ: Relicta sunt quædam communia principia & dogmata, non ad Syncretismum, sed partim ad errantium ἀναπλόγησιν, Rom. 1. v. 20. Joh. 15. v. 22. partim ad quorundam conversionem. Act. 14. & 17. Capp. pro Dei voluntate.

IV. *A dogmatis necessariis ac fundamentalibus* falsissima est. Sic igitur dogma de Deitate τοῦ λόγου: de Christo promisso illo Servatore, de justificatione fidei absque operibus: de resurrectione mortuorum, non fuerint dogmata necessaria ac fundamentalia: quia tempore Christi & Apostolorum de iis dubitatum ac disputatum fuit. Joh. 1. 5. 7. 8. 9. 10. Capp. Rom. 3. 4. Gal. 2. 3. Matt. 22. 1. Cor. 15. 2. Tim. 2. Imo quia impius dicit in corde suo, non est Deus: Psal. 14. & 53. ne illud quidem fuerit dogma ejusmodi: Norma dogmatis necessarii ac fundamentalis non est consensus Christianorum de eo: sed Scriptura divina: tum veritatem ejus, tum etiam necessitatem ad salutem definiens.

V. *A Natura vera Ecclesiæ* similiter falsa est. Secus etiam cæteris eorum qui negant Trinitatem, Deitatem & Satisfactionem Christi, Justificationem solius fidei; præterea persequuntur Christum in membris suis, fuerint vera Ecclesiæ. Illa demum censenda est vera Ecclesiæ, quæ retinet veritatem Dei, quæ est secundum pietatem. Tit. 1. v. 1. Eph. 4. v. 5. sive in doctrina Christi & Apostolorum perseverat. Act. 2. v. 42.

ad vi. VI. *Aposibilitate salutis in quovis cœtu refellitur manifestissimis Scripturæ testimoniis: Act. 2. v. 40. Servamini ex gente illa prava. 2. Cor. 6. v. 17. Exite è medio eorum & separamini. Apoc. 18. v. 4. 5. Exite ex Babylone, popule mi. &c.*

ad vii. VII. *De triplici salutis via alibi à nobis confutata est. Imo in utroque Test. unica tantum fuit & est salutis consequendæ ratio, nempe per gratiam Dei in Christo, & fidem amplectentem hanc gratiam Johan. 14. vers. 6. Actor. 4. vers. 12. cap. 15. vers. 11. Hebr. 13. v. 8.*

ad viii. VIII. *Ab exemplo Apostolorum Actor. 15. non valet: quia exemplum est dissimillimum. Utrique enim retinebant consensum in fundamento v. 11. de ceremonialibus autem dissidebant: de quibus per mutuam συγκατάβασις convenit v. 28. 29.*

ad ix. IX. *Ab Exemplo veteris Ecclesiæ partim inconsequens est; cum legibus Dei, non exemplis hominum vivant & agant veri Christiani: partim etiam falsa. Non enim illud vel dicit Justinus, loco citato, vel ex verbis ipsius per consequentiam evidentem ac necessariam deduci potest. Contrarium etiam patet ex eo, quod jam 40. aut 50. annis ante Justinum Martyrem, Ecclesiæ Christiana eos derestata fuit, qui Christum nudum hominem esse blasphemè afferebant: ut videre est cum alibi, tum apud Ignatium Epistola ad Philippenfes & Smyrnenfes.*

ad x. X. *A propagatione Evangelii iterum est inconsequens. Illa enim non quovis modo facienda est, sed juxta mandatum Christi. Matth. 28. vers. 18. 19. 20. Marc. 16. vers. 15. 16. per conversionem errantium ab errore, & eorundem ab aliis errantibus & in errore suo pertinacibus separationem: prout Acta Apostolorum testantur.*

Politica.

## POLITICÆ Sunt quinque:

ad i. I. *A salute Reip. admittitur in civilibus secundum honestas leges. In sacris longè diversa est ratio: quæ non tantum separata sunt, ut dicitur Matth. 22. vers. 21. sed etiam potiora & augustiora: ut meritò iis cedant. Psal. 24. vers. 7. 9. Notandum etiam illud Servatoris Matth. 10. vers. 34. 35. ad quod etiam positus esse dicitur Luc. 2. vers. 34.*

ad ii. II. *Ab officio Magistratus implicat fallaciam à dicto secundum quid. Est custos utriusque tabulæ; sed in Domino: hoc est, non ut destruat Religionem per confusionem dogmatum, sed ut integrum & incorruptum cultum ex verbo per ministerium constitui & excerceri curet*



curet & tueatur. Secus valet illud Apostolicum: Act. 4. v. 19. cap. 5. v. 29.

III. *A perpetuitate litium ac dissidiorum* procedit ex iudicio rationis humanæ, non Spiritus S. in verbo. Matth. 13. vers. 29. 30. cap. 18. vers. 7. 1. Corinth. 11. vers. 19. Optandum quidem ita fieri, ut initio monuimus: nec gravi culpa vacat illa dissentiendi libido & pertinacia; sed cur id optare magis quam sperare liceat, causas supra exposuimus.

IV. *A Controversiis civilibus* habet Elenchum parium: cum non idem jus atque arbitrium sit in controversiis religionis, vel partibus ipsis, quæ utrinque verbo Dei præcisè obligantur. Deut. 4. v. 2. Esa. 8. v. 20. Luc. 16. vers. 29. vel etiam Magistratui; cui, ut & aliis quibuscunque iudicibus, dictum illud Matth. 22. vers. 21. *Date qua sunt Dei Deo.*

V. *Ab Exemplis*, præterquam quod nihil probat, cum omnia exempla sint mere humana; etiam dissimilia inter se confundit per plurium interrogationum fallaciam; quum alia sint illicita, ut Constantii, Caroli V. Ferdinandi I. alia licita quidem, puta Constantini Magni & Maximiliani II. sed aliena à Syncretismo; de quo agitur: ut historia testatur.

SECUNDÆ *sententia* negantis & improbantis Syncretismum Universaliter; videlicet quod Syncretismum Religionis conciliare simpliciter nefas sit, Rationes sunt octo. Harum quatuor, puta 11. 111. 1v. & v. aberrant à quæstione, ex ignoratione Elenchi. Neque enim concludunt quod in controversia positum est.

I. Universaliter accepta falsa est. Non enim quivis quocunque modo de Religione dissidentes sunt hæretici; sed qui dissident in fundamento, & errorem fundamentalem pertinaciter tuentur. Tit. 2. v. 10.

VI. Infringitur exemplis laudatis Syncretismi liciti: tempore Apostolorum Act. 15. Catholicorum & Novatianorum sub Theodosio, denique Reformationum & Lutheranorum in Polonia.

VII. Valet tantum de erroribus & errantibus in fundamento, & qui pertinaces sunt in errore, non ulterius. Apoc. 3. v. 15. 16. requiritur Zelus in Religione Christiana, sed secundum notitiam. Rom. 10. v. 2. Notitia vero illa distinguit errores certis gradibus, & errantes ex adjunctis personarum; ut ostendimus.

VIII. A Scopo Syncretismi datur de illo genere, quod confundit Religiones & cultores earum; de altero negatur. Scopus Syncretismi liciti est Ecclesiasticus per se; facitque tum ad illustrationem ve-

ritatis, per distinctionem dogmatum, secundum verbum; tum ad consociationem Ecclesiæ per consensum in fundamentalibus, tolerantiam in non fundamentalibus. Politicis verò per accidens, ne turbetur pax Politica, ac sit, etiam in civilibus & externis, major animorum ac studiorum conjunctio, ad totius Reip. quietem ac salutem.

F I N I S.



# INDEX PRIMUS.

## Locorum & Controversiarum

### THEOLOGIAE ELENCTICÆ.

#### Locus I. de Natura Theologiæ. Pag. 1.

Prætermisſis *Calumniis & Logomachiis*, itemque *Quæſtionibus* de genere, objecto, forma, fine & accidentibus Theol. (quæ alibi tractatæ, contra Pontificios, Lutheranos, Anabaptiſtas.)

Habet Controversias quatuor :

- I. Socinianorum & Novatorum : *An detur Theologia naturalis.* ibid.
- II. Socinianorum : *Sitne aliqua notitia Dei acquisita ex operibus ipsius?* 8
- III. Socinianorum & Novatorum : *Sitne Theologia sive religio al qua communis, per quam omnes promiscuè homines salvari possint?* 17.
- IV. Socinianorum : *Num loci de Trinitate, aternâ Deitate Filii, aternâ hypostasi Spiritus S. de peccato originali, perfectione Legis, de persona Christi Θεανθρώπου ejusq. satisfactione pro nobis. & alii plures, sint articuli fundamentales Theologiæ Christianæ.* 24.

#### Locus II. de Principio Theologiæ, Sacrà Scripturâ. 30.

Præmissis *Calumniis* sex :

Primâ, *Quod Philosophia nobis sit principium demonstrativum in quæſtionibus Theologicis.* ibid.

Secundâ, *Quod Calviniani sincere non credant, nec certo statuant, verbum Dei esse in dubia & immota veritatis.* ibid.

Tertiâ, *Quod res Theologica sive divina non transcendat regulas Logicas.* 31.

Quartâ, *Quod exagitemus D. Lutherum, quod epistolam Iacobi & Iudæ, scripta p̄notius Apostolica esse aliquando negaverit.* ibid.

Rrrrr 2

Quintâ,

- Quintâ, *Quod laudatas Scriptura versiones, ac interpretationes, rejiciamus ac damnemus.* 32.  
 Sextâ, *Quod aliunde etiam, quam ex scripturâ, fidei Christiana confirmatio peti, expectari, vel addisci debeat.* 33.  
 Logomachiis quinque:  
 Primâ, *An Verbum Dei, & S. Scriptura realiter differant?* ibid.  
 Secundâ, *An S. Scriptura verè sit, & recte dicatur antiquissima?* 34.  
 Tertiâ, *An S. Scriptura alicubi sit hyperbolica, sive habeat hyperbolas?* ib.  
 Quartâ, *An S. Scriptura dici possit judex Controversiarum?* ib.  
 Quintâ, *An libri Apocryphi, dici possint Canonici.* ib.

Habet Controversias, autoribus diversas,

- Anabaptistarum, quinque; (quæ alibi tractatæ,) 35.  
 Novatorum, sex; (quæ concordant cum Socinianis,) 36.  
 Socinianorum tres principales; quæ hic tractantur:

- I. *An præter S. Scripturam ratio humana sit principium fidei, seu Religionis Christianæ?* 37.  
 II. *An Christi Religio non minus V. quam N. T. libris continetur, & ex iis demonstrari possit?* 43.  
 III. *An Scriptura V. & N. T. etiam absque interna Spiritus S. illuminatione cum fructu audiri, legi, atque intelligi possit?* 48.

Pontificiorum varias; quarum pleræque alibi discussæ, supersunt quatuor hic tractandæ:

- I. *An editio Hebræa V. & Græca N. Test. sit Authentica?* 53.  
 II. *An Authentica sit editio sive versio Græca Vet. Test. LXX-viralis?* 61.  
 III. *An dogmata fidei & morum, tantum expresso Dei verbo demonstranda sint?* 65.

Ubi Appendix de Circulo Jesuitico. 69.

- IV. *An Patrum dicta scriptæ sint mensura veritatis, in dogmatibus fidei, & Scriptura interpretatione?* 73.

Locus

Locus III. de Deo.

84.

Præmissis Calumniis septem :

Primâ, *Quod aversemur nomina Trinitatis, Personarum, eaque sepulta cupimus.* 85.

Secundâ, *Quod negemus attributa Deitatis Essentialia, omnipresenciam, omnipotentiam, justitiam, misericordiam.* ibid.

Tertiâ, *Quod non admittamus communicationem essentia in divinis : cum singula persona sint à seipsis.* 86.

Quartâ, *Quod infirmemus & convellamus aequalitatem personarum divinarum.* ibid.

Quintâ, *Quod aboleamus realem distinctionem personarum divinarum, eoque Sabellianismum restituamus.* ibid.

Sextâ, *Quod personam filii finitam, essentiam infinitam esse credamus.* ibid.

Septimâ, *Quod mysterium SS. Trinitatis subjiciamus lumini rationis, & ex eo tum illustramus, tum etiam asseramus & demonstremus.* 87.

Logomachiis totidem :

Primâ, *An Deus habeat Genus ?* ibid.

Secundâ, *An Deus prædicetur de Personis, ut genus ?* 88.

Tertiâ, *An persona recte definiantur substantiæ, sive modi subsistendi in essentia divină.* ibid.

Quartâ, *An essentia in divinis gignat essentiam ?* 89.

Quintâ, *An qualibet persona Deitatis recte dicatur αὐτὸς θεός.* ibid.

Sextâ, *Num singula persona Deitatis dici possint principia sive causæ ?* ibid.

Septimâ, *An distinguendæ sint operationes ad extra in Personis divinis.* 90.

Habet Controversias.

Socinianorum ( quibus in plerisque Novatores & Anabaptistæ accedunt ) tribus classibus distinctas. 91.

De Nominibus Dei quatuor :

I. *Sitne nomen Jehovah soli Deo proprium ?* 94.

II. *Utrum Vox Dei sit natura sive Essentia ; An vero officii, potestatis, ac dignitatis significativa in Scriptura ?* 101.

III. *An uspiam in Scriptura nomine Elohim designetur Trinitas Personarum Divinarum ?* 105.

R r r r r 3

IV. An.

# I N D E X.

IV. *An vox & sit nomen Personæ, an vero officii tantum?* 109.

De *Essentia Dei & Proprietatibus Essentialibus*, octo:

- I. *An de Essentia Dei scitu sive creditu ad salutem necessaria sint, tantum sex illa: I. quid sit Deus. II. quod sit unus tantum. III. quod sit æternus. IV. quod sit perfectè justus. V. quod sit perfectè sapiens. VI. quod insuper sit perfectè potens?* 113.
- II. *Num in Deo attributa realiter differant ab ipso Deo?* 116.
- III. *An Simplicitas pertineat ad naturam Dei, & doceatur in Scriptura?* 119.
- IV. *An Deus sit infinitus & omnipræsens secundum essentiam?* 123.
- V. *An æternitas Dei subjaceat & distinguatur temporum differentiis?* 132.
- VI. *Sitne Deus voluntate mutabilis?* 136.
- VII. *An Iustitia & Misericordia sint Deo naturales?* 139.
- VIII. *An adoratio religiosa sit Dei proprietas, unde vera ac æterna Deitas colligi ac demonstrari queat?* 145.

De *Trinitate Personarum Divinarum*, quarum pleræque alibi discussæ, duæ hic tractandæ:

- I. *Num causa divina filiationis Christi sit sola generatio ex essentia Patris? an vero sola gratiosa existentia, pot. statis & gloriæ divina communicatio? an denique utraque simul?* 149.
- Unde Porisma deducitur, *An Christus secundum humanam naturam dici possit filius Dei per adoptionem.* 186.
- II. *Sitne Spiritus S. adorandus, sive, Rectè & secundum Scripturam vulgo adoretur?* 187.

Locus IV. De *Decretis Dei*, & æterna ejus Prædestinatione. 191.

Præmissis Calumniis generalibus tribus:

Primâ, *Quod Deum prædestinantem faciamus autorem peccati propriè per se.* ibid.  
Secun-



# I N D E X.

Secundâ, *Quod ex Prædestinatione divina statuamus, ac stabiliamus, absolutam sive fatalem necessitatem, tollentem liberum hominis arbitrium, eoque ipsam hominis prædestinati naturam destruentem.* 192.

Tertiâ, *Quod de Trina Prædestinationis, prout traditur ab Orthodoxis, extinguat in animis hominum omnem religionem, iisdemque aut profanitatis, aut desperationis sit magistra.* 193.

Logomachiis septem:

Prima, *Utrum Prædestinatio simul complectatur Electionem & Reprobationem: ut hac etiam illo nomine venire queat?* 194.

Secunda, *An in negotio prædestinationis, sit arcana quadam Dei voluntas, nobis non revelata aut patefacta verbo externo?* ibid.

Tertia, *Sitne absoluta prædestinatio, an vero condicionata?* 195.

Quarta, *An Electio facta sit intuitu meriti Christi? ut Lutherani; sive An Christus qua mediator sit fundamentum Electionis? ut Novatores quæst. proponunt.* ibid.

Quinta, *An Electio facta sit secundum præscientiam?* ibid.

Sexta, *An respectus fidei ingrediatur decretum Electionis?* 196.

Septima, *An Deus reprobos creavit ad æternum exitium?* ibid.

Habet Controversias varias; 197.

Ex quibus hoc loco tractantur quatuor:

I. Socinianorum: *An Deus infallibili præscientia omnia novit antequam fiant?* 199.

II. Novatorum: *An ordo decretorum divinorum, circa Prædestinationem divinam, quem Novatores constituunt, veritati & hypotyposi sanorum sermonum consentaneus sit?* 213.

III. Novatorum: *An electio sit ex fide prævisa: reprobatio item ex incredulitate prævisa?* 229.

IV. Pontificiorum: *An electio tam ad gloriam, quam ad gratiam sit absoluta?* 259.

Locus V. De Creatione. 265.

Præmissis Calumniis tribus:

Primâ, *Quod nulla dona supernaturalia in primo homine agnoscamus.* ibid.

Secundâ, *Quod de statu primi hominis ante lapsum faciamus, & sentiamus cum Pelagianis,* 266.

Tertiâ,

# I N D E X.

Tertiâ, *Quod naturalia alia fingamus in statu integritatis, alia in statu peccati: illic tribuamus homini liberum arbitrium, hic detrahimus.* ibid.

Logomachiis totidem:

Prima, *An differant Dei imago & similitudo? Illa ad substantiam animæ; ista ad qualitates, virtutes, & actiones referenda sit?* 267.

Secunda, *An mulier dici possit Dei imago?* ibid.

Tertia, *Vtrum arbor vita Physice sic appelletur, an vero Sacramentaliter?* 268.

Habet controversias ( quarum quædam alibi tractatæ ) 269.

I. Socinianorum: *Vtrum primus homo ante peccatum habuerit Iustitiam aliquam originalem?* ibid.

II. Socinianorum: *An primus homo ante lapsum naturâ fuerit mortalis?* 275.

III. Pontificiorum: *An primus homo, in statu innocentia, eguerit speciali Dei auxilio ad bene semper operandum, & constanter peccata vitanda?* 280.

IV. Pontificiorum: *An Paradisus adhuc supersit?* 284.

Locus VI. De Providentia. 287.

Præmissis Calumniis generalibus tribus:

Prima, *Quod absolutam ac plane fatalem necessitatem rebus omnibus imponamus ex providentia divina.* 288.

Secunda, *Quod Deum faciamus autorem peccati.* ibid.

Tertia, *Quod doctrina nostra consentiat Stoicorum, Manichæorum, ac Prædestinatorum blasphemis & deliriis.* 289.

Logomachiis duabus:

Una, *An voluntas Dei sit causa omnium eorum qua fiunt?* ibid.

Altera, *An providentia Dei sit vis virtusque divina.* ibid.

Habet Controversias, cum communes, tum proprias. 290.

I. *An omnia fiant necessitate absoluta & fatali, secundum nostram doctrinam?* 290.

II. *An ex nostrâ de Providentia doctrinâ necessario & evidenter sequatur, Deum esse autorem peccati?* 294.

III. *An*

# I N D E X.

- III. *An Deus tantum generali & indifferente influxu concurrat cum humana voluntate, eamque gubernet?* 311.  
 IV. *An permissio diuina sit ἀνεργία, sive cessatio Providentia in actionibus malorum, qua eventus actionis permixta, ambiguus incertusque relinquatur?* 317.

## Locus VII. De Peccato, in genere & specie. 320.

Præmissis Calumniis quatuor:

Prima, *Quod Deus sit causa lapsus, quia voluit, decrevit, ut fieret.* ibid.

Secunda, *Quod nostri negent peccatum originis.* 321.

Tertia, *Quod peccatum originis cum actuali passim confundant in ejus descriptione.* 322.

Quarta, *Quod peccata omnia aequalia faciant.* ibid.

Logomachiis totidem:

Prima, *Vtrum anima propagetur per traducem, an divinitus infundatur?* ibid.

Secunda, *An omnia parentum peccata transeant in liberos?* 323.

Tertia, *An corpus etiam sit subjectum peccati originalis.* ibid.

Quarta, *An in renatos cadat peccatum regnans.* ibid.

Habet Controversias variorum: 324.

I. Pontificiorum: *Vtrum primum peccatum fuerit infidelitas, an vero superbia?* 325.

II. Socinianorum: *An in uno Adamo totum genus humanum peccavit? & peccatum ipsius omnibus posteris imputetur?* 329.

III. Socinianorum: *Sitne per lapsum Adami amissa Dei imago?* 334.

IV. Novatorum: *Vtrum peccatum originis, sit vere, ac proprie peccatum; an vero tantum primi illius peccati effectum & pena.* 337.

V. Novatorum: *An voluntas humana in se sit vere corrupta & depravata.* 344.

VI. Pontificiorum: *An virgo Maria fuerit immunis à peccato originali, per sanctam & immaculatam conceptionem?* 348.

S f f f f

VII. So-

# I N D E X.

VII. Socinianorum : *An omnis actus contra Legem sit per se damnabilis.* 351.

Locus VIII. de Libero Arbitrio. 355.

Premiſſis Calumniis quinque :

Prima, *Quod nec nomen liberi arbitrii, nec rem ipſam ferre poſſimus ; citu-  
li ⁊ appellantes ſine re.* ibid.

Secunda, *Quod liberum arbitrium nobis ſit plane ſervum.* 356.

Tertia, *Quod liberum arbitrium Deo detrahamus , per abſolutam omnium  
rerum atque eventuum neceſſitatem.* ibid.

Quarta, *Quod hominem omni libertate ſpoliatum vertamus in truncum &  
ſtipitem.* 357.

Quinta, *Quod doctrina noſtra de Libero arbitrio ſit noxia & inimica pie-  
tati, quæ ne hoc quidem relinquat homini, ſcil. non renato , ut pius eſſe  
velit.*

Logomachiiſ totidem :

Prima, *An libertas à coactione ſufficiat ad libertatem arbitrii ?* 358.

Secunda, *An indifferentia judicii dici poſſit libertas arbitrii ?* ibid.

Tertia, *An in Ethnicis ſit vera ac naturalis Dei notiſſia ?* ibid.

Quarta, *An in actionibus naturalibus & civilibus, homines habeant libe-  
rum arbitrium.* ibid.

Quinta, *An potentia naturalis ad bonum morale & ſpirituale, ſive ad opera  
pietatis ſaltem remota, homini non renato conveniat & tribui poſſit.*

359.

Habet Controverſias varior. ibid.

I. Novatorum : *An arbitrium ſive voluntas hominis ſit li-  
bera ab omni omnino neceſſitate ?* 360.

II. Novatorum : *An ratio formalis liberi arbitrii in ſola in-  
differentia ſita ſit ?* 364.

III. Novatorum : *An voluntas in ſtatu peccati ſit ex ſe indif-  
ferens ad bonum & malum ?* 369.

IV. Pontificiorum : *An datum ſit homini liberum arbitrium,  
ut gloriam ſempiternam per propria merita, hoc eſt, modo  
nobiſſimo conſequatur ?* 380.

Locus

Locus IX. De Pœna Peccati.

384.

Præmissis Calumniis quatuor :

Prima, *Quod pœnas cum ipsis peccatis fere confundamus; afferentes, peccata esse, quæ pœnarum solum rationem habent.* ibid.

Secunda, *Quod omnes pœnas quorumcunque peccatorum faciamus aequales.*

385

Tertia, *Quod indifferenter omnes parvulos, sine Baptismo decedentes, à pœna peccati originalis eximamus, atque cum beatis in calo locemus :*

ibid.

Quarta, *Quod nulla peccata etiam in adultis damnable faciamus : modo credant ipsi se esse Electos ad vitam æternam.* ibid.

Logomachiis duabus :

Prima, *An miseria natura humana, ex peccato orta, dici possint languores, morbi & vulnera natura.* 386.

Secunda, *An calamitates fidelium sint pœna peccati.* 386.

Habet Controversias varias, ex quibus hic tractantur :

I. Pontificiorum : *An pœna damni & pœna sensus in morte æterna sint vere separabiles ?* 388.

II. Novatorum : *An pœna peccati originalis sit mors æterna ? sive, An infantes propter solum originale, adulti propter illud & actuale peccatum, mortis æternæ rei sint in iudicio divino ?* 392.

III. Pontificiorum : *An afflictiones fidelium in hac vita sint vera ac propriè sic dicta peccatorum pœna ?* 396.

IV. Socinianorum : *An dolores partus in mulieribus, aut spina ac tribuli terra dici possint aut debeant pœna peccati ?*

400.

Locus X. De Lege Dei.

402.

Præmissis Calumniis sex :

Prima, *Quod legem moralem tollamus è medio, negata & sublata necessitate bonorum operum.* ibid.

Secunda, *Quod legi tribuamus perfectionem Evangelii propriam.* 403.

SSSS 2

Tertia,

# I N D E X.

- Tertia, *Quod detineamus auditores nostros in preceptis communibus Decalogi; non urgentes observationem singularium, & in ea vita Christiana perfectionem: quam Christus in suis requirit.* ibid.
- Quarta, *Quod sacrilegii reos agamus, qui verba precepti secundi de imaginibus, in Catechismis suis, propter rudiores omitunt.* ibid.
- Quinta, *Quod Ecclesiam ad recitationem Decalogi Ex. 20. descriptam prae se alligemus; ut nefas sit ab ea quoquo modo discedere.* 404.
- Sexta, *Quod legem forensam Mosaicam, aequae ac moralem obligare Christianos, atque ab iis observari velimus.* ibid.

## Logomachiis tribus:

- Prima, *An Christus sit dicere possit Legislator?* ibid.
- Secunda, *Num factura imaginum licita sit Dei lege?* 405.
- Tertia, *An nulli dies festi Christianis in N.T. servandi sint?* ibid.

## Habet Controversias, cum variis agitas: 406.

- I. Communem: *An Christus singulis Decalogi preceptis adjecerit nonnulla, ad perfectiorem Dei cultum in N. Test. pertinentia?* 407.
- II. Socinianorum: *An Christus toti Decalogo adjecerit nova quadam precepta, sub eo minime comprehensa: quibus perfectio vitae Christianae peculiariter definitur & praescribitur?* 421.
- III. Pontificiorum: *An consilia Evangelica vere diversa sint à preceptis Christi, atque etiam iis multo excellentiora & efficaciora ad promerendum Deum, & pro aliis satisfaciendum?* 426.
- IV. Pontificiorum: *An Leges ac ordinationes Ecclesiasticae, de rebus adiaphoris, sint obligatoriae ac meritoriae?* 436.
- V. Pontificiorum: *An reliquiae sanctorum locis sacris asservanda, atque etiam circumgestanda sint religionis & cultus causa?* 441.
- VI. Pontificiorum: *An templorum distinctio, consecratio, atque usus, qualis in Papatu obtinet, necessarius sanctusq. sit?* 445.
- VII. Pontificiorum: *An dies festi per se aliis diebus sanctiores sint?*



# I N D E X.

*sint ? non minus precise nunc in N. quam olim in V. T. observandi, in Dei, Christi, & sanctorum honorem ?* 450.

## Locus XI. De Euangelio, sive Fœdere Gratiæ. 455.

Præmissis Calumniis duabus :

Una, *Quod Orthodoxi à doctrina Euangelii excludant bona opera.* ibid.

Altera, *Quod negent etiam promissiones Euangelii esse condicionales.* 456.

Logomachiis quatuor :

Prima, *An Euangelium etiam fuerit in V. T.* ibid.

Secunda, *An Euangelium ostendat, arguat, damnet peccatum.* ibid.

Tertia, *An promissiones Euangelii sint Vniuersales.* 457.

Quarta, *An Theologi Orthodoxi sibi non consentiant, dum alii duo fœdera re diuersa, alii unum duntaxat constituunt.* ibid.

Habet Controversias variorum, ibid.

quæ compendii causa in duas generales contrahuntur :

I. *An Euangelium sit doctrina operum, gradu perfectionis distincta à Lege.* 458.

II. *An fœdus gratiæ idem sit substantia in V. & N. T.* 465.

## Locus XII. De Persona & Officio Christi. 483.

Præmissis Calumniis quatuor :

Prima, *Quod negemus virginitatem Mariæ in partu : afferentes naturali modo, aperto utero peperisse.* 483.

Secunda, *Quod etiam negemus veram Christi humanitatem detrahendo ei personalitatem.* 484.

Tertia, *Quod in Christo aliquid peccati notemus & agnoscamus, e. g. perturbationes, immoderatos animi affectus, aliaque, ob quæ etiam peccator dici mereatur.* 485.

Quarta, *Quod aboleamus satisfactionem pro peccatis per doctrinam Prædestinationis sive Electionis ad vitam.* ibid.

Logomachiis totidem :

Prima, *An Christus duodecennis jam inierit munus Propheticum ?* ibid.

Secunda, *Utrum Christus statim in resurrectione, nactus sit corpus immor-*

# I N D E X.

*mortale ac gloriosum, an vero demum post adscensionem in cælum?*

486.

*Tertia, An Christus demum factus sit Rex in adscensione?*

ibid.

*Quarta, An Christus ut Rex abrogarit leges ceremoniales & forenses?*

487.

Habet Controversias, principales alibi tractantur; minus principales, quæ hic excutiuntur.

Socinianorum quatuor:

I. *An Christus raptus fuerit in cælum, ante inchoatum ministerium publicum ut ibi à Patre doceretur?*

488.

II. *An Christus propria virtute resurrexerit à mortuis?*

491.

III. *An Christus post sui glorificationem in cælis habeat & retineat carnem & sanguinem?*

493.

IV. *An Sacerdotium Christi sit mere figuratum, quod in cælo demum perficiatur?*

495.

V. Pontificiorum: *An Christus tantum passus sit, anima sensitiva non etiam rationali?*

502.

VI. Novatorum: *An Christus fidem ac regenerationem nobis meritus sit?*

506.

## Locus XIII. De Ecclesia. 508.

Præmissis Calumniis quatuor:

Prima, *Quod Ecclesia nobis sit colluvies quorumvis hominum sive seclorum: modo non sint Pontificii.*

ibid.

Secunda, *Quod soli perfecti sint in Ecclesiâ.*

509.

Tertia, *Quod Ecclesia nullum prorsus regimen agnoscat aut admittat, præter gubernationem ac disciplinam Ecclesiasticam.*

509.

Quarta, *Quod per syncretismum Ecclesias quocunque modo à se in vicem dissidentes conciliare studeamus.*

510.

Logomachiis totidem:

Prima, *An Ecclesia sit communio sanctorum etiam in bonis corporalibus?*

511.

Secunda, *An Ecclesia aliqua particularis sit aut dici possit Catholica?*

512.

Tertia, *An Ecclesia absque disciplina esse possit?*

ibid.

Quarta, *Utrum privata lectio verbi sit nota Ecclesiæ an publica ejus prædicatio?*

ibid.

Habet

# I N D E X.

Habet Controversias cum variis, quarum hic quædam, alibi prætermittæ, tractantur:

- I. Anabaptistarum: *An Ecclesia V. & N. Test. re ipsa, sive substantia sit eadem?* 514.
- II. Socinianorum: *An necessario semper detur aliqua Ecclesia militans in terrâ?* 517.
- III. Anabaptistarum: *An bona Christianorum debeant esse communia?* 522.
- IV. Pontificiorum: *An Ecclesia sit universitas obtemperantium Papa Romano?* 524.
- V. Pontificiorum: *An quævis Ecclesia particularis visibilis possit aliquando obscurari, atque etiam deficere?* 528.
- VI. Pontificiorum: *An quindecim Elogia, quæ Bellarminus recenset, sint genuina ac propria vera Ecclesia nota?* 535.

## Locus XIV. De Verbo & Sacramentis. 544.

Præmissis Calumniis sex:

Prima, *Quod non serio loquamur, dum Analogias sacramentales informamus.* ibid.

Secunda, *Quod fides nobis sit forma Sacramenti.* 545.

Tertia, *Quod asseramus in Baptismo pro aqua alium quemvis liquorem recte substitui.* ibid.

Quarta, *Quod verbis profiteamur, re negemus sanguinem Christi esse partem substantialem Baptismi.* 545.

Quinta, *Quod doceamus semel baptizatos non posse damnari, utpote quibus Baptismus sit perpetuæ adoptionis tessera.* 546.

Sexta, *Quod manducationem sacramentalem definiamus nuda externorum symbolorum perceptione.* ibid.

Logomachiis totidem:

Prima, *Fuerintne Sacramenta in statu integritatis?* 546.

Secunda, *An quodlibet Sacramentum habeat propriam suam formam.* ibid.

Tertia, *An verbum Sacramentorum sit concionale.* 547.

Quarta, *An res cælestis in Baptismo sit verbum, aut Spiritus S. aut sanguis Christi, aut tota SS. Trinitas?* ibid.

Quinta, *An per Baptismum efficiamur Christiani.* ibid.

Sexta, *An spiritualis manducatio sit eadem cum sacramentali.* 548.

Habet

# I N D E X.

## Habet Controversias Socinianorum:

- I. *Vtrum Sacramenta sint nota sive tessera Professionis, an vero testimonia ac sigilla gratiae Dei de remissione peccatorum ac regeneratione Spiritus?* 549.
- II. *An Baptismus sit ritus temporarius nullo praecepto Christi ab Apostolis usurpatus?* 551.
- III. *An soli infideles baptizati fuerint ab Apostolis?* 554.
- IV. *An detur spiritualis corporis Christi manducatio in sacra Cœnâ?* 559.
- V. *An verba institutionis sacrae Cœnæ de actione frangendi & manducandi panem, itemque fundendi ac bibendi vinum in Christi memoriam, recte accipiantur, Orthodoxæq. explicantur.* 563.

## Anabaptistarum,

- VI. *An Lotiopedum usurpata à Christo, sit sacramentum?* 566.
- VII. *An Anabaptismus, sive iteratio baptismi, licita sit?* 570.

## Novatorum,

- VIII. *Si sine Padobaptismus præcisè necessarius ut omitti non possit?* 573.

## Pontificiorum,

- IX. *Quenam sint requisita Sacramenti proprie dicti?* 579.
- X. *An N. T. Sacramenta proprie dicta sint septem: Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, Pœnitentia, Ordo, Matrimonium, & extrema Unctio:* 585.
- XI. *An tria Sacramenta N. Test. Baptismus, Confirmatio ac ordo, characterem animæ in deletibilem imprimant?* 594.
- XII. *An Baptismus Iohannis re sive essentia idem fuerit cum Christi Baptismo?* 598.
- XIII. *An Baptismus tollat peccata præsentia; futura Pœnitentia relinquat?* 602.
- XIV. *Vtrum verba Cœnæ propriè ac literaliter an vero tropice sive sacramentaliter intelligenda sint?* 607.

Locus

# I N D E X.

## Locus XV. De Gubernatione Ecclesiæ, tum Ecclesiastica, tum Civili. 641.

Premissis Calumniis sex :

Prima, *Quod abolito ordine Ecclesiastico, multiplicem à Θεῷ in vixerimus in Ecclesiam.* ibid.

Secunda, *Quod Pastores Ecclesiæ Reformatæ non habeant legitimam vocationem.* 642.

Tertia, *Quod instinctus sive interior animi motus atque impulsus, nobis pro vocatione sit.* ibid.

Quarta, *Quod Χεῖροτονία ab ipsis Apostolis & Primitivæ Ecclesiæ usurpatam contemnamus; multique Ecclesiæ invita Cathedram occupent.* 642.

Quinta, *Quod ministerium Ecclesiæ æquemus Magistratui Politico; stantes collateralem utriusque potestatem in eadem Republica.* 643.

Sexta, *Quod Magistratus in Iure dicendo, legibus forensibus Mosaicis obligemus.* ibid.

Logomachiis totidem :

Prima, *An eadem forma gubernationis Ecclesiastica ubique obtinere debeat?* 643.

Secunda, *An Ecclesiæ vis aliqua coactiva, interna, conveniat aut tribui possit?* 644.

Tertia, *An communicatio cum excommunicatis sit simpliciter vitanda?* ibid.

Quarta, *An leges positivæ Magistratus obligent conscientias fidelium?* ib.

Quinta, *An liceat vindictam petere à Magistratu?* ibid.

Sexta, *An Magistratus Christianus vere dicatur custos utriusq; tabulæ?* 645.

Habet Controversias

Pontificiorum quatuordecim :

I. *An regimen Ecclesiæ externum ac ministeriale sit Monarchicum?* 646.

II. *An Pontifex Romanus sit Antichristus?* 651.

III. *An Pontifex Romanus habeat absolutam potestatem in spiritualibus?* 660.

IV. *An Pontifex Romanus supremam in temporalibus quoque potestatem habeat, si minus directe saltem indirecte?* 664.

V. *An omnes Episcopi potestatem suam à solo Pontifice immediate obtineant?* 666.

VI. *An non modo utile sed etiam necessarium sit, ut iidem sint*

T t t t t

Episcopi

- Episcopi & Principes saculares?* 670.
- VII. *An Episcopi jure divino sint superiores Presbyteris sive Pastoribus; quoad potestatem ordinis & jurisdictionis?* 673.
- VIII. *An jus eligendi ac vocandi Pastores, non ad Ecclesiam aut Magistratum fidelem, sed ad solos Episcopos potissimum tum ad Pontificem Romanum pertineat?* 676.
- IX. *An proprium sit Pontificis Romani indicare ac cogere Concilia, iis praeesse, atque adeo auctoritatem conferre infallibilem in dogmatis fidei ac religionis?* 680.
- X. *An Caelibatus perpetuus ex instituto Apostolorum, Ordini sacro necessario servandus sit? seu brevius; An clerici debeant esse perpetuo caelibes?* 686.
- XI. *An Clerici omnes exempti sint à jurisdictione & subjectione Magistratus Civilis cujuscunque?* 690.
- XII. *An cura & cognitio de Religione ad Magistratum fidelem ullatenus pertineat?* 693.
- XIII. *An liceat Magistratui pacem religionis indulgere subditis? An vero unam, Religionem Pontificiam summa vi defendere teneatur?* 696.
- XIV. *An Haeretici ab Ecclesia Romana damnati etiam suppliciis capitalibus per Magistratum afficiendi sunt ac tollendi?* 698.

Socinianorum, Anabaptistarum, ac Novatorum:

- I. *An ad officium Ecclesiasticum requiratur divina vocatio?* 700.
- II. *An supplicia capitalia in fontes, atque etiam haereticos statuere, exequi; bella item in hostes gerere jus fasque sit Magistratui Christiano?* 703.
- III. *An Episcopi sint alligati certa Ecclesiae; soli quoque Sacramentorum tribuendorum jus habeant?* 705.
- IV. *An efficacia Ministerii pendeat à pietate sive dignitate Ministri ipsius?* 706.
- V. *An potestas excommunicationis sit penes solos Episcopos; quam nullâ pravia admonitione etiam propter causas civiles*



# I N D E X.

*les exercere possint ?*

708.

VI. *An quis possit simul esse Christianus & Magistratus ?* 709.

## Locus XVI. De Vocatione & Fide.

712.

Præmissis Calumniis quatuor :

Prima, *Quod in vocatione faciamus hominem truncum aut stipitem, ut qui secundum Nostros, habeat se pure passive,* ibid.

Secunda, *Quod ipsum fidei fundamentum, nempe gratiam universalem labefacemus.* 703.

Tertia, *Quod fides specialis misericordia pugnet cum speciali Electione, eamque destruat ?* ibid.

Quarta, *Quod fides specialis misericordia, nihil sit quam fallax opinio ac solida præsumptio, homines carnaliter securos reddens.* ibid.

Logomachiis totidem :

Prima, *Utrum verbum vocationis ad fidem se habeat objective, an effective ?* 714.

Secunda, *An ad fidem requiratur usus rationis ?* ibid.

Tertia, *An apprehensio fidei vere apte tribuatur ?* ibid.

Quarta, *An fides etiam implicita dici possit ?* 715.

Habet Controversias,

Socinianorum :

I. *An fidei objectum secundarium tantum sit Christus, primum solus Pater ? sive: An Fides primario feratur in solum Patrem ; secundario tantum in Christum Mediatorem ?* 715.

II. *An credere, per ea quæ passus est Christus, peccata nostra deleta fuisse, sit fides justificans ?* 720

Pontificiorum :

III. *An vera fides à dilectione prorsus separari possit ?* 724.

IV. *An ullus fidelium, fidei suæ, sive quod vere credat in Christum, certus esse possit ?* 729.

## Locus XVII. De Justificatione.

734.

Præmissis Calumniis sex :

Prima, *Peccata non tolli in justificatione; sed tantum tegi, ne appareant.* ibid.

Secunda, *Imputari externam aliquam justitiam, quæ homo extra se sit & conseatur justus.* 735.

Tertia,

# I N D E X.

Tertia, *In Iustificacione hominem non fieri iustum in seipso; sed manere peccatorem, iniustum, immundum & solum censi iustum in Christo.* ibid.

Quarta, *Fidem iustificare ut ollam, ut scabiosam manum; juxta Calvinum lib. 3. Instit. cap. 11. §. 7. & Melancthonem in Loc. Com. titul. de Bonis Operibus.* ibid.

Quinta, *Solius fidei iustificacionem nobis esse communem cum priscis hereticis, Simonianis, Valentiniis, & pluribus aliis.* 736.

Sexta, *Articulum de gratuita Iustificacione per solam fidem, tollere studium omne pietatis, tum quia gratia non consistit cum operibus, tum quia sola fides opera pietatis excludat.* ibid.

Logomachiis quatuor:

Prima, *Utrum Christus sit causa principalis an instrumentalis Iustificacionis?* 736.

Secunda, *An Iustitia aequalis omnibus iustificandis conferatur & obtineat?* 737.

Tertia, *Sine axioma Catholicum, iustum sua fide vivere?* ibid.

Quarta, *An iustificatio sit actus simpliciter indivisus?* ibid.

Habet Controversias paralipomenas

Socinianorum:

I. *An Deus ex absoluta gratia nobis remittat peccata citra satisfactionem?* 738.

II. *An fides iustificat proprie & per se.* 740.

III. *An homo non prius iustificetur, quam se praeceptis obedientem praestiterit?* 749.

IV. *An obedientia, iustitia, & satisfactio Christi nobis imputetur ad iustitiam.* 754.

Pontificiorum:

V. *An remissa culpa etiam remittantur poenae.* 761.

VI. *An dentur satisfactiones pro peccatis, tum propria, tum alienae, sed mere humanae.* 765.

VII. *An quis certus esse possit, certitudine fidei, de sui iustificacione? sive, An fideles certi esse possint de gratia Dei & remissione peccatorum?* 773.

Locus XVIII. de Sanctificatione. 778.

Præmissis Calumniis tribus:

Prima, *Quod negemus omnem iustitiam inhaerentem.* ibid.

Secunda,

# I N D E X.

Secunda, *Quod non agnoscamus ullam necessitatem bonorum operum.* ibid.

Tertia, *Quod libertas Christiana nobis sit immunitas ab observatione Legis.*

779.

Logomachiis sex :

Prima, *Rectene dicantur Bona opera esse necessaria ad salutem ?* ibid.

Secunda, *An ad nostri sanctificationem pertineat Christi imitatio ?* 780.

Tertia, *Utrum sint sex an septem petitiones orationis Dominica ?* ibid.

Quarta, *Num preces tacitis suspiriis eru'tari an clara voce pronunciari debeant ?* 781.

Quinta, *An certas precandi horas observare liceat ?* ibid.

Sexta, *An usus Organorum in templis retineri possit ?* ibid.

Habet Controversias variorum :

I. Communem : *Sitne Regeneratio solius Dei, an vero etiam voluntatis humanae opus ?* 782.

II. Socinianorum : *An regeneratio nihil sit, quam vitæ morumque mutatio ?* 786.

III. Novarorum : *An petitione quinta Orationis Dominica, petatur remissio peccati originalis ?* 790.

IV. Communem : *An bona opera sanctorum sint perfecte & absolute bona ?* 793.

V. Pontificiorum : *An bona opera alia sint meritoria ex congruo, alia etiam ex condigno ?* 798.

VI. Pontificiorum : *An Oratio, Ieiunium, ac Eleemosyna sint bona opera in specie satisfactoria ac meritoria.* 801.

VII. Pontificiorum : *An Ieiunia certorum temporum & ciborum sint divinitus mandata, eoque necessario servanda ?* 808.

Locus XIX. de Perseverantia. 811.

Præmissis Calumniis duabus :

Prima, *Sanctos perseverantes nunquam posse labi, nec lapsuros esse.* ibid.

Secunda, *Eosdem, quicquid peccent, de Perseverantia persuasos esse posse ac debere.* ibid.

Logomachiis totidem :

Prima, *Utrum promissio perseverantia sit absoluta an condicionalis ?* ibid.

Secunda, *An Apostasia sanctorum sit simpliciter impossibilis ?* 812.

Habet Controversiam unicam,

*An possint Sancti totaliter ac finaliter deficere à fide & salute?* ibid.

# I N D E X.

## Locus XX. de Glorificatione.

825.

Præmissis Calumniis duabus:

Prima, *Quod negemus immortalitatem animarum, docentes intercidere eas cum ipsis corporibus.* ibid.

Secunda, *Quod credamus Socratem, Aristidem, Numam, Camillum, Scipiones, Catones, aliosque gentiles participes fore vitæ æternæ.* ibid.

Logomachiis tribus:

Prima, *Perficiaturne sanctificatio animarum, ut nimirum sint absque peccato in corpore, an extra illud.* 826.

Secunda, *An transformatio vivorum, ultimo illo die, dici possit mors?* ibid.

Tertia, *An futuri sint gradus præmiorum & gloria in vitæ æternæ?* ibid.

Habet Controversias reliquas duas:

I. Pontificiorum: *An sit Purgatorium, in quo animæ fidelium purgantur à culpis venialibus?* 827.

II. Socinianorum: *An animæ post mortem superstites aliquid agant?* 833

# A P P E N D I X.

De Syncretismo Religionis.

*Num Christiani de Religione invicem dissidentes Syncretismo Ecclesiastico conciliari possint ac debeant?* 838.

# INDEX ALTER

## Dictorum Scripturæ,

Quæ vel explicantur, vel ab Adversariis  
vindican- tur.

<i>Genesis.</i>					
Cap.	vers.	pag.			
I.	26.	106.	XX.	7.	417.
	31.	270.	XXIV.	8.	622.
II.	7.	278.	XXXII.	5.	100.
III.	3, 4, 5, 6.	326.	<i>Numeri.</i>		
	19.	278.	XI.	16, 17.	669.
	22.	106.	XIV.	12, 22, seq.	211.
IV.	7.	372, 373.	<i>Deuteronomium.</i>		
VI.	5.	346.	IV.	33.	261.
	6, 7.	211.	VII.	6, 7.	261.
VIII.	21.	346.	X.	16.	785.
XV.	6.	748.	XVII.	9, 10.	439, 662, 684.
	14, 15.	208.	XXX.	15, 29.	372, 373, 374.
XVI.	13.	99.	XXXII.	7.	84.
XVII.	10, 11.	616.	XXXIV.	6.	442, 443, 444.
XVIII.	13.	99.	<i>Iosua.</i>		
XIX.	24.	99.	XXIV.	15.	372.
XXII.	12.	211.	<i>Iudicum.</i>		
XLIX.	17.	658.	XIII.	13, seq.	99.
<i>Exodus.</i>			XVII.	3.	100.
II.	22.	59.	<i>I. Samuelis.</i>		
III.	2, 4, 7.	99.	XII.	18.	148.
	14, 15.	95, 133.	<i>II. Samuelis.</i>		
VI.	2, 3.	96.	XII.	13, 14.	399, 764.
XII.	11.	566, 617.	<i>II. Regum.</i>		
XIII.	19.	443, 444.	XIII.	21.	443, 444.
XIV.	31.	148.	XIX.	15.	108.
XVII.	15.	100.	<i>II. Chro-</i>		

# INDEX ALTER

II. <i>Chronicorum.</i>			<i>Canticum.</i>		
XX.	20.	149.	IV.	7.	772.
	<i>Iob.</i>			<i>Esaías.</i>	
IX.	12, 15.	776.	V.	4, 7.	211.
	<i>Psalmi.</i>		VII.	14.	484.
II.	7.	159.	IX.	6.	58.
XIV.	1, <i>seqq.</i>	59.	XI.	9.	705.
XIX.	1, <i>seq.</i>	9, 10, 11.		10.	443, 444.
	5.	58.	XLI.	23.	207.
	11.	776.	LIII.	2, <i>seqq.</i>	757.
XXII.	17.	58.	LVI.	3, 4, 5.	431.
XXIV.	7.	100.		7.	449, 450.
XXXIII.	15.	209.	LXI.	9.	534.
XLV.	8.	107.	LXIII.	7, <i>seq.</i>	105.
XLVII.	6.	100.	LXV.	25.	705.
XLVIII.	7.	533.	LXVI.	19.	596.
L.	1.	104.		<i>Ieremias.</i>	
LI.	8.	320.	IV.	3, 4.	785.
LXXXVI.	11.	108.	VI.	16.	84.
XC.	2, 4.	133.	XVII.	5.	718.
CII.	13, 26, <i>seq.</i>	133.	XXIII.	6.	58.
	28.	135.	XXXIII.	16.	100.
CXVI.	15.	444.	XXXV.		810.
CXXXIX.	1, <i>seqq.</i>	201.		<i>Ezechiel.</i>	
	13, 14.	209.	IX.	4.	597.
	<i>Proverbia.</i>		XVIII.	21.	752.
I.	8.	84.		24, <i>seq.</i>	816.
VI.	20.	84.		31.	785.
VIII.	22, 23.	89.	XLIV.	2.	484.
	24, 25.	159, 160.	XLVIII.	45.	100.
XVI.	4.	243.		<i>Daniel.</i>	
	6.	808.	IV.	27.	771.
XX.	9.	776.	VII.	33.	135.
XXII.	8.	84.	XL.	30.	658.
XXVIII.	14.	777.		<i>Ioel.</i>	
	<i>Ecclesiastes.</i>		II.	13.	807.
VII.	29.	270, 271.		<i>Michas.</i>	
IX.	1.	776.	V.	2.	161.
				<i>Za-</i>	



# DICTORUM SCRIPTURÆ.

<i>Zacharias.</i>			XIX.	6.	591.
I.	3.	99.		12.	432, 435.
III.	1, 2.	99.		21.	432, 433, 435,
<i>Tobias.</i>					523, 524.
IV.	14.	327.	XX.	27.	687.
<i>Syracides.</i>				8, <i>seq.</i>	802.
X.	13, 14.	327.	XXII.	29, 42.	67.
XV.	14, 364, 372, 373, 374		XXIII.	9.	74.
II. <i>Maccabaorum.</i>			XXIV.	14.	675.
XII.	40, <i>seq.</i>	832.		24, <i>seq.</i>	208.
<i>Matthæus.</i>			XXV.	14, 15.	22, 263.
I.	21.	484.		34.	263, 804.
III.	8.	771.	XXVI.	41.	258.
	17.	155.	XXVIII.	35.	732.
IV.	17.	590.		19.	576, 578.
V.	12.	802.		20.	519, 520.
	17.	411.	<i>Marcus.</i>		
	17, <i>seqq.</i>	412.	I.	1.	474, 475.
	25, 26.	831.		15.	590.
	33, <i>seq.</i>	418.	X.	19.	411.
	43, 44.	420, 705.	<i>Lucas.</i>		
VI.	12.	791, 793.	I.	35.	178, 179.
	13.	60.	II.	38.	482.
	22.	797.	III.	6.	60.
X.	9.	523.	VI.	32, <i>seq.</i> 372, 373, 374.	
XI.	13.	474.	XI.	13.	478.
	25, 26.	239, 240.		14.	797.
	27.	48.	XIV.	14.	808.
XII.	32.	830.		26.	523, 524.
XIII.	11.	239, 240.	XVIII.	34.	481, 482.
	11, 12.	22.	XX.	36.	180, 181.
	12.	804.	XXII.	20.	629, 630.
	20, 21.	817.		67, <i>seq.</i>	177.
XVI.	16.	152.	<i>Iohannes.</i>		
	18.	79, 519, 532, 650.	I.	14.	505.
	19.	439.		14, 18.	155.
XVIII.	7.	362.		17, 18.	47.
	18.	439.		18.	477.
			II.	23, 24.	731.
				Vuuuu	III.

## INDEX ALTER

[illegible]

# DICTORUM SCRIPTURÆ.

IV.	4.	776.	IV	11.	83.
V.	5.	770.		32.	74 <sup>1</sup> .
	7.	453.	V.	32.	590.
VI.	1, seq.	709.		<i>Ad Philippenses.</i>	
	9.	353.	II.	6.	156, 158.
	19.	449, 450.		9.	148.
VII.	1, seqq.	690.		9, 10, 11.	719.
	25, seq.	432.		12.	777.
	33, 34.	59.		<i>Ad Colossenses.</i>	
IX.	5.	687.	I.	15.	162, 163.
	15.	435.		24.	772.
	16.	362.	II.	9.	13, 490.
X.	4.	617.		17.	635.
	16.	612, 637.		21.	79.
XI.	19.	362.		<i>II. ad Thessalonicenses.</i>	
	31.	771.	I.	5.	804.
XII.	13.	613.	II.	1, seqq.	208.
XIII.	2.	727.		3, seq.	652, 656.
	3.	732.		4.	659.
XV.	29.	831.		7.	657.
	45.	278, 279.		13.	234, 255.
	47.	59, 495.		<i>I. ad Timotheum.</i>	
	50.	495.		I.	702.
<i>II. ad Corinthios.</i>			III.	2, 4.	687.
II.	6, 7.	770.		15.	82, 532.
V.	19.	756.	IV.	1, seqq.	208, 653.
	21.	756, 759.		1, 3.	688.
VII.	11.	399, 771.		14.	680.
	<i>Ad Galatas.</i>		V.	1, 19.	675.
II.	9, 10.	672.		<i>II. ad Timotheum.</i>	
III.	15.	622.	I.	10.	48, 477.
	23, 25.	482.	II.	4.	689.
	24.	248.		20.	263.
V.	21.	353.	III.	16.	54.
VI.	7.	804.	IV.	7.	804, 805.
	<i>Ad Ephesios.</i>			<i>Ad Titum.</i>	
I.	4, 5.	233, 254.	I.	1.	235.
II.	8.	236.		5.	680.
				Vuuuu 2	6.

## INDEX ALTER.

	6.	687.	V.	15.	727.
	8.	689.		21, seq.	712, 753.
				12.	418.
				14, 15.	591.
I.	Ad Hebraeos.			I. Petri.	
	1.	III.			
	3.	163, 164.			
	4, 5.	181.	I.	21.	718.
	6.	60.	II.	8.	246, 247.
II.	1, 2, 3.	425.			
	3.	46, 47.		II. Petri.	
	17.	501.			
IV.	13.	205.	I.	10.	263.
V.	4.	701.	II.	18, seq.	818.
	5.	181, 501.			
	7.	495.		I. Iohannis.	
VI.	4, 5, 6.	606, 817, 818			
VII.	9, 10.	332.	I.	2.	478.
	19.	476, 478.	II.	22.	656.
	26.	501.		25.	478.
VIII.	4.	500.	IV.	3.	59, 653, 656.
	6.	476, 478.	V.	7.	60.
IX.	7.	480.		20.	153.
	15.	500.			
X.	1.	629, 635.		Apocalypsis.	
	26, seq.	817, 818.			
XI.	1, seqq.	481.	I.	4.	96, 135.
	6.	5, 6, 21, 256, 747.	III.	4.	804.
XIII.	2.	99.		15, 16.	865.
	4.	688.	VII	3.	597.
	10.	449, 450.	XI.	3.	657.
	17.	84.		8.	659.
					658.
	Jacobi.		XII.	6.	658.
			XIII.	11, seq.	654.
II,	5.	255.		12, 13, 15.	652.
	14, seq.	725.	XVII.	5, 9, 18.	654, 655.

IN-

# INDEX TERTIUS

## Rerum & Verborum.

A.

**A** negatio sui in V. T. mandata  
& praestita. 424.  
Adami lapsus quatenus decretus à Deo.  
303. 306. 321. est delictum ejus  
particulare, & culpa universalis to-  
tius generis humani. 329.  
Adoptivus filius Dei an Christus dici  
possit secundum humanam natu-  
ram. 186.  
Adoratio religiosa qua. 145. debetur  
etiam Spiritui S. 187. cur rariora  
hujus exempla. 187. in Lege etiam  
mandata. 415. Christo eadem de-  
betur cum Patre. 416.  
Adoraturi cur in cælum suspiciant.  
128.  
Aequalitati Personarum divinarum  
nihil decedit per ὕπεροχὴν Patris  
vel subjectionem Filii. 86.  
Aetas Patrum quousque se extendat.  
74.  
Aeternitas Dei qualis. 132.  
Amor inimici etiam in V. Test. praece-  
ptus. 419. 420.  
Anabaptismus duplex. 570.  
Anabaptista & Carabaptista quid  
differant. 57. Anabaptistarum con-  
sensus cum Socinianis. 44. 93. 94.  
95. 101. 113. 324. 359. 406.  
408. 422. 458. 459. 466. 514.  
598. 703. 813. 833. quid sen-  
tiant de Prædestinatione. 197. de  
Creatione non ubique aperiunt  
suam mentem. 268. de Providen-

tiâ quid statuunt. 290. omne  
juramentum dicunt prohibitum.  
413.  
Analogia Sacramentorum duplex sensu  
Lutherano. 633. distinctio ejus  
vera. 634.  
Angelorum imitatio etiam fuit in V. T.  
415.  
Anima an per traducem propagen-  
tur, vel divinitus infundantur in  
Theologiâ decidere non est neces-  
sarium. 322. anima sedes principa-  
lis peccati originalis. 323.  
Antichristus generaliter vel speciali-  
ter dicitur. 651.  
Apocryphi male dicuntur Canonici. 34.  
non pari religione cum Canonicis  
suscipiendi. 35.  
Apostasia Sanctorum impossibilis &  
possibilis diverso respectu. 812.  
Apprehensio convenit fidei non Phi-  
losophica, sed Theologica. 714.  
Ἀρχαὶ qui dicantur Christo apud  
Matthæum. 412.  
Aristoteles mundum statuit æternum  
esse. 17.  
Articuli fundamentales multi vel  
pauci. 26.  
Avaritia in V. T. fuit vetita. 421.  
Augustino imputatum à Pelagianis,  
quod Deum faceret autorem pec-  
cati. 294. observatum ab ipso Re-  
gnum cælorum nusquam expresse  
nominari in Lege. 477.  
Ἀὐτὸς est Pater absolute, Filius &  
Spiritus S. secundum quid. 89.  
Baptismi

# INDEX TERTIUS

## B.

- Baptismi res signata qua. 547. est testis Christianismi. 547. ejus necessitas. 573. ejus memoria prodest, qua penitentia & fidei. 606.  
 Baptizati credentes non possunt damnari. 546.  
 Bibliorum versiones Lutheri & aliorum quo loco habenda. 32. editiones Hebraeae V. & Graecae N.T. cujus auctoritatis apud Pontificios. 53. 56.

## C.

- Calamitates piorum sunt poena non stricta, sed late dicta. 386. 764.  
 Calvinus non avertatur nomina Trinitatis, Personarum, 85. non statuit Deum autorem peccati. 288. vindicatur à Becani calumniis. 304. 307. & seqq. qualem concursum Dei statuat in quibusvis peccatis. 309. non negat peccatum originale. 321. non adstruit legem Evangelicam. 422. vindicatur. 732. 735.  
 Causarum bonarum à malis discrimen quoad efficientem & finem. 301.  
 Ceremonias Legis quo ordine abrogavit Christus. 487. de Ceremoniis Syncretismus facilis. 854.  
 Certitudo fidei qua. 729. gratia, iustitia & Salus. 773. perseverantia quando adfit. 811.  
 Character Sacramentalis Pontificiorum qualis. 594.  
 Christus & Filius Dei quatenus idem. 176. non dicitur Filius Dei pro-

- pter conceptionem ex Spiritu S. 179. an secundum humanam naturam dici queat Filius Dei adoptivus. 186. an sit fundamentum Electionis 195. 252. est fundamentum salutis. 253. quomodo mortem & peccatum aboleverit. 280. an & quatenus sit legislator. 404. 425. cultus ejus etiam in V. T. usitatus fuit. 416. adoratio ei debetur eadem cum Patre. 416. 417. ejus imitatio in V. T. viguit. 424. ejus sermones non tantum Evangelici, sed etiam legales fuerunt. 463. veritas humana ipsius naturae consistit absque personalitate. 484. affectus in ipso peccati expertes. 485. Satisfactio ejus subordinatur electioni. ibid. quando inierit munus propheticum. ibid. quando regium. 486. corpus immortale & gloriosum quando, & quibus gradibus obtinuerit. ibid. Sacerdotum ipsius quale & quando peregerit. 496. quomodo in eum feratur fides. 716. est justificationis causa principalis & instrumentalis. 736.  
 Circulus in probationibus quid & quomodo duplex. 70. Iesuitarum. 71. 72. Calvinisticus nullus. 73.  
 Clerici qui Pontificis. 686.  
 Calibatus quis dicatur Pontificis. 686. est à 2<sup>g</sup> Popov quid, uti & Conjugium. ibid.  
 Calum quomodo habitet, in eo sit Deus. 128.  
 Cena Dominica verba sunt mandati vel promissionis. 607. verba promissionis sensum tropicum requirunt.



runt. 608. Significatio vocum singularum. ibid. & conjunctarum. 609. 610. convenientia & discrepantia concionis Christi. Joh. 6. cap. cum promissione S. Cæna. 614. 615. analogia cum agno paschali. 616. To in dē Lutheranorum 626. confutatum. 627. & seqq. To in dē Pontificiorum. 627. confutatum. 632. Communio Sanctorum quatenus etiam sit in bonis corporalibus. 511. 522. cum excommunicatis quatenus vitanda. 644. Concilia convocare, inque præsidere quorum sit. 681. Concupiscentia uxoris aliena X. præcepto interdicta. 420. motus ejus omnes illiciti. 421. Confirmatio non est Sacramentum. 587. Conjugium & cælibatus inter adia-phora numerantur. 686. Consequentia & demonstratio ex iis. 65. Consilia Evangelica & perfectionis quæ dicantur. 426. eorum distinctio à præceptis. 427. numerus. ibid. dantur aliqua de rebus adia-phoris. ibid. Contingentia cadunt sub Dei scientiam. 203. Controversias Religionis quomodo dispescant Sociniani. 24. autoritas Patrum in illis. 76. 77. de doctrinā sunt in fundamento, circa, vel præter illud. 838. de non fundamentalibus per Syncretismū transigere licet. 853. Corpus immortale in resurrectione glo-

riosum in & post eam certo ordine Christus obtinuit. 486. Creatio mundi secunda Socinianorum evertitur. 12. prima & secunda qua. 196.

D.

David non defecit totaliter. 820. Decalogus non mutilandus. 403. integre in Ecclesiā recitandus. 404. Decalogus ejusque perfectio quomodo accipitur. 407. ejus præceptum IV. morale & constans est, quod ceremoniale habuit sublatum. 419. Decretorum Divinorum ordo syntheticus & analyticus. 213. subordinatio quatuor decretorum. Arminiana 214. horum distinctio, nexus, & sensus. 214. 215. 216. Deo an, & quomodo genus tribui possit. 87. quomodo de Personis prædicari queat ut genus. 88. quid significet. 101. quomodo dicatur omnia operari in omnibus. 127. in cælo esse. 128. quomodo sit in Diabolis, antris, 130. 131. non est in spatiis imaginariis. 131. ejus voluntas. 136. justitia. 139. misericordia. ibid. non est autor peccati ex Prædestinatione. 192. quomodo dicatur quosdam creasse ad exitum. 196. quomodo sciat. 203. præsentia, præterita & futura eodem modo intelligit. ibid. infidelitas sive naturalis, sive acquisita non facit ipsum peccati autorem. 245. ejus dilectio erga homines duplex. 254. quomodo volens peccata

# INDEX TERTIUS

cata permittat. 306. opera impiorum quatenus ipsius opus dicantur. 309. *est αὐτῆς πᾶσι & παντὶ ἑστί.* 356.  
*Dilectio Dei duplex.* 254.  
*Disciplina quatenus ad esse vel bene esse Ecclesia pertineat.* 512. quatenus de eâ per Syncretismum transigat. 854.  
*Dissidii circa sensum Scripturae juxta Socinianos causæ.* 48. dissidia de religione triplicia. 838.  
*Divortium conniventia quadam olim permixtum.* 420.  
*Doctorum privata scripta quo loco habeantur, & quatenus defendantur.* 298. Doctores Ecclesie quales esse debeant conciliaturi Syncretismum. 856.  
*Dogmatum distinctio in fundamentalia & non fundamentalia.* 25.  
*Dominium in creaturas inferiores pars minima imaginis Dei.* 272.

## E.

*Ecclesia est sancta congregatio credentium.* 508. cur Pontificis opponatur. ibid. particularis etiam est Catholica doctrina respectu. 512. eadem V. & N.T. 514. militans semper datur in terrâ. 517. particularis quævis quatenus deficere possit. 529. ejus gubernatio interna & externa. 641. coactio ei competit ea, quæ est convictionis conscientia. 644. jus ejus in vocatione Pastorum. 677.  
*Electio quomodo facta intuitu meriti Christi.* 195. ejus fundamentum

an Christus. ibid. quomodo facta secundum præscientiam ibid. quatenus fidei respectus decretum ejus ingrediatur. 196. quomodo eam considerent Novatores. 230. ejus dependentia ex fide prævisâ juxta eosdem. 231.  
*Elohim an Trinitatem notet vi pluralis.* 105.  
*Essentia relatè est Persona, & sic gignit, non vero absolute.* 89.  
*Evangelicum pactum quid & quomodo exigit.* 255.  
*Evangelium & Lex quomodo distinguantur.* 403. confusio utriusque unde orta. 455. latè & stricte sumitur ibid. 458. quatenus conditionale vel non. 456. quatenus in V. T. fuit vel non fuit ibid. stricte sumtum diversimode accipitur. 474.

## F.

*Factum qualem necessitatem inducat.* 293.  
*Festa quæ servanda.* 405. quæ dicantur Pontificiis. 450.  
*Fidem prævisam quomodo considerent Novatores.* 230. & ex eâ dependentiam Electionis. 231. Apostolorum ante mortem Christi qualis. 482. specialis misericordia quæ. 713. non est opinio, nec præsumptio. 714. quatenus maneat implicita. 715. quomodo feratur in Christum. 716. certitudo ejus. 729. justificat correlativè & instrumentaliter. 735. 743. quatenus excludat bona opera. 736. fidei causalitas in justificatione. 743.  
*Filii*

# RERUM ET VERBORUM.

*Filiationis Christi modus juxta Soci-  
manos & Novatores.* 150. juxta  
*Orthodoxos.* 151.

*Filii Subjectio non tollit aequalitatem  
cum Patre.* 86. *quatenus* ad p. 96.  
89. *Filius Dei & Christus quate-  
nus idem.* 176. *per nomen ejus  
juratum etiam in V. Test.* 417.

*Fines & usus praeceptorum, promissio-  
num, hortationum divinarum quoad  
pios & impios.* 377.

*Fœdus Vetus habet promissiones spiri-  
tuales.* 476.

*Fundamentales articuli multi vel pau-  
ci.* 26.

*Futura contingentia cadunt sub Dei  
scientiam.* 203.

## G.

*Generatio Dei & physica quid diffe-  
rant.* 170.

*Gratia Universalis qua sit secundum  
vel contra Euangelium.* 713. *gra-  
tia & fides quatenus excludant bo-  
na opera.* 736.

*Gubernatio peccati secundum ejus ma-  
teriale, formale, & accidentale.* 295.  
*Ecclesia interna vel externa.* 641.  
*Ecclesiastica forma quatenus ea-  
dem.* 643.

## H.

*Hodie quid significet.* 160.

*Homo ante lapsum quomodo impecca-  
bilis.* 272. *non renato quatenus ad-  
sit vel desit potentia remota ad bo-  
num morale & spirituale.* 359. *in  
vocatione non habet se ut truncus.*

712. *quatenus se habeat pure pas-  
sive.* 713. *in justificatione fit &  
non fit justus.* 735.

*Hyperbola conveniunt Scriptura &  
quales.* 34.

## I.

*Idololatria pluribus in V. quam in N.  
T. interdicta.* 417.

*Iehova nomen quomodo nunnulli Or-  
thodoxi aliis etiam prater Deum  
tribuant.* 95. *Etymologia & signi-  
ficatio.* 96.

*Iejunia Pontificiorum qualia.* 808.

*Iesuitarum ἀπαρδεωσία.* 69. *circulus  
Sophisticus.* 71. 72. *indices ex-  
purgatorii.* 76.

*Imago & Similitudo distinguuntur  
Grammaticæ & Logicæ, non Theo-  
logicæ.* 267. *Imago Dei post la-  
psum quatenus reliqua.* 272. 334.  
*quotupliciter sumatur.* 334.

*Imagines facere num licitum.* 405.  
*Incredulitas non facit Deum peccati  
autorem.* 192.

*Indices expurgatorii Iesuitarum.* 76.  
*Indifferentia Lib. arbitrii qua.* 358.  
365. *ad bonum & malum non da-  
tur in statu creationis vel regenera-  
tionis.* 367.

*Infantes fidelium morientes beatis ac-  
censendi, non infidelium.* 385. 392.  
*quomodo justificentur.* 737.

*Infidelitatem quomodo Novatores con-  
siderent.* 232. *naturalis est vel ac-  
quisita.* 245. *neutra Deum facit au-  
torem peccati.* ibid.

*Infinium bisariam dicitur.* 129.

*Influxus generalis & indifferens quid.*  
311.

Xxxxx In-

# INDEX TERTIUS

Inimici amor etiam in V.T. praeceptus.

419.

Ira & odium in V.T. prohibitum. 420.

Iuramentum leve etiam in V.T. veti-

tum. 417. non simpliciter prohibi-

tum à Christo & Iacobo. 418. licu-

rum probatur mandatis, exemplis,

& rationibus. ibid.

Iustificatio est actus indivisus & divi-

sus diversimodè. 737. Fidei in eà

causalitas. 743.

Iustitia Dei quæ. 139. Originalis quæ

dicatur. 269. quatenus iustifican-

dis omnibus aequalis vel inæqualis

iustitia obtingat. 737. in sanctifi-

catione gemina. 778.

## K.

Keckermannus quomodo intelligat

Personas divinas distinguere moda-

liter. 86.

## L.

Lapsus Adami quatenus decretus à

Deo. 302. 306. 321. quæ ejus

causa. 320.

Leges Ecclesiastica de adiaphoris qua-

tenus obligatoria. 436. quatenus

forenses. 643. positiva quatenus

obligent conscientias. 644.

Lex & Evangelium quomodo distin-

guantur. 403. judicialis Mosaica

quatenus obliget Christianos. 404.

late vel stricte accipitur. 459. cere-

moniales & forenses quo ordine

Christus abrogavit. 487.

Liberi Christianorum sancti ex fæde-

re. 321.

Libertas Christiana qualis immunitas

à Lege. 779.

Liberum Arbitrium quatenus idem in

statu integritatis & peccati. 266.

Philosophorum & Pelagianorum

de eo sententia. 356. quatenus li-

berum vel servum. ibid. quæ ipsi

superst, vel perierit libertas. 357.

qualis libertas ei debeatur. 358.

quatenus liberum & necessitati sub-

jectum. 360. 361. indifferentia

ejus quæ. 365. 369. 370. cur da-

tam homini. 380.

Locorum Theologicorum veritas &

necessitas quid differant. 24.

ὁ Λόγος & quomodo dicatur esse extra

carnem. 87. quo sensu sic vocetur

. Filius Dei. 109.

Lotio pedum quo sensu Sacramentum

nonnullis Patribus dicatur. 567.

fuit symbolica & hortatoria. 568.

Lutheri iudicium de Epistolis Iacobi

ac Iudæ. 31. versio Bibliorum. 32.

sententia de Prædestinatione à mo-

dernis Lutheranis deserta. 199.

Lutheranæ fides est instrumentum

Electionis. 231. Eorum cum No-

vatoribus circa Prædestinationem

consensus & dissensus. 232. τὸ πρὸς

τὸν ἰσὸρον in verbis Cænæ. 626.

Luxuria in V. T. verba. 421.

## M.

Magistratus autoritas agnoscitur ab

Ecclesia, sed non in spiritualibus.

509. ejus & Ministerii subordina-

tio mutua. 643. custos etiam prima

tabula. 645. ius ejus in vocatione

Pastorum. 677. quæ cura ei tri-

buenda

# RERUM ET VERBORUM.

buenda circareligionem. 693. quid  
ei tribuant Sociniani. 703. quid  
juris ipsi competat in Syncretismo  
religionis conciliando. 857.  
Manducatio corporis Christi oralis,  
spiritalis, & sacramentalis. 559.  
Maria virginis immaculata conceptio  
quando & quomodo asserta. 348.  
ejus virginitas consistit cum aper-  
tione uteri in partu. 483.  
Matrimonium non est sacramentum.  
587.  
Mendacia in V. T. prohibita. 421.  
Meritum congrui, digni, condignii  
Pontificiorum. 798.  
Ministerii & Magistratus mutua  
subordinatio. 643.  
Misericordia humana naturæ quo sensu lan-  
guores dicantur. 386.  
Misericordia Dei quæ. 139.  
Mors quomodo abolita per Christum.  
280.  
Mortale quotupliciter dicatur. 275.  
quatenus de homine integro queat  
dici. ibid.  
Mulier quomodo imago Dei. 267.  
Mutilatio præcepti secundi Decalogi  
quo loco habenda. 403. 404.

## N.

Naturale actus & potentia. 2. natura-  
lis & supernaturalis lux quid diffe-  
rant. 41. Naturale quid. 139. natu-  
ralia hominis quatenus eadem in  
statu integritatis & lapsus. 266.  
Necessitas in negotio Prædestinatio-  
nis qualis. 192. in Providentiâ  
tantum est ex hypothesi. 288. im-  
mutabilitatis & infallibilitatis. 291.

neutra harum abolet contingen-  
tiam, libertatem, aut casum. ibid.  
absoluta necessitas quomodo dicatur  
Hyperio. 293. necessitas even-  
tuum non repugnat libero arbitrio  
Dei. 356. necessitati quatenus sub-  
jectum lib. arbitrium hominis. 361.  
Notitia Dei naturalis est potentia, non  
actu. 2. quâ ratione ex operibus  
Dei acquiri queat. 9. quæ fuerit in  
Ethnicis. 358.  
Novatorum consensus cum Sociniani.  
2. 18. 25. 36. 44. 49. 92. 93. 94.  
101. 105. 113. 119. 124. 140.  
146. 150. 182. 186. 187. 197.  
269. 276. 329. 338. 344. 353.  
370. 380. 392. 406. 408. 422.  
458. 459. 466. 517. 703. 720.  
743. 749. 790. 841. an agno-  
scant æternam generationem Filii.  
182. eorum quatuor decreta in  
Prædestinatione subordinata. 214.  
215. probant distinctionem pænæ  
in damni & sensus. 388. non cre-  
dunt Decalogum esse perfectam vi-  
tæ normam. 408. Pædobaptismum  
adiaphorum statuunt. 574.  
Nuditas in homine integro qualis, &  
quomodo ignorata. 274. 335.

## O.

Odium in V. T. prohibitum. 420.  
Omnia in omnibus operari quomodo  
dicatur Deus. 127  
Omnipotentia non est ut corpus Chri-  
sti sit ubique. 85.  
Omnipræsentia Dei qualis. 85.  
num ab infinitate differat. 123.  
Virtutis & Essentia quid. ibid.

# INDEX TERTIUS

modus omnipresens essentialis.  
 124. non parit atheismum. 131.  
 Opera bona quousque necessaria. 402,  
 778. quo loco habeantur. 456.  
 quatenus necessaria ad salutem.  
 779. non sunt perfecte bona. 794.  
 Oratio externa ad tertium praeceptum  
 pertinet. 415. in lege etiam man-  
 data. ibid. Dominica quoad mate-  
 riam etiam sanctis V. T. convenit.  
 ibid. hujus sexta petitio non di-  
 vellenda. 780. quinta petitur re-  
 missio peccati originalis. 790.  
 Ordo non est Sacramentum. 587.  
 Organa musica quatenus toleranda.  
 781.

## P.

Pactum Evangelicum quid & quo-  
 modo exigit. 255.  
 Padobaptismi necessitas qua. 573.  
 à Christo praeceptus. 576.  
 Paradisus terrestris superest quoad lo-  
 cum, non quoad hortum. 284.  
 Pastorum Ecclesia Reformata vocatio  
 legitima. 642. quomodo fieri de-  
 beat. 676.  
 Pater est av' τοῦ εὐδ' absolute. 89. cur  
 ipsi in Scripturâ tribuatur resuscita-  
 tio Filii. 492.  
 Patres cur dicti Ecclesiae Doctores. 73.  
 quibus nomen illud datum. 74. atas  
 ipsorum quousque se extendat. ibid.  
 vitia in scriptis ipsorum. 75. 76.  
 Autoritas in Controversiis religio-  
 nis. 76. 77. Errores singulorum.  
 78. 79. quo sensu locutionem pedum  
 vocent Sacramentum. 567.  
 Patri nomen datur superioribus in

## V. T.

419.

Peccati materiale, formale, & acci-  
 dentale. 295. Gubernatio Dei cir-  
 ca haec omnia. ibid. Peccata non  
 sunt bona, attramen subiectum seu  
 materiale naturaliter, & acciden-  
 tale moraliter bona sunt. 300. Pec-  
 catum quatenus sit pœna. 306. agni-  
 tio ejus difficilis. 320. omnia pa-  
 rentum transirent in liberos, si Deus  
 jure suo uteretur. 323. Originalis  
 subiectum principale est anima, mi-  
 nus principale corpus. ibid. regnans  
 secundum quid tantum cadit in re-  
 natos. ibid. primum diversimode  
 dicitur. 325. de originali dogma  
 Novatorum. 337. Electorum dam-  
 nabilia per se, non damnabilia per  
 accidens. 385. delentur per satisf-  
 actionem Christi & imputationem  
 satisfactionis ejus. 720. teguntur &  
 tolluntur in Iustificatione. 734.  
 Originalis remissio petitur in peti-  
 tione quintâ. 790.  
 Pelagianos Syncretismo comprehende-  
 re illicitum. 848.  
 Perfecti sunt triplices, & qui in Eccle-  
 siâ. 509.  
 Perfectio vite Christiana quanam.  
 403.  
 Perseverantia promissio quatenus abso-  
 luta vel conditionalis. 812.  
 Persona divina definitio concretiva &  
 abstractiva. 88. Personarum divi-  
 narum aequalitas. 86. operationes  
 ad extra ipsis communes & singu-  
 lares diverso respectu. 90.  
 Pœna quadam sunt etiam culpa. 384.  
 aequales specie non gradu. 385.  
 distinctio in damni & sensus. 388.  
 Pœ.



# RERUM ET VERBORUM.

*Penitentia non est Sacramentum.* 587.  
*Pontifex Rom. negat Christum in carnem venisse.* 653. 654. *quid Iesuita ei tribuant in temporalibus.* 664.  
*Pontificiorum in doctrinâ Prædestinationis inter se dissensus.* 198. 259. *dissensus de notarum Ecclesiæ numero.* 535. *Tò εν τὸν ἰσφορὸν ipsorum in verbis Cænæ.* 627. *quid tribuant Magistratui circa Religionem.* 693. *dissensus de certitudine gratiæ.* 773. *cum ipsis Syncretismus illicitus.* 848. 850.  
*Potestas in spiritualibus qua sit, & cui competat.* 660.  
*Præcepti secundi mutilatio quo loco habenda.* 403. *quantum morale & constans est, sublatum quod habuit ceremoniale.* 419. 454. *Præcepta quomodo à Consiliis distinguantur.* 427.  
*Prædestinatio misericordiæ ac iustitiæ Dei nil derogat.* 86. *non est ad peccatum quæ peccatum.* 192. *ejus doctrina orthodoxa non exstinguit pietatem, nec gignit profanitatem.* 193. *nomen convenit quoque reprobationi.* 194. *quatenus absoluta vel conditionata.* 195.  
*Prædestinari, si qui tales hæretici fuerunt, quid docuerint.* 289.  
*Prædictionis futurorum regula Socinianorum.* 206. *examinantur.* 207.  
*Præscientia Dei quæ.* 200. *cur dicatur infallibilis.* *ibid.*  
*Preces quales esse debeant.* 781. *horæ Canonica illicitæ, ordinariæ laudabiles.* *ibid.*  
*Principium in Deo essentialè unum*

*est, personalia tria.* 90.  
*Promissiones Evangelii quatenus conditionales.* 456. & *universales.* 457.  
*Propheta V.T. Legi accensendi.* 421.  
*Providentia Dei quatenus dicatur vis ac virtus.* 289.  
*Punctorum Hebræorum antiquitas.* 61.  
*Purgatorium Pontificiorum quale.* 827.

## R.

*Ratio humana quomodo Socinianis principium religionis.* 37. *non illuminata fidei repugnat.* 42. *usus ejus quatenus requiratur ad fidem.* 714.  
*Reformati non committunt circulū.* 73. *non faciunt Deum autorem peccati.* 288. *nil commune habent cum Stoicis aut Manichæis.* 289. *non negant peccatum originale.* 321. *quid de eo sentiant.* 337.  
*Regenerationis vocabulum quomodo accipiat.* 782. *quomodo definitur Socinianis.* 787.  
*Religio ut sumatur Socinianis.* 17. *fundamentum ejus quodnam.* 848.  
*Reliquiæ Sanctorum quam.* 441. *qui honor eis debeatur.* *ibid.*  
*Remissio peccatorum fuit etiam in V.T.* 416.  
*Reprobatio quoque voce Prædestinationis continetur.* 194. *quomodo à Novatoribus consideretur.* 231. *ejus dependentia ab infidelitate juxta eosdem.* 232. *dicitur absolute vel relate.* 242. *temporaria quomodo tripliciter spectetur.* 244.

S.

*Sacerdotium Christi quale, & quando peregerit.* 496.  
*Sacramenta fuerunt in statu integritatis.* 546. *requisita Sacramentorum qua & quot.* 579. 580. *Sacramenti vox late vel stricte sumitur.* 585. *Sacramentalis analogia.* 634.  
*Salomon non defecit totaliter aut finaliter.* 820.  
*Sancti labi possunt & labuntur.* 811. *qui sic dicantur.* 812. *possibilitas deficiendi qua.* 813.  
*Sanctitas sermonis & morum in V.T. imperata.* 421.  
*Satisfactio Christi subordinatur Electioni.* 485. *Satisfactiones Ecclesiastica, & mere humana, tum propria tum aliena, quoloco habenda.* 765. 766.  
*Scripta Patrum triplici vitio laborant, & unde.* 75. 76. *privata Doctorum quatenus defendantur.* 298.  
*Scriptura S. & Verbum Dei quid differant.* 33. *sensus ejus proprius vel improprius.* 607.  
*Septuaginta Interpretum versio totius V.T.* 62.  
*Similitudo ab Imagine quomodo distinguatur.* 267.  
*Societatorum regula de Prædicationibus futurorum.* 206. *examinantur.* 207. *additiones ad singula Decalogi præcepta.* 407. *quale sacerdotium Christo tribuant.* 496. *interpretatio verborum institutionis S. Cæna.* 563. *quid tribuant Magistratui.* 703. *cum ipsis Syncretismus illicitus.* 848.

*Spatia imaginaria nulla dantur.* 131.  
*Spiritualis ablutio & nutritio unde pendeat.* 544.  
*Spiritus S. etiam adorandus.* 187. *cur rariora hujus adorationis exempla.* ibid. *fuit etiam in V. T. promissus.* 416. 478.  
*Successio in tempore quid.* 132.  
*Supernaturalia dona nulla fuerunt in homine integro.* 265.  
*Syncretismus cum quibus & qualis quaratur.* 510. 511. *Syncretismi etymologia, homonymia.* 839. *cur dicatur Ecclesiasticus.* 840. *sententia peccans in excessu.* 841. *refutata.* 862. *peccans in defectu.* 842. 843. *refutata.* 865. *media orthodoxa.* 844. *Syncretismus universalis impossibilis.* 845. & *cur.* 846. *Norma ejus.* 846. 847. *Illicitus cum quibus.* 847. *seq. aliquis licitus.* 851. & *necessarius.* 852. *circa doctrinam, ceremonias, ac disciplinam qualis.* 853. 854. *per quos conciliandus.* 855. *quo ordine & modo.* 858. & *seqq.*

T.

*Templorum apud Pontificios consecratio, distinctio, usus.* 445. 446.  
*Tempus ejusque mensura capit in creatione.* 203.  
*Tolerantia crucis in V. T. mandata & præstata.* 424.  
*Transformatio vivorum tantum analogice mors est.* 826.  
*Trinitatis ex lumine natura non petenda probatio, parce instituenda illustratio.* 87. *Velle*

# RERUM ET VERBORUM.

## V.

*Velle & nolle non habent medium inter se.* 306.

*Verbum Dei & S. Scriptura quid differant.* 33. *Verbi predicatio est Ecclesia nota.* 512. *Verbum sacramentorum & concionale quid.* 547.

*Verba S. Cene sunt mandati vel promissionis.* 607. *sedes tropi in illu.* 638. 639. *Verbum Dei se habet ad fidem objective & effective.*

714.

*Versiones Bibliorum Lutheri & aliorum.* 32. *Täv. LXX. totius V. T.*

62.

*Vindicta privata in V. T. vetita, publicam N. licita.* 420. *hanc petere licet.* 644.

*Vita aterna etiam in V. T. promissa fuit.* 416. 477.

*Vnctio extrema non est Sacramentum.* 588.

*Vocari quid significet.* 179.

*Vocatio Pastorum Evangelicorum legitima.* 642. *Ecclesia in eam consensu.* ibid. *quomodo fieri debeat.* 676. *requiritur ad officium Ecclesiasticum.* 700.

*Voluntaria actiones hominum quatenus certo futura.* 203.

*Voluntas Dei dicitur de mandato vel decreto.* 30. 194. *quid significet in Scriptura.* 136. *qua arcanam negotio Prædestinationis.* 194. *effective bonorum est causa propria: permissiva malorum tantum antecedens & causa sine qua non.* 289.

*Vrim & Thummim Pontificis in V. T. non probant infallibilem fuisse in controversiis fidei decidendis.* 663.

## Z.

*Zwinglii monitor quis.* 33. *non negat peccatum originale.* 321. 338.

F I N I S.

## Elenchus Sphalmatum.

**P**ag. 4. l. 13. *pro tantum, leg. tamen.* pag. 72. l. 37. *pro quia, leg. qui.* pag. 89. marg. l. 6. *pro relatè, leg. absolute.* pag. 103. l. 14. *mediate.* pag. 194. l. 3. 4. *pro Electionem, leg. Reprobationem.* pag. 240. l. 4. *pro extra, leg. contra.* p. 281. l. 11. *post Supernaturale, add. siue donum naturale.* p. 297. 1 V. *Nullam cum Diabolo.* p. 326. l. 11. *pro Minor, leg. Major.* p. 348. l. 20. *probabiliore tamen.* p. 479. l. 33. *pro ex Christo, leg. extra Christum.* p. 583. l. 26. *pro argumentis, leg. Sacramentis.* p. 587. l. penult. *pro non, leg. ut.* p. 617. l. 20. *pro enim, leg. nomen.* l. 21. *pro nomen, leg. enim.* p. 678. l. 29. *del. Affirmantis.* p. 789. l. 13. *pro Negantis, leg. Affirmantis.* p. 858. l. 20. *quia.*

